

ספר

ערוך השלחן

חלק ב

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

בערב פסח אחר חצות דאינו אלא בלאו ועכו" עשו
 חכמים הרחקה בשני שעות ופירשו חז"ל בפסחים וי"ב.
 הטעם משום דחמץ מסור לכל וק"ו בן בנו של ק"ו
 בחילול שבת דאיסור סקילה ונמסר לכל בניו טף
 ונשים שיש להרחיק הרלקת הנרות הרבה הרבה קורם
 השקיעה וכ"ש רוב העיר והיריאים מהוייבים להקדים
 הרבה כדי שההסון עם שלא יקדימו כל כך מ"מ לא
 יבואו לידו חילול שבת משא"כ אם הם בעצמם
 מדליקים סמוך להשקיעה שההסון ידליקו אחר השקיעה
 באשר שטענו בן דאינו בבמה מקומות והדורות
 הקודמים היו מקדימים הרבה בקבלה שבת כמבואר
 בתה"ד (ס"א א') שאחר התפלה ואחר האכילה הלבו
 לטייל והיתה או שקיעת החמה ע"ש (והש"ס כסיומו
 קדם קבלת שבת מנא"ל שהאומר מוצר טיר ליום השבת אחר
 השקיעה מניח סנה רנה ע"ש שניאר זה נגדל קדושתו והנחתו):
 וי"ב ושכר שמירת שבת נרלה מאד כמו שביארו הנבואים
 וחז"ל ואמרו כל הטענה את השבת נותנים לו נחלה
 בלי מצרים וניצול משיעבור ונהגים לו משאלה לכו
 (שבת ק"ח.) ועונג שבת היא מצות נביאים דכתיב
 וקראה שבת עונג וישעיה נ"ח) והכל מודים בשבת
 רבועין לכם (פסחים ס"ח.) דכתיב וקראה לשבת עונג
 ועור נבאר בזה בס"ד בסעף מ"ב:

הלכות שבת המה הלכות מרובות ועמוקות ורבותינו
 המור והש"ע עם גדל אריכותם מ"מ לא כתבו רק
 האסור והמותר אבל לא כתבו עיקרי אבות מלאכות
 ותולדותיהן וחיובי דאורייתא ודרבנן וכללי שרשי
 מלאכות של שבת והרמב"ם ז"ל ביאר הכל ולשלימות
 מלאכת הקידוש רצונו לבאר ג"כ מעט בזה ומה שיש
 הפריש בין דעת הרמב"ם לבין כמה מרביתינו רש"י
 ותוס' ועוד מהראשונים כמו שנבאר בס"ד:

ו"ז הרמב"ם ריש פ"א משבת שבתה בשביעי
 ממלאכה מצות עשה שנאמר יביום השביעי תשבות
 וכל העושה בו מלאכה ביטל מ"ע ועבר על ל"ת
 שנאמר לא תעשה כל מלאכה ומהו חייב על עשיית
 מלאכה אם עשה ברצונו בזרין חייב כרת ואם היו שם
 עדים והתראה נסקל ואם עשה בשוננ חייב חטאת וכל
 מקום שנאמר בשבת פמיר הוא פמיר מן התורה
 אבל אסור מדרבנן וכן אמרו חז"ל ריש שבת כל
 פשוטי דשבת פמיר אבל אסור לבד מהני תלה וכי'
 אלא אי"ב נאמר מיתר או אינו חייב כלום וכפמיר

אבל אסור כשעבר ועשה מכין אותו מכת מרדות:
 מן בריש פרשה יקהל כתיב ויקהל משה וכו' אלה
 הדברים אשר צוה ד' לעשות אותם ששת ימים
 תעשה מלאכה יביום השביעי יהיה לכם קדש וכו'.
 וכיאוורו שצוה אותם על מלאכת המשכן ושכשבת
 אסור לעשות מלאכת המשכן כמבואר במכילתא ומה
 באה הקבלה לחז"ל ללמוד כללים ועיקרים גדולים
 במלאכת שבת דמסמכה ענין שבת למלאכת המשכן
 למדנו כל מלאכות שבת ממלאכות שהיו במשכן וכך
 שנו חכמים (שבת מ"ט.) אין חייבין אלא על מלאכה
 שביוצא בה היתה במשכן הם זרעו ואתם לא הזרעו
 וזרעה היתה במשכן לזרועת סמסנים ורש"י הם קצרו
 ואתם לא תקצרו וכי' מזה למדנו ל"ט אבות מלאכות
 בשבת כמו שיתבאר מפני שאלו המלאכות היו במשכן
 כחשובות (ריש ב"ק) ואף שיש כמה מהאבות מלאכות
 הדומות זרין כמו זורה ובורר ומרקד שכולם הם לבד
 האוכל מן הפסולה אלא שהבירור אינו בענין אחד
 דזורה הוא ברוח ובורר הוא בידי ומרקד הוא בנפה
 מ"מ כיון שכולם היו במשכן מהמלאכות החשובות
 קרינן להו אבות ושאר מלאכות הדומות להאבות
 קרינא להו תולדות (שם ושבת ע"ג.):

ו ואם תשאל איזה ג"מ יש בין אב לתולדה רהא על
 שניהם חייב סקילה וזרה וחטאת בשוננ אך ג"מ
 נדולה יש בזה דאם עשה שני מלאכות אם האחת אב
 והאחת תולדה שלה אינו חייב אלא חטאת אחת אבל
 כשהם שני אבות או שהיא תולדה מאב אחד חייב שני
 חטאות וכ"כ הרמב"ם בפ"ו ע"ש ולדעת רבותינו בעלי
 התוס' (שם) יש סכרא שיש חילוק לענין התראה שצריך
 להתרות על התולדה דיוקא משום האב וא"כ יש ג"מ
 גדולה בין אב לתולדה וכן משמע בשבת (קל"ח.)
 אמנם התוס' בעצמם נסתפקו בזה וי"ל רנה אם התרו
 משום התולדה נ"כ חייב אבל זהו פשיטא דאם התרו
 על התולדה משום תולדה אחרת אף שהיא מאתה
 אב לא הוי התראה אא"כ התרו בהתולדה עצמה
 שרצונו לעשות או באב שלה ולפ"ז יש לדעת מה מקרי
 אב ומה מקרי תולדה:

וי"ז איזה הם אבות המלאכות כך שנו חכמים כמשנה
 רכלל נדול אבות מלאכות ארבעים חסר אחת
 הזרע והחורש והקוצר והמעמר והרש והזורה והבורר
 והטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר והמלכנו
 והמנפצי

ותמנפצו והצובעו והטוהר והמסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר התופר שתי הפירות הקורע ע"מ לתפור שתי תפירות הצר צבי השיחטו והמפשיטו הסולחו והמעברו והמחיקו והמתחכי הכותב שהי איתיות והמוחק ע"מ לכתוב שהי איתיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש המציא מרשית לרשית הרי אלו אבות מלאכות וכו' ואיתא בגמ' (ע"ה ז) דמולח ומעבר אחת הן ואינן חלוקין לשני אבות ויש עור אב והוא שירטוט ע"ש ואין זה חסרון במשנה רבאמת פירוש דהמעברו כן הוא כראיתא בירושלמי וז"ל מה עיביר היה במשכן שהיו משרטטין בערות כרי להשוות הצרדים ע"ש [וגמ"ל שלנו דלמר אפיך וכו' ג"כ י"ל כן דה"ל]:

יב והנה כאשר שהטור והש"ע לא רובירו המלאכות בפרייתיהן ואי אפשר לנו לשנות מסימני הטור והש"ע לכן ראינו להסמך מלאכות אלו בפרמיות כל מלאכה להס' שיש קצת שייכות לזה ושם נכאר בס"ד האבות ותולדותיהן ונציין הסימנים שנוכחים הוורע והחורש והקוצר בס"י של"ו ומעט ונוזו ומנפץ וטוהר והמסך והעושה שתי בתי נירין והאורג והפוצע והכותב והמחוק בס"י ש"ס הורה והבורר והמרקד בס"י ש"י"ג הל"ש והמחוק והמפשיט את העור והמעברו ומחיקו ומחכתו ומשרטט בס"י שב"א האופה והשוהט בס"י שי"ח הרש והמלכבן והצובע בס"י ש"ב הקושר והמתיר התופר והקורע בס"י שי"ז והצירה בס"י שס"ז הכינה והטוהר והמכה בפטיש בס"י שי"ג המכבה והמבעיר בס"י של"ד המציא מרשות לרשות בס"י ש"א :

יג והנה לכל אב יש הרבה תולדות וכירושלמי שם אמרו דר"י וד"ל עיינו זמן רב בהאבות מלאכות ומצאו לכל אב מלאכה ל"ם תולדות ע"ש וכתב הרמב"ם בפ"ו התולדה היא המלאכה הרומה לאב מאלו האבות כיצד המחך את הדיק מעט מעט כרי לבשלו ה"ו חייב שהיא תולדת טחינה שהמחך לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה וכל העושה רבר הרומה לזה ה"ו תולדת טוחן עכ"ל ופרטי דין זה יתבאר בס"י ש"י"ט דאין זה רק בירק שאיננו נאכל חי ע"ש וכתב שוד דלכל מלאכה ומלאכה ישנן תולדות על דרך זה ומנוף המלאכה יש להבין של איזה אב היא כמבואר למבין ורק יש לדעת נדרי האבות ובסייעתא רשמיא נוכיך כשנבא לאיזה מלאכה מהמלאכות מהו נדרה :

ידך לפי מה שנתבאר יכול להיות שיתחייב האדם ל"ם חטאות בשבת כשעבדו בשונג על כל המלאכות ולא יותר לפי שכל המלאכות שבעולם נכללו באלו הל"ם מלאכות ועל האב ותולדה כבר נתבאר שאינו חייב אלא אחת ומניין לפרני שחייב על כל אב מלאכה בפ"ע כך אמרו חז"ל (ע"ו) דכתוב לא תבערו: אש והרי הבערה בכלל כל המלאכות היתה ולמה יצאה בפ"ע ללמך לחלוק מלאכות רבשם שחייב על ההבערה בפ"ע שהרי יצאה בפ"ע כמו כן כל מלאכה ומלאכה דוהו מרה מ"ג מרה רכל רבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא ללמך על עצמי יצא אלא ללמך על הכלל כולו וכ"כ הרמב"ם בפ"ו משננות ע"ש [וג"ל לית לן הך דלוי ריש מכלתין שאמר שיש מלאכה אחת מהל"ג מלאכה שאינו חייב עליה חטאת ע"ש והעם דכין דר"י אמר על מטה דלכות מלאכות שאם עשאן כולם נהגטל אחת חייב על כל אחת ואחת לא חיישין לדלוי וכדלוי ידע ר"י דגמ"ס סלינו עליה דלוי דה"ל]:

מן כתב הרמב"ם בריש פ"ב משננות אין אדם חייב חטאת על שנגתו עד שיהיה שונג מתחלה ועד סוף אבל אם שנג מתחלה והויד בסוף או הויד מתחלה ושנג בסוף פטור כיצד כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות בשבת עקר בורין והניח בשונה או שעקר בשונה והניח בורין פטור עד שעקר בשונה והניח בשונה ובן כל כיוצא בזה עכ"ל ואם היה החלתו וסופו בשונה אע"פ שבאמצע היה בורין חייב חטאת יהכי משמע להריא בשבת [ק"ב]. באוקימתא ררב אשי ע"ש] ירע רלאו דוקא בהוצאה שהיתה בידו לבלי לגמור המלאכה אלא אפילו בזרק שאחר שיצתה מיד לא היתה בידו להשיבה מ"מ אם נזכר קודם שהניח פטור מחטאת וכן מפורש בשבת שם יתמיהני על הרמב"ם למה לא צייר דין זה בזריקה ובפרט שלשון המשנה שם כן הוא וצ"ע ונל"ע דהרמב"ם בכונת שינה מלשון המשנה משום שהירושלמי באמת מחייב בזריקה ממעט דאין בידו להחזיר [וה"ל הירושלמי כתי מתניתין והויד וק"ל אלו ירה חן להיגט טעם והתרו טו וחד טו טמא כלס הוא וכו' ע"ש והמפרשים פירשו פירוש זר פ"ט והלמה דמטנה ירושלמית הנידסא במטה הוורק וזכר עד שלא תלא מידו ע"ש והוא שאומר כתי מתניתין והויד כלומר דק היא כנידסא שהיה מיד עד שלא תלא מיד ולכן כשזרק היתה כמיד ופטור מחטאת דל"ל אלא כגירסת הגמלי קשה למה יאמר

וגרי

והרי אין כוונתו להחזיק ח"ע מחלוקת
 כמנ לטון הלכה ודו"ק] ומה? שגגות כתבו מירון אחר ט"סן:
 מן עוד כתב עבר עבירה ויודע שהיא בל"ח אבל
 אינו יודע שחייבין עליה כרת ה"ו שגגה ומכא
 חטאת אבל אם ידע שהיא בכרת ושגג בקרבן ולא ידע
 אם חייבין עליה קרבן אם לא ה"ו סויר ששגגת קרבן
 אינה שגגה בעבירות שחייבין עליה כרת עכ"ל אבל
 בעבירה שאין בה כרת אלא מלקות אם הויר בלאו
 אין זה שגגה ומלקין אותו והנה בשבת יש דבר אחד
 שהוא בלאו ולא בכרת והיינו סחטר אחר בהמתו
 ומ"ם גם אם עשה כמורד פטור ממלקות משום דהלאו
 הוא מקרא דלא תעשה כל מלאכה אהה ונ"ו ובהמתך
 ונ"ו ובלאו זה נכלל מיתה נ"כ אם עשה מלאכה
 בעצמו וכל לאו שניהן לאוהרת מיתה ב"ד אין לוקין
 עליו וזה טבואד בש"ס בכ"ס מטעם דלאו זה לא
 ניתן למלקות אלא למיתה וכן פסק הרמב"ם ברפ"ק
 משבת ע"ש וכ"ש דבשגג פטור מקרבן קרבן אינו
 אלא בשיש כרת על המויר ולא באיסור מלקות
 [פתו"ם שנת ק"ד . ד"ה גלאו] :

ש"ל אותו אב אינו חייב אלא חטאת אחת מ"ם זה
 באותו שבת אבל אם עשה האב בשבת זה יעשה
 החילוקה או אפילו האב עצמו בשבת השני חייב שתי
 חטאות ולא מיבעיא אם עשאן שניהם בזרין שבת
 ושגגת מלאכות דכיון דהשגגה היא בהמלאכה הרי
 שני שגגות הן דכל שבת ושבת הוה כנוף אחר וכמו
 דהבא על שתי נשים נדות בהעלם אחת דחייב שתיים
 מטעם דכל נוף הוא ענין בפ"ע וה"נ כל שבת הוא
 ענין בפ"ע אלא אפילו עשאן בשגגה שבת וזרין
 מלאכות דהשתא חרא שגגה היא בכל השכתות והיינו
 שנעלם מהטעם שא"א שלא יהוירע כתוך השבוע שהיה
 שבת וא"כ כל שבת ושבת שגגה בפ"ע היא דהוויין
 כשני העלמות וכך אמרו חז"ל בכריתות (מ"ז:) דימים
 שבין שבת לשבת הוויין ידיעה לחלק ע"ש וכן פסק
 שם הרמב"ם ע"ש :

י"ח אע"פ ששגגת מלאכה ושגגת שבת יש כיניהם
 חילוקים כמו שנתבאר מ"ם אם עשה שני פעמים
 מלאכה אחת בשבת אחת ובפעם הראשון ידע ששבת
 היום ושגג בהמלאכה ואח"כ שכח שהיום שבת וידע
 שמלאכה זו אסורה וחור ועשאה ספני שגגת שבת ומ"ם
 אם נתוודע על שניהם סביא חטאת אחת ואע"פ
 שהעלמה של שנייה חלוק קצת מראשונה סוף
 העלם אחד הוא (רש"י ע"א . ד"ה קצירה ע"ש) וכן
 אע"פ שנתבאר דעכ"פ על כל שבת ושבת חייב על
 כל אחד חטאת מ"ם חנוק שנשבה לבין העכו"ם ולא
 ידע כלל ענין השבת או מי שנשחכה מסנו לנמרי
 שיש שבת כעולם ועשה מלאכות הרבה בשבתות
 הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת ספני שבכולם חרא
 שגגה היא שלא ידע ענין שבת כלל וכך שנו חכמים
 במשנה דכלל נדול וכן פסק הרמב"ם שם ע"ש בפ"ב
 [וסק כר"י זשמואל נקנת ס"ח: ולא כר"י ור"ל וע"ס נל"ח
 ולגמורה לוי נלוי הש"ס ה"ל למסק כר"י ור"ל ו"ע ק"ת] :
 וססה שנמסך מלאכה שבת למלאכה המסכן באה
 הקבלה לחז"ל ללמוד נ"כ דמלאכה מהשבת בעינן
 דווקא במלאכות שבת כמו במשכן ובוה תלוי כללים
 ועיקרים נדולים והיינו שיתכוין למלאכה זו שהוא עושה
 אבל אם אינו סכוין לה כלל כנון שנתכוין לזרוק שני
 אמות שויתר וזרק ארבע אמות פטור וב"ק כ"ז: וכן
 היהוה אבן מונחת לו בחיקו ונפלה מחיקו ועשה חבויה
 לבעל

י"ז ודע דשגגת שבת יש שני דברים והיינו כנון שקצר
 בשבת וידע ששבת היום אלא שסביר הקצידה
 זוהר בשבת או שירע שקצידה אסורה בשבת אלא
 שלא ידע ששבת היום ונמצא דחייב מיתה אינו אלא
 כשידע ששבת היום וקצירה אסורה בשבת שחייבין
 עליה מיתה והנה לכאורה הכל אחד אם הויר כשבת
 ושגג במלאכה או הויר במלאכה ושגג בשבת אבל
 באמת אינו כן ראם ידע ששבת היום ועשה הרבה
 מלאכות ספני שלא ידע שהן אסורות חייב על כל
 מלאכה ומלאכה אם הן מאכית נפרדות אבל כשידע
 שהמלאכות אסורות אלא שלא ידע ששבת היום אינו
 חייב אלא חטאת אחת והטעם פשוט דחייב חטאת הוא
 על השגגה וכששגג בשבת הרי שגגה אחת היא אבל
 כששגג במלאכות הרכה שגגות הן ששגג במלאכה זו
 וכמלאכה זו וכו' וכך שנו חכמים במשנה דכלל נדול
 וכן פסק הרמב"ם כפ"ו משגגות וכן אם שגג בשבת
 וגם שגג במלאכות אינו חייב אלא חטאת אחת והטעם
 ספני דשגגת שבת הוא העיקר (תוס' ע' : ד"ה אמר)
 והגם שבשאר עבירות יש נ"כ כעין שני שגגות מ"ם
 ר"ן אחד להם :

י"ח אע"פ שנתבאר שהעושה אב מלאכה עם החילוקות

לבעל חי דפטור (גס) כיון שלא נתכוין כלל למלאכה וזו אע"ג שלכמה דברים חייב גם בלא נתכוין כמו לנזקין ועוד דברים (גס) דבמשכן כל מלאכה שעשו חשבו אותה לעשות כדכתיב בויקהל ולחשוב מחשבות ונ"י לעשות בכל מלאכת מחשבת :

בא ומטעם זה מפורסם בכל מס' שבת דדבר שאין מתכוין פלוגתא דר"י ור"ש דר"ש מותר לכתחלה ולר"י אף דאסור לכתחלה אינו אלא מדרבנן ובשאר איסורים מ"ל דר"י דאסור מן התורה ומוס' שנת מ"א : ד"ה מיהס) ואף לר"ש דס"ל דגם בשאר איסורים מותר מן התורה בדמובח בפסחים (כ"ה) : ובשבת (כ"ט) : מ"ט יש עניינים דגם באינו מתכוין חייב כמו נזקין וחייבי גלות (כ"ט) ודבריו הרמב"ם פ"י מבליים דין י"ח משמע דפסק דגם בבליים חייב אף באינו מתכוין וע"ג כ"מ וז"ל :

בב וכן נב"ל במלאכת מחשבת דבעינן רווקא מלאכה של מעשה אומן כמו שהיה במשכן מלאכת חרש וחושב אבל כל שאינו מעשה אומנות לא מקרי מלאכה בשבת ונינה י"ג : רש"י ד"ה הלל) ולכן המעמיד ערימה של תבואה בשבת אם אין בה מלאכה אחרת אינו חייב מן התורה (גס) רק מדרבנן אסור משום שובדן דחול ומשום טוקצה ומטעם זה גם נבי קשר שהיא מאבות המלאכות אינו חייב אלא על קשר של מעשה אומן כמיש הרמב"ם פ"י משבת ויתבאר בס' שי"ז והכל מטעם דבעינן מלאכת מחשבת :

בג ולכן המקלקלין פטורין אמ"ב קלקל ע"מ לתקן אבל המקלקל בלכד כגון שסותר בניין שלא ע"מ לבנותו פטור מן התורה מטעם ראיין זה מלאכת מחשבת דבמשכן היה כל המלאכות לתיקון ולא לקלקל וכן מלאכה שא"צ לנזפה למאן דפטור כמו שיתבאר הוי ג"כ מטעם מלאכת מחשבת ומנינה י"ג : וכמיש רבותינו בעלי התוס' בשבת וז"ל . ד"ה ר"ט וגם לרש"י ז"ל כן ע"ג וז"ל ומאן דמחייב משום דס"ל דזה מקרי מלאכת מחשבת ומטעם זה גם מתעסק במלאכת היתר ועלתה כידו מלאכת איסור כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר ג"כ פטור מטעם מלאכת מחשבת ואפילו נתכוין למלאכת איסור אלא שלא עשה כן אלא באחרת כגון נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך אחרת ג"כ פטור מטעם זה (מוס' שנת ע"ג : ד"ה נתכוין ע"ג) אלא שבוה יש חולקים כמו שיתבאר וכן אם נתכוין לעשות מלאכה זו ואח"כ מלאכה אחרת ועלתה כידו

להיפך ג"כ פטור מטעם זה שלא נעשה כמו שחשב במ"ש הרמב"ם בפ"א דין י"א ע"ש ועוד יתבאר בזה בס"ד בסעי' כ"ז :

כד ודע שמצאתי דבר אחד שזה דבעינן מלאכת מחשבת הוי דומרא והיינו דמי כזורה את התבואה כרוח חייב והיא מאבות מלאכות ואע"ג דעיקר המלאכה עושה הרוח ודבר זה אפילו בנזקין פטור מ"מ בשבת חייב משום רוחו מלאכת מחשבת שכן דרך הור"י ונתקיימה מחשבתו דניחא ליה כמה שהרוח מסייעו (כ"ק ס' ל) :

כה בתב הרמב"ם בפ"א דין ח' כל המתכוין לעשות מלאכה ונעשה לו מלאכה אחרת שלא נתכוין לה פטור עליה לפי שלא נעשית מחשבתו וכו' וק"ל אם נתכוין לאיסור קל ונעשה איסור חמור וכו' נתכוין לעשות דבר המותר ועשה דבר אחר כגון שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אינו חייב בלום וכן כל כיוצא בזה עכ"ל והך דנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר הוא כגמ' וזנת ע"כ : ולפירוש הכונה שנתכוין לחתוך את קישות זה שהוא תלוש וחתך קישות אחר. שהוא מחובר ורבותינו בעלי התוס' הקשו על זה דבכה"ג אפילו נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר ג"כ פטור כמבואר בכריתות וי"ג . דבנתכוין ללקטם תאנה וזו ולקטם תאנה אחרת פטור מטעם דלא נעשה מחשבתו ואין זה מלאכת מחשבת ומאי איריא לחתוך את התלוש דלא אתכוין לאיסור בלל הוא אפילו נתכוין לאיסור פטור אלא וודאי דנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פירושו שחתך הקישות שרצה אלא שהיה סבור שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר ופטור מטעם מתעסק שהיה מתעסק בהיתר ועלתה כידו איסור ע"ש היטב :

כז אמנם סוכרי הרמב"ם נראה להדיא ברש"י וכן הסכימו המפרשים דסוכריו לקטן מתבאר דבשנתכוין למחבר זה ועלתה כידו מחובר אחר אם אין שינוי בין ול"ו באמת חייב דזה מקרי מלאכת מחשבת והראב"ד השיג עליו מהך דכריתות אבל הרמב"ם דחי הך דכריתות מפני סוגיא דשבת (למ"ט) ועוד נלע"ד דגם סוגיא דכריתות לפי המסקנא סוברת כן ודולאי מקודם סברה הנמ' כתוס' והראב"ד ומאן הך דנתכוין ללקוט תאנים ולקט ענינים דמשמע בתאנים ותאנים סייג ששכה מלקט מלגז חבל רכא שומר שם ח"כ ליקדם

איכא בינייהו ס"ל לתלמיט ותלמיט חייב אם אין הפרס ביניהם וליקדם גריע ספי כיון שלא עשה כמו שחשד ולכן גם נכתבין לזרוק ד' זורק מ' פסוק נ"ב מפני שלא עלתה עמו שחשד שיש כזה שינוי אבל תלמיט ותלמיט כשאין שום הפרס ביניהם אין זה שינוי והוא שיטת רש"י והרמב"ם ודו"ק :
בז וכתב עור נחבין ללקום תאנים שחורות וליקום לבנות או שנחבין ללקום תאנים ואח"כ ענבים ונהפך הרבר וליקום ענבים בתחלה ואח"כ תאנים פטור אע"פ שליקום כל מה שחשב הואיל ורא ליקום כסדר שחשב פטור שבכל כוונה עשה שלא אסרה תורה אלא מלאכה מחשבת. היו לפניו שתי גרות רולקות או כבויות נחבין לבנות זו וכבה זו להדליק זו והדליק זו חייב שהיה עשה מן המלאכה שחייב לעשותה זו ולקום לבנה זה דומה למה שנחבין ללקום תאנה זו ולקום תאנה אחרת וכו' אבל אם נחבין להדליק ראשונה ולכבות שנייה אחריה ונהפך הרבר וכבה ראשונה ואח"כ הדליק שנייה אחריה פטור כבה זו והדליק זו בנשימה אחת חייב שאע"פ שלא הקרים הרי לא איהר וכן כל כיוצא בזה וכל העושה מלאכה במתעסק ולא נחבין לה פטור עכ"ל ונחבין למה שאמרו נשנת שם נחבין להנביא את התלום וחתך את המחומר פטור והראב"ד והרמב"ן והמ"מ הרעיבו עליו כמ"ס נכתבין ללקום תלמיט זו ולקום אחרת לחייב והא בכרימות מוקי לה דוקא בשכח תלקט תלמיט ע"פ אבל למ"ס א"ש דרבה אינו סובר כן והוא גם שיטת רש"י וליקדם גריע ספי דמיינר השינוי ולא היו מלאכה מחשבת וכל שאין השינוי ניכר מקרי מ"מ וא"ש הכל דו"ק וזה שכתב רש"י בכרימות שם בסד"ה ליקדם אבל במתעסק בעלמא שלא נחבין ללא לאחת ולא עשה ועשה את חברתה דכ"ש פטור עכ"ל זה בשחורות ולבנות דר"י ס"ל דזהו שם אחד כמ"ס מקודם כד"ה בשני שמות ע"ש ועוד דהא לר"ש שזירי ור"ש ודלמי כן הוא כמו שפסק הרמב"ם פ"ט ומי יומר לחין הלכה כמותם נגד ר"י דלכיס יניחו ודלמונחא פסקא לסוגיא דשנת שם ור"היה דממש לא בעינן כמו שחשד כשאין שינוי מנשימה אחת דהיינו כדלמחר שם נהי דלקדומי לא לקדים אחריו נמי לא מאחר ע"ש וקשה דהא פ"מ עכ"פ אין זה כפי מחשבתו להקדים אלא ודלמי כיון דאין השינוי ניכר לא מקרי שינוי והוא מ"מ ודו"ק :

כה כבר נכתב דרבר שאין מתכוין ומלאכה שא"צ לגופה הוה פלוגתא דר' יהודה ור"ש בכל הש"ס דר"י ס"ל דרבר שאין מתכוין אסור מרובגן ומלאכה שאצ"ל חייב חמאת רהוי מלאכה נמורה ור"ש ס"ל דרבר שאין

מתכוין מותר לכתחלה ומלאכה שא"צ לגופה פטור מן התורה ר"א הוה מלאכה מחשבת כבמשכן רבנשכין כשעשו מלאכה היו צריכים לגוף המלאכה ותכליתה אב"ל אסור מרובגן ור"י חשיב לה מ"מ וי"ל כעעמו דוודלי גם נמשכן היתה כינוי כדי שינוי האש לא יקדוח הסממנין והוה מלאכה שאצ"ל ור"ש ס"ל דנמשכן ודלמי היו והיריס שלא להרכות אם יותר מדלי כמ"ס התוס' ד"ד : ד"ה ר"ש ע"ש ולא היה כינוי רק לעשות סממין והוה נריך לגופה כמ"ס התוס' ל"ה : ד"ה וסותר ע"ס :

כז ודעניין ריגא הנה ברבר שאין מתכוין פסק הש"ס להריא בר"ש שאומר והאידינא רס"ל בר"ש שרי אפילו לכתחלה ונ"ה . אבל לעניין מלאכה שאצ"ל לא אפסקא הלכתא להריא ורבוהינו בעלי התוס' והראב"ד והרמב"ן והרשב"א כולם פסקו בר"ש גם במשאצ"ל חרא משום דרבר בר"פ נומל ס"ל בר"ש ועוד דבשלהי שבת אמרינן רבכולי שבה הלכה בר"ש אבל הרמב"ם בפ"א דין ז' פסק כר"י וגם דעת הר"ף נראה כן (מ"מ) וטעמיהו דרפי כללי הש"ס ר"י ור"ש הלכה כר"י ואף דרבר ס"ל בר"ש מ"מ איכא אמוראי רס"ל כר"י ועוד דבמשנה ונ"ה : קבע רבינו הקדוש במשנה דאת הסת במטה חייב כר"י וסתמה כלשון רבים וזה שאסרו רבכולי שבת הלכה בר"ש התם דק בעניני מוקצה איירי ע"ש ואמנם להירושלמי פ"ב הל' ה' דנס ר' יוסי ס"ל כר"ש ודלמי הלכה כר' יוסי לגבי ר"י ונ"ש דילן ל"ה : יש מהלוקת כר' יוסי כמאן ס"ל ע"ש ויורושלמי פ"ס הל' ו' מעמע להדיא דקו"ל כר"ש ע"ש ודו"ק :

ח ומהו מלאכה שאצ"ל כגון שעושה המלאכה איסור וא"צ לה כתבלייתה של האיסור אלא לתכלית אחר כגון שחופר נומא והאיסור הוא החפירה והוא א"צ להנוטא כלל אלא צריך להעפר וצריך לגופה הוא כשצריך להנוטא להצניע בה או להשתמש בה וכן הסכבה את הגר והמלאכה הוא הכיבוי ואם צריך לתכלית הכיבוי והיינו לעשות גחלת מקרי צריך לגופה אב"ל אם א"צ לגחלת אלא שיחום על השמן או על הפתילה או על הכלי מקרי א"צ לגופה וכן המעביר את הקוץ ד' אמות כרה"ד והמלאכה הוא ההעברה והוא א"צ לזה אלא מסלקו מסקמו כדי שלא יווקו בו רבים או מכבה גחלת שלא יווקו בו רבים הוה א"צ לגופה וכן צד נחש שלא ישכנו דהמלאכה היא הצירה והוא א"צ לצידה כלל וכן כל כה"ג ובמשכן כשעשו המלאכה היו צריכין לתכלית המלאכה וגם רש"י ס"ל כן והוה שכתב

שכתב בחשבונו דלית התחבית וז"ל דמלאכה ט"ס אלף למלקה מעליו וכדענו לא נזהר לו ט"ס אין זה אלף הסגר כלומר דלמכלית המלאכה ט"ס ולא היה רצונו לזה והתום' (ל' ד' ד.) ד"ה ר"ש שדקדקו עליו לא דקדקו רק על לשונו מכל הכוונה מכוונת ודוק :

לא ידע דמפורסם בכל הש"ס ראע"ג דרבך דרבך שאין מתכוין אפילו לר"י אינו אלא איסור דרבנן ולר"ש מותר לכתחלה וכן הלכה כמ"ש מ"ס זהו ברבך שאפשר שתיעשה המלאכה ואפשר שלא תיעשה אבל ברבך שבהכרח שתיעשה המלאכה אף ר"ש מודה שחייב מן התורה וכך אמרו בש"ס בכ"מ מודה ר"ש בפסיק רישא ולא ימות וז"ל הרמב"ם בפ"א דין ה' דברים המותרין לעשותן בשבת ובשעת עשייתן אפשר שתיעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תיעשה אם לא נתכוין לאותה מלאכה ה"ז מותר כיצד נדר' אדם ממה כסא וספסל וכיוצא בהן בשבת ובלבד שלא יתכוין לחפור חריץ בקרקע בשעת גזירתן ולפיכך אם חפרו הקרקע אינו חושש בכך לפי שלא נתכוין וכו' אבל עשה מעשה ונעשה בגללו מלאכה שודאי תיעשה בשביל אותו מעשה אע"פ שלא נתכוין לה חייב שהרבך ידוע שא"א שלא תיעשה אותה מלאכה כיצד הרי שצריך לראש עוף לצחק בו הקמן וחתך ראשו בשבת אע"פ שאין סוף מנמחו להריגת העוף בלבד חייב שהרבך ידוע שא"א שיחהוץ ראש החי ויחיה אלא המות בזה בשבילו וכן כל כיוצא בזה עכ"ל :

לב ויש בזה שאלה נדולה דאין אפשר להתחייב לר"ש על פסיק רישא הא כיון שאינו מתכוין לה פשיטא שא"צ לתכליתה וא"כ הוי עכ"פ מלאכה שא"צ לנופה ומדברי רבותינו בעלי התום' בשבת ומ"א : ד"ה מיחטו ויומא (ל"ד :) ובריתות (נ' :) נראה דה"פ דכל פסיק רישא ראנן סהרי דניחא ליה חייב אף שאינו מתכוין לזה ובכ"כ הוי כמתכוין לזה וכל ראנן סהרי דלא ניחא ליה בזה כלומר שאינו מעלה ומוריד הוה כמלאכה שאצ"ל ולשיטת הערוך וכמוס' ק"ג . כל פסיק רישא דלא ניחא ליה מותר אפילו לכתחלה ע"ש אבל רש"י ז"ל כתב להדיא (ג"ה . ד"ה פטו) דר"ש מודה במירי דלא איכפת ליה אי מתרמי או לא אי"כ רוצה דווקא ההיפך שלא תיעשה מלאכה זו ע"ש :

לב והנה מצאנו שבנו של הרמב"ם נשאל בזה והשיב בשם הרמב"ם בלשון זה ההפרש בין מלאכה שאצ"ל ובין פסיק רישא דנבי פסיק רישא אינו מתכוין

למלאכה כל עיקר אלא שהיא מעשה בהכרח כגון שסגר פתח ביתו והיה שם צבי שהוא לא כיון לשמירת הצבי אלא שהמלאכה נעשית בהכרח אבל מלאכה שא"צ לנופה הוא מתכוין לנוף המלאכה אלא שאינו מתכוין לתכליתה וכ"מ פ"א הל' ז' ונתקשו בכונתו גדולי עולם ולא ראיתי בזה דברים המחוייבים על הל"ב :

לבך ולענין נראה דהענין כן הוא ולרונמא בענין מצוות יש פוסקים שצריכים כוונה יש פוסקים דאף כשאינו מתכוין יצא רהוי כמתכוין ומ"מ אם מתכוין שלא לצאת הכל מורים שאינו יוצא וכן הוה במלאכות שבת דודאי בעינן כשעושה המלאכה האסורה כיון לה ואין הכוונה מעכב דא"כ יעשה כל המלאכות ויאמר שאינו מתכוין לזה אלא ווראי כשאפילו עושה בלא כוונה מלאכה כלל כיון שעושה כדרך המלאכה מה מועיל העדר כונתו והרי בהכרח כונתו נעשית והוה ענין הפסיק רישא אבל אם באמת מתכוין להמלאכה אלא שעושה אותה בשביל תכלית אחר הוי כמו במצוה כשנתכוין שלא לצאת וה"נ לא שייך לומר דהוי כמתכוין דודאי הוה מתכוין אבל מתכוין לתכלית אחר ולא לנוף האיסור של המלאכה ולכן בצירת צבי שאינו מתכוין כלל וכן ראש עוף לצחיקת הקמן אינו מתכוין כלל וכן כראש עוף לצחיקת קמן אינו מתכוין לצורה כלל וכן כראש עוף לצחיקת קמן אינו מתכוין להריגה כלל ונרע טפי שהרי בע"כ נעשית המלאכה והוי כמתכוין ויש מי שאומר דכפסיק רישא כל שהוא מוכרח לעשות ע"י ס"ר אסור ונאילו מוכרח ע"י ס"ר לוי מותר אף כפ"ר כן כתב הש"ג בס' האורח אור' ג' ע"ט וע"ט כר"ן והש"א :

לבך בכל מלאכות שבת יש שיעורים ויתבאר כל אחד במקומו וחצי שיעור אסור מדאורייתא כבכל איסורי תורה אלא שאין לוקין על חצי שיעור וכ"ש שאין ממתין ואין מביאין קרבן על חצי שיעור אבל מ"מ איסורו מן התורה והט"י ע"ל . ל"ה וכו' מיהו באיסור הוצאה יש שינוי דבהוצאה מרשות היחיד לרה"ד שיש בזה עקירה והנחה אם עשה עקירה בלא הנחה או הנחה בלא עקירה אין בזה איסור דאורייתא אבל איסור דרבנן יש בזה וזה מפורש במשנה ראשונה דשבת וכנמ' שם ובהעברת ר' אמת ברה"ד מוכח בכלי

בכ"י שבת רפחות מר' אמות מותר לטלטל אף מדרבנן ויש להבין למה באיסור הוצאה ליכא איסורא דחצי שיעור מן התורה וי"ל דכיון דטעמא דחצי שיעור הוא משום דחוי לאצטרופי כמ"ש בריש פ' בתרא דיומא ובהוצאה לא שייך זה דכשהוציא מרה"י לרה"ד נהי דעקירה חוי לאצטרופי כשיניח אכל הנחה לא חוי לאצטרופי כמובן וכיון דליכא איסור חצי שיעור בהנחה מן התורה ממילא דלא נאמרה בהוצאה איסור דחצי שיעור ומ"מ מדרבנן אסרו מפני שבעקירה יכול לבא ידי חייב חסאת וכן קרי לה הש"ס ריש מכלתין ע"ש ובמעכ"ד שני אמות ברה"ד ועמד תו לא חוי לאצטרופי דהנחת נופי כהנחת הפץ ולכן גם מדרבנן לא אסרו חצי שיעור ונחמספתא כ"ה ס"ד הל' כ' משמע להדיא דחצי שיעור נשכח אסור רק מדרבנן ע"ש וע"כ וי"ל דלאו דווקא וע"כ מ"ש ר"ם רמ"ג :

ל"ן וכתב הרמב"ם בפ"א דין מ"ז כל מלאכה שחיד יוכל לעשות אותה לבדו ועשו אותה שנים בשותפות בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה וכו' בין שעשו שניהם כאחד מתחלה ועד סוף הרי אלו פטורין ואם אין אחד מהם יכול לעשותה לבדו עד שיצטרפו וכו' שניהם חייבים ושיעור אחד לשניהם היה כח באחד להוציא קורה זו לבדו והשני אינו יכול להוציא לבדו ונשתתפו שניהם והוציאה זה הראשון שייכף חייב והשני מסייע הוא ומסייע אינו חייב כלום וכן כל כיוצא בזה עכ"ל :

ל"ז עוד כתב כל המקלקלין פטורין כיצד הרו שחבל בבהמה או באדם דרך השחתה וכן אם קרע בגדים ושרפן או שבר כלים דרך השחתה ה"ו פטור עכ"ל ומדרבנן אסור דכל פטורי רשבת פטור אבל אסור כמו שנתבאר ודקדק לומר דרך השחתה שהרי מצינו רחובל חייב כרתנן בריש שמנה שרצים וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה ע"ש אלא דשם הוא שלא דרך השחתה כגון שכוונתי היתה לתופסן בכך וכן בקריעה בשלא דרך השחתה כגון הקודע ע"ש מתו או הקודע בכעס וע"י הקריעה נתיישב כעסו פסק הרמב"ם בפ"י דחייב ע"ש שהולך לשיטתו שפסק כר"י במלאכה שא"צ לנופה אבל לרוב הפוסקים שפוסקים כר"ש פטור גם בכה"ג וזה מפורש בגמ' (ק"ה) : ע"ש :

ל"ח עוד כתב חפר נומא וא"צ אלא לעפרה ה"ו מקלקל יפטור אע"פ שעשה מלאכה הואיל וכוונתו לקלקל פטור עכ"ל : גם זה היצרך לשיטתו דלשיטת רוב

הפוסקים כפ"ה פטור דהוי מלאכה שאצ"ל ודע דבגמ' (פ"ג) : מוכח דרוקא בבית הוי מקלקל ולא בשדה אמנם זהו ודאי לאו דווקא אלא אדחא דמילתא כן הוא ולכן כיון שכתב וכוונתו לקלקל ממילא כן הוא דבמקום שאין כוונתו לקלקל חייב לשיטתו ועמ"מ (כ"ח) :

ל"ט עוד כתב כל המקלקלי ע"מ לתקן חייב כיצד הרי שסתרי כרי לבנות במקומו או שסחק כרי לכתוב במקום שסחק או שחפר נומא כרי לבנות בתוכה יסודות וכל כיוצא בזה חייב ושיעורן כשיעור המתקן עכ"ל והנה בגמ' (נ"א) : משמע להדיא דהו"ו רק לריי דמחייב במשאצ"ל אבל לרייש אפילו בסותר ע"מ לבנות במקומו אינו חייב אלא מתקן ע"י הסתירה את הבניין השני יותר מאלו לא היה שם בניין מעולם כגון שמרליק את העצים ומכבן לעשות פחמין ע"ש והנה להרמב"ם איש דאיהו פוסק כר"י ומ"מ אף לרייש בהכרח לומר כן דהא סותר ע"מ לבנות הוי מאבות מלאכות וכו' א"א למצא שיתוקן ע"י הסתירה יותר מאלו לא היה שם בניין מעולם וצ"ל דבכה"ג גם לרייש חייב ואע"כ דהו"ו כמלאכה שאצ"ל כמובן מ"מ גם במשכן הא וודאי היתה מותר ע"מ לבנות ולכן חייב (תוס' שם ל"ה ופ"ח) . והנה בארנו מעט מהרבה כפ"י ועיקרי הלכות שבת בס"ד ותן לחכם ויחכם עוד :

כ"ן כיון שהתורה בידך וקודש את יום השבת לכן חיבה ע"ש כל איש מישראל לכבד את יום הקודש הזה ולעננהו כמו שאמד הנביא וקראת לשבת עונג לקודש ד' מכובר וי"ל הרמב"ם בפ"ג ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין ע"י הנביאים שבתורה זכור ושמור ושנתפרשו ע"י הנביאים כבוד ועונג וכו' איהו כבוד זה שאמרו חכמים (וכ"ה) : שמצוה ע"ל אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמץ בע"ש מפני כבוד השבת ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש ומייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהם בע"ש ומתעטפין ואומרים בואו ונצא לקראת שבת מלכתא עכ"ל ועכשיו אנחנו מתאספים בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואומרים חמשה מוזמרים מן לבו נרננה ע"י אחר ד' מלך ירננו עמם לפי שאלו הזמירות הם ע"ל לעתיד לבא שאן יאמר אחר לחבירו לכו נרננה לך ונל"ק (א)

ואו ר' מלך כלומר שיתקיים מקרא שכתוב ביום ההוא יהיה ר' אחר ושמו אחר ועל כי שבת הוא רמז לזמן ההוא יום שכולו שבת ואז נשיר לר' שיר חרש רכל השירות כלשון נקבה ושיר שלעתיד הוא כלשון זכר כראיית במדרשות לכן אומרים מוטורים אלו ואומרים גם המזמור רשבעה קולות לפי שבו מרמז נ"ב על האלף השביעי יום שכולו שבת ואו ר' למבול ישב וישב ר' מלך לעולם ואז יברך את עמו בשלום ושבת הוא מעין עיה"ב ולכן אומרים אותו והם ששה מוטורים בנגד ששת ימי השבוע שכולן מושכן השפעהן משבת כי היא מקור הברכה ואח"כ אומרים שיר לכה דרוי לקראת כלה ובטופו מחזירין פניהם למערב ואומרים בואי בשלום עמרת בעלה ביאי כלה בואי כלה ואומרים זה בעמירה וזה כמו החכמים הראשונים שהיו אומרים בואי ונצא לקראת שבת מלכתא ואח"כ אומרים מומור שיר ליום השבת וזהו עיקר קבלת שבת וזכנת הקדוש עליה כסודו שזהו לומר מומור שיר ליום השבת קודם שקיעת החמה דאל"כ המזיקים סגנאלו בע"ש מה"ש מחזוריים ממקומם להזיק ע"ש ודו"ק :

בוא ומכבוד השבת שילבש כסות נקייה ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת ואם אין לו להחליף משלש מליתו וק"ג. כלומר שמשלשל בגדיו כלפי מטה שיתראו ארוכים והוא מרת עשירים היושבים בביתם ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל מלאכה וכבוד שבת היא (רש"י) ומתקנת עזרא שיהא העם מכבדים בגדיהם ביום החמישי מפני כבוד השבת וז"ל ס"ג. ולא יסתנו על ע"ש כרי שיהא ע"ש פנוי להכנת השבת (ג"מ) ועכשו כל ישראל מחליפים הכתונת לשבת ועוד בגדים מחליפים וגם הכובע להיבר כבוד השבת והולכים למרחץ מפני כבוד השבת והרבה טובלין גם במקוה לשהר א"ע לקדושת השבת וכל מה שעושין לכבוד שבת מלכתא שברו הרבה מאד :

מב ובתב הרמב"ם (סו) איוה עונג זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם וכל המרבה בהוצאת שבת ומאכלים טובים ורבים היו משונת ואם אין ירו משנת אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת היו עונג שבת ואינו חייב להצר לעצמו ולשאל מאחרים כרי להרבות במאכל בשבת אמרו חכמים הראשונים עשה שבתך חוצ ואל תצטרך לבריות עכ"ל :

מג והנה זה שכתב שאמרו חכמים לתקן תבשיל שמן ביותר לא נמצא זה ובגמ' (ק"ח:) איתא במה מעננו בתבשיל של תרדים זה ובגמ' (ק"ח:) איתא שומין ע"ש אלא הרמב"ם ס"ל דווראי זהו לא דווקא ואם אינו אוהב רגים מה יעשה אלא העיקר התבשיל החביב לו ויהא שמן ביותר שכן דרך העשירים והגמ' נקמה לפי מה שהיה בימיהם שתבשילין אלו היו חביבין אצלם ויש גם עתה שמקפידין על רגים להיות ככל מעורת שבת ויש בזה מעט נפתר ולא יפחות משני תבשילין (מנ"א סק"א) :

מך וזה שכתב שא"צ לשאול מאחרים אף שברפ"ב רביצה אמרו רכל מונותיו של אדם קצובין לו מרה לבר הוצאות שבת וי"ט דאם מוסף מוספין לו ואמרו שם הרמב"ה אומר לוי עלי ואני פורע אך זהו הכל במי שיש לו איוה עסק ולכן אף ששחת אין לו יכול ללוות ולקנות לר' שירויה ויפרע אבל מי שאין לו שום עסק עליו אמרו עשה שבתך חוצ ואל תצטרך לבריות והרמב"ם שכתב שא"צ לשאול מאחרים או כונתו לבקש מתנה או אם כונתו לשון שאלה מירוי ככה"ג ועל זה אמרו בשבת שם אפילו רבר מיעט ולכבוד שבת היו עונג ע"ש וכתב רבינו הבי"ב בסעי' א' אפילו מי שצריך לאחרים אם יש לו מעט משלו צריך לרזו א"ע לכבר אה השבת ולא אמרו עשה שבתך חוצ וכו' אלא למי שהשעה רחוקה לו ביותר על כן צריך לצמצם בשאר ימים כרי לכבר השבת עכ"ל וס"ל רמי שצריך לבריות לנסרי והיינו שחיותו מן הקופה של עיר או התמחוי זה א"צ כלום אבל אם גם בעצמו מרויח מעט על זה אמרו אפילו דבר מועט ומצמצם בשאר ימים ומשאר לשבת ועמ"ז ומנ"א ומ"ש המנ"א בענין מעודה שלישית העיקר דגם העני נריך לאכול כהרמב"ם בפ"י המשנה וז"ל ליון כריכות לנורך מעודת שבת והו ע"ש היתר כמו מכותי או כש"ע והמפרט כירושלמי דמ"ק ס"ב סוף הל' ג' כתב כריכות לרנן ע"ש וקולא גדולה היא והמחזור כמ"ש וכ"כ הפמ"ג והרכותא הוא מראוי לעשות כן למען המצוה וע"י פסחים ק"ב : הל"ע ודו"ק :

מך וכתב רבינו הרמ"א נוהגין ללוש כרי שיעוד חלה בכיה לעשות מהם לחמים כדי לבצוע עליהם כשבת וי"ט והוא מכבוד שבת וי"ט ואין לשנות עכ"ל וגם כרי לקיים מצות חלה המוטל על האשה שזהו מצוותיה מפני שאברה חלתו של עולם והוא אדם הראשון שהחטיאו כראיתא במדרש (רש"י שבת

שנת ל"ג. והיא אחת מנ' עבירות שנוקמות לנשים
 למות כדתנן בשבת (ל"א: וכו') האוכלים פת בותים
 בכל ימות החול שצריך לאכול בשבת פת כשר ועמ"ל
 סק"ז עור כתב יש שכתבו שבמקצת מקומות נהנו
 לאכול מולייתא שקורין פשמיד"א כל"ז שבת וזכר למן
 שהיה מכוסה למעלה ולמטה ולא ראיתו לחוש לזה
 עכ"ל והפשמיד"א הוא כעין קרעפלאך שלנו שמכוסה

בבצק למעלה ולמטה ובנתים כשר ואיתא בגמ' רפ"ב
 רביצה רשמי היה אוכל כל ימיו לכבוד שבת מצא
 בהמה נאה אמר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה
 מניח את השנייה ואוכל הראשונה ע"ש ומה טוב אם
 מניחין מאכל טוב לשבת שבוה וזכרון תמיד את יום
 השבת ומכבדו אותו ועמ"ל עתה לראש מיקרין העפר
 על דגים נכון לתקן שלא יקנו דגים ע"ל:

רמ"ג [דין המשכיר שדה ומרחץ וריחים ותנור לעבדים וכו' י"ז סעיפים]:

א רע דלבר ל"ט מלאכות הנמורות עור יש שבותים
 רבים שאסורים בשבת ואסמכניהו אקראי כדאיתא
 במכילתא פרשה משפטים אקרא דובכל אשר אמרת
 אליכם תשמרו למה נאמר לפי שהוא אומר לא תעשה
 כל מלאכה אין לי אלא רברים שהם משום מלאכה
 רברים שהם משום שבות מניין ת"ל ובכל אשר אמרת
 אליכם תשמרו עכ"ל ובפרשה כי תשא איתא במכילתא
 אך את שבתותי תשמרו למה נאמר לפי שהוא אומר
 לא תעשה כל מלאכה אין לי אלא רברים שהם משום
 מלאכה משום שבות מניין ת"ל את שבתותי להביא
 דברים שהן משום שבות עכ"ל המכילתא ונ"ל
 הדרווייהו צריכי דבשבותי שבת יש שני מינים האחת
 מה שאסור לו בעצמו לעשות והשנית רכשם שאסור
 לעשות בעצמו כמו בן אסור לו לומר לעבדים לעשות והנה
 הסמ"ג בהל' יו"ט הביא מנילחא דפ' בל חקרא לכל מלאכה
 לא יעשה בהם לא תעשה אלה ולא תכרך ולא עו"ס ע"ש
 והביאו הפ"ו ס"ס זה והבי' כפי' רמ"ד האמנם נירסת
 הנרא' היא להיטך וגרים אבל יעשה וכו' ע"ש ועל נירסת
 הסמ"ג תמיהני ללקמן ע"ש אומר ר' יונתן אין צריך וכו'
 וללא דברים ק"ו ומה אם שנת חמורה אינו מזהיר על
 מלאכת עו"ס יו"ט הקל וכו' עכ"ל הרי להדיא מנואר
 כנירסת הנרא':

ומחללים את יום השבת הרי שלקנות רבר בשבת אומר
 חילול שבת:

ג וכו' הריטב"א בשם הרמב"ן דקבלה בידנו ששבותי
 שבת אינם כשאריו איסורי דרבנן אלא הם כאיסורי
 תורה וראיה לזה דא"כ אלא נאמר דמן התורה אינו
 אסור אלא מלאכה ממש אבל משא ומתן מותר וכו'
 לזה יקרא יום מנוחה ושבתיה שכל אחד יעסק במסחרו
 וישב בחנות ויקנה וימכור ואין זה אלא מן המתמיהים
 אלא עיקר הענין הוא דעל מלאכה ממש חייבה
 התורה סקילה ועל השבותים לא חייבה סקילה אבל
 איסורן איסור גמור כאיסור תורה:

ד והנה בשבותי שבת יש אמירה לעבדים שבות והיינו
 שכל מלאכה שאסור לנו לעשות אסור לנו לומר
 לעבדים שיעשה בעדינו בין שנאמר לו בשבת ובין
 שנאמר לו קודם השבת שיעשה בשבת ובין שנאמר לו
 בשבת שיעשה אחר השבת כמ"ש הרמב"ם ריש פ"ו
 וכתב שאע"פ שא"צ להמלאכה בשבת וממעם כדי
 שלא תהא שבת קלה בעינין ויבואו לעשות בעצמן
 ע"ש אבל רש"י ו"ל בפ"ק דעבדים ופ"ו גד"ה כיון
 ע"ש כתב וז"ל ומה שאסור לישראל לומר לעבדים
 עשה לי כך זהו משום ממצא חפצך ודבר רבר דיבור
 אסור עכ"ל ובספ"ק שם פ"ו מעם אחר משום רמיהוי
 כשליחו ע"ש וצריך לשני המעשים רממעם ורבר רבר
 אין האיסור רק כשאומר לו בשבת עצמו אבל אם אומר
 לו קודם השבת לא שייך זה ובוה הוה האיסור משים
 שליחות ואע"ג דאין לו שליחות מ"מ להורא יש
 שליחות ונ"מ ע"ל:

ה וכתב הרמב"ם בפ"ו דין ח' ישראל שאסור לעבדים
 לעשות לו מלאכה זו בשבת אע"פ שעבר ומכין
 איתו מכת מדרות מותר לו ליהנות באותה מלאכה
 לערב אחר שימתין בכדי שתעשה ולא אסרו בכל
 מקום

מקום שימחין בכדי שיעשו אלא מפני דבר זה שאם תאמר יהא מותר מיד שמא יאמר לו לעשות וימצא הרבה מוכן מיד וכיון שאמר בכדי שיעשו הרי לא ישתכר כלום עכ"ל ואפילו אם העבדים עשה מעצמו בשביל הישראל מלאכה ראוייתא והישראל לא בקשו כלל שיעשנה מ"מ אסורה בו ביום ולערב צריך להמתין בכדי שיעשו כמו שיתבאר בס"י שכ"ה כמה פרטי דינים בזה ושכר שנת אפרו לגמרי כמ"ג נסע"י פ"ו :

¶ ואם מחוייב הישראל למחית בו כשרואה שעושה מלאכה בשבילו והוא עושה במקום המוצנע דאלו בפרהסיא פשיטא שמחוייב למחיה בו אפילו במקום שמתיר מצד עיקר הדין כמו שיתבאר בס"י זה אלא אפילו כשעושה במקום מוצנע כגון בבית עצמו וכיוצא בזה איתא בירושלמי ומ"א ה"ט וי"ל נתן כליו לכובם אינו יהודי וכו' ומצאו עובר בו בשבת אסור אמר ר' יודן זיימר ליה דלא יעבוד הרא דתימר במובת הנאה אבל בשכיר וקאנן בעבידתיה הוא מריר עכ"ל מבואר מזה הירושלמי רכל שהוא עושה רק למובת הישראל מחוייב למחות בידו אבל כשעושה בשביל שכרו אינו מחוייב למחות בו וכו' בהנהות מרדכי בפ"ק דשבת ופרטי דינים אלו יתבארו בס"י רנ"ב ע"ש ויהא דתנן כד' קכ"א . ט"ז למחות בו כשנא ללכות הדליקה וזה מסוס שידע עיפה אותו כשכר עוב ושעה ללורך ענמו ועוד דגליקה הקילו כמ"ג כמ"י ט"ז :

¶ כתב רבינו הביי בסע"י א' לא ישכיר אדם מרחץ שלו לאינו יהודי מפני שנקרא על שמו של הישראל והוא עושה בו מלאכה בשבת דסתם מרחץ לאו לאריסותא עביר ואמרי שכל הריוח של ישראל ושכר את האיני יהודי בכך וכך ליום ונמצא שהוא עושה מלאכה בשליחותו של ישראל אבל שרה מותר שכן דרך לקבל שרה באריסות ואע"פ שיודעים שהוא של ישראל אומרים שלקחה באריסות ולעצמו הוא עובר ותנור דינו כמרחץ וריחים דינו כשרה עכ"ל ורבינו הרמ"א הוסיף לומר דאע"פ שלא לקחה האיני יהודי רק לש"ש"ש או לרביע ויש לישראל הנאה במה שעובר בשבת מ"מ מותר דאיהו אדעתא דנפשיה קעביד עכ"ל :

בעד עצמו דלדישראל אין נ"ס בין יעשה בשבת ובין לא יעשה ולא עוד אלא אפילו נמלך מדישראל באריסות למחצה לשליש ולרביע כדרך שמקבלין שרות באריסות דאע"ג דגם חלק הישראל מתרבה במה שעושה בשבת מ"מ מותר דהרי הוא עושה למען עצמו ולא למען הישראל וזה שע"י זה נתרבה חלק הישראל לית לן בה דהנאה דממילא היא ואין זה אלא נרמא בעלמא שהאינו יהודי נודם שירותי הישראל והרי אפילו במלאכה גמורה אמרו בשבת וק"כ : לא תעשה כל מלאכה עשייה הוא דאסור הא נרמא שדי ע"ש וב"ש בכ"ה ולפ"ו אין שום איסור אם האיני יהודי שוכר מהישראל המרחץ או השדה או התנור או הריחים ומה שיעלו ריוח נמלך לעצמו ומשלם להישראל דבר קצוב או שנומל חלק מחצה או שליש או רביע :

¶ אבל אם כל הריוח הוא של הישראל והוא משלם להאינו יהודי בעד מרחתו כך וכך ליום או לשבוע או לשנה אסור מדינא ואע"ג דגם בזה עשה האיני יהודי בשביל עצמו כדי לקבל שכירותו ואדעתא דנפשיה עביר מ"מ עיקר העסק הוא עושה בשביל הישראל כיון שהוא בעצמו אינו מקבל מהריוח כלום רק שכירות דבר קצוב וא"כ היה האיני יהודי שולח של היהודי לעשות לו העסק והוא משלם לו בעד שליחותו וכיון ששולחו של אדם כמותו היה כאלו היהודי עושה בעצמו בשבת משא"כ כשיש להאיני יהודי חלק בעצם הריוח של העסק אינו בשליחות אלא עושה עיקר העסק בשביל עצמו ולהישראל מניע טובה ממילא ומ"ג נס"ע ושכר את האיני יהודי כגון וכן ליום ה"ה לשנתו :

י ומ"מ אמרו חז"ל ונמלך דעתי"ס דמרחץ אסור להשכיר אפילו באריסות ושדה מותר והמעם משום דשרה דרכה ליתן באריסות וליכא חשדא אבל מרחץ אין מדרך ליתן באריסות מפני שנעלם לגמרי הכנסתה דההכנסה ממרחץ הוא מי שיכנס למרחץ לרחוץ משלם כך וכך וההכנסה מעימה ומי יודע כמה ירחוץ ולכן מדרך שההכנסה הוא להבעלים והוא שוכר מי שיושב ומקבל השכר ושוכרו לשנה או לחדש או סבל יום ויום ולכן אף שעתה שכר ממנו באריסות מ"מ הכריות יחשדו אותו שכל הריוח שלו אבל בשדה לא יחשדוהו ואמרו הפוסקים שריחים דינו כשדה מפני שדרך להשכיר הריחים באריסות ותנור היינו שמי שאיפה בתנור משלם כך וכך דינה כמרחץ לפי שאין דרך

וכך או מכל ככר וכן כל כיוצא בזה ;
 וכן וכתב רבינו הב"י בסעי' ב' אפילו מרחץ או תנור
 אם השכירם שנה אחר שנה ותפרסם הרב ר' ע"י
 כך שאין דרכו לשכור פועלים אלא להשכירם וכן אם
 מנהג רוב אנשי אותו המקום להשכירם או ליתנם
 באריסות מותר להשכירם או ליתנם לו באריסות עכ"ל
 וכחד מינייהו סני כמבואר מדברי הטור שכתב בשם
 הנאון דאם השכירם שנה אחר שנה מותר ולפ"ו כתב
 בשם הרא"ש דכשהמנהג כן מותר וכיכ הרמב"ם בפ"ו
 דין ט"ו דכ"ר רב ר' ששם ישראל בעליו קרוי עליו ואין
 דרך רוב אנשי אותו המקום להשכירו או ליתנו באריסות
 אסור להשכירו לאינו יהודי מפני שעושה בשבת ונקרא
 על שם בעליו עכ"ל הרי מפורש דאם רק מנהג המקום
 להשכירו או ליתנו באריסות מותר וואין לשאל הא"ך
 עשה בשנים ולאננות קודם שנתפרסם די"ל לאו נאמת לא
 עשה בשבת ויו"ט :

י"ד וכתב רבינו הרמ"א דאפילו במקום האסור אם
 אין המרחץ או התנור של ישראל רק שכרם
 מאינו יהודי וחזר והשכירם לאינו יהודי שרי דאין שם
 הישראל נקרא עליו עכ"ל ובאמת ממעם זה לאו דווקא
 שברן מאינו יהודי רה"ה אפילו קנאן אלא יבקנאן אין
 ההיתר אלא כשעריין לא נתיישן הרב ר' אב"ל אם נתיישן
 הדבר הרי נקרא שם ישראל עליו וכן אם הישראל
 נכנס לבית זה מיד אסור מפני שתוכף נקרא שם
 ישראל עליו אב"ל בשכרן בכל ענין שרי רה"כ
 יודעים שזהו של האיני יהודי והישראל שברן ועמנ"ל
 סק"ג ולפמ"ש א"ש ועמ"ר סק"ז וכן בקנייה אפילו מיד
 אם קנה בפירסום כמו בערכאות וכדומה אסור מיד
 משא"כ בשמירות ומ"ש סק"ט :

מ"ן עוד כתב וכן אם יש מרחץ בבית ריה"ה ואין
 רוחצין בו רק אותן שככיתו והם יודעים ששכרו
 אינו יהודי שרי עכ"ל כלומר רזה שאסרו להשכיר
 לאינו יהודי מרחץ אינו אלא כשהמרחץ הוא בחצירו
 ורוחצין בו גם אנשים אחרים מכלעדי כני ביתו דאו
 אותם אנשים שיראו שהמרחץ נימקת בשבת יאמרו
 שהוא הסיקו בשליחות הישראל או אפילו כשאין
 רוחצין בו רק כני ביתו אם המרחץ עומד ברחוב ניכ
 אסור רה"כ רואין שנמקת בשבת ויש חשדא זכ"ל
 בשעומד בחצירו אין הכל רואים ואי משום שמי שיכנס
 לחצירו יראה אין זה כלום שררי לא לכלום ידוע
 שיש מרחץ שם כיון שזולת בני ביתו אין רוחצין שם
 וכן

ה"ך להשכירו באריסות ולמי ששכרתי שבת חמורין מאל
 כשין על תורה כמ"ס ולכן נזרו חו"ל אף על החשד שלה
 ונכרח לנזרו זה לז"כ יפרונו פרץ על פני פרץ זהוה
 מילי דפרהסיאל :

י"א כתב אחד מדבותינו ור"ן ספ"ק ס"ו ומרא שמעיין
 רכיון שיש לעכ"ם חלק בפירות השרה אע"פ
 שהישראל נהנה מותר דאדעתא רנפשיה עביר והנאת
 ישראל ממילא אתי ולא דמי לישראל ועכ"ם שותפין
 דלקמן סי' רמ"ה דאסור דהתם עבורת השרה
 אישראל נמי דמי אבל הכא כולה אעכ"ם רמ"א ולא
 אישראל ככל וכ"ש שמוותר להשכיר שרה לעכ"ם
 ששוכרו בסך ידוע דכה"ג כי קא עביר אדעתא רנפשיה
 קא עביר והישראל לא מתהני כלל וכו' ולענין
 קבלנות כנון שקבל עליו העכ"ם לעשות כל מלאכת
 שדה לישראל בדבר ידוע אם מותר לישראל שיניחו
 לעשות מלאכה בשבתות ויו"ט איכא מאן דאמר דשרי
 רכיון דאמרינן באריסות דשרי בקבלנות נמי שרי
 דהא לא מתהני ישראל במלאכת שבת כלל ול"ל לא
 יעשה בשבת יעשה נחול אב"ל יש מי שאומר דקבלות
 כה"ג אסור דלא דמי לאריסות כיון שנומ"ל חלק
 בפירות לא אמרי אינשי דשכיר יום הוא אב"ל כה"ג
 שהבעלים נוסלים כל הפירות מיחוי דהו לאינשי כשכיר
 יום וכו' וכיכ הרמב"ם ד"ל בפ"ו וכו' עכ"ל דהאוסרים
 מרמין זה לקבלנות דבניין בית שאסור לרוב הפוסקים
 כמו שיתבאר בס"י רמ"ד והמתירים ס"ל דלא דמי לבית
 שורכן לכנות בשכירו יום משא"כ שדות והש"ע ע"ס
 סתם לאיסורו :

י"ב ואפילו לדעת המתירים אין זה רק בשדה ששום
 דאין נ"מ לישראל במה שיעשה בשבת כיון
 שעליו לעשות כל מלאכת שדה ואם לא יעשה בשבת
 יעשה בחו"ל ואין לו לישראל סיבה מזה אבל במרחץ
 וריחים ותנור הכל מורים שאסור בקבלנות רבזה הלא
 כל המזובה להישראל במה שיעשה בשבת ראין
 המלאכה כמו בשדה אלא כל זמן שיבואו בני אדם
 לרוחץ ולטחון ולאפות עליו להתעסק בזה ושכרו של
 העכ"ם שזה בין יהיה הרכה בין מעט אי"כ מה שעושה
 בשבת הוה עיקר המזובה רק להישראל וכן הסכימו
 גדולי האחרונים (ומנ"ל וע"ז סק"ט) ואף גם בשדה
 הסכימו לאיסור ולכן יש ליהודי בכל עסק שמוסרין
 לעכ"ם שיהיה להעכ"ם חלק בנוף הריוח של
 העסק כנון כשימכור יהיה לו מכל מדה כך

וכן אם המרחץ עומד ברשות אחר לא בחצירו ולא ברחוב דאו אפילו רוחצין בו גם אחרים מותר שהרי לא לכף גלוי שזה המרחץ הוא של פלוני אלא השכנים יודעים שזה והם יודעים שהשכירו לאינו יהודי זהו דעת רבינו הרמ"א ויש שמחמירים דדוקא כשעומד ברשות אחר ורוחצים בו רק בני ביתו דאו מותר אבל באופן אחר אסור אבל הסכימו כמה גדולים ראין להחמיר באיסור דרבנן ולא"ר סק"ח ומ"ש סק"ד וכן מפורש במרדכי פרק כל כתבי דכשהמרחץ ברשות אחר מותר ע"ש ומ"ש הס"ז דנמרחית העין אפילו נחלדי חלדים אסור זהו נאסור דאורייתא ומ"ש נט"ס סמ"ג לזכו דאורייתא כנר נארנו דחתיא סוכא אכל מי לא יהע שזהו דרבנן ומ"ש לחוט לאורחים זה אינו שייך כדבר שנכניתי ומ"ש המג"א סק"ד שהרי יראו שנשטן יולא כנר נארנו שאין זה כלום וימלו כדבר אחר והגר"ז נוסה להמג"א פ"ט והטיקר בהת"א הו"ק):

האסור י"א ששכרו מותר וי"א שאסור וכן עיקר עכ"ל והגדולים הסכימו דבמקום דמדינא אסור להשכירו שכרו אסור ובמקום שמדינא מותר והאיסור הוא רק משום מדאית העין שכרו מותר וכל"מ ומג"א סק"ה ולא"ר והגר"ז ומ"ש ועוד יתבאר כזה בס"ד בס"י רמ"ה ע"ש:

יין ואפילו במקום שמותר להשכיר לאינו יהודי מרחץ וריחים ותנור וכיוצא בזה כגון שהשכירם שנה אחר שנה או שכן מנהג המקום כמו שנתבאר מ"מ לא ישכירם לו בע"ש מטעם שיתבאר בס"י דמ"ז וכן לא ישכיר לו לחדש או לשנה במקח כל יום כך וכך דא"כ הרי נוסף ממנו שכר יום השבת ואין משתכרים ביום השבת שיהא ניכר שנוסף בעד שבת משום גזירת מקח וממכר אלא ישכור לו במקח כל שבוע כך וכך או כל חרש כך וכך או לשנה כך וכך כי היכי דליהוי שכר שבת בהבדלת שארי הימים דלא מיחוי כשכר שבת ושכר שבת אסור גם בדיעבד (פרישה):

מן כתב רבינו הרמ"א דאם עבר והשכירו במקום

רמ"ד [בדברים שאינן עסק להרויח באיזה אופן יוכלו האיננו יהודי לעשות מלאכת ישראל וכו' כ"ד מעיפ"ם]:

א בס"י הקודם נתבאר בעניני עסקים של ישראל העומרים לרויח כמו שזכר מרחץ תנור ריחים כיצד התירם להשכיר לאינו יהודי וכו' ההיתר הוא רק באריסות או שהאינו יהודי ישכור אותם לחלוטין וישלם להישראל דבר קצוב לשנה אבל שהאינו יהודי ישכור בקבלנות והיינו שהשכר יהיה להבעלים והבעלים משלמים לו דבר קצוב לשנה יש מחלוקת והרבה אומרים וכן עיקר כמ"ש שם בסעי' י"א וגם המתירים לא התירו רק בשרה כמ"ש שם סעי' י"ב ע"ש:

ממלאכת שבת כיון שהוא עסק של פרנסה משא"כ כאן אינו מרויח כלל מזה דמה לו להישראל אם יעשה בשבת או בחול הרי עליו לנמור מלאכה זו וגם אפילו אם רצונו של הישראל יותר שימכרה בשבת כדי שתיקף אחר שבת ילבשנה מ"מ כיון שאינו אומר לו מפורש שיעשה בשבת הרי האיננו יהודי עושה בשביל עצמו למהר להשלים מלאכתו כדי לקבל שכרו ומה איכפת לנו שיגיע עי"ז מוכה לישראל והרי הנאה שמן הצד מותר אפילו ברויח כמ"ש בס"י הקודם סעי' ח' ע"ש וכל"מ הגר"ז ודוקא בביתו אבל בבית הישראל אסור וגם אסור לומר לו שיעשה בשבת וגם יקצוץ עמו המקח קודם השבת ועוד יתבאר כזה בס"י דנ"ב אבל בשכיר יום אסור לנמור שהשכיר אין המלאכה שלו ואין כוונתו להשלים המלאכה אלא כוונתו לעבוד עבודה היום בשביל הישראל ונמצא שכל כוונתו לעשות בשביל הישראל וזה אסור:

ב ובס"י זה יתבאר בדברים שאינן של עסקי רויח אלא סתם צרכי האדם כמו בנרים ומנעלים ובנין בתים וכיוצא בהם והאינו יהודי עושה זה בשביל הישראל ששכרו לחפור בנרו ולעשות לו מנעלים בין שעושה במחורתו של הישראל ובין שעושה במחורת עצמו כך הוא הדין דאם שכרו לימים והיינו שמשלם לו בעד כל יום שיעשה המלאכה כ"כ אסור בכל הדברים ואפילו שעושה בביתו אבל כשעושה בקבלנות והיינו שנותן לו כ"כ שיתפור לו הנגר שיעשה לו המנעלים שיבנה לו הבית כזה בעניני ממלטין כמו בנר ומנעלים וכיוצא בהן מותר ולא דמי לס"י הקודם דהתם הישראל מרויח

ג וכל זה במלאכת תלוש שעושהו האיננו יהודי בבית עצמו ואין הרבר מפורסם ואין הכל מבידים שזה המלאכה היא של ישראל פלוני ואף אם קצת יודעים פ"ת לן בה כיון שעושה בצניעה בתוך ביתו ומג"א סק"ט

סק"ו אבל במלאכת מחובר כגון לבנות לו בית הסכימו דרמב"ם בפ"ו ורוב רבותינו שאסור אפילו בקבלנות ולא רמי לשרה שהתרנו באריסות וכה"נ בס"י הקודם דסתם שרה לאריסות קיימא משא"כ בנינים רובם נעבדים בשכירי יום ואיכא חשדא ואף שאחר מנרולי רבותינו עלה על רעתו להתיר גם כגון בקבלנות לא עשה כן למעשה ורוב רבותינו הסכימו לאיסור וכן הלכה : ד' ואין עיקר ההפרש בין תלוש למחובר דעיקר ההפרש הוא בין צינעא לפרהסיא ומשום דע"פ רוב התלוש נעשה בצינעא ומחובר בהכרח שנעשית בפרהסיא לכן חלקנו בין תלוש למחובר ובאמת תלוש הנעשה בפרהסיא כמו עשיית ספינה כשירוע שהיא של ישראל דינה כמלאכת מחובר ואסור אבל מחובר הכל אסור ועשיית ספינה האיסור כשעושה במקום מפורסם שיש הרבה רואין אבל שלא במקום מפורסם שרי כמ"ש בס"י רנ"ב והרי אפילו מחובר במקום שאין רואים כגון מחוץ לתחום מותר כמו שיתבאר וכ"ש בתלוש : ד' וז"ל רבינו הב"י בסע"א א' פוסק אדם עם האיני יהודי על המלאכה וקוצב רמים והאיני יהודי עושה לעצמו ואע"פ שהוא עושה בשבת מותר ברי"א בצנעא שאין מכירין הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא אבל אם היתה ידועה ומפורסמת אסור שהרואה אינו יהודי עוסק אינו יורע שקצץ ואומר שפלוני שכר את האיני יהודי לעשות לו מלאכה בשבת לפיכך הפוסק עם העכו"ם לבנות לו חצירו או כותלו או לקצור לו שדהו אם היתה המלאכה בהעיר או בתוך התחום אסור לו להניחם לעשות לו מלאכה בשבת מפני הרואים שאינם יודעים שפסק עכ"ל וזהו מדברי הרמב"ם בפ"ו והחמיר בקצירת שדה אע"פ דמתירין בשדה באריסות בס"י הקודם והו כשבאמת נוטף מהפירות חלק אבל הכא כשיראו שהישראל נוטף כל הפירות ויראו שאינו ארים יחשרוהו שהוא שכיר יום ומנ"ל סק"ו והרמב"ם לשיטתו שאסור בקבלנות גם בשדה כמ"ש שם סע"א י"א ויראה לי ראפילו להמתירים שם והו בקבלנות כל עסק השרה חרישה זריעה וקצירה אבל קצירה לברה דרך לעשות ע"י שכירי יום והוה כבנין בית :

יהודי שכרו אבל כבנין סבדי שבוע"ב שזכרם צימים ורא בקבלנות וס"ק"ו ועוד רבמלאכת מחובר החמירו הרבה בשבת ולכן חיישינן אף לאורחים אע"פ דלא שכיחי כל כך כמובן והירושלמי פ"ג דשביעית אומר רחששא דמראית העין אינה אלא לאנשי העיר ולא לאחרים מ"מ בשבת החמירו וע"ש סק"ו ולכן כבנין אסרו בכל ענין אף שרר יתיר בעיר ואין ישראל אחר שם ואף שעדיין לא נתפרסם שהבית שלו מ"מ יש לחוש לשכנים היודעים שהוא שלו וסק"ד ס"ס ואולי ביחוד בעירו יש להקל בכה"נ :

ז' ואם היה הבנין חוץ לתחום העיר וגם אין עיר אחרת בתוך תחומי של מקום שעושין בו מלאכה מותר שהרי אין כאן חשד ואפילו אם רק יש ישראל יחיד הדר בתוך התחום של המלאכה אסור כמו שהחמירו בתוך התחום אף שרחוק מהעיר ולא שכיח שילכו הרבה אנשים שמה ולענין נדרים אין התחום בכלל העיר כמ"ש ביו"ד סי' רי"ז ומ"מ בשבת החמירו מפני חשש יחיד שילך שמה ויראה וה"נ כשרר ישראל יחיד בתוך התחום של המלאכה אסור מטעם זה אבל חוץ לתחום אפילו פסיעה אחת מותר ואע"פ שהעומדים בתוך התחום יכולים לראות לא החמירו בזה ולא פלוג רבנן ולקמן סי' תקל"ז יתבאר באינו יהודי שמכנים זבל לשרה ישראל ועושה כן מעצמו ואינו נותן לו שכר בעד זה א"צ למחות בירו כיון שאין זה מלאכה נמורה אבל במלאכה נמורה אפילו בכח"נ מחייב למחות בירו :

ח' ודע שיש מי שרצה לחפש היתר כבניני כהכ"נ ובה"מ בשעת הרחק לבנות בקיבולת בשבת מטעם דברבים ליכא חשדא והלילה לומר כן ראטו הרבים שוכרים הבע"ל מלאכות הלא הממונה בעצמו שוכרם ועוד רסברא זו לא אמרינן אלא ביו"ד סי' קמ"א לענין צורות הבולטות העומרת נלוי בפני רבים שיש בזה חשש עוברת כוכבים אבל דברר שאין האיסור ירוע לכל ואינו בנילוי אולי לא אמרינן סברא זו ועוד ראין דך חילול שם שמים יותר מזה נדר האומות שגניה לעשות בנינים בשבת קרש ועמנ"ל סק"ח נדנר נקיון הזבל וזהוהחכות ע"ש וכוולאי שהישראלים ישכרום לנקות הדמוג בשבת ודלוי אסור אמנם אם שר העיר שזכרם אפילו על השכונ הישראלים מותר להמלאכה הו"ע פקודת שר העיר ושמו נקרא על זה :

ט' איתא בירושלמי פ"ק דשבת והל' ח' תניא אומנים עכ"מ

עכ"ם שהיו עושים עם ישראל ונעל ימלאו כחך ביתו של ישראל אסור ובחך בתיהן מותר אר"ש בן אלעזר בריא בקבלת אב"ל בשב"ר יום אסור ברי"א בתל"ש אב"ל במחבר אסור ובעיר אחרת בין כך ובין כך מותר מהו בין כך ובין כך בתל"ש בין במחבר ובלבד בקיבולת והלכה ברשב"א עב"ל הירושלמי ולמדנו מזה דביתו של ישראל בכל עניין אסור וכן בשכירי יום אסור בכל עניין ובכ"ר בארנו זה ועוד למדנו רבעסק מחבר אפילו המלאכת תלוש אסור שהרי אסור במחבר אף בתוך בתיהן ואין שייך זה אלא וראי כגון שמתקן הקורות או הרלתות והחלונות ומתקן הארזי לעשותן בבית הישראלי וזהו שכתבו הטור והש"ע סעי' ב' ר"פ סוף האבנים ולתקן הקורות אפילו בביתו של האיני יהודי אסור כיון דלצורך מחבר הוא ואם עשה כן לא ישקעו בכנין עכ"ל והטעם שהחמירו בזה הרבה דא"כ יקלו בזה הרבה ויניחו לבנות הבנין עצמו ראצ"ל בני אדם אין הפרש בין זל"ז ודוקא כשהקורות והאבנים הם מיוחדים רק לבנין זה אבל אם הקבלן מתקן קורות ואבנים וכיוצא בהם וכידו עדין לתתם בכנין אחר אע"פ שנהגם בכנין זה מותר שהרי עדין אין שם הישראלי עליו מפורש וס"ת סק"ו כגם דגמ"ל וזה שפסקו שגם בדיעבד אסור הסכימו מפרשי הטור והש"ע ז"ל וס"ו ומג"ל סק"ו רבקהלנות יש לסמוך בדיעבד על דעת ר"ת ואין לאסור בדיעבד ונ"ל דאם הודיעו לו מב"ע הודאה שאסור לעשות כן ולא שמע בקולם דאז גם בדיעבד אסור :

י וזה שאומר הירושלמי דבעיר אחרת גם במחבר מותר יש מי שפירש דקאי אהבנת קורות ואבנים ויבואם לעיר הזאת וק"ש ונראה שזהו דעת רבינו הרמ"א שכתב על דין זה וי"א דאם אינו מפורסם שהוא של ישראל שרי עב"ל והיינו בשנעשים בעיר אחרת וכיוצא בזה אבל לבנות במחבר סמך אסור אפילו אינו מפורסם שהיא של פלוני כשהבנין הוא בעיר כגון בעיר אחרת ולכן לא כתב דין זה דק בסעי' ב' על תקון הקורות ולא בסעי' א' על עצם הבנין אבל יש מי שפירש רכוזת הירושלמי הוא גם על עצם הבנין בעיר אחרת ומותר כיון דשם אינו מפורסם שהוא של אותו ישראל וס"ת ולא ירעהי למה השמיטו זה הראשונים ואולי סב"ר בין שכתבו במחבר הטעם משום פירסום מטילא דכשונה בעיר

אחרת וכשם אינו מפורסם מותר ולדינא צ"ע : י"ג וכבר נתבאר דגם בתל"ש כשהפירסום נדול כמו ספינה דנ"כ אסור אבל אם אין הפירסום נדול כספינה אם בכ"ר יצא שם הישראלי על זה שהוא של פלוני אסור אבל אם עדיין לא יצא לנמרי שם הישראלי עליו כגון ישראל ששכ"ר לו אינו יהודי בקבלנות לעשות לו כלים חדשים ועשה אותם בפרהסיא ואף שנתפרסם שעושה בשביל פלוני ס"מ עדיין לא נקרא שמו עליהן להריא להיות נקראים כלים של פלוני כיון שעדיין לא באו לרשותו לעולם והנ"ל סעי' ה"ז כיון שאינו רומה לפירסום רספינה ומ"מ אף שמעיקר הדין כן הוא מ"מ ראוי לבע"ל נפש להחמיר בזה והמחמיר תע"ב וכשאינו עושה בפרהסיא אלא בתוך ביתו וכיוצא בזה אין בזה חומרא כלל ומותר לכתחלה גם לבע"ל נפש :

י"ב וכתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' ג' אם בנו עכ"ם לישראל בית בשבת באיסור נכון להחמיר שלא יכנסו בו מיהו אם התנה הישראלי עמו שלא לעשות לו מלאכה בשבת והוא עשה בע"ל כדורו של הישראלי כדי למהר לעשות מלאכתו אין לחוש עכ"ל וכבר בארנו בסעי' ט' שגדולי האחרונים הסכימו שכשעשה בקבלנות אין לאסור הבנין בדיעבד : י"ג זהו פשוט דשכ"ר יום שעשה מלאכה אסורה המלאכה גם בדיעבד ויש מי שאומר רבשכ"ר יום לא מהני אפילו התנה עמו שלא לעשות והעכ"רם עשה מעצמו לשיבת הישראלי דכל שעשה למוכת הישראלי אפילו עשאן מעצמו והישראל מוחה בו אסור גם בדיעבד ומג"ל סק"ט וחומרא יתירה היא דכיון דמחיה בו מה היה לו לעשות ואי משום שהיה לו לפייסו ברמים שלא יעשה לא מצינו שיהא חייב לפור ממונו על זה ולכן נראה דאין לאסור בדיעבד כשמיחה בו וז"ל הל"ל סק"ט :

י"ד כתב הרמב"ם בפ"ו דין י"ב פוסק דאם עם העכ"רם על המלאכה וקוצץ רמים וכו' וכן השוכר את העכ"רם לימים הרבה מותר אע"פ שהוא עושה בשבת כיצד כגון ששכ"ר העכ"רם לשנה או לשתיים שיכתוב לו או שיארוג לו היו כותב ואורג בשבת כאלו קוצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד שהוא עושה כב"ר עת שירצה והוא שלא יחשוב עמו יום יום עכ"ל כלומר כמו שמתר לפסוק עמו על מלאכה מיוחדת כשעושה בקבלנות והיינו שקוצץ לו מקח כך וכך בעד

למסור זהו להקמול דל"כ יסתור הנמ"ד כ"ע וכן עיקר לדינא וד"ק :

מזן כתב רבינו הבי"ד בסעי' ו' יהודי הקונה מכס ושוכר לו אינו יהודי לקבל מכס בשבת מותר אם הוא בקבולת דהיינו שאומר לו כשתנכה מאה דינרים אתן לך כך וכך עכ"ל שהרי אדעתא דנפשיה עבד דכל מה שיגבה יותר ירויח יותר ומלאכת תלוש מותר בקבולת ואע"ג דמייחד לו המלאכה לשבת ובכה"ג אסור גם בקצף כמ"ש בס' רנ"ב ועוד ראה אין לך פרהסיא גדול מזה דככל נווני אסור כמו שנתבאר בסעי' ר' גבי ספינה מ"מ בזה שההפסד רב מאד מותר וכו' נטס מהר"ס וראיה לזה מהא דתנן (קנ"ג.) מי שהחשיך לו בדרך טתן כיסו לעכרים ופירשו בגמ' משום דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאתווי ד' אמית כרה"ד וטסו ואע"ג דלא דמי לנמרי דהבא אין המסן ערין שלו דאינו כן שהרי הוא משלם מכס גם כעד השבת והוא הפסד מכיסו ושמא תאמר לא היה לו לקבל המכס כלל דאינו כן שררי בשעת קבלת העסק מקבל בהיתר וכשתגיע שבת הרי יש לו הונק גדול וכו' ועוד דא"כ ינעלו כל העסקים בפנינו וא"א לעמוד בזה ואין חילוק בזה בין שהאינו יהודי יצטרך לעשות בזה רק מלאכה דרכנן כמו קבלת המכס בלכד דאין בזה אלא איסור שבות ובין שיצטרך לעשות מלאכה דאודיייתא כגון שצריך לכתוב המכס כן הסכימו הפוסקים ובאמת כמעט אין לך עסק בעולם שלא יצטרך ענייני כתיבה להעסק בידוע :

דן ויש בזה שאלה דכתן שאמרנו דמפני הפסד מרובה לא חששנו לא למיחר המלאכה בשבת ולא לפרהסיא א"כ למה לא נתייר בחנור ומרחץ בס' הקודם כשיש הפסד מרובה דכשם אינו אלא חשש חשדא בעלמא ופשיטא שהיה לנו להתיר וכשלמא במחובר וספינה שבס' זה י"ל מה דלא התרנו בשם עניין משום דכשם הפירסום רב מאד שהכל רואים שהבעלי מלאכות עושים כל היום מלאכות נמורות ולא דמי לקבלת מכס כמוכן אבל תנור ומרחץ הנעשה בבית אין פירסום יותר ממכס ולמה לא התרנו בהפסד מרובה. והתשובה בזה דלא דמי לכל דהתנור והמרחץ שלו הם ולא שייך למקרי הפסד כמה שאינו יכול להרויח בשבת שהרי אסור לישראל לעשות עסק בשבת משא"כ המכס אינו שלו והוא שוכר

בעד מלאכה זו כמו כן אף כשאינו שוכרו למלאכה מיוחדת אלא לשם מלאכה מיוחדת והיינו ששוכרו לשנה שהמלאכה המיוחדת הזו מתי שיצטרך לה יעשה אותה לו מותר ג"כ כיון שעושה זה בקבולות שנמל בעד מלאכת שנה זו כך וכך כיון שיכול לעשות מתי שירצה ודווקא ששוכרו למלאכה מיוחדת כגון לכתוב או לארוג דודאי יהיה לו הרבה זמנים פנוים שיושב במל וא"כ אין להישראל תועלת במה שיכתוב או יארוג לו בשבת דאם לא יעשה בשבת יעשה בחול אבל כששוכרו לכל המלאכות שיצטרך אסור לעשות לו בשבת דבזה ודאי יניע לו טובה דכשעשה בשבת ישאר לו שהות בחול למלאכה אחרת והראב"ד חולק עליו ומ"ל דאפילו כמלאכה פרטית ג"כ אסור מטעם זה שאם יעשה בשבת ומחר יצטרך ג"כ למלאכה זו ויעשה הרי יש לו טובה כמה שעשה בשבת ונמ"ל סק"ז והמור והש"ע הסכימו להרמב"ם וסברתו נראה רוחו שיצטרך בתמידות למלאכה אחת ולכן הכיאו רבינו הבי"ד דעת הראב"ד רק בשם י"א ע"ש וזה שכתב שלא יחשוב עמו יום המעם פשוט דלא יהא נראה כמשלם לו שכר שבת ודבר פשוט אם שוכרו שיארוג לו תמיד או יכתוב לו תמיד שאסור לעשות בשבת :

מזן ולפ"ו ישראל שיש לו בית מלאכה ויש לו פועלים אינם יהודים ששוכרן לשנה לעשות שם מלאכה מיוחדת כמו לארוג או לטות או לחצוב וכיוצא בזה אסור לו להניחם לעשות בשבת דאף ששוכרו למלאכה מיוחדת מ"מ כיון שכביח מלאכה העשייה היא כל היום ונמצא שמניע להישראל תועלת במה שיעשה בשבת והוא כשוכרו לכל המלאכות דגם הרמב"ם מודה שאסור כמ"ש ואין לזה תקנה אלא במכירה כמו שיתבאר בסעי' ב"ד וכן השפחות שכביח ישראל אסורות לעשות שום מלאכה בשבת לצורך הישראל אפילו אינן עושות בבית הישראל רוחו כשוכרו לכל המלאכות כמובן אבל בשביל עצמן מותרות לעשות אפילו בבית הישראל ויש מי שאוסר בבית הישראל משום חשדא שיאמרו שהיא להישראל וכו' וק"ל סק"ח ואינו עיקר ולהדיא כתוב בהנהרות מרדכי ספ"ק דשבת דמותר ע"ש ולמה יתלו שהיא להישראל והרי הכל יודעים שצריכה לעשות גם בשביל עצמה וכו' ה"ל סק"ח וכו' סק"ח מהנמ"ל

שוכר המכס ומשלם כער כל יום ויום ונמצא שמפסיד מוכיו ממש ודמי דמי שהחשיך שנתבאר וק"ו נכונה בית או עופה מפניה שאסור, קטנות נכנת והמנ"ח והמ"ו פרטו נזה ע"ס :

יח ועוד דבעיקר הרבר לא רמי דבר שהוא בעצם שלו כמו מרחץ ותנוד לרבר שאינו שלו כמו מכס שגם הוא שוכרו מהשר או מהממשלה רוח שאינו שלו מוכרו ליום השבת לנמרי להאינו יהודי כלומר שמוכר כל זכות שיש לו בעסק זה וא"כ באמת אינו של הישראלי כלל הא למה זה חזמה למי שידע שיביאו לו מחורה בשבת ומוכר המחורה בע"ש לאינו יהודי משא"כ ברבר שהוא שלו בעצם בע"כ גם בשבת הוי שלו ואע"פ ולא רמי למחורה דהמחורה ישנה בשלם וביכולת למכרה אבל המכס הוי כדבר שלא בא לעולם ואינה במכירה דאינו כן רא"כ אך שכרה הישראלי וממ"נ אינה של הישראלי בשבת דכל זכות שיש להישראלי בעסק זה מקנה זה לחאינו יהודי והוי כוונת המנ"ח ומתוך קושיה המ"ס סק"ו ע"ס וד"ק :

יח וכתב רבינו הרמ"א וכן יוכל להשכיר המכס לאינו יהודי לכל השבתות והוא יקח הריחח של השבתות לעצמו ולא חיישינן שיאמרו לצורך ישראל הוא עשה דבמקום פסידא כה"ג לא חששו עכ"ל ואינו מוכן דמה הוסיף על דברי רבינו הב"י ואורב"א ק"ו הדברים והרי רבינו הב"י התיר אפילו ע"י קיבולת והיינו לכשתנבה מאה דיגרים אתן לך כך וכך דיש להישראלי ריחח כמה שינכה וכ"ש אם האיני יהודי נטל כל הריחח של השבתות לעצמו ולפחות ה"ל לומר וכ"ש שיכל להשכיר המכס לכל השבתות אמנם דבריו צורקים דהנה אם נידון רבר שהישראל מחזיק מאחרים כרבר שהוא בעצם שלו הוה ההיתר של רבינו הב"י ק"ל טובא מהתירו של רבינו הרמ"א שהרי בקיבולת מותר בכל דבר שהוא שלו לנמרי כשרה וריחיים כמ"ש במ"י הקדמם משום רהאינו יהודי ארעתא דנפשיה קעביד כמ"ש שם משא"כ אם ישכיר לו ברבר קצוב כהתירו של רבינו הרמ"א דהא בע"כ משלם האיני יהודי להשר המכס העולה על כל שבתות השנה כמוכן וא"כ אם נדון כשלו וודאי אמור אמנם אם נדון שרבר שאינו בעצם שלו אינו כשלו מטעם דמוכר כל זכות שיש לו בעסק זה בהסברא שכתבנו בסעי' הקדמם והה תירו של רבינו הרמ"א ק"ל טפי

לפי שעל התירו של רבינו הב"י שמשכיר לו בקיבולת לא שייך כל כך לומר שמוכר לו כל הזכות והרי נימל חלק בהריוח והוי העסק שלו משא"כ במשכיר לו על כל שבתות השנה והוא יתן המכס העולה לשבתות להשר והוא יקח כל הריחח לעצמו ונמצא שאין להישראלי שייכות כלל בהעסק בשבתות השנה וכיון שהדבר שק"ל לכן כתב וכן ונגלג"ד נדוד ונה ח"ס כל מה שהקשה נזה המנ"ח נסק"ח ע"ס וד"ק :

כ עוד כתב דישאר הממונה על מטבע של מלך דינו כרין הממונה על המכס ואע"פ שמשמיעים ק"ל בשבת כהכאת המטבע עכ"ל כלומר שיכול ליתן הכסף לאינו יהודי בע"ש בקיבולת שאם יעשה לו סך הכסף כך וכך יתן לו כך וכך כהתירו של רבינו הב"י או שישכיר לו כל הריחח של כל שבתות השנה כהתירו של רבינו הרמ"א ויש בזה רבותא יותר ממכס מפני שמשמיע ק"ל והוה הפירטום גדול ולכולם ידוע שזה הישראלי שכרה מהמלך ונקרא שמו על"י ומ"מ מפני שיש בזה הפסד גדול לא חששו למראית העין ולכן שלא במקום הפסד גדול כגון איש אחר שנתן לו כסף לעשות כלים אינו מותר אפילו בקבלות אא"כ שיעשה האיני יהודי מלאכה זו בביתו ובצינעא כמ"ש בס"י רמ"ג וגם בעצמו מותר לו לתת כסף לאומן אינו יהודי לעשות לו כלים בבית האיני יהודי ואף שיש השמעת ק"ל מ"מ אין הרבר מפורסם שזה של הישראלי והוא עשה בקיבולת ומנ"ח סק"ו :

כא עוד כתב ליוהר שלא ישכ הישראלי אצל האיני יהודי בשבת כשעוסק במלאכהו במטבע או בקבלת המכס עכ"ל ויש מי שאומר ראפילו השכיר לכל השבתות ואין לו עסק בכך מ"מ אמור לישב שם שלא יאמרו לצרכו הוא עושה ומנ"ח סק"ו ויש מי שאומר דהאיסור אינו אלא בשושב ליעד ההתעסקות והוה כמעין בעסק אבל כשיושב ואינו מעיין בהמלאכה אלא כדי שלא תהיה גניבה מותר וק"ו סק"ו ובשעת הדחק יש לסמוך על זה דכל איסור מראית עין תתירו במקום הפסד גדול כמו שנתבאר וחשש גניבה הוי הפסד גדול ורע דדבר פשוט הוא רהישראלי בעצמו אמור לו לקבל שום מכס אפילו רבר מאכל שאינו מוקצה ולא הובא מודין לתחום רב"ל דמקבל לשם מכס והוה כמשא ומתן בשבת והכתוב איסור מטעא חפצין ומנ"ח ס"א :

כב ישראל ששכר בישול המלח מהממשלה מותר להשכיר

מתחלה מותר כלומר שקודם קבלת העסק ההנה עמו שעסק של יום השבת יהיה שלך ושל יום א' יהיה שלי מותר מפני שלא קיבל הישראל כלל העסק של שבת ואין העכרים שלוחו (טס) ואם באו לחשבון אסור ופירש'י דה"פ כשלא התנו מתחלה אלא קבלו סתם ועשו סתם ועשה העכרים בשבת והישראל בחול ובאו לחשבון לאחר זמן לומר כמה ימי שבת נמלת אתה ואני אמוץ כנגדן ימי הוצ' אסור רשכר שבת הוא נמל עכ"ל כלומר דאח"כ אינו מועיל מה שירצה שיהיה ימי השבת שיך להעכרים לכו ולו יהיה שיך אחר מימי החול לברו דכיון דבכר נשתתפו סתם בע"כ הם שותפים בכל הימים ונעשה שלוחו לשבת : ג' ויש מדבותינו שפירשו דהך ואם באו לחשבון קאי אהתנו מתחלה וה"פ דאפילו אם התנו מתחלה מי"ם אם כשבאו לחשבון חלקו הריחה הכולל בשוה אסור רכיון שלא נמל העכרים ריוח השבתות כמה שהיה בין רב בין מעט וכנגדו לא נמל הישראל ריוח של יום הוצ' כמה שהיה אשתכח ההערמה בעלמא הוא דהוי בתנאי שלהם (ר"ן נטס רמ"ז) ואפשר דנ"מ רש"י אינו חולק על זה דהוה ווראי דבהתנו מתחלה בהכרח שכל אחד יקח ריוח יומיו הן הרבה הן מעט ורש"י דפירש דקאי אלא התנו משום דכלא התנו גם ככה"ג שוה ימול ריוח השבת וזה ימול של יום החול נ"כ אסור וזוה גם הדיעה השנייה מורה והנה גם דברי הרמב"ם בפ"ו דין י"ז נ"כ ברש"י כמו שיתבאר ולפי מי"ש לא פליגי כלל וראיתי מי שכתב דלהרמב"ם מותר בהתנו לחלוק בשוה מרלא פירש הך דאם באו לחשבון אהתנו (נ"י נטס מהרי"א) ולפי זה גם רש"י יסבור כן אך לפי דברינו אין לעשות מחלוקת בין הפוסקים והכל מודים דנ"מ בהתנו אסור לחלוק בשוה וזה שפירשו על לא התנו חיינו משום דכלא התנו גם ככה"ג אסור כמי"ש ונ"מ הכ"ה דהה דברי מהרי"א אכל המ"ז סק"כ הסכים למהר"י פ"ט ועוד יתבאר בזה בס"ד בסעי' ה' ריש להק"ל ע"ש :

במתלה וכן אם קבלו שרה בשיתוף רין אחר הוא ואם לא התנו ובאו לחלוק השכר ולא היה שכר שבת ירוע יראה ל' שהעכרים נמל לכו שביעית השכר והשאר חולקין עכ"ל וכ"כ רבינו הב"י בסעי' א' ופשוט הוא דוה שכתב שביעית השכר זהו ברבר שהריוח שוה בכל יום אבל בתנות וביוצא בו שיש יום השוק פעם אחר בשבוע שפרנסתה יותר מכל השבוע א"צ לשום כן אלא לשום ששית השכר מששה ימים שאינן ימי השוק :

ך' והנה אע"פ שכתבנו שר"ל דרש"י והרמב"ם מודים להריעה שכסע"י נ' דנ"מ כהתנו אסור כשבאו לחשבון וחלקו שוה בשוה אמנם דבותינו בעלי החוס' שם כתבו דבהתנו פשיטא דמותר ע"ש ולפי"ז י"ל דנ"מ רש"י והרמב"ם ס"ל כן ולפי"ז אי"ש מה שהק"ל דבינו הכ"י בזה בסעי' ב' שכתב וי"ל היבא שהתנו בתחלה אם אח"כ בשעת חלוקה נתרצה האיני יהודי לחלוק שוה בשוה מותר עכ"ל ואמרין דמתנה יהיב ליה ונ"מ ספק הב"י חפילו שלל לדברי מהרי"א דכיון דנכ"י ורמב"ם אין הכרע אלא דהראב"ד הוא האוסר וכיון שהתוס' מקילין והאיסור הוא דרננן הולכין להקל ועוד דהר"ש ודה"י ס"ל כן כמו שיתבאר והוי מרי לגבי חד ודו"ק :

ך' איתא שם בנ"מ איבעיא להו סתמא מאי ולא נפשטה הבעיא ע"ש ופירש"י סתמא שקבלו סתם ועשו סתם עכרים בשבת וישראל בחר בשבת ולא אסר ישראל מעולם מול אתה בשבת ואני בחול מהו לחלוק סתם בשוה ולא יזכיר ישראל את השבת עכ"ל ביהודי הרברים דשטמא אין האיסור אלא כשאומר לו מול אתה בשבת ואני בחול דהוה כאומר לו מפירש היה שלוחי בשבת ואני אהיה שלוחך בחול אבל בסתם הכל יורעים שאסור לישראל לישא וליהן כשבת אף ע"י שליח וממילא העכרים עושה לעצמו כשבת והישראל עושה לעצמו בחול ואע"ג דאין מחשבין שוה ימול ריוח השבתות וזה ריוח של יום החול אין דרך השותפין לדרקק בכך ומוותרים ול"ז :

ך' וז"ל הרמב"ם שם המשתתף עם העכרים במלאכה או בסחורה או כחנות אם התנו בתחלה שיהא שכר השבת לעכרים לכו אם מעט ואם הרבה ושכר יום א' כנגד יום השבת לישראל לכו מותר ואם לא התנו בתחלה כשיבואו לחלוק נמל העכרים שכר השבתות כולן לכו והשאר חולקין אותו ואלא יהנה הישראל משנת נלוטו ואינו מוסיף לו כלום כנגד יום השבת אא"כ התנה

ך' והנה הרא"ש פסק הבעיא לקולא וכתב המעט רכיון דספיקא דרבנן הוא הולכין להק"ל ע"ש וזהו שכתב רבינו הרמ"א בסעי' א' ריש מחידין השכר בדיעבד אפילו לא התנו וחלקי סתם ונ"ל דבהפסד נדול יש לסמוך עליהו עכ"ל אבל שלא בהפסד נדול אסור והמעט דהר"ף השמיט כעיא זו ונ"מ מרב"י הרמב"ם נראה להריא לאיסור שהרי הרמב"ם מידי כסתם והוי רעת

רעת רבינו הבי' ואע"ג רי"ף רהם לא כתבו רק
 לכתחלה יסור זה שכר השבתות כולם אבל לא ברעב
 אך איא לומר כן ראי' היה להם לבאר ברעב
 מותר ועוד מדרהמיד הרמב"ם שהאינו יהודי יקבל
 חלק ו' מהשכר כשאין הרווח מימי השבתות ידוע
 ש"מ שהחמיר מאד בזה ונטעמן של הרי"ף והרמב"ם ע"פ
 שם ועמ"ל סק"ג שהביא כגס רי"ז סי' אחר על סתמא
 והיינו שהאינו יהודי לקח מעמנו רווח אל השבת ואח"כ לקח
 הישראל רווח של יום חול ע"ש וכך מוכרח לפרש דל"כ אין
 לזה טוס פירוט ולדינא הכל אחד ומהר"ש מוכח דס"ל
 כחוס' כהתנו ולא כהראב"ד דכיון דמיקל כסתמא כ"ס כהתנו
 ודו"ק :

י וכן אין איסור זה אלא כשהם עצמם עוסקים בהעסק
 בניגום ממש כמו חנות וריחיים ושרה וכיוצא בהם
 אבל אם הם בעצמם אינם עוסקים כלל כגון תנור
 שכל מי שרוצה לאפות ולבשל מטיקו ואופה ומבשל
 ונותן בעד זה שכר התנור וכן בריחיים אם עושין
 כן רשאים לחלוק השכר בשותו ובכ"כ שיכול השכר
 שבת בהבלעה והמעט רבכה"ג לא שייך לומר שהוא
 שלוחו כיון שאינו עושה כלום ומג"ל סק"א ואי משום
 שיאמרו שהישראל מרויח בשבת מעסק התנור שלו
 הלא הכל יודעים שהאינו יהודי יש לו חלק בהתנור
 והוא לא יניח שלא יסיקו בו בשבת וא"כ ארעתא
 רנפשיה מניח לאפות שם ולהישראל מניח הרווח
 ממילא כמו בארים וכמ"ש בסעי' הקודם :

יג וכן יראה לי דאפילו בעסקים שעושים בעצמם
 כחנות וכו' או אם הם בעצמם אינם עוסקים
 כלל אלא ששוכרים פועלים שיעשו בהם מותר נ"כ
 להישראל לקבל שכר השבת בהבלעה אפילו אם
 הפועלים הם שבידי יום דלמאי ניתוח לה דהאינו
 יהודי שותפו אינו כשלוחו כיון שאינו עושה בעצמו
 ואי משום דהפועל הוא שכר יום הלא אם היה בידו
 כח שלא יעשו בשבת ויראי מחוייב לעשות כן אבל
 הלא שותפו האינו יהודי לא יניחנו לעשות כן וא"כ
 ארעתא רנפשיה מושיב פועלים והרווח של הישראל
 ממילא בא ויטול שכר השבת בהבלעה כברינים
 הקורמים [נגלע'] :

יד וכן אם התנור או עסק אחר הוא של הישראל
 לברו והוא משתף עמו אינו יהודי שתמיר יסיק
 התנור ולאפות לכל מי שירצה לאפות ובעד זה נוסף
 חצי הרווח יוכל לחלוק עמו גם שכר השבת בהבלעה
 רבזה לא שייך רהוה כשלוחו כיון שאין על הישראל
 לעשות כלל והאינו יהודי עושה כשבי' עצמו והו'
 כקיבולת

ח אין הפרש ברין זה בין שנשתתפו ברבר שעיי
 עשייתו בשבת מחרבה החלק של הישראל גם
 בעצם העסק כמו שרה וזכרם וכיוצא בהן שעיי
 המלאכה של השבת נשתבחה עצם השדה והכרם ובין
 שלא נשתבחה עיי מלאכת השבת כמו תנור וחנות
 וכיוצא בהן שמלאכת כל יום היו רבר בפ"ע רמף
 סוף היו כאלו הוא שלוחו כמו שנתבאר ולכן אף
 שבגמ' לא הוזכר רק שרה ס"מ הכל אחר ובתוספתא
 דרמאי ספ"ו שנינו שם שיש להם מרחץ בשותפות ע"ש
 ומרחץ אין העסק משתבחה בעשיית השבת כמוכן
 ותוס' שם כגס ר"ת ורי"ז ולכן בכיוונה כתב רבינו הבי'
 בסעי' א' ישראל ואינו יהודי שיש להם שרה או תנור
 או מרחץ וכו' וזה טעמ' הזכיר רק עדה ג"ל מטוס
 דכאמת נשדה יש רכותא יותר שהרי אין הרווח מוזמן כשבת
 אלא זיכול להיות כמשך הזמן איזה רווח משא"כ נתנור
 ומרחץ וחנות הרווח מוזמן כיום השנת ופסוקא שאסור וניה
 מוכן לכרי הרמב"ם שכתב המשתתף במלאכה או נסחורה
 או נחנות וכו' ואח"כ כתב וכן אם קבלו עדה נשותפות וכו'
 עכ"ל ואינו מוכן שעה שכ"ס הזכיר בסוף אלא מטוס
 כהקודמים האיסור יותר פסוק משתתף דכתיבנא ודו"ק :

טז יש מרבוחינו שכתבו רהאיסור בשותפות אינו אלא
 כשהישראל עושה יום אחר כחול' לברו כנגד מה
 שעשה בשבת לברו ראו הוא כשלוחו כמו שנתבאר
 אבל אם בכל ימות השבוע עושים שניהם ביחד ואין
 העכו"ם תובעו שיעשה הישראל יום אחר לברו ומעצמו
 נותן להישראל חצי רווח של שבת מותר ליטלו
 דהאינו יהודי ארעתא רנפשיה קעביר ואף שע"ז מניע
 להישראל רווח לית לן בה כמו בארים בס' רמ"ג
 וגם אינה נקראת על שם היהודי לברו דהכל יודעין

כקבולת אדעתא דנפשיה קעביד ריווח הישראל בא
 מטייל ומנ"א סק"ג והגר"ז סעי' ט"ז אך לא יוכרד לו
 טול אהה בשבת ואני ז"מ אחר דבכה"ג אסור דהג"ר
 כותן שבת ולא דמי לתנור שהם שוחטים
 בעצם התנור דהוא התנור לנמרי של האיני יהודי
 המחצה שלו אבל בשבתנור של הישראל לכדו הלא
 בכה"ג הוא כשבת שבת אלא יחלקו כל השכר של
 כ"ה השבוע למחצה ומס' ע"ס נכס רבינו אלמון ס"ט
 או לשליש או לרביע כפי שדעשו ביניהם אך כ"ה
 זה הוא במקום שמותר להשכיר תנור לעכרים ע"פ
 הפרטים שנתבאר בו רמ"נ מעי' י"ג כגון שנתפרסם
 שאינו שוכר שכרי ז"מ אלא בעין קיבולת או כשמתג
 אותו המקום בן כמ"ש שם אבל בלא"ה כיון שהתנור
 שלו לנמרי הלא אסור להשכיר לאינו יהודי מטעם
 חשדא כמ"ש שם :

י"ג עוד יש היתר כשהם שוחטים בעצם התנור
 שהישראל ישכיר לו חלק בקיבולת כמ"ש רבינו
 הרמ"א בסעי' ג' וז"ל ואם ירצה להשכיר לאינו יהודי
 חלק בשבת או בקיבולת שרי וכמ"ש בס' רמ"ד
 לענין טכס ומטבע דשרי וכ"ש כאן דשרי בשוחפות
 אינו יהודי עכ"ל והנה בקיבולת דהיינו שיתן לו בעד
 חלקו כך וכן וודאי דשרי ולא גרע מאם כל התנור
 שלו והיינו שהקיבולת יהיה על כל ימי השבוע
 ויהיה השכר שבת בהבלעה אבל מה שהתיר על
 חלקו בשבת לכד תמיה דהא להריא נתבאר שם
 דרק במכס ומטבע התרנו זה משום רהוי הפטר
 נדול ונס מפני שאין עצם העסק שלו כפי שנתבאר
 שם ולכן יש שדחה דבריו בזה הפרט וס"ו סק"ג וצ"ל
 דדעת רבינו הרמ"א בן הוא רכיון שהאינו יהודי
 שותפו בעצם התנור ולא יניח שלא יאפו בו בשבת
 וא"כ אין ביבולת הישראל למונעו א"כ מה לי אם
 יקח חצי השכר או שישווה עמו כך וכך וזה טוב
 יותר מחצי השכר כמובן ואין כוונתו שיוכרד לו להדיא
 שבת אלא שיאמר לו תתן לי בעד חלקי כך וכך
 ליום וז"ל מהמנ"א ססק"ה ומהגר"ז סעי' י"ז ודבר
 פשוט הוא שצריך לומר לו בן קודם השבת ואפילו
 אחר שנעשו שוחטים ולכן כתיב זה בסעי' ג' וז"ל
 וקודם שנעשו שוחטים יכול גם להוכיח לו שבת באופן
 זה והיינו שיאמר לו אשתתף עמך באופן זה שימי
 השבת יהיה שלך לנמרי ולי תתן בעד זה כך וכך
 וכ"כ נמ"א ע"ס ולפי' יתפרטו דברי הרמ"א כפי דרכו

ולין זה שבת חלה תנאי כשלמה כאלוהי זה יסתף
 עמו שיתחייב לו כך וכך מסות וכשנת כנה שלך וז"ל :
 י"ד כבר נתבאר דבהתנו מחללה מותר לומר לאינו
 יהודי טול אהה חלקך בשבת ואני אסור כנדר
 זה ז"מ אחר טיטות החול וב"ל התנו מחללה אלא
 שקנו סחם בשוחפות אסור אמנם לזה יש עצה אם
 רצונו לומר בן יבטלו שיתוף הקודם והיינו אם קנו
 בשוחפות יבקשו מהמוכר שיחזיר להם הדמים ויקדעו
 השטר מכירה ואו יעשו התנאי ביניהם ויקנו מהמוכר
 בקניין חדש או אם עשו שוחפות בחנות או בעסק
 אחר יבטלו השוחפות וימחלו ז"ל התנאים שביניהם
 ואם עשו כתב שוחפות יקדעו אותו ואח"כ יעשו התנאי
 וישתתפו ואם נשתתפו בחנות והצוה שניהם מעות או
 סחורה יבטלו זה ויקחו בחורה המעות או הסחורה
 ויעשו התנאי ואח"כ ישתתפו ולא אמרינן דהערמה
 בעלמא הוא דודאי בן הוא דאמו אין ביבולתם לבטל
 השוחפות ונהי עשויים בן מפני איוה מעם ט"ס
 סי יוכל למחות בידם וכן אח"כ בהשתתפות השנייה
 ואף אם נקראנה הערמה ג"כ מותר בדרכנן אפילו
 בהערמה דמינכרא כדמוכח בשבת לענין מעבורת
 וק"ל : ע"ש וכמ"ש לקמן סי' של"ט בסוד ואף שלא
 התרנו בשם רק לצורכא מרבנן זהו בדבר של פרהסיא
 ומנכרי טובא ולא בנדרן זה שהוא עסק מסודר הנעשה
 בצינעא וביבולתם לעשות כרצונם כמ"ש וז"ל כר"י
 ע"ס ד"ה הערמה שמיים לפכור ע"ס לפני הכל ע"ס ומשמע
 להדיא דהערמה ראשונה דכרי דתומי לא קלי מפני שזהו
 כצינעא ע"ס וז"ל :

מן כתב הרמב"ם בפ"ו הנותן מעות לאינו יהודי
 להתעסק בהם אע"פ שהוא נושא ונותן בהם
 בשבת חולק עמו כשכר בשוה וכן הורו כל הנאינים
 עכ"ל וכן מותר ליתן לו סחורה בכה"ג שהרי הישראל
 אינו מצווה לו להתעסק בשבת והוא אדעתא דנפשיה
 עביד לפי שיש לו חלק בהריוח או שקוצץ לו שכר
 שמכר מים שיפדה יתן לו כך וכך ראו עושה בשביל
 עצמו כרי להריח יותר אבל אם הוא שכיר ז"מ אסור
 דעושה אדעתא דישראל אלא וודאי שאין היתר אלא
 בקצץ או שיש לו חלק וכבר נתבאר שצריך לקבל
 שכר שבת בהבלעה ואין לאסור מפני מראית עין שלא
 יאמרו שהוא שחור של הישראל לפי שאין הכל
 יודעים שמעות אלו וסחורה זו היא של ישראל והה"מ
 ולפי' אם העסק הוא במקום קבוע כמו בחנות או
 בשאר

בשאר מקום מיוחד והכל יודעים שזו עסק של ישראל אסור בכל ענין וע"מ סק"ט ודבר פשוט הוא :

מן וכל זה הוא כשהאינו יהודי הוא העוסק לבדו אבל אם כל אחד עוסק ביומו וכנגד יום השבת שעוסק צריך ישראל לעסוק כנגדו יום אחד בחול הרי הוא שלוחו בשבת אמנם אם אין העכו"ם דורש ממנו שכנגד יום השבת יעשה הישראל לבדו יום אחד בחול מותר וזה נתבאר מהדינים הקודמים אבל כשמוטל עליו לעשות יום אחד כנגדו אין תקנה לזה שיהנה מדיוח השבת אך אם הוא הפסד גדול יש לסמוך על דעת הרא"ש שבסעי' ז' שיעשו סתם ויחלוקו סתם ע"ש :

החוב שנתחייב בעד המעית וא"כ אין כאן איסור כלל ולאו דווקא תנוד דה"ה דבר אחד בכיוצא בזה מותר : י"ך כתב רבינו הכ"י בסעי' ו' אם אפו אינם יהודים בתנודו של הישראל בשבת בע"כ ואלו ניימו להיטל על רנה להניחם ונתנו לו פת בשכר התנוד אסור ליהנות ממנו עכ"ל וכן אם נתנו לו מעות אסור ליהנות מהם וא"ר סק"ט ופעם האיסור רחוי שבר שבת והלבוש כתב המעם משום דנאפה בשבילי ע"ש ולפ"ז אם נתנו מעות מותר ולא נראה כן (מסו וכן יש מי שאומר דווקא לכתחלה אסור לקבל מהם אבל בדיעבד מותר ומ"ל על המדלכלי ולא משמע כן מלשון רבינו הכ"י מיהו זה וודאי אם אפו גם בימי החול מותר לקבל מהם השכר שבת ניכ ע"י הבלעה ונ"ח ס"ס ומ"ג ובה"ג יש להתיר גם בלא בעל ברחק אלא שא"א לצידד זה דהא אסור לו להניחם לאפות בתנודו בשבת ויש מי שאומר דאף שעשה איסור אין לאסור השכר בדיעבד בהבלעה כיון שאינו אלא משום מראית העין ומ"ג סק"ט ולא נהירא דלא אמרין בזה אלא במקום הפסד גדול אבל בזה אדרבא ראוי לקנסו וכן עיקר :

רמ"ז [דיני השאלה והשכרת כלים לא"י בשבת ובו כ"ד סעיפים] :

א כתב הרמב"ם בפ"ז דין ט"ז מותר להשאיל כלים ולהשכיר לאינו יהודי ואע"פ שהוא עושה מלאכה בהן בשבת מפני שאין אנו מצווין על שבירת הכלים אבל כהמתו ועבדו אסור מפני שאנו מצווין על שבירת בהמה ועבד עכ"ל ומדלא כתב הרמב"ם דבע"ש אסור להשאיל ולהשכיר כלים ש"מ דס"ל דגם בע"ש מותר אע"פ דחניא ו"מ . לא ישכיר אדם כליו בע"ש לעכו"ם בד' וה' מותר ס"ל שאין הלכה כן וכן הוא דעת הר"י שהשמים מרייתא זו ע"ש וס"ל דלמא לנ"ס דס"ל שניתה כלים כמטאטע ס"י . והמס' הקטו דל"כ גד' וה' נמי ע"ש ונ"ל דכיון דשאלה וסכירות הוי קניין קנה אך לא לגמרי כמו שיחנך לכן גד' וה' לא חייבין דמחל לא יעשה נשנת נהם איסורא דלורייתא ונ"ס חסדו דר"ק :

ב אבל רבותינו בעלי התוס' ורוב הפוסקים ס"ל דברייתא זו היא דרינא ואין המעם משום שבירת כלים אלא משום דכשמשכירו בע"ש מיחוי כנוטל שבר שבת ע"ש ואע"פ דהשכר שבת הוא בהבלעה בשאר ימים דא"כ בכל ענין אסור ליטול בעד יום השבת

ביחוד מ"ם כיון דמשכירו בע"ש שהיום הראשון של השכירות מתחיל משבת מיחוי כשכר שבת ואסור ואם הוא משכיר וחושב כל יום בפ"ע אסור אפילו כד' וה' דזהו סמך שכר שבת ולפ"ז זה יש איסור בכל מיני כלים אף אותן שאין בהם מלאכה להשכיר בע"ש : ויש עוד שיטה דרבינו יונה דמפרש ברייתא זו לא בכל הכלים אלא בכלים שעושין בהם מלאכה כמו קדרום ומחרישה וכיוצא בהם ולא משום שבירת כלים אלא מפני דכשמשכיר לו כליו כזה בע"ש והשובר האיני יהודי מתחיל לעשות בה בשבת מיחוי כשלוחו של ישראל לעשות מלאכתו בשבת אבל כלים שאין עושין בהן מלאכה מותר להשכיר אפילו בע"ש דלא מיחוי כשכר שבת כיון ששובר לשבוע או לחדש והוי השבת בהבלעה וראיה לזה דאם נאמר דכשמשכיר בע"ש מיחוי כשכר שבת אי"כ מאי איריא לאינו יהודי אפילו ליהודי ליהסר מהאי מעמא ור"ש ע"ס ואם תשאל כיון דלזה לא חששו למה חששו שיאמרו שלוחו הוא ד"ר המעם משום דאין דרך להשכיר על סקת כל יום

יום בפ"ע אלא לשבוע או לחרש והוי בהכלעה וליכא בזה חסדא אבל בזה וודאי יש לחשוד שהוא שלוחו לעשות מלאכתו ויהנה הקור והש"ע לא הניחו דעת התוס' כלל ול"ט מהלך רוב הפוסקים סוברים כהתוס' והכ"י כתב דרש"י ס"ל כה"י ע"ש ואולי כיון דלהר"ף והרמב"ם נכל ענין מותר ונס רש"י אינו סובר כהתוס' לכן לא חששו להביא דיעה זו ודו"ק :

ך וזהו בשכירות אבל להשאיר לו כלי מותר אפילו בע"ש ולא מיבעיא לשיטת התוס' דבשאלה לא שייך מיהו כשכר שבת שהרי אינו נופל כלום אלא אפילו לשיטת רבינו יונה דמיידי בכלי שעושין בה מלאכה והאימור הוא משום רמיהו בשלוחו לעשות מלאכתו מי"מ בשאלה לא חששו לזה דהחשש אינו אלא כשהישראל נופל מעות ומניע לו טובה במה שהאינו יהודי משתמש בה בשבת שפיר חששו שמא יאמרו אבל בשאלה לא חששו ודאיה לזה ממה שיתבאר בס' רנ"ב דמותר ליתן עורות לעבדן וכלים לכוכב בע"ש ולמה לא חששו שיאמרו ששלוחו הוא אלא משום רשם אינו מניע טובה להישראל במה שעושה בשבת ולא כן בשכירות ונכ"י :

ך רבינו הרמ"א פסק כרבינו יונה ומעמו ג"ל משום דהיא סברא ממוצעת בין הרי"ף והרמב"ם שהתירו בכל הכלים לשכור בע"ש ובין סברת ההוס' והסמ"ג ועוד פוסקים שאסרו בכל הכלים כמו שנתבאר ורבינו יונה התיר בכלים שאין עושין בהן מלאכה ואסר בכלים שעושין בהן מלאכה והלכה כרברי המכריע ועוד כתב דמותר להשאיר לו בע"ש אע"פ שמתנה שהאינו יהודי יחזור וישאיר לו ולא אמרינן בכה"נ דהוה בשכירות עכ"ל כלומר אע"פ דהוה כעין שכירות רמה ל' אם משלם לו במעות או בתשמישי כלים מי"מ כיון דלא הוי בדרך שכירות כמש"ל לא חשו לזה וכ"י בדבר שאינו אלא חשש חסדא :

ך אבל בשבת עצמה אסור להשאיר שום כלי לאינו יהודי ולא עוד אלא אפילו בע"ש אם הוא סמוך להשיבה באופן שאין להאינו יהודי שהות להוציאו מביתו של הישראל קודם השיבה נ"כ אסור והמעם כתב הרמב"ם שם דכשיצא מבית הישראל בשבת יראה כמו שלוחו לו או משכנו או פסק עמו או סכר לו בשבת עכ"ל ולפ"ז אסור גם בעיר שיש שם עירוב ומט"ל למט"ל אבל רבינו הכ"י בסע"י ב' בתב המעם מפני שהרואה סבר שהישראל צוהו להוציאו עכ"ל

ומעם זה כתב בספר התרומות שיחשודו שהישראל צוה להוציא חפצו לרה"ר ואסירה לעבדים שבות ולפ"ז במקום שאין רה"ר רק כרמלית דאינו אלא שבות הוי שבות רשבות ואין נזרין נזרה דשמא יאמרו בשבות רשבות ופ"ז סק"ג או אפשר דגם בשבות רשבות נזרין נזרה ומ"א סק"ו מיהו במקום שיש עירוב אין כאן חשש כלל וצ"ע על רבינו הב"י שהשמיט דברי הרמב"ם דלהרמב"ם בכל ענין אסור ומס' ונראה דכיון שהסמ"ג וסד"ת השמיטו מעמו ולא חששו לו ולכן השמיט גם הוא וא"ר סק"ח ומי"מ יש לחוש להבריו ואין להקל אלא בעת הצורך וכן אם הדבר ניכר שהיא בשאלה נ"כ מותר אפילו להרמב"ם דבכה"נ אין בזה שום חשש כמובן :

ך ואם באמת סכר לו בע"ש או נתנו למשכנן או לעשות בו מלאכה או הלוחו לזמן סדוכה יותר מל' יום דהוי כמכירה כמ"ש לע"פ ס' י"ד לרברי הכ"ז צריך ליצא מפתח ביתו מבעוד יום אפילו במקום שיש עירוב לפי שיש לחוש שמא יודע להרואה אותו יוצא מבית הישראל שהישראל סכרו לו או משכנו או נתנו למלאכה או הלוחו כמ"ש כיון שכן הוא האמת ויחשדוהו שעשה כן בשבת משא"כ בשאלה סתם בשיוודע לו האמת אין בזה חשד כלל אף אם ידמה לו שהשאירו בשבת שהרי מותר להשאיר בשבת - דע דכל דברים אלו הם כשהחפצים הם של הישראל אבל חפצים של אינו יהודי שהיו מופקדים ביד ישראל ובא ליטלו בשבת יכול ליטלם אף שיוציאם לרה"ר כמ"ש בס' שכי"ה והגר"ז :

ך וזהו הכל בכלים שאין אנו מצויים על שביחת כלים אבל אסור להשאיר בהמתו לעכרם אפילו באמצע השבוע אם היא בת מלאכה כגון שור העומד לחרישה או סוס המושך בקרון וכיוצא בהם מפני שהוא יעשה בה מלאכה בשבת והתורה אמרה למען ינוח שורך וחמודך וכן לא ישאילנו עבדו ואמתו הקטנים לו שנאמר למען ינוח עבדך ואמתך כמון רק להם ביכולת הבעה"ב להזהירם שלא יעשו בשבת אלא בהמה אינה בת דעת ואע"פ שהשואל יבטיחנו שלא יעשה בה מלאכה בשבת אינו נאמן ויראה לו דאם מניה משכנן ת"י הישראל ומתנה שאם יתוודע שעשה בה מלאכה בשבת יקח הישראל המשכנן לחלוטין מותר שהרי יתירא לעשות בה בשבת דשמא יתוודע הישראל ויאבד משכנו וע' בס' ש"ה :

וכן

וכן אמר להשכיר בהמתו לאינו יהודי שיעשה בה מלאכה בשבת ואע"פ דלקניינים ולדיני אונאה היו שכירות כמכר ושכירות לזמן השכירות ממכר הוא ונ"מ ל"ו: זהו דק לפרטים אלו אבל אינה כשל השוכר ממש דנוף הבהמה של המשכיר הוא ולהדיא אמרו חז"ל בפ' איריהן (ט"ו.) דשכירות לא קניא ויש מי שרוצה לומר דלחומרא הוא קניין ולפ"ו ישראל ששכר בהמה מאינו יהודי אמור לו להגיהה לעשות מלאכה בשבת ומנ"א סק"ה ונ"ח נח"מ ס"ס ג"ט אך להדיא מוכח שם דגם לחומרא לא הוא קניין וזכור הט"ז הס"ד סס ט"י ט"ג סק"א על ה"ח בזה וראה מישראל ששכר טרה מכהן המכילה כרטיני תרומה ואף שהם' כהנו גם לתרומתיה על הכהן וכמו שהביא המנ"א מטעם אחר כתבו בן הל"ב א"ף מחילה תרומה ט"ט ונח"מ הר"ס ג"ה תרומות כתב על כהתוס' ומזונותיה על ישראל ועכ"ז מחילה תרומה ט"ט וא"כ מהר"ס מוכח להדיא דגם לחומרא לאו ממכר הוא ודו"ק:

ו ואינו מועיל מה שיעשה עמו תנאי שלא יעשה בה מלאכה בשבת וגם שכירות לא יקבל בעד שבת משום דאינו נאמן אא"כ בחיירא שלא יפסיד בזה כמיש בשאלה אבל יכול להשאילה ולהשכירה בתנאי שישבינה להישראל קודם השבת ובה לא שייך נאמנות שהרי בווראי יפסיד בזה שיתבענו כערכאות על מה שלא קיים תנאו ומ"מ אם אירע בן שהשאל או השכיר על תנאי זה ולא החזיר לו פסק דבינו הב"י כסעי' ג' שפיקדנה בינו לבין עצמו קודם השבת או יאמר בהמתי קנויה לו כדי שינצל מאיסורא דאורייתא עכ"ל ורבינו הרמ"א כתב על זה דאם רוצה יכול להפקידה לפני ג' בני אדם כד"ן שאר הפקר ואפ"ה אין שום אדם יכול לזכות בה דודאי אין כוונתו רק להפקיע איסור שבת מעליו עכ"ל ודבריהם צריכים ביאור: וי"א וביאור הדברים בן הוא דהרוצה להפקיד דבר הוא מן התורה הפקר אפילו כשהפקיד בינו לבין עצמו וסדרבנן צריך ג' וזהו לשון הגמ' ספ"ר דנדרים דבר תורה אפילו באחד הוא הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושתים מעידים וכן הוא ברמב"ם פ"ב דנדרים ע"ש ורבים תפסו דהרמב"ם ס"ל דעכ"פ אחד צריך מן התורה אבל התוס' והרא"ש שם כתבו דהוא הדין אפילו בינו לבין עצמו ע"ש ולפ"ו גם מהרמב"ם אין הכרח דאחד טעכב וכבר כתבנו זה בשם אחד מהגדולים בח"מ סי' רע"ג סעי' אחר

ו ע"ש ולפ"ו כתבו התוס' והרא"ש שם דבעובדא כי האי שלא החזיר לו האיני יהודי את הבהמה יכול להפקידה בינו לבין עצמו כדברי רבינו הב"י ונ"ל דזה שלא הצריכו בפני ג' משום שיש לחוש שאחד יזכה בהמה:

יב אבל התוס' בשבת ו"ח: כתבו דצריך להפקיד בפני ג' דווקא ובפירוש כתוב זה בחוס' ישנים שם ע"ש ונ"ל במעמם חרא כיון דמדדכנן צריך ג' ועוד דאם יפקידה בינו לבין עצמו עדיין איכא חשדא להרואה שיאמר שבהמת ישראל עושה מלאכה בשבת וזהו שרקרק רבינו הב"י לומר כדי להנצל מאיסור דאורייתא כלומר אבל איסור מדאית העין עדיין יש אך מפני זה לא נמיל עליו שיאבד בהמתו אם אחד יזכה בה ולזה בא רבינו הרמ"א דכיון דהפקיד בפני ג' כדי שיהיה הפקר נמור מדרבנן וגם איסור מדאית העין לא יחיה רע"י ג' יתפרסם שהפקידה ומ"מ לא יגיע לו נזק כי אין אחד יכול לזכות בה מפני דאנן מחרי שלא הפקידה רק כדי שלא יעבור על איסור שבתת בהמתו ואין לשאול דאיכא איהו הפקר הוא זה דיש לזה עצה שיפקידנה רק על יום השבת בלבד דהפקד לזמן הוא הפקר כמיש בח"מ סי' רע"ג סעי' ה' דבירושלמי פ"ו דפאה למדו הפקר משמיתה כמו שכארנו שם ובשבת אין אדם רשאי לזכות בה שהרי עדיין רשות העכורים עליה ולאחר השבת חזרת לו כמיש רבינו הב"י בספרו הגדול ועט"ו סק"ה ורבינו הרמ"א אומר ראפילו לא פירש בן כפירוש אמרינן שדעתו היה בן ומנ"א סק"א דמשמע מדכריו דגם נחפקיר על לזכה בה אלס מהני אף שלינו הפקר נמור וכמ"ס המח"ס ועטמ"ג כט"ו אות ה' וזכרים תמוהים הם ולכן נלע"ד הטיקר כמ"ס ודו"ק:

יג ומ"מ לכתחלה אמור להשכיר או להשאיל לאינו יהודי על סמך שהוא יפקידנה בפני ג' בע"ש ויש מי שמתיר לכתחלה לעשות בן ומנ"א סק"ט גמס נ"ח) ואין לסמוך על זה רק במקום הכרח גדול כגון שהוא מוכרח ע"פ פקודת השר להשאילה או להשכירה וכיוצא בזה אבל בלא זה חלילה לתורות היתר לכתחלה בזה וגם במכירה אינו מותר שימכרנה ליום השבת בלבד אלא צריך למוכרה לנמרי ומנ"א סס:

יד זה שכתב רבינו הב"י או יאמר בהמתי קנויה לאינו יהודי יש מי שאומר שצריך לומר לו דווקא בפניו בהמתי קנויה לך וגם סק"ו וזכ"ו ע"י אחר

אחד לא מהני רובייה הוי סמעס שליחות ואין לו שליחות במ"ש בח"מ סי' קפ"ב ומח"ש ס"ט ואין לשאיל דמאי מהני אמירה בעלמא הלא אמירה בעלמא אינו קנין ר"ש דכיון דעומרת ברשות האינו יהודי ממילא כשאומר לו בהמתי קנויה לך רשותי קונה לו וקנין הצד יש לו דלא כמו שפקפק בזה אחד מהגדולים ובארנו זה בח"מ סי' קצ"ד ע"י ר"ב ע"ש ולפ"ו אפשר לומר דאתי שפיר דברי רבינו הב"י שרי באומר זה שלא בפני האינו יהודי והמעם דאע"ג דבעינן בכל קנין גם דעת הקונה שאנו הכא שהוא נולן נמור שהרי התנה עמו להשיבה בשבת והוא אינו משיבה א"כ כוונתו לנזילה וממילא דכשאומר בהמתי קנויה לו לא נרע מראש ויש כאן יאוש ושינוי רשות וממילא רחצירו קנה לו וכלל"ד וט"ז סק"ג סה"כ נ"כ להכ"י מע"ס אחר דחוק ע"ש וההקנאה היא כמתנה :

מן י"א דרך בשבת אנו מצווין על שביחת בהמתינו ולא כיו"ט ומ"ח ס"ט ג"ל דלמען ינוח שורך וחמורך וכן לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך בשבת כתיב ולא כיו"ט רבי"ט כתיב כל מלאכה לא יעשה בהם ועל האדם בלבד קאי . ונ"ל דלדיעה זו גם שביחת עבד ואמה אינו כיו"ט דכשבת כתיבי ולא כיו"ט וי"א דר"מ כשבת ולדריא תנן אין בין יר"ט לשבת אלא אובל נפש בלבד ובדיושלימי פיה רביצה אמרו דאין דוכבין על גבי בהמה משים שביחת בהמתו וט"ז כיו"ט ס"ט וממ"ח סק"ג סה"כ כר"ל אכל הס"ו סי' תנ"ה סק"ג הס"כ להרמ"א פ"ט והכ"י לקמן סי' תנ"ה נחננו הגדול ס"ל ג"כ כר"ל ע"ש :

מן ולענין הלכה יש שפסקו לאיסור והנ"ל והנ"ל ויש שפסקו להיתר ומי"ט ספ"ג דכניה והס"ח לקמן סי' תנ"ה ודע דאפילו להסוברים שיש שביחת בהמה כיו"ט אין זה אלא לעשות בה מלאכה האסורה כיו"ט כמו חרישה וכיצא בזה אבל להוציא עליה משא כיו"ט ודאי אין איסור מן התורה רהא בשבת האיסור הוא ברה"ד ולא בחצר כמ"ש בכ"י ש"ה וכיו"ט אין הפרש בזה רבי"ט ליכא איסור הוצאה ואם תאמר דכיו"ט אסור גם בחצר נמצא יו"ט חמור משבת ועוד דלהריא אמרינן בשבת וק"ג : רמ"א לאסור בבהמה חתר מבארם ואדרבא בהמה קילא מפי ע"ש וגם איסור דמחמר אחר בהמתו דילפינן לה מלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך וס"ט לא שייך כיו"ט אם לא לדעת הדשב"א דס"ל דאיסור דמחמר שייך גם בחצר

אבל הר"ן בפרק לפני אידיהן דחה דבריו וכתב דמחמר אינה אלא ברה"ד וכ"כ בתשו' הריב"ש ופי' כ"ח וממילא דגם זה לא שייך כיו"ט וכ"כ מפורש הרמב"ן בשורש י"ד למניין המצות דמחמר ליכא כיו"ט ע"ש ודמייירי בענין מחמר וכתב ללא שייך זה כיו"ט ושביעה מ"ט ולפ"ו יחא דברי הש"ס כניה ל"ו : שאומר מע"ס ולא רוכנין על גבי בהמה נזירה עמ"ל יחתך ומורה ולא אמר משום שביחת בהמתו משום דכיו"ט ליכא שביחת זו אמנם גם הרמב"ם לענין שבת כמ"ק כתב ס"ט הש"ס וז"ל משום דחי נושא ח"ט והירושלמי כניה גם שאומר משום שביחת בהמתו עמ"ח סק"ג שכתב דפירושו עמ"ל ילא חוץ לתחום וכן מפני שהוא גמר לה כמו שיתבאר בפס"י הכא ודו"ק :

יך לכאורה כיון שאדם מצווה על שביחת בהמתו בשבת והיינו שלא תעשה מלאכה האסורה לנו א"כ אין לנו להגיחה שתעסוד על עשבים ותאכל שהרי תולשתן מהמחורב אמנם במכילתא משפטים ופרשה כ"ו תגיא למען ינוח שורך וחמורך הוסיף לו הכתוב נייח אחר להיות תולש מן הקרקע ואובל או אינו אלא יחכשנו בתוך ביתו אמרת אין זה נייח אלא צעד ע"ש ונתוס' שבת קכ"ב . ד"ה מעמיד הכילו בלשון אחר ע"ש ויראה לי דאסמכתא בעלמא דהא ראל"כ גם בעבד ואמה נאמר כן שהרי כתיב שם וינפש בן אמתך וזהו ודאי שהם אסורים בכל המלאכות כהבעלים עצמם וואין לחלק בין לשון ינוח ללשון וינפש אמנם הענין כן הוא דוודאי על הבהמה שאינה בת דעת כלל לא שייך בה איסור המלאכה והאיסור הוא על הבעלים כשהוא עושה בה המלאכה אבל בלא הבעלים כלומר ברבר שאין המלאכה נוגעת לעצמו לא שייך בה איסור ולכן אמרו בשבת שם מעמיד אדם את בהמתו על גבי עשבים אבל העבד והאמה שיש בהם דעת עליהם מופל האיסור והבעלים מצווים להשניח עליהם שלא יעשו שום מלאכה ועוד רבהם כתיב כדברות האחרונות למען ינוח עכרך ואמתך כמוך ולפ"ו י"ל דדרשא נמיה היא ונפנד ואמה ריבה הכתוב ודו"ק :

יך יש מי שאומר דשירכוב העכו"ם על בהמת ישראל אין להקפיד כי חי נושא א"ע אך יש להקפיד על האוכף שתחת הרכב אבל לרכוב מחוץ לתחום אסור [עקרת וקניס] ולא נהודא כלל שאורי עכ"פ היא מצמערת : לפי המכילתא שהבאנו איסור נסור הוא ויהי"א זה כ"ס הלכות סי' ט"ה ולא נמצא כן בלשון ולא רמ"ו

רמי למה שמוחר למכור סוס מטעם זה כמ"ש הרמב"ם בפ"ק דהתם חששא בעלמא הוא משום נסיוני סמוך להשקיעה כדאיתא ברפני אידיהן ולא חששו בכה"ג משא"כ להניחו לרכוב ודאי אמר ודע ראע"ג רש"ת בכהמ"ו אינו אלא בבהמת עצמו מיהו מחמר אחר בהמתו האיסור שיה בין בבהמתו בין בבהמת אחר אפילו של עבדים רכיון דשמעה לקליה ואולא מחמתיה אין הפרש שהרי איסור זה הוא עצמו עושה אותו ור"ן כפ' לפני אידיהן :

יג' כתב רבינו הב"י בסעי' ד' ישראל שהשכיר טוירים לאינו יהודי לחרוש בהם וחרש בהם יש מתירים אם קבל עליו האיני יהודי אחריות מיתה ונוילה ונניבה ויוקרא וולא ויא רכיון שאינו יכול לסברה אם ירצה נקראת בהמת ישראל עכ"ל והעיקר כדעיה ראשונה שכן סתם רבינו הרמ"א בסעי' ה' ע"ש וזוהו ענין לעיין סס' ועוד דגם לענין ריבית הרין כן כמבואר ב"ד ר"ם קע"ו ע"ש אבל אם לא קבל עליו יוקרא וולא איסור ומ"מ תמיהני דנהי דמשום עצם האיסור מותר מ"מ הא איכא מראית העין ואולי סמכו על מ"ש בס"י רמ"ד דבמקום הפסד גדול לא חיישינן לזה ע"ש אך לא ידעתי אם זה נקרא הפסד גדול ולכן צ"ל אי שיפרסם שהוא קבל עליו כל האחריות או כנון שעדיין אינו יודע שאלו השורים הם של הישראל או כנון שהיא עושה עמם חוץ לתחום דבכה"ג אפילו בכנין שרי כמ"ש שם :

כ' יראה לי הרב פשוט שכשהישראל והאיני יהודי שותפים בבהמה אם האיני יהודי יעשה בה מלאכה בשבת עובר הישראל על שבתת בהמתו ואם יכול למחות בו מחוייב למחות ואם אינו יכול למחות לא ישתתף עמו אלא באופני היתר כמו שיתבאר וכ"כ בתשו' הריב"א בעל תוס' והוגא בהגהמ"י פ"ק וכנ"י ס"ס רמ"הו וי"ט וששאלת על ישראל ואינו יהודי שיש להם בשותפות שדות ושורים בשביל השרות אין איסור וכ"י אבל מחמת השורים יש לאיסור ראדם מצויה על שבתת בהמתו ואינו מוצא תקנה אם לא שימכור וכ"י עכ"ל וכן מטיין דברי רבוחינו בעלי הש"ע בכל סעי' ה' ע"ש ובמו שיתבאר וזהמנ"ל סק"ג הניא נסם הריב"ש דאין נזה משום שבתת בהמתו כיון שיש להאי חלק בו ע"ש ויש נזה משול לפני המשיינים להריב"ש וסי' קנ"א כתב להדיא מטעם שהאי לא יאית ויעשה בעל כרחו ולדרכא כתב בסוף וי"ל ומאוס סכנ"ה ליכא כיון שעושה בע"כ

מחמת חלקו אלף עטפה איסור מתחלה להסתתף עמו וכו' עכ"ל והמנ"ל קי"נ כדרכו ודו"ק :

כ"א אם הישראל רוצה להשתתף עם האיני בבהמה העושה מלאכה יעשה כמ"ש בס"י הקודם בשותפות שדה או תנור ומרחץ והיינו שיעשה עמו תנאי בשעת הקנייה שהאיני יהודי ימול בשבת כל מה שיעלה ממנה והוא יקח כנגדו אחר מימי החול ובעת החשבון ימול זה ריוח של שבת וזה של יום החול ובמקום הפסד יכולים גם לחלוק בשוה כמ"ש שם ואז אפילו אם אחריות שניהם שוה בכל ימי השבוע מותר דסוף סוף הרי התנה שביום השבת היא בולה של האיני אבל אם לא התנה בתחלה אם יאמר לו אחר"כ מול אתה יום השבת ואני יום החול הרי הוא שלוחו ביום השבת כמ"ש בס"י רמ"ה אלא ימול האיני שכר כל השבתות ושל ימי החול יחלוקו כמ"ש שם ועדיין גרם לאיסור שמחצית בהמתו עשתה מלאכה בשבת אע"ג שאינו יכול לעכב את האיני מלעשות בשבת לא היה לו להשתתף עמו באופן זה כמ"ש בסעי' הקודם וזהמנ"ל סס כתב כה"ג סחוקו סתם זהו להמנ"ל סס וזהפסד גדול כמ"ש בעלנו ודו"ק :

כ"ב וס"מ יש למצא תקנה גם אם לא התנו בתחלה לזכר התקנה שבס"י רמ"ה לבטל השותפות ולהתנות בתחלה והיינו שילונה לתאי בהלואה גמורה שיהא דשות בידו להוציאה שלא ברשות הישראל ויוקף הרמים על האיני יהודי ויקבל האיני גם האחריות על השורים ויש מתירים אפילו לא יהא ביד האיני להוציאה שלא ברשות הישראל על ידי שיוקף הרמים על האיני בהלואה והאיני יעשה את הבהמה אפתיקי להישראל והיינו שאם לא יפרע לו הרמים ינבה מהבהמה ולא ינבה רק מהבהמה ולא מרכב אחר או שימשכן את הבהמה ביד הישראל והאיני נמלה ועובר בה ויאמר האיני אם לא אשלם לך הרמים תנבה מהבהמה אך יוחר שלא יאמר האיני שאם לא אשלם לך תהיה הבהמה מעכשיו שלך דאו בשלא ישלם נמצא שהיתה של הישראל כמ"ש בס"י המ"א :

כ"ג עוד היתר כתב רבינו הב"י בסעי' ה' וז"ל ויש מתירים על ידי שיוחר הישראל את האיני שלא לעשות בה מלאכה בשבת ואם יעבור ויעשה תהיה אחריותה עליו ואפילו מהאונסים ויכתוב כן בערכאותיהם רהשתא אם בא לעשוה מלאכה בה בשבת אינה בהמת ישראל שהרי קנאה תאי להתחייב באונסיה עכ"ל

עכ"ל וזה שכתב שיכתוב כן בערכאות לאו דווקא ועיקר הכוונה שיפרסם זה שלא תהא חשדא ואין לשאל רמאי מועיל קבלת אחריות והרי אף לריעה ראשונה שבסעיף די צריך לקבל עליו גם יקרא וזלא כמיש בסעיף רם וצ"ל דהו כשכל הבהמה היא של ישראל אבל בשם שותפים די בקבלת אחריות בלבר כשמוהירו שלא לעשות בשבת ויש מפרשים דגם כאן הכוונה שקנאה גם לענין יוקרא וזלא והגמ"ל אבל איב עיקר חסר מן הספר שהרי רק אונסים הוכיח וכן משמע להריא בספרו הנדור ס"ם רמיה ע"ש וז"ל הא"ר נסקי"ג והטעם דהא חשואל מפני חיובו באונסים הוי כשלו אלא רמ"ם אין זה קנין והוי כששואל ברצונו אבל שלא ברצונו הוא כגולן והוי כשלו לנמרי ולכן כשרתנה שלא לעשות ואם יעשה הרי היא ברשותו לאונסין וכין

שעבר הרי הוא כגולן והוי כשלו וכלפי"ז :
 כך וכתב רבינו הרמ"א רכל צדרי התורים אלו הלכותא ניהו ויכול לעשות איזה מהן שירצה אפילו אם הבהמה כולה של ישראל דינו כאלו היה בשותפות האי רק שיפרסם שעשה דרך היתר עכ"ל וס"ל דאפילו הוא כולה של ישראל כון ששונה ונתחייב באונסים הוי כשלו מטעם שנארנו וכל התורים אלו הם כשהאי עושה מלאכתו אבל לעשות מלאכת הישראל אין בהתורים אלו כלום שהרי אמר להישראל להניח לעשות לו מלאכתו א"כ מוכר כל העסק כרת במכירה נמורה ולפרסם הדבר וכמיש בס"ם רמ"ד ע"ש ומת"ס סקמ"ו שכתב על ח"ט כש"ע שזיהרו שלא לעשות כה מלאכה כשבת ואם יעבור תהיה אחריותו עליו שגויך לומר מעכשיו כדי שלא תהא אפמכתא ע"ש :

רמז [דיני שילוח מכתבים בשבת ע"י אינו יהודי וכו' סעיפים] :

א כתב הרמב"ם בפ"ו דין ב' הנותן אגרת לאינו יהודי להוליכה לעיר אחרת אם קצץ עמו שכר הולכה מותר ואפילו נתנה לו ע"ש עם השיכה והוא שיצא בה פתח ביתו קודם השבת ואם לא קצץ אב יש במדינה אדם קבוע שהוא מקבץ האגרות ושולח אותם לכל מדינה ומדינה עם שלוחיו מותר ליתן להאינו יהודי האגרת והוא שיהיה שרות ביום כדי שנייע לבית המוכר לחומה קודם השבת שמא זה שמקבל האגרות ושולח ביתו סמוך לחומה הוא ואם אין שם אדם קבוע לכך אלא האינו יהודי שנותנין לו האגרת הוא המוליכה לעיר אחרת אמר לשלוח האגרת בידו לעולם א"כ קצץ לו רמ"ם עכ"ל (וה שכתב שם זה וכו' סמוך לחומה עת"ל סק"ג וכו' ללא כהנ"ו) :

ב והנה בכל המלאכות שמוסר להאי לעשות בעינן קצץ כמיש בס"ם רמ"ד וס"ל דנ"ב אלא משום רבאגרת יש היתר אף בלא קצץ אי קבוע במדינה אדם קבוע שמקבץ האגרות להבי ביארו בנמ' ובפוסקים דין זה בפ"ע ועמ"ל סק"א ועוד דלהרמב"ם רס"ל בלא קצץ אמר לשלוח על ידו גם שלא בע"ש כמיש אמר לשלוח האגרת בידו לעולם אע"פ שעל ידו האומרא יכול לבא לשם קודם השבת ובשאר מלאכות מותר גם בלא קצץ כשביכולתו לנמור המלאכה קודם השבת ואף אם יעשה אח"כ בשבת לית לן בה כמיש

בס"ל דנ"ב אבל באגרת אינו כן דאם לא יעשה בחול ויעשה בשבת והב"ל דואים שכירו מכתב הישראל יאמרו שבשבת נתן לו להוליך. וס"ל סק"ב כשם סה"ט ולפי"ז אם אין והכתב של ישראל מותר וס"ל :

ג ואין לשאל דאיכ לפי חשש זה מאי מהני קציצה הא עדיין יאמרו שבשבת נתן לו ד"ל דקצץ כין ראדעתא דנפשיה עביר לא יספר לשום אדם ולא ויראם המכתב משא"כ בלא קצץ דאו אדעתא דישראל קעביר ולכן אם לא ירצה להוליכו בחול ויוליכו בשבת יספר לפני כל שהולך בשליחתו של ישראל ויראם המכתב ויאמרו שבשבת נתן לו ומטעם זה יא עוד חילוק בין מכתבים לשאר דברים רבשאר דברים לא בעינן שיקצץ לו השכירות כך וכך אלא רק שלא יהא שכר יום וההיתר הוא אם הוא עושה בקבלתו שיאמר לו עשה לי מלאכה זו ואשלם לך בעד המלאכה וא"צ לקצוץ כמה ישלם לו וכגון שהאי סומך עליו שישלם לו כראוי אבל באגרת בעינן דחוקא קצץ שיקצוב לו כך וכך בעד הוליכת האגרת לעיר פלונית והווי נ"כ מטעם שנתבאר דכשלא קצץ לנמרי עדיין עושה קצת על דעת הישראל ויספר בכל מקום כואו שנושא אגרת של הישראל ויראו הכתב ויחשדוהו שנתן לו בשבת וחילטי פ"ק ונכילור הג"ה כנ"י ע"ש ויש חולקים בזה כמו שיתבאר בסעיף ח' :

ועוד

ך ועוד אני אימר דדינא דאגרת הוי דבנותא יותר
 אפילו בקצין מכל המלאכות דבאמת יש להתפלג
 דנתי דמטעם מלאכת האי אין לאסור משום דכיון
 דקצין ארעתא דנפשיה קעבד מ"מ הרי אגרתו של
 הישראל הולכת חוץ לתחום בשבת והרי הפציו של
 אדם אין להם רק תחום בעלירהם כדתנן בביצה
 ונ"ו. הבהמה והבליים כרנלי הבעלים ואיך מותר
 למסור האגרת לא"י בע"ש עם חשיכה בשקצין והרי
 זיליכנו חוץ לתחום ונתי שאינו אומר לו מפורש
 שזיליכנו בשבת מ"מ הא יודע שזיליכנו ואיך מותר
 להישראל להניח שהפציו ילכו חוץ לתחום ונתי דבאגרת
 י"ל דאחר שהוציאו מירו שוב אין לו צורך בו ואינו
 כחפציו מ"מ הא זהו וידאי גם דין זה הוא בשולח
 מעת או חפצים לביתו דמותר בקציצה ומעשים בכל
 יום בכל העולם ששולחים חפצים ומעות לבתיהם
 על הכי דואר ואיך מצאנו דינו ורנלינו בזה שילכו
 חפציו חוץ לתחום:

ך ונלע"ד דטעמו של דבר דכיון דמסר האגרת להאי
 בע"ש קודם בה"ש שהוא סמוך לזמן קניית שכיתה
 הוציא האגרת ממקום שכיתתו ואינו קונה שביתת
 הבעלים שהרי אפילו מי שישן בדרך וחשכה לו סיל
 לרכנן בעירובין ונ"ה. דאינו קונה שביתה מגני שלא
 נהניין לקנות שכיתה ואע"פ דק"ל כר' יוחנן בן נורי
 דפליג וס"ל דקונה שכיתה כמ"ש לקמן ס"י ת"א והו
 משעם דהוא"ל וניעור קנה ישן גמי קנה במכואר שם
 דכן פירשו הטעם כנמ' שם אבל א' לאו האי מצמא
 לא היה קני שכיתה וא"כ כ"ש כשכבוונה מסרו להאי
 מבעוד יום שאינו בכלל חפציו שקונים שביתתו ולא
 דמי למ"ש במ"י ש"ה דהמוסר בהמתו לרועה אמור
 להוציאה חוץ לתחום דהתם ברשותו היא ואינו מבין
 להוציאה משביתתו משא"כ באגרת וכיוצא בזה בשאר
 חפצים כשמוסר לא"י להוליכם לעיר אחרת ומסר
 מבעוד יום שכבוונה הוציאם משביתתו ואמנם עכ"פ
 רבותא גדולה היא בשליוח אגרת מה שאין זה בכל
 המלאכות כולם ולכן הש"ס והפוסקים ביארו דין זה
 בפ"ע:

ך דבר פשוט הוא דאפילו בקצין אסור לומר לו שילך
 בשבת דזהו ממש כשולח שליח בשבת ואפילו אם
 אינו אומר מפורש כן אלא ששולחו בע"ש למקום רחוק
 ואומר לו ראה שתהא שם ביום א' או ביום ב' או
 ביום ג' ויודע שא"א לחיות בשם אם לא שילך בשבת

דזהו נ"כ כאומר לו לך בשבת ומנ"ל טק"מ אלא מוסר
 לו מתם שילך לשם ומתי שירצה ילך ואע"פ שלחישוראל
 יגיע טובה כמה שסמחר לילך בשבת מ"מ האי
 ארעתא דנפשיה קעבד ותשובה כזה מאליה כמו
 בריוח כהנ' שמתר כמ"ש במ"י רמ"ד ע"ש ולכן צריך
 ליתר בכך מאד שלא לומר מפורש שילך בשבת וכן
 כ"ל פשוט שמשמעו שילך דווקא בשבת:

ך ובה שהרמב"ם אומר בלא קצין תמיד חולקים עליו
 כמה פוסקים וז"ל הרא"ש ופ"ק סל"ח אין משלחין
 אגרות ביד א"י ע"ש ובר' וה' מותר דווקא בע"ש
 מיחוי כאומר לו שילך למהר בשליחותו ואמריה לא"י
 שכית אפילו א"ל מע"ש עשה זה בשבת אבל מופלג
 לפני השבת לא מיחוי כאומר לו עשה מלאכותי בשבת
 וכן עורות לעבדן וכלים לכוסם מותר בר' וה' אע"פ
 שלא קצין עכ"ל וחטעם דנתי דלא קצין מ"מ אינו
 מכריחו שילך בשבת וכשהילך עושה זה על רעת עצמו
 וכתב רבינו הרמ"א בסע' א' ריש לסמוך על דיעה
 זו אם צריך לכך עכ"ל ואפילו יודע שלא יוכל להגיע
 לשם קודם שבת ומנ"ל טק"מ שהרי יוכל לילך ביום
 א' ומי ומחה בידו ואפילו לדעת הרמב"ם אם שולחו
 ביום ב' או ג' ויודע שהמקום לא רחוק ויכול להגיע
 לשם קודם השבת בהריוחה מותר ונמנ"ל סס וז"ל:
 ך ונס בזה שכתבנו בסע' ג' דבאגרת ר"א דבעינן
 קציצה נמורה ע"ש הרשב"א ז"ל חולק בזה ורבינו
 הב"י בסע' ב' פסק כמותו וז"ל אם התנה עמו שיתן
 לו שכרו אע"פ שלא פירש כמה יתן לו דינו כקוצץ
 דמסבא דעתיה ראינו יתרו ואיגלס לו כחלוין ובדרייה
 קא טרח אבל בסתם אע"פ שבדעתו ליתן לו שכר
 אסור דלא מסבא דעתיה ובדישראל קא טרח עכ"ל
 כלומר לא מיבעיא בשאינו מצפה כלום לתשלום שכר
 דאסור אלא אפילו מצפה לשכר אמור כיון שלא הכמירו
 וסס סק"ה ולא דמי למה שיתבאר דבמילך לו כחנם
 מותר דזהו שאני דנתרצה לעשות כחנם מפני איות
 טובה שעשה לו הישראל והוי בקצין אבל כאן אין רצונו
 כחנם אלא בשכר ובין שלא הכמירו קעבד ארעתא
 דישוראל ועוד דגם כשם יש חילקן כמו שיתבאר:
 ך אפילו לדעת הרמב"ם דכלא קצין אמור אפילו בר'
 וה' אינו אלא בשלא קצין כלל אבל אם קצין עמו
 לכל יום ויום והיינו ששכר שבכל יום שילך בהליכתו
 ובחורתו יקבל כך וכך ליום ואסור לו מפורש שאינו
 מקפיד באיזה יום שילך מותר בר' וה' ורק בע"ש אסור
 דבשוצא

דבשיצא בשבת נראה כאלו התנה עמו כך וזה שאמר לו שאינו מקפיד וכו' על שארי הימים אבל יום שהוא תיכף אחר שליחתו מיוחד בשלוחו ולא דמי לקצץ קציצה נמורה דמותו אפילו בע"ש דוהו כיון שקצב לו בעד פעולתו כך וכך וודאי אדעתא דנפשיה קעביד ולא מינכר ב"ש שהליכתו בשבת הוא כשביב הישראלי אבל בשכירות לימים והיום הראשון הוא בשבת מיוחדו כשלוחו :

ו ואם הא"י מולך אנרתו בחנם אפילו נתנה לו בע"ש מתד שהרי מעצמו עושה זה ובוודאי אינו אלא להחיות טובה להישראל בשביל טובה שעשה לו והוה כאלו קצץ ואפילו הישראל התחיל בזה לומר לו לך באגרת זה שם ונתרצה דאלמלי הטובה לא היה הישראל אומר לו וגם הוא לא היה מתרצה והוה בקצץ אבל יש חולקים וס"ל דכל שעושה בחנם אסור אם הישראל התחיל בדברים דקדוב לומר שעושה אדעתא דישראל אבל במקום שהאי מתחיל עם הישראל שילך לו בחנם וודאי דעתו על הטובה שקבל ממנו וש"י דעביד אדעתא דנפשיה דוהו בקצץ כמ"ש :

י"א כתב רבינו הבי"ב בסעי' ה' אם הא"י הולך מעצמו למקום אחד וישראל נותן לו אגרת מותר בכל נזוני עב"ל שהרי אינו הולך בשבילו אלא בשביל עצמו והקשו עליו דהא מ"מ עושה מלאכה בעדו שמוציא הבחב מרשות לרשות ומעבירו ד"א ברה"ד או בכרמלית ומנ"א סק"ח כלומר דבשלמא כשנטל שכר עבד אדעתא דנפשיה אבל בכה"ג נתי נמי שההליכה אינה בשביל הישראל מ"מ ההוצאה של אגרת זה הוה בשביל הישראל ואני תמה על זה דאיכ' ליקשי יותר דאיך מתד להניח שילכו כליו חוץ לתחום והוה בעושה בידים שמוסר לו האגרת שילך חוץ לתחום אלא וודאי כמ"ש בסעי' ה' רביון דאפקיה מבעוד יום הוציאו משביתתו ע"ש ולפ"ו הוה כחפצי הפקר שאין קונין שביתה ומסילא שהציאה מרשותו לנמרי ואין זה כחפץ של ישראל ב"ש ויהמנ"א תירץ דהכוונה בכל גונו אפילו לא קבוע כי דואר מתת ע"ש ומי לא יראה שאין הלשון סובל זה כלל והת"ש סק"ט תירץ משום דוודאי יגלס לו דבר מה ועבד אדעתא דנפשיה ע"ש ואין זה אלא דברי נבואה והכוונה אפילו בחנם כמ"ש המנ"א מקודם ומחודתה כמ"ש ומ"מ למעשה יש להחמיר כמ"ש הגר"ז נקו"א משום דמתפי' מהר"ם מר"ב סי' ר"ב משמע דאפילו שהולך בלא"ה אסור אכל הגר"א הסכים לה"ש ע"ש וגם במהר"ם י"ל דכוונתו

יש לפעמים עשויים בחנם מפני שיש להם דרך לטע אכל הכרייתו י"ל דלא מיידי ככה"ג ומ"מ להלכה נמנעה טוב יותר שיקנוז להאי מתון מעט ודו"ק :

י"ב אם יש לו שכיר אינו יהודי המושכר לו לשנה או לשנתיים אסור לשלחו ע"ש באגרת כמ"ש בס"י רמ"ד סעי' י"ד ששכיר כזה אסור להניחו לעשות בשבת ומסילא דאסור בע"ש דהוה כלא קצץ אך בד' וה' מותר אפילו לדעת הרמב"ם שאסור בלא קצץ גם בד' וה' משום דיש סברא לומר דגם שכיר כזה מותר להניחו לעשות בשבת ועכ"ל גמ' ואף דלא קי"ל בן וכן סתמנו שם לאיסור בכה"ג מ"מ יש לצרף דבריהם לדעת הסוברים בס"י זה דבד' וה' מותר אף בלא קצץ והגר"ז אבל אם אינו שבור לו ככל המלאכות אלא לנשיאת אגרת וודאי מותר אפילו בע"ש דוהו ממש כקצץ כמ"ש שם בס"י רמ"ד ע"ש :

י"ג וזהו הכל בע"ש אבל בשבת אסור בכל ענין למסור אפילו מכתב הערוך מאתמול להבי דואר ואפילו העמיד את הא"י מבעוד יום שיניחנו ביום השבת על הבי דואר וקצב לו שכרו איסור נמור הוא דכבר נתבאר דאמירה לא"י שבות אפילו א"ל בע"ש שעושה בשבת וראיתי מי שמחיר במקום הפסד גדול ע"י אינו יהודי שיניחנו על הבי דואר דהוה שבות דשבות במקום מצוה והפסד דינו כמצוה ומ"מ סק"ח ואינו כן דיש בכאן איסור אחר שהרי האגרת קנה שביתה אצלו ואיך יניחנו על הבי דואר ויוליכו אותו חוץ לתחום אם לא שהבי דואר תלך במוצאי שבת או שימסור המכתב מע"ש להאינו יהודי או החפצים שירצה לשלוח או המעות ויקנה לו במתנה והוה של האינו יהודי מע"ש וכיוצא בזה וגם בזה אינו אלא במקום הכרח גדול : י"ד וזה שחילק הרמב"ם בין יש אדם קבוע במדינה שמקבץ האגרות ושולחן למקומות שנשתלחו להם והוה לפי פירושו בנמ' וי"ט ו. שאומרת דבשקבוע בי דואר במתא מותר לשלוח בע"ש אפילו בלא קצץ וכשאינו קבוע אסור ופירש"י כי דואר הוא שלטון העיר שאליה שולחן האגרות ואם הוא תמיד בעיר מתד כשיכול להגיע מבעוד יום לבית המסוך לחומה אבל אם אינו קבוע בעיר חיישינן שסא לא ימצאנו בעיר ויהא צריך לילך אחריו בשבת ע"ש והרמב"ם פ"י בפירושו שכתבנו בסעי' א' ומבואר בפירש"י דבלא קצץ אסור לשלוח בע"ש אגרות לאחד אפילו כשיכול להגיע שם קודם השבת דשםא

הרבר פשוט שמוחר להגיה מכתבים וחפצים ומעות בע"ש קודם חשיכה דכל ההיתורים נמצאים בהם אבל בשבת עצמו אסור בכל ענין וכמ"ש וכן המנהג הפשוט בכל המדינות ואין להאריך בזה ומעלענדראף אסור בשבת שהרי צריך לצוות לכתוב :

לא ימצאנו בביתו וגם לפי הרמב"ם מוכח כן והא בלא קבוע אסור אפילו בר' וה' אף שיכול לבא שמא לא ימצאנו ודוקא כשיכול להגיע בהדווחה התרנו לדעת הרמב"ם כמ"ש בסעי' ו' וכמ"ש המג"ח סק"ל והנה בבתי דואר הקבועים מהממשלה בכל מדינה ומדינה

רמ"ח [דין המפליג בספינה והולך כשיירא ובו מ"ו סעיפים]:

א נרטינן בנמ' וי"ג. תנו רבנן אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת בר"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת דברי רבי רשב"ג אומר א"צ ומצור לצידן אפילו בע"ש מותר ונחלקו רבותינו במעם האיסור החוס' פירשו משום שט ואפילו בתוך התחום אסור ע"ש כלומד דכמו שאין שמיץ על פני המים משום נזידה שמא יעשה חבית של שיימין כמ"ש בס"י שלי"ט כמו כן אסור בספינה ומטילא דפשיטא דאסור לעבור בסעבודת ואין זה כנזידה לנזידה דכולהו חרא נזידה היא שלא לעבור על פני המים הך השטה בין בנופם כן ע"י כלי לעבור על פני המים אסור מפילא גם קודם השבת אסור כשיהיה שמה בשבת אך קודם ג' ימים התירו רבין ולא התירו רק קודם ג' ימים אית ליה הברא ושוב לא יעשה חבית של שיימין כן כתב רבינו הב"י בספרו הגדול ושיעור ג' ימים הוא משום דג' ימים קודם השבת שייכים לשבת הבאה וספ"ו הניטין ועד ג"ל המעם דכיון דישב שם ג' ימים הרי נעשית אצלו בבית ולפי פ"י זה אין חילוק בין ימים לנהרות ובין מקומות עמוקין ו' טפחים או אינם עמוקין ובין תוך התחום וחוצ' לתחום כמ"ש ולרוב מצוה לא נזר :

ב ורבינו חננאל פ"י המעם משום איסור תחומין כלומד חודאי בספינה נדולה הולכת דק במים עמוקים יחד מעשרה טפחים מותר בכל עניין דאין תחומין למעלה מעשרה במים כמ"ש בס"י ת"ד אלא כאן מידי בספינה קמנה וחיישינן שמא אין בעומק המים י"ט ויצא חוץ לתחום ומה שהתירו קודם ג' ימים משום דאו אם ילך חוץ לתחום אגוס הוא אבל ג' ימים שקודם השבת ששייכים להשבת הוה כאלו עושה לכתחלה לדחות את השבת וגם לדבר מצוה לא נזר רבנן במים שאין שם נדא דאודייתא לתחומין גמ"ח :

ג והר"ף והרמב"ם בפ"ג כתבו המעם משום עונג שבת דרוב יודרי הים ג' ימים הראשונים יוחם חובלה ואין דעתן מתיישבת עליהן ויש שמקיאין ויש ששוכבין באין יכולת לעמוד על דגליהן ולכן אסור אבל לדבר מצוה לא חששו לביטול עונג שבת דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ולפ"ו אין האיסור רק בימים ולא בנהרות אפילו היתר גדולות דאין טבע הנהרות לעבוד רוח האדם וטרו רק הים מעכ"ר דעתו מפני דיבוי המלח שבו והא דהש"ס לא הזכיר זה משום דלשון אין מפליגין בספינה שייך דק על ימים שהוא הפלגה למרחוק ולא בנהרות וכן במשנה דעידובין רפ"ד והפליגה ספינתם בים ועל קפאו תהומות כלב ים תרנם הירושלמי פלגם דימא דבה והרמב"ם בפכ"ד דין ו' שכתב מפליגין בים הגדול בע"ש לדבר מצוה וכו' לדבותא קאמר ים הגדול דאפילו בים הגדול לדבר מצוה מפליגין אבל זה שלדבר הרשות אין מפליגין הוה בכל הימים ולכן באמת בפ"י דין י"ג נבי איסור כתב אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים ע"ש ולא הזכיר ים הגדול ונמ"ש מחורן כמה דקדוקים עכ"ל וז"ל :

ד ושיטת בעל תמאר הוא דהאיסור הוא מפני שהמים בחוקת סכנה מהסיבות העלולות ליודרי הים כדכתיב יודרי הים באניות ונ"י יעלו שמים ירדו תהומות ונ"י ויצעקו אל ד' ונ"י ומעותר לחילול שבת ולכן ג' ימים קודם השבת דמיקדי קמי שבתא ונראה כעושה תנאי לחלל את השבת וה"ה להפריש למדבריות ולכל מקום סכנה דקרוי הוא שבהכרח לחלל את השבת משום דאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש אסור להפריש ג' ימים קודם ולמעם זה נ"כ אין האיסור דק בימים ולא בנהרות :

ה והדמכ"ן כתב מעם אחד והיינו דמיירי שחספינה הולכת דק בשביל ישראל והמוליך חספינה מוכרת בכל ספינה לעשות בשבת מלאכות דאדייתא כקושר ומתיר וכיוצא בזה ולכן כשהישראל שוכרה נראה להדיא

להדיא שהוא כשלוהו להלל את השבת אבל בני ימים קודם על רעת עצמו עושה ולכן בספינה ההולכת לא בשביל ישראל כספינות שלנו מותר לישראל ליכנס בה מתי שירצה ור"ן פ"ק דשנתא ולפי"ן א"ש המנהג שלנו ובכל העולם שמפליגין בספינה אפילו בע"ש ואפילו בשבת ע"י קניית שבתה כמו שיתבאר ולשימת הר"ף והתוס' והמאור לא מצאנו ידנו ורגלינו בזה אך לשימת ר"ח נ"ב א"ש המנהג שלנו דרובא דרובא אין הולכות הספינות אפילו בנהרות במקום שאין עמוק י"ט וכו' אפטר דהטולס סומכים על הדשכ"ס כחוס' שרזינו מ"ג. ד"ה הלכה שלחה ברייתא זו מהלכה ע"ש אך הראשונים לא קבלו דבריו כלל עכ"י אמנם הנק"נ שהביא המור נראה שכוונתו כחוס' הנאון אלוהב שהביא הנ"י אך הנ"י דחה דבריו ע"ש ודו"ק :

ך וכדי ללמד זכות על כלל ישראל נלע"ד רמנפא רבדייתא יש ראייה לשימת הרמב"ן ול' מהא דתניא ופוסק עמו ע"מ לשבות ואינו שובת כלומר רח"א מרזיב לעשות תנאי זה עם בעל הספינה ואם אח"כ הולכה בשבת א"צ למחות בידו וקאי על דבר מצוה כשמפליג בע"ש או תוך נ' ימים ופי"ן סק"ל ומה שלא הצרכנו כן בכל המלאכות כשעושה בקיבולת משום דבבאן הישראל עצמו יושב בה וססו מיהו עכ"פ אי ס"ד דמיירי בספינה גדולה שמוליכה משאות והיושבים בה רובם אינם יהודים הרי אין זה רק כחוכא ואימלו"א שהישראל יעשה תנאי עם בעל הספינה שיעמוד בשבת ולא ישחקו עליו וצא צא יאמרו לו ואם נאמר שיגלה לו שבאם אפילו לא יציית לו לא יחוש והו' יותר תמוה ויש בזה חילול ש"ש כמובן אבל לדברי הרמב"ן שהספינה הולכת בשביל הישראל א"ש ובנוף הפלונתא דרבי ורשב"ג אם צריך לפסוק הרמב"ם והש"ע פסקו כרבי דצריך לפסוק והסוד פסק כרשב"ג ע"ש :

ן אמנם גם לשימת הר"ף והתוס' והמאור לימד רבינו הרמ"א בסעי' ד' זכית על כלל ישראל והיינו ע"פ שיטת ר"ח דלדבר הרשות לא מיקרי רק למייל אבל כשהולך לסחורה או לראות פני חכירו נחשב דבר מצוה וי"ל רבינו הרמ"א י"א שכל מקום שאדם הולך לסחורה או לראות פני חכירו חשיב הכל דבר מצוה ואינו חשיב דבר ורשות אלא כשהולך למייל ועל כן נהג בקצת מקומות להקל בעניין הפלגת הספינות יהלכות שירא תוך נ' ימים כי חושבים הכל לרכב מצוה ואין למחות בידם כי יש להם על מי שיסמוכו

עכ"ל ואפילו יש לו מונות והולך לסחורה להרוחה נחשב דבר מצוה ומג"א סק"מ וכ"ש לנבות חביות שמעוררים להאבר וכ"ש לילך למניין עשרה אך על מעבודת שקורין פארא"ם וספינה קטנה ההולכת במעט מים נחלקו הגדולים יש אוסרים ויש מתירים ובאשכנז נהגו להקל וט"מ סק"א נסס חו"י וע"ג ומ"כ חיים ומט"ו מהר"ז ר"נ מיהו חוץ לתחום פשיטא שאסור :

ך קודם נ' ימים והיינו ביום א' וב' ונ' מותר אפילו בספינה שמושכין אותה על ידי בהמות והיינו שהבהמות מושכות אותה בשפת הנהר על ידי חבלים ולא דמי לשיבה בקרון שאסור שמה יתחוך ומורה כיון שהבהמות רחוקות מהספינה לא נודו בזה ופשיטא היא שהבהמות הם של אינו יהודי ומותר אפילו במקום שאין עמוק עשרה כמ"ש בסעי' ב' לשימת ר"ח הקודם נ' מותר ע"ש ומטילא דאם אח"כ יארע לו סכנה דמותר להלל שבת מפני פקח נפש ולכן אפילו אם יצטרך בעצמו לעשות מלאכה ולהולך הספינה מותר כיון שנכנס בהיתר :

ך וכבר נתבאר בבדייתא דבמקום קרוב כמו מצור לצידון מותר להפליג אפילו בע"ש בבוקר כיון שאין שם אלא מהלך יום אחד מפני שאפשר לבא שם כשיש רוח טוב קודם השבת ולכן אפילו עתה אין רוח טוב יוכל לסמוך שיהיה רוח טוב ומג"א סק"ה זכ"ו ואם אח"כ לא יהיה רוח טוב ולא יבא קודם השבת אין בכך כלום כיון שבהיתר נכנס אבל שעה או שתיים על היום אסור כיון שגם ע"י רוח טוב לא יבא וכו' זה תלוי בדיוק המקום וקירובו שתהיה החשבון שע"פ רוח טוב יהיה ביכולתו לבא קודם השבת ובמקום שנהגו שלא להפליג בע"ש כלל אפילו דרך סיעט אין מפליגין והבנים אין יכולין לשנות ממה שקבלו האבות עליהם לבלי להפליג אע"ג דדחיקא להו שעתא רכבר קבלו אבותיהם עליהם ופסחים (ז' ז) :

י רבינו הב"י תפס שיטת הר"ף והרמב"ם כדרבו דהמעם מפני בימו"ל עונג שבת ודווקא בימים אבל בנהרות מותר כמ"ש בסעי' נ' ומ"מ כתב בסעי' ב' דדווקא שלא יהא ידוע לנו שאין בעומקן עשרה מפרים אבל במקום שידוע לנו שמקרקע הספינה לרקקע הנהר פחות מ"ט אסור לצאת חוץ לתחום משום אסור תחומין עכ"ל אבל תוך התחום מותר ולא נזרינן

גורנין שמא יצא חוץ לתחום ואע"ג דלשיטתם לא דוזבר זה בגמ' אמנם הדמכ"ס בתשו' ביאר כן דכשהולכת למטה מעשרה יש איסור תחומין ויתבאר בס' ת"ד וזה שהצריך רבינו הכ"י שצריך להיות מקרקע הספינה לקרקע הנגר י"ט יש חולקין לומר דכיון שרק יש בתוהר עומק י"ט אף שהספינה משוקעת קצת בתוך המים ואין מקרקעיתה לקרקע הנגר י"ט לית לן בה ובפרט לחיוב למעלה מ"ט העיקר לדינא כרבינו הכ"י ומג"א מק"ו וא"ר מק"ו ורע שמדקדוק לשונו מבוואר דאין לנו לחשוש שמא ליכא י"ט אלא דמסתמא יש י"ט ולכן אין האיסור אא"כ יודעים בבירור דליכא י"ט :

יא וכתב רבינו הרמ"א בסע' ב' וכן בספינה שיצטרך הישראל לבא לירי מלאכה בשבת אסור ליכנס בה נ' ימים קודם השבת אפילו הם נהרות הנובעים והם למעלה מעשרה עכ"ל כלומר אע"ג דתפסנו לעיקר פנים הר"ף ולא טעמים אחרים שנתבארו וא"כ בנהרות מותר זה כשאין ידוע שנבא לירי חילול שבת אבל במקום שקרוב הרבר לבא לירי חילול שבת אסור לפרוש חוץ נ' ימים וקודם לכן מותר ולא שאנו יודעים בבירור שבהכרח לחלל שבת דא"כ אפילו ביום ראשון אסור אלא שקרוב הרבר כמו הולכי מדבריות ולכן כל שנכנס בהיתר אם אח"כ נתורה שמוכרח לחלל שבת מפני פקוח נפשות מה יוכל לעשות ומג"א וכו' וכו' וכ"כ הר"י אבן לב בתשו' דכשירוע בבירור שיצטרך לחלל שבת אסור אפילו ביום א' וכן מ"ש רבינו הכ"י בסע' ד' היוצאים בשיירא במדבר והכל יודעים שהם צריכים לחלל את השבת וכו' עכ"ל אין הטוהר שבבירור הוא אלא שקרוב הדבר שיבא לירי כך ומג"א מקי"ד שהביא כן מטעם הר"י אכן לנ ומטעם הרדכ"י דבבירור חילול שבת אסור ע"ש ופשיטא סגן הוא :

יב כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסע' ג' היכא דמותר להפליג בע"ש אם נכנס בספינה בע"ש וקנה בה שביחה אע"פ שמפליגת בשבת מותר והוא שלא יצא מהספינה מעת שקנה שביחה וי"א ראפילו יצא מן הספינה שרי דמאתר שקנה בה שביחה מע"ש מותר אח"כ ליכנס בה בשבת ולהפליג וי"א שעושים קידוש בספינה ואח"כ חוזרים לביתם ולנים שם ולמחר חוזרין לספינה ומפליגין וכן נהגו בקצת מקומות ואין למחות עכ"ל וצריך ביאור :

יג וביאור הדברים כן הוא דהבה"ג כתב אם

קנה שביחה מע"ש מותר ליכנס בה אפילו בשבת עכ"ל כלומר אע"ג דנכנס' לא התירו דק בע"ש כמקום שמוחר כמו לדבר מצוה או בנהרות לדעת הר"ף או למעלה מעשרה לדעת ר"ח ולא בשבת עצמה והטעם דזה נראה כיוצא חוץ לתחום לכתחלה בשבת ואע"ג דאין תחומין למעלה מעשרה במים מ"ט כיון דקנה שביחה בארץ ובשבת יצא למדחוק נראה כיוצאה חוץ לתחום ולכן אם קנה בין השמשות שביחה בספינה אינו אלא כביתו ולכן יש מתירין אפילו לצאת אח"כ ממנה וליכנס לעיר ולמחר לבא להספינה דכיון דבזמן שביחה היה בהספינה לא קנה שביחה בעיר רק יש עושים קידוש שם בהספינה כדי לפרסם שקנה שם שביחה אבל אין זה מעכב רק הרשב"א ממנע בזה ומ"ל שמשעה שקנה שביחה לא יצא מהספינה והטעם רכיון דהספינה היא למעלה מעשרה אין זה מקום לקניית שביחה שהרי יש ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה ובמים ודאי אין תחומין למעלה מעשרה וזה יתבאר בס' ת"ד א"כ מה שייך שקנה שביחה בשם וא"כ מצי"א כשיצא אח"כ לעיר קונה שביחת העיר כיון שעדיין לא קנה שביחה אלא צריך לקנות שביחה שם ולא לצאת ממנה אבל המנהג כהחולקים עליו דאפילו יצא ממנה כיון שילך למעלה מעשרה היו גם בספינה כמקום שביחתו כשהיה בעת קניית השביחה וגם נ"מ בהשביחה כשיגיעו למחר לנמל יהיו מותרים לצאת ודבר זה יתבאר בס' ד' בס' ת"ד ע"ש והו' כשלא יצא מהספינה אבל יצא אסור ובתוך הספינה מהלך תמיד ושם ובס' ת"ה יתבאר בזה בס' : יך היוצאים בשיירא במדבר וקרוב הרבר שאפשר לבא לירי חילול שבת בין חילול דאורייתא בין חילול דרבנן והחילול הוא מפני הסכנה כגון שהשיירא תלך בשבת יותר מתחום שבת והוא יתיירא להשאיר לבדו מפני ליסמים או חיות או אפילו שחושש לנול בהמתו וממונו ובגדיו ששילך וצ"י או ערום יהיה כסכנה דכל הדברים האלו כשאירע מותר לחלל שבת על זה דזהו ממש פקוח נפש ועם כל זה אין זה וודאית ולכן דינו כמו בספינה שמן יום ד' אסור וקודם לכן מותר ואם אח"כ יארע לו סכנה מותר לו לחלל שבת ולדבר מצוה כגון העולה לא"י לישב בה ואפילו אם דעתו לחזור נ"כ הוי מצוה לחיות קצת זמן בא"י ואם נודמנה לו שיירא אפילו בע"ש יוכל להפליג עמה והישראלים מדברים ופוסקים עם ראש

ראש החבורה שיעמדו בשבת ולהשיירא אין זה הפסד כי בהכרח להם לטוב יום אחד מעמל הדרך ואם אח"כ לא צייתו וחולכים בשבת בהכרח לילך עמם מפני הסכנה וכשיבגו לעיר בשבת מותרים להלך את כל העיר דאע"ג דהוצא חוץ לתחום אין לו אלא ד"א וזה בדיצא ברשות אבל לדבר מצוה יש לו אלפים אמה לכל רוח כמ"ש בס"י ת"ז ואפילו הניחיהו מחוץ לעיר ורוצה ליכנס רבין דלדבר מצוה נפיק יש לו אלפים אמה לכל רוח וה"ה אף לדבר הרשות כשיצא בחזקת רוח וחינו ביום א' וב' וג' נ"כ הדין כן כמ"ש שם

וכן אם היה שונג והיה סבור שמותר לצאת ביום ד' וה' נ"כ מותר דאומר מותר שונג הוא ומנ"ל מקי"ח: מן בזמן שהיו ישראל שרויין על ארמתן תניא ומנ"ל י"ט. אין צריך על עיירות של עובדי כוכבים פחות מנ' ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין וכן היה שמאי אומר עד דרתה אפילו בשבת והטעם נ"כ משום עונג שבת רכ"ג נ' ימים הראשונים אנשי המלחמה כמבוהלים עד שתתישב רעתם וכתב המור בס"י רמ"ט דלדבר מצוה מותר ע"ש ודומה זה לדין ספינה:

רמ"ט [דינים השייכים לערב שבת וכו' י"ד סעיפים]:

א אמרין בסוכה (מ"ד:) שלא יהלך אדם בע"ש יותר מנ' פרסאות בכדי שיבא בעוד היום גדול שתהא ביכולת להכין בעדו צרכי שבת בין שהולך לביתו ובין שהולך לבית אחרים דאם יבא קודם הלילה ובביתו לא הכינו בעדו יתכנס ולא יהיה לו או להם מה לאכול לכבוד שבת וכן בבית אחרים או שלא יהיה לו מה לאכול או אם יתנו חלקם לא יהיה להם. ועוד חשב אחר דבוודאי ירצו להכין בעדו בין בביתו בין בבית אחרים ויתאחרו ויבשלו עם חשיכה ופשוט היא שאם הודיע לביתו שיבא או לבית אחרים הודיע ע"י מכתב או ע"י איש שיבא על שבת מותר לילך יותר שהרי יכינו בעדו וכן אם נוסע לאכסניא קבועה שידוע שמכניס בעד אורחים שיבואו קודם חשיכה נ"כ מותר שהרי עינם צופות שיבואו אורחים כנהוג:

ב במהירות יותר מבוזלך רגלי ולכן לא נהנו עתה להורר בזה ומ"מ יוהר לבא בעוד היום גדול שלא לבא לירי חילוף שבת וכ"ש בנסיעה כמסילת הברזל צריך לחשוב החשבון הישכ שהרי גם כאשר תעמוד ויבא על מקומו נצרך לו לנסוע בעגלה לבא לביתו לכן אם יראה לו שביאת המסילה הוא קרוב לשקיעת החמה יוהר לשבות במקום הקידם וע"פ רוב השמן מקטרנ בע"ש ולכן יראה להורר מאד בזה ושברו כפול מן השמים ויהיה ממקרישי שבת קרש ולא ממחלליה ח"ו:

ג אמנם זהו הכל כשהוא במקום ישוב לאחר שנסע הנ' פרסאות אבל אם אינו מקום ישוב במות דרי מוכרח לילך להלן וכן דווקא אם הוא במקום ישוב שבשם ביכולתו להכין לצורך שבת אבל כשנשם שם אין ביכולת להכין צרכי שבת הלא מוטב לו לבא לביתו או לבית אחרים שהרי גם בפה אין לו צרכי שבת ואי משום שיכינו בביתו בבואו ויחללו שבת הרי לא ינחם כיון שנשם בפה אין לו מאומה וטוב לו להיות בביתו או בבית מכירו וכן אם יכין פה צרכי שבת וימלם עמו ויביאם לביתו או לבית אחרים נ"כ מותר דו"ל בתר מעטא:

ד כתב הרמב"ם בפ"ד דין ר' אסור לקבוע סעודה ומשתה בערב שבת מפני כבוד השבת ומותר לאכול ולשתות עד שתחשך ואף על פי כן מפני כבוד השבת יסנע אדם א"ע מן המנחה ולמעלה מלקבוע סעודה כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכול עב"ל וביאר המניד משנה דבזנותו כן הוא דסעודה ומשתה שאינו נוהג בימות החול אסור כל היום כולו אפילו מבוזק וזהו שאמרו בנימין (ל"ח:) שמשפחה היתה בירושלים שקבעה סעודתא בע"ש ונעקרה אבל לאכול ולשתות בלא קביעת סעודה מותר עד הלילה ואפילו קביעת סעודה הרגיל בה בחול מותר נ"כ מן הדין דהכי קי"ל בריש ערבי פסחים אלא שמכבוד שבת הוא למנוע א"ע מקביעת סעודה אפילו מה שנהוג בחול מן המנחה ולמעלה והיינו מ"ל שעות ולמעלה שהוא נ' רבעי היום ויש מי שפירש ברבריו דברישא מיירי בסעודה ומשתה דהיינו שתייה רבוה אסור כל היום שישתהכר וישתה הרבת ויתבטל סעודת שבת ובסיפא מיירי בקביעות סעודה בלא

בלא משתה נמי סק"ל ואין הפרש בין הפירושים דגם להפ"י הראשון כן הוא דהיינו מעודה שאינו דגיל בה בימות החול והוא מעודת משתה בריבוי אכילה ושתייה (ואינו יודע אריכות הק"ו ומה חידש על פי' הה"מ ע"ס):
 וז"ל המור אין קובעין מעודה בע"ש משום כבוד שבת ומותר לאכול עד שתחשך ומי"ט אסור לקבוע בו מעודה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול עכ"ל דמ"ל רהא דקו"פ בע"פ דאוכ"ל והד"ך עד שתחשך זהו בלא קביעת מעודה אבל קביעת מעודה אסור בכל היום ובזמני נ"כ אין ביונתו לבלי לאכול שום מעודה אפ"ו קמנה כל היום דאין זה מברא כל"ל אלא ביונתו למעודה נדולה שאינו רגיל בה וכן פי' רבינו הב"י את דבריו במפרו הגדול אף ששטחיות לשונו משמע שאסור כל מין מעודה אך בהכרח לפרש כן וגם יש לפרש שאסור כל קביעות מעודה רק לאכול דרך פרמי וכדמיה ליה ממ"ט אח"כ סד"ך אנשי מעשה להתענות כל היום ע"ש אלא עקשה לומר כן וגם נפ"פ לא משמע כן ע"ס):

ף עקד הידוד המצוה וכבוד השבת הוא שיאכל מעודת שבת לתיאבון שיהיה כמעט רעב ומצינו בירושלמי פ"ב התענית וה"טו ר' אבון ציים כל ערבובא שבתא שהיה אסמנים ולא אכל רק פעם אחת ביום ואם היה טועם בע"ש לא היה אוכל בלילה לתיאבון לפיכך התענה וראוי לכל ירא אלקים שבימות החורף שהימים קצרים לא יאכל שום מעודה בע"ש רק מעימות בעלמא וגם בימי הקיץ יאכל מעודה קמנה בכוקד ולהראב"ד אסור לקבוע מעודה אחד חצית ולגירסת המ"מ טו). כל"ו ש' דבר החכם עיניו בראשו וכבוד שבת נדול מאד מאד:

ף מעודת מצוה שזמנה קבועה בע"ש כמו פורים שחל בע"ש או ברית מילה אפ"ו שלא בזמנה רביון ריבויין היום למולו עובר בעשה אם לא ימול את הי"ד היום וכן פרוין הכן שזמנו היום דאם נדחה מזמנו הלא יבול לדחותו ליום א' וכן י"ט שחל בע"ש אפ"ו י"ט שני מותר לקבוע בהם אפ"ו מעודה נדולה ואי משום שלא יאכל בלילה לתיאבון העוסק במצוה פטור מן המצוה וכן מעודת בר מצוה שזמנו היום ומ"מ ידאו שותחילו קודם חצות ולכל הפחות קודם שעה עשירית אמנם אם לא התחילו מקודם יכולים להתחיל גם אחר שעה עשירית כיון שהיא מצוה בשעתה ויש טונעים א"ע גם ממעודת מצוה אם יש בלערם המניין

השייכים להמעודה והשל"ה ז"ל כתב על רבו שהיה מנדק ולא רצה לילך על המעודה כיון שבלעזו היה מניין ומג"ל סק"ו וגם הושבים במעודה ראוי שלא ימלאו כריסם ויניחו מקום לכבוד שבת וממ"ז אוח ז"ל ומעודת הבראה יכול לאכול בע"ש דגם זו מצוה וט"ס והזה"מ וריח ני"ל שהם כחול לעניין שבת ודע דבזו"שענא רבה שנוהגים לאכול מעודה נדולה כמו ביו"ט כשחל בע"ש אינו רואה היתר בזה וגם בימי החול לא ידעתי מאין הדגלים שחרי בלילה הוא י"ט וי"ט דינו כשבת לעניין זה וכל הדינים שכתבנו במעודת ע"ש היה גם בעי"ט אמנם העולם חושבים ה"ר כד"מ וצ"ע וולקמן סי' תרס"ד לא הוזכר ה"ר רק לריבוי תפלות ולא למעודת יו"ט ע"ס):

ף כתב רבינו הב"י בסעי' ב' אסור לקבוע בע"ש מעודה ומשתה שאינו דגיל בימי החול אפ"ו היא מעודת אידוסין וכו' עכ"ל והיה מעודת נשואין ונ"ל ויש מי שאומר דזהו כשלא היו היום האידוסין והנשואין אבל אם היה היום ויראי הוי מעודת מצוה כמי"ש בס' תמיד ומג"ל סק"ג ולשון רבינו הב"י לא נראה כן ונלע"ד דלכן לא כתב נשואין ויראי מעודת נשואין הוי מצוה שהזמן נרמא שצ"ל השכע ברכות ולכן אם נשא בע"ש בכוקד יש לעשות המעודה אבל מעודת אידוסין נהי נמי דהיא נ"כ מעודת מצוה מי"מ אינה חובת היום שאינה נמר מצוה ואין ברכה בהמעודה ויכולין להניחה על יום א' אמנם אם אין ביכולת להניחה על יום א' כגון שהחתן או הכלה נוסעים למקום אחר יכולים לעשות היום את המעודה ובחך נוונא מידי בס' תמיד וכו"כ ה"ר סק"ד):

ף כתבו המור והש"ע סעי' נ' דרך אנשי מעשה להתענות בכל ע"ש עכ"ל והיו רק באסמנים שאם יאכל ביום לא יאכל בלילה אבל בלא"ה אין להתענות בע"ש שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה ומג"ל סק"ו וטוב יותר שיטעם דבר מה בעוד יום ותלוי לפי המבציות ולפי אורך היום כמי"ש בסעי' ו' וגם זה שכתבו להתענות אינו אלא באדם שאוכל אחר התענית בטוב מעם ומתאוה לאכול אבל יש שנחלשים ע"י התענית ואין ביכולתם לאכול כל"ל אלו אסור להם להתענות ומ"ו סק"ג) וחכ"ל לפי מה שהוא אדם: ו קי"פ בספ"ג דעירובין הלכה מתענה ומשלים כלומר לא מיבעיא תענית חובה כגון עשרה בטבת שחל בע"ש אלא אפ"ו תענית רשות כגון מי שקיבל עליו להתענות

להתענות בע"ש צריך להתענות עד צאת הטובים אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלימו הציבור תפלתם לפי מנהגם שהיו מתפללין ערבית שבת בעוד היום גדול כמ"ש בס"י רמ"ב ע"ש ונכון לעשית ולפרש כן וע"ז סק"ג וזכרנו ז"ט וזו"ק וי"א דאם אפילו לא פירש להדיא כן אלא קיבל סתם רשאי לאכול אחרי שהשלימו הציבור תפלתם דזה מיקרי השלמה כשמתענה עד אחר קבלת שבת אבל בחול לא מיקרי השלמה עד צאת הטובים ולכן בתענית יחיד לא ישרים אלא עד אחר התפלה ומ"מ טוב לפרש כן בשעת קבלת התענית כיון דרעיה ראשונה אינו סובר כן אבל בתענית ציבור לא שייך זה ומתענה עד צה"כ והכי נהוג וכן בתענית חלום צריך להתענות עד צה"כ וזהו כותב בתענית חובה :

י"א ובכל התעניות שהנהיג א"ע להתענות כמו בעד"ח ועש"ת וכן מה שלקמן בס"י תקע"ט או תענית יארציי"ט אם השלים בפעם ראשון עד צה"כ צריך לנהוג כן לעולם ואף אם פעם ראשון חל בחול והשלים משלים אח"כ גם כשחל בע"ש ויש מי שאומר שאינו תלוי בחול רק בע"ש כשחל היארציי"ט פעם אחת והשלים או צריך להשלים תמיד אבל מה שהשלים בחול אינה חובית על ע"ש והמיקל לכלי להשלים בע"ש לא הפסיד וט"ו סק"ג וזהו דיוקא בנתבין פעם ראשונה שינהוג כן לעולם אבל אם כיון שלא לשם נדד אינה חובית כלל אפילו כשחל בחול וכבר בארנו זה ביו"ד ס"ס ת"ב ע"ש וע"ש בס"י ר"ד :

י"ב כתוב באור זרוע הגדול הלכות ע"ש ופי' כ"א פ"י רבינו אליעזר ממין מצוה לבר ישראל שיאכל סעודת שבת לתיאבון וכו' ועיקר סעודת שבת בלחם תלוי וכו' ומאחר שהוא כך וכו' אסור לאכול גרימז"ל קודם הסעודה בשבת משום דלא אכיל עיקר סעודת שבת לתיאבון והעושהו לא ניתן להשבון עכ"ל ואח"כ

הביא דברי רשב"ם בע"פ דקיי"ל כר' יומי שא"צ להפסיק ופורס מפה ומקדש וכתב הא"ו דמרביו נשמע שא"צ ליכנס לשבת כשהיא תאיה ולפ"ו מתיר לאכול הגרימז"ל קודם שיאכל הלחם וכן נמצא כתוב דע"ש לאחר שקידש על היין היו מכיאים גרימז"ל לפני רבינו קלונימוס ולפני הזקנים והיו מברכין עליהן במ"מ ואח"כ ברכה אחת מעין שלש כדי להרכות ולהשלים מאה ברכות ואח"כ היו אוכלים לחם וצרכי הסעודה עכ"ל הא"ו וזכ"ו הגמ' גד"מ והמנ"ח סק"ו היה סגור להד"מ הציג על הא"ו והקשה עליו ע"ש מסני שנימוי פליין לא נלפס הא"ו :

י"ג והנה זהו וודאי דאפילו להרשב"ם מ"מ מצוה וודאי איכא לאכול סעודת שבת לתיאבון ויותר טוב שאחר קידוש יאכלו פת ותבשילי שבת ואצלינו כליליה הכל עושין כן ובבוקר הרבה נוהגין לאכול מיני מתיקה ואח"כ אוכלין הסעודה ולענין ברכה אחרונה אם נוטלין לידים תיכף אי"צ ברכה אחרונה אך אם נמשך איהו זמן צריך ברכה אחרונה ועוכרא דרבינו קלונימוס וודאי כן היה שלא אכלו תיכף ורבר זה בארנו מילתא כמעמא לעיל סי' קע"ו סעי' ה' ע"ש :

י"ד ודע שזה שכתב דרבינו קלונימוס היתה כוונתו למלא מאה ברכות ה"פ שעשה כן בשביל זה אבל זהו פשיטא שהיו מאכלים שאין דרכן לאכלן בתוך הסעודה אלא לפני הסעודה כמו מיני מתיקה שאוכלין אצלינו וכן הוא הגרימז"ל שאכלו אבל אם היו דברים שדרכן לאכלן בתוך הסעודה ואכלן לפני הסעודה כדי להרכות בברכות אין זה נכון דאסור להרכות בברכות חנם כמ"ש לעיל סי' רמ"ז והג"ז סעי' י"ח אך מ"ש שאסור להקדומה לברכת המזיא כמ"ש בס"י ר"ח ע"ש המנ"ח סק"ו כתב כן לפי המנהג שנטלן קודם קידוש ע"ש יאולי גם כוונתו כן ע"ש וזו"ק :

ר"ן [מצות הכנת הסעודות לשבת וכו' ד' סעיפים]:

והכינו את אשר יביאו לאלתר ובס' שבלי הלקט הביא מדרש א"ר חסרא מנין שכל המוציא יציאות בשבת מצוה שישכנס ויוציא משחרית שנאמר והיה ביום הששי וכו' ודרשו חכמים אין והיה אלא מיד שנאמר והיה כי קם הפלשתי במעשה דגלית ורוד וכתוב שם וינש הפלשתי השכם ונ"א א"ר ועירא אע"פ שמוציא אדם משחרית

א לעולם ישכים אדם בע"ש בבוקר למרוח ולהבין צרכי שבת שכן הוהיר משה דכינו בעת ירדת המן והכינו את אשר יביאו וההבאה היתה בבוקר כדכתיב וילקטו אותו בבוקר וצוה להכין תיכף לההבאה הרי דההכנה היתה בבוקר וכן אמרו חז"ל וק"ו: לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר

משחיית מצוה שיסוף קודם הערב שנאמר והיה משנה עכ"ל כלומר שיכינו שנית :
 ב מצוה להמתין על יום ו' לקנות מאכלים אף שיש שורח יותר רבזה ניכר יותר הכבוד שבת אמנם מה שלא ימצא ביום ו' בהכרח להכין מקורם ואם מוכרין בבוקר מצוה ללכת אף קודם התפלה ובכבר שלא יעבור זמן ק"ש ולא יקבוע ללמוד קודם שהכין צרכי שבת וא"ל וכל מה שיקנה יאמר לכבוד שבת (ט"ז):
 ג וכתב הרמב"ם בפ' ר"ן ו' אע"פ שהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בנופו שזה כבודו והכמים הראשונים מהם מי שהיה ספצר העצים לבשר בהן ומרם מי שהיה מבשר או מולח בשר או נורף פתילות או מרליק גרות ומרם מי שהיה יוצא וקונה דברים שהן לצורך השבת ממאכל ומשקה אע"פ שאין דרכו בכך וכל המריבה ברבר זה ה"ו משובח עכ"ל ושנת ק"ט. i. ולא יאמר כי אפנום כבודי שזה הוא כבודו שמכבר

את השבת וכתב כזה לשון חוב והפטר והש"ע לא הוכירו לשון חוב ע"ש ואף הוא אין כוונתי לחיוב נמור שהרי רבים ונדורים אין עושין בעצמן ועוד דבש"ס שם חשיב מי שהיו עושין בעצמן ש"ס שרבים לא עשו בעצמן אלא הוא הירור מצוה ואצ"לנו נשוחתנו עושות ומכניות בעצמן לכבוד שבת ואשתו בנופו (ועק"ל להגר"ו א"ש וז"ל קו) :
 ד כבר כתבנו בס' רמ"ב סעי' מ' ריש מצוה להכין בכל השבוע ע"פ צרכי שבת ע"ש וכתבו שיש להשחית הסכין לכבוד שבת ויש לזה רמז בקרא רוחבנו את אשר יביאו ואת הוא לשון אהים ומוסרות ונכון לנקות הכתלים מקדי עכביש שקורין פוצינ"א ונכון לטעום בע"ש מכל תבשילי שבת טועמיה חיים וכו' וזה הכל מכבוד השבת כפי שמכין א"ע על ארם נרול לקבל פניו שטועם התבשילין ומנקה הבית והשחות הסכין שמכין עצמו לאכילתו וירבה בכבוד ויין ומנדינת כפי יכולתו והמוסף מוסיפין לו מן השמים ובכבר שיתכוין רק לכבוד שבת קדש :

רנ"א [שלא לעשות מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה וכו' ד' סעיפים] :

א אמרין בריש מקום שנהנו רהעושה מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה במלאכה זו ומ"מ אין עונשין אותו אבל מזהירין אותו שלא יעשה יש מפרשים מנחה נדולה רהיינו חצי שעה אחר חצות ויש מפרשים מנחה קמנה רהיינו מתשע שעות ולמעלה וכן עיקר לדינא ומ"ו ומנ"א והט"ו והכ"ח ערמו לט"ו פרט קוסית ה"ס סט מלי איריא פ"פ וכו' ולא ראו דברי הר"ן שס' יפה יפה פ"ט :
 ב רוקא מלאכה אבל פרקמטיא מותר וכן ישיבה בחנות וכן מלאכה רוקא כשעושה איתה ררך קבע אבל אם עושה אותה ררך עראי לפי שעה ולא קבע עליה שרי ולכן מותר לכתוב אנרות שלומים וכל כיוצא בזה וכן לתקן בגריו וכליו בע"ש לצורך שבת מותר כל היום וה"ה בגריו חבירו לצורך שבת אם אינו נוטל שכר עבור זה ואם הוא עני ורוצה להוציא השכר לכבוד שבת מותר ג"כ ומ"ו סק"ט וה"ה למי שכותב ספרים לעצמו ררך לימודו וכ"ש לכתוב חירושי תורה ומותר כל היום אבל לכתוב לחבירו בשכר אסור בככל המלאכות :
 ג ומסתפרין כל היום אפילו מספר ישראל ואפילו

מעשה אומן ואפילו בשכר כיון שהוא לכבוד שבת וניכר לכל שהוא לכבוד שבת ולא רמי לתקון בגדים שנכתבאר ומנ"א סק"ה וכ"ש נפילת צפרנים שמתר כל היום והארז"ל היה נודד שלא לנלח אחר מנחה בע"ש וכ"ש בחול מטעם שלא התפלל עדיין מנחה וכשיטת הריף והרמב"ם בס' ר"ב ע"ש ועמ"ל סט וא"ל ויש מי שמפקפק מצד עצם רין מלאכה בע"ש אחר זמן מנחה לבלי לנלח אחר חצות וט' נהג"ל והעולם אין נוהגין כן וכתב רבינו הרמ"א שיש לארם למעט קצת בלימודו כדי להכין צרכי שבת עכ"ל ולכן אם אשתו מכנה בערו אין לו למעט בלימודו (ומנ"א סק"ו ו"ע) ובביטול ח"ת יש להתיישב הרבה ובפרט האירנא שבעלי מלאכות אין מבטלין מלאכתן ק"ו לימוד התורה ואם לא בריתו ונ"ו :
 ד ויש להתפלא מה שבזמנינו אין הבעלי מלאכות מבטלין מלאכתן עד קרוב להשקיעה ומעולם לא שמענו למחות בירם ואולי זהו מדוחק הפרנסה ועוד י"ל רבח"מ סי' ש"יא מבואר רהפועל עושה מלאכתו אצל הבעה"ב עד סמוך להשקיעה כדי לצלות לו רנ קטן ע"ש וזהו ע"פ הירושלמי וא"כ אין רין ביטול

ביטול מלאכה רק אצל בעה"ב ולא בפועלים ועכשיו לרוב בעלי מלאכות ישנם פועלים והמה עושים ועוד ר"ד דאינם עושים מלאכה חרשה אלא נומרים איזה מלאכה

רנ"ב [מלאכות המותרים והאמורים להתחיל בע"ש כדי שיהיו נגמרים בשבת וכו' ח"י סעיפים]:

כאלו גם הקליטה היתה ביום ה' ולא חייבה תורה על מה שנעשית המלאכה מאליה בשבת: ד' ומ"ם אין ללמוד מזה על מי שנתן עיסה ותבשיל לתוך התנור שבת עם חשיכה דהאפייה והבישול היתה בליצה בחול ולמה לא יתחייב כמו בוודע בשבת דבאמת אין זה דמיון דכוריעה הלא נעשית כל מלאכת הזריעה כדרך בני אדם הזורעים משאי"כ אפייה ובישול לא סיקרי אי"כ נאפה ונתבשל שתהא ראוי לאכילה וא"כ לא עשה כלום בשבת ואם תאמר דאי"כ גם בע"ש כה"נ הרי עדיין לא עשה כלום ועיקר המלאכה תהיה בשבת ל"ק בל"ל דאררבה אם הוא לא עשה כלום למה יתחייב על מה שנעשה מאליה בשבת הרי לא עשה כלום בידיו והתורה לא אמרה רק בפעולה בידים בשבת ושם הגמר מהמלאכה כדרך בני אדם תהיה בשבת ומ"ם אין הרבר ברור אצלי דאולי באפייה ובישול שבת עם חשיכה חייב כמו רבכה"נ בע"ש מותר כמו כן בשבת חייב מן התורה וצ"ע לרינא ועמק"י נפ"צ דכ"ק נאפו משום חניוו: ד' ולכן מותר להתחיל במלאכה בע"ש סמוך לחשיכה אע"פ שאין יכול לנומרה סבעוד יום ונגמרת מאליה בשבת כגון לשרות דיו וסממנים במים והם נשרים כל השבת ולתת אנודות של פשתן לתנור כדי שיתלבנו וליבון הוא מאבות מלאכות וכן פשתן שהעלה מן המשרה ונתנה באור לייבשו ויש בו איסור בישול ומדכי ס"ק ולמה לא נורין בזה שמא יחתה בנחלים כדנורין בכל הרברים שעל האש כמו שיתבאר במ' רנ"ג פירשו כגמ' ו"מ: דכיון דהרוח מקלקל את הפשתן לא יפתח התנור לחתות בנחלים וכן מותר ליתן צמר בתוך היורה של צבע בע"ש סמוך לחשיכה והצמר נצטבע כל השבת אך בזה יש חשש שמא יחתה בנחלים בשבת כדי למהר הבישול ולכן אין יחתר רק כשאין היורה על האש שעקרוהו מן האש נמ' טס) ואפילו אינו על האש מ"ם בעינין שתהא היורה מכוסה והכיסוי יהא מוח בטיס סביב דא"כ

א' כתיב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לר' אלקיך לא תעשה כל מלאכה כלומר שששת ימים תעשה מלאכתך בירך ויום השביעי לא תעשה בירך אבל אם בידיו עשה המלאכה קודם השבת והמלאכה נגמרה מאליה בשבת מותר וירושלמי ס"א ה"ה) כגון שנותן פת לתנור מכעוד יום או בשר בקרירה לכשל ונמר האפייה והבישול עד שיהא ראוי לאכיל צריך לזה נ' שעות ונמצא שהגמר יהיה בשבת מ"ם מותר כיון שמעצמה נעשית והוא אינו עושה כלום ומהו פלוגתא דכ"ג וכ"ה נפ"ק בהרבה דייטס לנ"ג צריך שתתכסל מעט"י וכ"ה מחירין והלכה ככ"ה):

ב' ויש בזה שאלה כיון דאין הולכין אלא אחר התחלת המלאכה ולמה לענין חייב מקילה הולכין אחר הגמר כגון הניתן עיסה בתנור בשבת או גותן קדירה עם תבשיל לתנור בשבת ואם היה נוטלן מיד מן התנור הלא לא עשה כלום וכשהניחן עד שנאפה ונתבשל חייב והרי הוא לא עשה רק ההתחלה ולא הגמר אלא שאתה גותן גם הגמר עליו כאלו נמר בידיו וא"כ גם כשהחיל בידיו סבעוד יום ונגמר מעצמו בשבת נחשבנו כאלו הוא עשה גם הגמר ונתחזק נ"ו: הניח שאור על עיסה והלך ויש לו ונתחלנה מחליה חייב עליה כמעשה שבת ס"א):

ג' אמנם הענין כן הוא דוודאי שרינן הגמר אחר ההתחלה וכשהתחלה היתה בשבת שרינן הגמר אחר ההתחלה כאלו עשה גם הגמר בידיו וכשהתחלה היתה בע"ש שרינן נ"כ הגמר אחר ההתחלה כלומר כאלו גם הגמר היתה בע"ש דהתורה אמרה שהתחלת עשייה בידיו הוי כאלו נמר או כל המלאכה ויותר מזה חזין במלאכת שבת שאפילו אם הגמר יהיה אחר כמה ימים חייב סקילה וחטאת כמו הזורע בשבת והקליטה תהיה אחר נ' ימים וחייב משום דחשיב כאלו הוא נמר המלאכה בשבת ולהיפך הזורע ביום ה' אע"פ שהקליטה תהיה בשבת אינה כלום רחשיב

ראדרייטא מותר לשתות המשקין היוצאין מהן בשבת
 ראע"ג דאיסור דרבנן יש אפילו בנתרסקו מ"מ לא נזיז
 מפני זה לאסור המשקין היוצא מהן רהוי כנזודה לנזודה
 ומנ"א סק"טו ולדעת הסוד אין היחד בהמשקים
 לשתותן בשבת אא"כ מתחלה ריסקן בע"ש ואח"כ
 הטעין הקורות עליהן וזה יתבאר שם בס"ד בס"י שכ"א
 ועמ"ז סק"ו וכן יתבאר שם אם מותר לנמור בריו
 כשנתרסקו מע"ש אם לאו וכן בוסר של ענבים ומלילות
 של שבלים מתבואה כשדיסקן מבעוד יום מותרים
 המשקין היוצאין מהן בשבת אבל לא ריסקן מבעוד
 יום אסורות המשקין שיצאו בשבת אף שיצאו מעצמן
 דכדירדהו יש נ"כ איסור ראדרייטא בשבת בענבים משום
 סחיטה ובתבואה משום דש כשמפרק אתם מהשבלים
 וסחיטה הוי תולדה רדש ושם יתבאר בזה בס"ד אבל
 שארי פירות ושום שאינם עומדים למשקים המשקה
 היוצא מהם בשבת מותר בכל ענין ומנ"א סק"טו ויש
 חולקים כמ"ש שם :

ן וכן מותר לפתוח מים לניגה והם נמשכים והולכים
 בכל השבת ומשקין את הודעים וכן מותר להניח
 קילור עבה על העין והוא סם של רפואה ומתרפאת
 כל השבת אף באופן שבשבת אסור לעשות וחיינו
 מקום שאין סכנה כמ"ש בס"י שבי"ח וכן מניחין מונמר
 תחת הכלים ומתגמדין והולכין כל היום כולו כפי מנהגם
 שהיו ניתנים לבונה ומיני בשמים על האש ומעשנין
 הכנדים שהיא ריחן נורף (נמ' טס) וכן מניחין נפרית
 תחת הכלים על האש והכלים הם כלי כסף שמציידים
 בהם פרחים וצורות ומעשנין אותן כנפרית והן משחירות
 וניכרות ומ"י טס ואפילו המונמר והנפרית מונחים
 בבלי דאין אנו מצווין על שבתת כלים כמ"ש :

ן וכן מותר לתת שעורים בניגית של שכר לשרותן
 והן שודין כל השבת ונעשה שכר וכן ביי"ש כה"ג
 וכן מוענין בקורות בית הבר על הזתים לעשות מהן
 שמן או על ענבים בנת לעשות מהן יין והשמן והיין
 זה כל השבת ומותר להפעילם סמוך לחשיכה אלא
 להשמן והיין היוצא מהן אסור לשתותן בשבת דאם
 נתיד אותן נזינין שמא יסחוט בדיו שיאמר הלא גם
 כבית הבר ובהגת היו שלימים סמוך לחשיכה ונסחטו
 בשבת ומה לי סחיטה בידים או ע"י קורה ובסחיטה
 בידים יש חיוב סקילה וחמאח ולכן אם הטעין הקורות
 מבעוד יום באופן שהזתים והענבים כבר נתרסקו קודם
 חשיכה דאן אפילו אם יסחטם בידים ליכא איסור
 בשאינו

דא"כ חיישינן שמא יניס בה כסף והמניס בקדירה
 דוחתת אפילו אינה על האש חייב משום מנשל
 דבזה ממרדים הכישוף כמ"ש בס"י שי"ח ואע"ג דשם
 יתבאר רהוי כתבשיל שאינו מבושל כל צרכו אבל
 כמבושל אין במניס משום בישול זהו כתבשיל אבל
 בצבע גם כשמבושל כ"צ צרכו נקלט הצבע והוי צובע
 וזהו מאבות מלאכות אבל כשהוא מוח בטיט לא
 חיישינן שסיר המיח עם הכיסוי ויניס רכיון רל"ה
 צריך הרבה זמן יוכיד שהיום שבת אך כשאינו מוח
 וכרנע קלה מסוד הכיסוי ומניס בו יש לחוש שישכח
 ששבת היום וכן מותר לפרוס בע"ש סמוך לחשיכה
 מצורת חיה ועופות ודגים והם נצודים כל השבת
 ואע"ג דהמצודה עושה מעשה שתופסת לתוכה את
 הבעלי חיים כבר בארנו בר"ס רמ"ז דאין אנו מצווין
 על שבתת כלים ע"ש ועמ"ה טס להרוקה ס"ל דנט
 כ"ה אית ליה שבתת כלים היכא דקפניד מפשה אכל כל
 המוסקים לא ס"ל כן ע"ש :

ן וכן מותר לפתוח מים לניגה והם נמשכים והולכים
 בכל השבת ומשקין את הודעים וכן מותר להניח
 קילור עבה על העין והוא סם של רפואה ומתרפאת
 כל השבת אף באופן שבשבת אסור לעשות וחיינו
 מקום שאין סכנה כמ"ש בס"י שבי"ח וכן מניחין מונמר
 תחת הכלים ומתגמדין והולכין כל היום כולו כפי מנהגם
 שהיו ניתנים לבונה ומיני בשמים על האש ומעשנין
 הכנדים שהיא ריחן נורף (נמ' טס) וכן מניחין נפרית
 תחת הכלים על האש והכלים הם כלי כסף שמציידים
 בהם פרחים וצורות ומעשנין אותן כנפרית והן משחירות
 וניכרות ומ"י טס ואפילו המונמר והנפרית מונחים
 בבלי דאין אנו מצווין על שבתת כלים כמ"ש :

ן וכן מותר לתת שעורים בניגית של שכר לשרותן
 והן שודין כל השבת ונעשה שכר וכן ביי"ש כה"ג
 וכן מוענין בקורות בית הבר על הזתים לעשות מהן
 שמן או על ענבים בנת לעשות מהן יין והשמן והיין
 זה כל השבת ומותר להפעילם סמוך לחשיכה אלא
 להשמן והיין היוצא מהן אסור לשתותן בשבת דאם
 נתיד אותן נזינין שמא יסחוט בדיו שיאמר הלא גם
 כבית הבר ובהגת היו שלימים סמוך לחשיכה ונסחטו
 בשבת ומה לי סחיטה בידים או ע"י קורה ובסחיטה
 בידים יש חיוב סקילה וחמאח ולכן אם הטעין הקורות
 מבעוד יום באופן שהזתים והענבים כבר נתרסקו קודם
 חשיכה דאן אפילו אם יסחטם בידים ליכא איסור
 בשאינו

כשאנו מתערב בהעסק אלא משניה על הכשרות כמ"ש בס"ס רמ"ד כשמשמר שלא יגנוב וכמ"ש הס"ז ע"ס סק"ז וכבר בארנו שם בזה ועמ"ל סק"ך ע"ל סכמתנית המיס לריחיים של מים ליכא איסורא לאורייתא פ"ט וכבר נזכרו עליו כל גדולי עולם הא"י והפנימי והח"ס ודקדוקו אינו דקדוק כמ"ס המהרש"א ע"ס וכל הגדולים וחלילה להעלות כן על הדעת ובפרט לפי מ"ס כר"ס זה (דו"ק) :

י וכן מותר למכור חפץ לאינו יהודי סמוך לחשיכה ולהפעיל החפץ על כתיפו או על חמורו ובכ"כ שיצא מפתח ביתו מבעוד יום ומה שנושא החפץ ברה"ר או חוץ לתחום לית לן בה שהרי הוא שלו אבל אם לא יצא מביתו מבעוד יום אלא בשבת אסור משני טעמים חדא דעיקר הקניין הוא כשיצא מביתו ועוד הדרואה סבור שמכר לו בשבת ולכן אפילו בעיר שמוטר למלמל בתוכה אסור מטעם זה ויש מתדיין כשייחד לו מקום בביתו בעת המכירה שמתר לו לצאת אפילו בשבת ואין זה אלא למעט הקניין אבל למעט חשרא שמכר לו בשבת לא מהני זה ומעט זה כתב הרמב"ם בס"י והבאנו דבריו לעיל בס"י רמ"ז ולכן יש להחמיר בכל נוני ואין להקל אלא לצורך נדור ושעת הרחק או שתקנה אדם ואו יש להתיר אפילו בלא ייחד מקום דבכ"כ לא נדור רבנן ומ"ז סק"ג ועמ"ל סק"ה) וראוי להתרחק מזה ורין להשאל לו בלי ולהשכיר לו נתבאר בס"י רמ"ז ע"ש :

יא וכן מותר ליתן בנדור לכובס אינו יהודי ועורות להאומן המעבר אותן ע"ש סמוך לחשיכה ויצא מביתו מבעוד יום ולקצוץ עמו המקח בקבלנות שנושל כן וכך מכל בנר או עור ושלא יאמר לו לבבסן בשבת וגם שיעשה חיינו יהודי המלאכה בביתו וכן אם ידוע המקח בהכביסה נ"כ היו נקצוץ ובזמן הזה כלים לכובס מסתמא היינו קציצה דרבר ידוע הוא ובפרט אם הוא אצלו הכובס התמיד דאמו ככל פעם יקצוץ עמו המקח ומנ"א סק"ז ולכן המנהג הפשוט שנותנים כלים לכובסת ע"ש סמוך לחשיכה בלא קציצת מקח עתה משום דהקציצה ידוע וסס) וכן נ"ל בעורות לעברן אם הוא עושה אצלו תדיר וכבר קצבו ביניהם מקחים מכל עור כך וכך שיכול ליתן לו סתם :

יב וכבר נתבאר בס"י רמ"ז דבכל קציצת מקח איצ שיאמר לו כמה יתן לו ורק אם התנה עמו שיתן לו שברו דיו דהוא סומך עליו שישלם לו כראוי וארעתא

רנפשיה עביר וכן אפילו אם אינו נותן לו כלום אלא שהאינו יהודי עושה עמו במטבת הנאה שקבל ממנו נ"כ היו נקצוץ דמוף מוף ארעתא רנפשיה קעביר בשביל הטובה שקבל מדישראל אבל אם אינו עושה בחנם ומצפה לתשלום שכר ולא דיבר עמו אע"פ שכרעתו ליתן לו אסור דאז ארעתא דישראל קעביר כמ"ש שם :

יג ואם לא קצוץ אסור ליתן לו בע"ש אאיכ יש שהות לעשותה מבעוד יום אבל בלא"ה אסור לדעת הרמב"ם אפילו ביום א' אם אין שהות לנומרים עד השבת ורבינו הרמ"א פסק לעיל סי' רמ"ז כדעת החולקים על הרמב"ם וס"ל דבד' וה' מותר אף בלא קצוץ ואפילו אינו יכול לנומרים קודם השבת שהרי אינו אומר לו לעשות בשבת ורק בע"ש מיחוי כאומר לו לעשות בשבת ואע"פ דבאנרת לא התיר שם בכ"כ רק כשמוכרת לכך זהו מפני דשם כשהוא דולף בכל יום מיחוי כאלו אי"ל לילך בשבת אבל בכאן שעושה בביתו ולהישאר אין נ"מ מתי יעשה מותר בכל ענין (ע"ס סק"ח) :

יד אם הישראל הלך בשבת אצל הכובס או המעבד העורות ורואה שעושה מלאכתו בשבת אם קצוץ עמו כמשנ"ת א"צ לומר לו כלום אך אם לא קצוץ שנתן לו בד' וה' כדעת רבינו הרמ"א בסע' הקודם שכן הוא דעת רוב הפוסקים מחוייב לומר לו שלא יעשה בשבת וכן אם עושה לו בחנם כמטבת הנאה ואם יציית מה שוב ואם לאו נ"כ יצא והטעם בזה דבקצוץ הרי פשיטא דארעתא רנפשיה קעביר ומה לו להישאר בזה וזה דומה כמי שרואה לאינו יהודי שעושה מלאכה עצמו בשבת האם צריך למחות בידו וה"ל כן הוא אמנם בלא קצוץ או במטבת הנאה דלא היו נקצוץ ממש נהי נמי שהתירו זהו מטעם שאין אנו מחוייבים לדעת מתי יעשה אבל כשרואים שעושה בשבת ובכאן ווראי יכול להיות שעושה ארעתא דישראל לכן מחוייב למחות בידו להראותו שאינו חפץ בעשייתו בשבת ואם אינו ציית או פשיטא דארעתא רנפשיה קעביר ומוטב הגאה דומה בזה ללא קצוץ שאפילו נתן לו נאמנע הסנוע לריך למחות בידו כשרואה שמוטה נכחת) :

טו וזה שאמרנו דבקצוץ א"צ למחות בידו כשרואה שעושה בשבת זהו במלאכת צינעא אבל כשהמלאכה היא בפרהסיא מחוייב למחות בידו אף בקצוץ מפני הרואים שלא יאמרו מלאכת ישראל נעשה בשבת

בשבת ואם תשאל הא אסרנו מלאכת פרהסיא אפילו כהלכה כפי' דמ"ד והו' ודאי כן הוא אבל הא הישראל לא אי' שיעשה בשבת ולכן באמת כשדואה שעושה צריך למחות בידו ולכן ככתחלה מותר ליתן לו דאין לנו לחוש שיעשה בשבת אמנם גם כזה יש הפרש דכבר ששם הישראל עדיין לא נקרא עליה צדיק למחות ואם לא יציית לא יציית אבל כדבר המפורסם שהוא שר הישראל מחוייב מדינא למחות ולעשות כל מצדקי שאפשר לו שלא יעשה בשבת כמו במלאכת מחוברת כפי' רמ"ד וה' למדתי מדברי הגמ"א סק"י ע"ט :

מן אם עשה מלאכת ישראל בשבת והביא לו בשבת אם לא קצץ ודאי שאסור להישראל ללבושו או להשתמש בו בשבת דכיון דלא קצץ יכול להיות שאינו עושה ע"ד עצמו אלא ע"ד הישראל ומצא שנהנה ממלאכת שבת אבל בקצץ מותר ללבוש ולהשתמש היוראי אדעתא דנפשיה עבד ומשום מוקצה או נזרד ליכא דהא הרבר היה מקודם אלא שהוא תקנו וכל שנמדו בידו אדם ליכא מוקצה כמו שיתבאר בדיני מוקצה ונזרד אבל יש אוסרין ללבושו ולהשתמש בו כל שיריע שנמדו בשבת דעכ"פ נהנה ממלאכת שבת וצריך להמתין לערב בכדי שיעשו ובו"מ כשנעשה כיום ראשון מותר בשני ויתבאר כפי' תקס"ז והעיקר בריעה ראשונה ולכן אם אינו נחויץ לזה יש להחמיר כתי"א אבל אם נחויץ לזה מותר וכ"ש אם אינו יודע בבירור שנמדו בשבת מותר בכל ענין וכן אם עיקר החפץ נמדו מקודם ורק שתקנו והחליקו בשבת נ"ב מותר בכל ענין ומג"א סק"ג ורע דכל זה כשהביא לו האיני יהודי לביתו אבל לישראל ליקח מבית האומן אסור בכל ענין דאין לוקחין כלים מבית האומן אפילו בחוה"מ כפי' רמ"א תקל"ד וכ"ש בשבת וי"מ ואפילו ע"י אינו יהודי אסור להביאו וסס סק"ז וכתב בדיני הדמ"א בסוף מע" ד' דכל זה הוא בכלים שעשה להישראל וכלומר שהישראל נתן לו הסחורה אבל אינו יודעי שעושה מנעלים ומשלח על המקח מותר לישראל המכירו לידך וליקח ממנו בשבת ולנועלם ובלבד שלא יקצוץ לו דמי המקח עכ"ל והו' בעיר שרובם אינם יהודים אבל בדוכס יהודים אסור שהרי עושה למענם והו' כהדליק את הנר לצורך ישראל שאסור להישראל להשתמש לאורו כפי' רמ"א רע"ו אמנם יש מי שחולק לנמדו על רבינו הרמ"א וס"ל דלידך לביתו ליקח ממנו בשבת אסור בכל ענין אלא אם כן הכי

לכית הישראל וסס סק"ז וכן נראה עיקר : ין לא יצא אדם כד"ד וחפץ בידו סמוך לחשיכה נזירה שמא ישכח וישא אותו בשבת ואע"פ דאם ישכח על החפץ וישאנו אין כאן איסור תורה דאין זה מלאכת מחשבת דמן התורה אינו חייב חמטת אלא כששכח ששבת היום או נעלם ממנו האיסור אבל כשנעלם החפץ ממנו אינו חייב חמטת וכפי' כפי' רמ"ב וכיון דכבה"ג ליכא חיוב חמטת איצ' לנזרד שלא יכא לזה דנזירה לנזירה לא נזרינן וכדל' י"א : מ"מ בהא חיישינן שמא ישכח על החפץ עד שיהא ליפה ולא יצניענו ובלי"ה יוכרד על החפץ וישכח על השבת ומס' סס' אבל מותר לצאת בע"ש כחמט החבוכה לו בכנרו דכבה"ג אפילו ישכח לא יתחייב חמטת שאין דרך הוצאה בכך כפי' כפי' ש"א ואפילו חיים שדרכו לצאת בכך ויש בנמ' פלוגתא כזה אם אומן דרך אומנתו חייב אם לאו מסק הרמב"ם בפ"ט דפסוד ומע"ג דפסק כר"מ נגד ר"י עמ"מ משום דהסוגיא כר"מ וכן מסק המור בש"י ש"א וכיון דליכא איסור דאודייתא לא נזרינן שלא יכא לידו כפי' ולפי"ז צרידן שתופסין דהאידינא ליכא אצ"לנו רה"ד ליתא להאי דינא ממעם זה אבל בתפילין על ראשו מותר אפילו ברה"ד נמוד לילך סמוך לחשיכה ואף שיש חיוב חמטת בתפילין על ראשו לפי שעיקר ההילוך בתפילין כך הוא נ"מ ללא כנ"י ע"ס' ואע"פ דממעם אחר פטור בתפילין אפילו כשיוצא בהם בשבת לפי שהן דרך מלבוש וטעמ' ס"א . מ"מ בשבת אסור לצאת בהם משום דכשירצה לנקביו כדרך בני אדם ושק"ל להו' מדישא ואתי לאמטויי ד"א ברה"ד ורס"י סס' ומ"ס סמוך לחשיכה מותר ולא חיישינן שישכח עליהם שהרי היסח הדעת אסור בתפילין ואף שנתבאר בש"י כ"ח דהיסח הדעת הוא רק קלות ראש ע"ש מ"מ ממילא הוא דכיון דקלות ראש אסור ממילא שיוכרד עליהם ויסודם מדאשו קודם חשיכה ואלו כלל"ה היה אסור וכזה לא סייך נזירה לנזירה משום דזכו כוולאי כדרך בני אדם עמ"ז סק"ח :

דך איתא כנמ' וי"ז . חייב אדם למשמש בבגדיו ע"ש עם חשיכה שמא ישכח ויצא וכן הוא לשון הרמב"ם בספ"ט ע"ש ותמהני על המור והש"ע סע"ו ו' שכתבו מצוה למשמש וכו' ושינו מחובה למצוה ואפילו צרידן דלית לן רה"ד מ"מ שמא יש בהם דבר מוקצה וז"ל הרוקח צריך אדם למשמש כבימו

או בהגורו מן יהיה תלוי בו כים או סכן או בחנור ככיפה שכראשה עכ"ל ובגמ' טיימו דוהו הלכתא שבמכנסים והאשה כניסה או בבתי ודועתיה או רבתא לשבתא כלומר שמירה גדולה לשבת :

רנ"ג [דיני השהה והממנה בכירה ותנור וכופה וכו' ל"ט מעיפאים] :

רק מעט או בנפת והיינו פסולת של זתים או של שומשמן ושל נחלים הרבה וכן של שומשמן אם כי אינו חוק מאד ויש בו זתים אך יותר חוק משל קש ונבבא וכן בעצים האש חוק מאד ויש בהם ריבוי נחלים ועוד הסיקו בגללים של בהמות ואיחא בירושלמי ריש כירה דשל בהמה דקה הוי כנפת ועצים ושל נסה הוי כקש ונבבא ע"ש ולפלא שהרמב"ם פ"ג כתב להיפך כמד שנביא רבריו וצ"ל דגירסתו כן היתה בירושלמי :

ד והנה דרכם היה בע"ש להשהות התבשילין בהקדירות והיינו להעמירן על גבי הכירה והמנפה והתנור שיעמדו בחומם עד שיאכלו בליחה סעודת שבת וכן על יום שבת בביקר לסעודה שנייה עשו כן וזה נקרא השהה כלומר שהשהו הקדירה על גבי הכירה וכו' ויש שנים בשבת אחת שנמללו הקדירה מהכירה ונמללו ממנו מעט תבשיל והחזירוהו אדכ על מקומו על גבי הכירה וזה נקרא חורה כלומר שנמללו והחזירוהו וזה תמור הרבה יותר מהשהה שזה עושין בשבת עצמו והשהה הוא בע"ש ויש שאחד שנמללו הקדירה מהכירה ממנהו במיכה או בשאר דברים סבבחו למעלה ולמטה ומן הצדדים וזה נקרא הממנה ודינים אלו יחבארו בס' רנ"ז אבל בס' זה הם רק דיני השהה וחורה :

ד ודל הרמב"ם בפ"ג דין ד' תבשיל שלא בישל כל צרכו וחמין שלא הוחמו כל צרכן או תבשיל שבישל כל צרכו וכל זמן שמצטמק הוא יפה לו אין משהין אותו על גבי האש בשבת אע"פ שהנח מבקור יום נזירה שמא יחתה בנחלים כרי להשלים בישולו או כדי לצמקו לפיכך אם גרף האש או שכיסה אש הכירה באפר או בנעורת פשתן הדקה או שעממו הנחלים שהרי הן כמכוסות באפר או שהסיקן בקש או בנבבא או בגללי בהמה דקה שהרי אין שם נחלים בוערות ה"ז מותר לשהות עליה שהרי הסיח דעתו מזה התבשיל ואין נזרין שמא יחתה באש עכ"ל כלומר שהסיח דעתו מזה התבשיל ברבר החיותי כיון שעשה מעשה להקטין האש חו לא חיישנין לחשש

א כבר נתבאר כריש סי' הקודם שמוחר להתחיל במלאכה בע"ש אף שהמלאכה נמדר בשבת ולכן יבול אדם להעמיד קדירה עם תבשיל על האש בע"ש סמוך לחשיכה או בשר בתנור או על גבי נחלים והן מתבשילין והולכין בשבת אמנם יש ברברים אלו מה שאסרו חכמים לעשות כן משום נזירה שמא יחתה בנחלים בשבת כדי למהר בישולם משום דהחיותי הוא כרגע אחת והוא בתאורתו להאכילה קרוב הרבר שעל רגע זו ישבת ששבת היום ויתתה בנחלים ויבא לדי איסור ראודייחא מפני שע"י חיתויו תתמודד לבשל והוה מבשל בשבת לפיכך עשו חכמים גדרים לזה כמו שיתבאר בס"ד :

ב ומפני שיש בעניין זה פלוגתא דרבנן וגם אופן בישול שלהם היה משונה משלנו לכן יש לבאר מקורם אופן בישולם והיינו שאצלם לא היה התנור פתוח מן הצד כשלנו ולא נחל בתנור שלנו א' מינים של תנורים היה אצלם כירה וכיפה ותנור וכולם לא היו מחוברים לארץ ע"פ רוב ופתחיהם למעלה והיו מטיקים בתחתיתם והאש עלה למעלה ואת הקדירה העמידו על פי הכירה והכופה והתנור והיינו על רפנותיהם וכף הקדירה היה כנגד החלל והכירה עשויה להעמיד עליה שחי קדירות והיתה ארוכה וקצרה והיתה שוה למעלה ולמטה והכופה דיתה ג"כ שוה למעלה ולמטה רק היא היתה קטנה מהכירה והיינו על קדירה אחת וממילא כיון שלא היתה ארוכה החוץ החום בה יותר מהכירה והתנור היתה ג"כ על קדירה אחת והיתה רחבה למטה וקצרה למעלה וממילא שהחויק בה הדום הרבה יותר גם מכופה ולבד זה היו מרבים להסיק בתנור יותר מבכירה וט"י כ"ג כ' : ל"ה ונכירה ונע"ג על הקור ח"מ ר"ס קנ"ה עתה כס רש"ם להכירה פתחה מן הצד ע"ש וגם הנתק"י ע"ס הביא זה מירושלמי דעס עלומר דכירה עשויה כמין טוכך ע"ש ומתיהני דה"ס שהיא שוה למעלה ולמטה כמו טוכך ולא כתנור שקצרה מלמעלה :

ג והיסק שלהם היתה או בקש יבבא הנבב מן השדה שמהם האש רפוי מאד ואין בהם נחלים

לחשש שמא יחתה וזהו כוונת הכ"מ ומתוך קושי הרמ"ך פ"ט וא"צ לקטום עד שאין ניכר שם אש כלל רק בקטימה כל שהוא בני ר"ן וכ"י ומנ"א סק"ג רביון דגילה דעתו רלא בעי לנחלים מני (סס) ולכן אמרו בנמ' ולי"ז: ראינו קטמה והובערה מותר להשהות ואפילו הנחלים של רותם שהם חוקים בחמימותם כרתיב נחלי רתמים מ"מ מותר כיון דגילה דעתו שא"צ לחיתוי והרמב"ם חשש דין זה וכן הר"ף והטור והש"ע לא הוכירו זה וצ"ע הלא אין חילוק בזה ודע ש"א דנרופה אין פירושו שינרוף הנחלים מן התנור אלא שינרפם לצד אחד של התנור (ר"ן ומאור) בדרך שאנו עושים אצל הרמב"ם והטור והש"ע לא מ"ל כן:

ף וכתב הרמב"ם בר"א בכירה שהבליה מועט אצל התנור אע"פ שגרוף האש או כיסה באפר או שהסיקהו בקש או בנבבא אין משהין בתוכו ולא על נביו ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו או שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו הואיל שהבילו חם מותר אינו מסיח דעתו וחוששין שמא יחתה בזו האש המעטת אפילו היא של קש ונבבא או מכוסה ולמה אמרו לשהות בתנור אע"פ שגרוף מפני שהגרוף אינו גורף אלא רוב האש ועצמה וא"א לגרוף כל האש עד שלא תשאר ניצוץ אחת מפני שהבילו חם חיישינן שמא יחתה כדי לבער הניצוצות הנשארות בתנור עכ"ל ואע"ג רקטם גילה דעתו שאין רצונו בחיתוי י"ל דזהו רק בכירה שהבליה מועט וכי קטמה קרוב שתתכבה לגמרי ואין צ"ח גילוי דעת יותר מזה משא"כ בתנור שהחמימות רב מאד אין זה גילוי דעת כלל דאפשר לומר שהקטימה היתה להשקט האש מנודל חמימותו שלא ישרוף התבשיל וכאשר יראה אה"כ שנסקט האש לגמרי יחתה כדי להנבירו קצת ובאמת יש מהגדולים דמ"ל כן ראינו בתנור אינו אלא בגרוף ולא בקטום מפני שגילה דעתו במ"ש וכן כשהסיק בקש ונבבא שהאש רפוי נ"כ אין חילוק בין תנור לכירה (כ"מ נסס הרמ"ך) אצל רוב הפוסקים עומדים בשיטת הרמב"ם ו"ל:

בקש או בנבבא הרי הוא בכירה שהסיקה בקש או בנבבא ומשהין עליו ומותר למסוך לכירה סבירב ואע"פ שאינה גרוף ומקום עכ"ל כלומר ואפילו הוסקת בגפת ועצים דלא החמירו בסמיכה בכירה וסמיכה מיקרי שמעמידין הקדירה מן הצד של הכירה שתתחמם בדפנותיה כמו בקאכל"ין שלנו וי"א דגם כופח מותר בסמיכה בגרוף וקטום והש"ם שאמר הוא בלא גרוף וקטם (כ"מ נסס הרמ"ך) ודעת הרמב"ם היא דבגפת ועצים דין כופח לגמרי כדן תנור ומדברי הרמב"ם מתבאר דהשהה מיקרי בין כשמעמידין הקדירה על גבה ובין כשמעמידין בתוכה ככתנורים שלנו ודע דהאיסור בכל הרברים אינו אלא כשהוד סולדת בו בפנים התנור והכופח והכירה אצל אם נתקדירו עד שאין הוד סולדת בהם אפילו יש שם נחלים מותר ליתן עליהם או בתוכן בכל עניין ולא סיבועיא בע"ש אלא אפילו בשבת שהרי אינם ראוים לבישול ומנ"א סק"ט:

ף וכל מה שנתבאר לאיסור השהה זהו כשהתבשיל ראוי לאכול בלילה והיינו שכבר נתבשל הרבה מבעוד יום אלא שנצרך לגמור בישולו או שמצטמק ויפה לו ואע"פ שכוונתו על לסחר מ"מ חיישינן שתיישב לאכול בלילה אבל אם יש הוכחה שאינו ראוי לאכול בלילה כגון להעמיד תבשיל חי סמוך לערב דלמון אכילת הלילה לא יתבשל כדבעי ובע"כ ינחנה עד לסחר בכה"ג מותרת ההשהה לגמרי אפילו בתנור ואע"ג דעד נ' וד' שעות בלילה תתבשל מ"מ לא חיישינן שימתין במעורת שבת של ערבית ומן רב כזה דרך בני ישראל לאכול מעורת שבת בתחלת הלילה זהו מכבוד שבת?

ף וז"ל הרמב"ם שם תבשיל חי שלא בשל כלל או שבשל כל צרכו ומצטמק ודע לו מותר לשהותו על גבי האש בין בכירה וכופח בין בתנור וכן (אפילו) כל תבשיל שבשל ולא בשל כל צרכו או שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אם השליך לתוכו אבר חי סמוך לבה"ש נעשה הכל כתבשיל חי ומותר לשהותו על האש אע"פ שלא גרוף ולא כיסה מפני שכבר הסיח דעתו ממנו ואינו בא לחתות בגחלים עכ"ל כלומר דעד לסחר יש שהות הרבה להתבשל ולמה יחתה ודווקא בשר חי שצריכה הרבה זמן להתבשל אצל ידק חי וכיוצא בו שממחר להתבשל אמור ומ"ז סק"ג ומנ"א סק"ז:

ף וכתב הרמב"ם בר"א בכירה שהבליה מועט אצל התנור אע"פ שגרוף האש או כיסה באפר או שהסיקהו בקש או בנבבא אין משהין בתוכו ולא על נביו ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו או שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו הואיל שהבילו חם מותר אינו מסיח דעתו וחוששין שמא יחתה בזו האש המעטת אפילו היא של קש ונבבא או מכוסה ולמה אמרו לשהות בתנור אע"פ שגרוף מפני שהגרוף אינו גורף אלא רוב האש ועצמה וא"א לגרוף כל האש עד שלא תשאר ניצוץ אחת מפני שהבילו חם חיישינן שמא יחתה כדי לבער הניצוצות הנשארות בתנור עכ"ל ואע"ג רקטם גילה דעתו שאין רצונו בחיתוי י"ל דזהו רק בכירה שהבליה מועט וכי קטמה קרוב שתתכבה לגמרי ואין צ"ח גילוי דעת יותר מזה משא"כ בתנור שהחמימות רב מאד אין זה גילוי דעת כלל דאפשר לומר שהקטימה היתה להשקט האש מנודל חמימותו שלא ישרוף התבשיל וכאשר יראה אה"כ שנסקט האש לגמרי יחתה כדי להנבירו קצת ובאמת יש מהגדולים דמ"ל כן ראינו בתנור אינו אלא בגרוף ולא בקטום מפני שגילה דעתו במ"ש וכן כשהסיק בקש ונבבא שהאש רפוי נ"כ אין חילוק בין תנור לכירה (כ"מ נסס הרמ"ך) אצל רוב הפוסקים עומדים בשיטת הרמב"ם ו"ל:

ף וכתב עוד הכופח הבילו רב מהבלי הכירה ומעט מהבלי התנור לפיכך אם הסיקהו בגפת או בעצים הרי הוא כתנור ואין משהין בתוכו ולא על נביו ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו או מצטמק ויפה לו אע"פ שגרוף או כיסה באפר ואם הסיקהו

וי"ע

ואכל נמקת ניטולו אסור לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקמטמה ועל תנור אפילו גרופה וקמטמה ואפילו הסיקה בקש ונבבא והכירה שהסיקה בקש ונבבא נראה דמותר וכופח בקש ונבבא הוי ככירה ונפת ועצים הוי כתנור וכללע"ד לנשיפה זו קדש שזניע למכ"ד הוי כלהרמב"ם דמלגן לומר כחפזן אחר והוי חנוני רק כמכ"ד פליג ואפשר לנשיפה זו כירה ותנור שזיס נהשה ומ"מ הטיקת כמ"ס וכן משמע בר"ן פ"ג וכתנור גם לסמוך אסור ונכירה מותר תמיד לסמוך וכפוסה יש פלוגתא כמ"ס כפ"ט ו' :

יד וכל שהניע לסב"ד אפילו מצטמק ויפה לו מותר לשהות על גבי כירה ועל גבי תנור וכופח ומס' ל"ח : ד"ה תנור ומ"מ ע"ס ואפילו דוסק בנפת ועצים ושס כמ"מ רבין שנתבשר כמכ"ד יתבשר מאליה ולא חיישינן לחייו רבשביל צימוק לא אתי לחתויי וכ"ש בחי ובבשיל לנמרי ומצטמק ורע לו והחלוק בין כירה לתנור הוא בחורה דכירה שהוסקה בקש ונבבא מותר להחזיר עליה אף באינו גרוף וקמטם ונפת ועצים צריך גרופה או קמיטמה ותנור אפילו גרוף וקמטם אסור ואפילו דוסק בקש ונבבא וכופח בקש ונבבא דינו בכירה ונפת ועצים דינו כתנור וכתנור גם סמיכה אסור בחורה ככל נוני ובכירה מותר ככל נוני ובכופח יש פלוגתא כמ"ס בסעי' ד' :

מן הפעמים יש דמיקרי סמיכה אף כשמעמיד על גבי הכירה כגון שתי בירות שנבנו ביחד ורק דופן מפסיק בין ולי' והדופן היא של חרס והאחת היא גרופה וקמטמה והשנית אינה גרופה וקמטמה מעמידין על הגרופה וקמטמה אף שהוסקה בנפת ועצים וגם השנייה כן והראשונה סוספת הכל ע"י הכל השנייה העולה לה מ"מ אינה אלא סמיכה ומותר (נמ' ל"ז) . והרמב"ם והמור לא הביאו זה וצ"ע :

מן כתב המור כירה שחיא גרופה וקמטמה ונפל הקדרה מעליה אפילו בשבת מותר להחזירה כל וכן שחיא רותחת והוקא על גבה כגון על שפתה או על כיסוי שעל חללה ובעורה בירו ורעתו להחזירה או אבר לתוך חלל הכירה או שהניח הקדרה על גבי הקרקע או אפילו עורנה בירו ולא היה רעתו להחזירה אסור ואפילו לא הניחה על גבי קרקע אלא שתלאה במקל או שהניחה על גבי מסה או שפיתנה ממיחם למיחם אסור עכ"ל ובוה החמיר הרבה נגד הרמב"ם והרמב"ם לא חילק בין על גבי כירה לתוך הכירה (עכ"ל)

ידע דדברים שהתירו בשהיה כמו כירה וכופח שהסיקים בקש ונבבא או תבשיל שבשיל כל צורכו ומצטמק ורע לו או תבשיל חי או נתן לתוכו אבר חי שהתירו אפילו כתנור אין זה אלא בשהיה בע"ש סמוך לשקיעה אבל בחורה והיינו שנמלוחו בשבת ורדעים להחזירו לכירה וכופח ותנור אסור לפי שכשמחזיר בשבת נראה כמבשיל לכתחלה ויש אוסרין בחורה אפילו קודם הלילה כל שאינו יכול להתבשל מבעוד יום (ומס' ריש כירה ד"ה וכו') אבל דעת הרמב"ם לא נראה כן :

יד ולי' הרמב"ם שם כל שמתיר לשהותו על גבי האש כשנוטלים אותו בשבת אסור להחזירו למקומו ואין מחזירין לעולם ואף נמקק ורע לו תבשיל חי אלא על גבי כירה גרופה ולכזה לא יחזיו כמכסלו או בכירה וכופח שהוסקו בקש ונבבא וגי' מקמס שנמלאו והוא שלא הניח הקדרה על גבי הקרקע אבר לשהניחה על גבי קרקע אין מחזירין אותה ולכזה ככל ענין נראה כמכסלו ואפילו על גבי כירה גרופה או סכסום ואין מחזירין לתנור ולא לכופח שהוסק וכללו בנפת או בעצים וכתנור אפילו בקש ונבבא אע"פ שגוף או כיסה וואפילו נמקק ורע לו ותכסלו חי מפני שהכלין הם בותר וכל שאין מחזירין עליו אין סומכין לו בשבת עכ"ל ובסמיכת כופח יש חולקין ומחזירין וכמ"ס בסעי' ד' וכך זה הוא שיטת הרמב"ם העומר בשיטת הרי"ף רבו ולזה הסכים הרמב"ן ד"ל וזהנע"ה שני"ס כירה חי משנתנו מיידי בהשהה או בחורה הוכיח הרי"ף דהמסקנא לחומר ולהשהות תנן ע"ס וכ"כ הנה"ג ע"ס :

וב אבר שיפת רש"י ותוס' והרא"ש והרשב"א וכן סוברים רב האי נאון ורבינו חננאל רכל האיטורים שנתבארו המה רק בחורה ולא בהשהה ובהשהה אינו אסור אלא בהתחיל להתבשל ולא הניע עדיין למאכל כן דרומאי שהוא שלישי בישול לרש"י וחצי בישול להרמב"ם אבל כל שהניע למאכל זה ואפילו כמצטמק ויפה לו מותר רקיע כחנניה וטמ' כ"ו רב' שהוא כמאכל כן דרומאי מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה וקמטמה ולשיטת הרמב"ם אין זה אלא בצלי ויתבאר בס' דנ"ר ולא בתבשיל שבקיריה ולדברי רבותינו אלה ישתנו הדינים לקולא כמו שנבאר בס"ד :

יד ולפי שיטה זו הדין כך רכל שהתחיל להתבשל ולא נתבשל עדיין כמאכל כן דרומאי ושהיה לפסים

וע"ז וז"ע והגמ' שם מפורש כחמיר שאומר לא שנו אלא על גבה אבל לחובה אסור ומסקינן ראוהו נאמר דין זה ע"ש והרמב"ם לא הזכיר מזה דבר ומעמו נ"ל ברור דזה האומר כן סובר דמשנתנו מיירי בחורה ע"ש ולכן הרמב"ם דפסק דמיירי בהשגחה בטלה לה מימרא זו ולהרמב"ם החורה מותרת רק בכירה וכופח שהיסקה בקש וגבבא וגרופה וקטומה כמ"ש במעי' י"א וא"כ בכה"ג לא שייך לחלק בין תוכה לעל גבה כמובן אבל הטור שפסק דמיירי בחורה שפיר פסק להך מימרא וגם בזה החמיר נגד הרמב"ם דהרמב"ם לא אסר רק בהעמיר על גבי קרקע וגם לא הוצרך שיהא דעתו להחזיר והטור החמיר בזה ובגמ' יש בזה שני פשוטות וזהו ג"כ מטעם שבארנו דלהרמב"ם שהחורה אסורה לנמרי רק בכירה וכופח שהוסקו בקש וגבבא וגרופה וקטום לא שייך להחמיר כל כך משא"כ להטור וזוהו כדור נס"ל :

יך ודע דתוכה לא מיקרי אלא כששוליי הקדירה עומרת על שוליי הכירה אבל כשאינה נוגעת בשוליי הכירה אף שריב הקדירה בתוך הכירה וגאחו בהריחב שבו מלמעלה בנבי הכירה זה מיקרי על גבה ומותר ומנ"ל סק"נ ותגורים שלנו שרינן בכירה כמו שיתבאר ובהן ליכא על גבן וחמיר מעמידן בתוכן ליכא חילוק בזה ותוכה הוה כעל גבה וזהו כוונת הג"ג שהניח המנ"ל ע"ס : יך וזה שנתבאר שיותר להחזיר אפילו בשבת זהו בשגחה כמב"ש על צרכו ולא נצטנן עדיין אבל אם אינו מבושל כל צרכו או שנצטנן פשוטא שאסור להחזירו כשהיד מולדת שם דזהו ממש כבישול ובמבושל כל צרכו ולא נצטנן מותר להחזירו אפילו לכירה אחרת ואפילו הבלה מרובה מהראשונה כיון דאין בזה גרדא דבישול וכלא נתבשלה או נצטננה אסור להחזירה אפילו לאותה בירה כשהיד מולדת שם וזה שהתרנו אפילו לכירה אחרת זהו לפי שהוא מהשהה להשהה והכל אחר אבל כשהקדירה היה בהטמנה וריצה להעמידו על גבי כירה אסור וכ"ש ליטלה מהכירה ולהטמנה דאסור כמו שיתבאר בס"י רנ"ג ע"ש :

ימ כתב רבינו הרמ"א במעי' ב' וי"א דכל זה אינו אסור רק כשנמלו מן הכירה מבעוד יום ולא החזירו ער שחשיכה אבל אם לקחו משם משחשיכה מותר להחזירו אפילו הניחו על גבי קרקע וכן נוהגים לחלק בתגורים שלנו שיש להן דין כירה וסומכים

עצמם על דברי המקילין וטוב להחמיר מיהו אם נצטנן לכ"ע אסור וי"א דאם הוציא מאכל מן התנוד בשבת אסור להניחו בכרים ובכסתות עכ"ל ביאור דבריו וי"א דכל דין חורה שאסרו חכמים אינו אלא כשנמלו מע"ש והחזירו משחשיכה דאו אפילו נתבשל כל צרכו והוא רותח אסור דזהו כמשהה לכתחלה בשבת אבל כשנמלו בשבת והחזירו בשבת אין זה החורה שאסרו חכמים דבישול לא שייך בזה וגם חשש חיטוי אין באן שהוא דוחק ומבושל כל צרכו והוי כהשהה ואפילו הניחו על גבי קרקע לא נתבשלה ההשהה הראשונה ועל זה סומכים העולם שנוטלים הקדרות מתגורים שלנו שנסוקים בעצים ולא גרף וקטום ונוטלים מעט תבשיל ומחזירים הקדרות לתנור אבל באמת טוב להחמיר כי זהו רק דיעה יחידאי והר"ן ז"ל וכשנצטנן פשוטא שאסור זה שכתב שאסור להניחו בכרים וכסתות דבר פשוט הוא דאפילו אם אינם מוסיפים הבל אסור בשבת במ"ש בס"י רנ"ג אלא מפני שיש שהיו עושים כן מפני שסברו דהטמנה לא אסור בשבת אלא תחלת הטמנה אבל כשעמדה על הכירה מותר כמו שיותר לשנות מכירה לכירה קמ"ל שאסור ונ"ל כוונתו :

כ כתב הטור ואם אינה גרופה וקטומה אסור להחזירה לא מיבעיא בשבת אלא אפילו מבעוד יום אחר שננמר בר בישול הקדירה ומניחה לעמוד על הכירה עד הערב לשמור חומה אם נמלה מן הכירה אסור לו להחזירה אפילו בעורה רותחת אם הוא כל כך ערב שאין שהות ביום להרתיח אם היתה קרה דגורין אמו היכא שנמל בשבת דאי שרית להחזירה מבעוד יום אתי נמי להחזירה כשנמלה בשבת אבל כל זמן שלא נתבשלה או אפילו נתבשלה ויש שהות ביום להרתיחה אלו נתקררה מותר להחזירה ובתנור אפילו הוא גרופה וקטום אסור להחזירה וכופח אם הסיקו בקש וגבבא דינו ככירה בגפת ועצים דינו כתנור עכ"ל : כ"א והנה בזה שכתב דאי שרית מבע"י אתי נמי להחזירה כשנמלה בשבת אינו לפי ה"א שהביא רבינו הרמ"א דנטלה בשבת מותר להחזירה אך כבר כתבנו במעי' י"ט דזהו דיעה יחידאי והטור לא ס"ל כן אך אפילו לפי דיעה זו יש לתנור שמא ימלה בע"ש ויחזירה בשבת ולפ"ז א"ט מה שהרמ"א נ"כ הניח זה וז"ל וכן זה שכתב דכשיש שהות ביום להרתיחה מותר ג"כ איש דבכה"ג לא שייך לקרותה חורה אלא השהה

השהה ראל"כ נאסור כל יום ע"ש להחזירה אמנם זה שכתב רנ"ג כשלא נתבשרה מותר להחזירה זה אינו מובן והמפרשים כתבו הטעם רבבה"ג לא נורנין שיעשה בשבת דוראי לא יבשל בשבת ומנ"א סק"ז ועמ"ז סק"זו וזה ווראי תמוה רהא נורנין שמא ישבת שהיום שבת ויתתה בנחלים ובאמת יש פוסקים חולקים בזה (ועמ"א ס"ז ו"ח) וגם רבינו הרמ"א לא הביא זה ע"ש ומעמו ש"ה המור ג"ל רכשלא נתבשר ער"ן לא שייך לקרותה חורה אלא השהה וריאה רהא חורה מתירין אפילו בשבת כמו שנתבאר ובשבת פשיטא דאין מחזירין בבה"ג וכלל הדברים רש"ם חורה אינו אלא על רבר שנתבשר לנמדי :

כב ורבינו הרמ"א הביא זה ג"כ וז"ל י"א רכל שהוא סמוך לחשיכה או סמוך לכרכו שהוא קבלת שבת לדין אם הוא סמוך כל כך שאם נצטנן הקרירה א"א להרתיחה מבעור יום רינו כמו בשבת עצמו ויש מקילין בזה והמנהג להקל אך מוב להחמיר במקום שאין צורך כל כך ודווקא על גבי כירה ממש אבל לסמוך אפילו סמוך לאש במקום שהיר סולדת בו שרי אפילו סמוך לחשיכה ובתנור אין חילוק בין להחזיר עליו בין לסמוך אצלו ודווקא במקום שהיר סולדת אבל אין היר סולדת שם שרי אפילו בשבת במ"ש לקמן סי' ש"ח עכ"ל ובסמיכה מותר אפילו נצטנן לנמדי ומנ"א סק"טו ראל"כ הא אפילו בשבת מותר לסמוך כולקמן סי' ש"ח וס"ו ודע רזה שכתב דסמוך לברכו הזה כסמוך לחשיכה יש חילוקין עליו דאין להחמיר בדבר שאינו אלא נזירה שמא יחתה כסמוך לברכו דאפילו אי יחתה סמוך לברכו אין כאן איסור תורה ולכן יש להקל בזה וס"ס סק"זו והו"ל לפי מנהגם שהיו מקרימין להתפלל ערבית של שבת בעור היום גדול :

כג כתב רבינו הכ"י סוף סעי' א' וכל זה בעניין שהייה שהקרירה יושבת על כסא של ברזל או על גבי אבנים ואינה נונעת בנחלים אבל הטמנה על גבי נחלים לרברי הכל אסור עכ"ל כלומר רכשהקיררה נונעת בנחלים כמו בתנורים שלנו אין זה השהה אלא הטמנה ואסור בכל עניין ולפ"ז אין אצלנו שום היתר לתת הקדרות ע"ש סמוך לחשיכה אאל"כ יהיה גרוף וקטום והרבה אין נזהרין בזה וא"כ אין היתר בתנאים שלנו כלל ל"ג דיעה זו אבל רבינו הרמ"א חילק בזה כמו שיתבאר :

כד וכתב על זה רבינו הרמ"א וי"א דאפילו אם הקרירה שומרת על האש ממש כל וסן שהיא מנולה למעלה לא מיקרי הטמנה ושרי וכן המנהג רק שגורים לנתקו קצת קודם השבת מן האש כדי שיכל ישראל להסירו משם ואם לא נתקו מן האש ומצאו על גבי האש בשבת יש להסירו משם ע"י אינו יודעי ואם ליכא אינו יודעי מותר לישראל להסירו משם ויזרר שיקחה משם בנחת ולא ינענע הנחלים ואף אם ינענע קצת דבר שאינו מהכין שרי עכ"ל ולדבריו אצלנו לא מיקרי הטמנה דווקא בשבות"י התנור מדובקים להקיררה סביב סביב זה מיקרי הטמנה כמו מטמין במוכין וכיוצא שמקיפין את הקרירה סביב ומכסין אותו גם למעלה וזה לא שייך בהעמדת קדרות בתנורים שלנו ואין זה אלא השהה אמנם כמה שכתב שהישראל עצמו יסירו מהאש קולא נרופה היא ואין לעשותה אלא מדחק אמנם אם הנחלים מונחים סביב הקדרה פשיטא שאסור להישראל לסלקו בעצמו ומזו הנחלים ומכעיד העליונות ומכבה התחתונות וקרוב ל"בא ליאסור דאורייתא וגם ע"י אינו יודעי קשה להקל אך ע"י אינו יודעי יש להקל שאין אנו אומרים לו להפך הנחלים אלא ליטול הקדרה ואם יכבה ויבעיר עושה זה מעצמו ומנ"א סק"ח :

כה וזה התנורים שלנו פסק רבינו הרמ"א כסעי' א' דינים ככירה מטעם שהם נרולים הרכה ופתחן מן הצד והרוח יוצא ויש מי שספקק בזה והפסח"ת שחלל כס מהגמ"ל פ"סו ואנו אין לנו אלא רברי רבינו הרמ"א וכ"כ הכלכו ועוד ראשונים והחדש מעיר כן ואיך נרמזה לתנור שכוסן הנמ' שהחזיק רק קדרה אחת והוא צד מלמעלה ובהעמדת הקדרה על פי התנור הסתום מכל הצדדים שלמה חזק האש בכל הקדרה סביב סביב ואיזה דמיון הוא לתנורים שלנו ודין שנרינו ככירה וכן הפליטע"ם שלנו ווראי הם ככירה שהקדרות עומדים מלמעלה ונעשה לכמה קדרות והוא שזה מלמעלה ומלמטה וזה ממש ככירה ולא בתנור והקאבלא"ך שלנו והיינו שעושים חלל בדופני התנור עם דלת קטנה של ברזל והו"ל ממש סמיכה שנתבאר וכן על התנור הזה ג"כ סמיכה וכן לפני התנור וקורין קאמינא"ק והוא לפני פה התנור ויש קורין לה יאמק"א והו"ל ג"כ כסמיכה :

כן והמנהג שלנו שבע"ש קודם הערב אותן תכשילים שנצרך

שנצרך לאכלן כליה נופלין איתן מן התנור ומעמידן אתם לפני התנור או על התנור או בהקאכליין ופשיטא דלסמוך מותר בכירה אפילו באינה גרופה וקטומה לכל הדיעות כמו שנתבאר והתבשרים שלפני שיקרין צאלנים מעמידן כהתנור ונורפין האש לצד אחד של התנור ויש משימין גם אפר על הנחלים והקדרות מעמידן כתוך התנור במקום שאין בו נחלים כלל ונהגים למוח פי התנור במים או באפר או בבליי סחבות ששריאים במים והיינו שקוראים לזה חתימת התנור שמדבקים דלת התנור עם התנור עצמו כדבוק חוק ער שלפחות נצרך לפותחה כדאוק יד ועמ"ש בס' רניד סעי' ד' :

בין והנה לפי מנהגנו מותר גם לשיטת הרמב"ם כמו שאמרו בנב" וי"ח : דכששורק פי התנור לא חיישין לחיתוי נחלים וימכר במי' דניד והטעם דחשש חיתוי לא חיישין אלא כשיכול כרינע לחתות וישבח ששבת חיים אבל דבר שצריך זמן הלא עד שיעשה החיתוי יזכור ששבת היום והנה אף אם לא שרקו פי התנור אם העמידו קדרה חי סמוך לערב כבר נתבאר דמותר לכל השיטות אף בתנור ואם העמידו כשעה קודם הלילה שעד הלילה לא הגיע למאכל בן הדיסאי אמר לכל השיטות בכירה שאינה גרופה וקטומה והנה אם נתנו אפר על הנחלים ודו קטומה ומותר נ"כ לכל השיטות ואם לא נתנו אפר לא יקרין גרופה לרוב הפוסקים ורק לדעת הראי שבסעי' ה' מיקרי גרופה ע"ש ואם העמידו כשתים ונ' שעות קודם הלילה דער הלילה הגיע למאכל כד"ר בזה לשיטת רש"י ותוס' מותר שהרי מתירים להשהות בכירה שאינה נ"ק ולהרי"ף והרמב"ם אמר אם לא נחשבה כנו"ק ולכן אם נתנו אפר מותר גם לשיטתם ואם לא נתנו אפר אינו מותר לשיטתם רק לדעת היא שבסעי' ה' וישראל קרושים הם ועושים כל החומרות שנורפין הנחלים לצד אחד ומשומין אפר ושורקים התנור הינו חזרה נ"כ כבר בארנו דלשיטת רש"י ותוס' מותר חזרה בכירה נ"ק ולהרי"ף והרמב"ם אמר אא"כ כנתבשר כל צרכו ומצטמק ורע לו וככירה נ"ק ואצלינו מטיקים בעצים ולא בקש ונכבא והאיסור בחזרה אינו אלא במקום שחוד טילדת : כח וכתב הרמב"ם בפ"ג דין מ' כל תבשיל שאסור לשהותו אם עבר ושיחה אותו אמר לאכלו עד מוצאי שבת וימתן בברי שיעשו ואם שכתו אם

תכשיל שלא בישל כל צרכו הוא אמר עד מוציא ואם תכשיל שבישל כל צרכו ומצטמק ויפה לו ונלוטר חילנו מנמק ויפה לו מותר לאכלו מיד בשבת עכ"ל והמור משה יחד עבר ושיחה לשבת ע"ש ודבותינו בעלי הש"ע כתבו כהרמב"ם בסעי' א' ע"ש ובשאר אמר לכל אפילו לאתרים ומ"ל סקי"ל ויש מי שמתיר לאתרים ואינו עיקר (נס) ואם החזיר האיני יהודי בשבת לתנור בשביל ישראל דינו כשבת ושיחה רב"א נתבשר כל צרכו אמר ובנתבשר כל צרכו מותר ואם הישראל החזיר בשבת במקום שאסור אפילו בשונג דינו כעבר ושיחה דאפילו נתבשר כל צרכו אמר במצטמק ויפה לו חזרה שהוא בשבת החמירו בו גם בשונג אבל בבישל כל צרכו ומצטמק ורע לו פשיטא דמותר בכל ענין שהרי קלקל בשתייתו או בחזירתו ויש מי שאומר דבחזרה בשונג מותר לאתרים מיד (נס סקי"ל) :

בין המשכים כבוקר וראה שהקריחה תבשילו ומתירא פן יקדיח יותר ורצונו להעמידה על קדיחה אחרת להרחיקה מהם הכירה יכול להסירה ולהניח קדיחה ריקנית על הכירה ולהעמיד קדיחה זו על הקדרה הריקנית ובכ"כ שתהיה קדרה ישנה דא"ו קדרה חדשה יש כזה חשש ליכון במ"ש לקמן סי' תק"ב ואף שבשם פסק רבינו הבי"ה להקל זהו כשיש בה תבשיל אבל ריקנית יש חשש ליכון נס סקי"ל וגם יזהר שלא להעמיד הקדרה המסולקת על הקרקע ושתיחה רותחת דא"כ הרי אמרה להחזיר בשבת אמנם כבר נתבאר בסעי' י"ט דהעולם נהגים להקל גם בהעמידו על הקרקע וס"ל דבנמלו בשבת והחזירו בשבת אין זה חזרה שאסור ע"ש :

בין כתב רבינו הבי"ה בסעי' ד' יש למחות ביד הנהנים להטמין מבעוד יום קומקום של מים חמים ונותנים אותם לתוך הקדרה בשבת כשהתכשיל מצטמק עכ"ל וכתב רבינו הרמ"א לעיין סי' ש"ח וכונתו דאנן לא מ"ל כן דטעם רבינו הבי"ה הוא משום דפעמים אחד היר טילדת בו ואחד אין היר טילדת בו ומתבשרים זה עם זה וזהו לשיטת הסוברים דבכה"נ יש בישול אחר בישול אבל לפי מה שיתבאר לקמן סי' ש"ח דכל שלא נצטנן צמרי לא שייך בזה כישול ומעשים ככל יום שנוחנין קטניות או קאמ"א לתוך הקדרה ונעשו כלי שני ומערין עליה מרק מכלי ראשון וכן אם מקודם נותנין המרק ואח"כ נותנין עליה הקטניות

אז הקאסיא והוא נוש וחם ביותר ואנן לא חיישינן ליה א"כ גם דימי של רכיני הב"י לא סבירא לן ועמ"ל סק"כ ומ"ט ט"ל יג"ט נ"ק נ"ח נ"ט נ"ס בכת"ד לנהגים היתר ומס יתבאר בזה בס"ד :

לא מותר לתת ע"פ קדירה חמה בשבת אפילו עומדת אצל האש חבשיל יבש שנחבשל כל צרכו מע"ש כגון פנאדיש כעין סיינאכ"ץ וקוני"ץ שלנו וכיצא בזה כדי לחממן לפי שאין דרך בישול בכך אף אם נצטנן לנמרי רבזה הכל מודים בס' ש"ח דבר יבש שנחבשל כל צרכו מע"ש אין בו עוד משום בישול ולכן בשר יבש וקאסיא יבישה מותר בכ"ז אך אם יש בזה הרבה שומן שנקרש אמור משום דכשנימוח השומן ה"ל נולד כמו שיחבאר שם בס"ד : לב וזה שאמרנו ליתן אותו ע"פ קדירה חמה לא התרנו אלא בכ"ז אבל להעמידו על גבי כירה או בתוך הכירה אמור דאע"ג דאין בזה משום מבש"ל מ"מ השהה לכתחלה בשבת אמור אפילו ברותח ומצטמק ורע לו והג"ח ולכן ליתנה לתוך התנור שלנו בעת שהתנור חמה מאד ויר סלדת כה איסור נמור הוא וכן על הפליטעים אמור להצמיד שם מאכל כשהיא חמה מאד וזה שלפרקים לעת ערב נוחנים בחורף דנים או בשר או סיינאכ"ץ לתוך התנור זה כשאין חמימית גדולה בהתנור ורק חום סעם כדרך התנורים שלנו שאחרי חצות היום נסתלקה החמימית הגדולה מהם אבל בהקאכ"עין מותר ליתן דפמיכה מותר בכירה כמו שנחבאר וכן על התנור או לפני התנור ולכן לא התרנו רק להעמיד על קדירה חמה רבזה לא מיחוי לא בישול ולא השהה כיון שהקדירה מפסקת ולכן אם על הקדירה יש כמו בגדים שהצמינו בו הקדירה אמור ליתן המאכל תחת הבגדים דהוי הממנה ואמור בשבת ויהימור לתוך התנור או על הכירה אפילו בגוף לחץ לחזק הפרנו אבל לא השהה נשבת כחלה ודוק :

לב ויש מחירין ליתן המאכל לתוך תנור שאמו בו מבעור יום ולא הממינו בו תבשילין לשבת דבאחר שלא הממינו בו רק אפו בו מבעור יום ודאי אין בו הכ"ל רק מעט ואין צד"ש לבישול וזה כשנותנין בשבת כבוקר דאו אין כתנור בזה הרבה חום אמר כלילה פשיטא דיש בה הרבה חמימית ואמור אמנם גם כזה אין ההיתר רק כשלא נצטנן לנמרי רבנצטנן לנמרי הוי כהשהה ואלי עדיין חיד סלדת שם ויש

מחמירין גם כלא נצטנן לנמרי אם רק חיד סלדת שם דגם בזה הוה כהשהה לכתחלה בשבת ופשוט הוא דאם אין חיד סלדת שם מותר בכל ניוני וכמה פעמים בארנו זה דבאין חיד סלדת אין שום איסור להעמיד שם תבשיל ואפילו לח כדי שחפני צינתו וב"ש מאכל יבש :

לב ורע דכל מה שאמור לעשות ע"י עצמינו אמור גם לומר לאינו יהודי לעשותו דאמירה לעכ"מ שבות ואפילו באיסור דרבנן אמור אמירה לעכ"מ והג"ח אמנם באיסור דרבנן דהוי שבות דשבות דבמקום מצוה לא נארו רבנן ואם צריך תבשיל לכבוד שבת אפשר דמותר וכמדרומה שכן יש נוהגים ויש להם על מה שיסמוכו ולפ"ו צריך לדעת מה הוא דאורייתא ומה הוא דרבנן ופשוט הוא דכל שיש בזה חשש בישול הוי דאורייתא וכל שהחשש הוא משום השהה או חזרה או הממנה הוי דרבנן :

לב וי"ד רכיני הרמ"א בסעי' ה' וכל הדברים שאמור לעשות דברים אלו אמור לומר לאינו יהודי לעשות לכן אמור לומר לאינו יהודי להם הקדירה אם נצטנן ואם עשה כן אמור לאכלו אפילו צונן אמנם אם לא נצטנן כל כך שעדיין ראויים לאכול לכן זאג המכו אותו האינם יהודים מוציאין הקדרות מן התנורים מהגים שהאינם יהודים ומשיבין אותן אצל תנור בית התורף או על"ה ומבערת אח"כ השפחה התנור והוי זה הקדרות חוזרים ונרתחים אבל ע"י ישראל אמור בכ"ז אמר אם הקדרות עדיין חמין מותר להעמידן אצל תנור בית התורף מאחר שנחבאר התנורים שלנו יש להם דין כירה ומסיכה בכירה שאינה נרופה וקפומה כדן נרופה וקפומה לענין נתינה עליה וכבר נתבאר שנהגו להקל בחזרה בשבת אפילו הניחה על גבי קרקע והיה לסמוך לתנור שאינו גרוף וקפום הואיל והקדירה עדיין חם ומבושיל כל צרכו וכן המנהג פשוט להחיד וע' לקמן סי' ש"ח עכ"ל :

לב ביאור דבריו שאמור לומר לאמי להחם הקדירה אם נצטנן דהוי איסור דאורייתא ולכן אם עשה כן אמור לאכול אפילו צונן שאינו נהנה ממלאכתו מ"מ קנסהו שימתין לערב בכדי שיעש מפני שהא"י עשה מלאכה ע"י ציווי ולכן אם בלא ציווי עשה הא"י מותר לאכלו צונן אך אם לא נצטנן כל כך אם חממו הא"י אפילו ע"י ציווי שיעשה איסור מ"מ אין לקנסו בשביל

זה לאסור המאכל באכילה ודע דכל זה אפילו בדבר יבש שאין בו חשש ביטול מ"מ איסור שהיה יש בו כמו שנתבאר ובאנדרה כתוב מעשה היה שהטמינה השפחה חמין משחשיכה ואסרו התבשיל שהיה צונן והתירו הבשר שהיה ראוי לאכול צונן ומג"א מקל"ט ודע דכשהישראל רואה שהא"י עושה כן צריך לנער בו ויצא בזה ואע"פ שלא יציית מ"מ מחובתו למחות בו כיון שעושה בעד הישראל אבל כשעושה בשביל עצמו פשיטא שא"צ למחות בו ואו יוכל נ"כ הישראל לאכול כדון כל דבר שהא"י עושה בשבת בשביל עצמו שיותר הישראל ליהנות מזה כמ"ש ב"י ש"ח : ל"ן ואמר עוד לכן נהגים שהאינם יהודים מוציאין הקדרות מן התנורים ומשיבין אותן אצל בית החרף וכו' כלומר כיון שנתבאר שאסור לומר לא"י להחם התבשיל לכן המנהג שהא"י מוציא הקרירה מהתנור ומשיבה על התנור של בית החרף קורם שהסק התנור ראו עדיין אינו עושה כלום ואח"כ מסיק את התנור בית החרף וממילא שהתבשיל מתחמם ואין בזה איסור שהרי כוונתו להסיק את בית החרף שיותר רחב חולים אצל צינה והתבשיל מתחמם ממילא ואף שיש בזה הערמה הרי הא"י עושה ההערמה ומה בכך ולכן אף שהיה התבשיל קר ונתחמם הרבה יותר לאכלו בין תבשיל יבש בין תבשיל רח ואלו שיכולים לומר, הא"י לטעות כן והיונו להסיק תנור בית החרף אף שפי"ז נתחמם התבשיל אבל לומר לו להעמיד התבשיל קודם ההיסק פשיטא שאסור :

ל"ח וכל זה כשהא"י עושה אבל הישראל העושה כן שמעמיד הקדרות המצטננות על תנור בית החרף ואח"כ כשהא"י מסיק התנור מתחממות איסור נמור הוא

וקרוב הוא לאיסור ראדייתא כמו אחד נותן את האור ואחד נותן את המים רשניהם חייבים אמנם וזה כשהקדרות צוננות אבל אם הקדרות עדיין חמות מותר הישראל בעצמו להעמידן על תנור בית החרף מפני שכבר נתבאר התנורים שלנו יש להם רין כירה והעמדה על התנור הוי סמיכה וסמיכה בכירה שאינה נ"ק הוי כדון השהה או חודה בני"ק ודבר זה כבר נתבאר שאנו מתירין החורה בשבת אפילו הניחה על הקרקע כמ"ש במע"י כ"ג וממילא ה"ה בסמיכה באינה נרופה וקטומה דיותר הואיל שהקדרה עדיין חם ומבושלת כל צרכו וכן המנהג פשוט להחיר וע' לקמן סי' ש"ח דשם נתבאר עיקר דיני ביטול והו' כוונת הרמ"א :

ל"ט ודע דכל היתר זה הוא בתנורים שלנו דההעמדה על התנור הוי סמיכה אבל בהפליטע"ם שקורין ענגילש"ע קיבין שעיקר הביטול הוא בהעמדת הקדרות עליו אסור בכל עניין ולא מיבעיא שהישראל בעצמו יעמיד הקדרה עליה על סמך שהא"י יסיק אח"כ דוהו מבשיל נמור והי"ב חמאת אלא אפילו ע"י אינו יהודי אסור נ"כ דוהו השהה וחורה על נבי כירה שאינה נ"ק וגם וזה השהה לכתחלה בשבת דאסור לכל הדעות בין שהתבשיל חם ובין שהוא קר ועוד דבזה וודאי כוונת הא"י לבשולם שהרי כן דרך ביטולם ולכן חלילה לעשות כן ולהעמיד מאמעווא"ר קודם שבת ולשחות ממנו בלילה אסור אם לא שלא יהיו בו גחלים בוערות כמו ששנינו במשנה ומ"א . מוליא"ר הנרוף שותין וכו' ולא שאינו נרוף ופאמטו"ר שלנו הוא כעין מוליא"ר ולא כאנטיכו טכמטנה כמובן וכ"ו לפירש"י ע"ס ולא לפי' החוס' ע"ש :

רנ"ד [דיני צלייה על האש בע"ש ממך לחשיכה ודיני נתינת פת לתנור ודיני עמסיות ותורמוסין] וכו' כ"א סעיפים :

א' כמ"י הקורם סעי' ח' נתבאר דהשהה שאסרו חכמים סמוך לערב מטעם שמה יתחב בנחלים אינו אלא בתבשיל שראוי לערב והיינו שכבר התחיל להתבשיל אבל תבשיל חי שעוד הערב לא יתבשל והוא על למחר מותר להשהותו משום דער מחר יש הרבה זמן ולא אתי לחשהותו ע"ש אמנם וזה בתבשיל המתבשל בקדירה ואפילו צ"י שבקדרה וקורין לה צ"י קדר והיינו שנצלה בלא מים מ"מ כיון שבקדרה הוא צריך הרבה זמן

ב' כמ"י הקורם סעי' ח' נתבאר דהשהה שאסרו חכמים סמוך לערב מטעם שמה יתחב בנחלים אינו אלא בתבשיל שראוי לערב והיינו שכבר התחיל להתבשיל אבל תבשיל חי שעוד הערב לא יתבשל והוא על למחר מותר להשהותו משום דער מחר יש הרבה זמן ולא אתי לחשהותו ע"ש אמנם וזה בתבשיל המתבשל בקדירה ואפילו צ"י שבקדרה וקורין לה צ"י קדר והיינו שנצלה בלא מים מ"מ כיון שבקדרה הוא צריך הרבה זמן

נרופה

נרופה יקטומה נמ' כ' i. ואע"פ ששימת הרמב"ם הוא דלא כחנניא כמ"ש בס"י הקודם וזה לענין השהה אבל בצ"ל פסק כחנניא ואף שברמב"ם פ"ג דין ט"ז כתב לשון כרי שיצולו מבעור יום ויהיו ראויין לאכילה ע"ש אמנם בהכרח שכוינתו עד במאכל כ"ד כמ"ש המניד משנה ויש לזה הכרח כנב' ומהרי רב יום כירה פסק מנמק ויפה לו אסור וזהו דלא כחנניא וס' אמר רב כדו טיולו כמאכל כ"ד וזהו כוונת הרמ"ך שהביא ע"ס הכ"מ פ"ט ועתו"ס ל"ז. ד"ה אה"כ שכתבו דרב דלא כחנניא מכילה פ"ט וע"ג הא רב על משנה דגמר כלל ובינה אומר כמ"ד ול"ל דבונה שעל נחלים אינו מנמק ויפה לו וזהו דעת הרמב"ם דאוסר מנמק ויפה לו והתיר כנייה ונע"כ כן הוא דבכירה ל"ח. אומר נזים מזמקות שנסתחו על גבי כירה הו' מנמק ויפה לו פ"ט ולא כנלוו על נחלים ולא כדברי המוס' נע"ג וה"ק :

ב וי"ל המור אע"פ שבשר חי מותר לשהותו ה"ם בקרירה שאינה מסהרת להתבשל והמיה דעתו סמני עד למחר ולא חישינן שמא יחתה אבל בצ"ל שאצל האש אפילו חי אמור להניחו סמוך לחשיכה שבמחר לצלות ואפשר לו לצלות שיהא ראוי בעיד לילה ולא מסיח דעתו מניה ומתי לחתויי ואם הוא בתנור טוח במים מותר אפילו בבשר עו שאין הרוח קשה לו ולא חישינן שמא יפתח ויחתה כיון שהוא טוח במים וכפירש"י ד' י"ח : ד"ה ומוה דכ"ל האו לא מוח ומידכר ע"כ ונדי שהרוח קשה לו אפילו אינו טוח מותר דלא חישינן שמא יפתח ויחתה בין שהרוח קשה לו וכונן שהוא מניחה לאכרים שאו הרוח קשה לו אבל אם הוא שלם או עו אפילו מניחה לאכרים שאין הרוח קשה להם אם אין התנור טוח במים אמור עכ"ל :

ג והנה לפי דעת המור כל שמוח פי התנור מותר הכל אפילו תבשילין שבקדרות כיון שהטעם הוא דיוכר עד שיסיר המיה והוה הטעם שנהנו אצלינו למוח פי התנור סמוך לערב וכמ"ש בס"י הקודם סעי' כ"ז ע"ש והוה קולא לדעת המור מה שאין כן לדעת הרמב"ם כמו שיתבאר אמנם לענין בשר נדי הוא מחמיר שררעהו ההיתר בבשר נדי הוא ספני שדרוח קשה לו ולפ"ז אין ההיתר אלא כשנצלה בתוך התנור והתנור מכוסה אבל כשאין התנור מכוסה או שנצלה על גבי נחלים לפני התנור אין בזה היתר ולא כן היא דעת הרמב"ם כמו שנבאר בס"ד :

ד וי"ל הרמב"ם בפ"ג דין י"ג תנור שניתן לתוכו בשר מבעור יום ושהה אותו בשבת אם בשר נדי הוא וכיוצא בו מותר שאם יחתה בנחלים יתחרך הבשר שא"צ אלא חמימות האש כלבד ואם בשר עו או בשר שור הוא אסור שמא יחתה בנחלים לבעולו ואם טח פי התנור במים מותר שאם בא לפתוח התנור ולחתות חכנס הרוח ויתקשה הבשר ויפסד ויצטנן התנור ויפסיד הבשר וכן כל רבר שהרוח מפסדת אותו אין נזרין עליו שמא ינליהו ויחתה וכו' ואם נתן נדי שלם לתוך התנור הרי הוא כבשר עו או בשר שור ואסור לשהותו שמא יחתה א"כ טח התנור וכו' עכ"ל הרי שלא כתב טעם המיה משום דעד שינלה יוכרד אלא ספני הרוח שיקלקל הבשר ולפ"ז בתבשילין שבקרירה לא ספני מיה התנור א"כ נאמר דנ"ם הם יתקלקלו ע"י הרוח ובבשר נדי כתב המעם שיתחרך הבשר א"כ גם כשהתנור מנולה או כשנצלה סמוך לתנור מותר :

ה וזהו כוונת רבינו הרמ"א שאתרי דברי רבינו הב"י שהם כדברי הרמב"ם כתב וי"ל ויש מחמירין וכברין דבתנור טוח במים הכל שרי ועל גבי האש שהוא מנולה הכל אמור ובתנור שפיו מכוסה אלא שאינו טוח במים או יש לחלק בין נדי ועוף וסדינו כנדיו ושאר בשר כדרך שנתבאר והכי נהוג כסברא זו עכ"ל והוה שיטת המור וזה שכתב שיש מחמירין כיונתו לענין כשהם על האש שהוא מנולה דרמב"ם מותר מטעם שיתחרך ולהמיר אסור אבל לענין מיה התנור אדרבא המור לקולא והוה שכתב והכי נהוג כלומר למוח פי התנור וכמ"ש בס"י הקודם סעי' כ"ז ואין חילוק בצ"ל בין אם הוא חי לנמרי ובין נתבשל קצת דבמקום שיותר מותר לנמרי ובמקום שאסור אסור לנמרי ואפילו הניע למאכל בין דרוסאי ומ"א סק"ד ורע דשלם סיקרי כל זמן שהנחף שלם אע"פ שאין עליו ראשו וברע"ז ונדי והוה בניקוחה ועו מיקרי בשנהנדלה ועוף דומה לנדי וזנמ' הזכר נדי ונרחא דהיינו ליל והפוסקים סבירוס דעו דינה כאל מפני גדלה או שפוסקוס נרחא עו זכר ע' נפרוך ערך נרחא וע' בסעי' ח' :

ו וכתב הרמב"ם שם דין ט"ז אין צולין בשר וכצ"ל וביצה על גבי האש אלא כרי שיצולו סבע"י והיו ראויין לאכילה וכמאכל כ"ד ואם נשאר אחריו כן על האש בשבת עד שיצולו דרבה מותר ספני שהוא מצטמק

מצממק ודע לו שאם יחתה יחרוך אותן שעל גוף האש הם עכ"ל ולכאורה נראה דכאן אין כוונתו על בשר נדי שהרי בשר נדי מותר ככל ענין כמ"ש מקורם בסעי' ר' וזה שכתב שם רבשארני בשר אמור אם התנור אינו מוח במים זהו כשלא הניע מבעוד יום למב"ד אבל הניע למב"ד מותר כמו שמפרש כאן :
 ז' אבל מדברי רבינו הב"י בסעי' ב' לא נראה כן שכתב אין צולין בצל וביצה או בשר על נבי נחלים אלא כדי שיצלה מבע"י משני צדדיו כמב"ד שהוא חצי בישולו אפילו הוא בשר נדי דכיון שהניחו על נבי נחלים אינו חושש אלא שיצלה מהרה ואע"פ שיתחרך הלכך חיישינן שמא יחתה אבל כשנצלה כמב"ד לא חיישינן שמא אתי לחתויי אפילו אם הוא כבשר שור שמאחר שהוא ראוי לאכילה למה יחתה להפסידו עכ"ל ולדבריו ברין הקודם מיירי שהצלייה הוא בתנור שלא על נבי הנחלים ולכן בשר נדי מותר מטעם שנתבאר דא"צ אלא חימום קל אבל בהנחה על נבי הנחלים או סמוך להם ממש דהוי כעל נבה שהחום חזק ביותר ובע"כ שאינו חושש לחירוף ראה היה חושש לא היה עושה כן ולפיכך אמר אף בכשר נדי וכנגד זה ברין הקודם אמר אפילו הניע למב"ד דכיון ראינו על הנחלים והחיים רפה יחיש שלא יתבשר ואתי לחתויי אבל בכאן על הנחלים לא ישתגע לחתית אחר שהניע למב"ד אפילו כבשר שור שהרי החיתוי הוא להפסידו ודע דעל הנחלים לא ממש אלא אצל הנחלים דאליכ האיד יסור הבשר מהנחלים הא יוכל לבא לידו כינוי או שימתין עד שיכבו הנחלים ומג"א סק"ז :

ח' אבל המור בע"כ לא מ"ל כן שהרי גם ברין הקודם כתב צ"ל שאצל האש כמ"ש בסעי' ב' וברין זה לא כתב רק כלשון המשנה אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבע"י כמב"ד ולא ביאר כלשון הרמב"ם ש"מ דהכ"ר רין אחד הוא וממילא דגם ברין הקודם אין האיסור רק בלא הניע למב"ד כ"ד ולפ"י יש תימא על דבינו הרמ"א שהכאנו בסעי' ה' שלא הזכיר קולא זו וזונו כוונת הס"י סק"א ונראה דמשום דרבירים אלו אינם מפורשים להדיא לא ברמב"ם ולא במור אע"ג דוודאי כן הוא מ"מ מראינו מפורש בן להדיא לא רצה להביא זה ואולי גם לרינא הסכים בזה לרבינו הב"י והסומך על המור בעת הצורך לא הפסיד :

מ' אמ עבר או שכת ונצלה בשבת באיסור אמור כן פסק רבינו הב"י בסעי' ז' ולא חילק בין עבר כמזיד ובין שכת בשונג ואע"ג דנבי שהייה בס"י הקודם חילק בכך בסעי' א' דבשכת לא מחמירין בנתבשל כל צרכו אף במצממק ויפה לו כמו שנארנו שם סעי' כ"ז והכא לשיטתו כרעת הרמב"ם בצלייה בתנור שלא אצל האש ואינה מוחה במים אמור ככל ענין כמ"ש והמעם נראה דארבא בכאן אפילו בעבר אין כוונתו לאסור כשהניע למב"ד וכ"ש בנתבשל כל צרכו וקאי ארין דצולה בשר בצל וביצה רהאיסור הוא דק עד מאכל כ"ד כמו שנתבאר ובנתן לתוך התנור יש מי שאומר דבכל ענין אין אוסרין בשעבר או שכת כיון שיש פוסקים שמתיריים לנמרי בשתתנור מכוסה אפילו כשאינה מוחה ומג"א סק"א וכוונתו להפוסקים להלכה כרז אפי' דשרי כרסא ולא שריק ע"כ בתוס' ור"א :

י פירות שנאכלים חיים מותר ליתנם סביב הקדרה סמוך לנחלים אע"פ שא"א שיצלו קודם חשיכה דכיון דראויים לאכלן חיים ה"ל כהניע למב"ד ולא רמי לבצל שאסרנו שהיא אינה טובה חיה כפירות חיים ובאמת כל דבר שאין טוב לאכלן חיים כמבושלין כמו תפוחי יער וכיוצא בהם אמר אא"כ יניעו מבעוד יום למאכל כ"ד ומיהו אף שחתדנו בפירות מ"מ צריך ליהדר שאם היו מבוסים בכיסוי ונהנלו משחשיכה שלא יחזור משחשיכה הכיסוי עליהם ושלא להוסיף שום כיסוי משחשיכה מפני דבזה ממדרים להתבשל ותוה כמכשל בשבת ויש ליהדר כזה מאד כי ההמון אינם תופסים זה לכישור ופשיטא שבשבת אמר להניחם על התנור של חורף שהאינו יהודי יסיק אח"כ התנור מפני הצינה וס"ס סק"ז וכמ"ש בס"י הקודם סעי' ל"ח וע"י אינו יהודי מותר ככה"נ כמ"ש שם סעי' ל"ז ע"ש :

יא' שנו חכמים במשנה ו"ט : א' אין נותנין פת לתנור עם חשיכה ולא חררה על נבי נחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום ובקרמו פניה דהיינו שיעלה על פני הרתם קרום וקליפה מחמת האש די אע"פ דבתבשיל בעינן אף לשיטת רש"י ותוס' שנייע למאכל כ"ד ולהרמב"ם גם זה לא מהני כמ"ש בר"ם הקודם מ"מ פת לא רמי לתבשיל ודי בקדימת פנים והמעם איתא בידושלמי רנשים זריזות הן בפת יותר מבתבשיל כלומר דהזירות בפת שלא יתחרך ולכן לא

לא חיישין לחיתוי וזה שכתב הרמב"ם שם אין נותנין פת וכו' אלא כרי שיקרמו וכו' ואם נשאר אחרי כן וכו' שאם יתהר יפסיד אותן עכ"ל ומהפסדי הירושלמי פירשו ט"ו זר ע"ס :

יב מיהו עיקר העניין תמוה דמהמשה מנאור דכדי שיקרמו פניה מותר לכתחלה ליתן פת לתוך התנור והאפיייה תנור כליפה ואינו מוכן מה יעשה בו בהוצאתו מן התנור הא דרביית הפת אסור בשבת כמו שיתבאר אם לא שנאמר שיניחנו בתנור עד מוצאי שבת וזה דוחק ורואי יתחרך כמובן ואולי ביון רררית הפת אסור חו"ל וק"ו : שהיא חכמה ואינה מלאכה והתירו לפרקים כמו שיתבאר לכן אם יראה שיתקלקל הפת אם ישאר עד מ"ש יכולים לומר לא"י לרדותו מן התנור דאין זה שבות נמוך ועוד רשבות דשבות במקום פסירא מותר :

יג והך קרימת פנים כתב חסור כרי שיקרמו פניה המדובקין בתנור או פניה שכנגד האש ולשון הרמב"ם נ"כ כעין זה ע"ש ורבינו הבי"י כתב על פת פניה המדובקין בתנור ועל חרדה פניה שכנגד האש ע"ש משום דס"ל דבחר מינייהו מני ולכן בחררה שהפנים שכנגד האש יכול להיות שהתבשל כתב פנים שכנגד האש ובפת יכול להיות שהרובק בתנור ממהר להתבשל אבל העיקר דבחר מינייהו מני וכל שפורסה ואין החיטין נמשכין קרוי קרימת פנים וכן הוא לעניין מצה לקמן ס"י תס"א ויראה לי דקרימת פנים הוי מקורם הרבה אלא רכשאין חיטין נמשכין בווראי בא לקרימת פנים ונהנהנה לומר כן דהא אין חיטין נמשכין ראוי קצת ללכליפה כדמוכח ממנה וא"כ נס נבי תכסיל מותר כמנ"ד לטיסת רש"י ותוס' וא"כ מה מחלק הירושלמי בין פת לתכסיל ח"ל ודלמי כמ"ש וזו"ק :

יד וכתב רבינו הרמ"א ופשטיר"א או פלארין צריך שיקרמו פניה למעלה ולמטה ויתבשל מה שבתוכה כמב"ר עכ"ל ויש מי שתפס שחולק על רבינו הבי"י וא"כ הו"ל לומר ויא ומנ"ל מקט"ו ואינו כן דרוקא בפת רק או בחררה רי כמצר אחר ולא כאלו שהן עבים והגר"א ורפי"ן כפת שלנו שהוא עב גם רבינו הבי"י מודה רצריך קרימת שני הצדדין ולכך זה אין דמיון פלארין ופשטיר"א לפת רכיון שהם ממולאים באמצע איכ העיסה העליונה זההחתונה שני עיסות הם והוי כשני חרות ובהכרח צריך למעלה ולמטה מנ"ד וגם סת שבתוכה צריך להתבשל כמב"ר ולא

נאמר רבטילי לנבי עיסה דלא שייך זה באיסורי שבת וכל שידע שעדיין לא הגיע למב"ד יש לחוש שמא יתהר בנחלים וכו' :

מזן פשוט הוא רבפת וחררה וכחוסה אפילו נתנם חי בתנור סמוך לערב אסור ראינו רומה לתכשיל קרירה שצריך זמן רב לבישולו אלא כצ"ל ואם נתן איתם סמוך לחשיכה ור"א קרמו פניהם מבעוד יום אם במזיד אסור עד מוצאי שבת בכדי שיעשה אפילו אין לו מה יאכל ואם בשונג אם אין לו מה יאכל לא קנסין שונג אטו מזיד רע"ל הל"ם יחיה האדם ור"א דמי לתכשילין ולכן מותר לו לרדות מהתנור כרי נ' סעודות לו ולכני ביתו וגם יוכל לומר לאחרים שאין להם מה יאכלו כואו ורדו לכם כרי נ' סעודות וכשהוא רודה לא ירדה במררה כדרך שעושה בחול אלא כירו או בסכין או כיוצא בזה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ואם א"א לרדות כשינוי ירדה במררה שאין זו מלאכה ואם נחנה בכדי שיקרמו פניה מבעוד יום דלא עכ"ד איסורא אם צריך הפת לשבת רודה כדרכו ואם א"צ לשבת אסור הפת כשינוי משום דרביית הפת הוי שבות ובכל זה אין חילוק בין פת ותנורים שלנו לשלהם דלא כיש מי שרוצה להתיר בשלנו יותר מנ' סעודות ועמ"ל מק"ו וכבר כתבנו רע"י אינו יהורי אפשר רשות כשיש הפסד בזה כמ"ש בסע"י יב וע' בסע"י יז :

מזן ופשוט הוא דבכירה נרופה וקפומה מותר ליתן הפת סמוך לחשיכה דלא גריעא מתכשיל וס"קמ"ו וא"כ בהנורים שלנו שדין ככירה אם גרפו או קטמו מותר ליתן הפת סמוך לערב אך להוציא הפת אסור אם לא כדרך שנתבאר כשצריך לשבת או ע"י אינו יהודי ועונה או מיני בצק שאופין בקרירה נ"כ ריגס כפת ובכ"כ שלא יהו מסולאין באיזה מילוי של בשר או בצים או פירות וס"ו ראו ריגס כבישול בקרירה ופשטיר"א ופלארין שכתבנו שריגס כפת וזה כשאינם בקרירה ונ"ל רבמחבת לא הוי בקרירה וכן כל מה שנתבאר אינו אלא בתנור שאינו מוח במים אבל אם הוא מוח מותר בכל נויני דלא גריעא מתכשיל וכן אם אינו אופה לצורך שבת אלא למוצאי שבת ריש זמן לאפוחו מותר נ"כ רבכה"נ לא חיישין שמא יתהר רלמה לו לחתות יהו כהשהה לצורך מחר שההרנו בס"י הקורם ולמה לא התרנו כאן לצורך מחר משום דנורין שמא יאכלנו בלילה אבל בתכשיל ליכא

ליכא חשש זה דאינו ראוי לדירה שצריך ביטול
 הרבה משאיכא בפת ואין לומר רא"כ גם כשצריך
 למו"ש ננודר כן ר"ל רבוה לא נודרין שהרי אמר
 לרדת בשבת אבל כשכונתו לצורך סחר הרי בע"כ
 כונתו לדרייה או ע"י שינוי או ע"י א"י ולכן באמת
 יש מי שאומר דבתנורים שלנו שאין בהם איסור
 דרייה כל כך אמור אף כשכונתו למו"ש מטעם זה
 שמא יוציא ברלילה ואתי לחתויי וסס סק"ן ולענין
 לא נראה כן דאטו בשלנו הררייה הוא היתר נמור
 ואין לשאול איך מותר על מ"ש הא המטנה אמור
 לצורך מ"ש כמ"ש בס"י רנ"ו ר"ל ראיסור המטנה
 גופה חידוש היא והכו דלא לוסף עלה ומ"ס :

יך ודע רזה שכתבנו בסוף סעי' ט"ו דאין חילוק בין
 תנורים שלנו לשלחם זהו כשנתן באיסור אבל
 בהיתר כגון בקידום פנים מבעוד יום יש הפרש כמ"ש
 דבינו הב"י בסעי' ז' ור"ל בתנורים שלנו שאין בהם
 דרייה מותר להוציא יותר מני מעורות בסכין או בשום
 דבר שיתחוב בו וכו"ל נידון ומ"ס לא יוציא ברתת
 משום רמיהו כעוברין דחול עכ"ל ומיירי בנתן בהיתר
 ומ"ל סק"ג והוי כחרדה על גבי נחלים ולא נאמרה
 כדריית הפת וגם זהו הווקא בשרוצה לאכול בשבת ומ"ס
 דאו מותר אפילו יותר מני מעורות אבל לרדת לצורך
 ח"ל הרי שלטול בעלמא אמור לצורך ח"ל כמ"ש בהגהת
 מיימונית דאמור להביא יין בשבת לצורך מוצאי שבת
 וע' בס"י שכ"ג וכבר נתבאר דק בפת התירו ג'
 מעורות ולא בתבשילין וסיהו אם אין לו מה יאכל
 ולת התבשילין פשיטא רש"י רהא אמור להתענות
 בשבת ומ"ס ודע דג' מעדות שהתרנו אם נטל פת
 אחד שיש בו שיעור ג' מעורות יש מי שאומר שאמור
 לימו"ל יותר אע"פ שלא יהיה לו לחם משנה וגם פת
 שלם לא יהיה לו בכל מעודה מ"ס אמור דוה אינה
 חיבה כל כך ומ"ס ויש סגמנמים בזה וכבר בארנו ראם
 יתקלקל הלחם עד מ"ש ויהיה לו הפסד מותר להוציא
 כל הלחם בתנורים שלנו ושלחם ע"י אינו יהודי ויש
 מי שמתיר בתנורים שלנו גם ע"י עצמו במקום פסידא
 ומ"ל ונכון הוא רק לכתחלה ודאי טוב יותר לעשות
 ע"י א"י :

יך נתן פת לתוך התנור בשבת בין שעשה שונג
 שלא ידע ששבת היום ונזכר מיד ובין שעשה
 מולד מותר לו לרדותה מיד קודם שהתחיל הפת

להתרקם בכדי שלא יבא לידי איסור סקילה והמטא
 ואע"פ רחמנות לא יתחייב דכל חייבי המטות אינן
 חייבין עד שההא תחלתן וסופן שגנה והכא תרי נזכר
 מ"ס הרי עכ"פ יעשה אב מלאכה בשונג ואע"פ דרדיית
 הפת הוא שבות ובפרט ניסידים שהיתה הרדייה כעין
 מלאכה קצת שהפת היה מרובק להכתיים מ"ס מוטב
 לו לעבור על שבות ק"ל מעלעבור על אב מלאכה וגם
 במזיד אע"פ שאם נאסור לו להוציא והוא ירצה
 להוציא לא יתחייב סקילה כיון שאנחנו אין מניחים לו
 ומ"ס ל' ל"ה קודם ראל"כ פשיטא שלא יציית לנו
 ומ"ס מ"ם התירו לו חכמים לכתחלה כרי שלא יעשה
 אב מלאכה אף דמזיד הוא ומנ"ל סק"א מדקדק על
 לטון חילוני במזיד ולפמ"ט ח"ט וד"ק :

יך ופשוט הוא שאם יכור להוציא ע"י שניו מחייב
 לעשות כן ומ"ס וגם דווקא הוא או ע"י א"י והוא
 כוודאי טוב יותר מלעשות ע"י עצמו אם אפשר לו
 שעד שימצאו א"י לא יתחיל להתרקם אבל ישראל
 אחר אמור לו להוציא רכין שיש כדרייה הפת שבות
 אין אומרים לו לארם המזא חמא קל כרי שלא יעבור
 חבירך איסור חסור כיון שלא נעשה האיסור על ידו
 וגם חבירך פשע כמה שהדביק ומ"ס דאפילו שונג הוי
 קרוב לפשיעה והעיקר חלוי בטעם פשיעה ומ"ס :

כ תניא ו"מ: לא תמלא אשה קדרה עמסיות ותורמסין
 ותניח לחוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם נתחנן
 למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו כיוצא בו לא ימלא
 נתחום חבית של מים ויניח לתוך התנור ע"ש עם
 חשיכה ואם עשה כן למו"ש אסורין בכדי שיעשו
 ומעמא שטא יתהו בנחלים ופירשי מפני שהן צריכין
 בישראל ומן רב ואין כל הלילה והיום די לחם חבית
 מים היינו מעמא לפי שרנילין לחםם על אש רפה
 ויחוש שלא יצטנן ויבא לתרות ומ"ס :

כ"א אבל הרמב"ם כתב שם להיפך שאלו וכל כיוצא
 בהן אע"פ שלא בשלו כל עיקר כתבשיל שלא
 בשל כל צרכו הן מפני שאינן צריכין בישראל הרבה
 ורעתו עליהן לאוכלן לאתהר ולפיכך אמור לשותתן
 בתנור ואם עבר ושהה אסורין עד מ"ש ויסתין בכדי
 שיעשו עכ"ל וה"ה לכירה וכופה כשיאנג נרופים
 וקטומים ואפשר לתרות ובכופה לא מהני גריפה
 כשהוסקה בנפת ועצים כמ"ש בס"י הקודם ובקש תבכא
 לא בעי גריפה כמ"ש ורק בכירה כשהוסקה בנפת
 ועצים מהני גריפה ומנ"ל סק"ה ומ"ס אף שראיין
 לשותתן

ע"ש רמב"ם וקש"ט להחשיל ובענין ביטול מ"י
יתבאר בס"י ש"ח ונס להעמיד הסממיווא"ר סמוך
לחשיכה נראה ראסר ריש חשש שמה יתהה בנחלים
ועוד דכש"לוקח בשבת הצאנ"ק מעליו ומעמידו בחורה
על הסממיווא"ר ה"ו ביטול נמור :

לשתותן חיים מ"מ לא דמי לפירות רמים חיים אינם
טובים מכבושלים או כגון שצריך להרחיח דצריכין
דיוקא חמין ולכן כל מין מים צריך להשהות מבעוד
יום ונס סק"ח וצ"ע לפי הרמב"ם ממאי דאמרין
בשבת (נ"ד.) שאני תורמס דשלקיה ליה שבע וימנין

רנ"ה [איך להכין אש קודם הכנסת שבת וכו' ד' סעיפים]:

גידה זו (נ"ט) וזה שאסרו כשעדין אין השלחבת עולה
מאליה זהו מטעם שיחוש שמה יתכבה לנמרי אבל
כל שנסתלק חשש זה תו לא חששו וכן נראה עיקר :

ג כתב הטור רבפחמין אפילו לא אחו בו האור אל"א
כל שהוא מותר לפני שחם דולקים והולכים עכ"ל
והרמב"ם לא הווכר זה וכמשנה ספ"ק יש בזה פלוגתא
דחכמים לא הוכירו זה ורק ר' יהודה אומר כן בפחמין
כל שהוא והקשו על הטור דאיך פסק ביחיד נגד
דבים ויש שכתבו דס"ל רר"י לפרש בא ודחק לומר
כן ר"ה אינו אל"א כשאומר בר"א או אימתי (נכ"ח)
אבל האמת רכן מוכח בירושלמי דהלכה כר"י ע"ש :
ך מורה של זפת ושל גפרית וג"ל דהיינו עניס מופסין
ונפיקסין וד"ק ושל קש ונבבא אפילו לא אחו
בהם האור אל"א כל שהוא מותר דהם דולקים והולכים
וכן מדורה של קנים וקנים ושל גרעני תמרים כשהם
מפוזרים אבל אם הקנים אגורות והגרענים בסל אינם
נחלים לירדק כל כך וצריך שתהא שלחבת עולה מאליה
ככל העצים וזהו לגירסת הר"ף והרמב"ם בנמ'
וספ"ק אבל גירסת הרא"ש והטור הוא להיפך רבשהם
מפוזרים צריך שתהא שלחבת עולה מאליה ויבשהם
מכונסות אפילו לא אחו אל"א כל שהוא וכהב הטור
בס"י הק"ב מדורה העשויה מעצים דקים מותר להסיד
מהם כל זמן שלא אחו בהם האור ע"ש וה"ה בשבת
בכה"ג אם אין העצים מוקצים וכן כמי שמעריך עניס
ומלתיק מרחיק חבל ארוך עד שנגיע להעצים כל זמן של
הגיע להעצים מותר ליטול מהם צ"ע או כשנת כשהעצים
אינם חוקלים :

א כמו שנתבאר שחששו חז"ל במאכלים שמעמידים
סמוך לחשיכה שיש לגזור שמה יתהה בנחלים כמו
כן גזרו בעושים מדורת עצים סמוך לחשיכה שלא
יהנו מזה בלתי אם הרליקו מבעוד יום באופן שא"צ
עוד לסייע להדלקת התבער מאליה ולפיכך אין עושין
מדורה מעצים סמוך לחשיכה עד שיצית בהן האור
בענין שתהא השלחבת עולה מאליה בלי סיוע עצים
אחרים ואם הוא עץ יחיד צריך שיאחז האור ברוב
עוביו מבפנים וברוב הקיפו מכחוצ ואם לא הירדק
בה כל כך אמור להשתמש בה בשבת לישב אצלה
או להשתמש לאורה גידה שמה יתהה כרי להבעירה
בטוב ויתהה ויגיד העצים כרי שתעלה השלחבת
ואפילו הודלקה אח"כ לנטרי אמור כמו במאכלים
שאסרו אף אחר שננטר ביטולה וה"ה כאן אבל
כשהודלקה בשיעורה קודם הלילה יכול להשתמש בה
כל מה שירצה הן להתחמם כנגדה בשבת והן להשתמש
לאורה כין אם הוא על נבי קרקע ובין שהיא על נבי
גנורה ואפילו מרבנים שאין עושין מהם פתילות לשבת
כמו שיתבאר בס"י רס"ד דהתם גזרינן שמה יטה כיון
שהיא גר בעלמא אבל במדורה שאורה הרבה לא שייך
שמה יטה וע' בס"י ער"ה :

ב יש מי שאומר רמ"מ כשיושב אצל המדורה לא
ישב סמוך לגנבות האודים שקורין האלאוועסק"א
ריש לחיש שינע בהם להפכן כרי שיבעירו היטב כדרך
בני ארם שעושין כן ומ"ז נס"י ער"ה סק"ח ויש מי
שחולק בזה דיוקא לענין לימור שצריך עיון רב בזה
גודי שם שמתוך מדרת לימורו ישבת ויעשה אבל
שלא במקום עיון אל"א לישב להתחמם לא מצינו

רנ"ו [שש תקיעות היו תוקעין בע"ש וכו' ג' סעיפים]:

כל"ל הכל וכך היו תוקעין תקיעה הרועה תקיעה תקיעה
תרועה תקיעה ורש"י ל"ה : ד"ה ש"א והתקיעות האלו
היו

א כשהיו ישראל על מכינם היו תוקעין שש תקיעות
בע"ש אחד חצות ולא רוקא תקיעה התקיעה

היו סופנים להכנת השבת כמו שיתבאר ולדעת הרמב"ם ספ"ה גם במוצאי שבת היו תוקעין תקיעה אחת אחרי צאת הבוכבים להודיע שמתר במלאכה וחלקו עליו הרמב"ן והרשב"א דתקיעה אינה אלא בהכנסת שבת ולא ביציאתה :

להיות יו"ט ע"ש מ"ט היו תוקעין רקושת שבת חמירא ונ"ל דשני תקיעות הראשונות היו או שדרי יו"ט אין עושין מלאכה ולא עוסקין במשא ומתן ובמוצאי שבת לא היו תוקעין אפילו הל' יו"ט ביום א' דאין תקיעה אלא במקום שנכנסת קדושה חמורה :

ב כיצד סדר התקיעות כתב הרמב"ם שם שזהו תוקע במקום נבונה כדי להשמיע ככל העיד ואחרי העיד תקיעה ראשונה היחה אחר מנחה גדולה ובתקיעה ראשונה נמנעו העם שבשרות מלחלוש ומלערוך ומלעשות כל מלאכה שבשרות ואין הקרובים רשאים ליכנס להעיד עד שישמעו הרדוקים ויכנסו בולם באחת כדי שלא לבא לידו חשד תקיעה שנייה היו תוקעין בוסן מנחה קמנה והיינו שתי שעות ומחצה (ומנ"ל) קודם הלילה נעלין החנויות (ומנ"ל) ובעלי מלאכות שבעיד מפסיקין מלעשות מלאכתן ואח"כ באיזה מסך תוקעין תקיעה שלישייה ואו סילקו הקדרות מהכירות המוכנים לאכילת הלילה והפמיט בהפמנה הקדרות שדוכנו על למחר והרליקו הנרות ואח"כ שוחין מעם כדי לצלות דג קסן ותוקעין ג' תקיעות הייט תקיעה ותרועה ותקיעה ומקבלין שבת והתוקע משמין השופר במקום שתקע ולא יוליכנו לביתו שהרי קבלו שבת עליהם (ומנ"ל) ולא ידעתי למה זה השמיט הרמב"ם וכשחל

ג וכתב רבינו הרמ"א שנהנו בקהלות קרושות רשעה סמוך לשבת מכריו הש"ץ להכין עצמן לשבת והוא במקום התקיעות בימיתם וכן ראוי לנהוג עכ"ל ועכשו גם זה א"א אך אנו שולחין איש טוהר לנרש מהשוק ומדחנותיו כי יש בזה גורל המבשלה שע"פ רוב לעת ערב מעשה השטן נדרם שיבוא לקנות וצריך לזה התחוקת הרבה וברור הוא ששבת קדש משלמת להודוירים בה ויש להקדים תפלות קבלת שבת ומעריב בעוד יום ואין להמתין על ארם גדול שלא בא עדיין לבהב"ג וכות גדול הוא (ומנ"ל) ובעוה"ד עתה מאחרים מאד להתפלל וחושבים זה למצוה להתפלל מעריב כומט ואוי ואכזי למצוה זו כי זה ברוך ומנוסה שע"י כן באים לחילול שבת רבים מאנשי העיר וכבר הארכנו בזה בס' רמ"ב ואשרי אנוש יעשה זאת להתאמן שיתפללו מעריב בעוד יום ואין קץ לשכרו ושבת המליץ עליו :

רנין [דיני הממנה ובו כ"ב סעיפים] :

א ענין ההפמנה הוא שיש שאור שהשוו על הכירה או התנוד את הקדרות נפלו הקדירה משם והפמינו אותו בדברים המוספים הכל לחוק חומן או אינם מוספים הכל רק להעמיד את חומן ולמה עושין כן משום דע"פ רוב ההפמנה היא לצורך מחר (ומנ"ל) יש כ"ט משום דחוששין שכשתעמוד על הכירה כל הלילה תתקדר מפני שהוא כנלוי ואינה מכוסה לפיכך נופלין אותו משם ומומנין אורו להחויק חומו וע"פ הריב היו ממנינים בבין השמשות כדתנן (ג"ד) ספק השיבה ספק אינו השיבה וכו' ומומנין את החמין :

להפמינה וימצא קדרתו שנצמנה וירתינה תחלה ונמצא מבשל בשבת ורמ"א אבל בבה"ש לא נודינן משום דסתם קדרות בין השמשות דתחתן הן (ומנ"ל) ויראה לי דאין הכוונה שירתינה ויבשלנה ממש שהרי כבר בארנו במ"י רנ"ג ורנ"ד שלא חששו דק לחיותי בנחלים שנעשה ברנע אחר אבל דבר שצריך זמן לא נודינן כמו דלא נודינן בתנוד שוחה במים שיסיר המיח ויחתה בנחלים וכס"ט"ז י"ט : כד"ה (ועוה"ד) אלא גם כאן הכוונה שיחתה האש סביב סביב עד שירתינה שהרי נופלה מהכירה ומתוך קסית קרמכ"ן כנלחמות על גירסא זו אלינו מסוד בזה ע"ש (וד"ק) :

ב ואסוד חכמים להפמין בשבת עצמו אפילו ברבר שאינו מוסף הכל ודק בבין השמשות התירו כמ"ש וכדבר המוסף הבל אסרו להפמין אפילו מבעוד יום ומעם האיסור הוא ברבר שאינו מוסף הכל בשבת אף שאינו עושה כלום שאינו אלא מעמיד החום כמו שהוא משום דחיישינן שמא ירתיח (וס"ל) כלומר כשירצה

ג ויש לי בזה שאלה גדולה והא נתבאר במ"י רנ"ז דלכן כשר חי מותר להשהות אפילו בתנוד מפני שהיא לצורך מחר ולא חיישינן שמא יחתה דעד מחר יתכשל מעצמו וא"כ בהפמנה שהוא לצורך מחר

סדר למה נזרו אמנם ביאור הדברים נ"ל רכן הוא דהנה זה שאינו מסמין לצורך סחר אלא משהה על הבירה או התגורר מפני שירדע שהוסקו בשוב והאש חוק ולא יצטנן עד הבוקר אף בעמרו מנולה וא"כ איצ חיתוי אבל זה המסלקו מהכירה ומסמיתו מפני שירדע שהאש אינו חוק ואם ישנה על הכירה עד למחר יצטנן לפיכך רוצה להסמיתו ולפי' שפיר חששו שכשיבא להסמין יראה שנצטנן מעט וירתיחו כלומר שיחתה סביב הנחלים המעטים שנשארו עדיין בחומם ויחתה בנחלים בשבת והיו בישול ולכן אמרו ולא חילקו בניורתם בין שמסמין בפילה לצורך מחר או שלמחר יסמין ולא פלוג רבנן ואמרו להסמין בשבת עצמו בשום דבר אפילו במה שאינו מוסף הבל :

ך ובדבר המוסף הבל אמרו להסמין אפילו מבעוד יום סממא דנורין שמא יסמין ברמץ שיש בה נחלת כלומר אפר המערב בנחלים ורש"י שם זה הוא מוסף הבל וזוהי ודאי יש לחוש שמא יחתה בנחלים ואין זה כנורה לנורה דכלה חרא נורה דהא (ומכ"ס נפ"י המשנה) ואע"ג דהיא לסחר ס"מ חיישנן שמא יחוש שתצטנן עד למחר ואינו דומה לשהייה למחר על נבי כירה שהחום רב כמו שפרשנו משא"כ בהסמנת רמץ רעב"ז אין בו חמימות הכירה הגמולה בהרבה עצים ובכאן העיקר הוא האפר והנחלים מעטים ויש לחוש שיצטנן ויחתה ויהי"ף והרמב"ם גורסים בל"ט מוסף הכל שחא יעמין כרמץ וכמוסף הכל שחא ירתיה ולהרמב"ם כמוסף הכל אסור מכע"י ומותר בה"ש כמ"ס בפ"ד וכלם תמהו כזה ומהרי"ף אין הכרה כזה כמ"ס הראב"ד דהקטיוא היא על אינה מוסף הכל למה מותר בה"ש ולדינא אין ל"מ בין הנירסות ורוב הפוסקים הסכימו לנירסת רש"י ולכן פרשנו כן ובידועלמי יש עסק אחר על מוסף הכל לפי שזקקו בשבת ומתחירו ובלקוחתו נצטנן וכתחלתו נחמס והיו כמכיל ע"ש ודו"ק :

ך ורע דבהסמנה אין חילוק בין נתבשל כמכ"ד ובין לא נתבשל כמכ"ד ובין נתבשל כ"ל צלכו ובין לא נתבשל כ"ל צרכו ואפילו נתבשל כ"ל צרכו ומצטמק ורע לו אסור והטעם ר"ל רמי לשהייה שהחיתוי הוא משום בישול לפיכך לא חיישנן במצטמק ורע לי כשנתבשל כל צרכו או בהגיע למכ"ד כפי השימות שנתבארו בס"י רנ"ג אבל הטמנה החיתוי הוא משום שיתקרר המאכל וא"כ סמילא דזה שייך בכל גונו

כמובן ועוד דבהסמנה מהני מעט חיתוי כיון שהוא מסמין מחוקק הרחם אף בחיתוי ק"ל אבל השהה לצורך מחר לא מהני מעט חיתוי ורש"י ומסילא שלא יחתה וזהו דעת רוב רבותינו וכן מבואר מדברי הרמב"ם שבפ"ד בדיני הטמנה לא הזכיר פרטי חילוקים כמו שזכר בדיני שהייה בפ"ג :

ך ומ"מ יש מרביתנו שאמרו דדיני הטמנה היו בדיני שהייה ראין האיסור רק בבישול קצת ולא היע למכ"ד אבל חי ומבושל כמכ"ד מותר בהסמנה כמו בשהייה ורש"י נחמ"ס נחמ"ס ריש כ"ט ונראה שזהו שיטת רש"י נ"כ שכתב בריש כירה דאיסור השהה היו נ"כ מפני תוספת הבל ע"ש וא"כ חרא מילתא היא וכל השימות שנתבארו בס"י רנ"ג בהשהה היה בהסמנה וגם הטמנה לא אמרו אלא מה שראוי בערב אבל לא לצורך מחר וצ"ל לשיטה זו אע"ג דבתם הטמנה הוא לצורך מחר ס"מ אם ראויה לאכול בפילה אסור כמ"ש בס"י רנ"ג רכן הדין בשחייה או אפשר לשיטתו זו יש הטמנות גם לצורך הפילה אבל כל רבותינו דחו שיטה זו לנמרי וגם אינו טובן איך שייך הטמנה בדבר שלא נתבשל כ"ל צרכו הלא אינו מקום לבישול ונהי דבדבר המוסף הבל י"ף שמשיע החום לבישול ס"מ באינו מוסף הבל פשיטא דלא שייך בישול והש"ס הא לא חילק בין מוסף הבל לאינו מוסף אלא דזה אסור גם סבע"י וזה אסור רק בשבת מיהו עכ"פ בחדא גוונא נינהו וצ"ע על שיטה זו ונהכרח לומר דס"ל ללא כחדא גוונא ס"ל :

ך וזהו שכתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' ז' וי"ל כל היכי דאסרינן הטמנה אפילו בקדרה מבושלת כ"ל צרכה אסרינן ואפילו מצטמק ורע לו וכן עיקר ויש מקילים ואומרים דכ"ל שהוא חי לנמרי או נתבשל כל צרכו מותר בהסמנה כמו בשהייה וכמ"ש לע"ז ס"י רנ"ג ובמקום שנהנו להקל ע"פ סברא זו אין למחות בירם אבל אין לנהוג כן בשאר מקומות עכ"ל משום דוודאי העיקר לדינא רבכל גונו אסורה ההסמנה והדיעה המתרת היא דיעה יהודאה אלא שבמקום שנהנו להקל לא מחינן כירם במילתא דרבנן ונורה בעלמא אבל העיקר לדינא כרוב הפוסקים :

ך ותמיהני על רבינו הרמ"א שכתב בסעי' א' ר"א דכל זה אינו אסור אלא כשעושה לצורך פילה אבל כשסממין לצורך מחר מותר להסמין מבעוד יום ברבד המוסף הבל ובריעבד יש לסמוך על זה ובכלל

ובלבד שלא יהא רניז לעשות בן עכ"ל והא זהו רק לשיטת הרשב"ם דהטמנה דינו שוה עם השהה שהרי כל רבותינו תומו' והרא"ש והרשב"א והר"ן ריש פ"ד כתבו מפורש דהטמנה הוא לצורך מחר וזהו עיקר האיסור ובוה דחו דברי הרשב"ם וגם מה שציינו במקור הרין הלזה ממדרכי ריש כירה ומשיבולי הלקט ונכ"י ס"ס רנ"ג והנה במדרכי אין הכרע כלל למעיון שם ואפילו אם נאמר בן זהו להרשב"ם ע"ש ונכ"י השלי"ה כנגדי ישעו וכן בשבולי הלקט מביאר בן דהו לרש"י שהיא שיטת נכרו הרשב"ם וכמ"ש בסעי' ו' וא"כ למה חלקה רבינו הרמ"א לשני דינים והר"ף לכתוב זה בסעי' ז' ועוד למה שינה הלשון דשם אמר דבמקום שנהגו להקל אין למחות בידם אבל אין לנהוג בן בשאר מקומות עכ"ל ובסעי' א' אמר ובדיעבד יש לסמוך על זה ובלבד שלא יהא רניז לעשות בן עכ"ל וידוע שכל דבריו מדוקדקים מאד וגם הנגלה סק"ח כתב דזו היא השיטה הנכונה ז' :

מ' ונ"ל ברור כבונתנו דה"ק רוודאי הך דסעי' ז' היא שיטת רשב"ם וגם בסעי' א' בן אלא שאין הברת דהרשב"ם בעצמו יסבור הך דסעי' א' וראיה לזה שהתומו' וכ"ל הראשונים שהביאו שיטת הרשב"ם לא הביאו רק בענין דסעי' ז' והיינו דבבשיל כל צרכי או כמכ"ל ב"ד ליכא הטמנה אבל הך דסעי' א' דעל לסחר מותר לא הזכירו וגם במדרכי אין הכרע כמ"ש ובאמת דבר זה ויראי המזה לומר בן דהא עיקר הטמנה הוא לסחר ולכן רבינו הרמ"א לא הביא זה בסעי' ז' ורק בכאן בסעי' א' דלא מיירי בפרטי דיני הטמנה אלא רמיידי שם לענין איסור התבשיל אם עבר והטמין ע"ש ולזה קאמר ריש מטמנים לצורך מחר וסכרי דגם כזה התיר הרשב"ם כמ"ש בשיבולי לקט לזה אמר ובדיעבד יש לסמוך על זה כלומר שלא לאסור התבשיל ובלבד שלא יהא רניז לעשות בן כלומר שפעם אחרת אסור לו לעשות בן אף לשיטת הרשב"ם מפני שקרוב לומר דגם הרשב"ם לא התיר זה אבל בסעי' ז' אומר רקופ שנהגו לסמוך על שיטתו אין למחות בידם כלומר שתמיד יכולים לסמוך על שיטתו ולעשות בן :

י מה נקרא הטמנה כשהקדירה מכוסה למעלה ומן הצדדין בהדבר הנטמן אבל כשאין הדבר הנטמן בו נוגע בהקדירה אין זה הטמנה לפיכך מה שמעמידן הקדרות בתנורים שלנו וסותמן פי התנור לא מקרי

הטמנה כיון שהקדרות אינן אצל כותלי התנור מסש ויש מי שכתב שנהרו שלא יעמירו הקדירה אצל הרופן וזהו כהטמנה ופ"י סק"ו אך גם כזה אין חשש שהרי רק מקצת מהקדירה היא סמוכה להרופן ורוב הקדרה מנולה והטמנה היא שכל הקדרה מכוסה בהדבר הנטמן וכבר כתבנו זה בס"י רניז וכן כשהכיסוי אינו לשם הטמנה אלא כדי לשמרו מן העכברים או שלא יתטנף בעפרורית מותר ולכן אע"פ שתבשיל שנתבשל כל צרכו אסור להטמין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסף הבר אפילו מצטמק ורע לו מ"מ לשום כלים עליו לשמרו מעכברים או מטינוף או מעפרורית מותר שאין זה כמטמין להחם אלא כשומר כמו שנתן כ"סו על הקדירה לשמרו :

י"א אע"פ שיותר להשהות קדירה על גבי כירה כמ"ש בס"י רניז ואפילו יש בה נחלים ע"פ הדרכים והשיטות שנתבארו שם מ"מ צריך לזהר שלא יכסה הקדירה בבגדים אפילו מבעור יום כרין דבר המוסף הבל דאע"ג דהבגדים בעצמן אינם מוספין הבל מ"מ מחמת האש שתחתיהם מוספין הבל ואסור ואע"ג דבגמ' (מ"ט.) איבעיא להו אם בעינן מוסף הבל מחמת עצמן הווקא ולדעת הר"ף שם מביאר דהמסקנא בן הוא מ"מ המור והש"ע שסתמו דבריהם מביאר להרי"א דס"ל דאין חילוק והטעם משום דהרמב"ם בפ"ד דין א' מפרש דמחמת דבר אחר הוי טפי מוסף הבל ע"ש ואפשר דגם הר"ף מפרש בן ונ"ל (דריש) ועוד דחיסום מחמת אש וודאי מוסף הבל הרבה ואסור : יב ומיהו אם אין הבגדים נוגעים בהקדירה אע"פ שיש אש תחתיה כיון שאינו עושה דרך הטמנה מותר להכך היכא שמעמיד קדרה על כירה או כופת שיש בהם נחלים ואין שולי הקדרה נוגעים בהנחלים מיקרי השהה ומותר ע"פ הדרכים שנתבארו בס"י רניז ולדעת רבינו הרמ"א שם אפילו הקדירה נוגעת בנחלים מותר כיון שאינה כולה מכוסה כמו שבארנו שם סעי' כ"ד ע"ש וכן אם נתן על הקדירה כלי רחב שאינו נוגע בצדיי הקדירה ונתן בגדים על אותו כלי רחב מותר דכיון שהבגדים הם על הכלי והכלי אינו נוגע בכל צדדי הקדירה אין זה הטמנה :

יג וכן מותר להניח הקדירה בתנורים שלנו ע"י שיתן בתוכה חתיכה חיה אפילו לשיטת הר"ף והרשב"ם בס"י רניז והוא שלא תהא הקדירה נוגעת בנחלים ולשיטת רש"י ותומו' שם אפילו בלא חתיכה חיה ולרבינו הרמ"א

הרמ"א אפילו ניגע בנחלים כמ"ש ואע"פ שמכסה פי התנור בבגדים כיון שאין הבגדים נוגעים בהקדירה לית לן בה כמ"ש דזה לא היה הטמנה והטמנה שעושים במדינות אלו שמתמינים בתנור וטחין פי התנור במים שרי לכולי עלמא והמית אינו אלא בשביל דברים המטהרים להתבשל אבל בשר חי א"צ לטיחה כמ"ש בס' רנ"ג ובמקומות שלא נהנו להטיח במים או בשאר דבר אסור ליהן שם מיני בצק או קטניות וקאס"א והפחיו ארמה אלא כרי שיתבשלו כמב"ד מבעיר יום או שיכסה הנחלים באפר ומנ"א סק"מ"ו וכבר בארנו זה בס' רנ"ג ומצוה להטמין חמין לשבת כרי לאכול חמין בשבת כי זהו מכבוד ועונג שבת וכל מי שאסור לאכול חמין בשבת ה"ז מין וזהו דרך הצדוקים ובורקין אחריו אמנם מי שע"פ בריאותו אין לו לאכול חמין מותר לו לאכול צונן והכל לפי טבעו ורוב ישראל מהדרין לאכול חמין מרק מבשר בהמה או בשר עוף ואוכלין צא"י"ש וקוני"ל ומנהג ישראל תורה ואף מי שאינו נכריאיתו לא יאכל ויעשה כמו שנוי עליו הוסיף ולא יחמיר בזה והמחמיר בזה אין רוח חכמים נוחה הימנו :

יך ולכד זה אין בתנורים שלנו דין הטמנה לפי שנים קודם ההטמנה היו בתנור ועוד דהתנור כיון שהיא מחוברת לקרקע היא בקרקע ואין הטמנה אלא ברבר התלוש ויותר מזה כתב הרא"ש שם וז"ל יש מקומות שבמקום שבשלו הקדרות מסלקים האש וגורפין הרמין וניתנין הקדירה לצורך מחר ומבטין איתה באפר צונן וכו' אבל במקום שבשלו שם הקדירה כל היום תחלת נתינת הקדירה לשם לא היתה לשם הטמנה ונס אין ראוי להטמין בתוך הקרקע הלכך ליכא למיחש עכ"ל והתיר ממעמים אלו אפילו כשמתכמים הקדירה באפר שזהו ממש הטמנה וכ"ש אצ"נו שאין מכסין הקדירה באפר ואמנם יש לזהר מה ששמעתי שיש מקומות שלוקחים מהתנור ומכמים אותה בכרים ובסתות שלא לעשות כן בשבת אבל מע"ש מותר שהרי זה בכלל מוכין שאין מוסיפין הכל כמו שיתבאר ומותר מבעיר יום :

מן והנה בארנו ענין ההטמנה ולכן יש לזהר שלא להטמין בשבת אפילו ברבר שאינו מוסיף הכל אבל בין השמשות מותר להטמין משיש דסתם קדרות בה"ש רותחות הן וליכא למינור שמא ירתיח ובס' תר"ם יתבאר שאין להטמין לצורך מוצאי שבת ובפת

התירו כמ"ש בס' רנ"ד סעי' ט"ז ע"ש ובדבר המוסיף הכל אסור אפילו מבעיר יום ואם המטין ברבר המוסיף הכל התבשיל אסור אפילו בדיעבד ואפילו המטין בשונג אסור דהרבה החמירו בהטמנה ומנ"א סק"ד"ו והמעם נ"ל משום דלא מיחוי לאינשי כאיסורא כיון שאין כאן אש ונחלים ואימתי אסרינן דווקא בצונן שנתחמם או שמצטמק ויפה לו אבל בעומד בחמימותו לא אסרו בדיעבד וכן המטמין בשבת ברבר שאינו מוסיף הכל לא אסרו בדיעבד מטעם זה שהרי אינו אלא עומד בחמימותו כיון שאינו מוסיף הכל וגם סק"ו וי"א דאם שכח והטמין בשונג ברבר המוסיף הכל מותר בכל ענין כיון רשוננו הוא ודווקא תבשיל שנתבשל כל צרכו אבל אם נגמר בישולו בשבת פשיטא שאסור וגם סק"ז ועט"ז סק"ג ט"ל לזין כגון מהלוקת דכשעיקר ההטמנה היא נדבר המוסיף הכל לז"ע אביר והי"א מיירי דעיקר היה מלון מוסיף הכל וגם דיעה ראשונה מודה בזה ע"ס :

מן אלו הן דברים המוסיפין הכל פסולת של שושמטין וכ"ש של זתים מיהו יש חילוק בניהם אם טמן ברבר שאינו מוסיף הכל והניח הקיפה על גפת של שושמטין דהיינו על הפסולת שלהן מותר דאין בהן חום כל כך שיעלו ההכל על הקיפה הטמנה אבל על גפת של זתים אסור דמסקי הבל"א ומנ"א ס"א והרי"ף והרא"ש הביאו זה אבל הרמב"ם והטור והש"ע הכל הוכירו זה וצ"ע וכן על שארי דברים המוסיפים הכל שיתבאר מותר להניח הקיפה שטמן בה עליהם דלא אסרו דק על גפת של זתים שיש בהם חמימות רב וכן בח"מ ס' קנ"ה בהרחקה מן הכותל ברבר שמויק להכותל לא אסרו רק גפת של זתים כמבואר שם ואף לז"ז גם זבל וזלח וסיד וחיל לה דינם כזתים שהרי בהרחקה טיים לזתים כמבואר גם ואולי נלחם כן הוא ומחול יש ג"כ ראייה דעלם הפמנה המידא מהרחקה מכותל דבהטמנה גם חול יבש אסור כמו שיתבאר ולא כן בהרחקה כמ"ש גם וצ"ע על הפוסקים שלא דיברו מזה כלל ודריקו ומשמע בירושלמי דנפת לאהר וצ"ח אין מוסיף הכל :

יך וכן זבל ומלח וסיד וחיל בין לחין בין יבשין והבן וזנין ומוכין והיינו כל דבר דך כמו צמר נפן וכיוצא בזה ועשבים בזמן שאלו הארבעה הן לחין דאז מוסיפין הכל ובגמ' שם איבעיא להו אם דווקא לחין מחמת עצמן אי אפילו מחמת דבר אחר ופסק הרא"ש לקילא ע"ש והרי"ף כתב דהמסקנא דמחמת עצמן

עצמן תנן ונראה ג"כ רבונתו כהרא"ש אבל הרמב"ם בפ"ד מפרש דאדרבא מחמת דבר אחר מחממי מפי שכתב ווי"ץ לחים ואפילו מחמת עצמן ע"ש והמור והש"ע מסתמי מתימי ונראה שזו מעמם מפני שלהרא"ש מחמת דבר אחר קילא מפי ולתרמב"ם מחמת עצמן קילא מפי ומסילא דשניהם אמורים ולכן כתבו סתם ולא במוכין לחים ומסילא דכל"ל הכל וזכנתי מ"ס. עלנו לחין מחמת עצמן כמוכין הי"כא משכחת לה ומירנו מתרמא דכיני אעמי חמיר הנמיר מתיני יריכותיה על הבהמה שהו חלא זיעה ולה מענמו פ"ט :

בא וכשם שראוי לכסותו כשנתגלה בשבת כמו כן מותר להוסיף על הביטוי בשבת עור מרברים שאין מוסיף הבר וכן אם רצה לייטור כל הביטוי וליהן ביטוי אחר במקומו מותר בין שהראשון חס יותר מהשני ובין שהשני חס יותר מהראשון רבין שהיה עליו שם הטמנה אין זה הטמנה חדשה ומותר ולא עוד אלא אפילו היה על הקרירה ביטוי מרבר קל כמו סרין יכיל למלותו ולכסותו בגלופקרין שהוא בגד עב וכל זה כשנתבשרה הקרירה כל צרכה אפילו מצטמק ויפה לו שהרי אין בזה בישור אבל לא נתבשר כל צרכה אסור אפילו להוסיף על הביטוי מטעם שחוספת זה אולי יגרום לאיוה בישור ועוד שיכיל להיות שיעמידנו כמו שהוא מביטה על כירה שיש בה נחלים ייעשה באופן ההיתר שנתבאר במעי"ב שהכנרים לא יגעו בהקרירה או דרך כלי רחב כמ"ש שם וכ"כ הג"א סק"ג ע"ש אבל הלסון לא משמע כן ולכן נראה דכונתם קעטס הראשון שגברנו ועוד דבהטמנה כמו שהיא למיירי כגון חין היתר ודו"ק :

בב ההטמנה ברבר שאינו מוסיף הבר לא אסרו אלא ברבר חס שנתחמם בכלי ראשון אבל מותר להטמין את הצונן שמתמינו כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפינן צינתו ואפילו אדם חשוב רשאי לעשות כן שכן מציינו בגמ' (ג"א) דר"ג עשה כן ע"ש ולא עוד אלא אפילו אם פינה ותבשיל בשבת מקרירה שנתבשר בה לקרירה אחרת מותר להטמינו ברבר שאינו מוסיף הבר כיון שנפתק מהכלי ראשון ואין חוששין שמה ירתיחנה שותרי בעצמו מצננה בעירווי לכלי אחרת ואיך כשפינן מתיחם למיחם כמ"ש במ"י דנין זה בהעמדה על כירה שיש שם נחלים דבע"כ כוונתו להטמנה משא"כ בהטמנה ברבר שאינו מוסיף הבר ומג"א סק"ד ונראה ואפשר דאפילו בכלי ראשון עצמו כשקררו קצת והיינו כשנמלו מהכירה הניחו איזה זמן על הקרקע או על השלחן דרשאי אח"כ להטמינו ברבר שאינו מוסיף הבר מטעם זה כיון רבונתו לצננה קצת וסו' ומירו

עצמן תנן ונראה ג"כ רבונתו כהרא"ש אבל הרמב"ם בפ"ד מפרש דאדרבא מחמת דבר אחר מחממי מפי שכתב ווי"ץ לחים ואפילו מחמת עצמן ע"ש והמור והש"ע מסתמי מתימי ונראה שזו מעמם מפני שלהרא"ש מחמת דבר אחר קילא מפי ולתרמב"ם מחמת עצמן קילא מפי ומסילא דשניהם אמורים ולכן כתבו סתם ולא במוכין לחים ומסילא דכל"ל הכל וזכנתי מ"ס. עלנו לחין מחמת עצמן כמוכין הי"כא משכחת לה ומירנו מתרמא דכיני אעמי חמיר הנמיר מתיני יריכותיה על הבהמה שהו חלא זיעה ולה מענמו פ"ט :

יח ואילו ברבים שאינם מוסיפים הבר כסות ופירות וכנפי יונה ושאריו נוצות ולפי"ז כרים וכסתות אינם מוסיפים הבר וכן נעורת של פשתן והיינו הפסולת של הפשתן ונראה דפשתן עצמו נ"כ כן הוא ר"א גרעה מכמות זה שאמרו נעורת משום דבנעורת דרך להטמין לפי שאינה שוה כלום שווה הרק הנופל מן הפשתן וכן נמורת של חרשים והיינו הרק הנופל מן העץ כשנידון אותה במגירה וקורין לזה פילק"א או פולאווינע"ם וכן כל הני דכשהן לחין מוסיפין הבר ממילא וכשאינם לחים אינם מוסיפים הבר :

יט וכתב רבינו הרמ"א במעי"ג נ"א דמותר להטמין בפלעים אע"פ שמוסיפין הבר דמילתא דלא שכיחא לא נזרו בה רבנן עכ"ל בלומד אע"פ דבהרחקה מן הכותל נתבאר בה"ט סי' קנ"ה שצריך לתרחיק המלעים מן הכותל וחס אבנים קשים מטעם שיש בהם הרבה חמימות ומקלקלין את הכותל וא"כ פשיטא שמוסיפים הכל מ"מ מר"א שכיח בהם ההטמנה מפני שעלולים לשבר הקרירה ולקלקל המאכל ולכן לא נזרו רבנן בזה ואפר חס בלא נחלים אינו מוסיף הבר וי"ל כמשו" :

ב אע"פ שאין מומנין בשבת אפילו ברבר שאינו מוסיף הבר מ"מ אם ממנו בו מבעוד יום ונתגלה משחשיכה מותר לחזור ולכסותו וגם יכיל לכתחלה לגלותו ולכסותו אם צריך לכך (מו"ס) ג"א. ועמ"ז סק"ד וז"ל אבל אם נתגלה מבעוד יום אסור לכסותו משתחשך דוחו כמטמין לכתחלה ומג"א סק"ג אבל מהתוס' וסו' מביאר דחוקא כשהוא גילה מבעוד יום אסור לכסותו משתחשך אבל כשנתגלה מעצמה מותר ע"ש אבל רבינו הב"י בספרו הגדול הכריע מהירושלמי דאפילו נתגלתה מעצמה אסור ע"ש ובאמת בירושלמי נשאר בספק ע"ש וגם הרא"ש כתב בתוס' ע"ש ודע דנראה דאין חילוק בין

ומיד כל זה באינו מוסיף הכל אבל ברבר המוסף יום נמי אמר דוהו כהמטנה ברמז דלא פלוג חכמים
הכל אמר אפילו להטמין צונן נמור ואפילו מבעור ונחול קר מותר כדמוכס רפ"ג דכ"ג ועמ"ש :

ר"ח [בדין להניח בלי קרה על כלי חמה וכו' ד' מעיפים]:

וגחלים הא הולכים ומתקררים מ"מ חמימותם חזק
מאר ולא רמי לחום של חמין אבל באמת א"צ לזה
אלא לדיעה שנתבאר רבהעמרת שז"ל הקרידה על
הנחלים הוה הטמנה אבל כבר נתבאר ראנן קי"ל
דכל שאין כל הקרידה נטמן בתוכה לא הוי הטמנה
וע' כס"י ש"ח סני' צ"ו :

ג יש מי שמנמנם על אנשים שכימות החורף לוקדים
כלי ובתוכו משקה קרה ונותנין את הכלי תוך
כלי מלא מים חמים להפיג צינתו דוהו הטמנה
נמורה ומ"ו ואנחנו לא שמענו מי שששה כן רק את
זה שמענו שיש נשים שלוקחות הכלי שהקני"ל
בתוכה ונותנין את הכלי בולה לתוך הקרידה הגדולה
של הצאליני"ש ודוהו הטמנה נמורה וברבר המוסף
הכל ביון שהקרידה הוא בתוך התנור שמלא נחלים
ואסור אפילו מבעור יום אם לא שנאמר כסברת הרא"ש
שכתבנו במ"י הקודם סעי' י"ד מטעם דהקרידה היה
מקודם בהתנור ומטעם מחובר ע"ש וכווראי טוב יותר
שלא לעשות כן ולו מפני שהמגור מזהה וגם כהמנה
מותר כמו פה"ה :

ד גם יש לזוהר אצ"נו בשתיית חמין בשבת כבוקר
שמעמירין בתנור כלו חרם או כלי נחשת עם מים
שקדין לז"אק וגם הצאני"ק עם הסרי מעמידים בתנור
ולוקחים בבוקר מהתנור ושותים צריכים לזוהר שלא
יכסו לא הלי"אק ולא הצאני"ק במספחת או בחפץ
אחר שוהו הטמנה נמורה לכתחלה בשבת ברבר
שאינו מוסיף הכל ואסור כמו שנתבאר :

א כתב הרמב"ם ספ"ד מניחין מיחם וכל נחשתו על
גבי מיחם בשבת וקרידה וכל חרסו על גבי קרידה
וקרידה על גבי מיחם ומיחם על גבי קרידה ושח
פיהם בבצק לא בשביל שיחמו אלא בשביל שיעמדו
על חומם שלא אמרו אלא להטמין בשבת אבל להניח
כלי חם על גבי כלי חם כדו שיהיו עומדין בחמימותן
מותר אבל אין מניחין כלי שיש בו רכר צונן על
גבי כלי חם בשבת שהרי מוליד בו חום בשבת ואם
הניחו מבערב מותר ואינו כמטמן ברבר המוסף עכ"ל
וכן הירס"א כנ"י ס"פ כ"ט ודל"ל כניס"א עלפנינו דמיחם
על קרידה אמר וגם רס"י ט"ס כתב כן כהרמב"ם ע"ש
התוספתא ע"ט :

ב ביאור הרב"ם דבמניח כלי חם על גבי כלי חם
אין בזה לא משום מבשל כיון דשניהם חמים
ושניה בחמימותם אבל אם אינם שוים יתבאר כס"י
ש"ח ומשום הטמנה נמי ליכא כיון דהעליון מנולה
אין זה הטמנה ואינו דומה להשהה על גבי כירה
נ"כ דהתם יש נחלים והחמימות רב משא"כ במיחם
על מיחם ורק צונן אסור מפני שמו"יד חום ומע"ש
מותר מפני שאין זה הטמנה וכמ"ש ופשוט הוא
דמ"ש ושח פיהם בבצק ודו כשהבצק נלוש מע"ש
והמיחה מותרת לפי שאינו לקיימא אלא לשעה קלה
ופשוט הוא רכשהקרידה עומרת על האש אסור להעמיד
עליו עוד קרידה או מיחם דוהו השהה ממש ומנ"א
ויש עוד טעם מה שאין שייך בזה הטמנה משום
דהחמימות מתקרר והילך נכ"י ואע"ג דא"כ גם רמ"ן

ר"ח [אם מותר למלטל הדבר הנממי בתוכה וכן בדין סתירת פי התנור וכו' מ"ו מעיפים]:

א במלטר אף הוא לא יחרם אלא שהטמין בהם מעם
אחת וא"כ לא מיקרי שעומדים לכך והם מיקצים
כמקדם ואסורים במלטר מפני שהמטנה היא במקרה
ולכן יש מי שאומר שאם הטמין שני פעמים וזה
כייחד להטמנה ומותרים במלטר (נ"ס) :

ב ולדעת הר"ף והרמב"ם בפכ"ו דין י"ב אפילו
טמן

א רכר ידוע שכל דבר שאינו ראוי לתשמיש היתר
בשבת או אפילו ראוי אלא שאינו עומד לכך
הוי מוקצה ואסור במלטר ולכן אם לא טמן בכגורים
או בכרים וכסתות אלא במיכין כמו צמר נפן ותלישי
צמר רך של בהמה וכי"צא בהם ולא ייחרן להטמנה
תמיד דאם ייחרן הלא ראויים ועומדים להטמנה ומותרים

דמי' ע"ט דנזריך למקומו מותר לקבל החכית ולמה לא התירו נכאן ע"ט ודבריו תמוהים והרי רק נזריך למקומו התירו עס וכנר תמה עליו הפרמ"ג ע"ט וזו"ק :

ך המזמן בקופה מליאה ניוי צמד שאסור למצטין כגון העוסד לסחורה ומקפיד עליהן והוציא הקרירה כגון שראשת לא היה מכוסה בניזים ואח"כ רוצה להחזירה לתוך הקופה דחודה מותר בהטמנה כל זמן שלא נתקלקלה הגומא מותר להחזירה שהרי איני גונג בהניזים ואם נתקלקלה ובהכרח להזיזן אילך ואילך ע"י הקרירה אסור להחזירה ואע"ג דמצטור מן הצד מותר כמ"ש זהו בטלמג בעלמא אבל לא כשצריך להזיזן הרבה דאו הוי כמצטור מסש ביריז ומס' ג' : ד"ה הכל ע"ט ומ"מ לא אסרינן עליה נטילה שמא תתקלקל הגומא דמסי' אס לא התקלקל יחזירנה ואם תתקלקל לא יחזירנה :

ך וזהו בדבר שאינו ניטל בשבת אבל טמן בדבר הניטל מוכן מאליו שאין כאן חשש בחזרתה אף אם תתקלקל הגומא שהרי מותר לתקן ביריז מסש כיון דבדבר הניטל טמן וזהו לשיטת רש"י והי"ט וסו' אבל הרמב"ם כפי' המשנה כתב טעם אחר באיסור החזרה כשנתקלקלה הגומא רצאו מטעם מוקצה הוא אלא מטעם דכשנתקלקלה הגומא ומחזירה ע"י תיקון הגומא נראה כמטמין לכתחלה בשבת וא"כ אין חילוק בין דבר הניטל לרבר שאינו ניטל דבשניהם אסור (וע' גירסאמי ס"פ נ"ט וזו"ק) :

ך אם טמן הקרירה ברבר שאינו ניטל בשבת וכיסה ברבר הניטל על פיה מנלה הכיסוי ואוחז בהקרירה ומציאה דבוראי גם ראש הקרירה פנוי מדבר שאינו ניטל וכן דהיפך אם כיסה הקרירה ברבר שאינו ניטל וטמן ברבר הניטל מפנה סביבותיה ואוחז הקרירה ומציאה רצא נעשה בסים להכיסוי כמ"ש וגם מצט"ל מן הצד הוא כמ"ש וכן אפילו טמן וכיסה ברבר שאינו ניטל אם מקצת הקרירה מנולה ניטל ומחזיר ואם לאי אינו ניטל אא"כ יטול מולג או סכין להנביה הכיסוי כמ"ש בסעי' ד' :

ך תגורים שלנו שסותמין פיהן ברף ושורקין איתו כמ"ט מותר לסתור אותה סתימה בשבת שהריה לפתוח התגור ואין בזה משום סתירת בניין רזהו אם היה שורקין לזמן טרובה אבל הכא הרי לא שרקן אלא כדי לפתחו בשחרית ויכול להוציא התבשילין ולחזור לסותמו אם אפשר כמקדם אך ע"פ הריב כבר נתייבש

טמן בניזי צמר שאינם חשובים כל כך אסורים במלטור בשלא ייחדן לכך ורק אם טמן בעורות בין של בעה"כ בין של אומן מותרים במלטור מפני שאינו מקפיד עליהן אבל לדעת רוב הפוסקים גם ניוי צמר דמי כעורות ואם טמן בהם פעם אחת מותרים במלטור וכן סתמו הטור והש"ע סעי' א' והני מילי סתם ניוי צמר שאינם עומדים לסחורה אבל אם נתנם לאוצר לסחורה ומקפיד עליהן אסורים במלטור בלא יתור או שטמן שני פעמים :

ך דבר פשוט הוא שהצומטין בזבל וסיד וחול ותבן צריך יחוד דא"כ הרי בודאי ישליכם שאין בהם שום חשיבות וממילא שהם מוקצין ולכן צריך לייחדן להטמנה והיחוד צריך להיות לעולם וכן הנותנים אבנים ולבנים סביב הקרירה צריך שייחדן לכך לעולם שהרי כל זמן שלא ייחדם אינם חשובים לו ומשליכן אסור למצטין אם לא שיצניעם וייחדן להטמנה אבל האבנים המונחים על גבי כירה מותרים במלטור שהרי הם מיוחדים להשמיש ומנ"ל מק"ו ואצלינו בסתימת פי התגור יש שסומכין כיסוי התגור בעצים העומדים להסקה ואסורים במלטור אם לא ייחדן לכך וסו' והנשים אינן נזהרות בזה מפני העדר ידיעתן כיריזי מוקצה ויש להזהירן על כך וכן המחין פי התגור בבצויי סחבות צריכין יחוד ואם לא ייחדן אסורין במלטור וכשפותח התגור ינחם שיפלו ולא ינע בהן וענ"ה שכתב דנאכניס לא מהני ממינה כמה פעמים (ו"ט) :

ך כיצד יעשה בשטמן ברבר שאסור במלטור אם מקצת הכיסוי מנולה בלא הניזה או שאר דבר שטמנו בו סנער הכיסוי והן נפלות כלומר שנוטל ביסוי הקרירה במקום הפנוי מהניזים והכיסוי יש תורת כלו עליו ואע"פ שהניזה על הכיסוי ובשטמלטל הכיסוי הרי מטלטל הניזה אמנם זהו טלמור מן הצד כיון שאין מטלטלן בעצמן וקיי"ל דטלטור מן הצד לצורך דבר המותר מותר במלטור כמו שיתבאר בס' ש"ט והא דלא אסרינן שהכיסוי יעשה בסים להניזה כרין בסים לדבר האסור דזהו אם היה הכיסוי תשמיש להצמר אבל בכאן ארדבה הצמר משמש להקרירה לחממו ולפיכך לא שייך לומר דהכיסוי יהיה בסים להניזה ואם כל הכיסוי מכוסה בהניזה אין עצה אא"כ יטול מולג או סכין או דבר אחר וינביה הכיסוי עם הניזה ביחד ומנ"ל סק"ה ועמ"ז סק"ג שהקשה מחכית

ורבים חולקים בזה והאיסור בסתימתו הוא מטעם כיבוי ולא מטעם הבערה והה"ל ותשו' רמ"א וא"ר סק"ט ופשוט הוא רבשהאש בוער כתוכו שאסור לסתמה כולה דוודאי תכבה אך בהנ"ח מקום פתוח מותר ובוודאי צריך מקום פתוח כאיזה משך דא"כ אין זה כלום :

יג אמנם בזה שנתבאר דאין בסתירת התנור איסור סתירה כתב רבינו הרמ"א דיש מחמדין שלא לסתור סתימת התנור הטוח בטיט ע"י ישראל אם אפשר לעשות ע"י א"י וכן אם אפשר לעשות ע"י ישראל קמ"ן לא יעשה ישראל נדול ואם א"א יעשה נדול ע"י שינוי קצת והכי נהגו עכ"ל אבל אצלנו אין המנהג כן וכ"כ אחר מהגדולים וא"ר סק"ט שמהר"ש דב"ש מהר"ל התיר לעשות כן לבתחלה :

יד עוד כתב הא דמותד לחזור לסתום התנור היינו ביום רבב כל הקרדות מבושלות כל צרכן אבל בלילה סמוך להטמנתו ריש לספק שמא הקרדות עדיין אינן מבושלות כל צרכן אסור לסתום התנור נרדם בישראל כמ"ש בס' רנ"ז ואפילו ע"י אינו יהודי אסור כמ"ש לעיל ס"ס רנ"ז עכ"ל ולכן יש לומר בזה שאם לא כשירוע שכבר ננסרו התבשילין ראוי להחזיר ע"י אינו יהודי אבל בלא"ה אם עשו כן ע"י ישראל אסור התבשיל גם בריעבר ער מוצאי שבת בכרי שיעשה אמנם אם נעשה ע"י אינו יהודי הנה שעשו איסור מ"מ יש להתיר התבשיל בריעבר כיון שגם בלא זה היה מתבשל ומג"א סק"ט :

יז ויש להסתפק דאם יש הכרח לפתוח את התנור בשביל חילה או שיש בו סכנה ומותר ע"י ישראל או שאין בו סכנה ופתחו ע"י אינו יהודי אם מותר לצוות אח"כ לאינו יהודי לסתמו בדברים שהתירו סופן מפני תחלתן ונ"ל י"א : או לא התירו ונראה דמותר ע"י א"י ועוד כיון שאם לא יסתמו התנור לא יהיה לו מה לאכול בשבת בבוקר יש להתיר אמירה לעבדים בכה"ג ועדיף טובא ממה שהתיר רבינו הרמ"א לקמן סי' רע"ז לצוות להדליק את הנר לצורך סעורת שבת ע"ש שהרי הוכרח בכאן לפתוח בשביל החולה משא"כ בשם היה יכול להכין מבעוד יום ולכן יש להתיר ע"י אינו יהודי :

דך בזמנם היו מי שהטמינו באבנים והיינו שעשו האבנים כמו בניין שהניחו סביב הקדירה אבנים זה על נבי זה ולכן כיו"ש שחל להיות בע"ש יש אוסרים להטמין

נתייבש השיט וא"א לעשות במקום אלא בסתימת הרף בלבד אמנם אם יש בהתנור עדיין נחלים לוחשות ובפתוח התנור נתלהבו ע"י הרוח כדרכן אסור לישראל לסתום פי התנור שהרי בסתימתן יכבו הנחלים ואם לא יכבו לנמדי מ"מ תמטעם התלהבותם והי מבנה ואין לעשות זה לדבר שאינו מתכוין שהרי בהכרח תהיה כן והיה פסיק רישא ולכן אם כיבולתו לעשות ע"י אינו יהודי לצוותו לסתום פי התנור מה טוב ואין זה אמירה לעבדים שבות דהא אין אנו מצווים אותו לכבות הנחלים אלא לפתוח התנור וזה נעשה ממילא ואם א"א ע"י א"י יותר לבלי לכבות כל פי התנור אלא להניח מקצתו פתוחה או להעמיד הכיסי באלכסון דאן תהיה צד מטה פתוחה :

יח ויש מי שאוסר גם לפתוח התנור בעצמו בשיש שם נחלים לוחשות משום רע"י פתיחתו הרוח יבעיר הנחלים ומג"א סק"א נכס מה"ז וגם זהו פסיק רישא ואין המנהג כן דנשים שלטו פותחות התנור אף שיש שם נחלים לוחשות וגם מדברי רבותינו בעלי הש"ע מובח כן שכתבו בסעי' ז' דאם יש בו נחלים לוחשות מותר לסתמו ע"י א"י ולא ע"י הישראל ולמה לא אסור גם הפתיחה אלא וודאי דאין חשש בפתיחה ואין זה דומה למ"ש בס' רע"ז דהתם פותח הדלת של הבית ונכנס הרוח מהחצר ועוד רשם עיקר החשש מטעם רוח שאינה מצוייה ונרין רוח מצוייה אמו רוח שאינה מצוייה ומ"ז סס סק"ד אבל בפתיחת התנור אל הבית ולא אל החצר אין כאן לא חשש הבערה ולא חשש כיבוי ואע"פ רוח אנו רואים שאחרי פתיחת התנור אינו זמן יתראו הנחלים לוחשות שמקורם היו בקטמים מ"מ הרי בשעת מעשה אינו עושה כלום וגם אח"כ אין זה הבערה נמורה ונרמא בעלמא הוא ולהדיא אמרין בשבת וק"ך : דגרמא מותר ע"ש ומה שכתב המג"א דין זה מהה"ל תמיהני דסס כמ"י נ"ט לא מירי כלל מפתיחת פי התנור אלא מפתיחת החלון כנגד הנר פ"ס ונראה דכוונת המג"א הוא דמ"ל לפתיחת התנור דומה לפתיחת הדלת אבל אין זה דמיון ודו"ק :

יט עוד ראיתי מי שכתב שיש אוסרין לסתום התנור בנחלים לוחשות מפני חשש הבערה שהרוח יוצא דרך נקב קמ"ן ורמי למפיה ומבעיר יותר התנור מאלו היה פתוח לנמדי וסס' ולפ"ז בשסותמין התנור צריכין להניח פתח נדול אבל באמת דברים תמוהים הם

נר"ה ט' ל"ה ור"ע לא תפסו כן ע"ש וה"ק :
ב וזה שכתב רבינו הב"י בסעי' ב' י"א שצריך להוסיף מחול על הקדש ע"ש וכתב בלשון י"א משום שהמטב"ם והמור לא הוכרו זה רק בתוספת יו"ה"כ לענין עינוי בלבד כמו שכתבו בהלכות יו"ה"כ וזה תלוי בסוגיא דיומא שם מיהו רוב רבותינו הבה"ג והר"ף והרא"ש והסמ"ג והסמ"ק ויריאים והר"ן והמניד משנה פסקו ריש מן התורה תוספת שבת וי"מ אמנם לדינא ג"ל דאין ג"מ דהא זהו פשיטא שמוכרח להפסיק ממלאכה קודם השקיעה מעט רצמצמצ אין כח ביד בשר ודם כמאמר המדרש שהבאנו ואחר השקיעה מתחיל בין השמשות שהוא ספק סקילה והעושה מלאכה בשני השמשות בע"ש ובמו"ש בזמן אחר מ"מ מחייב חטאת ונסת ל"ה : וכן פסק הרמב"ם בפ"ה ע"ש וא"כ כיון שמפסיק ממלאכה קודם השקיעה הרי יש כאן תוספת ג"כ שהרי אין שיעור להתוספת :

ג אמנם בעצם זמן בה"ש יש מחלוקת בין הפוסקים דכפי הטבואר מהגמ' וס' ל"ד : הוי זמן בה"ש משך הילוך ג' רבעי מיל אחר השקיעה ואח"כ הוי לילה וכפי שחושבין הילוך מיל לילה חלקים מששים בשעה הוויין ג' חלקים י"ג חלקים וחצי עור אמרו בגמ' ו"ה : כוכב אחד יום שנים בה"ש שלשה לילה ולא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא קטנים הנראים בלילה אלא בינונים ע"ש וז"ל הרמב"ם בפ"ה דין ר' משתקע החמה עד שיראי ג' כוכבים בינונים היא הזמן הנקרא בה"ש בכל מקום והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודין בו להחמיר וכו' וכוכבים אלו לא גדולים וכו' עכ"ל :

ד ודבריו אינם מובנים שהרי בגמ' אמרו דכוכב אחד יום ובע"כ ראינו מן הכוכבים הנראים ביום שהרי מפרש אח"כ ולא כוכבים גדולים הנראים ביום ובע"כ ראבינונים קאי הנראים אחרי השקיעה ועדיין יום הוא ואיך פסק שמהשקיעה הוי בה"ש וכבר חמרו עליו בזה ולכ"ה נפ' לקה"ה פ"כ ע"ט ועוד למה השמיט הך רג' רבעי מיל ואין לומר דפליגי והרי הר"ף הביא שני המימרות ע"ש ש"מ דלא פליגי ואולי הרמב"ם בכוננה כתב כן רמזום דרבר זה נמסר רבובם ולגשים וע"ה וזו הוא היורע לכוין שיעורי מדות רנ' רבעי מיל או להפריש בין כוכבים גדולים וקטנים ובינונים לבן נקיט מילהא דפסיקא

והיינו דשקיעת החמה הכל מכורים כזה ולכן חיקף עם השקיעה הוי בה"ש ואסורים במלאכה ונ' כוכבים הוי ודאי לילה ונ"מ למי שירצה לקרות ק"ש בלילה אי קידוש וכיוצא בזה ואף שלא כולם בקיאים בהוכבים מ"מ אין ממשול בזה אמנם במו"ש בהכרח לדעת הוכבים הבינונים לבלי למעות בהגדולים ובירושלמי פ"ק דברכות איתא רה"ג כוכבים צריכים להיות מקובצים לא מפורדים וז"ל הירושלמי ובלבד דיתחמין תלתא כוכבים דרמין כחדא כוכבתא ע"ש ולכן במוצאי שבת יש ליהרר בס"י הוה וניכסא או הכיל הר"ן ע"ט : הנה לשיטת הרמב"ם חיקף אחר השקיעה מתחיל בה"ש וזו היא שיטת הר"ף והנאונים אמנם רבותינו בעלי התוס' כתבו בשם ר"ת שיטה אחרת בזה ולזה הסכימו גם הרמב"ן והרשב"א והרא"ש בתענית ופ"א סי"ט והר"ן בספ"ב רשבת משום דקשיא ליה דרבותיט אלה דאיך אפשר לומר שמהשקיעה עד הלילה לא הוי רק ג' רבעי מיל והא בפסחים ו"ד : אמרינן רמהשקיעה עד הלילה הוי ר' מילין ולכן פ"י רבינו תם ששני שקיעת הן האחת התחלת השקיעה וממנה יש ר' מילין עד לילה ובשבת מיידינן משקיעה השנייה והיינו שבכר החמה משוקעת ברקיע אלא שעדיין לא עברה אחורי הכיפה וסימן לזה שפני רקיע מארימין כנגד מקומה ולכן מתחלת השקיעה עד ג' מילין ורביע עדיין היא יום והוא לתוספת שבת ומאו מתחיל בה"ש ובנ' רבעי מיל אח"כ הוי לילה :

ה ויש שיטה פראשוניס והלכ"ן והר"ל תמין כיריאיס שמפני קושיא זו אמרו דשיעור ג' רבעי מיל של בה"ש הם קודם השקיעה בעוד החמה על הארץ ולדיעה זו גם קודם השקיעה הוי ספק לילה ולדידהו צריך להפריש ממלאכה ולהרליק את חמרות זמן רב קודם השקיעה ולא נתקבלה שיטה זו והנ"ה כמנ"ס למס' לה ובאמת ברורות הקודמים הוי מקדימים לקבל שבת כמעט שני שעות קודם הלילה ונ"מ ואשרי חלקם וכבר דברנו מזה בס"י רמ"ב סעי' ה' ובס"י רנ"ו סעי' ג' ע"ש וזכ"כ המנ"ס סק"ט :

ו ורבינו הב"י בסעי' ב' לא הביא רק שיטת ר"ת ותפסו לעיקר וז"ל י"א שצריך להוסיף מחול על הקידוש וזמן תוספת זה היא מתחלת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בה"ש והזמן הזה שהוא ג' מילין ורביע רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות ממנו מקצת עושה ובלבד שיוסיף איוה

איהו זמן שיהיה וזרוא יום סחול על הקודש ושיעור זמן בה"ש הוא נ' רבעי מ"ש שהם מהלך ארץ ות"ק אמת קודם הלידה עכ"ל וזהו שיטת ר"ת ואלו"י ס"ל כיון דכרי"ף ורמב"ם הוא לטון הש"ס א"כ כל מה שנספר בגמ' יתפרט בכרייהס האמנס זהו דוחק גדול וכ"כ הרלב"ח בפירושו להל' קה"ח ס"ב דהרמב"ם לא ס"ל כר"ת אלא מיד אחר השקיעה הו' בה"ש וכ"כ המ"מ כפ"ה :

ח והנה רבים מגדולי עולם דחו שיטת ר"ת מכל וכפ' והנ"ל והנ"ל נסידודו ועוד גדולים והחליטו רמ"ד אחר השקיעה הו' בה"ש ואחר נ' רבעי מ"ש הו' לילה וזה שבפסחים אינו יציאת הכוכבים שככל הש"ס נ' כוכבים אלא שתתמלא כל הרקיע בכוכבים והכי משמע בירושלמי שאומר שם כמה דתימא ערבית כיון שנראו נ' כוכבים אע"פ שהחמה נתונה באמצע הרקיע לילה הוא ויירא אף בשחרית כן כלומר ולמה חשבינן יום מעמוד השחר ע"ש אלא ר"ל מיקרי בעת שהחמה עומדת באמצע הרקיע כלומר שלא עברה עדיין כל עובי הרקיע וכן נהגו כל ישראל ובמ"ש נחצין כדברי ר"ת וננספרנו אל"י ס"י קפ"א חרזנו שיטת ר"ת נס"דו ורע דכ"ל השיעורים ששיערו חז"ל הם על אופן אי' וככל ועל תקופת ניסן ותשרי שהם הימים והלילות השונים וממילא דבמדינתנו הצפונית בימות החורף הו' לילה תיכף אחר השקיעה ולכן בחורף יש להזהיר את העם שיקרימו הרבה בעור השמש על הארץ ועתה נדפסו כהלוחות זמן השקיעה של כל ימות השנה ויש להרליק גרות לכל הפחות לא יאוחר מן חצי שעה קודם הזמן הנכתב בהלוח וכל הוהיר וזריו בקדימת שבת קדש מקרימין לו כרכית מן השמים :

מ ומי שאינו בקי בשיעורים אלו ירליק בעור שהשמש בראשי האילנות ואם הוא יום המעינן ירליק כשהתרנגולים יושבים על הקורה מבעוד יום ואם הוא בשדה שאין שם תרנגולים ירליק כשהעורבים יושבים מבעוד יום וכן יש עשב ונקרא אדאני כלשון הנמ' ול"ה : והוא מין שושנה שעלין שלו נוסין לצר השמש ובשחרית נוסין לצמורח ובהציון היום וקיפין ולערב כפופים מאד למערב ור"י ט"ו ובערים הגדולות שלנו שאין רגילים לנדף תרנגולים והיום הוא יום המעינן בוודאי יש לו או לשכינו מודה שעות שהרבה מצוי בימים אלה וגם הלוחות מצויות ביד כולם וירא

שהמורה שעות לא יתאחד וחצי שעה קודם הזמן של הלוח ירליק גרות לא יאוחר :

י כתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' ואם רצה להקדים ולקבץ עליו השבת מפלג המנחה ואילך הרשות בידו עכ"ל ופירשו שמוסיף על רבינו הב"י נ' חלקי שעה מששים בשעה דלרבינו הב"י ד' מילין הם ערב מינומין ופלג המנחה הוא שעה דביע קודם הלידה והם ע"ה מינומין (מנ"א סק"ו) ודברים תמוהים הם שהוסיף נ' מינומין ולכך זה מה הוסיף על רב"י רבינו הב"י שכתב דין זה עצמו כמ"י רס"ו סעי' ב' ע"ש אסנ"ם באמת דכוונת רבינו הרמ"א והרבה חושבים חשכון של פלג המנחה היינו שעה ורביע קודם השקיעה ובאמת זו היא השיטה המחויירת כמ"ש הלבוש בס"י רס"ו ע"ש (והנ"ל נס"י מל"ט) דכ"ל החשבונוט של היום אינו מעמוד השחר עד צאת הכוכבים אלא מגץ החמה עד השקיעה וא"כ יש הוספה על דברי רבינו הב"י שעה ורביע וכן עיקר דרינא ואף לפי המנ"א להשנות הוא מעה"ק עד ז"כ נ"כ א"ש דהכ"י הוא בשיטת ר"ת אבל להרמב"ם נ"י רכטי מיל אחר השקיעה הו' פלג המנחה מיל וחצי קודם השקיעה וא"כ יש נ"כ הרכה מוספת ודו"ק :

י"א שני חכמים במשנה (ג"ד. l) ספק חשיכה ספק אינו חשיכה והיינו בין השמשות אין מעשרין את הזורא כלומר פירות שהם בוודאי סכ"ל משום דמתקן בשבת ואע"ג דשבות בעלמא הוא קסבר נודו על השבות בה"ש (ר"י) ואפילו למאי דקיי"ץ רכ"ל דבר שהוא משום שבות לא נודו עליו בה"ש כמ"ש בס"י ש"ו והו' לרבר מצוה או שיש בזה צורך הרבה ולכן אם באמת אין לו מה לאכול בשבת מותר להפריש בה"ש כמ"ש שם אכ"ל בל"ה אסור אפילו במעשר פירות ררבנן וה"ה דאסור להפריש חלה בה"ש ובהו אין להתיר אף שצריך לאכול משום דקיי"ץ חלת חל אוכל והלך ואח"כ מפריש ובא"י מותר וכן שבת שחל ערב פסח ושכח להפריש מפריש בה"ש דא"א להניח מקצת עד אחר השבת משום חמץ :

יב וכן אין מטבילין את הכלים בין להעלותן ממימאה לטהרה מה שאינו נוהג האירנא ובין מטבילת כלים חדשים דכולהו מתקן ניתנו ואם אין לו כלים במה לאכול בשבת מותר לטבולן בה"ש דלא נודו במקום צורך נודו בשבות בה"ש כמ"ש ויש מי שאומר דלא התיירו משום דיכול ליתנם במחנה לא"ש יהודי

יהודי שאיז מכילה ומ"ז סק"ל ואני תמה על זה דאמו מתנה כשבת מותר שלא לצורך מצוה הלא ודאי אסור ומנ"ל מי ע"ז סק"ל וא"כ מה בין זל"ז ועוד דבסי' שכינ מבואר תקנה זו לענין שבת עצמה אבל בה"ש טוב יותר לטבול בעצמו ולברך ויש ג"כ מי שרוצה לומר דכלי מתכות דצדיקין מבי"ה מן התורה אסור לטבול בה"ש ומנ"ל מי נ"ז והפוסקים לא חילקו בזה ואין מעם בזה אם רק צריך להכיל להשתמש בה כשבת :

יג וק"ו להר"ק את הנרות בה"ש ראסור בכל עניין רהוא ספק מקילה אמנם כשאין לו גר מותר לומר לאינו יהודי להר"ק לו גר בה"ש ממעם שנתבאר וכן מותר לומר לו לעשות כל מלאכה שהוא לצורך מצוה או שהוא מדוד ונחפו עליה דכל שהוא צורך גרול או הפסד מרובה מותר שבות של אמירה לעכו"ם וכן להר"ק גר של יארציי"ט מותר לומר לא"י בה"ש להר"ק כיון שהעולם תופסין זה למצוה אבל עסק גסור לצורך חול אסור אפילו מצמער עליה א"כ יש בזה הפסד מרובה ומנ"ל סק"ו כנס רש"י :

שהכאנו דפ"ג המנחה הוי שעה ורביע קודם השקיעה ושעה אחר השקיעה והרי הן שתי שעות נמזרות וכמ"ש שם שברורות הקודמים היו מקבלים שבת כשתי שעות קודם הלילה והטעם שיכול לומר להר"ק הגר כמ"ש ס"ס רס"ג רכיון ראי בעי לא היה עריון מקבל שבת וכל"ל הוא רכל שיש לו היתר מותר באמירה כמ"ש בס"י ש"ז ואם רוב העיר קבלו עליהם שבת או געשה היחיד טפ"ל להם אף אם הוא עריון לא קיבל שבת ומ"מ מותרים באמירה לעכו"ם כיון שיש מקומות שעריון לא קבלו שבת ריינו שלא געשה בעצמנו ובכה"ג לא נזוד רבנן על אמירה לעכו"ם ולכן ערך חצי שעה קודם השקיעה שבוודאי קבלו שבת בכל מקום אסור או גם אמירה לעכו"ם מיהו לצורך מצוה מותר ובס"י רס"ג יתבאר דמי שבא לעיר ובני העיר קבלו שבת עליהם נאסר גם הוא במלאכה ע"ש וכ"ז למדתי מדברי המנ"ל סק"ז ע"ש :

מז כתב רבינו הב"י סעי' ד' אחר עניית ברכו אע"פ שעדיין יום הוא אין מערבין ואין טומנים משום דהא קבלו לשבת עליהם ולדירון הוי אמירת מומר שיר ליום השבת כעניית ברכו לדירה עכ"ל ולפ"ז לדירון שאימרים לכה רודי הוי זה קבלת שבת ואע"פ דלקמן סי' שצ"ג סעי' ב' הביא רבינו הכ"י שני דעות אם מותר לערב בה"ש בשקבל עליו תוספת שבת ע"ש ולמה סתם כאן לאסור רי"ל רש"ם מיירי ביהודי שקבל עליו תוספת שבת אבל כאן מיירי בציבור ולכן חמירא אפילו מבה"ש ויש מי שחז"ק רש"ם מיירי שקיבל לתוספת שבת ובכאן קיבל קרושת שבת ממש ומנ"ל ואינו יודע טעם בזה דהא בע"כ קודם הלילה הוי תוספת ולכן ג"ל העיקר כמ"ש ומיהו לענין אמירה לעכו"ם לצורך מצוה מותר כמו בבה"ש ומנ"ל סק"ז ועמ"ש נסק"ג ואל"ל הוי קבלה וד"ק :

יך אבל מותר בה"ש לעשר את הדמאי מפני שאין זה תקין נסוד דרוב עמי הארץ מעשרין הן ולכמה דברים התירו רמ"א ב"ל הפרשה ומערבין עירובי הצירות בה"ש שאין בזה ענין איסור והוא דבר מצוה אבל לא עירובי תחומין דהוה כקניית רשות ואסור ומ"מ אם עירב עירובו עירוב כמ"ש לקמן סי' תמ"ו וטומנין את התמין בה"ש ברבר שאינו מוסיף הכל וזהו ברעבר אבל לכתחלה יזהיר לבני ביתו להטמין מקורם בה"ש כמ"ש בס"י הקודם ודע דכל מה שאסור בבה"ש אסור גם כספק בה"ש וגם סק"ל ואין זה כספק ספיקא מכמה טעמים הרא דספק חסרון יריעה אינו נכנס בכלל הספיקות ועוד דהכל ספק אחר הוא ספק יום ספק לילה ועוד יש טעמים וכל מה שאסור בע"ש בה"ש אסור כמוצאי שבת בה"ש וי"ל דהוה ספק חשיכה ספק אינו חשיכה עכ"ל ספק חשיכה ספק אינו חשיכה כמ"ש וה"ק :

מז כתב רבינו הרמ"א בסעי' א' וכן מי שקבל עליו שבת שעה או שתיים קודם חשיכה יכול לומר להר"ק הגר ושאר דברים שצריך עכ"ל ואע"פ קודם פ"ג המנחה לא מהני קבלה כמ"ש לקמן ס"ט שתי שעות קודם הלילה יש חשבון פ"ג המנחה להשיטה

יז כתב רש"י ז"ל כשבת ז"ל לה למלו דהעושה מלאכה בה"ש חייב באשם תלוי ע"ש ובריש פרק ספק אבל תנן שבת ויום חיל ועשה מלאכה באחד מהם ואינו יודע באיזה מהם סביא אשם תלוי ע"ש וי"ל גם בין השמשות הוי כעין זה והתוס' כתבו שם רמוצאי שבת בבה"ש חייב באשם תלוי אפילו לסאן דמצריך חשיכה משני חתיכות ואיקבע אימורא דכאן איקבע אימורא רכל יום השבת ע"ש אבל ע"ש בה"ש לא מקרי איקבע אימורא :

אמרין

רס"ב [לקדש השבת בשלחן ערוך ובכסות נקייה וכו' ה' סעיפים]:

א אמרין בשבת וק"ט: שני מלאכי השרת מלין לו לאדם בע"ש מבהב"ג לביתו אחד טוב ואחד רע וכשנא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומבתו מצעה וסקיו יושנין על המטות מלאך טוב אובר יהי רצין שתהא לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצין שתהא לשבת אחרת כך ומלאך טוב עונה אמן בע"כ ע"ש. ולכן יזהר מאד לסדר שולחני והגרות יהיו דולקות והמטות יהיו מוצעות ומוכנות לשיבה ואצלינו הכסאות מוכנות לשיבה ומ"מ גם המטות שבחדרים יוצעו בכבוד כאלו בא לו אורח נכבד ויפאטא הבית מבעוד יום וגם תקון השולחנות והמטות והכסאות הכל יהיה מוכן מבעוד יום והקערות והכפות והסכינים יהיו נקיים ומצוחצחים לכבוד שבת קרש ויתקן כל ענייני הבית ויפנה קודי עבביש מהכתלים והתקרות לכבוד שבת והכל יעשה מבעוד יום כדי שבמאתו מבהב"ג ימצא הכל יפה ומסודר:

ב כל השלחנות שבבית יהיו מוצעים במפות והמפות יהיו על השלחנות כל הלילה וכל היום עד מוצאי שבת וחישבין זה לביוון גדול לשבת כשהשלחן מנולה והגהרש"ל הגיח על השלחן שאכל שתי מפות לבר הספה הפרוסה על הלחם לפי שבשיקחו הספה שאכלו עליה לנער הפתיתין שלא יתגלה השלחן (ומ"א סק"א) וסגרה זה נתפשט בכל תפוצות ישראל שיהיו מפות על השלחנות כל יום השבת וכל יום ויהאריז"ל הקפיד לאכל דוקא על שלחן של ד' רגלים דוגמת שלחן המקדש ולכך על שני אגודות הדסים וכליל שבת הגיח על השלחן עד למחרתו הטוב של כרהמ"ז עם מעט יין וגם פתיחים על השלחן אבל לא לחם שלם כמ"ש כו"ד סי' קע"ט ומ"ט המ"א אודות זריקה דבר חזן לשלחן ע"ט אגחנו לא ידענו מזה ומכדין הבית נדכר המותר כמ"ש כמ"י ע"ז ע"ט:

ג וישתדל שיהיה לו בנדים נאים לשבת דבתיב וכברתו ורדשינן וק"ג. א. שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול והא דאמרינן וק"ט. א. ולקדוש ר' מכובר זה יוה"כ שאין בו לא אכילה ולא שתייה

אמרה תורה כבדהו בכמות נקייה זהו על כמות יקרה ויפה כמו שאנו רגילים לישא בויה"כ בגד לבן אבל לשנות הבגדים גם בשבת צריך לשנות מבגדי חול דק אין צריך בגדים יקרים ואם אי אפשר לו להחליף בגדיו אמרו שם שישלשלם למטה וזהו ע"פ הבגדים שבזמניהם ואצלינו לא שייך זה וטוב לשנות כל הבגדים לכבוד שבת אפילו חלוק ומ"א וי"ך כבגדי שבת עד אחר הברכה וכו':

ד וגם הנשים נהנות לרחוץ פניהן ויריהן וללבוש בגדי שבת קודם הרלקת הנרות אך יזהרו ראוי יפנה השמש ידלקו נרות ואח"כ ירחצו וילבשו בגדי שבת ובפרט בימי החורף ואם אינן צייתות ידליקו הבעל הנרות כי נשים דעתן קלות ואינן מבחינות בין חרוד מצוה לאיסור נמיד ורע שזה שכתב רבינו הרמ"א כסעי' ג' שילבוש עצמו בכגרי שבת מיד אחר שרחץ עצמו וזהו כבוד השבת ולכן לא ירחץ לשבת אלא סמוך לערב שילבוש עצמו מיד עכ"ל זה ברוחן פניו ויריו בביתו אבל בהליכה לטרחן ח"ו ל"ך סמוך לערב כמ"ש בס" ד"ס סוף סעי' ו' כי זה מביא לחילול שבת ח"ו והרבה פועים כזה כמ"ש שם ויש לחיובים ולטנעם מזה וכו"כ המשנה נדודה:

ה וילבוש כגרי שבת וישמח בביתא שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכזה כראיתא כגמ' וק"ט. א. ד' חנינא מיעטיף וקאי אפניא דמעלי שבתא אמר כווא ונצא לקראת שבת המלכה ר' ינאי לביש מאניה מעלי שבתא ואמר כווא כלה כווא כלה ועכשו אנו אמרים לכבודה מומרים ולכה דודי ובחרו האחרון עומדים וחורים פנינו כלפי הפתח ואומרים כווא בשלום וכו' כווא כלה כלה ויש שהיו יוצאים לשרה לקבל שבת ויש לחצד בהב"ג ואנחנו לא ידענו מזה וכתב הסוד שירבה בכשר ויין ומנרות כפי יכולתו וכל המרבה לכבודו הן בנפו הן בבגדיו הן באכילה ושתיה היו משובח ומשמע להדיא כנישון ל"כ שהסמן מחלמן לעשות מחלוקת בבית כהכנסת שבת קדש ע"ט ולכן יש לזהר כזה מאד וע' שבת ק"ג. וק"ט. ורמב"ם ס"ל וע' קט"ו:

רס"ג [חיוב הדלקת הנרות ועל מי מוטל החיוב וכו' כ"ח סעיפים]:

א כתב הרמב"ם דיש פ"ה הרלקת נר בשבת אינה רשות אם רצה מרליק ואם רצה אינו מרליק ואינו מצוה

נראה ש'פ"ג' מות ל"ג הרי דהמצוה היא גם לשימור הבית:

ד' ולכן נלע"ד דהאשה המברכת אם יכולה לברך במקום שאוכלין ווראי יותר טוב אמנם אם במקום האכילה אשה אחרת מברכת יכולה לברך גם בחדר שאין אוכלין שם וכן אורח באכסניא שיש לו חדר מיוחד יכול לברך שם אף שאוכל במקום אחר והו' שכתב רבינו הב"י בסעי' ט' המדליקים בוית הבית ואוכלים בחצר אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה הוי ברכה לבטלה עכ"ל ומשמע דהקפידא הוא כשאוכלין בחצר אבל אם אוכלין בבית לית לן בה ולכאורה אינו מובן מה בין ול"ז ולפי מה שאמרנו אי"ש דכשאוכלין בבית אף דלא הוי עדיין לילה נסור מ"ם כבוד שבת הוא להיות אור בשעת הסעודה אבל כשאוכלין בחצר ואין הגר אלא מפני עונג ושלוס בית שלא יכשלו אין זה רק בלילה ממש ולא קודם הלילה אף שאור היום נתמעט ולכן אם באמת היה אותו מקום קצת חשוך באופן שיש תועלת בהגדר גם קודם הלילה יצא ידי חובתו ומנ"א סק"ז וע"ס סק"ז והו' כמ"ס ודו"ק:

ה' נר שבת כנר הנכבה שהיא מצוה וחובה על כל אחר להדליקה והיינו שכל משפחה חייבת בהרלקת הגר ולכן האיש בביתו כשאשתו מרלקת ומברכת אף שיש לו חדר מיוחד א"צ להדליק בברכה שאשתו מברכת עליו ובברכתה נכללו כל הנרות שבכל החדרים ולהדליק צריך שלא יכשל בהליכתו ואם הוא בדרך באכסניא אם יש לו חדר מיוחד צריך להדליק ולברך שאין הברכה שבביתו פוטרת הגר שבמקום אחר לנמרי ואם אין לו חדר מיוחד א"צ לא להדליק ולא לברך דמצות הרלקת נר שבת קיים בביתו ע"י אשתו ואם אין לו אשה והוא באכסניא כמו בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם או שאשתו מתה צריכים להדליק נר של שבת בחדרם ולברך עליו ואפילו יש לו במקום אחר אב ואם המדליקין כיון שהוא גדול הוא כבעה"ב בפ"ע וחלה עליו מצות נר של שבת ואינו דומה לכשהוא בבית אביו ואמו שהוא נכלל בכלל המשפחה ואם אין לאיש כזה חדר מיוחד צריך להשתתף בפריטי עם בעה"ב שעומד שם ויצא ידי חובתו ותמיהני שלא נהגו כן ועל נרות של בהכ"ז אין לברך שאין עשויין אלא לכבוד בהכ"ז ולא להאיר ומנ"א סק"ז:

ו' וכתב רבינו הב"י בסעי' ח' שנים או נ' בעלי בתים אוכלים

מצוה שאינו חייב לדרוך אחריה וכו' אלא זה חובה ואחר אנשים ואחר נשים חייבין להיות בכתיהם נר דלוק בשבת אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הגר שזה בכלל עונג שבת וחייב לברך קודם הרלקת ברוך אתה ר' אמה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת כדרך שסברך על כל הרברים שהוא חייב מדברי סופרים עכ"ל ואע"נ דעל כל עונג שבת אין מברכין מיהו הרלקת הגר היתה תקנה בפ"ע כדאמרינן (ג"ה): הרלקת נר בשבת חובה ופירש"י הטעם רכבוד שבת הוא שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין ימא עכ"ל ולרש"י אין זה מעונג שבת אלא מכבוד שבת:

ז' והרמב"ם עצמו בפ"ל חשיב הרלקת הגר מכבוד שבת שכתב שם ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן עכ"ל וצ"ל דתרווייהו איתניהו דכמקום שאוכלין הוה מכבוד שבת ובשאר חדרים הוה מעונג שבת שלא יכשל בהליכתו שם והו' שאמרו שם ותונת משלום נפשי זה הרלקת נר בשבת דכשיש נר יש שלום ולא יכשלו ליפול ולכן מפני שיש בזה כבוד ועונג החמירו בה חכמים ועשוהו במצוה בפ"ע עד שמברכין עליה בחדר ועוד כיון ולדעת בה"ג שיתבאר הוי זה קבלת שבת להאשה המדלקת לכן ווראי שייך ברכה על זה ונהנה"י מות א' ונמרדכי הניחו ברכה זו מירושלמי פ"ד דגי'ה ופ' הרוחא שמכרכין אטר קדשנו וכו' להדליק נר לכבוד שבת פ"ט ולפי לא מלמתי זה גירושלמי ועת"ס שנת סק"א דנמקום חכילה מיקרי עונג ודכרו תמיהים והו' נגד דברי רש"י והרמב"ם פ"ל שהכללו וגם מלשון הרמב"ם נכלן שכתב אפילו אין לו מה יאכל מנואר שמינו כן ודו"ק:

ח' ואין לדרק מדברי רש"י שאם אין אוכלין בחדר זה אין לברך על הרלקת וי שהרי רש"י עצמו כתב שם על דרשא דותונת משלום נפשי וי הרלקת נר בשבת ופירש"י דבמקום שאין נר אין שלום שהולך ונכשל והולך באפלה עכ"ל והו' עונג הרי שנים רש"י לא תלה הטעם באכילה בלבד והו' כמ"ש דצריכים שני המעמים ועוד ראייה דרבינו משולם הקשה איך מברכין על הרלקת נר בשבת והא אמרינן במנחות ומ"נ: דכל מצוה רעשייתה לאו נמר מצוה לא מברכין עליה והכא הגמר מצוה הוה בעת האכילה ותירץ לו ר"י בעל התוס' דהכא נמי נמר מצוה היא שרואה בה לשמש הבית ולישא בל"ם על השלחן והנה נק"י

יכאף לעשות על הפת וכן אם אין ידו משנת לקנות נר לשבת ונר לחנוכה נר שבת קודם למעט שלום בית ראין שלום בבית בלא נר ואין ביכולתו לצאת בנר אחר לשבת ולחנוכה מפני שגנר שבת הוא להשתמש לאורה ונר חנוכה אסור להשתמש לאורה כמ"ש לקמן סי' תרע"ג ואם יש לו נר אחר לשבת די ויקנה בהמות יין לקידוש או נר חנוכה אבל פת עדיף מנר דאכילה קודם לכל דבר ומיהו אם יש לו פת נר שבת קודם לפני שארי מאכלים ומ"ל כ"ד וזה שכתב הרמב"ם אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומרליק את הנר כמ"ש בסעי' א' אין הכוונה שזה קודם ללחם אלא ה"ל אפילו אין לו מה יאכל ומוכרח ליקח לחם בפרוטות שיש בידו מ"מ ישאל וכו' וגם ולפ"ז נסתלקה הרמ"ה שהגלנו סוף סעי' ל"ו :

מג יש סי' שאומר דסומא מברכת להרליק נר של שבת וק"ו מנר חנוכה שסומא חייב כמ"ש ס"ס תרע"ה וגם סק"טו אבל אין זה רמיון כלל דבנר חנוכה ההרליקה היא המצוה והשימוש כנגדה אסור אי"ב שוין הפקח והסומא משאי"ב בשבת שהעיקר הוא השימוש לאכול כנגד הנר ולהשתמש כנגדה ולהסומא אין זה תועלת כלל ואיך הברך וגם אין זה רמיון למ"ש בס"י ס"ט דסומא מברך יוצר המאורות והוה על אור העולם דאי"ב לא יוכלו לילך בדרך בשווקים וברחובות מפני בורות ומפני הקיצין כדאיתא במגילה וכו' : ולכן גם להסומא יש טובה שאחרים רואין אותו שלא יכשל בהליכתו אבל בבית לא שייך כל כך מכשולים וכל סומא בקי בביתו לפיכך נלע"ד שסומא לא תברך וראיה מהבדלה בס"י קצ"ח :

י בנר חנוכה קי"ל לקמן סי' תרע"ה ההרליקה עושה מצוה ואם היתה רלוקה ועומרת שלא לשם מצות חנוכה צריך לכבותה ולהרליקה לשם חנוכה וגם צריך להרליקה על מקומה שצריכה לעמוד ולא להרליק במקום אחר ולהביאה למקומה ע"ש וגם בשבת כן הוא ותוס' ג"ה : סד"ה חונה לפיכך אמרו חכמים שלא יקרים להרליק הרבה זמן קודם השבת באופן שאז אינו ניכר כלל שעושה לכבוד שבת אמנם גם לא יאחר להרליק זמן מעט קודם השקיעה דאז ח"ו יוכל להבשל בספק איסור סקילה ואימתי אמרינן שלא ימהר להקדים הרבה כשאינו רוצה עתה לקבל תוספת שבת אבל אם רצה לקבל תוספת שבת רשאי להרליק

אכלים במקום אחר י"א שכל אחר מברך על מנורה שלו ויש מנגמגם ברבר ונכון ליותר בספק ברכות ולא יברך אלא אחר עכ"ל וכתב רבינו הרמ"א אבל אנו אין נוהגין כן עכ"ל ביאור הרברים נ"ל ראם בא להרליק בבית אחת הכל מורים שכולם יכולים להרליק ולברך כמו כל המצות המוטל על כל אחד מישראל וכמו נר חנוכה אמנם בשאחר בדרך מקודם ואח"כ בא אחר להרליק ס"ל לדיעה שנייה דאולי יש בזה ברכה לבטלה דבכאן לא הלה החיוב על השני דכיון דעיקר המצוה היא בשביל האור ובכאן כבר יש אור ונהי שמוטלת עליו המצוה מ"מ כאן אי"א לו לקיים מצוה זו ודיעה ראשונה סוברת דמיקרי שגם הוא מקיים מצוה זו לפי שברביבו הנרות יתרבה האור וכל מה שנתוסף אורה יש בזה הגדלת המצוה שלום בית ושמחה יתירה ואנחנו תופסים כריעה זו ורבינו הב"י חשש לריעה השנייה ומיהו אפילו לדיעה ראשונה לא יברכו שנים במנורה אחת שיש לה קנים הרבה וגם נסס עליה והמעט דבמנורה אחת מעט אור נתוסף ולא כן כשכל אחר מרליק במנורה בפ"ע ומ"ט המג"א סס ננטיב בליל סקילה שמלנוקות ככה"ל אלונו לא נהנו כן ואלונו רוחות צנוק ומכונות למגילה ולעת ערב אחר הללקת הנרות הולכת למקוה :

ז על הנשאל מוטלת מצוה זו ביותר וכרתנן על נ' עברות וכו' על שאינן זהירות בנרה בחלה ובהרליקת הנר והמעט כתב הרמב"ם שם מפני שהן מצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית וכמדרש איתא לפי שארם הראשון היה אורו של עולם דכתיב נר ה' נשמת אדם והיא הכשילו בעץ הרעת וכבתה נרו של עולם לפיכך מצותה בנר של שבת לכפרה על האור שכבתה ואפילו הבעל רוצה להרליק ביכולתה למחות בידו ואפילו היא נרה נרה יכולה לברך כמ"ש לעיל סי' פ"ח כבר יולדת בשבת ראשונה דמסתמא אינה נקיה בדרך הבעל וכנות ישראל נוהגות לברך כל אחת בעצמה אף כשהן אצל אמן אף שהבעל אינו מברך וסומך על ברכת אשתו כמ"ש בסעי' ה' משום דהחיוב הוא רק על המשפחה כמ"ש שם מ"מ הבנות מפני שהן נצטוות יותר כמו שנתבאר מברכת כל אחת ואחת וטוב שכל אחת תברך בחדר בפ"ע מיה עכ"ל לא יברכו שתיים במנורה אחת כמ"ש :

ך אם אין ידו משנת לקנות נר לשבת ולקידוש היום נר שבת עדיף והוא משום שלום בית וקידוש

להדליק אף בעור היום נרול רביון שמקבל עליו שבת מיר אין זו הקדמה ומ"מ יראה שתהא מפלג המנחה ולמעלה קורם השקיעה והיינו שעה ורביע שעה בזמן שהימים והלילות שוים והעיקר ליהדר שלא לאחד ח"ו וליבנס בספק בין השמשות ואשרי חלקם של המקרימין :

יא איתא בגמ' (כ"ג:) אמר רב הונא הרגיל בנר של שבת הוויין ליה בנים תלמידי חכמים דכתיב כי נר מצוה ותורה אור על ידו נר מצוה רשבת וחנוכה בא אור תורה (ו"ט) לפיכך יהא זהיר לעשות נר יפה ויש מכוונים לעשות שתי פתילות אחר כנגד זכור ואחר כנגד שמור ויש שיעשה גרות כדוכים זה בזה דזכור ושמור ברבד אחר נאמרו ואצלינו אין המנהג כן ומדליקין כל נר בפ"ע ויבליין להדליק ג' או ד' גרות או יותר וכן נהגו ויש נוהגות להדליק ו' גרות ויש עשרה (שליש) וכתבו ראשה ששכחה פעם אחת בלהדליק נר של שבת תוסיף תמיד נר אחר על מה שהיתה רגילה עד כה ואם שכחה שני פעמים תוסיף שתי גרות וזהו כרי שתקנוס את עצמה למען תהא והירה בזה ולכן אם תיתה אנוסה ולא היתה יכולה להדליק פטורה וומ"ט הרמ"א דכשכחה מדלקת ג' כוונתו כשקודם הדליקה ג' דעל דברי המחבר קמי לעשות שתי פתילות :

יב כשם שבשבת מצווים בהדלקת גרות כמו כן ביום רפשיטא רי"ט הוא זמן שמחה ואין שמחה בלא אור ולכן צריכה לברך ברוך אתה ד' אמה אקב"ו להדליק נר של יום טוב והמרדכי והא"ו והנהמ"ו הביאו זה מירושלמי ואני לא מצאתי זה בירושלמי שלפנינו ונשים שלנו מברכות גם שהחיינו בעת הדלקת הגרות ביום ואין פמחות בידן דע"פ רוב בעו"ט מדליקות לעת ערב ממש וקאי שהחיינו על יו"ט ויש מפקפקים בזה והנה להן לבנות ישראל מנהגן וביה"כ יש מברכין ויש שאין מברכין ואנחנו נהגנו לברך ויתבאר בס"י תר"י ע"ש :

יג דבר ידוע שכל הברכות צריך להיות עובר לעשייתן ולפ"ו היה להן לברך קודם ההדלקה ומ"מ אין המנהג כן שמברכות אחר ההדלקה ומעמו של רבר משום דהדלקת גרות הוי אצלן קבלת תוספת שבת ועיקר הקבלה הוי הברכה כמו שיתבאר ולפ"ו אם תברך ותקבל שבת איך מתרת בהדלקה ואע"פ שאפשר לברך ולבזון שלא תקבל עליה שבת

מ"מ הנשים אינן מורגלות בכך ודעתן קצרה מלהבין זאת ועוד ריש מי שסיכר דלא מהני תנאי בזה כמו שיתבאר ולכן מדליקות כל הנרות ואח"כ מברכות וכרי שתהא כעובר לעשייתן מכנסת ענין בידיהן אודי ההדלקה כדי שלא תהנה מהאור ומברכות ואח"כ מסירות ידיהן וזהו כעובר לעשייתן ולפ"ו בירם דמותר בהדלקה תברך מקודם כדי שתהא עובר לעשייתן ממש (הריש"א) ויש מי שהשיג על זה משום לא פלוג (מנ"א סק"ב) וחלקו עליו דבים דהא שבת וי"ט שני דברים הם וכן עיקר לדינא וומ"מ איט כשמנכך כע"ט מנכך קודם ההדלקה ומכיון שלא לקבל שבת וכתבו שראוי לאשה להתפלל בעת הדלקה שיתן לה הקב"ה בנים מאירים כמורה ומ"ט המנ"א סק"א בענין חופה כנר הסיג בעצמו על זה והקוב שדרכים כשהחופה מתאחזת להדליק גרות מקודם ואח"כ לעשות החופה וכן עטינו פעם :
: hnh

יד כתב הבה"ג דקבלת שבת תלוי בהדלקת הנר רביון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ומעמו מפני שראינו שמנהג חכמים היה שהמלאכה האחרונה בע"ט היתה הדלקת הנר ובוודאי כך היתה התקנה שלא יעשו עוד אחריה מלאכה לפי שההדלקה מלאכה מצוה היא לצורך שבת והיא חובה ונמצא שהיא כתחלת שבתה ובקבלתה ומי שמדליק את הנר כבר נומר ברעתו שלא יעשה אחריה שום מלאכה ואין לך קיבוץ שבת נרול יותר מזה (ר"ן ס"ט) וכשמדלקת הרבה גרות רעתה עד שתגמור כל הנרות וע"פ זה כתב רבינו הב"י בסעי' י' שמפני זה נוהגות קצת נשים שאחר שהדליקו את הנרות כברכה משליכות לארץ הפתילה שבידן שהדליקו בה ואין מכות אותה עב"ל ונראה דאותן נשים ברכו מקודם ההדלקה דאלו היו מברכות אח"כ הלא היו יכולות לברכות עדיין קודם הברכה דזהו פשיטא דקודם הברכה לא הוי קבלת שבת עדיין ולפ"ו נשים שלנו שמברכות אחר ההדלקה במ"ש בסעי' הקודם שפיר יכולות לברכות ואח"כ יברכו וכמדומני שכן המנהג ואין פקפוק בזה :

טז וכתב עוד ר"א שאם מתנית קודם שמדליקה שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החון ברכו מועיל ו"א שאינו מועיל לה ויש חולקים על בה"ג ואומרים שאין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית שכיון שאמר החון ברכו הכל מורשים ממלאכתם ולדידן כיון שהתחילו מומר שד ליום

השבת

חובה להרליק אף בחדרים שאין אוכלין בהן כמיש
 מים העיקר אותן נרות שעל השלחן שאוכלין מעורת
 שבת לפנייהם רבהם יש כבוד השבת כמיש וזה שכתב
 שלא להרליק במקום זה ולהניח במקום אחר כבר
 בארנו זה בסעי' ו' רהוי כנר הניכה שצריך להיות
 ההרלקה במקומה ומה נקרא מקומה מקום שרצונו
 ששם תעמוד הנר בליה ונראה רבחרר אחר ממקום
 זה למקום זה לא מיקרי שינוי מקום אמנם מקום
 האכילה הוא העיקר ויש לברך בשם רווקא באותן
 הנרות שיעמרו בעת הסעודה ועמ"א סק"ג והגלפ"ד
 נמנתי וז'יקן ואין לשאול ראהר ההרלקה איך תמלצל
 דגרות רי"ר שאחר ימלצל או היא עצמה ע"י תנאי
 ועמ"א סק"ג :

י"ח אע"פ שלהרלקה מהני תנאי רוב הפוסקים אפילו
 לרעת בה"ג שהרלקה הוי קבלת שבת כמו
 שנחבאר מ"ם לתפלה לא מהני תנאי כגון אם קדם
 היחיד והתפלל של שבת מבעוד יום אע"פ שהצבור
 לא התפללו עריין מ"ם ח"י עליו קבלת שבת ומיד
 אמר במלאכה ואפילו אם אמר שאינו רוצה לקבל
 שבת דכיון שהתפלל ערבית של שבת ובידך מקדש
 השבת בע"כ קב"ל עליו שבת וזהו כמי שיאמר בליה
 איני רוצה לקבל שבת וידאה לי רבבה"ג אפילו היה
 קודם פלג המנחה בע"כ קיבל עליו את השבת ואף
 שנחבאר במ"י רס"א וכן במ"י רס"ו שאין לעשות חוספת
 קודם פלג המנחה ע"ש וודאי לכתחלה אין לעשות כן
 אבל אם עשה כן מי ימחה בידו דאמרי יש לנו שיעור
 לחוספת שנאמר דקירם לכן לא טהני וראיתי מי שכתב
 דזהו דווקא מפלג המנחה ועמ"נו ורבדים תמוהים הם
 אבל באמירת מומוד שיר ליום השבת או לכה דודי
 בסתמא הוי קבלת שבת אבל בשאמר בפירוש שאינו
 רוצה לקבל שבת מוע"ל דאין כאן תפלה וברכה
 לבטלה וכן אם אמר זה קודם פלג המנחה אפשר שאינו
 קבלה ולהמ"א נס"י קס"א סק"י נאס רי"ז אבל בתפלה
 פשיטא רהוי קבלה וכן מצינו לקדמונים שהיו מתפללים
 ערבית כג' שעות קודם הליה וקבלו עליהם את השבת
 ועמ"ד סי' א' וטנ"י סי' א' :

ב אם רוב הקהל שבכה"ג קבלו שבת עליהם והיינו
 שאמרו לכה דודי והיה אחר פלג המנחה גם
 המיעוט שלא היו ככה"ג נמשכים עמהם ואמורים
 במלאכה דכללא הוא דהמיעוט נמשכים אתר הרוב
 אבל כה"ג אחר אינו נמשך אחר כה"ג זה ואפילו
 אם

השבת הוה כבדנו ליריהו עכ"ל ולירין הוה לכה
 דודי קבלת שבת כמיש בס"ס רס"א וכתב על זה
 רבינו הרמ"א והמנהג שאותה אשה המרלקת מקבלת
 שבת בהרלקה אם לא שהתנה תחלה ואפילו תנאי
 בלב סני אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה ער
 כרכו ועיקר הרלקה תלויה כנר שעל השלחן ולא
 כשארי נרות שכבית וצריך להניח הנרות במקום
 שמרליקין ולא להרליק במקום זה ולהניח במקום אחר
 עכ"ל ודבריהם צריכים ביאור :

ט"ז רה"פ רהנה לרעת בה"ג הוי הרלקת הנרות
 קבלת שבת לכל בני הבית מטעם שבארנו
 בסעי' י"ר וכמו קבלת מומוד שיר ליום השבת רהוה
 קבלה לכולם כשרוב העיר קבלו באמירתם כמו
 שיתבאר כמו כן הנהינו חכמים שבכל בית שהרליקו
 נרות הוה קבלת שבת לכל בני הבית אמנם תנאי
 מוע"ל ולמה לא יוע"ל כיון שמתנית בפירוש שאין
 כוונתה לקבל שבת בהרלקה זו ומ"ם י"א שאין מוע"ל
 תנאי והטעם כיון שיש בזה ברכה והברכה בע"כ
 סכנסת אותם בקדושת שבת כיון שמוכרת להרליק
 נר של שבת ואלי"כ הוה כברכה לבטלה ועכ"י נאס
 הכלנו ועוד י"ל טעם דכיון דלהבה"ג היתה זאת
 תקנת חכמים שתהא הרלקת הנר המלאכה האחרונה
 למען תהיה בזה הקבלת שבת אין היחיד ביכולתו
 להוציא א"ע מזה ע"פ תנאו וכל זה הוא לשיטת
 בה"ג :

י"ז האמנם הטור בשם החוס' והרמב"ן חלקו על
 הבה"ג בעיקר הרבר יס"ל רמעולם לא היה עניין
 הרלקת הנר לקבלת שבת וגם מצינו שאחר הרלקת
 הנר סמנו את החמין וסילקו התפילין וע' שנת ל"ה :
 ל"ג טס וע"ש כר"ן נאס המ"ן דנאס לניית דניא היתה
 אח"כ וע"ש נחום' וס"ל לדיפה זו להללקת הנר היתה
 מלאכה חלל המלאכות שהכינו לשנת ולכן אפילו מחן דס"ל
 נחמ' שהיא היתה המלאכה האחרונה נ"כ אינו עניין לקבלת
 שנת ואי משום הנרכה מה נכף הנרכה היא על התקנה
 שתקנו להלליק נר של שנת ומה זה עניין לקבלת שנתו :
 י"ח והמנהג שכתב רבינו הרמ"א הוא כעין הברעה
 בין הריעות דודאי לכל בני הבית אין הרלקת
 הנר עניין לקבלת שבת אבל המרלקת בעצמה כיון
 שמברכת ומזכרת שבת מסתמא קבלה עליה חוספת
 שבת אם לא שהתנה בפירוש ואפילו בלב סני וגם
 העיקר בהנרות שעל השלחן דאע"ג דבכל הנרות יש

אם בזה שקבלו כבר שבת היא היותר גדול שבעיר
 מ"מ כל בהכ"נ נחשב כציבור בפ"ע לענין זה ולכן
 הבא לבהכ"נ בעיר שהקהל מקבלים שבת ואומרים
 לכה רודי והוא לא התפלל עדיין מנחה לא יתפלל
 מנחה באותו בהכ"נ כיון דבשם חלה קדושת השבת
 אלא ילך חוץ לבהכ"נ בעזרה או חדר הסמוך לו
 ויתפלל שם מנחה ואח"כ יבטל לבהכ"נ ויקבל שבת
 ואין לומר הא"ך יתפלל של חול והרי גם עליו חלה
 קדושת שבת ר"ל רחומרא חלה עליו לאסרו במלאכה
 ולא לקרוא לפוטרו מתפלת חול ולכן זה דווקא כשהוא
 לא קבל שבת עמהם אבל אם לא שם על לבו שלא
 התפלל מנחה עדיין וקבל שבת עמהם הרי בעצמו קבל
 עליו שבת ואסור לו להתפלל של חול אלא יתפלל
 ערבית שתים של שבת כרין שבת ולא התפלל כמי
 ק"ח ע"ש :

כא וזהו כשנא במסירת הציבור לכה רודי אבל אם
 בא מקודם אפילו בעת אמירת המזמורים שקודם
 לכה רודי שנהנו לאומרים יוכל להתפלל מנחה אע"פ
 שידע שימשוך תפלתו עד אחר קבלת שבת כיון
 שהתחיל בהיחר ויש מי שאומר דווקא שהיה סבור
 שיגמור קודם קבלת שבת אבל אם יודע שלא יגמור
 לא יתחיל (ט"ז סק"ג) ולא נראה כן ראין זה מהאיסורים
 שלא יתחיל להתפלל אלא הידור בעלמא וזכ"מ נמנ"ל
 סק"ט וז"ל ה"ר סק"ט וכן עיקר לרינא אמנם ככה"ג
 אם ירצה יוכל לצאת ולהתפלל במקום אחר אבל אינו
 מוכרח לעשות כן :

כב לפי מה שנתבאר דהיחיד נגדר אחר הרבים
 מבהכ"נ שלו לפי"ו יש להסתפק אם מבהכ"נ
 שהוא מתפלל שם כבר קבלו שבת והוא עדיין בביתו
 ונאסר במלאכה אם גם בני ביתו נאסרו במלאכה ואם
 לא הרליקו בביתו נרות עדיין אסורים להרליק ונגדרו
 אחר הבעה"ב או דילמא ררק הוא אסור במלאכה אבל
 בני ביתו מותרים ואין לרמות זה למה שנתבאר בסעי'
 י"ח דהאשה שהרליקה קבלה שבת וכל בני ביתה
 מותרים במלאכה דהאשה אינה נחשבת לעיקר שבני
 ביתה נדרו אחריה אבל האיש אפשר שכני ביתו
 נגדרים אחריו וצ"ע לרינא דאורייתא זהו כעין נרירה
 דנרירה דהוא נגדר אחר הבהכ"נ שלו והם נגדרים
 אחריו ולא אמרינן נרירה לנרירה כעין דאיתא בשבת
 לענין חיוב חטאת (ט"א.) מיהו זהו וודאי דאם רוב
 העיר כבר קבלו שבת דאז כולם המיעוט בין אנשים

בין נשים אסורות במלאכה ואם לא הרליקו נרות ירליקו
 ע"י אינו יהודי :

כג אפילו אורח שבא לעיר כע"ש לעת ערב ואנשי
 העיר כבר קבלו שבת עליהם שאמרו לכה רודי
 נאסר מיד במלאכה אע"פ שעדיין היום גדול ואם היו
 עליו מעות או שארי חפצים המוקצים אינו מטלטלין
 אלא נכנס לחדר ומניחן ליפול ע"י מלטול מן הצד וזהו
 כשהיה לאחר פלג המנחה ועכ"ו רשאי להתפלל מנחה
 של חול וכמ"ש בסעי' ב' ומעשה כתוב בשבלי הלקט
 על ר' אברהם ור' יעקב אחיו שבאו לעיר אחר שיצאו
 הקהל מבהכ"נ ולא נתנו להם שלום ולא הניחום ליכנס
 למחד מבהכ"נ ובאחד בשבת נדרו עליהם תעניות
 חמשים ימים רצופים ולהשלים נ' ימים אלו בצומות
 ומלקיות ועוד נדרו עליהם לתת מממונם לפירון נפשם
 לקופה של צדקה וכו' ע"ש ונ"א :

כד ואם בטעות קבלו הציבור עליהם שבת כגון
 שהיה יום המעונן וחשבו שהוא סמוך לליילה
 והרליקו נרות והתפללו תפלת ערבית של שבת ואח"כ
 נתפדו העינים וזרחה החמה והיה עוד היום גדול אם
 כשהתפללו היה מפלג המנחה ולמעלה אינם צדיקים
 לחזור ולהתפלל ערבית ולא מטרחינן להו לציבורא
 (נכרות כ"ז:) אבל אם יחיד הוא שמעו בכך צריך
 הוא לחזור ולהתפלל ערבית ולענין עשיית מלאכה בין
 ציבור בין יחיד מותרין כיון דהקבלה היתה בטעות
 וי"א דקבלה בטעות בציבור שמה קבלה רכיון דלא
 מטרחינן להו לחזור ולהתפלל ממי"א שתפלתם תפלה
 ואסורים במלאכה ולכן אותם שהרליקו נרות אסורים
 במלאכה אך אין המיעוט נגדר אחריהם ואותן שלא
 הרליקו ולא התפללו מותרין ונ"ל לפרש הך י"א דהאשון
 טכסעי' י"ד וכפמ"ט המנ"ל נסק"ו וזכ"מ המ"ו סק"א
 אינם מוכנים הר"ק :

כה ברין המעות שנתבאר כתב רבינו הב"י סוף סעיף
 י"ד ר"א שאותו נר שהורלק לשם שבת אסור
 ליגע בו ולהוסיף בו שמן ואפילו אם כבה אסור למלטלו
 עכ"ל ואינו מיבן כלל דזה שלא קיבל שבת עדיין למה
 היא אסור ליגע בו ולהוסיף שמן ולמלטלו וכבר הוא
 עצמו חמה בזה בספרו הגדול ע"ש ויש מי שאומר דמ"ל
 לריעה זו דקבלה בטעות שמה קבלה כמ"ש ולכן הגר
 הזה חוקצה למצותו והא דאסור ליגע דנורין שמה
 ישחמש בו ומנ"ל סק"ז. ואין שום מעם לזה דמנ"ל
 לנודר כן ולמה לא יוסיף בו שמן ולענין נראה דלא
 מאיסוד

על דין זה ונדרו דבריו ופ"ו ותיקו וכו' עליו זכרי הלכות שחולק בזה ופשוט הוא אם אמר המכיר באמצע הסעודה שמותר במלאכה אך צ"ע אם יהיה ביכולתו לומר רצה בכהמ"ו וס"ס סק"ג :

בין ודע דאע"פ דבע"פ נתבאר דהמיעוט נגדן אחר הרוב כשהרוב קבלו עליהן שבת מ"מ כמוצאי שבת אינו כן דאף רוב העיר משיבין הרבה כליה מ"מ ביכולת היחיד להתפלל ולהכיר ולעשות מלאכה ופ"ו וס"ס וס"ס נ"ד דהו"ו כמו בע"פ קודם פלג המנחה אין המיעוט נגדן כפי"ו וה"ה כפי"ו כשכבר הניע זמן חוץ שאין שום טעם בהוספתו :

בחן יש מי שרוצה לומר דלמעט הראשון שבמע"י כ"ז דאי בעי לא קביל שבת דאם הוא מבהב"ג שכבר קבלו שבת זמ"מ הוא קיבל עמהם שאמ"ר ו"ו לומר לאיש מבהב"ג אחר לעשות ו"ו מלאכה משום דבכה"ג ליכא מעמא דאי בעי לא קביל דהיחיד נגדן אחר הרבים ומח"ס ולא נהירא כלל דכיון שיש דק מציאות שלא יקבל מותר וה"ל אי בעי היה הולך לכה"ג אחר ונ"מ יש מי שרוצה לומר דמסקל שבת מקדם הוי לכה"ג נדר ויכ"ו להתירו ולנוט נהנה"ו ודברים תמוהים הם דכיון דקיי"ל דלרוב הפוסקים תוספת שבת דאדרייתא ואין שיעור להתוספת אי"כ זה שעשה תוספת מרובה הלא דין התורה הוא ולא ראיתי דבר זה בשום פוסק ולכן אין לסמוך על זה למעשה ופשוט הוא שאין להסתין על אדם נדר בכה"ג כשעריין לא בא ולא על שום דבר בעולם ונמ"ל ס"ל לכל פנות ומ"ס ס"ס סמוך לכה"ג נ"ל לכה"ג ומ"ס אח"כ מוסב וכו' ר"ל שהיה מקומות שהמיתו ואמרו מוסב וכו' ונתב לזה רק במקום רשות כלומר כשהתפללים במניין אבל בכה"ג לא אמרינן מוסב שהיו שוננין וכו' ויש לחמות בהם עלא ימתינו על מי עלא חיקן מחללו חסילו אינו סמוך לכה"ג וז"ל :

מאיסר מוקצה נגעו בה אלא כלומר דאע"פ דקיי"ל הקדש מעות אינו הקדש מ"מ בין דכציבור לא מפרחינן להו ואמרינן שקבלתם קבלה וממילא נדר זה הוקצה למצותו ולכן אמר להשתמש בו תשמיש של חול עד מוצאי שבת וכונתו דאמר ליגע בו ולהסיף בו שמן לתשמיש חול ואפ"ו ככה אמר למפלו לתשמיש חול עד מ"ש וכן מי שהדליק נרות לשבת והתנה שעריין אינו מקבל שבת מ"מ הנרות איתקצאי למצותם ואמרינן להשתמש בו תשמיש של חול בין הוא בין אחרים ופ"ו :

בין כתבו רבותינו בע"פ הש"ע סעי' ר"ז י"א שמי שקבל עליו שבת קודם שהשיכה מותר לו לומר לישראל חבריו לעשות ו"ו מלאכה ומותר לו ליהנות מאתה המלאכה בשבת וכ"ש כמוצאי שבת ומי שמאחר להתפלל כמוצאי שבת או שממשך מעורתו כליה מותר לומר לחבריו ישראל שכבר התפלל והכיר לעשות ו"ו מלאכתו להדליק ו"ו נרות ולבשל ו"ו ומותר ליהנות ולאכול ממלאכתו עכ"ל ויש בזה שני טעמים האחת דכיון שהוא בעצמו היה יכולתו להיות מותר בזה כגון בע"פ דאי בעי לא קביל שבת עריין ובמ"ש דאי בעי היה מכיר בעצמו וכל שיש לו היתר בעצמו יוכל לומר לחבריו ואין בזה משום אמירה שבות וכמו שאמרו בגמ' וק"ו : מותר לאדם לומר לחבירו לברך פלוני אני הולך למחר שאם יש שם בורגנין הולך וכמ"ס לקמן כפי"ו ש"ו ע"ש ועוד טעם דלא מצינו אמירה שבות אלא ברבר האמור לכה"ג ישראל אבל במה שלאשני מותר כגון בכה"ג למה לא יאמר לחבירו רבר המותר לו ופ"ו סק"ג ומצר טעם הראשון קילא מ"ש מע"ש דבע"פ נהי שהיה יוכל לבלי לקבל שבת עריין מ"מ עתה אין לו היתר אבל במ"ש הא ביכולתו ככ"ו נגע לומר המכיר ומותר במלאכה כמ"ש בס"י דצ"ס ומ"ג סק"ג ויש מי שרוצה לחלוק

רמ"ד [במה מדליקין ובמה אין מדליקין וכו' י"ג סעיפים] :

וקפץ ור"י כ"א . א שאין נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחיץ וס"ס השלחת קופצת וכן יש שמיים שאין מדליקין בהן מפני שאין נמשכים אחר הפתילה ויבא להמות וס"ס ובפתילות שהאור מסכך בהן חיישינן שיתקן הפתילה כשבת וכו' :

ב וכן שני חכמים במשנה וכו' : א כמה מדליקין ובמה

א כוונת חכמי הש"ס לא היו מדליקין כמו בנרות שלנו של חלב ושל שעיה אלא היו מדליקין בשמיים ועושים פתילות וניתנים לתוך השמיים כמו שאנו מדליקין היום כנפש שלנו ואמרו חכמים שיש פתילות שאין מדליקין בהן לפי שהאור מסככת בתן שאין אורו זקף ונח במקום אחד אלא נרדע

וכמה אין מדליקין אין מדליקין לא כלכך והוא
 סין ארו שיש בו כמו צמר נפן בין העץ ובין הקליפה
 ומול ולא ברוחן והוא פשתן שלא נפרץ ויש בו פסולת
 ולא בכלך והוא פסולת של משי (גס) ולא בפתיחת
 האידן והוא סין ערכת שיש בו כמו צמר נפן בין
 קליפה לעץ (גס) ולא בפתיחת המדבר והוא סין עשב
 ארוך ומדך שכתוכו ראוי להדליק בו (גס) ולא בידוקה
 שעל פני המים והוא הירוק שגדף מביב הספינה
 כששוהה לעמוד במקום אחר על פני המים (גס) והוא
 הכר מפולי פתילות וכן אין לעשות פתילות לא מצמר
 ולא משיער (גמ') ונראה דמכל מיני צמר בין מכבשים
 בין מנמלים ומעוים אין מדליקין ולרעת רש"י גם
 בקנבוס שקורין קאנאפליא ובצמר נפן שקורין באויל
 אין מדליקין ורבינו תם חלק עליו דמאלו הפתילות
 טובות מאד ונחנו כ"ת (מול) ועד כאן פסול פתילות :
 ג' ומכאן ואילך פסול שמנים לא בנפת ולא בשעיה
 כלומר להתיך שעיה ולתת בתוכה פתילה כמו
 בשמן אמור אבל נרות שעיה שלנו מיביב להדלקה
 ומס' גס' ולא בשמן קיק ויש בנמ' ג' פירושים כזה
 ע"ש והרמב"ם בפ' המשנה כתב ורועי עשב
 שמנים והשמן עב ביותר והמוד כתב שמן העשוי
 סגריני צמר נפן ושני הפירושים בנמ' שם ויש עוד
 פ' בנמ' שיש סין עוף וקיק שמו ונתנן השומן שלה
 בנר ודולק ע"ש ולא זכרו זה מפני שאינו מצוי כלל
 ודריסה' ולא בשמן שריפה והוא שמן של תרומה
 שנמטא ואסור באכילה ועמד רק לשריפה ויש בנמ'
 וכ"ג : שני אוקימתות חרא דמיירי בכל ע"ש והאיסור
 הוא אע"ג דשמן יפה הוא ונמשך אחר הפתילה מ"ם
 מפני שמצוה עליו לשורפו וישינון שמא ימה כרי
 שתכלה מחר והשנית דמיירי בע"ש שחל בו יו"ט
 והאיסור הוא משום דאין שורפין קרשים בי"ט
 ומתמב"ם מכאור שתפס כן רבשכת לא הוכיר זה
 כלל וכירט פ"ג הוכיר זה לענין חלה שנמטאת ע"ש
 וממילא רה"ה בתרומה רהכ"ל אחד :

ך ולא בשמן האליה ולא בחלב כשמדליקין בו כמו
 בשמן אבל נרות שלנו של חלב טובים מאד ולא
 בעשרן והוא פסולת של הזפת ומתחלה זב עב ואינו
 נמשך אחר הפתילה ואח"כ זב צלול ואף שנמשך
 אחר הפתילה מ"ם מפני שריחו רע וישינון שמא
 ינחנו ויצא וחובה לאכול בשבת במקום נר (גמ' כ"ה) :
 וה' שאנו מדליקין כנפט שלנו שקורין נא"א מפני

שהגם שאינו ריח טוב מ"ם גם ריחו רע לא טיקדי
 ועוד רכשהוא סגור כפמט ומעמידים עליו כלי וכוכית
 כדרך הלאמפרין שלנו אינו מריח כלל וגם בבית
 שרים מדליקין אותו ואין לשאול בעיקר הטעם שמה
 ינחנו ויצא והוא כמה ריחין לאכול בחצר וי"ל שהנרות
 לעונג נצטוו ולא לצער ואם הוא נהנה בחצר יותר
 מפני האויר או מפני הזכוכים שבבית פשיטא שמוותר
 לאכול בחצר ונ"ח גס' הנהמ"א אבל מיה עכ"פ שלא
 תהא צער מעצם הנרות וכן אין מדליקין בצרי שיש
 שרף הנוסף מעצים שקורין קפף והטעם מפני שיש
 לו ריח טוב מאד והריח נורף וישינון שמא יסתפק
 מ"גנו (גמ' גס) ותניא בתוספתא תנותן שמן לנר חייב
 משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה
 ור"ט' ויש בנמ' עוד טעם על צרי מפני שהוא מעופף
 ונדבק בכוחלי הבית ומבעיר הבית וישינון שהוא
 כהול על ממונו ויבא לכבות (מס' גס) ומכאן יש
 ללמוד שלא לפתום חתנור בעץ מטעם זה וכמה
 פעמים באים לחילול שבת מצד זה (מג"א סק"ט)
 ואצ"לנו מותרים החנור מפני שהתנור נדול והנחלים
 מקוטמים ורחוקים הרבה מהכנסו ואין חשש בזה :
 ח' אמרו חז"ל שם רטבע השמנים הרע' האלו שאם נתנן
 לתוכן שמן יפה כל שהוא נמשכן אחר הפתילה
 ועכ"ל גם בכה"ג אמרו חכמים שאם אתה מתירו
 בעירוב שמן יפה יבא להדליקו גם בלא עירוב ויבא
 לירי הטייה ואין זה כנזירה לנזירה מפני שהוא קרוב
 לווראי שיבא להטות ועוד דכ"ל חרא נזירה היא
 דבשעה שגורו שלא להדליק בהם נזרו על כל האופנים
 בין שיהיו בפ"ע בין ע"י תערובות (מ"ז סק"ל) והעיקר
 כתירוץ הראשון שכן כתב רבותינו בעלי התוס'
 וכ"ג : סד"ה נזירה ו"ל דכ"לנו מהותך וולאי יפה לסי
 סלינו כמשך וכו' ט"ס :

ך בשמן דנים מדליקין אבל בקרבי דנים שנימוחו
 אין מדליקין אף שהוא נמשך אחר הפתילה אך
 דנורין נימוחו אמו לא נימוחו ולא נימוחו אינו נמשך
 אחר הפתילה וכן חלב מבושל ומהותך אע"פ שנמשך
 ניכ אחר הפתילה מ"ם אמרו חכמים דנורין משום
 חלב שאינו מהותך דאינו נמשך אמנם אם נתן בקרבי
 דנים שנימוחו ובחלב מהותך מעט שמן יפה מדליקין
 בהם ולא נדרינן אמו לא נתן בהם שמן ואמו לא
 נימוחו ולא סדוהך רוחו נזירה לנזירה נמורה ולא
 נדרינן (גמ' גס) אבל בדין הקורם לא הוי נזירה לנזירה
 מהמעמים

מהמעמים שבארנו בסעי' הקודם ועוד רבבאן די שלש נידרות במובן ובולי האי לא נזרינן וזהו הנרין נחנך מהותך שמהל מתחלת יציאתו מן הכהמה פ"ט ומכל הפוסקים אינו משמש כן וזהו כוונת המנ"א נסקי"א פ"ט :

ן וכן הדין בפסולי פתיחות אם כרך רבר שמדליקין בו על נבי רבר שאין מדליקין בו אע"פ שעתה האור אינו מסבך מ"מ אין מדליקין בו משום נזרינן שמה יבא להדליק ברבר שאין מדליקין בו ברבר כמו שנא' נבי שמנים אמנם זהו רק אם הכוונה היתה ששניהם ידלקו אבל אם לא היתה כוונתו להדליק שניהם אלא רמחוק שהיה רק הוסיף בחיובו להעבותו אחר אע"פ ששניהם דולקים רבבאן לא שייך שנחשוש שידליק בו לבדו שהרי לא היתה כוונתו כלל להדליק בו ומדשי' שם משמע רבנחכין להעבותו אינו כורכם ביחד ולא בשביל העובי עושה כן אלא כדי שלא תסבע הפתילה הבשרה כהשמן מניח הפסולה למטה ומטמך עליה הכשרה ויש שרוצים לומר דלדשי' בהדלקת שניהם אסור ככל נוני ומנ"י ומ"ז סק"ז ולפענ"ד נראה דגם רש"י יורה להררף שמתיד אלא שמתפש' בנב' כוונה אחרת ע"ש ונלשון הכ"י נפשי' נ' עכתה ואם נתכין להקשות וכו' כדי שלא תשגל לתמה פ"ט פתח בלשון הר"ף וסיים בלשון רש"י פ' מור וכו' ודליקו :

ח מסעם שנתבאר מותר לברוך רבר שמדליקין בו על נבי נמי או קש כדי ליתן הפתילה בעששית שהרי אינו מתכוין להדליקתם וכן מותר ליתן נרניר של מלה ונרים של פול על פי הגר בע"ש כדי שיזא דולק יפה בשבת דוזה סנולה שתרלק יפה ואין בזה שום חשש ושאר פתיחות חיי' מאלו שחשבנו מותר לידלק בהם ונראה דצמר נפן הוא היותר טוב מכלום שאורה צלול ונמשך יפה אחר הפתילה וכן כל השמנים חוץ מאלו שחשבנו מותרים בהדלקה אך שמן וית מצוה מן המובחר ושאר שמנים קודמים לשעוה ושעוה לחלב ומנ"א סק"ז אמנם אצלינו שהחלב מוקק הוא יותר טוב מנר של שעיה כמו שאנו רואים בחוש וכבר נתבאר דזה שאסרנו שעוה וחלב והו בהדלקה כשמן אבל אם כרך שעוה או חלב סביב הפתילה כנרות שלנו מדליקים בהם וכן זפת ואם כרך שמן פסול ופתילה פסולה ביחד אסור להדליק בו וס' סק"ז ושמן אע"פ שהוא נמשך מאד

אחד הפתילה אכל שמרי שמן אין נמשכין ואסורים בהדלקה לשבת וס' סק"ז :

ח כל הפסולים להדלקה בין פסולי פתיחות בין פסולי שמנים אסורים בין בנרות שעל השלחן לאכילה ובין שארי נרות שבבית שהרי כולם עשויים לאור וליהנות כנגדן בתשמישים ואם הרליק ברברים האסורים אסור להשתמש לאורן אפילו תשמיש שא"צ עיון דחיישינן להטייה וס' סק"א ואפילו יש אחר עמו אסור וכו' סק"ג ולא רמי' למ"ש בס' ער"ה כהא ראסור ללמוד לאור הגר שמא יטה רשנים מיתרים ושאי התם דהחשש הוא משום דרבר הצדק עיון יש לחוש לשכחה שבת מפני העיון וכשיש שנים השני יוכרנו אבל בכאן דהחשש מפני שאין הגר דולק יפה ישכח ויטה יש לחוש גם בשנים שישכחו מפני העדר האור ולא רמי' לעיון דרחוק ששנים יהיו הרבה מרורים בעיון וישכחו ששבת היום :

י אבל רבינו הרמ"א כתב בסעי' א' ר"א דאם יש נר אחר מדברים המותרים מותר להשתמש לאור האחרים וכן רבר שאפשר בלא נר מותר לעשות אפילו אצל נרות האחרים ולצורך שבת יש להקל כדעבד עכ"ל ויש מי שפירש דה"פ דאם יש נר מותר מותר להשתמש אצל האסורים אפילו כשהן עומדות בחדר אחר רכיון שיש נר אחר בשך יוכור ולא יטה גם במקומות אחרים ודבר שאפשר בלא נר כגון למשך יין מן המרתף וכיוצא בזה מותר גם בלא נר כשר ויש להקל לצורך שבת וכשעומד הפסול אצל הבשר מותר בכל ענין להשתמש אצלו אפילו אם אין כזה צורך שבת כל כך ומנ"א :

יא והלבוש השמיט זה לנמדי ובאמת קילות נדולות הן ויש על זה קושיית מסונית הש"ס ומרוב הפוסקים לא נראה כן וגם אין זה סברא כלל רכשיש נר כשר יוכור גם על הפסולים וגם מ"ש אפילו אצל נרות האחרים מותר לנמדי דהא מיירינן בנרות האחרים ולכן ג"ל דה"פ רכשיש נר כשר עומד בחדר שיש נרות פסולים מותר להשתמש לאורם ולא יבא להכות מפני שיש לו אור יפה מהבשר אבל בחדר אחר אסור ואח"כ קאמר דרבר שאפשר בלא נר מותר לעשות אף כשאין נר כשר כלל וכן נלע"ד שיש להורות ולא להקל ביותר וכו"מ מדברי הא"י סק"ז :

יב המדליק את הגר צריך שידליק רוב מהפתילה מה שיוצא מן הגר דאל"כ קרוב להכבות וכן בנר ש

מחורבת ותאחו בו האור יפה ואין מדליקין על השלחן
 בנר ישן של חרס ומנ"ל סקט"ו מפני שהיא מאוס
 ואם הוא מצופה כמו פאליו"א או של זכוכית אינו
 מאוס ומותר להדליק בו ;
 יג יום שהל להיות ע"ש אין מדליקין בחתיכת בנר
 שיש בו נ' על נ' מצמצמת רמפני שכל שיש
 בו נ' אצבעות על נ' אצבעות שם כלי על זה לענין
 טומאה וכיון דאדליק בה פורתא הל' שבר כלי ואין
 מדליקין בשברי כלים ביו"ט כמ"ש בס' תק"א אמנם
 אם נדלה מעו"ט ועשה פחילה כבר נתכללה מתורה
 כלי ומותר להדליק בה ונמ' ל"א :

של שעה ושל חלב צריך שירדק רוב הפתילה שעל
 ראש הנר אבל איצ להבהב הפתילה דלא קי"ל כמאן
 דסי' דצריך הבהוב רגם בלא"ה הר"ק יפה אמנם
 הבה"נ פסק ראיין מדליקין לא בסמרטוטין והיינו בנר
 פשתן שכלו ולא בפתילה שאינה מחורבת וצ"ל דסי' דסי'
 רגם קי"ל ראיצ הבהוב זה הבהוב נסוד כלומר
 שירליקה בטוב ולכבותה הנעשית קרוב לאפר רח"כ
 יפה להדליקה אבל קצת חרוך צריך דא"כ לא
 תדלק בטוב ולכן אין מדליקין בסמרטוטין רבהם א"א
 לתבהב מפני ישנן ועכ"ו ומנין מה שהכריענו לזה ודו"ק
 והגשים נהנו להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהיה

רס"ה [אסור ליתן כלי תחת הנר ובו י"ג מעיפים] :

לפניו עמל כזה ע"ש שכתב דעמנו של הרמב"ם הוא
 מיק"ה ;
 ג ובידושלמי אומר לנמרי מעם אחר משום מכעיד
 והיינו ראינן המותר להדליק הנר בע"ש שתהא
 דולקת כל השבת וזה כשכולם בחר אבל כאן שהשמן
 בפ"ע ונפול טיפות טיפות להיך הנר אין התחברות
 לטיפה זו עם האחרת ונמצא שהטיפה הנפול בשבת
 הוי כעשאו בידים או משום דנזרינן שמא יערה
 מהשפופרת לתוך הנר בשבת ויהחייב משום מכעיד
 ע"ש ומהרמב"ם והטור משמע שהאיסור הוא משום
 מוקצה אבל משום מכבה הוא תמוה ויהל"מ עס הקשה
 על הרמב"ם למה לא כתב משום מכבה ע"ש וקושימו תמוהו ;
 ד ומצאתי מי שכתב רבכאן יכול להיות כיבוי ממש
 ראין החשש שם איתפך מעט מהשפופרת אלא
 שמא יקח השפופרת כולה מעליה בעוד הורדת הטיפין
 ואז יתכבה ממש לנמרי וי"ש כזה פ"ג סי' כ"ח אמנם
 הרא"ש פ"ב רביצה וסי' י"ו הביא ממשנה זו ראייה
 דלא כהתוס' דמעמא דמתפך חייב משום מכבה
 משום דממעט האור דהא הכא אין האור מתמעט
 ועכ"ז חייב משום מכבה אלא המעט משום נרם כיבוי
 רכשיתפך ממנו ינרום שתתמדת לכבות ובגרום כיבוי
 כזה הכל מודים דהוה כמכבה ע"ש ויהפני עס כתב
 דכוונת רש"י לא מכבה ממש אלא קעין מכבה ע"ש ולא
 זכר על דברי הרא"ש שהנאלו והגר"ו בש"ע שלו סעי' א'
 נראה שכיוון לדברי הי"ש ע"ש היסד דו"קו וואין זה רק
 מלאכה שאל"נ כמובן ועמנ"ל סק"ה ;
 ה עור שנינו שם לא ימלא ארם קערה שמן ויתגנה
 בצד

א כתב רבינו הב"י בסעי' א' אין נוהנין כלי מנוקב
 מלא שמן על פי הנר כדי שיהא נוטף כתוכו נזירה
 שמא יסתפק ממנו ויתחייב משום מכבה ואם חיברה
 לה במיר או בחרטית מותר דכיון שהוא כלי אחר ברי"ל
 מנייה משום איסור שכתב עכ"ל והוה משנה בשבת
 וכ"ע : לא יקוב ארם שפופרת של כיצה וימלאנה שכן
 ויתגנה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא
 של חרס רמאימא מ"מ חיישינן שמא יסתפק ממנו
 דמפני שהיא בכלי בפ"ע ולא בתוך הנר לא מיהוי
 לאינשי איסור ברבר וזה שרבינו הב"י לא הזכיר אפילו
 היא של חרס דכיון דכתב סתם כלי הכל בכלל ורק
 במשנה שהזכירה שפופרת של כיצה והייתי אומר דשל
 חרס מותר קמ"ל דגם זה אסור וגם אמרו שם בנמ'
 דלא בעינן חיבור של אומן אלא אפילו חיבורי הכע"ה
 דהוא חיבור חלש מ"מ מותר דכיון שהם בכלי אחת
 ברי"ל מינה ;

ב והרבה יש לתמוה על רבינו הב"י שכתב רכשיתפך
 יתחייב משום מכבה איזה עניין הוא למכבה הלא
 השמן הוא בכלי בפ"ע ובאמת הרמב"ם בפ"ה רין י"ב
 והטור לא הזכירו שיתחייב משום מכבה אלא הוא
 איסור בעלמא דכיון דהוקצה לנר אסור להסתפק ממנו
 אבל לא חיוב מכבה וכבר כתבו התוס' בביצה וכ"ע .
 דהא דהסתפק מהנר חייב משום מכבה והוה מפני
 שמקפין האור ע"ש ואין זה שייך כשהשמן הוא בפ"ע
 אמנם רש"י במשנה כתב ג"כ שיתחייב משום מכבה
 וצ"ע ולבד זה לטון רש"י עס ל"ע שכתב וכיון שהקנה לנר
 חייב משום מכבה עכ"ל התמיל כמקנה וסיים ככיווי ומלאתי

בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שיאבת נזידה שמה יסתפק ממנו והנה בבאן שפיר יוכל להיות האיסור משום כיבוי כיון דראש הפתילה הוי בתוך השמן אבל מהרמב"ם מבואר דגם בזה אינו אלא משום מוקצה ע"ש שהשווה דין זה להקודם וצ"ל רביון השמן הוי בכלי בפ"ע לא מיקרי מכבה במסתפק ממנו וכן מבואר מהטור דרין אחר להם ע"ש ואין לשאול דכיון דראש הפתילה בתוך השמן איך יסתפק ד"ל רביון השמן הוי בכלי בפ"ע לא מיהוי לאינשי איסור ובגמ' משמע דאדרבא לאינשי קילא דהוה הך מהקודם משום שיש הפסק כלי ע"ש ואיתא בירושלמי דהיה המדליק הפתילה בשני כלים ראש הפתילה בכלי אחת וסופה בכלי אחרת והדליק שניהם ג"כ אמוד לעשות כן מחשש שמה יסתפק ע"ש והמעם דכל שאין הפתילה והשמן רק בכלי אחת לא חמירא דהוה לאינשי וימנע לומר שאין איסור להסתפק מהשמן :

ן בתוב בהנהגת אשרי וס"ל דאם יש כמה חתיכות חלב בנר הדולק ונפל חתיכה אחת אינו חייב משום מכבה ע"ש ונראה דאפילו לדעת הרא"ש שהכאנו דבשפופרת חייב משום נרם כיבוי הכא מודה דהתם כל השמן מחובר ול"ז וכולם כחתיכה אחת הם משא"כ חתיכות חלב כל חתיכה היא בפ"ע ואין לה שייכות עם האחרות ולא שייך בזה נרם כיבוי ואע"ג דבשבת בלא"ה איסור משום מוקצה מ"מ ג"מ לענין יו"ט דמותר לטלטל החלב להרלקה וכיבוי אסור ולכן ביו"ט מותר ליטול חתיכה אחת מהכלי :

ז אין נותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל השמן הנוסף מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו כלומר שקודם לזה היתה הכלי ראוי לטלטול ועכשיו בשבת עושהו מוקצה ואוסרו בטלטול ורש"י פ"י בשבת וק"ל : דהוי כסותר ע"ש כלומר כיון שאינו יכול להווי ממקומו הוי כסותר בניין הכלי והתוס' ומ"ג : כתבו דהוי כבונה ע"ש כלומר כיון שאינו יכול להווי ממקומו הוי ככניין הקבוע על הארץ אבל מבעיד יום מותר ליתן אך השמן הנוסף אסור להסתפק ממנו בשבת והשמן הוקצה למצותו לכל השבת וגם הכלי אסורה בטלטול מפני שנעשית בסיס להשמן אך אם לא נפל שמן בתוכה מותרת בטלטול ואינה נאסרת מפני המחשבה שחישב שיפול לתוכה שמן ויהיה בסיס לדבר האסור דמחשבה בעלמא אינו כלום ומג"א סק"ג ואע"ג דהקצה הכלי

מדעוהו הרי לא הקצה אוהה אלא כשביד השמן והוי כהתנה מפורש שאינו מקצה אא"כ יפול השמן בתוכה :

ח יש שמעמידים כלי תחת נר של שעוה או של חלב בשבת כדי שאם תפול הנר לא תפול על השלחן או על הארץ ותעשה שריפה אלא תפול לתוך הכלי ואין זה מבטל כלי מהיכנו שהרי ביכולתו לנער הנר מתוך הכלי ע"י טלטול מן הצד אבל השמן לא ינער שתפול השמן על הקרקע שא"כ יפסיד השמן אבל הנר לא תפסד בזה ולכן לא הוי הכלי בסיס לדבר האסור אפילו למאן דס"ל בסי' ש"ם דבמניח נעשה בסיס לדבר האסור אפילו לא היתה כוונתו לכל השבת והוה כשהיה עליו בה"ש דאמרין מינו דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לכלי יומא אבל שלא בבה"ש הכל מודים דלא מיקרי בסיס ומג"א סק"ט ועוד דאין זה עניין כלל למניח דמניח לא מיקרי אלא כשרוצה דווקא שהמוקצה תהיה בתוך הכלי אבל הכא אדרבא אין רצונו בל"ל שתפול הנר לתוך הכלי ואך אם תפול מניח הכלי שלא תפול על השלחן או על הארץ ואין זה עניין למניח ודרישהו אבל שכן הנוסף בהבדח שתיסוף ותפול לתוך הכלי ועמ"י"ט סוף כירה שכתב דמרש"י משמע דגם מנעוד יום לין להניח לכתלה כלי תחת השמן דחיישינן טיפולת הכלי אח"כ ג"כ והוה נגד המור והש"ע שהחירו לכתלה ונעזרה חזקה היא וגם התוס' כתבו דל' מ"ב : ד"ה ואם נתניהו דמותר גם לכתלה ומרש"י אין דיוק דלמשן המסנה קאי ע"ש ודו"ק :

ט ואפילו בנר של שמן שיש איסור להעמיד כלי מסעם ביטול כלי מהיכנו כמו שנתבאר אבל גרם ביטול כלי מהיכנו מותר כגון שנתן מבעוד יום כלי תחת השלחן ואחר הסעודה נטל השלחן ממקומו וגרם ע"ז שהנר התלוי למעלה הוא כנגד הכלי ויפול השמן לתוך הכלי ונמצא שבשבת גרם ביטול כלי מהיכנו ע"י נטילת השלחן מ"מ מותר ואפילו אי גרם כיבוי כזה אסור כמו שנתבאר מ"מ גרם ביטול כלי מהיכנו מותר ומג"א סק"ג כיון דהאיסור הוא רק דרבנן ולפעמים יש שגם בשבת מותר להעמיד כלי תחת השמן כגון שיש בהכלי דבר מותר שיש בו קצת חשיבות וגם א"א לנעדה מהכלי דאף אם השמן יטפסף בתוכה מותר לטלטל הכלי כדק בסיס לדבר האסור ולדבר המותר שיתבאר ס"ס ש"י דאין בזה מוקצה ומותר בטלטול ולא הוי מבטל כלי מהיכנו

וסו אבל כשאפשר לנער ההיתר מתוך הכלי אסור כמ"ש שם :

ו כתב רבינו הרמ"א בסעי' ג' שאסור ליגע בנר דולק כשהוא תלוי אע"פ שאינו מטלטלו ואין בו משום מוקצה בנניעה בעלמא מ"מ אסור פן יתגרנד קצת מניעתו ויטה עכ"ל מבואר מדבריו רהא דקיי"ל דמוקצה מותר בנניעה בעלמא כמ"ש בס"י ש"י היינו שאם אפילו יתגרנד ע"י הנניעה לית ל"ן בה מרכתב פן יתגרנד ויטה משמע להריא דרק חששת שמא יטה השמן דהוי כהבערה אבל מפני הגרנד לית ל"ן בה וא"א לומר כן דהוא עצמו כתב בס"י ש"ח סעי' ג' דגרנד אסור ע"ש ולכן נ"ל דגם כאן כוונתו כן וסה שסיים ויטה מפני דבלא זה אין לנו לחשוש שמא יתגרנד ולא דמי לביצה בס"י תק"נ דהביצה ענופה ובוראי תתגרנד אך מצד חשש שמא יטה דהוי אסור דאורייתא חיישינן גם בנר תלוי ולכן כשאנו דולק לא חיישינן אבל אם ווראי תתגרנד אסור כסו בביצה וגם רבינו הב"י בס"י ש"י סעי' ו' שכתב ובלבד שלא יגע בו כוונתו ע"י מטלטל והיינו גרנד כמו שפירש רבינו הרמ"א דבריו בריש סי' תקי"ג על מ"ש המחבר ביצה וכו' אסור ליגע בה כתב על זה דהיינו למלטלה ע"ש וכמו כן נפרש גם שם ויש מי שכתב דרבינו הב"י ס"ל דאסור גם בנניעה בעלמא לצורך דבר האסור וגם הקשו על רבינו הרמ"א שסותר א"ע ולענ"ד אין כאן סתירה ומחלוקת ועמנ"ל סק"ד וס"י ט"י סק"ג וס"י תקי"ג סק"ב ונמ"ז כ"ן וס"י והגלג"ד כמתני ודוק"ן ונמ"ש נסק"ה פטום הוא :

יא אבל נותנים כלי תחת הגר לקבל ניצוצות ואין בזה ביטול כלי מהיכנו מפני שאין בהן משש ומהרה מתכבים והיו כלא היו זיהיה מותר למלטל הכלי במקודם ורווקא ניצוצות אבל ליתן לתוכו פחמין שיפלו מהגר אסור שהרי יש בהם משש ולא היה אפשר למלטל הכלי ואע"ג דיכול לנערם מ"מ אסור דהניעור דא אחר שיכבו וצריך לזה איזה זמן ובתוך זמן זה הוי מבטל כלי מהיכנו ולכן לא דמי לנר של שעוה שהתרנו בטעם זה בסעי' ח' דהתם יכול לנערה מיר אבל נחלים בוערות כשינערם בווראי יכבו קצת ומנ"ל סק"ו דכ"כ התוס' מ"ג. מ"ה עמודן ע"ט :

יב אין נותנין בלי עם מים תחת הגר שיפלו בו הניצוצות ואפילו בע"ש ולא מיבעיא בשבת

דאסור דאע"ג דגרם כיבוי מותר בשבת בהפסד כמ"ש בס"י של"ד דמותר ליתן כלים עם מים בפני הרליקה שיתבקעו הכלים והמים יכבו את הרליקה וכן מלית שאחו בו האור מותר ליתן עליו מים מצד אחר ואם ככתה ככתה משום דהוי גרם כיבוי אבל הכא לא מיקרי גרם כיבוי אלא קירוב כיבוי כיון שאין הפסק בין האש והמים אלא האור והמים הם תחת הניצוצות ממש אבל בשם יש הפסק ועוד שיש לחוש שמא יגביה הכלי בעת נפילת הניצוצות ומוס' סוף כ"ה) ולכן אסור אפילו בע"ש ולא דמי לכל המלאכות שמותר בע"ש דהכא גורנין אמו שבת משום דלא מיחוי לאינשי אסור כו"ל האי במה שמונה בלי תחת הניצוצות ולכן הוצרכו להחמיר בזה (ס"ט) :

יג ומ"מ מותר ליתן מים תחת השמן בעששית שמרליקין בה ונתון הסים בע"ש ואח"כ נתון השמן ועושה כן כדי להגביה את השמן דכיון שאינו מתכוין לכיבוי אלא להגביה את השמן לא שייך לנזור שמא יעשה כן בשבת רבשבת לא שייך הנכחה שמן שהרי אינו מדליק בשבת ורבינו הרמ"א בסעי' ד' כתב על זה וי"א אפילו מתכוין לכיבוי שרי מאד שאלו המים בעין אלא תחת השמן לא הוה אלא גרם כיבוי וכן נוהגין עכ"ל כלומר דבכאן לא שייך נידה אמו שבת אפילו אם היה במציאות שיעשה כן בשבת דהא זהו משש גרם כיבוי כמו בס"י של"ד כיון שיש הפסק בין המים להאור וא"כ מה שייך לנזור ע"ש אמו שבת דה"א לעשות זה בשבת כמ"ש ואע"ג דאיסור דאורייתא גם בדין הקודם ליכא דהכיבוי הוה מלאכה שא"צ לנופה מ"מ שם מלאכה על זה ועוד דלהרמב"ם חייב במלאכה שאצ"ל כמ"ש בס"י רמ"ב אבל הכא ליכא שם מלאכה על זה כלל אלא גרם מלאכה ודגרנו כדורין והתוס' ע"ש שכתבו הטעם מסוס דאינו מתכוין לכיבוי האמת קאמרו אלל גס מתכוין לכיבוי אין כ"ן איסור נע"ש וקוסית המנ"ל סק"י מהסמ"ג והסמ"ק ל"ק כלל שהרי גס התוס' כתבו כן מטוס דהאמת כן הוא וגם ליתן מים נע"ש מתוך הגר עומד בו נר על חלג או על עטוף אין כ"ן איסור שהרי לא יעשה כן בשבת ורק ככלי אחרת גורנין שמא יעשה בשבת דלא מיחוי איסורא לאינשי ככך וגם מסקנת המנ"ל נראה שכן הוא ע"ש וכ"כ הא"ר סק"י שכן היה המנהג בימיו ומקודם תמה על זה ואח"כ כתב ההיתר שנארנו ע"ש ומ"ש המנ"ל שהרמ"א הסמיט זה אין

זה השמטה דמחילה מוכן כן ועוד דאם היה אומר ה"ל לנאר כיון שהמנהג היה לעשות כן כמ"ס הא"ר אלף וולאי תאסם ללא טייד איסור כזה כפ"ס ודו"ק :

רס"ו [מי שהחשיך לו בדרך ויש עמו מעות כיצד יעשה ובו כ"ח מעיפים] :

לשלוח שלוח או איסור לשכור בשבת וזה שמיים ואעי"פ שנתנו לו משחשיכה מותר כלומר דאימתי התרנו בלא שכר כשנתנו לו משחשיכה :

ך יש מי שאיסור דכיון דעיקר המעם הוא כדי שלא לבא לידי איסור תורה בהעכרת ר' אמות בה"ד או בהכנסה מדה"ד לרשות היחיד אי"כ בזמן הזה שאין לנו רה"ד לא נחיד לו שבות דרכנן כיון דאפילו כשימלאם בעצמו לא הוי רק שבות ומג"א סק"ג וכמ"ש הטור לקמן סי' של"ד דלא התירו מלמול מוקצה משום פסידא מהך מעמא אבל באמת לא דמי דהתם בין כך ובין כך השבותים שוים ע"ש אבל כאן מבי"ג אם אין רה"ד וכשנומלאם בעצמו הוי שבות אי"כ במסורן לעכו"ם הוי שבות דשבות וקילא טובא משבות ובכמה דברים התירו שבות דשבות במקום מצוה או פסידא אפילו בלא חשש שלא יבא לידי איסור נדוד מזה ומהג"א נעמוט סס סק"ג הביא נספ הכ"ח ליהתר ע"ש ועמח"ס ודו"ק :

ך זה שהתירו למסור הכיס לעכו"ם זהו אפילו כשיש לו חמור או סוס שיכול להניח הכיס עליהם מ"מ מוטב יותר ליתנו להעכו"ם מפני שבבהמתך אתה מצווה על שביחתה ולכן דווקא כשהבהמה היא שלו אבל אם הבהמה היא של העכו"ם ששכרו עם הבהמה מוטב יותר להניחו על הבהמה ואפילו שכר ממנו הבהמה ומוליכה בעצמו ג"כ יעשה כן דכבר נתבאר בסו' רס"ו דשכירות לא קניא אך יש מי שאומר בשם דלחמרא קניא אי"כ מצווה על שביחתה אך כבר נתבאר שם דהעיקר לדינא דאין שכירות קונה בל"ל מיהו יש ליהרר שלא ילך אחריה כשנושאת המשא רהוה מחמר ובמחמר אין חילוק בין בהמתו לבהמת עכו"ם וכמ"ש שם ועוד יהבאר כזה כס"ד :

ך ואם אין עמו עכו"ם מניחו על הבהמה אבל כיצד יעשה שלא יעבוד על מחמר דבשלמא שכיתת בהמתו כשאינה שלו אינו עובר אבל במחמר אין חילוק כמ"ש וכיצד יעשה כתב הטור יניחנו על החמור כשהוא הלך ויהרר לימול ממנו בכל שעה שיעמוד וכשיחזור וילך יניחנו עליו עכ"ל וכן הוא נכמ' שם וביאר :

א שנו הכמים במשנה וק"ג. מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לעכו"ם ואעי"ג דשלוחו הוא לישא המעות הוכרחו להחיר ממעמא דאמרינן בנמ' קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על מסונו ואי לא שרית ליה אתי לאתויי ר' אמות בה"ד ופירש"י נותן כיסו מבעוד יום אבל הרמב"ם בפ"ו דין כ"ב כתב דגם משחשיכה וכ"כ הרא"ש והטור והש"ע דזוהו פשיטא דאעי"ג דמשחשיכה יש גם איסור מוקצה התירו לו כדי שלא יבא לידי איסור דאורייתא וגם כוונת רש"י כן הוא דודאי יהרר ליתנו מבעוד יום כדי להנצל מאיסור מוקצה אבל אם לא נתן לו מבעוד יום גם רש"י מודה שיתן לו משחשיכה וגם מדקרוק לישנו של הרמב"ם נראה ג"כ כן שכתב נתן כיסו וכו' ואעי"פ שנתנו לו משחשיכה מותר ע"ש וה"פ נתן מבעוד יום ואף אם נתן משחשיכה מותר :

ב וד"ל הרמב"ם והש"ע מי שהיה בא בדרך וקדש עליו היום והיה עמו מעות נותן כיסו לעכו"ם להוליכו לו ולמוציא שבת לוקחו ממנו ואעי"פ שלא נתן לו שכר על זה ואעי"פ שנתנו לו משחשיכה מותר מפני שאדם כהול על מסונו וכו' ואם לא תתיר לו דבר זה שאין איסורו אלא מדברי סופרים יבא להביא בידו ועובר על מלאכה של תורה עכ"ל והנה זה שכתב ובמוציא שבת לוקחו ממנו זהו כשהוא רחוק מביתו חוץ לתחום אבל אם היה תוך התחום יבא לביתו גם העכו"ם יבא הכיס לביתו וינחה שם רק אם מוכרח לשבות בדרך מזהירו הרמב"ם שאסור לו ליטלו מן העכו"ם כל השבת שהרי הוא מוקצה :

ג אמנם בזה שכתב אעי"פ שלא נתן לו שכר על זה יש לעיין הלא אם יתן לו שכר יהיה היתר בדבר דברנפשיה עסיק כמ"ש בסו' רמ"ג ואי"כ למה לא נזרו חכמים עליו שיתן לו שכר דבר מה שלא יהיה להדיא כשלוחו של ישראל וגי' דודאי כן הוא דאם מוסר לו הכיס מבעוד יום צריך להבטיח לו איזה שכר אבל הרמב"ם מירי משחשיכה דיש איסור לשכור בשבת ולא נרזיח בזה פאומה ומה לי איסור

וביאר

וביארנו העניין בנמ' רהנה כל חיובי הוצאה בשבת אינו אלא בעקירה והנחה ושבעצמו יעשה זה אבל אם חבירו מוען עליו המשא כשהולך אף שעמד פטור מן התורה מפני שתבירו עשה העקירה והוא ההנחה ושנים שעשו פטורין ולכן גם כשאסרה תורה מלאכת הוצאה בבהמתו ניכ החיוב הוא רק כשהבהמה עשתה העקירה וההנחה אבל כשהוא נתן עליה אע"פ שעמדה הרי עשתה ההנחה בלא עקירה שא"ל לחייב בבהמתו יותר מבניו ולכן אע"פ שבשני בני אדם כה"ג פטורים מן התורה אבל אסורים מדרבנן מ"מ בבהמתו מותר לבתחלה בכה"ג נמ' (סו) ופשמא רגמ' ולשון המור מבואר להריא רמניה עליה אחד שעקרה כל נופה ולפ"ו צ"ל דרבינו הבי" שכתב במע"ב ב' מניחו לאחר שעקרה יד ורגל אין כוונתו יד אחת ורגל אחת אלא שמה בעלמא הוא וכוונתו שעקרה לנמדי שני ידים ושני רגלים וכ"כ הלבוש והרע"ב וכ"כ הא"ר סק"ו ללא כמעט ע"ש ונס רש"י שכתב לשון רגל ניכ כוונתו כן כדכתיב משלמי רגל השור והחמור :

ו ותקנה זו אינה אלא כשאין עמו עכרים או שאינו מאמינו אבל בלא"ה אין לעשות כן אף שהיתר נמור הוא מ"מ שמה לא יזהר בכך והבהמה תעשה העקירה וההנחה ור"ן ומנ"א סק"ו והנה מדברי המור והש"ע מתבאר רכשעושה תקון זה בהבהמה ליתן עליה כשהיא מהלכת רי וכ"כ הרשב"א אבל הרמב"ם בפ"ך דין ו' הוסיף בזה תנאי :

ח וז"ל הרמב"ם מניה כיסו עליה כשהיא מהלכת וכשתרצה לעמוד נוטלו מעליה כדי שלא תעמוד והוא עליה וכדי שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה ואסור לו להנהיגה אפילו בקול כל זמן שהכיס עליה כדי שלא יהיה מחמר בשבת עכ"ל והוסיף שני דברים האחת שקודם העמידה יטול הכיס ממנה ולכך זה אסור לו להנהיגה אפילו בקול אף כשאינה עושיה לא עקירה ולא הנחה והרשב"א חילק עליו ומ"ל רביון דאין כאן עקירה והנחה אין כאן שים איסור מחמר אפילו מנהיגה ורבינו הבי"ה דייטל קודם העמידה לא הוכיח כלל והך שלא ינהיגה בקול כתב בשם י"א משום דרעתו לעיקר דינא כהרשב"א ובאמת דברי הרמב"ם תמוהין דמני"ל לומר כן :

ט והנה בזה שהצריך ליטול ממנה קודם שתעמוד נ"ל דמסוגות הש"ס מיכה כן שאימר שם כשהיא מהלכת מניחו עליה כשהיא עומדת נוטלו הימנה

ופריך אי הכי אפילו חבירו נמי ע"ש וקשה אי ס"ד כשהיא עומדת ממש א"כ איך מקשה אי הכי אפילו חבירו נמי הא משנה ראשונה רשבת פשט העני וכו' ונמ"ל בעה"ב מתוכה שניהם פטורים ומפרש בנמ' שם רפמ"ר אבל אסור משום רעקירה בלא הנחה אי הנחה בלא עקירה אסור מדרבנן ואם עומדת ממש שעשתה ההנחה איך מותר בחבירו לבתחלה אלא וודאי הכונה קודם שתעמוד וכי תימא מאין יודע שתרצה לעמוד י"ל רכ"ל בהמה הנושאת משוי אינה עומדת פתאום אלא מכנת עצמה לעמוד שתלך לא בסהירות במקום עד שתעמוד ולכן כשיראה שרצונה לעמוד יטול הכיס ממנה :

י ובהך דמחמר ניכ היה לו שיטה אחרת בשנרקרק רהנה בבהמה מצינו שני אימרים בשבת שבתות בהמתו דנפקא לן מלמען ינח שורך והמרך והו כשנושאת משא גם בלא הבעלים וכל פרק במה בהמה מיוסר על זה והשנית מחמר כלומר רהוא מחמר אחר בהמתו דנפקא לן מלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך ואיהו מלאכה שהיא ע"י שניהם וו מחמר שהיא מעונה והוא מחמר ורש"י (סו) ואינו מוכן דרתי למה לי ובשלמא לשביתת בהמתו צריך מחמר משום דשביתת בהמתו אינו אלא בבהמה שלו אבל מחמר הוא גם בבהמת עכרים כמ"ש הר"ן שם ע"ש אבל למה לן שביתת בהמתו הלא כמחמר בלכר רי אלא וודאי דשביתת בהמתו אינו אלא בעקירה והנחה כמ"ש אבל מחמר הוי רק כשהוא מנהיגה בעת שהמשא עליה אפילו אינה עושיה עקירה והנחה חייב משום מחמר וכן מבואר מדבריו ריש פ"ך ע"ש ולפיכך הוכרח לומר ואסור לו להנהיגה וכו' ולדעת הרשב"א והמור נצטרך לומר דה"פ דהתורה אסרה בין כשהבהמה לבדה מעונה משוי אם היא שלו ובין כשהיא מחמר אחריה אפילו אינה שלו ואי הוה כתיב מחמר בלחוד הייתי אומר דרוקא ע"י שניהם אסרה תורה וטוד אפשר לומר דהרמב"ם ס"ל דנס מחמר אינו אלא כנהמה שלו וא"כ מחמר מיותר לגמרי אלא וודאי דא"ל למחמר עקירה והנחה :

יא ואצינו שנוסעים בעגלה אם העגלון אינו יהודי והוא לא דחוק מהעיר ורואה שהשמש קרובה להשקע ירר מעל העגלה וישם מעותיו וחפיציו בעגלה וילך דגלי והעגלון יסע לביתו והוא ילך בדגליו ובלבד שיהיה משתחשך בתוך תחום העיר שלא ילך חוץ לתחום

לתחום משחשוכה ואם המוס שלו או הענלון הוא יהודי ואין ידך המוס בהאוכף וקשור בענלה משתחשך הא עובר על שבתות בהמתו בוודאי מחוייב לעיין מקורם ולשבות באיזה מקום מקורם שקיעת החמה אמנם אם לא עשה כן ולישאר בדרך אי אפשר נראה שיפקוד המוס ויניח על הענלה מעותיו וחפיציו ויניחו לילך מעצמו והוא ילך ברנליו עד שיכנס לעיר ויבקש אינו יהודי שיטול המעות והחפצים מהענלה ויכניסם לבית וגם את המוס יחיד ממאכרו ואולי זה יכול לעשות בעצמו שאין כאן מלאכה והנוסעים במסילת הברזל כשבאו מסוף לחשיכה וצריך ליכנס לעיר הממוך להתנהג שידר ממנה יבקש או ישכור אינו יהודי שישא חפיציו ומעותיו לתוך העיר לביתו או לאכסניא והוא ילך רגלי ולא ישא עמו רכב לא בידיו ולא בכיסיו ואם נשא מורה שעות נ"כ ימסור להאינו יהודי במקום שאמור למלמ"ט והכ"ס החכם עיניו בראשו ויהר שלא יבא לידו כך :

יב וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' והוא לא ירכוב על החמור אלא ילך ברנליו ואם הוא צריך לצאת חוץ לתחום מפני שמתירא מן הלסטים או שאר סכנה ואפילו הוא תוך התחום יכול לישב על החמור ולרכוב עכ"ל ביאור הדברים דהנה מי שהוא בדרך וקורש עליו היום ומוכרח לילך חוץ לתחום שאין לו מקום לשבות ויש עמו חמור או סוס יש מי שאומר דטוב יותר לרכוב מליך ברנליו חוץ לתחום משום דכשירכוב ויהיו רנליו למעלה מעשרה מרחים אין תחומין למעלה מעשרה משא"כ בהלך ברנליו ואי משום שבתות בהמתו הא חי נושא את עצמו ואי משום האוכף הא במ"ט האוכף לגבי הרכב אבל כשילך ברנליו יעשה שני איסורים שילך חוץ לתחום ויעבור על שבתות בהמתו מפני שהיא נושאת האוכף (עכ"ל ומנ"ח סק"ז) :

יג אבל רבינו הרמ"א חולק בזה וס"ל ראדרכא ילך ברנליו ולא ירכוב דהנה גם ברכיבה יש שבות דמשתמש בבעלי חיים ומה ידווח בזה ואפילו אם ילך חוץ לייב מיל דרעת הרמב"ם הוי דאורייתא מ"מ גם ברכיבה יש איסור תחומין דרכוב כמהלך דמי וכמו הנוסע בקרון שהוא נכוח י' מרחים מן הארץ מ"מ יש בו איסור תחומין דכארעא סמיבתא הוא כמ"ש בס' ת"ד וה"ה נמי ברכיבה אלא ילך ברנליו ואם יש אוכף על הבהמה ישליכה מעליו ולא שרינן ליה משום

הפסד האוכף שיעבור על שבתות בהמתו ומנ"ח ס"ט ולכך זה לא פסיקא מילתא דאין תחומין למעלה פי' כמ"ש שם אמנם וזו הכל כשאין סכנה בהליכתו אלא שלישיאר שם כל השבת אין ביכולתו אבל כשיש סכנה בהליכתו שלא יפגע בו לסטים או סכנה אחרת וצריך למדר הליכתו פשוט הוא שדרכב על הבהמה למדר הליכתו אפילו הוא תוך התחום דברנליו אין איסור כלל משום דאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש ונלמ"ד כנ"ל :

יד וזהו כבר בארנו בסעי' י"א בנוסע בענלה ביצד יעשה ועתה נוסף בזה דברים רע דאם הענלה בעצמה בלא הגלגלים גבוה י' ודחבה ד' הוי דהוי ואסור למלמ"ט מתוכה לרה"ד ולכן אם יושב בענלה וחשכה לו לא יורד מן הענלה עם מעותיו וחפיציו שבתוך בגדיו אלא מוציא חפיציו לתוך הענלה בעוד שיזשב בה ואח"כ יורד מן הענלה אבל אם בעצמה אינה גבוה י' אין מצדפים הגלגלים לה מפני דהוי מדיצה שהנדיים בוקעין בה אם יש מהגלגלים ג' מרחים דארץ והוי הענלה מקום פסיד אף שרחבו ד' משום דאין כרמלית בבליים ויכול לירד מהענלה עם חפיציו ואפילו אם נדונה כעמוד דהוי כרמלית ס"ט לירדן דלית לנו רה"ד אלא כרמלית מותר למלמ"ט מכרמלית לכרמלית ומנ"ח סק"ז) ואם הענלה והמוס שלו או של ישראל אחר אין תקנה אלא בהפקד במ"ש שם (ומנ"ח כתב דל"ן בזה שניתת נהמתו ול"ט ועוד הא גם האוכף והדו"ש עליו ופשיטא ט"ס בזה שניתת נהמתו ודו"ק) :

מז היה עמו חמור ודרש שומה וקמן יתנו על החמור ולא יתנו לאחד מאלו והמעם הרם מין אדם ואתי לאחלופי בגדול פיקח (רס"י ט"ט) ואם היו עמו רק דרש ושומה יתנו לשומה לפי שאין בו דעת בל"ט אבל דרש יש לו דעתא קלישתא ויכמות ק"ג. ו. שומה וקמן יתנו לשומה וקמן יבא לב"ט דעת כשינדר דרש וקמן יתנו למו שירצה רשון הם דדרש יש לו דעתא קלישתא ולא יבא לדעת גמור לעולם והקמן אין לו דעת כלל אבל יבא לב"ט דעת גמור :

מח ואע"ג דאסור להאכילם איסור בידים ואין נותנים להם שישאו בשבת אך באמת אמרו הגאונים רצדיכים לנהוג עמהם כמו שבארנו בחמור ליתן עליהם כשהם מהלכים וכשעומדים ליטול מהם ואח"כ כשילכו יתן עליהם אך דבינו הרמ"א כתב בסעי' י' דחוקא כשנותן

כשנותן להם משחשיכה אבל כשנותן להם מבעור יום
 מותר בכל עניין עכ"ל והמעט דבשעה שנותן עליהם
 עדיין יום ואח"כ כשהולך בלילה עם המשא הרי עושה
 מעצמו וקטן איכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו
 כמ"ש בפ"י שמינ' אבל יש חולקין וס"ל רגם מבעור
 יום כשנותן עליהם צריך לעשות כן דהא עכ"פ הוא
 נותן להם בירים וזהו דעת הרשב"א וריעה ראשונה
 היא דעת הרמב"ם (עמ"ל סק"ח ות"ש ומח"ס):

וין אין עמו לא שום אדם ולא מין בהמה אלא הוא
 לבדו מה יעשה אמרו חכמים עור חיתר אחר יש
 ולא דצו לנלוותה משום דקרוב היתר זה לבא בקל
 לידו איסור והיינו שיטלטל בעצמו פחות פחות מר'
 אמות וקורם נמר ד' אמות יעמוד לנוח בינתים וכן
 יעשה בכל פחות מר' אמות דאל"כ אף כשיעמוד
 מצטרפין יחד ויש מי שמצריך לישב רווקא ואינו עיקר
 (עמ"ל סק"ט) ונראה דה"ה בזמ"ז דליכא רה"ר ג"כ
 צריך לעשות כן לפוש קורם נמר כל ר' אמות וזכ"מ
 נמ"ז סק"ז ופשוט הוא דלהכניס מרה"ר לרה"י אינו
 מועיל עמידה לנוח דבזה א"צ ר' אמות (טס) וכן
 כשם דברה"ר אין היתר זה רק בשאין עמו אדם
 ובחמה כמו כן בזמ"ז דליכא רה"ר דהא איך שהוא
 קילא בחמה או מיני ארם שנתבארו מע"י עצמו:
 יין אמרו חז"ל (טס) דכל ההיתורים האלו אינו אלא
 דווקא בכיסו או בחפיציו שכבר היו אצלו
 והתכרחו לחתיר מטעם דאין אדם מעמיד עצמו על
 סמונו כמ"ש ריש הסי' אבל אם מצא מציאה לא
 התירו לו כלל אלא יניחה וילך רבכאן מעמיד עצמו
 ולא יפרוץ נרד ראין יצרו חוקפו כל כך כיון דעדיין
 לא אתי ליריה ולכן אם המציאה כבר באה לידו הרי
 זה כממונו והתירו לו כל ההיתורים שנתבארו ורע
 דלכאורה כיון דהמעט משום דאין אדם מעמיד עצמו
 על סמונו לא שייך זה אלא בממון הרבה או חפיצים
 הרבה ולא בממון מועט או חפיצים מועטים אבל לא
 מצינו זה לא בנמ' ולא בפוסקים וכיון שהתירו התירו
 אפילו במעט ממון ולא פלוג רבנן בתקנתם:

ימן ורע' שהרמב"ם כתב בפ"ו ובפ"ך הוה שאסרו
 במציאה אינו אלא שארי התורים אבל היתר
 דפחות פחות מר"א מותר גם במציאה ע"ש וכבר
 תמהו עליו כל חכמי הרדות והרי ארדבא היתר זה
 חמור מכלום והרי לא התירוהו כשיש היתר אחר
 ויך נאמר במציאה ממש היפך מזה וחכמי לוניל

שאלו אותו והשיב שכך נראה לו מצד הסברא מצד
 שהיתר זה לא אוושי מילתא ובעושה בצניעה שאין
 איש עמו וגם בהמה אין עמו והוא לבדו הוא לכן
 יש להתיר גם במציאה (ל"מ) ומובן שאין רבדיו
 מספיקין ופלא על הראב"ד שלא השינו בזה והסוד
 והשיע' לא הביאו דעתו כלל כי דבר תמה הוא
 אמנם הנדולים האחרונים מצאו נמ' מפרשת כדבריו
 (עכ"ס ע"י א) אמר ר' יצחק המוצא כים בשבת מוליכה
 פחות פחות מר"א ע"ש ומוזו הניח דין זה אלא אלא
 נזכר על זה נעת שטלוהו) ואלו לפרט המוצא כים מכיתו
 דל"כ מל"י מהני פחות מר"א ה"ה הגנפה לבית אסורה ואם
 נפרט מוצא מכיתו מסתמא התקנה להניחו לביתו וזה א"א
 אבל כשנפרט מוצא לטון מציאה לא נפרט להניחו לביתו
 אלא למקום המשתמר ודו"ק:

כ כתב רבינו הב"י בעמ"י ח' יא דרווקא מי שהחשיך
 לו בדרך שהיה סבור שעדיין יש שהות ביום אבל
 מי שיצא מביתו סמוך לחשיכה ושכח והוציא לרה"ר
 לא התירו לו שום אחר מהדרכים האלו עכ"ל וזהו
 לקרוב למזיד אבל אם יצא הרבה קודם מן סמוך
 לחשיכה מותר שאין זה קרוב למזיד ויש מי שהקשה
 מנמ' שהבאנו המוצא כים בשבת מוליכה פחות
 פחות מר"א רבנאור אפילו כשמוצא בשבת מותר
 וכ"ש סמוך לחשיכה ונחקק לחלק היתם מיירי בשוכח
 וכאן מיירינן במזיד (מנ"א סק"א) אבל באמת בשם
 הפירוש המוצא לשון מציאה ולא לשון הוצאה ובכל
 המפרים הנירסא המוצא שורה מציאה ולא המוציא
 כיו"ר שהוא לשון הוצאה ומה הוציא הרמב"ם רינו
 כמ"ש ומ"ש ה"מ סק"ד כמילה מקומו כמ"י טל"א):

כא שנינו במשנה דמי שהחשיך הניע לחצר החצונה
 נוסף את הכלים הניטלים בשבת ושאינן ניטלין
 בשבת מתיר את החבלין והשקין נופלין מאליהן ע"ש
 ולא התירו לו לטלטל מוקצה כשהניע למקום המשהמר
 ונראה פשוט דכאן מיירינן במי שהוא נוסע בדרך
 ועדיין לא בא לעירו רבבא לעירו לא שייך חצר
 החיצונה רי"ך עד ביתו ושם יעשה כן או אפשר
 ראפילו בכא לעירו לא התירו לו אלא עד החצר
 הראשון של העיר ששם הוא מקום המשתמר וכן
 משמע מר"א חילקו הפוסקים בזה וכן משמע קצת
 מלשון הרמב"ם פכ"א רין י' ע"ש:

כב ודע שראיתי מי שהקשה על דין זה רכי קאי
 מורתא לפני הפתח מעי"ל מרה"ר לרה"י ותניין
 רנבי

דגני בהמתו לא החמירו כל כך (ומנ"א סק"א) ויש מי שתירץ דורק כלאחר יד ועוד תירוצים דחוקים ועמ"ג ומנ"א ומ"מ ע"ס וד"ל רב"הם היה נ"ל רבאמת אין הבונה להבניסה להחצר אלא העניין כן הוא רכל זמן שהוא בדרך הוכרח חכמים לתקן לו היתר לבלי יעמוד בדרך ריבול לבא לידי נזק מלמדים וחיות רעות אבל כשהגיע להעיר ששם אין פחד מכל אלה יעמוד אצל החצר ויניח שם כיסו וחפיציו וישמור שם עד מוצאי שבת או יעמיד שומר אבל אין הבונה להצניח לחצר ולא דמי להדין שיתבאר בחכילתו מונח על כתיפו רדף תחתיה עד שמיניע לביתו וד"ק לה כלאחר יד כמו שיתבאר דזהו בהולץ בעירו והמשא על כתפו התירו לו ככה"ג ולא במי שהחשיך לו בדרך והרי דעת כמה פוסקים לא התירו זה רק בחבילה ולא בכיס כמו שיתבאר ובמי שהחשיך מיריגין בכיס ועוד הרארם בעצמו יכול לעשות כן ולא בהמתו ולכן נלע"ד במ"ש ונפ"י המטניות להרמ"ט י"ג כזה דברים שאינם מוננים שכתב עד שיגיע לפתח ביתו וימלנו מעליו כשהוא מתהלך ויורקנו לתוך ביתו כלאחר יד ע"כ וקשה ה"א לתר החלונה חנן ולא נביתו וגם הרע"ב כתב דהגיע לתר החלונה לאו אמי שהחשיך קאי ע"ש ואולי ס"ל דנעירו התירו לביתו כשנרא ראשונה שכתבנו נפ"י הקודם וצ"ע בכל זה וד"ק :

בג פשוט הוא דלא התירו להתיר את החבלים ושיפלו השקים אלא כשמונח על הבהמה דאו משום צער בע"ח בהכרח לעשות כן ואפילו היתה מעונה בהרבה משא יותר ממ"ו סאין דאסור לפנותם בשבת כמ"ש במ"י שצ"ג התירו משום צער בע"ח אבל כשהמשא מונח בענלה כמו הנהוג אצלינו פשיטא שאסור להתיר החבלים ולהוציא המשא אפילו אינה מוקצה אלא תעמוד כך עד מוצאי שבת (ומנ"א סק"ג) :
כך וזה שנתבאר רכשהמשא על הבהמה מתיר החבלים והשקין נופלין זהו במחורה שלא תשתבר בנפילה לארץ אבל מחורה המשתברת כגון כלי זכוכית וכ"י חרם מפרקן בידיו כיון שאינן מוקצות דמותר לטלטלן בשבת שהרי ראוי להשתמש בהם בשבת ואם הם זכוכית של מוקצה שאסור לטלטלם כגון כוסית של מקיזי רם או זכוכית של חלונות או של מנורות וכיוצא בהם כיצור יעשה מניח בארץ כרים וכסתית הרבה כרי שיפלו עליהם ולא ישכורו ודוקא במשאות קטנים שיכול לשמטן מתחתיהן בנחת ואינם נעשים

בסיים לדבר האסור שהרי לא הניחם בה"ש ועוד שנתנן על דעת לשומטן וגם סק"ז אבל אם הם גרולות וכבירות שא"א להשמיט הבר מתחתיהן אסור להניחם תחתיהן מפני שמבטל כלי מחיבתו ואין לזה תקנה אלא שיפרוק בנחת מעל הבהמה באופן שלא ישברו ולא יניחם שישארו על הבהמה מפני צער בע"ח ופשוט הוא דאם יכול לפרוק הסחורה ע"י אינו יהודי שיעשה כן דהוא שבות בשבות במקום צער בע"ח ופשיטא רשאי אבל מן הענלה אסור אא"כ חושש שלא יגנובו ראו מותר ע"י אינו יהודי ואף שיכול לעמוד בעצמו עד מוצאי שבת כ"מ גם זה צער הוא לו ומותר בשבות דשבות ונהר"ן כתב דאפילו לפי סעי' אסור לנצל כלי מהיכנו אלא במקום הפ"מ ונמ"ג ע"ס אומר דזכוכי חלונות הוה הפסד מופשט נשנירתן והאפוקים השמיטו זה ונ"ל להלכת כן הוא דנזמנס שהיו החלונות קפנים לא היה הפ"מ כזה ולא עכשו ואנו רואים נחוש דנשנירת מיכה זכוכית של חלונות היא כמעט כולה הפסד עמנ"א ע"ס :
כה חשכה לו בדרך ותפילין בראשו או שישב בבית המדרש בשדה וחשכה לו מניח ידו עליהם עד שמיניע לביתו ותפילין דרך מלבוש אין כזה אסור תורה והנמ דלבתחלה אסור אך כרי שלא ישארו בבזיון מנחים בשדה התירו לו להכניסם כשהם בראשו ועל ידו ורק הצריכיהו לכסותם בהנחת ידו עליהם מפני הרואים (וכ"י נ"ה ע"י א.) :

כז אמרו חז"ל בריש מי שהחשיך היתה חבילתו של משא מונחת לו על כתפו רץ תחתיה עד ביתו כדי שיזכור שאסור לו לעמוד כרי שלא יעשה עקירה והנחה בשבת רעקירת נופי בעקירת חפץ אבל השתא היתה עקירתו מבעוד יום ולכן לא ילך לאם לאם דכיון דלית ליה הכירא יבא לעמוד לניח ויתחייב חטאה אך בעמידה לתקן משאי פטור כמ"ש הרמב"ם בפ"ג אבל רץ אית ליה הכירא ולא יעמוד וכאשר יגיע לביתו ויהיה הכנסה מרה"ד לרה"י ואע"ג דלא עביר עקירה משחשיכה אך אצל ביתו מהנמנע שלא ישהה מעט ולכן תקנתו שיוזק המשא כלאחר יד ומכתפו לאחוריו יודקנה רהיינו שלא כדרך וריקה ו"א ריווקא בחבילת משא התירו לו לעשות כן דבזה יש היכר כשירוצן משום דאין דרך לרוץ במשא כבירה אבל בכיסו ככה"ג כשנשא איתה לא התירו דבזה אין היכר בריצתו ו"א רה"ה לכיסו ואם ירצה וליכנה פחית פחית מר"א ועמנ"א סק"ח ולפמ"ש נפ"י כ"ג א"ן

אין זה שייכות לדיון דמי שהחטיף לו כדרך ודו"קו :
כז וכתב רבינו הרמ"א בסעי' י"ב ומי ששכח כיסו עליו בשבת אם הוא בביתו יכול לילך עמו לחדר לתתיו חגורו ולהפיל שם ולהצניעו ואם הוא בשוק אסור להביאו לביתו רק מתוך חגורו בשוק והוא נופל ואומר לאינו יהודי לשומרו ואם הביאו אין לחוש עכ"ל וזה שהתיר כשהוא בביתו לילך לחדר להפיל שם ולא הצדיכו להפיל כאן ולא יטלטל המוקצה להחדר משום רביון המוקצה בידו יכול להניחה באיזה מקום שירצה כמו שיתבאר בס"י ש"ח ע"ש והקשו עליו רא"ד כתב בפשיטות רבשוק אסור הא כבר נתבאר שיש מחלוקת אם התירו גם בכיס כמו בחבילה אם לאו ולדברי המתיר הא יכול לעשות כמו בחבילה ומ"ז סק"ו וברובנן אוליגין לקולא (סס) ולי נראה הרבינו הרמ"א ס"ז רנ"ג מי שהתיר בכיסו אינו אלא בהלך מבעוד יום וקורש עליו היום בהלכו ולא כשיצא בשבת ופעמי"ל סק"ך דמשמע שחלק בין כשממירא להניחה בטוק ע"ש וכתב רבינו הב"י בסעי' י"ג מצא אדנקי בשבת אסור ליטלו אע"פ שמתירא שמא יקרמנו אחר עכ"ל

וגם אסור לומר לעכ"ם ליטלו ומנ"ל סק"ל וכתב הכאנו בסעי' י"ט רעת הרמב"ם דפחות מר"א גם במציאות מותר ע"ש :
כח ויש לדעת איך להתנהג עתה במקום שאסור לטלטל כשנמצא לו מעות או חפציות בכיסו רעכשו לא שייך התרת הגורה ובהכרח ליטול בידו מהכיס לפי בנדרים שלנו ואיך יטלטל המוקצה בידו ופשוט דאם יש לפניו אינו יהודי יאמר לו ליתן ידו לתוך כיסו וליטול משם המעות וממילא יביאם אל ביתו ואם אין אינו יהודי לפניו אם ברה"ר מחוייב לפשוט בנדרו בשוק ולנערם מכיסו ואם בכרמלית ובנון אצ"לנו ברוב עיירות שאין בהם ששים רבוא ולא מיקרי רה"ר גדול כבוד הבריות וילך לביתו ובשם יפשוט בנדריו וינערם ונראה דגם ע"י תנוק מותר וטוב לומר להתנוק שיטלם מכיסו ולהביאם אל ביתו ואפ"ל ברה"ר כשא"א לו להניחם בבאן משום דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו וגם בכרמלית טוב יותר ע"י תנוק משיעשה ע"י עצמו (אנ"ט"ז) ואם הכיס תפור בבגדו עם המעות יתבאר בס"י ש"י :

רס"ז [דיני התפלות בע"ש וקבלת שבת וכו' ה' מעיפ"ם] :

א ונכנסין לבהכ"ג ומהפליין תפלה מנחה כבימות החול אלא שאין נופלין על פניהם מפני כבוד השבת וגם המתפללים חצי שעה אחר חצות נ"כ לא יפלו על פניהם (אמ"ג) ולא בשבת בלבד אלא בכל הימים שאין אומרים תהנה אין נופלין במנחה הקודמת ודע שאצ"לנו שאין מקרימים כל כך בתוספת שבת כבימים הקדמונים ויהרו להרליק גרות בבהכ"ג קודם מנחה דאם יניחו עד אחר מנחה יבואו לדי חילול שבת וכן המנהג הפשוט ואין לשנות אף בשמקרימין להתפלל ויש שאומרים קודם מנחה דע"ש מומוד דארבעה צריכין להודות ופתח אליהו מהתקונים ופומון יריד נפש ופרשת התמיד וקמורת קודם המנהג דצריך לזה הרבה זמן המה צריכים להוהר מאד מאד לבהכ"ג הרבה זמן קודם השקיעה דא"כ יאחרו זמן התפלה של מנחה עד הערב וכל ידאי אלקים יזהרו בזה :
ב ואחר מנחה אומרים חמשה מומודים לכו נרננה שירו לר' שיר חרש ר' מלך תגל הארץ ומומור שירו לר' שיר חרש וד' מלך ידנו עמים מפני שאלו המומודים הם על לעתיד לימות המשיח והוא יום

שכולו שבת לכן אומרים אותם בהכנסת שבת ואח"כ אומרים מומוד לרוד הכו לר' בני אלים לפי שיש בו שבעה קולות שכנגדם ו' ברכות של התפלה בשבת וכרכות כ"ט. וזה ששה מומודים כנגד ששת ימי החול ואח"כ אומרים אנא בכח יהוא שם של מ"ב והוא שם של מעשה בראשית (תוס' רפ"ב דחגיגה ע"ט) ועל כי השבת הוא זכר למעשה בראשית לפיכך אומרים אותו קודם קבלת שבת ואח"כ אומרים לכה רודי פני שבת נקבלה ומסיימים בבואי כלה בואי כלה כמו שאמרו בשבת וק"ט. ו' חגיגה מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה ר' ינאי לביש מאניה ואמר בואי כלה בואי כלה ואח"כ אומרים מומוד שיר ליום השבת שהוא מרמז ליום שכולו שבת כמו ששינוי שלהו תמיד ע"ש ובוה קבלנו עלינו שבת קרש ואח"כ אומרים במה מרליקין ויש שנהגו לומר מאמר מהוהר כנוונא עד בנהדרו דאנפין ויהי תרומה דף קל"ה. ו'
ג ואח"כ מתפללין מעדיב וכתבו המוד מ"ש"ע המקרימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול וכ"כ הרמב"ם בפ"ג

בפ"ג מתפלה ומפלג המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלה ערבית והיינו שעה ורכיע קודם השקיעה ואף שבתול מתפלל באותו זמן מנחה מ"ם בע"ש יכול להתפלל או ערבית ואין זה כמתרי אהרדי דמפני תוספת שבת יכול לעשות כן וגם יש טעם גדול בדבר להקדים ערבית של שבת דהנה תפלה ערבית תקנו כנגד אברים ופרדים שהקריבו בלילה מתמיד של בין הערבים ועתה הרי אסור בלילה להקריבן כדכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת וטבת ק"ד. וי"א בהכרח שהקריבו האברים והפרדים מבעוד יום ולכן גם התפלה שכנגדן ביום ומנ"א מק"א) אמנם המנחה של ע"ש בהכרח שיתפלל קודם פלג המנחה דכיום אחר א"א לעשות תרתי דמתרי ויש מי שאומר דבציבור גם ככה"ג מותר לדין החיים):

ך מידו עכ"פ חוינן דרבנותינו הקדמונים ציו לנו להקדים תפלה ערבית מבעוד יום ונדר גדול הוא לשבת להסמך ונשים ועמי הארץ שענים רק אל זמן התפלה בבהכ"ג ואם יאחרו להתפלל בבהכ"ג הרבה הרבה בכל עיר ועיר שירדיוקו נרות אחר השקיעה כאשר עינינו רואות ואונינו שימעות דראבין לבנינו בכמה עיריות גדולות וקטנות שסאחרים להדליק נרות ובאים לירי חילוף שבת רחמנא ליצילן מהאי עונשא רבה וחוב קדוש על הרב והדייאים שבעד להתפלל מבעוד יום דמען לסנוע חילוף שבת קדש ויש שמתאמצים להתפלל ערבית בזמנה בשבת ועתידים ליתן את הרין רידוע שבוה תלוי שלא יחלפו שבת בעד המזוה בהקדמת כניסת שבת וכות שבת קדש תנן עליו וכבר הארכנו בזה בכ"ם מפני שירוע לנו שהקדמת התפלה מעמדת השבת וקדושתה על מכונה: הן וכמו שיכול להתפלל מבעוד יום כן יכול לעשות קידוש מבעוד יום כמ"ש הרמב"ם בפכ"ט דין י"א וירי יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום אע"פ שלא נכנסה השבת עכ"ל וכתב המגיד משנה שאע"פ שמבעוד יום קידש מותר לו לערב לאכול בקידוש זה וכו' עכ"ל ויש להסתפק בכונתו אם כונתו דלאכול צריך דוקא בלילה ולכן אומר ההקדוש עולה לו ואי משום שצריך קידוש במקום סעודה יכול לאכול כוית מוונות אחר הקידוש או שכונתו דאם אוכל בלילה יצא בקידוש זה אבל לעולם יכול לאכול מבעוד יום ויצא בזה ידי סעודת שבת וכן סבואר מדברי דבינו הב"י שכתב ובפלג המנחה יכול להדליק

ולקבל שבת בתפלה ערבית ולאכול מיד עכ"ל וכ"כ בספר תריסות הרשן (פי' א"ז) שהיו נומרים סעודת שבת מבעוד יום וגם בימי הגמ' נראה שהיה כן דבריש ברכות אמרינן משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות וכתבו החוס' שם בריש ברכות שהיתה מבעוד יום ע"ש ולכן כן עיקר דרינא ויש שכתבו בשם ספר חסידים דצריך לאכול כוית בלילה ומנ"א טס) וחומר בעלמא הוא ממדת חסידות (וכ"מ במנ"א) וטעמא רכל אחר פלג המנחה כשקבל תוספת שבת הוי בלילה נסוד טס) ולא מיבעיא לדוב הפוסקים התוספת שבת דאורייתא אלא אפילו להרמב"ם דלא ס"ל תוספת כמ"ש בס' רמ"א מ"ם כיון דמקבל עליו התוספת הוי בלילה ממש לענין שיצא בקידוש שעשה מבעוד יום על חיובו בלילה כיון שמיד יבא לידי חיוב לכן יכול להמשיכו גם מקודם בתוספת קדושה שהרי התורה נתנה לו דשות על זה וזוהו כוונת המרדכי כ"כ דמנילה טהניא התנ"א ומה שהקשה חס"י קפ"ו דקטן אינו מוסיף הגדול חס"ג סיכא לידו חיוב כשיגדל מ"ש כפי מה שזכרנו אינו דמיון כלל ודו"ק):

ן והנה רבינו הביי בספרו הגדול הקשה ראיך אכ"ז מבעוד יום הא אסור לאכול קודם ק"ש ותריץ דכיון שקרא מפלג המנחה אפילו למי שסובר שצריך לחזור ולקרות משחשיבת מ"ם מותר לו לאכול קודם ע"ש והמנ"א חשינ על זה בסק"ב מהר"א וחינו מוכן כלל וכת"ם כתב דכונתו על קודם פלג המנחה ע"ש וא"כ מה הסיני על ה"י וגם הפמ"ג נראה שפי' כהת"ט ע"ש והמחמ"ט נראה שפי' חזק מה שכתב הרמ"א ריש ברכות דתפלה אינו עניין לק"ט ע"ש אבל אין זה עניין לע"ם דתפני תוספת שבת הוי כלילה חמס' אני נוהג לקרוא ק"ט קודם קידוש דאכילתינו תמיד הוא כלילה מפני דאין לנו מקדמין כל כך וכיולאי נכון לעשות כן ודו"ק):

ן בברכת השביבנו אין לחתום שומר עמו ישראל ע"ד דשבת עצמה הוי שמירה ולכן אומרים פסוקי ושטריו משום דבשאנחנו שומרים השבת או השבת שומרת אותנו והוא נ"כ מעין נאולה דאלמלי שטריו ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד ננאלין (טור) אלא חותמין פורים סוכת שלום וכו' ועל ירושלים שהשכינה מוככת עלינו ומטילא שמקודם צ"ל ופרים עלינו סוכת שלומך כרי שתהיה מעין חתימה בסוף לחתימה ובסוד יש שגם בפרים צריך להזכיר ירושלים כיון רבחתימה מוכרין אותה והיה צ"ל ופרים עלינו ועל ירושלים סוכת שלומך אב"ל

אבל אין המנהג בן והמעם דהכל אחד ישראל וירושלים
 ור"ל סק"ו ויש ראייה לזה מכרכות ומ"מ. ע"ש :
ח ולפי' לא היה לנו לומר כי אל שומרנו וכו' ושומר
 צאתנו וכו' בשבת וכן הוא מנהג הספרדים אבל
 אנו נוהגים לאמרו והמעם דהשבת שומר למי ששומר
 שבת כראוי ואנחנו אין מחויקים עצמינו כן (מ"ז סק"א)
 ועוד דבזהר ויקהל מחלק בין רבים ליחיד ויחיד צריך
 שמירה גם בשבת לפיכך שומר עמו ישראל שהוא על
 כלל ישראל איצ' לומר בשבת אבל לא מקודם דקאי
 על כל יחיד ויחיד ומ"א סק"ג ואם חתם שומר עמו

ישראל יצא ואין מחזירין אותו ור"ל סק"ו כעס הכלנא
 ונ"ל הטעם דאטו השבת שומרינו הרי מי שצוה על
 השבת שומרינו וא"כ גם שומר עמו ישראל נחא
 ששומר אותנו בזכות השבת אלא דבשבת צריך לעשות
 הפרש מימי החול בלשון פריסת סוכת שלום אבל
 בדיעבד יצא ונ"ל דאם חתם בשומר צאתנו וכשאמר
 ברוך אתה ד' נזכר מ"מ יסיים פורס סוכת שלום ולא
 שומר עמו ישראל ואף שאין מעין חתימה סמוך לחתימה
 י"ל דזהו נ"כ מעין חתימה דע"י פריסת שלום שומרינו
 ואדרבא היא שמירה מעולה במדריגה גבוה :

רס"ח [דין המועה בתפלת השבת וכו' ח"י סעיפים] :

א ואמר הש"ץ חצי קדיש ועומרים להתפלל שבע
 ברכות נ' ראשונות כבימי החול כיון שהם שבתיו
 של הקב"ה דמי שבת לחול אבל ברכות האמצעיות
 הם בקשות שאין לאמרם בשבת ובסידור רב עמדם
 נאמן גם בברכה ראשונה יש הוספה בשבת רכשמיניע
 לומביא נואל לבני בניהם מוסף רצה והנחל שבת
 לבניהם למנוחה למען שמו באהבה ואינו אומר ומביא
 נואל לבני בניהם ונ"ל שמעמו דאין זה בקשה אלא
 שבה דהיינו שיביא הנאולה והנאולה תהיה ע"י זכות
 שבת וכמאמרם ז"ל ומנת ק"ח : אלא שומר ישראל
 שתי שבתות כהלכתן מיד ננאלין לכן כשאומר רצה
 והנחל וכו' הוי כאלו אומר ומביא נואל וכו' אבל
 אין מנהגנו כן וענ"ה מנחק כמעטו על הגוף ולמ"מ
 פ"ט נמונ עט"ו :

הומנים כתיב ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש
 אותו (מ"ו) והספרדים אומרים גם ישמחו במלכותך
 בתפלת ערבית כבשחרית ומוסף והאשכנזים אין אומרים
 בערבית ולא ירדתי טעם לזה מיהו לדינא נ"ל אם
 לא אמר אתה קדשת רק אלקינו רצה עד מקדש
 השבת יצא ואי' לחזור אבל כשלא אמר ברוך אתה
 ד' מקדש השבת לא יצא וצריך לחזור דזהו העיקר
 ונ"ל דאפילו אם רק אמר ברוך אתה ד' מקדש השבת
 בלבד ולא אמר גם אלקינו רצה נ"כ יצא וכן בשחרית
 ובמנוחה ורק במוסף מוכרח להוכיח פטוקי המיספין
 ואח"כ אומר נ' אחרונות כככל ימות החול ונהנו
 לומר גם אלקי נצור בשבת ואע"ג ראיין לבקש בקשות
 בשבת מ"מ כיון דכולם אומרים זה בחול נחשבת
 במסדר התפלה רק יזהר לומר יהיו לרצון קודם
 אלקי נצור :

ב ואח"כ אומר ברכה אחת באמצע ועיקרה היא
 אלקינו וכו' רצה במנוחתנו עד מקדש השבת
 והיא העיקרית והיא שיהי' בכל תפלות של שבת אלא
 שאנשי כנה"ג הוסיפו בכל תפלה מענייניא והיינו
 בלילה שהוא זמן בניית השבת מוכידיים קדושת השבת
 ובריאת בראשית ואומרים אתה קדשת וכו' תכלית
 מעשה שמים וארץ מפני שתכלית הימים הם השבתות
 ולשון תכלית הוא על שני פנים האחת לשון נמר
 שבה נמר מעשי בראשית והשנית לשון תכלית ועיקר
 כמ"ש ואומרים ויכולו כמו שאמרו בשבת וק"מ : כל
 המתפלל בע"ש ואומר ויכולו כאלו נעשה שותף
 להקב"ה במעשה בראשית וכו' וכן כתוב בתורתך
 ויכולו וכו' כלומר על תכלית מעשה שמים וארץ
 נאמר ויכולו ועל וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל

ג אם טעה ופתח באתה חונן מסיים אותה ברכה
 משום דנכון היה גם בשבת להתפלל כל השמיע
 כיון דתקון תפלה היא ואין זה כבקשה מיוחדת בשבת
 דסדר תפלות כן הוא והיו מסיימים גם של שבת אלא
 שלא רצו חכמים להמריח עלינו וכיון שהתחיל בברכה
 צריך לנומרה ונרכות כ"א. ואין חילוק בין ברכת
 אתה חונן לשאר ברכה דלא כיש מי שמחלק בזה
 וענ"ו ואפילו אמר כמה ברכות של חול והתחיל
 בשל אחריה נומרה ואח"כ אומר אתה קדשת ובכל
 תפלות שבת כן הוא וי"א דבמוסף פוסק אפילו באמצע
 ברכה שהרי אין מוסף בחול ולא שייך לומר דנכון
 היה להתפלל בה כבחול וידעה ראשונה סוברת כיון
 דשם תפלה עליה גם בה היה נכון להתפלל רח
 והו

וזהו דעת המור אבל דעת הרמב"ם כה"א ורבינו הבי" בספרו הגדול הכריע בהרמב"ם ע"ש ותמיהני למה כשיע ע"י ב' כתבו בשם י"א ופשיטא שלמעשה יש לחוש לברכה לבטלה וצריך להפסיק במוסף ונ"ח ור"ח :

ך כתב רבינו הבי" כסעי' ב' אם היה סכור שהוא חול' והתחיל אדעתא דחול' וסיד בשאמר תיבת אתה נזכר קודם שאמר חונן הו"ל התחיל בשל חול' ונוטר אותה ברכה אבל אם היה יודע שהוא שבת ושלא ככוונה התחיל תיבת אתה אפילו אם הוא בתפלת שחרית שאינה פותחת באתה אינו נימך ברכת אתה חונן רחשבינן ליה כמעה בתפלת שבת בין זו לזו דהרי יוכל לומר אתה קדשת או אתה אחד עכ"ל כלומר רזה אינו מעכב בדיעבד :

ך והנה זה שפסק דבהתחיל אדעתא דחול' צריך לנמדה חול' לשיטתו לע"ל סי' רמ" דפסק בדעת הרמב"ם דהעיקר תלוי בכוונה שכלב בתפלה ואף שבפיו הוציא בתקונו מ"ם מאחר שחשב בלבו הריפך אין הברכה כלום והנם שהביא שם נס דעת רש"י דאם כיוון בהתחלת הברכה על ברכה אחרת אם מיים בתקונו יצא ע"ש וזה משום דבעיא היא בנ"א אי אולין בתר כוונת תחלת הברכה או בתר סופה אבל מ"ם נם לרש"י העיקר הוי הכוונה בלב ולא הביא כלל דעת הראב"ד ועוד פוסקים דכוונה לאו כלום היא ולכן פסק כן דכיון דבאוסרו אתה כיוון לחול' צריך לטמרה וכוונתו על כל התפלות של שבת כמ"ש הגבוש ור"י סק"ה ומ"ס סק"ד ויש מי שפירש דכוונתו רק על שחרית שאינה פותחת באתה אבל בעל"זית ומנחה גם רבינו הבי" מודה ומנ"א סק"ט ואינו כן דהא בערבית קיימין ועוד דלפי שיטתו א"ש כמ"ש אמנם לדינא וודאי כן הוא שאין הכוונה מעכב ונס בסי' ר"ם קי"ל כן שלא כדברי רבינו הבי" ע"ש ונס בעיקר העניין לא רמי לשם דהתם אמר ברוך אתה ר' אלקינן מלך העולם ככוונה אחרת שהיא עיקר וחורף הברכה אבל בתיבת אתה בלחוד מה בכך ונראה שעיקר טעמו של רבינו הבי" הוא משום דברין דהא להתפלל י"ח בשבת אלא שלא רצו חכמים להמריצנו במ"ש ולכן אפילו בתיבת אתה בלחוד אין קפידא אם ינטיר הברכה ומ"ם לדינא לא קי"ל כן ועמח"ס מהמלל בעד המנ"א דכוונתו לשיטת הראב"ד ס"ס ותמוה מלך דהא הכ"י לא הניח כלל דעת הראב"ד כמ"י ר"ט :

ך וזוה שנתבאר דכשידע שהוא שבת ושלא ככוונה התחיל באתה רנס בשחרית אינו נומר ברכת חול' משום דיכול לומר אתה קדשת או אתה אחד וזוה משמע דאי לאו האי טעמא היה צריך לנמך ברכת החול' וא"כ אם אמר אתה חונן צריך לנמך חונן הרעת ואין הרעת נותנת כן דכיון שידע ששבת הוא אלא שע"פ העדר הכוונה והילוך הלשון אמר אתה חונן למה יהיה צריך לחתום ולכן נ"ל דבאמת אפילו התחיל בכמה תיבות ככה"נ מפסיק ואומר של שבת והטעם שכתב לאו דווקא אלא דמשום דאיירי בתיבת אתה נראה ליה לומר הך טעמא ולהשמיענו דנס כשחרית כשאמר אתה קדשת או אתה אחד דאינו מעכב ומפילא דה"ה בערבית אם אמר ישמח משה או אתה אחד וכן במנחה כשאמר ישמח משה או אתה קדשת דכל של שבת אחד הוא וכלל"ד וע' כנה"ל טעמא נ"ט :

ך ואם שכת ולא התפלל ערבית של שבת דמתפלל שחרית שתים פשוט הוא ולכתחלה יתפלל ישמח משה בשניהם ולא שייך ביום לכתחלה לומר אתה קדשת שאין זה אלא בהכנסת שבת ונ"ח נ"ס ע"הו וכן אם לא התפלל שחרית ומתפלל מנחה שתים יאמר בשניהם אתה אחד אמנם בדיעבד אין עיכוב איך שאמר ונ"ל דבשחרית כשמתפלל שתים האחת לחובה והשנית לתשלומי ערבית ומזכרה להקדים של חובה לשל תשלומין וא"כ לא יצא כמ"ש בסי' ק"ח ולפ"ו אם אמר בראשונה אתה קדשת ובשנייה ישמח משה אע"פ דאין עיכוב בדבד כמו שנתבאר מ"ם לא יצא ספני שנייה בדעתו שהקדים תשלומין לחובה וצריך להתפלל אח"כ עוד תפלה לתשלומין ואיך שיאמר יצא ולכתחלה יאמר ישמח משה כמ"ש ויש ללמוד דין זה מדין הברלה שנתבאר שם ע"ש :

ך דבד פשוט הוא דאע"פ שנתבאר דמי שסבור שהוא חול' והתחיל באתה חונן או בשאר ברכה דצריך לטמרה אם לא נמדה והפסיק באמצע חוזר לשל שבת ונמך התפלה של שבת דלית לן בה ואיך לחוד לאתה חונן או לשאר ברכה לטמרה ונ"ח נ"ס מח"ט ויש מי שרצה לומר כגמסך בברכות של חול' עד סגרו השנים והיה בחורף ולא אמר מל ומטר ונמך הברכה ונמך חוזר לשל שבת ונמך התפלה דצריך לחזור ולומר מל ומטר והרואה תמרה הוא ואין ספק דכיון דחוזר לשל שבת אע"פ שלא נמך התפלה עדין

עדיין איצ לחזור לשל חול בשום פנים (סס):
 מ וכתבו דבותינו בעלי הש"ע בסעי' ד' מי שהתפלל
 תפלה של חול בשבת ולא הזכיר של שבת לא
 יצא ואם הזכיר של שבת בתוך י"ח אע"פ שלא קבע
 ברכה לשבת יצא ובמסוף אפילו לא אמר רק ונעשה
 לפניך את חובותינו בתמיד יום ובקרבן מוסף יצא
 עכ"ל ורין זה הזכיר של שבת אע"פ שלא קבע
 ברכה לשבת יצא לא נזכר בנ"מ וכפוסקים ורבינו
 הכ"י כתב ר"ן זה בספרו הנרול מסבא רנפשיה ע"ש
 ולפ"ז לא יפה כח שבת מ"ח דבהזכרה בעלמא סני
 והיא דבר תמוה רמ"ן דרבנן תקנו ברכה מיוחדת
 לשבת וי"מ נהי דהנוסחא אינה מעכבת מ"מ עיקרא
 דברכה למה לא תעכב ומי גרע זה מהמלך הקרוי
 בעשרת ימי תשובה או משיב הרוח ומל ומטר בחורף
 המעכב ואי משום דמהראוי היה להתפלל כל י"ח
 ברכות כמ"ש מ"מ סוף סוף הא תקינו ברכה לשבת:
 ו ועוד התניא בעירובין (מ"א): שבת שחל להיות ב"ח
 או בחו"ש ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו
 שבע ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר
 מחזירין אותו ובמסופין מתחיל בשל שבת ומסיים
 בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע ע"ש ואי מ"ד
 דגם שבת די בריעבר בהזכרה בעלמא ה"ל להשיענו
 דכשלא התפלל של שבת יצא בהזכרה בעלמא וכן
 הרמב"ם בפ"י מתפלה ר"ן ו' שכתב מי שטעה והתפלל
 של חול בשבת לא יצא ע"ש ה"ל לומר ואם הזכיר
 של שבת בהזכרה בעלמא יצא שהרי חירוש גרול הוא
 ועוד דבברכות (מ"א.) דאמר הני רמנו ומרכרי רחול
 בשבת נזמרין הברכה כמ"ש בסעי' ד' לשמענין רבותא
 מפי שאפילו התפלל כל תפלה של חול יצא אם רק
 הזכיר של שבת ועוד הרלכה פסוקה דהכל הולך
 אחר החיות (סס י"ב.) ורין זה צע"נ וגם המנ"א סק"ה
 הקטה חס"י חפ"ז דאם חסס כו"מ מקדש השבת לא ילא
 אע"פ שהזכיר על יו"מ כאלמע ומירך דזה גרע מפי ע"ש
 ובס"י חפ"ז כתב דמירי שלל הזכיר על יו"מ כאלמע וכבר
 נתמוררו עליו כ"א"ר סק"ז וכת"ש סק"ז והאמת דמרה לתרץ
 באופן זה וכאופן זה ומ"מ לא חלקו התפרשים על הכ"י
 לתעשה):

דאם קורם תפלתו היתה רעחו על שבת איצ לחזור
 דמסתמא אמר של שבת ואם לא היתה רעחו על שבת
 צריך לחזור דבוראי סוכיה דחול נקים ואתי ומ"ז סס)
 וכן עיקר לדינא:

יב מעה והתפלל של חול בשבת ולא הזכיר של
 שבת אם עדיין לא עקר דגליו והיינו שלא נמר
 תפלתו או אפילו נמר תפלתו עד המכרך את עמו
 וכו' ולא אמר עדיין יהיו לרצון או אפילו אמר יהיו
 לרצון ולא אמר עדיין חתנונים שרגיל לומר אחר
 התפלה כמו אלקי נציר או שהוא רגיל בתחנונים
 אחרים כל זה מיקרי לא עקר דגליו ואינו חוזר לראש
 התפלה אלא לשל שבת אבל אם נמר כל הרברים
 מיקרי עקר דגליו אע"פ שלא עקרו בפועל וחוזר לראש
 התפלה וש"ץ שמעה בתפלה בלחש יש לו לסמוך על
 חזרת הש"ץ בזמן שיש חזרת הש"ץ כמי בשחרית
 וא"צ לחזור ולהתפלל בלחש כמ"ש לעיל סי' קכ"ז
 ע"ש:

יג הטועה בתפלות שבת והחליף של זו בזו אינו
 חוזר להכל אחר דהעיקר היא נרכת רצה במנוחתינו
 כמ"ש אמנם אם נזכר באמצע פוסק ממנה ומתחיל
 בהראוי לתפלה זו שבהם לא שייך הפסק באמצע
 שאם ברכות אלא שבחות בעלמא ומנ"א סק"ז וי"א
 שאם החליף של מוסף באחרת או אחרת בשל מוסף
 חוזר לפי שאין עניין תפלה מוסף להתפלות האחרות
 דבתכנת שבת מרבך רק מענייני מוסף שאין להם
 שייכות להתפלות האחרות וגם בתפלות האחרות לא
 נזכרה מוסף כלל וא"כ גרע מהתפלל של חול והזכיר
 של שבת דיצא לרעת רבינו הב"י דהתם אין שקר
 אבל כאן בכל התפלות כשהזכיר של מוסף היה כדובר
 שקדים ולהיפך בשל מוסף כשהזכיר תפלה אחרת הרי
 לא הזכיר קרבן מוסף כלל ולא יצא אפילו הזכיר של
 שבת ודעה ראשונה ס"ל רבין דע"פ התפלל של שבת
 אע"פ שלא הזכיר של מוסף יצא ודבר תיסא הוא
 ועמנ"א סק"מ וא"ר סק"א שחולקים על הכ"י ומ"ל לררין
 לחזור וכן משמע בתוס' טלחי ר"ה ע"ש וכן עסק הגר"ז
 בסעי' י"א והשמיט לגמרי דפה ראשונה ע"ש והת"ש סק"מ
 התאמץ לדחות ואין דלכריו עסק כעיקר ע"ש וגרלה עיקר
 כדעת ה"א ודו"ק) וי"מ דינו כשבת כתפלה וגם יו"מ
 שני כן הוא):

יד יש מקומות שבברכת רצה במנוחתינו בערבית
 אימרים ויגחו בה ובשחרית ויגחו כי ובמנחה
 ויגחו

יא ואם נתפסק אם הזכיר של שבת אם לאו לפי
 דברי רבינו הרמ"א לקמן סי' תכ"ב איצ לחזור
 יש שחולקין עליו ומ"ל דצריך לחזור וכו' ומנ"א סס)
 משום דבוראי סוכיה רחול נקים ואתי ויש מי שאומר

ימנעו בה ומנ"א סק"ג וני"ל המעם דהנה שבת נקראת בתורה לשון נקבה ולשון זכר כי קדש היא לכם מצד צדקה מות יומת הרי לשון נקבה וכתוב בויקה"ל וביום השביעי וכו' כל העושה בו מלאכה וכן כתוב וזכר את יום השבת לקדשו וכן שומר שבת מחללו הרי לשון זכר ולכן בלי"ה שיש בתורה לשון נקבה ל"ה אומרים בה ויום הוא תמיד לשון זכר בתורה לכן אומרים בו ובמנחה שהוא סמוך לערב כולו משניהם אומרים בה ונתי המדות נ"ג א"ט וה"קו ואומרים ישראל מקדשי שמך כרי שהיה מעין תמימה סמוך לחתימה ויש שכתבו אהיה שמך והוא תמיה וגם אין המנהג כן ועמ"א ע"ט :

מן ואחר התפלה אומרים ויבולו ואעי"פ שאמר כל אחד בתפלה מ"ם חוזרים לומר כולם כאחד בקול רם ומעמד ראע"ג דכבר הערנו כולנו בלחש ובדיבור יוצאים ידי ערות בזה מ"ם ממבחר העדות להעיד כולם כאחד ובקול רם כדכתיב ושמע קול אלה והוא עד וכו' וגם משום י"ם שחל להיות בשבת דאין אומרים בתפלה ויבולו וגם להוציא את מי שאינו יודע ולכן יחיד המתפלל בלא מניין לא יחזור לומר ויבולו ואם ידעה לומר לא יכוין לשם ערות אלא כקריאה בתורה ופ"ו סק"ה :

מן ואח"כ אומר הש"ץ ברכת מעין שבע היינו ברוך וכו' מנן אבות וכו' רצה במנוחתינו עד מקדש השבת כדאמרינן דאין חורת הש"ץ בערבית ג"מ מפני שבת כנסיות שלהן היו בשרות ויש שמאחרין לבא לבהכ"נ להתפלל ערבית תקנו ברכה זו כרי שבעיר שיאמר הש"ץ ברכה זו ינמרו היחידים תפלתם כרי שלא ישארו יחידים כשרה שיש סכנה בזה ולכן נשארה תקנה זו גם היום אף שכתבי כנסיות שלנו הם בעיר ויש בברכה זו מעין שבע כרכות של תפלת שבת כיצד מנן אבות ברברו כנגד מנן אברהם מחיה מתים במאמרו כנגד מחיה המתים האל הקדוש שאין כמוהו כנגד אלה קדוש המניח לעמי ביום שבת קדשו כנגד רצה במנוחתינו לפניו נעבוד כיראה כנגד רצה וכו' עבודת ישראל עמך ונורה לשמו כנגד מורים ארון השלום כנגד שים שלום וא"ר נסס אנוהיהס ולכן ביר"ט שחל בשבת אין מוזכרין בה של יו"ט כיון דהתקנה לא היתה אלא בשביל סכנה לכן לא תקנו שזכירו בה של יו"ט ואומרים אותה בככל השבתות ואף כשחל יו"ט בע"ש דאו הכל פטים ואין מאחרין לבא לכהכ"נ מ"ם

התקנה לא זזה ממקומה ואמר הש"ץ גם או ברכה זו רלא פליג רבנן :

ין וחייבין כל הציבור לשמוע ברכה זו מפי הש"ץ ולא ירברו כלל וגם בשעת אמירת ויבולו אמרו לדבר אבל היחיד לא יאמרנה דלא נתקנה אלא לש"ץ כנגד חזרת הש"ץ והמנהג שהציבור אומרים מנן אבות עד זכר למעשה בראשית דאין בזה ברכה שנחשש לברכה לבטלה ומיהו יש מקומות שאין הציבור אומרים כלל ונכון הוא וכן יחיד המתפלל שלא בציבור ודאי שאין לו לומר ברכה זו ואם רוצה לומר מן מנן אבות עד זכר למעשה בראשית אין מוחין בידו ולא נתקנה אף בציבור אלא בבהכ"נ ובבהמ"ד קבוע או מניין קבוע אבל כשמתפללים שם באקראי כמו בבית חתנים או בבית אבלים או סיבה אחרת אין אומרים אותה כלל ויש שאומרים מנן אבות עד זכר למעשה בראשית ואין מוחין בירם אבל אין בזה טעם וריח וכללו של דבר לא נתקנה אלא במניין קבוע שיש שם ס"ת (סכנה"ג) ולכן כשקובעים מניין על איוה זמן ויש שם ס"ת אומרים אותה ואם לאו לא יאמרו והאומרה היא ברכה לבטלה וכן יש מקומות שאומרים אחר קריש שלם מוסור לרוד ד' רועי וחצי קריש וברכו וגם זה אינו אלא במניין קבוע כמו ברכת מנן אבות ויש טועים בזה וצריך להזהירם על זה ועמ"א סק"ד שכתב לענין ברכת מעין שבע נתייין שאינו קבוע דאין מוחין בידם כשיאמרו והלכו עליו הגדולים כח"ט הפמ"ג ע"ט בזה חסם ברכה לבטלה ע"ט :

יך אם התפלל של חול ולא הזכיר של שבת או שלא התפלל כלל פסק רבינו הבי"ב בסעי' י"ג דאם שמע מהש"ץ ברכת מעין שבע מראש עד סוף יצא וסיב לאומרה עם הש"ץ וגם סק"ז והמעם שמקליטין בזה משום דתפלת ערבית רשות וס"ו והפור הקשה על דין זה ע"ש ובאמת הרי כמה פעמים נתבאר דאצ"טו היו כחובה ומ"ם כל הגדולים הסביומו לזה לדינא אמנם זהו וודאי דאם לא שמעה מש"ץ אין לו לאומרה בפ"ע ביחידות שלא נתקנה אלא לש"ץ בציבור ואם אמר עולה לו וס"ט ויש מי שכתב דכשנת לא הוה תפלת ערבית רשות ולא משמע כן מכל רבותינו ואי משום קידוש הרי יקדש על הכוס וכן לפי דין זה שנת שחל בו יו"ט והתפלל על יו"ט ולא הזכיר על שנת יכול לסמוך על שמיטתו מש"ץ ברכת מעין שבע :

רס"ט [דין קידוש בבית הכנסת וכו' ה' סעיפים] :

א בומן הש"ס היו מקרשין בבהכ"נ ואע"נ דאין קידוש אלא במקום סעודה אמנם בזמננו היו בבהכ"נ חדרים סמוכים והיו אורחים מצויים שם ואצלם היו מקום סעודה ופסחיס ק' ו. וא"כ במקום שאין אורחים הסמוכים לבהכ"נ אין הקידוש מועיל כלל ולכן צעק הסוד על מנהגינו שעושים קידוש בכ"כ כתיב כנסיות והיה ברכה לבטלה כיון שאין אורחים אצלינו ע"ש וכ"כ רבותינו בעלי התוס' בפסחים ו"ט : ד"ה י"ו ו"ז והיבא דליבא אורחים סמוך לבהכ"נ אין לקרש דהוה ברכה לבטלה דקיי"ל כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה עכ"ל וכ"כ הרא"ש ע"ש :

ב אמנם יש מרבותינו שכתבו דתקנה קבועה היא וא"א לבטלה אפילו כשאין אורחים כמו בכרבת מעין שבע דהתקנה היתה משום מוקין דהאירנא לא שייך כמ"ש בס' הקורם ועכ"ז לא בטלה וה"נ כן הוא ור"ן ע"ס וכן מצאנו להרמב"ם שהשיב לאשר שאמרו אם במקום שכולם בקיאים בתפלה אם צריך חזרת השי"ץ והשיב בזה"ל הוא"ל שתקנו חז"ל להוריד את השי"ץ וכו' כמו שתקנו קידוש בבהכ"נ משום אורחים ונתחייבו כל בתי כנסיות אע"פ שאין שם אורחים וכו' עכ"ל ונחלק האחרון על התשובה כחוס המטול מ"י ל"א וראיתי מי שכתב שמעולם לא היתה תקנה קבועה בזה אלא שנהגו כן מעצמם ולא רמי לתקנת חזרת השי"ץ וברכה מעין שבע וכו' ולענ"ד נראה להדיא מלשון הש"ס שם ושמואל למה לי לקרשי כבי בנישתא משמע שתקנה קבועה היתה דא"כ ה"ל צמיפרך למה שבקינן להו לקרשי כבי בנישתא כרפרוך כן בריה וכו' : וכ"כ הרשב"א בתשו' וס"י ל"ו ותכ"ג וז"ל דמעיקרא תקנו לקרש בבהכ"נ ועיקרה של תקנה משום אורחין ותקנו לקרש בין איבא אורחין בין ליבא אורחין דומיא דברכה מעין שבע וכו' עכ"ל ועוד כתב שם דהוה מחלוקת ישינה בין אבות העולם דרב האי גאון ורבי אבן גאון מן האוסרים בדליבא אורחים ורב נטרונאי מן המתירין ועמו חב"ל נביאים וכבר פשטה הוראה כמותן עכ"ל וכ"כ המגיד משנה בפכ"ט דין ח' על מ"ש הרמב"ם ולמה מקרשין בבהכ"נ מפני האורחין וכו' עכ"ל וכתב המ"ם ועכשיו וכו' ואע"פ שאין אורחין אובליין לפי שכיון שנתקן לא זה תקנה ממקומה עכ"ל :

ג והרא"ש בשם רבינו יונה כתב דקידוש במקום סעודה אינו אלא מדרבנן אבל מן התורה יצא נס שלא במקום סעודה וכיון שיש בני אדם שאין יודעין לקרש מוטב שישמעו בבהכ"נ ויוצאים ידי חובתן מן התורה עכ"פ ע"ש וזה לא נחא לרוב הפוסקים הסיברים דקידוש על היין אינו אלא מדרבנן ומן התורה יוצאין בתפלה כמ"ש בס' רע"א וא"כ גם לא"ו אין תועלת דמן התורה הלא יצאו בתפלה ומדרבנן אין תועלת אם לא שנאמר דתועלת הוא לאותם שלא התפללו ג"כ ועכשיו אינו מצוי זה או אפשר דרבינו יונה מ"ל דקידוש על היין דבר תורה ובס' רע"א יתבאר בזה בס"ד :

ד ורבינו הב"י כתב נוהגין לקרש בבהכ"נ ואין לקרש למעום מ"ן הקידוש אלא מטעמי לקטן דאין קידוש אלא במקום סעודה ומעיקרא לא נתקן אלא בשביל אורחים וכו' ועכשיו וכו' לא בטלה התקנה וכו' אבל יותר טוב להנהיג שלא יקרש בבהכ"נ וכן מנהג א"י עכ"ל וכאשכנזי נהגו לקרש וכן המנהג במדינתנו בכ"כ כתיב כנסיות ובתי כנסיות אמנם המתפללים ניסח ספרד לא נהגו לקרש וכתב רבינו הרמ"א דנהגו לעמוד בשעה שמקרשין בבהכ"נ עכ"ל כלומר אע"נ דבבית מקרשין מיושב כמ"ש בס' רע"א דהמנהג לקרש מיושב מ"ם בבהכ"נ מקרשין מעומד והטעם מפני כבוד הציבור וזהו להשי"ץ המקרש ולא לכל הציבור וכ"כ הלבוש ויש מי שפירש דכל הציבור צריכין לעמוד וכו' וכתבו שהוא סגולה לעיפות הכרבים ומימינו לא ראינו מנהג זה וגם מ"ש הסוד בשם הגאון שסגולה ליתן היין בתוך העינים ע"ש וגם זה לא ראינו המנהג בקידוש דק בהברכה ונכונות מ"נ : משוה כזה קידוש להכללה :

ה וזה שכתב שמטעמי לקטן אין זה כמאביל איסור בידים לקטן שיש סיכרון לקטן בס' שמ"ג דאף איסור דרבנן איסור ליתן בידים דבזה אין איסור כלל לקטן דלא אמרינן להאביל הקטן בלא קידוש רבנן אין חייבים לחנכו כרי שלא יחלש לבו מירי דהוה אתעניתים דלא מתנבגין להו כלל ועמ"ל ויש מי שכתב דניתנין לקטן שלא הגיע לחינוך וכו' וכן המנהג עתה ליתן להרבה קטנים מעט מעט והמה קטנים שלא הגיעו לחינוך אבל בשם הרשב"א כתבו ליתן

בקידוש זה ובכיתו יקרא בשביל בני ביתו ויחנן לקנות מצוה זו דיון לקידוש והכרלה כדמים ומגילת וחושבן זה למצוה רבה וכמי שבוך בשבת לאחר קריאת התורה קבעו ברכה למי שנתן יין לקידוש ולהכרלה בכתוב בסידורים :

ליחן דוקא לקטנים שהגיעו לחינוך מהמעט שכתבו ואם אין קטן ככה"נ ישנה נדחף כל היום ויסמך על הדעה שכמי רע"ג כשם הגאונים דככה"נ סיקרי במקום מעורה ויכיל לאכול במקום אחר ע"ש או המקרא ישנה כל היום ויטין לצאת ידי חובתו

עיר [אמידה במה מדליקין אימתי וכו' ג' מעיפים] :

כ"כ להחפץ ואצילנו הוה קבלת שבת כמומר שיר ליום השבת ולכה דודי א"כ אפילו נאמר קדם ברכו הא כבר קבלנו עלינו את השבת ואי לתקן וגם ברכו מקומות הוא אחר השקיעה ולפיכך לא נהגו לדקדק בכך וכבר כתבנו בס' רס"ז שיש אצילנו מי שאין אומרים כלל במה מדליקין אלא מאמר מוהר הרומה כגונא וכו' ע"ש והכל מטעם שכארט : ג יש שאין אומרים אותו בדי"ט שחל להיות בע"ש וכזה"מ וגם בדי"ט שחל להיות בשבת ואין אומרים או גם המומרים ולכה דודי רק מומר שיר ליום השבת דכשנאמר או פני שבת נקבלה הוי ביוזן לדי"ט דמשמע ולא פני י"ט מידו המפרדים מתחילין מן מומר לרוד והכל כפי המנהג ויש שכתב ראין אומרים במה מדליקין בשבת חנוכה ואין המנהג כן ועכ"ל ומ"ז ומג"ל :

א המנהג לומר פרק כמה מדליקין מפני שיש בו דיני הדלקה ואולי עשה שלא כרין שהרליק שמנים ופתילות שאמור להרליק כהן ילך ויתקן וגם מפני שיש בו המשנה שלשה רברים צריך אדם לומר כתיך ביתו ע"ש עם חשיכה עשרתם ערבתם הרליקין את הגר וע"י האמידה יזכר ע"ש זה :
ב ולפ"ז יש לנו לאומרו קדם תפלת ערבית דאחר תפלת ערבית הלא אין בדינו לתקן שכבר קבלנו עלינו את השבת בברכו ויש מקומות שאחר תפלת ערבית אומרים זה ואינו נכון ויש מי שכתב רמפני שאצילנו לא נהגו להרליק בפתילות ושמנים האמורים לכן לא היישין לזה וכו' ולי נראה טעם אחר דבשלמא במוזן הקרמן שהיו מתפללים ערבית בעוד היום נדול ואצלם היה קבלת שבת בברכו שפיר היה תקן למי שעבר על זה אבל עכשו שאין מקדימין

רע"א [דיני קידוש על היין וכו' מיב מעיפים] :

שברכנו מקרא השבת והקידוש שעל היום הוא מרבנן ובמכילתא איתא זכור את וגו' קדשו בברכה וכן פסיקא להו לנרולי האחרונים רוחו מרבנן ומג"ל סק"ה והג"ה ס"י ס"ז וכ"כ הסמ"ג בעשן וכו' רמן והתורה היא בברכים בעלמא ע"ש :
ב אבל מדברי רש"י ככרבות וכו' : שכתב קידוש היום מ"ע שהומן גרמא הוא זכור את יום השבת לקדשו וברו על היין עכ"ל משמע להדיא שהוא מן התורה וכ"כ המפרש ריש נזיר וכו' דקידוש על היין מושכע ועומר מהר סיני הוא ע"ש וכ"כ הר"ן בפסחים שם רקידוש היום על הכוס הזה דרבנן וקידוש הליצה הוי ראדייתא דדרשא נמורה היא וכן מוכח מדבריו בפ"ב דשבת שאומר הש"ם דגר חגיכה עדיף מקידוש היום משום פרסטי ניסא והקשה הר"ן היכי דהוין קידוש היום דאדייתא מפני גר תנוכה דרבנן ותיקן

א שנינו בכרייתא בפסחים וק"ו זכור את יום השבת לקדשו וזכרו על היין בכניסתו דזכירה בתיב על היין זכור כיון לבטון נזכירה דודיך מיין ומס"ז ונראה דקידוש על היין אסמכתא הוא וס"ו ועוד אפשר לומר דקידוש על היין דבר תורה אבל דך דהמברך צריך שיטעום והו מרבנן וס"ו ונמתפקי רבותינו בעלי התוס' אם קידוש על היין דבר תורה או מרבנן והרמב"ם בריש פכ"ט כתב מצוה עשה מן התורה לקדש את יום השבת בברכים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרו וזכירה שבת וקידוש וצריך לזכרהו בכניסתו ובציאתו בכניסתו בקידוש היום ובציאתו בהכרלה וכו' ומדברי סופרים לקדש על היין ולהכריף על היין וכו' עכ"ל הרי כתב ספורש דמן התורה יוצא בברכים בלבר ולפ"ז מן התורה יצאו ידי חובה בתפלה בברכה רצה במנותחיתו

ותירץ שיטת לקדש על הפת ע"ש ואי ס"ד דמן התורה יוצא בדברים בעלמא בתפלה אין התפלה לקושיתו וע"ש באנשי ט"ס ואינו כן וז"ל ודבריו לאו דווקא אין דה"ה פת מירו על איזה דבר צריך לקדש מן התורה ובשם הראב"ן הביאו דע"ל היין דווקא ה"י מן התורה דדרשא נמורה היא וזכרו על היין וכ"כ באור זרוע הגדול ופי' כ"ה :

ג' ולענ"ד נראה ראייה לדעה זו ממאי דאמרינן בפסחים (ק"י.) אמר רב אחא בר יעקב צריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש היום כתיב הבא זכור את יום וכתביב התם למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים ע"ש ועתה אי ס"ד דמן התורה יוצא בתפלה ה"ל לתקוני להזכיר יצ"מ בתפלה דוהו עיקר הקידוש מן התורה ואפ"ל אם נאמר רזוהו אסמכתא בעלמא הוכרת יצ"מ מ"מ היכי שבקינן לעיקר קידוש מן התורה אלא ודאי דגם מן התורה אינו יוצא בדברים בעלמא וכן מביא מירושלמי ברכות ד"פ אלו דברים שאומר שם ד' וירא דנלמד מדברי שניהם מברילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין ע"ש דלאו דווקא יין אלא ה"ה שאר משקה וחנה בתקנתא דרבנן מפורש בירושלמי שם פרק אין עומדין דגם הכדלה ה"י על הכוס ור' יודא בעצמו אומר שם שתקנו גם בתפלה גם על הכוס אלא ודאי דמדאורייתא קאמר דקידוש גם מן התורה צריך איזה דבר לפיכך החמירו ביין דווקא אבל הכדלה די בתפלה מן התורה לפיכך לא החמירו בה להצריך דווקא יין :

ד' וז"ל הבה"ג וז"ל י"ג: מחייבין לקדושי ליימא דשבתא וליומי טבא בצלותא וע"ל כמא דחמרא דכתיב וזכור את יום השבת לקדשו וזכרו: על היין בכניסתו מכאן סמכו חכמים לקידוש היום מן התורה אין ל' אלא שבת חג המצות מניין ת"ל למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים חג שבועות מניין ת"ל וזכרת כי עבר היית בארץ מצרים חג הסוכות מניין ת"ל וזכרת ונ"י ואע"ג דמידכר בקידושא צריך לאדכורי בצלותא ובברהמ"ז מאי טעמא זכור וזכרת כי עבר ונ"י תרין קראי כתיבי ואתו מועדות ילפינן משכת מה שבת בתפלה וע"ל הכוס אף יו"ט בתפלה וע"ל הכוס עכ"ל ולא קחשיב ר"ה רא"צ דדשא רבהדיא אקרי וזכרון תרועה וזכרון דהדרשא הוא מלשון וזכרון פשיטא רר"ה דמי בזה לשבת ומלשונא משמע דוהו דרבנן שהרי אומר מכאן סמכו וכו' ועוד רמזי שבת

לדי"ט וקידוש ביו"ט וודאי דה"י מדרבנן כמי"ש המ"מ שם דין י"ח ומנ"ה סק"מ וקידוש היום ה"י ג"כ ורבנן רק מפני כבוד היום ולכן לא תקנו בו דברים דעיקר הקידוש הוא בלילה בכניסת שבת כמי"ש הראב"ד שם פכ"ט ע"ש :

ה' נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה ואע"פ שהיא מ"ע שהומן גרמא משום דאיתקש וזכר לשמיר והני נשי הוא"ל ואיתניהו בשמירה דשמיר הוא בל"ת וע"ל ל"ת נשים מצוות איתניהו גם בזכירה וזכרות ד' ז' וכתב רבינו הבי"ו בסע' ב' שמוציאות את האנשים הוא"ל וחייבות מן התורה כמותם עכ"ל ואפ"ל להסבירים דקידוש על הכוס מדרבנן דמן התורה יוצאים בתפלה מ"מ שוים האנשים והנשים וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וגם נשים כן הוא דמן התורה יוצאות בתפלה וע"ל הכוס חייבות מדרבנן א"כ עומדים בחדא דרגא וביכולות להוציאם ויש רוצים לומר שאינן מוציאות אנשים כמו במגילה לקמן סי' תרפ"ט (ו"ל וז"ל) ואינו עיקר דבשם כחן דברבים הוא וז"ל מילתא כמי"ש התוס' בטובה (ל"ח.) משא"כ בקידוש וכ"כ מפרשי הש"ע והמ"ז והמנ"ה סק"ט :

ו' ונראה לכאורה דאימתי מוציאין זה את זה כששניהם התפללו או שניהם לא התפללו דחייבם שיה אכל אם האחד התפלל והשני לא התפלל אין המתפלל מוציא ידי חובת של מי שלא התפלל לדעת הפוסקים דמן התורה יוצאים בתפלה וא"כ מי שהתפלל חיובו דק מדרבנן ומי שלא התפלל חיובו מן התורה ולא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא אך ל"ז לא מצאנו ירינו וירנלינו בכל המשפחות שהבע"ב מקדש ומציא אשתו ובנותיו וכלותיה אע"פ שלא התפללו אמנם האמת דוהו רק בברכת הנהנין וברהמ"ז ולא כן בברכת המצות שאחד יכול להוציא את חברו אף שכבר יצא ידי חובתו מטעם דכל ישראל ערבים זה בזה כראיתא ספ"ג רר"ה ולכן איש ואשה יכולין להוציא וא"ז בכל ניוני ויש מי שרוצה לומר דאשה אינה בכלל ערבות (דנמ"ה) ודבר תמוה הוא והרא"ש שכתב סכרא זו כרפ"ג דברכות אינו אלא כמצוה שאין להאשה שייכות בזה ע"ש אבל בטוה שהיא מחוייבת שוה היא לנמרי ל"איש וז"ל הגר"א נגליון הס"ט וכתו"ז :

ז' דבר פשוט הוא שהקטן אינו מוציא את הגדול ואת האשה שהרי אינו בכלל חיוב ואף כשהוא בן י"ג ויום אחר אם לא ידענו בכיורו שהביא שערות אינו

אינו יכול להוציא את האשה בשלא התפללה מפני שאז חיבה מראורייתא ובראורייתא לא אמרינן חוקה שהביא סימנים כמ"ש כח"ם סי' ל"ה לענין עזרת ומג"ל סק"ט אך כשהתפללה אין חיבה אלא רדבנן וברדבנן אמרינן חוקה זו ואף שיש סבורים דקדוש על הכוס דבר תורה כמ"ש מ"ם בזה אנו יכולים לסמוך על הסבורים רסן התורה די בתפלה מפני שגם בעיקר דבר זה דלא אמרינן בראורייתא חוקה זו יש לפקפק קצת ומתוכם נ"כ ק"ד. ד"ה ועוד וכוונתי ה"ע סי' ס"ה וכתבתינו הל"י סי' ח' אות ג' :

חן ודע ולמי שסובר לעיל כפי קצ"נ דגם בלשון הקדוש אינו יכול להוציא לארזים אא"כ מבין הלשון אבל כשאנו מבין אינו יוצא אא"כ אומר אחריו סלה במלה רבכה'נ אף כשאנו מבין יצא א"כ הני נשי רירן רדובן אינן יודעות בלה"ק אינן יוצאות בקדוש אא"כ אומרות סלה במלה אדרי המקדש ואין הסנהג כן אמנם באמת בארנו שם סעי' ד' דהעיקר כרעת רש"י ובלה"ק אף מי שאינו מבין יוצא בשמיעה בעלמא ומהמנהג ראייה לרבינו ע"ש :

מן איתא בפסחים וק"ה. כבוד יום קודם לכבוד לילה שאם אין לו יין הרבה או מיני מגדים שיהיה לשתי הסעודות כבוד יום קודם דעל העונג מצווה יותר ביום מבליילה וראיתי למהרש"ל וי"ט גיטין ס"ד סי' י"א שקרא תגר על העולם שאכלים דנים בלילי שבת ולא בכוכד רבזון דכבוד יום קודם הל' להניח לסעודה שנייה וכן היה הוא נוהג ע"ש ולענין נראה לדמד זכות רבנן פירשו רש"י ורשב"ם לענין יין הרבה ומיני מגדים כמ"ש ולמה לא פירשו סתם לענין מאכלים טובים דמיני מגדים היינו פירות כדכתיב פרי מגדים משום הוה ווראי דמאכלים שא"א להיות ביזם כמו בלילה כמו דנים חמים או סרק ובשר חם שבהבדח כשנשארים על יום סחר יתקלקלו מהמעם הקודם דהא זהו עיבור צורה שבקדשים פשיטא שאין לנו להניח מלאכול בלילה מפני שא"א כן לסדר וא"כ פת חמים לא נאכל בלילה שהרבה טוב הפת בלילה יותר מביום כידוע אלא שזה זוראי לא צווחה תורה לבלי לאכול בלילה מפני שאין לסדר כיוצא בזה ולכן פירשו לענין יין ופירות דלא יתקלקלו עד לסדר בזה כבוד יום קודם ולכן דנים חמים שהעולם סחככים אותם יותר מן קרים וזה אי"א להיות ביזם לכן אנו אוכלים זה בלילה וכן סרק חם ושוב וכנגד זה אנו סומנים בתנוד

על לסדר מאכלים שצריכים הרבה הצמסקות וכן הקני"ל לכבוד יום ושפיר עבדי עמא קדישא וכו' ה"ע הוהר יתרו וד' ק"מ שהניח המג"ל סק"ד וז"ל נשי למדר פתורא בלילה דשנתא נהמחא וכמונזי רי"א אפילו כיומח דשנתא נתי עכ"ל וקשה מתי אפילו ה"ל כבוד יום קודם ולפמ"ט ה"ע דנשי למדר פתורא בלילה נהמחא וכמונזי אפ"ט שהלחם והמונות של לילה מוכים משל יום משום דהם חמין וא"כ הייתי אומר דכיום השבת כיון דה"ל כשל לילה לא למדר כלל אלא יאכל דבר מה קמ"ל דכל מה שאמה יכול להכין חמין :

י והא דכבוד יום קודם זהו בשאר רבדים מצדכי סעודה אבל אם אין לו אלא כוס אחד יין קדוש הלילה קידמת לש"י יום רעיקר הקידוש הוא בלילה כמ"ש ולכן אם אין ידו משנת להכין יין לקידוש ולהכין צרכי סעודה לכבוד הלילה ולכבוד היום ולקידוש היום מוטב שיקנה יין לקידוש הלילה ממה שיכין צרכי הסעודה או ממה שיקנה יין לקידוש היום אמנם לתם קודם לכל דבר שלא יהא רעב ולאכול לקיום הג' סעודות ונראה דגם קידוש היום קודם לשאר מאכלי היום כבר לתם ויש מי שאומר דאפשר דכבוד היום ערף מקידוש היום דהקידוש הוא מפני הכבוד ופמג"ל סק"ט אבל העיקר כמ"ש וכן מבואר מירושלמי שהביא תוס' בפסחים וק"ג. א. שאומר איזהו כבוד יום בפמ"ג ע"ש ונ"כ ה"ר וגם המג"ל סק"י מסק"ל ליה ע"ט : י"א כתב רבינו הב"י בסעי' א' כשיבא לביתו יסדר לאכול מיר עכ"ל והיינו לקדש כרי שיזכור שבת בכניסתו ומג"ל סק"א ומבילא דיאכל מיר משום קידוש במקום סעודה ואפילו קודם שתחשך ומ"ג סק"א ויכול לאכול ע"י קידוש זה וט"ו וכבר בארנו בזה בס' דס"ז ע"ש ופשוט הוא דאם אינו יכול עדיין לאכול שיזכר להמתין איהו שעות בלילה ומ"ט נחשו' וראיתי מי שכתב שיקדש דווקא קודם לילה כי בתחלת ליל שבת הוא מזל מאדים וכסף יום ו' הוא סול צדק לכן יקדש בצדק ומג"ל ט"ו ולענין דהא תמה דחזו' לומר שאנחנו תחת המולות וארדבא ראיתי בקדמונים שהאומות הקדמונים היו יושבים בשבת כחשך ובוכים מפני שהמולות של שבת מודים לדעה והקב"ה צוה אותנו להיפך להרליק הרבה אור ולהתענג עצמינו להראות שאנו למעלה מהמולות ואותנו לקח ד' להוציאנו מסעדת השמים וא"ך נאמר כזה וצ"ע והבוסת בר' חסד יסובבנו והמג"ל ט"ו הניח ירושלמי ריש נכוח סדך לאכול

לאכול שעה או שתיים כלילת ע"ש אמנם ע"ש כפי' הרמב"ם
 דשתיים הוא שתי חלקי שעה ומסתם דכתיב כנסיות היו כשדות
 רחוק מהעיר ועד שיבואו נמשך הזמן ממילא ואלדבא
 מדחירין ע"ש נאילין כוסרנייא ע"ש משמע דמזוה לאכול
 מקודם ודו"ק :

יב כיון שהגיע זמן קידוש דרדינו משחשיכה אפילו
 לא קיבל שבת עדיין אסור לאכול או לשתות
 אפילו מים ואפילו מעימא בעלמא עד שיקדש מפני
 כבוד השבת דשבת קבעא נפשה בהגיע זמנה אף שלא
 קיבל שבת עדיין וחלה עליו חובת קידוש ואסור לו
 למעוץ כלום עד שיקדש אך להרדח פיו אין קפידא
 כיון שאינו מבין למעוץ ומנ"ח סק"ה ואם קיבל שבת
 מבעוד יום אסור לו לאכול ולשתות ולמעוץ עד שיקדש
 בין דקיבל שבת ויכול לקדש ולאכול ולהתפלל ערבית
 אודכ ובלבד שיהיה יותר מחצי שעה לזמן ק"ש של
 ערבית דאליב הדי אסור לאכול מצד ק"ש כמ"ש
 בס"י דל"ב דדע דאפילו אם אין לו רק כוס אחד של
 יין ורצה להניחו על כרהמ"ו הקידוש קודם אפילו
 למאן דמ"ר כרהמ"ו מעונה כוס אע"ג דבהבדלה אינו
 בן כמ"ש בס"י רצ"ו (ע"ס) ואפילו יכול לקדש על הפת
 לא יעשה בן אלא יקדש על היין ויכרך ברהמ"ו
 בלא כוס :

יג ולא לבר שאסור להתחיל לאכול ולשתות בהגיע
 זמן קידוש דזה גם בהבדלה בן אלא אפילו היו
 מסובין לאכול מבעוד יום דכבה"ג בהבדלה כשהתחיל
 בשבת לאכול מבעוד יום אי"צ להפסיק אפילו גמטך
 המעודה כמה שעות בלילה אבל בקידוש אינו כן
 דמפני כבוד השבת צריך להפסיק מסעודתו ולקדש אך
 אי"צ להפסיק לגמרי בעקירת שלחן ובברהמ"ו אלא
 פורס מפה ומקדש כלומר כמו בכל שבת שמביאין
 הלחם משנה קודם קידוש ומניחין אותו על השלחן
 ופורסין עליו מפה ומקדש כמו שיתבאר כמו בן עושין
 עתה והכי איפסקא הלכתא ופסחים ק' :

יד ובין שהוא עומד כאמצע הסעודה ביצר יעשה
 בבדכת כפה"ג של קידוש ובברכת המוציא דעת
 המאור והסמ"ג שמקדש בלא ברכת הגפן ואוכל בלא
 ברכת המוציא כיון שהוא באמצע הסעודה אבל הר"ף
 כתב פורס מפה ומקדש ואח"כ מברך המוציא ונמ"ר
 מעודתו ומברך ברהמ"ו ומבואר מדבריו דהגפן אי"צ
 והמוציא צריך וכ"כ הכה"ג והמעם דברכת המוציא
 דזה הקידוש הפסק דכיון דנתקדש היום אסור באכילה

ורא"ש) ובין שאסור באכילה ומחוייב לעשות קידוש
 שני דברים אלו מחייבין אותו לברכת המוציא משא"כ
 ברכת הגפן שהוא קודם קידוש אע"פ שאסור לשתות
 מ"מ מדעדיין לא הפסיק בקידוש אי"צ לכרך ודבר זה
 מפורש בירושלמי בברכות ופ"א הל' ה' שא"צ כפה"ג
 ע"ש וממילא מוכן דאם מקדש על הפת שא"צ המוציא
 דזהו בבדכת כפה"ג והמור הביא דיעה שגם ברכת
 הגפן צריך לכרך קודם קידוש והמעם דכיון דאסור
 לשתות ממילא דחל עליו חיוב ברכה דזהו בהפסק
 גמור ולא מצאנו מפורש מי שיסבור בן ופנ"ח ופ"ז
 סק"ה ואינו מוכרחו וגם אפילו ימצא מי שיסבור בן לא
 חיישינן לזה כיון שהוא נגד הירושלמי ועוד דהא חזינן
 ולא הוי בהפסק גמור מדלא מחייבין ליה לברובי
 ברהמ"ו אלא רלענין המוציא חשיב הפסק מפני הקידוש
 והאיסור ביחד כמ"ש והיה כנמלך בלמוד כמו מי שנמ"ר
 מלאכול ונמלך לאכול עוד דצריך לכרך המוציא וה"ג
 כן הוא ומ"מ דעת הרמב"ם כפכ"ש דין י"ב בהמאמר
 והסמ"ג ע"ש ולדינא פסק רבינו הב"י בסע"י ד' בהר"ף
 מפני שהרא"ש פסק בן ובדברי הרמב"ם נסתפק בספרו
 הגדול ע"ש וכתב דעת המאור והסמ"ג בשם ר"א ע"ש
 ומדברי המ"מ ע"ס מבואר דלן ק"ו מהגפן להמוציא ע"ס
 ע"ש ודו"ק וכתב המ"א סק"ה דגם על היין שנתוך המזון
 ח"י לכרך דלן הפסק בין כוס של קידוש משתייתו לשתית
 יין שנתוך המזון ע"ש ופס"ס הוא דזה מירי כשעתה יין
 נתוך הסעודה למכוד יום דאל"כ פסיקא למכוד על היין
 אבל כשמתקדש על הפת לא יכרך :

טז כל זה שנתבאר הוא בעמוד כאמצע סעודתו
 דמבעוד יום אבל אם נמד הסעודה כתב הרמב"ם
 שם וי"ל היה אוכל ונמד אכילתו עם הכנסת שבת
 מכרך ברהמ"ו תחלה ואח"כ מקדש על כוס שני ולא
 יכרך ויקדש על כוס אחד לפי שאין עושין שתי מצות
 בכוס אחד שמצות קידוש ומצות ברהמ"ו שני מצות
 של תורה הן עב"ל ולשון הש"ם וס"ק"ו : לפי שאין
 עושין מצות חבילות חבילות ע"ש ומלשון הרמב"ם
 משמע דרק בשני מצות של תורה לא אמרינן כן
 ולפי"ו לשיטתו דכדברים בלבד יצא ידי קידוש מן
 התורה אם קידש בדברים יכול לעשות שניהם על
 כוס אחד וכ"ש בברכת אירוסין ונשואין דשניהם הוי
 הברכות מדרכנן יכולים לעשות על כוס אחד ולא כן
 כתבו שם רביתינו בעלי התוס' והרא"ש ע"ש ואפשר
 דגם הרמב"ם לאו דווקא נקט של תורה אלא משום
 דכ"ו

ר"ן הוא האמת בכאן רשניהם של תורה כתב כן והיה בשני מצות דרבנן כיון דהטעם הוא דלא ליחוי עליה כבשוא ורש"י א"ט ורש"י ומוס' נמוקה ה'. אך נמוקה הטיב א"ט רק על תורה וע' נרכות ח"ט. ור"ט ור"ק:

מ"ז ואין לשאול הא בעינן קידוש במקום מעודה דר"ט דהמעודה שמתקדם כשמתקדש מיד מיהשב במקום מעודה ור"ן א"ט וכתבו הסוד והשיע' בסעי' ו' דצריך להוכיח של שבת בברכה מ' אע"פ שמתברך קודם קידוש ע"ש ואע"פ שלא אכלו בר"ה כלל ואף שנתבאר במ"י קפ"ח דאולינן בתר התחלת המעודה ר"ל דשבת שאני כיון דהיא קבעה נפשה בהכרח להוכיח של שבת ועוד כיון דיקדש מיד ממילא דעתה חל עליה חיובי דשבת ופמ"ג סק"ל שכתב לזהו חסני הספק והפ"ו סק"ח חלמה לחי עלה התפלל כפ"ס לחתפלל שמים על שבת פ"ט ואינו יודע הדמיון ולעג"ל נראה כח"ט אך גם כח"ט כתוב כן ור"ל דלכרינו חסני שחלה שבת עליו ולפ"ו הכל אחד ור"ק:

י"ן ובאמת רבינו הרמ"א כתב דר"א דאינו מוכיח של שבת דאולינן בתר תחלת המעודה וכן עיקר עכ"ל ובתוספתא דברכות שנינו דמוכיר של שבת והו' כשאכלו גם בר"ה ולא כשנמרו בעוד יום ולכן אם באמת אכלו גם משחשיכה פשיטא שצריך להוכיח ומ"ג סק"ז ודע דיש מחלוקת אם יטעום מבוט של ברהמ"ו קודם שיקדש ריש מי שסובר דאינו שותה ממנו עד לאוד קידוש ויש מי שסובר שמתברך עליו ושיתה וט"ס סק"ז וממילא דאין לברך על הכוס של קידוש וט"ס:

י"ח וכל זה הוא לשיטת הרמב"ם דמברך ברהמ"ו ואח"כ קידוש היום ואף לדעה זו יש סוכרים דמחוייב לאכול מעט קודם הקידוש כרי שיהיה קידוש במקום מעודה ולא לסמך על המעודה שקרמה להקידוש אמנם דעת הרא"ש לנמרי לא כן אלא גם כגמר מעורתו אינו מברך ברהמ"ו תחלה אלא פורס מפה ומקדש י"טברך המוציא ואוכל מעט ואח"כ מברך ברהמ"ו וכן יש לעשות אם אירע כן לאפוקי נפשיה מפלוגהא ודע דאף דרעת הרמב"ם אינו אלא כשכבר נטל ידיו למים אחרונים אבל כל זמן שלא נטל ידיו אפילו אמר הב לן ינברך פורס מפה ומקדש והחולקים סברי דאף בנטל מים אחרונים פורס מפה ומקדש אמנם ככה"נ אשיטא שצריך לברך בפה"נ על הקידוש וגם יט"ל ידיו

ויברך עני' והמוציא א"ט סק"ח דאחר מים אחרונים כבר הופסקה המעודה שלפניה:

י"ב כתב הרמב"ם בפ"ד מברכות דין ח' היו שותין ואמרו בואו ונברך ברהמ"ו או בואו ונקדש קידוש היום נאמר עליהם לשתות עד שיברכו או יקדשו ואם רצו לחזור ולשתות קודם שיברכו או יקדשו אע"פ שאינם רשאים צריכים לחזור ולברך תחלה בפה"נ ואח"כ ישתו אבל אם אמרו בואו ונבר"ל אין צריכין לחזור ולברך עכ"ל ורבינו הבי' בסעי' ה' העתיק דין זה בקידוש בלכר ומרכי הרמב"ם מכוואר דגם כבואו ונברך ברהמ"ו אמר לשתות ולא כן פסק רבינו הבי' לעיל פי' קע"ט רבואו ינברך אינו אמר השתייה אלא דצריך לברך ע"ש וכבר בארנו שם סעי' ד' דעתו כזה ע"ש ופמ"ו סק"ו וזה דמבואר מדברי דבקידוש היום צ"ל בואו ונקדש אבל בלא זה מותר זהו מבעוד יום אבל משחשיכה אפילו לא אמרו בואו ונקדש נאמרו בשתייה דשבת קבעא נפשה וזוהו מחליט הגנת כח"ט א"ט ואפילו בספק חשיכה צריכים להפסיק ומ"ג סק"ז וברין הבר"ה יתבאר במ"י דצ"ט במ"ד וברין זה כשאמרו בואו ונקדש וצדיקים לקדש א"צ לברך בפה"נ על הכוס של הקידוש וט"ס ומ"ס ויהר שלא לבא לירי כן משום דיש בזה דיעוה שונות ובאמת מימינו לא שמענו שיעשו כן:

י"ג מי ששכח לקדש עד אחר ברכת המוציא ונזכר קודם שאכל לקדש על פת זה ואח"כ יאכל ולא יקדש על היין דא"כ תהיה ברכה זו דהמוציא לכב"ה דאח"כ לא תועיל כיון שהפסיק בקידוש ופשוט הוא דאם אכל דהמוציא יפסיק מסעורתו ויעשה קידוש על היין ואם אין לו רק פת יקח לחם משנה שלם ויקדש בלא ברכת המוציא וכן אם אפילו לא אכל עדיין דהמוציא אך כבר חתך החלות יקח חלה אחרת שלימה ויצטרף לשלימה השנייה אם חתך אחת או ב' חלות אחרות אם חתך שניהם ויעשה קידוש ויראה ל' רבשני חלות אחרים צריך לברך גם המוציא שהרי לא היו לפניו כלל בעת שבירך המוציא וגם לא היה דעתו עליהן ופמ"ג סק"א וזווגמו כח"ט אבל בהבדלה אם אירע כן שעשה המוציא ושכח להבריל ונזכר קודם שאכל צריך לאכול פרוסת המוציא שהרי הבר"ה היא על הפת ותהיה ברכתו לכב"ה ולכן מוטב לאכול מעט קודם הבר"ה מלגרום ברכה לכב"ה ואח"כ יפסיק ויבריל ויש מי שאומר דגם בהבדלה לא יאכל ויבריל

ויברך מקדש ואח"כ יברך שנית המוציא ויאכל אע"פ
תהיה הברכה הראשונה לבטלה משום ראסור לאכול
קדם הברכה וגם מק"כ נסס רינ"א אבל רבינו הרמ"א
בסעי' ה' פסק כמ"ש מקדש ע"ש :

כ"א אע"פ ראסור למעום קודם קידוש ס"מ אם מעם
ואפילו אכל מקדש אח"כ מיד כשנוכר אפילו

בלילה רקי"ל נסס ק"ו. מעם מקדש מעם מבריר
וניל דאף אם במזיר עשה כן מ"ס מקדש או מבריר
אח"כ ומי שלא קידש בלילה בין בשונג בין במזיר
מקדש למחר ואומר הקידוש של לילה לבד ויכולו
שאינו אומר דויכולו אינו אלא בכניסת שבת לפי
שבתחלת הלילה נמר הקב"ה מלאכתו ושמא תשאל
רא"כ איך אומרים ויכולו כשמקדשין כמה שעות
בלילה דאין זה שאלה דכל הלילה אחת היא ונראה
כשמקדש למחר יוצא גם בקידוש של יום וא"צ
לקדש על של יום בפ"ע וקידוש אחר עולה ללילה
וליום :

כ"ב צריך שתהיה ספה על השלחן תחת הפת ומפה
אחרת פרוסה על הפת וכן המנהג בכל תפיצות
ישראל ומעריבין זה סבעוד יום ובזמן הש"ס שאכלו
על שולחנות קטנים ולפני כל אחר היה שלחן היו
מעריבים על השלחן שעמד במקום אחר ואחר הקידוש
היו מביאים השלחן לפניו ולא היו צריכים לכסות הפת
אבל עכשו שהשלחן נדול ועומד תמיד במקום האכילה
והחליות מוכרחים להיות על השלחן בעת הקידוש בי
היכי דתיהוי הסעודה בעת הקידוש שזהו יקרא רשבתא
ולכן בהכרח לשום על החליות מפה כדי שלא יראה
הפת בושתו שאין מקדשין עליו ולפ"ו לאחר קידוש
יכול להסיד המפה אבל הסוד כתב עוד מעם שזהו
זכר למן שהיה מכוסה מלמעלה ומלמטה ולפ"ו צריכה
המפה להיות עד אחר המוציא וכן הסנהג ויש שסביאין
החליות לאתר קידוש וזה אינו מספיק רק למעם שלא
יראה הפת בושתו ואין נכון לעשות כן וגם במקדש
על הפת צריך להיות כן :

כ"ג ומקדש על כוס מלא יין שלא יהיה פנום ומעון
כל מה שמעון כוס של ברהמ"ז שיהיה הכוס
שלם וצריך שמיפה מבחוץ והדחה מבפנים ומלא ושלא
יהיה היין פנום כמ"ש בס' קפ"ג ודבר זה צריך גם
בקידוש של שחרית וגם בהבדלה כללו של דבר כל
מה שצריך ככוס ברהמ"ז צריך גם באלו וכן בקידושי
י"ם והמקדש מקבלו בשתי ידי ואוחזו בימינו לבדו

ומנביתו מן השלחן ספה ונתון עניו בהכוס כמ"ש
שם ואומר ויכולו ואע"פ שאסרו בבהכ"נ צריך לחזור
ולאסרו על הכוס כדי להוציא חיוב זה דויכולו לחעוד
על הקב"ה במעשה בראשית את בניו ובני ביתו שלא
אמרוהו עריון כגון שלא היו בבהכ"נ ואח"כ מוכר
בפה"ג וקידוש :

כ"ד אם צריכים לעשות קידוש מעומד או מיושב אינו
מבואר להדיא לא בגמ' ולא בפוסקים ומשמע
דאין קפידא ומרמזים סף הל' מוכה מבואר להדיא
שעשו מיושב מוכתב שם דבלילה ראשונה של סוכות
צריך לעשות הקידוש מעומד כדי שלא לישוב קודם
ברכת לישוב בסוכה והראב"ד השיג עליו דגם או עושין
מיושב ע"ש הר"י מבואר להדיא שהיו עושין מיושב
וכן מבואר בתוס' ברכות (מ"ג.) דכל דבר של אכילה
או שתיה שצריך להוציא אחרים בברכתו צריך להיות
מיושב וגם בהבדלה כתבו שמיב יותר לעשות מיושב
ע"ש ש"ס שהיו עושין מיושב והכמי הקבלה כתבו
לעשות מעומד וכן היה נוהג האר"י (סע"ח ד' ל"ח.)
והיה אוחז הכוס כנגד החוה ומקדש מעומד (מס)
דברכות של הכלה צריך להיות מעומד ושבת אקרי
כלה כמו שאומרים בואי כלה בואי כלה וסידור גל"ה
ע"א ומדינא אין קפידא וכבר כתבו התוס' שם דאף
בשעושין מעומד אם בולס מכינים עצמם לשמוע
יוצאים בברכתו גם מעומד ע"ש ורק ויכולו לדברי
הכל נכון לעשות מעומד כיון דזוה עזות אך גם כזה
יש שאין עוסדין רק אצל יום הששי ויכולו השמים
שראשי תיבות הם שם הוי' ברוך הוא ועומדים לכבודו :

כ"ה וז"ל רבינו הב"י בסעי' י' ואומר ויכולו מעומד
ואח"כ אומר בפה"ג ואח"כ קידוש עכ"ל ומשמחית
לשונו משמע דאחר ויכולו צריך לישוב ורבינו הרמ"א
כתב על זה וז"ל ויכולו לעמוד בשעת הקידוש ויותר
טוב לישוב (תפני דכ"י תוס' טהמנו) ונהגים לישוב
אף בשעה שאמר ויכולו רק כשמתחילין עומדים קצת
לכבוד השם כי מתחילין יום הששי וכלומר אע"פ
שהמקום מתחיל מויכולו ויכולו השמים ונרמז השם בראשי
תיבות וכשמתחילין יתן עניו בנרות ובשעת הקידוש
ככוס של ברכה וכן נראה לי עכ"ל ויתן עניו בנר
ובכוס ונתנית עין ככוס הוא מדינא בבכ"ל כוסות של
ברכה ובנר הוא עניין נמתר משום רפואה לעינים
ועת"ל סק"ג) ואם שכח לומר ויכולו קודם קידוש
אמרו הך הסעודה על הכוס (גם סק"ל) והנה תיבת

בחרתנו וראיה ברורה לזה שדרי' אני אומרים בכל יום
 בכרכת התורה אשר בחר בנו מכל העמים וכו' והמעם
 רבשבת יש הקרמות אחרות בתפלה השיך לשבת לזכר
 כמו אתה קרשת וכן כל תפלות שבת כירוע אבל
 ביי"ט אין לנו מה להקדים ולת' אתה בחרתנו שהוא
 ענין כולל ככל יום ובכל עת ובכל שעה ובקדוש' אני
 אומרים כי בנו בחרת וזהו מעם על הקודם על מה
 שאמרנו ושבת קדשו באהבה יברצון הנחילנו זכרון
 למעשה בראשית וקשה א"כ הרי זה שיך לכל הכרואים
 לזה אומרים כי בנו בחרת לתת רק לנו את השבת
 וכמ"ש בסי' רמ"ב וביי"ט בקדוש' אומרים כי בנו בחרת
 ניכ' על הקודם וקדשנו במצותי' מפני מה מפני כי בנו
 בחרת אבל באמת בשבת שיך זה יותר מכלל המיעדים
 ובמ"ש שם (נג"ל תר"ו נס"ד):

כתב רבינו הבי' בסעי' י"א אם אין לו אלא כוס
 אחד מקדש בו בלי"ה ואינו מועם ממנו שלא
 יפנימנו אלא שופך ממנו לכוס אחר ומועם יין של
 קידוש מהכוס השני ולמחר מקדש במה שנשאר בכוס
 ראשון ואם לא היה בו אלא רביעית בצמצום יחסר
 ממנו בלי"ה מוזנו למחר להשלימו לרביעית והיינו
 דווקא כשיש לו כוס אחר להברלה שאם לא כן מוטב
 שיניחנו להברלה שאי אפשר בפת משוקרש עליו ולא
 יחא לו יין להברלה ואם יש לו שני כוסות מצומצמים
 אחר המזינה יקדש בלי"ה באחר ויברר על השני ולא
 יקדש ביום קידוש הלילה עדיף עכ"ל ויש חולקין במה
 שכתב שיטעום מהכוס השני דהמעימה צריך להיות
 מרביעית אלא להיפך שיטעום מהראשון ואח"כ מוסיף
 עליו מהכוס השני ומנ"א סק"ד' וכן כמה שכתב
 דהברלה עדיף מקידוש חולקין עליו קידוש עדיף וטס
 סק"ה' וגראה דוהו קידוש הלילה אבל של יום הברלה
 עדיף ופשוט הוא דאם יש לו שכר על הברלה דאו
 אפילו קידוש היים עדיף מהברלה וטס דהברלה אפשר
 על השכר ולא קידוש הנפשו של אדם קצה בשחרית
 בשכר וטס וכן מפירש בירושלמי ר"פ אלו דברים
 רמברלין בלא יין אלא על השכר ואין מקדשין בלא
 יין ע"ש ואף שנראה דמיירי בקידוש של לילה מ"מ
 ראה נדולה היא מיהו זה ווראי דאם אין לו רק שכר
 שמקדשין עליו אם הוא חמר מרינה:

ל' והנה מדברי רבינו הבי' שבהב' ולמחר מקדש במה
 שנשאר בכוס ראשון למרנו ראינו דאין לו כוס
 מלא מקדשין עליו אם רק יש בו רביעית והא דבעינן
 מלא

יום הששי הם סוף פסוק דורא אלקים את כל אשר
 עשה והנה טוב מאד יהי ערב ויהי ביקר יום הששי
 ולכן יש שנהגו לומר בלחש כל הפסוק הזה ומתחילין
 מן יום הששי בקול רם והמעם כרי שלא תהיה
 ההתחלה באמצע פסוק ונכון הוא:

כן מניין התיבות של קידוש נמצא בספרי הקבלה
 שצריך להיות ע' תיבות ל"ה בויכולו ל"ה בהברכה
 ועם יום הששי הוח ע"ב כנגד שם ע"ב שהוא צידוף
 שם הוי' ברוך הוא וברכת בפה"ג אינו בחשבון שהוא
 ברכת היין וכן הוא בזהר ויקהל (ל' ר"ז): ע"ש ולפ"ז
 איצ' לומר כי הוא יום ולא כי בנו בחרת ואותנו
 קדשת מכל העמים אמנם אנחנו נוהגים לאימרום
 חלילה לשנות שום ניסחא ומנ"א סק"כ"ו וברשי
 ונתיבות ז': וכתוס' ופסחים ק"ד: נזכר כי הוא יום
 בקידוש ע"ש ועממה"ש סק"כ' ולענ"ד נראה ניכ' לננוסחמינו
 אינו נחשב ראשית הנרכה וסוף הנרכה נחספר התיבות כמו
 נרכת פה"ג וחסר י"ה וכאלן נוסף עשרה והס ע"א כנגד
 סנהדרין למטה על גביהן וכן הוא כמנהגיהן שלמעלה ודו"ק:
כן בזה שאומרים זכר ליציאת מצרים ומפורש
 כן בפסחים וק"ז: מרח המיר בזה רהא שבת
 הוא זכר למעשה בראשית ופירש דאמקראי קדוש
 קאי תחלה למקראי קידוש שהם זכר ליצי"מ ובשם
 הרמב"ם כהב שהשבת עצמו זכר ליצי"מ כי ביצי"מ
 נתברר שהוא אלוקי קרמין ומחדש והפיץ ויכול
 זהו עצמו בשבת ע"ש אבל האבן עזרא כתב כפשוטו
 דשבת עצמו הוא זכר למעשה בראשית ושבתית העבד
 בשבת הוי זכר ליצי"מ ודבר זה מפורש ברבנות
 האחרונות למען ינוח עבדך ואמתך כמוך וזכרת כי
 עבד היות בארץ מצרים וכו':

כתב יש מי שכתב דלכן אין אומרים בתפלת שבת
 אתה בחרתנו מכל העמים משום דעל השבת
 נצטוו במרה ועדיין לא בחר בנו לנמרי עד אחר נתינת
 התורה ופ"ז מקי"ג נסס א"ח ולכן יש מתרעמים על
 הניסח כי בנו בחרת וכו' ואני תמה על מעם זה דא"כ
 גם בפסח לא נאמר אתה בחרתנו שהרי נפקדו על
 הפסח במצרים קודם מרה ועוד שהוי מומן יצי"מ
 נבחרנו כדכתיב ולקחתי אתכם לי לעם וגו' ועוד דכבר
 נאדט בריש סי' רמ"ב דעל שבת שייך יותר לומר
 שבתנו בנו מפני שבשבת כל הכרואים שייכים שהיא
 זכר למעשה בראשית משא"כ המיעדים אין להם שייכות
 כלל ע"ש אמנם האמת רבכל יום שייך לומר אתה

מלא היינו כדאפשר אבל בדלא אפשר מקדשין נם כשאנו מלא ינם למדנו ממה שכתב שיטעום כוס של קידוש מהכוס השני משמע דאע"ג דבעינן מלא לונמיו או דוב רביעית מימ בשעת הדחק כנון שלא ישאר רביעית על קידוש דלמחר או להברכה יוצאין במעומה בעלמא ויש מי שפירש דנם כאן מידי שיש מלא לונמיו יותר מרביעית ושותהו ות"ע ומ"ג ולא נהירא כל"ג דאי"כ איזה לשון מעימה הוא ומעימה הוא מעימה בעלמא כמו מעמי פנמו והא דאמרינן בנמ' המברך צריך שיטעום ניכ תלוי אם אפשר ושתה מלא לונמיו ואם אי אפשר רק המעימה מעכבת ווכ"כ נא"ח ועוד דבנמ' ופסחים ק"ה: אומר ש"מ המברך צריך שיטעום וש"מ מעמי פנמו ע"ש וכמו דפנום נעשה בכל שהוא כמו כן הך רצריך שיטעום ניכ כן דחרא לישנא הוא וכן משמע להדיא בברכות ונ"כ. ואמת שמדברי התוס' שם בפסחים נראה כדברי היש מי שפירש ע"ש אמנם מדברי רש"י ורשב"ם שם להדיא לא נראה כן וכן מפורש במדרכי שם ע"ש ודכאמת מנ"ל לתוס' לומר להא דתני אין לו אלא כוס אחד מיידי שיש עוד מלא לונמיו יותר מכוס אחד והמדרכי כתב להדיא תסוס דל"ה ללמנ"ס כע"כ שיש חסע יותר ס"ס אכל לא הלא לונמיו דמנ"ל למרש כן ולדייק מזה אך המדרכי כתב סס דליחוי דרב אשי הוא תפסס וה דלריך שיטתה מלא לונמיו וכאן ליכא לפיכך איתו דיוק שהפסס הוא תסוס פנמו פנמו ע"ש אך לפי דברי התוס' סס רב אשי לכהיל קאחי סאין ראה ולדינא לא יחלוק ולפי"ז י"ע כדיון זה וכשעת הדחק יש לסמוך על נסונו של הנ"י דכן תתע מרש"י ורשב"ם ויכולין ללאת בשעת הדחק כפחות מזה ודו"קו ומזינה לא סייך כיינות גלגו:

לא כתב הרמב"ם בפכ"ט דין ט' היה מתאוה לפת יותר מן היין או שלא היה לו יין היו נוטל ידיו תחלה ומברך המוציא ומקדש ואח"כ בוצע ואוכל וכו' ומי שנתכוין לקדש על היין בלי"י שבת ושכח ונמל ידיו קודם שיקדש ה"ו מקדש על הפת ואינו מקדש על היין אחר שנמל ידיו למעוררה עכ"ל וכתבו הטעם דכוין שנמל ידיו הרי גלי אדעתיה דפת חביב לו יותר דאי"כ לא היה נוטל ידיו מקודם ור"ן ונ"מ ואינו מבין הטעם דהא באמת שכח ונמל ידיו ואלמלי נזכר לא היה נוטל וא"כ למה לא יקדש על היין אם לא שנאמר משום הפסק הקידוש בין נמ"י להאכילה והוה כפירש"ם בנמ' ופסחים ק"ו: או דיר"ל הטעם דמחוי כנוטל ידיו

לפירות דהרי זה פנסי דרוח ורש"ס ססו: **ל**ב דכינו הנ"י כתב במע"י ר"ב אחר שקדש על הכוס נוטל ידיו ומברך ענש"י ואם נפל ידיו קודם קידוש גלי אדעתיה דדיפתא חביבא ליה ולא יקדש על היין אלא על הפת עכ"ל ותנה לפי לשון זה ניהא הטעם שהרי לא כתב ושכח וכן הוא לשון הר"ף ע"ש ויר"ל דבאמת היה כוונתו לקדש על הפת משום דעתה חביב לו הפת יותר מהיין וא"כ דינא הכי שיקדש על מה שחביב ליה אבל הרמב"ם שכתב שנתכוין לקדש על היין ושכח ונמל ידיו בודאי אי"א לפירש טעם זה אלא כמ"ש מהו עכ"פ לשיטה זו אין ליטול ידיו קודם שמקדש על היין ואם נמל לא יקדש או על היין וזה מסכים למנהגינו שמקדשים על היין ואח"כ נוטלין לידים וכשמקדשין על הפת נוטלין לידים תחלה ובכה"ג לא היו הפסק כיון שאמרו לאכול עד שיקדש וכן ויכולו לא היה הפסק בין נמ"י להמוציא כיון דכן הוא סדר הקידוש ולא גרע מהבא מלח הבא לישתן דלא היו הפסק כמ"ש לעיל במ"י קס"ו ע"ש וכ"ש קידוש שמעכבת האכילה לנמ"י סד"ן נמור ואף כי דעת רבינו תם שלא לקדש על הפת כמבואר בתוס' ורא"ש שם אבל הרמב"ם ורוב רבותינו חולקים עליו וכן הוא המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל:

לג אבל רבינו הרמ"א כתב וי"א דככתחלה יש ליטול ידיו קודם הקידוש ולקדש על היין וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות דק בלי"י פסח עכ"ל משום דההגדה הוי הפסק גדול אבל קידוש לא היה הפסק אף כשמקדש על היין וזה בנוי על שיטת ר"ת שאין מקדשין על הפת ומזכיר לפירש בנמ' שם פי' אחר דאפי"ו כשמקדשין על היין נוטלין תחלה מטעם דאין קידוש אלא במקום סעודה כמבואר בתוס' ורא"ש שם ע"ש וזה היה בזמנו אבל בזמנינו וכמה דורות שקודם לנו לא ידעו ממנהג זה ובאמת גם הסוד תמה על זה המנהג וכ"ל נדדלי הפוסקים לא המכירו לזה (עכ"י ונ"ה וס"ז סק"ד שלא הסכימו לזה) ובאמת למה נתיי שישת רוב הפוסקים ורבינו הרמ"א מפני שכן היה המנהג בימיו מפני שתפסו שיטת ר"ת לעיקר כתב כן אבל הדורות שאחריו הכריעו להלכה כרוב הפוסקים (עמנ"ה סק"ו):

לד כתב רבינו הנ"י צריך לשתות מכוס של קידוש כמלא לונמיו דהיינו כל שיטלקו לצד אחד כפי ויראה מלא לונמיו והוא דובו של רביעית ואם לא פנעם

מעם המקדש ומעם ארד מהמסובין כמלא לונמיו יצא ואין שתיית שנים מצטרפת למלא לונמיו ומ"ם מצוה מן המוכרח שיטעמו כולם וי"א רבין שבין בולם מעמו כמלא לונמיו יצאו דשתיית בולם מצטרפת לשיעור והגאונים סוברים שאם לא טעם המקדש לא יצא ודאי לחוש לרבדוהם ודווקא בקידוש אבל בשאר רבדים השעונים כוס מורים הגאונים דסני בטעימת אחר עכ"ל והרמב"ם צריכים ביאור :

ל"ה ונראה שהענין בן הוא רהנה זה מוכח להדיא בעדיובין (מ"א: ר"ס של ברב"ה אין עיכוב אם אין המכרך שותתו אלא אחר שהרי אימר שם לענין יוה"ב למאי דהוה מ"ל שיש לברך שהחינו על הכוס ואמר שם היכי עכיר אי מברך עליה ושתה ליה כיון דאמר זמן קבליה ליוה"ב ואמר ליתכיה לניוקא וכו' ופירש"י רהא דאמרין המכרך צריך שיטעמו לאו דווקא מברך דהיה אחר דמעמא הוא משום דננאי לכוס של ברב"ה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר שתהא הברכה שלא לצורך וכו' עכ"ל אלא הגאונים אמרו דקידוש שאני מראמרו בפסחים וק"ו. המקדש ומעם מלא לונמיו יצא ואם לאו יצא משמע דהמקדש עצמו צריך לשתות וליהנות כמלא לונמיו ואמת שאינו מיכן דהא בן אמרו בכוס של ברב"ה המכרך צריך שיטעמו ונכרות (כ"ב: וכו' יכו"ל אחר לשתות וא"כ גם כן בן הוא והרשב"ם שם פ"י בן ח"ל המקדש ומעם מלא לונמיו וכו' והוא שלא טעם אחר מכל המסובין אבל מעם אחר מהן יצא בולם ואע"פ שלא טעמו עכ"ל וכן הוא דעת רוב הפוסקים ועכ"ל שכתב הטעם שכתבו והס"ז סק"ח כתב הטעם משום דקידוש דלוריתא ע"ש ולמינו מוכן דנס נכרה לנסלה הו"ל לאיסור דלוריתא ומה ענין זל"ז :

ל"ז ומעם רעה ראשונה שאין מצטרפין המלא לונמיו משתיית שנים מעמם משום רפחות מלא לונמיו אין בה הנאה נמורה ואנן בעינן שיהנה אחר מהם הנאה נמורה ומור) אבל הריב"ז כתב בעדיובין וע"ש: בשם התוס' שמצטרפין שתיית כמה מהמסובין לכמלא לונמיו והמעם פשוט דוודאי יש הנאה גם ממעם יין ולכן מברבין אף על כל שהיא משום שאסור ליהנות בלא ברב"ה ולעיד ראה ברורה שמצטרפין למלא לונמיו שהרי אפילו במאי דבתיב מפורש בתורה מצוה אכילה מ"ם מצטרפין כשרבים נבנסים במצוה זו והיינו דבלחם הפנים כתיב ב' אמור ואכלוהו במקום קדוש

ובל אכילה היא בכזית כידוע ומ"ם אמרו חז"ל ברפ"ד ריומא שהניע לכל כהן כפול והוא פחות מכזית בפירש"י שם אלא בע"כ דאכילות כולם מצטרפות ע"ש ועוד יש דאיה משם דלא על כל המסובין מוטל חיוב לטעום מהכוס שהרי אמרו שם דכהנים צנועים משכו את ידיהם ולא אכלו כלל ע"ש וקשה הא התורה צותה לאכול אלא וודאי כיון דלכלל הכהנים צותה תורה אין הכוונה שכל אחד מחייב לאכול אלא שבין בולם יתאכל ויוצאים כמה שאחרים אוכלים וא"כ ק"ו בקידוש לרוב הפוסקים על הכוס מדרבנן ואפילו אי דאורייתא אין בה מצוה מפורש על שתייתו בכלחם הפנים על אכילתה :

ל"ח קידוש וקודם שיטעמו הפסיק בדיובר חוזר ומברך בפה"ג וא"צ לחזור ולקדש אך אם דיבר דברים השייכים לעניני הקידוש ואפילו דברים השייכים לעניני הסעודה לא היה הפסק דקידוש הו"ל צורך סעודה והו"ל כמו נביל לתודא כס"י קס"ו או הבא מ"ל ותכלין שכשם (ומ"א סק"ל) וכתב רבינו הבי"ד בסעי' מ"ז דה"ה אם נשפך הכוס קודם שיטעמו ממנו יביא כוס אחר ויברך עליו בפה"ג וא"צ לחזור ולקדש עכ"ל וביאר בספרו הנדולף וי"ל דסאי דאמרין אם לא טעם לא יצא היינו לומר דלא יצא ידי מצוה כתקונה ויש סעד לזה מ"ש המור בשם בה"ג וכו"כ באורחות חיים עכ"ל וכוונתו דהמוד הביא בשם בה"ג מאן דמקדש ומקמי דליטעם מישתעי הדר מברך בפה"ג וא"צ לחזור ולקדש עכ"ל ואי ס"ד דבלא שתייה לא מיקרי קידוש כלל א"כ הא במלה לה הקידוש קודם השתייה מפני ההפסק שריבר בינתיים כמו שבמלה לה ברב"ה בפה"ג אלא וודאי דהקידוש כשר גם בלא שתייה כדעבר וזה שצריך לברך בפה"ג ולשתותו דוודאי כל מה דאפשר לתקן קצת שישתה יין מתקנינן וכן ככאן כתב ממעם זה שיביא כוס אחר ויברך עליו בפה"ג אבל אין זה ענין להקידוש ומה דאיה נדולה למה שכתבנו בסעי' ל' דבשעת הדחק יוצא ידי קידוש גם בלא שתיית מלא לונמיו ע"ש וק"ו מדין זה כשלא שתה כלל וגם בכאן מכתב נשפך קודם שיטעמו משמע להדיא דאם טעם קצת ונשפך דא"צ כלום :

ל"ח ודאיתי מי שכתב דכלא טעימת מלא לונמיו לא יצא כלל אף כדעבר ורבינו הבי"ד חזר בו בש"ע ממה שכתב בחבורו הנדולף ולכן כתב כאן שיביא כוס אחר וישתה וזה הכוס הו"ל ממש בכוס של הקידוש יוצא

ויצא בו ידי חובת קידוש ומנ"א סקל"ט ודברים
 תמיהים הם שהרי גם בספרו הגדול כונתו כן מדהביא
 דאיה מהבה"ג והבה"ג מפורש כתב כן שצריך לברך
 בפה"ג ולשתות וגם כאן כן הוא מהטעם שבארנו
 אבל מה ענין הכוס האחר להקידוש וכבר רחוק דבר
 זה וא"ר ומ"א אלא ויראי דוחו דעתו של רבינו הב"י
 דבלא טעימה אין המצוה בתקונה אבל יצא ידי קידוש
 ומה שהקשה המנ"א דהא לקמן מביא נכס הא"ח להיפוך
 זהו לדעת הגאונים ע"ש ולא קי"ל כן ומה שמדמה המנ"א
 כוס אחר לכוסות של המסובין אין זה אלא תימא לכוסות
 המסובין הרי היו כשעת קידוש וכבר הושג כזה ומ"ש המח"ש
 דהס פנומין ע"ש אין בזה ממש דאטו מי סיקדש על כוס
 פנוס צריך לחזור ולקדשו :

כן הוא אלא דבלי"ה אין מקדשין על השכר וטסו
 ועוד דבלי"ה אין שייך לומר להביא אחר ולסמוך
 הקידוש עליו רהא בלי"ה יש ברכת קידוש ואם יביא
 כוס אחר ויברך שהכל אין זה ברכת קידוש ושיעשה
 כל הקידוש בכר פסקנו דא"צ כנשפך כמ"ש במע"י
 ל"ו אבל קידוש של יום שאין בו רק הברכה של
 המשקה שייך לומר לצאת ידי קידוש וענה"ש וז"ל
 עזה כוונתו ומ"ם אם רצונו להביא כוס אחר של
 שכר יבול להביא ולא יברך עליו שכבר פטרנו הברכה
 הראשונה שהיא פטרה גם המשקה שכתוך הסעודה
 וממילא שגם היא נפטרה מברכה ומח"ש ללא כח"ט
 וגם בין כשיביא כוס אחד א"צ לברך בפה"ג אא"כ
 לא היה דעתו לשתות עוד יין כמו שנהבאד יוש מי
 שחולק ומ"י רכיון שנשפך השכר מחוייב להביא כוס
 אחר (טסו) ולא לסמוך על קידוש הפת דרוב הפוסקים
 אוסרים קידוש בשחרית על הפת ודע דשכר לאו דווקא
 רה"ה י"ש ומי רבש שקורין מע"ד :

בז אין המסובין רשאים לטעום מבום של קידוש
 קודם המקדש בר"א כשהם זקוקים לכוסו של
 המקדש כגון שאין לפניהם כוסות בפ"ע או יש להם
 והמה פנומים או ריקנים לנמדי שצריכים לשפוך לתוכן
 מן כוס של המקדש אבל אם יש להם כוסות שלימים
 ולא פנומים יכולים לשתות מקודם ושנים שעושים
 קידוש וכל אחר בפ"ע אוסר הברכה יברך אחר והשני
 יענה אמן ואח"כ יברך ולא יענה אמן בין ברכה
 לשתייה דהוי הפסק וט"ת נכס פמ"א וטוב יותר שאחד
 יברך ויכוין להוציא גם השני והשני יכוין לצאת ויענה
 אמן וישתה ולמה להם שני ברכות :

בז כשיש לכל אחד מהמסובין כוס שלם בפ"ע אין
 המברך צריך לשפוך מבוסו מעט לכוסותיהם
 אבל כשכוסותיהם פנומים צריך לשפוך מבוסו לשלהם
 ואם יש בהם פנומים ואינם פנומים שופך להפנומים
 ולא להאינם פנומים ואם אין לפניהם כוסות כלל
 שותים מעט מבוסו וכל זה לכתחלה ובריעבר אינו
 מעכב וכשהמברך שופך לכוסותיהן שופך קודם שישתה
 הוא בעצמו ונ"י ואם שתה ישתו משירי כוס
 שלי :

לפ אם היה סבד שבהכוס יין וקידש עליו ובאמת
 היה מים צריך לחזור ולקדש (טס נכס מה"ד
 וע"י סק"ט) ולא דמי שנשפך רבנשפך מיהו עכ"פ קידש
 על הכוס של יין אבל הכא לא היה יין כלל אלא
 מים ועל מים אין מקדשין ויראה לי דווקא מים אבל
 אם היה י"ש או שכר נהי דצריך לברך שנית שהכל
 מ"ם לענין קידוש יצא שהרי מקדשין עליהן אם הם
 חמר מדניה כמ"ש במ"י ער"ב ואף גם כמים אם היה
 על השלחן עוד יין שהיה ברעתו לשתותו תוך הסעודה
 א"צ ברכה אחרת כמ"ש במ"י ר"ו מיהו קידוש צריך
 שהרי קידש על מים ואינו כלום ומנ"א טס וכמ"ש
 המח"ש ויש מי שאומר דבה"ג גם קידוש א"צ ומ"י
 טסו ואף שמצד הסבדא נראה כרעה ראשונה מ"ם
 למעשה אין לעשות קידוש אחר בשתייה היה על השלחן
 וזכ"מ מה"ר ע"טו והרב"ר פשוט שמי שיש לו יין
 מעט יראה לדרקק לבלי לשתות יותר ממלא לונמיו
 כדי שישאיר לו יין לקידוש היום או להבדלה ומנ"א
 סק"ט :

כ יש מי שאומר שאם קידש בשחרית על השכר
 ונשפך הכוס א"צ להביא כוס אחר רהא י"א
 דיוצאין בפת כמ"ש במ"י ער"ב וטס סקל"ט כלומר
 דאם בירך על יין ויש לו יין אחר צריך להביא יין
 אחר דנגד יין אין מסובין על הרעה הסיכרת דרי
 בפת אבל נגד שכר מסובין וא"ר סקל"ט והיה בלי"ה

ע"ב [על איזה יין מקדשין ואם מקדשין על שארי משקין וכו' י"ז סעיפים]:

א אסדינן כב"ב (י"ז.) אין אומרים קידוש היום אלא ביין שראוי לנסך על נבי המונח ופירשו בנ"מ
 שם

שם דברים שבריעבר כשר לנסכים אע"פ שלכתחלה אין להביאם מים בקידוש גם לכתחלה כשר ואלו הן יין מניחו שעדיין לא העמד כראוי לא יביא לנסכים ואם הביא כשר ובקדוש אפילו לכתחלה דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום וכן יין מניחו מקדשין עליו ומ"מ מצוה יותר ביין ישן ומ"מ סק"ג וכן אין מביאין לנסכים מפי החבית מלמעלה מפני שיש שם מעט קטרוץ ולא משולי החבית מפני השמרים אלא מאמצע ואם הביא כשר ובקידוש אפילו לכתחלה מותר מפי ומשולי ומ"מ אם יש עליו קרום לבן אין מקדשין עליו וס' סק"ו ויש אוסרין בכל ענין אם רק יש בו קפוחים וצריך לסנוג להעביר הקפוחים לכתחלה ובנסכים גם בסנין אסור לכתחלה וכן מוגה וז"ל: **ב** יין שחוד או לבן מאד או מתוק וחלש מאד או של מרתף והיינו שנמצא ביניהם חביות קססות דריחיה חלא ומעמיה חמרא או של צמוקים כל אלו לנסכים אסור לכתחלה ובריעבר כשר ובקידוש אפילו לכתחלה ומ"מ מצוה לברוד יין טוב לקרש עליו והרמב"ן ו"ל פוס' יין לבן לקידוש אפילו בריעבר ולכן שבגמ' שם אינו לבן ממש אלא נוסה ללבנות ולכן קרי לה בגמ' שם בורק ע"ש כלומר ברק של לבנות אבל מבדילים עליו דהבדלה א"צ טוב כבקידוש ובגמ' העולם דלא כהרמב"ן אלא מקדשין על יין לבן ונ"ל:

ג ויין שפסול בריעבר נ"כ לנסכים יש שלקידוש כשר ויש שפסול כיצד יין קוסס שריחיה חלא ומעמיה חמרא פסול לנסכים וזה שנתבאר דשל מרתף כשר וזה מפני שבמרתף רובו גם ריחיה חמרא אבל בריוע שריחיה חלא פסול לנסכים ובקידוש כשר דקיר"ל ריחיה חלא ומעמיה חמרא מברכין עליו בפה"ג וכשר לקידוש אבל להיפך כשריחו חמרא ומעמו חלא והיינו כל שבני אדם נמנעין לשחות ממנו מפני חמיצותו גם בריעבר פסול לקידוש ולהכר"ה וגם בפה"ג אין מברכין עליו ופ"ו סק"ג וע' לעיל סי' ר"ד ואין זה בכלל דאין מקדשין אלא ביין הראוי למזבח בריחיה חלא ומעמיה חמרא דפסולו למזבח אינו מפני שאינו יין אלא משום דבקרבנות כתיב ריח ניחוח ובעינין שיהא ריחו כמעמי אבל קידוש שהוא למעס בלבד מה איכפת לן בריחו:

ד וכן יין מוג אע"פ שפסול לנסכים כשר לקידוש

גם לכתחלה דפסולו לנסכים משום דכתיב שבר מדי דמשכר ודרשינן בספרי ונסכו רביעית החין חי אתה מנסך ולא מוג ובקידוש פשיטא שמוג עדיף מדי שאינו ראוי כל כך לשתייה ומ"מ גם על יין חי אע"פ שחוק מאד שיכול לקבל ג' חלקים מים מקדשין עליו ומ"מ יותר טוב למונו כדי שיהא ראוי לשתייה בהדרגה ובלבד שיהא מוג כראוי שלא ירבה מים יותר מדי וכ"ל זה היה ביינות שלהם אבל יינות שלנו יותר טובים הם בלא מוינה שאינם חזקים כל כך והראוי למוינה יבול למונו ופשיטא דין צמוקים שלנו אינם ראויים למוינה כלל ובמוינה יברך שהכל ואין מקדשין עליו כי אפילו בקצת מוינה נעשה במים כידוע: **ה** יין שריחו רע פסול לנסכים וגם בקידוש פסול אפילו ריחיה ומעמיה חמרא ומה ריחו רע שסמריח וס"י ס' דכיון דפסולו הוא משום מאיסותא ועל זה אמר הגביא הקריבוהו נא לפתחך הדצן מסילא ולכל דבר מצוה פסול גם לקידוש והבדלה ולכ"מ בהרמ"ו וכן יין מגולה פסול לנסכים שיש לחוש שמא שתה הימנו נחש והוא מאוס ומסנה ומפילא גם לקידוש פסול מסעם שנתבאר אפילו האירנא דלא קפדינן אנילו ובאסת יינות שלנו עומדות בבקבוקים מכוסים ואם עמד שעה מעטת מגולה אין קפידא ומ"מ סק"ו וגם הפדות והסגנים אין מקפדין בזה וס' אבל כשעמד כל הלינה מגולה או אפילו הרבה שעות אין מקדשין עליו ואין מברכין עליו וגם לא לכוס בהרמ"ו אע"פ שמברכין עליו בפה"ג בסרינות שלנו שאין נחשים מצויים ואין נזרין בגילוי אבל לדבר מצוה הוא בכלל הקריבוהו נא לפתחך ובגילוי אינו מועיל אפילו עכריה במסנתת ונ"ל ס' מהמעם שנתבאר ויש להזהר בזה דלא כ"ע ידעי דין זה:

ו יין שנתבאר במע' א' דין שבשולי החבית אע"פ שיש בו שמרים כשר לקידוש לכן שמרי יין או חרצנים שנתן עליהם מים אם ראוי לברך עליו בפה"ג כפי מה שנתבאר בס' ר"ד מקדשין עליו ואם לא אין מקדשין עליו וזה שנתבאר שמקדשין על יין צמוקים כתב הסוד וי"ל מקדשין על יין צמוקין לא שגא מכמשי בנפנייהו ולא שגא נצמסקו ע"י חמה או ע"י תולדות הארץ כגון שהכניסו בחמין למחר צימוקין או שתלאן בעשן והוא שיצא מהן קצת לחלוחית כשמעצין אותן אבל אם אין בהם לחלוחית ואין יוצא מהם דבר אלא ע"י שרייה ששורין אותן במים לא

לא עבד וכיכ רבינו הרמ"א בסעי' ו' והנה דבר זה כתבו גם הר"ף והרמב"ם בפכ"ט ע"ש :

ז' ולמ"ו יש לתמוה הפלא ופלא אך אני מקדשים ע"צ צמחים שלנו שדבר ידוע הוא שהצמחים הקטנים שששין מהן יין בכל מדינתנו לא יצא מאתם לחלוחית יין ואך מצאנו ידני ורגלנו בזה וכבר תמנה על זה לעיל בס"י ר"ד סעי' ט"ו וכתבונו שם ללמד זכות דהר"ף והרמב"ם דסכרי טעם כעיקר לאו דאורייתא שפיר מצרכי שמהצמחים עצמן יהיה יין קצת אבל אמן דק"ל בר"ת והראב"ד דטעם כעיקר דאורייתא לכן אם בשריית הצמחון במים יש בהם טעם יין היה טעם כעיקר והיה כיון ע"ש ובס"י ר"ד סעי' ט"ז כתבנו היתר אחר דיון תלוי במה שהעולם תופסים ל"ין ע"ש ומה נעשה אחרי שאין יין מצוי בינינו וגם בד"ן תמר נתבאר שם :

ך כתב הרמב"ם בפכ"ט דין י"ד אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על נבי המזבח לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כסיפת החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו כן כן אנו מורין בכל המערב ויש מי שמתיר לקדש עליו ואומר לא נאמר ב"ן הראוי לנסך על המזבח אלא להוציא יין שריחו רע או מנוצה או מבושל שאין מקדשין על אחד מהן עכ"ל ביאור הדברים דכבר נתבאר דלאו כלל הוא דהפסול למזבח פסול לקידוש והכלל אינו אלא במה שנפגם למזבח כמו ריחו רע או מנוצה משום הקריבהו נא לפחתך אבל לא כשאריו דברים וטובר הרמב"ם דעירוב שאור או דבש הוא נ"כ כנפגם שהרי היין כמו שהיה וא"כ למה פסול למזבח אלא משום דאיפגם והיה כמנוצה והחולק אומר דאין זה משום פגם אלא משום רשאר ורפש אכרה התירה למזבח כרתיבי כי כל שאור וכש דבש לא תקטירו וגו' אבל אינו ענין לקידוש והיה כיון מונג שפסול לנסכים וכשר לקידוש ורוב הפוסקים הסכימו להיש מי שמתיר ובש"ע לא הויא כלל דעת הרמב"ם ע"ש והרשב"א ו"ל הביא דאיה מירושלמי פרק ע"פ לענין ד' כוסות שאומר שיוצאין ביין קונדיטין והו יין שמערבין בו דבש ובשמים וכן דעת הרמב"ן והריטב"א בפ"ו דב"ב ע"ש וכ"כ הריב"ש וכ"כ רבינו ידועם וכתב עיד שאפילו יהיה בו כל כך דבש ופלפ"ין עד שנשתנה מקדשין עליו וכ"ל :

מן והנה הרמב"ם כתב דגם מבושל פסול לקידוש וגם

בשם רש"י כתבו שמברכין עליו שהכל וכ"כ אחד מן הנאונים (טור) אבל ר"ת ור"י והעיטור והרא"ש כתבו דמבושל כשר לקידוש וכ"ש שמברכין עליו בפה"ג (טור) ומעמם ברור דזה שפסלה התורה מבושל לנסכים לא מפני נדיותו שהרי משנה שלימה שנינו ברפ"א דתרומות דמבושל עירף מפי ע"ש אלא מפני שנשתנה מבריותו וכתוב זכח ונסכים מה זכח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו ונזכור י"ז.) ואין זה ענין לקידוש ודעה ראשונה סוברת דבטעמא נשתנית לגרעיותא ובמשנה דתרומות פירוש שמשביח לענין שריח להתקיים זמן הרבה יותר משאינו מבושל אבל לעולם הלך ממנו שם יין ורבינו הבי"ב בסעי' ד' כתב מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש וי"א שאין מקדשין עליהם עכ"ל ותפס לעיקר כדעת המתדיין ולכן כתב דעת האוסרין בשם י"א וכ"כ רבינו הרמ"א דהמנהג לקדש עליהם אפילו יש לו יין אחר רק שאינו טוב כמו המבושל או שיש בו דבש עכ"ל וזה שלא הזכירו עירוב שאור משום דאין ררך לערב שאור ביין אב"א אס' נפס מעט שאור לתוך הרבה יין כאופן שלא נשתנה הטעם כ"כ כשר כדעת החולקים על הרמב"ם :

ו כתב הרמב"ם שם דין י"ז מדינה שרוב יינה שבר אע"פ שהוא פסול לקידוש מותר להבדיל עליו הואיל והוא חמד המדינה עכ"ל כלומר שרוב שתיית אנשי המדינה הוא שבר אבל קידוש בכל גונו אסור לקידוש לא נתקן רק על היין ולא על משקה אחרת ומט"א אם אין לו יין מקדש על הפת וכן אם היה מתאיה לפת יותר מן היין מקדש עליו כמו שביאר שם מקדום והבאנו זה בס"י הקודם סעי' ל"א ע"ש ומרלא ביאר שזהו דיוקא בקידוש הלילה ש"מ דט"ל ראין חילוק בזה בין קידוש הלילה לקידוש היום כשקדש על הפת אין לבאר זה ואע"ג דבקידוש היום כשקדש על הפת אין שום היכר לקידוש כיון דליכא רק ברכת המוציא מ"מ מה בכך וההיכר הוא בלחם משנה ובכוונתו לשם קידוש :

י"א והנה גם הר"ף כתב בפ' ע"פ דאין מקדשין אלא על היין רק אם חביב ליה פת מקדש על הפת והו דעות הנאונים הקדמונים דב עמדם ורב צמח דרב נסים וכן דעה ראב"יה ומהר"ם מר"ב והגהמ"ז סס' אבל הרא"ש פ' ע"פ וסי"ו כתב שמקדשין על השבר אם הוא חמר מדינה ושכן דעת ר"י בעל התוס' וראב"ן ולזה הסכימו רוב הנאונים ע"ש ואמת דגמ"ו

ופסחים ק"ו. משמע להריא ראין חלוק בין קידוש להברלה שאמר שם דרב ושמואל סברי כשם שאין מקדשין על השכר כך אין מברליין על השכר ע"ש וא"כ כמו דבהברלה לא קיי"ץ כן כמו כן בקידוש ועוד איתא שם דרב קדיש אשיכרא והא הוי"ף מטה שהביא הש"ס מקודם בשם רב ובהברח צ"ל דמקודם מיירי כשאינו חמר מדינה ובמקום רקדיש אשיכרא היה חמר מדינה וזו כראיה לשיטת המתירים ועכ"פ אין ראיה להאמרים אמנם בירושלמי ברכות רפ"ח מפורש כהאמרים שאמר שם מברליין בלא יין אלא על השכר ואין מקדשין בלא יין ע"ש והמתירין לא חשו לזה כיון דבגמ' הוא להוי"ף ועוד דהרא"ש כתב שם שיר"ד הוה במקום שאינו חמר מדינה ע"ש והאמרים לא נחש להו כן דל"כ הגולה נמי וספחיות היושלמתי לא משמע כן ע"ש :

יב ודבותינו בעלי הש"ע הכריעו במע"ט כהרא"ש וד"ל במקום שאין יין מצוי י"א שמקדשים על שכר ושאר משקין חוץ מן המים וי"א שאין מקדשין ולהרא"ש בלי"ה לא יקדש על השכר אלא על הפת ומניח ידיו עליו ובבב"ק יותר טוב לקדש על השכר שיכרך עליו שה"ל קודם ברכת המוציא שאם יכרך על הפת תחלה אין כאן שום שינוי ודברי טעם הם וכן המנהג פשוט כדברי הרא"ש ואם יין בעיר לא יקדש על הפת עכ"פ מפני דעת ר"ת שאין מקדשין על הפת ומ"ס לא יקדש על השכר לכתחלה בלי"ה מפני שזהו נגד דעת הרי"ף והרמב"ם אבל ביום בהכרח לעבוד על דעתם דא"כ אין כאן היכר ושינוי כמ"ס ונמצא דלהלכה הכריעו דלא כהרמב"ם ולא כר"ת אלא שבמקום שאנו יכולין לצאת דעותיהם מוטל לעשות כן ואם אין ביכולת מוקמינן אדינא ויותר מהדרינן לל"ה ידי הרמב"ם מלל"ה ידי ר"ת מפני טעם ר"ת היא דעה יחידתי ודוק :

יג אך מה שכתבו דכשיש יין בעיר לא יקדש על הפת דוודאי יין מצויה מן המוכרח גם בלי"ה גם ביום מיהו גם גדולי הדור נהנו בשחרית לברך אשכר ומנ"ח ומנ"ח שהמהרש"ל והרש"כ טעו כן והיה להם יין ע"ש וסרדו המפרשים ליתן טעם בזה יש מי שכתב שרצו לפטור המשקין שבתוך הסעודה וכו' ויש מי שכתב מפני שהיין ביוקר ומ"ס סק"ז ויש מי שכתב משום דבמדינתנו הוי שכר חמר מדינה ומנ"ח סק"ט או אולי היה השכר חביב עליהם דמשעם זה גם היום

הרבה כוונתו שמקדשין בשחרית על י"ש משום דלרוב העולם חביב הי"ש קודם דאכילה ואצ"ל הוא חמר מדינה ויש שכתבו שלא לקדש על י"ש אא"כ במדינות שרוב שתיית התמזין הוא י"ש בכל יום וטע סק"ז ושיהיה ביכולתי לשתות מלא לנמיזי בבת אחת ול"ז ואצ"ל כן הוא שאין שותין חוץ כל כך והוא חמר מדינה :

יד אמנם כל הטעמים אין מתקבלים על ה"ל רס"ף סוף ודאי יין טוב מן שארי משקים ולמה לא עשו קידוש על היין גם ביום בין שהיה להם יין בביתם או בעיר ולענין נראה ברור טעם אחד דהנה המדר כתב דמתי סיקרו שארי משקין חמר מדינה כשאין יין נר"ל מביבות העיר מהלך יום ע"ש והמדרכי כתב כשלקו הכרמים ע"ש והנה כל קרמונינו וכן הנאונים הקרמונים היו כבכל ובספרד ובצרפת ואשכנז ששם יש יינות הרבה דבכל מדינות אלו נודיעים ענבים עד למרבה אבל במדינות הצפוניות כשלא יודע שאין אצ"ל יין כלל והמוכאים ממדינות אחרות אין באפשרי להשיגם מפני הויקר הגדול וגם הרבה יראי אלפים שאינם רוצים לשתותן מפני ההכשר כידוע ואין אצ"ל רק יין מצמוקים והיין הזה כרוחק לברך עליו בפה"ג כמו שסרחנו בזה לעיל ס' ר"ב ומי ר"ד ולעיל מע"ז ו' ולכן הגדולים שהיו במדינתנו הרזיקו א"ע מין זה ודי להם בקידוש של לילה ובאמת כמ"ס כבר כתבד עלינו היין של צמוקים שלנו אך באין ברירה בהכרח לקדש עליו ויש מי שכתב שיש ליהדר שיהיו הצמוקים אחר משהה במים עכ"פ ומנ"ח ויותר מזה ראינו לגדולים שעשו הברלה על חלב או על מ"י מתוק אע"פ דוודאי לא שייך לקרותן חמר מדינה אך מפני הלחץ זו הרחק כנון שאין לו יין ולא שכר או שנוהר מחדש והנה הקידושים עושים בלי"ה על הפת ובשחרית על הירש אבל הברלה שקשה לשתות או י"ש בהכרח לעשות על איזה משקה וחלב הוי משקה וט"י מתוק ניכ שותים הרבה דבאמת כשנדרקת אין אצ"ל חמר מדינה כלל וז"ל י"ש דרוב בע"כ במדינתנו אין שהים בחול לא יין ולא שכר כלל מעודה ומה שייך לקרותם חמר מדינה ולכן כדחק נדול כזה די במה שרק שם משקה על זה אמנם זהו ודאי דעל יין יותר טוב מכל המשקין בין לקידוש בין להברלה ובין על כום של ברכה :

מזן וכתב רבינו הרמ"א במע"ט מ' דמי שאינו שותת יין

יין משום נדר יכול לקדש עליו וישתו אחרים המסוכין עמו ואם אין אחרים עמו יקדש על הפת ולא על היין או ישמע קידוש מאחרים עכ"ל ויש מי שחולק בזה אם האחרים יודעים לקדש ולפסח לא יקדשו בעצמן ומנ"א סק"ט אמנם נראה דגם רבנו הרמ"א כוונתו לקידוש של לילה ובגון שהאחרים אינם יודעים לקדש בעצמן ודע דזה שנתבאר דאם הפת חביב עליו שיבול לקדש על הפת בלילה וכן הוא להרי"א כנ"ל ופסקים ק"ו: אינו חובה אלא שיבול לקדש על הפת מיהו אם ידעה לקדש על היין הרשות בידו (ס"ט) ופשוט הוא ואצ"ל יש לסי שהיי"ש חביב עליהם ביותר שמקדשין גם בלילה על היין או על הפת ואם היי"ש חביב עליו ישתה אחר המוציא אמנם בשחרית יכול לקדש על היי"ש ומה שיש רוצים לומר דאין יי"ש בכלל משקה מפני המדרש שאומר ששמן עולה על כל המשקים ויי"ש אינו כן מעות הוא דרוקא היי"ש החוק מאד אין השמן עולה ואנחנו שותים יי"ש לא חוק כל כך ועוד דאין למדין מן המדרש ועינינו הראות שהוא חמד מרינה: מן ברכת יין של קידוש פוטרת יין שבתוך הסעודה

ושלאחר הסעודה קודם ברחמי וכן פוטרת כל מיני משקין וא"צ ברכה לאחריו על היין דבריה"ט פוטרתו בין שמברך על כוס ובין כשאינו מברך על כוס וגם בשחרית כשאכל מיני מוצנות אחר הקידוש ותיכף נומצין לידים ואוכלין המסודה א"צ ברכה אחרונה גם על המוצנות כמ"ש בס"י קע"ז ע"ש:

יך יש מי שכתב בלשון זה אם הוא בע"ש במקום שיש בו יין ויודע שבשבת לא יהיה לו יין יקדש מבעוד יום על היין וישתה ואסור אח"כ לעשות מלאכה ומנ"א ר"ס ס"ו (זה) ואמת שכן נמצא בב"ה"ג הלכות קידוש וז"ל והיכי דפשיטי ליה מילתא דלנבי שמשיה לא מתרמי ליה חמרי לקידושי ואיתרמי ליה חמרא במנחה וכו' מקדש מבעוד יום ואסור ויבטרו ולאורחא כד אתי לביתיה מקדש אריפתא להוציא בניו ובני ביתו עכ"ל ובוודאי הבונה אחר פלג המנחה וכו"ל כמנ"א ס"ט וכו' המחז"ש והפוסק"ג ופ"ט שכתב דקידוש קודם למפלה נצטרך והיינו קידוש על היין אם אינו יכול להשיג שניהם ומ"מ כשאר כל"ש ולענין לא נראה כן ויקדש על הפת ולא תהא מפלה נצטרך כמו מי שמביב לו פת ודו"ק):

רע"ג [שצריך קידוש במקום סעודה וכו' י' מעיפים]:

א קי"ל דאין קידוש אלא במקום שיקדש במקום שיאכל ולא במקום אחר דכתיב וקראת לשבת ענג במקום שאתה קורא קריאה דשבת שאתה מקדשו שם תהא עונג של הסעודה (רי"ף והש"ס ק"ג) וגם קידוש היום אף שאינו מזכיר של שבת מ"מ לכבוד שבת בא"ועוד דסברא הוא מראיקבע קידוש על היין כרתניא ובריה על היין מסתמא על היין שבשעת סעודה הוקבע דחשיב (הש"ס ט"ט) וממילא דה"ה לשאר משקין דלאו דרכיה דארם חשוב לשחות כלי אכילה (חולין ד' ז') ופשוט הוא רבשם שצריך לאכול במקום הקידוש כמו כן אין לו להמשיך זמן רב אחר הקידוש את הסעודה שלא יהיה הפסק גדול בינתיים דאם יפסיק הרבה זמן אין הסעודה ניכרת על שם הקידוש מיהו מעט זמן אין קפידא וכן לא ילך הילוך מרובה לשוק אחר הקידוש אבל הילוך מועט לחצר אין קפידא ועמ"ש בסעי' ד':

קידוש בפניה זו על דעת לאכול בפניה האחרת אלא אפילו כיוון בשעת הקידוש לאכול בפניה שקידש ואח"כ נתיישב לאכול בפניה האחרת דשפיר דמי ועמ"א סק"א ודבריו מוה"ס כמ"ס הנכ"ט ודו"ק) ואפילו הוא מרקלין גדול צ"ל לן בה דזה לא מקרי שינוי מקום כמ"ש בס"י קע"ח כן פסק בטור וש"ע ואף שרעה המרדכי בע"פ דגם מפניה לפניה צריך שתהא כוונתו בשעת הקידוש לאכול בפניה האחרת לא קי"ל כן וה"ה מכ"ה לסוכה כשחרר אחד אינו מפסיק חשיב כמפניה לפניה כיון דהיא דירת עראי בטילה להבית וחשיב כמפניה לפניה והמחיצה שבין הבית להסוכה לא חשיבא מחיצה להפסיק כיון דאינה אלא משום מצות סוכה וי"א עוד שכל שרואה מקומו ממקום הקידוש למקום האכילה אפילו מחדר לחדר כשרואין מזה לזה וכן אפילו מכותל לחצר כשרואין רק מזה לזה ואפילו רואה מקצת מקום ואפילו רואה רק דרך חלון ולא דרך פתח הוי כמפניה לפניה ויש לסמוך על דעות אלו למעשה וגם לעיל בס"י קע"ח כן הוא ע"ש: ודחלקה

ב ג' חלוקות הן בקידוש במקום סעודה דכחדר אחר מפניה לפניה מיקרי מקום סעודה ולא מיבעיא אם

ג והחלוקה השנית כבנין אחד מחדד לחדד ואין רואין מזה לזה או מבית לעלייה או מעלייה לבית אם כיוון בשעת הקידוש לאכול בהמקום השני מותר ואם לא כיוון אסור וכן הוא לעיל סי' קע"ח ע"ש ויראה לי הכל שהם כבניין אחד אע"פ שיש הפסק פיר הדיו בניניהם מיקרי מחדד ויהחלוקה השלישית בשני בניינים מבית לבית לא מהני אפילו כיוון בשעת הקידוש לאכול בבית השני ומחוייב לאכול בבית מצוה לכל הגדות במקום הקדוש ואם לאו צריך לקדש במקום סעודה פעם אחת וכן מחדד לחדד או מבית לעלייה כשלא היה רעתו בשעת הקידוש לאכול בהחדד האחר אלא באותו חדר ואח"כ נמלך לאכול בהחדד השני צריך לחדד ולקדש וה"ה סתמא כשלא כיוון מפורש לאכול בהחדד השני וזה שכתוב בס"ס נסעי' נ' א"ש קידש ע"ת לאכול ע"ש וכו' לאו דווקא דה"ה סתמא וא"ש קידש ולא חלל כלום לא יאל חונת קידוש כללו: ד' וכתב רבינו הרמ"א בסעי' נ' דצריך לאכול במקום קידוש לאלתר או שהיה ברעתו לאכול שם מיר אכל בלאו הכי אפילו במקום קידוש אינו יוצא ואם היה ברעתו שלא לאכול שם מיר ונמלך ואכל יצא עכ"פ כצומד דאולינן בתרווייהו לקולא אם היה ברעתו לאכול מיר אע"פ שע"י סיבה נמשך הרכה ומן יצא וכן דהיפוך אם היה ברעתו שלא לאכול מיר או לאכול במקום אחר ונמלך ואכל מיר ובמקום שקידש ניכ יצא אח"כ לא היה ברעתו לאכול מיר ולא אכל מיר דאו לא יצא ויראה לי דלאלתר אין הכוונה תיכף ממש בלי הפסק רגע אלא כצומד שלא ימשוך זמן רב ולשון לאלתר אינו ממש כמבואר בניטחן וכו': שיש איזה זמן לא מרובה ע"ש וכמ"ש בסעי' א' ויראה בחדר לזה ראה נתבאר דבשיקוש בבית ע"פ לאכול בעלייה היו במקום סעודה והרי צריך לזה איזה זמן קצר לעלות להעלייה אלא ויראי דאין הכוונה לאלתר ממש ולא ניתנה תורה למלאכי השרת וע"פ רוב אחר הקידוש מחליטין הבגדים אלא הכוונה שלא ישהה זמן מרובה וז"ל המג"א נספ"ה כ"ס המהרי"ל דאין חילוק בין זמן קצר בין זמן ארוך פ"ס ג"כ הכוונה ארוך הרבה וקצר כלומר לא כל כך ארוך וגם מ"ס המג"א א"ש י"א מחקומו בניתיים ארוך לקדש שנית פ"ס זהו ג"כ יראה ארוכה לטוב אבל לא יראה נח"ל או נרחוק סמוך לבית ורואי מי שלא פי' כן ולא נהירא לי ומדברי הסו"י כנה"ג רמ"ה לדברי פ"ס ודו"ק;

ה יוכל אדם לקדש לאחדים בין אנשים בין נשים בין נחלים בין קטנים אע"פ שאינו אוכל עמהם בכאן ולדרייה לא עלתה לו הקידוש שכאן מ"ס לדידתו היו מקום סעודה ויוצאים בקידוש רהבי קיילי רכל המצות יוכל אדם להוציא אחרים אע"פ שהוא כבר יצא או שהוא לא יצא ערוין ולא דמי לברכת הנהגין שאינו יוכל להוציא אחרים אח"כ גם הוא נהנה עמהם רמזיה שאני רביון רעל השומעים מט"ל חובת המצוה לקיים כ"ג ישראל ערבים זה כזה ומצויה אחד את חבריו אף כשהמוציא א"צ עתה לזה ולכן לא מיבעיא שיכול לעשות בעדם קידוש אלא אפילו ברכת כפה"ג של קידוש יוכל לברך בעדם ואע"פ רכלא הקידוש לא היה יוכל לברך ברכת היין לאחרים אם לא נהנה עמהם מ"ס כיון שהוא של קידוש היה כברכת המצוה עצמה ויכול להוציאם אע"פ שאינו נהנה וה"ה בקידוש היום של שתייה יוכל לעשות כן אף שאין שם רק הכרכה מ"ס מיקרי קידוש וה"ה ברכת המצות וה"ה כשהקידוש הוא על הפת יוכל לקדש בעדם ולברך בעדם המוציא והם שותין היין או אכילים הפת אבל בשאר סעודות של שבת אינו יוכל לברך בעדם המוציא אם אינו אוכל עמהם דאע"פ רמזיה היא מ"ס עיקרה ברכת הנהגין ופ"ו סק"ט: ופשוט הוא דזהו כשהם אינם יכולים בעצמם לעשות קידוש אבל כשיכולים בעצמם לקדש אין לו לקדש בעדם כשהוא לא יצא בקידוש זה אבל אם גם הוא צריך לקידוש זה מוטב שיקדש הוא ויוציא את כולם משיקדש כל אחד בעצמו אע"פ שכל אחד יוכל לקדש לעצמו משום ברוב עם הדרת מלך ונכונות כ"ג ו. וכמ"ש בס' רצ"ח ע"ש וכן הוא המנהג בהרכה מקומות ייש מקומות שכל אחד עושה קידוש לעצמו ואין ראי לעשות כן ייש לסונעם מזה וללמדם שיש יותר מצוה כשאחד יקדש בעד כולם ויבין להוציאם והם יבטו לצאת וכלכ"כ שישמעו הקידוש מראש וער סוף ייענו אמן ולא יענו ברוך הוא וברוך שמו דזהו הפסק ואינו יוצא בהכרכה:

ז ואם קדש בביתו ושכנו שכבית האתר שמע הקידוש וכיוון לצאת בו והמקדש כיוון להוציא יצא השכן ידי קידוש ואע"פ שלהמקדש לא היה מקום הסעודה בכאן מ"ס לשכנו היה מקום סעודה והשמיעה הוה כאילו היה הקידוש בכאן אבל אם השכן שומע הקידוש בבית המקדש אין יוכל לפרך לביתו לאכול שם

שם אם הם שני בתים כמש שהרי לא שמע במקום המעודה אי"כ היו שני חדרים בבית אחד רבכה"ג מהני דעתו כמו שנתבאר ולא בשני בתים ממש ולא דמי לאם שמע בביתו ריצא רבין דשמיעה כדכידור ודרי שמע במקום המעודה וקבע עצמו לזה במקום מעודתו לשמוע הקידוש משא"כ כששמע בבית המקדש דאיתו מועיל ונכ"ל ודכרי הס"ת סק"ל לא נתמננו לי ואלו ג"כ כוונתו כן פ"טו :

נמג"ל סק"ג וז"ל מק"ח ואחד מן הנרולים האריך לרחות דבריהם ולהפ"ו והעלה רבבום של קידוש כששתה רביעית יצא רב"ל שצריך ברכה אחרונה הוה שתייה חשוכה וקרינן ביה וקראת לשבת עונג ובאמת אינו מוכן מה בין כוס אחד לשתי כוסות דממ"ג אם יצא ביין קידוש במקום מעודה יצא כאחד ואם לאו מה יועיל השני והרי זה כמו שאין הפרש בין בית אחד פת לשני זהים וה"ל כן הוא והסומך על הנאונים בפ"ה הבנת רבוחינו בעלי הש"ע לא הפסיד ויהר"ז תפס כהמרוזים ולעג"ל כמ"ט :

ח ודע שהנאונים חידשו חידוש נור"ל בהך דקידוש במקום מעודה ואמרו שאם שתה כוס של קידוש הרביעית בשלימות נחשב במקום מעודה ואם תשא"ל דאי"כ היכי משכחת לה שלא במקום מעודה התשובה הוא גנון ששתה רק מלא לונמזו אי נמי בנזן ששתה זה מעט וזה מעט וז"ל המוד וש"ע סעי' ה' כתבו הנאונים הא דאין קידוש אלא במקום מעודה אפילו אכל דבר מעט (מוזנות) או שתה כוס של יין שדו"ב עליו ברכה יצא ידי קידוש במקום מעודה ונומ"ד מעודתו במקום אחד ודוקא אכל לחם או שתה יין אבל אכל פירות לא עכ"ל ופשוט הוא דצריך כזית לחם והלחם הוא ממיני מונות וכן הוא המנהג הפשוט אצלנו בקידוש שחרית של שבת ויותר טוב לאכול מיד מעורת שבת בשלימות דהוה עיקר קידוש במקום מעודה :

ט ועפ"ז כתב רבינו הרמ"א וז"ל ולפי זה היה מותר למדור ולסנדק לשחות מכוס של מילה בשבת בשחרית אם שותין כשיער אבל נהגו ליתן לחנוק עכ"ל וכ"כ רבינו הב"י כספרו הנר"ל ע"ש ומרבריהם מכו"ר להרי"א רכונת הנאונים הוא על שתיית כוס הקידוש בשלימות והיינו רביעית והלבוש כתב רכונת הנאונים הוא לשחות רביעית לבר הכוס של קידוש והסכימו על ידו מפרשי הש"ע וסי"ו סק"ד ונ"ח ונ"ח :

י ר"א שאין מקדשין אלא לאור הנר והמעט רבין רהדלקת נר בשבת חובה מפני כבוד השבת ועיקר השבת הוא הקידוש אי"כ ממילא צריך להיות הקידוש לאור הנר וי"א שאין הקידוש תלוי בנר ואם הוא נהנה בחצר יותר מפני האור או מפני הובובים מקדש בחצר ואוכל שם אע"פ שאינו רואה הנר שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער והכי מסתברא רק שיותר שיהיו נרות נרולים או שמן הרבה שידולקו בתוך הליצה דאם יכבו מכעור יום הוי ברכת הנר לבטלה כמ"ש לעיל סי' קס"ג והנרות הוא לעונג שבת לא לבר לאכילה אלא לאור שלא יכשלו בהליכתם כחשך ושישתמשו בהרחבה וזהו כשנמשך האור גם בלי"ה כמובן ודוקא כשמצטער הרבה לאכול במקום הנרות אכ"כ בל"ה נכון ומצוה לאכול במקום נרות ועמ"ל סק"ד דנקידוש נהכ"כ שאינו אלא למנהג אין יוצאים בו אלא"כ נתכוון להזיילו ע"פ וז"ע דלמנו המנהג הוא היסוד הדין דהמנהג הוא לקיים הקידוש מדינא מטעמים שנתב"ו וסתם ס"ן מכיון לזאת ולכן אם יש מי שאוכל בנהמ"ד לו סמוך לו למה לא יסמוך על קידוש הש"ן וכמדומני שכן המנהג :

רע"ד [דיני בציעת הפת בשבת וכו' ז' סעיפים] :

א נרסין בשבת וק"ו : אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב לחם משנה כלומר כמן כתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד והך לחם משנה מיותר דה"ל לכתוב לקטו שני העומר לאחד ואין זה אלא כפל דברים ולזה דרשין שוהו ענין בפ"ע וה"פ דהלחם של מעורת שבת הוה משנה ובמכילתא איתא ג"כ לחם משנה ר' יהושע אומר לחם כפול ע"ש ונראה

שוהו דין תורה ולא אמסתא בעלמא דבאמת הך לחם משנה מיותר לגמרי כמ"ש :

ב ואמרין שם אמר רב אשי חוינא ליה לרב כהנא דנקיש תרתי ובצע חרא אמר לקטו כתיב דמשמע אחיזה אכ"כ בציעה לא כתיב משנה ור"י ר' יודא בצע כלפי שירותיה פרוסה נחלה ורי ל"ו בה לאותה מעודה ונראה כמחבב מעורת שבת להתחוק ולאכול הרבה (נסו) והרשב"א גורם אכילה שירותא כלומר שחתך

שחך השני הלוח וכיכ רב האי נאן ורל אי סברך אינש כשבת אתרתי ובצע חרא כרב כהנא שפיר דמי ואי בצע לתרתייהו כרין שפיר רמי עכ"ל אמנם המור והשע לא הביאו זה כלל והביאו רק דברי רב כהנא דנקיט תרתי ובצע חרא ומצוה לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לכל הסעודה כפירש"י ע"ש וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מברכות ובפ"ל משבת ע"ש ופירש ג"כ כפירש"י ונראה משום דלא נחא לה לעשות מחלוקת בין רב כהנא לר"ן ועוד דהא רב כהנא מדייק מקרא דרק לקטו שנים ולא תתיכח שנים כמיש ועוד דבגלגלו הביא מכילתא בלשון זה בערב שבת ירד להם המן בשני עומרים ומעומר עשו שני לחמים אחד מהן ע"ש בבוקר והשני בליל שבת והשלישי בבוקר והרביעי בסעודה שלישית עכ"ל והנה גל"ר סק"ל ואמת שבמכילהא שלפנינו לא מצאתי זה מיפ לפניהם היה כתוב כן וא"כ ראה ברורה כרב כהנא וכן נהנו רוב העולם וז"ל הגר"ו :

והסוהר"ל נהג בלילה לבצוע אחד וביום שני בברות משום רבבור יום קודם לכבוד לילה וז"ל ומ"ל וענה יש הרבה מדקדקים בסדרת לימא ורייסין וזומם שנהגין זה סכמה דורות ע"פ הגר"א לבצוע שתיים בכל סעודה וא"י סבין זה דנהי דהפירוש בר' יודא כהנאן והרשב"א מיפ הא רב אשי וריכ לא ס"ל בן חמה בתראי נגד ר"ן ואם נאמר דגם רב אשי וריכ אין חילקים על ר"ן אלא רס"ל דגם באחד יצא ור"ן ס"ל דווקא בשנים מנ"ל לומר כן דהא משמע דווקא קאמרי גקט תרתי ובצע חרא מדיוק של לקטו כפירש"י כמיש ועוד ראי מצוה מן הטובתד כ"י וידא למה לא עשה רב כהנא מצוה מן הטובתד ועוד שרדי המכילהא אומר שכן עשו אבותינו בסדרבר כמיש ולכן לדידי צע"ג בוח והתקובלים נהנו י"כ הלוח כמו הלחם הפנים וכן הוא נפרע"ה עטר הטנת מי"ו ונמוג סס גנטק ירו אמו והנילו המנ"ל ר"ס נהו :

ך גם נשים חייבות לבצוע על שתי בברות ומרדכי"ו רכל מילי דשבת שוות נשים לאנשים ולכן המדקדקים נוהגים שהבעה"ב כשנטל ידיו אינו בוצע עד שיפלו כל המסובין את ידיהם וישבין על השלחן ואז בוצע על לחם משנה וכולם יוצאין ידי חובתן בזה ואף במקומות שיש לפני כל אחד מהמסובין לחם משנה מי"ס הא לפני הגשים אין דרך ליתן לפנייהן לחם משנה ולכן צריך הבעה"ב להמתין עליהן וכך

יש לנהוג כמיש שהלחם משנה יהיה רק לפני הבעה"ב והוא ימתין עד שכל המסובין ישבו על השלחן אנשים ונשים וזה מצוה מן המצות :

ך וגם בידים צריך לחם משנה כשבת דאיתא במכילתא בפ' המן שבת לא יהיה בו לרבות י"ס שלא היה יורד בו המן ומרש"י ומס' ריש גינה והפחמים צריכים להיות שלימים ולא חסירים דחזר אינו דרך כבוד ולכן אם נשכחו עכברים אינו ראוי ללחם משנה ולעיל ריש סי קס"ח נתבאר דאם אין לו לחם שלם ויש לו שני חצאי שלם יכול לחברם ע"י קיסם באופן שתראה סכחיך בשלם ממש ויודר שלא יקח דבר המוקצה לחברו ואע"ג דלרבר דצריך שלם מן התורה כגון אתרוג דוודאי אינו מועיל חיבור כזה דחיבורי אדם אינו חיבר כרתגן ספ"ב דאהלות מי"ס לפני לחם משנה שלם אינו מפורש בתורה דגם פרוסה מיקרי לחם מהני חיבור זה אבל אם חסר ממש אף מעט אינו שלם ויש מי שרוצה לומר דבחטרין כשיעור חלה לית לן בה כמו בעירוב בפי' שס"ו ואין זה דמיון רבשם המעט משום איבה ע"ש אבל לא מיקרי שלם מיהו אם אין לו שלימים כלל יקח שני פרוסות רעכ"פ לחם משנה הוא אלא שאינו דרך כבוד ומ"מ ומ"א :

ך ואוחו שתי הכברות בידו ואינו חתכם כלל קורם הברכה דבעינן שלימות בשעת הכרחה אלא מרשים בסכינו ומברך על שתיהם וכליל שבת בוצע על התחתונה וכליל ירם ויזבו ויום שבת בוצע על העליונה והמעט הוא על דרך הקבלה ויש מתרעמים על בציעת התחתונה הא אין מעבירין על המצות וכתב לבצוע תמיד על העליונה ומ"ל ויש מי שכתב דלכן מקדם יניח התחתונה על העליונה ובשעת הברכה מניחה תחת העליונה ומ"ל ויש מי שכתב דהתחתונה יהיה קרובה אצלו יותר ומ"ל וכן המנהג אך יש מי שאומר דאין מעבירין על המצות לא שייך אלא כשרוצה לעשות שתיהן ולא כשעשה רק אחת מהן ומ"ל וכמיש התוס' ביזמא ולי"ג :

ך וכבר נתבאר שמצוה לבצוע כשבת פרוסה גדולה שתספיק לכל הסעודה אך וזהוהגים לבצוע על שני הכברות ביהר אי"צ לנהוג בן דלדידהו אין הפירוש כן כגמ' כמו שנחבאר ואין המסובין רשאין ליטעם ספריסת המוציא עד שיטעם הבצוע אמנם אם יש לפני כל אחד לחם משנה יכולים לטעום אע"פ שעדיין

שעדיין לא מעם הנוצע בין שאין נזקקין ללחמו ויש חיוב על כל אחר מישראל בין איש בין אשה לאכול שלש סעודות בשבת אחת בלילה ושתים ביום ורמנו לנו משה רבינו בתורתו הקדושה ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לך היום לא תמצאוהו בשדה ובתיב תלתא היום וסעודת לילה ושל שחרית ויראי צריך פת ובסעודה שלישית יש רעות אמנם גם שם העיקר בפת ויחבאר בס' רצ"א ואם ע"י סיבה לא אכל בלילה יאכל ג' סעודות ביום אבל לכתחלה

החיוב לאכול בלילה רלא כיש מי שסובר דבלילה אין חיוב כלל וכל סעודות שבת הוא ביותר מכביצה פת כרי שלא תהא אכילה עראי אמנם אם אינו יכול לאכול רק כוית יצא ועל זה אמרו בשבת (ק"פ:) לעולם יסדר אדם שצחנו בע"ש אע"פ שא"צ אלא לכוית וזהו מרוחק אבל לכתחלה צריך יותר מכביצה ומנ"א ס' רנ"א סק"א ע"ש וזה שכתב כלן סק"ב שלא היה מקפיד על אכילת ליל שבת וכו' ע"ש זהו מסני האונס כמבואר בסמכים שם ע"ש:

ע"ה [דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת וכו' י"ז מעיפים]:

א אסור להשתמש לאור הנר של שמן דבר שצריך עיון הרבה כגון לפלוגת בנריו או לבדוק ציצית או להבחין בין כלים הרומים ול"ו וצריך עיון הרבה לחלקם וכל כיוצא בזה וכן לקרות בספר לאור הנר ואסרו מפני חשש שמא ע"י העיון ישכח שהיום שבת ויטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שירליק יפה ונמצא מבעיר בשבת ורמ"א י"א ד"ה ולא ואפילו אינו קרא בהספר בפיו אלא שרואה בו ולומר במחשבה נ"כ אסור רסוף סוף טרור בעינו ויבא להטות וע' בסעי' ט"ז:

א"ש וכן רמ"א כפ' משנה ברורה שכתב בשם מסנת הטלחן שמשע מקמה גדולים יותר זה מסבאל דנפשייהו ע"ש ולא הניחו דברי רמ"א והרמב"ם והר"ן והרע"ב למוכח כן להלוא וכו' קו' :

ב איתא בגמ' י"ב: (:) ולא יקרא לאור הנר אמר רבה ואפילו נבזה שתי קומות ואפילו שתי מדרעות ואפילו עשרה בתים זו על גב זו ופירש"י ואע"ג דליכא למיחש להמייה לא פליג רבנן ע"ש שנים מותרים שאם אחר יבא אסור לקרות אבל שנים מותרים שאם אחר יבא להטות יובירו חבריו וכן אדם חשוב שאינו רגיל להטות הנר גם בחול מפני חשיבותו מותר לצמוד בשבת לאור הנר דליכא למיחש שמא יטה בין דגם בחול אין דרכו להטות ע"ש וכן אמרינן שם ברבנפוט מותר דלא יבא להטות מפני שמסריח ולא יבא להטות ע"ש בפירש"י וזונו כן לפי הרמב"ם שכתב נסעי' ט"ז: ד' ויש בזה שאלה דכיון דאמרנו רבשאפילו נבזה שתי קומות דליכא למיחש להמייה לא פליג רבנן ואסרו בכל ענין אי"כ למה התירו בשנים ובארם חשוב ובמה שריתו רע נימא דלא פליג רבנן ויש מי שתירץ רחילוק שמצד הנר לא פליג רבנן ורחילוק שמצד האדם לא נודו אדם זה אמו אדם אחר ולכן לא נודו שנים אמו אחר ואדם חשוב אמו אינו חשוב ומ"ו סק"א ולא יתיישב תירוץ זה במה שלא נודו ברבנפוט אמו משחא לפי פירש"י בסוגיא ע"ש אך באמת כבר עמד בזה אחד מדרותינו הראשונים ור"ן כפ"נו וכתב דהך רבנן היינו שהשוו מדותיהן בסין אחר אבל להחמיר במין אחר אמו אותו המין אפילו רבה מורה דלא מחמירין רהא אמרינן דאם אדם חשוב הוא מותר ולא נודוין אמו שאינו חשוב ובשמן נמי

ב והנה אין ספק להחשש רשומא יטה לא שייך אלא במקום שיש לחוש שיתמעט האור מכמו שהרליקין ויתקנו בהמייתו שיהיה אורו כמקדם כמו בהדלקה שלהם שנתנו שטן בכלי ונתנו לחיכו הפתילה והפתילה מונחת קצתו בצד הכלי וממילא כשיתמעט השמן נתקמן האור ויטהו להביא השמן לפי הפתילה לתקן האור שירליק יפה שכן פירש"י (ט"ז) והר"ן והרע"ב ע"ש וגם לשון הרמב"ם כפי המשנה שם לתקן האור ע"ש אבל במקום שהאור עומד מראשו ועד סופו במצב אחר כמו אצולנו שמרליקין הנא"ו בלאמפי"ן שהאור הוא באמצע הכלי למעלה דהפתילה רחבה ותחובה באמצע הפסוט וכוכות על גבי ואורו בשוה מתחלתו ועד סופו ער שיכלה הנפט ואו לא תועיל ההמייה כיומר שיוציא הפתילה מעט יותר ע"י החוליא שנצרה כי או בהכרח שתכבה וכל זמן שלא יכלה הנפט אורו בשוה כבשעה שהודלקה אפשר לומר דלא שייך בזה שמא יטה וזה יש לצמוד זכות על רבים מישראל שלומרים לפני הפסוטות שלנו וכבר תמדהו על זה מאין הרגלים להתיר וכפי מה שבארנו

נמי חלקו בין משחא לרנפמא ולא נזרו זה מפני זה עב"ד וזהו תירוץ ברור ונתייחסלמי הלמה זל"ז:
 הן וזהו דעת רבינו הב"י בסעי' א' שכתב אין פולין ואין קרין לאור הגר וכו' ואפילו הוא נבזה עשר קטנות שאינו יכול ליגע אצ"ו שלא חילקו חכמים ברבד ומטעם זה יש לאסור אפילו הוא בעששית או קבוע בחור שבכותל עב"ד ויש מי שכתב דאם היא סגורה בספתח מותר וכן עשה מהרא"ש ומהר"ם והלסמיריהם ויש מי שאוסר ומנ"א סק"ז ודעת המתיר חמשה דבין רלא פלוג רבנן א"כ בכל נזוני אסור ומה לי אם אינו יכול להטית מפני נזבה או מפני שהוא סגורה ואין ספק ברבד רלפו מה שנתבאר אסור בכל נזוני ויש שחילקו ואינו נזוני:

הן ואם השאל רא"כ איך התירו הגדולים בסגירת מפתח גלע"ד ברור שלא היו מפרשים בפירש"י דמטעם האיסור בנבזה הרבה משום רלא פלוג רבנן אלא מטעם דגם בנבזה הישנין שמא יעלה ויטה ורבו זה מפורש ברמב"ם פ"ה דין י"ד שכתב אין פולין וכו' ואפילו עשרה בתים זה על גב זה והגר בעליונה לא יקרא ולא יפלה לאורה בתחתונה שמא ישכח ויטה עב"ד הרי פירש להריא שאין הטעם משום לא פלוג אלא דגם בנבזה יש חשש הטייה וזהו טעם הגדולים שהתירו בסגירת מפתח בין רבכה"ג א"א בהטייה והמיהני על המפרשים שלא דרנישו ברברי הרמב"ם שהבאנו ועכ"פ ספרו דנכרי הרמב"ם והעלהו לכוונה אחרת מפני דכרו ספק"כ לענין מראה הקבוע כמותל שאוסר ע"ש ותמיהני שהרי מפורש בה"ש קמ"ט . כד"ה על מתכת שהיא עממה מנלחת ע"ש אלא דר"מ ס"ל דעד שילח יזכור ורבנן לית להו סכרא זו והוה ממס כנכאן ואין זה עניין למקום שאין יכולתו להקות כמו כססגורה ואם תחשבו שחא יביל התפתח נוולאי אין חשש נזה לככה"ג פשיטא שיזכור שהרי מטעם זה סגרו אבל נעשית או כחור שניכולתו להקות לא יזכור ואם כאלת כסס אין יכולתו להקות מותר וזהו יסוד גדול בעניין זה ודו"ק:

הן וכתב רבינו הב"י רכמו בן בנר של שעה אסור ואין הטעם משום לא פלוג שהרי כבר נתבאר דמין זה אסו מין אחר לא נזרינן אלא רהעניין בן הוא שיש מחלוקת אם שייך בנר של שעה הטייה כבשטן אם לא ויש מי שמתיר ורבינו הב"י במפרו הגדול הכריע לאיסור וד"ל ולי נראה פשוט לאסור רהא שייך בו שימחוט ויתחוק ראש הפתילה עב"ד רע"י

זה יתרבה אירו והוא סבוער כן היה נראה לענ"ד והכי אמרינן בביצה (ל"ב:) מוחטין את הפתילה בידים מאי מוחטין לערוי חושבא כלומר להסיר החשך שיאר יותר והוא סבוער וזה שלקמן סי' תקי"ד פירשו שזה הוא מכבה ודאי שגם זה אמת שהרי הפתילה שמוחט נחכבה ולענין יו"ט אין איסור במבוער רק במכבה ולכן מירינן שם לענין מכבה אבל בשבת רמבוער אסור פשיטא שיש בזה גם סבוער:

הן ולכן נפלאתי מאד על החולקים על רבינו הב"י ומפרשי הש"ע והס"ז סק"כ והמנ"א סק"ג והל"ה כתבו הטעם רכיון רהאיסור משום מכבה אין בזה איסור דאורייתא רהיה מלאכה שאצל"ג רמכבה דאורייתא אינו אלא כיבוי לעשות פחמין כמו שבארנו בסי' רמ"ב וברבנן לא נזרינן ומאד תמוה רהא ודאי יש כאן גם סבוער אם לא שנאמר רס"ל רהאור לא נתוסף בל"ל אלא שהפתילה מחשיכו ובשטל"ן אותה מבהיק האור הקודם אבל לא שנתוסף האור ועמ"ז נס"י רע"ח ופשוט הוא דגר חלב רמי לגר שעה וארדבא בנר של חלב יש היתר יותר רמאים וכשמוחטין אורו בידים נשאר בהאצבעות קצת ריח רע של החלב המיסרח והעולם נזרינן היתר ללמוד לפני גר של חלב וכו"ש גר של חלב שנתקשה שקורין סטריין ליב"ט שאין בהן פתילה שנעשית אפר ואי"צ למוחטן בל"ל רפשיטא דמותר לבתחלה ללמוד ולעשות מלאכה לפניהן וכן אנו נוהגים ונל"ז הגדול הגדפס סי' ל"ג האריך להוכיח דאין הלכה כרבה דאפילו נזוה שתי קומות והלכה כאל"י ור' אחא לקמן קמ"ט דפליגי ארבה ודבר הדש הוא):
 הן כבר נתבאר דרוקא אחר אסור לקרות לאור הגר אבל שנים מותרים דאם יבא האחד להמות יזכירו השני רזה לא שכיח שישיכחו שניהם ברנע אחת ששבת היום ורוקא כשעסוקים בענין אחר אפילו בשני ספרים רבשעסוקים בענין אחר רואה מה שחבירו עושה אבל כשעסוקים בשני עניינים אפילו בספר אחר אסור משום דאין אחר משניח על מעשה השני וי"א רבשני ספרים אפילו בענין אחר אסור סהאי טעמא רבשני ספרים אין אחר משניח על חבירו ולכן אסור לומר פיוטים ביו"ט שחל להיות בשבת בליל שבת בשביל אחד אומר במחזור שלו אפילו בבהכ"ג שיש רוב עם משום דאין אחר משניח על השני וכן המנהג שלא לומר פיוטי מערבית בליל יו"ט שחג בשבת אבל התפלה מותר סתוך הסידור אפילו יחיד בביתו משום

משום דשנודה בפי כל ולא יכא להמות :
 ו דחוקא לקרות בספר מותר בשנים אבל שארי מיני
 עיין כמו לפלות כנריו ופעיון בהפרש כלים גם
 בשנים אסור מפני שכל אחר עוסק בפ"ע ואפילו בכנר
 אחד כשעוסקים זה עוסק בפניה זו מהבנר וזה עוסק
 באחרת אמנם אם הוא עוסק בהענין ואחר יושב במ"ל
 סמוך לו להשגיח עליו פשיטא דככל המלאכות מותר
 וכ"ש בקריאה בספר ולכן בקריאה בספר אם יש אחר
 עמו אפילו אינו קורא ואומר לו תן רעתך עלי שלא
 אמה מותר וה"ה אם אומר כן לאשתו אבל על קמן
 נ"ל שאינו יכול לסמוך אפילו הקמן אומר שישמרנו
 ראין בו רעת נכון לעכבו קודם ההמיה וכ"ש דעכ"ס
 אינו מועיל :

וה"ה וכבר נתבאר דאדם חשוב שאין רדכו בחול
 להמות מותר בכל ניוני כן הוא בנ"ל שם ובמדר
 וש"ע ס"ל ר' והרמב"ם השמים זה ולא ירעתי למה
 אמנם גם על המור וש"ע קשה דהא בנ"ל מבואר
 רמי שמים עצמו על רבי תורה כהריוס כ"ל ישמעאל
 כן אלישע אסור ע"ש ולמה השמיט זה ואולי ס"ל
 דזה לא שכיח בדורותינו ונראה שזו מעטו של הרמב"ם
 רכיון דאצל ר"י בן אלישע אירע קלקל כמבואר בנ"ל
 משום רמשים עצמו על ר"ה כהריוס ובוודאי שנ"ל
 בדורותינו יכול להיות כן ואולי ס"ל להרמב"ם דכל
 הת"ח הם בנדר זה ואדם חשוב היינו עשיר ואינו
 כן תורה ולפי ראי' לנרוד בזה נדר נסור השמיט
 ואסור לכל ויש מי שאומר דחוקא כשברוד הוא שאין
 רדכו להמות בחול אבל בסתמא לא אמרינן כן ומ"ל
 סק"ה ולפי' נ"כ א"ש מה שהשמיט הרמב"ם מפני
 שא"א לידע זאת ברוד :

ר"ב עוד איתא בנ"ל שם דבמדרה אפילו עשרה בני
 אדם אמורים לקרות משום דהוא"ל שיושבים רחוקים
 זה מזה לא ידניש אחר בחבירו ואפילו יושבים
 סמוכים ול"ו מ"ם לא ידניש אחר כהשני מפני שזנכות
 האורים סמוכים להם ולא ידניש כשהיושב אצלו יבא
 להבעיד ולחתות האור ודוקא לקרות בספר אסור
 כנגד המדרה רבשני' שירצה להסתכל יפה בהספר
 יבא לחתות אבל כשיושב אצל המדרה להתחמם
 סותר אף שיושב סמוך אצל זנבות האורים ולמה
 יתתה בין שא"צ הסתכלות ויש מי שמחמיר דנ"ל
 בכחנ' לא ישב סמוך להאורים מטעם שלא יבא לחתות
 ומ"ל סק"ו ונ"ל דדמרא יתירא הוא ונגס הא"ר סק"ט

הגין פלו ס"ל וכן הת"ס סק"י דזה דנריו ונראה משום
 רכשם שבלימוד אצל הנר מותר כשהשני היושב אצלו
 משגיח עליו כמ"ש בסעי' י' ה"ה נמי במדרה רכיון
 ריושב ביחיד להשגיח עליו לא דמי לשנים הקרוין
 ויש מי שמחמיר בכחנ' במדרה ומ"ל ט"ס ולעני' ד
 נראה כמ"ש :

וה"ה ונ"ל ר"ן דמדרה השמים הרמב"ם ולא ירעתי מעמו
 ואולי היה מפרש פ"י אחר בנ"ל שם דפרך אסור
 דאמר דשנים סותרים והתניא לא אחר ולא שנים
 ומתוך דא כאן בעניין אחר כאן בשני עניינים וכמו
 שבארנו ואח"כ אומר הך דמדרה אפילו עשרה אסור
 ואח"כ אומר דאדם חשוב מותר בנ"ל ע"ש וקשה למה
 הפסיק ברין מדרה בין ריני נ"ל והו"ל לומר הך דמדרה
 אחר הך דאדם חשוב ולכן מפרש הרמב"ם דהך
 דמדרה הוא תירוצ' על הברייתא שאוסרת שנים והיינו
 דכרייתא מיירי במדרה הולק על התירוצ' הקודם
 שפחלק בין עניין אחר לשני עניינים ואנן קי"ל כתירוצ'
 הראשון ולכן דחאה מהלכה וואסטר לנפנוי היתה הנירסא
 ר"ה אחר במדרה וכו' ע"ש והו"ק :

וה"ה ודך תנוקת של בית רבן קרוין לאור הנר מפני
 שאימת רבן עליהם ולא יבואו להמות והרמב"ם
 והטור כתבו לפני רבן וכן נראה דאז אימת רבן
 עליהן והרשב"א סוכר ראפילו שלא בפני רבן מתיראים
 ולשוין רבינו הב"י בסעי' י' הוא כהרשב"א ומ"ל ומנ"ל
 סק"ו ויותר לקרות פרק בטה סרליקין לאור הנר
 שהרי הוא מוכיר אסור שבת וא"ך ישכת להמות
 ודוקא מפני ששונה דיני הדלקה אבל כששונה שארי
 דיני שבת אסור וכן זמירות של שבת אם אינו בקי
 בהם אסור מתוך הספר לפני הנר ראו"ל רמוכיד
 שבת ס"ם יוכל לשכח כנע משאי"כ כששונה דיני
 הדלקה וכן בל"ל יוה"כ נוהגים לומר מחזור לפני
 אור הנר מפני שאימת יוה"כ עליהם ולא ישכחו שהיום
 יוה"כ ולא יבואו להמות ודוקא בשעת תפלה ראז
 האימה נדולה אבל אסור לומר בל"ל יוה"כ בספר
 כמו בשבת דאחר התפלה אין האימה כל כך כמושג
 בחוש וישכת על יוה"כ ויבא להמות וכן ל"ל פסח
 שח"ל להיות בשבת מותר לקרות חזרה לאור הנר
 בספר משום דכל אחר סישראל אפילו העם הארץ
 בקי בראשי פרקים ולא יבואו להמות והנה כמו תפלה
 שיותר מהאי מעמא :

מן הרב המלמד עם תנוקות יכול לדאות לאור
 הנר

ושיאנו קבוע מותר אם עושה מעצמו ואין מורין לו
 היתר דרש'י מפרש אינו קבוע שאינו בקביעות אצל
 הבעה"ב הוה אלא שמשמשו בדרך אקראי לפיכך אינו
 מרקק הרבה והרמב"ם מפרש אינו קבוע שהוא זמן
 לא ככיר אצל הבעה"ב הוה כלומר שאינו עדיין
 בקביעות ואינו נקי עדיין בהכלים וצריך יותר לדקק
 והתום' והרי"ף והרא"ש מפרשים שמש שאינו קבוע
 כפירש"י זמ"ם מחמירים בו יותר דמפני שאינו בקביעות
 עדיין מרקק יותר כרי למצא חן בעיני הבעלים
 וישכורו אותו בקביעות וגם לרידהו ברנפא מיהר בכל
 עניין חדא מפני שאורו רב ועור שמסרית ולא יסתפק
 ממנו ובשל שמן האיני קבוע אסור והקבוע אם בא
 לברוק אין מונעים אותו אבל אם בא לשאול אין
 מורין לו היתר לכתחלה וזה שלרמב"ם חוששין בשמש
 שיסתפק מהשמן ולא היישגין חששא זו בשאר
 תשמישים של בני אדם מפני שהוא מתקרב להגר
 ביותר וכו' וגם אין לשאול על התירו בשמש קבוע
 מפני שא"צ עיין הרבה אמו יש עיין פחות מהכחנה
 שבין בנריו לבין בנרי אשתו דהטעם דהקילו מפני
 הנקיות ור"ן והכי איתא בירושלמי שם אבל מסתכל
 הוא כמה שבכוס ובמה שבקערה ואינו חושש והטעם
 או מפני הנקיות ויש מנה כשלא יהיה נקי או מפני
 שהיא לשעה קלה ואין חשש שיטה ולטעם הנקיות
 מותר לברוד הידק מפני הפסולת ע"ש בירושלמי
 ומג"א סק"ו וזהו בעת האכילה ברורד ואוכל רא"ב
 דא יש איסור ברירה וכתב רבינו הרמ"א דנהגו
 לכסות הקמנים שלא יהיו ערומים בפני הנרות משום
 כיווי מצוה וכ"כ הרוקח עכ"ל ויש מנה בזה וע'
 פסקים קי"כ :

הגר מהיכן יקראו התנוקות ולסדר ראשי הפרשיות
 בפיו בספר וקודא כל שאר הפרשה על פה דזה
 התנוקות קוראים אותם בספר דכשואה ראש הפרשה
 נתן הספר בידם וכו' ולא הווקא ראשי פרשיות
 דכללא הכי הוא דכל שירוע הפרשה על פה ובקצת
 צריך לראות בספר מותר שמאחר שאינו מעיין בספר
 תמיד אית ליה הכירא ולא יבא להטות כלומר כיון
 שא"צ עיין רב בהספר לא ישכח על שבת שיבא
 להטות וה"ה בכל רב שארם כפי בו כמו לימוד
 משניות וגמרא אם הוא בקי בהענין שלומר אלא
 שצריך קצת לראות בספר מותר מהאי טעמא והמקצת
 שצריך לראות בספר יכול להוציא גם בשפתיו וכו'
 וע' בסעי' א' :

מן כלים הדומים ול"ו וצריך עיין להבחין ביניהם
 אסור לברוק לאור הגר ואפילו להבחין בין בנריו
 לבנרי אשתו אם הם דומים אסור לברוק לאור הגר
 אע"ג דרניל בהם וכ"ש בשאר רברים וכתב הרמב"ם
 לפיכך שמש שאינו קבוע אסור לו לברוק כוסות
 וקערות לאור הגר מפני שאינו מכירן בין בנר של
 שמן וית בין בנר של נפט שאורו רב אבל שמש
 קבוע מותר לו לברוק לאור הגר כוסות וקערות מפני
 שאינו צריך עיין הרבה ואם היה נר של שמן וית
 אין מורין לו לברוק ואע"פ שהוא מותר גזירה שמא
 יסתפק ממנו עכ"ל וכתב כן לפי גירסתו בגמ' שם :

ין אבל לפי גירסת רש"י ופירושו חמיר שמש קבוע
 מאינו קבוע מפני שהקבוע עליו לדקק הרבה
 מפני אימת הבעלים אך בשל נפט הכל מותר מפני
 שמסרית ולא יבא להטות ובשל שמן הקבוע אסור

רעיו [דיני גר שהדליק אינו יהודי בשבת ובו ח"י סעיפים] :

בשבילו ולאחרים מותר כמי בתחומין ולתירוץ השני
 גם באיסור רבנן אסור לכל אדם ושם בס' קנה
 משמע כתירוץ הראשון ע"ש :

ב וחנה לע"פ בס' רמ"ד נתבאר ג"כ דמלאכה שעשה
 אינו יהודי לצורך היהודי אסור ליהנות מזה ונתבאר
 שם דזהו כשעשה למוכת ישראל אבל עשה לבינתו
 כגון שנוטל שכר בער מלאכתו והמלאכה היא בקציעה
 לא בשכר יום מותר משום דארעתייה רנפשה קעביד
 ולא לצורך ישראל ע"ש אבל בכאן אין חילוק אפילו
 אם

א בס' שכי' יתבאר דאינו יהודי שעשה מלאכה
 בשבת בשבילו עצמו מותר לישראל ליהנות מזה
 אם אין חשש שמא ירבה בשבילו ע"ש ואם עשה
 בשביל ישראל אסור לשום ישראל ליהנות מזה בשבת
 ולא רמי לדרב הכא מחוץ לתחום רמותר לישראל
 אחר דתחומין רבנן ועוד רתחום אינו איסור מוחלט
 דלזה היי חוץ לתחום ולזה היי חוץ התחום ור"ן סמ"ו
 ויש נ"מ בין התירוצים דלתירוץ הראשון כשעשה
 מלאכה דרבנן בשביל ישראל אסור למי שעשה

אם עשה לסיבת עצמו כגון שנטפל שכר בקבלנות
שכל אימת שהישראל יצטרך לזה יעשנה ומקבל כך
וכך שכר והשתא כי קעביר ארעתא דנפשיה קעביר
ומיט אמור והתפרש הוא רשם מידיין שהישראל יהנה
מזה בחול לפיכך אם הא"י עשה על רעת עצמו לא
סיחיו כשלוהו אבל כאן מידיין שבשבת עצמו יהנה
גוף הישראל מזה ולכן אפילו אם לנפרי עשה מעצמו
כיון שהוא עשה בשביל הישראל אמור להישראל
ליהנות ממלאכה זו בשבת עצמה :

ג ולכן אינו יהודי שהרליק את הגר בשביל ישראל
אמור לכל אדם אפילו למי שלא הרליק בשבילו
ואין הרליק בזה בין קצב לו שכר או לא קצב או
שעשא בקבלנות או בשכירות והואיל והישראל נהנה
ממלאכה עצמה בשבת אמור בכל עניין ואם הרליק
לצרכו מותר לכל ישראל להשתמש לאורו וה"ה אם
אמר לו להרליק בשביל חולה שאין בו סכנה רקירל
דמותר אמרה לא"י או לצורך קמנים רהוה כחולה
שאין בו סכנה דמותר לכל ישראל להשתמש בו
ובכל שהרליק בהיתר מותר :

ד לכאורה בין שאמור להישראל ליהנות מנר שהרליק
א"י בעדו לפי"ו אם היה חשך בבית והרליק בשבילו
ישראל הרי בע"כ נהנה לאורו ונחייב את הישראל
שיצא מהבית אבל לא כן פסק רבינו הרמ"א סוף
סעי' א' וז"ל מיהו אם עשה הא"י בבית ישראל מדעתו
אין הישראל צריך לצאת אע"פ שנהנה מן האור או
מן המדורה עכ"ל ועמא דמילתא רהנאה זו נחשבה
כהנאה הבאה לו לאדם בע"כ רלא כיוון לה וגם זה
מיקרי לא אפשר להמתלק מהנאה זו ואיך נאמר לו
לצאת מביתו ובמקום רלא אפשר ולא קא מכוין פשיטא
דשרי כראיתא בפסחים ונ"ה : ורק להסתכל בספר
או בשאר דברים אמור לו לאור הזה ויראה לי רלשות
חמין מותר נ"כ שהרי גם בחשך אפשר לשתות אלא
שכאור יש יותר הרווחה והוי נ"כ כהנאה הבאה בע"כ
אמנם זהו פשיטא שמהייב לסחות בידו על מכאן
ולחבא ולהניד לו שאם יעשה פעם שני כן יגרשוהו
מביתו (מנ"א סק"ד) רא"כ הרי יעשה כן תמיד שהרי
יודע שעושה בזה נחת רוח להישראל :

ה נראה דאם הא"י הרליק בשבילו ובשביל הישראל
מותר להישראל להשתמש לאורו אא"כ עשה העיקר
בשביל הישראל והוא טפל לו והוה שכתב רבינו הכ"י
בסעי' ג' אם אמר אדם לעבדו או לשפחתו ליפ"ך

עמו והרליקו הגר אע"פ שגם הם צריכים לו אין זה
לצורכם כיון שעיקר החליכה בשביל ישראל עכ"ל
ומשמע להדיא מפני שעיקר החליכה בשביל הישראל
אבל בלא"ה אע"פ שכונתו לישראל נ"כ מיט כיון
רגם לעצמו כיוון מותר וע' בסעי' ח' :

ו כתב המור דחוקא כשהרליק נר לצרכו מותר
לישראל ליהנות מאורו אבל אם הרליק אש לצרכו
או לחולה שאין בו סכנה אמור להתחמם כנגד שמא
ירבה בשבילו עכ"ל כלומר אם עשה מדורת עצים
להתחמם כנגדם מפני הקוד ורדך העולם שבשביל
שנים צריך יותר עצים מלאחד דכשהאר קפן לא
יספיק ששנים יתחממו כנגדו חיישין שמא ירבה
בשבילו ואצ"ל דלקמן בס"י שביה מבואר דרק כמכירו
חיישין שמא ירבה בשבילו מיט כמדורה רדך בני
אדם כן הוא שכשיבא איש אחר להתחמם כנגדו
מוסיפין מעט עצים אף באינו מכירו דכשיושב אצלו
נעשה כמכירו לרדך מילתא (ענ"ל) ויש חלקין בזה
(מנ"א סק"ו) :

ז אבל רבינו הב"י הביא בזה שני דעות ונוטה
להיתר וז"ל וה"ה לעושה מדורה לצרכו או לצורך
חולה ויש אומרים במדורה דנרדין שמא ירבה בשבילו
עכ"ל והביא דעת המתיר מקדם וביאר זה כספרו
הגדול דהכמ"נ וספר התרוסה והמדרכו בפ"א והנהמ"י
כתבו דמותר לישראל להתחמם כנגד האש שעשה
האינו יהודי לצרכו או לצורך חולה ע"ש ויש מי
שאומר דלא פליגי בל"ל דהמתירים מיירי כשהיתה
המדורה דולקת מע"ש שנעשה בהיתר בשביל ישראל
ואח"כ בשבת הוסיף עצים דמותר והאומרים מיירי
כשעשה הא"י בשבת בשביל עצמו דאז אמור ונ"ה
ולא משמע כן וכל זה במדורה אבל בהסקת חנוך
בית החורף ודאי מותר לכל הדעות רכזה לא שייך
להרבות בשבילו והוה כמו נר דנר לאחד נר למאה
(מנ"א סק"ו) :

ח ודע דבזה שכתבנו רכשהרליק הגר בשבילו ובשביל
הישראל דמותר יש מי שאומר רבשביל שניהם
אמור (סס סק"ו) וראייתו מלקמן סי' תקמ"ו כהובא
מחוץ לתחום או ליקט פירות בשבילו ובשביל הישראל
אמור ע"ש ודבר תמוה הוא מה עניין וז"ל רהתם
כשעושה בשביל שניהם מרבה יותר מאלו עשה בשביל
עצמו כלכך אבל הבא נר לאחד נר למאה ולמה יאמר
כיון שעשה גם בשבילו ולא שייך ריבוי בזה (ועמ"ל
סק"ו)

סק"ו שזוהי נ"כ בן אלה שמתד לנגדו דכרי הרמכ"ס נפי' האטניות ס"פ כל כתבי דמשמע דאסור לכל בלחמית כוונת הרמכ"ס שם כשהעיקר עשה כשכיל הישראלל כמבואר מדברי הרע"כ ע"ש וכ"כ הרשכ"א ס"פ כ"כ ע"ס היוסולמי שם וס' כירחלמי חילופי גירסאות שכ"י ס"ס זה והכרעת הרשכ"א להיתרו :

מן ישראל ואינו יהודי שהסיכו יחד והדליק הגר אם רוב אינם יהודים מותר להשתמש לאורו ואם רוב ישראל אסור להשתמש לאורו דמסתמא הרליק בשכ"ל הרוב וגם מחצה על מחצה אסור ראין בירוד שהרליק שלא בשכ"ל הישראלים אמנם אם יש איהו היכחה שבשכ"ל עצמו הרליק בנזן שאנו רואים שמיד שהדליק משתמש לאורה או אפילו ברוב ישראל מותר שהרי רואים שבשכ"ל עצמו הרליק ואפילו אם נאמר שכונתו היתה לשניהם נ"כ מותר כמ"ש בסע"י ה' אמנם אם האיני יהודי הוא בבית הישראל וידוע שבשכ"ל ישראל אסור והוא מעדים להרליק הגר ולהשתמש בו מעט כרי שישתמש בו הישראל וודאי אסור דעיקר כוונתו הוא בשכ"ל הישראל וסק"י מוס' פ' כ"ט ונהדנא בירדותי הו נהנין בלילי שבת בחורף שהלילות ארוכות הו קורין לאינו יהודי שאלו לו רצונך בצנצנת י"ש והיה אומר שרצה והשיכו לו רצונינו ליתן לך אבל מה נעשה שא"א למצא בחשך והיה מרליק גר ושוחה הי"ש והלך לו והשתמשו לאורו ונראה דהיתר גמיר הוא באינו יהודי שאינו גריל בו וליכא למיחש שמעדים ואעינן דהישראל עושה הערמה בזה מ"ס מה איכפת לנו סוף סוף ההרפקה היא בשכ"ל בלכר משא"כ אם האיני יהודי הוא המעדים הוה ההרלקה בשכ"ל הישראל ואסור ווהו העיקר ראם לפי הבנתינו אינו במעדים לעשות טובה להישראל אלא בשכ"ל עצמו עושה אפילו הוא בן בית מותר ואם לאו אפילו אינו בן בית אסור אלא רע"פ רוב יכול בן בית להיתר במעדים ולכן יש להבין כזה :

י וכתב רבינו הבי' בסע"י ר' אם יש גר בבית ישראל ובא אינו יהודי והרליק גר אחר מותר להשתמש לאורו בעוד גר ראשון דולק אבל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני וכן אם נתן שמן בגר דולק מותר להשתמש עד כדי שיכלה השמן שהיה בו כבר ואח"כ אסור עכ"ל ווהו מדברי המוד ע"ש ורבינו הבי' כתב בספרו הגרול דאפילו מאן רבתיר במדורה אומר כאן כיון דתחלת הרלקת הגר

השני הוא בשכ"ל הישראל ע"ש ולכן כאן לאיסור וי"א להיפך דאפילו מאן דאומר במדורה מתיך כאן דבמדורה חיישינן שידבה בשכ"ל הישראל ונמצא שירליק בשכ"ל הישראל משא"כ בכאן בשעה שהרליק הגר האחר נהי נמי שעשה בשכ"ל הישראל ס"מ הלא לא היה שום תועלת להישראל אחרי שהראשונה קיימת ונמצא שבעת שהרליק הוה כלא כלום ולכן גם אח"כ לא יוכל האיסור לחול דעיקר האיסור שייך בעת עשיית המלאכה וכ"ה ועמ"י סק"ג אמנם אם כוונת האיני יהודי היה כרי שיאיר להישראל אחר כיבוי הראשון יש פנים לאסור (סס) וא"כ גם מסתמא אמרינן בן (סס) מיהו להמתירין במדורה וודאי שמוחר כאן ופ"י סס :

יא והנה לענין מדורה מצינו בהגהמ"י ופ"י מות ו'ו' כוה"ל וכוונתו כשהייתי אצל מורי וטוה מהר"ס מר"טו במנרל ויישובד"ק עשינו בע"ש מדורה כרי להתחמם כנדה בשבת וכשישבנו ער שכמעט מדורה היתה כלה באו עברים ועשאוה גדולה ואמרו בפירוש שעשו לנו לנתת רוח וישבנו אנתנו אצלם ושמחנו ברכר עכ"ל וכיון דמהר"ם רבו של הרא"ש עשה מעשה במדורה להקל לכן אע"פ שיש לחלק מנר שנתבאר מ"ס המיקל אפילו אחר כיבוי הראשון לא הפסיד וס"ו ואין לומר דההיתר היה מפני שהקוד היה גדול ומותר לומר לא"י להחם התגור כמו שיתבאר דא"כ אין זה דבותא ומדבריו מבואר דההיתר הוא מפני שהמדורה היתה ערוכה מע"ש והנה ברינים אלו יש לחלק זה מזה במבדות אך כיון דאין זה איסור תודה אין לצעוד במי שמוטך על דעות המקילין :

יב במדיניות הצפוניות שהקוד גדול כימות החורף הדבר פשוט שהבל חלים אצל צינה גדולה כו ויאמר לאינו יהודי ועושה וכ"ש כשהאינו יהודי מסיק התגור רמותר ליהנות מזה והמחמיר בזה אינו אלא מן הסתמיהין ורבינו ירוחם כתב שרבינו יעקב מאורליינ"ש היה אומר לא"י להרליק האש ולתקנו בשבת דהכל חלים אצל צינה וכו' אמנם אם אין הקוד גדול כשם או שבוים הוה אין הקוד גדול וודאי אסור לומר לא"י להסיק התגור ואפילו עשה הא"י מדעתו צריך למחות אבל כשיש קטנים בבית מותר לומר לא"י להסיק התגור דהקטנים חולים אצל הקוד אפילו כשאין הקוד גדול כל כך ואו גם הגדולים יוכלו להתחמם כיון שניטק בהיתר בשכ"ל הקטנים ועמ"י סק"ו שכתב

שפת דהטולס נוהגים היתר נס כשאין הקור גדול וכשכיל הגדולים למונחים דמותר שנות נחמסער כמ"ס כס"י שז"ח אבל חנן קיי"ל דרק שנות לשנות מותר נחמסער כמ"ס כס"י ש"ו ולכן יורהו שלא לומר נשנת להסיק ע"ש וקשה להכריע חמי נקרא הקור גדול וחמי נקרא חינו גדול וכחדינותינו בירחי שנת ושנת הקור גדול מאל וא"ח לגדור כזה נדד כדור ולא כל האגסים שז"ס כזה):

יג כתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' י"א דמותר לומר לאינו יהודי להרליק צ"ו נר לסעודת שבת משום דס"ל דמותר אמירה לעבדים אפילו במלאכה נמורה במקום מצוה שעל פי זה נהנו רבים להקפך בדבר לצוות לאינו יהודי להרליק נרות לצורך סעודה בפרט בסעודת חתונה או מילה ואין מוחה בידם ויש להחמיר במקום שאין צורך גדול דהא רוב הפוסקים חולקים על סברא זו ועיין לקמן סי' ש"ו סעי' ה' עכ"ל ביאור הרבנים דאמרינן בעירובין וס"ו: דמותר לומר לא"י להביא מים חמין לצורך המילה דרך חצר שאינה מעורבת ומוה למר הרמב"ם בס"ו רכל אמירה לא"י מותר בשבות דרבנן במקום מצוה או קצת צורך חולי ע"ש ורבייתנו בעלי התוס' בכ"ק ופ': כתבו דכל המצות לא התירו אמירה לא"י בשבות רק לצורך מילה התירו וזהו דעת הטור לקמן סי' ש"ח ע"ש אמנם הר"ן ספ"ט הביא שבעל העיטור כתב דאפילו במלאכה דאורייתא מותר לומר לא"י לעשות במקום מצוה שהוא משרש בעירובין שהתירו לומר לא"י להביא החמין דרך רח"ד ומדמה כל המצות למילה ועכ"ל כס"י ש"ו והתוס' והטור מחלקים מילה משארי מצות משום דמילה עצמה רוחה שבת:

יד והשתא העניין תמוה לסמוך על דעת יחיד במקום שכל הפוסקים חולקים עליו ודינו שנשמוך ע"ד הרמב"ם לדמות כל המצות למילה בשבות דרבנן ונראה להריא שרבינו הרמ"א עצמו לא ניחא ליה בכך אלא שבא ליישב קצת על העושים כן ובאמת כתבו דמוטב שיהיו שוננים ולא מוידים ולכן אין מוחין בידם וכ"ח ומנ"ח סק"מ אבל אם ביבולת למחות פשימא שמחוייבים למחות וכזמנינו לא שמענו להקפך כזה וכ"כ הש"ה ע"ה ומה נכונת למחות כי ישמעו אלינו):

טז ירע דזה שנתבאר דא"י כשהרליק נר לצורך עצמו מותר לישראל להשתמש לאורו והו אפילו כשצריך לצורך עצמו בשביל עסק של ישראל כגון השפחות

שכבת ישראל שצריכים לנקות כלי ישראל לאחד אכילה והרליקו נר בשביל זה מותר לישראל להשתמש לאורה רכיון דעליו מוטל המלאכה של ישראל הרי מדליק בשביל עצמו מה שצריך לעשות ודא"י לזה מדברי רבינו הב"י בסעי' נ' שכתב אם אומר אדם לעבדו וכו' לילך עמו והרליקו הנר וכו' אין זה לצורך הא"י כיון דעיקר ההליכה בשביל ישראל עכ"ל ומשמע להריא שעוסק במלאכה הישראל ואפ"ה האיטור הוא רק מפני שהישראל קראו לכתב ועיקר ההליכה היא בשבילו אבל אם מעצמו היה הולך שפיר דמי וכן כל כיוצא בזה:

יז וכתב על זה רבינו הרמ"א דמותר לומר לאינו יהודי לילך עמו ליטול נר רלוק כבר הוא"ל ואינו עושה רק מלמול הנר בעלמא עכ"ל כלומר אינו רבאיטור תורה כמו להרליק אמור כשעיקר ההליכה היה בשביל ישראל כמ"ש רבינו הב"י דזה לא מיקרי שעשה בשביל עצמו מיהו באיסור מוקצה דרבנן מותר ומיקרי שעושה לצורך עצמו אבל אם אין צורך להאינו יהודי כלל כזה אמור לומר צ"ו לטלטל הנר רלא התירו אמירה לעבדים בשבות דרבנן רק לצורך מצוה או קצת חולי כמו שנתבאר אבל בלא זה אמור מיהו עריין אינו מוכן דע"ל כל זה נהי כשהאינו יהודי עושה מיקרי שעושה בשבילו אבל מ"מ למה מותר לומר צ"ו לעשות וצ"ל רכיון דלעצמו עושה מותר כמו שנתבאר בס"ם ש"ו דמותר לומר לו לעשות מלאכה לעצמו וכפי נאורינו מנאר כמנ"ח סק"ח להיתר ה"ה הולול והו"ל נריך לזה וע"ש סק"י לחין לאסור מעטס שהשמן מתגלגל שהרי אין מחכין לזה וע"ש כסס רדכ"ו שאין להתיר זה רק לכני תורה דילמא אחי למיטרק ע"ש):

יח והנה לפי מה שנתבאר אמור לומר לא"י לטלטל הנר בערינו ממקום למקום והעולם נוהגים היתר כזה והאמת היא כן הנמצא בהנמ"י בשם ר"ח דמותר לומר לא"י תביא נר הדולק רהאיטור אינו אלא משום מוקצה וטלטול מן הצד מותר במוקצה לעשות בעצמו וכיון שיש היתר לישראל ע"י טלטול מן הצד לכן מותר גם לומר לא"י לטלטל טלטול נמור וסס סק"ח"א ובס"י שבי"ה סעי' י' הביא רבינו הרמ"א דעה זו לעניין לומר לאינו יהודי להביא שכר או שאר משקין דרך כרמליית מטעם זה הוא"ל ואפשר לילך שם ולשתות וכתב שם שאין להתיר זה רק לצורך שבת וכשעת הרחק ע"ש אבל בלא זה יש להחמיר בדבר ולמה לא הזכיר

הזכיר זה בכאן ועמ"ל ע"כ סק"י שהקשה זה ונ"ל דלא רמי לכאן רבשם שהולך לחוץ אוושי מילתא ועוד רבכאן יש עוד מעם להיתר דהנה מה שאומר לו למלמל הנר היא מפני שרוצה ליקח איזה דבר או להשתמש שם ודבר זה יכול ליקח או להשתמש בדוחק גם בלא הנר משא"כ בשם ועמ"ל שהזכיר פנה"ל זו נכנס הנמ"ל :

יח עוד כתב בסעי' ד' דמותר למחות באינו יהורי שבא להרליק נר או להוסיף שמן עב"ל כלומר שלא נמעה לימד רבשם שאסור לנו לצוותו לעשות מלאכה כמו כן אסור לנו לעבדו מלעשות מלאכה קמ"ל בלא ואדרבא אם הנר של ישראל מחוייב למחות בו ורק בדליקה התירו משום הפסד כמ"ש בס"י שפ"ד

רע"ז [שלא לגרום כיבוי הנר וכו' מעיפום] :

דאן נהדעה רוח ולא בפותח מעט מעט והק"ט ע"כ פי' כן מדעתיה דנפשיה וכ"כ הא"ר והמנ"ל ל"ה רמ"ה הרי"ט :
 ג' ולפ"ז לפי' זה אין האיסור בפתיחת הדלת רק בכדרכו אבל בנחת מותר והוה ברוח מצויה אבל ברוח שאינה מצויה חרדי אסור מפני הרוח שמבחוץ ואין לשאל דא"כ למה לא נודינן דוח מצויה אטו אינה מצויה כמו נגר מדודה שיתבאר י"ל דלא רמי דמדורה שהאש הוא בשבת נדול לא ימלט שלא יבעיר מקצת אבל נר שהאיר מעט וקצת דחוק מן הדלת אינו בוידאי שיכבה ודיו שיאסר ברוח שאינה מצויה אבל לא לגורר מצויה אטו אינה מצויה ונ"ל וע' בסעי' ז' :

ד' ורבינו חננאל פי' שהנר מונח בכותל שאחורי הדלת וכשפותח הדלת נוקש בכותל ואיכא למיחש שמא יכבה ולפירושו נ"כ אין האיסור אלא בפתיחה ור"י מפרש שהנר קבוע בהדלת עצמה מאחוריה ולכן אסור לפותחה ולנועלה שבשניהם מקרב השמן לנר והוה מבעיר או מרחיקנו והוה מכבה ונדאה שלוח הפירוש כיוון הרמב"ם בפ"ה דין י"ו שכתב נר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנועל הדלת כדרכו מפני שהוא מכבהו אלא יזהר בשעה שפותח ובשעה שנועל עב"ל כלומר שיהיה לפתוח או לסגור בנחת וזה שכתב מפני שהוא מכבהו משי"כ דס"ל דע"י הנדנדוד מתרחק השמן מן הפתילה והמניר משנה כתב שהרמב"ם מפרש כפיר"ח והוא דבר תימא דא"כ למה אסור לנועל ונ"ל והנה ע"כ

א' איתא בגמ' וק"ד : תניא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו ואם כבתה כבתה ומסקינן דאינו כן ואסור משום דהוה פסיק רישא ע"ש ולפירש"י כן הוא דהנר מונח כנגד הדלת ממש והיינו כגון שהדלת במערב והנר קבוע בכותל מורח של הכית כנגד הדלת שבמערב והחרד קטן ולהעומד בחוץ הוה הנר אחורי הדלת וכשפותח את הדלת נכנס הדוח ויש לחוש שמא יכבדו הרוח כיון שהיא קרוב להדלת מפני קמנית החרד ונ"ל ומתוך קושיה המוס' ע"ש ואין האיסור רק בפתיחת הדלת ולא בנעילת הדלת וס"ל ולפ"ז באיסור הפתיחה אין חילוק בין כשפותח כדרכו בבת אחת ובין כשפותח מעט מעט כיון שהאיסור היא מפני הדוח שמבחוץ שיכנס בפתיחת הדלת וזוהו עתה המנ"ל סק"ל דזה עתה כדרכו היא עתה לפירש"י מין חילוק ע"ש :

ב' ואע"ז דאין דוח מצויה מכבה הנר מ"מ נדודו אטו דוח שאינו מצויה כמו שיתבאר בפתיחה כנגד המדורה ולפ"ז אין חילוק בין פותח בבת אחת לפיתח מעט מעט כמ"ש ורבינו הרמ"א שכתב דהאיסור הוא לפתוח כדרכו כתבו שהוא טעות הרפ"ם ומנ"ל ע"כ אבל באמת גם ברא"ש שם כתוב כדרכו דווקא והריב"ש בתשו' וס"י עמ"ל ביאר זה וי"ל דרש"י י"ל שפי' דפסיק רישא הוא שהרוח מכבה לא ברוח הנכנס דרך הפתח קאמר וכו' אלא כיוון לדוח המהוה בנדנדוד הדלת ובפתיחתו שהרי זה כמניף כמניפה כפני הנר וכו' עכ"ל ולפ"ז אין האיסור רק כפיתח כדרכו בבת אחת

לפי זה אין האיסור רק בנר של שמן ולא בשל שעוה
 וחלב משאי"כ לשני הפירושים הקודמים כמובן ולדינא
 כל הפירושים אמת ולא נחלקו רק בפי' דברי הגמ'
 אבל לדינא לא נחלקו :

ה' ודע דבירושלמי כירה והל"ז איתא נר שהוא מינה
 אחורי הדלת פותח ונועץ בשבת ובכ"כ שלא
 יתכוין לא לכבות ולא להבעיר רב ושמואל פתרון ליה
 בשוכה ומקללין מאן רעביר כן יכרת ר' לאיש אשר
 יעשנה וכו' עכ"ל וה"פ פותח ונועץ בנחת ובכ"כ שלא
 יתכוין לא לכבות ולא להבעיר כלומר שלא יכוין
 להרחיק השמן או לקרבו וממילא דבשיפתח וינעול
 כדרכו הוי פסיק רישא ככתלמודא דיון ואמרו רב
 ושמואל דגם זה הוא בשוכה דבהכרח להחיר לפתוח
 ולנעול בנחת אבל במניח לכתחלה נר אחורי הדלת
 ומדליקו בשבת מקללים אותו מפני שקרוב לבא לידי
 איסור דאורייתא ולפי' למדנו מירושלמי דכשיש לאדם
 נר קבוע אחורי הדלת לא ידליקנו לכתחלה על שבת
 ונהכרח לפרש כן שהרי רב ושמאל מומרים כן ובש"ס גלו
 ק"ל : ליום עלה רב ונע"כ דהכונה לפתוח ולנעול נחת
 ומה שפירש הק"ש דנמניח נעשה נסוה לדבר האסור ע"כ
 הוא נגד דברי המוס' שם וזכור היא כמ"ש והט"ז סק"כ כתב
 דלפי' זה לא מהני לפתוח ולנעול נחת ע"כ וזהו נגד דברי
 הרמב"ם שהכאנו וזכור היא דנחת מותר וכ"כ הב"ח ע"כ
 וגם מ"ש בש"ע לפיר"ח דגם נשילה אסור כבר השינו עליו
 הב"ח והמג"ל סק"ד והט"ז סק"א טרח לתרצו כדברים דחוקים
 ע"ש ודו"ק :

ן גרות העומדים על השלחן בפ"ד שבת וחלון כנגדם
 אסור לפתוח החלון בשבת שלא יכבן הרוח ואפילו
 ברוח מצויה אסור דוהו כמו נר שאחורי הדלת לפירש"י
 וכן פסק רבינו הרמ"א בסעי' א' ולנעול מותר ואף
 שאנו רואים בחוש דכשהחלון פתוח בוועדים הנרות
 יתיר בחזק ע"י הרוח וכשנועצים אינם בוועדים כ"כ
 כך בחזק מ"מ אין זה כנגד מכבה דכמות האש אחד
 הוא אלא שע"י הרוח בוועד יתיר בחזק ואין זה לא
 מכועיר ולא מכבה ואיסור הפתיחה שלא יכבו לגמרי
 מפני הרוח ופשוט הוא דוהו כשהשלחן לא רחוק מן
 החלון אבל כרחוק לית לן בה והנה ראינו שההמון אין
 נזהרים בזה ובקיץ בשעת החמימות פותחין החלונות
 בלידה בשעת הסעודה כדי לשאוף רוח צח ויש להזהירם
 על זה והאסור לדון לזכות לכיון דעיקר האיסור משום
 גירת רוח שאינה מצויה ובקיץ לא שכיחי רוחות שאינן מצויות
 דוהו

משאי"כ נמדורה שיתנאל שהוא נחוקף להתחמם נגדה לזו
 מצויות רוחות וסערות כידוע ודו"ק וע' בסעי' ז' :

ן אסור לפתוח דלת כנגד המדורה שהיא קרובה קצת
 אל הדלת דהרוח יבעיר את המדורה כשהרוח יהיה
 חזק מאד ולכן אפילו אין שם אלא רוח מצויה נזינן
 אמו רוח שאינה מצויה ואע"פ דרוח שאינה מצויה לא
 שכיח דלהכי קרי לה רוח שאינה מצויה מ"מ נזרו
 בזה ואולי דהמדורה עושין בימות הגשמים לחמם
 נגדו ובאותו זמן שבוחי רוחות וסערות כמ"ש אבל
 לנעול הדלת כשהיתה פתוחה כנגד המדורה מותר ואין
 בזה משום מכבה מכבה ואפילו להאוסרים בס"י רג"מ לסתום
 התנור הכא שרי דבבית יש אויר הרבה ואינו חמה
 לתנור ע"ש ומג"ל סק"ז ודע דזה שכתבנו לשיטת רש"י
 דעיקר האיסור הוא מפני רוח שאינה מצויה כמ"ש
 בסעי' ב' וסעי' ג' וכן בסעי' ו' לענין לפתוח חלון
 כנגד הנר כתבנו כן וכ"כ להרי"א הב"ח לשיטת רש"י
 וז"ל דרבינו מפרש בפירש"י וז"ל הוה פסיק רישא
 אלא ברוח שאינו מצויה אלא דגורנין וכו' כמו במדורה
 עכ"ל וראיתי מי שכתב דבנר אסור מעיקר הדין אפילו
 ברוח מצויה ומג"ל ס"י מקי"ד סק"ז ותמיהני מנלן לומר
 כן ולא ראיתי לאחד מן הפוסקים שישבור כן אמנם
 גם הוא כתב דבשאיין רוח כלל מותר דבינו הרמ"א
 שם וחלק עליו ופ"פ יש נ"כ ללמוד זכות על מי
 שאינו נזהר לפתוח חלון כנגד הנרות כמ"ש בסעי' ו'
 והמג"ל מלמה דין דפי' זה לדשם ולעמיד אינו דמיון כלל
 דשם מותר הרמ"א להעמיד הנר במקום שהרוח טולף ע"ש
 וכיו"ש מיידי שם וכונתו שמתפלל הנר לחזק וזוהי גם
 הרוח מצויה תכנון אבל ככאן כשנת שהנרות עומדים נחת
 על השלחן לא תכנון הרוח מצויה ודו"ק :

ה' הניח נר על גבי טבלא או על גבי שלחן או על
 גבי תיבה מבעוד יום ולא היה ברעתו להניחו שם
 אלא ששכח לסלקו קודם חשיכה ונצרך לו מקום הנר
 להשתמש בו בשבת מנער את הטבלא או השלחן או
 התיבה והני נופל על הארץ ומטלטלם לכל מקום
 שירצה דבשוכה לא נעשה בסוה לדבר האסור ובכ"כ
 שלא יתכוין לכבות הנר בנייעוד הוה ואם תתכבה הוי
 דבר שאין מתכוין דאין בזה פסיק רישא שהרי אפשר
 שתפול הנר ולא תכבה וזהו כנר של שעוה או של
 חלב או אפילו בשל שמן רק שאין עוד שמן בהנר
 ורק הפתילה דולקת דאלו יש שם שמן אסור לנער
 שהרי בהכרח שהשמן יתנענע והוה מכבה או מבעיר
 דוהו

דהו פסיק רישא וכ"ש אם ישפוך השמן והיה מכבה ומ"מ ע"י אינו יהודי מותר רכל פסיק רישא מותר על ידו כמ"ש בס"י ר"נ ונ"מ כנר של שעוה וחלב מיב יותר לעשות ע"י א"י אם אפשר להשינו בקל ולסדר לו ואם צריך לכל המקום של הטבלא או השלחן והתיבה יכול לטלטלו עם הנר שעליו והיה מלטול מן הצד לצורך דבר המותר ומותר כמו שיתבאר בס"י ש"ט :

ב"מ וכל זה כששכח לטלף הנר קודם חשיכה אבל אם מדעתו הניח הנר שתהיה שם בהכנסת השבת הרי הטבלא או השלחן והתיבה נעשית בס"י לרבר האסור והיא מוקצה כהנר עצמה ואסור לנערה זאינו מוקיל הניעור שהרי גם כשהוסר הנר אסורה בטלטול ורק בנניעה מותר כדון כל מוקצה דמיהר בנניעה ולא בטלטול ואפילו כנר של שעוה ורק ע"י אינו יהודי מותר לטלטלה רכל מוקצה מותר ע"י א"י כמ"ש בס"י רע"ז וכן לנערה מותר ע"י א"י אף בשל שמן אע"ג דהוי פסיק רישא כמ"ש ורק בנניעה מותר בעצמו כמ"ש וה"ה שמותר ליגע בטנורות שכבה"כ אף בשעוה שהנרות דולקות בהן ורק יזהר שלא יגע המנורה ולכן במנורה תלויה באויר שקורין היי"ג לייכטעיד אסור ליגע רוודאי יגעו ועמ"ש בס"י ש"ח ובס"י ש"ט מע"י י"א :

י ורע דוה שכתבנו רבמניה שתהיה בכניסת השבת נעשית בס"י לרבר האסור ותבאר לקמן בס"י ש"ט ד"א רבס"י לרבר האסור אינו אלא כשהיה ברעתו שתהיה שם כל יום השבת אבל אם כוונתו היתה לטלקה בשבת שחרית ע"י אינו יהודי או ע"י מלטול מן הצד כניעור וכיוצא בו דינו כשכח ולא נעשית בס"י לרבר האסור ובמקום הפסד יש לסמוך על דעה זו לנערה מעל השלחן או הטבלא או התיבה אם היא

נר של שעוה וחלב ושאינו בו שמן כנון שנפל על השלחן ומתירא שלא תשרוף המפה או השלחן ינער הנר ממנו ותפול על הארץ ואם היה להם או קערות על השלחן בכניסת השבת לא נעשה השלחן בס"י כלל אפילו כוונתו שיהיה הנר כל השבת לפי שנעשה בס"י גם להלחם או להקערות והוה בס"י לרבר האסור ולרבר המותר ומותר כמ"ש שם והנר"ו בס"י ו' כתב דגם המפה לא נעשית בס"י להנר והלך לטימחו בס"י ש"ט סעי' ט' אבל לא כן פסק ג"ס הס"ז כמק"ל וגם יתבאר בס"י ועוד כמה דיונים י"מ בעניין זה ויתבאר ג"ס והנר המחובר להסמטענדע"ר אינו בס"י להנר :

י"א מותר להניח נר של שבת מבעוד יום על האילן ושתהיה שם כל השבת אבל ביו"ט אסור והמקום פשוט דביו"ט שהנר מותר בטלטול ובהדלקה חיישינן שמא יעלה על האילן ביו"ט ליטלו ונמצא משתמש במחובר שאסור כמ"ש בס"י ש"ז אבל בשבת רהנר אסור בטלטול ליכא חשש זה ואע"ג דע"י אינו יהודי מותר מ"מ מה בכך אם הא"י ישתמש במחובר דלהישראל אסור הנר בטלטול אף לאחר שתכבה דהיא מוקצה :

י"ב ומותר לכפות קערה של חרס על גבי הנר הרולק כדי שלא תאחז האש בקורה או לשום אוזה צורך שהיא ועס"ז סק"ח וליק כלל דכן לזון הגמ' ח"ג . וליהא למילתא נקיט) ופשוט הוא דצריך להניח מעט אויר מהקערה להנר דא"כ תכבה הנר והוה מכבה ואין שום רבותא בדיון זה דלמה יאסור הלא אין כאן ביטול בלי מהיכנו כשכופה עליה ויכול ליטלה אלא משום דבגמ' יש מי שסובר דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ולא לצורך דבר שאינו ניטל ולרידיה אסור לטלטל כלי היתר בשביל לכפותה על הנר קמ"ז דלא קי"ל כן כרמסיק שם הש"ס ע"ש :

רע"ח [דין כיבוי נר בשביל תולעה וכו' ב' מעיפ"מ] :

בני ארס שידמו דמיונות בעת שינתם אם הנר דולק בעניין שיבואו לירי רוח דעה ויצאו מדעתם ופרישה) או שמכבה בשביל תולעה שישן פטור ע"ש וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור ואוקמה בגמ' דפשיטא דבמקום סכנה מותר לכתחלה והמשנה מיירי באין סכנה ומה שפטור מן התורה הוי משום מלאכה שאצ"ל והוה להטור רוב הפוסקים דאין קי"ל כר"ש דמלאכה שאצ"ל

א שנו חכמים במשנה וכו"מ : המכבה את הנר מפני שהוא מתיירא מפני עכו"ם כמו הפרס"ים שלא היו מנחיים אור ביום חנם אלא בכית עבודתם וכו"מ) או מפני לסטים שלא יראוהו ויבואו עליו (ג"ס) או מפני רוח רעה מרה שחורה הבאה עליו וכשאינו רואה האור נוח לו (ג"ס) ויש מין מחלה שבאשר יראה האור יברח ויבדל מטבע האנושי ומכ"ס כפי המנהג) ויש

שאצ"ל פטור אבל להרמב"ם דפסק כר"י דמלאכה שאצ"ל חייב גם ככאן חייב וכבר כתבנו מחלוקתם בס' רמ"ב ע"ש והרמב"ם יפרש המשנה כאוקימתא ראשונה בנמ' דמיירי במקום סכנה ובאמת מותר לכתחלה והא דתנן לשון פטור הוי משום סיפא דמשנה ע"ש :

ב והטור שפסק כר"ש כתב באמת בזה"ל המכבה הגר מפני שהוא מתיירא וכו' שאין בו סכנה פטור אבל אסור ואם יש בו סכנה מותר לכתחלה ואם כיבהו מפני שחם על הגר או על השמן או על הפתילה פטור ואם כיבתו כדי להכהב הפתילה חייב עכ"ל וזהו צריך לנזף הכיבוי כדי שתהא הפתילה נוחה לאחוז בה הלהב ולכן צריך לכבותה ואח"כ להדליקה והוא כמו כיבוי לעשות פחמין דמיקרי צריך לנזפה ורבינו הבי"א לא כתב רק מותר לכבות הגר

בשביל שישן החולה שיש בו סכנה עכ"ל ולא כתב יותר שלא רצה ליבנס בפלוגתא זו מפני שעכ"פ איסור דרבנן יש גם לר"ש ובכ"ל הלכות שבת לא נכנסו רבותינו בעלי הש"ע להפריש דק בין האסור ובין המותר כמ"ש בס' רמ"ב ע"ש ועמ"ל שכתב דמותר ללמוד כפני נר של שעה מפני שאין כזה איסור מורה כשיחמוט הגר דהוא משאל"ג וכבר בארנו כזה בס' ער"ה סעי' ו' דאפשר לומר שיש כזה גם איסור מעטיר ע"ש והוא שכתב המנ"א בדברי הכ"מ פ"א דהפ"ט שנין מלאכה שאל"ג וזין פסיק רישא כנר בארנו בס' רמ"ב ומה שהקשו על הטור דפסק כח"מ סי' תכ"ד דחובל כהכירו פטור מתשלומין משום קס ליה כדרכא מיניה והא הוה משאל"ג הדבר פשוט דס"ל להטור דכשם שהייב מקלקל חבולל ומעטיר כמו כן חייב בא"ל לנזפה ושלל כדברי המוס' [ע"ה]. ד"ה פסי ע"ש ויחמיר במקום אחר כס"ד :

רע"ט [דיני מלטול הגר בשבת וכו' י"ד סעיפים] :

א דע דכס"י זה וכן לקמן בדיני מוקצה שנתכארו דיני נר אם מותר לטלטלו או אסור מפני שהוא בסים להאור ומטעם מינו דאיתקצאי לבין השמשות כמו שיתבאר ולכן כ"ל הדליקו בו בשבת מותר לטלטלו וכן ע"י תנאי י"א שמוותר כמו שיתבאר והו הכל בנדרות שלהם שהיתה כלי ככ"ל הכלים ונתנו בו שמן והדליקוהו ואם לא ההדליקה היתה כלי היתר אבל בנר שלנו שקורין לאייכטער"ד או פמוטית שלנו שקורין לאמפי"ן המה בעצמם מוקצים מטעם שאינם ראויים לשום תשמיש רק להדליק בו והיא מלאכתו לאיסור שאינו ראוי למלאכה היתר כ"ל והיא מוקצה נמורה אף כשלא הדליקו בה כ"ל ועל כן יש מועים בזה לכן כתבנו זה נדרות ופמוטות שלנו לעולם אסורים בטלטול בשבת :

ב נר שהדליקו בו באותו שבת אע"פ שכבה אסור לטלטלו דכיון דאיתקצאי לבין השמשות שהיה בסים לרבר האסור איתקצאי לבולי יומא וזהו כ"ל נדול כמוקצה מפני שבה"ש שהוא התחלת השבת והוא עיקרו של שבת אם חלה עליו או איסור המוקצה אמרינן מינו דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לבולי יומא וזהו כמו קניית שבתה דעיקרו הוא בה"ש ואפילו לפני שסוכר כס"י ש"ט ולא אמרינן דנעשה בסים לדבר האסור אלא כשהיה בדעתו שתהיה שם כל יום

השבת ולא כשהיה דעתו לסלקו למחר וכמ"ש בס' רע"ז סעי' י' מורה במינו דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לבולי יומא דאמרינן אף אם היה עומד להכבות באמצע שבת והמעם נראה דאם הבסים הוא רק מחמת שהניח המוקצה עליה כסו העמדת נר על השלחן או אבן על פי החבית וכן כ"ל כיוצא בזה שביכולתו להסיר המוקצה מתי שירצה ע"י ניעור או מלטול מן הצד בזה יש מי שאומר דבעינן שיניח על כל השבת אבל בבסים כזה שמיד שהדליק הגר אין בידו להסיר הגר מהאור בזה לכ"ע תלוי רק בבה"ש אף אם עמדה להכבות באמצע שבת ונכלט"ד ועמ"ל סק"ב ול"ג כן מכל הפוסקים ודו"ק :

ג אבל נר שהדליקו בו באמצע שבת כגון אינו יהודי הדליקו או הדליקו מפני היוצרת או מפני חולה מסוכן מותר לטלטל הגר אחר שכבה לפי מה דקיי"ל בס' ש"י דאין מוקצה לחצי שבת כלומר דרק בבה"ש אמרינן מינו וכו' אבל לא באמצע שבת ולא אמרינן מינו דאתקצאי למקצת שבת אתקצאי לבולי שבת ולכן כשכבה מותר לטלטלו וכן מוכח בנמ' [מ"ה]. דאם יש חדר שיענשו אותו מותר לטלטל הגר אחר שבבת ומ"ש רש"י עס סכנה לאו דווקא והמנ"א סק"א תפס כשטעו והוא מימה וענמחה"ש ונח"ש ונח"ש כתב כ"ס כרנ"י דמי שחט כשיניו ואור הגר מויק לו אעפ"כ אסור למלטול ע"ש זה נ"כ

ג"כ תימא דבה אף אם יכול לטעות פ"י א"י או תינוק ודלמי
יאמר טוב ואם לאו נלמ"ד דמותר לטעות בעלמא לחולי העין
קרוב לסכנה :

ך וכן מותר השמן שבגד שהדליקו בו באותו שבת
אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו כמותו שבת גם
לאחר שכבה רכיון דבה"ש היה אסור להסתפק מן
השמן משום סכנה אמרינן מינו דאתקצאי לבה"ש
אתקצאי לכו"י יומא ועוד מטעם דהוקצה למצותו אך
מטעם זה לא היה אסור בטלטול כו"מ שמתוך
להדליק אבל לפעם הראשון גם כו"מ אסור דכיבוי
אסור ביה"ט ויתבאר בס"י תקריד ולענין שבת אין
ג"מ בזה (ועמ"ג סק"ג) ושם יתבאר לענין נר של
שעה או של חלב דאפשר דמותר גם לפעם הראשון
ע"ש :

ך נר זה שאמרנו שאסור לטלטלו אסור אפילו לצורך
נופו ומקומו ולא דמי לכל מוקצה דמלאכתו לאיסור
דמותר לצורך נופו ומקומו כמ"ש בס"י ש"ח דהתם גם
בבה"ש היה מותר לטלטלו לצורך טעם ומקומו דכל
מלאכתו לאיסור לא נאסר מעולם לצורך טעם ומקומו
כמ"ש שם אבל הנר בשעה שדולק דנעשה בסים
להשלהבת פשיטא דאסור אפילו לצורך נופו ומקומו
ולכן אסור ג"כ לכל השבת בבה"ג וכ"ו ויש מי שהתיר
וכתב רבינו הכ"י בסעי' ב' דלא נראו דבריו ע"ש
ומטעם שנתבאר ויש מי שכתב דמטעם המתירים משום
דמ"ל כדעה שנייה שבס"י ש"ט דבסים לא הוי רק
כשברעתו שיהיה שם כל השבת וכנר לא היה ברעתו
על כל השבת ולכן מותר לאחר שכבה לצורך נופו
ומקומו ופ"י סק"ג ואני תמה על זה רא"כ תתבטל
המוקצה לגמרי לאחר שכבה ולמה רק לצורך נופו
ומקומו אלא וודאי רבכאן הכל מורים דאיצ לכל השבת
מטעם שכתבנו בסעי' ב' והנה המהיר הוא המדלכי סוף
זירה והתיר שם גם בזמנא מחמת חסרון כים לצורך גופו
ומקומו ע"ש דמ"ל דכל שהיא כלי מותר לצורך גומ"ק וגם
כנר מתיר ונראה אף כעת ההדלקה לדעתו מותר ולא קיי"ל
כן וגם הג"ה בניאורו שם הביא דמהרש"ל השיג עליו ע"ש
וא"כ עמנו טעם ולכן דמאו הכ"י מהלכה דוק :

ך כתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' י"א דמי שהוא אסמנים
והנר מאוס עליו מותר להוציאו דהוי לדידיה כנרף
של ריעי והמחמיר לא הפסיד עכ"ל ואינו מובן דוודאי
המחמיר מפסיד וכתבו שהיא מעית הרפוס וכצ"ל
המחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד ונ"ה וע"ו ומנ"ה

סק"ג ויש מי שכתב דהמחמיר לא הפסיד ממצות
עונג שבת וא"ר סק"ו אבל עיקר הענין תמה דא"כ
ככל מוקצה מחמת מיאוס נימא דהוי כנרף של ריעי
ובגמ' יש פלוגתא במוקצה מחמת מיאוס והא על נרף
של ריעי לא נחלק אדם מעולם וכי תימא דהפלוגתא
היא כשהמוקצה אינה במקום ישיבתו דהא כמשנה
דממל"סין נר חרש אבל לא ישן דהאיסור הוא משום
מוקצה מחמת מיאוס וכפירש"י מ"ד. ו. והנר היא על
השלחן וגם לא אשתמטו הש"ס והפוסקים לומר בשום
מקום דמיאוס הוה כנרף של ריעי וכן אין לומר
דאסמנים שאני דא"כ נתת תורת כל אחד ואחד בידו
היום יאמר זה שהוא אסמנים נגד מוקצה זו ומותר יאמר
נגד מוקצה אחרת ותתבטל כמה מוקצות וגם למה לא
נזכר זה בשום מקום וזוהו כוונת הט"ו כסק"ג ולחנם
השיג עליו נת"ש ובוודאי בכל דבר המאוס לא שייך
לומר נרף של ריעי אלא מה שאמרו חכמים דא"כ אין
נכול לרבר כמ"ש ועוד הנרף של ריעי שהתירו חכמים
לא חילקו בין אסמנים לאינו אסמנים ועוד דבגמ' ומ"ו.
שצדקה אכ"י לומר דאפר במחתה הוה כנרף של ריעי
ופריך ליה רבא נרף של ריעי מאיס והאי
לא מאיס ע"ש והנר לא עדיף מאפר ומשם
מבואר דנרף של ריעי הוא הרבר המאוס לכל אדם
כצואה וכיוצא בה וענ"ה לפשיטא ליה ללכל אדם מותר
אף מי שאינו אסמנים דחולמי הוא כנרף של ריעי ע"ש ולע"ג :
ך וגם במקור הדין כמדרכי ריש ביצה נראה כדברינו
וד"ש שם וא"כ נר שהדליקו בה בשבת אסור לטלטלו
ויש מתירים דהוה כנרף של ריעי ואין זה נכון כי כל
השוטים יאמרו דאניני דעתייהו ואינו מותר אלא למי
שהוא אסמנים והמחמיר לא הפסיד עכ"ל ואינו מובן
דאכתי כל השוטים יאמרו שהם אסמנים ונ"ל דבאמת
ח"פ שמדחה דברי ריש מתירים מהטעם דכולם יאמרו
כן ובאמת אינו מותר אלא למי שהוא אסמנים כשבש
ומי יכול להבריע זה ברבר איסור ולכן יש להחמיר
לכולם והמחמיר אף מי שהוא אסמנים לא הפסיד נגד
שארי בני אדם דמדרינא אסורים וכללע"ג :

ך הרמב"ן והרשב"א ז"ל פסקו שתנאי מעיער בגר
שהדליקו בו בשבת כיון שעשוי לכבות ויעשה
התנאי מבעוד יום שאינו מסתלק הימנו דלכשיכבה יתא
מותר לטלטלו (מ"מ פכ"ה הל' י') ויש שפקפקו בחיתור
זה והרי בע"כ בה"ש פורש מזה בעה שדולק ובע"כ
מינו דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לכו"י יומא ורי"ט סי'
ג"ג

ל"ט ואין זה רמיון למאי דאיתא בכיצה ו' : לענין נוי סוכה דכשאומוסר אינו בודל מהם כל בה"ש דלא היו מוקצה דשם גם כבה"ש אינו בודל מהם משא"כ כאן בעי"כ דנבדל ממנו כה"ש ומ"מ י"ל כיון דבעצם הגר אין מוקצה רק מפני שבסיס להשלהבת לכן מהני התנאי על הגר כשתכבה וכ"י נסס משנ"ן כיון שדרכה לכבות ועמ"ל סק"ו שהט"ו על התשנ"ן וכאמת נס התשנ"ן כוונתו כן הוא ומתו כענין שלא נה תלוי המוקצה אלא נסס להמוקצה וגם שנהגרה וסתלק המוקצה מעליה ולכן בכל נסס לא אמרינן כן וכן לא נעלם המוקצה אם לא כשאינו טולל גם כנה"ש כגונו סוכה ולכן לא מהני תנאי כסוכה רפושה כפי' תקי"ח ודעתו של המנ"ל נסלה ממני ונ"ס ודו"ק :

מן ודרינא פסק רבינו הכי כמע"ד' ד' היתור וד"ר אם התנה על גר זה שיטלטלו משוכבה מותר לטלטלו אחר שכבה עכ"ל וביאר דבריו בספרו הגדול רביון דוהו באיסור דרבנן והרמב"ן והרשב"א פסקו להקל שומעין להם וגם הריב"ש לא סלא לבו לדחות דבריהם ע"ש ומ"מ רבינו הרמ"א כתב ד"א דלא מהני תנאי וכן נהגין במדינות אלו עכ"ל דס"ל דכיון דבה"ש מוכרח להבדל מזה לא מהני תנאי ואפילו להסוכרים כפי' תקי"ח דגם כסוכה רפושה מהני תנאי בעצי הסוכה נ"כ לא רמי רחמם הסוכה עשויה מקודם ועתה כבה"ש יושב ומצפה סתי תפ"ל משא"כ בנר דעיקר הקצאתה כה"ש ואין יועיל תנאי שהרי דחיה כבה"ש בירם את הגר שיהא בסיס להשלהבת לצורך שבת כמ"ש החוס' וד"ר. סל"ה טנר ועמ"ל סק"ו :

י וכתב עוד רנוהגין לטלטלו ע"י אינו יהודי ואין בזה שום איסור אמירה לא"י הואיל והמנהג כן הו"ל כאלו התנה מתחלה ושרי עכ"ל והא' הרוצחך לפעם זה והרי כבר פסק כפי' רע"ז דע"י א"י מותר הטלטול שאני התם משום רגם הא"י צריך לזה ונח"ט סס המנ"ל סק"ו וכומו שבארנו שם סעי' מ"ז ואפילו לפי מה שכתבנו שם סעי' י"ז בשם ר"ח ראפילו לצורך ישראל עצמו מותר זהו מטעם שביכולת הישראל לעשות בעצמו ע"י מלטול מן הצד כמ"ש שם וזהו כשהישראל צריך לצורך גופו דאו מותר במלטול מן הצד אבל ככאן היתור הוא אפי' א"צ לצורך גופו אלא שמשלטולו להצניע במקום המוצנע שלא יגובו אותו ובכה"נ אסור אפילו במלטול מן הצד כמ"ש כפי' ש"א ע"ש ומסילא דאסור גם לומר לא"י ולכן הוצרכנו לפעם

הדו"ל כאלו התנה מתחלה וכוה התנאי מועיל אפילו להאוסרים ועמ"ל סק"ט טכת זה על דברי הרמ"א והל' הרמ"א לא היתר רק משום שגם הא"י צריך לזה כמ"ס נענחו סס סק"א אמנם לדברי ר"ח א"ש ודו"ק :

י"א כפי' ש"א יתבאר דהבסיס לדבר האסור ולדבר המותר מותר במלטול ועפ"ו יש מועים להניח להם על הגר כשכת ולטלטלו ומעות נמור הוא זה דצריך שיהא הבסיס להאסור ולהמותר מבעוד יום ואע"נ דבמת אמרינן מניה עליו ככר או תנוק ומלטלו כמ"ש כפי' ש"א הא באמת אמרו חו"ל. וקמ"כ : דלא התידו ככר או תנוק אלא למת בלבד כשמוטל בחמה משום כבוד הבריות שלא יתקלקל ולא כשאר מוקצה דבשאר מוקצות כיון שבבה"ש נעשה בסיס להאיסור בלבד לא יצא מאיסורו ומה יתן ומה יוסף אם יוסיפו עליו כשבת דבר המותר עיקר הבסיסה הוא בה"ש : י"ב ולכן אם מבעוד יום הניחו על הגר הלהם יש פנים להתיר אמנם גם בזה יש לפקפק דהא בעינן עכ"פ שהדבר המותר יהיה בו חשיבות לפחות כהדבר האסור דא"כ כפי' הוא להרבר האסור וזה מוכח בנ"ס ונ"ז. ע"ש ולגבי השמן והשלהבת שמאירים בל"ל שבת אין בהלהם שום חשיבות נגדם לפי שהוא צריך להם עתה וא"כ עיקר הבסיסה הוא לדבר האסור לכן אין לסמוך על היתור זה ומ"מ י"ל דמועיל הלהם דזה עושה כאלו היה תנאי בדבר שהרי זהו עצמו כאלו דיבר שאינו מסיח דעתו ממנו כה"ש מותר לדעת רבינו הב"י כמע"ד מ' ואפילו לדבריו הרמ"א שם שאסור בתנאי מ"מ לזה יש לצרף גם הבסיס וזהו כוונת המנ"ל סק"ה ע"ש דבאמת אין סברא זו דעיקר הבסיסה הוא להשמן והשלהבת מפני שצריך להם עתה אינה ברורה כל כך דאם רק יש חשיבות בהלהם מה לנו מה שצריך עתה להשמן והשלהבת ובנ"ס שם משמע דרק בעצם החשיבות תלוי ולא בהוסן ע"ש ונח"ט המנ"ל סס רמ"ה מרש"י מ"ז. ד"ה לדבר האסור דמודה ר"ש שהכלי ספל לטלהבת ע"ש לא הנתנו דודאי כן הוא דמ"ס ליכא דבר המותר דנס השמן ספל לטלהבת כמ"ס נחמ"ט סס כד"ה הגמ' ע"ש ואין זה ענין ללחמ' :

יג נר שהדליקו בשבת לחיה ולחולה וילדה החיה ונתרפא החולה מותר לטלטלו לארד הכיבוי דזה לא מיקרי חיה כדיום כיון שבהיתור הדליק ועוד דאין מוקצה לחצי שבה כמ"ש כמע"ד נ' ולכן גם המדליק את הגר בשבת בשוגג מותר לטלטלו ארד שכבה וזה"ל כמוד

במידה כיון שהטעם כמ"ש אלא דבמזיד אי"א לישראל לעשות ומידו במדליק לחיה ולחולה קידם בה"ש והוה מוקצה כיון שמתיר בעדם להרליק גם בשבת מידו עכ"פ כיון דהם דלוקים בה"ש אתקצאי לכולי יומא שהרי עתה כשיש גי' אסור להרליק בעדם ונ"ל :

ומנודה בין נדולה בין קטנה אם היא של חליות שעשויה פרקים פרקים אין מכלמ"ן אותה דחיישנין שמא תפול ותתפרק ויחודנה ונמצא עושה בלי בשבת ואין זה שייכות למאי דקיי"ל אין בניין בב"מ רבעשיית כלי מחדש הכל מודים שיש בניין כמ"ש במ"י שר"ד ע"ש ואפילו אם אינה של פרקים אלא שיש בה חריצים מביב דומה לשל פרקים אסור למלמלה דגורנין מפני הרואים שיאמרו שהיא של פרקים ויבואו להתיר של פרקים וזה קרוב לבא לידי חלוף שבת ולכן לא פלוג רבנן וכלים שאין דרכן להתפרק כשנופלים פותר למלמ"ן וכן אפילו של פרקים אם דרכן להיות רפויין מותרין במלמ"ן ואף אם נפל מותר להתחיד פרקי כמ"ש במ"י שי"ג ע"ש :

יך ונר שלא הרליקו בו באותו שבת מותר למלמ"ן ואפילו הוא של חרס רמאים מותר למלמ"ן לצורך נושא ומקומו ומ"ל סק"נ כר"ן כלי שמלאכתו לאיסור כמ"ש במ"י ש"ח ואפילו הוא של נפט דמסדיח מותר דקיי"ל מוקצה מחמת מיאוס מותר כמ"ש שם וכבר כתבנו בריש הסי' דכל זה לא שייך בגרות שלנו ע"ש

ר"פ [דין מצות עונה כשבת וכו' ג' מעיפים] :

א כתב הטור דקורא ק"ש בליל שבת כבשאר הלילות ע"ש כלומר דלא תימא כיון דאין איסורים בשבת שומר עמו ישראל לער מפני שהשבת שומרינו כמ"ש במ"י רמ"ז וא"כ גם פסקי ק"ש שהם שמירה מפני המזיקין לא נאמר בשבת קמ"ל דצדיכין לומר ונ"מ והטעם שאין אנו מוחזקין בשומרי שבת כראוי ועוד ע"ש הפרש בין יחיד לציבור כמ"ש שם :

אנו בקיאים לצלותן עוד כתב דכל דברים מלוחים ממעמ"ן את הודע וקמניזות וערשים מבושלים כשאנין מלוחים מרבים את הודע ובפ"ק דיומא ו"ח. א. אמר דחלב ונבניה וביצה ויין וכשר שמן ושום מוכין את הודע ושד חשיב שם דברים שאין אנו בקיאיין בהם ע"ש :

ג קיי"ל דמותר לבעור בתולה לכתחלה בשבת וכוונתו י' ואין בזה איסור לא משום צער שיש לה כביאה ראשונה וגם אין איסור בזה משום חובל במה ששצ"א דם לפי שרם הבתולים אינו מובלע בנותלי בית הרחם אלא כגום דהא שם כמפקד בתוך הכלי ואינו אלא כפוחת הכלי שצ"א דהם מתוכו וגם אין איסור משום פתח חרא שזהו מלאכה שא"צ לטופה ועוד דהוא מקלקל שהבתולה חשובה מן הבשלה וכל עניין זה מבראר בכתובות שם ויש מחמירים בזה ואין בזה פסע הדיח והמחמיר בזה דהא מן המתמיהין ומ"ו ועתה כולם נוהגים היתר בזה כעיקרא דדינא וזמה שהקשה המג"א איך עשו חכמינו על מהרה הקדש והתרומה כיון דמטול יוס אסור בהם ע"ש ולא חבין ומה עשו הכהנים חכמינו תרומה או פוקדי עבודת כהמ"ק ונחמת לה שמשו מתמן כשנת להחוב חיינו חלל על מי שיכול ונקלח רחיה מהך דנדה ל"ח : דחסידים הראשונים שמשו מתמן מרניעי וחילך ע"ש וקשה הא עונת ת"ח כשנת ומאי דכותייהו חלל דכמה תניעות ה' כשנת מפני חייה קעט כמ"ש דר"ק :

גרסינן

ב איתא בכתובות וס"ג : אשר פריי יתן בעתו זה ת"ח המשמש מטתו מע"ש לע"ש שהוא ליל תענוג ושכיחה והגאת הנוף ורעיו ועונה של ת"ח משבת לשבת וס"ו ומביא שם שאחד מן החכמים נענש על זה ולשון הרמב"ם בפ"ט תשמיש המטה מתענוגי שבת הוא לפיכך עונת ת"ח הכריאים לשמש מסותיהם מליל שבת לליל שבת ע"ש וכו' למעט מי שהוא חלוש בכריאותו ראינו מחייב בזה וכן נתבאר לעיל סי' ר"מ דעונת ת"ח משבת לשבת לפי שכל השבוע הוא עוסק בתורה ע"ש ועליהם נאמר כה אמר ד' לסריסום אשר ישמרו את שבתתי ויש רמז לזה בתורה בראשי תיבות מן תיבות של פסקי ושמרו "בני ישראל את השבת ורמ"ז ס"ט מרונה ומצוה לאכול שום בע"ש א בלילי שבת שמרבים ודע וס"ג נמ"ל ואין אנו נוהגים בזה ואולי מפני שנמצא בספר חסידים וס"י ע"ל דשומים מבלמים תאיה רק שומים צלויים מרבים ודע ע"ש ואין

רפ"א [סדר התפלה בשבת שחרית וכו' ח' מעיפים] :

א נרמין במנינה וכו' . בשבת ממהרין לבא לבהכ"נ שכבר תקנו הכל מע"ש ויפה למהר ביאתן לקרות שמע ביותיקין וכו' וממהרין לצאת משום עונג שבת וכו' ובמס' סופרים (פי"ח הל' ד') אומר בשבת ממהרין לבא כרי לקרות ק"ש ביותיקין וממהרין לצאת כרי שישמעו פירוש של הסדר כלומר פרשה של הסדרה ולפ"ו יש להתפלא על רבינו דרמ"א שכתב במ"ו זה ונהנים שבשבת מאחרים יותר לבא לבהכ"נ מבחול משום רבתמיד של חול כתיב בבוקר ואצל שבת נאמר וביום השבת המשמע אחר עכ"ל וזה כנגד הנס' והמ"ם ואולי מ"ל רוח שאמרו ממחרים לבא אינו ע"י כנגד ימי החול ולא הזכיר בנס' ימי החול אלא כנגד יו"ט שאומר שם מאחרין לבא משום רצוין להכין לסעודת יו"ט כנגד זה אמר רבשבת מסהרין לבא כלומר יותר מביו"ט אבל כנגד ימי החול מאחרין וזה שכתב הטעם מהא רכתוב וביום השבת הוא רמו בעלמא הוא במוספין כתיב אלא משום רכתוב ע"י עזרת התמיד המשמע מסוכים ול"ו ועיקר הטעם משום רבשבת ישנים יותר מבימות החול וכן הוא במקור הדין במדרכי פ' כל כתבי ע"ש משום רשינה בשבת תענוג ועכ"ל ומנ"ל הפ"ט ח"ט הכל וכו' על הרי"ף והרמב"ם והרמ"ש והסוד שהעמימו הן דמגילה :

ב נכנסים לבהכ"נ ומסדרים ברכות השחר ועקרה ופרשת הקרבנות ומשנת איזהו מקומן כבימות החול ורק בתקרבנות אומרים וביום השבת משום ראין קורין בתורה מוסף של שבת משא"כ בדי"ט רקורין פרשת המוספין בתורה וזה שבר"ח אומרים ובראשי חרשיכם אף שקורין בתורה י"ט משום רלאו כולי עלמא באים לבהכ"נ בימות החול ואין שומעין קריאת התורה אבל בשבת ויו"ט כולם באים לבהכ"נ וזה שאנו אומרים בשבת וביום השבת קודם שחרית והוא קרבן מוסף כדי להזכיר כל הקרבנות ביחד התמיד והקטרת והמוספין :

ג ויש לי שאלה הא בכל הקרבנות תקנו לומר על שם ונשלמה פרים שפתינו ולמה לא תקנו להזכיר פרשת הביובין בשבת והיינו לחם הפנים והביובין והקטרתן שבסוף פ' אמור . ונ"ל הטעם משום ראמרין ביומא וכו' . באב"י סדר סדר המערכה רמוספין קורמין לביובין משום רבביובין כתיב שני פעמים ביום

ד אחר ע"ש ואמרין בריש תמיד נשחט דמאן דסל כן קרבו המוספין בשש שעות וביובין בשבע ע"ש ולפ"ו לא היו מקטירין הביובין קודם חצות ולכן איא לאומרים בשחרית והיו כמי שאומר הקרבנות קודם אור היום ולפ"ו מה שראיתי באיזה סידורים שהרפ"ט פרשה בביובין קודם קידוש היום בשבת שחרית ואינו נכון וזהו רק כשמקדש אחר חצות היום והרי אמר להתענות בשבת ער חצי היום כמ"ש במ"ו רפ"ח : ד מוספין בפסוקי חומרה כמה מזמרים השמים מספרים ולרוד בשנותו ותפלה ומשה ויושב בסתר והללו את שם ד' והל"ו הנודל ורננו צדיקים ומזמור שיר ליום השבת ור' מלך שיר חרש ור' שיר המעלות עור מזמור שירו לר' שיר חרש ור' שיר המעלות והאדרת והאמונה ולא חשו לכו"ש מהר"ל שלא לומר האדרת והאמונה בצבור ולת' יוה"כ ומנ"ל ס' מקס"ה סק"ה והאשכנזים אומרים המזמורים אחר ברוך שאמר לפי שגם בחול אומרים הודו לאחר ברוך שאמר והספרדים שאומרים בחול הודו קודם ברוך שאמר אומרים גם המזמורים מקודם לבר מזמור שיר ליום השבת שאומרים אותו תיכף אחר ברוך שאמר כמו שאומרים מזמור לתורה בחול אחר ברוך שאמר ובשבת אין אומרים מזמור לתורה לפי שתורה אינה קריבה בשבת והמזמור מתרעם בו לפי שאין אומרים זה לשם קרבן אלא לשם הוראה וכו' ומ"מ כך המנהג הפשוט ואין לשנות :

ה ואחר שירת הים מוספין נשמת שהזכרה בה נסי יציאת מצרים ולכן אומרים זה בשבת ויו"ט וכן אומרים שוכן ער ובמקהלות ויש להאריך ולהנעים בזמירות ואין למחות במאריך בהם אע"פ שהמחית מכיין משום ביטול תורה אך לא כאריכת החונים שאין רעת חכמים נוחה מהם ומנ"ל סק"ל ואומרים הכל יורוך ולא ארון ושני חרוזים הראשונים בני ה' תיבות והשאר בני ר' תיבות ובסופו בני ר' תיבות ואין לשנות (ויהי תרומה) וגירסת הספרדים שרפים וחיות ואופני הקרש וכן הוא בתקוני זוהר וכן נראה הוא אופנים למטה מחיות כמבואר במרכבה ריחוקאל ומ"ם האשכנזים אומרים שרפים ואופנים וחיות הקרש רכן הוא בזוהר תרומה ור' קל"ב . וכן אנו אומרים ביוצר והאופנים וחיות הקרש ונ"ל הטעם משום דהאופנים אין להם התנשאות

התנשאות מעצמם וכל חיותם הוא מהחיות כרמתיב
 ביחוקאל כי רוח החיה באופנים וכלכת הדעות ילכו
 דואפנים אצלם ונ"י ולכן מקדימין האופנים לא מפני
 שקדימין במעלה אלא אדרבא כמו שאומרים האופנים
 התלויים בחיות הקדש לא שיש להם כח מעצמן :

ך ואומרים לא"ל אשר שבת וכתב רבינו הרמ"א רכ"ל
 רבר אם לא אמרו אין מחזירין אותו לכבד אם לא
 אמר לא"ל אשר שבת מחזירין אותו ע"ש והמעם י"ל
 דבבל השבתות לא נזכר שבת מפורש אלא משום
 ריוס השבת הוא יום מנוחה וקדושה הוסיפו בו שבחים
 משא"כ לא"ל אשר שבת דעיקר קדושת שבת הוזכר
 שם לפיכך מחזירין אותו ותמדה עליו האם זה הוזכר
 בגמ' ועוד רהמור כתב רבמלוטיל"א אין אומרים אותו
 ע"ש וא"כ נאמר דאם לא אמר מחזירין אותו (ומנ"ל)
 אמנם גם רבינו הרמ"א אין כוונתו שיחזור לראש
 הברכה אלא כלומר יאמרנו במקום שעומד (וטו) ושאריו
 הומידות כיון שעכר מהמקום שאומרים אותו ולא אמרו
 שוב אינו אומר כ"ל :

ן ומתפללים נ' ראשונות שהם רק שבת וברכה אמצעית
 העיקר הוא ברכת רצה במנוחתנו מקדש השבת
 אלא שמקדימין לפניה ישמח משה כמו שבערבות
 מקדימין אתה קדשת וכוונת ישמח משה במתנת חלקו
 כי הוא בחד יום השבת למנוחה בעולם במצרים
 בדאיתא במדרשים וכאשר נצטוו על השבת שמח משה
 במתנת חלקו שבת הקב"ה בחלק שבת הוא ויש בו
 נ"ה חיבות כנגד נ"ה חיבות שיש מאך את שבתתי
 תשמרו ער ויתן אל משה (טו) :

ך ואם לא הוכיח של שבת מחזירין אותו אם עקר
 נרצו חזר לראש התפלה ואם לא עקר נרצו
 חזר לשלש שבת (וטו) וחזר ש"ך התפלה ובקדושה
 מסיפיים או בקול וממקומן מלכנו תופיע ותמלך וכו'
 ואומר ברכת כהנים וקריש שלם ואומרים אין כמך
 ונ"י והספררים אומרים אתה הראית ונ"י לפי שזה נאמר
 על קבלת התורה שניתנה בשבת (וטו) והספרדים
 אומרים השיר של יום אחד שחזית ונכח הוא שהרי
 של מוסף היה שיר אחד הו"ו ל"ך כראותא ברה"י
 ונ"ל l וא"ך אנו אומרים אותו אחד מוסף ותמיד
 כבמס' ספרים פ"ה ופ"ה חשיב שם שירי המוספים
 ולא הוכיח של שבת וגם הנהגים לומר ברה"י אחד
 מוסף ברבי נפשי שהוא שיר מוסף של ר"ה וכן ככל
 רנ"ל ורנ"ל אומרים השיר השיר למוסף יום זה כמו
 שנדפס במחזורים למה לא הוזכר כלל שיר מוסף של
 שבת וצ"ע ודע שאצ"נו בשחזית אין אומרים ישמח
 במלכותך אלא מתחילין עם מקדשי שבעי ובמוסף
 מתחילין ישמח והספרדים מתחילין גם בשחזית ישמח
 אלא שאין מסיימין ובר למעשה בראשות בשחזית
 ואין המעם ידוע ואין לשחות כנשמת בעת שאומר
 לך לברך אנתו מורים לפי שאין לשחות בתפלה אלא
 במקום שאמרו חכמים ולא יותר ומה ששחזין בעלינו
 כואנתו כירעים מפני שהוא אחד התפלה ואומרים
 שאנתו כירעים וכן בהגבה כורעין לפני הס"ת אבל
 לא בתפלה והמפרטים מרחו כפי' להם והמקין לרה"י
 הלנגה וראה פסוק על שם שהקמין אודה כמנוח מדרש
 ולפתח תתלל וזהו והמקין שתקנה על לעתיד ומה הקמיה
 וע' במור :

רפ"ב [דיני קריאת התורה והמפמיר בשבת וכו' הי' מעיפים] :

אך אחר שחזית מוציאין ס"ת מהארץ וכלם עומדים
 מפני כבודה ואינם רשאים לישב עד שתגיע לשלחן
 הקריאה ויניחה עליו ואומרים ויהי בנסיע הארון וברך
 שמה מוהר ויקהל וי' ר"ו l עד למב ולחין ולשלם
 אמן ומכבדן אחד להוצאת הס"ת. ומוסר אותה להש"ץ
 אב"ר לא הש"ץ יוציאנה מהארץ הקודש רבכה"ג יש
 כבוד יותר כמבואר במשנה רפ"ו ריומא ע"ש והש"ץ
 נוסף הס"ת ופניו כלפי העם ואומר כקול שמע ישראל
 ונ"י והעם עונים אחריו ואח"כ אומר אחר הוא אלקינו
 גדול ארצנו קדוש שמו ובריה ויהי"פ אומרים קדוש

ונרא אכ"ר כמס' סופרים פ"ר (הל' י"ז) אומר שצרכים
 תמיד לומר קדוש ונורא כדי לומר נ' שבחים גדול
 קדוש ונורא כנגד נ' אבות וכנגד נ' קדושות ע"ש
 והציבור עונין אחריו אחר הוא אלקינו וכו' ואח"כ
 מחזיר הש"ץ פניו כלפי ההיכל ושוחה קצת ואומר
 נרצו לר' אתי ונ"י והציבור עונין לך ר' הגדולה ונ"י
 על הכל יתגרל ויתקדש וכו' והלך הש"ץ עם הס"ת
 לימין עד השלחן שקרין עליו ומניח הס"ת על השלחן
 ויש נהנין לילך אחד הס"ת וכן הוא כמס' סופרים
 שם וסוף הל' י"ז ח"ל כך היו נקיי הדעת שבידושלים
 עושין

עושה כשהוא מוציאין את התורה ומחזירין היו הלכין אחריה מפני כבודו ע"ש ורמז ד' רבב אחר ד' אלפיכם תלכו וע' סוטה ל"ט: ויש שנמנעין מליך אחר הס' משום דמיהו כי יוהרא שהוא כראי לילך אחר הס' ודע דבס' סופרים שם יש פסוקים אחרים ושהפסיד הוא האומר הפסוקים ושהגבה הוא קודם קריאת התורה ע"ש ואנו א"א לנו לשנות סכפי המנהג ואין בזה שום קפידא:

ב וכבר נתבאר בריש סי' קל"ה רמשה רבינו תיקן ישראל לקרות כל סדרה וסדרה בשבת שלה וחליפה להחליף סדרה זו באחרת ויש בתורה נ"ד סדרות ובוהר בכ"ט אומר נ"ג ונ"ד דכוונתו הוא על השבתים שבהם קורים הסדרות לאפוקי וזאת הברכה שאין לה שבת אלא היא מיוחדת ליו"ט האחרון של חג המסכות בא"י בשמ"ע ובח"ל בשמחת תורה אבל כל הג' סדרות הם מיוחדים רק לשבתות השנה ולפי שבשנה פשוטה ליכא נ"ג שבתים ולכך ימי יו"ט שחלו בשבת דאו אין קורין הסדרה ובשנה מעוברת יש יותר מנ"ג שבתים ולכן יש סדרות המחוברים יחד שקורין אותן שנים בשבת אחד וכבר נתבאר שם דאם ע"פ סיבה לא קרא הסדרה בשבת זו שקורין אותה בשבת הבאה עם הסדרה השייך לה ואפילו היו או שתי סדרות קורין גם הסדרה של שבת שעברה ע"ש:

ג כתב הוהר"ר ויקהל ד' ר"ו: אסור ליה למאן דקרי באורייתא לסיפסק פרשתא או אפילו מילא חדא אלא באתר דפסק משה פרשתא לעמא קרישא יפסיק וכו' עכ"ל ואין הכוונה על כל אחר מהקראים שלא יפסיק אלא בפרשה והיינו פתוחה או סתומה דאיכא מאן נקח שבעה קראים שהדי יש סדרות שאין בהם כ"ל פתוחה או סתומה כמו יוצא מקץ ויש שאין בהם רק פרשה אחת כמו בלק האוינו והרבה סדרים יש שאין בהם ו' פרשיות אלא הכוונה על תשלום הקראים שסיימו ממש בסוף הסדרה ולא קודם ולא מאוחר אפילו תיבה אחת וכ"ש הרבה כמו שממשים אחיב וי"ל ולא יפסיק מילין דפרשתא דשבתא דא בפרשתא דשבתא אחרא וכו' כיון דאשלימו הני לסיפסק פרשיין דכל שתא ואתעמרו קמי קביה ואמרי אנא משבת פלוני מציבורא פלוני וכו' ואסור לן לערבא אלין באלין וכו' אפילו כמלא נימא ואפילו בחד תיבא וכו' עכ"ל והקפידא הוא רק בשבת שחרית ולא במנחה ולא בב' וה' שאין הקריאות מן החשבון הכללי ודאיה שהדי

בשבת שחרית חזרין וקורין אותן הפרשיות עצמן וזה כמו קריאת ר"ח ומעדים ומנ"ל זה שלמרו נכרכות י"ב: כל פרשה ללא פסקה משה ללא פסקין היינו לשנותה נקביעות כן כמו פסוקי בלק שנקטו לקטע נק"ט ס"ט אבל נמנחה בשבת וכשני וחמישי דלח"כ בשבת משלימין ליה לן זה וכן בלמנע פסוק אסור כדלמרינן בתפנית כ"ב: ומה שלמרו במילה כ"ט. דנמנענא פסקי לתלת. טנין האמת כן דהס ללא חשו לזה ולכן נאמת ללא נחשט מנהגם וכל ישראל משלימין בשנה אחת וזה שנתקדש היו מחלקים ס' האויט התם ללא היה בטביל לימוד התורה לכל ישראל ללא הלויס כשיר היו מנגניס כדליתא בר"ה ל"א. ס"ט ודומין:

ד ומוציאין הס' וקורין בו שבעה קראים לא פחות אבל מוסיפין על הקראים אם הוצרכו לכך רהבי תנן ברפ"ג דמנייה ומהלבוש משמע דמעלה הוא להוסיף שכתב דמעלין בקודש ע"ש ולא נראה כן מכל הפוסקים אלא שנתנו רשות להוסיף ולפדשי שם הטעם מפני שאין בה ביטול סלאכה ולהדין שם מפני שקדושתה מרובה ע"ש ולדעת רש"י גם בי"ט מלאכה להוסיף על סנין הקראים כיון שאין בו ביטול מלאכה וכן הוא דעת הרמב"ם בפ"ב סתפלה אבל לדעת הר"ן רק בשבת הותרה להוסיף ולא בי"ט וכן נהגו במדינות אלו לכך בשמחת תורה שמוסיפין תרבה והמפטר אינו מסנין הקראים אף בי"ט שקוראין לו פרשה אחרת וכ"ש בשבת שחזור וקורא מה שקרא השביעי:

ה בזמן המשנה לא היו כולם מברכין אלא כהן מברך הברכה הראשונה והאחרון האחרונה דהכי תנן התם הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה ובזמן הנ"ל התחילו כל אחר מהעולים לברך לפניה ולאחריה ואומר שם וכו' א: הטעם נזירה משום הנכנסים ומשום היוצאים ע"ש ועכשיו פשיטא שבהכרח לעשות כן דבזמן השי"ס היה קורא כל אחד מהעולים אבל עכשיו שהקורא קורא ואם העולה לא יברך כמה ניכר עליותו פתורה:

ו ולכן י"א דאלענ דסדין המשנה יכולים להוסיף על הקראים בשבת והו' בזמן שכל אחד לא היה מברך אבל בשכל אחד מברך ובשמוסיפין יתרכו הברכות וקרוב להיות ברכות לבטלות כיון שלא תקנו ברכות אלו ומנ"ל פק"ה נשס התשנין ועם כי בודאי דברים נכונים הם ס"ט לא נתקבלה דעה זו ורוב הפוסקים לא הסכימו לזה (נסו) שהרי בזמן הנ"ל כבר ברכו כל אחד

אבל כשאין לוי שיקרא הכהן הקמן שני פעמים ווראי אינו נכון וטס ויש מי שמפקפק שלא לקרא כהן קמן דעליו לא שייך וקדשתו כי את לתם אלקין הוא מקדיב שהרי פסול להקרבה וטס ואין זה ראיה שהרי יבא לכלל הקרבה והרי אובד נם בקדשי קדשים וגם כהן בעל מום עולה ראשון אף שפסול להקרבה :

ו ורע דמרבוי הפדע"ח שם מבוואר דוה שאמדו חכמים הכל עולים למניין ו' והו בהשביעי בלכד וכתב שם הטעם מפני שהיא קטנה במעלה מכלום ע"ש וברבי"ש ומי' טכ"א כתב בשם ר"ח דעולה למניין ו' דרק למפסיד כשיש שני ס"ח דאין קודא בהשנייה אלא אחר אין לקמן לעלות ע"ש ודאיהי מי שכתב בשמו דלמניין ו' אינו עולה דק למפסיד ומנ"א סק"ו ותמיהני דד"ר הריב"ש שם ומטעם זה כתב המנהיג בשם ר"ח דכיום שיש שני ספרים שהמפסיד קודא במה שהוא חיבה ליום אין מפסידין בו בקמן ואע"ג דקיי"ל דקמן עולה למניין ו' מ"מ משמע דמה שהוא חיבה ליום שאינו קודא אלא אחר דצריך שיהיה גדול אלא שלמניין שבעה עולה קמן כשאחדים נזילים עכ"ל דרי להדיא כדברינו וברוקח ומי' כ"ג כתב וקמן המפסיד נבניאים לא יקרא פחות מכ"א פסוקים וכו' משמע דרק למפסיד הקמן עולה וכו"כ המנ"א טס נשמו אב"ר אינו כן דלקמן ומי' כ"ו כתב קמן אינו עולה למניין ו' אב"ר למניין ו' עולה עכ"ל וצ"ל דוה שכתב מקורם משום דהך לקרא קמן למפסיד וכן מנהיגנו עתה שאין הקמן עולה דק למפסיד ומעיקר דינא לא דאינו לאחד מן הפוסקים שימנע את הקמן מלעלות למניין שבעה וולת האר"י"ש שלא התירו דק לשביעי כמי"ש ואמנם למניין ו' כמה מהפוסקים ס"ל דאינו עולה כמי"ש ובוודאי רכן הוא נם בריה ויד"ט ויה"כ ורק בשבת ריש ו' עולה ולהאר"י"ש רק לשביעי וכן כשהמפסיד בס"ח שנייה אין הקמן עולה כמי"ש בשם הריב"ש ובדודו שלמי רמב"ה ופ"ד ה"ג איתא דעבר עולה למניין שבעה ע"ש וכתב רבינו הרמ"א דרינו כאשר כלומר שלכתחילה לא יעלה מפני כבוד הציבור אבל אם אמו מישרא"ל מותר לו לעלות לכתחלה רישא"ל נמוד הוא דהע"ך אחר אמו עור כתב דממוד מותר לעלות לס"ח ואסוד לקרות בראש מנולה כלומר אם לא בכיסי נמוד ואפילו יש לו כיסוי קל כמו בתפלה דצריך או כובע או טלית על ראשו וכמי"ש בס"י צ"א מע"י ו' ע"ש עוד כתב דאין איסור לקרא ע"ה נכבד ועשיר וגדול הרוד לפני ת"ח

אחד מהעולין כמי"ש ועכ"ו כתבו כל הראשונים רמוסיפם וכן המנהג הפשוט ויש שהנהיגו שלא יוסיפו יותר משלשה והיינו עד עשרה עולים לתורה לכו המפסיד ומ"ר אמנם נם עכשיו יש שאין מוסיפין על שבעה קדאים ונכון הוא מאד וכן ראוי לנהוג אם לא בחתונה או ברית מילה וכיוצא בזה ומנ"א טס :

ן ואפילו לסי שמובר רבי"ש אין להוסיף אבל כשחל בשבת מותר להוסיף וכן ביה"כ שחל בשבת ויש מקפידים שלא להוסיף ביה"כ אף כשחל בשבת מפני שראשי הפרשיות מכוונים למילי דכפרה וטוב שלא לשנותם וטס סק"ט אבל מה נעשה שלא יצייתו לנו באמרים שמוכרחים להוסיף מפני תדעמות הכע"ב ורוצים לעלות לתורה וכיון שאין איסור ברבד אינו כראי לעמוד בטחלוקת ולמחות בידם :

ן כתב רבינו הבי"ב במע"י כ' מותר לקרות עולים הרבה אע"פ שקרא זה מה שקרא זה וחוד ומברך אין בכך כלום עכ"ל וכתב על זה רבינו הרמ"א ויש אוסרים וכן נהגו במדינות אלו חזק מבשמת תורה מפני שנהגו להרבות בקדאים וטעמים כמברא הראשונה עכ"ל ואפילו בחתונה או כשיש חיובים הרבה לא נהגו לקרות מה שקרא השני ומנ"א סק"ד ויש מקליין בחתונה וטס אב"ר יתיר טוב למנוע בזה כי כאמת דאיות האיסורין ברורות מדק דתענית וכ"ו : דלא התירו לר"ג לפרע והמתיר לא התיר אלא כדלא מני בלא"ה ובמדרכי סוף מנילה הביא שרבינו אפרים יצא בחדי אף מבה"כ מפני זה ע"ש ונרמז להחזיק מזה וזהו פסוק דלפילו להמתירם אין זה נמשך השבעה קרואים כשקרא מה שקרא הקודם ומנהג' נראה דעיקר החשיבות הוא העולה שלישי אבל מזהר ס' טלח ד' קמ"ד : מנאר דשטי עדיף וכן הוא כפרע"ח ע"ה השכת ספ"ס דהוא יסוד ע"ש ודוק :

ן הכל עולים למניין שבעה אפילו אשה אפילו קמן היודע למי מברכים שיש בו קצת דעת להבין שהכרכה היא ל"ר יתכרך אב"ר אמרו חכמים שאשה לא תקרא בציבור מפני כבוד הציבור ואפילו מדינא אינם אלא מצטרפים למניין ו' אב"ר לא שיהיו כולם נשים או קטנים אבל להיות הקמן הקודא אינו יכול עד שיביא שתי שעדות ומנ"א סק"ה ואין הקמן עולה אלא למניין שבעה ולא לשלשה בכו' וה' ושכת במנחה וטס ואינו מובן מה בין ול"ו אך לפי מה שיתכאר דלא על כל העוליות יכול הקמן לעלות א"ש וכתבו עוד דאפילו קמן כהן אם אין שם כהן גדול יכול לעלות

ת"ח כי אין זה ביוון לת"ח רק כבוד לתורה שמתכבדת באנשים נרדפים עכ"ל ומובן שזהו כשההכרח מביא לידי כך ולעיל בס"י קל"ו מבואר סדר העלויות ע"ש ועמ"ל סק"ח ולפמ"ט א"ש ודו"ק :

יא ורע הנמצא במס' סופרים ופי"ח ה"לו שגשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים וכו' ומן הדין הוא לתרגם לעם לנשים ותנוקות כל סדר ונביא של שבת לאחר קריאת התורה עכ"ל ונ"ל רלאו חיוב נמור קאמר אלא רומיא דתנוקות שהרי פטורה מת"ת ועוד ראין כך זמן נרמא יותר מו ומה שאשה עולה למניין ו' כבר כתבו התוס' ברי"ה ולי"ג. סל"ה האו רוחו כמו שמברכות ע"ל כל מ"ע שהז"נ או רמיירו בזמן המשנה שלא כל העולים היו מברכים ועוד דברכות אלו אינם משום ת"ת ע"ש ואין לדמות למצות הקהל שצותה התורה הקהל את העם האנשים והנשים והטף שזו היא מצוה מיוחדת פעם לשבע שנים שהיה המלך בעצמו קורא ספר משנה תורה שהם דברי בבושין אבל שנאמר שמחייבות בכל שבת בקריאת התורה וודאי הוא מילתא דתמיה ומעשים בכל יום יוכיחו וע"פ רוב א"א להן לשמוע אלא המ"ס אומר ע"ר המוסר בזמן שהיו מתרגמין שנכון לתרגם לפניהן ולפני התנוקות להשריש בלבושן יראת ד' ואהבתו ית' ועמ"ל סק"ו שמתקן בזה ולע"ד נרור כמ"ס דומיא דתנוקות וכ"כ הפרישה ט"ט :

יב המנהג הפשוט בשני סדרות מחוברות קורא הרביעי סוף פרשה ראשונה ותחלת שנייה כדי שהשבעה קרואים יהיו שוים בשתי הסדרות והלבוש כתב רבמקום שמוסיפין על השבעה קרואים אין תועלת בזה ראבתי תהיה בשנייה יותר מהראשונה אלא אם מוסיפין כגון נ' וביחד עשרה קרואים יקראו חמשה בראשונה וחמשה בשנייה ע"ש ואין המנהג כדבריו דהעיקר הם ו' קרואים ומאד תמיהני עליו שהרי בהכרח לומר כן דאל"כ הרי תמיד יש מפסיד וא"כ נקרא ד' בראשונה ור' בשנייה ואי משום דהמפסיד הוא רק חיוד וקורא מה שקרא האחרון הא בויקהל פקודי כשהם מחוברים ובהם יש אחת מהר' פרשיות כידוע ועכ"ו הרביעי מחברם אך י"ל בזה דכיון שהמפסיד קורא במקום אחר אינו מן החשבון אבל מ"ס האמת הוא כן דהעיקר הם שבעה הקרואים וא"ש המנהג שלנו ועמ"ל סק"ט טכנת ענהנו למכור טמי כפ"ט ואנו אין יודעין תמנהג זה :

יג עניין המפסיד הוא מפני שהיה זמן שגזרו האנשים

שלא לקרות בתורה והתקינו לקרות בנביאים כ"א פסוקים כנגד ו' קרואים כל אחד נ' פסוקים והתקינו ברבות לזה קודם התפטרות ואחריה ואח"כ כשבטלה הנזורה לא רצו לבטלה ותקנו שהמפסיד יקרא בתורה תחלה מפני כבוד התורה שלא תהא שוח כבוד נביא לכבוד תורה ומפ"א שמברך לפניה ולאחריה כמו כל העולים ולהיכר עשו שיקרא מה שקרא הקורם לו ויש מחלוקת אם מפסיד עולה למניין שבעה אם לא והעיקר דרינא שעולה למניין ומ"ס שוהמפסיד לא יהיה ממניין הקרואים כדי לצאת ידי המובדים שאינו עולה למניין ואפילו למאן רס"ז רעולה הא מותר להוסיף ורק ביה"כ במנחה ובח"כ וב"ל תענית צבור במנחה שאסור להוסיף בהכרח להעמיד על עוקר הדין שהמפסיד הוא ממניין הקרואים והשלישי הוא המפסיד ותקנו הנאונים לומר קריש קורם המפסיד להודיע שאינו ממניין הקרואים ולכן במנחה בת"ע שהוא ממניין הקרואים אין אומרים קריש קודם המפסיד : יך אבל ביום שמוציאין ב' ספרים אין המפסיד חוזר וקורא מה שקרא הקורם אלא קורא בספר השני ומ"ס קריש אומרים מקורם מפני שמניין הקרואים כבר נשלמו בספר הראשון ולכן ביום שמוציאין נ' ספרים כגון ר"ח טבת ור"ח אדר שחלו בשבת דהשביעי קורא בספר השני באמת אין אומרים קריש על הספר הראשון אלא על השני כ"ל של רב רקריש בשבת וי"ט הוא תמיד קודם המפסיד :

יד ויש בזה שאלה דכיון שאמרנו שהמפסיד שקרא בתורה אינו מפני עצם הקריאה אלא מפני כבוד התורה ומפני כן אינו קורא דבר חרש אלא מה שקרא הקורם וא"כ ביו"ט למה קורא המפסיד דבר חרש והיה לנו לתקן שמקודם יקרא הפרשה של ספר השני אחר מהקרואים ואח"כ יקראנה המפסיד כמו בשבת ונהי דעל יו"ט אפשר לומר לקריאת פרשת המוספין שקורא המפסיד לא הזכרה בנ"מ והיא מתקנת הנאנים לפיכך לא חשו לה אבל מה נאמר על מפסיד רשבת ר"ח ושל חנוכה ושל ארבע פרשיות שהם מרינא דנ"מ למה אין עושין כמו בכל שבת. והתשובה לזה דוראי היה אפשר לעשות כן אלא שלא רצו חז"ל להפריח הציבור לשמוע שתי פעמים פרשה אחת ודק בכל השבתות היה בהכרח לעשות כן להשלים הסדרה דאל"כ לא הוה באפשרו לומר קריש באמצע הסדרה

הנביאים וממילא שלא יאמרו קריש עד אחר ההפטרות וברכותיה דאם יאמרו קדם הלא הפסיק בין קריאת התורה לקריאת הנביאים בקריש ושוב אין שייכות קריאת התורה להמפטיר וישאר המפטיר בלא קריאת התורה אלא הקריש יאמרו אחר ברכות ההפטרות ואין זה הפסק שהרי היא עצמה שייכה לקריאת התורה כפי תקנת חכמים ומנ"ל סקמ"ט אמנם טוב יותר להשיג מי שלא עלה עדיין לתורה ואל קריש מברך אחד מהקוראים שאמרנו דאם הפסיק בקריש מברך אחד מהקוראים פעם שני ברכות על התורה והרי כבר בידך דאין זה קריש והכרכות הם מפני כבוד התורה וככל פעם שעולה הרי כבוד התורה ואם עלה לתורה בבהכ"נ זה וחזר ועלה בבהכ"נ אחד חייב לחזור ולברך ויתר מזה רבהו שעולה גם במקום לוי הלא מברך פעמיים כמ"ש בס' ק"ת ומברך זה אחר זה תיכף ובמקום אחד :

י"ח אם טעה הש"ץ וסיים הסדרה עם הששי ואמר קריש אי"צ לקרות עוד אחד לשביעי אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא להששי ויעלה המפטיר למגין שבעה דכן הוא עיקר הדין כמ"ש בסעי' י"ג ואם קרא הסדרה ודילג פסוק אחד או אפילו תיבה אחת חייבין לחזור ולקרותה הפסוק הוזה עם עוד שני פסוקים בכרכה תחלה וסוף ואפילו כבר הפטירו והתפללו מוסף ואפילו בשעת המנחה חייבים לחזור ולקרות כמ"ש והבי איתא במס' סופרים ספ"א ע"ש אבל בשבת כמנחה ובכ"ו וה' אם אידע כך אינו חוזר שדרי יקראו בשבת ודיני החיובים יתבאר בס' הנא בסד' :

הסדרה והקריש הוא כהכרח להודות שנשלמו מספר הקוראים אבל כשבתות אלו שנגמרו הקוראים וביכולת לומר קריש לא רצו להסריח שפרשת המפטיר יקרא אחד מהקוראים מקודם ואח"כ יקרא המפטיר דאין מטריחין על הציבור יותר מדאי וכ"כ הגר"ז נספ"י י"ז ואם יש באיזה מקומות מנהגים אחרים בזה יעשו כמנהגם ומנהג שלנו הוא העיקר ומסכים להלכה :

ס"ז וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ד' דקמן יכול לקרות בפרשת המוספין או בד' פרשיות שמוספין בארז וכן נהגים אע"פ שיש חולקים עכ"ל וי"א דכפרשה זכיר לא יעלה שהוא ראוייתא וכולם חייבים בה ואיך יוציאם הקמן והמתירים סוברים דהא אין הקמן קורא הפרשה והקורא הוא גדול ומציאם ויש שאין מניחין קמן לעלות למפטיר ביום א' דשבועות שמפטירין במרכבה ולא בשביעי של פסח שקורין שירת דוד ולא בשבת שובה שמעורר את העם להשובה ובמדינתנו אין מניחין הקמן לעלות למפטיר בכל הארבע פרשיות ונכון הוא ואין לשנות ורע שהקמן שהתירו הוא שיוודע ומבין הענין בטוב דאל"כ אין להגות לעלות לתורה : י"ג אם לא נמצא מי שיוודע להפטר אלא מאותם שכבר עלו לתורה אם כבר אמר ש"ץ קריש אחד קריאת הסדרה יעלה אחד מהקוראים מי שעלה כבר ויברך תחלה וסוף ואפילו אם השביעי עלה כיון שכבר הפסיק בקריש אבל אם לא אמרו קריש עדיין יפטיר ה' שעלה לשביעי ונחשבה קריאתו בתורה שקרא כהמפטיר שקרא בתורה דאטו מפני שהוא שביעי גרע מפי והרי עכ"פ היתה קריאת התורה לפני קריאת

רפ"ג [שאיין קורין וביום השבת ודיני חיובים וכו' נ' מעיפיים] :

א מה שאין מציאין בשבת ספר שני לקריאת המפטיר לקרות וביום חשכת כמו בז"ט מפני שאין בו רק שני פסוקים ולהחליף מקורם אינו מעניינא ולא דמי לדרי"ח שיש ד' קוראים ועוד דעיקר קריאת הקרבנות הוא לכפר על עונותינו כדאיתא בתענית נכ"ו : ובמוסף שבת אין חשאת לכפרה ומורו ואע"ג דגם עלות מכפרין על חייבי עשה מ"מ עיקרן הוא לדורון ורק מקופיא מתכפרי (נחמ"ס ז' : וע"ט נחמ"ס) ועוד דכיו"ט כיון דכל"א"ה הפסיקו מסדר השכתות תקנו הגאונים לקרא גם בפרשת מוספים ולא בשבת וה"ן פ"ד למנילסו ועוד דא"ב תהיה הפטרה אחת לכל השנה כלה

ב בדבר החיובים אין כזה דינים קבועים אלא מנהגים ובתקנות מהר"ל מפראנ איתא דהקודם הוא חתן כיום חתנתו או בשבת אחר החתונה ואחריו בר מצוה ואחריו שושבינים ואחריהם המוהל ואחריו המגדק ואחריו בעל היולדת ואחריו הארצי"ט וא"י כלטוטו : ויש

ג ויש מי שכתב דחתן ביים התתונה קודם לכל החיובים ושבת שקודם התתונה והוא בחור הוא שיה' לבר מצוה ויפילו טרף בן שניהם ואחריהם בעל היולדת כשהולכת לבהכ"נ אחר הלידה ואחריו חתן שאחר התתונה אם הוא בחור או היא בתולה והתתונה היתה מיום ר' ואילך ואח"כ בעלי ברית מילה והסנדק קודם לאבי הבן ואבי הבן להמולה ואיש של יולדת

בת קודם לאבי הילד קודם המילה אם אין המילה בשבת עצמה וכן היארציי"ט קודם לו והיארציי"ט הוא אחרון לכל החיובים לבר אבי הילד ביום שקודם המילה ומג"א) ולפ"ו כ"ש שקורמים להמולה ואף שכמג"א חינו מנואר לחלק בין שהמילה נכסת עלמה ובין שמהיה אח"כ ע"ש ח"מ ג"ל שכן חולא ויש מנהגים אחרים ונהרא נהרא ופשטיה וסו :

רפ"ד [דיני הפטרה וברכותיה וכו' ט"ו מעיפ"ם] :

א מה שקורין מפטיר והפטרה מפני שבשעת הגזירה היו נפטרים בה מקריאת התורה כמ"ש במ"י רפ"ב ולכאן ועוד משום דכ"ל זמן קריאת התורה אסור לרברב ואח"כ מותר לרברב והוא מלשון יפטירו כשפה (טו) ויותר נראה שהוא לשון התחלה ומצוי במדרש עביר לה אפטרותא וכמו אין מפטירין אחד הפסח אפיקומן בשלהי פסחים והכוונה שמתחיל ברברי נביא וקבעו שם זה בלשון ארמי להסביר לההמון ולכן כוונת הש"ס היו מדרגתן ההפטרה ומה שתקנו כל החפשות כנביאים ולא בכתובים מפירש כמשנה דריש כל כתבי ראין קורין בכתובים בשבת מפני ביטול בהמ"ד ע"ש והלכות טוח כעס זה ע"ש והמפטיר מברך שבע ברכות שתיים על התורה ואחת לפני ההפטרה וארבעה לאחריה כנגד שבעה קריאים ואצל אמת וצדק אף שיש הפסק אין עונין אמן דהו' באמצע ברכה וההפסק הוא משום דבימיהם כשהגיע המפטיר לנאמן אתה וכו' אמרו זה הציבור ואח"כ אמרה המפטיר כמפורש במס' סופרים פ"ג וה"י (י"ו) וז"ל כי כל רבריו אמת וצדק ומיד עומדים העם ואומרים נאמן אתה וכו' ואח"כ חוזר המפטיר ואומר נאמן ע"ש ונעמו"ס פמ"ט ק"ד : ל"ה חתן ופשוט הוא דכשארין קריאת התורה אין כאן מפטיר :

ההפטרה בצבור שקורין בחוספין הנדפסין כיון שאין נכתבין ככל הלכות ס"ח וצ"ע עכ"ל וברור הוא שאין כוונתו שיכתבו נביאים בשלימות שהרי בזה התירח הגמ' משום דלא אפשר אלא כוונתו למה לא יכתבו ההפטרה כקלף וכר"ו ובגידין כמו שכותבין ס"ח כמו שעשו בזמן הגמ' וזהו אפשר לכל צבור דמילתא וזמתי היא וכהנדרפסין וראוי אף יוצאין אפילו אם נאמר שיש קרושה כדפ"ס כמו בכתב ס"ס הא ליכא קלף ולא ר"ו אלא צבע בעלמא ועוד ראין כל ההפשות מחוברין יחד והרי עלינו לעשות כמו שעשו חכמי הש"ס ולענ"ד דבריו כדורין :

ג והבאים אחריו השינו עליו יש מי שתירץ רבשעת הרחק אפילו בע"פ מותר וא"י נכס ט"ח ויש מי שתירץ שאין לכל צבור יכולת לכתוב נביאים שלם ואם יכתבו ההפשות בלבד אין תועלת כיון שאין ספר שלם וט"ס נכס מעיו"ט ואני תמה דאמו הלכות מצריך ספר שלם הוא מצריך כתיבת ההפשות בלבד כר"ן על קלף ובר"ו וכו' נתחכם יותר מחכמי הגמ' ולא ידענא מאי קאמר שאין תועלת בזה הא בזה התירו חכמי הש"ס לקרות בספרא דאפטרותא ודברי הלכות ברורין כמעטן דלמה לא נעשה כמו שצונו לנו בגמ' הניפין שם :

ב אמרינן בגיטין (ס"א) דמן הרין היה אסור למקרי בספרא דאפטרותא כלומר שהיו כותבין כל ההפשות בקלף בכרך אחד ואסור לקרות כשאין נביא שלם כמו כמ"ס שאין לקרות בשארין הס"ת שלימה אך התירו משום עת לעשות ל"י ונ"י כלומר כיון דלא אפשר לכל ציבור וציבור לכתוב נביאים שלם ולכן התירו בכתובת ההפשות בלבד וכתב הלבוש תמהתי כל ימי שלא ראיתי שנוהגין לכתוב ההפשות כמין ספר כמו שכותבין המנילה כי היה ג"פ שאין יוצאין כלל בקריאת

ד ויש מי שתירץ רכיון דכל עיקר שהתירו חז"ל הוא משום עת לעשות מפני שאין ביכולת כל צבור לכתוב נביאים שלם וא"כ השתא שנתגלה מלאכת הדפוס והספרים בולל אסור לכתוב ההפשות הדפוס כתיבה מעלייתא היא ואי משום שכותבין בנייד הא כתב הש"ג בפ' ב"ל כתבי רשארי ספרים לבר חזרה נכתבים בכל מיני צבעונין וא"כ ממילא דנכתבין גם על הגייד וא"צ גלילה ומג"א) וכתב עוד שכן כתבו התוס' שם וכל הדברים תמוהים דלהריא מסקי התוס' שם

שם זהו לענין להצילם מפני הדליקה וכן הוא כש"ג אבל לקרות בהם בצבור אמר ע"ש וכ"כ בעצמו לקמן סי' שצ"ד ומק"ח ראין קורין אפילו כזמ"ז בשבתוכין שלא בריו ע"ש וכן הציג עליו הנר"ז נק"ל ע"כ וזה שכתב שמכדבים על שיר השידים ואיכה על הגדפסים בניד ערבך עבא צריך ועוד שאצלינו אין מברכים ב"ש עליהם:

ך עור כתב שבתשו' הרשב"א וסי' תפ"ז כתב ררוקא בס"ת אמר ולא בהפטר ע"ש ותמיהני רהרשב"א לא הזכיר זה וז"ל הרשב"א שם אין קורין בצבור אלא בס"ת העשוי כהונן וכו' ולקרות אפטרחה במקום שלא קראו בס"ת לא שלא נתקנה אלא אחד קריאת ס"ת עכ"ל הרי לא הזכיר כלל בהיתר כתיבת ההפטרות כשלא נכתבו כהונן כרינא דנמ' וכזה לא היתה השאלה כלל והשאלה היתה שנהנו לברך בשמפטידין בנביא אע"פ שלא קראו בס"ת ויש שקורין בתורה הבתובה על קונדריסין והשיב שניהם לאיסור ויהר מזה לא נמצא בכל תשובת הרשב"א עוד הביא מהכלבו בשם הרשב"א וז"ל ובהפטרות ששאלת אני אומר שאין מקפירין בה ומכריזין על הקריאה בלא ספר עכ"ל ולענ"ד ה"פ אפילו בשאין ספר שלם וכדאיחה בנישין שם אבל ההפטרות כתובות כרין ועוד ק"ל דאפילו לפי דבריו דעכשו הספרים מצויים כדפוס ובזול ואסור למקרי באפטרחה דאיכ הית לנו לקרות ההפטרות בתנ"ך או בנביא שלם והרי אנו קורין בהפטרות שכתומשין וא"כ פשיטא שאסור לדבריו שאימר דאפילו כספרא דאפטרחה הבתובה על קלף אמר משום דאפשר בספר שלם מהרפוסים וכ"ש שאסור כרפוסים אפטרחה:

ך ויש שרחה דבריו מטעם אחר וז"ל שההפטרות לא נתקנה כלל שיקראוה כספר כשר אלא שאסור לקרותה על פה ואף שכימיהם היה אסור לכתוב פרשיות פרשיות בפ"ע כל שאינו ספר שלם בין כתורה בין בנביאים וכתובים אעפ"כ התירו לכתוב ההפטרות משום עת לעשות ואף עכשו שנתגלה מלאכת הרפים והספרים כולל אעפ"כ מותר להרפים או לכתוב ההפטרות כלבין לפי שאף אם ידפיסו ספר נביא שלם על הגייד לא יהיה מותר לקרות בו אלא משום עת לעשות ל"י כיון שאינו על עור ולא נכתב בגלילה וכו' עכ"ל והנר"ז נסעי' ל"ז ואין הדברים מיכנים כלל דמני' לומר שלא נתקנה לקרות ההפטרות בספר כשר בצבור ועוד דאיכ למאי אמרו בפ"ק דב"ב וי"ג: דצריך להניח

בין כל נביא ונביא ד' שימין ובתרי עשר ג' שימין ושצריך לכתוב כל נביא בפ"ע דכיון דבצבור לא נתקן לקרות בספר כשר כ"ש בסתם לימוד ולמה לא אמר בן על כתובים אלא יודאי דזה הוא מפני שצריך לקרותה בצבור בכשרות כס"ת והספר אפטרחה דנישין נכתב כרין על קלף וכרו ובגלילה אלא שלא היה ספר שלם משום דלא אפשר ולכד זה איא לימר בן דהא אמרינן בנישין שם דאין קורין בחומשין בצבור מפני כבוד הצבור וכ"ש שלא יתקנו לקרות הפטרות בנביא שאינו כשר מפני כבוד הצבור וכדודאי נם עתה ע"י הרפסה אין לקרות אלא בכתובה כס"ת אך לא נביאים שלימים אלא ספר הפטרות שזוהו התירו הכתובים ושפיר קאמר הלבוש וכליט"א יש הרבה מקומות שכיחבין נביאים שלימים ויש שכותבין רק ההפטרות וכך חובתינו וכך יפה לנו אלא שיש להזהירם שלא לעשות שני עמורים כס"ת אלא עמוד אחד דכן אמרינן שם בב"ב (פ"ו. א. ע"ש וז"ל הא"ר):

ך ספטידין בנביא מעניינה של הפרשה כמו שדפוס בחומשים ואין פוחתין מכ"א פסוקים כנגד שבעה הקראים לכל אחר ג' פסוקים אאיכ נשלם הענין מקודם כמו עולותיכם ספו על זבחיכם וכיוצא בו דכאמת אין זה לעיכובא שהרי כתב המוד דכמקום שיש מתורגמן די בעשרה פסוקים דכן איתא כמס' סופרים ופ"ג ובי"ט שקורין חמשה עולין די בס"ו פסוקים ולפ"ז בת"כ ותענית ציבור די בחשעה פסוקים אלא דבשם הענין מתארך יותר וכבר כתבנו דלא נתקנה המפטיד וההפטרות רק בצבור ואחר שקרא בתורה אבל בלא ברנות מותר ונכון לקרות ההפטרות אחר שנים מקרא ואחר תרגום וכן המנהג:

ך אם חל ר"ח בשבת לא יוכיר בברכת הפטרות בעל התורה ועל העבודה של ר"ח משום דבר"ח ליכא נביא וי"א שאע"פ שאינו מוכיר בהתחיתה דמקדש השבת של ר"ח מ"מ מוכירו בתוך הברכה שיאמר ועל יום השבת הזה ועל יום ראש החדש הזה וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מתפלה שכתב שם וכן אם חל ר"ח להיות כשכת המפטיד בנביא מוכיר ר"ח בברכה זו כמו שמוכיר בתפלה עכ"ל וכן נראה דעת דש"ו בשבת ופ"ד. א. וכן דעת רבינו יונה ברא"ש שם ומ"מ אין המנהג בן משום דרבותינו בעלי התוס' כתבו שם דאי' להוכיר כלל ותלוי בסוגית הש"ס ודעא דלמך גליה

ולית הלכתא וכו' כתבו התוס' לל' קאי אדרכ גידל פ"ט :

מן כבר כתבנו דלפני ההפסדה הוה ברכה אחת אשר בחר בנביאים טובים ויש רוצים לומר שהם שתי ברכות שהרי באמצע אומר ברוך אתה ד' הבוחר בתורה וכו' אמנם היא באמת ברכה אחת שבתחלה סברך אשר בחר בנביאים טובים ולא בנביאי השקר ומשום ראיא מילי טובא בנביאים נראה כסיפור דברים בעלמא לזה אומר ורצה ברבריהם הנאמרים באמת כלומר שאין זה סיפור דברים בעלמא אלא דברי אמת שרצה בהם הקב"ה ורצו לחלוק כבוד לתורה שהיא במעלה על הנביאים ולמשה רבן של כל הנביאים והיה נראה כמוכרין אחר הנביאים ואין זה כבודם לזה אומר ברוך אתה ד' הבוחר בתורה ובמשה עברו וכו' להסמיך לברוך ד' ואח"כ ובנביאי האמת וצדק והנביאים קטנים במעלה ממש רבינו ורברי הנביאים קטנים במעלה מהתורה וכ"מ פ"ג מתפלה הל' ט"ז וזה שמקורם אמר אשר בחר לשון עבר ואח"כ הבוחר זהו כמו בברכת התורה דמקורם אומר אשר נתן ואח"כ נתן התורה לתורות שבכל יום ויום הקב"ה נתן תורתו ובוחר בה על דרך שאמר שבכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים (ט"ז) ועוד רחיושי תורה מתגלים בכל יום ויום לעוסקים ועמלים בה לשמה וכמאמרם ו' מה רד זה וכו' :

ו אחד ההפסדה יש ד' ברכות רכבר כתבנו דנאמן הוא באמצע ברכה ויש בזה שאלה למה פותחת בברוך הלא היא סמוכה לחבירתה להברכה שקודם ההפסדה וההפסדה לא הוי הפסק כמו ישתבח שאינה פותחת בברוך משום רחיא סמוכה לברוך שאמר אע"ג שפסקי דזמרה מפסיקין באמצע וכמ"ש בס' נ"ד ע"ש והתשובה היא שרצו לרמותה לברכת התורה שמתחלת בברוך אחד הקריאה מטעם שנתבאר לעיל סי' קל"ט מפני שבזמן המשנה לא כל העולים ברכו אלא הראשון והאחרון והיה הפסק נרדף ולכן גם בנביאים תקנו כן (לגט נהנה"ה) ועוד נראה דמשום שיש שהיו מתרגמין הנביאים להבנים לעמי הארץ והיה הפסק נרדף לכך תקנו לפתוח בברוך ושאר הי' ברכות אין פותחין בברוך כדן ברכה הסמוכה לחבירתה וברכה הראשונה שאחר ההפסדה פותחת וחותרת בברוך לפי שיש בה כמה עניינים והוה ברכה ארוכה ואלו נס הראשונה עלמיה לנו לחוכה אשר נחר ולנה כלכריהם ואח"כ

נזכר התורה ומטה וא"ל לה"ש בסעי' פ' וז"ל : יא זה שאומרים ורכב אחר מדברין אחר לא ישוב ריקם ולכאורה תקי אחר מיותר ואין לו הבנה ונ"ל דה"ל דהוה מילתא דפשימא שכל דברי התורה וכל דברי הנביאים יתקיימו א"ה והמפקפק בזה אין לו חלק באלקי ישראל אלא ולכאורה ברברים שכבר עברו אין לנו תועלת ברבריהם והל"ה היא כסיפור מעשה אבל האמת דגם העבר ערין נוצץ בכל עת ובכל זמן כמו יציאת מצרים שבכל דור ודור חייב ארם לראות א"ע כאלו הוא יצא ממצרים ונמצא רבכל עת הוא יצ"מ וכן כל דברי הנביאים שכבר עברו לא עברו ולא יעברו ונוצצים תמיד ופועלים בכל עת והוה מסוגלת תורתנו הקדושה ולזה אומרים ורכב אחר מדברין אחר לא ישוב ריקם כלומר אפילו אותם העומרים עתה באחר שכבר עברו גם הם לא ישובו ריקם והם תורה שלימה ובברכת רחם אומרים ולעלובת נפש תושיע במהרה בימינו והספרים אומרים תושיע ותשמח לפי שחיתמין משמח ציון צדיק שחאה מעין חתימה סמוך לחתימה וחאשכנזים לא חשו לזה לפי שחתשועה הכל אחד עם השמחה ובברכת שמחנינו מסיימים במגן דוד שכן צונו חז"ל בפסחים וק"ו : בתפלה מצמיח קרן ישועה ראפטרותא מגן דוד ע"ש שכן הכתיב הקב"ה צודר ועשיתי לך שם כשם הגדולים רכשם שחיתמין מגן אברתם כן חותמין מגן דוד אך בתפלה א"א לחתום מגן דוד רצדיכין לחתום כלשון דחמי ועוד רכיון דחתמו מגן אברתם א"א להוכיח שם מגן דוד (רש"י נ"ט) :

יב צדיק כל אדם רכיון לברכות של הקוראים בתורה ולברכות של המפטיר ולענות אחריהם אמן ויעלו לו להשלים מניין מאה ברכות שחסר ממניינם בשבת וכמ"ש לעיל סי' מ"ו ע"ש ולפ"ו חובה על העולים לברך בקול רם והאומר בלחש גוערין בו וקמן יכול להפטיר ומלמדיו אותו שיאמר בקול רם ואם קראו למפטיר את מי שאינו יודע לומר ההפסדה יכול אחר לאומרה כמו בס"ת שזה מברך והקורא קודא אבל לכתחלה אסור לעשות כן ומעמא דמילתא דבשלמא בתורה שצריך לקרות בטעמים והוא אינו בקי בהטעמים קורא הקורא והוא אומר אחריו בלחש אבל הפטרה שקורין בחומשין אם הוא ע"ה כל כך שאינו יכול לקרות בחומש אינו נכון לקרותו למפטיר ולכן במדינתנו שיש בהרבה בתי כנסיות נביאים שלימים קורא

ברוב המקומות של המדינה כולם אומרים ההפסדה מתוך החומשים שבידם וכן נוטה רעת האירוע ועמ"ל מק"ה וכב"ג לא שייך ר"ח זה וזהו כוונת המג"ל שם ודע רבשבת שקורין שני סדרות ההפסדה היא מפרשה השנייה ונס באחרי וקרושים מפסידין הלא כבני כשיש דקדושים ור"ל כמי שאומר להפסיד התשפוט וע' לנט והשינו עליו :

מן אחר ההפסדה נהגו לומר יקום פירקן ומי שבידך וברכה למלך ומוכירין נשמות משם דבשבת יש גם להמתים מנוחת ונודרים צדקה כערס ויש לזה סמך מהספרי כבר לעמך ישראל אלו החיים אשר פריה אלו המתים מלמד שנס המתים צריכים כפרה ואימרים אב הרחמים ואשרי ויהללו והצבור אומרים מזמור לדוד הבו ונו' לפי שיש בו ו' קלות שמכאן למדו ו' ברכות לשבת ובשבת שא"א תחנן אלו וזה בחלל וכן בשבת מברכין אין אומרים אב הרחמים ואין מוכירים בו נשמות ומ"מ אם צריך להוכיח מוכיח שהרי גם כו"מ מוכירין נשמות ובימי הפסחה אומרים אב הרחמים גם כשסברכים החרש וכן כשמברכין ר"ח אב לפי שאלו הימים הם ימי הגוירות ואם חל ר"ח אייר ור"ח אב בשבת אין אומרים אב הרחמים וכן כשיש חתונה או מילה אין אומרים אב הרחמים וכ"מ מקום ומקום לפי מנהגו ועמ"ל סק"ז לאס אין חומש כנה"ל ואין עירוב הלכתי עשרה לביט ט"ז חומש ומפסידין שם אע"פ שהקריאה בתורה היתה כנה"ל ותיכיליס לקרות כע"פ אס ח"ל בענין אחר ולא נהירא ע"ש וסארי דכ"ס שכתב אין המנהג אגליט :

קרא הקרא כמו בתורה וכן המנהג הפשוט וכנ"ל נס"י ה"ח"ל סעי' ד' וא"ל לדברי המג"ל מק"ג ע"ש וגם מה שהביא מהנ"י סי' רפ"ב נס הכ"י שם לא הסכים לזה ע"ש הר"ק : וכן כתב רבינו הבי"ב בסעי' ה' אם נשתתק המפסיד באמצע ההפסדה הכא לסיימה לא יתחיל ממקום שפסק הראשון אלא צריך לחזור ולהתחיל ממקום שהתחיל הראשון כמו בס"ח עכ"ל כלומר רלעיל סי' ק"ם כתב הקורא בתורה ונשתתק העומר יתחיל ממקום שהתחיל הראשון ויברך תחלה וסוף ולהרמב"ם לא יברך בתחלה עכ"ל ואפ"ל במקום שהשי"ן קורא דעו כן וגם כאן צריך לברך גם הברכה שקורא הפסדה ולהרמב"ם איצ וזהו מירושלמי פ"ה דברכות נה"ג ושם בארנו בס"ד ע"ש וז"ל זה דמיון לט"ן שנתתק שהזכיר ה"ז בסק"ב ולומר שהזכיר המג"ל בסק"ד להס' כולם כבר יצאו מש"כ בהפסדה להעולה מחוייב לברך לפניו ולאחריה וכן בס"ח נס"י ק"מ :

ר"ח אין המפסיד מתחיל הברכה שקורס ההפסדה עד שיגמור הנולד לנולד הס"ח וסופה ל"ט : והטעם כדי שגם הנולד ישמע הברכות וההפסדה ועוד דאיכא בזמן ס"ח שעדיין לא ננללה ועוסק בצרכי ההפסדה ועכ"ל וכשמברך אחר ההפסדה לא יסלקו ספר הגביא עד אחר הברכות כרי שיראה על מה מברך ורבינו הבי"ב בספרו הגדול לא נ"ל רבר זה ע"ש וי"ל רכל דבר שמברכין עליו צריך שיהיה הרבר לפניו ועמ"ל אות נ"א ושנים לא יאמרו ההפסדה בפעם אחת דתרי קלי לא משתמעו וזהו רק כשהקורא קורא כנביא או המפסיד עצמו קורא כחומש וכולם שומעים אבל

רפ"ה [דין שנים מקרא ואחד תרגום וכו' מעיפ"ם] :

והלכות כתב רמז ואלה שמות בני ישראל ראשי מינות חייבי אדם לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום חיה חייבים כל בנ"י :

ב ולא נורע לנו מעצמו של דבר ובוודאי בשעה שחקן משה רבינו לקרות בתורה חקן ניכ תקנה זו שכל אחר יקרא שנים מקרא ואחד תרגום והלכיש כתב כרי שיהא כקי בתורה ע"ש ואין זה מספיק כמובן ונראה דהחיוב בתורה השמיעה והלימוד כמו שאומרים בברכת אהבה לשמוע ללמוד והנה השמיעה היא בשבת מס"ח כשרה כתובה כרת וכהלכה ולכן ילמוד מקורם בחומש ויעלה בקורש לשמוע מס"ח ואיתא בסופה נ"א :

א אמרינן בברכות ו' : לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפ"ל עשרות וריבון שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום מאריכין לו ימי ושנותיו כלומר שקורס שיקראו הצבור הפרשה ככה"ל יקרא אותו בביתו בן בשבת עצמו כבוקר בן ככל אותו שבוע אבל אין לו להקדים לפני שבוע זו ויש בני אדם שנוהגים לקרא מעט בכל יום ויום מהשבוע ומסיימין בשבת ומר"ו ולכן אע"פ שכל אדם שומע התורה בכל שבת בצבור מפי הקורא מ"מ חייב לקרא לעצמו בכל שבוע פרשת אותה שבוע שנים מקרא ואחד תרגום

כללות ופרטות נאמרו בסניני וגשנו באהל מועד
 ונשתלשי בערכות מואב ע"ש לכן צריך ללמוד ג'
 פעמים אפילו בפסק שאין בו תרגום כמו שיהבאר
 כנגד אלו הג' אך במקום שיש תרגום בחרו בתרגום
 הפעם השלישי כרי שיבין מה שהוא לומר ותתרגום
 קרוב ללה"ק וניתן בסניני כדאמרינן בנדרים ו"ז:
 ויקרא בספר תורת אלקים מפודש. מפירש זה תרגום
 וניתן מסניני כמבואר שם אלא ששכחום וחרו אונקלס
 ויסרו כדאמרינן ריש מנילה ע"ש ונקטין זה רמתי נא"ז
 נסס מ"מ ולא ניאר כלאוי ע"ש וי"א כנגד שנים הקורין
 ואחר המתרגם ורא"ז:

ג' ויש להסתפק אי בעינן רווקא שנים מקרא מקודם
 ואח"כ תרגום או שיצא כשקרא מקרא ותרגום
 ומקרא ומרבירי הלבוש מתבאר שכן דעתו שכתב ג'
 שאם אדם קרא אחד מקרא ואחר תרגום לברו ואח"כ
 כשקורין הפרשה בבהכ"ג קורא עם החזן מלה במלה
 הר"ז קיים שמו"ת ע"ש הרי שכתב מפודש דהתרגום
 יכול להיות באמצע ואף שכתב שם דרבינו הב"י לא
 ס"ל שיצא בזה והו משום רס"ל דלא יצא מהש"ץ
 ע"ש אבל לא מפני שהתרגום באמצע וכבר כתבו
 הגדולים דגם רבינו הב"י אינו חולק בזה אלא דמייירי
 דבשמיעה לא יצא אבל אם אומר עם החזן מלה
 במלה יצא ופרישה ו"ז ויש מי שאומר דגם בשמיעה
 יצא ומנ"א סק"ח וכן יש מי שאומר שאם שמע שנים
 מקרא ואחר תרגום ג"כ יצא אם כיוון לשמוע וס"ת נסס
 דה"ז ולענין בעינן רווקא לימוד ולא שמיעה כמ"ש
 וע' בסעי' י"ג:

ד' יש מי שאומר דהקריאה שמו"ת היא באופן זה
 לקרא כל פרשה והיינו פתוחה או סתומה ב'
 פעמים ואח"כ התרגום ומנ"א סק"א נסס נס"ל וס"ה)
 ונראה כן מצד הסבדא רהא כל פרשה אמר הקב"ה
 למשה בחר ובין פרשה לפרשה היה הפסק כראיתא
 בת"כ ריש ויקרא מה היו ההפסקות משמשות כרי
 ליתן ריוח למשה להתבונן בכל פרשה ופרשה והביאו
 רש"י בחומש ע"ש ואולי דממעם זה צו לקרות שנים
 מקרא ואחר תרגום דאיתא במדרש וילקוט ליו"ט כ"ח)
 כל דבר ודבר שהיה הקב"ה אומר למשה היה אומר
 שני פעמים בלבו ואח"כ היה אומר למשה מה מעם
 או ראה ויספרה חר וכו' ע"ש ועכ"פ הקב"ה אמר למשה
 כל פרשה בפ"ע ובריש מנילה וד' אמרו אעבוד
 פרשתא דא ואתנייה ע"ש ופרשה סקרי פתוחה או

סתומה וזה שמצויין בחומשים שלישי רביעי וכו' זה
 אינו בלום ונכרכות ח': שאלו לטולם ישלים אדם פרשיותיו
 עם הזכור למשמע לכל סדרה נקרא פרשה אינו כן לה"ס
 פרשיותיו של הסדרה:

ה' אך לפ"ז יש להסתפק בשיש פרשה באמצע פסוק
 כמו בפנחס ויהי אחרי המנפה ובושלח ויהיו בני
 יעקב שנים עשר ובדברים מאילת ומעציון גבר מה
 יעשה אם יעמוד שם ויחזור הפרשה הלא היא באמצע
 פסוק ומ"מ נראה שיעשה כן ואי משום כל פסוקא
 דלא פסקיה משה לא פסקינן הא כאן פסקיה משה
 וכן בעשרת הדברות כלא תרצח וגו' שיש פרשה ע"ש:
 ו' ויש שכתבו לקרות כל פסוק שני פעמים ואח"כ
 התרגום והאר"ז והמע"מ עס כד"ח אות מ"א) ובסוף
 הסדרה יקרא הפסוק גם אחר התרגום כרי לסיים
 בתורה ומנ"א עס וראה לזה מלשון הגמ' שנים מקרא
 ואחר תרגום לשון זכר ופרשה היא לשון נקבה ופסוק
 לשון זכר אך י"ל דאארם קאי דהארם יאמר שני
 פעמים מקרא ואחר תרגום ויראה לי רזה תלוי בהמעמים
 דלמעם שכתבנו בסעי' ד' וודאי דאפרשה קאי וכן
 למעם שכתבנו בסעי' ב' אבל למעם היא שבסוף
 סעי' ב' וודאי על כל פסוק קאי ומ"מ כד"ח):

ז' ויש שקורין כל הסדרה ואח"כ פעם שני ואח"כ
 התרגום וכן משמע קצת מלשון רש"י בברכות שם
 ומלשון הגמ' שאומר רב ביבי בר אבוי סבר לאשלימינהו
 לפרשיותא רכולי שתא במעלי יומא דכפורי וכו'
 והכוונה היא לכל הסדרות ואח"כ אומר סבר לאקדומינהו
 ופירש"י לסדר כל הפרשיות בשבת אחת ע"ש הרי
 שקרא להסדרה פרשה וכן מבואר מדברי אור זרוע
 הגדול (סי' י"ט) וי"ל סבר לאשלימינהו לפרשיותא
 רכולי שתא ר"ח גרים לפרשיותא רכלה הן ד' פרשיות
 שקורין באלול וד' פרשיות שקורין באדר וכו' עכ"ל
 הרי שקרא להסדרה פרשה ולכן נלע"ד ראין קפידא
 ויכול לעשות כמו שירצה רכ"כוס יש פנים בהלכה
 ואפשר שגם יכול לעשות פעמים כך ופעמים כך ואי
 ס"ד שיש קפידא לעשות רווקא כך או כך לא הוה
 שתקי רבותינו הראשונים מלפרשה יש מי שכתב
 דאם בקי במעמים יקרא בס"ת ויטבול אחר הקריאה
 ויקוץ הצפרנים קודם הקריאה ומנ"א עס) וזהו מדרש
 חסידות ולחקוראים אותה כולה בע"ש ויש מי שכתב
 שיש איסור להפסיק בריבוד בקריאת שמו"ת ונא"מ
 סק"מ) ותמיה לימוד כן דבלא ברכה מה שיך הפסק
 במ"ש

הוא שמות של עבודת כוכבים והייתי אומר שיותר טוב
לכרי להזכיר קמ"ץ ולא ולהסתיר סתם כזה פס"ז
ימנ"ח וע' נמור וכתרי ולפמ"ט א"ט ודוק :

יב כתב המור שאם למד הפרשה בפירשי חשוב
כמו תרגום שאין כוונת התרגום אלא להבין הענין
אבל אם קורא בשאר לעז לא עכ"ל מפני שאר לעז
אינו מעתיק הכוונה כפי שנמסר מסיני אבל התרגום
מפרש כמו שניתנה מסיני במ"ש בסוף סעי' ב' וכן
פירשי מוסר על פי רד"ש רז"ל שהוא האמת הברור
כמסיני ורבינו הב"י בסעי' ב' כתב ד"א שמים יקרא
תרגום ונס פירשי דהתרגום ניתן מסיני ופירשי כרי
להבין הפרשה כמוב והנדולים הסכימו דדוקא תרגום
אונקלס ואין יוצאין ברבר אחר שהתרגום קודם וניתן
מסיני וכן הוא ע"פ חכמת הקבלה וכך נוהגים כל ישראל
וחלילה לשנות מזה ואם אין בידו כעת התרגום יאמר
המקרא שני פעמים ולכשישיג התרגום יאמרנו ומנ"ח
סק"ז ואם אינו מצפה שיבא תרגום לידו נלמד שצריך
לקרא המקרא נ' פעמים לפי המעמים שנתבאר :

יג יכול לקרות שנים מקרא ואחד תרגום בשעת
קריאת התורה כן כתב רבינו הב"י בסעי' ה'
ופירושו שיכול לומר שנים מקרא ואחד תרגום בשעת
קריאת התורה ואע"פ שאינו אומר בשוה עם הקרא
והמעם מבואר במדרכי שם משום שעוסק בענין הזה
ע"ש ויש מי שאומר דנס בשמיעה יצא וכבר כתבנו
שאינו כן וז"ל הכנה"ג והפ"ט ומלמדי תנוקות שקראו
הסדרה בכל השבוע עם התנוקות כמה פעמים יוצאים
בזה ידי קריאה ואם קראו עמהם התרגום או פירשי
יוצאים בזה ידי חובת תרגום נ"כ וע' מ"ש בסעי' י"ב
וכן כל מי שלמד הסדרה באמצע השבוע שני פעמים
איצ לחזור ולקרות הפרשה בשבת וההפסדת איצ
לקרות ביחוד ומיהו נהנו לקרותה אחר שמו"ת וכן
מה שקורין ברי"ח ורגלים וימים נוראים איצ היחיד
לקרותם שכבר קראו כל אחד בשבתו ורבינו הרמ"א
כתב דבשבת של חתונה יקרא ההפסדה של שבת ולא
שוש אשיש עכ"ל דבימיו היה המנהג לקרא לחתן
שוש אשיש ובימינו לא ידענו ממנהג זה וכל מה שכתב
המנ"ח בסעי' י"ח וי"ז לא ידענו ממנהגים כאלו ונס מ"ט
כסס כנה"ג דהקורא שמו"ת יקרא ההפסדה של פסחה השבת
ולא של ד' פסחות ז"ל :

קדם

כמ"ש התוס' בברכות וי"ל ד"ה ימיס לענין הלל
ואי משום שאין להפסיק בלימוד התורה למידי רעלמא
דאיכ אין זה שייך לקריאת שמו"ת ומסתמא מפסיק
לדבר שצריך ועוד דאותם שקורין פרשה בכל יום
הלא מפסיקין הדבה ולכן אין לזה מקום מדינא :
ח מה נקרא עם הצבור כתב המור רכל השבוע
מיום ראשון ואיך חשוב עם הצבור כיון שמתחילין
הפרשה ביום שבת במנחה וזהו פס הזכור כלומר
שמתחילין הזכור ומצוה מן המיבחר שישלים אותה
קדם שיאכל בשבת וכתב נא"ז טס דהיישין שמתוך
ירטי האכילה לא יקרא כלל ואם לא השלים אותה קודם
אכילה ישלים אותה אחר אכילה קודם המנחה אבל
משם ואיך כיון שמתחילין אחרת עבר ומנה של
זאת עכ"ל :

יח ומתבאר מדבריו שאין היודו להשלים קודם
קריאת התורה רק קודם אכילה שהרי לזה קרא
מצוה מן המיבחר וגם מבואר מדבריו שאחר המנחה
כבר עבר ומנה מפני שכבר התחילו הצבור באחרת
ולא מקרי עם הצבור וגם מבואר מדבריו דכשמשלים
בע"ש אין זה מצוה מן המיבחר וכ"כ המדרכי פ"ק
דברכות דדוקא בשבת בבוקר קודם אכילה ע"ש
(וענ"ח) :

יט אבל יש שכתבו דעיקר ההירוד הוא בע"ש י"א
קדם חצות וי"א אחר חצות וכן היה נוהג האר"ל
לקרא בס"ת בע"ש אחר התפלה וענ"ה"ט מ"ת סק"א
יש אומרים דמצוה מן המיבחר לקרא כל יום מעט
ובע"ש להשלים כמו שנרפם בספר חק לישראל
וכן י"א מי שלא השלים בשבת ישלים עד ר' בשבת
דזה מקרי אחר השבת כדאמרינן ספ"ז הנישין וי"א
עוד שיכול להשלים עד סוף השנה עד השלמת
התורה בא"י שמ"ע ובח"ל שמתת תורה ואו יקרא
כל הסדרות אותן שלא קרא יקרא שמו"ת וכן נראה
מדבריו רבותינו בעלי הש"ע והאחרונים וכן יש לנהוג :

יא וכבר נתבאר מאמרם ז"ל דכל דבר צריך תרגום
אפילו פסוקי שמות כדאובין ושמעון צריך תרגום
ולא מפני התרגום שהרי גם כלשון התרגום השמות
שוין ללשון המקרא אלא משום דצריך נ' פעמים כפי
המעמים שבארנו ובנמ' אמרו אפילו עטרות ודיבון
ובזה יש יותר דבותא כמ"ש רבינו בחיי מפני שהתרגום

רפ"ז [דיני תפלת מוסף בשבת וכו' י"ז מעיפם]:

א קודם מוסף אומרים קריש וזה קאי על מה שאמרו מקורם אשרי ועוד רברים ראין קריש בלא רברים מקורם ומתפללים מוסף נ' ראשונות ונ' אחרונות וקרושת היום וקרבות המוספין באמצע והעיקר הוא פסוק הקרבנות וזים השבת שני כבשים ונ' וברכת דצה במנחתינו והזיפו מקורם הכנת שבת כמי בשחרית שהזיפו ישמח משה ולאשר שקרושת המוסף גדולה מקרושת שחרית לכן הזכירו בזה הנאולה העתירה שתעלנו בשמחה לארצנו וכו' וכן בכל המוספים :

ב ותקנו תכנת שבת ע"פ אל"ף בית למפרע תשר"ק צפע"ם נמל"ך יטח"ז והר"ג ב"א והרמז לזה תשר"ק על שם אשרקה להם ואקבצם צפע"ם יטפו ההרים עסי"ם וצ"ף כמו מ"ף שהמתיקות יהיו צפין בכל מקום נמל"ך והיה ר' למל"ך יטח"ז ישו שכם אחר לעברו וח"ז לשון חוזה כי עין בעין יראו והר"ג ב"א יבא ליותן ויכדו עליו חברים ונ"א ומה מוב ויפה נוסחת המפרדים או מסיני נצטוו צוויי פעליה כראוי שיש בזה אותיות מנצפ"ך ומנצפ"ך הוא נביאים כמו מן צופים כראיתא ריש מגילה וזיה אומרים מסיני נצטוו כלומר שכולם מסיני ותקנת יש גורמים בקי"ף לשון תקון ויש בכ"ף לשון אנכי תכנתי ונ"ו ופירשו של רצית קרבנותיה פי' המור ראע"נ ריש בזה מלאכה מ"ם התרת בשבת להקריב התמירין והמוספין ע"ש אי נמי לקרבנות מוספי שבת הם לצדן ראין בהם שעור לחטאת וענ"ז צוית פירושיה עם סידורי נסכיה והוא על פרשה צו את בני ישראל ששם מפורש קרבן שבת צוית קרבנותיה המפורשים בה עם סידורי נסכיה הם שש מערכות של לחם הפנים ותרטומו שית סידרין ונסכיה מלשון קשות הנמך ונ"ו ויותר היה נראה לומר פירושיה בשין שמאלית לשון ויפרוש את אהאל על המשכן וכן כאן פרישת לחם הפנים על השלחן עם סידורי נסכיה הם הבזיכין שהם קשות הנמך מעניניה לעולם כבוד ינחלו ראיתא בפסיקתא בזכות נ' רברים ישראל מהעננים לפני הקב"ה בזכות שבת וכו' דכתיב או תתעננ על ר' טועמיה חיים וכו' המכבדים אותה במיני מאכל ומטעמים ויש מומכים למעום תבשיל מע"ש וטסו כמו המבקש מלך על שולחנו שמוכרה למעום מקורם אם הוא טוב לאכול וגם האוחבים דבריה גדולה בחרו נ"ף דבריה וי"ז כתיב והיה אם שמע וגו' ולקדש את יום השבת וגו' וכאו

בשערי העיר הואת מלכים ושדים ונ' ובשבת וק"ס l אמרין עשירים שנשארי ארצות כמה הן וזכין בשביל שמכבדין את השבת ויוסף מוקד שבו נתעשר הרבה וכן הקצב שהניח כל בהמה יפה לשבת נתעשר מאד כמבואר שם או מסיני נצטוו צווי פעליה כראוי כלומר הגם רשבת במרה איפקר קודם סיני מ"ם דיני שבת כראוי נפקרנו כסיני וכן לנוסחת אשכנז או מסיני וכו' ותצונו להקריב וכו' רבמרה לא נפקרו אקרבות ויש שפירשו או מסיני כמו קודם סיני ונ"ו והחק גדול הוא ומחוררתא ברפרישנא במ"ד :

ג בחזרת הש"ץ אומרים המפרדים קרושת כתר שהיא למעלה מכל המעלות והאשכנזים אומרים נעריצך לפי שמוברים שקרושת כתר אין ח"ל ראויה לה ואין להקשות על קרושת כתר שאומרים כתר יתנו לך המוני מעלה ועמך ישראל קבוצי מטה יחד כולם קרושה לך ישלשו ואיך אפשר לומר כן והא אמרין בחולין (נ"א): דאין המלאכים אומרים שירה עד שמקורם יאמרו ישראל ואשירה רקרושה קאי שם ואיך אומרים יחד כולם קרושה לך ישלשו ר"ל רבין לכבוד ישראל אמרו בשחרית קרושה לכן במוסף יכולים לומר עם ישראל ביהר ואומרים איה מקום כבודו ואיה הוא ראשי תיבות של זכור את יום השבת ופרע"מ) רבשבת ניכר אצלינו מלכותו של הקב"ה למי שמקדש השבת כראוי ועומדים במרדינה אחת עם המלאכים שמרנישים קרושה גדולה ולזה שואלים איה מקום כבודו כי את זה לא משינים כי אין קץ לקרושתו יתברך ואומרים בקרושת מוסף שמע ישראל מפני שפעם אחת נגזרה גזירה שלא לקרות ק"ש והיו אומרים שמע ישראל בכל קרושה וכשבטלה הגזירה תקנו חכמים שבאותו הדור להשאירה במוסף לזכרון שיתפרסם הגם לדורות כיון רבמוסף אין ק"ש אב"ל בשחרית כבר אמרו ק"ש כתקונה ונ"ו הגדול סי' נ' נסס רב ער שלום ריש תתיכתא):

ד ואומרים הוא אלקינו ולא אחד הוא אלקינו ראין אומרים שני פעמים אחר זה אחר זה דהוי כמו שמע שמע מורים מורים רמשתקין אותו ויש סידורים שכתוב בהם שני פעמים אחר ואינו נכון ועמ"ל הוא אלקינו שאנו מקבלים עול מלכותו יתברך עלינו הוא אבינו וכל אב רוצה למלאות דצון בניו אלא שאין ביכולתו

ביטולו אבל המפך ביבולתו ולזה אומרים הוא מלכנו ולכן אנו במוחים שהוא מושיענו ומוכמחים שהוא יושיענו ברחמי שנות לעיני כל חי וכו' כלומר כפרים כמו שהיה ביצ"ם ובגוסס ספרד מבורד יותר הוא יושיענו וינאלינו שנית בקרוב וכו' הן נאלתי וכו' רבשבת אנו מוכרין ענייני הנאולה כמאמרם ד"ל אלמלי שמרו וכו' מיד ננאלין ובפסוק אמר כי כה אמר ד' למימים אשר ישמרו את שבתותי ונ' והביאותים אל דד קרשי ונ' ויש שאינם מפסיקים בין להיות לכם לאלקים ובין אני ר' אלקיכם ונ"ו ס"ו :

הן באשכנו אומרים במוסף נעריצך ונקרישך שכן איתא במס' סופרים סוף פט"ו להקדים נעריצך לנקרישך ע"ש והספרדים בשחרית אומרים נקרישך ונעריצך שכן אמר הגביא והקרישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו וס"ו ויש להתבונן דתפלת שחרית הכל בלשון זכר ולא נהנו ולא הנחלתו וגם במנחתו לא ישכנו ע"לים ובמוסף לשון נקבה רצית קרבנותיה צוית פירושה מדורי נסכיה מעגניה מדעמיה דבריה וכו' ואם כי שבת הוא לשון זכר ולשון נקבה כמ"ש בס' רס"ח ע"ש מ"ם למה בתרו בשחרית כך ובמוסף כך וכבר כתבנו שם דביום הוא לשון זכר ובמוסף עצמו אומרים וכשביעי רצית בו חמדת ימים אותו קראת וינחתי בו וחולי משום דשיקר קבלת הקדושה מהשפעת נשמה ימירה הוא במוסף נידוע וכל קבלה הוא לשון נקבה נידוע ואמר שמעם זה חכמת כחש"ק ואל ארון נשחרית כח"כ והשליה כסילורו והרמ"ק תמהו מהל כזה ע"ש ולפמ"ס א"ס לכל היסוד הוא מנחה והוה מלחה וד"ק :

ן יאחד מוסף של חזרת הש"ץ אומר קדיש שלם ואומרים אין כאלקינו פטים הקטרת ומשנת השיר שהיו הלויים אומרים בכהמ"ק ותקנו זה לשני כוונות האחת ברי להוכיח ראשי פרקי השיר שבכל יום בשבת קודש להוריות שכולם מושכים יניקתם משבת כי היא מקור הברכה וחבליה הימים שבתות והשני מפני שבמשנה זו מבואר דשבת מרמו ליום שכולו שבת והשומרים שבת יוכו לזה ואומרים סאמר כל השונה הלכות ות"ח מרבים שלום בעולם ויש אומרים כאן קדיש דרבנן ואצלינו אין מפסיקין כאן בקדיש ואומרים עלינו וקדיש יתום ואח"כ אומרים אנעים זמירות שהוא שיר קדוש ונאה לאומרו בשבתות וי"ט שאו הקדושה שורה יש מקומות שאומרים גם שיר היחוד ואח"כ אומרים השיר של יום וארון שלם כל מקום ומקום לפי מנהגו

ונכח ליותר שלא להרבות בקרישים כמ"ש בס' נ"ה והמור כתב נוהגין לתור כספרד משנת פ"ק אחד וע"כ ופרישה ומ"ו שמרחו כזה וחלי הכוונה על משנה להטיר שהיו הלויים וכו' וקרא הפרק כסס אחד מפני שבו כתוב עשרה פעמים אחד והיא משנה אחרונה דתמיד ע"ש :

ן כתבו המור והש"ע מע' א' זמן תפלת מוסף מיד אחד תפלת השחר שזמנה מתחיל בבוקר שהוא כנגד קרבן מוסף שזמנו מיד בבוקר דמסכת וימא מצריך פסק שנמכים קודמין למוספין ואם לא היה הפסק היו מוספין כשירין לקדם אע"ג דכתיב בנסכים בבוקר אלמא דקרבן מוסף זמנו מיד בבוקר וכיון שזמנו בבוקר טוב להקדימה מיד אחר תפלת שחרית ומ"ו . ביאר הרבנים דלכאורה כיון דבמוסף לא כתיב בבוקר אלא וביום השבת ונכ"ו סק"א י"ט שנייה כזה ולשון ביום אמרו כיומא ונ"ד . ו. שהוא לאחד דביום משמע באור עצום היום ולא בבוקרו ונ"י ס"ו וא"כ לפסול בבוקר ולזה אומר דא"כ למה מצריך פסק שנמכים קודמים הא בנסכים כתיב בבוקר אלא וז"ל חז"ל מוסף מיד בבוקר ועפ"ו כתב רבינו הרמ"א בסע' א' דאם התפלל מוסף קודם שחרית יצא ע"ש :

ן ולפענ"ד הרבנים תמוהים דבאמת התום' שם מקשים זה וד"ל תימא אמאי לא קאמר מעמא יוקדם דבר שנאמר בבוקר דרבר שנאמר ביום ובכ"א"ה אצטרף קרא דובח ונסכים לרשא אחריתא ראיין הגמס' מתקדשין אלא בשחימת הובח כראיתא במנחת ופ"ט . ונ"ל דאצטרף לזמן דאמר בויוכן קודמין למוספין וכו' דלא משמע ליה ביום לאחר וכו' עב"ל והגה אנו דקיי"ל דמוספין קודמין לבויוכן כריע כריע תמיד נשחמ וכאב"י רס"ד המערכה וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מחמדין א"כ באמת לא צריך ח"ך קרא דובח ונסכים אלא מטעם יוקדם בבוקר לביום וא"כ לא יצא כשהקדים מוסף לשחרית :

מן ואפ"ל אם נאמר דהמור לא מ"ל כהתום' דרברי המור הם מהרא"ש רפ"ד דברכות מ"ם קשה על רבינו הרמ"א שפסק בן לדינא ולא חשש דרברי התום' שהבאנו וגם על הרא"ש והמור קשה דילמא באמת כוונת הגמ' בן זכח ונסכים כלומר כמו דובח בבוקר כמו בן נמכים בבוקר ואע"ג דבנסכים עצמן כתיב בבוקר כמנחת הבוקר וכנסכו לא חששה הש"ס להאריך ומפני שמקודם אמר דמנחה קודם לחביתין מטעם עולה ומנחה לכן גם כזה מסיים סוף הפסק דובח ונסכים

וגמכים ושם תאמר ראמאי אצריך הך קרא ראיין זה
 שאליה דהא אצטריך להך רמנחות שבסעי' הקודם
 וראיתי מי שהקשה קושיא אחרת על הרא"ש דילמא
 אצטריך תרי קראי חד לכתחלה וחד לעכב ומעו"מ
 עס' כלומר משום דבקדשים צריך דשנה עליו קרא
 לעכב כדאמרינן בכ"מ אבל האמת דהך קרא אינו
 מיותר כלל כמיש וראיתי לרבינו הב"י בספרו הנדול
 שכתב דהרשב"א כתב שנראה מהתוס' שאם הקדים
 של מוסף לשל שחרית יצא עכ"ל ולא מצאתי זה
 ברשב"א לא בחדושו ולא בתשובותיו ונח מהתוס'
 לא משמע כן וז"ל התוס' דומן מוספין הוא כל היום
 אפילו משחרית שהרי קרבנות יכול להקריב מיד אחר
 התמיד איכ' גם תפלת מיספין יכול להתפלל מיד מן
 הבוקר עכ"ל וכיון שכתבו שיכול להקריב מיד אחר
 התמיד מסילא דגם התפלה שהיא במקום קרבן נ"ב
 אחד שחרית דווקא וזה שכתבו מן הבוקר והו' מצד
 הזמן וכ"כ מפורש תרי"ז וז"ל אבל של מוספין זמנה
 כל היום אלא שיש להקדים תפלת יוצר תחלה עכ"ל:
 ו גם כוננת הרא"ש והטור כן הוא שמצד הזמן כשר
 אב"ט מ"מ לא קודם תפלת שחרית שהרי הטור אומר
 מפורש כן שזמן תפלת המוספין מיד אחר תפלת
 השחר וכו' ע"ש ולכן רבינו הב"י מפני שראה חולשת
 הרברים לא הביא זה בש"ע ודברי רבינו הרמ"א
 צע"ג אמנם אם נאמר דבמקדש כשהקריבו את המוספין
 קודם התמיד כשר בריעבד מסילא דגם בתפלה כן
 ואתי שפיר דברי רבינו הרמ"א ולכאורה יש דאיה לזה
 דהא קי"ל תרדו ושאינו תרדו תרדו קודם ומ"מ אם
 הקריב את שאינו תרדו מקודם כשר בריעבד כרסוכח
 בזבחים וז"ל וכו"כ הרמב"ם בפ"ט מתמידין ע"ש
 אסנ"ג לענ"ד נראה דזהו בשאר רברים ולא בתמיד
 דאמרינן בפסחים וז"ל: מניין שלא יהא רבד קודם
 לתמיד של שחר ת"ט העולה עולה ראשונה ובריש
 כל התרדו רדשינן מקרא דמלכד עולת הבוקר
 והתוס' הקשו שם תרי קראי למה לי ותירצו חד
 לזריקה וחד להקטרה ע"ש ובהוספתא דפסחים פ"ד
 שנינו דכל הקדשים שהקריבין קודם תמיד של שחר
 פסולים ע"ש ודבוינו בעלי התוס' בפסחים ובמנחות
 שם רצו לדייק וכשר ומ"מ כתבו דמרדבגן פסול
 ע"ש ואיכ' היה נלע"ד דגם בתפלה כשהתפלל מוסף
 קודם שחרית דלא יצא וצריך לחזור ולהתפלל אחר
 שחרית כן נ"ל לדינא ולמעשה יש להתיישב כי לא

מצאתי מהגדולים מי שחולק על רבינו הרמ"א:
 יא' שנינו במשנה דר"פ תפלת השחר תפלת המוספין
 כל היום ואיתא בגמ' א"ר יוחנן ונקרא פושע אם
 מאחרה והטעם נראה משום דר' יהודה פליג בברייתא
 ואמר עד שבע שעות ולכן אע"ג דהלכה כחכמים מ"מ
 כיון שיכול לצאת גם דברי ר"י למה לא יעשה כן
 ודאיה לזה מדברי הרמב"ם בפ"ג מתפלה ר"ן ה' שכתב
 תפלת המוספין זמנה אחר תפלת השחר עד שבע
 שעות ביום והמתפלל אותה אחר שבע שעות אע"פ
 שפושע יצא ידי חובתו מפני שזמנה כל היום עכ"ל
 הרי מפורש דלכתחלה אנו צריכין לחוש לדברי ר"י
 והו' שכתב הטור וזמנה כל היום ומיהו עיקר מצותה
 עד סוף שבע שעות ואמר לאחרה לכתחלה ע"ש
 וכ"כ רבינו הב"י והוסיף לומר דאם שכח ולא התפלל
 עד שעבר כל זמנה אין לו תשלומין עכ"ל ואינו דומה
 לשאר תפלות שיש להם תשלומין בתפלה הסמוכה
 כמיש בס' ק"ח ושם נתבאר טעם ההפך ע"ש וז"ל
 יחא מה שהביא הרי"ף דברי ריב"ל שאמר המתפלל מוסף
 לאחר ז' שעות לכו"י עליו הכתוב אומר נוני ממועד לספמי
 ע"ש וקשה למאי הביא זה הא לין הלכה כר"י ולפמ"ס
 א"ש דלכתחלה צריכין לחוש לדבריו והכ"מ ע"ש הביא נכ"ס
 הרמ"ן שמהל למה הוא פושע ע"ש ולפמ"ס א"ש וז"ל:
 יב' כתבו הטור והש"ע סע' ב' דכל יחיד ויחיד
 חייב להתפלל תפלת המוספין בין אם יש צבור
 בעיר או לא עכ"ל כלומר דאע"ג דברכות וז"ל: יש מי
 שסובר להלכה דכשיש צבור בעיר אין היחיד מתפלל
 מוסף אלא הש"ץ לברו אין הלכה כן אלא הוא ככל
 התפלות ומביא ראח"כ חו"ד הש"ץ התפלה כמו בשאר
 תפלות והרמב"ם לא הזכיר זה ומעמו רכיון דלא
 נשתנתה משאר תפלות למה לו להזכיר וגם יש בה
 נשיאת כפים ואע"ג דמותר לאכול קצת קודם מוסף
 כמו שיתבאר מ"מ לא שכיח בה שכרות ולכן לא רמי
 למנחה שאין בה נשיאת כפים רבשם שביחי שכרות
 ואצ"ל ליכא נשיאות כפים דק בירש במוספים וכמיש
 לעיל סי' קכ"ח ע"ש:

יג' כתב רבינו הב"י בסע' ג' דמותר למעום קודם
 תפלת המוספים דהיינו אבילת פירות או אפילו
 פת מועט אפילו סעימה שיש בה כרי למעור הלב
 אבל מעודה אסורה עכ"ל והטור הביא ראייה דמעודה
 אסורה מדאמרינן בתענית וכו' דבמוסף יש נשיאת
 כפים משום דלא שכיח שכרות ואי ס"ד דמעודה
 מותרת

מתרת חרי שכיח שכרות ויש מי שחולק על רבינו
 הב"י וס"ל דמדינא גם מעודה מותר והמור לא לאיסורא
 קאמר אלא שאין מנהג לאכול קודם מוסף מעודה
 קבועה שאין דרך בני אדם כן ולכן לא שכיח שכרות
 וכו' ומנ"ל מק"מ ולכן מי שהוא חלוש הלב וקשה לו
 להתפלל מוסף קודם אכילת קבע יבול לאכול מעודה
 קבועה ולהתפלל אח"כ (טס) ויש מי שמתחיל דברי
 רבינו הב"י (מ"ז מק"מ) ולענין נראה ראיה להיתר
 דהאיסור לאכול קודם התפלה דרשינן בברכות ו' א'
 מציאתי השלכת אחרי ניד וכו' לאחר שנתגאה זה
 קבל עליו מכות שמים ע"ש ומכות שמים אינה אלא
 בשחרית בק"ש ובין גאולה לתפלה ותפלה ועוד רבינו
 דכבר התפלל שחרית לא שידך לומר ואותי השלכת
 ופירו אין המנהג כן אך מי שהוא חלוש יבול לסמוך
 בפשיטת על דעות המתירים :

יד וזה שכתב אכילת פירות תמיה עליו דהא בעינן
 קידוש במקום מעודה ולי נראה דלא מיירי בזה
 ופשיטא שצריך לאכול כוית מונות אלא דה"ק שרשאי
 לאכול פירות הרבה או אפילו פת כדי לסעד הלב
 דהיינו יותר מכביצה ויש שמתירין רבונתו לסמוך על
 כוס יין כמ"ש במ"י רע"ג או שיתפלל ואח"כ יאכל
 הפת ומנ"ל מק"מ ולענין נראה דזה הוי הפסק ולא
 מקדי בסקם מעודה וכו' ה"מ ומחזורתא כדפרישנא
 ובלא קידוש פשיטא שאסור לאכול דהא ח"י עליו
 חוכת קידוש :

מן אם לא התפלל מוסף עד שהגיע וכן המנהג
 והיינו חצי שעה אחד חצות היום פסקו בנמ'
 ונרכות כ"ח א דמתפלל של מנחה ואח"כ של מוסף
 דמנחה תדירה לגבי מוסף ותדיר ושאינו תדיר תדיר
 קודם וכתב הרמב"ם בספ"ג מתפלה שיש מי שהורה
 שאין עושין כן בצבור כדי שלא ישעו עכ"ל ורבותינו
 בעלי התוס' כתבו שם דזהו דווקא כשצריך עתה
 להתפלל שתיהן כגון שרוצה לאכול ואסור לו לאכול
 עד שיתפלל מנחה למי שסיבר כן לעיף מי ר"ב
 אבר אם אינו צריך עתה להתפלל מנחה יבול להקדים
 של מוסף אמנם כשהגיע וכן מנחה קאנה הביאו

הראשונים מירושלמי דכהכרח מחוייב להתפלל תחלה
 של מנחה ומיהו בכל ענין אם הקדים של מוסף
 יצא בדיעבד אפילו במקום שהיתה חובה עליו להתפלל
 של מנחה תחלה ורבותינו בעלי הש"ע הביאו כל זה
 להלכה כמע"י ר' ע"ש :

מן ולכאורה אינו מובן דכיון דתדיר קודם מדינא
 איך אפשר לחלק בין צבור ליחיד ובין צריך
 להתפלל מנחה עתה או לא צריך . אמנם באמת יש
 לזה מקום בעיקרא דדינא דלכאורה כל עיקר דין זה
 אינו מובן דאיך אפשר להקדים מנחה למוסף הא
 תפלות תקנו במקום קרבנות ולפ"ז צ"ל דאם אחר
 להקריב הקרבן מוסף עד אחר חצות שיקריבו מקודם
 התמיד של בין הערבים וזה ודאי איא שהרי אמר
 להקריב אחר תמיד של בין הערבים דעליה השלם כל
 הקרבנות כולם כראיתא בפסחים (נ"ט א) וביומא (נ"ג א) :

יד אמנם הטעם הוא דאמרינן בזבחים (נ"ט א) כיון
 דמטי זמן מנחה כמאן דשחיטי תדווייהו דמי ע"ש
 ולפ"ז איש דהא דבמקדש לא הקריבו התמיד של בין
 הערבים קודם משום דעדיין לא נשחט התמיד אבל
 לענין תפלה כיון דהוי כמו שכבר נשחט פשיטא תדיר
 קודם להקריב ולכן מתפלל של מנחה תחלה והוי
 כשמוכרח עתה להתפלל מנחה ממילא דהוי בשחיטי
 תדווייהו אבל אם א"צ עתה למנחה לא הוי כשחיטי
 תדווייהו והוי דינו כקרבן דמקדש דבכל ענין מקריב
 של מוסף מקודם וכן בצבור דיינינן דהו כמו במקדש
 ולא אמרינן כמאן דשחיטי תדווייהו דמי אבל במנחה
 קאנה בכל ענין הוי כשחיטי תדווייהו ולכן בדיעבד
 אם הקדים של מוסף יצא כמו במקדש ולכן אל לנו לא
 שמטנו מי שיקדים מנחה למוסף אף אם אחר מוסף עד
 מנחה קאנה משום דלאו אזכרים גם אחר מנחה קאנה כמ"ס
 נבי' רל"ג דמומחים על קריאת השמש לכה"כ ועמ"ל סק"ג
 ממילא דאל לנו לא הוי כשחיטי תדווייהו בכל ענין והמנ"ל
 כתב דאם הוא סמוך למקדש ואין שהות להתפלל שתייהן יתפלל
 של מוסף דמנחה יש לה השלמה ע"ש ומ"ס כש"ע סמ"י ה'
 דנשכת וי"ט אין אומרים ברכו אחר קדים בתרא אל לנו
 גס כחול לכת מנהג זה כמ"ס נבי' קל"ג פ"ג :

רפ"ז [דין ניתוח אברים ובקור

וגם שלא יבא לזעק בשבת וי"ג ובי"ה מתירין משום
 רוח בבל ועוד שמקיל הצער מהם ובקושי
 התירו

אמרינן בשבת ו"ג א דבית שמאי אומרין לנחם
 אברים ולבקר חולים בשבת משום דמצטער וכו' וכו'

החידו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת מטעמים שנתבארו אלא שהחידו הכסים כמ"ש האמנם אותם שבימות החול אין הולכין רק בשבת לא יפת הם עושים ומלאו אם לא מי שמרוד בימות החול שא"א לו לילך (ש"ח):

ב תנו רבנן הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לכא בזכות השבת וירחיב רעתם בתנחומים (רש"י) ומירי בחולה שאין בו סכנת היום דאלו יש בו סכנת היום מותר לזעוק ולהתחנן בשבת כמ"ש במ"י תקע"ז ור"ם אומר שיאמר המבקר יכולה היא שבת (רי"ף) שתרחה אם תכבדהו מלהצטער בה (רש"י) ר' יהודה אומר שיאמר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל דזכות הרבים נדוץ ר' יוסי אומר שיאמר המקום ירחם עליך בכלל חולי ישראל דכשכולעו עם האחרים עריך טפי שבנא איש ירושלים בכניסתו להחולה אומר שלום וביציאתו אומר שבת

היא מלועוק ורפואה קרובה לכא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום והרמב"ם פכ"ד כתב כלשון הת"ק והמור והשיע כתבו כלשון שבנא ולא לחלוק בא אלא להוסיף קצת ומנהיגו כהרמב"ם וכן כשעושין מי שברך לחולה בבהכ"נ לא יאמר כמו בחול המקום ישלח רפואה אלא שבת היא מלועוק וכו' (הנר"ו) אבל אצלנו מברכים וישלח לו רפואה שלימה וכו' שבת היא מלועוק וכו' וכן נדמם בסידורים ולא ידעתי מי החידו להם זה אם לא בחולה מסוכן נדוץ שיש בו סכנת היום כמ"ש :

ג ולא הזכיר הש"ס איזה לשון לומר בניחום אבלים ונראה ריכוז לומר כמו בחול המקום ינחמך בתוך וכו' אבל י"א שיר"ל כמו בחולה שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לכא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום (רש"י) וכו' וע' ביו"ד סי' שצ"ג ואצלנו לא נהגו בניחום אבלים בשבת :

רפ"ח [שאסור להתענות בשבת ודין תענית הלום וכו' י"ז סעיפים] :

א אסור להתענות בשבת ולשם תענית אפילו שעה אחת אסור ונ"מ כסתם צריך לאכול קודם חצות דהכי איתא בירושלמי ספ"ג דתענית דאסור להתענות בשבת עד ששה שעות ואפילו עומק בתורה ותפלה אסור ובוודאי כסתמא מיירי דאי לשם תענית אפילו שעה אחת אסור והטעם משש שעות נראה משום שהומן האחרון של זמן האכילה הוא בשעה ששית שזרו מאכל ת"ח כמ"ש במ"י קנ"ז ומשם ואילך הוא כוורק אבן לחמת כמ"ש שם ולכן אין לעכב האכילה עד אחר זמן הזה ואע"ג דשם נתבאר דלסתם בני אדם מאכלם בשעה רביעית מ"מ כיון דנ"מ סכאן ואילך לא הוי כוורק אבן לחמת לית לן בה ועוד דעיקר קפידא הוא בת"ח כדנרסין בירושלמי והניאו ל"ו לא ניתנו שבתות וי"ט אלא לעסוק בהם ברכרי תורה ומפרש בתנחומא וי"ט פלגני דתיח העיסוקים בתורה כל ימי השבוע להם ניתנה יותר לאכילה ושתייה ולאצו שעוסקים במלאכה כל ימי השבוע ניתנה יותר לעסק בדין ודבר פשוט הוא שאם קירש ואכל כזית קודם חצות יכול להתתין גם עד אחר חצות וכן נ"ל דכששותים חמין קודם התפלה נ"ב מותר להתתין עד אחר חצות שהרי יצא סכ"ל תענית וחו מעשים בכל יום שעושין קידוש וטועמין

מטעמת ומסתנין עם הסעודה השנייה עד אחר חצות :
 ב והנה באמת לפענ"ד צריכה להיות הסעודה השנייה רק קודם חצות שהרי כמו שהסעודה השלישית צריכה להיות רק אחר חצות כמו שיתבאר במ"י רצ"א והטעם נראה דכוון דהנ"ל סעודות ילפינן מתלמא היום ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לך היום לא תמצאוהו בשדה (ק"י) : צריך להיות לכל אחת זמן קבוע בפ"ע אחת בלילה ואחת ביום קודם חצות ואחת לאחר חצות אבל תמיהנו למה לא הזכיר אחר סן הפוסקים דבר זה ונ"מ תרבה לא יחוש לזח ואולי דטעם סעודה שלישית שאינה קודם חצות אינה מטעם תלמא היום אלא מפני שכל סעודה צריך להיות שמה עליה דלילה סעודת ערבית ודיום סעודת שחרית והשלישית סעודת מנחה ומנחה הוי רק לאחר חצות אך לפ"י נ"מ שחרית לא הוי אחר חצות ואם היינו אומרים דסעודה שלישית אין יוצאים אאי"כ התפלל מנחה מקודם היה איש אבל באמת אינו כן כמ"ש במ"י רצ"א ולכן אני אומר אף שהפוסקים לא הזכירו זה מ"מ ברור הוא שסעודה שנייה צריכה להיות התחלחה עכ"פ קודם חצות וכן אני נוהג :

ג כתב רבינו הב"י בסעי' ב' י"א שאדם שמויק לו האכילה שאו עונג הוא לו שלא לאכול לא יאכל עכ"פ

עכ"ל ופשיטא טען הוא שהרי לעונג ניתנה ולא לצער
 וכח בלשון י"א ולא משום שיש חולקים בזה אלא
 שכן רובו ברוב שמוציא הרין רק מפוסק אחר כותב
 בלשון יש אומרים ואח"כ כתב בסעי' ג' ארם המתענה
 בכ"ס יום ואכילה בשבת צער הוא לו מפני שינוי וסת
 י"א שראו כמה חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת
 מטעם זה וכן אמרו שכן היה עושה רבינו יהודה החסיד
 עכ"ל :

ך ולכאורה זהו הרין שבסעי' ב' אב"ל באמת אינו כן
 רמקורם אמר שמי שמויק לו האכילה פטור והרר
 קאמר אפילו מי שאינו מויק לו האכילה ואולי גם נהנה
 אך שמפני שינוי הוסת יש לו ג"כ קצת צער כמוכן
 שהחיד מרגיש מתיקת המאכל אך שינוי הוסת נודם
 לו קצת צער במיעוי ג"כ פטור דעכ"פ לא מיקרי זה
 עונג שבת ורע רגם זה שכתב שמי שמויק לו פטור
 אפילו אם בשעתו נהנה אך שאח"כ מויקו כבריאותו
 ג"כ פטור ופשיטא הוא וכן מי שמאכל פלוני לא ערב
 לחכו לא יאכלנו בשבת ראין זה עונג :

ך וכתב רבינו הרמ"א וכן מי שיש לו עונג אם יבכה
 כרי שילך הצער מלכו מותר לבכות בשבת עכ"ל
 וכונתו ברורה רגם בצער ממילי רעלמא כשיש לו
 ממת או מהפסד ממון וכיוצא בזה דודאי אסור
 להצטער בשבת אמנם אם עכ"פ אין ביכולתו להפג
 הצער מלכו עד שיבכה שכן הוא דרך בני ארם שע"י
 הכחית הוקל הצער מותר לו לבכות רגם זה הוא
 עונג שע"י זה יצא הצער מלכו ואיתא באגדה שתלמיד
 ריע מצאוהו כוכה בשבת ואמר עונג יש לי ויש מי
 שפידש שזהו מדוב רביקותו בהקב"ה כמו שמצוי
 בהמתפללים בכונה שכן מצינו בר"ע בזהר חדש שבאמרו
 שיד השירים נעה בבכייה מפני שירע עד היכן הרברים
 מניעים אב"ל לבכות על צער וודאי אסור דא"כ כל
 מצטער יבכה ותמה על רבינו הרמ"א ומ"ו סק"ט :

ך ולרעתי דברי רבינו הרמ"א נכונים מאד וכודאי
 רמעשה דאגרה עניין אחר הוא מהך רווהר חדש
 דאם היתה כמעשה זו לא היו התלמידים מתפללים על
 ככיתיו וגם הוא לא היה צ"ל עונג הוא לו רפשיטא
 שהם ככיות של שמחה התפעלויות מסודי סודות
 שכתוה"ק אלא וודאי רבכה מאוזה צער ולזה שאלוהו
 והשיב שע"י יש לו עונג ומה שהקשה דא"כ כל מצטער
 בכה הלא רבינו הרמ"א מפורש אומר דרוקא כמע"ו
 יצא הצער מלכו ובלא"ה אסור וכ"כ נת"ס וכן הלכה :

ך אמנם בתענית חלום אמרו חז"ל ומענית י"כ : דיפה
 תענית לבטל החלום רע כאש לגעורת ודוקא בו
 ביום ואפילו בשבת כדי לבטל צער נופו ורש"י אך
 רצריך להתענות אח"כ ביום א' על מה שהתענה בשבת
 ואע"ז דהתענית עונג הוא לו מ"ם הרי ביטל עונג
 שבת ולכן צריך תענית לתעניתו וטוה ולא דמי לרינים
 הקורמים כשביטל עונג שבת מפני שהאכילה מויק לו
 או מפני שינוי וסת שא"צ תענית לתעניתו דהתם אין
 המניעה מפני רצונו אלא מפני העדר יכולתו אב"ל
 בחלום אם ירצה לבלי להשניח בהחלום הרשות בידו
 ורוב חלומות הכ"ס הם כמו שאמר קה"ת וה' כי ברוב
 חלומות והבליים וגו' אלא שרצונו לחוש להחלום ומי
 יאמר שיש בו ממש ואולי ביטל עונג שבת בתגם
 ולכן צריך תענית לתעניתו :

ך ואם ביום ראשון הוא תענית צבור צריך להתענות
 יום אחר רביין רצריך כפרה על מה שביטל עונג
 שבת אין זה כפרה כמה שמוכרח להתענות ומג"ל סק"ט
 ואפילו אינו ת"צ אלא שרגיל תמיד להתענות בו כגון
 ער"ח או ימי סליחת אינו עולה לו נסו אך אם אינו
 רגיל להתענות או שאינו משלים תמיד ועתה משלימו
 עולה לו וי"א רגם תענית נמיר עולה לו גם לזה ומ"ו
 סק"ט ודאיה מהא רקיי"ל ריוצא ירי חובת שלמי שמתה
 בירט בנדרים ונדרות והג' התענית עולה לכאן ולכאן
 וכיון דהוה ספיקא דרינא ובמילי דרבנן יכול לסמוך על
 המיק"פ מי שהתענית קשה עליו ולעניד העיקר כהרא
 שהדי אפילו במילי רכפרה מצינו כן ההילדת שמביאה
 חובתה קן לחמאת וקן לעולה אמרו בזבחים וה' : דאם
 עברה על כמה עשין נתכפר לה בעולה זו ועולה
 מכפרת אחייבי עשה ע"ש הרי להריא דרע"ג דנתחייבה
 בהעולה בחיוב קרבן יולדת מ"ם מכפר על שארי עשין
 וכ"ש רזה התענית מכפר גם על מה שהתענה בשבת וזהו
 דאיה ברורה ומ"ס המג"ל כפרה ככדי לא אסכחן מולי
 פ"ד התל"ה אחר כן וזה עניין זל"ו דכסס פירושו כפרה
 בלא חתן דמיס כ"ג עירוש"י כונחיס ז"ו :

ך הך רתענית לתעניתו אינו בהכרח על יום מחר
 דיוקא ואם קשה עליו להתענות ב' ימים זה אחר
 זה לא יתענה ביום ראשון ויתענה אח"כ וכ"ש אם
 היה ביום ראשון ר"ח או הנוכה ופירים או י"ם אפילו
 י"ט שני של גליות שאין להתענות ער אח"כ וכן
 בשאר ימים שאין מתענים בהם יניח התענית על
 אח"כ יש מי שאמר דבשאר ימים שאינם אלא מנהג
 מתענה

מתענה כדמשמע מספר חסידים שכשהתענה ת"ח ביום יתענה למחר והוא אסור חנן וממילא דכל הימים כבר ר"ח וחנוכה ופורים כן הוא ומנ"א סק"ד ולא אבין רביון דאין הכרח לכו ביום למה לו לבטל מנהג כזה שבכל תפוצות ישראל נהגו איסור להתענות בהם וכ"כ בפרישה שאין להתענות בהם ע"ש ויכ"כ הא"ר והת"ש וכס"ח נ"ל כוונה אחרת ולאו דווקא למחר קאמר אלא קמ"ל דאם הלם לו ביום"ט ראשון וכיו"ט אחרון והתענה בשניהם די לו במיתב תענית לתעניתו יום אחד ע"ש ודו"ק וכוונה ויקהל ד' ר"ז : מטעם דווקא למחר ע"ס : וזה שאמרו בברכות ולי"א : כל היושב בתענית בשבת קורעין לו נזר דינו של שבועים שנה פירשו רבותינו רבתענית הלום מיידי ומוס' נכס ר"ח וכשיושב בתענית הלום בשבת פירש בה"ג שאמר ענינו באלקי נצור ואפילו קובע ברכה לעצמו כיון שאינו בתוך י"ח וס"ס אבר המור והש"ע בסע' ו' כתבו המתענה בשבת אומר ענינו בלא חתימה אחר סיום תפלתו וכוללו באלקי נצור עכ"ל ויאמר אחר הפלתו רבון העולמים נלוי וידוע לפניך שרצוננו וכו' כמו בחול ויכול-לומר אלקי ער שלא נוצרתי וכו' ואף שמסוים יה"ר שלא אחמא עוד ובקשת תהנה אסור בשבת זהו בשאלת צרכיו ולא בענייני חמאים לבקש שלא יחמא ומנ"א סק"א :

הראש מראים לו חזיונות ודמיונות ולית בהו ממשא : יב וז"ל רבינו הב"י בסע' ה' י"א שאין להתענות ת"ח בשבת אא"כ ראוהו תלת זמנא וי"א שבומה"ז אין להתענות ת"ח בשבת שאין בקיאיין בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע והעולם אמרים שנמצא בספרים קדמונים שעל שלשה חלומות מתענים בשבת וא"ל הן הרואה ס"ת שנשרף וכו"ה תפילין מנ"א או קרנית ביתו או שיניו שנפלו ונמדרש מקן סמו ל"א סתלד זכר וכן היה ע"ס וי"א הרואה יוה"כ אפילו שלא בשעת נעילה וי"א כשעת נעילה וי"א הרואה שקרא בתורה וי"א הרואה שנושא אשה והא ררואה שיניו שנפלו רווקא שיניו אבר לחיי ששורו הלום טוב הוא רמתו היועצים עליו רעה ונ"ל שהחלומות שאמרו כפ' הרואה שהם רעים גם עליהם מתענים בשבת עכ"ל וצריך אדם לדקדק שהרבה רכרים הולכים אחר השם בלשון כגון שונרא שינרא ומנ"א סק"ו ולא יתענה על חלומות שהם הפסד ממון אלא על רבר שמחלפין שבת וס"ס נכס ס"ח :

יג ואף על הג' חלומות שנתבאר שמתענין עליהם יש מי שכתב רנ"ם עליהם אין להתענות אא"כ נפשו ענומה עליו וכשיתענה ימצא נחת רוח ואני רניל לפסוק שיתענה ב' ימים בחול וס"ס סק"ו נכס ט"ה ויש מי שכתב דנפשו ענומה יתענה בכל החלומות ובאלו הג' יתענה אפילו אין נפשו ענומה וס"ס נכס כ"ח ונראה להק"ף שלא להתענות רהא להתענות בשבת איסור דאורייתא הוא וס"ס ויש מי שכתב בלשון זה אם הוא נברא רלא קפיד בחלום רע או שהתענית רע לו ומצטער הרבה בו יותר ממה שמצטער מפרח החלום אסור להתענות בשבת ואף בחול אינה מצוה וס"ס נכס ריב"ט ופשיטא כשהדרר ביום או שישין בכרם מליאה דאין בזה שום כמשות כמ"ש ועתה נזהרים לילך אל החכם שבעיר לפתור לו החלום והוא פותרן לטובה ולברכה ולא דיניל ארם בחלומות : יד איתא בגמ' וק"ט . כתוב בשבת וכברתו רב אמר להקדים זמן האכילה מבחול וזהו כבורו ורס"ו ושמואל אמר לאחר מבחול וזהו כבורו שהוא מתאוה לאכיל וס"ס ולא פליגי דזה תלוי לפי טבעו ואם הקרימה לאכיל עונג הוא לו כגון שנתעכלה סעורת הלילה יקרים ואם האיחור עונג לו כגון שעדיין לא נתעכלה יאחד :

מך ואמרינן שם עור אמרו לו בני ר"פ בר אבא ר"ב פפא

פפא בנזן אגן דשכיח לן בשרא וחמרא ככל יומא כמאי נשנייה אמר להו אי רנילותו לאקדומי אחריה או רנילותו לאחריה אקדומיה ולכן מי שהוא עשיר ואוכל בכל יום מאכלים טובים יעשה השינוי בשבת להקדים מעט זמן או לאחר מעט זמן ובה יהיה היכר לכבוד שבת ונ"ל דה"ה אם אוכל בשבת כחדר נאה ממה שאוכל בימות החול הוי ניכ היכר לכבוד שבת וכן אם משתמש בשבת בכלים יקרים ובחול אינו משתמש בהן וכן כל כיוצא בזה ונ"ל למה לא :
זוה ר"ס נכטין זח :

בתפלות בשבת אבל אין תוקעין בשופר אמ"כ תוקעין לקבץ את העם לעזר לאחיהם ולהצילים דהוי פקוח נפשות ובס"י תקעו יהבאר יותר בזה :
יז ונדרף מפני רוח רעה זהו סין מחלה מסיכנת ויש שרוצין להמית א"ע לטבוע בנהר או ליתקן וה"ה לכל חולה שיש בו סכנת היום וזעקים ומתחננים ומתפללים וכן נהגו לומר צלותות ותפלות על החולים המסוכנים סכנת היום וכן נהגו לברכו בבה"ב ולשנות שמו ולומר תהלים בעבורו אם הסכנה נדולה דבו ביום אבל בסתם חולה אין עושין כן אלא מברכין מי שנידך ואומרים שבת היא מלועוק וכו' וכמ"ש בס"י רפ"ז ע"ש ומקשה ליתר הוא בכלל חולה שיש בה סכנת היום ויכול לברך את החולה אע"פ שהוא בעיר אחרת ולא הישיגין שמא סת רוב חולים לחיים אמ"כ הניחו נוסס דאו אין מברכין אותו אמ"כ ידוע שהוא חי ופס"ת סק"ג שהניח כעס מהר"ל דבר תמוה שזין מברכין לחולה שאינו בעיר דשמא מת וכו' ודמי כוחת מהר"ל על חולה מסוכן גדול שקרוב לנסיסה :

רפ"ט [להדברות במעודת שחרית של שבת וכו' ה' מעיפים] :

א ויהיה שולחנו ערוך בבוקר ביום השבת לכבוד המעודה השנייה והמטות מוצעות ואצלינו הכמאות שיושבין עליהן יעמדו מסודרים כמו שהצפין על אורה נכבד ומפה פרוסה על הפת כמו במעודת הלילה ואמרו חכמים בפסחים וק"ה . דכבוד יום קודם לכבוד לילה כגון אם אין לו יין הרבה או מיני מנרים יניחם למעודת היום ונ"ל! ולא למעודת הלילה וכן כל מאכלים מיבים שאפשר להבינם על מעודת היום המה קודמים למעודת הלילה וע' במ"ש בס"י רע"א מע"מ ו' ואין לשאיל דאם כבוד יום קודם לכבוד לילה למה קידוש בלילה ראירייתא וביזם מדרבנן דהו לא מפני המעודה אלא מפני כניסת השבת ואדרבא דקידוש היום אינו אלא מפני כבוד המעודה דאל"כ מה מקום לקידוש זה הלא כבר קדשוהו ככניסתו אלא וודאי דהקידוש הוא לכבוד המעודה :

בוסף ולא בלילה שלא היתה שום עבודה של שבת ועוד דעיקר תוקף הזמן הוא ביום כראיתא בשבת ונ"ל : בויכוח של יצחק לעתיד לבא דל פלגא דרלילותא וכו' ע"ש ובעירובין ונ"ה . אגן פועלי דימאא אגן ע"ש :
ג וגם ביום צריך לקדש על כוס יין קודם המעודה מדרבנן וממנו זה ממקרא דזכור את יום השבת לקדשו ופסחים ק"ו . ע"ש ולא משום דיום משמע יום ולא לילה רזים הוא מעל"ע כדכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד אלא רהאי יום הוא במיתר דהוה מצי למיכתב וזכור את השבת לקדשו ומעמד של קידוש זה הוא מפני כבוד היום והמעודה כמ"ש במעי' א' ומצאתי ראייה לזה מהשאלות יתרו וס"י ל"ז שהביא הרשב"ם בפסחים שם וי"ל אתאי כסא דחמרי וברוכי ומשתי משום כבוד שבת לחלק בין סדת שבת לסדת חול עכ"ל דרי דעיקר הקידוש הוא רק משום כבוד ולכן אין בו רק ברכת בפה"ג ובנמ' שם קראו לה קידושא רבה עד סני נהור ועיר מפני שברכה זו יש בכל הקידושים ונ"ל ורש"ס ע"ס ויש שאומרים קודם הקידוש פסוקי זכור את יום השבת ויש שמתחילין על כן בך אם כי הוא באמצע הפסוק ראין

ב והמעם רכבוד יום קודם נ"ל משום דעיקרי המעודות הם ביום ולא בלילה ומה"ס סליה עכו"ס ד"ה נת ויאל) ועוד דבלילה הלא אכל ביום בע"ש וא"א להיות המעודה תביכה. עליו כביום השבת ועוד דבמקדש דהתה עיקר הקדושה הגיכרת ביום שהקיינו בו קרבן

וקודם מוסף אמור עד שיקדש כמ"ש בס"י רפ"ו:
 הן קידוש זה אין מקדשין על הפת ואע"ג רבליה
 מקדשין על הפת בשם יש היכר שהוא קידוש
 מפני ברכת הקידוש אבל ביום שאין בו רק הברכה
 שיברך המוציא א"כ לא ניכר הקידוש כלל ולכן במקום
 שאין יין מצוי יעשה קידוש על יי"ש או שכר או שארי
 משקין אף רבליה לא התרנו זה לכ"ל הדיעות שיש
 סוברים רווקא על הפת כשאין יין כמ"ש בס"י ער"ב
 אכל בשחרית הכל מודים מהטעם שנתבאר ואפילו
 לא היה חמר מרינה ראיה הפסד יש בזה רחא אין
 כאן רק הברכה שלה ועכ"פ יהיה היכר לקידוש וכ"כ
 רבינו הב"י בספרו הגדול ע"ש וזמנ"א סק"ג ולפ"ז
 נלע"ד דאם אין שום משקה יכול לקדש גם על חלב
 כרי שיהיה היכר ואם אין שום משקה אוכל בלא
 קידוש כלומר שיברך המוציא על הפת ויכוין לשם
 קידוש והיינו שמקורם זה לא יאכל מאומה רמה יעשה
 כיון שאין לו ואם גם פת אין לו יאכל שארי דברים
 רמה לו לעשות (ס"ק"ז):

ראין כונתן להפסוק אלא להקדים דברים וי"א מוסר
 לרוד ד' רועי וי"א פרשת בויבין אכל מנמ' שם מוכח
 להדיא שלא אמרו שום דבר ורק פתחו בברכת הנפח
 ושאו ולומר סס ר"א חיקלע וכו' חכדי כל הנרכות כפ"ג
 אמרי כדש"א וכו' נחין וסחי ע"ש וזיכין כארנו בס"י רפ"ג
 שאינו נכון לאומרה קודם הני היום ע"ש וכן ראיתי בילדמי
 נגדונים שלא אמרו כלום קודם הקידוש הנה:
 ה ואחר הקידוש יסור ידיו להסעודה על לחם משנה
 כמו בליה ויסעוד ויש נוהגים לאכול מיני מתיקה
 אחר הקידוש כמו לעקא"ך ועוד מאכלים ואם אוכל מיר
 א"צ על זה ברכה אחרונה כמו שבררנו זה לעיל בס"י
 קע"ז ע"ש אך אם אוכל לאחר זמן פשיטא שצריך
 ברכה אחרונה אמנם כבר כתבנו בס"י רפ"ט סעיף י"ב
 שרעה הקרמונים לא היה נוחה כלל מאכילת מיני
 מתיקה לאחר קידוש אלא שאחר קידוש יסור ידיו
 ויאכל הסעודה ע"ש וקודם קידוש אמור לשעום כלום
 אפילו מים כמו בליה ואמנם קודם התפלה מותר
 לשותות חמין מפני שעדיין לא הל עליי חובת קידוש

רי"ן [להרבות בפירות ולקבוע מדרש וכו' ג' סעיפים]:

לקרא בנביאים ולרדוש בדברי אנרה והמור הביא
 מדרש שאמרה תורה לפני הקב"ה כשיכנסו ישראל
 לארץ זה רץ לכרמו וזה לשרדו ואני מה תהא עלי
 אמר לה יש לי זוג שאני מוונן לך ושבת שמו והם
 במילין ממלאכתן ויכולין לעסוק כך ע"ש וכתנחומא
 פרשה ויקהל מתחלת התורה ועד כאן אין בה פרשה
 שנאמרה בה קהלה בראשה אלא זו בלכ"ד ולמה כך
 אלא אמר לו הקב"ה למשה רד ועשה לי קהלות
 גדולות בשבת כרי שילמדו הדורות הבאים אחריו
 להכנס בבתי כנסיות ובתי מדרשות לצמוד בהם תורה
 לדברים ואם אתם עושים כן מעלה אני עליכם כאלו
 המלכתם אותי בעופמי וכו' עכ"ל וביותר מוסף עסק
 התורה בשבת על הבע"ב המרורים בכל ימות החול
 בפרנסתם כמ"ש ריש ס"י רפ"ח ע"ש:
 ג ואסור לקבוע סעודה בזמן בה"מ כראיתא בניטין
 ולי"ח: בהני תלת מילי נחתי בע"ב מנכסייהו וחר
 מהנך רקבעי סעודתא בשבתא בעירן כי מדרשא וכן
 המנהג אצלנו שהלימוד והררשות הם עד מנחה ואחר
 מנחה הולכים לאכול הסעודה שלישיית וכתב כ"ד א"ר א"ס
 הדוגם חמסין הנכה עד שלא יאכל זמן לסעודה שלישיית
 ילך לקיים תנות סעודה קלישיית):

א מצוה להרבות בשבת בפירות ומגדנות וריחות
 טובים מפני שני טעמים האחד משום עונג שבת
 והשנית כרי למלאות מאה ברכות שחמירים הרבה
 בשבת כמ"ש בס"י מ"ו ואף שיש תקנה לשמוע הברכות
 מפי העולים לתורה כמ"ש שם מ"מ טוב יותר שיברך
 בעצמו והיינו ע"י ריכוז פירות רק יזהר שלא ירבה
 בברכות חנם והיי ככרבה לבטלה כמ"ש בס"י רמ"ז
 והיינו אם יש כמה מיני פירות לפניו שברכתן העץ
 יברך על אחת ויכוין לפטור כולם וגם כסתמא כן
 הוא ואם ירצה לברך על אחת מהן ולכוין שלא יפטור
 השאר הוי כרבה לבטלה כמ"ש בס"י ר"ז סעי' י"ב ורק
 בזאת יכול לקיים לצוות לבלי להביא לפניו כל הפירות
 ביחד אלא אחת אחת ויכוין שלא לפטור רק אותה
 המין שלפניו ואף רגם בזה יש אוסרין משום דהוי
 ברכה שאינה צריכה מ"מ בשביל להשלים מאה ברכות
 יכור לעשות כן כמ"ש שם ואם רניל בשנית צהרים
 אל יבטלנו רעונג הוא לו ושינה בשבת תענוג ואסור
 לומר אישן כרי לעשות מלאכה בערב ואפילו כרי
 לפטור בערב רהו כמין משבת לחול אלא יישן כרי
 לנה בשבת:

ב ואחר סעודת שחרית ואחר השונה קיבועים מדרש

רצ"א [דין מעודה שלישית וכו' י"ב מעימים]:

א ויהא זהיר מאד לקיים מעודה שלישית ואמרו חז"ל וק"ה: דכל המקיים מעודה נ' נצול משלש פורעניות מחבולו של משיח ומדינה של ניהגם וממלחמת נוג ומגז וז"ל יוסי יהא חלקי עם מקיימי נ' מעודות כושבת והלבוש כתב שהם מן התורה כדכתיב תלאת היום ע"ש ואם אפשר שאינן ממש מן התורה מ"מ ודאי מתקנת משה רבינו הם שכן קיבל מסיני והם מרמזים נגד נ' אבות נגד תורה נביאים וכתובים ובשעה שניתן להם המן ניתן להם על נ' מעודות כדאימת כמכילתא שהביא כאן הסוד והבאנוהו לעיל סי' רע"ד ע"ש ודברים גדולים ונוראים תלויים בנ' מעודות אלו ומבוארים כזהר בכ"מ:

ב ולכן יהא זהיר בזה וכן אמרו חכמים חייב אדם לאכול נ' מעודות בשבת ואפילו אם הוא שבע דיו שיאכל פת בכביצה ומעט יותר דכביצה היו אכילת עראי ואע"ז כנגמ' וק"ה: משמע דרי בכיות וממסע זה יש חולקין באמת ע"ז זה וז"ל נטע מעימ' אמנם כבר כתבנו במ"מ רע"ד דהוה מצד הרוחק ווראי יצא בכיות אבל לכתחלה צריך יותר מכביצה ע"ש ואם אי"ל לו בל"ז לאכול אינו חייב לצער א"ע והחכם עיניו בראשו ולא ימלא בטנו במעודת הכוכר כרי ליתן מקום למעודה שלישית והלילה לבטל המצוה הנדולה הלזו ומי שלא אכל כליל שבת יאכל הנ' מעודות ביום וכן בי"מ מי שלא אכל בלילה יאכל שני מעודות ביום וגם יאמר הקירוש של לילה ומנ"ה סק"ג):

ג וחסנה משיניע זמן הסנחה רהיינו משש שעות ומחצה ולמעלה ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצות מעודה שלישית והטעם בארנו בס' רפ"ח סעי' ב' ע"ש ודע דמדוברי כל רבותינו מבואר דמעודה שלישית אינה נוגעת לתפלת סנחה ואפילו קודם שהתפלל מנחה יכול לאכול המעודה השלישית ואחר מנדולי רביתינו אוסר לאכול אחר מנחה כמבואר בתוס' פסחים וק"ה. נטע ר"ה) מפני שנמצא במדרש שאכור לשתות מים בין מנחה למעריב בשבת:

ד והנה לשיטת הר"ף והרמב"ם בס' רל"ב ראפילו מעודה קטנה אסור אפילו סמוך למנחה גדולה פשיטא שמוכרח להתפלל מנחה מקודם אם לא כשהתחיל קודם הצות ינמשך עד אחר הצות כמו שיתבאר אמנם לשיטת החולקים שם יכיל לאכול

מקודם וחכמי הקבלה כתבו דדוקא אחר מנחה שכל מעודה נתקנה אחר תפלת הש"ך לזו המעודה ונמצא שיש נ' דיעות בזה. האחת דדוקא קודם מנחה. והשנית דאין קפידא וברצונו כן יעשה והו' דיעות רוב הפוסקים שלא דיברו בזה ש"מ דאין קפידא. והשלישית דדוקא אחר מנחה ומנהיגו כדיעה שלישית אך אם יש טעם שאין ביכולתו אחר מנחה או שקשה עליו אחר מנחה יכול לקיימה קודם מנחה וכן המנהג ופשוט הוא רנ"ט נשים חייבות במעודה שלישית דבכל מילי רשבת מזוהרות נשים כאנשים והרבה שאין יודעות מזה ויש להודיען ולהזהירן שישמרו לקיים מצות מעודה שלישית:

ה וכל רבינו הרמ"א י"א דאסור לשתות מים בין מנחה למעריב בשבת דאז חוצים הגשמות לניהגם ועל כן אין לאכול מעודה שלישית בין מנחה למעריב אלא יאכל אותה קודם מנחה וי"א דיותר טוב להתפלל מנחה החלה וכן נהגים לכתחלה בכל מדינות אלו וס"מ אין לשתות מים מן הנגרות אבל בבית שרי וכ"ש שאר משקין דשרי וי"א דאין אסור אלא תוך י"ב חדש של אביו ואמו וי"א דאיסור זה של שתיית מים אינו אלא בע"ש עכ"ל ביאור רבריו דיעה ראשונה סוברת לאכלה קודם מנחה מפני איסור שתיית מים דע"פ הרוב שותף בתוך המעודה ודיעה אחרונה סוברת דיותר טוב אחר מנחה מפני האיסור לאכול קודם מנחה ועמ"ה סק"ה ואי משום איסור שתיית מים זהו רק כנהרות ועוד רשאר' משקין סתור וישתה שארי משקין ועוד דאין זה אלא באבלות י"ב חדש ולכך זה י"א דכוונת המדרש הוא על ע"ש ודיעה ראשונה לא חששה לאיסור אכילה קודם מנחה רה"לכת לשיטתה בס' רל"ב רבסעודה קטנה אין שום חשש ע"ש:

ו יש מי שכתב שאם התחיל במעודה שלישית קודם הצות ונמשכה עד אחר הצות יצא רה"א עכ"פ אבל אחר הצות אבל אם יודע שתמשוך מעודתו עד אחר הצות אסור ומנ"ה סק"ג) ואין שום טעם בזה ואדדבא איפכא מסתברא ראם ידע שתמשוך עד אחר הצות והיתה כוונתו מתחלה למעודה שלישית למה לא יצא ואם לא ידע שתמשוך עד אחר הצות ונמשכה ממילא והיא לא כיוון למעודה שלישית נראה רלא יצא ואפילו אם נאמר דנ"ט בכח"נ יצא אם כבר קיים מעודה שנייה' דלא

שחרא כוונתו לשמים וחינו שלמי טבעו נכון לו לאכול כך או כך כמו שנתבאר :

י כתב הרמב"ם בפ"ד דין ט' חייב אדם לאכול ג' מעורות בשבת אחת ערבית ואחת שחרית ואחת במנחה וצריך להזהר בג' מעורות אלו שלא יפחות מהן כ"כ וליהוסיף מותרו ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה סועד ג' מעורות ואם היה חולה מרוב האכילה או שהיה מתענה תמיד פטור מג' מעורות וצריך לקבוע כל מעודה משלשתן על היין ולבצוע על שתי ככרות וכן בימים עכ"ל ומשמע דמצריך כוס לקידוש גם במעודה שלישית ותמהו עליו דלא מצינו בנ"מ רק קידוש פעם אחת ביזום כמו בלילה ולזה כתבו דאין כוונתו על הקידוש אלא שישתה יין במעודה כדרך מעודה חשובה ונ"מ מיהו דעת המקובלים שגם במעודה שלישית צריך כוס יין לקידוש ומימינו לא שמענו מי שעשה כן וז"ל הש"ס בסידורו לוקח הכוס בידו ולע"מ טאניו מחוייב וכו' לפי חכמי האמת צריך ג"כ לקדש במעודה שלישית וכו' ע"ש אבל בפרע"ה שער השבת ספ"ג כתב וז"ל והנה אין ראוי לקדש על היין במעודה זו וכו' בחמ"ט מעודה צריך לשתות יין וכו' עכ"ל וזהו חמ"ט הרמב"ם לפי' הכ"מ וכ"כ בתפנת חסידים ד' ע"ט . ואם נה ואם נה כיוון הרמב"ם ז"ל לדברי המקובלים והוא פלא ואין לרבינו לנסות הפת במעודה שלישית וכו' ע"י רז"ס סעי' י"ד :

יג וזה שכתב הרמב"ם דצריך שתי ככרות וכמה מרבתינו שכתבו כן אבל הטור והמרדכי הביאו ממכילתא דמעודה שלישית די באחת שכן היה בעת שאכלו המן ע"ש והבאנו זה בר"ם דע"ד ע"ש ועפ"ז יש מקילים במעודה שלישית לבצוע על חלה אחת ואינו ראוי לעשות כן אלא אם א"א להשיג שנייה שכן דעת רוב הפוסקים וגם מלשון הש"ס וק"ו : חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת מבואר דעל כל המעורות קאי ולכן י"א דאם אוכל יותר מג' מעורות צריך ג"כ לחם משנה ומ"מ שם נאס נאון ע"כ וזה שכתב וכן ביו"ט קאי על לחם משנה ולא על מעודה שלישית :

יד כתב הטור י"א שיכול להשלים מעודה שלישית במיני הרנימא מאכל העשוי מחמשת מיני דגן וכו' ור"י היה אומר דכיון דלפינן ג' מעורות מג' פעמים היום דכתיב בני מן צדיק לצשותה כפת עכ"ל ונראה ברור שכן הוא מסקנת הטור דדיוקא פת ונ"מ ובהכרח שכן היא שהרי במן הניחו חלה אחת למעודה שלישית ונ"מ וז"ל רבותינו בעלי הש"ע בסעי' ה' צריך לצשותה

דלא בעינן כוונה לשמה לשם מעודה שלישית מ"מ כשידע שתמשוך וכיוון לזה פשיטא רציא ואין שום מעם לומר דלא יצא בכה"ג וכן עיקר לדינא וגם הת"ס תמה עליו וכתב דוודאי יש מעות הקדוש ע"ס והפרמ"ג והמח"ס המן כוונתו מפני איסור אכילה קודם מנחה ע"ש ודברים תמוהים הם שהרי כבר נסקקה הלכה נמי' רל"ג ללא כהר"ף והרמב"ם ועוד דמה עניינו לכאן והא"ר רונה לומר דגם בנמשכה לא יצא דלזלינן אחר ההתחלה ולא הפסיתו לדבריו ונהו עיקר מהמנ"א וד"ק :

ז כתב רבינו הב"י בסעי' ג' אם נמשכה מעורת הבוקד ער שהגיע זמן המנחה יפסיק המעודה ויברך ברהמ"ז ויטול ידיו ויברך ברכת המוציא ויסעוד ונכון הדבר שאם לא היה עושה כן מאחר שנמשכה מעורת הבוקד ער אותה שעה לא היה יכול לאכול אח"כ אלא אכילה גסה עכ"ל מפני דבר זמן האכילה האיצטומכא פתוחה ויכולה לקבל משא"כ אח"כ ומ"ו ומנ"א אך טוב להפסיק מעט בכרי תורה או במיזל ונ"מ :

ח ונ"ל ברור דזהו להידור בעלמא אבל בדיעבד אפילו לא הפסיק מעט אלא מיד אחר ברהמ"ז נטל ידיו ג"כ יצא ויש מי שכתב דאותם שנשארים במקומן לא יצאו ידי חובתם דהוי במעודה אחת ומנ"א סק"ו נ"ס מהר"ל ולע"ד אינו כן אלא לדעת התוס' בשבת וק"ו . שאוסרים לחלק מעורת שחרית לשנים וחששו לברכה שאינה צריכה ע"ש אבל אנו קי"ל כהרא"ש ורבו מהר"ם מר"ב שכתבו שנכון לעשות כן דכיון שעושה משום מעודה שלישית אין כאן משום מרבה בברכות והם עצמם עשו כן למעשה ובתשב"ץ כתב שמהר"ם בחורף שהימים קצרים היה עושה מעודה שלישית על השלחן מיד אחר ברהמ"ז וכו' והטור כתב שכן היה עושה אביו הרא"ש ו"ל ולא הזכירו כ"כ להפסיק אלא שבמרדכי כתב שטוב להפסיק ע"ש ולא לעיבובא וכן מטמע מכל הפוסקים וכן עיקר דינא :

ט וכל זה למי שקשה לו לאכול אחר מנחה או סיבה אחרת אבל מי שיודע שאפשר לו לאכול אחר שיתפלל מנחה עם הצבור לא יעשה לכתחלה מעודה שלישית קודם מנחה מיהו אם עשאה יצא ואפילו בשבת שהוא עו"מ אם יכול לאכול קודם שעה עשירית לא יחלק מעורת שחרית לשתיים לכתחלה ומנ"א סק"ו והכלל מזה שלא כל המבעיות ש"ן יבלבד

לעשותה בפת וי"א שיכול לעשותה באחר מחמשת מיני דגן ושמכין מוונות וי"א שיכול לעשותה בדברים שמלפתים בהם את הפת כבשר ודגים אבל לא בפירות ורא ראפילו בפירות יכול לעשותה וסברא ראשונה עיקר שצריך לעשותה בפת א"כ הוא שבע ביוהר או במקום שאי"ל לאכול פת כגון בע"פ שחל להיות בשבת עכ"ל והנה גם דעת בעלי הש"ע העיקר לדינא

שצריך פת וכיון שדעת הר"ף והרמב"ם והרא"ש והסוד והש"ע שצריך דווקא פת חליצה להקל בזה ועבירה גדולה ביר המקילים בזה לצאת במיני חרניפא ויש להוהיר על זה מאד מאד ואין היתר כי אם לחילה והמולוים בסעודה שלישית לצאת ידי חובהם בלא פת עתידים ליתן את הרין ועמנ"ל ר"ס זה והוא דבר תימא ומה כגון יניח מעט פת לסעודה שלישית ע"ס הו"קו :

רצ"ב [דין תפלת מנחה בשבת וכו' סעיפים] :

א אומרים אשרי ובה לציון דבכל יום אומרים אותו בשחרית ובשבת שבלא"ה יש אריכות בשחרית הניחורו למנחה ואומרים חצי קריש ואח"כ אומרים פסוק ואני תפלתי ע"פ המדרש שמקודם כתיב ישחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר אמר דוד לפני הקב"ה אע"פ ששתינו ואני תפלתי כך ד' כלומר רשארני בני אדם שותים ומשתכרים ועוסקים בהוללות ואני כשאשתה עוסק אני אח"כ בתורה ותפלה ולכן ביו"ט דליכא קריאת התורה אין אומרים אותו ועוד דעת רצון הוא רק בשבת במנחה ונקרא בזה דעת רדעין והו"ק בשבת כירוע ולכן בשבת אף כשמתפלל ביחודות או במקום שאין ס"ת מ"מ אומרים אותו ועמנ"ל סק"ל וכן הוא בזה תרומה :

והפ"ך הניחו הקריש של קריאת התורה לאמרו לפני התפלה וכן בכל קריאות התורה דמנחה כמו בתענית ציבור ובת"כ ויוה"כ והכל מטעם שבארנו ואחר חרות ס"ת להיכל עומד הש"ץ ואומר קריש והציבור מתפללין והש"ץ חוזר התפלה בקול רם ואומרים קריש וי"ט שה"ץ אומר קריש והגבור מתפללים קודם באכניסיה הס"ת להיכל ואין כדאי לעשות כן שהרי הנוהג הס"ת עוזר לפני המתפללים :

ב ואומר הש"ץ חצי קריש ומוציאין ס"ת ואומרים והי בנסיע הארון בריך שמה גדלו וכו' ואין אומרים שמע ישראל כבשחרית ולא ירעתי טעם בזה ואולי מפני שבמס' סופרים פ"ד מבואר שעל המפטיר לומר שבע ישראל ע"ש ולכן בשאין מפטיר אין אומרים אורו ועומדין כשמוציאין הס"ת וכן בשעת קריש נהגו לעמוד וממילא שעומדין גם בשעת אמירת ואני תפלתי שאינו כראי לישב בשביל רנעים אחרים ויש מי שאומר שראוי לעמוד בשעת אמירת ואני תפלתי וכו' ואינו רואה שים טעם בזה והמנהג הוא מפני הטעם שכארנו :

ך וגם יו"ט שחל בשבת קראין מפרשה של השבוע ולא מעניין יו"ט דאין קריאה ביו"ט ורק התפלה היא של יו"ט ומתפללין אתה אחר ועיקר התפלה היא רצה במנוחתינו מקדש השבת אלף שמקרימין באתה אחר כמו בכל תפלות של שבת שמקרימין מקודם ותקנו ג' דברים אתה קרשת ישמח משה אתה אחר כנגד ג' שכתות אתה קרשת כנגד שבת בראשית ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה ואתה אחר כנגד שבת שלעתיד ועודו ואומרים ומי כעמך ישראל וכו' ואתה במדרש שלשה מעידין זה על זה הקב"ה ישראל ושבת הקב"ה וישראל מעידין על השבת שהוא יום מנוחה ישראל ושבת מעידין על הקב"ה שהוא אחד הקב"ה ושבת מעידין על ישראל שהם יחידים וכו' :

ה ואומרים אברהם יגל יצחק ירנן יעקב ובניו ינחו בו דאיתא במדרש יגל יצחק ירנן יעקב וכו' וכו' בשעה שנתכשר לא יירשך זה בא שמחה ויגל בלבו שנאמר ויפול אברהם על פניו ויצחק יכיון שטקרא זה קאי על אברהם וכתוב ביה אבי צדיק הוה יצחק צדיק ובצדיקים כתיב רננו צדיקים והוה יצחק ירנן יעקב ובניו ינחו בו רכתיב בו ויחן את פני העיד ואמרו במדרש מלמד שקבע תחומין מבער יום הרא אמרה שיעקב וכו' שמוי את השבת אבל אברהם ויצחק לא כל בניהם שמוי דלא ישמעאל ולא עשו שמוי

ו וקורין בתורה מפרשת השבוע הכאה עשרה פסוקים לתלתא גברי כהן לוי ישראל וזהו מתקנת עורא בשביל יושבי קרנות כמ"ש בס"י קל"ה ואינו אומר קריש אחר הקריאה מפני שאח"כ אין אומרים כלום רזה שאומרים לדוד מומור דר' הארץ ומלוואה ובניחה יאמר אינו מעיקר הרין ואם יאמרו קריש אחר הקריאה לא יהיה על מה לומר קריש לפני העמוד קודם התפלה

נגד משה רבינו דסומא דקרא הוא ותורתך אמת ולכן לכבודו הקריסיהו:
 ו ואם חל ביום שאלו היה בחול לא היו אמרים תחנון כגון ר"ח או ער"ח או שארי ימים שאין אמרים בהם תחנון אין אמרים צ"ע ונהגו שלא לקבוע מדרש בין מנחה למעריב משום כבודו של מרע"ה ושל יוסף ורודי דחכם שמת בית מדרשו במל ואין קפידא רק בחבורה ולא באחד או שנים העוסקים בתורה ואומרים בקיץ פרקי אבות ובחדף כרכי נפשי ושירי המעלות ויש נוהגים לומר מומרי תהלים לעת ערב ואשרי תמימי דרך ולמצח כנגנות וכל מקום ומקום לפי מנהגו וכתב הפרישה לזיון דלולין סעודה עליסית בין מנחה למעריב גם מדרש קונטין והמשי"ס כתב שמהל"ל מפלאג היה דורש בין מנחה למעריב כשכתב קן כתב הא"ר סק"ד ע"ס וכל"ל הגדול סי' פ"ט מחכמי ריינסו:

שמרו את השבת והגחילונו באהבה וברצון שבת קדשך וי"א שבתות קדשך גם וינחו בם משום רבמנחה כלול של יום ושל לילה שהיא בסוף היום וקרוב ללילה:
 ו אחר חזרת הש"ץ נהגו לומר נ' פסוקים של צדקתך צדקתך צדק וצדקתך אשר עשית צדקתך כהררי אל והוא מעין הצדקת הרין על שלשה צדיקי עולם שנפטרו בשבת בזמן המנחה יוסף משה רודי והגם שיש ראיות שמשנה רבינו מת בע"ש שהרי כתב ר"ג ס"ת ביום מיתתו כמבואר במדרשים אך האמת כן שמת בע"ש והיה מוטל בכנפי השכינה עד שבת בזמן המנחה ואו נגנו בשעתא דעת רצון וכו' וע"א והמספרים אומרים צדקתך כהררי מקורם וצדקתך צדק בסוף וכן הוא לפי מדר המומרים בתהלים והאשכנזים אומרים מקורם צדקתך צדק וני"ל משום דהך קרא הוא

רצ"ג [דיני ערבית במוצאי שבת וכו' ג' מעיפ'ם]:

רחום וכו' ר' הושיעה וכו' מיד חזן אומר ברכו במשך גדול מפני שהנשמות חוזרות לניהנם לאחר מכאן ובעוד שמושך אינם חוזרים ועוד מפני לזוית השבת שצריך ללוות המלך יש למשוך ועוד מפני אחרון למוציא השבת צריך למשוך וכו' וכן שמעתי שריא בן רבנא משולם הגדול היה חזן והיה מושך ברכו בכל כחו וכן נמצא בסדר הפלג רבנא עמרם במ"ש ומשך החזן ברכו עכ"ל והו שכתב רבינו הרמ"א ונהגים לומר והוא רחום וברכו באריכות גועם כדי להוסיף מחוץ על הקודש עכ"ל והגם שיש עוד טעמים לא חש לכאור כולם ומנהג ישראל תורה היא ואין לשנות שום מנהג שהנהיגו קרמונים:

א מאחרין להתפלל ערבית במוצאי שבת כדאמר ר' יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא ומוציאי שבת בצפורי וק"מ: דטבריא היתה בעמק ונראה לילה מקורם וצפורי עומרת על הרר והיה נראה להם יום גדול עד צאת הכוכבים והיו מאחרין הרבה במוציא שבת וזמן לילה הוא כשיראו נ' כוכבים קטנים ואף דסגו מדינא כבינונים אך אין אנו בקיאים כבינונים ואיתא בירושלמי ריש ברכות דצריך שלא יהיו מפורדים אלא רצופים ביחד ואם הוא יום המעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו ולכן להתפלל ערבית ממתין עד אח"כ כדי להוסיף מחול על הקדש ואנו נוהגים להמתין מן שקיעת החמה שעה וי"ב חלקי שעה שכל חלק הוא אחר מששים בשעה רבוה יצאנו מכל הספקות ואו מותר במלאכה אמנם כשהרקיע מלא כוכבים א"צ סימן אחר:

ג כתב רבינו הב"י מי שהוא אנוס כגון שצריך להחשיך על התחום לרבר מצוה יכול להתפלל של מוצאי שבת מפלג המנחה ולמעלה ולהכריע מיד אכל לא יברך על הגר וכן אסור בעשיית מלאכה עד צאת הכוכבים עכ"ל וימתין מלקרות ק"ש עד צאת הכוכבים אע"פ שלא יסמוך נאולה לתפלה ומג"א והיינו שיתפלל שמי"ע וק"ש וברכותיה יקרא אח"כ ודיוקא שלא יהיה לו יין במקום שיחשיך על התחום (נסו) או שיצטרך להתפלל כשהוא מהלך (נסו) אך כמי' פ"ט נתבאר שיותר טוב לסמוך נאולה לתפלה ולהתפלל בהילוך ע"ש אמנם

ב ואח"כ עומד הש"ץ ומתחיל והוא רחום יכפר עון וברכו וממשיך התיבות של והוא רחום וברכו בנעימות ובקול בוכים והבי איתא כבה"ג סוף הלכות ציצית ומיבעי ליה לאינש לאגודי ולגון המטן בברכו ובברוך ד' המבורך וכו' באפוקי שבתא דניתצל מן הויקא דההוא שכתא עכ"ל שינצל מן הויקות בשבוע וזו ובאר ורוע הגדול (ס"ט) כתב וי"ל כתב מורי הרי"א מוירמ"ש במוצאי שבת לאחר שאומרים והוא

אמנם מימינו לא ראינו ולא שמענו לעשות כזה ואין לעשות כן דהוא דבר התמזה לדברים ובפרט בזמנינו

שמתפללים מנחה עד הערב וכן הסמיכו הגדולים והש"ס וז"ל ומנ"ל :

רצ"ד [דן הבדלה בתפלה והוא אתה חוננתנו וכו' י"ב סעיפים] :

א כשם שקידוש הוא בתפלה ועל הכוס כמו כן הבדלה צריך להבדיל בתפלה והיינו שמוסיף בברכת אתה חונן אתה חוננתנו ותבדילנו ד' אלוקינו בין קדש לחול וכו' וגם על הכוס וכך תקנו אנשי כנה"ג שצריך הבדלה בתפלה ובכוס והעושה כן ינתן לו ברכות על ראשו ונרכות ל"ג. ותקנו הברלה בחונן הרעת מפני שהיא חכמה להבדיל בין קדש לחול וקבעה בברכת החכמה ומור סי' קמ"ז שעל ידי הרעת אנתנו מוכיחים מעלת המנוחה ויודעים להבדיל בין קדש לחול ומר"י ע"ז ואם אין ריעה אין הבדלה דהרעת בנשמיית הוא רעת בהמי ועיקר הרעת הוא ברוחניות והוא ידיעת התורה וקיום מצותיה וזה שאומרים אתה חוננתנו למדע תורתך ותלמדנו לעשות בהם חוקי רצונך ותבדיל ד' אלוקינו בין קדש לחול וכו' הרי שתלוי זה בזה :

דמקדש בצלותא מקדש אכסא אף הבדלה וכו' ע"ש א"כ למה לא תקנו ברכה בחבדלה בתפלה כמו בקידוש התפלה. וצ"ל דוודאי שני ברכות אדבר אחד קשה לתקן במובן ולכן לא תקנו ברכה בהבדלה וזה שתקנו בקידוש לא משום חובת קידוש אלא משום חובת תפלה שאין ברכה אחרת בתפלה שבת והיא נוהגת בכל התפלות אף בתפלות דליכא קידוש כמו מוסף ומנחה אבל בהבדלה דתפלה שיש י"ב ברכות לא רצו להוסיף ברכה להבדלה ודי בהבדלה שעל הכוס :

ד שד יש לי לשאול ואך את אומרים באתה חוננתנו ד' הבדלות בין קדש לחול בין אור לחשך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה והא בפסחים (ק"ג:) מקשה הש"ס על נוסח זה מהא דקיי"ל הפחת אל יפחת משלש והמוסיף לא יוסיף על שבע ויש קפידא דדיוקא מספרים הללו הרומזים לאיזה ענינים (ומ"ט) ע"כ ד"ה ומ"ז. ותידן רבין יום השביעי לששת ימי המעשה אינו ממספר ההבדלות אלא משום דבעינן מעין חתימה סמוך לחתימה ע"ש והשתא קשה דבשלמא על הכוס שיש חתימה צריך מעין חתימה סמוך לה אבל בתפלה דליכא חתימה לא הוה לן למימר בין יום השביעי לששת ימי המעשה ובשלמא בהבדלה של מוצאי שבת לח"ט אמרינן נוסח זה מפני שבשם אמרינן שבע הבדלות כמ"ש התוס' שם אבל בהבדלה דתפלה בחול קשה וצ"ל כיון דעל הכוס צ"ל נוסח זה לא רצו לשנות גם בתפלה אי אולי דהקפידא ליכא רק בכוס ומ"מ אין זה מתיישב על ת"כ ויותר טוב היה שלא לאמרו וצ"ע (וא"כ מנאמי כן במדכ"ז) :

ה אם מעה ושכח לומר אתה חוננתנו בתפלה א"צ לחזור שהרי יבדיל על הכוס ואע"ג דלא עשה כתיקון חכמים הרי שזננ היה ואסור לו לעשות מלאכה עד שיאמר המבדיל בין קדש לחול ויחבאר בס"י רצ"ט ואם מעה גם בכוס כגון שטעם קודם ההבדלה ואע"ג רקי"ז טעם מבדיל ס"מ טעות מהא איכא וצריך לחזור ולהתפלל כן פסקו הרא"ש והרשב"א ורבינו יונה והמרד

ב י"א שכיון שאומרים אתה חוננתנו שוב א"צ לומר אתה חונן דהוא כפל עניין אבל רבים וגדולים הצדיכו שניהם ושני עניינים הם ראתה חונן לאדם רעת הוא על רעת הכולל כל מין אנושי כמושבלות הראשונות שבוה המותר של האדם מן הבהמה ואתה חוננתנו למדע תורתך הוא על חכמת התורה ולנוט וכו' והגה זה וודאי דחנינו מאתך ריעה בינה והשכל הוא על חכמת התורה רק אתה חונן י"ל שהוא על השכלה אנושיות וגם י"ל דגם אתה חונן הוא על חכמת התורה אך אתה חוננתנו הוא על חכמת ההבדלה (מ"ז מק"ל) ואומרים וחנינו מאתך דארבע"ל קאי ויש רוצים לומר שני פעמים וחנינו מאתך ריעה וכו' אחת קודם אתה חוננתנו ואחת לאחר כך ונדרחו דבריו (מכ"ח וע"ז) ובירושלמי פ' אין עומדין (ה"כ) איתא דלכך אומרים אתה חוננתנו בתחלת ברכות האמצעיות דכשם שאסור לעשות מלאכה עד שיבדיל כמו כן אסור לתבוע צרכיו קודם הבדלה ולכן מבדיל ותובע צרכיו (הגר"א הל"ך כזה ע"ז) :

ג ויש לי שאלה כזה כיון דחכמים תקנו בהבדלה כמו בקידוש שיחה גם בתפלה גם על הכוס כמ"ש והו' מכוואר בברכות (ל"ג:) כי קידוש מה קידוש אע"ג

יהמור והש"ע ומקור הרין מהא ראמר בברכות שם
 טעה בזו וכו' חזיר דראש ופירשו רבותינו שטעה
 בתפלה וגם כבוס והיינו שמעם קורם הכוס ולכן חזיר
 לתפלה ולכוס :
 ן והרמב"ם בפ"י סתפלה לא הזכיר רין זה ובאכה
 אינו מוכן איזה תקן יהיה למה שמעם אם יחזיר
 ויתפלל ואי משום רביון ראין ההברלה על הכוס כהונן
 מפני מעימתו צריך להבריל בתפלה הא גם בתפלה לא
 יהיה כהונן מפני מעימתו ובאמת כתבו תר"י שם דקנסא
 הוא לפי שמעם קורם הברלה ע"ש ואינו מוכן רמה
 יעשה אם טעם בשונג ואם נאמר ראין זה אלא רווקא
 כשטעם במזיר ה"ל רבבותינו דפרש ועור אי משים
 קנסא נקנסיה על מה שלא הבריל בתפלה ויחזיר לראש
 מי שלא הבריל בתפלה ועור היכן מצינו קנס בחזרת
 התפלה הא איכא הרבה ברבית לבטלה והגם רביון
 שתקנו חכמים אין זה לבטלה אכל למה תקנו זה
 להרבות י"ט ברכות חגם :

ן ולכן גלעיר שהרמב"ם ז"ל היה מפרש פ"י אחר בגמ'
 וטעה בזה וכו' ה"פ ראם טעה עיר באיזה ברכה
 מהאמצעות ריינו רחזיר לראש הברכה שטעה בה כל
 זמן שלא השלים תפלתו במ"ש בס' קי"ט אבל הא
 שטעה ולא הזכיר גם אתה חוננתנו חזיר לראש כלומר
 לראש ברכות האמצעות ואע"ג רבשכילה לא היה
 חזיר אמנם סתוך שצריך לחזיר בשביל הברכה האחרת
 חזיר נמי בשבילה נ"כ אך גם זה לא הביא ווהרמב"ם
 כתב הטעם דכיון דטעה לגמרי חזיר לכסדרו וסימך אס
 כל לגמרי מנפה את כולה ע"ש ולפי פירוטיו הלמיון יותר
 כוכ האמנם דעת רבותינו דהנה מדעתיהו :

ן וכיון שהטעם שאיח בתפלה כשטעה ולא הבריל מפני
 שיכול להבריל על הכוס לכן אם אין לו כוס בלידה
 ולרעתו גם סחר לא יהיה לו כוס צריך לחזיר ולהתפלל
 ואע"ג רומן הברלה הוא ג' ימים כמ"ש בס' רצ"ט
 מ"ט הא לא יתענה ג' ימים ופירשהו כלומר ראם אפילו
 יהיה לו כוס למחר רק הוא רוצה לאכול פשיטא רצריך
 להתפלל ולהבריל בתפלה אלא דאורחא רמילתא רער
 יום סחר יכול להסכים ברעתו שלא לאכול וכמ"ב
 שחל ביום א' ושכח אתה חוננתנו א"צ לחזיר ולהתפלל
 שהרי יבריל אחר התענית :

מן כתב המור והיכא שיש לו כוס שא"צ לחזיר
 ולהתפלל מיד כשסיים הברכה אין לו לחזיר אע"פ
 שלא פתח בברכה שלאחריה והריא כתב כל זמן שלא

פתח בברכה שלאחריה חזיר וכן בכל ההברים שא"צ
 לחזיר בשבילם כגון על הנסים וכו' עכ"ל רמ"ל להרי"א
 רכל זמן שלא התחיל בברכה שאחריה לא נקרא חזרה
 והיי כעומד באמצע הברכה ורכינו הב"י בסעי' ר' פסק
 בהמור דאין לו לחזיר אבל קורם שסיים הברכה שלא
 אמר עריין השם אפילו אמר ברוך אתה חזיר ואומר
 אתה חוננתנו וכו' ואין לשאול רא"כ למה פסקנו בס'
 קי"ד לענין משיב הרוח כששכח אם לא התחיל אתה
 קרויט אומר שם דלא המי רזיראי ברבר שיש חיוב
 לחזיר לא הוי הפסק אבל ברבר שאין חיוב הוי הפסק
 ומנ"א זס סק"חו ולפ"ו בשאין לו כוס גם ככאן אומר
 אף כשסיים הברכה ייותר מזה כתבו רבאין לו כוס
 וגובר קורם ברכה שומע הפלה יכול לאמרה בשוטע
 תפלה ומנ"א סק"ו :

י יראה לי ראע"ג דא"צ לחזיר ולהתפלל כששכח אתה
 חוננתנו וגם בשוטע תפלה לא יאמרנה אם יש לו
 כוס והיי הפסק מיהו אחר יהיו לרצון יאמרנה ראוור
 התפלה לא שייך הפסק ולא נרע כרנול לומר תחנונים
 אחר התפלה ואי משום שאין כאן ברכה כלל מה איכפת
 לן הא קי"ל דרק בשאימר המבריל בין קדש לחזיר
 מותר לעשות בלאכה אפילו בלא ברכה כמו שיהבאר
 בס' רצ"ט ומה שלא הזכירו זה הפוסקים משום רמילתא
 רפשיבא היא ואין זה תקן להקנת החכמים שתקנו
 להבריל בתפלה ראין זה הברלה בתפלה כיון שהוא
 לאחר התפלה וראיה לזה מענינו בס' תקס"ה שפסקו
 שם ראם לא אמרו בשוטע תפלה יאמרנה אחר התפלה
 ע"ש וה"נ בן ואין לומר משום רבענינו יש תחנונים הא
 בכאן נמי יש אבינו מלכנו החל עלינו הימים וכו'
 חשיכים מכל חמא וכו' :

י"ג עור כתב הטיר דר"ת סובר ראפילו פתח בברכה
 שלאחריה חזיר אם ירצה וכן ס"ל לר"ת רבכל
 הדברים שאמרו חכמים רא"צ לחזיר מ"מ אם רצה
 חזיר כשלא סיים הפלתי וכן עשה טעשה בעצמו במ"ש
 בתים' ס"פ תפלת השחר והרא"ש חילק עליו רביון
 רבעקך רגליו אינו חזיר כמו בן בשסיים הברכה ע"ש
 ורכינו הב"י כתב בסעי' ה' במקום שאמרו שאינו חזיר
 אם רצה להחמיר על עצמו לחזיר אם כיום תפלתו
 רשאי אבל אם עריין לא סיים תפלתו אינו רשאי
 לחזיר עכ"ל וכוונתו שפיסק כהרא"ש ראמור לחזיר
 כשסיים הברכה ואמר דארובא במיים תפלתו יביל
 להחמיר ולחזיר והיינו כשיתפלל בתורת גרבה יעקב
 כונתו

כיונתו וזהו היפך מסברת ר"ת דלר"ת באמצע יכוף לחזור ובסיום אינו יכוף ולר"ד באמצע אינו יכוף ובסיום אם ירצה יכוף לחזור אמנם פשיטא דגם לר"ת כשמיים וירצה להתפלל נדבה מי יסחה בידו ויע' גמור ונמ"ז סק"ג :

יב י"א שאם שכח להתפלל מעריב כמ"ש דמתפלל שחרית שתיים לא יאמר בתפלת התשלימין אתה חוננתנו ומנ"א סק"א כמ"ש רמב"ם ויש מי שחולק בזה דכיון דבערבית היה חייב להוכיח ובהקנה הראשונה

בגמ' היתה ההבדלה רק בתפלה וגם עתה עיקרא דתקנתא היא בתפלה ולכן צריך להוכיח ומנ"א ולענין העיקר כדעיה ראשונה דוודאי אם לא היה לו כוס מחוייב להוכיח כדי לצאת חובת הבדלה בתפלה אבל כשהיה לו כוס יוצא חובת ההבדלה נהי נמי רבהתפלל אח"כ צריך להוכיח מיהו במתפלל לסחר דמי למי שלא התפלל מנחה כע"ש דמתפלל ערבית שתיים של שבת כמ"ש במ"ש ק"ח וה"נ כן הוא וביום אי יציא הבדלה וחובת הבדלה הדי כבר יצא :

רצ"ה [שואמרים ויהי נועם ואתה קדוש והשיץ מבדיל וכו' ד' מעיפים] :

א כתב המור בשם דב עמרם נאון זה שנהגו לומר ויהי נועם וקדושה דסדרא בנעיסה ובאריכות נועם באפוקי שבתא כרי שישתהו ישראל בהשלמת סדריהם כדי להאריך לרשעים מלחזור לניהגם דבמוצאי שבת צועק המסונה על הרוחות חזרו לניהגם שכבר השלימו ישראל את סדריהם עכ"ל ועל ויהי נועם כתב עוד טעם לפי שהוא מוסיר של ברכה שבו בירך משה לישראל בשעה שפייסו מלאכת המשכן וביום א' נשלמה מלאכת המשכן כדתניא בברייתא דעשר עמרות וטת פ"ז : ולכן אנו אומרים לסימן ברכה על ששת ימי המעשה הבאים לקראתנו לשלום ונוהגין לכפול פסוק אורך ימים וגו' והמור כתב לפי שע"י כן נשלם השם הייצא ממנו עכ"ל ואין אתנו יודע עד מה (עמ"ל) ולפי פשטותו הפסוק הזה בכל מקום שהוא כופלים אותו כמו במומרי שבת וי"ט בשחרית שניכ כופלים אותו ואולי דמויה נועם עד אחר אורך ימים יש ט"ז פסוקים וכפלים אותו לסימן מספר מ"ב ומתחילין בואתה קדוש ולא כובא לציון נואל דאין נואלה בלילה וגם לא פסוק ואני זאת בריתי דעיקר עסק התורה הוא ביום כדאיתא בעירובין (כ"ה) אן פועלי דיסמא אן ועוד דאנו רוצים להסמך פסוקי יושב בסתר לזאתה קדוש כלומר שמוסר זה מבוואר איך הקב"ה שומר אותנו יפיל מצדך אלף וגי' אורך ימים וגי' לזה אנו מקדישים שמו יתברך ולכן כשאין אומרים ויהי נועם אין אומרים גם ואתה קדוש וזהו כשחל י"ט באמצע השבוע דליכא ששת ימי המעשה ועוד דידעי נועם אמר משה בסיום המשכן ואו שרתה שכינה וזהו ואתה קדוש יושב הללות ישראל ומ"ו ואה ח"י הי"ט בעבת שאה"כ אומרים ויהי נועם ואתה

קדוש שהרי יש ששת ימי המעשה ויש מנסגמים במנהגים אלו אבל מנהג ישראל תודה :
ב ומבדיל השיץ על הכוס כדי להוציא את מי שאין לו יין ומי שאינו בקי וכל אחד יכין לצאת אבל השיץ סתמא כיונתו להוציא לכל גם יכין להוציא את הנשים והשומעים חוץ לכה"כ והשומעים מחוייבים לענות אמן על כל ברכה ואע"ג שהמוציא את חבריו צריכים לישב כדי שיהיה להם קביעות ואין יוצאים הציבור כשעומרים אך כיון שמכניסם עצמם לשמוע הוה כקביעות ומוס' נרכות מ"ג :
ג ונוהגים לומר פסוקים של ברכה ויתן לך המלאך הנואל ונדפסו בסידורים וזה אומרים אף כשאין אומרים ויהי נועם ואתה קדוש אבל במוצאי שבת בחוה"מ אין נכון לאומרם כלל שאינם ימי מלאכה כלל והוא זולל לחוה"מ :
ד ונהגו להוכיח אליהו הנביא במוצאי שבת ובפיוטים הבנוים על הזכרת שמו ומתפללים שנמרהר יבא אלינו עם משיח בן דוד ועל כי אין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי יו"ט ועירובין מ"ג א. וגם בשבת יש ספק אם יבא מפני החימין וסס' ולכן באפוקי שבתא יש לנו לקוות ולהתפלל שיבא וגם מפני שיש שבת היא מעין העיה"ב כולו שמחה ולמ"ש חזרת העצבות ולכן אנו מפינים בתקיות הנאולה ומניחים סימנים טובים בפסקי ברכה ושלוש ונאולה ובהזכרת אליהו הנביא שמסר נפשו על התורה ועל קנאת ד' צבאות וכשנוכחו יגן זכותו עלינו ליעך בדרכיו ואירחותיו ויש אומרים הרבון הגדפם בסידורים שמעט ממנו נמצא בירושלמי פ' אין עומדין וכל מקום ומקום לפי מנהגו :

גרסינן

רצ"ו [דיני הבדלה ועל מה מבדילין ובו חי מעימים]:

א נרמין בשבועות ו"ח: כל המכריז על הין במוצאי שבתות הווין ליה בנים זכרים דכתיב ולהכריז בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין המהור ושמעי י"ו וכסוף הפרשה כתיב להכריז בין הטמא ובין המהור וסמך ליה אשה כי תזרע וילדה זכר ויהי לו בנים הראויים להוראה דכתיב ולהכריז בין הקדש ונו' ולהורות את בניי והנה הנם דרשות אלו הם אסמכתות מ"מ אי לאו דעיקר מצות הכרזה לא היתה מן התורה לא הוי' לחול' לאסמכניהו אקראי להכריז על הין:

ב ובאמת זהו דעת הרמב"ם בריש פכ"ט משבת שכתב מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת כדברים שנאמר וזכור וכו' וצריך לזכרה בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהכרזה עכ"ל ומן התורה די בתפלה ותקנו רבנן על הכוס של יין ואסמכניהו רבנן אקראי בשבועות שם והוה הכרזה כמש' בקידוש וזה שאמרו בברכות ו"ג. דאנשי כנהני תקנו ברכות ותפלות קרושות והברכות יכתלה קבעיה בתפלה וכו' ע"ש והו' על הניסחאות איך וטה וראיה שהרי גם קידושים אומר כן וקידוש פשיטא דהוי דאורייתא אלא על נוסח הקידוש קאמר וכן בהכרזה:

ג וכן מפורש בכמ"ג ועיין כ"טו וז"ל זכור את יום השבת וכו' וצריך לקדשו בכניסתו וביציאתו וכו' אחת בכניסתו היא זכור ואחת ביציאתו מזכרה דכתיב נבי שמור שאומר במדרש שזו על יציאת שבת עכ"ל וגם בספר החנוך כתב כן וכו' המפרש ר"ש גזיר שאומר מ"ן ושכר יזיר לאסור יין מצוה ופרך מאי ניהו קידושא ואברלתא ופי' המפרש דכתיב זכור אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מניין וכו' ע"ש ומלשון הנמ' עצמה מיכח כן דמרגי הבדלה לקידוש על דרשת הכתוב אלמא דעיקר הבדלה הוי דאורייתא ובפרקי דר"א ופ"ן אומר דארם הראשון כשידע שנבדל יום הקדש אמר בדין המכריז בין קדש לחול ואומר שם עוד דכשםבדיל על הין הקב"ה קונה איתו לסנילתו שנאמר יאכריז אתכם מן העמים להיות לי יהייתם לי סנילה ע"ש והכוונה דרריש כמי גזירה שוה לי לי [נכ"ל] מיהו סכך זה נראה להדיא דהוי דאורייתא: ד' והמגיד משנה שם כתב שיש חילוקים יס"ד דהכרזה

הוי דק דרבנן ע"ש ולדעתם כל הנך קראי חות אסמכתא בעלמא ונ"מ לדינא לעניין נשים דאי דאורייתא נם נשים חייבות דלכל מילי דשבת שוות ואי דרבנן ואין הדבר תלוי בשמירת שבת אלא דבר בפ"ע והיא זמן נרמא ואין הנשים חייבות בה ונ"י ס"כ זה כסס ר"ח וי"א דאפילו אם היא דרבנן חייבות דרמיא דקידוש תקניה ומ"מ טס:

ה ועפ"ז כתב רבינו הכ"י בסעי' ח' נשים חייבות בהכרזה כשם שחייבות בקידוש ויש מי שחולק עכ"ל וכתב רבינו הרמ"א דעל כן לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן האנשים עכ"ל ויש מי שהשיג עליו דאפילו אם הם פסירית רשאות לברך כמו שמברכות על כמה מ"ע שהז"נ כסוכה ולולב וכיוצא בהם ונ"ח ומנ"א כ"ק"א זהו שאמר מהפוסקים כתב שאינן רשאות להכריז לעצמן הכוונה שאינן מחוייבות אבל אם ירצו מיתרות וסס נכ"ח ויש מי שמיישב בברי רבינו הרמ"א דדיוקא במקום שאנשים חייבים מראורייתא דאו רשאות לברך ולא בהכרזה למי שסובר דגם אנשים הם רק מדרבנן ופ"ז סק"ו ותמיהני הלא לולב כל ימי החג הם דרבנן לברך יום הראשון ונשים מברכות ויש מי שרוצה לחלק דדיוקא במצוה מעשיות יכולות לברך ילא במציה שהוא רק דיבור בעלמא ועמ"פ טסו וגם זה אינו דהרי גם בהכרזה יש מעשה רשותית הכוס ועוד איזה סברא יש לחלק בזה ועוד ר"יב הפוסקים סוברים דהוי דאורייתא ומחוייבות מדין תורה ויכולות להוציא גם האנשים ואפילו אי דרבנן יש סוברים דגם הם דרבנן ויכולות להוציא דשניהם דרבנן וזה הסיבר ראין חייבות כלל הן דיעות ויחידאות ונהי שיש לחיש לעניין שיוציאו האנשים וגם מיב להן שישמעו מפי האנשים מיהו זה פשיטא דאם אין מי שיכריז להן שיבדילו לעצמן וראיתי מי שהקשה דאיך יכריזי יהא נשים אינן שוותות מכוס הבדלה והמיהני על זה ראטו דינא הוא מנהנא בעלמא הוא ולא כולן חישיות לזה ופשיטא דכשםבדילות צריכות לשותות ידאיתי מי שכתב ראיש שכבר הכריז לא יכריז בשביל נשים כמי שהאיש אינו מברך על השופר בשביל הנשים כשהיא כבר יצא כמ"ש כמי' תקפ"ט ופ"ר סק"הו ילי נראה שאין זה רמ"ן דבשופר פשיטא שאין שום חיוב עליהן אבל הבדלה לריב הפוסקים

הפוסקים חייבות ונהי נמי דלמיעוט יש לחוש שמא פסודות ונזק ואם יכולות להבריל לעצמן יותר טוב אבל אם אין יכולות מותר ומצוה לאיש לעשות בשבילן הברלה שכן דעת רוב הפוסקים (נלע"ד):

ף סדר הברלה יין בשמים נד הברלה וסימנך יב'נה' והמעם דיין קודם לכל הדברים והוא תרד' והוא הגורם להברלה ונכונת רס"ח) ומקדימין בשמים לנד דברכת הבשמים נ"כ תרד' לנכי ברכת נד שאינה אלא במרש ואלו בשמים ביכולת לברך כמה פעמים ביום וברכת המברדי' פשימא שצדיכה להיות בסוף והוא העיקר ונמר העניין כמו קידוש ודיני בשמים במרשות יתבארו בס' דג"ז ודיני נד בס' דצ"ח ויהר שלא יהיה הכוס פגום ונס היין לא יהיה פגום ופנימת הכוס הוא כשנשבר קצת או מדך גדול ופנימת היין הוא כשטעמו ממנו ונתבאר הדינים מזה לע"ז בס' קפ"ב נבי ברה"ז ע"ש:

ן וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' דטוב יותר להבריל על כוס פגום של יין מעל שכר עכ"ל ויש מי שאומר רכונתו במקום שאין שכר חמר מדינה אבל כשהוא חמר מדינה טוב יותר על שכר שאינו פגום מין פגום ומנ"ל סק"ה) ואינו מותר להבריל על פגום אא"כ אין לו משקה אחרת כלל (ס"ו) ולא משמע כן דדבינו הרמ"א קאי על מקום שהשכר הוא חמר מדינה המיידו מזה מקודם ע"ש והאמת דס"ל ריין פגום טוב יותר משכר שאינו פגום (ול"ר סק"ה) והא נס בברכה"ז נתבאר לע"ז ס' קפ"ב רבדעבר יוצאין בפגום ע"ש ומ"ס לענין דינא אין הכרע בזה והנודלים המבימו רשכר שאינו פגום טוב יותר מין פגום והנ"ל והנ"ל: פן בבה"ב מתחילין מברכת כפה"ג וכל בעה"ב בביתו מתחילין בפסוקים לסימן טוב והצלחה הנה אל ישועתי ושאתם מים בששון לר' הישועה ד' צבאות עמנו ויש מוסיפין נס ד' צבאות אשרי ארם ד' הישועה ליהודים היתה אורה ומסיימין כן תהיה לנו ואומרים כוס ישועות אשא ולמה אין אומרים אותם בבה"ב כדי ללמד להחמון שאין זה מהברלה ועוד רכיון דאמרו מקודם ויתן לך הרי כבר אמרו הרבה פסוקים לסימן טוב:

פ וכתב רבינו הרמ"א דבשעת הברלה יתנו עיניהם בכוס ובנר עכ"ל והוה מהמיר בס' רצ"ט שכתב והענינים אמר צריך שיתנו עיניהם בכוס ובנר ע"ש ויש מי שפירש דגם המברדי צריך ליתן עיניו בכוס ובנר

וה"ל) ולא משמע כן מלשון המור כמובן מיהו בע"כ צ"ל כן שהרי זהו אחר מעשרה דברים שנאמרו בכוס של ברכה ליתן עיניו בו ונכונת נ"ל. וכת"ש לע"ז ס' קפ"ג וממילא דבכאן שיש גם נד צריך ליתן עיניו גם בנר אלא דהמור קאמר דאפילו השמעים צריכים וכ"ש המברדי' בעצמו והמעם מזה כדי שלא יסורו דעתם מזה ולא הצדיכו גם ליתן עיניהם בהבשמים לפי שאין הבשמים מעכבים בהברלה ובמה פעמים שמכדילין בלא בשמים:

י עוד כתב שנהנין לשפוך מכוס של יין על הארץ קודם שסיים כפה"ג כדי שלא יהיה הכוס פגום ופעם השפיקה דאמרינן בעירובין (ס"ה) כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה ועושים כך לסימן טוב בתחלת השבוע גם שופכים מן הכוס לאחר הברלה ומכבין בו הגר ורוחצין בו עיניו משום חבוב המצוה עכ"ל. והנה זה שכתב שנהנין לשפוך כדי שלא יהיה הכוס פגום אין לזה הבנה כלל והלבוש כתב שלא ישפוך בתחלת הברכה כדי שלא יכרך על כוס פגום ע"ש ואינו מוכן רזה אינו פגום רפנום מיקרי כששותין ממנו וגם בלבוש כתב שישפוך כשמתחיל הברכה וזה תמוה יותר דא"כ סוף הברכה הוא פגום אם זה נקרא פגום ומ"ו סק"א ועוד דאין לך בזיון גדול מזה לשפוך על הארץ אחר הברכה (ס"ו) וכן מפורש בספר חסידים (ס"ו) ק"ל) ויש מי שפ"י דוראי פגום לא מיקרי אלא כששתה ממנו והך פגם הוא לשון בזיון בלומר ראם ישפוך אחר הברכה הוא בזיון כמ"ש ולכן שופך קודם סיום הברכה (ומנ"ל סק"ט) וגם זה תמוה דאם יש בזיון בנמר הברכה ודאי ריש בזיון גם קודם כלית הברכה:

יא ובאמת כתבו מפרשי הש"ע שלא לעשות כדבריו אלא בשעה שממלאין הכוס להברלה ממלאין אותו על כל גדולתו בענין שישפך גם מעט על הארץ (ס"ו) ומנ"ל ס"ו) וכן מנהג העולם ויש שמעדרים גם על זה וכתבו לבס"ל השפיקה לנמרי משום בזיון משקה אך אפשר דבמעט אין קפידא (ס"ו) ואני אומר דגם כוננת דבינו הרמ"א כן הוא ואדרבא תיקן יותר מפני שחושש לבזיון משקה וגם לא רצה לבטל המנהג לנמרי לכן יעץ לעשות באופן זה והיינו רזה שכתב לשפוך מכוס אין כוננתו לשפוך בידים וראיה לזה שלא כתב לשפוך מן הכוס כמו שכתב בסוף שופכין מן הכוס לאחר הברלה אלא דה"פ שלא ישפוך הרבה על כל גדולתו

גדלתו בענין שבעת מילוי הכוס ישפך על הארץ ריש בזה ביווי כמ"ש אלא ימלאנו מלא סמס כדן כוס של ברכה אך בשעה שמתחיל הברכה ומנענע היר מעט ממילא שישפך מעט אך יוחר שלא ישפך הרבה ויהיה פגם להכוס שלא יהיה מלא אבל מעט עדיין הוא מלא דאי"א לצמצם וזה שכתב כרי שלא יהיה הכוס פגום הי"פ ישפך בכרי שלא יהיה פגום כלומר להוחר לבלי ישפך הרבה וכן דאוי לעשות וזה שכתב קודם שיסיים בפה"ג והו כשמתחילין מהברכה ואם מתחילין מהנה אל ישועתי ישפך או ועיקר כוונתו אדרבא לבלי לשפוך במתכוין אלא מתוך שהוא מלא ממש כשיטלו בידיו ויתחיל ההברכה והיר תניע קצת ישפך ממילא ובסוף כתב לשפוך מן הכוס לאחר הברכה כלומר לאחד שתייה ושופכין ממש על השלחן או בבלי ומככין בו הגר ורוחצים העינים משום רפואה ומשום חבוב מצוה וזכמלדני רים יומא הניא תמא הגאונים שנתניס מים לנזם הכללה וטוחים ומה שכתביר רוחלים הפנים כדי להכני המנוה וטורי מנוה מעכבים אה הפורעטות ע"כ:

יב אין מברילין על הפת דרווקא קידוש שצריך במקום סעודה שפיר מקרש עליו ואוכף הסעודה דהיא שייכה להקידוש אבל הברלה אינו עניין לפת ובהכרח להבריל על משקה וכו"מ שחל להיות במוצאי שבת שיש בו קידוש שהוא נאמר על הפת י"א שאנב הקידוש מברילין נ"כ עליו וי"א שיותר טוב לעשות הקידוש וההברלה שניהם על השכר או שאר משקה והעיקר כסברא ראשונה דכיון דמוכרה לאכול הרי ההברלה שייך נ"כ אל הפת ולא עדיפא מקידוש:

יג ואם אין לו יין מקרשין על השכר או על שארי משקין כשהם חמר מדינה חוץ מן המים דאע"ג דרוב שתייתם מים מ"מ כיון שאין בזה שום חשיבות אין מברילין עליו ונ"ל דאפילו מים מחוקנים כמו אצלינו מי מערצין או לימאנא"ר או מים שנתנו בו דבש למעם או שאר מין פידא מ"מ סוף סוף הוא מים ואין מברילין על זה וכבר כתבנו בס' ער"ב סעי' י"ד דכשאין שום דבר שביכולתו לשהות מברילין על החלב או על מיי מתוק ואין זה כסתם מים כיון שהוא מבושל ולא נקרא מים וכתב דבינו הרמ"א דנהנו להבריל במוצאי פסח על שכר ולא על יין משום דחביב עליו עכ"ל ויש מי שכתב על זה רדווקא במקום דהוי שכר חמר מדינה אבל באשכנז אסור ומנ"א סק"ו כלומר כיון דמצוי שם יין אמנם הלשון

לא משמע כן דאי"כ מאי אידיא במוצאי פסח משום חבוב הא בלא"ה יותר כמו שנתבאר ונראה דאפילו במקום שיש יין אלא שדנילין גם בשכר והוי השכר נ"כ חמר מדינה ולכן בכל השנה מתייב להבריל אין ודק במוצאי פסח מבריל אשכר משום חביבות וכן מנואר חמור דברי המ"ז סק"ג ע"כ:

יד ואם אין לו לא יין ולא שכר ולא שאר משקה להברלה י"א שמתיר לו לאכול ויספוך על הברלה שבחפלה או יאמר המבריל בלא כוס ולא בברכה דברכה אינה אלא על הכוס אלא בלא ברכה כעין שיתבאר בס"ס דצ"ט ועמנ"א סק"ו וי"ע א"ס כוונתו נכונה ומלמה לכהמ"ז ואין זה דמיון כלל ועפרמ"ג ודו"ק ובאמת כן הדעת נוטה דלמה יתענה כיון שאין לו כוס ואי"כ אם כל השבוע לא יהיה לו כוס לא יאכל והגם דמצוי בפסחים (ק"ו.) באמימר שלא אכל והו מדרת חסידות ולא מדינא וי"א דזוראי אם לא יהיה לו עד למחר בלילה לא נאמר לו להתענות כל היום אבנאם אם מצפה שמחר יהיה לו כוס אסור לו לאכול היום עד למחר שיבריל ואע"ג שמצוה לאכול במו"ש כמ"ש בס' ש' מיהו בלא הברלה אורא לה המצוה ולכן למי שסובר במע"י י"ב דיו"ט שחל במו"ש אין מברילין על הפת ואין לו שום משקה לא יאכל עד למחר אם יצפה שיהיה לו כוס למחר ואע"ג דמצוה לאכול בלילה כיו"ט מ"מ כיון דלא הבריל אורא לה מצוה וזוהו כוונת המנ"א סק"הו אמנם כבר פסקנו שם דהעיקר לדינא דאז מברילין על הפת:

טז וכעניין זה למאן דס"ל דאין ברהמ"ז בלא כוס יאין לו אלא כוס אחר ואם יבריל עליו לא יהיה לו כוס לברהמ"ז אם מצפה שמחר יהיה לו כוס יבריל עתה ולא יאכל עד למחר ואם אין מצפה גם על למחר מוטב שיאכל קודם שיבריל ויברך עליו ברהמ"ז ולא ישתה עדיין עד שיבריל וישתנו אמנם להסוברים דאין ברהמ"ז מעונה כוס יבריל על הכוס ויאכל ויברך ברהמ"ז בלא כוס וכ"ל זה מיירי שלא היה לו הכוס אלא רביעית בצמצום וכבר מוזנ כראוי ואם יוסיפו מעט מים יקלקלו אותו דאל"כ הא אפשר להבריל ולשתות מעט ולהוסיף עליו מים אחר מעט להשלימו לרביעית ומברך עליו בהמ"ז ואע"ג דלכתחלה צריך לשתות מלא לזמניו אך במקום דלא אפשר יוצאין אפילו בשתייה מועטת וכמ"ש בס' דע"א סעי' ל' ע"ש ולדין לא שייך רין זה בלא דאין אנו דנילין כלל בכוס לברהמ"ז:

מי

מן מי שאין ידו משנת לקנות יין לקידוש ולהכרלה יקנה להכרלה דקידוש אפשר כפת ואפילו קידוש היום ולא אפשר כפת מ"מ הכרלה קודמת דלהרבה פוסקים היי דאורייתא כמ"ש בריש סי' זה וקידוש היום לכ"ע דרכנן ועוד דגם קידוש היום כרוחק גדול יוצא כפת כמ"ש בס' רפ"ט משא"ב בהכרלה ואם אין ידו משנת לקנות שמן לנר חנוכה ויין להכרלה נר חנוכה קודם אף שהיא דרכנן משום פירסומי ניסא וכבר כתבנו בס' דע"א דפת לאכול קודם לכל הדברים ע"ש : ין רכיני הכ"י פסק דהכרלה מיושב והטעם דכל דבר שמוציא לאחרים צריך להיות בקביעות ודיניו הרמ"א פסק דמעומד וכן נוהגין במדינות אלו והטעם דלדלות את המלך צריך להיות מעומד ואי משום קביעות און שכולם מכינים א"ע לכך הוי קביעות גם בעמידה (תוס' נרכות מ"ג. א. ומ"מ יש מהנדולים שעושים מיושב ונ"מ מהגר"א סק"ח וכתב דיניו הכ"י בסעי' ו' שאוחז היין בימין וההרס בשמאל ומכרך על היין ושוב נוטל ההרס בימין והיין בשמאל ומכרך על ההרס ומחזיר היין לימינו עכ"ל משום דעל מה שמכרכין

צריכין לאחוז אותו דבר בימין שהיא היד העיקרית ודע דהאחיזה בשמאל אינה חובה כלל ולכן אצלנו אין מחויקין הכשמים מניחין הכוס על השלחן ונוטל הכשמים בימינו אלא דהכוונה היא העיקר לאחוז היין בימין וההרס בימין בשעת ברכתם וממילא דהרבר השני בשמאל אכל אין זה בהכרח :

יין אפילו שמעו כל בני הבית הברלה כבהכ"נ אם נתכוונו שלא לצאת או אפילו כסתמא שלא נתכוונו לצאת וירכין תמיד לעשות הברלה בבית מכדי לין בבית ולא מיקרי זה שמרבה בכרכות חנם כי אדרבא כל בעה"ב טוב שיכירל בביתו ויש מי שאומר דת"ח אין להם לסמוך על הברלה שבבהכ"נ ומ"מ נח"מ סי' רצ"ח סק"ח וואם שאין שום טעם כזה וחלקו עליו ומ"מ סק"ח מ"מ ויראי דכל בעה"ב טוב שיכירל בביתו אך אם דרכן לסמוך תמיד על הברלה שבבהכ"נ כסתמא יצאו אם לא שנתכוונו שלא לצאת וכבר בארנו בריש סי' זה דהרבה פוסקים מוכרים להכרלה דאורייתא ונשים חייבות כאנשים ע"ש :

רצ"ז [פרטי דינים מבשמים להכרלה וכו' מעיפין] :

א המעם מכשמים להכרלה מפני שכשבת יש נשמה יתירה וכמו"ש הולכת מהארם ויש כאן חלישת הרעת והכשמים מחוקים הנפש דכל ריח טוב מחוק הנפש ועוד דכשבת גם הניהגם כמנוחה וכמו"ש מתחיל לשרוף ואשו של ניהגם מסריח והנפש נחלש מזה ונצרך לתמכו ולסעדו ואע"נ דכל אלו טעמים רוחניים מ"מ כל נפש מישראל מרגיש כזה ומימן מובהק לזה דכל איש ישראל כמ"ש מוצא א"ע בהשתנות ואע"נ ראינו לא חוי מולא הוא ושני הטעמים צריכים זל"ן ונ"מ ולכן כמיצאי יו"ט אין מכרכין על הכשמים משום דכ"י"ט ליכא נשמה יתירה וכמו"ש שחל ביו"ט ג"כ ליכא בשמים מפני שהניהגם שוכת גם ביו"ט :

ב וכיון שאין הבשמים מעיקרי דיני הברלה לכן אם יש לו בשמים מכרך ואם לאו א"צ לחזיר אתיהם וק"ו הוא מאד דעיקר ברכתו הוא כמ"ש מ"מ א"צ לחזור אחריו (נרכות ל"ג.) ויתבאר בס' הבא וכ"ש בשמים שאינו אלא להשיב את הנפש דא"צ לחזור אחריו ומיהו המדקדקים רואים שיהיה להם בשמים להכרלה וכן עושים כל יראי ד' :

ג אין מכרכין אלא על בשמים העשוי כרי להריח והיינו בשמים שכתנות ושכנית העשוי לריח טוב אבל אם העמידו הבשמים להעביר ריח דע או זהמא כגון בשמים שהעמידו אצל בית הכסא כרי שיעביר הסרחין או בשמים שהעמידו למעלה ממטתו של מה וכיוצא באלו אין מכרכין עליהם שאין עשויים לריח טוב אלא להעביר הריח הרע וכן בשמים שכתמית עוברי כוכבים שסתם כוונתן לעבודתם הוי איטורי הנאה ופרטי דין זה נתבאר בס' רי"ז ע"ש ואם בורך על אחד מכל אלו לא יצא וברכתו קרוב לבטלה אע"פ שהריח מהם ריח טוב לפי שאינן לריח טוב אלא להעביר הרע והטוב ממילא אתי ולכן צריך לחזור ולכרך על בשמים אחרים אם יש מוכנים בבית ואין כאן חשש ברכה שאינה צריכה שהרי רשאי תמיד לכרך על בשמים אחרים ולא כשכ"ל מו"ש וכ"ש כמ"ש וכן על בשמים של ערה כגון התלוי בצוארה או בידה אע"פ שעשוי להריח אין מכרכין שמא יבא מזה לידי הרגל דבר כמ"ש שם וכזה נראה דבריעבר א"צ לחזור ולכרך כיון שהוא רק משום נזירה וכן בשמים

בשמים חשוי להעביר הויעה אין מברכים וכן על מונמר שמנמרים בו את הכלים או המריח בכלים מונמרים וזה ברכת לבטלה וחוזר ומברך וע"ש בס"י ר"י פרטי דינים בזה ואין מברכין סכ"ל שדוכן בה בשמים אע"פ שמדיח דהריח נעשה ממילא ולא נעשה להריח ומ"ז ע"ס ספק"כ וכן בכל ריח שאין לו עיקר אין מברכין עליהם כמ"ש שם:

ר' מינים בטובות ראוי לעשות בו עוד מצוה ודינו הרמ"א כתב ר"א דאין לברך על הרם היבש דאינו מריח רק יברך על שארי בשמים וכן נהנו במדינות אלו ויש להניח גם הרם עם הבשמים ראו עושים בבולי עלמא עכ"ל ואנחנו לא נהננו גם בזה כי הרסים שלנו מתייבשים והולכין לאבדון וגם אין מריחין רק ברחק ולכן לא נהגנו בזה:

ך בס"י רמ"ו נתבאר דינו ברכת הריח שיש מהם שמברכין בורא עצי בשמים או עשבי בשמים או הנותן ריח טוב בפירות או בורא שמן ערב והברכה הכללית היא בורא מיני בשמים שיצא בברכה זו על כל מיני בשמים כמו ברכת שהכל במידי ראוכלה ושתייה ולכן המנהג אצלנו לברך בורא מיני בשמים בשעת הברכה על כל מין כושם שמריחים לפי שאין הכל בקיאות בדיני ברכת בשמים לפי שאין אנו מורגלים בבשמים ולכן אנו מברכין על הכל בורא מיני בשמים:

ן בס"י תרבי"ד יתבאר דביוה"כ אין מברכין על הבשמים במוציא יוה"כ ואפילו ח"ל בשבת לפי שמפני התענית לא היה בו נשמה יתירה ע"ש ומ"ס המתענה בשבת תענית הלום מברך על הבשמים שהרי אכל בלידה ולא הלכה ממנו הנשמה היתירה משא"כ ביוה"כ ומג"ל שהרי גם ביוה"כ יש חולקים כמ"ש שם ולכן במד"ש פשיטא דמברכין על הבשמים אף כשהתענה:

ך יש מפלפלין אם מברכין על פלפלין ברכת בשמים ומימינו לא שמענו זה ואין מברכין ומג"ל ומ"ז סק"ה ועל זנגביל שקורין אינגבע"ר כתוש יבול לברך (כאל"ס כ"ט ע"ט) וכ"ש על צימרינ"ג שיכול לברך ור"א דאפילו על פת חם מבדילין ומכ"י ומג"ל ולא שמענו מי שעשה כן ושקים מליאים בשמים שמשמין האינם יהודים תוך קנקני היין כמו שהמנהג בארצות הקדם אע"פ שיותר להריח בהם מפני שנעשים שהם יתנו הריח ביין ולא היין בהם ומ"ס אין מבדילין עליהם דמאים לרבר מצוה וכתב רבינו הב"י תהנו לברך על ההרם כל היכא דאפשר עכ"ל לפי שנעשה בו מצות

ן כתב רבינו הב"י במע"י ה' מי שאינו מריח אינו מברך על הבשמים אא"כ נתכוין להוציא בני ביתו הקטנים שהגיעו לחינוך או מי שאינו יודע ומוציאו עכ"ל ויש חולקים בזה (מ"ז ומג"ל) דאין בשמים נקרא מברכת המצות שנאמר על זה אע"פ שיצא מוציא שאין הבשמים עיקר בהברכה שאינן אלא להשיב את הנפש ואע"פ שעכ"פ תקנו בשמים בהברכה מ"ס הא הרבה מברכין בלא בשמים בל"ל ופשיטא שהמבדיל לאחרים והוא אינו רוצה להריח עתה שכבר הריח לא יברך ברכת בשמים אלא השומעים יברכו ומיהו אם רוצה להריח יבול לברך דהא יבול להריח כמה פעמים שירצה ודע כי ברכת בשמים לא נהנו השומעים לצאת בברכת המברך אלא מברכין לעצמם וכן בברכת הגר:

רצ"ח [דיני ברכת בורא מאורי האש וכו' ח"י סעיפים]:

א מברכין על האור במוציא שבת לפי שבו נברא האור של אש (סמ"ח: ד.י.) ובמוציא שבת נתן הקב"ה דיעה בארם הראשון מעין דונמא של מעלה והביא שני אבנים ומחנן זה בזה ויצא מהן אור ומ"ס ובפרקי רד"א (פ"ן) איתא רבין השמשות של שבת היה ארם הראשון יושב ומהרהר בלבו ואמר אוי לי שמה יבא הנחש שהטעה אותי בערב שבת נשתלח לו עמוד של אש להאיר לו ולשמור מכ"ל רע ראה ארם לעמוד של אש ושמה בלבו ואמר עכשיו אני יודע שהמקום עמי ופשט ידיו לאור האש וברך בורא

מאורי האש עכ"ל ועוד אמר שם כשהרחיק ידיו מהאש אמר ארם עכשיו אני יודע שנברך יום הקדש מיזם החל שאין לבער אש בשבת אמר ברוך המבדיל בין קדש לחול עכ"ל והלכות כתב סנכרא כמ"ס דהיינו כיוס כ"טון סנכרא בו האור ע"ס וכבר הסיג עליו כ"ל"ו וז"ל ע"ס: ב ואין לשאול דאי"כ למה אין מברכין על שארי דברים שנכראו דשאני גר שנאמר בשבת והוה כאלו מתחרש עתה ומג"ל סק"א כ"ט הרשב"א בלומר אע"פ דעיקר טעם הברכה במד"ש על הנר הוא משום רתחלת ברייתו דהוה ורק במוציא יוה"כ תהי הטעם מפני

מפני שכל היום היה אמור בו ולכן ביה"כ בעינין דוקא אור ששבת כמיש בסי' תרכ"ד ובשבת לא בעינין אור ששבת מ"מ גם מעם זה בע"כ יש בשבת ומי נרע שבת מיה"כ הרי גם בשבת היה אמור בו ושבת חסידא מיה"כ דשבת הוא במקילה ויה"כ הוא בכרת אלא דהכי קאמרינן דבשבת א"צ אור ששבת משום המעם דתחלת ברייתו הוא אבל מ"מ כע"כ גם טעם זה יש ולכן תקנו ברכה על זה ולא על שארי דברים המתחדשים ועוד ני"ץ דאין זה שאלה כלל דכאן אנו מברכים על חידושו מפני שאנו נהנים מאורו מירי דהוה אארד השמש שאנו מברכים בכל יום יוצר המאורות אבל על שארי דברים שנתחדשו לא שייך ברכה ואדרבא תוה"ב בפסחים ונ"ג: ד"ה ל"ג הקשו למה אין מברכין בכל שעה שנהנה מהאור דהא אמור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה ותידעו דהוה כשהגוף נהנה ולא הנאת העין כלכד וזה שמברכין על השמש מפני שמתחדש בכל יום ע"ש מיהו עכ"פ הא יש הנאה בזה ואין זה דמיון לשארי דברים שנבראו והגם דמכ"ל מה שכרא הקב"ה בעולמו יש הנאה לארם מיהו אין דמיון להנאת האור שהנאה באותה הנע שמדליקין אותה:

ג אמרינן בברכות ונ"ג: אין מחורין על האור כדרך שמחורין על המצות ואם אין לו אור אי"צ לחזור אחריו ונ"ט"ו והמעם דלהבדלה אין לה שייכות שהרי כשהל' מ"ב במ"ש מברכין על האור גם בלא הבדלה אלא שמדדו זה בשעת הבדלה ובעיקר ברכתה אינה חזכות כל כך דאי משום ההנאה הרי אין אנו מברכין על הנאתה חמ"ד כמיש ועיקר טעמה הוא משום שאו נברא האור וכן מפני שהיתה אסורה כל היום ואיזה תובה יש בזה ואינה חוכה יותר מברכת שהחיינו דקיי"ל שהוא רשות ושירובין ספ"ג:

ד ודע דהרמב"ם בפס"ט והטור שכתבו דין זה לא חלקו בין שבת ליה"כ ומהרמב"ם מבואר להרי"א ראשונהם קאי ע"ש והטור אם שלא הזכיר יה"כ בסי' זה אך גם בסי' תרכ"ד לא הזכיר שביה"כ מחייב לחזור אחר האור ודכינו הב"י כתב במע"א' מברך על הגד וכו' וא"צ לחזור אחריו והגו מילי במ"ש אבל כמוצאי יוה"כ יא שמחוד אחריו עכ"ל וזה דעת הראב"ד שהביא הרשב"א בברכות שם וז"ל אבל על אור ששבת ביה"כ איכא למימר דמהדד שמכרך לחבורא יתברך שהכדיל לנו בין זה היום לשאר

הימים שכל היום היה אמור להשתמש בו ועכשיו מותר בו עכ"ל ואיני מבין דאמו בשבת אינו כן וכי בשביל ששבת יש גם מעם דתחלת ברייתו מיגרע נרע וצ"ל בכוונתו דהוה דגם בשבת יש מעם זה מ"מ עיקרא דתקנתא בשבת לא היה ממעם זה ולכן לא בעינן בשבת אור ששבת וע"ק דברכה על הברל היום הלא מברכין בהבדלה הסבריל בין קדש לחול וכדל"ל הכ"ל וצ"ע ותמיהני שלא הביא דהרמב"ם והטור לא ס"ל כהראב"ד וצ"ע ומי שאין לו כוס להבדיל מ"מ כשרואה אור מברך בודא מאורי האש וכן מברך על הבשמים דאין להם שייכות לעצם הבדלה כמיש: הן הברכה הוא בודא מאורי האש ולא מאור האש והמעם אמרו חז"ל וטו' משום שיש כמה מיני אור כהאש שלהבת ארומה ולבנה וירקרוקת ונ"ט"ו ואמרינן כירא ולא ברא שכן לשון הכתוב יוצר אור וכו' חשך וטו' ואם אמר מאור האש לא יצא וכו' ולפ"ז ה"ה אם אמר ברא מפני ששינה ממסבוע שמכעו חכמים אמנם לפי מ"ש לע"ל בסי' קס"ו אם אמר דק הענין יצא שהרי מבואר שאם אמר במקום ברכת המוציא כריך רחמנא יצא ע"ש ולכן גם כאן אם אמר ברא יצא וטו' אך במאור לא יצא דהוה כעין יזבר שקדים דמשמע שברא דק מאור אחד ובאמת יש הרבה מאורות כמיש וא"ר וז"ל לדחק המ"א פ"טו ונהגים לעשות הבדלה מנר של שעוה ומנ"א ונראה הטעם משום דצריך להיות אבוקה וזה נעשה על"פ כמה נרות הקלועים זה בזה וזה א"א לא כשל שמן ולא כשל חלב אלא בשל שעוה והדוש מעיד על זה וזכרנו שער השבת פכ"ד יש בזה עמס פ"ט הקנלס כי דונג בניית ס"ג אחד מנירתי הו"י ב"ה ושעוה הוא פ"ט כהובין המליון ללוחות ו"ס פ"ט דו"ק:

ו אמרינן בפסחים וק"ג: דאבוקה להבדלה מצוה מן המוכרח כלומר דיצאין אף כגד אחר אך למצוה מן המוכרח צריך אבוקה והמעם כרי שיהיה אור גדול וגם בה ניכר הג' מאורות הישב וכתב רבינו חב"י במע"א' ב' דיש מי שאמר דאם אין לו אבוקה צריך להדליק נר אחד לצורך הבדלה תמן מהגר המיוחד להאיד בבית עכ"ל ולא נורע לנו מעם דבר זה ובמדרכי שם כתב לחיפך דאם יש נר בבית אי"צ לחזור אחר אבוקה ע"ש והמנהג כרבינו חב"י ועוד נהגים כשאין אבוקה סומכים נר לנר והוה כאבוקה וכן שתי פתילות כגד מצותות וז"ל הוה כאבוקה ולא ועשה

יעשה אבוקה מעצים רבזיון הוא וגם לפעמים יש מהם ריח וזפת ומיאים ואבוקה רשעה הוה כשקלועים זה בזה וכן המנהג פשוט ואין לשנות ועמ"ל וא"ר : אין מברכין על הגר עד שיאורו לאורו כלומר שיהנה מאורו והיינו שיהיה סמוך לו כל כך עד שיכיר בין סמכו מדינה זו לסמכו מדינה אחרת ששנים בנדל"ן אך הצורות משונות וצריך לזה היכר טוב וגוהנים להסתכל בכפות הידים ובצפרנים וז"ל המרדכי בריש יומא כתוב בתש' הנאונים וכו' ומה שאנו מסתכלים בצפרנים משום דאין מברכין על הגר עד שיאורו לאורו עד שיריש בוהק האור של גר הבדלה ואף כי זוכרים על צפרניו של אדם הראשון עכ"ל ובפרקי דר"א ופ"ן אומר פושט את ידיו לאור האש ומסתכל בצפרניו שהם לבנות מן הניף ואומר ברוך וכו' עכ"ל : וז"ל המרדכי בסתכלין בצפרנים לראות שיוכל ליהנות ממנו ולהכיר בין מטבע לסמכו כמו שמכיר בין צפרן לבשר וכו' ונהנו הראשונים להביט בשרטומי הכפים וכו' שיש בשרטומי פיסת היד סימן להתברך בו ועוד מנהג אצלינו להביט בצפרנים ואומרים מפני שהם פרות ורבות לעולם וזו"ר הו סימן נכחא ורבינו הרמ"א כתב שיש לראות בצפרני יד ימין ולאחזו הכוס ביד שמאל ויש לכפוף האצבעות לתוך היד שאו רואה הצפרנים עם הכפות כבת אחת ולא יראה פני האצבעות שבפנים עכ"ל והאגודה כופפין לתוך היד שלא יתראה חיצה והמנהג לכפוף האצבעות לתוך היד כמ"ש ואח"כ פושטין אותן ורואין מאחוריהן (ומ"ל סק"ה) ומנהגי ישראל תורה ומיוסד ע"פ הוהר ונראה דרק ביד הימין יעשה כל אלה ולא בהשמאלית וכו"ל נפע"ח טס ונמ"ח ונש"מ :

מן ואע"ג דלא בעינן אור ששבת כביוה"ב מ"מ בעינן גר שלא נעשה בו עבירה והיינו שלא הודלק בשבת ולא מיבעיא אם הרליקה הישראל אלא אפילו הרליקה אינו יהודי שמתר לו מ"מ כיון שהאור הוה אלו הרליקה הישראל היה עבירה בזה אין מברכין עליו ואפילו בדיעבד לא יצא ומ"ל סק"ו וגר שהודלק בהיתר בשבת כגון לחולה שיש בו סכנה ע"י ישראל ושאלו בו סכנה ע"י אינו יהודי וכן ליוולדת כשהרליקה מברכין עליו שהרי אין כאן עבירה ואררבא יש כאן מצוה דפקוח נפש ווהו ההפרש מגר שהרליקה אינו יהודי רהנם שאין כאן עבירה מ"מ גם מצוה אין כאן וכ"ל שהודלק בשבת שלא במצוה נעשה עבירה קרינן

בה אע"ג שאינה עבירה ממש אלא כלומר רלנבי הגר עצמה יש בה דררא דעבירה אלו ישראל הרליקה ואין מברכין על גר שהרליקה לפני עבודת כוכבים אפילו דולקת מאתמול או הרליקה במ"ש מפני שאסורה כהנאה ויש מי שאומר דאינו יהודי כשהרליק לצורך חולה שאין בו סכנה מיקרי שלא שבת מסלאת עבירה ורק בחולה שיש בו סכנה סותר בין שהרליק הישראל ובין אינו יהודי אבל לחולה שאין בו סכנה שהרליק האינו יהודי הוה כמרליק לעצמו וא"ר סק"ו ואינו מיכרה :

י אינו יהודי שהרליק אה הגר כמ"ש מגר ש"י ישראל מברכין עליו ופשוט הוא וכן ישראל שהרליק את הגר מגר של אינו יהודי שהרליקו בשבת מברכין עליו דאע"ג דבגר הראשון נעשה עבירה מ"מ עתה מברך על תוספת דהתידיא ומ"מ כבה"ג אינו יהודי שהרליק מגר של אינו יהודי אין מברכין עליו דגווינן משום הראשון וכיון שאינו אלא משום נזירה לכן מותר בדיעבד ומ"ל סק"א וכן ישראל שהרליק גר מגר של עבודת כוכבים נ"כ סותר וס"ל סק"ח ואע"ג דשלהבת שלה אסורה בהנאה ווהו כשקשורה בנחלת ולא כשנפרד ממנה דשלהבת אין בה ממש ומיהו לכתחלה אסור להרליק משלהבתה דאסור ליהנות ממנה ועמ"ל סק"י נכתב בש"ס מ"ע דא"י שהרליק גר לחולה ממדורה שלו אסור לנרך עליו וכן כשהוליד אש נמר"ש מענים ואכנים אסור ע"ש והלכריס תמוהים אמנם גם להמנ"ל בדיעבד מותר ונקי דהדין הראשון אסור לדהית לא"י מל"י ע"כ כי לעני"ד כשהרליק לחולה שאני מ"מ י"ל כן אבל הדין השני אינו רואה בו שום איסור וכן י"ל מדברי תר"י ע"ש ווהו שאמרו הוה מהלך חוץ לכרך א"ס רוב כותים אסור ווהו משני שחוששין שהרליקו קודם הלילה אבל כשהרליק לילה למה יאסור וי"ע וזו"ק :

י"א היה הולך חוץ לכרך וראה אור ויכול להשתמש לאורו אך אינו יודע ש"פ מי הוא האור אם בעיר רוב א"י אין מברכין עליו דחיישנן שהרליקו קודם הרליקה והוה גר שהרליקו באיסור כמו שנתבאר ואם רובן ישראל או אפילו מחצה על מחצה מברכין עליו דאין זה מאיסורים שנצריך רוב רווקא ומיהו להיפך לא אולנין בזה בדיני איסורים לומר כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ויהיה מותר אפילו ברוב א"י דסוף סוף האור הוה הוא ש"הא"י ומה יועיל לזה דין קבוע ודין זה אינו דומה לאיסורים ונמ"ל סק"ג ולפמ"ש א"ט וזו"ר :

וראה ל'ה מירושלמי ופ"ה לנכותו וי"ל מבו שבו' כותים וישראל אחר רר בתוכו ויצא משם האור מברכין ע"ש והטעם רכין וראה שמשם יצא האור ויראי של ישראל הוא ולא שייך ליעך בזה אתר הריב וכן להיפך מבו שבו' ישראלים ובתי אחר רר שם וראה שמשם יצא האור ויראי שלו הוא ואין מברכין עליו והא"ר פק"ז כתב ע"ה סוחר לש"ס דילן ונכנס נדחוקים וכן נת"ש ולע"ז הדברים פשוטים שאין זה דמיון לאיסורים ודוק:

יב איתא בברכות ונ"ג. הוה מהלך חוץ לכרך סמוך לשקיעת החמה בשבת וראה אחד הילך ונר בירו אם הולך הוא נרול ויראי הוא אינו יהודי ואין מברך על אור זה כשתחשך דישראל לא היה מרליק מבעור יום ואם הולך הוא קטן בורק אחריו אם ד"א ישראל מברך עליו ואם הוא אי"י אינו מברך עליו ע"ש וכל הפוסקים לא הביאו זה ועמ"ל פק"ג שממך בזה ומירך נדחוק ע"ש ולע"ז נראה ד"פה עשו שהטמינו ללכאורה קשה לדמיון התנוק הוא של יקראל ח"ך מברכין עליו והרי הדליקו נאסור מבעור יום אל"ל ז"ל דהיה מעט קודם חשיכה ואפשר שהיה גם לילה אל"ל שאין לרך ישראל להקדים וא"כ מ"י לנמ"ס עיבור זה ולכן הטמינו הפוסקים):

יג על אור היצא מעצים ומאבנים מברכין עליו שהרי אדם הראשון בירך על אש זה של אבנים במ"ש במע"י א' אבל במצאני יוה"כ אין מברכין עליו דאז בעינן אור שהורלק מערב יוה"כ וכן אין מברכין במוצאי יוה"כ על נר שהרליק ישראל מא"י אף רבמ"ש מותר כמו שנתבאר מ"ס ביוה"כ צריך חוקא שהורלק מעיוה"כ ויתבאר במ"י תרכ"ד ע"ש:

יד נחלים הנועויות כל כך שא"ל מכנים קיום ביניהם הוא נדלק מברכין עליהם כשיוכל ליהנות לאירם כמו מן הנר ודווקא כשעשויים להאיר ראין מברכין על אור שהורלק לבונה אחרת שלא להאיר ולכן אין מברכין על אור של כבשן בתחלת שריפת הלכנים שאז עשוי לשם הלכנים ולא להאיר אבל אחר שנשרפו עשוי להאיר ומברכין עליו וכן כל כיוצא בזה רכיון דהכרכה הוא על האור שמאיר לנו לצרכינו בעינן שיחיה אור בזה ואין לשאול לפ"ז איך אנו מברכים על נר של הברלה שעושים שתיכף אחר הברלה מכבין איתה והא אינה עשויה להאיר אלא לשם מצות הברלה דאינו כן דארדבא כיון שאנו עושין אותה לסצית הברלה בע"כ כונתנו לתאיר דאלי"כ אין יוצאין בזה ובאמת כונתנו להאיר לשעתה והיינו לשעת ההברלה

מיהו לשעת ההברלה כונתנו להאיר ווו היא מצותה: **מז** נר של בהכ"נ לא מיקרי עשוי להאיר אלא לכבוד בהכ"נ אלא אם יש שם אדם חשוב מיקרי עשוי להאיר שהרליקו כרי שיאיר להאדם החשוב ואם אין שם אדם חשוב אין מברכין עליו וי"א להיפך רבשיש שם אדם חשוב אין מברכין עליו לפי שנעשית לכבודו ולא להאיר וכשארין שם אדם חשוב נעשה להאיר ומברכין עליו ואם יש שם בחדר הסמוך לבהכ"נ שמש שאיכל שם ויש להחרר חלון מהבהכ"נ מברכין עליו שהרי מאיר להשמש והוא שלא תהא הלכנה. וזרחת שם רבשיש מאור הלכנה יבול לאכול אור הלכנה וכדומה. ל"י שעכשיו מברכין על נרות בהכ"נ שרוע שכוונתם להאיר להעם וכן אין מברכין על נר של מתים ושל חתנים שעשויים לכבוד ולא להאיר ודווקא מת בזה שא"ל הוציאוהו ביום היו נ"כ מרליקין נר לכבודו דאז גם בלי"ה אין מברכין אבל אם ביום לא היו מרליקין נר לפניו מברכין על זה כשהוציאוהו במו"ש עם נר אבל בתתן תמיד הוא לכבודו כידוע ובכ"ל עניין אין מברכין:

מח איתא בגמ' וט"ו היו יושבין בבחמ"ד והביאו לפניהם אור ב"ש אומרים כל אחד ואחד מברך לעצמו מפני ביטול בחמ"ד דאם יפסקו כולם מללמוד לשמוע הברכה מאחד יבטלו מח"ת ובי"ה אומרים אחד מברך לכולן משום ברוב עם הדרת מלך רבשכולם עינים אמן על ברכת האחד יש בזה הדרת מלך ולכן לא חשו לביטול בחמ"ד ומוכן שכל הפוסקים פסקו כב"ה רב"ש במקום ב"ה אינה משנה ולפ"ז יש להפלא על המנהג שלנו שאין בזה ביטול בחמ"ד וכולם ש"מעים ההברלה מפי המברך למה בברכת מאורי האש המנהג שכל אחד מברך לעצמו היפך מרברי ב"ה וכ"ש שאצ"ינו לא שייך ביטול בחמ"ד ואולי שהמנהג נתיימר ע"פ התוספתא פ"ה דברכות שבשם הוא להיפך רב"ש אומרים אחד מברך לכולן ובי"ה אומרים כל אחד מברך לעצמו ע"ש וואף דגם לפי התוספתא לא אמרו ב"ה רק כנהמ"ד אפשר לומר דמ"ל דגם תמיד מ"ל כן משום דחשיבא כנרבת הנהנין שאין אחד מוציא חנירו כמו שעל הנשמים כל אחד מברך ואע"פ דגם כנרבת הנהנין כשגם המברך נהנה יכול להוציא מ"מ מ"ל דהא עדיפא והא דנקיט נתוספתא כנהמ"ד משום ב"ש ומ"מ ל"ע כיון שהוא נגד הש"ס ואולי מפני שאין האור שלנו מניע לכולם כנת אחת והוא הפסקה: **יז** בתבו המור והשיע מע"י י"ג דהסומא אינו מברך ברא

עליה עד שיחא דואה את השלחבת ומשתמש לאורה ע"ש והקשו על הרשב"א שכתב דעשיתת הוי כדואה את השלחבת ודאיה דעודה בעשיות אמור לקרות ק"ש כנגדה משום ולא יראה בך ערות דבר במ"ש בס' ע"ה אבל פנ"ס אינו דואה השלחבת עכ"ל והוא כנגד הירושלמי וכו"ל ולענין ל"ק כל"ל דאמפקלדיא אינה עשיתת דעשיות היא לנמרינ"א של זכוכית ואמפקלדיא היא שפיני"ל וזה מביאר בסוף מס' בל"ס ע"ש ופנ"ס זהו מה שקורין לאמפ"א ויש שרואה השלחבת בגן שהיא של זכוכית ויש שאינה דואה כגון העשיות מסין אחר וכן הוא אמפקלדיא לפעמים כך ולפעמים כך והרשב"א מירי בפנ"ס שאינה דואה השלחבת והירושלמי מירי בדואה אבל עשיתת לעולם דואה והמג"א מק"ד נחקק לומר למילי מילי קתני וע"ש נמח"ס וכו"ל לזה וד"ק והערוך סי' פנ"ס לאמפ"א ע"ש :

בדוא מאורי האש כיון שאינו נהנה מהאור ולא דמי לברכת יוצד המאורות שהסומא מברך במ"ש בס' ס"ט דלא דמי כלל כמו שבארנו בס' דס"ג מעי' מ' ע"ש אבל שאר ההבדלה צריך לברך או לשמוע והרשב"א בתשו' וס' תש"ס כתב בשם הגאונים דסומא אינו מברך כל"ל אלא סומך על הכדלה שכתפלה ע"ש ואינו מוכן כלל למה הוא פטור מהכדלה שע"ל הכוס ואולי קבלה ביד הגאונים דלא תקנו הברלה שע"ל הכוס אלא כשיש גם ברכת הנר וצ"ע ויש לחוש לדבריהם והסומא לא יעשה הברלה בעצמו אלא ישמע מאחד :

י"ח איתא בירושלמי וכו"ל נר בתוך חיקו או בתוך פנ"ס או בתוך אמפקלדיא דואה את השלחבת ואינו משתמש לאורה וטעמא מרחוק או משתמש לאורה ואינו רואה את השלחבת וטעמא מן הל"ל אין מברכין

רצ"ט [שאמור לאכול ולעשות מלאכה עד שיבדיל ועד כמה זמן ההכדלה וכו' כ"ד מעיפ"ס] :

א אמור לאכול שום דבר או לשחות יין או שאר משקין משחשיכה קודם שיבדיל ואפילו הברדיל בתפלה אמור קודם שיבדיל על הכוס לבר מים שאין בו חשובות כלל מותר מדינא וזה שאנחנו נוהרים גם מים באמת לא מדינא הוא אלא מטעם שנתבאר בס' רצ"א ע"פ המדרש שאו זמן חורת הנשמות לניהגם ע"ש אבל כל מאכל ומשקה אמור מדינא דנמ' מפני שחלה עליו חיבת הברלה ואפילו להסוכרים והכדלה דרבנן מי"ט הרי מחייב בהכדלה וראיה שהרי אפילו להסוכרים והכדלה דאורייתא מי"ט הברלה על הכוס וראי דרבנן הוא אחרי שהכדיל בתפלה ומ"ט אמור יה"ג למאן דס"ל דעיקרה דרבנן ואפילו בספק חשיכה אמור והיינו בערך חצי שעה קודם לילה ואין לאכול או מעודה שלישית אבל קודם לזה מותר ופשיטא שאם לא אכל עדיין מעודה שלישית שצריך לאכלה אפילו אחר השקיעה קצת ועמ"ג סק"א סתם דאם התפלל ערכית מעט"י אמור לאכול עד שיכדיל והמג"ג הציג על זה וכתב דלא דמי לקידוש ע"ש :

ב יש מתרעמים על מעודות גדולות שמתחילין לאכול מסוך לחשיכה בשבת והוא איסור גמור וכו"ל ומג"א ויש מי שמתיר דאין האיסור אלא כדודאי חשיכה ומ"ג סק"א וכדעיה זו הביא אחד מהגדולים בשם ר"ש :

פסקי תוס' שכתבו דבעל נפש יורה לאכול ספק חשיכה אבל אין למחות ביד אחרים ול"י מק"ל וכן משמע מרכי הרמב"ם פכ"ט דין ה' שכתב משיצא היום אמור לו לאכול ולשחות ולעשות מלאכה או לטעום כלום עד שיבדיל עכ"ל הרי דווקא משיצא היום אמור ועוד דדמיא דמלאכה נקוט שזה ויראי לא שייך קודם חשיכה כמובן ולכן בשעת הרחק יש להקל בזה עד שתחשך כמש מיהו לכתחלה ויראי יש להרר שלא לבא לירי כך ויתחילו כבר הפחות בשעת השקיעה ותבא עליהם ברכה :

ג וזה להתחיל במעודה אבל אם היה יושב במעודה מכעור יום וגמשה סעודתי אפילו כמה שעות בתוך חשיכה אי"צ להפסיק לא מאכילה ולא משתייה ולא דמי לע"ש שבחשיכה צריך להפסיק ופורס מפה ומקדש במ"ש בס' רע"א דאדבא כמו דבע"ש צריך להפסיק מפני כבוד השבת כמו כן להיפך מפני כבוד שבת אי"צ להפסיק משחשיכה ולא עוד אלא שאמור להפסיק שנראה כמנרש את המלך ואיתא במבילתא שמדחו כיציאתו באדם שאינו רוצה שילך אהבו מאצלו והו שאמרו בפסחים וק"ה דשבת קובעת לקידוש ולא להכדלה ע"ש :

ד וזהו דעת הרמב"ם שם והרא"ש שם וכו"ל דמי' ורשב"ם

א אמור לאכול שום דבר או לשחות יין או שאר משקין משחשיכה קודם שיבדיל ואפילו הברדיל בתפלה אמור קודם שיבדיל על הכוס לבר מים שאין בו חשובות כלל מותר מדינא וזה שאנחנו נוהרים גם מים באמת לא מדינא הוא אלא מטעם שנתבאר בס' רצ"א ע"פ המדרש שאו זמן חורת הנשמות לניהגם ע"ש אבל כל מאכל ומשקה אמור מדינא דנמ' מפני שחלה עליו חיבת הברלה ואפילו להסוכרים והכדלה דרבנן מי"ט הרי מחייב בהכדלה וראיה שהרי אפילו להסוכרים והכדלה דאורייתא מי"ט הברלה על הכוס וראי דרבנן הוא אחרי שהכדיל בתפלה ומ"ט אמור יה"ג למאן דס"ל דעיקרה דרבנן ואפילו בספק חשיכה אמור והיינו בערך חצי שעה קודם לילה ואין לאכול או מעודה שלישית אבל קודם לזה מותר ופשיטא שאם לא אכל עדיין מעודה שלישית שצריך לאכלה אפילו אחר השקיעה קצת ועמ"ג סק"א סתם דאם התפלל ערכית מעט"י אמור לאכול עד שיכדיל והמג"ג הציג על זה וכתב דלא דמי לקידוש ע"ש :

ב יש מתרעמים על מעודות גדולות שמתחילין לאכול מסוך לחשיכה בשבת והוא איסור גמור וכו"ל ומג"א ויש מי שמתיר דאין האיסור אלא כדודאי חשיכה ומ"ג סק"א וכדעיה זו הביא אחד מהגדולים בשם ר"ש :

דשבים ותוס' וקס' וקס' וקס' כתב הסמ"ג דמהר"ף נראה דהו' דווקא בספק חשיכה ולא בוודאי חשיכה ובוודאי חשיכה צריך להפסיק ולהבריא וכ"כ בעל העיטור יש שחששו לדבריהם וכתבו על המהרש"א דל' שהפסיק בסעודה נשואין והלך לבהכ"ג להתפלל חזר לסעודה ומנ"א סק"ג וזהו דעת הרא"ה שהביאו בש"ע ויל' ויא' דה"מ בספק חשיכה אבל בוודאי חשיכה אפילו היה יושב ואוכל פורים מפה ומבריא ונמסר מעודתו עכ"ל אבל העיקר דרינא כריעה ראשונה שהיא דעת רוב הפוסקים והכי נהיגי עלמא וכן פסק דבינו הרמ"א :

ך' והו' כשישבו בסעודה אבל אם היה יושב ושותה או אפילו רבים שישבו לשתות וחשכה צדיקים להפסיק שאין זה קביעות ואפילו אוכלים פירות ומגדנות ונ"ל אפילו אוכלים מזונת אין זה קביעות דאם הוא קביעות היה להם ליטול יריהם ולברך המוציא ומדלא עשו כן הו' אכילתם עראי וצדיקים להפסיק : ן' ואם התחיל באיסור והיינו שישב לאכול משחשיכה פשיטא דמפסיק מפני הברכה ואפילו קרא ק"ש דאם לאו הרי מפסיק מפני ק"ש אפילו קודם חשיכה אם התחיל חצי שעה סמוך לחשיכה כמ"ש בס"י דל"ה י"ש מי שאומר הו' דווקא למאן דס"ל הברכה דאורייתא אבל למאן דס"ל הברכה דרבנן והתחיל לאכול א"צ להפסיק כמו בב"ב דבר שהוא דרבנן ומנ"א סק"ג ולא נהדא לומר בן הברכה לא דמי לכל הדברים כיון דנתקנה דווקא בתחלת הלילה מחייב להפסיק אף אם הוא דרבנן והג"ח נק"ל וכן עיקר דרינא מיהו בהתחיל מסך לחשיכה כיון שיש מתדין כמ"ש בסעי' ב' אינו מפסיק אך משום ק"ש אם לא קרא נראה שצריך להפסיק ולכן כלל הפחות יקרא ק"ש על שולחנו :

ן' כתב דבינו הבי' בסעי' ב' היו שותים ואמרו בואו ונבריא אם רצו לחזור ולשתות קודם הברכה אינם צריכים לחזור ולברך ויש מי שחולק בדבר עכ"ל ואינו מובן הא בשתייה נתבאר שמהחייבים להפסיק אמנם באמת לא סידי מענין זה והעיקר סידי כאן מענין הכרחה ודיעה ראשונה הוא דעת הרמב"ם כפ"ד סברות דאע"ג דלענין קידוש בכה"ג כשאמרו בואו ונקדש הו' הפסק וצדיקים לחזור ולברך כמ"ש בס"י רע"א מ"מ בהברכה אינו בן והטעם דכמו דקידוש חסיד לענין כשהניע זמן פורים מפה ומקדש אפילו

כשישבו בסעודה ובהברכה אינו כן כמו בן לענין אמירתם בקידוש הו' הפסק וצדיקים לברך כשדוצים לחזור ולשתות ולא בהברכה וה"ש מי שחולק הוא הראב"ד שם דס"ל דכיון שאמרו בואו ונבריא חל עליהם חובת ההברכה כמו בקידוש וצריכים לחזור ולברך ודווקא בלא אמירה יש חילוק משום דשבת קבעה נפשה ולא הברכה אבל כשאמרו הרי מרצונם קבעו ההברכה לחובה ברנע זו ואי קשיא הא בלא זה מחוייבים להפסיק בהברכה ד"ל דמידי כשאמרו עד שלא חשכה להם באופן שהיו מותרים עדיין לשתות ובאמירתם נאסרו או שישבו בסעודה או שבאמת עושים איסור לענין זה ועכ"ל ומנ"א סק"ה ומ"ו סק"ג : ך' כשישב בסעודה ורצונו להפסיק להברכה לעשות הברכה באמצע הסעודה קודם תפלה ערבית יכ"ל להבריא ואם שתי יין מקודם א"צ לחזור ולברך על הכוס של הברכה בפה"ג דאין ההברכה הפסק כמו שקידוש לא הו' הפסק בכה"ג כמ"ש בס"י רע"א ויש מי שחולק דהברכה הו' הפסק והעיקר כריעה ראשונה דה"ש מי שחולק סובר דמוכרח להפסיק כריעה שכתבו בסעי' ד' ולכן מסי"א דהו' הפסק ואע"ג דבקידוש צריך להפסיק ל"כע ומ"מ אין מברכין בפה"ג כמ"ש שם זה שאומר הו' דווקא צריך לסעודה משא"כ הברכה אמנם דרינא כיון דלא קי"ל כריעה זו כמ"ש בסעי' ד' לכן גם כאן דרינא קי"ל דא"צ לברך והו' כשישבו בסעודה אבל כשהיו רק שותין ובקשו להבריא כיון דקי"ל שמהחייבין להפסיק כמ"ש בסעי' ה' מסי"א דצריך לחזור ולברך על הכוס של הברכה בפה"ג וכן הו' לדברי הס"ו סק"ד ויש מי שאומר דאפילו כשעסקו בשתייה א"צ לברך משום דהברכה לא הו' הפסק כלל ונ"ה ויש מי שאומר דאפילו עסקו בסעודה צריך לברך דהברכה נדע טפי שאין לה שייכות להסעודה כלל ומנ"א סק"ו ולענ"ד העיקר כריעה ראשונה וטוב ליהודי שלא לבא לירי כך ובאמת אין אנו דנילים בכך אלא נומרים הסעודה ומתפללין מעריב ועושין הברכה אך אם ההכרח מביא לעשות הברכה באמצע הסעודה לא יברך בפה"ג על בוס של הברכה והמנ"א מנאו כמסתפק קנת פ"ט וכ"ג מהא"ד והת"ש ע"ש לכן סיקי לדינא :

מן בשהיה יושב בסעודה ואמרו שא"צ להפסיק ונמסר מעודתו יבול לברך על הכוס ולשתות ממנו ואע"ג דלאחר ברהמ"ז אסור בשתייה אמנם בוס של ברהמ"ז שייך

שייך להסעודה ומותר לו ששתותו אך זה הוא כשמתברך תמיד על הכוס נעשה לו הכוס כהסעודה עצמה אבל אם תמיד מתברך בלא כוס גם עתה לא ישתה אותו ומג"ל סק"ו וזהו כשכתב ה"י לילה אבל אם הוא עדיין קודם לילה אע"פ שהוא לאחר השקיעה וקרוב לבה"ש חייב ששתותו ככל עניין אמנם אם אין לו כוס אחר להברלה בכל עניין לא ישתה אותו אלא מתברך על הכוס ואח"כ מבדיל עליו בין שמבדיל מיד או אחר התפלה אך אם יש לו כוס אחר להברלה וודאי צריך ששתותו כפי מה שנתבאר ויבדיל על כוס אחר וזהו ביאור מ"ט נש"ט סעי' ד' פ"ט :

י כתב רבינו הבי"ב בסעי' ו' המבדיל על היין על שלחנו אפילו הבדיל קודם שנשאל ידיו פוסק היין שבתוך המזון שא"צ לברך עליו וי"א ר"ל פטר א"כ נסל ידיו קודם שהבדיל עכ"ל וכתב רבינו הרמ"א ואם הבדיל תחלה צריך לברך אחריו ברכה מעין ג' עכ"ל ואח"כ בסעי' ה' כתב רבינו הבי"ב כשפוסק יין שבתוך המזון שא"צ לברך עליו גם א"צ לברך ברכה אחרונה על כוס של הברלה ואם אין לו אלא כוס אחד וסבור שיביאו לו יין יותר והבדיל על אותו כוס ואח"כ לא הביאו לו יותר ויברך ברהמ"ז בלא כוס יש מי שאומר שצריך לברך ברכה אחרונה על כוס של הברלה עכ"ל והב"ב צריכין ביאור :

י"א וה"פ כבר נתבאר בס"י קע"ד דיין שלפני המזון פוסק יין שבתוך המזון וא"כ מסי"א כשרוצה לאכול תיכף אחר הברלה פוסקת היין של הברלה את היין שבתוך המזון וכי מפני שיש בה גם מצוה מיגרע נרע אך ה"א ס"ל דזוראי מיגרע נרע רבוחל כששותה מרצונו שפיר מיקרי יין שלפני הסעודה ופוסק את שבתוך הסעודה אבל הברלה שמוכרח לעשות אין לזה שייכות עם הסעודה כלל ולא דמי לקידוש שאינה אלא במקום סעודה ולכן ס"ל דזווקא אם נספ ידיו קודם שהבדיל דאו פוסקת היין שבתוך המזון אבל לא נספ ידיו אינה פוסקת וזהו שאומר רבינו הרמ"א דמסי"א כיון דאינה פוסקת מחוייב לברך ברכה אחרונה על הכוס של הברלה כיון שאין לה שייכות עם הסעודה אבל לדיעה ראשונה שפוסקת א"צ ברכה אחרונה וזהו דברי רבינו הבי"ב בסעי' ה' :

יב ואח"כ אומר ואם אין לו אלא כוס אחד וכי וה"פ דאפילו לדיעה ראשונה שמוכרת דיין של הברלה ה"י כיון שלפני המזון שפוסק את יין שבתוך המזון

ולכן א"צ עליו ברכה אחרונה כמ"ש מי"ט יש הלוקח בינו לבין יין שלפני המזון רביין שלפני המזון נתבאר בס"י קע"ד שא"צ עליו ברכה אחרונה בכל עניין בין ששתה יין בתוך הסעודה ובין שלא שתה ובין שברך על הכוס או לא בידך ובין של הברלה אינו פוסק מברכה אחרונה א"כ היה לו יין בתוך הסעודה או בידך על הכוס אבל בל"א היה חייב בברכה אחרונה ולא דמי גם לקידוש שפוסק בכל עניין כמ"ש בס"י רע"א ומעמי של דבר דיין שלפני המזון שבא בשביל המזון לפתוח המעים או יין של קידוש שאין קידוש אלא במקום סעודה שפיר ברהמ"ז פוסקם בכל עניין אבל יין של הברלה שאינו בא לפתוח המעים וגם אין לו שייכות להסעודה במה יפטרנו ברהמ"ז מברכה אחרונה אלא דאם שותה יין בתוך הסעודה מתוך שהוא פוסקו מברכה ראשונה כמו שנתבאר פוסק גם היין שבתוך המזון אותו מברכה אחרונה ונעשה כד יין או אפילו לא היה לו יין תוך הסעודה אלא שברך על הכוס כשיברך ברכה אחרונה על הכוס של ברהמ"ז מסי"א שיפוסק גם אותו אבל בר"כא תרווייהו וודאי שחייב בברכה אחרונה :

יג ולכן אם ירע שלא יהיה לו יין תוך הסעודה וגם לא יהיה לו כוס לברהמ"ז פשיטא שצריך לברך ברכה אחרונה תיכף אמנם אם היה סבור שיהיה לו יין לתוך המזון או לכוס של ברכה ולא בידך ברכה אחרונה ואח"כ נתהוה שלא היה לו ולא שתה בתוך הסעודה וגם בידך ברהמ"ז בלא כוס ולכן זהו שכתב רבינו הבי"ב ר"א שצריך גם עתה לברך ברכה אחרונה על הכוס של הברלה וכתב בלשון יש מי שאומר מפני שיש סבא לומר רביין דמקורם היה סבור שיהיה לו ועכשיו נשתנה נאמר רביין דלא ברין בשעתו עד ברהמ"ז פוסקו הברכה המזון בדעכ"ד קמ"ל ריש מי שאומר דגם בכה"ג צריך לברך ומג"ל סק"י שהקטנה מ"ל נוסח ולא אכין דהל' וזהו נקדו"ט וכמ"ש המ"ז סק"ז וכמ"ז סק"ו יש לזוה קטיות מהדפוס דז"ק :

יד כתב רבינו הבי"ב בסעי' ט' אם רוצה לסעוד תיכף להברלה צריך לזוהר שלא יביא לתם לשלחן קודם הברלה ואם הביא פוסק עליו מפה ומכסהו לפי שהוא מוקדם בפסוק וצריך להקדימו אם לא יכסנו עכ"ל ואינו מובן דבשלמא בקידוש שביכולתו לקרש על הפת שפיר שייך בושת אבל הברלה שא"א להבדיל עליו מה שייך בושת וצ"ל דזהו גופה בושתו מה שא"א

שאינו להכריע עליו והמוד היה לו מעלה על הין ועכשו הין עולה עליו ומ"ו סק"ח ומנ"א סק"כ ויש דאיה לזה מסעורת שחרית דנ"ב אין מקדשין על הפת ומ"ט צריך להיות עליו מפה פרוסה כמ"ש בריש סי' רפ"ט אך בשבת יש עוד מעם זכר למן כמ"ש במ"ו דע"א אך אנו חופסין לעיקר מעם בושת וראיה רבסעורה שלישיית אין מכסין הפת כמ"ש במ"ו רצ"א סוף סעי' י' ע"ש :

מן קיי"ל בפסחים וק"ו. מעם מבריל כלומר אע"פ דאסור לאכול קודם הברלה מ"ט אם שכח ואכל או אפילו אכל במזיד לא אברה ההברלה אלא מבריל אח"כ ועוד אמרינן שם רמי שלא הבריל במ"ש מבריל והל"ך עד סוף יום ג' דאלו הנ' ימים שייכים לשבת העבר אבל מכאן ואילך לא יבריל כן הוא גירסת רש"י והרשב"ם ותוס' וכ"כ הרמב"ם בפכ"ט ע"ש אבל גירסת הגאונים שהביא הטור הוא רק ביום ראשון עד הלילה יכול להבריל ולא אחר מכאן וכן הוא גירסת הריף ולפנינו בריף הרברים תמוהים המקודם כתב כל היום ובסוף בריו כתב עד זמן נ' ע"ש :

מן ופשוט הוא דלמחר או עד יום ג' אינו מברך רק בפנהג והמבריל ולא ברכת בשמים ולא ברכת בורא מאורי האש ראי' להם שייכות רק במריש ועוד כתיב כבה"נ דהא ראמינן מעם מבריל הני מילי בששהבריל במריש אבל כשהבריל למחר אינו אלא כשלא מעם אבל כשמעם אינו מבריל למחר וכ"ש עד יום ג' לפי גירסתינו והקשה עליו המוד מה בין זל"ז ולענין נראה שהבה"ג מ"ל רבשארין לו על מה להבריל במריש מותר לו לאכול וכיון רמצינו בגמ' שם דאמימר כשלא היה לו להבריל לן בתענית עד למחר ולמה עשה כן אלא משום דאם היה אוכל לא היה יכול להבריל למחר ויש להסביר הטעם דבאמת אינו מוכן מה שייך ביום א' וכ"ש ביום ג' ונ' לומר המבריל בין קודש לחול היא כבר נסתלק הקדש ומכבר הוא חול אלא דאם אינו אוכל מצד ההברלה הוה לירידה עד עתה כעין קדש לרבר זה שהקדש העבר עיכבתו מלאכול אבל כשאכל מה שייך לומר עתה המבריל בין קודש לחול הבשלתא במריש אומר על הזמן אבל ביום א' הלא כבר עבר הזמן מיהו העיקר לדינא פסק רבינו הרמ"א בסעי' ו' כסברא הראשונה שמברילין עד יום ג' ואפילו טעם שכן רעת רוב הפוסקים ולענין אם

מותר לו לאכול קודם שיבריל למחר נתבאר במ"ו רצ"ז ע"ש בסעי' י"ד :

יך וכתב רבינו הרמ"א דמי שמתענה ג' ימים ונ' לילות ישמע הברלה מאחרים ואם אין אחרים אצלו יכול להבריל מבעיר יום בשבת ולשחות ולקבל אח"כ התענית עליו עכ"ל כלומר דאם מתענה יום אחד או שני ימים ואין לו ממי לשמוע הברלה יכול להבריל לאחר התענית ביום ג' אבל כשמתענה ג' ימים עבר הזמן ומיכרח להבריל מבע"י מיהו אפילו במתענה יום אחד אם מתחיל התענית מבלילה במריש ויש לו ממי לשמוע הברלה במריש טוב יותר לשמוע בזמנו מלהבריל לעצמו אחר התענית ופשוט הוא ונ"כ כ"ז סק"ח ויין לשאלו הרי כיון דאבריל קביל לתענית עליו דוהו בתענית חובה ולא בתענית שקבל על עצמו רקבל באופן זח ומנ"א סק"ט ורוקא כשקבל על עצמו להתענות מתחלת הלילה אבל כמתמא אין התענית מתחיל מבערב והולכין אחר לשון בני אדם וס"ו ובלשון בני אדם שם תענית הוא רק מבוקר עד ערב : יך ומי שמתענה ב' ימים רצופים מן מוצאי ש"ק עד יום ב' בערב ואם לא שמע הברלה מבריל או כמ"ש ואם חל או ר"ה לא יאמר קידוש והברלה על כוס אחר ראי' אמרים שתי קרושות על כוס אחד ולא דמי ליו"ט שחל במריש דהתם קרושה אחת היא שהרי בההברלה אמרינן בין קודש לקודש אבל לא בהברלה דחול עם קידוש דיו"ט ולכן יקדש על כוס אחד ואח"כ יבריל על כוס אחד וס"ו ואם אין לו יין מקדש על הפת ואוכל ואח"כ מבריל על השכר ואף ראסור לאכול קודם הברלה מ"ט הכא א"א באופן אחר או גם יקדש על השכר וטוב יותר לשמוע קידוש מאתו ואח"כ יבריל וס"ו :

יך אסור לעשות מלאכה קודם הברלה וכן אמרו חז"ל בשבת וק"ו: אסור לארם לעשות חפיצין קודם שיבריל ע"ש ואם הבריל בתפלה א"צ שיבריל על הכוס לענין מלאכה ומותר לו לעשות מלאכה גם קודם הברלה על הכוס ואם צריך לעשות מלאכה קודם התפלה אומר המבריל בין קודש לחול בלא ברכה כן הוא לדעת רש"י שם מפני שאינו אלא להכירא בעלמא ודעת הרא"ש הוא בברכה והיינו שיאמר ברוך אתה ר' המבריל בין קודש לחול וכן מפורש בבה"ג וגם דעת הרא"ש ראצי"פ שהבריל בתפלה ורצה לעשות מלאכה צריך לברך ברוך אתה ר' המבריל בין קודש לחול

לחל אבל מנהג העולם כרש"י בתרתי גם בלא הזכרת השם וגם כשהכביל בתפלה דא"צ כלום ורבינו הכי בסעי' י' לא הביא רק דעת רש"י כיון דכך נהגו והוא מילתא דרבנן וגם בהזכרת השם יש ספק שם שמים לבטלה ולכן אין למחות אם נהגו כדש"י וכו' ובי"ט שחל להיות במו"ש אומר המבדיל בין קודש לקודש ומנ"ל סק"נו אבל לאכזר אין היתר בזה עד שובדיל על הכוס (טס):

ב ויש צמיר להגשים שאינן מתפללות מעריב ואין אומרים אתה חוננתנו וקודם ההכדלה שעל הכוס עושות מלאכה שיאמרו המבדיל בין קודש לחול וכמדומה שדוב נשים שלנו אין זהירות בזה ומדליקין האש בלילה קודם הכדלה וי"ל שסמכו על מ"ש רבינו הרמ"א בסעי' י' די"א דכ"ז זה במלאכה נמורה כגון כותב ואורג אבל הרקת הגר בעלמא או היצאה מרשות לרשות א"צ לזה ומהו נתפשט המנהג להקל שמדליקין נרות מיד שאמר הקהל ברכו אבל העיקר כסבא דאשונה עכ"ל אבל אין שום טעם לחלק בין מלאכה קלה למלאכה כבירה:

בא ונ"ל דטעם ריעה זו משום דלכאורה אין שום טעם באמירה זו ולמה צריך האמירה המבדיל בין קודש לחול והרי הוא ליעה אלא דהטעם דכיון דהתורה הצריכה הכדלה בדכתיב ולהבדיל בין הקודש ובין החול ונאמר בשמור וזכרת דמיניה ילפינן הברלה במ"ש בדיש מי רצ"ו הרי חזינן שהתורה הצריכה להבדיל בפה ולאמר המבדיל בין קודש לחול והוה טעם הבה"ג והרא"ש שהצריכו ברכה בשם כמ"ש בסעי' י"ט משום דוחי נזירת הכתוב או אסמכתא ובאמת לדירתי אין חילוק בין מלאכה למלאכה אבל אנן דקיי"ל ברש"י דא"צ בשם וא"כ יש להבין הא אין זה ברכה כלל וצ"ל דלדיעה זו הא דהצריכה התורה הכדלה אינו מפני שבכל זה אסור במלאכה אלא מצוה בפ"ע היא שצותה התורה לזכור קדושת שבת בכניסתו ויציאתו אלא שחז"ל אמרו דכיון דהתורה הצריכה הכדלה גם עלינו לעשות איוה היכר גם במלאכה ולא מפני איסור אלא לתת לב לזכור איוה הכדלה ולכן די בברוך בלא שם כיון שהוא להיכר בעלמא כדפירש"י וא"כ נתינת

לב והיכר לא שייך רק במלאכה דמינכרא עבודה ולא במה ששם מלאכה עליה וזהו כדו ליישב המנהג מיהו ודאי יותר נכון שכל בעה"ב ילמד בביתו כשדליקין את הגר יאמרו מקודם המבדיל בין קודש לחול:

בב איתא בירושלמי וס' מקום שנהגו ה"ל הגי נשי דנהני דלא למיעבד עבודתא באפוקי שבתא לא מנהגא כלומר אינו מנהג נכון כי אין שום טעם בזה עד דתחפני סדרא מנהגא כלומר עד שישלימי התפלה הוה מנהג כשר שלא לעשות מלאכה ועל זה אמרו בש"ס דל"ן שם העושה מלאכה במ"ש אינו דואה סימן ברכה (מוס' טס) ויש מי שכתב שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה כל הליצה של מ"ש ומנ"ל סק"ו ואנחנו לא שמענו המנהג הזה שהוא כנגד הירושלמי ונשי ירדן רק עד אחר הכדלה אין עושות ואח"כ עושות כל המלאכות וכן עיקר:

בג ודע דבזהיר בראשית בהקדמה וז' י"ד: חושב ג' דברים שהעושה אותם נרמ דעה לעצמו ואומר שם תליתאה מאן דאוקיד שרנא כמפקא דשבתא עד לא ממו ישראל לקדושה דסדרא דגרים לנדא דניהגם לאדלקא כההוא נודא עד לא מטי ומניהו עכ"ל ואמר שם דאינון דענישין בניהגם לייטין ליה ליהוה דאוקיד שרנא עד לא מטי ומניה ע"ש והמנ"ל סק"ו הניא זה הוהר טלג להלויק עד אחר שהבדיל על הכוס ע"ש ואינו כן לזשן הוהר כמ"ש חלל סח"כ כתב כלשון המנ"ל ע"ש והיא תמוה והא לריך להלויק נר להכדלה וכבר עמד בזה בגליון הוהר כדרך אמת ע"ש מה שמירך ולעני"ד נראה דמ"ש חס"כ עד דמכדלי על כסא הוא עד ולג עד כגלל והיינו אחר סדר קדושה דמכדלין מיד מדינא וד"ק:

בד וכתב רבינו הרמ"א ד"א לרלות מים בכל מצאי שבת כי בארה שר מדים טובב כל מו"ש כל הבארות ומי שפוגע בו וישתה ממנו יתרפא מכל תחלוטיו ולא דאיתי למנהג זה וע' לעי" ס' רס"ג מי שמוסיף מחול על הקודש אם סותר לומר לאחר שהבדיל לעשות לו מלאכה עכ"ל ושם נתבאר דמותד ומותר לו ליהנות מסלאכתו ע"ש ובס' דצ"ה נתבאר שאומרים פסוקי ויתן לך ואליהו הנביא והרבון של הירושלמי ע"ש:

ש' [שיסדר שלחנו כמ"ש ונקראת מעודת מלוה מלכה ובו ד' סעיפים]:

א איתא בנמ' וק"ט: לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אע"פ שא"צ אלא לבית חמין במו"ש מלוגמא

פ'צנא ורסולא פת חמה במרש מלונמא ר' אבה
 היה עברין ליה באפוקי שבתא עגלא תילתא היה
 אביל מינה כוליתא כי נרל אכילי בריה א"ל למה
 לך לאמטורי כולי האי נשבוק כוליתא ממעלי שבתא
 שבקיה ואתא ארי אכליה עב"ל הנמ' :

ב ופעם מעודה זו כתב הרמב"ם בפ"ל כרי לכבר
 השבת בכניסתו וביציאתו כלומר שוהו כמלוח את
 המלך בכבוד מעודה ולכן נקראת מעודה זו מלוח
 מלכה ולכן נהגו לימר פיוטים ומידות ללוות השבת
 כדרך שמלחין את המלך בכניסתו וביציאתו ונ"ל ולכן
 נהגו לימר המידות אחר הכרלה ומ"ל וכתבו שאמרו
 חכמים שיש אבר אחד באדם ושמו נמכי וי"א לון
 ואינו נהנה משום אכילה אלא מאכילת מ"ש כרי
 ללוות את השבת (לנושא וממנו נתורה האדם וכאשר
 ימות עצם זה אינו ניסוח ואפילו יכניסוהו באש לא
 ישרף וכרחיים אינו נסחן ובפשיש אינו מתפוצץ וממנו
 יחיה האדם לעת התחיה ושרשו ועיקרו מעצם השמים
 (א"ל גטס חמ"ט) :

ג רבים אין נוהדים במעודה זו והמקיימה שברו מרובה
 וכ"ל ידאי אלקים מתאמצים לקיימה ואיכלין כוית
 ונכון לאכול בשד מי שיכול לאכול ואם לאו יאכל
 דגים שגם זה מאכל חשוב או פירות טובים כשיש לו
 ויאכלם עם פת ומי שאינו יכול לאכול פת כלל
 יקיימה במונות ובמידות ואם המשיך מעודה שלישית
 תוך הלילה ואכל בלילה כוית יוכל לצאת בה גם
 מעודת מלוח מלכה (א"ל) ובתום שבת וק"ח. ל"ה
 וה"ל מבואר דגם לעני העובר ממקום למקום צריכין
 ליתן לו מעודה למ"ש ע"ש :

ד מהר"ל היה לו מלית של שבת והיה כופלו בכל
 מ"ש כרי להתעסק במצוה מיר (מנ"ל) וכן נהגו
 לקפל המליתים במ"ש ונהגו לשנות חמין במ"ש
 שהיא רפואה במ"ש כמ"א א' ויהיו מלעשות סימן
 למ"ש למי שמבקש חוב או נס"ח ואומר מ"ש הוא
 ואינו סימן מוצ' ועובר על לא הנחשו וסנהדרין ס"ו.
 והוא מדרכי האמורי כדאיתא בתוספתא דשבת פ"ח
 ע"ש ולכן אמר לומר בן ותמים תהיה ונ"ל :

שיא [דיני הוצאה בשבת ובמה יוצאין ובו קב"ג סעיפים] :

א הוצאה מדה"י לדה"ד מאבות מלאכות והיתה
 במשכן דאין חייבין אלא על מלאכה שכווצא בה
 היחה במשכן כמ"ש בס' רמ"ב ומלכד שהיתה במשכן
 מפודשת היא בתורה דכתיב ויצו משה ויעבדו קול
 במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת
 הקודש ויכלא העם מהביא הרי שקרא להכאה מלאכה
 ומכ"ס פ"טו ושם היתה הוצאה מדה"י לדה"ד המשה
 הוה יתיב במחנה לוויה דהוא דה"ד מפני שכל ישראל
 נפנו לשם וקאמר להו לישראל לא תפיקו מדה"י דירכו
 לדה"ד דירי ור"ט הויקן ואע"ג דבכל הסלאכות לא
 הוצרכנו למצא בתורה מפירש מלאכה זו רבין דהיתה
 במשכן הרי היא בכלל לא תעשה כל מלאכה אמנם מפני
 דעצם הוצאה מלאכה נדועה היא שהרי עצם הרבר לא
 נשתנית ורק במקומה נשתנית וכל המלאכות יש בהם
 שינוי בעצם הרבר ולכן אי לאו דגילתה התורה שהיא
 מלאכה לא הוה ידעינן שהיא מלאכה (תוס' ר"ט סג' סג'
 ל"ה פסגו ובירמיה ו"ל) מבואר נ"כ שהיא מלאכה
 כמ"ש בס' רמ"ב ע"ש :

ב אמרו חז"ל (טס) דהוצאה הוי אב מלאכה והכנסה
 מדה"ד לדה"י הוי חולדה והתיטא על הרמב"ם

שכתב שם דהוצאה והכנסה הם מאבות מלאכות ע"ש
 וכן הורק מדה"ד לדה"י או מדה"י לדה"ד חייב דהוי
 תולדה דהוצאה (טס) ומעביר ר' אמות כדה"ד או וורק
 הלכה למשה מסיני דהיא בכלל הוצאה (טס) ונחשבת
 נ"כ לתולדה ויש עיר מושים מדה"י לדה"י דרך דה"ד
 כשהן כדיוטא אחת דהוי נ"כ תולדה דהוצאה ויתבאר
 בס' שמ"ז בס"ד וחייבא דדה"ד אינו אלא ער' י' ספחים
 מהארץ לבר ממושים ויתבאר שם :

ג ואין המוציא או המכניס או הורק או המעביר חייב
 עד שיהיה בהרבר שהוציא כשיעור שיתבאר וכן
 אינו חייב עד שיעשה בעצמו עקדה והנחה ושיציא
 את כל החפץ לדה"ד ולכן קופה שהיא מליאה חפיצים
 אפילו מליאה חרדל והוציא רובה מרשות זו לרשות זו
 פסור עד שיוציא את כל הקופה וכן כל הדומה לזה
 שהכלי החיצונה עושה את כל מה שבתיכו לרבר אחד
 והוה כילו דק חפץ אחד וזהו שאמרו בגמ' ו"א :
 אנד בלי שמה אנד כלומר דהכלי החיצונה מאנדת
 כולם להיות כאחת וכן אם הפסיק באמצע ברשות
 הפסור פמיר וזהו ששינוי במשנה (טס) המוציא
 איכלין ונתנן על איסקופת כרמלית וחוד והוציאן
 פסור

פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת :
 ד וכן אינו חייב עד שיוציא או יודוק כדרכו אבל
 בלאחד יד והיינו שלא כדרכו פטור כיצד המוציא
 בין בימינו בין בשמאלו בין בתוך חיקו והיינו באוזה
 בנד המונח בחיקו או כסתות התפירות בבגדים שקורין
 קעשענ"א או שיצא במעות או דבר אחר הצדורים
 בסרינו חייב שהוציא כדרך המוציאין וכן המוציא על
 כתפו חייב אע"פ שהכתף הוא למעלה מי"ט ברה"ד
 מפני שכן היתה משא בני קהת הכתיב בכתף ישאו
 וכ"ה המלאכות אנו לומדין ממשכן ובירושלמי נ"ו
 שפירש בהא דכתיב ופקדת אלעזר ונ"ו שמן המאור
 ונ"ו שמן אחר בימין ושמן אחר בשמאל והקטרת בחיקו
 והחביתין בכתף ונ"ו ז"ל :

ה אבל המוציא לאחר ידו והיינו שהניח דבר על כף
 היד והיינו הצד ששם הצפרנים והוציאו או ברגלו
 או בפיו דבר שהינו מאכל או במרפקו והוא העללנכאגין
 שכסף חרווע ונתן הפך לתיכו והוציאו או באונו שתחב
 החפץ באונו או נתנו על האוזן או בשערו שקשר החפץ
 בשערו והוציאו או בכיס שתפר בבגדו ופי הכיס למטה
 ומ"ם אינו נופל לפי שפי הכיס צד והרמב"ם כתב
 בכיס שתפר בבגדו ופי הכיס למטה בין בגד לבגד
 כפי בגדו עכ"ל או במנעלו או בסנדלו או בפומקאות
 פטור מפני שלא הוציא כדרך המוציאין וכ"ל אלו
 פטורין מדאורייתא ואסורין מדרבנן דכ"ה פטורין רשבת
 פטור אבל אסור וע' בסעי' ז"ט :

ו איתא בגמ' שם המוציא משוי על ראשו פטור ומרש"י
 שם משמע דרוקא בשאין אוחז המשא בידו אבל
 אוחז בידו חייב ע"ש והרמב"ם שם כתב המוציא משוי
 על ראשו אם היה משוי כבר כגון שק מלא או תיבה
 ומנדל וכיוצא בהן שהוא משוי על ראשו ותופש בידו
 חייב שכן דרך המוציאין ונמצא במוציא על כתפו או
 בידו אבל אם לקח חפץ קל כגון שהניח בגד או ספר
 או סכין על ראשו והוציאו והוא אינו אוחז בידו ה"ז
 פטור שלא הוציא כדרך המוציאין שאין דרך רוב העולם
 להוציא החפצין מנחיהן על ראשיהן עכ"ל וזהו כדברי
 רש"י ז"ל ואין כוונתו דבמשא קל כשאוחזו בידו חייב
 דאי"ב הרי סותר לרישא דבעי משא כבר דרוקא אלא
 אורחא דמילתא קאמר דמשא קל אינו אוחזו בידו וגם
 כוונת רש"י ז"ל כן וז"ל מה"מ ע"ש וז"ק אבל
 תמיהני דאי"ב גם בעל כתפיו ה"ל לחלק כן רידוע
 דעל הכתפיים אין נושאים רק משא כבירה וכן משמע

בירושלמי דמקשה ר' יוסי בני מעתה הוציא כנגזרות
 על כתיפו חייב ע"ש והוא בלשון תמיה וזהו שמשמע
 במשנה שם דע"ל כתפו דומיא דבירו חייב בכל ענין
 וצ"ע ונ"ל להירושלמי כאלת מקשה זה דמתמנה מוכח דומיא
 דבירו והא אין לך משא קטנה על כתפו ומתוך דלמפינן
 מאלעזר אך גם כתיבנו ע"ש נראה חסרון לאין ע"ש הפירוש
 כמ"ס רש"י במשנה שהכחנו בסעי' ז' ולא חשיב כלל כ"ס
 מה שכתב וכן כמדת במלכך ספ"ד ע"ש ונ"ו :

ז הרבה דינים יש בהוצאה באופן העקירות וההנחות
 והרשויות וכולם יתבאר בס"ד בס"י שמו"ו כי שם
 מקומם ובכאן עלינו לבאר השיעורים של הוצאה
 והרמב"ם ביארם כפי"ח וכמה הם שיעורי הוצאה בשבת
 ולא דווקא הוצאה דה"ה הכנסה וההעברה והוריקה
 וההושצה אלא משום דהוצאה הוא האב מלאכה לכן
 נכללו כולם בשמה אבל רין אחד להם :

ח וז"ל הרמב"ם שם המוציא דבר מרה"י לרה"ד או
 מרה"ד לרה"י אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור
 שמייע"ל כלום וא"ל הן שיעורי ההוצאה המוציא אוכלי
 אדם כנגזרות ומצטרפין זה עם זה והוא שיהא כנגזרות
 מן האוכל עצמו חוץ מן הקליפות והגרעינים והעוקצין
 והסובין והמירסן עכ"ל ואפילו אותן הקליפות הנאכלות
 עם הפירי כמו קליפי ערשים וקליפות כל פרי עץ
 מ"ם אכן בעינן מירי דחשיב והרי גם הסובין והמירסן
 בני אדם אוכלין אותם כשהם ביחד עם הקמח ולשיעור
 חלה מצטרפין וכמ"ש ביו"ד סי' שכ"ד ומ"ס לענין
 שבת אין מצטרפין מטעם זה וה"נ כן נמי ס"ס כלל
 גדול וזה עצם הטעם מה דבעינן כנגזרות ולא סגי
 בכוח כבכל שיעורי תורה משום דבעינן מירי דחשיב
 והגזרות גדולה סכיות וכ"ל השיעורים הם הלכה למשה
 מסיני ומרומז בקרא לרץ חטה ושטורה ונ"ו ומלכה כנגזרות
 להוצאת שבת כלליתא כריש עירובין והיא גדולה מכוח
 דלמוכח כהמלניע ז"ל. ולא נתברר לנו שיעור נגזרות
 כמלניע ושמ"ס עירובין ס' : ד"ה חנכ' :

ט עוד כתב יין כרי רובע דביעית ואם היה קרוש
 בכוח עכ"ל והטעם התנן המוציא יין כרי מונח
 הכוס של ברכה שהוא רביעית וכ"ל יין נושא עליו ג'
 חלקי מים ולכן די ברובע רביעית ואע"ג דאין כאן הג'
 חלקי מים מ"ם כיון דעיקר החשיבות הוא היין והמים
 כ"ל נחשב לגבי היין ובשבת בעינן דק מירי דחשיבא
 לפיכך די ברובע רביעית נמי ע"ל. ואני תמה ואיך
 סתם הרמב"ם כן והרי אין זה רק ביין שבימיהם אבל
 יינות

יינות שלנו אין מקבלים כל כך מים ולכן באמת שנה התנא כדי מוינה כלומר כל יין לפי שיעור מוינה ויינות שלנו שאין מקבלין מוינה כלל צריך רביעית ובגמ' שאמר ר"ג כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית וכו' אמר על יינות שבזמנו אבל הרמב"ם אין פסק סתמא ברובע רביעית וצע"ג וזה שקרוש בכזית מפני שהרביעית כשיקדשנו יעמוד על כזית (גמ' סו"ט) ולמה צריך כאן כרביעית שלם משום דקרוש אינו מקבל מוינה וכו' סו"ט :

ו עוד כתב חלב בהמה טהורה כרי נמיעה וחלב מסאה כדי לכתול עין אחת חלב אשה ולובן ביצה כדי ליתן במשיפה שמן כרי לסוך אצבע קמנה של רגל קטן בן יוסו של כרי לשיף את הקילורין וקילור כדי לשיף במים ומים כדי לרחוץ פני מדוכה דבש כדי ליתן על ראש הכתות רם ושאר כל המשקין וכל השופכין כרביעית עכ"ל וחלג מסאה הוא גירושלמי סו"ט ושיעור כרי נמיעה לא נתפרש וירא שהוא מלא לונמא ולא משמע כן ביומא וכו'. אך הוא יותר סכנוגרות (ומס' סו"ט) וזה שכתב מים כרי לרחוץ פני מדוכה לכאורה הוא נגד המשנה שאמרה מים לשיף בהן את הקילור אך גירושלמי שם מפרש דהו במים של מל אבל סתם מים כרי לרחוץ פני מדוכה ובירושלמי אומר להריח והכל אחר ואע"ג רמשים שלנו לא משמע כן שהרי אומר שם (ע"ה) מים שתייתו שכיחא ע"ש והו ודאי בסתם מים אך לא חש לה הרמב"ם כיון דבירושלמי מפרש כן ובש"ס שלנו אינו מפרש כל כך ולפי גירושלמי הא דאמר שמואל סו"ט כל שקיינא מסו ומטנלא כלומר נגלג העין לגד מתיא זהו על מים של מל ע"ה :

ו המוציא תכן של תבואה שיעורו כמלא פי פרה ואפילו הוציאו לגמל רפיו גדול משל פרה חיוב וע"ה. ותכן של קמניות אפילו הוציא סתמא צריך כמלא פי נמל שהוא יותר מפי פרה מפני שהפרה אינה אוכלת את התבן הזה אלא ע"י הרחק ואם הוציא תבן של קמניות כמלא פי פרה לפרה יש פלוגתא בגמ' שם ר"י ור"ז ר"י פוטר דאכילה ע"י הרחק לאו שמה אכילה ור"ז מחייב רשמה אכילה ולפי כללי הש"ס הלכה כר"י לגבי ר"ז והרמב"ם פסק שם דחייב דנידמתו ר' אושעיא ולא ר"ז והלכה כמותו לגבי ד"י (וכ"מ סו"ט) אמנם א"צ לזה דאפילו לפי גירסתנו איש שהרי אומר שם מקודם דר"י חזר בו

והרה לר"ז ע"ש ועוד כיון דהמעם הלוי באכילה ע"י הרחק אי שמה אכילה אם לאו וכבר קי"ל בח"ס סי' שצ"א הוה אכילה ומפורש בן כר"פ כיצור הרגל ע"ש (י"מ) :

יב עמיר והם קשין של שכלים כמלא פי מלה עשבים כמלא פי גרי שזוטר שיעורו מפי מלה אך העמיר אינו ראוי לגרי אבל עשבים שראוי לשניהם הולכין לחימרא וכו' ואפילו הוציא בשביל מלה חייב כמו תכן של תבואה שהוציאו לגמל במע"ה הקירם עלי שים ועלי בצלים אם היו לחים כנוגרות מפני שראוי לאכילה אדם ואם יבשים כמלא פי גדי וכל אלו אין מצטרפין זה עם זה לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן כיצור חוציא תכן של תבואה ושל קמניות אם יש בשניהם כמלא פי פרה פטור וכמלא פי נמל חייב וכן עמיר ועשבים וכל כיוצא בהן :

יג המוציא עצים כדי לבשל כנוגרות מביצת הרנגולת שהיא קלה להתבשל מכל הבצים וגם לא לבשלה לבדה דצריך לזה עצים הרבה אלא כשהיא טרופה בשמן או בשאר משקה ונתונה באילפס שמטהרת להתבשל והמוציא קנה כדי לעשות קילמוס המניע לראשי אצבעותיו ויש להסתפק בזמ"ז שאין כותבין בקנה מה רינו ונראה ררינו כשאר עצים ואפילו בזמנא אם היה עב שאינו ראוי לכתיבה או מרוצץ שיעורו כעצים :

יד שנינו במשנה (פ"ט) תבלין כרי לתבל ביצה קלה ופירש"י בגרונרות מביצה קלה שהיא ביצת תרנגולת ובירדאי כן הוא ונלמד מדין הקירם אבל הרמב"ם כתב כדי לתבל ביצה ואולי גם הוא בוינתו כן ומסך על הקירם וכן מפורש בירושלמי (פ"ח ה"ה) וי"ל כל ביצה רתנין בכלים כביצה ממש בשבת כנוגרות מכביצה ועוד שנינו רכל מיני תבלין מצטרפין זה עם זה ומפרש בגמ' כמיני מתיקה שנו הואיל וראוין לשתק הקרירה כלומר רכלשין תבלין כלול הכל גם מלה כמו שפרך הירושלמי שם וי"ל וקשיא כמון ומלה מצטרפין בתמיה ומתרחץ ג"כ במיני מתיקה שנו ע"ש ותימא על הרמב"ם שכתב סתם תבלין מצטרפין זה עם זה וביותר צ"ע רברוי בפ"י המשנה שכתב כמו הפלפל והזנגביל וכו' והרי פלפל אינו מיני מתיקה (ועמ"ס) ונראה דהרמב"ם מפרש מיני מתיקה לאו דווקא אלא הממתיקין את הקרירה ולכן מהרכבת פלפל וזנגביל ועוד דברים נתמתק הקרירה ולא מיעם הירושלמי רק

רק מלח שאינו אלא שלא יהיה חפץ אבל כל שארי מיני תבלין מצטרפין ומפרש כן בגמ' ומה שאמר ה"ג חזי למתק ה"ס לכל מיני תבלין נחמד ראוין להמתיק הקדירה להטעמיהו

מן המוציא פלפלת כל שהוא רחוי לריח הפה וי' ו' ואינו פלפף שלנו ורש"י רפפף שלנו הוא בכלל תבלין והוי שיעורא כרי לתבל גרוגרות מביצה קלה וכן המלח ג"כ רכך שיעורו ועטרן שהוא פסולת של זפת וכו': כל שהוא רחוי לכאב חצי הראש ריח טוב כל שהוא ריח רע כל שהוא וכן צבע שצובעין בו ארנמן הוי בכלל שהוא שיש בו ריח טוב ורש"י וריח רע מעשנין בהן חולאים וסו' ומיני בשמים המריחין כל שהן רכל' מין ריח הוי בכלל שהוא ונ"ל וזהו בבשמים העומרים רק להריח ראלו בשמים הנכנסים במאכלים הרי הם בכלל תבלין ושיעורן נחבאר במע"ה הקודם ומיני מתכות הקשים כגון נחשת וברזל כל שהן שכן ראוי לעשות מסנו דרבן קמן ונמ"ל ועלה של וורד בחור אחת והוא מין שושנה והגאון גורס פתילה הוורר שעושין מצמד גפן צבוע כמין וורד וקורין לה וורד וערוך מעפר הסובח ומאבני המובח ובלויי ספרים ומספחותיהן כל שהוא מפני שמצניעין אותן לגנון ונחלת כל שהוא המוציא שלהבת פטור כן כתב הרמב"ם שם ותמהני רהא בגמ' ונראה לט"ו סבואר ראין זה אלא באר"י ארויה כלומר שרחה השלחבת בידו לחוץ אבל אם הוציאו בקיסם או בחרס חייב אע"פ רבקים והחרס ליכא שיעורא ע"ש והיה לו לבאר זה אבל אם הוציא מסמשי עכורת כוכבים כל שהוא פטור אע"פ שר' יהודה אמר במשנת ג' דחייב מפני שמצווה לבערו ובידושלמי אומר שם רגם ר"ש מודה בה אף דס"ל מלאכה שאצ"ל פטור משום דסורה ר"ש באיסורי הגאה ע"ש וכ"ש הרמב"ם שפסק דמלאכה שאצ"ל חייב ט"מ פסק רלא כר"י משום דבש"ם רי"ן בבי"פ בר"ל נדול' במשנה דכל הכשר להצניע אומר שם לאפוקי עצי אשרה ע"ש אלמא רלא קי"ל גזה כר"י ואף אם חייב כמלאכה שאצ"ל מיהו תך מאיסא ופטור וזכיה י"ס לייטכ דכרי התוס' ז"ל . ד"ה את המת שכתבו דרשנ"ה הניח דר"י סוגר מלאכה שאצ"ל חייב ממשה זו והא להירושלמי גס ר"ס מודה אלל דש"ס דילן חולק כזה ודו"ק :

מן דיאה לי רכל' שיעורי כל שהוא מ"מ צריך להיות בו איזה ממשות אלא שאין שיעור קצוב לזה

וראיה מסיני מתכות שהם בכלל שהוא מפני שהוא לעשות מסנו דרבן קמן והרי גס קמן שבקטנים צריך איזה שיעור וכן רבדים שלהריח הוי בכלל שהוא והרי מ"מ צריך איזה תפיסה בריוו ראל"כ חרף הלך לו אלא ווראי שצריך איזה ממשות ואי משום לשון כל שהוא כבר כתבו רבותינו בעלי התוס' בשבת וסו' : ד"ה אריג' רגם כל שהוא יש לה איזה שיעור קצת ע"ש והגם ט"ס לרקק טס נדנריהס חמ"ט נענחס חקודס נד"ה מניין לרריג' דמתחלה לא היה דעמו להוסיף וכו' ול"כ אין ראהי ע"ש היטכ מיהו עכ"ס כתבו כן ודו"ק : ין המוציא ורעוני נינה שאינם נאכלים ואינם אלא לזריעה חייב בפחות מכנגרות ולא נתברר איכ כמה שיעורו דפחות הרי כולל מעט פחות והרבה ופרש פחות מעט אך גם זה לא נתברר כמה מעט פחות ואולי רעכ"פ צריך יותר מחציה והמוציא פודע קישואין שני ורעונים ומודע דלועין ניכ שנים וכן מודע פול המצרי והמוציא סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי והב וט"ח : רבמקום שאין פחמין צורפין והב באש של סובין ורש"י ולפ"ו עכשו לא שייך זה והסובין אצ"ל הוי רק למאכל בהמה ושיעורו כמלא פי גדי והמוציא מורסין וזהו הפסולת הנשאר בגפה אם הוציאו לאכילת אדם שיעורו כנגרות ואם לבהמה שיעורו כמלא פי גדי ואם לצביעה כרי לצבוע בנר קמן ולצבי ורדין והרובין עד שלא יסתיקו כנגרות דראוין לאדם ומשימתיקו הם רק לבהמה ושיעורו כמלא פי גדי אבל הלוף והחדר' והתורסמין ושאר כל הנכבשין בין המתיקו ובין שלא המתיקו שיעורן כנגרות ואין אנו בקיאין במינים אלו :

יך נרסינן בגמ' ו' : המוציא נרעינין ופירש"י נרעיני תמרים אם לנטיעה שתים אם לאכילה כמלא פי חויר וכמה מלא פי חויר אחת אם להסיק כרי לבשר ביצה קלה והיינו כנגרות מסנה אם לחשבון כמו שנותנים לסימן ערות לכל ריגד פשוט ורש"י שתים והרמב"ם כתב המוציא נרעינין אם לאכילה ה' ואם להסקה הרי הן כעצים ואם לחשבון שתים ואם לזריעה שתים עכ"ל ומסתמא כן היתה גירסתו בגמ' ובידושלמי ופ"ו ה"ט חימי מריית שתים על ידי שהן חביבות עשו אותן כודעוני נינה שאינן נאכלים וכן הוא שם בספ"ט ע"ש והרמב"ם לא הביא זה ואולי כיון דבש"ם רי"ן לא הובא זה מסתמא מ"ל דשיעורן כנגרות ככל האובלים

ואם הוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא בהעלם אתה אות אחר וכתבה פטור מפני שכבר חסרה האות הראשונה והוא כהוציא חצי גרונרות והניח וחזר והוציא חצי גרונרות אחר ולא מצטרפי שלא הוציא רק חצי חצי שיעור והוא כשהגביה הראשון מקודם כמו שיתבאר או החסד מעט מהראשון ושרפו וה"נ כן הוא דכשכתבו על הנייד בהכרח ליחסר ממנו מעט כשמתייבש קצת וערש"י טו:

בא המוציא כחול שכוחלין בו את העינים כדי לכתול עין אחת דאנשים אין כוחלין ורק הנשים והצנועות ההולכות מעוטפות ומניחין רק עין אחת מגולה כוחליות אותו כלבד ולכן בכפרים שאינן צריכות צניעות כל כך והולכות מגולות בשתי העינים צריך כדי לכתול שתייהן וכן בכל מקום שאין דרכן להתקשט אלא בשתי עינים והוא כשהוציאו לקישוט אבל אם הוציאו לרפואה בכל ענין חייב בכדי עין אחת ופת ונפרית כדי לעשות נקב קטן כלי שנותנין בו כסף חי סתם פוי בופת או בנפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק כדי להוציא בו וע"י ע"ח: שעה כדי ליתן ע"פ נקב קטן של יין ולא של שמן ודבש שהיין זב דרך נקב קטן יותר משמן ודבש וסס פ'. דבק כדי ליתן ע"פ ראש השפסף שכראש קנה של ציידין דמושיבין נסר קטן בראש קנה ונותנין עליו דבק והעוף יושב עליה ונדבק בו וצריך ליתן שם הרבה כדי שיהא העוף נדבק בו וסס ורלבב כדי למשוך תחת ריקי שנרלו כסלע ורלבב פירשי שומן או שמן וע"ח: וקשה הא בשמן נתבאר שיעור אחת בסעי' י' כדי לסוך אבר קטן ע"ש ואפשר דאידי ואידי חד שיעורא הוא או אפשר ששני מיני שמנים יש והראוי לזה אינו דאוי לזה:

בב המוציא אדמה שיעורו כדי לעשות חיתם האגרת וכתבו שהוא מין אדמה אוזמה אבל סתם אדמה וודאי אינו כשיעור הזה דהיינו עפר שיתבאר שיעורו כדי לכסות דם צפור מיט כדי לעשות פי כור של צורפי זהב וכל או חור דק כדי לזבל כרישא והוא קפלוטות וחול הנס כדי לערב עם מלא כף של סיידין חרסית והיא לבינה כתושה כדי לעשות פי כור של צורפי זהב וכן מיט היה כשיעור הזה כמ"ש ושיעור כדי לזבל מיט של שיעור הזה סיד כדי לסוד אצבע קמנה שבבנות שהיו סדין פנייהן בסיד רמשיד השיעור ומיפות א"ע בזה עפר ואפר כדי לכסית דם צפור קמנה צדוד ואבן כדי לזרוק בבחמה שתדניש והוא משקל

האיכלים ומיהו קשה לרחות הירושלמי כיון שאין חולק בזה וע"ע:

יג המוציא אוזב לאוכלים כגרונרות לבהמה כמלא פי נדי לעצים כשיעור העצים להויה כשיעור הויה ושיעורה כתבאר במס' פרה פ"ב כדי שימכיל ראשי נבעלים וזה ע"ש והמוציא קליפי אגוזים קליפי רמונים אטמים ופואה והם מיני צבע ונס קליפי אגוזים הבונה על הקליפה הירוקה שהיא בשערו על האילן כדי לצבוע בהן בבגד קטן פי סבכה כלומר שכראש שבכה העשוי כקליעה נותן מעט בגד וע"י פ"ט: וסבכה הוא מה שמניחין הכנות על ראשיהן וימכ"ס וכן המוציא מי דגלים בן מ' יום או נטר אלכסנדריא או בורית או קמוניא ואשלג והם ג"כ מיני עשב ומיני אדמה המנקין כבורית כדי לכבס בהן בבגד קטן פי סבכה וכן כל שארי המנקין ואם הוציא סממנים שריום כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא של קנה דנרדון והוא דבר מועט מאד ורוקא בהסממנים כמו שהם צריך כדי לכבס וכו' לפי שאין אדם מורח לשרות סממנין כדי דוגמא ו'.

כ דיו כדי לכתוב שתי אותיות בין שהוציא דיו יבש ובין שהוציא הדיו בקולמס ובין שהוציא בקלמדין שקורין מינטאיד ופ'. והרמב"ם שם כתב המוציא דיו על הקולמס שיעורו כדי לכתוב ממנו שתי אותיות אבל אם הוציא הדיו בפ"ע או בקסת צריך שיהיה בו יתר על זה כדי שיעלה ממנו הקולמס לכתוב שתי אותיות והיה בקסת כדי אות אחת ובקולמס כדי אות אחת או בדיו לזכרו כדי אות אחת ובקולמס או בקסת כדי אות אחת ה"ו ספק אם מצטרפין אם לאו ובעיא היא בנמ' שם ופשוט הוא דה"ה אפילו כדי נ' אותיות אחת בדיו ואחת בקולמס ואחת בקסת היה ג"כ ספק אבל שני אותיות בשני קולמסים או בשני קסתים מצטרפי וחייב (תוס' טו) ואי קשיא הא נס בלא"ה חייב על הקולמס או על הקסת דיל' דכיון שיש בהם דיו הרי הם מפילים להריו כמו כשהוציא את החי במטה שפטור גם על המטה שהמטה מפילה לו וע"י טו ואף בפחות מכשיעור הדין כן בדתנן ונג': המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי מפילה לו ואם הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב ואע"נ דליכא הנחה דכתיבתן זו היא הנחתן והנחה שלהם הוא על הנייד וכ"ש אם עמד לנח דחייב גם בלא כתיבה דעמידת טפו כעמידת חפץ דמי

משקל עשרה זווים חרם כרי לקבל בו רביעית :
 כן המוציא חבל כדי לעשות און לקופה ואין חילוק
 בין סתם חבל לחבל המצרי והאון הוא כרי לאחוז
 בו גמי ועל קנה וסוף חרנס קני וגמלו כרי לעשות תלמי
 לנפה ולכברה לתלותם בו ויש להסתפק אם זהו אפילו
 בגמי לח רחוי למאכל בהמה ומת ק"כ. או דווקא
 ביבש ובלח שיעורו כמלא פי גדי והוצין של לולבי
 דקל כדי לעשות און לסל כפיפה מצדית העשוי מצורי
 דקל סיב שגרל סביב הדקל כעין מלבוש כרי ליתן
 על פי משפך קטן למנן את היין מוכין כדי לעשות בו
 כדור כאגוז ומוספתא פ"ו עצם כדי לעשות תרוד
 והיינו כף המיוחד לרופאים וידוע להם מרתה (מרוך) וכוכית
 כדי לגרור בו ראש הכרכר והוה עץ של אורנין וראשו
 חדר וט"ז פ"ב. או כרי שיפצע בה שני נימין כאחת :

כה המוציא שתי נימין סוגג הסוס ומוגג הפרה חייב
 שמצניעין אותן לצירת עופות הוציא אחת מן
 הקשה שכחור חייב דראוי לסגדלר לתמו בראש
 התפירה נצרי דקל והם חומי העץ שתיים לשתי בתי
 גידן בבית האורנים תורי דקל והן קליפי החריות
 אחת רחוי לחפור דלעת (מרוך) מצמר גפן ומצמר כלך
 תצמר גמלים וארנבים וחיה שבים ושאר כל הנטיין
 כרי למיית חוט אורך ר' טפחים ומוספתא סז המוציא
 מן הבגר או מן השק או מן העור כשיעורן לטומאה
 כך שיעורן להוצאה הבגר ג' על ג' השק ר' על ר'
 העור ה' על ה' ויראה לי רבאן ניב מצמרפין לקל
 שבהם ולא לחמור שבהם כבאוכלי בהמה בסעי' י"ב
 וגם בטומאה כן היא כרזנן בפכ"ז דכלים ע"ש עוד
 יראה לי דמפץ ר' על ר' להוצאה כמו בטומאה שם
 אמנם מלשון הש"ס (ט"ס.) שהביא משנה זו ובשם
 יש גם מפץ ואומר על זה ותני עלה הבגר והשק
 והעור כשיעור לטומאה כך שיעור להוצאה ומפץ שיר
 שי"מ ראינו כן וטעם לזה לא ידעתי וגם ברמב"ם לא
 נמצא מפץ וצ"ע :

כה המוציא עיד שלא נתעבד כלל אלא עריין הוא
 רך שיעורו כרי לצור משקולת קטנה שמשקלה
 שקל היה מלות ועריין לא נעשה לא בקמח ולא בעפצה
 שיעורו כרי לעשות קמיע היה עשוי בקמח ועדיין לא
 נחעבד בעפצה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט נגמר
 עיבורו שיעורו ה' על ה' ולרש"י דווקא כשבשלוהו
 ברוחחין ומתקשה לישב עליו ועשוי לכסוהו מטות
 ודולבקות (ט"ז.) ומעמי השיעורין מפני שהעור כשהוא

במצב זה אינו ראוי רק לזה ולכן יכול להיות שכשמשבת
 שיעורו גדול מקודם שנשהבה כמבואר מרין זה :
 כן המוציא קלף מעובד כדי לכתוב עליו פרשת שמע
 בתפילין שכן תפילין כותבין על קלף ושמע היא
 הקטנה שכלל הפרשיות דוכסוסטוח כדי לכתוב עליו
 מוזה מפני שהוא נכתבת על דוכסוסטום כמ"ש
 לעיל סי' ל"ב וביוד סי' רפ"ח ולתפילין פסול
 דוכסוסטום ומהו דוכסוסטום נתבאר שם ואין לשאול
 למה בתפילין חייב בפרשה אחת ובמוזה בעיני
 שיעור על כל המוזה משום דמוזה הוה רק בעור אחד
 ובשני עורות פסולה כמ"ש שם ותפילין בשל ראש
 הוה ד' קלפים וא"כ פרשה אחת חוי לבית אחד משל
 ראש נייר כדי לכתוב עליו שתי איתיות של קשר
 מוכסין שהמוכסין נותן להמשלם המכס והן גדולות
 מאותיות שלנו והמוציא קשר מוכסין חייב אע"פ שכבר
 הראהו למוכס ונפטר בו מ"ס נושאו חמיר עמו להראות
 שהוא נכרא דפרענא ונייר מחוק כדי לכרוך ע"פ צלוחית
 קטנה של פלייטון שהן בשמים טובים ואם יש בלוחן
 שלו כדי לכתוב שתי איתיות של קשר מוכסין חייב :
 כן המוציא אדם חי פסול דחי נושא את עצמו ולא
 משום קילות המשא דהא גם במשא פוחתה מזה
 חייב אלא משום דבמשכן לא ה' נושאים כני אדם
 שאין זה ממלאכת המשכן (מוס' זד. ל"ה טהור) וביאור
 הרברים ראע"ג דלא בעינן מטש בכל פרט ופרט
 דומיא דמלאכת המשכן אלא כיון דמלאכה זו היתה
 במשכן חייב במלאכה זו אף במה שלא היה במשכן
 מ"ס כיון דנשיאת אדם בעל חי משונה מכל המשאות
 רכל המשאות הנושאן נושאן כולו אבל האדם נושא
 א"ע ונמצא שהנושא אינו נושא בשלימותו ואמנם אם
 היה דבר זה במשכן היה חייב אבל כיון דבמשכן
 לא היה א"כ מלאכה זו לא היתה במשכן אבל הנושא
 בהמות וחיות ועופות חייב דאינהו משרבמי נפשיהו
 וגמ' ססו כלומר מכבידים עצמם כלפי מטה ואין נושאים
 א"ע והוה דומיא דכל המשאות וגמ' י"ל שהיה במשכן
 שהיו נושאים אילים המאדמים שהיו צריכין למלאכת
 המשכן וכן תנוק שאינו יכול לדרוך כדגליו חייבים
 עליו וכן חולה וכן כפות דכל אלו אין נושאים א"ע
 והוה דומיא רכל המשאות וגם כמשכן י"ל שהיו שכן
 הנשים שטיו אם היה להן תנוק היו נושאות אותו וכן
 כשנהלה אחר מהבעלי מלאכית בהכרח שנשאוהו
 ובפות וחולה הכל אחר (עמוס' טז וזהו לר"ז ולא לרבנן דז"ק) :

ודע

מאכלות אסורות ודע דכירושלמי אומר רחנב טמא
 סת אינו כנגרונרות אלא כמלא פי חודי ע"ש והרמב"ם
 לא חש לה משום רבש"ם שלנו לא משמע כן וצפורה
 כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא שמצניעין אותה
 לרפואה וכן כל ביוצא בזה ולא נתבאר לנו מה הוא
 צפורה כרמים וע' ערוך ערך פלוא:

לא המת והנבלה והשרץ כשיעור פומאתן כך שיעור
 הוצאתן מת ונבלה בכזית ושרץ בכערשה היה
 שם כזית מעומצם והוציא ממנו כחצי זית חייב שהרי
 העיל כמעשו שנתמעט השיעור מטמא אבל אם
 הוציא חצי זית סכיות ומחצה פסור וכן כל ביוצא בזה
 כשאר הטומאות ודע רב"ז זה הוא לר"י דמחייב
 במלאכה שאצ"ל ולכן הרמב"ם מסק לה שם שהולך
 לשיטתו בפ"א רמלאכה שאצ"ל חייב אבל להרכיב
 מדבריו שפסקו בר"ש גם כן פסור דר"ש חולק
 בזה במשנה (נ"ג:) שהרי איצ' לטף הוצאת הטומאה
 אלא שלא יטמאו בו ואפ"ל מוציא את המת לקברו
 שהוא צורך המת פסור דגויה דהמת צריך לזה אבל
 הוא איצ' לזה (נ"ג:).

לב כל השיעורים שנתבארו אינם אלא כמוציא סתם
 הלכך בעינן כל חד חד למאי רחוי למילתיה
 כפום שיעורא דיליה אבל המוציא לרפואה או לרפואה
 או להראות ממנו דונמא וכו' כיוצא בזה חייב אף בכל
 שהוא מפני שלדברים אלו גם כל שהוא ראוי ולא
 מיבעיא אם הוציאם עתה לדברים אלו אלא אפ"ל
 הצניע דבר לרפואה או לרפואה או לרונמא ושכח
 למה הצניעו והוציאו סתם חייב עליו בכל שהוא שעל
 דעת מחשבתו הראשונה הוציא ואם שכח יזכור אח"כ
 וזהו רק להמצניע אבל כל אדם אין חייב עליו אלא
 כשיעורים שנתבארו ולא אמרינן שנתחייב זה כמחשבתו
 של זה וכן אפ"ל הוציא זה לאחר מאלו ונתחייב
 בכל שהוא מ"מ אחר אינו חייב אלא כשיעורו ואפ"ל
 זה האיש עצמו אם חוד מזה וכמליה ממה שחשב עליו
 לאחר מדברים אלו ואפ"ל לא במליה בפירוש אלא
 שורק דבר זה לאוצר אחר שהוציאו אע"פ שמקומו
 ניכר כבר במלה מחשבתו הראשונה שהרי לא עשה
 בזה מעשה אלא מחשבה בעלמא ומחשבה מוציא מיד
 מחשבה ולפיכך אם חוד והוציאו אינו חייב אלא
 כשיעורו (נ"ג:).

לד ושנו חכמים במשנה דס"פ כלל גדול ועוד כלל
 אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמותו
 והוציא

כח ודע דיש מעות בין ההמון שנושאים ילדים
 ותנוקות במקום שאסור לטלטל ורגילים לומר
 דעל כעל חי פטורים ומחללים שבת דתנוק שאינו
 יוכל להלך חייבים עליו מן התורה כמיש ולא הותר
 רק לדרות אותו והיינו שיעמוד בארץ אם יוכל לישול
 רגל אחת ולהניח רגל אחת רשאי לאוחזו בידו ולדרותו
 ואפ"ל תנוק גדול שיכול להלך ונושא א"ע נהי דמן
 התורה פסור חייב מדרבנן ככל פטורי דשבת דהוה
 פסור אבל אסור כמיש כמי' רמ"ב ולכן מחייבים
 לדוריע ואת להמון שלא יכשלו:

כט המוציא את האדם החי במטה פסור אף על
 המטה שהמטה מפלה לו וכן אף שהיה לבוש
 בגדים ונושא פטורים של כסף ושל זהב באצבעותיו
 פסור מפני שהן טעלים לו אבל אם אין הכנדים
 עליו דרך מכוש אלא נושאן על כתפו חייב וכן
 כשהמבעות אינן על האצבעות אלא בידיו חייב
 דבכה"ג לא נעשו טעלים אפ"ל וכן אם הוציא תנוק חי
 שיכול להלך וכים תלוי לו בצוארו שתולין לו שישחוק
 בו או להשקטו מכבי חייב על הכיס דאין כים של
 מעות מפל להתנוק אבל דברים שדרכן לתלות על
 התנוק במלו לו ופסור וזין זה לתנוק הוא כר"ס נוסל
 וסס הוא חליבא דר' נתן דפסור על כל הנעלי חיים ור"כ
 הרמב"ם שפסק כרבנן לא ה"ל להניח דין זה ולכן כתבתי
 שיכול להלך אף בעיקר הדין שפסק הרמב"ם ללא כר"ג ק"ל
 הא רבא שפסק שם כר"ג ואיך שפסק ללא כרנא אף על הרמב"ם
 ל"ק לי כל כך דעס אומר נ"כ דרנא ס"ל כר"ש כמסאג"ג
 ושכ"ז שפסק כר"י כמ"ש בפ"א אבל לכל הפוסקים שחלקו עליו
 ושפסקו כר"ש משום הך דרנא כמ"ש המ"ה נפ"א א"כ גם
 כהך דחי נוסא א"ע קי"ל נ"כ כר"ג משום הך דרנא ודו"ק):

כ שנינו במשנה (נ"ג:) חגב חי מדור כל שהוא מת כנגרונרות
 רחי מצניעין לקטן לשחוק בו ר' יהודה אומר אף
 טמא כל שהוא שמצניעין לקטן לשחוק בו ורבנן סברי
 דטמא אין ליתן לקטן דטמא ימות ויאכלנו והלכה
 כרבנן ולפ"ו יש לתמוה על הרמב"ם שכתב שם סתם
 המוציא חגב חי כל שהוא ומה כנגרונרות ולא חילק
 בין טמא לסחור ונלע"ד דודאי הלכה כרבנן דאסור
 ליתן לקטן חגב טמא מטעם שבארנו מיהו אם נתן
 הלא אחשביה וחייב בכל שהוא רלא גרע מכל שאינו
 כשר להצניע והצניע דהמצניע חייב כמו שיתבאר
 ולפיכך סתם הרמב"ם ומה שאסור ליתן לקטן אין
 מקומו בשבת והוא נכלל בכל איסורי קטן שביאר סוף

והוציאו אחר בשבת חייב עליו חטאת וה'פ כל הכשר להצניע שהוא מן העשוי לצורך האדם ומצניעין כמוהו שיש בכמות זה שיעור הראוי להצניע חייב כל אדם אפילו העשיר שאין זה חשוב אצלו כלל מ'מ חייב אבל כל שאינו כשר להצניע או שאין מצניעין כשיעור זה ורק לאחר נעשה חביב והצניע אדם זה חייב ושאריו כל אדם פטורין עליו ואיזהו דבר שאינו כשר להצניע אפילו בשיעור נדוד מפרש בנמ' כנון דם נרה אע"ג רמזנע להו להאכילה לשונרא או עצי אשירה אף שיש מצוה בהוצאתם מבית מ'מ לא מקרי כשר להצניע ואינו חייב אלא המצניעו ולהירושלמי חייב בעצי אשירה כמ"ש לע"פ סע"י מ"ו אלא ראינו כן לפי הש"ס שלנו כמ"ש שם:

ל"ד המוציא חצי שיעור פטור וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור ודבר ידוע שכל פטורי רשבת פטור אבל אסור ולא דמי לחצי שיעור דר' אמר דמתיר גם לכתחלה דהתם לא חוי לאצטרופי כמ"ש בס"י רמ"ב סע"י ל"ה משא"כ חצי שיעור חוי לאצטרופי וכבר בארנו שם דחצי שיעור רכל המלאכות לבד הוצאה אסור מן התורה כמו בשאר איסורים ודבר זה מפורש ברש"י וע"ל. ל"ה וכו' אבל בחוספתא ביצה וס"ל מפורש דחצי שיעור בשבת אינו אלא משום שבות ע"ש וצ"ע:

ל"ה הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא חצי שיעור אחר חייב ואם קדם והגביה החצי הראשון קודם שהניח החצי השני נעשה כמי שנשרף ופטור הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא חצי שיעור אחר והעבירו על הראשון בתוך ג' טפחים חייב אע"פ שלא הניח דכל פחות מג' כלבוד דמי ובמעביר א"צ הנחה משהו דכיון שאוחז בידו הוה בהנחה על גבי משהו ולכן הורק דרך עליו בתוך ג' חייב רק כשהיתה הנחה על גבי משהו ובפ"א פטור ולא דמי למעביר כן פסק הרמב"ם שם ובנמ' יש בזה פלוגתא רבא ס"ל ופ"א. התוך ג' צריך הנחה על גבי משהו אבל רב חלקיא פליג עליה ופ"א. והרמב"ם פסק בכאן ובפ"ג רבא אבל רבינו חננאל והרמב"ן פסקו כרב חלקיא ומ"מ פ"ג הל' י"ז וועתוס' פ'. ל"ה וה"ל:

ל"ו הוציא חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור בהעלם אחת חייב בשתי העלמות פטור ובהעלם אחר חייב אפילו ל' היו ההעלמות שוות כגון שאחת היתה בודון שבת ושגגת מלאכה והאחת להיפך ורש"י ע"ל.

ל"ה ק"י (ה) וכבר בארנו זה בס"י רמ"ב סע"י י"ט ושם הוא לענין שני שיעורים דליתוי כהעלם אחת ומסתברא דה"ה לשני חצי שיעורים דליצטרפי ואדרבא בחצי שיעור צריך להיות היריעה יותר ברורה משיעור שלם שהרי ר"ג סובר בס"פ הבונה דלא מהני יריעה בלל לחצי שיעור ואם דלא קי"ל כן מ"מ עכ"פ פשיטא דלא נריעא משני שיעורים:

ל"ז אמנם גם בהעלם אחר אינו חייב אלא כשהוציא לרשות אחר שאין הפסק רשות אחר בין חצי זה לחצי זה ולכן אף שאין סמוכים החצאין ול"ו מ"מ הרי ברשות אחר מונחין אבל בשיש הפסק רשות היחיד ביניהם או שהכניסם מרה"ר לרה"י ויש הפסק דה"ר ביניהם ה"ו פטור אבל כשמפסיק ביניהם רשות דרבנן ככרמלית לית לן בה וחייב וכ"פ הרמב"ם כנה"פ. וגל כחז"י ורנ"ל לזון הלכה כתלמידים במקום רנס כ"כ המ"מ הל' כ"ד ע"ש:

ל"ח המוציא פחות משיעור וקודם שהניח נתפח ונעשה כשיעור וכן המוציא כשיעור וקודם שהניח נצטמק ונעשה פחות משיעור פטור שהרי חסר השיעור בהעקירה או בהנחה ואפילו היה בשניהם שיעור אלא שבאמצע נתקלקל כגון שהוציא כשיעור ונצטמקה וקודם ההנחה נתפחה ג"כ הוי ספק אם חייב אם לא דשמו בעינן כשיעור מתחלתו ועד סופו ולא דמי לשגגה דחייב כשהיה שינג בתחלתו וסופו אע"פ שבאמצע היה מיד כמ"ש בס"י רמ"ב ודבר זה מפורש בנמ' וק"ב. ע"ש מ"מ הכא יש ספק שסא יש דחוי אצל שבת כלומר דשמו כיון דנתקטנה משיעור נדחית ממקומה כמו שיש דחוי אצל מצית נמ' ז"ל. ועמ"ש ביריד סי' פ"ה סע"י מ"ו דברין זה יש חילוק בין שבת לשאר איסורים:

ל"ט המוציא כגוררות לאכילה וצמקה קודם הגחה וחשב עליה לזריעה או לרפואה שא"צ שיעור ה"ו חייב כיון שבעקירה ובהנחה יש חיוב אע"ג דלא שיו המחשבות להרדי ולבן ביון רא"צ שהמחשבות יהיו שוים לפיכך גם לקולא כן הוא כגון שהוציא פחות משיעור לזריעה דחייב אך קודם הנחה חשב עליה לאכילה דפטור דחסר שיעוריה לפי מחשבתו של ההנחה ואם תפתה קודם הנחה ונעשית כשיעור חייב שהרי גם אם היה שותק ולא השיב לאכילה היה מחייב על מחשבה ראשונה ופ"י נמ' ז"ל. וכרמב"ם שם כתב דנעשית כשיעור קודם שמתלך עליה לאכילה ע"ש דל"כ הא הוה

היה קצת זמן שלא נחייב כנידור ליהוה ספק כח"ס נסעי' הקודם ודו"ק :

ב בנמ' (סס) נשאר בספק בורק כוית תרומה לבית סמא והיו שם אוכלין פחות מכביצה דוהו שיעור סימאה באוכלין וזה הכוית הצטרף לכביצה מי אמרינן כיון הצטרף לעניין טומאה מצטרף נמי לעניין שבת או דילמא לשבת כגונרות בעינן ודווקא ורק דהשתא איסור שבת וטומאה בהרי הדרי קאתיין דגם לעניין שבת אינו חייב בוריקה עד שינוח אבל הכנים ודאי לא מחייב דלעניין שבת נעשה החיוב מיד כשנכנס דהנחת טפי כהנחת חפץ דמי ולעניין טומאה אין החיוב עד שיהיה אצל האוכלים (ומס' סס) וכן דווקא כוית תרומה אבל פחות מכוית אע"פ שהשלים לכביצה כיון דליכא איסור לאוכלה במומאה לא מצטרף לעניין שבת וכן כוית חולין לא מהני מפני שאין איסור באכילת חולין בטומאה (סע):

בא אכל הרמב"ם כתב שם בדין כ"ו ורק כוית אוכלין לבית סמא והשלים כוית זה לאוכלים שהיו שם ונעשה הכל כביצה ה"ו ספק אם נתחייב על כוית מפני שהשלים השיעור לעניין טומאה או לא נתחייב עכ"ל ונראה שבנידורו לא היה כתוב תרומה בנמ' דכיון שיש כוית שהיא חשיבות בכל מקום ונצטרף לכביצה רמהני לטומאה יש ספק כמ"ש אבל פחות מכזית אין בזה חשיבות ולא אמרינן מינו דמצטרף לעניין טומאה מצטרף נמי לעניין שבת וני"ל דוהו רק באוכלין שהוכשרו לקבל טומאה אבל אם לא הוכשרו נראה דודאי לא מצטרף לעניין שבת (וכנ"ל בפ"ג נהל"מ):

בב המוציא אוכלין פחות משיעור בכלי פסור אף על הכלי שהכלי מפילה לו וביאר הרמב"ם שם מפני שאין כוונתו להוציא הכלי אלא להוציא מה שכתוב עכ"ל ומה מבואר דאם היתה כוונתו להוציא הכלי חייב ודין זה הוא משנה בפ"י וז"ל: (ובירושלמי שם מבואר דוהו רק באוכלין הצריכים לכלי כגון פירות שמנים כתותים וכיוצא בהם אבל כשא"צ לכלי חייב וכ"כ הראב"ד שם אבל הרמב"ם לא הביא זה משום דבש"ס שלנו לא משמע כן וכן המוציא את החי במטה פסור אף על המטה שהמטה מפילה להארם ודווקא שאינו כפות וגדול שיכול להלך אבל קסן שאינו יכול להלך או כפות חייב על הארם כמ"ש בסעי' כ"ו והמוציא קופת הדוכלים אע"פ שיש בהם פתים הרבה ואפילו הוציאן בתוך כפו אינו חייב אלא

אחת מפני שכולן חרא היצאה היא וכן כל כיוצא בזה: **בג** נצטוינו ע"י הנביאים דכשם שאמרה התורה למלמל הפיצים מרה"י לרה"ר או מרה"ד לרה"י כך נצטוינו בעצם הלוינו שיהא שינוי בשבת מכלול ואמר הנביא אם תשיב משבת הנלך ודרשינן (ק"ג). מזה וגם מקרא רוכברתו מעשות דרכך שלא יהא הלויכך של שבת כהלויכך של חול שכתול דרך הארם לרוץ אחר עסקיו ולפסוע פסיעות נסות אע"פ שקשה לעינים (סס) אמנם בשבת איסורא איכא לרוץ ולפסוע פסיעות נסות אלא הלך עקב בצד נודף כאיש מנחה וכמה היא פסיעה נסה יותר מאמה וחיינו דכף הרגל הוא חצי אמה וכן רגל לרגל כחצי אמה ויותר מזה היה פסיעה נסה אי"כ אי אפשר לו בפסיעה לפי מדת רגלו ודרך הלויכו אבל לרבר מצוה כגון לילך לבהכ"ג או כיוצא בזה מותר ומצוה לרוץ דהא חפצי שמים חן וכתוב מסצא חפצין חפצין אסורין הא חפצי שמים מותרין והמנ"א סק"ב כתב נ"ס האגודה לפסיעה נסה מקרי כשעוקר רגלו השנייה קודם הנחת הראשונה ע"ס וקשה להזהר בזה ול"ן אנו מורגלין כדך ורש"י ע"ס פ"י יותר מלמה כפסיעה אחת ע"ס):

בד ודבר זה הוא מכלל עונג שבת כמו שאמרים יום מנחה ובעלי המנוחה לא רצים ולא פוסעים פסיעה נסה ולכן מי שאצלו הקפיצה והמרוצה לתענוג כגון אותם בחורים המשחקים זה עם זה ומתענגים בקפיצתן ומרוצתן מותר אפילו לכתחילה כיון שוהו העונג שלהם וכן לרוץ לראית איוה רבר שמתענגים בו מותר אע"ג דבשעת הריצה מורח קצת אך עכ"פ זה תענוגי שמתענג כמה שימחר לראות את הרבר שמתאוה לראות כיון שאין זה מחמת עסק ועוברין דחול ומנ"א סק"ד ונ"ע דגם ה"ו לקרותו ואיתא בתיספתא שבת (פ"ז) אין רצין בשבת כדי להעטיל אבל מטייל כדרכו אפילו כל היום כולו וה"פ שיש שרפואתו לרוץ כדי שיתעמר ויוע זה אסור בשבת מחר סיגמי האתת משום רפואה והשנית מפני שבעת מעשה קשה עליו הריצה ומצמער אלא שעושה מפני הרפואה אבל לטייל כדרכו מותר אפילו אם יש לו רפואה בזה כיון שאינו ניכר שעושה זה משום רפואה ואינו מצמער אלא מתענג כדרך המייל וזה שכתב רבינו הרמ"א בסעי' ב' דמותר לטייל בשבת עכ"ל כלומר אע"ג דמתכוין לרפואה כמו כל האוכלים שאוכל ארם לרפואה ראל"כ סאי קמ"ל כמה יהא מיל אסור וזכה א"ס נתנומו על המנ"א סק"ה

סק"ה ועט"ו סק"ה וא"ר סק"ו ולמ"ש א"ש הכל דר"קו :
מה ואע"ג דאסור לפסוע פסיעה גסה בשבת וכן לקפוץ
 כשאין לו תענוג מזה כ"מ כשהיה הולך והגיע
 לאמת המים ויש לפניו ג' דרכים האחת לילך בהמים
 והשנית להקיפה והשלישית לקפצה והנה הדרך הראשון
 לילך בהמים אסור לגמרי כשהולך לדבר הרשות משום
 גודיה ששא יסחוט הבגדים שיתמלאו במים ורק לדבר
 מצוה התירו ע"י שינוי כמו שיתבאר והדרך השני
 להקפץ ג"כ יש טורח רב ולכן יותר טוב הדרך הג'
 שהיינו לר"ג ולקפוץ עליה ואפילו אם היא רחבה באופן
 שאינו יכול להניח רגלו ראשונה קודם שיעקוף השנייה
 כ"מ מוטב שירגל משה שיקף המרכה בהילוך אך
 אם היא רחבת הרבה מוכרח להקפץ וזה טוב יותר
 מלהלך במים מטעם שחיטה כמ"ש ואם אין דרך
 להקפץ וכשילך יהיה מוכרח לילך בהמים אסור לגמרי
 אם לא לדבר מצוה וטוה למדנו דאם אין מים בהאמה
 דצריך לילך בתוכה ולעלות ממנה אם איזא לו לדולנה
 והדילוג טוב יותר מלידו לתוכה ולילך ולעלות ממנה
 רד"ו טורח כהיקף אך זה תלוי במה היא העמק :
מן ואם היה הולך לרבר מצוה כגון להקביל מני
 רבו או פני מי שנדול ממנו בחכמה וכיוצא בזה
 וצריך לעבור אמת המים אם יכול לקפוץ אותה יקפוץ
 וזה יותר טוב כמו ברבר הרשות ואם אינו יכול לקפוץ
 יסבב אותה ואם אינו יכול גם לסבב מותר לו לילך
 במים וזהו דעת הגדולים לקמן כמ"י תרי"ג אבל דעת
 רבינו הרמ"א שם רבין דהתירו לו לילך במים טוב
 יותר מלסבבה דמרבבה בהילוך וכיצד יעשה כשהולך
 במים יעשה שינוי והיינו שלא יוציא ידו מתחת שפת
 חלוקי כלומר דהעובר במים מנביח בגדיו למעלה
 הרבה ומכניס ידו תחתם עד שידו כולמית משפת
 בגדיו כדי שלא יפלי ובשבת אסור לו לעשות כן אלא
 ילך בבגדיו בדרבו וכזה יהיה לו היכר ולא יבא לידו
 מחימה ואסור לעבור במנדלו דכיון דאינו יכול לקשור
 ולהרקי יפה חיישינן דירמא נפיל ואתי לאתויי במקום
 שאסור למלטל כמו ברה"ד אי בכרמלית אבל מנעל
 מותר שהרי הוא מקשור ברגליו והוא לפי תמונתם
 במנעליהם ועכשיו צריך להבין לפי תמונת שלנו איזה
 מנעל יכול ליפול מרגליו ואיזה אינו יכול ליפול וג"כ
 רכל מנעלים שלנו איזא להם ליפול ורק המנעלים
 העליונים שקרוין קאלאס"ין מעותרים ליפול ואסור
 לילך בהם במים עמוקים קצת :

מן וככל האופנים האלו התירו גם מי שהיה הולך
 לשסוד פירותיו שלא יטובו דזה מותר בשבת
 שהרי אינו עושה כלום אלא מונע רגלי הגנבים ושפירת
 ממונו הוה ג"כ בעין מצוה ומ"מ יש חילוק בין שפירת
 פירותיו לדבר מצוה דברבר מצוה התירו גם בחורה
 לילך דרך אמת המים כמו בהליכה ע"פ הפרטים
 שנתבאר דאם לא נתיד לו בחורה לא ירצה לילך
 שמה אבל בשפירת פירותיו לא התירו לו רק ההליכה
 ולא החזרה ואם ימנע ימנע ועוד רמזום הפסד
 ממונו לא ימנע א"ע מהליכתו משא"כ דבר מצוה ועט"ו
 סק"ג שהקשה למה לא הטיב לה כנינה כלנרים שהתירו מוטן
 מטני תהלתן ה"ק כלל דכ"ס יש כמה איסורים אבל כזה אין
 איסור רק השטא כעלמא :

מה כיון שנתבאר שהוצאה היא אב מלאכה וחייבים
 עליה סקילה ובשינג חמאת לכן יש לדעת מה
 נקרא הוצאת משא כדכתיב ולא תוציאו משא וגו'
 מה נקרא משא והא מה שאדם הולך בבגדיו לא
 שייך לקרותם משא דא"כ אמו ילך ערום בשבת וכן
 תכשיטותם לא שייך לקרותם משוי שתכשיט אינו משא
 ולפיכך כל מה שאדם לובש דרך לבישה וכן תכשיטין
 שמתקשט בהם מותר ורק מה שנושא בידיו או על
 כתפו מקרי משא ודע דאיתן שנושאין איזה משא ועושין
 אותה כעין מלבוש כגון שנושא סמפתת לקנח האף
 ועושין אותה כמספתת כרוכה סביב הצואר אם אין לו
 מספתת בצוארו מותר אבל אם יש לו מספתת כרוכה
 בצוארו אסור דהוי משא ואם בוסן החורף כורכה סביב
 הבגד העליון בצוארו מפני הקור שלא ישלום בו ג"כ
 מותר אבל אם כורכה סביבות ידו או סביבות רגלו
 פשיטא דמשא נמורה היא וחייב סקילה או חמאת ויש
 כורכים כהבגד במקום התורה לעשותו כעין חגורה
 ואינו דואה היתר ברבר זה הוא כיון שאין דרכו לישא
 חגורה ועוד דאין זה ררך חגורה דמין אתר הוא
 וכשהארם ישא זו המספתת במקום חגורה ילענו עליו
 אך אפשר דאם יתיר קרסי הבגד באופן שהבגד נשאר
 פתוח ולא נאה לילך בן כירך כהמספתת לקשור שני
 צרדי הבגד והקרסים אינם משא שפילים לכנד ובכה"ג
 אפשר להתיר וגם זה על צד הדחק וכלל"ל וראיה
 לזה מסעי' ק"ג ע"ש :

מן ודע דמפני נורל האיסור של הוצאה ומפני נורל
 ההרגל שהארם מרגל בזה בכל עת ובכל שעה
 הוכרחו חכמים לגזור גדרים בזה והיינו שיש מתכשיטין
 שגזרו

שנודו עליהן לבלי לנושאן מחששא שמא ישלוף אותם להראותם וכיחיד הוה איסור זה לנשים ששחצנות הן ואהלכות להתפאר בפני חברותיהן ויש בהם הרבה פרטיו דינים ויתבאר כמי' ש'נ ויש שאסרו מטעם שהוא רפוי וחשוש שיפול ואתי לאתויינהו ד' אמות ברה"ד ויש שאסרו מפני שבהילוך כזה יצחקו עליו ויסידם וימללם ר"א ברה"ד ויש רבדים שאסרו משום טראות העין ויש שאסרו דאף שדרבן ללבוש במלחמה כמו שרין שיתבאר ומלבוש הוא מ"מ שלא בשעת מלחמה הוי כמשי וגורו על זה כמו שיתבאר:

ג לפיכך כל היוצא כרכב שאינו תבשים ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך שרגילים להוציא אותו דבר חייב דאם הוציא שלא כדרך המציאין כמו לאחר ידו פטור כמי' ש' כמע"ה וכן כל תכשיט שהוציא רפוי שאפשר לו כק"ל ליפול אסור לצאת בו ואם יצא פטור מחמת והאשה לא תצא כתבשמים שדרבם להסירן ולהראותן ויתבאר כמי' ש'נ אם רק לרה"ד אסור או אפילו כחצר או כבית ע"ש:

גא ולכן לא יצא איש לא כסוף אפילו הנור כפתניו שכתור יוצאין בו כך ולא בקשת כהל"ג ולא כתרים שהיא מנ"ע ראשו וגופו מפני השינא ולא כאלה שהוא מקל של ברזל ולא כרוסח שנושא אותם בצד הגוף כדרך כעלי מלחמה ואם יצא חייב חמאת והמעם מפני שדברים אלו אינם תכשיטין בעצם אלא כבעלי מלחמה הרי הם ככנדיו אבל כמתם בני אדם הרי הם משא וכ"מ מפי' הרב"ע נמשנה פ"ו מ"ד פ"ט ולכן הבעל מלחמה כפי העובד כצבא המלך הם ככנדיו ויראה לי ברור דכל אלו מיירי לא כשנושאין בידיו דככה"ג גם כתלשים חייב חמאת אלא דמיירא שתלפין בכנדיו ונ"מ ממ"א סק"ז וראיתי מי שכתב דהחנית נושא כידו ואלמלי היה תבשים היה מותר גם ככה"ג ולכן מותר להוציא מטה עם כפתור נאה לכרמלית ומפ"י נפי' המשנה והל"ה לומר כן ומענת גדול הוא דא"כ כי נודינן באשה וילמא שלפא ומחוי מה בכך הא תכשיט הוא ואם כי אין דרך תכשיט זה לישא בידים מ"מ סוף סוף אין זה תבשים כשנושאין בידים ולכן ברה"ד חייב חמאת ובכרמלית אסור מדרבנן יכן עיקר לרינא:

גב וכן לא יצא איש לא כשרוין שלבוש בו ולא כקסדא שהוא כובע של כרזל ולא כמנפיים שהם אנפילאות של כרזל אע"פ שעשויים בכנדים נמורים לפי שאינם בגדים אלא כבעלי מלחמה ולכן אם יצא אינו

חייב חמאת לפי שהם ככנדים ורק מדרבנן אסור מטעם שכתבנו ולא יצא בתפילין ולא מיכעיא אם נאמר דאסור להגיהם בשבת וי"ט משום דלאו זמן תפילין אלא אפילו אם נאמר דזמן תפילין ואין איסור מ"מ חיישינן שמא יצטרך לבית הכסא ויחלצם ויבא למללם ד"א ברה"ד ואם יצא אינו חייב חמאת אפילו אם יש איסור להגיהם משום הנושאם דרך מלבושם כח"כ ואינו משי מן התורה (נמ' מ"א. l.) וכן לא יצא מי שרגלו קסנה במגעל גדול דשמא יפול מרגליו ויבא למללם ד"א ברה"ד אבל יוצא הוא בחלוק גדול שלא יפשמנו וישאר ערום ומעצמו לא יפול אבל כנד נראה שאסור ולא מיכעיא אם יש חשש שיפול מעצמו אלא אפילו אם לא יפול מעצמו חיישינן שמא ילענו עליו ויפשמנו וימללנו וכלת ברש"י קמ"א: ד"ה אגל ע"ש וכן לא יצא במגעל אחר אם אין לו מכה ברגלו דילמא מחייבי עליה ואתי לאתויי אבל אם יש לו מכה ברגלו יוצא כאותו שאין בו מכה ולא ילענו עליו שהרי רואין שיש לו מכה ברגלו השני ואינו יכול לנעול ויש איסורין ככה"ג וכן מ"א. l.) יש פלוגתא כזה וראוי להחמיר ומ"ו סק"ד:

גג וראה לי דנכלל אלו שנודו שלא לצאת בהם מחששא רשמא יפלו או שמא ילענו או יצטרך לבית הכסא וכיוצא כאלו לא נודו רק ברה"ד ולא בכרמלית ולירידן שאין לנו רה"ד לא נודינן וראיה לזה מהא דפליגי אב"י ורבא בפ"ק וי"א: בהא דתנן לא יעמוד אדם כרה"י וישתה ברה"ד וכו' נזירה שמא יבוא הכזי אליו ואיך הדין בכרמלית דאב"י מ"ל דבהוצאה נודו נזירה לנזירה ומתוס' ע"ה אמרו ורבא מ"ל דלא נודו ומותר בכרמלית ע"ש וכמבואר לקמן סי' ש"ן הרי הרי להריא דבמקום שנודו משום חשש מלפול לא נודו רק ברה"ד ואע"ג דכתכשיטי נשים אסרו גם בכרמלית מטעם דילמא שלפא ומחוי התם שאני דהא אפילו בבית וחצר אסרו והמעם פירשי' במשנה דר"פ כמה אשה וי"ל וכל הגזברים למעלה אסורים אף לחצר שמא תרגילם ברה"ד יחדא נזירה היא דנודו שלא לתקשט בהם בשבת כלל ע"כ"ס אבל בשאריו נזירות לא נודו רק ברה"ד וכללנו:

גד בהב הרמב"ם בפ"מ דין ג' סכנת שיש עליה חותם מתכשיטי האיש הוא ואינה מתכשיטי האשה ושאין עליה חותם מתכשיטי האשה ולא מתכשיטי האיש לפיכך אשה שיצאה בסכנת שיש עליה חותם ואיש בסכנת שאין עליה חותם חייבין ומפני מה הן חייבין והלא הוציאו אותן שלא כדרך המציאין שאין דרך האיש להוציא

לחצוץ באצבעו אלא טבעת הראויה לו וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה אלא טבעת הראויה לה מפני שפעמים נותן האיש לטבעתו להצניעה בבית ומנחת אותה באצבעה בעת הולכה וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה לתקנה אצל האוסן ומניח אותה באצבעו בעת הולכה עד שמגיע לחנות האוסן ונמצאו שהוציאו אותן כדרך הוציאתן ולפיכך חייבין עכ"ל וזהו דרך הר"ף ורוב הפוסקים והוא בנ"מ וס"ג. ומה למרנו דרך הוצאת מקרי אע"פ שתמיד אין דרכו לישא כן אלא לפרקים מקרי דרך הוצאה וחייב וכן לענין בנדן כן הוא אם דרכו לנשאו לפרקים באופן זה מקרי דרך מלבוש ומותר לצאת בו וכיוצא בזה סוף ה"ג חומר היתה עטייה לכך וכך כלומר לתכשיט ולחמס כה הוציאה לחמס כה חייב הוציאה לטעם פסוק חף על החותם חף החותם פסילה לתכשיט ע"ש:

גך עוד כתב לא תצא אשה בטבעת שאין עליה חותם אע"פ שהוא מתכשיטיה נזירה שמא תוציאה ברה"ר להראות לחברותיה כדרך שהנשים עושים תמיד ואב יצאה בה פטורה אבל האיש מותר לצאת בטבעת שיש עליה חותם מפני שהוא תכשיט ואין דרכו להראות ונהגו כל העם שלא יצאו בטבעת כלל עכ"ל ורעה רש"י ז"ל דגם באיש אסור אבל רעה ר"ת כהרמב"ם וכן מוכח בירושלמי דבאיש ליכא חששא דשליף ומחוי וכתב רבינו הב"י בסעי' ט' אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולאשה אסור גם לאיש עכ"ל וזהו מלשון הרא"ש והמור והוא מירושלמי והטעם דכיון דראוי לשניהם לא פלוג רבנן וכיון דהאשה אסורה גם האיש אסור והנה עתה שנם הנשים יוצאות בתכשיטין ולא חיישינן לשלפא ומחוי מטעמים שיתבארו בס"י ש"נ אי"כ ממילא דגם האיש מותר וכתב עוד דטבעת שקבוע בה אבן וכן אם כתובים בה אותיות אין עליה חותם מקרי שלא נקרא חותם אא"כ חקוקין בה אותיות או צורות עכ"ל וכבר מבואר ביו"ד סי' קמ"א דצורות בולטות אסור גם בחול ע"ש:

גן ורע דבזמן הנ"מ לא היה דרך האיש לשאת באצבעו טבעת שאין עליה חותם אבל עתה כוונתנו הרבה נושאים טבעות כאלו לתכשיט כידוע ופשיטא שרבר זה תלוי לפי דרך המקום והזמן ומג"ח סקמ"ו ולפי"ן האירנא מותר לצאת בטבעת שאין עליה חותם וכ"כ הר"ן שם וז"ל יש מי שאמר שעכשיו יוצא האיש אפילו בטבעת שאין עליה חותם דאמרין בנ"מ וחלופיהו באיש וזו לפי דרךם שלא היו אנשים דגלים בטבעת

שאין עליה חותם אבל עכשיו שנהגו בו הרי הוא לתם כתכשיט ושרי עכ"ל ורבינו הב"י לא הביא זה מפני שבמסור הגדול כתב דמהרמב"ם לא משמע כן שלא חילק בין זמן לזמן ע"ש ולא אבין הרי ידוע שהרמב"ם מעתיק לשון הש"ס ואולי בימי הרמב"ם ובמדינתו היה כבזמן הנ"מ עוד הביא מ"ש הרמב"ם שנהגו העם שלא לצאת בטבעת כלל ולא ידעתי מה ענין מנהג לדין בוודאי מסדרת חסידות ראוי לעשות כן וז"ל המניד משנה שם ומנהג חסידים הוא באותן ארצות ואלו היה אפשר להחזיר כל המקומות לאותו מנהג היה טוב מאד עכ"ל ודי שלא היה המנהג הזה בכל מקום וכמו שכתב דמבריו הר"ן עוד כתב שם בשם רבינו ירוחם דאע"ג דהאירנא ה"י טבעת שאין עליה חותם תכשיט לאיש יש לאסור מטעם שהוא תכשיט גם לאשה וכל שדוא תכשיט לאיש ולאשה אסור ע"ש ואמנם הרי עתה גם הנשים נושאות תכשיטין וכמ"ש ואין נאסור לאיש יתיר מן האשה ולפיכך נלע"ד ברוד דודאי ראוי וכן שלא לשאת טבעות בשבת על האצבעות והרי הרמב"ם שלא כתב רק עיקרי דיני הנ"מ מ"מ כתב מנהג זה מפני שיש בו נדר לשבת מיהו מעיקר דינא אין לנעור באלו שנושאים טבעות של זהב ושל אבנים טובות באצבעותיהם בשבת כיון דמותר מעיקר הדין ורבינו הב"י עצמו הביא זה לקמן בס"י ש"נ סעי' י"ח ע"ש:

גן עוד כתב הרמב"ם אשה שיצאה במחט נקובה חייבת והאיש פטור ואיש שיצא במחט שאינה נקובה חייב והאשה פטורה מפני שהיא מתכשיטיה ואינה אסורה אלא משום גזירה שמא תראה לחברותיה עכ"ל וזהו דרך הר"ף שם וכבר תמה הרא"ש שם איך יתחייב האיש במחט שאינה נקובה הא הוי הוצאה כלאחר יד ע"ש כלומר דהא ודאי מיירינן כשהמחטים תחובים בהבגדים דאם נושאים כידירה הלא תמיד הוי משוי וא"כ הוי הוצאה כלאחר יד וכן יש להקשות על האשה איך תתחייב בנקובה ככה"נ ויש מי שתידין דבמחט אחת הוי דרך הוצאה בתחובה כבנדרו דאין דרך לשאת מחט אחת ביד ונ"ח ודברים תמוהים הם דלהדיא פסק הרמב"ם שם ברין כ"א דאפילו חייט הוציא במחט התחובה כבנדרו פטור מפני שאין דרך הוצאה בכך ע"ש וכ"ש כל אדם ולכן נ"ל ברוד דגם הר"ף והרמב"ם ס"ל כן אלא דבכאן לא מירו מעניין זה אלא שבאו להורות דהאיש דרכו לצאת בנקובה והאשה בשאינה נקובה ובמה שפשו"ד מצד שאינו כדרך הוצאת יתבאר לקמן ובכאן נ"מ לעיקר הדין

הרץ ולאשה היו תכשיט שאינה נקובה אבל להיפך
 היא ששא ואסור מדרבנן אפילו שלא כדרך הוצאתן:
נח והסוד כתב ולא יצא במחם התחובה לו בכנודו בין
 נקובה בין שאינה נקובה ואם יצא פסוד עכ"ל
 והמעט מפני שאינו כדרך הוצאתן ואסור מדרבנן בשניהם
 ודף מחם באשה ביאר בס' שיג ע"ש ולפי מה שבארנו
 גם הרי"ף והרמב"ם ס"ל כן ויש עוד דיעה רבנקובה גם
 האיש חייב וזהו שכתב רבינו הבי"ב בסעי' ח' לא יצא
 במחם התחובה לו בכנודו בין נקובה ובין שאינה נקובה
 ואם יצא בנקובה חייב ובשאינה נקובה פסוד וי"א בהיפך
 עכ"ל ואין ג"מ בזה ולכ"ל הריעות אסור לאיש לצאת
 במחם התחובה לו בכנודו בין נקובה ובין שאינה נקובה
 וכן הלכה ומיחו גלע"ד ראם המחם אצלו במקום קרסים
 שמחבר שני קצות הבגד זה בזה סותר כמו באשה
 כשמעמדת בה קישוריה כמ"ש בס' שיג ואע"ג דבאשה
 יש שם חילוקים בין מחם למחם ע"ש זהו מפני שדרך
 האשה להתקשט בזה ולא בזה באיש לא שייך קישוט
 ולכן אם המחם משמש במקום קרסים למה יאסור ומחם'
 שנת י"א: נענין שאין לך הולאה נחמנה כנגדו כתבו גד"ה
 ואם ח"ל והא דתנן ואם יאלה אשה מחם הנקובה חייבת
 חקלאת האם לגמרי לך הולאה ככך עכ"ל ואינו מוגן למה
 זה היפך מכל הפוסקים שהנלו והמנ"א בס' ס"ג סק"ז הביא
 זה ע"ש ועי' המח"ש דק"פ דכשתחובה כנגדו זהו לך הולאה
 ולא סליג ר"מ אלא כשתחובה במקום חיוסד ע"ש ואינו יודע
 מאי קאמר הא עס תניא מחם התחובה לו כנגדו ע"ש והפיר"ג
 מחבר עס דכאשה הוה לך הולאה ככך משום דלכה לתפור חפצי
 כימה ע"ש וגם זה תמוה מי עדיפא אשה מחייס דפסוד לר"מ
 ולי נראה דכוונתם כשולאה נקישוריה רק אינה משמדת בה
 הקישורים מיהו כל הפוסקים לא הבינו כן ודו"ק:

נח כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעי' י"א דבר העשוי
 לתכשיט ולהשתמש בו כגון מפתחות נאות של כסף
 כסין תכשיט אסור שהרואה אסור שצורך תשמיש
 מוציא ויש מתידין אם הוא של כסף ומ"מ אסור לצאת
 בתיק של ברילי"ן אע"פ שהתיק הוא של כסף רהבתי
 עינים בעצמם הם משוי ואם המפתח של נחשת וברזל
 אפילו מחובר וקבוע בחנורה אסור ויש שכתבו שנהנין
 בזה להתיר עכ"ל ודבריהם צריכין ביאור:

ס וה"פ אחרי שנתבאר רכל סין תכשיט מותר ודבר
 שאינו תכשיט אלא לתשמיש הוי משוי ולפ"ז היה
 לנו להתיר אם דבר שהוא תכשיט ועשוי לתשמיש נ"ב
 כגון מפתחות נאות של כסף שיפה להתקשט בו ומה

איכפת לן אם גם משתמשים בו והביאו מירושלמי
 שאסור וצ"ל המעט מפני שהרואה משתמשים בו
 יאמר שעיקר הוצאתו הוא לצורך תשמישו ויש מתידין
 רמפרשים הירושלמי לכוונה אחרת ולכן של כסף שהוא
 נאה מותר אבל של ברזל ונחשת אינו תכשיט שאין
 בהם נוי ואסור ולא מיבעיא אם הם כפ"ע אלא אפילו
 מחובר וקבוע בחנורה אסור ולא אמרינן דהוא כמל
 לנבי החנורה כיון דהוא מפתח והוא תשמיש חשוב
 אינו כמל להחנורה כמו דציצית לא כמל לנבי כנר
 מפני חשיבותם כמו שיתבאר בס' זה ומ"מ יש שכתבו
 שכזה נוהגין להתיר והיינו כשהוא מחובר וקבוע בראש
 החנור שכזה נופן חונרין הנוף ובו נגמר קשר החנורה
 כעין קרסים ובו יש תמונה מפתח דבכה"ג כמל
 להחנורה וכדל בכלל החנורה אפילו של ברזל ונחשת
 אבל כשתלוי באמצע חנורה והוא כלי כפ"ע אסור
 אפילו כשהוא בסוף החנורה דיוקא כשכוננתו להוציא
 הדבר לשם חנורה אבל אם כוונתו להוציא לשם מפתח
 אסור ודבר זה מבואר בירושלמי שהבאנו בסוף סעי'
 נ"ד ע"ש:

סא ואוסרים עוד דאפילו להיחזק מקילים שבדיעות
 אלו מ"מ אסור לשאת ברילין בתיק של כסף
 והתיק קשור בשלשלת של כסף או זהב וחולה בצואר
 לתכשיט דאפילו אם נאסר דהתיק כמל להשלשלת או
 אפילו התיק עצמו עשוי כתכשיט ביחד עם השלשלת
 ס"מ הבתי עינים שבתוכו אין בטילים לנבי השלשלת
 והתיק שהרי זהו עיקר התשמיש והוא תשמיש חשוב
 וצריך לכל בעלי קצרי הראות דפשיטא דזה עדיף יותר
 מציצית לנבי מלית ועל הבתי עינים עצמן אין שום
 היתר אפילו אם נעשה אותם של כסף ושל זהב רהכל
 רואים שכלי תשמיש הוא ואינו תכשיט ואפילו נארנו
 בכנר שלא יהא חשש שמא יפלו כעין שעשוי עכשו
 וקורין לה פאנסנ"א אסור נסוד הוא וחייב חסאת שהרי
 כלי תשמיש נמירה היא ואין זה בכלל כנר כלל אלא
 בכלל כלי תשמיש כמו כף ומזלג וסכין ואין לומר
 דנתיר מפני שצריך לראות בהם בספר כמו שמוהר
 לחינר לילך בסקל כשא"א לו להלך בלא מקל כמו
 שיתבאר דאין זה רמיון רהתם הוה המקל כמקום רנל
 אבל הכא הרי יכזל לילך בלעדים ואי טשום שאינו
 יכזל לראות בספר בלעדים לא ילמוד ואם לא נאסר
 כן נהיר לו לישא נ"ב ספר ללמוד בו ואפילו אם אינו
 רשאי לילך בלעדי הבתי עינים כגון שהרופאים צווה
 לילך

לידך תמיד בהם מ"ם נראה ראסור וישב בביתו אך אפשר רבכה"ג יש להתיר באריג בכמותו באופן שא"א שיפלו רבין ראינו מסלקם מניפו הוויין כאחד מבגדיו וכן נראה לענין להלכה אבל אם צריך רק כרי לעיין בספר אסור לידך בהם וחייב חמאת והמקילין כזה מחללין שבת ועתידים ליתן את הרין ופתאים עכרו ונעשו: סב ומרבדים אלו שנתבארו יש ללמוד דמורה שעות שקורין וייגע"ד אפילו הוא נאה מאד והוא מזהב מהור אסור לצאת בו ויש בזה חיוב חמאת ברה"ד והמקילי בזה עתיד ליתן את הרין דפשיטא רבלי תשמיש הוא כרי לידע השעות אלא שמיפין אותו כמו שמיפין כל בלי תשמיש וראיה דהא אם יתקלקל ולא ידך זמן רב יצניענו ולא ישאנו עד שיתקנו ואף אם תולין בו שלשלת זהב העשויה לתכשיט מ"ם פשיטא דהוא לא כמ"ל לגבי השלשלת יותר משחציעית לא כמ"ל לגבי בגד ולכן במקום שאין עירוב אסור לישא המורה שעות בשבת על גופו ולא מפני החומרא אלא מעיקר הרין והנושא חייב חמאת ומי שמועה לעשותו בתכשיט הוא מועה ברבר משנה תכשיט אינו אלא ברבר שאינו כלי לשום תשמיש אלא להכשים כמו נוסים ומבעות ושלא לאות של זהב אבל כל רבר שעיקרו עשוי בשביל איזה רבר הוא כלי תשמיש ולא תכשיט!

סג תניא (ו"א: א) לא יצא החייט במחטו החחובה לו בבגדו ולא נגר בקיסם שבאזנו ולא סורק במשוחה שבאזנו ולא גרדי באירא שבאזנו ולא צכע ברונמא שבצוארו ולא שולחני כריגר שבאזנו ואם יצא פטור אבל אסור מפעם שאין דרך הוצאה בכך ואפילו אומן דרך אומנתו פטור דברי ר"מ ד' יהודה אומר אומן דרך אוננתו חייב ושאר כל אדם פטור ולכאורה לפי כללי הש"ס ר"י ור"ם הלכה כר"י ומ"ם הרמב"ם בפ"ט דין כ"א פסק כר"ם משום שהסניא מוכחת כן במ"ש חמנר משנה ע"ש ונכהגמ"י נטלר כל"ע ע"מ ופירש"י אומן המוציא דרך אומנתו שהוא דניל לצאת לפרקים כן בחוץ וכו' עכ"ל ואח"כ כתב ולי נראה שכל השנויין כאן אינו אלא שנותנין אותו בני האומנות עליהם כצאתם לשוק כרי שיכירו מאיזו אומנות היא וישכירוהו למלאכה עכ"ל ונ"ל שאין נ"מ בין הלשונות לדינא אלא שרש"י ז"ל הסביר הדבר דלמה עושה כן כרי שיכירו וכו': כך וראיתי מי שכתב דמירא שתחובה בכגדו במקום שאין דרך הוצאתו לגמרי בכך רק שעשה להראות

שהוא אומן אבל במקום שדרך לתחוב בו כח"ל לפרקים חייב ומנ"ל סק"ט ואני תמה על זה ראי"ב ה"ל דרש"י לפרש דלפירושו השני אין זה המקום כלפירושו הראשון ולהריא משמע שהמקומות אחר הן ועוד רהש"ם מקשה שם בעניין זה כמה קשיות ואי ס"ד שיש חי'וק בין מקום למקום ה"ל לתרץ רבאן מירא במקום זה ובאן במקום אחר ומכמה רברי רבותינו מתבאר שאין חי'וק בזה וכן עיקר ומ"ס מתוס' טס כנר נאלגו דנריהס כמע"י נ"ח ע"ס ודלמי בתה"ט טנתמד תסה הקסה עליו ואין ספרו כידו עיין בו וספרמ"ג נמ"ז אות י' טסקט נענין זה ולעני"ד העיקר כמ"ס דר"ק :

כה לא יצא הוב בכים שעושה להצילו מיתבתו שלא ימנף בהויבה ואע"ג דהו מלאכה שאצ"ל שררי א"צ לנוף ההוצאה אלא כדי שלא יתלכלכו בגדיו הא להרמב"ם קיי"ל דמשאצ"ל חייב ואפילו לרוב הפוסקים שחולקים עליו הא נ"ב אסור מדרבנן וכן אשה נדה שקושרת בגד לפניה שלא תתלכלך ברם גרותה אסורה לצאת בו אם לא יהא סיגר עשוי בעין מלבוש מלפניה ומאחריה אבל אם הוא מאחריה בלבד וקושרתו ברצועות מלפניה אסור (ומנ"ל סק"ג) אבל אם קושרתו כרי שלא יבאב לה הרם ולא תצמער מותרת לצאת בו והו ששנינו במשנה וס"ד: יוצאה אשה וכו' ובמך שהתקנה לגתה אבל ב"א קשרה אסור דנפיל ואתי לאתווי:

סז ואע"ג דמה נתבאר רכל מה שהארם נושא בשביל להציר עצמו ממינוף דהו מלאכה שאצ"ל מ"ם ברבר שהוא דרך מלבוש אפילו אם אינו לובשו אלא משום אצולי מינוף מותר לצאת בו בשבת ולכן מותר ללבוש בגד מפני הנשמים אפילו בגד מכועד וכראמדין בגדרים (גיה) יוצאין בשק עבה וכו' וז"ל רבינו הרמ"א במע"י י"ד ולכן מותר ללבוש בגד מפני הנשמים או בובע על ראשו אבל אסור לאשה ליתן בגד על ציעפה מפני הנשמים דאין זה דרך מלבוש עכ"ל כלומר השאינו מכסה רק הראש לא דהי דרך מלבוש אבל כשמכסה גם נופה הי דרך מלבוש וס"ז סק"י ומנ"ל סק"ג) אמנם אם כוונתה שלא יצערו אותה הגשמים מותר בכל עניין ואפילו נצלת ע"י זה ממינוף וס"ז ולפ"י כשיורד גשמים ומכסה הכובע שלו כמפתח אסור כיון שאינו מכסה רק ראשו אמנם אם מכסה גם על הפנים כד שהגשמים לא יצערו אותו מותר אע"פ שכוונתו גם להציר הכובע ממינוף כמ"ש:

סח הקיבע שנקטעה דגלו אינו יוצא בקב שלו רחינו שעושה

שעושה כמין דפוס שי רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקי כחוכו ואינו עושה זה להלך בו דבע"כ צריך הוא למקלו אלא כונתו כרי שלא יראה חסד רגל אלא נכה רגל וכוון ראינו צורך הלכותו אמר לרש"י (ס"ו.) משום דהוא משוי ולתום' שם לאו משום משא רהוי כמנעל אלא משום דחיישין דילמא נפיש ואתי לאתווי ויש מפרשים הך רקיטע באופן אחר והיינו ששוקי כמנעל לאזודיה ובראש השוק במקום הרגל עושה לו קב להראות כמו שיש לו רגל' (תוס' טס לסי' ה"ג סו"ט) ואם הקב הוה מניע לארץ ודורך עליה וזדאי מותר אלא כשהקב הוה אינו מניע לארץ דעל זה יש לו סמכה אחרת המניע לארץ וזה הקב אינו עושה רק שיהיה לו תמונת רגל וכוון שאינו מניע לארץ חיישין דילמא נפיש ואתי לאתווי וכל' (תוס' ע"ט) ולפירוש הראשון גם כמניע לארץ אמר ובש"ע מעי' מ"ו לא הובא רק הפירוש הראשון ומיהו נלע"ד דגם לפי הראשון אם דורך עליו בטוב אע"פ שבלא מקל אינו יכול להלך אך כפי הנראה אם יפול הקב לא יועיל המקל מותר לצאת בו ולא חיישין שמא תפול ואתי לאתווי שהרי אם תפול לא יכול להלך :

סח וקוטע שאינו יכול לילך כלל על שוקיו אלא יושב על כסא וכשנעקר ממקומו נסמך על ידיו ועל שוקיו ונרחף לפניו ועושה סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויים ובשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת אין יוצאין בהן בשבת ראיירי דתלויים ולא מנחי אארעא ומנין דמשתלפי אבל בכסא ומפמלים הקטנים שבירוי והיינו שנשען עליהם בעת שנרחף לפניו מותר לצאת בהם וקוטע בשתי רגליו ומהלך על שוקיו ועל ארכבותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו יוצא בהם בשבת דבזה לא שייך דילמא משתלפי :

סמ וכתב רבינו הרמ"א בסעי' מ"ו וכן מותר לצאת במנעל של עץ שהרגל נכנס בו וליכא למיחש שיפול וכן בפאנמאניש דמשתלפי במהרה וממילא ויש מחמירים ואוסרים עכ"ל כלומר במנעל של עץ מותר רק שהרגל נכנס בו שיהא דבוק לרגלו אבל בנרדף מרגלו הרבה אמר דחיישין שמא יפול אבל פאנמאניש שהם של עור מותר אפילו הם גדולים דמשתלפי במהרה דכיון שהם של עור או מחופים עור מהירק ולא משתמיט כיון שיכול לילך בו ולא דמי לקטן במנעל גדול דאמר לילך בו כמ"ש בסעי' נ"ב רבשם אינו למדת

רגלו כלל אבל הכא הוא למדת רגלו אלא בריוח הרבה ויש שבאמת מחמירין ככה"נ ומדמין לקטן במנעל נרדף ויש מי שכתב דהעיקר בריעה ראשונה מפני שאין דרך לילך יחף ברה"ר ואם יפול מרגלו כע"כ ינעלנו וס"ו סוף סק"ו ואינו דומה לקטן במנעל נרדף שא"א להלך בו כלל ויש לסמוך על זה בשעת הרחק במרמ בזמנ'ו שאין שום אדם הולך יחף וכל אדם יזהר שלא לילך יחף בשבת מפני כבוד השבת אפילו כשהולך יחף בחוץ וגם כרי שיוכר שהוא שבת אם לא במקום שכולם הולכים יחפים ולכך מנעלים נ"כ לא יצא אדם בשבת בשארי בגדים כמו שהוא יוצא בחיל בלתי רבר אחר שיוכר על ידו שהוא שבת ולא יבא לחלוץ ולבד זה הא וכתבתו מעשות דרכיך שלא יהא מלבושך של שבת במלבושך של חוץ כמ"ש לעי' בס"ב רס"ב ע"ש :

ע חגור שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לילך בו אפילו אינו קשור בו ראינו משוי שהרי אצלו הוא כרגלו וגם לא חיישין שמא יפול מירו וימלמלנו בירו כיון שא"א לו לילך בלערו אבל כשהוא חגור קצת או שהוא זקן ואפשר לו לילך בלא מקל ובכיתו הולך בלא מקל ונמלכו כרי שתהא הליכתו בהרחבה אמר אף שמחויק עצמו בו רכיון ריכול לילך בלערו הוי משוי וכ"ש שאסור לכריא לילך במקל יפה רהוי משא נמורה ותכשיט לא שייך בדבר שאוחז בירו וחולה שעמר מחליו דינו כחומר אם אינו יכול לילך כלל בלא מקל והיינו שגם בביתו הולך במקל אבל בל"א אמר אמנם הוקן והחלוש וקצת חגור כשצריך לילך על הגדר או בזמן נלד שא"א לו לילך בלא המקל שמא יפול מפני החלקקות דגם לכריא קשה החלוק כידוע מותר לו לילך במקל וס"ו סק"ו :

עא ודע דכל אלו שאמרנו לילך במקל זהו במקום שאין עידוב אבל כשיש עידוב מותרים אע"פ שיש בזה עוכרא רחול והאדם הכריא פשיטא שאסור לילך בו אף במקל יפה וזהו ממש עוברא רחול מ"מ כל אלו שעכ"פ ההלך עם המקל יותר טוב להם מותרים לילך במקל וזה שכתב הטיר אין יוצאין בכסא והיינו שיושב בכסא ובני ארס נושאים אותו ואם רבים צדיקים לו מותר ע"ש זהו נ"כ במקום שיש עידוב (ומ"ג סק"ו) :

עב וכתב רבינו הב"י בכע"י י"ח דסומא אסור לו לצאת במקל עכ"ל כיון שיכול לילך בלא מקל הוה משוי ובמקום שיש עידוב וזדאי מותר וכן על הגדר מותר לו לילך במקל ונלע"ד דהאסור הוא רק מומא

סופא במקומו שידוע קצת דרכו מפני ההרנל אבל
בביאתו למקום אחר ידוע שאין ביכולת המסא לילך
כלל בלא מקל שממשמש מלפניו והוי כחיגר ובלא
מקל יפול בבור או יבשל באיזה דבר:

עג ומי שהוא אסור וכבליים ברגלי שקורין קלעצלאך
כמו שעשו בזמן הקדמון מותר לו לילך בהם
שאין זה משוי שאצלו הוא כבנר וגם אין חשש שיפלו
מרגליו דהם מהורקים היטב וכו' ואין יוצאין באנקטמין
והוא כמין חמור שעושים הליצנים ונראה כדוכב עליו
והיא נושא והולך ברגליו וכן אין יוצאים בקשרים
והיו עצים נבזים שיש בהם מושב לכף הרגל והולכין
בהם כטיט וכן אין יוצאין בפרמי והן כמין צודת פרצוף
שנושאים הליצנים על פניהם להבעית התנוקות שכל
אלו הם משוי וכן אין יוצאין בחיבה על ראשו או קופה
ומחצלת אע"פ שנושאן במקום כימי על הראש שהם
משא נמורה אבל יוצאין בשק ויריעה וחמילה אע"פ
שהם בנדים עבים וגסים שאין יוצאין בהם אלא אנשים
פשוטים וכימות הגשמים מ"מ בנדים הם דשק פירוש
כנר של שק ומותר לצאת בהם וכך שנינו בתוספתא
פ"י ע"ש ואפילו בלא נשמים מותר לצאת בהם
(מג"א סק"ט):

עד יוצאים במוך וספוג שעל המכה ואע"פ שאין זה
בגד דכיון שהם מרפאים חרי הם כמו תכשים לו
וכן בקליפת שום ובצל שנתן לרפואה או במלונמא
ורטייה ואיספלגית דכל שהוא לרפואה הוה ליה כתבשים
ואם גפלו מעל המכה לא יהוירגה דהוי בממרח וכ"ש
שלא יתנם בתחלה אא"כ יש סכנה או שיחגם ע"י אינו
יחודי ופרמי דינים אלו אין באן מקומן ויתבארו בס"ד
בס"י שכ"ח ומזהר לו לאגוד את הרטייה בחוט או
במשיחה כדי שלא תפול מעליו ויכול לילך בו וקושרו
ומתירו אבל לכורך עליה חוט או משיחה משום נוי ולא
משום קשירת אסור דהם אינם כטיילים לגביה והוי
כמשוי אבל הצדיכים לאגודו כטיילים אצלו (עמ"א סק"ט)
וכן יוצאים במיני עשבים שקשרין אותן בקשרים ותולין
אותן לרפואה ודווקא שנתנן מומחה או שידוע שאלו
העשבים מועילים אבל בלא"ה אסור וכו' (ט):

עה וכן מזהר לצאת בקמיע מומחה מפני שהוא כתבשים
לו אבל בקמיע שאינו מומחה אסור לצאת אפילו
לכדמלית ומזהר קמיע מומחה לרש"י דל אם בעל הקמיע
החוק למומחה פועיל המחאתו אפילו לשאר דברים
שלא הורגל עדיין בכך וכן קמיע וו שהחוקה לרפואה

מותרים לצאת בה אפילו כתובה אחרים כיון שזה הלח
החוק לרפואה וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב שם
דין ר"ב ואיזה קמיע מומחה זה שריפא לו בני אדם
או שעשהו אדם שריפא לו בני אדם בקמיעין אחרים
ואם יצא בקמיע שאינו מומחה פמוד מפני שהוציאו דרך
מלבוש עכ"ל ואפשר שזה שכתב וזו שריפא לו בני
אדם על הכתב הוה דווקא קאי ויותר נראה שכוונתו
כרש"י דל:

עו אבל רבותינו בעלי התוס' יש להם שיטה אחרת
בוה והסכימו לזה דרא"ש המור והשיע והיינו
איתמחי נברא ולא קמיע כגון שכתב לחש אחר בשלש
אגרות וריפאו שלשתם לו בני אדם כל אחת אדם אחר
דחשתא איתמחי נברא לכל לחש זה שיכתוב שהרי
החוק בני לחשים אבל לשאר לחשים לא החוק וגם
אין הקמיע מומחה מצד עצמה אלא מצד כותבה ונימ
שאם יכתבה אדם אחר לא החוקה וגם המומחה הוה
כשיאמר המחאתו כגון שיכתוב ולא יעיל אבר המחאתו
גם לזו ואיתמחי קמיע ולא נברא מקרי כגון שכתב לחש
אחד באגרת וריפא לו ג' פעמים שאותה אגרת מומחה
לכל מי שישאנה אף שלא ריפאתה רק לאדם אחד מ"מ
הא ריפאתה לו ג' פעמים והחוקה אגרת זו בעצמה
למומחה ולא אגרת אחרת אפילו זה הלחש עצמו ואפילו
זה הכותב בעצמו ואיתמחי נברא וקמיע מקרי כגון
שכתב לחש זה בני אגרות וכל אגרת ריפא לו ג' פעמים
לג' אנשים או לאדם אחד החוק האדם ללחש זה בכל
אגרת שיכתבו ואלו הג' אגרות החוק לכל אדם:

עז אבל אם כתב לו קמיעים לאדם אחד וריפאו לו
פעמים לא איתמחי לא נברא ולא קמיע דתלינן
במולא דחולה דקל זה הודלה מותר לצאת בו אא"כ
אבר הגברא המחאתו כמ"ש ועמ"א סק"ט יט מה"ל כמ"ס
המה"ט ולמה לא תלינן סקודם כשריפא כל אגרת לו
פעמים לאדם אחד כהחולה מפני שהרי ג' אגרות ונצטרך
לחלות במול של כל השלשה ולכן תולין יותר בהגברא:
עח ודע רהא דאמרין דאתמחי תרזויהו זה כשבאו
שני ההמחאות ביחד כגון שכתב אגרת לראובן
וריפא ואגרת לשמעון וריפא ועוד אגרות לשמעון וריפא
שני פעמים דעדיין לא החוק שום אגרות בג' פעמים
וגם הוא לא החוק בני אנשים ואח"כ ריפא באגרות
הנ' לזו ובאו שני ההמחאות ביחד אבל אם נתן לו
אגרות לזו בני אדם וריפאו ואתמחי נברא שוב לא
אתמחי הקמיעות דתלינן בהמחאת הגברא ואי קשיא
מאי

מאי ג'ם ריש ג'ם אם הנכרא אכר המחאתו וכמ"ש
[שם סקל"ח]:

עמ ומותר לצאת בקמיע מומחה בין אם היא קמיע של
כתב או קמיע של עיקרין בין בחוליה שיש בו
סכנה בין בחוליה שאין בו סכנה ולא רוקא שכבר יש
לו החלי ותוליהו לרפואה אלא אפילו לא אחוז החולי
עדיין אלא שהוא ממשפחה שיש להם חולי זו ותולה
הקמיע שלא יחפם בהחלי מותר אמנם בקמיע שיש בהם
פסוקים אסור לצאת בה א"כ היא מחופה עור וגמ'
ס"א: כרי שכבניסתו לבית הכסא לא תהיה מנולה
וקשר ומתיר את הקמיע ברה"ר ולא חיישינן שמא
יפלטלנו ר"א ברה"ר רבעלי הקמיע חוששין שלא יווצו
ממקומן בלא הקמיע וכלכר שלא יקשרנו בשיר או במבעת
ויצא בו לרה"ר שאו יהיה חשדא שיאמרו שיוצא בו
לשם תכשים וזהו אמור רלאו תכשים הוא ונאמן הדומא
לומר על עצמו שהוא מומחה:

פ שנינו במשנה [ס"ז] יוצאין בביצת החריגול מין הנב
והוא לכאב האוזן ובשן שיעל סגולה שיישן החלי
ובמסמר מן הצלוב הוי לרפואה על מכה ולקדחת
שלישית והגירסא לפנינו דברי ר"ם וחכמים אומרים אף
בחול אסור משום דרכי האמורי ולפי' הר"ל לפסוק
לאיסור כתכמים האמנם הרמב"ם והטור והש"ע סעי' כ"ז
מסקו לדחתו וזהו ע"פ הדושלמי דגורם דברי ר' יוסי
ור"ם וא"כ ותלכה כו' יוסי ואפילו לפי נירסתיו הלכה
כ"רם משום דאמרינן בנמ' שם אב"י ורבא דאמרי תרווייהו
כל דבר שיש בו משום רפואה כלומר שנתאמת הנסיון
שמועיל אין בו משום דרכי האמורי וא"ל נתאמת בהם
הנסיון והו' שכתב הרמב"ם והוא שיאמרו הרופאים
שהוא מועיל כלומר שנתאמת אצלם הנסיון שמועיל וכ"ש
במה שהרופאים נותנים רפואות סכעיות ע"פ חכמת
הרפואה דמותר אכל העושה מעשה שאין בו רפואה
מבעית וגם הנסיון לא התאמתו אסור אף בחול משום
דרכי האמורי אמנם מיני לחשים מותר כיון שאין בהם
מעשה ובכ"כ שלא יהיו מן לחשי עבודת כוכבים וכן
אותם שברקו ואינם מועילים אסור ויש מי שחושש בכל
קמיע שאינו מן המומחה משום דרכי האמורי והרשב"א
בתשו' [ס"ז] מ"ג האריך מאד בעניינים אלו ולא העלה
דבר ברור ע"ש והר"ר הברור בזה תמים תהיה עם ד'
אלקך ואין להשתמש רק ברופאים מומחים ובהפלה לה'
וכצדקה שזה ודאי מועיל:

פא מי שיש לו מכה בפיסת רגלו וקושר עליה מטבע

להגן שלא ינגף ברגלו ומדרך הטעלה בזה שיהיה
דבר קשה ומסתבת של כסף שיש בה קצין לחלוחית
ושחיה על זה צורה נמ' ורש"י ס"ה. וכו"כ הרמב"ם
בפ"י המשנה שזהו מן הסגולות ע"ש ויש מי שאומר
שאם אינו מדפא אלא רק מנין שלא ינגף ברגלו אסור
ומנ"א סקמ"א ולא משמע כן בנמ' שם וגם אין הסברא
נותנת כן וכן פסקו הגדולים להיתר ול"ר סקמ"א ות"ש
סקמ"ה נכס מהרש"ק ע"ג וכן עיקר דרינא:

פב הבגים יוצאים בונין והיינו פעמונים קטנים כשארונים
ככסותם אבל אם אינם ארונים אסור דחיישינן
שמא יפלו ואתו לאתויי וכן תפודים הוי כארונים ועמ"נ.
סקל"ג ו"ש ללהל"ל כתבו המוס' ס"ז. ל"ה בני דשאלנו
ארינן חיישינן לילתא מיספסא ומאי מלמא לסמ"י ס' ומה שכתב
כל דכרי המוס' לר' אבשיא כתבו כן ולא לרנא וכ"מ נכ"ח
וכ"כ המ"ש ועממ"ש ואין פסס כלכרו והנה הלכות כתב
ג"כ משום שלמי ומחוי ו"ש מי הכריחו לזה והפסס פסוס משום
לנסול ומאי לאתויי ודוק:

פג וכתב רבינו הרמ"א בפע"י כ"ג דלא מהני מה
שמוכר לכמות רק בדבר שדרבו להיות מחובר
שם אבל אם חיבר שם דבר שאין דרכו בכך אסור
ואתן ענין ידוקין שגורה מלכות פרם שכל יהודי ישא
אחד מהן בכמותו מותר לצאת בו אפילו אינו תפור
בכמותו רק מחובר שם קצת וכן מותר לצאת במשפחות
שמקנתין בו האף שקורין פאציילע"ם אם מחובר לכמות
והא דמותר לצאת בונין הארונים דוקא שאין בהם עינבל
ואין משמיעין קול עכ"ל ודבריו צדיכין ביאור:

פד וה"פ רהנה המשנה התירה לצאת בונים הארונים
בכמות וממילא דהיה תפודים בכמות דנם בתפור
ליכא למיחש שמא יפול ויביאנו בדיח אבל בקשירה אסור
דחיישינן שמא יפול וכו"כ הט"ז סק"ד נכס סמ"ג לדוקא
מקויהו האמנם אפילו בארינה ותפידה לא הותרה רק
דבר שדרך העולם לעשות כן כמו ג'ין כומנם אבל אם
ירצה אחד לחבר איוה הכשים לבנר בארינה ותפידה
בדבר שאין דרך העולם בכך אסור משום דלא נעשה
מספ"ל להבנר והוי משוי וכ"ש בדבר שאינו תכשים כלל
דאסור ואם תשאל דא"כ איך נושאים הענולים הירזקים
אין זה שאלה דארדבא זה קילא אפילו שתכשים דונן
וא"צ ארינה ותפידה אלא חיבור קצת דמכרחים ע"פ
המלכות לישא זה בבנר דדי דיאיים לצאת בלערו
ושומרים אותו שלא יפול והוי ככבלא דעכרא ונמ' ג"ח. ו
ואף דשם חיישינן שמא יפול ויגזח הבנר על כתיפי

זהו מפני שחיבורו קל כמו שיתבאר כמעט פ"ו אבל בכאן מחובר בטוב אלא לא בארינה ותפירה:

פה ואח"כ אומר היתר זה אף בדבר שאין תכשים ולא גזירה אלא הכרה לטוב כמו מטפחת שמנקין בו

האף רשאי לחברו בכסות ע"י ארינה או תפירה ובמל הוא לנבי הכסות אך בקשר אסור ובהחנורה אינו מועיל

אף בתפירה משום דאינו חשוב החנורה דתיהוי המטפחת במל לנביה והוי משוי ומנ"ל קל"ד ומ"ש קטול"א ומטלית

לא ידענו מה המה ודע שיש מי שמתיר לקשור ראש החנורה בראש המטפחת בקשר שאינו של קיימא ויהיה

כחנורה ארוכה ומ"י סק"ד ואינו מוכן היתר זה הרי רבעי תפירה ואפילו נאמר דקשר חוק הוי כתפירה וכו'

נכ"ח מ"ם קשר שאינו של קיימא ווראי אינו כתפירה ויש לחשוש לפירוק הקשר ויפול ואתי לאתויי ולבר זה

הלא הכל רואים ששני דברים הם ואין זה כולו חנורה ולכן אף להתיר כן נס הא"ר סקמ"ג והנר"ו מסקטקוס

זוה ע"ש והמ"ש כתב דכנגד צריך תפירה וחנורה די נקשרה ע"ש ואין זוה מעט ומ"ש הרמ"א שלא להשמיע קול והקשה

המנ"ל נסקל"ה הא רק נכלי סיר אסור ע"ש וגראה דגם כונת הרמ"א כן הוא שמשמיעים כקול כלי סיר:

פז שנינו במשנה ופ"ו. לא יצא האיש בסנדל המסומר והוא של עץ ותוחבין בו מסמורות למעלה לחוק

התחתון עם העליון וכו' ואיתא בגמ' דוהו דווקא כשהמסמורות באו לחוק אבל לנזי מותר וסימן של נזי

הוא כשיש חמש או שבע מסמורת בכל סנדל ואם נתן מנעל של עור בפנים וחפרו נעשה מנעל ולא סנדל ומותר

וכן אם עשה המסמורים כמין כלבים וזהו כפאמקטועים שלנו מותר ר"ל גזרו רק במסמורות פשוטים וכן אם

חיפהו כילו במסמרים שלא תהא הקרקע אוכלתו מותר ומעם נזירה זו היתה מפני שפעם אחת נהרגו בשבת

הרבה מישראל מאיזה פחד ע"י הסנדלים האלו וגזרו עליהם שלא לנשואם ולא לטלטלם בשבת וי"ט ועכשיו

לא שייך דין זה כמ"ש המור דמנעלים שלנו המסמורים אינם בכלל זה שלא אסרו אלא כפי צורתם שהיה אז

וגם שלנו של עור ולא של עץ ולכן לא הובא זה בש"ע והרמב"ם הזכיר זה בקיצור ע"ש והמור כתב שיש

ענהנו אסור ע"ש ולא שמענו זה:

פח כתב הרמב"ם שם דין י"ח יוצא העבר בחותם של טיט שבצוארו ולא בחותם של מתכת שמה יפול

ויביאנו עכ"ל אבל של טיט כשיפול ישבר ולמה יביאנו ומבואר בגמ' וי"ח. דחותם שבכסותו אף בשל טיט

אסור דחיישינן שיפול וישבר ומפני יראתו ליתך כלא חותם יפשוט הכסות ויניחנו על כתפיו ע"ש וגראה שהיה חיבורו להבגד בקלות ראם היה מחובר בתפירה או בארינה למה לנו לחוש שיפול והמור והשע לא הביאו זה משום דעכשיו אין לנו עבדים וגם הרמב"ם קיצר בזה כמ"ש:

פח כתב הרמב"ם גסו המתעטף בטליתו וקיפלה מכאן ומכאן בידו או על כתפו אם נתכוין לקבץ כנפיו

כרי שלא יקרעו או שלא יתלככו אסור ואם קיבצן להתנאות בהם כמנהג אנשי המקום מותר היוצא בטלית

מקופלת ומונחת על כתפו חייב אבל יוצא הוא בסודר שעל כתפו אע"פ שאין נימא קשורה לו באצבעו וכל

סודר שאינו חופה ראשו ורובו אסור לצאת בו היתה סכנית קצרה שאינה רחבה קשר שני ראשיה למטה

מכתפיים ונמצאת כמו אבנט ומותר לצאת בה עכ"ל ודין הראשון הוא מרוב ענמ' קמ"ו. שאומר שם אדעתא ללגנומי

אסור להתנאות שרי ודין השני הוא כלשון הנמ' שם היתה סלית מונחת על כתפו חייב חסאת מעשה כהורקם שלא כסודר

פעל כתפו וכו' ואמרו חכמים אע"פ שאין נימא קשורה וכו' ודברי המ"י סק"ב תמוה ע"ש ודין שאינו חופה ראשו ורובו

נ"כ שם עמוד כ' וגם סכניהם שם ע"ש:

פח וביאר הרמב"ם כן הוא ברור לענ"ד דוהו כמלית של מצוה שלנו שמתעטף בו כל גופו עד שכל

גופו מלפניו ומלאחריו מכוסה בו ויש ספני שיחוס על קצוות הטלית המשולשלים על ידיו ומניע גם לפניו

קופל שני קצותיו מכאן ומכאן ואוחז בידו או נותני על שכמו והטלית משולשלת לאחוריו עד למטה רק

על ידיו אינו פרוש ומיחזי מלאחוריו באמצע כמו מרוב רמפני הקיבוץ של הצדדים נעשה עב בצדדיו ובאמצע

כמרוב דוהו פירושו על מרוב שבגמ' שם ותלוי בכונתו אם כונתו לחוס על הטלית אסור ואם להתנאות כמו

שנ"ם עתה האימטנים אין רצונם שהטלית ישלש על הידים רק על הכתפיים מותר וגם הערוך בערך מרוב

פ"י כן ע"ש והובא בתוס' ע"ש וזוה כתב הרמב"ם רק אסור אבל חייב חסאת אין בו שהרי מ"ם הוא נישא

כבגד וולכן הקדים לין זה למקופלת אף ענמ' מקופלת קודם מטוס דמיירי מקודם בליפור דרבנן מחותם על ענד וכלל זה

עם חותם ע"ש ושיהם לרבנן ע"ש:

צ ואח"כ כתב היוצא בטלית מקופלת ומונחת על כתפו חייב ה"פ דמלית הוא נדול בכמותו שמעטף כל הגוף ואם רצונו לישאנו רק על כתפו יש שפושטו כולו

כולו ואח"כ קפלו מכאן ומכאן כמיש ויש שאינו מפשרו רק כשהוא מקופל לשנים או לארבעה מלבישו על כתפו בלבד בזה חייב חטאת משום דבכה"ג אינו מלבוש כלל וזהו בפלית אבל סודר שאינו נרול כל כך והסודר היו רגילים ה"ח הנשואים לשאת אותם על ראשם ומתפשטים על הכתפים כדמוכח בקדושין וכו' (ובשבת ופ"ו): אמרו סודרא סוד ד' לדיאוי וכן בפסחים וק"ל: סודרא דמר בצורבא מרבנן ע"ש ולכן אפילו לא נשאו על ראשם אלא עך הכתפיים מותר והמעט דהסודר דרכו ככך מפני שאינו נרול ויש בראשו כמין נימין קשין יוצאין ומחויקן בידיו כרי שלא יפול והן כמין שנצים ואפילו אין הנימא קשורה לו באצבעו אלא מחויקן בידיו והרר קאמר וכל סודר שאינו חופה ראשו ודובו כלומר אע"פ שהסודר קמן הרבה מפלית מיט לא יהא קמן כל כך שלא יחפה ראשו ודובו ואם היתה באמת מבנית קצרה שאינו חופה ראשו ודובו לא ילבושו במלבוש אלא יעשנו כאוור וקושר שני ראשיו ע"י שנצים למטה מהכתפים סביב הנוף וכל אלו הדברים אין להם שייכות לבגדים שלנו כמובן:

צ"ע אבל רבינו הבי"ב בסעי' כ"ט ומעי' ז"א ומעי' ל"ד הטעם כל הדברים לכוונה אחרת וז"ל בסעי' ז"ט היוצא בפלית מקופלת על כתפיו דהיינו שלאחר שנתנו על ראשו מנביה לזוליה על כתפיו חייב חטאת וזכ"ל אם אינה מקופלת על כתפיו אלא משולשלת ורחבה למטה מכתפיו שרי שמאחר שהיא מתעטף ונפילתו יסתכסה בו כתפו ונפול אע"פ שמתקצר קצת וזלמטה מותר וע"פ זה מותר להתעטף בפלית תחת ויגלימא ולהביא לכהכ"ג עכ"ל והוסיף רבינו הרמ"א ז"ל וסודר אע"פ שמוניח צד ימין על כתפו של שמאל רדך י"לבושו כך ולא היו אלא להתנאות ושרי עכ"ל והנהיגה זו נלמדה בסעי' ל' נקטת כמו שתמה הס"ו טע והאמת נהיה שייכה לספי' כ"ט וכן מובא נכ"י ע"ש וא"ל לכל מה שסרה בזה הריקן:

וְגַב וְהָגוּ פִּירוּשׁוֹ זֶה עַל פְּלִית מְקוּפֶלֶת בְּתֵב רֵשִׁי ז"ל ע"ש וכן הסודר אבל אין זה הדרך הרמב"ם ופ"ט יכול להיות דלדינא לא יחלוק הרמב"ם על דין זה ולדין זה אם הנביה כל משך הפלית משוליו עד למעלה וברבה סביב כתפיו אין זה מלבוש כלל אף לומרנו משולשים הקצוות וחייב חטאת אבל אם שלשלו למטה מכתפיו אע"פ שהרבה ממנו כרוך בכתפיו באופן קוואין הפלית מניע עד למטה מיט הך מלבוש הוא

כיון שמבסס רוב הנוף מאחוריו והו כדרך שאנו נושאים הפלית בשבת בהליכה לכהכ"ג ואף שמוניח צד של ימין על כתפו של שמאל והו כדרך שאנו עושים בשעת העטיפה כירדע האסנמ לפי מה שבארנו כוונת הרמב"ם בסעי' פ"ט לעניין הדין האחר בקיפלה מכאן ומכאן צריך שישולש הפלית מצדדי הכתפים על הדלים כמיש שם וכן נראה מפ"י הערוך וכן נ"ל מדברי המור סקדוק לשונו ע"ש והל"כ לז"ה להתנאות יש בזה הריקן: צ"ג האמנם רבנו רבינו הבי"ב תמוהים מדבריו עצמו שכתב אח"כ בסעי' ל' מותר לצאת ברה"ד בפלית סביב הצואר עכ"ל ומותר למ"ש מקודם ראפילו על כתפיו אסור וכ"ש סביב הצואר בלבד ומקור דין זה תשו' הרשב"א ששאלו ממנו ממקום אחר שנושאים הפלית סביב צוארם והשיב כל ארץ ספרד נהגו לצאת כן דרך צניעות אפילו בחצר ודרך מלבוש הוא להם ע"ש וכבר סרחו המפרשים בזה ומ"ו סוף סעי' י"ט ולטעם ולענין ברור דכאן לא מירא בפלית כעין פליתים שלנו אלא בפלית קמן כעין סודר וז"ל להדיא נכ"י פ"ט והו כמו אצילינו השאלין ויש קודין שאר"י שכדרכן סביב הצואר והוא לנוי ולצניעות ורבינו הבי"ב בש"ע לא חש להאריך ולכאז כדרכו בש"ע:

צ"ד יש שכתבו שהחכמים התולין הסודר על כתפיהן לתבשים אסורין לצאת בה ובקונשטנטינא אין גוזרין והמדקדקין תוחבין ראשי הסודר באוודיהן והשתא ליכא למיחש ריפמא משתליף ליה ונראה שצריך לקשור באוור ומנ"ל סק"כ נסס כנה"ג והו נ"כ כעין שאלת הרשב"א ז"ל בסודרין קטנים כעין שאר"י שלנו והאוסרין אוסרין מטעם פלית מקופלת על כתפיו שאסור ובקונשטנטינא מתדין כרעת הרשב"א דאינו רומה לפלית כמיש אמנם הא יש חשש שמא יפול ואתי לאתויי לכן תוחבין הראשים באוור ויש לתחמיד לקושרו בהאור ואנחנו הולבין בהשאר"י כי הרגילות להכניס של צד ימין בצד השמאל של הבגד ושל שמאל בצד ימין ובשלנו כפי הראות אין חשש שמא יפלו כי המה קצרים ברוחב וארוכים באורך ובולט הרבה מלפניו ונס מ"ש המנ"ל סק"ג נסס מהר"ל דמות ללאת כמלימות שלנו פ"ט נ"כ ז"ל או שכונתו שישלשל למטה ממסו או שהא מלית קמן כסודר כשאר"י שלנו וכוונתו נ"כ כהרשב"א: צ"ד ובסעי' ל"א כתב רבינו הבי"ב היוצא מעטף בפליתו וקיפלה מכאן ומכאן וכו' כלשון הרמב"ם שהבאנו בסעי' פ"ח ואח"כ כתב והגי מי"י במליתות שלהם שתי

להיפך סודר גדול שחלנו בין כתיפו ורחשו עמוק בו ושיימינו
 שמה יסול ולכן נרדף לקשרו ע"ש והפ"ז מקב"ד האריך מאד
 וקשה לעמוד על כוונתו אך מסוף דבריו נראה שמשכים ג"כ
 למה שכתבנו בסעי' פ"ט דכשנשאין המלית מכהכ"ז לרדף
 למלגלו על הידים אם מתפלל כחופן זה ע"ש ודו"ק :

צ"ח אמרינן בגמ' וקמ"ז. היוצא במעוה הצדורים לו
 בסרינו חייב חמאת וכלשון הזה כתבו הסוד והש"ע
 סעי' ל"ב והרמב"ם כתבו בפ"ב ובאמת לכאורה אין
 בזה שום רבותא רחא זהו הוצאה נמורה אמנם עיקר
 הרבותא היא דלא אמרינן שזה הוצאה שלא כדרכו
 ואינו אסור אלא מדרבנן משום המעות דרבנן להוות
 בכיס ולא צדוד בסרין וקמ"ז דחייב מפני שכן דרך
 התנונין וזהו שאמרו בגמ' שם ותנונין היוצא וכו' חייב
 חמאת ולא חנוני בלכר אלא כל אדם אלא שרדכו של
 חנוני לצאת במעות הצדורין לו בסרינו

צ"ט וכתב רבינו הבי"ב בסעי' ל"ג אסור לצאת בשבת
 במעות או בכסף וזהב התפורים בבגדו עכ"ל
 ולא כתב לשון חייב ככצדורים בסרינו משום דזהו
 ודאי הוצאה שלא כדרכה ולכן אסור רק מדרבנן והנה
 הרמב"ם כתב בפ"ב דין י"ג אבל המוציא לאחד ידו
 וכו' ובכיס שתפר בבגדו ופי' הכיס למטה וכו' פסוד
 והבאנו זה לעיל סעי' ה' וא"כ משמע דרוחא פי הכיס
 למטה הוי הוצאה שלא כדרכה אבל פ"ו למעלה
 חייב וצ"ל דכשהמעות תפורים בלא כיס הוי הוצאה
 שלא כדרכה בכל עניין אך כשנתונים בכיס ותפר הכיס
 בבגדו הוה דרך הוצאה אם לא שפ"ו למטה ולפ"ו
 כשנותן המעות בכיס או בשאר דבר ותופרו בבגדו
 חייב חמאת ויש בזה ג"מ לדינא כמו שנבאר בס"ד :

ק והנה רבינו הרמ"א כתב על זה שיש סתירות במקום
 פסידא שירא שינולנו ממנו אם ינחם בבית וילך
 מהם וכן נוהגין להקל אם צריך לצאת אבל אם יוכל
 להיות יושב בביתו ולא לצאת לא יצא ובמקום שא"צ
 לזה ויוכל להניח בבית יש להחמיר עכ"ל והמעם
 ביון שהוא הוצאה בלאחד יד ומג"א סקמ"ח התירו
 במקום פסידא ולפ"ז כפי מה שנארנו אין ההיתר אלא
 כשתופר המעות עצמן בלא כיס אבל כשנתונים בכיס
 ותופר הכיס הוי איסור דאורייתא וחייב חמאת ולפי
 שעתה נוהגים הסוחרים כהיתר זה שאינן רוצים ליתן
 נאמנות לבקל האכסניא על שומא נדולה ותופרין את
 המעות כבגדיהם יזהרו שלא יתפרו בכיס או בשאר
 תכריך אך אם כורכן בנייד ותופרין נראה דוהו כמו בלא
 כיס

שהיה ידעיה אחת מדבעת אבל מלבושים רידן כשהוא
 לבוש בהם ומוציא ידיו מתוכה מותר לחפוס קצתם
 בידו להנכיהן כדי שלא יתלכלכו שוליו כשיט או כדי
 שלא יעכבוהו ללכת עכ"ל ומה נראה שחפס הכוונה
 בדברי הרמב"ם מה שכתב וקיפלה מכאן ומכאן היינו
 שקיפלה מלמטה למעלה ולא כמו שבארנו בסעי' פ"ט
 שקופף מן הצדדים על הכתפיים והנה לפירושו הוי זה
 ג"כ כהדין של מלית מקופלת לפירושו אלא שבשם
 הנביוה לגמרי עד הכתפיים ובכאן הנביוה רק השוליים
 למעלה הרבה ואינו מבין דככה"ג מה שייך להתנאות
 אך לדינא אין לנו ג"מ בזה והנה כבגדים שלנו התיר
 אפילו שלא להתנאות כיון שיש להם בתי ידים ומכניסים
 הידים בהם הוי בגד נמוך והפ"ז סכ"א חולק כזה ע"ש
 וכל דבריו ל"ע ודברי הבי"ב דהקים וכו"כ הא"ל מקב"ג ולספר
 דגם הפ"ו לא אסר אלא כשהנכיהן לגמרי עד למעלה ובה
 ודאי נדקו דבריו וגם כוונת הבי"ב כן כמו שיתבאר בסעי' הנלוו :
צ"ן אמנם זה ההיתר הוא רק כשמנביהם מן הארץ ומ"מ
 נראה לכל שתורת מלבוש עליהם אבל אם הנכיהו
 עד למעלה ודאי אסור וזהו שכתב הסהר"ל והג"א
 המג"א סקמ"ז הני נשי שמשפילין ומקפלין בגדיהן תחת
 זרועותיהן להנכיהן שלא ימנפו שוליהן אסורין וכו' אך
 יכולין להנכיה בידן בלא שום קיפול עכ"ל וה"פ
 אם מנביהין עד למעלה תחת זרועותיהן במל שם בגד
 מזה אלא ינביהו בידיהן בלא קיפול דמסילא לא ינביהו
 עד למעלה כמובן וכו"כ המג"א ס"ט וגם אפילו בהנבחה
 מן הארץ כתב הלבוש ראם אינו לובשן על הבתי
 ידים להכניס ידיו לתוכו אין להנכיהו הרבה עד קרוב
 לכתפו ע"ש ומ"מ ג"ל דלהנביה מעם אין קפידא וכלנו
 מין הלשון מתוקן דסיים נהאי ללא פתח אכל הכוונה כמ"ש ע"ש :
צ"ז ובסעי' ל"ד כתב רבינו הבי"ב יוצא אדם בסודר
 המקופף על כתפו אע"פ שאין נימא כרוכה לו
 על אצבעו ואם אין הסודר חופה ראשו ורובו אסור
 לצאת בו אמ"כ קשר שני ראשו מכתפיו זה עם זה
 עכ"ל והוא מלשון הרמב"ם אלא שהוסיף המקופף על
 כתפו ובאמת לא נמצא זה הלשון לא בגמ' ולא ברמב"ם
 רק הסודר כתב זה ומאר תמוה רא"כ מה בין סודר
 למלית ובכר תמרו עליה וכו' מקב"ז ועוד אי ס"ד
 דהוא נדוף כל כך איך שייך לומר אם אינו חופה
 ראשו ורובו והסודר באמת לא כתב לשון זה ע"ש אלא
 ודאי רסודר קטן הוא ויש שחופו ראשו ורובו ויש שאינו
 חופה וזהו סכניתא סגמ' ע"ש והסודר פי' על סכניתא

כיס האין עושין כיום האמנם הדרך היותר טובה שלא יצאו מהאכסניא כל יום השבת כמ"ש רבינו הרמ"א ומושב להתפלל כיהירות ולא לילך לבהכ"נ מלנהוג דיותר זה אין הפחדים נהגו בזה כבהיתר נמור ולכן יזהרו עכ"פ שלא יתנום בכיס כמ"ש:

קא יש מי שאומר רכמו שהתרו כשהם תפודים בבגדו כמו כן אפילו באינם תפודים ומחוק המעות בין בגדו לכשרו מותר משום פסידא ופ"ו מקכ"ג ויש מי שאומר רבאינם תפודים אמר לנמרי ומנ"א טסו וכן נ"ל עיקר וזה קרוב לחיוב חטאת שהרי הם ווראי בכיס דאליב איך ישא אותם ובכיס כבר בארנו ראף בתפודים הוי הוצאה כדרכה וחייב חטאת ובוה שנתבאר רבמעות הצודרים בסרינו חייב חטאת כתב רבינו הרמ"א דכ"ב מותר אפילו אם אינם צדורים רק שהם מנוקבים עכ"ל רבינו אפילו חייב משום הוצאה אבל בבית והצר המעורבת אין כאן הוצאה ואע"פ רעיון יש איסור מוקצה לזה אמר הוה יש להתיר שהרי אינו אוחק בידים אלא צדורים בסרינו ובטלילים הם לנבי הבגר בענין זה ולא ליהוי כסלמול מוקצה בידים ולא עוד דאם המטכעות מנוקבים שראויים לתלותם בצדורים בניס ובנות לשם הכיאים מותר לטלמולן אפילו אינם צדורים רק נושאם אצל בגדו או בכיס של הבגר אבל לטלמול ממש בידיו ורואי אין לך היתר אפילו במנוקבים ומנ"א קמ"ה ומ"ג כמלול חן לערוג ע"פ ואין להמיר הו"ק:

קב כבר נתבאר בסעי' ע"ג ריוצאין בבגדים עבים כמו בגדים משק ויריעה וחמולה וכתב הרמ"א בפ"ט דין י"ז הבר והבטת אם היו רכין ורקין כמו הבגדים מותר להוציאן מנחין על ראשו בשבת דרך מלבוש ואם היו קשין דרי הן כמשוי ואמורים עכ"ל ובווראי אין כוונתו לזרים וכמתות שלנו שיש בהם נוצות והנוצות עיקרן שלהן רבהם לא שייך לבישה אלא כוונתו למצעות רכות כמו סרינין עבים שמציעין על חממות ולפי דרכן שהיו הולכין מעוספין כמו שנם היום הולכין כן במרינות הישמעאלים ולכן אם הם רכין דרי הם כמלבוש ואם קשין דרי הם כמשא ולפיכך לזדים הקשים אמר להתעמף בהם ולהכיאם דרך רה"ד או בכרמלית ואם אינם קשים הרבה מותר ולזדים והו מה שקורין פיל"ץ ובמרינותינו אין זה דרך מלבוש כלל אפילו ברבים ורק מפני הנשמים יש נשים שכורכות עצמן בסרינין וכיוצא בהם ובווראי מותר בכה"ג וממילא ראף בלא נשמים כשיוצאות בהם אין לגעור בהן כמ"ש בסעי' ע"ג אבל

אנשים אין מדרכם כלל לישא אותם נם בנשמים ואמורים לצאת בהם דאצלנו ווראי הוי כמשא ומ"ט לרינא צ"ע: **קג** מותר לצאת בשבת בשני מלבושים זה על גב זה בין רצרכו בין לצורך חבירו כלומר שכוונתו להביאו לחבירו במקום שהוא דרך מלבוש והמעט רכין דרך

ללבוש כמה נגדים מפני הקור או מפני הקישוס לכן חסיר מקרי דרך מלבוש ואין חילוק בין שהם שני הלוקים או שני סרבלים והיינו כמות עליון או שארי שני מיני בגדים וכן שתי חגורות זו על גבי זו אפילו בלא הפסק בגד ביניהם ויש אומרים בשני חגורות וע"ז אא"כ מלבוש מפסיק ביניהם דלא רמי לשני מלבושים שכן בקוד יש הנאה מהבגר השני ודרך לעשות כן אבל בשני חגורות מה הנאה יש לי ואין דרך לעשות כן והוי משוי ורק בהפסק בגד יכול לחגור חגורה על כל בגד אמנם אם דרך בגד הזה לחגור עליו שני חגורות אחד למעלה ואחר למטה ווראי מותר ופ"ו סקכ"ה והנשים שיש להם בגדים ובהן המיינות תפודות לחגור בהן ואח"כ חגורות עוד חגורה של משוי או של כסף אם דרכן בכך ווראי שפיר רמי מיהו טוב יותר שלא תחגורנה ההמיינות התפודות בכרי שתחנודה תהיה בהכרח ומ"מ אין איסור בההמין התפור ואינו משוי משום רבטל הוא לנבי הבגר ומנ"א סקמ"ס וכחכ טוב סלח תחנודה ע"ס אכל אין איסור בזה כמ"ס וענה לזו כתבנו בסעי' מ"ח לטנין מעטת ע"טו וע' בסעי' ק"ו ובסעי' ק"ז:

קד לישא שני כיסויים על הראש ווראי מותר שהרי כן הלכו אבותינו כיסוי קטן על הראש ועליו כיסוי גדול כגובע והוה שכתב רבינו הרמ"א בסעי' ל"ז רמיתר ללבוש שני כובעים זה על זה ע"ש נ"כ כוונתו כן דשני כובעים גדולים ממש ווראי אמר שאין שום אדם הולך כן והוי משא ורק כוונתו כמ"ש ויראה לי רבמקום שיש קפירת הממשלה על מי שהולך בכיסוי קטן תחת הגדול ומענישין על זה דאסור לילך שם בכה"ג דשיטא שיש לחוש שיפנשו השוסר וסחסת יריאה ימלנו מראשו ויצניעו בכסיתו כאשר כן קרה כמה פעמים בענין זה ויכול ללבוש שתי אנפלות ושני מנעלים זה על גבי זה כנהוג העולם עכשיו לילך כן כידוע:

קה כתב רבינו הבי"י בסעי' ל"ז מותר לצאת בשבת בבתי ידים הנקראים נואנטי"ש ובלשונינו העגפשו"ך ויש מי שמחמיר להצריך שיתפרם בבתי ידים של מלבושיו בע"ש או שיקשרם בהם קשר של קיימא יפה ורואי לחוש לרבריו עכ"ל מעם המחיר שהרי הוא מלבוש ככל

ככל המלבושים שכל המלבושים הם לנוף ואלו הם מלבוש יהודים ומעם האוסר מפני שידוע שא"א למשמש בהנף בטוב בהבתי ידים וחיישין שירצה למשמש ויעבדנו מידו ויטלטל ד"א ולכן בעינן תפירה או קשורה וכו' ודבכה' הוי כדבר אחר עם המלבוש ויש מי שאומר דבקשורה אינו בטל על נבי הבגד והוי משוי בשופשטנו ומ"ו סק"ח ובערב"ץ ובלשונינו מופט"א והיינו ששני הידים מתחמטים בו וודאי מותר דאף אם יוציא יד אחת תשאר על ידו השנייה (טס) אבל בהענטשוך ראוי להחמיר וכן המנהג ואם הקור נדוד יש להתיר בפשימות:

קן עוד כתב בסעי' מ"ד הבא להציל כליו מפני הדליקה לובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף ופושט וחוזר ולבוש ומוציא עכ"ל והיא משנה מפורשת וק"ל. ואין לשאול הא גם בלא דליקה התירו ללבוש בסעי' ק"ג בשני מלבושים ד"ל בדליקה התירו אפילו הרבה זה על זה וזהו בוודאי בלא דליקה אסור מפני שאין דרך בני אדם לעשות כן אפילו בקור בידוע ובדליקה התירו אפילו הרבה:

קן כילה והוא מין בגד הפרושה כיריעה ויש בה רצועות הרבה שמתחין אותה בהם והרצועות תלויות מותר להתעטף בה ולצאת לרה"ר ואין הרצועות חשבות כמשא דבטלים לגבי הכילה הלכך האכנס שרצועות תלויות בו ועשויות לקשור מנעלים שברגליו מותר לצאת לרה"ר בהאכנס אע"פ שהרצועות תלויות ואינו קשורין להמנעלים דבטלי אנב האבנט אמנם אם הרצועות של משי דחשיבי לא בטלי ואסור אם אין המנעלים קשורים בהם וכן הדין לכל דבר שנפסק מן הבגד וראשו אחר מחובר כגון צלעות שאינם חשיבים בטלי ומותר לצאת בהבגד ואם הם חשבים לא בטלי ואצלינו בגד בית שקורין שט"ב חאלאיט שיש בו שנצים ארוכים ומאחריו המה תפורים וכורכים בהם סביבות הבגד כמו אבנט בטלי וודאי לגבי הבגד ומותר לצאת בהבגד אפילו בזמן שאינו קשור ותלויים מאחורי הבגד וכן השנצים של המכנסים בטלים להמכנסים ואותן שגושאין שלייקעים על הכתפים שמחברין בקנעפלאך שעל המכנסים בלולאות של השלייקעים אם אין השלייקעים מחוברים והיינו שלא הכניס הלולאות שלהם בקנעפלאך של המכנסים אסור לו לצאת לרה"ר או לכרמלית מפני שהם דבר בפ"ע והוי משוי ויש מי שאומר דכשיש רצועה אחת והשנייה נפסקה ודעתו להקנה שאסור לצאת בה דלא

בטלה להבגד ודברי שנגה הם והח"ל הביא זה פתמ"ק ק"מ: וזהו רק זניית כמנולר נחמכ"ס ונר"ן ודו"ק:

קח לפיכך הוצא בשבת בטלית שאונה מצויצת כהלכתה חייב חטאת מפני שאותם החומים חשבים הם אצלו ודעתו עליהם עד שישלים ויעשירו ציצית וחשיבות דמצוה הוי חשיבות ונ"ל אם דעתו להשליכם לחוץ לא חשיבו ובטלי ואם הוא מצויצת כהלכתה אע"פ שאין לנו תכלת מותר לצאת בה בשבת מפני שעתה היא מצותה בכך בלבן לכד כמ"ש פ"ע סי' י"ג ואפילו בשבת בליטה שאינו זמן ציצית מותר כיון שזהו דרך לבישתו ומ"מ יראה לי דטפית נדוד אסור לצאת עמו בלי שבת כיון שאין מדרגו ללבוש בליטה לבד בלי ידה"כ דאז לובשין אותו ומותר לצאת בו ומיהו אם יצא אינו חייב חטאת שהרי בגד של מצוה הוא וכו' (ל):

קט כתב בתב המור כובע אי לא מהדוק ברישיה אסור לצאת בו לרה"ר שמא יעבירו הרוח ואתי לאתווי ואי מהדוק שרי לרשיי אפילו הוא בולט טפח ולר"ה אם הוא בולט טפח אסור משום אהל אפילו בבית ואם אינו בולט טפח מותר אפילו לרה"ר עכ"ל והוי דעת הרמב"ם ד"ל בספכ"ב וד"ל כובע שעושין על הראש ויש לו שפה מקפת שהוא עושה על כמו אהל על לבושו מותר ללבושו ואם הוציא מן הבגד סביב לראשו או כנגד פניו כמו אהל והיה מהדוק על ראשו והיה השפה שהוציאה קשה ביותר כמו נג אסור מפני שהוא עושה אהל עראי עכ"ל ונמצא דלרשיי הוה הכובע שלנו שקורין סליאפיא או הוי"ט או קאפעלוי"ס אי לא מהדוק אסור שמא יפול מראשו ואתי לאתווי ד"א ברה"ר אבל כשמדוק בראשו לא חיישין וכן כשהוא עמוק בראשו נכנס לתוכו מותר וכן אם אין דרך לילך ברוחב בלא כובע זה מותר דאם יפול ינביהנו וישיכנו על ראשו מיד ומנ"ל סק"ט וכו' אם אינו נושא כסוי קמן על ראשו דישאר בגילוי הראש דלא חיישין וכן רק ברה"ר חיישין ולא בכרמלית ולכן האידנא מותר לרשיי ז"ל וכו' אם קשור ברצועה חתה גרונו:

קי אבל משום אהל לא ס"פ לרשיי וי"ל המעם משום דאין אהל בלא מחיצות ועוד דאין אהל אלא בכעין בניין ולא בבגד כמו שאין בכיווי בלים אהל כמו שיתבאר בס' שמי' בס"ד ועוד ואהל העשווי בבת אחת לאו שמייה אהל דאהל איסורו משום בניין וכל בניין נעשה מעט מעט וסגורא זו כתבה הר"ן נפ' תולין בטס דנינו וזהו ז"ל ע"טו ועמ"ש בס' שמי' סעי' י"ב:

אבל

קיא אבל רעת ר"ת והרמב"ם וכן רעת ר"ח רבשהוא רחב טפח שיך ביה אהל כשהוא קשה דוראי בך לא שיך אהל ולכן אם היציא המלית טעל ראשו אפילו יותר מטפח לית לן בה אבל בקשה שיך אהל ואפילו אם נאמר דרבתינו אלה ניכ ס"ל הנך כללי ראהל שבארנו בסעי' הקודם מ"מ ס"ל רבכובע זה שיך אהל מפני שהוא עשוי לצל מתחלתו להגן על העינים ועס"י נס"י סק"ל! ואם הולך בשיפיע כמו הכרייס"ל לא שיך אהל ומנ"ל סק"ל! ועוד רהאיסור לסיטה זו משום אהל אינו אלא כשהכוונה יהיה לצל ואצלינו אין הכוונה לזה כידוע ונ"ל ראלו שחוששין בעיניהם ומשמים חתיכה רחבה כנגד העינים שקורין בריליק אף שהוא רחב טפח והוא קשה וכוונתו לצל מ"מ אין איסור בזה מפני שהולך בשיפוע ונ"ל דוראי אף להאיסורים משום אהל לאו אהל נמור הוא כמובן ולכן אין לאיסור בחוליי העינים :

קיב ורבינו הכ"י בסעי' מ' כתב כובע שהוא מתפשט להגן מראשו טפח אסור להניחו בראשו אפילו בבית משום אהל עכ"ל ולא חושש לבאר דהו דווקא בקשה וקוצר כזה ואח"כ בסעי' מ"א כתב לצאת בשבת בכובע שכראשו העשוי להגין מפני החמה יש מי שאיסור משום שמא ינביהנו הרוח וכו' ותפס כשני השיטות לחומרא והוא תימא ורקדק מקורם לכתוב להניחו בראשו ואח"כ לצאת משום ולטעמא ראהל אם לביש מקורם שבת מותר ולטעמא דנפיל גם ככה"ג אסור והעולם ניהנים היהר ברבר ועל"ה ול"ר ות"ל רס"ל כרש"י דהסמ"ג והר"ן ועוד ראשונים הסכימו לרש"י וכ"כ מהרי"ל ול"ה ואין בזה איסור אהל וחששא דנפיל ליכא אצלינו דהר ועוד מטעמים שנתבאר ויש נמנעים מלהתה המלית על ראשם מחשש אהל שהמלית שמשני הצדדים הוי כמחיצות ושעל ראשו הוי נג והוי אהל ואין בזה מעם זריח ובגמ' וק"ל! אמרו זה בלשון בתמיה ע"ש והרי הוא רך ונכפף ודרך עטיפה כן הוא ועהה לית מאן דחש לה ואדרבא עיקר התפלה כן הוא :

קיג הפערעטא"ל שקורין שיר"ם או רענגסא"ן והוא עשוי להגן מפני החמה ומפני הנשמים ומאהיל על ראש האדם ויש בו קרסים ולולאות הרבה ובהפתחו נעשה כעין בניין בשבת אסור לנישאו על ראשו אפילו בחצר רוחו אהל נמור ונעשה לאהל להגן על הראש ועל הגוף וכ"ש לפותחו ולסגרו דיש בזה כעין בניין ויש בו כעין איסור תורה וכבר אסרוהו גרוליי עולם

ומי שרוצה להתירו בפטופמי מלין מעיר על עצמו שאין בו יראה שמים ובאמת הוא איסור נמור לנשאו מדינא ולא מצד החומרא ועס"ש כס"י שמ"ו מע"י ר"ב ו **קיד** שני חכמים במשנה ריש פ"י דעירובין המוציא הפילין מכניסין ויג וזג כלומר דאם מצאם במקום שנשמרים מכלבים ומחיות שלא ימנפום לא הותר לו לצבשן בשבת אף אם אינם נשמרים מנכבים רנכים הלא לא יבזו את התפילין וזה מפורש בספ"ק רביצה ע"ש אמנם אם אינם נשמרים מכלבים הותרו לו חכמים לזבשן כמו בחול ואע"ג רשבת לאו זמן תפילין הוא מ"מ לאו משוי היא כיון דהויין דרך מלבוש בחול ומצוקד הרין כפי המבואר בגמ' שם כיון רשבת לאו זמן תפילין יכול לצבשן שני זונות בבת אחת דמקום יש בראש להניח שני תפילין וכן כיד רבחול אסור כבה"ג משום כל תוסף אבל בשבת לא שיך כל תוסף שהרי אינו מתכוין לשם מצית תפילין אלא אע"פ שכן הרין מ"מ א"א להורות כן בתמידות דהו רך כשהתפילין קטנים מאד ראו יש מקום על שניהם משא"כ כשנדולות קצת וכשניח שלא במקומו הוי משוי ומנ"ל סק"ל ונ"ל דלא הותרה לו יותר ממה שיכולתו לישא בחול ונ"ל נ"ס מהר"ל! :

קמז ויש בזה עוד פרטי דינים והיינו אם הוא שעת סכנה כמו בימים שרוחה כמה זמנים נזרות שלא להניח הפילין מכסן והולך לו ואפילו בלא סכנה אם אין בהם רצועות ויכול להיות שאינן תפילין אלא קטעות שביטתם הוי נעשות כצורת התפילין ניכ לא היהרה לו לשאת אותן אלא סספק מכסן והולך לו וכן אפילו יש רצועות והוי סמן שהם תפילין בחדאי מ"מ אם ליכא עדיין קשרים בהרצועות הרי אין לו יכולה ללבושן דלעשות קשר על תפילין בשבת הוי קשר של קיימא וחייב חמאת ויעשה כמו שיתבאר אך אם יכול לעשות כהקשר של תפילין בעניבה צריך לעשות וכו"ה בעירובין פ"ג. ע"ש וכן אם יש תפילין הרבה באופן שכשיכניסם זג זוג לא יכניסם עד הלילה יחשך עליהם עד הלילה ויכיאם יאם מתירא להחשך מפני לסמים מוליכין פחות פחות מר' אמת או ניתנם לחכירו וחכירו לחכירו עד שמגיע לחצר החצונה ואם מעם מהם מכניסם זוג זוג כמ"ש ויכניסם דרך לכישה עד שיכניסם כולם ונמור וס"ע לא נחלארו כל הפרטים בזה מטום דמתה היה מילתא ללא ענינא :

קמז יש מי שאמר דאשה אסורה לישא תפילין כשמצאה אותו

אותן בדרך כשבת ואע"פ דברבך שהוא מלבוש לאחר הוה מלבוש גם להשני אע"פ שאין מדרבך לצאת בהם שאני נשים רהם כעם כפ"ע (מג"א סק"ל) וממילא דאשה שיצאה בשוק בפלית המצויינת חייבת חמאת על הציצית שאין כתיבין להבנר במ"ש בסעי' ק"ח ומ"מ דבר שהוא מלבוש נמור פאיש יכולה גם אשה לצאת בו וט"ו ודק בתפילין וציצית שאין מניחים לנשים שישאום אף לכשירצו לכן אין דינם באנשים משא"ב בשאר מלבושים אך זהו ודאי אם יש חשש שירענו עליה כשתשא בנר כזה אסורה ללבושו דשמא ירענו ותפשוט אותו ותשאנו בידיה (זהו ע"ש ט"ו) אחר הא"ס וכו' מפרש בגמ' ע"ט :

קיון המוצא ס"ת בשרה יושב ומשמר ומחשיך עליו ונוטלו ובא לו ובמכנה מניחו והולך לו ואם היו נשמים יורדין ותוכל להתמשמש התירו לו להתעמף בה בהקלפים בדרך מלבוש וחזור ולבוש עליו בנר מלמעלה ופננס בה וזהו תוספתא בפ"ח דעירובין ופסקוה הפוסקים ופשוט הוא דאם מתיירא לישב עד הפילה מוליכה פחות פחות מר"א או ליתן לחבירו וכו' כמו בתפילין וע"ש סק"ח ליתן לחבירו עדיף מפות פחות מד"א ולי נראה דזהו בממון אבל בדברי קדושה עדיף יותר פחות פחות מד"א ליתן מחבירו לחבירו הוה כיוון דע' ללא דווקא ס"ת ותפילין דה"ה מוזות וכן כל הפסוקים אפילו הנדפסין לא יניחם ככיוון ודין כמ"ט :

קירח שנינו במשנה (קמ"ו:) מי שנשרו כליו בדרך במים כלומר שנפלו בנריו במים בשבת מהלך בהן ואינו חושש שמא יחשורו אותו שכבסן (וע"כ) ונס אין חוששין שיבא לירי מחיטה מפני שלא המריחהו חכמים לפשוט בנריו מפני חששא זו דנרול כבוד הכריות ומי"ט ועוד רד"מ קי"ל ולא חיישין שמא יחוט כמו שיתבאר ולא ישמחם לנגבן מפני מראית העין שלא יחשורו שכבסן בשבת ואפילו בחדרי חדרים שאין שם רואין אסור דכל דבר שאמרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור בענין שיש לחשורו באיסור דאורייתא ומ"מ כמזכ"ר ס' וע"כ פ"ק דניגהו ולא אסרו אלא לשמחן בשבת אבל אם שמח מע"ש כלים המכוכסים אינם חייב לסלקן בשבת משום דעיקר החשד אינו אלא כששמחן בשבת דאו יש דנלים לחשורו שכבסו היום דאם כיבסן מאתמול היה שומחן מאתמול ולא יאמרו שנשרו במים כי אין יודעים מזה (לכ"ט) :

קיץ וכתב רבינו הב"י בסעי' מ"ז לא ישמח אדם את כליו בשבת אפילו מן הויעה עכ"ל וזהו מתיספתא ספ"ז ע"ש ורע ריש מי שאומר דדווקא כשנשרו במים אבל אם נפלו מים מועטים מותר לשמחן רבמים מועטים ליכא למיחש שיאמרו שכיבסו (מג"א סק"ה כ"ס ירימ"ט) ולא רמי ליעה שמתפשטת בכל הבנר ויאמרו שכיבסו אבל במים מועטים שנפלו על מקצתו של בנר לא יחשורו שהרי רואים מקצתו יבש ומתוך קוצית המג"א ע"ט :

קב בנדים השריים במים אסור לנגבן סמוך לאש משום מלכך ומשום מבשל ולכן אפילו בשרייה מועמת אסור וט"ו סק"ז ומיהו במקום שאין היר מולדת בו ליכא משום כישול וממילא אין כאן גם משום ליתן דא"כ בחמה נמי ליתמר וט"ו ובשרייה מועמת הא בארנו רמזת ראי בשרייה מרובה הא כל"א"ה אסור משום מראית העין ולמה לנו המעם משום מלכך ומבשל אמנם גם בשרייה מרובה יש נ"מ ברין זה והיינו שמחממם בשווא לבוש דכבה"נ ליכא מראית העין ואסור ממעמים אלו ומע"ט :

קבא מסתפנ אדם באלונטית והוא בנר שמסתפנין בו לאחר שרוחצין ומביאה בידו ולא חיישין שמא יבא לפחוט ולמה לא חיישין מפני שכ"כ הרצחין מסתפנין ואם אתה אסור להסתפנ לא יוכל דרחין וזהו דבר שא"א (ר"ן נ"ב חנית) ואפילו בומה"ו שאין אנו רנילין ברחיצה בשבת ג"כ מותר כיון שלא נורו כזה (מג"א סק"ח) אבל לא ימסור האלונטית לבלנים שרם חשורים על המחיטה והנה רבינו הרמ"א בסעי' מ"ז לנגי דבר השריים במים שאסור לנגבם סמוך לאש כתב וז"ל ואסור למלמלם שמא יבא לירי מחיטה והוא שמקפיד על מימיו עכ"ל ולפ"ז י"ל רגם באלונטית נהי דהתירו לו להביאו בידו במקום שיש עירוב ולא חששו לחיטה מהמעם שנתבאר אבל מ"מ אחרי שהביאו לביתו אסור למלמלו עוד דהא או לא שייך המעם שבארנו כמובן ומ"מ לא משמע בן והמעם נראה דכיון דהתירו לו להביאו אי"א לאסרו אח"כ בטלמול ועוד רבשריים במים ודאי מקפיד על מימיו משא"כ באלונטית ודאי אינו מקפיד שהרי רד"ך העולם להסתפנ באלונטית וכו"מ כהג"א ע"ט ועוד כתב שאסור ליתך בשבת במקום שיכול להחליק וליפול במים שמא ישרו כליו ויבא לירי מחיטה עכ"ל וכונתו שהולך לשם למייל וכיוצא בזה דאם רדכו דרך שם מה יוכל לעשות ועיקר

ועיקר דין זה דמי שנשרו בל"ז מירא בכה"ג ג'ל"ו וע' לעיל סעי' ס"ה :

קבב ומותר לרחוץ ידיו בנהר בשבת ובכבוד שלא יוציאם עם המים שעליהם חוץ לנהר ד' אמות וגם לא ירחוף המים בנהר חוץ לר"א שהמים הם כרמלית וזה שחוף לנהר האיסור ד"א והו' בשחוף לנהר הו' ג"כ כרמלית דאו אין איסור לטלטל מנהר לחוצה לו פחות מד"א דמכרמלית לברמלית ממלטל אבל אם חוץ לנהר הו' רה"ז או רה"י או אפילו פחות מד"א אסור ומכרח לנגבן כשריו עדיין על הנהר וכו' כמ"ל ודין רוחץ בנהר יתבאר בס' ש"ו :

קכג בעלי חטטין שיש להם מכות בראש עושים להם שערות מפשתן סרוק או מצמר מגופץ ומותרים לצאת בהם בשבת ראצ"ס הו' זה כבנר או חבשים

ולא כמטוי אך צריך להכניס סבעור יום לזה שלא יהא מיקצה כמ"ש בס' ש"ח ולכן בעינן או שעשה בהן מעשה כגון שצבען וכרכן סבעור יום לכוונה זו או שיצא בהם שעה אחת סבעור יום וכן מותר לצאת במצנפת שתולין בצואר למי שיש לו מכה בראשו או בורועו שכן היה מנהגן בזה וכן מותר לצאת בסמרטוטים הברוכין על היר או על האצבע כשיש לו מכה ראצ"ו הוה כמלבוש ממש ויש מי שמצריך שיצא בו שעה אחת סבעור יום וכו' סק"מ ויש מי שאינו מצריך ומג"ח סק"מ וכן נראה עיקר ומ"ס הוסיפה ודאי בעינן דא"כ הו"ל מוקצה ורק הוסיפה במעשה א"צ לריעה זו והנא"פ סק"ה הניח כנס ד"ס שאסור לילך נחנעלים עם הספארין של כנול כדרך חוכני סוסיס והיינו ט"ס כנס חידודין אבל כלא חידודים רק נפקת של כנול תומר פ"ט :

ש"ב [דין ניקוי וקיפול הבגדים בשבת וכו' כ"ד מעי'] :

א אמרינן בגמ' וקמ"ז. המנער סליתו בשבת חייב חטאת ולא אטרן אלא בחדתי אבל בעתיקי ליה לן בה ולא אטרן אלא באוכמי אבל בחזרוי וסומקי לית לן בה והוא דקפיד עליהו ולפי' האיסור אינו אלא בבגדים שחורים וחרשים ושיקפיד על זה ורש"י פי' המנער מן העפר והו' ליבונה והתוס' כשם ר"ח כתבו דלא נראה כן שמן העפר יהיה ליבון אלא מנערו מן הטל שעליו רשיך בזה כיבוס וליבון :

ב ולפידיח הסכימו הרא"ש והר"ן והמרדכי והרשב"א וכן סתבאר סתראב"ד בהשנות פ"י והמור והש"ע ודכ"י הרמ"ד מונח"ס נח"מ ססו והרמב"ם בפ"י דין ר"ח מפרש לנסרו באופן אחר וז"ל המנער סלית חרשה שחורה כרי לנאותה ולהסיר הצמר הלבן הנתלה בה בדרך שהאומנין עושין חייב חטאת ואם אינו מקפיד מותר עכ"ל הרי דלפירושו אין זה רק בגמר המלאכה להסיר הצמר הלבן הנדבק בה בשעת המלאכה וחיובו משום מכה בפטיש שהוא חייב של כל נמר טלאכה ולפירושו איש מאי דהקפידא הוא רק בבגד שחור רלבן בשחור ניכר מאד אבל לפירש"י וד"ח אינו מוכן כל כך למה ליכא קפידא בחזרוי וסומקי וגם לפירושו אינו מוכן עד כמה נקראת חרשה וכתבו שלא נשתמשו בה כל כך אלא עדיין היא בחידושה וכו' ומג"ח וגם זה בלי גבול קצוב :

ג והנה לדינא ודאי אנו צריכים לחוש לכל הפירושים

ומירו העיקר לדינא כפיר"ח שהניעור הוא כן הטל שכן פסקי המיר והש"ע והו' דעת רוב הפוסקים ובגמ' י"ס סבואר דמאן דלא קפיד אניעורו מותר לו אפ"י לכתחלה לנערו ע"ש וכיאר דברו הנ"ל כן הוא שבגדים אדומים ולבנים או שחורים ישנים ספתמא אין מקפידים עליהם לנערן מן הטל אבל אם ידוע לנו שמקפידים לנערן ודאי אסור כמו בשחורים חרשים כשידוע שאינו מקפיד דמותר כמו כן להיפך :

ד ולכן נראה ברור דהו' רק כהל' אבל נשמים שירדי על הבגד וכו' ש בנר שנפל למים על כל מיני בגדים מקפידין לנערן אם אינם ישינים הרבה והו' שכתב רבינו הרמ"א בסעי' א' וכו' שאסור לנער בגד שנשר במים או שידרו עליו נשמים ודווקא בבגד חדש שמקפיד עליו עכ"ל כלומר בכה"ג בכל הבגדים מקפידין כשהבגד בחידושותו שלא נקרא בגד ישן עוד כהב י"א שאסור לנער בגד מן האבק שעליו אם מקפיד עליו ומיב לחוש לרבריו עכ"ל והו' שיטת רש"י שכתבנו :

ה כפי הידוע אצלינו על כל בגדים יקרים של משי או של צמר טוב מקפידים לנערם מפני הנשמים ולא דווקא חרשים אלא עד שנתיישו לנמרי וכו' כבגדים שעליהם שערות טובות כמו סויב"ר ועל"ק יסארה"ר ופיקים ושליאמע"ן וש"ל שארי מיני חיות וכן הנושאים בובעים של שערות טובות דפשימא שמקפידים הרבה שלא ידרו עליהם נשמים וכו' ודאי המנערם בשבת חייב ולפיר

ולפיכך צריך להזהיר את העם על זה מאד דמעיקרא דדינא כן הוא ולא משום חומרא;
 ן איתא בגמ' וע"ה: הא מאן דשקיל אקופי מנלימא חייב משום מכה בפטיש ופירש"י ראשי חוטין התלוין בדיעה במקום קישורין כשנותק בה חוט וקשרוהו וכן קשין וקיסמין רקין שנארנו בה בלא מתכוין ונוטלין אותם ממנה לאחר נמר ארינה נמר מלאכה הוא וחייב משום מכה בפטיש עכ"ל וי"ל הטור הנוטל מן הכנר קיסמין וקשרים הנשארים בו מן הארינה אם היה מקפיד שלא לנכסם עד שיטלם חייב חטאת עכ"ל והוה כפירש"י והדמף אם היה מקפיד דאם אינו מקפיד וודאי ליכא איסור וכן הוא בגמ' שם:

ן והרמב"ם שם כתב הלוקט יבולת שעל גבי בנדים כגון אלו היבולות שכבלי צמר חייב משום מכה בפטיש והוא שיקפיד עליהן אבל אם הסירן דרך עסק ה"ן פטור עכ"ל וכ"כ בש"ע בסעי' ב' ודקדק בלשונו לבלי לומר אבל אם אינו מקפיד רליהוי משמע דכענין שנרע שמקפיד ראינו כן דגם בחטמא אמרינן דמקפיד אלא דה"ק והוא שיקפיד עליהן כלומר דמה שלוקטן לוקטן בשביל לייפותה אבל אם הסירן דרך עסק כלומר שאינו חושש כלל לבלי לרובשה עד שילקטם אלא מה שלוקטם עתה אינו בשביל נוי אלא מעטה עסק בעלמא בלי שום כוונה רבכה"ג מותר והוה משום דס"ל דבתמא וודאי מקפיד דדרך בני אדם להקפיד על זה ויפירט נגמ' ע"ס והוה דקפיד עליהו נ"כ על דרך זה והוה כוונה המג"א סק"ה וע"ז סק"ב אך מ"ש המ"ז עזבו כהטור לפמ"ס אינו כן ודו"קו:

ן ואני שמעתי לפרש פי' אחר והיינו שידוע שהחייטים מקורם תוחכים חומים ארובים כהבגד בקצת תפירות כדי לחבר העליון והתחתון עד שנומרים תפירת הבגד ובגמרא הבגד נוטלים כל החושין מהבגד ונקראים סמירינעוואניע"ם ולכן קראה הגמ' אקופי מפני שהחומים האלו מקיפין כל הבגד והוה המלאכה האחרונה של הבגד ולכן חייב עליה משום מכה בפטיש ולדינא כל הפירושים אמת ואין שייך בזה מחלוקת דכיליהו הוי גמיר בגד אלא דמר מפרש כן ומר מפרש כן וואולי זהו כוונה המג"א סק"ה נכס הס"ג שכתב הנומל על שטותין החייטין ע"ש:

ן וכתב רבינו הרמ"א במע"א א' אבל מותר להסיר הנוצות מן הבגד בשבת עכ"ל ויש מי שחשש לאיסור ומג"א סק"ד נכס זכרונות ואין כאן מחלוקת דודאי לפירש"י

שפירש בגמרא מליתו מן העפר שחייב גם בזה אמר אם מקפיד עליו כמובן אמנם לרוב הפוסקים דרך במל חייב ולא בעפר כ"ש רבנוצות אין קפידא ורבינו הרמ"א ה"ק דאע"פ שמקודם הביא שיש לחשוש לפירש"י מ"מ בננוצות מותר והטעם משום דרובא דאינשי אין מקפדין על זה שהרי אנו רואין שכתב יצאין בננוצות שלל הכובע אבל מי שמקפיד וודאי דאסור וכן יש להורות וכנ"ל וכתבו דמי שישב לו זרע פשתן או תבשיל על כמותו מותר לקלפו וס"ל דלא שייך כזה מלבן ויש מי שרוצה להחמיר בבגד שחור וחדש ומ"מ ולא נהירא דלא שייך על זה שם ליבון כלל ומי שנשתכח לו בגדו בקוצין מפרישן בצניעא ומתמהמה כדי שלא יקרעו ואם נקרעו אינו חייב דהוה דבר שאין מתכוין וס"ל אבל דימלן בחווק וודאי יקרעו והוה פסיק רישא וומ"ש ע"ס נכס הזכרונות לגבי יבולת דלף נאוינו מקפיד אסור תמיהני דנגמ' ע"ס להיסדו:

י כתב הרמב"ם בפכ"ב דין ב"ב אסור לתקן בית יד של בנדים ולשברן שכרים שכרים כדרך שמתקנין בחור הבגדים כשמכבסין אותם וכן אין מקפלין הבגדים בשבת כדרך שעושין בחור בבגדים כשיכבסו אותן ואם לא היה לו כלי אחר להחליפו מותר לקפלו ולפשטו ולהחכות בו כדי שיתנאה בו בשבת והוא שיהיה בגד חדש לבן שהרי הוא מתמעך ומתלכלך מיד וכשיקפל לא יקפל אלא איש אחר אבל לקפל בשנים אסור עכ"ל ומכאור דכל הרברים הוא מטעם תקיני כלים ואין זה קיפול פשוט אלא קיפול כמעשה אומנות כמ"ש על בית יד שכרים שכרים כלומר קמטים קמטים אבל בקיפול פשוט אין קפידא בכל גווי והרין הראשון הוא בביצה וכ"ג. והשני הוא משנה בשבת וקי"ג. ועוד שנינו שם ומציעין את המטות מלי"י שבת לשבת אבל לא משבת למ"ש ודין זה כתבו הרמב"ם בפכ"ג דין ז' וגם שם ביאר הטעם מפני שהוא כמתקן והראב"ד כתב דהאיסור הוא מפני שמטריח לחול ע"ש:

י"א ויש נ"מ לדינא בין הטעמים דלהרמב"ם לרית ליה טעם מירחא מותר לקפול בגד בקיפול פשוט שאין בו תקון כלי אף לחול ולהראב"ד אסור מטעם מירחא משבת לחול ויראה לי דלהראב"ד גם הך דמקפלים הכלים אסור לצורך חול אפילו אם אין בה מעטא דמתקן שהרי זהו דעת רבותינו בעלי התוס' שם שכתבו מכאן למרנו שאסור לקפול מליתות של כתיב לפי שהם צורך מדר עכ"ל ובטלית כפי הנדאה לא שייך בקיפולו תקון

תקן בלי אלא האיסור הוא משום מירחא ואף להגליך
נגד בלי קיפול כלל אינו מדרך בני אדם והכוונה ג"כ לאיזה
קיפול מדויק כלל קיפול שאינו מדויק גם לשיטתו מותר וזהו
כוונת המרדכי שנסעי' הלא:

יב ובמרדכי שם כתב וז"ל בתב ראב"ה ש"מ דמליתות
שהם לבנים שא"צ לו בו ביום אחר צאתו מבהכ"נ
אסור לקפלין בין חדשים בין ישנים ואפילו באדם אחד
וה"מ בסדר קיפולו הראשון אבל שלא בסדר קיפולו
מותר אפילו בשני בני אדם עכ"ל ורבינו הבי"ה הביא
זה בסעי' ג' וכתב רה"ב מסתכרא ע"ש וזהו ויראי דגם
להזכיר והראב"ד דהמעם משום מירחא שלא לצורך ג"כ
יש ג"מ בין סדר קיפולו ללא סדר קיפולו והמרדכי
ס"ל ג"כ בן ולכן מחלק בזה ובסוד מביאר המעם משום
תקן שכתב דרשנים ולבנים אין התקין כל כך ע"ש
וגם מרש"י מביאר בן ע"ש ובזמנינו יש הרבה שמקפלין
מלייתותיהם בשבת וי"ל דמ"ל דבקפול שלנו ליבא שום
תיקון ומעמא דמירחא לא ס"ל כדעה רש"י והרמב"ם
יהסור והש"ע זכ"ב בכלבו וז"ל ועכשו שנהנו לקפלי
כל הכלים אפשר דקיפול דירין לא דמי לקיפול שלהם
שהיו קפירין מאד לפשט קממיו ולא כן אנטנו עושים
עכ"ל והסור וז"ע דין דנית יד כחכו בה' יו"ט כמ"י תקי"ט
דין דמניעין את המעות לא הכיאו כלל וז"ע:

יג ובהך ראינן מצייעין את המעות משבת למוצאי שבת
נראה דזהו כשהמעות עומדים בחדר המעות שאין
הולכים שם כל היום אבל אצלנו שהוא אחד מחדרי
הבית ואם לא יציעום היה מנוה מותר להציעם משום
גוי הבית ובפרט לכבוד שבת ומנ"א סק"ז וכן המנהג
הפשוט בכל מקום ועוד י"ל המעם משום דאגן ס"ל רק
טעמא דמתקן ובהצעות שלנו לא מקרי מתקן וכמ"ש
הכלבו בסעי' הקודם והרי גם נהגו לקפול המעות המיכות
לאהרר הסעודה ולא שמענו מי שמחה בזה ובע"כ צ"ל
במעם הכלבו וזהו שאמרה המשנה דמצייעין את המעות
מליצי שבת לשבת והכוונה לישן בהם יותר טוב להציעם
מבעור יום וס"ל אך כפי היריע ההצעה שלא לישן
יותר נאה מההצעה לישן ולכן מבעור יום מצייעין בקישום
לכבוד שבת שלא כדרך לישן ואחר הסעודה מצייעין
כדי לישן ועמ"ש לעיל סי' דמ"ב:

יד מכבש של בעה"ב יהוא כלי שנובשין בו בנרים
אחר הבניסה והם שני דפים של עץ והבנרים ביניהם
ויש דבר שמהרסם מתירים את ההירוק ליפול ממנו
בנרים לצורך השבת ושל אומן אסור מפני שהיא תחוב

בחוקה והתרתו דומה לסתירה ולהרמב"ם הוי המעם
משום מוקצה ולכבושם בשבת ויראי אסור אפילו בשל
בעה"ב ומשנה קמ"א. ובלש אומן תנן התם שלא יגע
בו כלל או משום מוקצה כהרמב"ם דהוי במוקצה מחמת
חסרון כוונתו ע"ש או משום דחיישינן שמא יבא
להתירו ומנ"א סק"ז:

מזן החלוק לאחר הבניסה הוא מתקשה ומשפשיים
אתו בידים לרכבו מותר לרכבו בשבת דאין זה
במלכין רכוונתו אינו אלא לריכוך ובשמחרך מעם פוסק
משפשיף ואינו בליכון אבל סודר אסור מפני שמתכוין
לצחצחו והוי במלכין ובובעים ושאריו בלי פשתן דינן
כסודר ואצ"לוי ליבא סודר וגם צחצוחו בובעים לא נודע
לנו ונראה דזהו דק בכנריו פשתן שלאחר הכיבוס נעשו
קשים וע"י השפשוף (וה"ל ק"מ.) ואצ"לוי ליבא בנריו פשתן לבד
חלוק ומכנסים וגם לא ראינו שהם מתקשים לאחר רחיצה
שלנו ובכד אמרו בכתובות ו"ל: ניהוין שלנו בכיבוס
שלהם ופירש"י שהיו מימיהם יפים לכבס וכו' ובכיבוס
שלנו אין הכנר מלוכין עד שיהיה מנוהן ע"ש ומנהג
הטולס לנסכסן נידים כ"כ המנ"א סק"ח ולמ"ש א"ל:

מזן טיט שעל נבי בנרו ורוצה להסירו משפשו מצד
השני של הכנר דלא מוכחא מירתא לאתחזוי במלכין
ומלכין ממש לא הוי שהרי אינו נותן שם מים (וה"ל קמ"א.)
אבל לא ישפשו מכוון דמחוי במלכין ויכול לנרור
המים בין בצפורנו ובין במכין דאין בזה מלאכה וירא
דרווקא לח אבל יבש אסור לנרורו דהוי מוחן והגם שחיא
מלאכה שאצ"ל: מדרבנן אסור ולהרמב"ם אסור מן
התורה י חילוק איוה בנר שהוא בין של פשתן בין
של צמר או משי וגם סקמ"ז ורווקא כשיש ממשות של
טיט דכשמנדר נופלים פירורים ודמי למוחן אבל אם אין
שם אלא מראה המים מותר שאין זה מוחן (וה"ל סק"ז)
וכן בכל מיני מינוף שיש על הכנר דבאמת גם חששא
דמוחן לא הוי רק חימרא בעלמא דאסו מן מחנה
היא והאם צריך לנה והרי לא נחא ליה כלל בזה (וה"ל):
יז אבל מנעל אסור לנרד בין בסכך בין בצפודן בין
חדש בין ישן מפני שקולף העור והוי ממחק ופיט
שעל רגליו או מנעליו סקנחו בכותל או בקורה ולא
בקרעק דילמא אתי לאשוויי נוסות כלומר שישכת ויכין
להשוות הנימוט דאל"ב הא דהי דבר שאין מחכוין ולא
הוי פסיק רישא (ומנ"א סק"ז) ומנעל בברזל אסור דהוי
ממחק אם הברזל חד בראשו ולכן אצ"לוי שלפני הכהכ"ג
יש

יש ברזל חר שבחול מקנחין בו המנעלים ויהרו שלא לעשות כן בשבת ומ"ז סק"ג) אמנם אם הברזל עב בראשו מותר ומ"מ יש להחמיר גם בכה"ג ועמ"ל סק"ז) ויש מי שאומר לקנח בכותל של אבנים משום דמחוי כמסופף על הבניין ויש מי שמתיר בין בכותל ובין בקרקע דבכותל אין זה דרך בניין וכקרקע הוא דבר שאין מתכוין וה"ה דמותר להסיר המיט או צואה במעט חרס הראוי לטלטל שאין בו מוקצה כגון שראוי לביטוי כלי וכיוצא בזה:

יין אם היה איוה דבר לכלוך על הבגד כרוק או צואה וכיוצא באלו מקנחו בסמרטוט אבל לא במים ולא מיבעיא לכבס המקום במים אלא אפילו לשפוך על המקום המטונף קצת מים אסור דוהו כיבוס וכיבוס הוי אב מלאכה משום מלבן ושום שכשוך במים אסור בבגד ואפילו כשמקנח בסמרטוט יקנחנו בקל ולא בדחק פן יסחוט ואם מותר בשארי משקין יתבאר בס"י ש"ט בס"ד אבל מנעל המלוכלך מותר ליתן עליו מים לשכשכו אבל לכבסו ממש דהיינו שמשפשף צדו זה על צדו זה אסור והטעם דהנה בעור קשה לא שייך כיבוס כלל ואפילו בעור הרך דשייך ביה כיבוס ס"מ דווקא כיבוס גמור אבל לא אמרינן בעור כבבגד דשרייתו או נתנית מים עליו והו כיבוסו ור"י קמ"ג: וכן מפורש בנבחים (נ"ד: ע"ש ויש' אופקים כיבוס נעור ככל ענין ושיטה זו נמ"ג):

יבם וכתב רבינו הרמ"א בסעי' מ' דבגד שאין עליו לכלוך מותר לתת עליו מים מועטים ולא מרובים שמא יסחוט ויש אוסרים בכל ענין עכ"ל. ביאור הרבדים דרבותינו בעלי התוס' בספ"ד הקשו אהא דאמרינן ביזמא וע"ז: הולך להקביל פני רבו ביוה"כ הולך במים עד צוארו ובביצה ו"ח: דנדה שאין לה בגדים מערמת ומבלת בבגדיה בשבת הא שרייתו והו כיבוסו ותצו דלא אמרינן זה רק ביש עליו לכלוך ובין שע"י זה הסיר הכלכלך שפיר הוי כביבוס אבל כשאין עליו לכלוך כלל לא שייך כיבוס שהרי א"צ לכיבוס והו דעת ריעה ראשונה ומ"מ מים מרובים אסור גזירה שמא יסחוט ומה שלא גזרו בשם משום דברבך מצוה לא גזרו רבנן ועוד תרצו דלא אמרינן שרייתו והו כיבוסו אלא כשרוחץ דרך גקיון אבל כשהיא דרך לכלוך כמו בשם שהולך במים ומלכלך בגדיו בזה לא שייך כיבוס שהרי אדרבא מטנף עצמו בזה ולתירוח זה לא אמרינן הדלוק הראשון כן יש עליו לכלוך ובין אין עליו לכלוך דרך

ובכל נווני אסור והו דעת היש אוסרים והפוסקים נראה שתפסו התירוח השני לעיקר ומנ"ל סק"ט דכסאין מקפיד על מימיו מותר כמ"ש סי' ש"א סמ"ו ותמיהני דכסס מיידינן לטלטלו כשנפל במים ולא לטניין ליתן עליו מים ונ"ע: כ כתב רבינו הכ"י סעי' י' הרוחץ ידיו טוב לנגבם בכח זו כוונתו ולחמיר מהם המים כפי יכולתו קודם שיקנחם כמפה עכ"ל וכתב עליו רבינו הרמ"א ויש שכתבו שאין לחוש לזה דלא אמרינן שריית בגד והו כיבוסו בכה"ג דאין זה רק דרך לכלוך וכן נהגין ולכן מותר לנגב ידיו בבגד שהטיל בו חנוק סי רגלים כרי לבטלם שאין זה רק דרך לכלוך כעלמא אבל אסור ליתן מים ממש על המי רגלים כרי לבטלן עכ"ל והנה זהו ודאי הלכה פסוקה דכל דרך לכלוך לא שייך כיבוס וגם רבינו הכ"י סובר כן ולכן לא כתב שמחוייב לנגבן אלא טוב לנגבן מפני שלתירוח הראשון של התוס' שהבאנו בסעיף הקודם א"צ לסבא זו כמ"ש ולזה בא רבינו הרמ"א לומר דלית מאן דחש לה כלל מפני שהתירוח השני תפסו הפוסקים לעיקר כמ"ש:

כ"א יש מי שכתב דאע"ג דדרך לכלוך מותר מ"מ לטלטל אח"כ אסור גזירה שמא יסחוט והו כונת המנ"ל סק"ט) כשמקפיד על מימיו ולענ"ד לא אמרינן זה אלא במים מרובים ולא בניגוב הידים שנתבאר וליתן מים ממש הא נתבאר שאסור ודאיה מאלונטיות דס"י הקודם סעי' קכ"א ע"ש וקיינח ידים לא מהני רק למי רגלים ולא לצואה וס"י סק"ד) ונכון שלא ליקח חנוק בחיקו כרי שלא ישתין עליו ויצטרך לחפש היתר ויקנחו בכר שכשישתין ישתין על הכר וס"י סק"ט) ואשה הרוחצת חנוק במים תורה לרוחצו בידיו ולא כמפה שהשם המפה במים וס"י דבזה יש סחיטה נמורה וזה שנתבאר שאסור ליתן מים ממש על המי רגלים אפילו ליטול ידיו עליהן אסור וס"י סק"ט) ולא הותר רק לנגב ידיו בו ואין לשאול מה יועיל בזה הא בס"י ע"ז נתבאר דאף למעט מי רגלים צריך רביעית מים לבטלו דוהו כשהמי רגלים בעין והכא בהשתנת החנוק לא הוה על הבגד רק שופח להטפוח ולכן די בניגובו וס"י סק"ט): כ"ב מי שנתלכלכה ידו במיט או בצואה מקנחה בוגב חסום ובוגב הפרה ובמפה הקשה העשוי לאדון בה קוצים כמו שק עב ומחצלת אבל לא במפה שמקנחים בה ידים שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לכבס המפה וכמדומני שאין נזהרין בזה ואפשר משום דעתה אין חשש שמא יכבס שהרי גם בחול אין דרך

דרך לבסס מיד כשנמנפת אלא עד שמתקבץ הרבה דברים שצריכים כיבוס ומכבסים טלם ביחד או נתנים לביבסת וזין זה הוא תוספתא נפ"ז וטס אינו מסייס שמה יבא לבסס ע"ש ורק הרמב"ם נפ"כ סיים כן וכ"כ בט"ט סעי' י"א ולהתוספתא י"ל דרק מטוס עובדל דחול הוא ונראה דהיה קשה להרמב"ם איזה עובדל דחול שייך בזה ולכן כתב מעט דכיבוסו :

בג כתב רבינו הב"י סעי' י"ב אמר לנגב כוס שהיה בו מים או יין כמפה משום דאחי לדי חמיסה עכ"ל וב"י שולחם אין נזהרין בזה וכמ"ש הרמב"ם בתשו' ופי' רי"ג והאמת דאין האיסור מוכן כלל דאמו בניגוב כוס יבא לדי חמיסה ומי נרע זה מניגוב ידים ואם בניגוב ידים הוא דרך לכסוף גם בכאן הוא דרך לכסוף ואפילו

נאמר רכזותו ככוס צר שבהכרח לסחום נ"כ אינו מוכן דאמו יש בהרפנות להלוותה כדי חמיסה ובפרט בין שהרבה דיעות ולא שייך ביה חמיסה כמ"ש בסו' ש"ס ומה גם כמפה המיוחד לכך דוודאי מותר ומנ"א מקב"ז ע"ש ועיקר דין זה צ"ע :

כד עוד כתב בסעי' י"ג אין מסתכלין בשכת במראה של מתכת שהיא חריפה כאיזמל דחיישינן שמא ישיר בה נימין המדולדלין ואפילו אם הוא קבוע בכותל אבל מותר להסתכל במראה שאין בה חשש זה אפילו אינה קבוע עכ"ל וביו"ד סי' קנ"ז נתבאר מהי מותר להסתכל במראה ומתי אמר אפילו כחול משום לא ילבוש נבר ונ"ו והך דמראה של מתכת חריפה כאיזמל אינו מצוי במדינתנו ולא ידענו מה זה :

עג [דיני תכשימי נשים וכו' ל"ב מעיפים] :

א כבר נתבאר בסו' ש"א סעי' ט"ס שמפני גודל האיסור של הוצאה ומפני גודל ההרגל הזכרתי חכמים לנדר נדרים בענייני הוצאה ונזרו ביחוד על הנשים על כמה תכשימיהן שלא לנשאן בשבת ובירושלמי ריש כמה אשה אוסר על ידי שהנשים שחזניות הן והיא מתרתן ולהראותן לחבירתה והיא שבויה ומהלכת בהן ד' אמות ע"ש וכמה מעמים יש בזה יש שמפני שהאשה צריכה לסבילה יכול להיות שתתיר התפץ קודם שתכנס לסבילה ותשא ד"א ברה"ד והרבה שאסרו מחשש שתרצה להתפאר ולהראות לחבירותיה נוי תכשימיה כמו שאומר הירושלמי ויש שאסרו ממעם שהוא רפוי ויפול ותשאנו ד"א ברה"ד ויש שאסרו משום מראית העין ויש שאסרו מפני שבהילוך זה ילעגו עליה ותסדרם ותמלטל ד"א ברה"ר וכל דינים אלו יתבארו בסו' זה :

ב לא תצא אשה בחוטי צמר שבראשה ולא בחוטי פשהן שבראשה ולא ברצועות שבראשה והיינו הברוכין על ראשה הנורין שמא תודמן לה סבילה בשבת ותלך בהם לבית הסבילה ובשעת הסבילה צריכה לרפותם שלא יהיו מהודקים ויחוצצו בסבילה ולכן יש לחוש הן בהילוכה שתזכור שצריכה לרפותם תמלם לגמרי מראשה כדי למהר סבילתה ותשא אותם ד"א ברה"ר וכן בחזירתה שתחלצם מראשה בעת הסבילה ואחר הסבילה תמהר לילך ותשכח על שבת מפני מהירותה לא תשימם שם על ראשה אלא תשאם בידה ותלך

ותמלטלם ד"א כרה"ר ולמה לא נזרינן כן על בגדים משום דאין מדרך האשה לילך ברחוב בלי כל בגדיה וחפיציה הגדולים משא"כ ברברים קמנים כאלו גם כחול אינה מקפדת לפרקים למלטלם בידה בעת הלוכה ונזרו על כל הנשים אף על הבתולות והזקנות ולא שייך בהו סבילה ולא פלוג רבנן :

ג ואם החומין והרצועות קלועין בתוך שערותיה מותרת לצאת בהן מפני דככה"נ אמר להתיר קליעתה בשבת דקליעת שיער הוי מלאכה וכן התרת הקליעה ובהכרח שתתירם מע"ש ותמלם משם וכן כשתרצה לקלועם אחר המבילה פשימא שא"א בשבת וא"כ לא תבא לידי קלקול ויש מי שאוסר גם בכה"נ והוה דעת רש"י בריש כמה אשה ע"ש והמעם דחיישינן שמא תרפה הקליעות עד שיכנסו בהם המים ורשאה לסבול בהן והדר החשש למקומו שמא תמלם אח"כ לגמרי ותשאם ברה"ר אמנם אנן קי"ל ביו"ד סי' קצ"ח דלא מהני שתרפה ע"ש ועמ"ז סק"א ודכיוו נ"ע כמ"ג בק"א להנ"ל :

ד ואם החומין הם עשויין מעשה רשת כשרשרות ויש מהם להשיער חלל ואינה יכולה להדקן בחוקה על שערותיה והמים באים בהם ואינם חוצצין מותרת לצאת בהן בשבת אף כשאין קלועים בתוך שערותיה שהרי לא תצטרך לשולפם בעת הסבילה האמנם זהו לענין חציצה אבל אם יש חשש שתחפוץ לשולפם ממעם אחר כגון שהם ממונפית במים ולא תרצה להכניסם במי

במי המקוה כרי שלא ימחה המים בהמים וישנף
 בשדה בעלייתה או להיפך שמפני יקרותן תחום להכניסן
 במים נגזן שהן מוזהבות וכיוצא בזה אמרה לצאת
 בהם מטעם שגמא תשלפם קודם המבילה ואתי לאתויינהו
 ר"א ברה"ד כמ"ש ומנ"ח סק"ד וסק"ה ולמ"ש גם ה"ט כוונתו כן
 שהרי כן פירש"י ע"ס גני תיכי תלילתו ע"ס ולי"כ הגר"ז :

ה' וזהו בחוטיין שבדאשה אבל בחוטיין הכרוכין בצוארה
 מותרת אשה לצאת בהן דליבא באן חשש מבילה
 שהרי אין קשורות כחוק בצוארה שלא יהו המים
 באים בהם שאין אשה חונקת את עצמה ודפויים הם
 והמים באים בהם ולא תצטרך להסירם ואם הם חוטיין
 מוזהבות וכיוצא בהם שתחום להכניסם לתוך המים
 אמר כמ"ש לעניין חוטי הראש וכן כמסונפות כמיס
 ודוקא בחוטיין שבצוארה מותרת מטעם שנתבאר אבל
 בקטלא שבצוארה והוא בגד שתולה בצוארה כנגד לבה
 ויש לו מקום שנציים שתוחבים שם רצועה רחבה
 וקושרת הרצועה סביב צוארה אמרה לצאת בה לפי
 שרצועה זו רחבה ואף אם תהרקם בצוארה לא תחנוק
 א"ע ואשה רצונה להרק א"ע כרי שתראה יפה כבעלת
 בשר והרי זה הציצה במבילה ונשאר החשש בחוטי
 הראש ולכך זה יש איסור כזה מחששא אחרת והיינו
 שאם הוא חשוב ומצוייד כדרך הקטלאות חיישינן
 שמא תסיר אותו להראותו לחברותיה ופיה וטובה
 ותשכח על השבת ותמלטנו ר"א ברה"ד :

ך ומטעם זה לא תצא בטופפת והוה כמין ציץ ומניע
 מאוזן לאוזן ולא כסרביטין והוא נ"ב בעין ציץ ואינו
 מניע אלא ער הלחיים שכורכתו ער ראשה ותולה לה
 על לחייה מכאן ומכאן רחוישינן דילמא שלפא ואחוי
 ודוקא כשאינן תפורין בהשכבה שעל ראשה שהוא
 כעין צעיף אבל אם הם תפורים כשכבה מותרת לצאת
 בהם שהרי לא תשלפם מעל ראשה והשכבה לא תסיר
 מראשה ותשאר בראש ערום וי"א דהוה כנשואה
 שאסורה לגלות ראשה אבל הבתולות שדרבן לגלות
 ראשן אסורות אפילו תפורות מטעם דילמא שלפי ומחוי
 ואע"ג דלעניין מבילה אמרנו דלא פלוג רבנן והו
 לחומרא ולא לקולא ומ"מ לא נאסר ככאן הנשואות
 אטו הבתולות דעיקר הגזירה הוא בשביל הנשואות שהן
 גדולות ורבות ולא נגזר בהו בשביל הקטנות המועטות
 ודיעה ראשונה מוכרת דאפילו לקולא לא פלוג רבנן
 ודע דכל אלו התכשיטין שנתבארו ושיתבארו זהו לפי
 וסנן ועקשו ליבא אצלינו כל אלו התכשיטין :

ן לא תצא בכבול והוא כיפה של צמר רהיינו חוטי
 צמר אדונים ברוחב שתי אצבעות כשיעור ציץ
 ומניחתו סביב הפנים לתכשיט ויש לחוש שמא תשלפנו
 להראותה לחברותיה וכן לא תצא באיצטמא והיינו
 מטלית שתולין בה חוטיין של צבעונין ותולין אותה
 לכלה להפריח הובובים מפניה מפני שהיא מתביישת
 לגרשם מעל פניה ומצטערת ועושיין לה זה ואין זה
 עניין תכשיט כלל וכמשיי הוא ומפני זה לא תצא בו
 אע"פ שצדיכה לכך וזהו פי' הרי"ף והרמב"ם לאיסטימא
 שכנמ' שם ורש"י ז"ל פירש שזהו מצנפת קטנה שמאנת
 את השערות היוצאת לחוץ מקישוריה ומונעת את
 השערות מלצאת והערוך פירש חתיכה של בגד מוזהב
 וקבועין בה אבנים טובות ומרגליות ולפי' הוה האיסור
 משום שלפי ומחוי בכבל התכשיטין :

ך לא תצא בעיר של זהב ופירש"י שהוא תכשיט
 עגול ומצוייד בו כמין עיר ויש באמצע לשון
 שמחברין אותו למלבוש ור"ת פירש שהוא בעין עטרה
 לראש ובנמ' ג"ס . איתא ירושל'ם דרהבא ומסילא
 רה"ה כל עיר ואין נ"מ לריגא דכל התכשיטין שיש
 בהם חשך דשלפי ומחוי אסורים ונכשרין אך ירושל'ם
 פי' כתר ועליו זורת ירושל'ם ע"ס :

ח כלילא והוא תכשיט שמניחתו על פדחתה מאוזן
 לאוזן וקושרתו ברצועות התלויות מותרת לצאת בו
 בין שהוא עשוי מחתיכות של זהב חרוזות כחוט בין
 שאותן חתיכות קבועות במטלית והפעם משום דסתם
 נשים אין דרכן לישא תכשיט זה ורק נשים חשובות
 נושאות זה ואשה חשובה לא שלפא ומחוי ומכל מקום
 התכשיטין שכל הנשים נושאות גם אשה חשובה
 אסורה דלא פלוג רבנן וכמ"ש בחששא המבילה לענין
 בתולות וקנות כמעוף ב' ע"ש :

י רסוקיא והיינו חתיכת מעיל רחבה והערוך פי' תגוד
 של עור אם יש בה רצועות קצרות תלויות בה
 לקושרה בהם ולהרקן סביבותיה דמיהרק שרי ואם אין
 לה רצועות אסור ולא תצא בקטלא רהיינו בגד שיש לו
 שנצים כעין מכנסים והוא חשוב ומצוייד בזהב וכבר
 בארנדרו כמעוף ה' ולא תצא בנומי האף דילמא
 שלפא ומחוי אבל יוצאת בנומי האוזן ביסיהם מפני
 שאז היו הנשים מכסות אוניהן כצעפיהן וסדיחא לה
 מילתא לשולפן מפני הקישורים ולכן כמקום שנוהגות
 לנלות האזנים אסורות לצאת כנומין שבאוזן כשכיכולתן
 להוציאן משם בקלות מטעם שלפא ומחוי :

כבר

יא כבר נתבאר במי' ש"א סעיף נ"ו רמח"מ הנקובה
 לאשה אינו תכשיט ואם יצאה בו חייבת חטאה
 ומחם שאינה נקובה הוי תכשיט לאשה שתוחבת אותו
 בקישוריה דהאינה נקובה עשויה מצד אחר עגול ועב
 בעין תכשיט אבל הנקובה היא רק לתפיר בה ולכן
 האינה נקובה היא ככל התכשיטין שיש בהן חשש
 דשלפא ומחוי והנה הרמב"ם כפי"ט לא הזכיר חילוק
 בזה אלא כתב סתם ראינה נקובה הוי תכשיט ויש
 חששא דשלפא ומחוי ע"ש אמנם המור כתב ולא תצא
 במחם שמחלקת בה שעה אפילו אם הוא עשוי
 להתקטט בו אבל מחם שמעמרת בו קישוריה יכולה
 לצאת בה ולא תצא במחם נקובה ואם יצאה חייבת
 ובשאינה נקובה לא תצא ואם יצאה פטורה עכ"ל ו
 יב ביאור הדברים רבמשה תנן ולא במחם שאינה
 נקובה ואם יצאה אינה חייבת חטאת דהאיסור הוא
 משום שלפא ומחוי ומפרש כנמ' וס' 1. רבמחם שאינה
 נקובה שאונרת בה שעה ותוחבת המחם בהסבכה
 מותרת לצאת דליכא חשש שלפי ומחוי שהרי כשתשלוף
 תגלה שערותיה אלא רבמשה מירא במחם שחולקת
 בה שעה לכאן ולכאן והוא תכשיט ולא משוי לפירשי'
 ופריך בשבת למאי חוי ומתרג' טס של זהב יש לה
 בראשה וכו' ופירשי' למאי חוי והרי אינה חולקת שעה
 בשבת ע"ש ונמצא דלפי' שפיר הוי תכשיט אלא
 שבשבת אינה חולקת שעה והתוס' והרא"ש והרשב"א
 הקשו עליו דלמה אסור לחלוק השיער בשבת ועוד
 אטו מפני זה תכשיט הוא והרי היא רק בלי תשמיש
 ודאי משוי ולכן פירשו דהאמת כן וזהו קושיתו למאי
 חוי בלומד והא משוי הוא ומתרג' טס של זהב וכו'
 והנה דרבותינו אלה סתם מחם שאינה נקובה הוי משוי
 ואיכ עשויה בטס של זהב וברור הוא דהרמב"ם ס"ל
 כרשי' דכיון דלא הביא כל זה אלא כתב סתם דבאינה
 נקובה הוי תכשיט הרי מבואר כרשי' וגם לא אבין
 לדברי רבותינו מה ששינוי במשנה ופ"ק לא הצא
 אשה במחם הנקובה ואם יצאה חייבת חטאת מאי
 איריא נקובה הא אפילו אינה נקובה ככה"ג הוי משוי
 וכן הראשונים הסמ"ג וספר התרומה והמרדכי ורבינו
 ירוחם כולם כתבו סתם רמח"מ שאינה נקובה הוי תכשיט
 אלא שאסור דילמא שלפא ומחוי ותמיהני שמפרשי'
 המור והש"ע לא דיברו בזה וברכר צ"ל דגם רבותינו
 אלה ס"ל רמח"מ שאינה נקובה הוי תכשיט כשתוחבת
 אותה בצעיפיה ורדידיה בשביל קישוט אלא דפליגי

על רשי' דרמח"מ שחולקת בה שעה אינו תכשיט
 כלל ולכן אם המחם מיוחדת לזה הוי משוי ו
 יג והן הן דברי המור שכתב ולא תצא במחם שמחלקת
 בה שעה אפילו אם הוא עשוי להתקטט בו כלומר
 רמח"מ שחולקת בו השיער אין זה תכשיט כרברי
 התוס' אבל במחם שמעמרת בה קישוריה יכולה לצאת
 ולא תצא במחם נקובה ואם יצאה חייבת חטאת דהיא
 אינה עשויה כלל לתחבה בצעיפיה וכיוצא בזה ובשאינה
 נקובה לא תצא ואם יצאה פטורה כשתחובה בצעיפיה
 וכיוצא בזה משום שהוי תכשיט .
 יד ורבינו הבי' כתב בסעיף מ' לא תצא במחם נקובה
 ואם יצאה חייבת ושאינה נקובה אם מעמרת בה
 קישוריה מותרת לצאת בו ואם אינה מעמרת בה
 קישוריה אסור עכ"ל רבמשה קישוריה לא תשלפם
 שלא תגלה שעה ואם אינה מעמרת קישוריה אלא
 תוחבה בצעיפה וכיוצא בזה אסור דילמא שלפא ומחוי
 אבל כשאינה משמשת כלום ודאי חייבת חטאת ודרך
 הוצאה בכך אם תחובה במקום קישוריה ששם דרכה
 לישא אותה וכשאינה משמשת כלום והיינו שאינה
 מעמרת קישוריה ולא משמשת שום דבר חייבת חטאת
 אבל כשתחובה לה כבגדה פטורה מפני שאין ע"ש
 הוצאתה בכך וכמ"ש במי' ש"א סוף סעיף נ"ה ע"ש
 ויש מי שכתב רבמח"מ אהנקובה אפילו מעמרת בה
 קישוריה חייבת חטאת זכ"י ומנ"א סק"ז וס"ז סק"ז כמ"ס
 וי"א דפטורה משום דאין דרך הוצאתה בכך וזכ"י וז"ל
 סק"ז ולענ"ד הדברים תמוהים לנמרי דכיון דעכ"פ
 תשמש בו שימוש לבגדיה איך אפשר לחיובה אפילו
 אם דרך הוצאתה בכך הא אין זה הוצאה אלא תשמיש
 לבגד וכמו שכתבנו במי' ש"א שם באיש רכשהמחם
 משמש במקום קרסום למה יאסור ע"ש וכן מצאתי
 בשלטי נבירים פ"ו וז"ל הרא"ש כתב שאשה יוצאה
 במחם שמעמרת בה קישורים וכן במחם שאונרת בה
 שעה וכו' ולא מחלק בין תהיה המחם נקובה או לאו
 עכ"ל אך בעצם הדבר כפי תמונת המחמין שאין נקובין
 שלנו לא שייך בהם שלפא ומחוי דאיוה נוי יש בזה וצ"ל
 דאצלם היתה זה בתמונת תכשיט כמו שיש גם אצלנו
 גדולים ונאים ותוחבין הנשים בצעיפיהן וכל דברי הס"ז
 לא נתבררו אנלי גם דברי המנ"א סק"ז נ"ע ומנ"א דכריו נסק"ח
 מה שמשיג על הכ"ח ודלוי כן הוא אך מ"ש ד"ס עשויה כמין
 תכשיט אפילו מעמרת קישוריה אסור דילמא שלפא ומחוי נ"ע
 דכנמ' משמע להדיא לא כן וכנ"י כסס סמ"ג לא כתב אמעמרת
 קישוריה

קטורה ע"ש וצ"ע בכל זה אמנם לדינא עתה אין נ"מ דלמן לא חיישין לשלפא ומחוי נמיס סלנו יוללות כחכמיסין כמו שיתבאר בס"י זה ורק לענין מהס נקודה דאסרי אפילו כמשמרת קטוריה לע"ג וכמחמה עתהו ליתר וכמ"ס בס"ג ודו"ק :

מן לא תצא במבטת שיש עליה חותם ואם יצאה חייבת וכשאין עליה חותם לא תצא ואם יצאה פטורה ומעמו של דבר נתבאר בס"י ש"א סעיף נ"ה ע"ש ולא תצא בבולייאר והוא תכשיט שקשורת בו מפתח חלוקה וצ"ל שבשתיסרה לא תפתח חלוקה ויתראה בשרה דא"כ לא היה חיישין לשלפי ומחוי כמו במחט המעמדת הקישורים אמנם יש מפרשים שהוא מין רדיד והערוך פ"י שהוא בעין עטרה ולא תצא בכובלת והוא קשר שקשור בה כושם שריחו טוב ואשה שריחה רע טוענתו עליה נצ"י ס"ז. ותכשיט הוא וגוריון דילמא שלפא ומחוי נמי' ע"ס :

מן אם חסר אחד משיניה ומשימה אחד במקומו אם הוא של זהב לא תצא בו רביון שמשונה כמראה משאר שינים שמא ילעגו עליה ושקלא ליה ותשאנו בידיה ד"א ברה"ד אבל אם הוא של כסף מותר רביון שהוא לכן דומה לשארי שינים ולא ילעגו עליה וכ"ש שן ראים רמותר והאירנא עושים הרופאים שינים של עצם ומראיתן ממש כשינים הטבעים :

ין לא תצא במנעל הקרוע למעלה שילעגו ממנה ותשלפנו ותמלטלנו ולא במנעל חדש שמא לא יבא למירתה אא"כ ניסתה ללכת בו מאתמול שהוא למדתה אבל איש מותר שאינו מקפיד כל כך וכן בכל הרברים שהחשש מפני הלעג האי"ש לא יחוש לזה ברוב העניינים ובשארי מלבושים אין לחוש אפילו באשה דלא תפשוט המלבוש בהלכותה ולבד במנעל יחיד גם באיש יש לחוש שילעגו עליו כמ"ס בס"י ש"א סעיף נ"ב ע"ש ויוצאה אשה בחומי שיער העשויים להניח על ראשה ונקרא בלשונינו פאר"ק בין שהם עשויים משערה או משיער הביתה ואפילו משיער בהמה ובכלב שלא תצא וקנה בשל ילדה וילדה בשל וקנה רמשניהו ילעגו ויסירו מראשו ויבואו למלמד ד"א ברה"ד נמוס' ס"ד ; ד"ה וכלנלו ורש"י ו"ל פירש משום דגם שיער עצמן יש להן ולכן על שחור או שחור על לכן דבר המאוס הוא ואתי למישלף ולמלטל ע"ש :

יך יוצאה בקשר שעושין לרפואת קיטוף עין הרע שלא ישלוט ובמוך הקשור ומהודק באזנה ובמוך שכסנדלה הקשור בסנדלה ובסנדל ובמנעל הסתומים

מכל צד אפילו אינו קשור מותר שחרי לא יפור כיון דסתומים הם ובמוך שהתקינה לגרחה שלא יפור דם עליה ויצערנה אבל אם מכוננת כדי שלא תפול הדם על בגדיה ונושאת אותו שלא יפנפו בגדיה אסור דכל אצולו מינוף הוח משוי כמ"ס בס"י ש"א סעיף ס"ה אם לא בבגד נמור כמ"ס שם סעיף ס"ו ע"ש אבל כשהכוונה שלא תפול על גופה הוי צורך גופה ומותר אפילו אינו קשור ולא חיישין לנפיל ואתוי רביון שהיא מאוס לא אתיא לאתויי ואפילו יש לו בית יד מפני שהוא מאוס מאד וכן מותרת לצאת בפלפל שבמיה ובגדיה מלח ובכל בושם שתתן לתוך פיה ובכלבד שלא תתנם לכתחלה בשבת נזירה משום שחיקת סממנים כמו בכל הרפואות אי נמי מפני שגראית כמערכת להוציאן בשבת נמוס' ס"ד : אך לפעם זה גם המוכין שחשבו נ"כ אסור לכתחלה ליתנם בשבת ומסו וכן אם נפל מפיה לא תחזיר בין שנפל על הקרקע ובין שנפל על הכלי נמי' סק"א וזהו לפעם השני אבל לפעם הראשון דווקא כשנפל על הקרקע דהוי גתיה חרשה :

יח וכן מותרת לצאת לבתי שוקיים שקשורת במשיחה סביב שוקיה אע"פ שאין המשיחה קשורה בהם ולא חיישין שמא ישתלשלו למטה מפני שוראי קשורת יפה וזה שאמרנו אע"פ שאינה קשורה חיינו בקשורה תמידית להשוקיים ולא חיישין לשלפא ומחוי שחרי אין זה תכשיט ואפילו היה תכשיט לא תגלה שוקה ומס סק"ב ויוצאת באצורה שמניחין כורוע או בשוק והוא שתהא רבוקה לבשר ולא תשמים א"ע מהורוע והשוק ולשלפי ומחוי לא חיישין לפי שלא תגלה זרועה או שוקה ויש מי שאוסר בשל זרוע רחיישין לשלפי ומחוי דורוע לפעמים נגלה ולא דמי לשוקה דלעולם מנוסה :

ך ובכל נדול יש כזה דכל מה שתתירו לה חכמים לצאת כמו שנתבאר יבולה להתירו ברה"ד ולא חיישין שתשאנו ד"א רביון דחכמים אמרו שדבר זה מוכרחת להיות על"י א"כ ממילא כשתתירו ברה"ד תחזור ותקשרנו וכל שאסרו חכמים לצאת בו ברה"ד אסור לצאת בו לחצר שאינה מעורבת והכי איתא בגמ' נס"ד : אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ד אסור לצאת בו לחצר הוי ככבול ופואה נכרית כדי שלא תתנגה על בערה ר' ענני בר ששון משמיה דר' ישמעאל אמר הכל ככבול וכל החכשיטין מותרין בחצר

דהגה ידוע שבימיהם היו הנשים יושבות בביתן ולו:
 היו יוצאות תרדיר לרחוב ובשיוצאות לפרקים היו יוצאות
 עמופות בסריניהן וגם לא היה להם בתי כנסיות
 של נשים א"כ לא ראו וא"ו רק לפרקים ומעט
 שנכנסו אחת לבית חבירתה והיה רחש גדול שבפגען
 וא"ו כשבת בהלכות ברחוב שלפי ומחוי אבל עכשיו
 הנשים הולכות הרבה תרדיר ברחובות ובשווקים ונגמסות
 וו לוו כבתיהן ורואות וא"ו בבית הנמט של נשים
 א"כ ממילא שיכולה להראות לת תכשיטה בבתיהן
 ובבתי כנסיות וכיוראי שאין מדרך לפשוט ברחוב
 תכשים ולהראות לחברותיהן והרי אנו רואין בחוש
 שנם בחול וביו"ט אין עושות כן ולמה נחוש בשבת
 וזהו היתר נכון וברור!

כג ופשוט הוא היתר זה הוא רק לחששא רשליף
 ומחוי וזהו ברוב התכשיטים אבל במקום שיש
 חשש דמחכו עלה גם האירנא אמור אך דבר זה לא
 שכיח אצלינו כידוע וכן אין היתר זה במקום שאמרו
 דהוי משא כננן טבעת שיש עליה חותם לאשה ושארין
 עליה חותם לאיש וכן מחט נקובה לאשה ראלו לא
 נאסרו מטעם שלפי ומחוי אלא מטעם דהוי משוי
 וחייבת חטאת ומיהו גם כזה יש טעם להיתר רכבר
 כתבני כס' ש"א סעיף נ"ו דהאירנא דרך אנשים לישא
 באצבעותיהם טבעת שאין עליה חותם ע"ש וא"כ ידוע
 דגם הנשים מדרךן לשאת באצבעותיהן טבעות שיש
 בהם חקיקת חותמות ואדרבא כפי הידוע אין עושין
 זה לשם החותם אלא לשם תכשיט שהחקיקה הוי דבר
 המפליא את העין ומקום החותם עצמו היה תכשיט
 נאה ומותרות לצאת בהן וכן במחטין ידוע דהאירנא
 מעמידות קישוריהן בצעיפיהן ורדידיהן במחטים בין
 נקובות ובין אינם נקובות וזמה כתשמישי הבגדים
 ומותר אך מ"ם צריך להזהירן לכבי תרכינה במחפות
 אלא כמה שהן צריכות להעמדת קישוריהן ולא יותר
 ובוה ישמעו דנו כיון שאין להן תועלת בזה :

כד צריך להזהיר לנשים שלא ימלטו מחט שאינה
 נקובה שנימל חודה ועוקצה ולא מיבעיא כשנימל
 בשבת אלא אפילו נימל מע"ש אם לא ייחרה לשם
 תשמיש שלה לתרו בצעיפיה וכיצא בזה הוי מוקצה
 ופרטי דין זה יתבאר כס' ש"ח ויש מי שאומר כנימל
 חודה או עוקצה ואינו עיקר ומנ"ל מקט"ו ומחט נקובה
 אפילו שלימה אסור כמו שנתבאר !
 הבנת

כחצר ופסקו הרי"ף והרמב"ם כרב והשעם שגזרו גם
 לחצר לאו נזירה לנזירה היא רקים להו לרבנן ראם
 תצא בחצר תצא גם ברה"ר ור"ן ע"א וכתב הרמב"ם
 דהחצר הוא שאינה מעורבת דהוי ככרמלית אבל בחצר
 מעורבת מותר וכ"ש בבית והרמב"ן והרשב"א כתבו
 דלחצר מעורבת אמור וה"ה בבית שהחכמים גזרו שלא
 תתקשט בהן בלי דאם תתקשט בוודאי תצא לרה"ר
 אבל ד"ת פסק כר' ענני רהב"ל ככבול ומותר בכל
 התכשיטין לצאת לחצר שאינה מעורבת כפי דיעה
 הראשונה ודע דלרברי האוסרים להתקשט אף בביתם
 יש אימרים להביא מפתח אפילו בחצר המעורבת אלא
 בידו ולא בתגורתו שמא ישכח ויוציאנו לרה"ר הכל
 מה שהארם יצא דרך ס"כוש יש לחוש שיוצא בו
 לרה"ר משא"כ כשהרבר כירו וכן בבית אמור בתגורתו
 מטעם זה :

כא והגה כבר נתעוררו קרמוני קרמונים על מה ולמה
 נשי דירן יוצאות בכל תכשיטיהן לרה"ר ואין
 מוחה בידן וכאמת יש שכתבו שאמרו"ן אך כיון שלא
 ישמעו יגו מוטב שיהיו שוננות ואל יהיו סוירות
 והליה לומר כן ולכן התחילו רבותינו לחפש עליהן
 זכות ויש שכתבו שתפסנו דעיקר שיפת ד"ת ז"ל שבסעיף
 הקודם רהב"ל ככבול ומותרות לצאת בכל התכשיטין
 לחצר שאינה מעורבת ואצלינו ליבא רה"ר ורחובות
 שלנו הויין כרמלית ואע"ג דמוכח בגמ' וק"ל נבי
 דליקה כרמלית חמיר מחצר שאינה מעורבת שהרי
 מצילין מדליקה לחצר שאינה מעורבת ולא לכרמלית
 והו לרדיתו שהיה להם רה"ר כרמלית דמי יותר לרה"ר
 מחצר שאינה מעורבת אבל האירנא שאין לנו רה"ר
 שוין הן (תוס' ס"ד : ד"ה ר' ענני) :

כב ועדיין אינו מספיק דזה בני על השימה דעכשיו
 ליה לנו רה"ר מפני דבעינן ששים דיבוא אבל
 רבים וגדולים לא ס"ל כן כמ"ש כס' שמה ועוד הלא
 עתה יש עיירות נרולות בעולם שיש בהם ששים רבוא
 ולכן י"א טעם אחד משום דעכשיו שכיחי תכשיטין
 ויצאין בהן אף בחול וליבא למיחש לשלפא ומחוי
 כמו בימיהם שלא היו רגילות לצאת בהן רק בשבת
 ולא הוי שכיחי ויש שכתבו דנשי דירן אינן מראות
 תכשיטיהן ושבועותיהן ויש להסביר הדבר דהגה כסעיף
 ס' נתבאר דכלילא שרי מטעם רמאן דרבה למיפק
 בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחוי
 ונשי דירן כולן חשובות הן ועוד טעם וש בזה לענ"ד

בה הבנות קטנות שנוקבין אונתן כדי לתת בהן נזמים כשינדילו וכדי שלא יסתמו אונתם מהנקבים נותנים בהן קיסמין מותרות לצאת בהן ואע"ג דלאו תכשיט הוא מ"מ אין זה משוי כיון דדרבנן לצאת בכך וכ"ש אם משימים חושין באונתן שאינו במשוי וה"מ באינן צבועים אכל בצבעתין אסורות מטעם שלפי ומחוי ואע"ג דבאונתם לא גזרינן זה כמ"ש בסעיף י' וזה בנשואה אבל הבתילה אינה חוששת לנלות אונתה וכ"ש במקומות שדרבנן לצאת באונתם מנולות כמ"ש שם ומג"א סק"ז ולשון המשנה וס"ה. א כך הוא הבנות קטנות יוצאות בחושין ואפילו בקיסמין שבאונתם ונראה דלאו דווקא קטנות דה"ה אפילו נשים גדולות שהיו הרמב"ם בפ"ג דין י"ב כתב הנשים יוצאות בקיסמין שבאונתן ע"ש ואולי בכונה שינה מלשון המשנה להורות על זה דלאו דווקא קטנות :

בן עוד שנינו במשנה שם ערביות יוצאות רעולות נשים ישראליות שבערב ודרך ערביות להיות מעומפות ראשן יפניתן חוץ מן העינים וקרי לה בלשון ערבי רעולות והיינו הרעלות דכתיב נבי תכשיטי נשים בישיעה וס"ח ובמזר וש"ע סעיף כ"א כתב שמעטפת כל ראשה חוץ מהפנים והרמב"ם שם כתב ובהרעלות שבצוארן או שבכסותן ופי' בפ"י המשניות שהם כמו פעמונים או זנים ובערוך פי' ברש"י ע"ש ושנינו ומריות פרופות נשים ישראליות שבמדוי יוצאות פרופות שמעטפות במלית ותולה הרצועה בשפתה האחת שכנגד צוארה ובשפתה השניה כורכת אבן או אנו וקושרת הרצועה בכרך ואין המלית נופל מעליה וס"ט ופורפת כמו קרסים דמתרגמינן פורפיא וכ"ל המחבר בנ"ל לחבירו קרוי פריפה וס"ט ומסיימת המשנה דלאו דווקא ערביות ומריות דה"ה כל אדם אלא שרכבו חכמים ברוה :

בן ופורפת על האנו ועל האבן שייחרו לכך מע"ש ויוצאות בו דלאבן מהני יחוד בלא מעשה אבל על המטבע אסור לפרוף בשבת דלאו בר מלטול הוא לתשמיש בחול ולא מהני ביה יחוד וצריך מעשה מע"ש או שיצא בו שעה אחת מבעוד יום ולכן אם פירפה עליו מע"ש מותר לצאת בו בשבת וכ"ש אם יצאה בו שעה אחת מבעוד יום והטור והש"ע לא כתבו זה משום דליהא א"ל בל"ל פירפור וממילא דה"ל יליאה וז"ק :

בב כגמ' שם איבעיא להו האשה מדו שתעדיה ותפרוף על האנו להוציאו לבנה קמן בשבת , ע"ש כגמ' דנשאר בספק ויראה לי דאע"ג דמציע הערמה אפילו בדאורייתא כמו מערימין על הבכור וכו' וצ"ע בו שאני הכא דחוי הערמה דמינברא וכיון שנשאר בספק פסקו הרמב"ם והטור והש"ע סעיף כ"ג דאם דרה"ר אסור ואם לברמלית מותר כמו שהדין בכל ספיקא דאורייתא לחומרא וברבנן לקולא ולכן מדמה הש"ס ע"כ רק להערמה דלתיקה משום דכ"ג מינברא וזהו כמב"ר כדף ק"ט : ע"ש :

בב איתא כגמ' וס"ז : תגו רבנן יוצאין באבן תקומה בשבת והוא אבן שנושאות אותה נשים עוברות שלא יפילו ובדשונתו נקרא ספירין ש"ס משום ד"מ אמרו אף במשקל אבן תקומה לשקלו כנגדה שום דבר ואם משקלו כמשקל האבן גם בו יש מגולה א' ולא שהפילה אלא אפילו שמא תפיל ולא שיעברה כבר אלא אפילו שמא תתעבר ותפיל וג"ל דמיירא שהוא ממשפחה שמפילות , והוה נקמיע כמי' ש"א סעיף ע"ט ע"ש דא"כ א"ך נתייר זה והוא דאיכיון ואיתקיל כלומר המשקל אבן תקומה לא שיטלו דבר ויעשוהו כמשקלו אלא שנודמן מעצמו כן במשקלו ובעי אביו משקל דמשקל מהו כלומר אם נודמן ששקלו המשקל אבן תקומה וכנגדו דבר אחר ונמצא כמשקלו אם מועיל דאע"ג דממילא הוא כמשקל אבן תקומה אך אולי הסגולה הוא דווקא כששקלוהו בנגד האבן בעצמו ונשאר בספק וממילא דאסור ואולי דבברמלית מותר כבהרין ש"פ סעיף הקודם ונפקו הסמכים כ"מ משום דכתיב דלכ"י חליקה חזיל דלת"ק נס נמשקל אסור וכ"ש משקל דמשקלו :

ב אסור לאשה שתעביר סרק על פניה בשבת והוא מין צבע משום צובע דכיון שדרכה בכך מקרי צובע משא"כ באיש כמו שיתבאר ס"ס ש"ך והאיסור הוא מדרבנן ומשם ל"ד : ומטעם זה אסורה למוח בצק על פניה העינים בשבת ומטעם זה אסורה למוח בצק על פניה דכשנומלתו מאדים הבשר והוי כמין צביעה ודע דכך אמרו כגמ' שם דכיהלה אסור משום צובע והרמב"ם בפכ"ג דין י"ב כתב דהאיסור הוא משום כותכת ע"ש וכך היתה נירסתו כגמ' וכן הוא בערוך :
לא ואסורה האשה לקלוע שערה בשבת ויש בזה איסור בגין ולי"ה. מדרבנן ואע"ג דהקולע גימין דברר תלוש חייב משום אורג מ"מ כשיער לא חשיב אריגה

בקרחה ומפנית שני צדדי השיער לכאן ולכאן בחזק ע"י כלי כדרך שהיו הבתולות עושות בזמנינו מקודם וזה מוכרח לעשות ע"י איזה כלי ולכן שפיר יש לחוש לתלישת שיער דהוי פסיק רישא אבל באצבעותיה בלכוד גם רש"י מודה דמותר ונ"ל :

לב אסור לטרוק במסרק בשבת ואפילו אותם שעשויין משיער חויר שא"א שלא יעקרו מהשערות והוי נזח והוא אב מלאכה אבל מותר לחוף ולפספס ביד ויש שכתבו שהעשויים משיער חויר אינו פסיק רישא ויש ראייה לזה מגזיר ומ"כ. שאומר הש"ס דלריש אסור הנזיר במריקת שיער משום דמכין להסיד הגימין המדולדלים שעדיין לא ניתקו לנברי ע"ש ומבואר להדיא דלא הוי פסיק רישא ויראה לי דהוי המריקים מהשערות הרקות של החויר דהעבים והאי תולשים שערות וכ"ש במסרק באיזה שהוא הוא איסור דאודייתא ונענ"ל מק"כ מה שכתב מהרי"ל וכוונתו כמ"ס ודו"ק :

אריגה ועוד דאין סופה להתקיים שעומרת למתירה ומ"א סק"ז אבל בניין אסור אפילו בניין לשעה וממילא כיון דאסורה לקלוע השיער כמו בן אסורה דהתיר קליעתה בשבת כמו בכל מלאכת שבת דאסור הבניין ומתירה הבניין ואע"ג דבסותר בעינן ע"מ לבנות וזו מדאורייתא לענין חיוב סקילה והפאה אבל מדרבנן בכל גוויי אסור אבל מותרת לחלוק שיערה לכאן ולכאן רלאו בהכרח שע"י זה תתלוש איזה שיער וכיון שכן אף אם תתלוש הוי דבר שאין מתכוין וכתב רבינו הרמ"א בסעיף כ"ו דיש אוסרים דחלוק שיערה דהיינו לעשות השיימ"ל וכן נהגו לאסור לעשות ע"י כלי אבל באצבע בעלמא נהגו להקל עכ"ל כדומר דדעת רש"י ופ"י. ד"ה וכאמ"ל שאסורה לחלוק שיערה בשבת והתוס' וכל הראשונים תמהו עליו מה איסור יש בזה ובכר כתבנו זה בסעיף י"ב לזה בא לתרץ דעת רש"י דהיינו לעשות השיימ"ל ודעינו שכל כך תולקת השיער עד שבאמצע גראיה

דיש [דין שביתת העבד בימים קדמונים וכו' ז' מעיפ"ם] :

אמתך ותמזד עליו דהאי קרא לאו בעבד נמזד כמו שיתבאר ומ"ט ואני אומר דעיקר כוונת הרמב"ם רכשם דלמען ינזח דפסוק זה קאי על הבעלים כמו בן קרא דלמען ינזח עבדך ומתן כמך דפרשה ואתחנן ג"כ הכונה על הבעלים ורכים הסמימו להרמב"ם :

ב ג' מיני עבדים יש העבד העיקרי שעליו באה הציוו בהעשרת הדברות אתה ובגך ובתך עבדך ואמתך זה עבד הגמבר לישראל וסל ומכל לשם עבדות וקבל עליו עול מצות וחיוב במצות כאשר הוא אסור במלאכה מן התורה כהישראל עצמו ככתוב בעשרת הדברות והעבד השני שנמכר לישראל ולא מל ולא מבלי רק שקבל עליו שבע מצות בני נח ודינו כגד תושב ואמרו בברייתות ו.י. ובמכילתא דהך קרא דיונפ"ש בן אמתך והגר מיירא כזה בגר תושב ועבד תושב שקבל עליו שבע מצות ולא מל ולא מבלי ודינו מבואר שם שלעצמו מותר לו לעשות מלאכה בשבת והיינו צרכי עצמו אבל להישראל אסור מן התורה שיעשה מלאכה בין לארזו ובין לישראל אחר והמזד שכתב דאסור במלאכת רבו אורחא דמילתא קאמר אבל ה"ה שאסור במלאכת כל ישראל וכן תגר תושב

א דע דדיני עבדים לא שייכי בזמנינו דאחרי דרינא דמלכותא בכל המדינות שאין לאדם לקנות עבד ושאין שום אדם יכול להיות עבד לחבירו א"כ א"א להיות רק שכירי יום או שכירי שנה או בקבלנות והנה הגם ככל המון הנזים שאין להם שייכות ברני עבדות שאמרה תורה לא תעשה כל מלאכה אתה תג ועבדך וגי ואין בהם רק איסור אמירה לעבדים שבות ודיניהם נתבארו מן סי' רמ"ג עד סי' דמ"ח ועוד יתבארו בסי' ש"ז וש"ז ובסי' זה מדובר בדבר עבדים שגופן קנוי לישראל כמו שהיו בימים קדמונים :

ב כתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובגך ובתך עבדך ואמתך וגי הרי דעבד שר לישראל אסור לעשות מלאכה מן התורה כהישראל עצמו והוי עבד כעני דאלו עבד עברי ישראל נמזד הוא והגה להראב"ד בספ"ק האיסור מן התורה הוא על העבד ולא על הארזן כיון שהוא בר דעת והרמב"ם פסק דהארזן מותר עליו מן התורה שלא להניחו לעשות מלאכה בשבת ודייק לה מדכתיב במשפטים למען ינזח שורך וחמורך וינפ"ש בן אמתך והגר רכשם שבשורך וחמורך החיוב על הבעלים כמו בן בגן

תושב דינו כן כמ"ש הרמב"ם שם ושי"ד ר"ס ס"א רמ"ז
 בלחיה לזמן מותר לקנות ענין כזה :
 ד' השלישי עבר שלא מ"ל ולא טבל ולא קבל עליו
 שבע מצות והרמב"ם לא הזכיר זה כלל ובוה יש
 מחלוקת הפוסקים והרמב"ם והרמב"ן ס"פ רעבר כזה
 אינו בכלל וינפש בן אמתך אלא הוא כשאר שכיר
 והרשב"א והסמ"ג ומה"ח ס"ל רוחו בכלל וינפש בן
 אמתך וכן נראה מדברי המור שכתב אבל לא מ"ל
 וטבל אפ"ל קיבץ עליו שבע מצות הרי הוא כנר
 תושב וכו' עכ"ל הרי כתב אפילו קיבל וכו' וכ"ש
 בלא קיבל אלמא רשניה רין אחד להם ואמנם כתב
 הרשב"א רעבר השני והשלישי שאמרה תורה שיעשה
 בעד הישראל זהו כשיש אמירה שאמר לו רבו או
 איש אחר לעשות בעדו מלאכה ועל זה נאמר וינפש
 וגו' אבל אם עושה לדעת עצמו אין רבו מחוייב להפדיו
 והיו כקמן אוכל נבלות שאין ב"ד מצווין עליו להפדיו
 ורק ברבו אם ניכר שעושה לדעת רבו והיינו מפני
 שידע שהוא רצון רבו צריך למונעו ובאחד אפילו
 עושה לדעתו לית לן בה רק שלא יאמר לו לעשות
 ובלבד שלא יתנה הישראל מאותה מלאכה בשבת והיו
 מדרבנן כמ"ש בס"י רע"ו ופשוט הוא לכל הדיעות
 דאינו יהודי שכיר אין רבו מצווה על שבייתו :
 ד' וכתב רבינו הב"י בסעיף ב' והיכא דמותר העבר
 לעשות מלאכה לעצמו אם אמר לו הארון שיעשה
 לעצמו ויוון עצמו ביום השבת כיון שהתנה עמו מבעוד
 יום עושה הוא לצרכי מונותיו ובלבד בצנעא שלא
 יתא ברבר חשש רואים עכ"ל ולא אבין למה צריך
 תנאי לזה ומה איכפת לן ברואים אך זה אפשר לומר
 דזדוואה יאמר שעושה בשביל הישראל אבל למה צריך
 ונצאי כיון דמותר לו לעשות מלאכה לעצמו ואפילו רבו
 ון אותו מה איכפת לן ואיזה איסור יש ברבר ואולי
 רבלא תנאי מסתמא עושה על דעת רבו וזה אמר
 ברבו כמ"ש בסעיף הקודם .

ד' והנה לפי מה שנתבאר הא דקיי"ל דרצוני חולה שאין
 בו סכנה אומר לאינו יהודי ועושה וכן מה ביו"ט
 ראשון קיי"ל יהעסקו בו עמסין אמר בעבר בין שמל
 ומבל ובין שלא מל ומבל אלא שקיבל עליו ו' מצות
 ולדעת הרשב"א אף בלא קבל עליו שכע מצות שהרי
 מן התורה איסורים לעשות מלאכה בעד הישראל ולכן
 לענין מלאכת הישראל גם אלו דינן כישראל ואינן
 מותרים לעשות אלא במקום סכנה כישראל עצמו אך
 לדעת הרמב"ם והרמב"ן זה שלא קבל עליו ו' מצות
 מותר ונעשה על ידו צרכי חולה שאין בו סכנה ומה
 ביו"ט ראשון ורע דלענין יו"ט יש מחלוקת בעיקר איסורו
 של עבר דהבה"ג ס"ל דאיסור העבר לעשות מלאכה
 ביו"ט כמו בשבת והרמב"ן חולק עליו וס"ל דרק בשבת
 הוזהר העבר ולא ביו"ט ופולגתא זו הביא רבינו הב"י
 בספרו הגדול לקמן בס"י תקב"ז וזהו ה"א הלאה
 עכמ"ק א' ונח"מ ק"ל והמ"א סק"ה סכור זהו דעת הרמב"ם
 שהיה ח"כ והקשה על כלל הדברים אבל ה"א סק"ה כתב
 כמ"ש וד"ק :

ד' כתב המור אין העבר יוצא בחותם של מתכת לא
 שנה אם הוא בכסותו או כצוארו דכיון שהוא חשוב
 ורבו מקפיד עליו חיישינן דילמא מיפסיק ואתי לאתווי
 ואם הוא של טיט שאין רבו מקפיד עליו בצוארו מותר
 דאי מיפסיק שביק ליה וגם אין חשש שיטלו מצוארו
 וישאנו בידו דמירתת מרביה לפי שיאמר שרוצה להסיר
 עבודתו ממנו אכל בכסותו אמר רשמי יפסק ומירתת
 מרבו שהולך בכסותו בלא חותם ויפשיט כסותו ויקפלנו
 על כתפו רבוה יהיה לו איזה התנצלות למה עשה כן
 וענינו וזהו בחותם שרבו עשה לו אבל אם עשה חותם
 לעצמו בכל ענין אמר אפילו של טיט ואפילו בצוארו
 דחיישינן שיטלנו מצוארו וישאנו בידו דכיון דלאו רבו
 עשאו לו לא מירתת וע"ז סק"ג ומ"א סק"א וסק"ב
 ונחמ"ט לא ש"ך זה כלל כמ"ש בסעיף א' :

ע"ה [דיני בהמה של ישראל בשבת וכו' כ"ב סעיפים] :

להניח עליהם שום משא ואף אם אחר מניח עליה
 משא מחוייב להסיר ממנה והחויב הוא דווקא בעקירה
 והנחה דומיא דארם ולא נצטוה רק על בהמה שלו
 ולא על בהמתו של אינו יהודי והשנית יש איסור
 מחבר והיינו שהיא מעונה משא והוא מחבר אחרית
 תת

א' בהמה יש שני איסורי תורה ואחד דרבנן האיסור
 תורה הם שביית בהמתו והיינו שלא תשא שום
 משא עליה בשבת ולא תלך בקרן דכתיב למען ינוח
 שורך וחמורך ולא דווקא שור וחמור וה"ה כל מיני
 בהמת היות ועופות כשהם של ישראל אמר להבעלים

וזה נפקא לן מלא תעשה כד מלאכה אתה ובהמתך ואיזהו מלאכה שהיא ע"י שניהם הוי אומר זה מחמר ורפי קני : וזה אסור אף בכרמת אינו יהודי וכבר בארנו זה בס"י רס"ו סעיף י' ע"ש ושם בארנו למה צריך שני הרברים ע"ש והאיסור שמדרכנן הוא שלא ישתמש כבהמתו בכל בשנת והיינו לסמוך עליה וכיוצא בזה. והנה דין מחמר נתבאר שם ודין משתמש יתבאר בס"י זה ובס"י של"ט ועיקרי דיני ס"י זה הוא משבירת בהמתו שלא תשא עליה משא ונשים שוות לאנשים בשבירת בהמה כמו בכל דיני שבה ומפורש כן במשנה דס"ט כמה בהמה בפרת שכנינו של ראביע ע"ש :

ב ועיקר דבר זה צריך ביאור שהרי יש דברים שהיא מוכרת לשאת אותן כגון מפני שמירתה דכלא זה לא תשתמר כלל וממילא דרכר זה אינו בכלל משא כמו שהבנר לאדם אינו בכלל משא ויש שהיא צריכה בשביל חימום כמו החמור שמטבעו הוא קר וצריך למרדעת כרי לחממו ופשיטא שזהו כבנר לאדם וכן אם נותנים עליהם דבר לאיזה תועלת כמו על כנשים שלא ימנפו צמרן או לשמור חלבן או שלא יעלו עליהן זכרים וכיוצא באלו הרברים הויין כבנר לאדם דאף שאין זה צורך בעצם להבהמה אלא להאדם מ"מ צורך עצמה מקרי כמו כרכר שמשתמרת בו דנ"כ היא לא תחוש לכך מפני שאין בה דעת אבל אם היה לה דעת היתה הפצה בזה לכך מקרי מלבוש שלה ולאפוקי משא הוי עבודה והוי כמלאכה ועל זה אמרה תורה לא תעשה ונ"ו ולמען ינוח שורך וחמורך אבל בכל הרברים שחשבנו הוי נ"יח לנפשה כיון שיש לה מוכה מזה זהו כלל הרברים :

ג וכך אמרו חכמים כל שהוא נמידותה מותר ואם אינה משתמרת בזה הוי משוי שהרי אין לה תועלת בזה לענין שימור וכל נמידותא יתירתא הוי נ"כ משוי כיון שמשתמרת בנחותה מזה ודווקא שניכר שהוא נמידותא יתירתא אבל אם אינו ניכר כל כך אף שיכול להיות שתשתמר במעט פחות מזה מ"מ א"א לצמצם ולדקדק כל כך דכן ררך העולם ונ"י נאס רי"ו והממ"ק והמזומה וכן כל דבר שהוא לנוי כמו שהולין תכשימין לסוסים אסור דזה אינו כמלבוש דאין תכשימין לבהמה וי"א דנוי הרניל בחול מותר דזהו כמלבוש ורק נוי שאינה דנילה בו בחול אלא דמקצת אנשים עושים כן לפרקים וי"ן פ"יה אבל התום' סוגרים

דכל מין נוי אסור וכן עיקר לדינא ויראה לי דנמ לה"א אינו אלא בנוי הרנילה בו שלא בשעת מלאכה אבל בנוי שבשעת מלאכה כמו העשירים שמקשמים סוסיהם בשעה שרובבים עליהם או נוסעים בקרון פשיטא שאסור שהרי זה נוי של משא וזהו פרמי ס"י זה וכל פרק כמה בהמה כפ"ה רשבת נתיסדר על זה ע"ש :

ד לפיכך הנאקה והיא נמלא נקבה שצריכה יותר שמירה מנמל זכר יוצאה בחסם והיינו שנומלין וממא דפרזלא שהוא מבעת של ברול ונוקבין חוסמה בילדותה ומכניסו בחוטמה והיא משתמרת בו וע' דרשנו וחמרא לוכא חמור הכא ממרינה לוב כרכתיב ומוס נ"ו פום ולובים היו בעזרתך ור"ת פי' שזהו מצדים ונ"ט : ויראה לי שזהו חלק ממצרים שהרי שם בחיב כוש עצמה ומצרים ואין קצה פוט ולובים ונ"ו וא"כ לאו היינו מצרים אלא שהוא חלק מדינה והוא יותר חוק וצריך פגא דפרזלא שמכניסין לו בין ראשי הלחיים ופריסו ופגא הוא רסן שמתלכש בראשו ובלחיו ובלשון המשנה הוא פרומביא והנמל יוצא באפסר שהוא רסן של חבל (ערוך) ופרד וחמור וסוס יוצאים באפסר או ברסן אבל לא בשניהם כן כתוב בחמור וש"ע סעיף א' והקשו דהא ברסן אין היתר רק בחמרא לוכא וע"ז סק"ז ויש שמחוקו חמור מהספרים ונ"ט ומג"א סק"ט אבל באמת אין צורך בזה שהרי להדיא מצינו בב"מ נ"ו. : זה קנה חמור ובית פני ע"ש הרי שדרך סתם חמור בכך אבל באמת פי' הערוך על זה ועד פגו רצועות של מוסרה הנתונות על לחייה ועל פרתה דשם רסן כולל בין שעשוי מרצועות של חבלים או עור ובין של ברזל וחמרא לוכא דקדקה הש"ס לומר פגא דפרזלי וסתם חמור הוא פני ולא של ברזל ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צוארה ותצא בו שכן דרכה בחול ולא מקרי זה נמידותא יתירתא ומותר למלמל האפסר וליהנו עליה ואינו מוקצה כיון שצריך לזה ובלבד שלא ישען עליה ראסור להשתמש בבעלי חיים כמ"ש וכל דבר שהוא מלבוש של בהמה אין בזה מוקצה ומותר ללוכשו כמו שמותר להאכילו ולהשקותו :

ה אם קשר חבל בפי הסוס אינו משתמר בו דנשפט מפיו ולא דמי לאפסר שקשוד בראשו ואינו נשפט וכיון שאינו משתמר בו הוי משוי ולהיפך סתם חמור אסור לצאת בפרומביא שהוא רסן של ברזל והוי נמידותא יתירתא אמנם חמור שעסקיו רעים שהוא פגא וצריך יותר שמירה מותר לצאת בה וכן כל בהמה

בהמה שעסקיה רעים אע"פ שכל בנות מינה א"צ לשימור חוק מ"ם כיון שהיא צריכה מותרת לצאת בה וכל בעלי שיר כנון בלבים של ציירים וחיות קמנות שיש להן כמין אצורה סביב צוארן ומבעת קבועה בה ומכניסין בה רצועה ומושכין אותה בה מותר שיצאו בשיר הכרוך על צוארן ויכולין למשכן בהם ומיירי כנון דאיכא נמירותא בכרוכין שאם תרצה לברוח יתפיסנה בכריכה האפסר וצריך להיות הכריכה רפויה שיהא יכול להכניס היד (תוס' ל"כ. ד"ה און אבל לנוי בעלמא אמור ורש"י ז"ל פ"י שם דאפילו לנוי בעלמא כיון שכן דרכו בחול מותר ע"ש ובבר בארנו זה במעיקף נ' ונע"מ אכל הכלב שאינו של ציירין אמור לצאת במבעת שעל צוארו ויש להסתפק במקום שעושין זה סימן שהכלב יש לו בעלים דאם אין לו מבעת בצוארו סימן הוא שאין לו בעלים והורגין אותו אם מותר לצאת בו אם לא ונראה שאמור וראיה ממה שיתבאר דאין תרנגולים יוצאין בחושן דעברי למימנא שלא יחכיפו אלמא דכל שעושין לסימן הוי משא :

במרדעת הקשורה כנופו דאם אינה קשורה יש לחוש שתפול ואחי לאתויי ולקשור עליו כשבת אמור מפני שבעת הקשורה צריך לסמוך על נופו ומשתמש בבעלי חיים ולכן צריך שתהא קשורה עליו מעיש אבל שארי כל הבהמות אמורות דא"צ חימום והוה משוי ונס החמור ליתן עליו אוכף אמור אע"פ שקשור לו מע"ש ואינו מחמם דהוא רק למשא ובשבת מותר ליתן עליו מרדעת שילך בחצר שא"צ קשורה ובתנינה בעלמא לא יצטרך לסמוך על נופו וכן בעיר שיש שם עירוב מותר לצאת וכן כל הדברים שנתבאר שאמור לצאת משום משוי אינו אלא במקום שאין עירוב ובמקום עירוב מותר בכל דבר ולא עדיף מאדם כמ"ש בס"י דס"ז אבל על הסוס אמור ליתן מרדעת כלל אפילו בחצר רכיון דא"צ לכך מיחוי כמו שרוצה להמעינו משא ולהסיר מרדעת בשבת אמור בין מן החמור בין מן הסוס רכיון דאין להם צער אם לא יסירוהו הוי מירחא שלא לצורך ואוכף אמור בין ליטול ובין להניח בין בחמור ובין בסוס מבעת מירחא שלא לצורך :

ן האילים יוצאים לבובים והוא עוד שקשורה להם תחת זכרותם שלא יעלו על הנקבות כדי שלא יכחשו והרחלות יוצאות שחוות והוה להיפך שקושרין אליה שלהן כלפי מעלה כדי שיעלו עליהן הזכרים ויתעברו וילדו ויוצאות כבונות והוא שקושרין בנד סביבן כדי לשמור הצמר שיהיה נקי ועוים יוצאות צרורות והוא שקושרין ראשי דריהן ודוקא שהקשורה היא כדי שיצטמקו דריהן ולא יחלבו כדי שתהיה שמינה דאו קושרים בהירוק אבל אם הקשורה הוא כדי לשמור חלבן שלא יפול לארץ אמור דעל זה לא מיהרץ שפיר שיריאין להרץ דמזה בא הציטוק והוא רצונו שהחלב ולכן חיישינן דילמא נפיל ואחי לאתויי ואין לשאול דאיך אפשר ששני ההפכים תחשב לצרכיהם דודאי כן הוא ריש עוים שהם שמנות במבעת מותרת שתחלב והבחושות מותרת שלא תחלב ועוד כיון דהם קנין האדם כל מה שהאדם רוצה לטובתו נחשב אצלן כמלבוש ודוקא כשהענין נונע בעצם נוף הבעל חי אבל במה שעושין לסימן הוי משוי כמ"ש :

ין ובעת שהקור גדול ויש צער לסוס מפני הצינה דינו כמו חמור וס"ו מק"ל וכן בימות החמה שהזנבונים נושכים אותו מותר ליתן עליו איזה דבר למנוע נשיכת הזנבונים (נס) ואוכף שעל נבי החמור שבא מן הדרך ונתייגע וצריך להסירו לצננו לא יפלו בידו דאע"ג שיש לו קצת צער מחימום המשא של האוכף שעליו מ"ם מאליו יצמנן כשינוח וכשירצה שיפול מעליו מתיר החבל מהחתיו דבזה א"צ לסמוך עליו ומליכו ומביאו בחצר והוא נופל מאליו :

מן אין תולין לחמור מרסקל בצוארו ליתן מאכלו בתוכו שיאכל משם רכיון שיכול לאכול בלא זה הוי מירחא שלא לצורך ועוד שמא יבא לסמוך עליו (נס מק"ל) אבל ענלים ומייחים והם חמורים הרכים שצוארן קמן ומצטערין לאכול על נבי קרקע מותר לתלות עליהן כלי קמנה עם המאכל שיאכלו ממנה וחשש סמיכה אין בהן כי נוח לתלות עליהן והוה בחצר אבל לא ילכו בו לרה"ד רמשוי הוא ולפ"ז אצלינו יש שתולים שק עם ש"ש לסוס על צוארו שיאכל ואינו נכון שהרי יכול לאכול מן האבוס או משאר כלי :

ו לא יצא הסוס בונב שועל שתולין בין עינוי שלא השלום בו עין הרע ולא בזהרית שעושין לנוי לסוס

ן החמור במבעו קר וצריך חימום כדאמרי אינשי חמרא אפילו בתקופת תמוז קריא ליה ולכן נושא עליו חמיר מרדעת והוא כעין אוכף קמן ויוצא הוא

בונבו לבר חיישינן שתפול ואתי לאתויי ולא תצא שום בהמה לא עקוד ולא רגלי ועקוד פירושו שקישר ירו אחת עם רגלו ורגלו היינו שקישר אחת מרגליה כלפי מעלה שלא תלך אלא על שלשה רגלים והאיסור הוא דהנה למה עושין כן כרי שלא תכרח ונמירותא יתירתא היא דא"צ שמירה כו' :

וְגַם וְלֹא יִקְשׁוּר נִמְלִים זֶה אַחֵר זֶה וְהוּא תִּיפֵס כֹּאפֶסֶר הַרְאֵשׁוֹן וְכוּלָם נִמְשָׁכִים עַל יְרוֹ מִשׁוּם דְּמִיחוּי כְּמִלְיָכָם לְמַכּוּר וְנִמְ' ג'ד. אַבְל אִם תִּיפֵס כְּמֵה אֶפְסְרֵי נִמְלִים בִּידוֹ מוֹתֵר וְיֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר נִם בּוֹה מִשׁוּם רִנָּם בְּכַהֲנֵי מִיחוּי כְּמִלְיָכָם לְמַכּוּר וְאִינוּ מוֹתֵר אֲלֵא לְהוֹצִיא בְּהֵמָה אַחַת לְבָרָה וְהוּא מוֹשְׁכָה כְּחַבֵּל וְאֶפִּילוּ הַפּוֹצִיא בְּהֵמָה אַחַת וּמוֹשְׁכָה בְּחַבֵּל צָרִיךְ לִיזְהַר שְׁלֹא יוֹצֵא רֹאשׁ הַחַבֵּל מִפֶּחַ מִתַּחַת יְרוֹ דְּבוֹה יִתְרָא כְּאֵלוֹ נוֹשֵׂא הַחַבֵּל לְבָדָה וְשְׂאִינָה מֵאֶפְסֶר הַבְּהֵמָה וְנִם לֹא יִנְיֹחַ הַרְבֵּה מִן הַחַבֵּל בֵּין יְרוֹ לְהַבְּהֵמָה כְּאֹפֶן שְׁלֹא יִכְבֵּד עַד שְׁלֹא יִנְיַע בְּמִפְחַ הַסְּמוּךְ לְאָרֶץ רֹאם תִּנְיַע לְשֵׁם מִיחוּי נִכְּ שֶׁהַחַבֵּל הוּא בְּפִיעַ וְלֹא מֵהַקְּשׁוּרָה בְּהַבְּהֵמָה וְאִם הַחַבֵּל אַרְוֹךְ יִכְרוּךְ אוֹהֵה סָכִיב צוֹאֵרָה וְיִנְיֹחַ רְפוּי בֵּין הַחַבֵּל לְצוֹאֵר וְכִמְ"שׁ בְּסַעֲפָה ה' :

יך ואין המור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו מע"ש והמעס מבואר בסעיף ו' ולא בונג אע"פ שהוא פקוק כמ"ש בסעיף י"א ולא בסולם שבצוארו והן לוחות שקושרים סביב צוארו שלא יחכך מכתו ולא דמי לאנג שעל המכה שנתבאר שם דמו"ז משום דחשובין הן וחיישינן רילמא תתפרד הקשורה ויפלו ואתי לאתויי (נ"ז ג'ד) ולא ברצועה שברגלו והוא כמין סבעת עבה שעושים מקש וקושרים ברגלי הבהמה שפסיעותיה קצרות ומכה רגליה וזו בון ועושים לה זה להנן שלא תכה זו בון או כשנכקע פרסותיה קושרין אותה ברצועה כדי שתחלים ותחזור לכמות שהיתה ומעם או מפני חששא דנפיל ואתי לאתויי או מפני שאין צורך בזה והוי כמשיי ואין התרנגולים יוצאין בחוסין שקושרין ברגליהן לסימן דזהו משיי כמ"ש ולא ברצועה שקושרים ברגליהם כדי שלא ישכרו הכלים רלהם עצמן אין צורך בזה והוי משיי אבל אם הוא כדי שלא תכרח מותר דזה הוי צורכה ואין האילים יוצאין בענלה שתחת האליה שלהן שעושים להם כן כדי שלא תהא האליה נגדרת בארץ ומפרש בירושלמי מעם האיסור מפני שהענלה חופר בקרקע ע"ש ואין

העדים

לסום ולא עוים בכים שכרדיהם שקושרים אותן שלא יסרטו רדיהן בקוצין ולא אבין הלא צורך נדוד הוא להם ובאמת ברמב"ם פ"כ לא נמצא דין זה ונס בנב' נ"ג: לא נזכר זה לענין איסור אלא שאמרו מעשה בעוים בית אנטוכיא שהיו רדיהן נסין ועשו להן כיוסין כרי שלא יסרטו רדיהן ע"ש ומהרמב"ם שם ראייה להיפך שהרי כתב כרין י"ב שיוצאין הוכרים בעור הקשור על לביהן כדי שלא יפלו עליהם זאבים והוה בנב' שם וא"כ מה כין וז"ל והמור והש"ע סעיף י"א שהביאו דין זה לא הביאו הך דינא והרמב"ם ונ"ל דהמור והש"ע רס"ל רככהמה כרי להנצל מנוק הוי משיי כמו בארם כאצולי מינוף רהוי משיי אם אינו מלבוש נמוך כמ"ש בס"י ש"א סעיף ס"ה ע"ש ולכן פסקו זה לאיסור ולא פסקו כמין דאמר בנב' שם דמותר בעור הקשור וכו' ופסקו באינך אמוראי ומכרי דפליגי והרמב"ם סבר דלא פליגי כמ"ש המגיר משנה שם ותמיהני על המפרשים שלא העירו בזה כלל : י"א ועור כזבו שלא תצא פרה בחסום שבפיה שחוסמים פיה שלא תרעה בשדות אחרים ולא כל בהמה בסגולים שכרגליה שלא תנגף ולא מצאתי ברמב"ם הך רלא תצא פרה בחסום שבפיה ע"ש ובטעמא דסגול י"ל דילמא נפיל ואתי לאתויי דאל"כ למה תיאמר אכל יוצאה בהמה כאמר שעל נבי מכה ובקשקשים שעל נבי השכר והם לוחות שקושרים להם סביב העצם הנשבר ובשליא שיצאתה מקצתה ותלויה בה ופוקק זוג שכצוארה ומטייל בה בחצר אבל לא תצא בו ליה"ד אע"פ שהוא פקוק בין אם הוא בצוארה בין אם הוא בכסותה והמעס משום דמיחווי כמו שמו"ל לשוב למוכרה ואם אינו קשור בה הוי נ"כ אמור משום משמיע קול אם הוא רמי קצת לקול כלי שיר ואפילו בלא"ה כיון דמקשקש ומשמיע קול אפילו בחצר מיחווי למוליכה בשוק למכור ונס סק"ה ולא תצא בחותם בין שהוא כצוארה בין שהוא בכסותה דהחותם הוא לסימן וזה אמור בבהמה כמו שיתבאר בחוסין שבתרנגולת וכמ"ש בסעיף ה' ועור דילמא מיפסיק ואתי לאתויי :

יך אין הנמל יוצא במסומלת והוא כמין כר קמן שנותנין תחת ונבו אפילו הוא קשורה לו בונבו אא"כ היתה קשורה לו בונבו ובחוסותו או בשלייתו דכיון דקשורה בשניהם לא נפלה (נ"ז ג'ד) אבל

העוים ויצאות בעץ ידוע שנותנים בחוסמיהן כדי שיתעטשו ויפלו התולעים שבראשיהם דשמא תפול העץ מחוטמה ואתי לאתויי ולא הענל בעול קמן שנותנים על צוארה דמשוי הוא ולא בומם שמניחים בחוטמו של ענג כדי שלא יינק דזה א"א לחשוב כצורכה שהרי זהו צער לה ולכן הוי משוי ולא פרה בעור שנותנים על דדיה כדי שהשרצים לא יינקו ממנה משום דקושרים שלא בחוקה וחיישין דילמא נפיל ואתי לאתויי ולא ברצועה שבין קרניה בין אם הוא לשימור אסור מטעם דהיא א"צ לשימור כזה והוי נמירותא ויתרתא ובין אם הוא לנוי דאין הכשיט לבהמה וכן לא תצא פרה או שור בחבל שבצוארה מטעם זה דא"צ שימור והוי נמירותא ויתרתא אם לא שעסקיה רעים וצריכה לשימור זה אבל ענינים מותרים לפי שהם מורדים כקל וצריכים שימור ואפילו החבל כרוך סביב צוארן מותר בשיש ריח בין חבל לצואר שיכול להכניס כה היד והבהמה יוצאה בקמיע המומחה לבהמה אבל לא תצא בקמיע המומחה לאדם רמומחה לאדם לא הוי מומחה לבהמה דאדם אית ליה מלא (גמ'):

מן כלל גדול הוא דכל מה שאסרו חכמים בבהמה משום משוי מותרת כחצר ואפילו בכרמלית ומג"א סק"ז ויש מי שאוסר בכרמלית ומ"ט סק"ז וכן משמע בסמ"ג שכתב דזוג אסור בכרמלית (ס) ולא ראייה היא דכזוג י"ל הטעם משום דמיחוי במוליך למכור וזה ודאי אסור אפילו בכרמלית ולהדיא כתב הסמ"ג טעם זה ע"ש והגם שכתב ועוד משום משוי ע"ש זה קאי ארה"ר ואדרבא בשאריו דברים כתב הסמ"ג להדיא לרה"ר ע"ש ולכן נראה עיקר כדיעה ראשונה אמנם במקום שהטעם דילמא נפיל ואתי לאתויי י"ל דגם בכרמלית אסור (מג"א ס) וברב"ר שהטעם משום דמיחוי במוליך למכור פשיטא דאסור אפילו במבוי המעורבת והרי גם ביר"ט אסור זה ר"כא איסור הוצאה כמ"ש בס"י תקכ"ב (ס):

מן אין רוכבין על נבי בהמה ולא נתלים עליה ואפילו בצדה אסור להשתמש ראסור להשתמש בבעלי חיים בשבת ויר"ט וזהו מן השבותין ודע דהך דאין רוכבין היא משנה בכיצה (ל"ז:) ומפרש בגמ' הטעם שמא יחתוך ומורה ופירש"י להכותה והרי"ף והרמב"ם בפכ"א פירשו להנהיגה ולמה לא אמרו משום משתמש בבעלי חיים משום רגם עיקר איסור

דמשתמש בבע"ח הוא מטעם זה שמא יחתוך ומורה ומ"ט עירוכין מ"ג. ס"ה הלכה וברושלמי אומר הטעם משום שביתת בהמה ופירש רבינו הב"י בספרו הגדול דאע"ג דחי נושא א"ע וליכא שכיתת בהמתו מ"מ כיון דהיא מצטערת בכך אסור רבזה ליכא אצלה שביתה ע"ש ופ"ז י"ל דחרא טעמא הוא הירושלמי והבבלי לפירש"י שפ"י שמא יחתוך ומורה להכותה בלומר ויש שגו איסורים איסור דחיתוך ומורה ואיסור מה שתצטער מהמכות ולע"ד נראה דכוונת הירושלמי כפי' הרי"ף והרמב"ם שמא יחתוך ומורה להנהיגה וכוז ודאי יעביר על שביתת בהמתו כשינהיגה באיזה מטא והירושלמי שאומר משום שביתת בהמתו הכוונה שיוכל לבא לידי שביתת בהמתו וטעמ"ט לשל כפי' רמ"ז סוף ע"ז:

וין כבר נתבאר במע"ף הקודם דאפילו בצדה אסור להשתמש אבל צדי צדדים מותר כנון שרבר אחר מונח על צדה והוא משתמש בו מותר דלא נזרו על צדי צדדים וסוס המושך בקרון קרוי הקרון צדדים רבולא מעשה הקרון אחת היא והבהמה מושכת בו בהקרון והיושב בקרון הוה משתמש בצדדי הבהמה ועוד יותר מזה שמשמש בהכהמה ע"י דבר אחר והיינו ע"י הקרון והיושב בקרון כאלו יושב על צדדי הבהמה עצמה דמה לי אם הבהמה מושכת את האדם ע"י רכובה או ע"י הקרון ואדרבה ע"י הקרון חסור יותר שהרי על ירי האדם היא מושכת גם את הקרון דבו לא שייך חי נושא א"ע ולפ"ז חייב סן התורה הנומע בקרון ואפילו הסוס והקרון של אינו יהודי והוא מנהיגו והישראל יושב בהקרון הוה כרוכב ומשתמש בכעלי חיים וזהו שכתב רבינו הרמ"א בסעיף י"ח וז"ל ואסור לישוב על קרון שהאין יהודי מנהיגו בשבת משום שמשמש בבהמה גם שמא יחתוך ומורה עכ"ל כלומר דיש איסור משתמש בבהמה עצמה ומקרי צדדין ואולי גם יותר מצדדין מטעם שבארנו ועוד כיון דעיקר טעם האיסור היה שמא יחתוך ומורה וגם היושב בקרון יש חשש זה שמתוך שירצה שירויץ מהר יחתוך ומורה או יטול דבר אחר ויבנו ייעשה כמה איסורים כמ"ש ובחזון להחוס נתוסף בזה גם איסור תחומין כללו של דבר היושב בקרון עושה איסורים הרבה ואפילו לדחוף הקרון בעור הסוס אסור בו אסור (מג"א סק"י ולמ"ט נתברר הכל לאיסור ודו"ק):

וכתב

יין וכתב הרמב"ם בפ"א דין פ' אין רוכבין על גבי בהמה בשבת וכו' ולא יעלה מבעוד יום לישב עליה בשבת עלה באילן בשבת בשונג מותר לירד במיור אסור לירד (אשרי מחמתנו דרך ירידתו) ובבהמה אפילו במיור ירד משום צער בע"ח וכן פירשין הסוסי מעל הבהמה בשבת משום צער בע"ח כיצד היתה בהמתו מעונה שליף של הבואה מכנים ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו היה כאן הדרך בשבת ובהמתו מעונה כשיגיע לחצר החצונה נופל את הכלים הנטלים בשבת וכו' וכבר נתבאר זה בס' רס"ו ע"ש ואפילו המשא הוא מוקצה התירו משום צער בע"ח (עמ"ל סק"ט) :

יבן בהמה שנפלה לאמה רמים אם המים עמוקים שמפני כך אין יכול לפרנסה במקומה דאלו יכול לפרנסה במקומה נותנים לה שם לאכול ותעמוד עד מוצ"ש וימשכיה משם אבל בשבת אסור להמשיכה אף שיש צער בע"ח דאין לרמות נזירה חכמים ולי' (ע"ש סק"ל) ופשוט הוא דמותר לומר לאינו יהודי להעלותה משום צער בע"ח (ע"ש) אמנם אם ליכא כאן אינו יהודי וגם אין לה פרנסה במקומה ותוכל למהות תתירו חכמים להביא אפילו כרים וכסתות ומנבחה גדלה ונתן הרגל עליהם וכן הרגל השני והג' והד' כדי להגביהה ואם עלתה עלתה ואע"פ שמכבול כלי מדיכנו לשעה ואולי לא תעלה ויהיה הביטול לכל השבת מ"מ התירו משום צער בע"ח אבל לא להעלותה ביודים ממש ועוד נתבאר דיני בהמה בס' רס"ו ועוד יתבאר בס' שב"ר ובס' שלי"ב ודיני קירוד בבהמה יתבאר בס' תקכ"ג לענין יו"ט וה"ה לשבת ע"ש וע"ל סק"ת וי"ש ;

ד ומותר לומר לאינו יהודי לחלוב בהמתו בשבת דאע"ג דחולב חייב משום מפרק ואמירה לא"י שבות מ"מ משום צער בע"ח דבהמה כשעטיניה מליאים חלב ואין חורבין אותה יש לה צער גדול לפיכך התירו לומר לא"י לחולבה ופשוט הוא דהחלב אסור כל השבת משום מוקצה ונולד וי"א עוד דכיון דכל ההיתר הוא משום צער בע"ח צריך לקנותו בדבר מועט מן הא"י שלא יהא נראה כחולב לצורך ישראל וירוע עתה שנותנין להן דבר מה בער מה שחולבין ולכן גם לדיעה זו אנו יוצאין וי"א דשפחות שהן לשנה א"צ לזה כלל (נ"ח) וס"ו סק"ג) משום דאינה ודאי אדעתא דנפשייהו עבדי שעליהן לעשות

ואת וי"א דאררבה שפחה נריעו מפי שהן ויודי על דעת הבעלים עושות וכמ"ש בס' רנ"ד ומ"א סק"ג) ועוד דבניהו של ישראל הא אין שום היתר לעשות מלאכה כמ"ש בס' רנ"ג (ע"ש) ומ"מ העולם נהגו היתר בדרך (ע"ש) ונ"ל דהר"ן עמהם דזה אינו דומה לכל המלאכות דהכל יודעים שאין ישראל משהמש כהחלב בשבת ואין סע"ע להישראל טובה מזה כי היה חולבה כמ"ש וחלובה הוי רק משום צער בע"ח וזה נלוי אפילו פאינס יהודים ואם אין שפחה ככיתו טוב להעמיד אינה יהודית תמידית שהכא לחלוב בשבת שלא יצטרכו לומר לה בכל שגה וכן המנהג אצלנו ואיך נותנין מאכל לבהמה בשבת יתבאר בס' שב"ר ונ"ח ומ"ש המג"א בסק"ג דמותר לומר לא"י להמרות חמות ע"ש חלויט טהנין איסור כהלעטה כמ"ש ב"ד ס' נ"ג ומ"ש כדתי חלב יתנאל כתי' ע"ך ע"ש) :

כא כתב רבינו הב"י בסעף כ"א נביגות שעושות השפחות מעצמן מחלב של ישראל מותר כיון שאינו אומר להם שיעשו עכ"ל כלומר דוודוי אם יודע שעושות מחוייב למחות כהם אלא שמיידי שעשו מעצמן ומקור דהין הוא מהנהמ"י פ"ה אית ז' ואיהו ס"ל דאם צוה הישראל לכותי לעשות לו מלאכה בשבת אסור הישראל באוהה סלאכה לעולם משום קנס כדעת רבינו ירוחם שהביא בספרו הגדול בס' ש"ז וקס"ל דהנביגות מותרות כיון שמעצמן עשו וכאמת לפי מה שפסק רבינו הב"י לקמן ס' ש"ז סעף ק' דאפילו אם הישראל צוה לו לעשות מלאכה בשבת אינו אסור אלא ככדי שיעשו ע"ש אך למיתר דין זה אכל מ"מ כוונתו כמ"ש ונ"ח קוסית המג"א סק"ח) :

כב מי שיש לו משרת אינו יהודי וכשמסקה לו בהמתו ומוליכה להשקותה רוכב עליה א"צ למחות בו כיון שהחי נושא א"ע ואין בזה איבוד הורה ואע"ג דמדרכנן אסור לא נודו בשבית זה בבהמה שיהא הישראל מחוייב למנועו והרי אין הישראל עושה כלום לא בריבוד ולא במעשה אלא שידוע שהא"י עושה טבות בבהמתו ולא מצינו שבוה צריך למנועו אבל אם נותן עליה כנדיו או שאר משא צריך למנועו שיש בזה איסור תורה אב"ל באוכף ליכא קפידא רבמ"ל לנבי הבהמה ומייכה) ואם נשאר על הבהמה איזה רבר סע"ש מחוייבים הבערים לכונעה שלא תלך בן בשבת דהר"ד (מג"א סק"ג) וי"א סק"ג) ורק כשהולכת חוץ לתחום א"צ למנועה וי"א ע"ש ומותר

כמ"ש בס"י רמ"ז אבל זה הידועה למה יעשה כיון שאינו נהנה מזה וכ"ש שאין לחוש שהרועה יוציא אותם חוץ לתחום דתחומין דרבנן ואף גם חוץ לייב מיל לבמה פוסקים היה דרבנן ואפילו אי היה דאורייתא לא חיישינן שיוציאם כל כך רחוק אבל אסור לומר להרועה שיוציאה חוץ לתחום ומי ששולח שוורים למקום רחוק ע"י אינם יהודים ע"פ קציעה ישלחו בע"ש דבשבת אסור במש"ב בס"י רנ"ב (כ"ל ועמ"ל סק"ח) :

ומותר למסור סוס או פרד או חמור לרועה אינו יהודי ואע"פ שהוא משהמש בהם בשבת אין בכך כלום כיון דשלא מדעת ישראל הוא עושה ואינו ממתין שכירות ממנו ואם רוארו משתמש בה בשבת מוחה בידו וממילא שלא ישתמש בהם ולמה לו לעשות דבר שאין לו ריוח מזה ולכן כשדאה אותו משתמש מקרה הוא ולא יעשה כן בתמידות ולכן אין בזה כלום משא"כ המשכיר או המשאל לאינו יהודי אפילו מתנה עמו שלא לעשות בשבת אינו מועיל דודאי יעשה

ש"ו [באיזה חפצים מותר לדבר בשבת ובאיזה אסור וכו' כ"ה סעיפים]:

אפילו להמציא חפצין אסור כלומר שיעשה עתה דבר המותר לנמרי שאין בו לא מלאכה ולא שבות אלא היתר נמור דק שכזה ימציא לו המלאכה שאסור לעשותה בשבת משום מלאכה או משום שבות זה ג"כ אסור ואע"ג שאין זה אלא הרהור כמוכן והרהור מותר אך באמת פירשו חז"ל בעירובין (ל"ט.) דמידי דלא מינכרא שכוונתו משום רבר שאסור בשבת באמת מותר אבל מידי דמינכרא הוי כדבור ואסור: כיצד כגון שהולך בשדה לראות מה היא צדיכה מעידור וניכוש וכיוצא בהם או שהולך בהפאבריק שלו להתבונן מה היא צדיכה שהכל מבינים שמחשב בלבו ברבר העסק וכן כומניהם שהיו המרחצאות תיכף אחר שער העיר והוא עומד על פתח שער העיר עד חשיכה שהכל רואים שכוונתו לילך למרחץ כשתחשך וכן שנינו כמשנה (ק"ג.) אין מחשיכון על התחום לשכור לו פועלים כלומר שעומד בסוף התחום עד חשיכה והכל רואים שכיון שעומד בסוף התחום מסתמא בוונתו לדבר האסור בשבת ומחשיך על התחום כדי שתיכף כשתחשך יצא חוץ לתחום וישכור שם פועלים או ענין אחר האסור בשבת אבל בתוך התחום מותר שאין אדם מרגיש בזה והוי בהרהור (תוס' ס"ד ד"ה ואין ודברי המג"א בס"י ס"ו סק"ג סתם דגמתיך על התחום אכ"ר אף בלא מינכרא ודוחה דברי המ"מ והש"ע פ"ט דברי תוס' ס"ד תמוה מאלד שהרי גם תוס' כוונתם כן וכן השיג עליו הא"ר כסק"ב ועוד דלדבריו למה מותר להשיך להביא כדמתי כיון דגם בלתי טכר אסור ולפמ"ס א"ס וד"ק):

ד' אבל מחשיך הוא על התחום להביא בהמתו לפי שדבר זה היה ביכולת להיות גם בהיתר שאם היו שם כורגנין כל אחד בתוך ע' אמה ושירים היה נחשב בתרומ

א' כתיב אם תשיב משבת דגלך עשות חפצין כיום קדשי וכו' וכברתי מעשות דרכיך מצא חפצך דבר דבר (נע"י) י"ח הרי שאסור לעשות בשבת דבר עסק ומסחר אף שאין בזה אב מלאכה והוי חפצין כלומר חפצי חול והנהרנו על העשייה וגם על הדיבור בהם ודיני דיבור יתבאר בס"י ש"ו ודרשו חז"ל (ק"ג.) דדיבור אסור הרהור מותר דמותר להרהר בעסקיו בלבו ומ"ס משום עונג שבת מצוה שלא יחשב בהם כלל ויהא בעיניו כאלו כל מלאכתו עשויה ולא התירו חכמים הרהור אלא כשאין לו מדרת הלב ודאנה בהרהור כגון שעסקיו הולכין בטוב בהצלחה ובלא פיזור הנפש אבל כשיש לו ע"י הרהור דאנה ומדרת הלב אסור שהרי אין לך ביטול עונג שבת גדול מזה ואיתא במכילתא ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך שתהא כל מלאכתך בעיניך עשוי בהגיע שבת קדש שהרי אין אדם יכול לעשות כל מלאכתו בשבוע אחר אלא יראה אדם בכל שבת כאלו מלאכתו עשויה ואין לך עונג גדול מזה (טור) וכן אנו אומרים בתפלה מנחת שלום ושלוה והשקט ובטח מניחה שלימה שאתה דוצה בה ובכרדמ"ז אנו אומרים שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתנו (כ"י נסס הר"י) והשכר מזה גדול מאד ואף גם בעוה"ז משתלם לו בפרנסתו כמו דשנינו שם כברייתא מעשה בחמיד אחד שנפרצה לו פרצה בתוך שדרו ונמלך עליה לנודדה וזכר ששבת הוא ונמנע ולא נדרה וגם כחול וקיים א"ע ככיל שקראי נה כסנת) ונעשה לו גם ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו ע"ש :

ב' ומהו זה דכתיב מצא חפצך הלא כבר כתיב עשות חפצין ומהו זה לשון מצא אלא דה"פ

בתחום וכן מותר להחשיך על התחום להביא משם פירות תלושין שאינם מוקצין מפני שיש בהם צד היתר אם היה משם מחיצות עד ביתו אבל פירות המחוברין או מוקצין אסורין שבהם לא משכחת דיתר גמ' גמ' וכן אסור להחשיך על התחום להביא משם בהמה קטנה שאינה יכולה לילך ברגליה וצריך לישא אותה על כתפו שאין בזה צד היתר בשבת רבעלי חיים וזה מוקצה ואסורים במלסול אבל מותר להחשיך כדי לשמור הבהמה הקטנה והפירות המחוברים שהרי השמירה מותר בשבת נ"ב ונמצא שמחשיך על דבר המותר ואם הלך בשביל שמירה ואח"כ נמלך להביא נ"ב מותר ואג"ו ונתוך התחום מותר הכל כיון שאין אדם מרגיש בזה כמ"ש בסעיף הקודם וזה שכתב רבינו הרמ"א בסעיף א' דה"ה דאסור לטייל למצא סוס או ספינה או קרון לצאת בו עכ"ל מיירי כגון דמינכרא מילתא שמטייל בשביל כך וגמ"א סק"ג או דכוונתו על התחום וזכ"מ דעל ענין זה קאי ע"ש :

ק' אמנם יש להבין דכיון שאמרנו רבסוף התחום אסור אף שאין יודעים על מה מחשיך אלא רבסוף ההחיים יאסרו דמסממא הוא על דבר האסור כמ"ש בסעיף ג' א"כ מאי מהני מה שמחשיך לדבר המותר והא אכתי יחשדוהו שמחשיך לדבר האסור אמנם הדג"ר פשוט דבשמחשיך על דבר המותר הרי יראו אח"כ שבתנם חשדוהו ועוד רבעיקר הרבר א"א לאסור בכה"ג דמקמא מאי אסרינן בשיחשדוהו ומה איכפת לן אלא רביון דריבור אסור והרהור מותר א"כ בשיחשדוהו יצא מכלל הרהור ובא לכלל ריבור מפני שניכר על מה עושה בן כמ"ש בסעיף ב' אבל בשמחשיך לדבר המותר מה לנו אם יחשדוהו הרי אצלו אין כאן לא ריבור ולא הרהור ונגלע"ו :

ך היתה בהמתו עומרת חוץ לתחום קורא לה והיא באה ואע"פ שע"י קריאתה יוצאת חוץ לתחום שלה כגון שהתחמה היתה תחום אחר משל בעלים כגון שמסרה לדועה קורם השבת כמו שיתבאר בס' שצ"ז ס"ס מותר לקרא אותה ראין אדם מוהר על תחום בהמתו אבל אסור להביאה כירה אם היא חוץ לתחום שלה גמ' גמ' : ואפילו עומרת חוץ לתחום שלו קורא לה ולא חיישינן שימשך אחר בהמתו ויצא חוץ לתחום דכיון דהוי רבנן לית לן למיחש כמו בס' ש"ן בעומד ברה"י או ברה"ר ושותה בכרמלית דלא חיישינן שיביא הכלי אצלו וה"נ כן הוא :

ז דרשו חז"ל מהא דכתיב סמצא חפצך ודבר דבר דחפצך אסורין אבל חפצי שמים מותרים והיינו להמציא חפצי שמים כמו החשכה על התחום וכיוצא בזה כמו שיתבאר ויש בזה שאלה דא"כ נדרוש נ"ב עשות חפצך ולא חפצי שמים ויהא מותר לעשות שבות בחפצי שמים אמנם ביאור הענין כן הוא וראי כשאסרה התורה מלאכה בשבת אסרה אפילו בחפצי שמים אם לא בפקוח נפש שהרי כתיב לא תעשה כל מלאכה ולא חילקה בין מלאכת הרויט למלאכת שמים ולכן בקרבנות הוצרכה ההירה להתיר בפירוש הקשרת האיברים של קרבן תמיד של בין הערבים רע"ש כשמשה בהן האור מקרא ולא תכעדו אש בכל משבתיכם רבמשכתיכם אי אתה סבעיר אבל אתה סבעיר לאיברין ופרדים של ע"ש כראיתא ספ"ק דשבת ע"ש ומטילא כשנאסרו שבותים לכל נאסרו אפילו לדבר מצוה לבר במקדש ראין שבות במקדש וגם זה לא בכל השבותים ותוס' עירובין ק"כ : ל"ה והענין ע"ש ולכן הא דכתיב עשות חפצך גם חפצי שמים בכלל אך כבאן דכתיב סמצא חפצך ודבר דבר וכשם שזכר דבר אינו בריבורי שמים שהרי אררבא מצוה בשבת לדבר בריבורי שמים כמו כן סמצא חפצך אינו בחפצי שמים :

ח ולפיכך מותר להחשיך על התחום כדי לעשות צרכי כלה או צרכי המת או שאר צורך של דבר מצוה כגון להביא להכלה צרכיה ולהמת ארון ותכריכים וכל כיוצא בזה ויכול גם לומר לחבירו שיחשיך כדי שיביא לו רביון שמותר בעצמו לעשות כ"ש שיכול לומר לחבירו שיעשה זה וגם יכול לומר לו לך למקום פלוני לסתור לקנות זה ואם לא הסצא במקום פלוני תלך למקום פלוני ואם לא הסצא כמנה תקח כמאתים ובדבר שלא יזכיר לו מכוס סקח קצוב כלומר שלא יאמר לו שלא תוסף על כך וכך סעות דוהו מסש כסקח ומסכר ועשות חפצי שמים לא הותרה ורק סמצא הותרה וכל שאינו קיצב סקח קצוב הוי הכל בכלל סמצא וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ג' דאם א"א לו א"כ יזכיר לו מכוס סקח מותר בכל ענין דהא צרכי מצוה היא ויש אוסרים בכל ענין וכן עיקר עכ"ל דהמתיר סובר דכיון דאין בזה סקח מסש הוי הכל בכלל סמצא כלומר להמציא בער הסקח והיש אוסרים סיכורים דסקח קצוב הוה בכלל עשות חפצך דאסור כמ"ש וכ"ש שאסור לומר לבי שלוקח מסש הרבר

מיתר אפילו לחשוב לכל יום ורק בריח אסור לחשוב
ליום וס' וכן הוא בכתובות בעניינא דמורת גוף ס"ד . ההגה
בן הספד לסויתא ע"ש :

יא ובין שנתבאר הגם דבר מצוה אסור שבר שבת
לפיכך אסור לשכור חוגים להתפלל בשבת וליתן
להם כעד זה כך וכך א"כ שוכרים אותם לשבוע
או לחדש או לשנה ואף דעיקר הכוונה הוא לשם
שבת כידוע מ"מ השבירות הוא לשבוע כמנהג
החונים שנוטלים שבירות לשבוע האמנם והו אצלינו
מעשים בכל יום שהחונים העוברים ושבים מהפלים
בשבת ונוטלין בעד זה שבר כפי מה שמשתווים עמו
הגבאים ולפ"ו איסור גמור הוא וגם בשנותנים לו שבר
שבוע יש מי שאומר שצריך להתפלל בכל יום ומג"א
סק"ט ואין המנהג אצלינו בן אך י"ל שמפני שמתחייבים
לידך לברית מילה וחתונה מותר אך כפי הידוע
עיקר השבירות הוא בשביל תפלות שבת ויר"ט וד"ה
ויה"ב ולפ"ו הוי שבר שבת וצ"ע :

יב וז"ל רבינו הבי"ו בסעיף ה' אסור להשכיר חונים
דהתפלל בשבת יש מי שמתיר עב"ד והנה הטור
לקמן סי' תקפ"ה פסק לאיסור והביא ראיה מהך
דהשוכר את הפועל שהכאנו בסעיף מ' ורבינו הבי"ו
שם בסעיף ה' כתב הגוסל שבר וכו' אינו רואה סימן
ברכה ע"ש ואע"ג דבבאן נראה שמוכר כדעיה ראשונה
שהשנייה כותב בשם יש מי שמתיר כדרכו מ"מ
נראה דמפני שראה שמנהג העולם בן לא סתם שם
לאיסור והמתיר הביא ראיה מהך דפסחים וז"ל דר'
ברכות אין בהם סימן ברכה ואחת מהן שבר
מתורגמנים שעומדים לפני החכם בשבתות ומשמיעים
לרבים ע"ש שאומר הפעם דמיהו כשבר שבת אלמא
דאיסורא ליבא אלא שאינו רואה סימן ברכה ויש מי
שאומר הפרש משום דבשם כהשוכר את הפועל אין
תלוי המצוה בשבת אכל כמתורגמנים ובחונים תלוי
רק בשבת ופ"ו סס סק"ו ואינו מוכן דאדרכא כיון
דמיוחד לשבת הוי יותר איסור ושני הדיעות הם
במדרכי בתובות ספ"ה והמתיר אומר שם הפעם כיון
דרבר מצוה הוא וז"ל המג"א נסק"ו ואינו מוכן דאמו
השוכר את הפועל לשמירת הפרה ארומה לאו דבר
מצוה הוא ונראה רהבי קאמרי דבין רמזיה וז' בהכרח
לעשותה בשבת כמו המתורגמנין וחונים ואין מי
שרוצה לעשותה כחנם לפיכך בהכרח לשלם להם
ואינהו באמת לא טוב עושים ולפיכך אינם רואים סימן
ברכה

הכר לקחתו ממך כשמנה דינרים תן לי עוד בשני
דינרים ואהיה חייב לך עשרה דוראי גבור דוהו כמקח
ממש וז"ל דגיה הכל מודים שאסור אע"ג שמסור לטון
הרמ"א לא משמע בן ע"ש ודו"ק :

יג דבר ידוע שאסור לישול שבר שבת אפילו ברבר
שמותר לעשות בשבת כגון שבר שמירה א"כ
בהבלעת שאר הימים כגון שנוטל בעד שבוע אי חדש
שנבלע יום השבת כתוך שארי הימים וגם אפילו
בשמירת דבר מצוה בן הוא ולא אמרינן בזה חפצי
שמים מותרין וזהו ששנינו ונ"מ יח"א. השוכר את
הפועל לשמור את הפרה לשמור את התנוק לשמור
את הורעים כלומר גובר של הקדש ששכר את הפועל
לשמור את הפרה ארומה או התנוקות שמכניס לזה
או הורעים של העומר אין נותנים לו שבר שבת
לפיכך אין אחריות שבת עליו היה שכיר שבת שכיר
חדש שכיר שנה שכיר שבוע ושמיעה נותנין לו שבר
שבת דבהבלעה הוא לפיכך אחריות שבת עליו הרי
למדנו דגם לרבר מצוה אסור דוהו לאו בכלל מצוה
אלא בכלל חפיץ דאין זה הבנה לרבר אלא שבת
גמור אע"ג שלא דיברו בפירוש וזוהו עטס הטור שכתב
אסור לו ליקח עבר שבת ותמה הב"ח למה טינה מלשון הגמ' ע"ש
ולדידי נראה שכלן לענין שבת זהו עיקר דינא אלא שאני תמה
על לטון הטור והס"ע סעיף ד' שכתבו דין זה בשבירות פתס
ולא כתבו עיקר הכוונה דאף גדבר מנהי אסור שהו עיקר הטיף
לפי זה והמה כתבו כלטון הרמב"ם ספ"ו אכל הרמב"ם לא מייירי
עס בדיני חפצי שמים ע"ש ודו"ק :

יד ובששכרו לחדש או לשבוע ותובע ממנו מקצת שכרו
אסור לו לומר תן לי של שבת אלא אומר לו תן
לי שבר השבוע או שבר החדש או תן לי מקצת שבר
של השבוע והחדש וכן יכול לומר לו תן לי שבר
עשרה ימים ונ"ל דגם יכול לומר לו תן לי שבר שבועה
ימים אף נראה כמוביר גם שבת מותר כיון דהוי
בהבלעה וזהו כמו שבוע אמנם אפילו אם שברו לחדש
אך שהתנה עמו שישלם לו בכל יום כפי המניע ליום
מקרי שכיר יום שהרי אם יסלקנו כאמצע השבוע לא
יסלק לו בעד כל השבוע אלא לפי הימים ולכן מקרי
שכיר יום והוי שבר שבת ומג"א סק"ו ולכן אם דיברו
שישלם לו בעד כל השבוע אם יסלקנו כאמצע השבוע
מותר ולכן המלוים בריבות ע"פ היתר עיסקא יגהנו
כשמשלם לו לא יחשוב ימים אלא שבוע כי היכי דלא
ליהוי שבר שבת וכן בכל העניינים בן הוא אכל לפחות

נרבה ואמנם המה נ"כ לאו אימורא קעבדי דאצלים הוי בשכר במיליה דאינם לוקחים בעד השבתות אלא בעד שעמלים בזה כבל השבוע ונמצא שהנחנים אין עליהם איסור שהרי מוכרחים לזה ע"פ הדין והסקבלים אין נומלין שכר שבת אלא שכר במיליה של ימות החול :דגם ראצלינו אין הכרח בהחונים המנגנים שביכולת איש פשוט להתפלל לפני העמוד מ"מ כיון דההסון תופסים זה למצוה ולכבוד שבת וי"מ וגם לעונג ממילא דנעטה כמצוה וגם להחונים העוברים ושכים חושכים זה לעונג שבת והמעות נותנים דרך גובה לפיכך אין איסור בדבר ונלע"ד ללמד זכות והני הכ"י ע"ש :

יב חפצי שמים מותר לרבר בהם כגון חשבונות שר מצוה כמו חשבון של צדקה או חשבון מה שצריך למעורת מצוה וכן לפסוק צדקה ואע"ז ראין מקרישין ואין מעריבין בשבת והו מפני דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ונמצא שמוציא מרשותו רשות הקרש אבל צדקות שלנו הן לעניים והן לבהכ"ז דינן כהריוט כמ"ש בח"מ סי' צ"ה וממילא ראין כאן הכנסה מרשות רשות בשבת אלא ריבוד של מצוה בעלמא והוי כגדר ומותר לידור בשבת נרד של מצוה ואולי אפילו אם מכנים איזה חפץ להניובר של צדקה בשבת נ"כ מותר מפני שבודאי כבר נרד זה מע"ש ומיהו יותר טוב שלא למסור להניובר בשבת ועמ"ז סק"ז ומג"א סק"א :

יד וכן מותר לפקח ער עסקי רבים בשבת ראין לך חפצי שמים נרול מזה אף כשהענינים המה בדבר הרשות כמו בעסקי פרנסות והשנות נבולים וכדומה דכל צרכי רבים מצוה דכה היא ואע"ז שלא הותר שום שבות או שבות ראמירה דאי בשביל צרכי רבים מיהו ריבוד בעלמא ראיסורו בעסקי עצמו הוא מפני ודבר רבר הוה זה חפצי שמים ומותר לדבר בהם ולעשות סדר בדיבור בעלמא ומג"א סק"ט וכן מותר לשדך בחור ובחולה בשבת בדיבור בעלמא משום דהו דבר מצוה וכ"ש לרבר עם מלמד שילמד לחנוק ספר או עם אומן ללמדי אומנות דהו נ"כ מצוה דאם אין לו אומנות יעסק בגול ודוקא לדבר אם רוצה להשתכר המלמד או האומן אבל אמור דגמור עמו ע"פ קנין וגם להזכיר לו סכום המקח אמור דלא הותרה רק הדיבור בזה :

מז כתב רבינו הרמ"א במע"ף ו' י"א שבמקום שנוהגין ליתן לקורא בתורה מי שבידך ונודר לצדקה או לחון דאסר לפסוק בשבת כמה יתן והמנהג להקל

דהא מותר לפסוק צדקה עכ"ל כלומר שאין זה כמקח וממכר שמשלם בעד העלייה כך וכך אלא דהוא צדקה בעלמא ודרך העולים לתורה לפסוק צדקה וצדקה מותר לפסוק ואפילו בשנותנין להחון והוא עשיר מ"מ בצדקה הוא כיון שנותנין לו בעד מצות התפלה ומג"א סק"ז :

מח ובמקום שמוכרין המצות ויש מנמנים בזה שהרי והו ממש כמקח וממכר שוה נותן כך וזה מוסף עליו ומ"מ אין זה כמקח וממכר דאמו יש בזה שיוי דמים אלא שוה כמו שאומר אם אוכה בעלייה זו אני נותן כך וכך לצדקה והו אומר אני מוסף על הצדקה אם אוכה לעלייה זו ולכן יש מן החסידים הקדמונים שהיו נוהגים לשלם לבהכ"ז כל מה שרצו ליתן בעד העלייה אף שהשני הוסיף ונשאר אצל השני משום רחשבו שוהו כגורר לצדקה מיהו לדינא אינו כן שהרי על הגאי נרד ומג"א ע"ש ומנהג ישראל תורה ואין לפקפק בזה כלל ופשיטא דלמכור מקומות בהכ"ז אמור בשבת וי"מ דהו ממש כמקח וממכר שהרי יושב על המקום אבר שארי מצות כעלייה לתורה והנבחות וגילוח ופתוחות הארון יין לקידוש ולהברלה מותר דאין זה רק צדקה בעלמא וכמ"ש :

יז כתב הרמב"ם בפכ"ז דין י"ב וכן אמור לקנות ולמכור ולשכור ולהשכיר נזירה שמא יכתוב עכ"ל ולא ידעתי למה צריך לזה והרי האיסור ברור משום ממצא חפצך עשות חפצך כיום קרשי שהרי אפילו הריבוד אמור בזה וק"י : ונ"כ התום' שם ויתבאר בריש סי' ש"ז אמנם גם ברש"י ונ"י לו. נמצא בזה"ל ומקח וממכר אחור מן המקרא דכתיב ממצא חפצך ורבר דבר אי נמי מקח וממכר אתי לידי בתיבת שפרי מכירה ואם תאמר הוה לה נזירה לנזירה כולה חרא נזירה היא עכ"ל ואולי למעם נוסף על ממצא חפצך קאמדי רבותינו וכן מתנה הוי כמכר שיוצא מרשות רשות ואמור בשבת ולדבר מצוה ולצורך שבת מותר מתנה ומג"א סק"ז ונ"י סי' תקל"ז ואע"ז דמקח וממכר גם לדבר מצוה וודאי אמור אך באמת לא דמי מתנה למקח וממכר דכמתנה לא שייך כל כך ממצא חפצך שאין זה להשתכר אלא מפני אהבה ואע"ז רמצינו בנפרא בענין מתנה ראי' לאו דהוי ליה הגאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה והרי מתנה במכר ומגילה כ"ו : מ"מ

אסור ע"י ישראל ואם יש לו משכון מאינו יהודי ובא להחליפו בשבת מותר ובכבוד שהא"י יוציא את המשכון הראשון דרך מלבוש ואט לאו אסור ויתבאר בסי' שכ"ה בס"ד :

ד צרכי כלה וצרכי המת מותר לדבר בשבת דהוי דיבוד של מצוה ודוקא בדבר הננוע לצרכיהם עצמן אבל אסור לומר לא"י שילך חוץ לתחום בשבת לקרובי הכלה שיכואו לשמחה ולקרובי המת שיבואו להספידו כיון שאין זה ננוע רק לכבודם לא הותר בשביל זה אמנם החולה כשאומר שישלחו אחרי קרוביו והוא חולה מסוכן מחוייבים לשלוח א"י אחריהם אפילו לשכור א"י בשבת שילך דחיישינן להחולה שלא תטרף דעתו עליו אם לא יקיימו דבריו וכמה דברים תקנו בקניינים מפני תקנת החולה כמבואר בח"ס סי' ר"ן ומ"ס שהישראל בעצמו יעשה איסור שבות לא הותרה שהרי אין זה רפואה אלא חששא בעלמא ולכן בענין דממצא תפצף ודבר דבר חיישינן לזה ולא בדבר איסור נמור ונ"ל אם הרופא אומר שיש סכנה אם לא יקיימו דבריו הרי הוא ככל חולה שיש בו סכנה ויתבאר בסי' שכ"ה בס"ד :

כא כתב הרמב"ם בפ"ו דין י"א הלוקח בית בא"י מן הערבי מותר לו לומר לא"י לכתוב לו שטר בשבת שאמירה לכותי בשבת אסור מרבייהם ומשום ישוב א"י לא גזרו לדבר זה וכן הלוקח בית מהם כסורא דסוריא כא"י לדבר זה עכ"ל וזה מפורש בניטין (ו' ונרולי הראשונים פירשו דאין הכוונה ליקח בשבת דזה ודאי אסור אלא דאם לקח מע"ש ובהכרח לומר לא"י לכתוב מותר ומנ"א סקי"ט בס"ה ה"א"ט וקיי"ט) והמור השמים זה דאולי ס"ל דבזמנ"ו בחורבנה לא שייך זה :

כב ודע דברור אצלי לענ"ד דמעות גדול נפל בדפוס בש"ע סעיף י"א שבתכו מותר לקנות בית בא"י מן הא"י בשבת וחותם ומעלה בערכאות עכ"ל ובצ"כ מותר להקונה בית בא"י מן הא"י לומר לא"י לתתם ומעלה בערכאות דכן הוא להדיא בנמ" וברמב"ם שם ואין חילוק באיזה כתב שהוא דבכל כתב ולשון הכותב כמורד חייב סקילה ובשונג חייב חטאת כמ"ש הרמב"ם בפ"א דין י' וז"ל והכותב בכל כתב ובכל לשון חייב ע"ש וכל הראשונים כתבו כן ובהכרח לומר כן שהרי אפילו בשני רישמות חייב כמ"ש בס"ה ש"ם ונהג"ה כתוב בסעיף זה דנכתב עלה אינו אסור אלא מדרבנן ע"ש

ומנ"א

מ"ס אין זה כדי להרויח ודינו כהקדש שאסור להקדיש בשבת אבל מה שצורך היום מותר כמ"ש בסי' של"ט ומפורש כן בנמ" ריש פרק שואל מקדיש אדם פסחו בשבת והנינתו ביו"ט וגם שמא יכתוב לא שייך במתנה דכתיבה בפנקס הוה דוקא בענייני משא ומתן ויש מי שתמה על מה שנותנין מתנות להחתן בשבת (ס"ס) אבל כאמת אין איסור בזה דמקרי דבר מצוה שהרי מצוה לשמח חתן וכלה וגם הוה צורך היום דאחרי שהמתנה בשבת הראשון אחר הנשואין לעשות משתה והיא זמן שמחה להחתן והכלה וכוודאי מותר לשמחם במתנות וכן המתנה ליתן להכלה או מתנות ואין בזה דררא דאיסורא כלל ומנהג ישראל תורה היא (נלע"ז) :

יח וכתב הרמב"ם שם אחר המוכר כפה או במסירה אסור בין במאונים בין שלא במאונים וכשם שאסור לשקול כך אסור למנות ומדוד בין בכלי בין ביד בין כחבל עכ"ל ואמרין בשלהי שבת דמותר למדוד בשבת מדירה של מצוה כמו למדוד בחור אם יש בו פותח טפה לענין להכניס את הטומאה ע"ש ומותר למדוד במקיה אם יש בה מ' סאה ואפילו מדירה של סגולה שהחוקק הנשים למדוד אזורו של חולה לרפואה ולוחשות עליו מותר דהוי מדירה של מצוה :

יט בח"ס סי' ע"ג נתבאר דמי שהיה חייב מעות לחברו ונשבע לפרעו ביום פלוני לחדש פלוני ואירע אותו יום בשבת אם לא פרעו קודם השבת צריך ליתן לו משכון בשבת וישומו אותו דבכא שומא אינו פרעון ומ"ע ס"ו או להקנות לו כנוף החפץ נכ"ס ס"ו וכארגו שם סעיף י' דזהו כשתבעו בשבת דאע"ג דאיסורא קעביד שתבעו בשבת מ"ס אחרי שתבעו ח"ל עליו השבועה אבל אם לא תבעו אינו עובר ע"ש ויש מי שאומר השומא והמדירה (מנ"א) סקט"ו ולענ"ד אינו כן דהא מדירה של מצוה מותר כמ"ש וה"ה שומא של מצוה ובכאן מצוה רבה היא לקיים שבועתי ואם התחייב לו מעות דוקא אין לזה תקנה דמוקצה לא הותרה לסלמל בשביל זה רק יקנייהו החרד שמונה שם המעות ויקנה המעות בתורת חצר כמ"ש שם ויש מי שאומר שיוצא לא"י ליתן לו המעות ומנ"א ס"ו אבל היאך יקבלם המלוה אם לא שהא"י יניחם בביתו של המלוה ופשיטא שאם ביבילת לשום ומדוד ע"י א"י דיותר טוב מע"י ישראל ואז

ומנה רבה למחוקו מן הפסדים ומה מן הסוקרים תלוי בזה כשה"ד ואין להו שום מקום בדין וה"ו לומר כן וכ"כ המג"א לקמן בס"י ש"מ סק"י וכן האריך בזה בעל מ"ב ובלבוש לא כתב זה וכן הגר"ו וכסס נדפס כנגד ע"ש ומ"ס הלכות שאינו אסור חלה מדרבנן כוונתו על האמירה לא"י כמ"ס הא"ז ע"ס וכ"כ הא"ר סק"ד :

להכריזו במתם שכל מי שיש לו זכות יבא ויניד אע"פ שמסילא מוכן שבשלא יבא ויניד זכותו במל מ"ם אין מוציאין אה הרברים מפורש ולא הוה כפסיקת דין ואע"נ דצורך יחיד הוא מ"ם מקרי זה צורך רבים כלומר לכל מוכרי וקוני קרקעות ובהים ועמ"ל סק"ו והגר"א סק"ה) וכתב רבינו הרמ"א בסעף י"ג וכן אסור להכריזו יין בשבת דהוי כמקח וממכר עכ"ל ולא ידענו ממנהג זה ונראה שהיו מכריוס מי שיש לו יין למכור כדי שיקחו לקידוש ולהבדלה מיהו להדיע סכום מקח נראה דוודאי אסור וכ"כ הנדולים ויש שכתבו שהכריזו גם בסכום מקח ולא נראה לעשות כן ועמ"ל סק"ה וע"ו סק"ד :

בג מותר להכריז בשבת על אבירה אפילו הוא דבר מוקצה שאסור לטלטלו בשבת דהשבת אבירה הוה פ"ע והוה חפצי שמים ואם צריכים להכריזו נם על אבירות בשבת ממילא דמותר נ"ב ועמ"ל סק"א ומותר להתיר איסורי ציבור בשבת אע"פ שאינו לצורך שבת דהואיל רשבת הוי יום כנופיא לרבים וא"א לעשות זה בחול ממילא הוה כעסקי רבים דמותר לדבר כם אבל להכריז איסור בשבת אינו אלא בצרכי שבת כמו בהתרת נדרים שאינם אלא לצורך השבת כמ"ש בס"י שמ"א ומיהו דבר הנוגע לתקנת העיר מותר בשבת ועמ"ל סק"ד) ובללו של דבר כל דבר שמבינים שהברוה וז נוגע לתקנת העיר או לתקנת הרבים כמו שהיו נוהגים בירידים להכריזו על מי שאינו פורע חובותיו וגם זכ"ה ס"י ט"ו מפני שענין זה אף שהוא ענין יחיד מ"ם נוגע בהילוך המסחר לרבים הוה בכלל צרכי רבים ומותר להכריז בשבת וכך נהנו בפני גדולי עולם : **כד** אבל להכריז בשבת על קרקע הנמכר שכל מי שיש לו זכות עליו יבא ויניד ואם לאו יאבד זכותו אסור דהוה כפסיקת דין בשבת אלא יכולין :

ש"ן [דיני ודבר דבר ובו לי"ג סעיפים] :

שבת ממאמר אף אהה שבות ממאמר וכ"י א"ר חגינא מדוחק התירו לשאלו שלום בשבת ע"ש : **ב** והמור והש"ע תפסו כשנו הדיעות שכהבו ודבר דבר שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול הלכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלונית אקנה למחר וכמ"ל) ואפילו בשחת דברים כסלים אסור להרבות וכו' עכ"ל ונראה דהעיקר לריגא תפסו ברש"י ומה שאמרו במדרש וירושלמי זהו ממדת חסידות שראוי לכל אדם לעשות כן לכבוד השבת וראיה לזה מדברי רבינו הרמ"א שכתב וכני אדם שסיפור שמועות ודברי חדושים הוא עונג להם מותר לספרם בשבת כמו בחול אבל מו שאינו מתענג אסור לאומדם כדי שיתענג בהם חבירו עכ"ל ויש להבין

א כתיב ודבר דבר שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול וק"י :) ופירש"י כנן מקח וממכר וחשבונות והקשו בהוס' דהא כבר נפקא מממצא חפצך ע"ש ולא אבין הלא ממצא חפצך הוא ענין מעשה שעושה מעשה היתר שע"י זה מתקרב למה שירצה לעשות במי"ש דבר האסור בשבת כמ"ש ריש ס"י הקודם כמו לילך עד סוף התחום לשכור פועלים והבא הוא דיבור ברבר עסק ומה ענין זל"ז וכן מבואר מדברי הרמב"ם ריש פכ"ד ע"ש וההוס' פירשו דאפילו דברים בעלמא שאינו נוגע לעסק אינו רשאי להרבות בשבת כבהיל והביאו זה ממדרש ויקרא פרשה ל"ד דרשב"י הוה ליה אימא סבתא ואמר לה שאין לדבר הרבה בשבת כירושלמי ופסק"ו) א"ר אבהו שבת דר' מה הקב"ה

להכין דאם הוא איסור דודבר דבר אך הותרה מפני התענוג וא"כ נתייר נ"כ לדבר דברי מקח וממכר וכן נתייר בממצא חפצך בדבר שיש לו תענוג אלא ודאי משום דעיקר ודבר דבר הוא בפירש"י ופ"י התוס' הוא מסדרת חסידות ובין שיש לו תענוג בזה לא מחמירין בולו האוי ונלע"ד עמ"ל סק"ל שכתב על הך דבר פלוט חטטה למחר להסור ואפילו לדבר מנוה ותימא הא חפ"י פנים מותרים וכבר הקשה עליו הא"י ומ"ש מס"ח כס"ט עין אחר הוא שאומר אישן כשכח כדי לעשות מנוה למחר וזה ודאי אסור דעשה כשכח מחר ועת"ס ומה"ש שערמו למרן ואינו עיקר ודק"ן :

ג איתא בגמ' [קט"ז : קמ"ט.]. שאסור לקרות בשטריו הדיוטות ופירשו התוס' בגן שטרי חובות וביוצא בקן דבריו של עסק אבל אנרית בעלמא אין איסור ורש"י וז' כתחלה פירש אנרות ואח"כ הגיה דרוקא בשטרי מקח וממכר והטעם פשוט משום ממצא חפצך ודבר דבר ויש להחפלא על הרמב"ם בפכ"ג דין י"ט שכתב אסור לקרות בשטרי הדיוטות כשבת שלא יהא בדרך חול ויבא למחוק עכ"ל וב"כ הסמ"ג והרבה תימא למה להם מעם זה והכ"ח שאר כ"ע ע"ש ונ"ל דבבבונה כתבו בן דודאי בקריאה כפה הוי משום ודבר דבר אבל בקריאה בלב ולעיון בלא דיבור הא הרהור מותר וקמ"ל דבזה אפילו בהרהור אסור מטעם שמה ימחוק כשיראה איוה מעות בהחשבון וזה מבואר מדברי הטור והש"ע בסעיף י"ג שכתבו שטרי הדיוטות דהיינו שטרי חובות וחשבונות ובל שארות שלום אסור לקרותן ואפילו לעיון בהם בלא קריאה אסור עכ"ל וקשה הא הרהור מותר אלא מטעמא דהרמב"ם ולכן אסור לעיון בשום כתב של עסק וחשבון כשבת : ד וזה שכתבו דנם של שאלת שלום אסור וזהו פי' ראשון דרש"י משום שבן דעת הרשב"א והרא"ש והר"ן שם נ"יז' והרמב"ן הפכים לרש"י ותוס' ורמב"ם דמותר לקרות במכתבי שלום וכתבו שכן המנהג ואפילו הטור והש"ע שאסרו כתבו בסעיף י"ד וז"ל לקרות באגרת השלוח לו אם אינו יודע מה כתוב בה מותר ולא יקרא בפיו אלא יעיון בה ואם היבא בשבילו מחוץ לתחום טוב ליהדר שלא יגע בח עכ"ל :

ה וביאור הדברים דאם אינו יודע מה כתוב בה מותר לקרות דשמה יש בה איוה פקוח נפש ולא יקרא בפיו אלא יעיון בה משום דלדעת הכתוב שמה

די בהרהור ונם אפילו אם הוא מכתב של עסק לא עבר על דבר דבר שהרי הרהור מותר משא"כ כשיקרא בפיו והמכתב בשווא של עסק עשה איסור וזה שלא יגע בו משום דיש שסבורים דאגרת הבא מחוץ לתחום הוי מוקצה ואע"ג דדבר מאכל הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל מותר למלטלו כמ"ש דקמן בס"י תקמ"ז והו' לפי שלישראל אחר מותר כמ"ש שם וממילא דא"א להיות מוקצה במלטול לזה הישראל בין שאחרים מותרים לאכלו אבג אגרת שפיר הוי מוקצה לכך ישראל [עכ"ל] אבל באמת אם חיישין למוקצה הא"ך מותר לקרות בו ולכן יש סבורים שמשמעם אחר לא יגע בו משום דחיישין. שמה יטול הישראל המכתב מידו של הא"י ונמצא שעושה הא"י העקירה והישראל עושה ההנחה וזה אסור מדרבנן אמנם גם זה לא שייך אלא במביא מרה"ר לרה"י ולא מכרמלית וכיון שעבשו אין לנו רה"ר אין חשש בזה ועוד דכשעמד הא"י בבית הישראל כבר נגמרה ההנחה דעמידת נופו הוי כעמידת חפץ אך בזה י"ל דחיישין שקודם שיעמוד יטול הישראל מידו וכאמת הרכה מתירין בזה ונם הלבוש כתב שלא ראה נוהגין כן ע"ש ומה גם בומנינו כשמביאין מהבי דואר אין זה בכלל דבר הבא מחוץ לתחום בשביל הישראל דהבי דואר הולכת שלא בשביל כונת מכתב זה ורק יש נוהגים לבלי לקבל מיד המביאין מהבי דואר ואם המכתב חתום אסור לומר להא"י שיפתחנו אלא י"אמר לו אינו יכול לקרותו וממילא יפתחנו ואמנם רק יקראנו פעם אחת בעיון לא בפה ואח"כ לא יטלטלו עור ויצניענו [ועט"ז סק"כ ומג"א סק"ך] :

ך ומטעם איסור קריאת שטרי הדיוטות אסור חז"ל אם וימן אורחים והכין להם מיני מגדים וכתב בכתב כמה וימן וכמה מגדים הכין להם דאסור לקרותו בשבת ולא מיבעיא בכתב דאסור דיש לחוש שמה ימרוק אחד מן האורחים שלא לקרותו או אחת מן המגדים אלא אפילו כתוב על נבי הכותל בנובה דליכא למיחש שמה ימחוק ואפילו לא נחוש למאי דקיי"ל בס"י ער"ה לענין חשש שמה ישא דאין חילוק בין יכול להטות ובין אינו יכול להטות כגון שהוא בנובה דלא פלוג רבנן כמ"ש שם מ"ט כבאן אסור משום גזירה שמה יקרא כשטרי הדיוטות דהיינו שטרי חובות וחשבונות דבהם אסור אפילו העיון בלא קריאה כמ"ש אבג אם חקק בכותל חקיקה שושעת

שוקעת מתר רבוה לא שייך מחיקה וכוהל בשמר לא מיחלף ולא גורנין הא אמו הא אב"כ כשהאותיות בולטים אמור דגורנין שמא ימוחק והיינו שיחתוך את האותיות הבולמות ואפילו נברה כמה ולא פלוג רבנן כמיש כמי' ע"ה אבל בפבאא ופנקס אפילו האותיות הקוקים אמור לקרותו דאחי למיחלף בשמרא והמור ומ"ע סעף י"ב שכתבו כנתיב נגזרה השם משום גזירת שבת הדיוטות ע"ה קשה לשי מה שפסקו כמי' ע"ה כדנה להטילו גוסה שתי קומות ע"ה א"ל למעט זה וז"ע וד"ק :

ו' והנה אצלינו השמשנים שקוראים על חתונה וברית מילה את הקוראים ומכנינים כתב סע"ש ובשבת קוראים מתוך הכתב את מי לקרות הרבה תימא האין עושים כן שוהו נגר הרין שנתבאר וי"ל המעם רדוקא הבעה"ב עצמו אמור לקרות מתוך הכתב שמא יעלה על רעתו למחוק או להוסיף ולכתוב אבל השמש הרי אין בירו לנרוע או להוסיף ולכן אין בו חשש שמא ימחק או יכתוב ושנחוש שמא יירוש הבעה"ב ממנו את הכתב לעיין בו לא חיישינן דלא מצינו נזירה זו וגם אין לחוש שמא יקרא בשמרי הריפות רבבר מציה לא נזרו והוה חפצי שמים זצרי רבים ואין נזור בזה משום שמרי הריפות (וע"ה ומג"ה סק"ו) :

ק' כותל או וילון שיש בו צורות חזות משונות או דיוקנאות של בני אדם של מעשים כגון מלחמת דוד וגלית וכו' וכו' וזו צורת פלוני זה דיוקן פלוני אמור לקרות בשבת נזירה שמא יקרא בשמרי הריפות ואף לעיין בו אמור כמו בשמרי הריפותה כמיש בסעף ג' אבל בחול מותר וליכא למיחש לאמשובי כבהדין שיתבאר בסעף הבא משום דרבר מועם הוא ואין לחוש לאמשובי ומג"ה סק"הו וזהו לענין הכתב שתחת הדיוקנא אבל הדיוקנא עצמה אמרו בגמרא (קמ"ט.) דאף בחול אמור להסתכל בה שנאמר אל תפנו אל האילולים וכו' ע"ש אך התוס' כתבו שם נראה דדוקא בעשוי לשם עבורת כוכבים אבל בעשוי לנוי מותר להסתכל בה וכן המנהג ובמקום אחד שבואר מרבדיהם רגם לנוי אמור (עמ"ס ל.) אך אפילו לפ"ז רק ההסתכלות אמור והיינו להעמיק בראייתו ולהתבונן בה אבל ראייה בעלמא לית לן בה (שם סק"ג) :

ק"ג וכתב רבינו הבי' בסעף ט"ז מליצות ומשלים של שיחת חילין ודברי חשק כגון ספר עמנואל

וכן ספרי מלחמות אמור לקרות בהם בשבת ואף בחול אמור משום שושב לציים ועובר משום אל תפנו אל האילולים אל תפנו אל מדעתכם ורש"י פסו ודברי חשק איכא עור משום מגרה יצה"ר ומי שחיברן ומי שהעתיקן ואצ"ל המרפסין מחטיאים את הרבים עכ"ל וה"ה החולף לטרמיאות וקרקסאות חם מיני שחוק ומיני תחבולות (שם סק"ט) וי"ל דכתבי העיתים אינם בכלל זה ומותר בחול לקרותן שהרי הם מודיעים מה שנעשה עתה וזה נצרך להרבה בני לרעת הן במה שנגע לעסק והן במה שנגע לשארי עניינים אבל עניינים שכבר עברו מן העולם מה לנו לרעת אותם וכן כל רכרי הבלים שיש בהם שחוק וקלות ראש וק"ו רברי ענבים עון נרול הוא ובעה"ד נתפשטו עתה ברפוסים ואין ביבולת למחות ביום :

י' וכתב על זה רבינו הרמ"א וי"ל ונראה לדקדק הא דאמור בשיחת חילין ובספורי מלחמות וכדומה היינו דוקא אם כתובים בלשון לעו אבל בלהק שרי וכן נהגו להקל בזה עכ"ל והקשו עליו אמר הלשון יש בו קדושה והלא בבית המרחץ יכול לומר רברים של חל בלה"ק (ע"ז) סק"ג ומג"ה סק"ד ולענין נראה דה"ל רהגה רבינו הבי' כתב ג' רברים מליצות ומשלים ודברי חשק וספרי מלחמות והנה רברי חשק פשימא שאיכא חמוד הוא מטעם נירוי יצה"ד אבל אינך תרתי אותן המתענגים בהם למה אמרין והרי כבר נתבאר שאותן בני אדם שסיפור שמעות ורכרי חרושים עונג הוא להם רמותרין לספר בהם בשבת כמיש בסעף ב' וא"כ אותם הנהגין משיחות החילין וספורי מלחמות למה אמרין אמנם האמת דלספר ולשמוע מותר במתענגים בזה אבל לקרות בהם הא איכא נזירה משום שמרי הריפות ולזה אמר רבינו הרמ"א ראין האימור רק בשכתוב בלשון לעו ראו יש לנזור משום שמרי הריפות אבל בשכתובים בלה"ק לא שייך לנזור רשמרי הריפות אין נכתבים בלה"ק ולכן אותם שמתענגים בכך מותרים לקרותם ואין בזה נזירה דשמרי הריפות ולא משום קרושת הלשון הוא ונכתב הא"ז סק"מ לזין כגלל זה היסוסין וה"י גל ר"י הכהן וכיוצא בהם שיש ללמוד מהם הרבה ידעת שמים ודברי מוסר ומותרים גם כגון לנו וכדומה :

י"ג עור כתבו בסעף י"ז אמור ללמוד בשבת וי"ט זולת בדברי תורה ואפילו בספרי חכמות אמור ויש מי שמתיר וע"ה סברתו מותר להביט באיצטרל"ב בשבת

יתכאר בזה וכן מותר לומר לו אחר השבת למה לא עשית כן בשבת שעבר ואע"פ שמתוך זה יבין האי שרצונו שיעשה לו זה בשבת הכאה מי"מ כיון שאינו אומר לו בפירוש מותר וזהו באופן כשמתר להאי לעשות דבר זה ע"פ הפרטים שנתבאר בס"ד רנ"ב ויש חולקין כמו שיתבאר :

יב והנה המדר חולק על זה וז"ל ובספר המצות התייר לומר לו אחר השבת למה לא עשית כן בשבת וכו' ומסתברא קצת לאיסור עכ"ל וכן רבינו הרמ"א במ"ס זה כתב דכל דבר שאסור לומר לא"י לעשותו בשבת אסור לרמוז לו לעשותו אבל מותר לרמוז לו מלאכה לעשותו אחר השבת עכ"ל ואפשר לומר דרק לרמוז לו בשבת אסור אבל לרמוז לו בימי החול מותר ולכן לא הגיה כסעף כ' על דברי הכ"י שלא הם לדברי המור כמ"ס נכ"י וכו"ח ע"ס :

יך וכן נראה עיקר לדינא לרמוז לו בימי החול על מה שלא עשה בשבת שעבר כדי שידע על להכא מותר אף כרמוז ברור כמו שאמר לו למה לא עשית כך וכך בשבת שעברה אבל בשבת עצמי אסור ונלע"ד שזהו כרמוז ברור כלומר למה לא עשית כך וכך אבל ברמזיה בעלמא כמו בפתחת מכתב שיאמר לו למה לא פתחת המכתב וודאי אסור אבל כשאומר לא אוכל לקרא המכתב כי סגור הוא למה יאסור והרי אינו אומר ענין של מלאכה וכמו שמצינו בקרמינים שאמרו הקנה חוטמך ובוהו הבינו שצריכים להסיר הפחם מעל הגר או שיאמר קר לי מאד וע"י זה יסיק את התגור נראה דמותר שהרי אין כאן ודבר דבר ומה שהא"י מבין מה איכפת לנו ויש מי שאומר דלרבינו הרמ"א אסור כל מינו רמוז בשבת ומג"א סק"ל ולפענ"ד העיקר כמ"ס וסיגי יס לי ממתי"ס שהיה אומר נשנת הגר איש מלחי והיתה השמחה מבינה ומתחכך רח"ל הפתילה כמ"ס הגנה"ג הביאו הגאונים סק"ד ע"ס :

יב אסור לשכור פועלים בשבת רכתיב סמצא חפצך ואפילו אינו נומר עמהם המקח אלא שמדבר עמם אם ישכירו א"ע וכדומה לזה אסור משום ודבר דבר ואפילו לומר לא"י לשכור לו פועלים אסור אפילו בלא מקח משום ודבר דבר ואע"פ שאין הישראל צריך לאותה מלאכה עד אחר השבת שכל מה שהוא אסור לעשותו אסור לומר לא"י לעשותו דאמירה לא"י שבות ועוד דהריבוד בזה אסור משום ודבר דבר וז"ע נשנת ק"ז ע"ס ולכן דבר שאינו אלא חומרא בעלמא מה שאינו עושה בעצמו מותר לומר לא"י שיעשנה ומג"א סק"ד ואפילו לומר לו קודם השבת לעשותו בשבת אסור מטעם הראשון רכל מה שאסור לעשות בעצמו אסור לומר לא"י אף קודם השבת שיעשנה בשבת ומה יס ליישכ ה"ע וז"ק אבל מטעם ודבר דבר אין כאן שהרי אינו אומר זה בשבת עצמה וכן אם אינו אומר לו בע"ש שיעשנה בשבת אלא שיעשנה סתם נ"ב מותר כיון שאינו מייחד לו לעשות בשבת ועוד

בשבת הוא כלי של חזיו כוכבים ולהפכה ולמלמלה כדלקמן ס' ש"ח עכ"ל כלומר דלהאוסרים ללמוד בזה סמיא דהוי מוקצה כיון שאינה ראויה בשבת לכלום אבל להסתירין מותר למלמלה ראינה מוקצה והאוסר הוא הרמב"ם בפ"י המשניות ופ"ג שבתכ וז"ל שאסור ללמוד בשבת וכיו"ט וולת בספרי הנבואות ופירושיהן ואפילו היה אותו ספר בחכמה מן החכמות עכ"ל רבין דהשבת קדש אין לנו לעסוק רק בדברים שבקדושה וכן משמע בירושלמי ומג"ו ה"ג שאומר שם לא ניתנו שבתות וי"ט אלא לאכילה ושתייה לא ניתנו שבתות וי"ט אלא לעסוק בהן בר"ת כרוב אחר אומר שבת הוא דר' וכתוב אחר אומר עצרת לר' אלקיך הא כיצד תן חלק לת"ת ותן חלק לאכילה ושתייה עכ"ל ומשמע להראי דלא ישארו דברים והמתירים הם הרמב"ן והרשב"א וכו"ו וראיה דזה שהרי לא נזרו אלא על שמרי הדיוטות ואי ס"ד דנם חכמות אסור ללמוד מאי איריא שמרי הדיוטות אמנם כאמת אין כאן מחלוקת ושני הדעות אמת וודאי מעיקר הדין א"א לאסור האמנם מסרת חסידות שכל אדם ראוי לנהוג כן כדי לכבד יום הקדוש הזה מצוה נבונה שלכך רברי תורה לא ישמע על פיו ביום השבת וולאחול מן השד מטוס רשעה כל מה שמתר מחול מותר נשנת כמ"ס ניו"ד ס' קע"ט ומג"א ע"ס וקב"ז וכן כל מיני להסיס על רשעה מותר נשנת ומסור לדבר נשנת דברים על ע"ס :

יב אסור לשכור פועלים בשבת רכתיב סמצא חפצך ואפילו אינו נומר עמהם המקח אלא שמדבר עמם אם ישכירו א"ע וכדומה לזה אסור משום ודבר דבר ואפילו לומר לא"י לשכור לו פועלים אסור אפילו בלא מקח משום ודבר דבר ואע"פ שאין הישראל צריך לאותה מלאכה עד אחר השבת שכל מה שהוא אסור לעשותו אסור לומר לא"י לעשותו דאמירה לא"י שבות ועוד דהריבוד בזה אסור משום ודבר דבר וז"ע נשנת ק"ז ע"ס ולכן דבר שאינו אלא חומרא בעלמא מה שאינו עושה בעצמו מותר לומר לא"י שיעשנה ומג"א סק"ד ואפילו לומר לו קודם השבת לעשותו בשבת אסור מטעם הראשון רכל מה שאסור לעשות בעצמו אסור לומר לא"י אף קודם השבת שיעשנה בשבת ומה יס ליישכ ה"ע וז"ק אבל מטעם ודבר דבר אין כאן שהרי אינו אומר זה בשבת עצמה וכן אם אינו אומר לו בע"ש שיעשנה בשבת אלא שיעשנה סתם נ"ב מותר כיון שאינו מייחד לו לעשות בשבת ועוד

סעב"ד

קעביר אמנם אם שבת הוא יום השוק נ"ב בכה"ג אסור דהו נ"ב כאומר לו קנה בשבת וכן אסור לו ליתן דבר בע"ש למכור דהו כאומר לו תמכור בשבת אבל בשאין יום השוק בשבת מותר ליתן לו בנדים או שארי הפצים למוכרין ובלבד שלא יאמר לו למכרן בשבת וכל זה בע"ש אבל בכל ימי השבוע מותר ליתן לו למכור הפצים או ליתן לו מעות שיקנה בעדו אע"פ שיום השוק בשבת דכיון שעתה כמה ימים קודם שבת הלא ביכולתו למכור ולקנות קודם שבת ואם הוא עצמו ממתין על שבת עושה על דעת עצמו וזוהי מניירות דברי המנ"ח וט"ו סק"ג ע"ט :

מן וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ד' סי' ששכר אי' להוליך סחורתו ובא האי' ולקחה מבית ישראל בשבת אסור ודאוי לענוש העושה עכ"ל כדומד דעיקר הדבר הוא בהיתר כגון שקצץ עם האי' ולא בשכירות ליום אב"פ לא יקבלנו מבית ישראל בשבת אלא מעט קודם הלילה כמו שנתבאר בס' רנ"ב ואפילו יחד לו מקום לסחורתו אסור דכבר נתבאר שם דבשבת עצמו אין שום היתר ולכן דאוי לקנותו לפי עשרו אם במסמך אם בשאר דבר כפי דאות עיניהם אמנם אם היה שוגג בדבר אי'צ לענוש ונאמן לומר ששוגג היה וכן אם העמידו ליקח קודם השבת והאי' פשע וקבלו בשבת והוא לא היה יכול לסחור בו אין עליו איסור דמה יוכל לעשות ואם קבלו מבעוד יום אין איסור מה שמוכיחה בשבת דבדידיה קא טרח ומנ"ח סק"ו ופרטי דינים אלו נתבארו שם וכתב הט"ו סק"ג דאפילו מאי דמותר עם השמם כמו ליתן כליס לכוונס וכיוצא כזה אין לומר לו יחא שאני לרדך להס כמו"ש דהו כאומר לו לעשות כשנתן וכן אם נתן לו מעות לקנות דבר כע"פ סמוך לערכ ואל' הגי טעם לדרכי כמו"ש אסור דהו כא"ל קנה כשנתן וכן כמה שנתבאר דמותר אם לא ייחד לו לקנותו כשנתן וגם אין יום הקנין כשנתן וגם לא א"ל הגי נוסע כמו"ש דמותר ככה"ג מ"מ אם קנה כשנתן לא ייחא הישראל מזה כחותו שבת והוה כמו אי' שטעה מלאכה כשניל הישראל דאסור להשתמש בו ע"ש ולא ידעתי הדמיון דהתם נעשה מלאכה כשנילו חלל הכא נעשה רק מקח וממכר כשנילו וכע"פ הדבר לא נעשה מלאכה וי"ע ודו"ק :

ין דבר ידוע שכל השבותים אסורים אפילו במקום מצוה ואפילו במקום הפסד ואפילו במקום צער וקצת חילוי וכן השבות דאמירה לעכו"ם אם הוא באיסור תורה והיונו לומר לו לעשות מלאכה דאודייתא

ולא הותר רק במקום חילוי נסוד אף שאין כזה סכנה כדקיי"ל חולה שאין בו סכנה אומר לא"י ועושה ויתבאר בס' שב"ח אבל שבות דשבות כגון לומר לא"י לעשות דבר שאסור לישראל מדרבנן כמו לקנות בעדו או למכור בעדו דבדבר של רשות אסור כמו שנתבאר אבל בדבר של מצוה או במקום מקצת חילוי או צער הרבה או שיש בדבר הפסד הרבה מותר לשבות דשבות במקום מצוה לא נזכר רבנן ועיינון ס"ח . ע"ט וכל' הגי הוי ככמקום מצוה :

יך וזהו דעת הרמב"ם בפ"ו דין מ' וז"ל דבר שאינו מלאכה ואין אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות מותר לישראל לומר לא"י לעשותו בשבת והוא שיהא שם מקצת חילוי או יהיה צריך לדבר צורך הרבה או מפני מצוה כיצד אומר ישראל לא"י בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי להביא לו שופר או סכין למילה או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב בנייהם מים חבין להרחיץ בהן קטן ומצטער וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ולדיעה זו אפילו בעיר שאין בה עירוב אם אינה רה"ד כמו שאני תופסין שעיר שאין בה ששים רבוא אינה רה"ד מותר לומר לא"י להביא לו מליתו לכהכנסים או סידור או חימש וכן דבר מאכל שצריך לו לשבת או משקה ששכחו ליסוף מע"ש או שהיה מתקלקל אם לקחו מאתמול דהנאת שבת הוי דבר מצוה וכן לשלוח כנות לאורח דהוי נ"ב כדבר מצוה וכן במקום הפסד מרובה או מקום שיש מזה צער מרובה או קצת חילוי וכן מנהג העולם ואע"ג שרבוהינו בעלי החוס' חולקים על זה וס"ל דרק למצוה מילה הותרה שבות דשבות ולא שארי מצוה וכ"ש למה שנתבאר והטעם מפני שמילה עצמה דוחה שבת וחוס' ניסין ח' זו והמור הביא שני הדיעות ודא הכריע ע"ש מ"ם העולם תיפסום כהרמב"ם וכן מבואר מדברי רבינו הב"י בסעיף ה' שסתם כדעת הרמב"ם והביא דעת החוס' בשם יש אוסרין ילקמן ס' תקפ"ו לא הביא כלל דעת האוסר ולעיל ס' רע"ו הביאו דעת העיטור להקל בצדדי רבים גם בשבות נסוד ע"ש יש מתירין אפילו ברה"ד להביא ע"י אי' מטעם שאם היה מחיצות היה הישראל בעצמו ביכולת להביא ונ"י וט"ו סק"ד נסס ראני"ה ויש משבוהים שחכמים התירו כמו בקניית בית בא"י ויש שאסרו אפילו ע"י אי' כמו בכיבוי דהוה מלאכה שאצל"ג ואין מדמין גזירות חכמים וז"ו אמנם במקום שלא אמרו מפורש

מורש נקטינן כדעת הרמב"ם שהוא הדרך המיוצג וכן ראוי להורות ונמנ"א סק"ז ופ"ז סס :
 וי"מ אמרו חז"ל וק"ל חשבונות של מה בכך מותר לחשבן בשבת כדומד בדבר שאין לו נ"מ או תועלת כגון חשבונות של המדינה וכיוצא בזה ואפילו חשבונות שלו שכבר עברו מן העולם שהרי בזה לא שייך ממצא חפצך ודבר דבר שהרי אין לו חפץ בזה והוי כשארי דברים כמלים שמדברים בשבת שגם זה אין הירוד לשבת וכל בעל נפש לא יעשה כן כמ"ש בסעיף ב' אמנם אין בזה איסור שבות דממצא חפצך וגו' אך אם עדיין צריך לסלק להפתעלים או שיש לו ספק אם נגמר עמהם החשבון אם לאו זהו איסור מדינא והוא חפצך ואיסור מדין גמור וכן כל כיוצא בזה :

ד אע"פ שאסור לומר לחבירו הנני רוצה לשווכך לאיזה ענין רהא אפילו לא"י אסור לומר כמו שנתבאר וכ"ש לחבירו הישראלי שהרי זהו עיקר האיסור של ממצא חפצך ודבר דבר מ"מ מותר לומר לחבירו הנראה שהעמוד עמי לערב ואף ששניהם יודעים על מה ידרשנו אין זה אלא הרהור ומותר ורמ"י ק"ג, ד"ה הגולה אבל לא יאמר לו היה נכון עמי לערב הוזה כפקודה ממנו כאלו אומר אני צריך לך לעסקי אבל כשאומר הנראה וכו' תלה בו כאלו אומר אראה אם תעמוד עמי לערב ואין זה כדום ולכן כשמדברים כלשון לעז יש לזהר איך לומר אך ביאור הדברים כמו שאמרנו וכן לא"י מותר לומר כן :
כא כיון שדיבור אסור והרהור מותר ולכן כל דבר שאסור לעשות בשבת אסור לומר שיעשה זה למחר אמנם אם הדבר שאומד שיעשה למחר יש בו צד היתר שאם היה זה הצד היו יכולים לעשות זה גם בשבת יכול לומר אני עושה זה למחר גם בשאין בו הצד של היתר כיצד שיכול לומר לכוך פלוני אני הולך למחר שהרי יש בו צד היתר אם היה בניינים זה סמוך לזה בתוך שבעים אמה ושירים דהוי הכל כתוך התחום ומעמו של דבר שהרי אין כאן אלא הרהור שהרי לפי הדיבור אין כאן איסור שהרי גם בהיתר יש לשון זה אלא שיוודעים בלבם שאין עתה היתר מוכן והדר הו"ל הרהור וכן כל כיוצא בזה שיש בו צד היתר לעשותו היום יכול לומר לחבירו שיעשונו למחר ובלבד שלא יזכיר לו שכירות ופשוט וזו דרוקא לילך למחר יכול לומר אבל לא ליסע

בעולה או לרכוב על הסוס או ליסע במסילת הכרול שהרי לדברים אלו אין היתר כשבת ולכן כלשון לעז שאומרים תמיד כלשון נסיעה אסור אבל להפליג בספינה למחר מותר שהרי יש היתר גם בשבת :
כב ודע שיש מדבותינו שאמרו דמה שאנו צריכים לצד היתר זהו באומר לכוך פלוני אני הולך למחר בא עמי דאל"כ פשיטא דמאי קאמר ונמ"א סק"א נסס הרמב"ן והרשב"א כלומר דאין תועלת באמירה זו ואין זה ממצא חפצך והוי כשארי מילי דכרי ורמ"ז יכול גם לומר אני ארכוב למחר אני אעשה מלאכה למחר וסס כיון שאין לו תועלת בזה וכן מבואר מלשון הרמב"ם ריש פכ"ד שכתב ממצא חפצך ודבר דבר לפיכך אסור לאדם להלך בחפצו בשבת ואפילו לדבר בהם כגון שידבר עם שיהפו מה יקנה למחר וכו' עכ"ל ואע"ג דאח"כ כתב וכן אומר אדם לחבירו לכוך פלוני אני הולך למחר שאם יש שם בורגנין וכו' ע"ש ולא כתב שיאמר לו בא עמי זהו מפני שלשון הש"ס כן הוא והכוונה לומר לו כא עמי :

כג ואמנם יש חולקים בזה והוזה דעת רבינו הרמ"א בסעיף ח' שכתב וכן לא יאמר אעשה דבר פלוני למחר עכ"ל וגם רבינו הב"י שם שכתב יכול לומר לחבירו לכוך פלוני אני הולך למחר וכן מותר לומר לו לך עמי לכוך פלוני למחר כיון שהיום יכול לילך ע"י בורגנין עכ"ל ומשמע להדיא דהמעם גם ארישא קאי שאינו אומר לך עמי וכן מבואר מדברי רבותינו בעלי תתוס' שם שהקשו על זה וז"ל תימא מאי איריא הוא אפילו לחבירו נמי יכול לומר לך לי לכוך פלוני למחר וכו' ע"ש ואי ס"ד דגם כוונת הנמי כן הוא מאי קמקשי אלא ויראי דס"ל דגם בלא לך עמי הוזה אסור אי לאו מעמא דבורגנין וכן מבואר מהמור שכתב כלשון זה ע"ש וגם המור והש"ע לא הביאו שום מחלוקת בזה וכמפרו הגדול מוכח להדיא דאין כאן מחלוקת ע"ש ואני אומר דכאמת אין כאן מחלוקת כמו שנבאר בס"ד :

כד דהנה בזה הכל מידים דאם לא לאיזה תועלת לא שייך בזה ממצא חפצך ודבר דבר וזי מי שילך וידבר לעצמו אעשה עסקים גדולים אקנה בתים וכיוצא בזה האם זה הוא ממצא חפצך ואין זה רק דברים במילים ודברים של מה בכך ולכן רקדקו חז"ל לומר מותר לומר לחבירו לכוך פלוני אני הולך למ"ז

למחר ולמא אפרו לחבירו אלא דכשאומר לעצמו היה מילי דכדי אך באומר לחבירו ודאי יש בזה ממשות ועליו לידע ואת דבכה"ג שפיר הוי ממצא חפצך וחו כוונת כל הפוסקים והרמב"ן והרשב"א פירשו הדבר שאומר לו בא עמי כלומר רדוה כאומר לו בא עמי והעיקר תלוי בהכוונה אם כוונתו לשיחה במילה בעלמא הוה כדברים של מה בכך ואם אומר לחבירו למען ידע חבירו מזה אסור אם אין היתר בשבת עצמו וזאת מונת הסוד והג"ע שכתב האסן שהגאט וה"פ שאומר לחבירו אי הולך לתען תדע מהו וכן אם פירש לו מפרש לך עמי ודו"ק (והג"ח סק"ח תפס בזה מחלוקת ולעיל כמ"ס):

כה אבל בדבר שאין בו צד היתר לעשותו היום אפילו אם אין בזה אלא איסור דרבנן כגון שיש לו חוץ לתחום פירות מוקצים כיון שא"א לו להביאם היום אסור לומר לחבירו להביאם למחר ואפילו אם הם בתוך התחום אסור כיון דהם מוקצים ואם סק"ג ופי' סק"ח וכן אסור לו להחשיך בסוף התחום כדי שימדה בלילה לילך שם להביאם ובוה מותר בתוך התחום ומעמו של דבר בארנו בס' הקודם מעיף נ' ע"ש אבל יכול להחשיך בסוף התחום כדי למדר לילך שם לשומרן שהרי גם היום יש להם היתר בשמירה אלו היו בתוך התחום ואם לא כיון להחשיך אלא לשמדם יכול גם אח"כ להביאם והמעם בארנו שם וכן אסור לומר אעשה דבר פלוני למחר והדבר אסור לעשותו בשבת אם כיון לאיזה תועלת באמירתו כמ"ש כמעוף הקודם ומותר להחשיך בתוך התחום לתלש פירות ועשבים מנינתו וחורבתו כשאין הדבר ניכר להראו דאלו ניכר הדבר אסור גם בתוך התחום כמ"ש בס' הקודם וזהו הפעם מה שאסרו בסוף התחום משום דסוף התחום ניכר לכל כמ"ש שם ומותר לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור פירותיך שבתחומי והכל מטעם שנתבאר שיש דיתר אלו היו בתוך התחום ושג"ח סק"ג מה שהקשה משרזין ומתוס' עס וכתב דסוף התחום אסור גם כלא קעס למינחא ע"ש וכבר הגנו עס על דכ"ו כמ"ס ע"ש ודו"ק: **כז** שגו חכמים במשנה ריש פכ"ג שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחד שבת ומפרש בגמרא דהחילוק בין לשון שאלה ללשון הלואה דהלואה אתי למיכתב והשאלתיני

לא אתי למיכתב ופירש"י משום דהלואה הוי לזמן מרובה דקיי"ל סתם הלואה שלשים יום ויבא לכתוב על פנקסו כך וכך הלויני כדי שלא ישכח אבל שאלה חוזרות לאלתר ולא אתי למיכתב והתוס' פירשו משום דלשון הלואה אינה חוזרת בעין ואתי למיכתב ושאלה חוזרת בעין ולא אתי למיכתב ואע"ג דכדי יין ושמן אינם חוזרות בעין מ"מ מתוך שמוכיר לשון שאלה יזכור ולא יבא לבתיבה:

כח וכלשון לעו שאין חילוק בין לשון הלואה ללשון שאלה צריך שיאמר תן לי להכיר ויכול גם למי"ם ואחזיר ואתן לך ופי' סק"ח דאל"כ הא הוה לשון מתנה ולא יתריצה לזה ולכן מנלה לו שיחזור ויתן לו ואינו אומר לו כן אלא בשביל היכר ועכשיו אין נותרין בזה משום דאצלינו אין הניילות להבתב כפנקס רק הלואה מעות ולא הלואה כלי"ם ואוכלין ומשקין וגם אצלינו נוהגין לתבוע לאלתר גם הלואה (וג"ח סק"ז) וזה שהתירה המשנה להגיה משכון דוקא בדבר שהוא צורך שבת אבל בדבר שאין צורך שבת לא התירו ליתן משכון דהוה ג"כ בעין קצת קנין וכשיתן משכון לא יאמר לו הילך משכון דהוה כעובדא דחול אלא יניח המשכון אצלו אסור ודברים וכשם שאין לזון בשבת דבר שאינו צורך שבת כך אין פורעין בשבת דבר שאינו צורך שבת דהוה ג"כ דוסה קצת למקח וממכר אלא דלצורך שבת מותר רמוכתא מילתא דלכבוד שבת הוא וכן לפרוע דבר שצורך שבת כגון שלוח ממנו יין ושמן באמצע השבוע יכול לפרוע לו יין אחר ושמן אחר בשבת אם המשאיל צריך לזה (ול"ל) ויש שכתבו כאיסור פרען מטעם שמה ימחק ותמיהאי דהא הרי"ח כמעוף י"ח אסור כל פרען אצלו כלאן שאלה וזה שכתב כמס' שאין לזון ופי' לא דוקא כדמוכח מדברי הרי"כ"ס שהג"ח הג"ח סק"ז לשון פרען הבן דעס לא עיך כתיבה ע"ש ודו"ק:

כח כבר נתבאר שלא הותר שום שבת בשבת מפני ההפסד וכן סוזה הנפסדה בשבת ע"י נשמים או דבר אחד או אתי בידקא דמיא ומפסיד ממנו או שנתרועעה חבית של יין ותלך לאיבוד אסור לומר לא"י לך והציג ממנוי אלא בזה התירו לקרות לא"י ולהראות לו אע"פ שידע בדואי שתיציל לו וכן יכול לומר כל המצייל אינו מפסיד ומסילא יבואו להצייל כדי להרויח כמו שהתירו לומר כדליקה כל המכבה אינו מפסיד ואף שיש מי שאומר דק כדליקה התירו לומר

לומר כן ולא בהפסד אחר מ"מ המיקל לא הפסיד (לנוס ומנ"א סק"ז) :

כח ודע דזה שאסור להישראל לומר להא"י לך והציל זה בשיתיה מוכרח הא"י להציל ע"י מלאכה דאורייתא אבר אי ליכא מלאכה דאורייתא אלא שבות דרבנן מותר לומר לו בפירוש כך והציל ואשלם לך שהרי כבר נתבאר בסעיף י"ז דשבות דשבות במקום הפסד לא נורו רבנן וב"ש בשההפסד נדוף ולא אסרו רק אמירה לעכו"ם בדבר שהוא צריך לההצלה לעשות אב מלאכה או תולדה ולפ"ז עליו לדעת או לשאול מהמורה מהו איסור דאורייתא ומהו איסור דרבנן ובדבר שאין בו שבות כלל אלא קצת מירחא יכול להציל גם בעצמו וזה יהא כמי ש"ה ובסי' של"ח בס"ד ועיקר הדבר שבהצלת הפסד בשבת לא יעשה האדם מעצמו אלא בשאלת חכם מרא דאתרא והוא יורנו בדרך זו ילך ע"פ דתוה"ק :

ל כתב הרמב"ם בפ"ו דין ח' ישראל שאמר לא"י לעשות לי מלאכה זו בשבת אע"פ שעבר ומכין אותו מכת מדרות מותר לו ליהנות באותה מלאכה בערב אחר שימתין בכדי שתעשה ולא אסרו בכל מקום שימתין בכדי שיעשו אלא מפני דבר זה שאם האמר יהא מותר מיד שמא יאמר לו לא"י לעשות לו ויצא הדבר מוכן מיד וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו לא יאמר לו לעשות לו שהרי אינו משהכר בלום מפני שהוא מהעכב לערב בכדי שיעשה דבר זה שנעשה בשבת עכ"ל ואע"ג דבעשה מלאכה בעצמו בשבת פסק שם בדין כ"ג דאם עשה במזיד אסור לו לעולם ע"ש וזה מפני שעשה איסור דאורייתא ולפ"ז נראה דאם עשה בעצמו איסור דרבנן מותר לו ליהנות במ"ש בכדי שיעשה כמו באמירה לא"י באיסור דאורייתא ואם אמר לא"י לעשות לו מלאכה דרבנן אפשר דא"צ להמתין בכדי שיעשה וכן אם א"ל כשונג שיעשה איסור דאורייתא נ"ב כן ויש מן הפוסקים דס"ל דבמזיד באיסור דאורייתא אסור לו לעולם כבמלאכת עצמו וכ"י נ"ס י"ז אבל רבינו הב"י בסעיף ב' סתם כהרמב"ם ע"ש וזהו בדבר שאינו של פרהסיא דדבר הנעשה בפרהסיא אסור לעולם במ"ש כמי שבי"ה ומנ"א סק"ח וכן נתבאר בסי' רמ"ד :

לא עוד כתב שם בדין כ"א אינו יהודי שנכנס לבית ישראל והבנים שם הפיצו מותר ואפילו א"ל

הניחם בזוית זו ה"ז מותר עכ"ל ואינו מוכן ומה הירושל יש בזה הרי אין כאן שום איסור כיון דהחפצים הם של א"י ומפקדים אצלו ולמה לא יאמר לו הניחם בזוית זו גם מקוד הרין נעלם ממני ועמ"מ ונראה ע"כ תמה בזה ונראה לפע"ד דה"ק דאפילו אם החפצים ישארו של הישראל כגון שמכר דיברו ביניהם שהישראל רוצה בחפצים אלו ועתה הביאו ואינם לע"ע של הישראל אלא אחד שבת יקנה ממנו נ"ב מותר וזהו ממש כהרין שכתב הרמ"א בסי' זה וז"ל אינם יהודים המביאים תבואה כשבה להישראל שחייבים לו והישראל נתן לו מפתחו לאוצרו והא"י נותנם לשם ומודרים ומונים יש מי שמתיר משום דהא"י במלאכת עצמו הוא עוסק ואינו של ישראל עד אחר המדידה ויחשוב עמו אח"כ עכ"ל וזהו ממש כרינו של הרמב"ם כפי מה שבארנו דבריו אבל אם הביאו מחודתו של הישראל פשיטא שאסור לקבל מהם בשבת ואם הם אינם רוצים להמתין עד מ"ש ואם יוליכום למקום אחר יגיע נזק להישראל נלע"ד דרשאי לומר להם עשו מה שתרצו אני אין ביכולתי לקבלן בשבת ומילא שמעצמם יפרוק המחורה בחצירו והוא לא ידבר עמם עד מ"ש דאע"ג דבביתו ובחצירו של ישראל אסור כמ"ש בסי' רנ"ב מ"מ מה יוכל לעשות כשבאו מעצמם ועמ"מ סק"ט :

לב עוד כתב שם רבינו הרמ"א אינם יהודים העושים נבינות בשבת והישראל רואה יקנה אותם ממנו דמ"מ הא"י אדעתא דנפשיה קעביד ואע"פ שהישראל עומד בעדר חדש או חדשים ואדעתא למכרה לישראל קעביד שרי עכ"ל בלומר דהא"י עושה נבינות מכהמותיו ורצונו שהישראלים יקחו ממנו ושובר ישראל שיעמוד בעת החליבה ועשיית הנבינות וכיון שהנבינות עדיין אינם של ישראל אין איסור מה שעושה אותם בשבת ואע"פ שסוף סוף יבואו לידי ישראל מ"מ עתה אינם של ישראל והישראל יכול לעמוד בעת עשייתם מצד הכשרות ואפילו יקבלם הישראל בחובו מותר כיון שהם בעת של הא"י ועמ"מ סק"ג ומ"מ הרמ"א מקודם דלמזו לרמוז וכו' בל"ט כוונתו בסעיף י"ד :

לג וכתב רבינו הב"י בסעיף כ"א אסור לומר לא"י בשבת הי"ך בשך זה ובש"ל אותו לצורך ואפילו אין מוונתו עליו אבל מותר לומר לו לעשות מלאכה לעצמו עכ"ל בלומר דזה דקיי"ל אמירה לא"י שבות זהו במלאכות

שאר סלאכה וכן יכול בעצמו לעשות שבות בה"ש כמקום מצוה ולכן יכול לקרא שם על מעשר בה"ש אבל להפריש הא תנן אין מעשרין את הודאי ור"א דאם היה מרוד כל היום מותר וצ"ע ברין זה ושמע"ל סק"ל וא"ר סק"מ ועוד יתבאר בזה כמי' שמי"כ ואם גם במרי"ש לא נזרו בה"ש נ"כ יתבאר שם בס"ד :

במלאכות שלנו אבל שלו מותר לומר לו בשל כך ואפה לך דלאו כלום הוא ופ"מ אם הוא נותן לו הכשר אסור משום דכשר של ישראל נתכשל בשבת וכן כל כיוצא בזה ודע דכמה פעמים נאמר בנמ' דכל דבר שהוא משום שבות לא נזרו עליו בה"ש לצורך מצוה לפיכך מותר לומר לא"י בה"ש הדלק לי את הנר או

ש"ח [דיני מוקצות וגולד ומעמיהם וכו' ע"ה סעיפים]:

א במעמי המוקצה כתב הרמב"ם ספכ"ד וז"ל אסרו חכמים למלטל מוקצות דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול ומפני מה ננעו כאיסור זה אמרו ומה אם הוזירו נביאים וצוו שלא יהא הלוכך בשבת כהלוכך בחול ולא שיחת השבת כשיחת החול שנאמר ודבר דבר ק"ו שלא יהא מלטול בשבת כמלטול בחול כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבא להגביה ולתקן כלים מפניה לפינה או סבית לבית ויבא להצניע אבנים וכיוצא בהן שהרי הוא כמל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת וכמל העם שנאמר בתורה למען יניח ועוד כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהן טעם ויבא לרדי מלאכה ועוד מפני שמקצת העם אינם בעלי מלאכות אלא כמילין כל ימיהם בגון המילין ויושבי קרנות שכל ימיהם הם שובתין ממלאכה ואם יהיה מותר להלך ולדבר ולטלטל בשאר הימים נמצא שלא שבת שבתה הניכרת לפיכך שבתה מדברים אלו היא שבתה השוה ככל אדם ומפני דברים אלו ננעו כאיסור המלטול ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הצריך להם עכ"ל :

ב והקשה עליו הראב"ד שהרי בנמרא וק"ד : מפורש דמלטול מוקצה נאסרה מפני איסור הוצאה ומלטול צורך הוצאה הוא שא"א להוציא כלי מלטול ואם יזדלו במלטול יזולו בהוצאה נס נמ"ו ועוד דתניא שם וק"נ : כראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת וכו' התירו וחזרו והתירו עד שאסרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסד הגדול יותר של מחרישה ועוד אסרו שם כימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דבראשונה וכו' מפני שזולו בשבתות דכתיב בימים ההמה דאיתו ביהודה דורכים ניתות ונ"ו ע"ש וא"ך חידש הרמב"ם טעמים מעצמו :

ד והנה כבר בארנו בריש סי' רמ"ג דשבותי שבת אינן רומה לכל איסורי דרבנן והם כמדאורייתא ודבר זה ביאר לנו הרמב"ם בריש פכ"א שכתב נאמר בתורה השבות אפילו דברים שאינם מלאכה חייב לשבות מהם ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות ופי' המניד משנה שהתורה מסרה להכמים ע"ש ובמבילתא ובת"כ ובספרי כמה פעמים נאמרה שבתין שבות ולעיל הסברנו הדבר כשם הרמב"ן ז"ל רא"א להיות כלל באופן אחד דאל"כ אין כאן שבת ושהנביאים הוזירו על השבותים וקראו לה חילול שבת ע"ש וכשעת מתן תורה ציה לנו משה דבינו לכל שבותי שבת ע"פ ד' והתורה כללה כשון תשבות דכלא השבותים אין כאן שבותה כלל וכל דברי הרמב"ם בפרקים אלו נמשכים אחרי הקדמה דבריו שבריש פכ"א אלא שכך ציה לנו הקב"ה שאין אלו השבותים נבנסין במנין המלאכות ואין חייבין עליהן סכילה וחטאת אבל הקב"ה חייב איתנו לשמור כל השבותים כאשר הם אהנו היום :

ה ופ"ז גם איסורי מוקצות היו מאז שניתנה תורה והיה דינם אז כאשר שחזרו והתירו וחזרו והתירו וכרמפרש בנמ' שם שרתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך

ה ופ"ז גם איסורי מוקצות היו מאז שניתנה תורה והיה דינם אז כאשר שחזרו והתירו וחזרו והתירו וכרמפרש בנמ' שם שרתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך

לצורך גופו ומקומו ולא מחמה לצל ודבר שמלאכתו דוחה אפילו מחמה לצל כמו שבירינו היום כמו שיתבאר בס' בסימנים אלו אך בימי נחמיה בן חכמיה שהיו פרוצים בחילול שבתות מהזמן שהיו בכבל עמד הוא ועזרא וחגי זכריה ומלאכי ואנשי כנח"ג ונזרו על דורם עוד חומרות ולא התירו רק ג' כלים ולא היתח גזרות קבועות לדורות וכ"כ מפורש רבותינו בעלי התוס' בב"ק נ"ג: ל"ה צימת שלא נזרו זה רק על דור זה ולכן אה"כ כשראו שחזרו להזהר בשבת התירו וחזרו וחתירו עד שגשאר כפי הדינים הקודמים וכפי ההלכה אצלינו וזהו שביאר הרמב"ם ז"ל על מעמי המוקצה הקודמים והסביר כגודל חבונתו דאם אין מוקצה אין שבתה ובטלה מנחת השבת וזה כלול הכל בתשובת האמורה בתורה וכמ"ש בר"ש פכ"א ופשיטא שגם להוצאה הוא נדר גדול כמבואר בגמ':

ן ודבר ידוע שבכל מס' שבת נחלקו ר' יהודה ור"ש במוקצה ונולד דר"י אוסר ור"ש מתיר ואיפסקא הלכתא בר"ש ולרעת הרי"ף והרמב"ם ורוב הפוסקים גם בגולד קיי"ל בר"ש ולכן לא הזכיר הרמב"ם איסור נולד כלל בשבת וכ"כ המור בסי' תצ"ה וז"ל וי"ט החמירו בו יותר מבשבת במוקצה וכו' אלא שרבינו תם היה מחלק לומר שאין הלכה בר"ש אלא במוקצה אבל בגולד הלכה בר"י עכ"ל וכן רבותינו אין סוברין כן ולכן תראה שהמור וש"ע בסימנים אלו מן סי' זה עד סי' שי"ג שמדברים מענייני מוקצות לא הזכירו נולד כלל ועוד תראה שבסי' ש"ך כתבו דיני מחימת פירות והאיסור מניחה שמא ימחוט ע"ש ולא הזכירו מטעם נולד וכן בריש סי' שכ"ב שכתבו ביצה שגולדה בשבת אסור מטעם גזירה דשבת אחר יר"ט ומטעם חכמה כמ"ש שם אבל מטעם נולד לא היה אסור והיינו משום דקיי"ל בר"ש וכדאמרינן בשלהי שבת דבבולי שבת הלכתא בר"ש ומיהו בגולד גמור והיינו דבר חדש שלא היה בעולם כל עיקר מורה ר"ש דאסור ומסומת שיוצין מ"ו. ל"ה כלו וביצה חשבינן ישנה בעולם והיינו שהיתה במעי התרנגולת ועכשיו יצאה לחוץ וכן המשקין שהיו בלועים בפירות וכלל"ז:

ן ואם תשאל כיון דקיי"ל בר"ש רלית ליה מוקצה א"כ מהו זה ריני מוקצה שאסורים והתשובה על זה דודאי גם ר"ש מורה בהרבה מוקצות כמו מוקצה דבעלי חיים דאמרינן (מ"ה:): דגם ר"ש מורה שבחייחן אסורין בטלמול וכן מוקצה דגרוגרות וצמוקים שהניחן

לייבש ורחאן בידים מודה (מס) וכן מוקצה דחסרון ביש מודה ר"ש (ק"י:). וכן דבר שמלאכתו לאיסור דמלמון מחמה לצל בני שום צורך מורה ר"ש שאסור ותוס' ל"ו ל"ה הא ר"ש וכן דבר המסריח אפילו ר"ש מורה שאסור לפשטל והשי' מ"ו. ל"ה אלל ע"ש) וכן כל דבר שאין תורתו כדי עליו כלל כמו צדורות ועפר וכל כיוצא באלו מודה ר"ש (גם נמ' לפרוץ אלל מעתה כל גרוגות) כלל של דבר כל דבר שאינו ראוי לשבת כלל כמו בעלי חיים ומעות ונרות וכל מיני מתכויות שאינם כלים וכן מה שיחוס עקיהן לבלי להשתמש בהם רק בדברי איסור המיוחדים להם כמו סכין של שחיטה ומסר הנדוד וכיוצא בהם וזה נקרא מוקצה מחמת חסרון כים וכן מוקצה דדחייה בידים בכוחו מודה ר"ש:

ן אלא שיש עליו מוקצה בפועל או בשם כגון מוקצה מחמת מיאוס כמו נר של חרס שהדליקו בו בחול' דהוא מאוס וכן מוקצה מחמת אוצר וכן דבר שמלאכתו לאיסור לעשות בו מלאכת דוחה ואיפסקא הלכתא בר"ש דדבר שמלאכתו לאיסור מותר לצורך גופו או צורך מקומו ומה שאסור מחמה לצל משום דאין להאדם צורך בזה וחיי לצדורות ועפר אמנם יש היתר לזה אם ירצה להצילה מהפסד החמה יראה להשתמש בה איהו דבר כמו שיתבאר לפנינו בס"ד ומהמ"א סק"ח הניח זה גם הידועלמי ע"ש) וכן במוכן לאדם אי הוה מוכן לכלבים כגון בהמה בריאה או עוף שמתו בשבת דס"ל לר"י דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דאקצי דעתיה מכלבים ור"ש ס"ל דמותר והלכתא בר"ש ויש שני מוקצות דר"ש מורה בהו במוקצה מחמת מצוה ובבסיס לרבר האסור והיינו הגר בשעה שדולק מפני שהכלי טפל להשלהבת בעורה בו והשי' מ"ו. ל"ה לנרו וזהו שאמרו בגמרא (מ"ה:). אין לך מוקצה דר"ש אלא שמן שבגר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו והוקצה לאיסורו כלומר שיש בו שני מוקצות מוקצה מחמת מצוה גר שבת הוה מצוה ומוקצה מחמת איסורו והיינו שנעשה בסיס להשלהבת שהיא מוקצה גמורה ומהו למדנו כל מיני בסיס לדבר האסור כמו שיתבאר בס"ד:

ן האמנם דבר אחד יש שנחלקו ר"י ור"ש והלכה בר"י וביאר בה"ג זמ"ע משום דגם ר"ש ס"ל בר"י

כרי' והר' ר"ש יחיד במקום רבים והיינו במוקצה רבין השמשות כגון נר שדלק בין השמשות וכבה רס"ל לר"י מינו דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לכולי יומא ור"ש מ"ל דבשנסתלקת המוקצה מותר ובוה הלכה כר"י וז"ל הבה"נ בפ"ג מה' שבת והיבא דהיה עליה אפרוחין פל בה"ש אסור למטפולי כולו יומא מדאיתקצאי לבה"ש אתקצאי לכולי יומא וכו' ולית הלכתא כר"ש כגד שהדליקו בה באותה שבת הואיל ושוו ר"ם ור"י להרדי בכירה והו"ל יחיד במקום רבים עכ"ל וכ"כ שם בפכ"ד דבכולי הלכה כר"ש לכד מזה ע"ש וזהו כדלי דיני מוקצה והפרטים יתבאר כס"י אלו בס"ד :

י כל מין כלי או כל מין כלי תשמיש כמו כסאות ושולחנות ומטות וארזים שמצניעים בהם חפצים או קורות המיוחדות לשיבה אפילו הן גדולות וכבדות הרבה כיון שיש תורת כלי עדיהן מותרין במלטול בשבת ואמרינן בעירובין וק"ו, הוה שריתא דהוה בי ר' פדת ושריתא היא קורה (נש"י) דהוה מדלי לה בי עשרה ושרו לה ארשא שהיתה משא עשרה בני אדם והתיר משום דהוה תורת כלי עלי' שראויה לישב עליה (נש"י) והריא אסיתא דהוה כי מר שמואל דהוה מחוקת חצי כור שרא מר שמואל למשרייה ארשא אסר תורת כלי עליה וזק דענה ליה. כחלתא דמלו' התוס' והר"ש מהלכה שס מפני קד דשירובין והע"כ דשירובין שס חלקן כדנר ולדכריהם שס כל שאין הרגילות למטלה כחל אסור ולפי' הקאמאדין והקאלנאפע"ס שלט והאלמנטי"ם אסורים כעלול לכל אין הלכה כן דהר"ף והר"ש הביאו קד דשירובין כפי' כל הכלים וכן הרמב"ם בפכ"ה דין ו' הביא וס וקד דענה שס לא הביאו והר"ש דחאה מהלכה פמ"ט וכן הסוד והש"ע סעיף כ' ולכן הטיק כדברי התוס' בשבת שס :

י"א וכל הכלים נימלין בשבת חוץ ממוקצה מחמת חסרון כים והיינו שחסים עליהם להשתמש בהם מלבד המלאכה המיוחדת להם כגון סבין של שחיפה או של מילה ואיזמל של ספרין מנלחי שערות הראש וסבין של סופרים שמתקנין בהן קולמוסיהן וכן כל בעל הבית שיש לו סבין קמן לתקן הקולפס וכיוצא בזה אסורים במלטול מפני שאין ראויים למלאכת היתר מחמת יקרותן וזהו מוקצה מחמת חסרון כים שאפילו ר"ש מודה בזה כפי' שאפילו לצורך נופו ומקומו כיופד לצורך תשמיש היתר או בצורך למקומו

אסור למלטול דלנמרי מקצה דעהא מיניה וזהו כדחיה בידים ולא עוד אלא אפילו תנוב כגון של שארי סבינים אסור למלטול ולא אמרינן דכיון שתנוב ביחד עם שארי סבינים לא קפיד עליה ומיהו אין הנדן בסים לו דתיהוי בסים לדבר האסור ויהא אסור במלטול שהרי הוא בסים גם לשארי סבינים וזהו בסים לדבר האסור ולדבר הסותר ושרי וכן הדין לקורנם שג בשמים שמקפידין עליו שלא יתלכך הדין מוקצה כמחמת חסרון כים כיון שמקצה מדעתו כלהשתמש בו אבל כשאינו מקפיד מותר וכן הדין בכלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהן ואם אינו מקפיד מותר ומן הסתם אם דמיו יקרים מסתמא מקפיד ואם אין דמיו יקרים מותר אא"כ נתנו לאוצר (מג"ל פ"ג) ודבר פשוט דכל מין סחורה שבתנות אסורים במלטול ולא מיבעיא סחורה כזו שאינה ראוי ללבישה ושימוש אלא אפילו ראוי לתשמיש מסתמא קפדי עלייהו והוה מוקצה מחמת חסרון כים ואסור אבל אוכלין ומשקין שבתנות מותר ליטול ולאכול דלית לן מוקצה מחמת אוצר באוכלין ומשקין כמו שיתבאר כס"י של"ג בס"ד :

יב כתב הרמב"ם ריש פכ"ה יש כלי שמלאכתו להיות והוא הכלי שמותר בו בשבת דבר הנעשה בו בחול כגון כוס לשחות בו וקערה לאכול בה וסבין לחתוך בו כשר ופת וקודרים וקמן לפצוע בו אגוזים וכיוצא בהן ויש כלי שמלאכתו לאיסור והוא הכלי שאסור לעשות בו בשבת דבר שנעשה בו כגון מבחשת וריחים וכיוצא בהם שאסור לכתוש ולטחון בשבת וכל כלי שמלאכתו להיות בין היה של עץ או של חרס או של אבן או מהכות מותר למלטול בשבת בין בשביל עצמו וזהו מחמת ללל ענמ' של כלי בין לצורך מקומו ושל כלו בין לצורך נופו ושל חרס וכן כלי שמלאכתו לאיסור בין של עץ או של חרס ובין ומתכת מותר למלטול בשבת בין לצורך נופו בין לצורך מקומו אבל בשביל עצמו של כלי אסור : יג כיצד ממלטל הוא את הקערה של עץ לאכול בה או לישב במקומה או כדי שלא היננב והוה כשביל עצמה וכן אם מלטל אותה סן החמה כדי שלא תתייבש ותשבר או סן הגשמים כדי שלא תתפח והפסד ה"ז ממלטל בשביל עצמה ומותר מפני שמלאכתה להיות וכן ממלטל הוא את הריחים או המבחשת לשבר עליה אגוזים או לעלות עליה למטה וזהו לצורך נופו

או

או לישב במקומו אבל אינה מטלפלה כדי שלא תשבר ולא כדי שלא תנגב וכן כל כיוצא בזה וכל שאינו כלי כגון אבנים ומעות וקנים וקורות וכיוצא בהן אסור למלטלן עכ"ל :

יך איתא בירושלמי בפ"ד וה"ט וביצה ורפ"ה דמצודות היו פרוסות בחמה ומתקלקלין מפני החום והם מלאכתם לאיסור דאסור בחמה לצל ושאלו ר"ב מה לעשות ואמר להם שיחשבו עתה להניחן תחת ראשיהן והוה לצורך גופו ומותר ע"ש ולמדנו מזה שכל מלאכתו לאיסור שרוצה למלטלו בשביד שלא ינגב או מחמה לצל אם יכזב למצא בהם דבר שיותר להשתמש בשבת יחשוב לעשות כן ויעשה כן ומג"א סק"ח ואע"ג דוהו הערמה מ"מ מותר כשביל הפסד ויהק"ט ט' ע"ס שחשכ מנ"ס והוה מלאכתו להיתר ואיטו כן כמ"ס הגמ"א והס"מ כיון יפה נפרטו ע"ש :

מן והנה במלאכתו להיתר נתבאר דמותר גם מחמה לצל וכדי שלא ינגב וכתב רבינו הב"י בסעיף ד' דשלא לצורך כלל אסור למלטלו ורק כתבי הקודש ואוכלין מותר למלטלן אף שלא לצורך כלל ע"ש ואינו מוכן הא כיון שמתלטלן ווראי יש לו איזה בונה בזה וצ"ל כגון ראינו אלא מתעסק בעלמא ואין לו שום בונה בטלטולו אך אם יש לו תענוג כמה שמתלטלו נהי רבמלאכתו לאיסור דא נחשוב זה צורך הגוף מ"מ במלאכתו להיתר וראוי דמותר ונכטיקי דין זה יש חולקין כמ"ס המ"מ ע"ס ומה שכתב שראה כן מהרמב"ם לענין אין ראייה דנקיט לטון הש"ס כדרכו והר"ן מסתפק בזה ע"כ כל הכלים ומ"ס המ"מ דל"ל לרבה לומר מחמה ללל לימא טלח לצורך כלל לא אכין דאטו כזוסטי עסקיין וגם בחול כשאלם מטלטל דבר הוא לאיזה כונה וגם הרמב"א כסירה בשמעתא דאין כלי יטול אלא לדבר הניטל כמסתפק בזה ע"ס אלא מי יבא להקל בדבר שה"י ספק ואין מי שחולק עליו ודו"ק :

מן לענין מה יתבאר בס"י ש"א דאע"ג דאסור למלטל המת שאין לך מוקצה גדול מזה מ"מ התירו למלטל אותו כשיש צורך ברבר ע"י שיניחו עליו כבר או תגוק ואמרו בגמ' (קמ"ז:) דלא התירו זה אלא בפת בלבד ומ"מ יש מתירים לכל כלי שמלאכתו לאיסור למלטלו אפילו מחמה לצל או כדי שלא ישבר ע"י כבר אן תגוק וזה שאמרו דלא התירו אלא למת וזה כמוקצה דוסיא דמת כגון צדורות ואבנים ועפר

אכל כלי אף דמלאכתו לאיסור מותר ויש חולקים כזה ועוד יתבאר בזה בס"י ש"א כמ"ד :

יך תפילין אע"פ שאין להניחם בשבת מ"מ אינם מוקצים ומותר למלטלם לאיזה צורך שהוא אפילו מחמה לצל דלא הוה כמלאכתו לאיסור שהרי אין איסור להניחם כשאינו מכיין לשם מצוה והרי לכן נתבאר בס"י ש"א דהיוצא בתפילין בשבת אינו חייב משום דוהו דרך מלבוש ורק אינם ככתבי הקודש דמותר למלטלם שלא לצורך כלל כמ"ס בסעיף מ"ז ותפילין אינו כן אבל כל שיש איזה צורך מותר וי"א דכיון שנתבאר בס"י ל"א ע"פ הוהר שאסור להניחם בשבת וי"מ הר"ל כדן כלי שמלאכתו לאיסור דאינו מותר אלא לצורך גופו ומקומו ופ"ו סק"ג ומג"א סק"ח ולפ"ו אין היתר אלא לצורך מקומן דלצורך גופו לא שייך בתפילין כמובן ומ"מ הסופך על דיעה ראשונה דא הפסיד דאל"כ נימא דהם מוקצים מחמת חסרון כים דהא וראוי קפיד עלייהו אלא וראוי כיון דרמיין לכתבי הקודש אין עליהם שם מוקצה כלל נה"מ סק"ח ומניית אסתר נ"כ אינה מוקצה אע"פ שאין קוראין בה בשבת כשחל פורים דמ"מ הדי היא כתבי הקודש ויש מי שאומר ופ"ח ונדאה יותר להיתר נה"מ ועוד יתבאר בזה בס"י תרפ"ח במ"ד ולולב ואתרוג בשבת הוה מוקצה משום דקפיד עלייהו כמ"ס בס"י תרנ"ח ושופר לא שייך קפיד עליה ודינו כמלאכתו לאיסור ויותר לצורך גופו או מקומו ונייר חלק אם אינו מצניעו לכתובה ולא קפיד עליה מותר בטלפול דראוי לכפותו כו כלי או לקנות ואם מצניעו לכתובה הרי קפיד עליו ודינו כמוקצה מחמת חסרון כים ומג"א סק"ח ואסור בטלפול וכ"ש נידות שכתובין עליו חשבונות דאסור למלטלן משום דקפיד עלייהו אבל חשבונות שעברו או מכתבים שאין צורך בהם הרי ראויים לכפותו בו כלים או ענין אחר ואינם מוקצים אא"כ השליכם דאשפה דאו צדיק יחוד מע"ש כמו יזיתבאר וציצית כשאנינם כבגד הוי מוקצה :

יך ודע שיש כללים כמוקצה והיינו דכלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר הוי כמלאכתו להיתר וגם סק"ט וכן כשהתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו אינו מחויב להניחו כשמסקו ממקומו אלא כיון שאוחזו כידו מותר לו למלטלו לאיזה מקום שירצה להניחו שם ואפילו שכת שזהו מוקצה ונטלה בידו מותר לו למלטלה ולהניחה במקום שירצה וכללא דהא

הוא דאחר שהמוקצה בידו ביכולתו להניחה במקום שירצה ואינה מחויב לזרקה מידו דהאיסור הוא הנטילה בריו וכן מותר למלטל מוקצה ע"י נפוח וכן ברנליו להרחוהו אל מקום אחר וכן לאחר ידו רכיון להוי מלמול שלא כדרכה לא מקרי מלמול וס' סק"ז וכל מוקצה מותר בנגיעה בעלמא דרק המלמול אסור ולכן אם ע"י נגיעה יתגדגד כנון נר התלוי באויר אסור ליגע בו אבל כשאינו מנגדו מותר ולכן מותר ליגע במנורות שכבהכ"ג העומדות על השלחן או דבוקים לכותל אפילו בעת שהנרית דולקית בו וכן מותר ליגע בתנור חם שדולק בו אש וכן מותר ליקח דבר היתר המונח על המוקצה ואפילו אם תתגדגד המוקצה קצת ממלמול מן הצד לצורך רבר המותר מותר כמו שיתבאר בס"י ש"ט בס"ד וכל אלו הלכות קבועות הן וויק במ"ש דכשזוחו המוקלה בידו השלי לפעולה לאיזה מקום שירצה יש מהגדולים שאמרו שאין זה רק כגלים שמלאכתן לאיסור אבל מוקצה גמורה מחויב להסירה תיכף מידו וכן יש מי שאומר דדיו זה אינו אלא נגלה בהיתר ולא נשכח ונטל המוקלה בידו :

יח כל הכלים שנגשברו בשבת מותר למלטל שכריהם ובלבד שיהיו ראויין לשום מלאכה אפילו שלא מעין מלאכתן הראשונה כנון שברי עריבה לכסות כהן פי החכות ושכרי זכוכית לכסות כה פי הפך אבל אם אינם ראויים לשום מלאכה אסורים במלטול ודע דברין זה נחלקו ר"י והכמים במשנה דכל הכלים וק"ל : דר"י אוסר עד שיעשו מעין מלאכתן הקודמת והכמים מתירים והלכה כחכמים ומפרש בנמ' דפליגי בסברא זו דר"י סבר גולד הוא כיון שע"ש לא היתה ראויה למלאכה זו ורכנן סברי מוכן הוא כלומר דאין זה נולד כיון שראויה לאיזה מלאכה שהוא ונולד לא מקרי רק ביו"ט לענין להסיק בשברי כלים דלהסקה פשיטא שלא עמדו מע"ש זהו נולד אבל זה לא מקרי נולד ונמצא ראפילו לשיטת ר"ת שהבאנו בסעיף ו' ג"כ מותר וראיתי מי שמפרש דחכמים ס"ל דהוה נולד אלא דלא ס"ל איסורא דנולד ולפ"ז לר"ת אסור בכה"ג עד שתהא ראויה למלאכתה ראשונה ומג"א סק"ז ואינו כן דחכמים ס"ל דלא הוי נולד וכל"מ מע"ז סק"ה וכ"כ הא"ז סק"ז והע"ש סק"ז רק אם אינו יתודי עשה כלי בשבת דהוה ודאי מקרי נולד ותלוי בפלוגתא אך כבר בתבנו בסעיף ו' דרוב הפוסקים מתירים נולד בשבת והלכה כרבים :

י דבר פשוט הוא דאם השברים הם במקום דרוסת רנל בני אדם ויוכלו להזיק כמו שכרי כלי זכוכית וכיוצא בזה או שנגשברו על השלחן ויוכלו להזיק להידים דנוטלן דבמקום נזק רבים לא נזרו רבנן ונמ' מ"ג. מידו טוב יותר לקצץ ע"י מטאטא שקורין בעו"ס או מכנפים של עיפות העשויים למטאטא וזה מותר אפילו שלא במקום נזק ידוע כנון שברי כלי חרס וכיוצא בזה דזהו מלמול מן הצד לאיזה צורך דמותר ומה שדורסין על השברים ונשברים ע"י און איסור דהוי דבר שאין מתכוין וליכא איסור בשבירתן ככה"ג אא"כ שוכרין בידים ומג"א סק"ז :

כא ודע דלפי מה שנתבאר אין חילוק בין נשברה כלי בשבת ובין נשברה בע"ש דנשברה כלי בשבת צריך שיהו ראויין לאיזה תשמיש דא"כ הו"ל כצדורות ועפר דהוי מוקצה ואדרבא בדבר אחד קילא יותר בנשברה בשבת משנשברה בע"ש דנשברה בע"ש זורק השברים לאשפה הוי מוקצה אף שראויים לאיזה תשמיש כיון דרחאם בידים ובמילי להו מתורת כלי אבל כשנשברו בשבת לא מהני מה שזורקם בשבת לאשפה רכיון דבה"ש חל עליה שם כלי לא יוכל בשבת לבטלה מתורת כלי וז"ל אוח ל' וק"ש וגם אין חילוק בין שנשברה כל הכלי ובין שנשבר שבר ממנה דנשברה ככה"ג אפילו בנשברה בשבת אם רק ראויה לאיזה תשמיש מותרת ויש מי שרוצה לומר דבנשבר שבר ממנה בשבת בעינן דוקא שתהא ראויה למלאכה הראשונה ואין חילוק בזה וז"ל נש כזאת המג"א סק"ז והס"ז סק"ז :

כב ולפ"ז חתיכה מכלי חרס שנשברה או מכלי זכוכית אע"פ שכל הכלי והיינו עיקר הכלי קיימת אם חתיכה זו ראויה לאיזה תשמיש כמו לכסית בו כלי וכיוצא בזה בין שנשברה מע"ש ובין שנשברה בשבת אין בה מוקצה ומותרת במלטול ואפילו במקום שאין כלים מצויים שם לכסותם דלא בעינן שיעשה בה מיד ותשמיש הראוי אלא כיון דראוי לתשמיש מתרת אא"כ נשברה מע"ש וזרקה מבעוד יום לאשפה דאו אסור למלטלה כמ"ש ואפילו המשליכה היה עשיר דלא חשיבא ליה מ"מ נש העני דחשיבא ליה אסור בה דמוקצה לעשיר הוי מוקצה לעני כשהבעלים הקצודו אא"כ לקחה העני מבעוד יום ויחדה לכיטי דאו מתרת נש לו נש להעשיר כיון דעתה אינה שלו והעני הבעלים יחדה לתשמיש כמו שיתבאר בסעיף ע"ה : וזה

בג וזה שמועיל אם ראויה לכיסוי כלי זהו כשבר
 חכא מכלי רכיון שהיה עליה שם כלי מבעוד
 יום לא יצאה בשבת מתורת כלי א"כ אינה ראויה
 לכיום אכל דבר שאין בו שייכות כלי כגון צרורות
 ואבנים או כלים הנשברים קודם שבת ונזרקו קודם
 שבת לאשפה ולא הנביתן עני קודם השבת דאו
 בשבת דינם נ"כ כצדורות ואבנים ואפילו אם ראויים
 לכיסוי כדים אמור למלטין בשבת אפילו רוצה לכסות
 בה כלי א"כ ייחדן מבעוד יום וזהו כלל נדו"ל
 במוקצה דכל דבר שאין תורת כלי עליו מבעוד יום
 הוי מוקצה נמורה דאסורה במלמול אפילו לצורך נופו
 או מקומו ופתילה מקרי כלי ושיווי פתילה מקרי
 צדורות ואם הפתילה דאויה לאיזה תשמיש מותר
 למלטלה לצורך נופה או מקומה אבל נר שר חלב או
 של שעה דאינן ראויים לשום מלאכת היתר בעולם
 אמורים אפילו לצורך מקומן כיון דאין להן צורך נופן
 כלל ממילא דהויין כצדורות ואבנים ולא כיש מועים
 בזה ואמורים דנר שלימה מותרת במלמול ונ"כ סק"מ
 וכן הנרות שלנו שמדליקין בהם נרות או שסנים כמו
 לאויכמער'ס ולאמפי'ן אע"פ שלא הדליקו בהן באותה
 שבת או אפילו לא הדליקו בהם עדיין כלל הוויין
 מוקצה נמורה כצדורות ואבנים כיון שאין ראויים
 לשום מלאכת היתר ולא דמי לאלו שבזמן הנמרא
 שהיו דולקין שמן בכלים נמורים וראוי לזכור זאת
 ולא למעות בזה ובבר הזכרנו זה גם לעיל סי'
 רע"ט סעיף א' ע"ש וכן עצים הם מוקצה נמורה
 וס"ו סק"ו :

בד הדלתות הם כלי תשמיש שהרי משתמשים בו
 לפתוח ולנעול אמנם דלתות הבית אע"פ שהן
 כלים מ"מ כיון דמחוברים לקרקע הם אין להן מוקצה
 גדולה מזו וכשנתפרקו בין כחול בין בשבת אמורים
 במלמול מפני שלא הוכנו למלטל ומכ"ס ט"ס לכה ו'
 ופשוט הוא דאם נתפרקו בחול וייחדו אותן לתשמיש
 תלוש כגון לאכול עניו או לישן עליו וכיוצא בזה
 דסותר אבל נתפרקו בשבת אינו מועיל הייחוד דימנו
 דאתקצאי רב"ש אתקצאי לכולי יומא וכ"ש לפרקם
 בשבת מהכרזילים שקורין קרוקע'ס שיש בזה איסור
 סתירה ולפ"ז אפילו אם בכל יום דרכן כדילה לפרקן
 ולישן עליהם כשבת אמור משום סתירת בנין ואם
 רוצים כשבת לישן עליהם יפרקם מבעוד יום וייחדן
 לתשמיש שינת וכ"ש שאמר לנועלן בשבת משום

איסור בנין וכן גם החלונות אמור ליטול ולהחזיר
 דמחוברין הם ונ"כ סק"ט :

כה אבל דלתות מכלים כגון של שידה חיבה ומגדל
 יכולים ליטול מהם אבל אמור להחזירן מבעוד
 נמורה שמה יתקע בחוקה בסיכין ויתירות והיה ליה
 נמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש ור"ט ל'
 הכלים אבל משום בנין אין כאן דאין בנין וסתירה
 בכלים ונ"כ על הנ"ל סק"ג שכתב ללא כרטי' ע"ש
 ודפינך כל הכלים הנישלים בשבת דלתותיהם שנתפרקו
 מהם בחול מותרים במלמול וכן כשנתפרקו בשבת
 מפני שתמיד שם כלי עליהן וראויין תמיד לתשמישם
 דגם כשנתפרקו יכולין לכסות בהן את הכלים :

כז אבל של חר של תרנגולים אע"פ שאינו בנין
 נמור מ"מ כיון דהוא מחובר לקרקע אמורים בין
 ליטול ובין דהחזיר וכשנתפרקו אמורים במלמול כדלתי
 הבית דכיון דעכ"פ הם מחוברים לקרקע יש בהם
 בנין וסתירה ומסיל'א דהם מוקצים וכן דלתות של
 אכסרדאות ורפתי בקר ודלתי בורות אע"פ שעשויים
 ברפין וכן הדלתות תלוים ברפין מ"מ כיון שהבנינים
 מחוברים בקרקע יש להם דיני דלתות הבית :

כח וזהו הכל כדלתות התלוים כבדול או כחבלים
 והמה כהבנין עצמו אבל כיסוי בעלמא כמו
 כיסויי בוד ודות אע"פ דשייכים להבנין מ"מ כיון
 שהוא כיסוי בעלמא אם יש היכר שהוא כיסוי כגון
 שיש להם בית אחיזה דאו מותר למלטלו ובד"א זה
 יש לחוש משום בנין כיון שמשמש לו וכיסויי כלים
 שהכלים מחוברים כמים לקרקע א"צ בית אחיזה כיון
 שאינם בנינים ממש וס"מ אמור למלטל עד שיתקנם
 ויעשה בהם מעשה ויכנסם לכך מבעוד יום או
 שישתמש בהם מבעוד יום כיון שקצת חיבור לקרקע
 יש להם נהי ולא מצרכינן בית אחיזה מ"מ איזה
 היכר צריך ואם החבית קבורה בקרקע לנמרי כיסוי
 שלה צריך בית אחיזה דהו כבור ודות ואפילו
 כיסויי כלים שאין להם חיבור לקרקע כלל יש מי
 שאומר דצריך איזה תקון דאין זה תורת כלי כתרם
 הנשבר מכלי אבל מדברי המור וש"ע סעיף י' לא
 נראה כן ונמ"כ סק"ג שכתב זה לדון סוק ולעדי' מל"ט
 ודע דנראה דבמקום שתקן מועיל מחשבת נ"כ מועיל
 כמו שיתבאר בחריות וכן דעת אחר מהגדולים ונ"כ
 סק"ו ומתוך קצת הא"י סק"ט :

מחמ

כה מחם של יד והוא מחם קפנה שתופרין בה בנדים מותר למלטלה כדי ליטול בה את הקיץ כרין כלי שמלאכתו לאיסור דמותר לצורך נופו והיה דלצורך מקומו מותר וזקא כשהוא שלימה אבן אם נישל חרדה או החור שלה אסור ואע"ג דבנימל החור עדיין ראוייה ליטול בה את הקיץ אמנם פירשו בגמ' וק"ג.ו. שני מעמים בזה האחת מפני שנתבטלה מכלי לענין טומאה במלה נמי לענין שבת ועיקר המעם משום דבשנימל חרדה או חור שלה אדם וזרקה לבין השכרים ונמצא דבעצמו מבטלה מתורת כלי ולכן לא רמי לשבר כלי שמוטר למלטלה כשראויה לתשמיש וחרשה שלא ניקבה עדיין מותר למלטלה משום דיומנין דמיסלך עלה ומשויי דה מנא כסות שהיא ליטול בה את הקיץ ונמרח עסו ודע דבבבליס פ"ג שנינו שם מחם שנימל חרירה או עוקצה מהורה אם התקינה למיתוח למתוח תבנדים פמאה וא"כ גם לענין שבת כן הוא בנימל החור אבל בנימל חרדה דהי אינה ראוייה לנפילת קיץ ושמע"ג סק"ד וע' נסוד ת"ע סעיף י"א שכתבו מחם עליה וע' וזל עששת הדשם הוא וכלל מחם על יד וכן הוא נמרח ומחם עס ומתי ע"ג מחם על סק"ז והא נחלה וז"ל ראוייה לנפילת קיץ ואסרה בטלול חז"ק :

כה כוסן הגמרא היו יושבין על מחצלאית ולכן שירי מחצלאות שבלו אע"פ שאינן ראויות לישב עליהן מ"מ מותר למלטמן מפני שלא נפקע שם כלי מעליהם מפני שראויות עדיין לכסות בהן איזה מינוף ואפילו אין בהן ג' על ג' והם ככלו שמלאכתו יהותר ומותר אפילו מחמה לצל ואם זרקן לאשפה מבעוד יום אסור למלטמן כמו בכדי שברי כלים שזרקן לאשפה ויראה לי דעכשוו במדינות שלנו שידוע שאין משתמשין במחצלאות לשיבה ולשכיבה ורובן למחורה גם המחצלאות עצמן מוקצין הן כדברי שמלאכתו לאיסור ואין מותרין אלא לצורך גופן ומקומן ושירי מחצלאות בומה"ז אנו רואין דגם כפתמא דה כודקן לאשפה ולכן נלע"ד דאסורין לנברי כצדודות ואבנים אא"כ ייחרם מבעוד יום לאיזה תשמיש הותר ואם ייחרן לתשמיש איסור דינו ככלי שמלאכתו לאיסור דמותר לצורך גופו ומקומו ולא מחמה לצל וק' נל"ד נסוד כדתי מחלת וזכירום :

ל מסלניות דהם שירי בנדים שבלו אם אין בכל אחת פותחיות ג' אצבעות על ג' אצבעות שורה

השיעור האחרון לפומאה אסור למלטמן מפני שאפילו לעניים אינן ראויות ונתבטלו מתורת כלי ואם יש בהם ג' על ג' אם הם של עני מתירים במלטול לו ולכל העניים מפני שמהם אותם לעשות מלאי כבגדיהם והוא כשירי כלים שראוים לאיזה תשמיש ומותרין לצורך גופן ומקומן אבל עשירים אסורים למלטמן אא"כ יש בכל אחד מהם ג' מפחים על ג'פ ראו חשובין גם לעשירים וממילא רשל עשירים כפחדת מזה היה מוקצה אף לעניים כיון שהבעה"ב הקצה אותם ואם זרקום לאשפה בכל ענין אסורים במלטול אבל בנדר שלם או כלי שלימה שזרקן לאשפה מתירים במלטול דבמלה דעתו אצל כל אדם ודע דהשכן נגדר אחר הבעה"ב כפרמים אלו והג"ט ו"א דכל הבגדים אף שלא נשתירי בהם ג' על ג' מתירים במלטול לפי שהם ראויים לכסות בהם דבר המאם ושעוריים אלו הם כמליתות של פצוה שכלו שאסורים בתשמיש כזוי והעיקר כרועה ראשונה דבן משמעות סתם לשון הש"ס והפוסקים וטסו דמה שזקן ראוין לתשמיש בזוי כזה לא מקרי בזה תורת כלי האם ייחרן מבעוד יום לאיזה תשמיש הותר מותר בכל ענין ופשוט הוא :

לא הרפום של המנעל שקורין קאפול זה מלאכתו לאיסור ומותר לצורך גופו ומקומו לפיכך מנעל בין חדש בין ישן שדרפום נתון בתוכו ומחורק בו מותר לשוממו בין ששומט את הרפום מתוך המנעל ובין ששומט המנעל מעל הרפום שהרי זה צורך מקומו והיינו שצריך לחללו של המנעל שהוא יושב בתוכו וגם לצורך גופו מותר כגון לכסות בו כלי וכיוצא בזה כרין כלי שמלאכתו לאיסור ולכן להבניסו לצורך עצמו כגון שנשמים יורדים עזיו או שמונח בחמה אסור למלטלו אא"כ ברעתו להשתמש בו איזה תשמיש של היתר וכמ"ש בסעיף י"ד ע"פ הירושלמי ע"ש וכן בכל מלאכתו לאיסור הרין כן :

לב הסגולים שלנו אף אותם שיש בהם רצועות ונפסקו הרצועות מתירים למלטמן מפני שהן ראוין לנועלם גם בלי הרצועות ותורת כלי עליהן בכל ענין וג"ל דמנעדים ומגדלים שלנו אפילו הם קרועים למעלה או למטה או מהצדדים אם רק ראויים לנועלם אך שהוא מתירים במלטול אמנם אם נקרע רוב המנעל באופן שאדם יתבייש לצאת בו דינו כשברי כלים שאינם ראויים לתשמיש כלל ודינם כצדודות ואבנים שהם

שהם מוקצים לנמרי ואסורים אפילו לצורך גופן ומקומן וז"ל ובהם לא שייך ג' על ג' דזה אינו אלא בבגדים שהם רבים וכן פומקאות ומכנסים וכל מיני מלבושים אבל מנעלים ומגדלים שהם קשין וגם לכסות פי כלי אינם ראויים מפני מאיסותן ואסורים במלמול ומה שהקשה הגמ"א נפק"א מפגל המסומר שהומר גם לכסות פי הכלי ע"ש אינה קושיא דגם נהגש לליכא מאיסותא אסור ומ"ש שראוי לתקומה אחר הגל קאי הסו :

ל"ג אמנם הסגדלים שהיו בימי חכמי הש"ס יש להם דין אחר מפני שהמונה אחרת היתה להם שבלא רצועות א"א לנועלם והיה להם שני רצועות תפורות לשני צדדיהם אחת לצד חוץ ואחת לצד שבין הרגלים וכורכים זו על זו והולכים בהם ואם נפסקו שתי הרצועות במלה מתורת כלי והוה כשכרי כלים שאין ראויים לכלום ואפילו נפסקה אחת מהם אם נפסקה מה שבין הרגלים מותר מפני שכיכולת לתקנה ולנועלה אבל אם נפסקה אותה שלצד חוץ אסורה במלמול דאם יתקנו אותה יתראה לכל ונגאי הוא וילענו עליו ולכן במלה מתורת כלי :

ל"ד אבל איך אפשר לתקנה בשבת כך אמרו חכמים דאם נפסקה כשהוא מהלך בכרמלית מותר לו לישוף גמי דח הראוי למאכל בהמה שמותר במלמול וכורכו על הסגד וקושרו שלא יפול מרגלו אבל חוש או משיחה אסור לקשור ולכרוך דחיישינן שמא ישארם שם לעולם ונמצא שעשה קשר של קיימא אבל הגמי יתורנה אחר השבת שאין דרך לילך כן ואף בגמי לח לא התירו אלא בכרמלית שא"א להצניע שם הסגד שמא ינגבוהו ולמלמול מכרמלית לחצר אסור אבל כשנפסקה בחצר או במקום שמותר במלמול ויכול להצניעו גם בגמי אסור אלא יצניענו ונ"ל דאם אין לו סגד אחר או מנעל אחר מותר לקושרו בגמי ורק כרה"ד א"א לעשות כן אף אם הגמי בתוך ד' אמותיו דחיישינן שמא יוציאנו חוץ לד"א אבל בכרמלית דרבנן לא חיישינן ונ"ל ולעניב בעניבה מותר גם בחוש ומשיחה :

ל"ה חלוק שכבשו אותו ותלוהו לייבשו ע"י קנה שנתנו הקנה בתוך החלוק ותלוהו בו בע"ש והקנה לא היה מיוחד לכך וגם עתה לא יחדוהו לזה ונשאר במקצתו במקום דאלו יחדוהו לכך הרי נעשה עליו תורת כלי ועכשיו שלא יחדוהו כיצד נטמלין מסנו החלוק ישממו החלוק סן הקנה דבכה"ג אינו מסלמף

הקנה אבל אסור לישוף הקנה מהחלוק ואינו דומה לרפוס של מנעל בסעיף ל"א דהרפוס תורת כלי עליו אלא שמלאכתו לאיסור ומותר לצורך מקומו משא"כ הקנה הוא מוקצה נמורה שאינו כלי ואסור גם לצורך מקומו ולפיכך אם תחכו בו כלי אפילו כלי שמלאכתו לאיסור יבז לישוף הכלי מתוכו כמו ברפוס של מנעל :

ל"ו כירה שנשממה אחת מיריכותיה דחיינו ממשוין שלה העשוין קעין רגלים אסור לשלמלה לצורך גופו ומקומה ואע"ג דכלי שמלאכתו לאיסור מותר לגופו ומקומו ובה שנשממה אחת מיריכותיה לא נתבטל ממנה שם כלי מ"מ ממעם אחר אסור גזירה שמא יתקע וגמ' קל"ח: כלומר שמא יחזור לה הרגל ויתקענה בחוץ ויתחייב משום בונה ואע"ג דאין בנין בכלים מ"מ בנין גמור אסור כמ"ש בס"י ש"ג ועוד דמדרבנן מידו אסור ואין זה כנזורה לנזירה דברבר הקריב לעשות נזרינן ועוד דיש בזה משום מכה בפטיש דהוא גמור מלאכה :

ל"ז ולפיכך ספסל ארוך שנשמט אחת מרגליו בשבת או אפילו קודם השבת וכ"ש כשנשמטו שתי רגליו אסור למלמול ולהניחו על ספסל אחר ולישב עליו אא"כ ישב עליו כך פעם אחת קודם השבת כלי החזרת הרגל שאז אין לחוש שמא ימלך להחזירה לתוקעה בשבת אבל כשלא ישב לא מהני ואע"ג דלענין מוקצה מהני גם מחשבה כמו שיתבאר בחריות של דקל הכא דנזרינן שמא ימלך להחזירה כל זמן שלא ישב חיישינן ולהחזיר הרגל לתוכה בשבת אסור אפילו ברפיון גזירה שמא יתקענה בחוץ אא"כ רכה לעולם להיות רפויה דאז מותר להחזירה כמ"ש בס"י ש"ג וכך זה הוא כשנשמט אכל אם נשבר רגל אחת או שתים והיינו שנשאר מעט מהרגל בתוך הנקב דא"א להחזיר הרגל כמוכין מותר ליקח הספסל ולהניחו על ספסל אחר ולישב עליו אפילו לא ישב עליו קודם השבת דכאן אין לחוש שמא יחזירנה כיון שראשח האחת נשאר בהנקב ונ"ל סק"ז ואפילו בשבת יכול לעשות כן דלא נתבטל ממנו תורת כלי ומותר במלמול וכן אם זה כמה ימים שנאכר הרגל יבחרח לו לעשות רגל אחר גם כשנשמט יש להתיר וטו דבכה"ג אין לחוש שמא יתקע :

ל"ח איתא בגמ' וקל"ד: דלבינים שנשארו מהבנין מותרים במלמול משום דהנשארים הם לישיב עליהם

עליהם ונעשים ככלים דאין דרך להקצות את הנשארים לבנין. ופי' אם אמנם ופירוק זה על זה נלי ארעתייה שהקצן לבנין ואמורים במלמול שאין עליהם תורת כלים ויראה לי רזה היה ביסודם שהיה רדכן לישב עליהם אבל עכשיו הם מוקצים נמורים בכל ענין שאין מדרכינו כלל לישב עליהם וגם הנשארים מתמן לבנין עומדים או לעשיית תנורים שהם ככנין וכן יראה לי להיפך כמה שכתבו הטור והש"ע במע"ף י"ג וז"ל מולם של עלייה שהוא גרול ועשוי להפיה בו נג אסור למלטלו אבל של שובך מותר לנטותו ממקום למקום אבל לא יולכנו משובך לשובך כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה כחול ויכא לצור עכ"ל והנה של שובך ליכא אצלינו כלל וגם מולם של עלייה שאסור למלטלו אע"ג דוודאי הוא כלי ככל הכלים ונתי' שאסור רקרוי מלאכתו לאיסור מ"ס הא מותר לצורך גופו ומקומו וצ"ל דכיון שהוא עשוי להפיה הגג הוי כהבנין עצמו וכרלתות הכית ומג"א סק"מ ולפי' מילמות שלנו שאינן עשויים להפיה הגג הוויין כלים ומותר למלטלן לצורך גופן ומקומן וכמרוסה שכן גם המנהג:

למ קוף המונח ברה"ר ויש לחוש שמא יווקו בו רבים מותר למלטלו פחות פחות מר"א עד שימלקנו לצדדי דח"ד וע"י אינו יהודי מותר להכניסו גם לחצר ואע"ג דיש כזה גם איסור מוקצה מ"ס כמקום היוק רבים לא נזרו ואם הקוף הוא ככרמלית וככרחיבות שלנו שאין לנו רה"ר מטלטלו כדרכו אפילו הרבה בעקירה אחת רבמקום היוק רבים לא נזרו על שכות דרבנן ואין למירין מקוף לשארי רברים ומג"א סק"מ:

מ ברבר של מוקצה שרוצה להשהמש כה בשבת ברבר המותר כמו אבנים או עצים לשיבה יש פליגתא בגמ' נ"ו א' איה תקן צריך לזה חר אמר רבועין רוקא מעשה בפועל ממש כמו ענפי עץ הנקראים חריות ורוצה להכניס לשיבה יקשור הענפים מבעוד יום וחר אמר רבי גם במחשבה והיינו שיחשוב מבעוד יום לישב עליהם למחר וחר אמר רנ"ס זה א"צ כשישב עליהם מבעוד יום אף בלא מעשה ובלא מחשבה ופסקו דר"ף והרמב"ם בפכ"ה ר"ן כ"א דרי בשיבה בלבד וכן פסק הר"ש הוקן בתוס' שם וכ"ש מחשבה רמחני ורק דעת הרמב"ן דשיבה עריפא ממחשבה ומחשבה לא מהני וענ"ו ודעת ר"ת בתוס' שם רבועין

רוקא מעשה אבל לא כן דעת רוב הפוסקים וגם רב האי נאון פ"ל דרי בשיבה מעט מבעוד יום וחרו גם דעת הרא"ש והר"ן והוה שכתבו בסוד ושי"ע סעיף ב' חריות של רקל בלואר ענפים שקצצן לשריפה מוקצים הם ואסור למלטלם לישב עליהם מעט מבעוד יום מותר לישב עליהם בשבת וכ"ש אם חשב עליהם מבעוד יום לישב עליהם אפילו בחול או שקשון לישב עליהן עכ"ל והוה לשון הטור והנ"י הקדים קצירה למהטנה וז"ל וכ"ש אם קצין או חסכ ע"ש ואין לית רק לשון הטור מתקן יותר וז"ל:

מא אלא שברברי הרמב"ם שם יש מקום עיון בזה וז"ל נרכך של אבנים שחשב עליו מבעוד יום אם למרום מותר לישב עליהם למחר ואם לאו אסור חריות של רקל שגורן לעצים ונמלך עליהן מע"ש לשיבה מותר למלטלן וכן אם ישב עליהם מבעוד יום מותר למלטלן עכ"ל וביון דבחירות פסק ככל הפוסקים דרי במחשבה או אפילו בשיבה מבעוד יום א"כ למה בנרכך פסק שצריכה מחשבה ומעשה ותירץ המגיד משנה דחריות משום דאיכא דקיימי לשיבה ואיכא דקיימי לעצים ולא נאסרו אלא מפני מחשבתו שגורן לעצים ולכן רי במחשבה לשיבה שמוציא ממחשבתו הראשונה אבל נרכך ליכא דקאי לשיבה ומשום דכי צריך מעשה ע"ש ועפ"ז כתב רבינו הב"י במע"ף כ"א אבל נרכך של אבנים אע"פ שחשב עליהם מבעוד יום אסור לישב עליהם א"כ למרום פ"י סידרם עכ"ל ולפי' בעצים שלנו צריך מעשה ומג"א סק"מ:

מב אבל מאר הרברים תמיהים רלבד שוה נגד דעת הרי"ף והרבה מן הפוסקים איך אפשר לומר כן רא"כ למה הצריך עוד בנרכך מחשבה להמעשה ועוד הלא בחריות פסק רבי גם בשיבה בלבד ולמה לא הזכיר זה בנרכך כלל ובאמת לפענ"ד אין כוונת הרמב"ם כלל לזה וגם בנרכך רי בשיבה קצת מבעוד יום אלא שהרבר מוכן דבועין שיהא הרבר ראוי לשיבה ראם אינו ראוי מה מועיל הישיבה ואפילו המחשבה כמוכן ונרכך של אבנים אם המה מסודרים בנוכה הרבה הרי אין ראויים לשיבה ובע"כ צריך לסדרם באופן שיהיו ראויים לשיבה והוה שאומר רבכאן לא מיבעיא רשיבה עליהם לא מהני ראפילו מחשבה לא מהני כיון שאין ראויים עד שיסדרם ומסילא כיון שסידרם שוב א"צ כלום ולפי' הרמב"ם ה"ק ברבר שאינו ראוי למה שרוצה בהכרח לעשות איוה

איוה מעשה אבל דבר הראוי כמו חריות מהני מחשבה ואפילו ישיבה מבעוד יום ולפ"ו מה שכתב רבינו הרמ"א וי"א דרין אבנים כרין חריות וכן עיקר עכ"ל וזהו דעת הר"ף והמרדכי ולענ"ד אין כאן מחלוקת כלל דאם רק ראויים לשיבה נם הרמב"ם מודה וכשאינם ראויים בהכרח לעשותם ראויים וממילא דו"ה היא המעשה שלהם וא"צ דבר אחר ולדעתי היא משנה מפורשת כפ' כל הכלים וק"ה. האבן שבקירויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ואם לאו אין ממלאין בה ופירשי דלעת חלולה שממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה צפה ונותנין בה אבן להכבירה ע"ש וקשה לזכור דס"ל דמחשבה מועלת הא כאן וראי חישב למלאות בה ולמה אין ממלאין בה כשאינו קשור אלא וראי משום דאם היא נופלת ממילא ראינה ראויה לשיבה ולא מהני מחשבה ובהכרח לעשות איוה מעשה שתהא ראויה לשיבה ;

מג ואין לראוי למה תנן וקמ"ד: האבן שע"פ החבית מטה על צדה ונופלת ואמרו בנמרא לא שנו אלא בשוכה אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והרי"ף והרמב"ם פסקו כן וכן פסקו הטור והש"ע במ"י ש"ט דהא ביון שפסקו דדי בישב עליו מבעוד יום א"כ ה"נ תסגי בהנחה שהניח האבן מבעוד יום אמנם כבר הקשה הר"ן ז"ל שם קושיא זו ותירץ דרוקא בחריות מהני זה משום דרכן לישב עליהן אבל אבן אין דרכו ליתן ע"פ החבית לסותמה לא מהני הנחה דמבעוד יום ע"ש וזהו כסברת המגיד משנה שהבאנו ;

מד אמנם הרשב"א ז"ל פירשה באופן אחר והכילו הר"ן נפ"ד דהרשב"א לא ס"ל סברא זו ואצלו הכל שוה כסברתינו ששאלו ממנו המיוחד אבן לפצוע בה אנווים אם מותר למלמלו והשיב דמותר אך בעינן שייחרנה לעולם לתשמיש זה אבל אם ייחרה רק לשבת זו אינו מועיל וצריך מעשה זהו הטעם באבן שע"פ החבית דבמניח נעשה בסיס לדבר האסור משום דלא ייחרה לעולם ע"ש הרי דהרשב"א לא ס"ל חילוק הר"ן והמ"מ דבעינן דבר שעומד לזה או ררכו בכך והר"ן ז"ל שם נ"כ דחה דבריו וס"ל דגם לשבת אחד מהני יחוד אלא התם משום דאין דרכו בכך כמ"ש ונזכה ל"ס נדף ק"ה : כגלגתא ד' אמי ור' אמי ודלמך נמרא ודדו לעמיהו והתוס' טס תמהו כזה ע"ש אך

לפי דברי הרמב"ם והר"ן עמי אכן סתמה ע"ס תחת וכן כזה ר' אמי ממחיל והלכה כמותו ודו"ק :
מה ולענ"ד דעת הרמב"ם הוא דעת שלישיית וכמ"ש ראייה אינו מחלק בין דבר לדבר כדעת הרשב"א וגם לא מצינו בדבריו דבעינן יחוד לעולם ולדיריה הדבר תלוי דאם הדבר ראוי לתשמיש כמות שהוא או די במחשבה ואפילו בשיבה בעלמא סני ומאי דלא סני באבן שע"פ החבית בהנחה משום דזה מוכן נ"כ בחוש דלסתום חבית כאבן צריך איוה תקון ובלא זה אינו מתיישב יפה ולכן ס"ל דבמניח נעשה בסיס לדבר האסור כמו שפרשנו בנדבך של אבנים וומ"ס"ה מדמה הא"ס טס הך דלכן טע"ס המניח לך לדנדך אך ר' אמי סובר דלכן ק"ל מנדך דלדך כלי איוה תקון איט רלוי כלל אבל לכן ע"פ המניח מונח אך שהוא ור' אמי ס"ל דזומין ול"ו ולכן פסקו כ"ל אמי כזה משום דגם רכ ס"ל כן כפ' נטל ט"ס ודמ"ג דמרי אן ראייה דהולך למיטתו כפ' כ"ט ל'. דגם בחריות צריך מעשה מיהו עכ"ס כהך דלכן ע"ס המניח הו"ל ר' אמי יחיד לגיחיה ודו"ק :

מז וז"ל רבינו הב"י בסעוף כ"ב אסור לכסות פי החבית באבן או בקעת או לפגור בהן את הרלת או להכות בהן בכרוא אע"פ שחשב עליה מבעוד יום אסור אא"כ ייחרה לכך לעולם אבל ייחרה לשבת זו בלבד לא והני מילי בדבר שאין דרכה לייחרה לכך כגון הני דאמרן אבל בכל מירי דאורחיה בחבי כגון לפצוע בה אנווים ביחוד לשבת אחת סני ויש מי שאומר דלא שנו ויש שאומרים שצריך שיעשה בה שום מעשה של תקון מבעוד יום עכ"ל והנה דיעה ראשונה היא דעת הר"ן והשניה דעת הרשב"א דבכל דבר צריך יחוד לעולם והשלישית הוא דעת המרדכי דבאבן צריך איוה מעשה ועכ"ל ולפמ"ש ברעת הרמב"ם תלוי אם רק הדבר ראוי מותר בתשמיש קצת מבעוד יום וכ"ש אם חישב עליה מבעוד יום ונראה דכיון דמוקצה דרבנן יש לסמוך על המיקל ודעת רבינו הב"י נראה שתפס דעת הר"ן שהיא דיעה ראשונה לעיקר ולעיל ס' רנ"ו בהסמנה משמע דלא בעינן יחוד לעולם ובהסמנה לא שייך תקון בהאבנים ומ"ג סקמ"ד וכן דבר פשוט הוא דלישב על אבן כבד שאינו זו ממקומו כשיושבין עליו א"צ שום דבר דמוקצה לא נאסרה בנניעה רק במלמול ולכן ביכולת לישב על אבן או קורה גרולה אע"ג דמוקצים הם וטס סקמ"ד וכן לישב על עשבים מותר כיון

כיון שחוברים לארץ וכשמזיזין בשיבתו עליהם אין זה מלמד שהרי הם מחוברים לארץ ואין כאן מלמד ואפילו אם אולי ע"י ישיבתו עליהם יתלושו אחרים מהם הוי דבר שאין מתכוין ואין זה פסיק רישא ודאיה לזה משה שיתבאר בס"י שליו דמותר לילך עליהם ע"ש :

מן מותר לחתוך ענף מן הרקל מבעוד יום וייתרו לדבר המותר בשבת כמו להניף על השלחן לגרש בו את הובובים או להסיר הפרורים מעל השלחן או לאיים על התנוק או לשחוק בו ואו מותר למלטו בשבת ונ"ל דאם מיחדו בשעה שחולטו או לכל הריעות א"צ יחוד עולם שהרי יש כאן מעשה וכן כשנוטף ענף מן המטאטא שקורין בעו"ם אמנם אם בעת מעשה לא חשב כלום צריך אח"כ יחוד עולם פריעה המצרכת יחוד עולם כפי מה שנתבאר בסעיף הקודם וכשמייחדו לדברים אלו נקראת כלי נמור אבל בשבת אסור לתלושו ע"י א"י ופ"י סק"ו ואפילו תלושו מעצמו אסור במלטול דמוקצה הוא דבשבת לא מדי יחוד ואפילו תלושו הא"י מע"ש אם הישראל לא ידע מזה עד שבת הוה מוקצה ויש להסתפק אם מהני יחודו של הא"י וכן בכל דבר מוקצה אם יחודו מהני ונראה דלא מהני כיון דלהישראל הוה מוקצה בה"ש מפני העדר ידיעתו מזה אתקצאי לכולי יומא :

מח פשתן סרוק וצמר מנופץ שנותנין על המכה אם חשב עליהם מבעוד יום לתתם על המכה או שנוהגם על המכה שעה אחת מבעוד יום או שצבען בשמן דגלי דעניה דלמכה קיימא או שכרבה במשיחה ליתגה על המכה בשבת רבאלו יש מחשבה או מעשה או שימוש מבעוד יום א"כ אין בזה משום מוקצה ומשום רפואה נמי ליכא שאינו אלא כמו מלבוש שלא ימרטו בנדיו בהמכה וי"א דלא סני במחשבה לחוד וצ"ע דלמלטין כ"כ ע"י סני במחשבה ועמ"ל סקמ"ו שהקטן כן ופ"י סקמ"ט עמ"ש דכ"י הנ"י ואין ל"ת לדינא להעיקר כד"ש לחטונה כדמזכיר מהכ"י סעיף כ"ד שכתבנו בס"י י"א :

ממ עורות יבשים בין של אופן בין של בעח"ב מותר למלטין דחייץ לישיבה אבל לחין אין ראוי לישיבה ואסורין במלטול וי"א דעורות בהמה נמה בין לחין בין יבשין מותרין במלטול אבל של דקה אסורין שאינן ראויין כל כך לישיבה עליהם אא"כ חישב עליהם מבעוד יום לישיבה עליהם ויראה לי דוהו בזמן הגמ' שהיו יושבין על הארץ והיו דגילין לישיבה על

עורות השמחין על הארץ אבל האידנא כל מיני עורות מוקצין הן דאנו אין דגילין כדל לישב על העורות אא"כ יחדו מבעוד יום להצעה או לשכיבה ודינם ככלים שמלאכתם לאיסור דמותר לצורך גופו ומקומו ולא מחמה לצל דודאי שם כלי על זה :

ג נפרים של בע"ב מותרים במלטול דלא קפדי עלייהו מלהשתמש בהם ושל אופן אסור דקפדי עלייהו ואינו מותר אא"כ חישב עליהם מבעוד יום ליתן עליהם פת לאורחים או תשמיש אחר ונפרים של סוחרים וחנונים הוי ג"כ כשד אופן רכיון דנתגים עליהם סחורה וודאי קפדי ומ"ס נראה דדינם ככלי שמלאכתן לאיסור דמותרין לצורך גופו ומקומו ונזמטי לא טכיו נפרים של בע"ב אבל על אומגים יש גם אלגיסן :

נא עצמות שראויים לכלבים אפילו נתפרקו מן הבשר בשבת מותר להעבירן בידי מעל השלחן ראויין מוקצין כיון דראויין לכלבים ואע"ג דמבעוד יום היו מוכנים לאדם ולא לכלבים קי"ל כריש דס"ל מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים ואי משום נולד הא קי"ל דגולד מותר בשבת כמ"ש בסעיף ו' ובאמת למאן דס"ל נולד אסור אסורים מלטול אבל אגן קי"ל דגולד מותר כדעת רוב הפוסקים וכן קליפית הראויות למאכל בהמה ואפילו נהקלפו בשבת וכן פירורים שאין בהם כוזה דמתמיהו למאכל בהמה עומדים ומותרים להעבירן מעל השלחן אבל עצמות קשים שאינן ראויין לכלבים וקליפין שאין ראויין למאכל בהמה כמו קליפי אגוזים ושקידים וכצ"ע וכיוצא בהם אסור למלטין אלא מנער את המבלא כולה ומנערן לוויית או לחתך ואין המבלא נעשית בסיס לדבר האסור שוה לא אמרו אלא בהיתה המוקצה עליו בה"ש ולא באמצע שבת דאין מוקצה לחצי שבת ועוד שהרי לא היה דעתו להגיהן שם כל היום ועוד דהוי בסיס לאיסור ולהיתר שהרי גם פת היה על השלחן ועוד דאין זה פניה כבונה שהרי אינו חושש היכן יפלו ודינם כשכח ולא נעשה בסיס ועמ"ל סק"ט ואם רצה וודקן בלשונו מאחוריו כלומר שבעת אכילתו וודק הקליפין בלשונו ומיב לאחוריו מלפניו דלמה יפיל לפניו קליפין ולהמאנים את המקום וע"י בסעיף נ"ה :

גב ומ"ס אין זה כגוף של דיעי דמותר למלטול בידיים דאין זה טאום כל כך ואין לשאול דא"כ איך מותר לנער את המבלא הא וזה מלמד מן הצד לצורך דבר האסור ואסור כמ"ש בס"י שי"א דיל דזה עדיף מלטול

נפלטל מן הצד ועוד רבין דמאיים קצת נהי ראינו כנרף של ריעי ממש דשרי בטלמל להדיא מ"מ בטלמל ככה"נ וראי מותר ואם יש פת על השלחן מותר להנביה המבלא כולה ולטלמלה עם הקליפיים מפני שהם במלים אנב הפת ולכן אע"ג דבסי' ש"מ יתבאר דבבסיס לאיסור ולהיתר לא התירו טלמל להדיא כשיכול לנער ע"ש מ"מ בכאן התירו מפני שהם במלים להפת אבל אם אין שם פת לא התירו להניח אצלם כבר ולטלמל להדיא כמו במת וי"א דגם בכאן מותר והעיקר כדעיה ראשונה ונמנ"א מקיל"ו ואם היה צריך למקום השלחן אפילו אין עליה פת אלא עצמות וקליפין שאין ראויים לכלבים ולבהמה מותר להנביה את השלחן ולטלמלם רבין שהשלחן לא נעשה בסיס להם מטעמים שנתבארו הרי הוא מטלמל דבר המותר ודבר האסור נטלמל מאליו ודק במקום שרי לו בניעוד לא התירו לו לטלמל להדיא ולא כשא"א לו באופן אחר :

נ"ג חבילי קש וחבילי עצים רכים הראויים לבהמה אם הומינם למאכל כהמה מותר לטלמלן אפילו הם גדולים הרבה אבל אם לא הומינם הרי הם מוקצה משום דסתמייהו להסקה הן עומדין ולכן במדינתנו שהקש אינו עומד להסקה אלא למאכל כהמה או לשבב עליו מותר לטלמלו ויש מקומות שעומדים לכסות בהם גנות ואסורים בטלמול כאבנים וצדורות דאין עליהם תורת כלי כלל והכל לפי המקום וחציר יבש שקורין חיי עומד למאכל בהמות ומותר בטלמול : נ"ד כל דבר שהוא ראוי למאכל מין חיות ועוף המצויים מותר לטלמלו ואפילו אינו ראוי למיני חיה ועוף שהם הרוב כגון החצב שאינו ראוי אלא לצבאים והחרד שאינו ראוי אלא ליונים מותר לטלמלם במקום שהצבאים והיונים מצויים דהיינו במקום שדרך פתם בני אדם לנרלן ורגילין בכך ולא די כמה שמצויים אצל השרים בלבד ודבר שאינו ראוי אלא לחיה ועוף שאין מצויין באותה העיר אם יש לו מאותו מין חיה או עוף מותר לטלמל המאכל הראוי להם ואם לאו אסור ולכן אסור לטלמל העצמות במקום שאין כלבים מצויין כגון אם שוכת בשרה או במלון שאין בו כלב כן שנתפרקו מן הכשר כע"ש וכן שנתפרקו בשבת וזה בעצמות רבין אבל הקשין אסור בכל מקום והם מוקצין נמדין כאבנים וצדורות :

נ"ה גרעיני תמרים במקומות שדרך להאכילן לבהמות

מותר לטלמלן ומ"מ אדם חשבו צריך להתמיד על עצמו שלא לטלמלם אלא על דרך שינוי כגון שיניח אצלם חתיכת פת או שאר דבר המותר בטלמול ויטלמלם יחד לפי שבמקומות הרבה אין מאכילין אותם כלל לבהמות לכן יש לו להתמיד בהן אף במקום שמאכילין וכך הקליפין והגרעינין שאינן ראויין לבהמה אוכל את האוכל וורקן בלשונן לאחוריו ולא יורקם בידיו וגם לא יורקם בלשונן לפניו ויסמך בדעתו שכשיתקצו הרבה מהם לפניו ויהיה בעיניו כנרף של ריעי ויהיה מותר להוציאן בידים לפי שאסור לעשות גרף של ריעי לכתחלה וגם לא בכל הדברים אפשר לחשוב כנרף של ריעי :

נ"ו וכתב הרמב"ם בפ"ו דין י"ז אין מטלמלן שכרי וכזבית אע"פ שהן מאכל לנעמיות וזהו בת היענה ולא חבילי ומורות אע"פ שהן מאכל לפילים ולא את היוף אע"פ שהן מאכל לעורבין מפני שאין אלו וכיוצא בהן מצויין אצל רוב בני אדם עכ"ל ולכן מי שיש לו מותר לטלמל הראוי לו כמ"ש וכגון שמנרלן לטלאבה או ליופי אבד אסור לנרלן בשבילי להורגן ולסכוד הכשר דאסור לעשות סחורה בדבר האסור לאבדו כמ"ש ב"יר" ס' ק"ז :

נ"ז עור כתב שם מטלמלן בשר תפוח והיינו סטריח מפני שהוא מאכל לחיה ומטלמלן בשר חי בין תפל בין מליח מפני שראוי לאדם וכן דג מליח אבד התפל אסור לטלמלו עכ"ל ואצלינו שאין חיות מצויות אסור לטלמל בשר תפוח אבד המור והש"ע סעיף ל"א כתבו מפני שראוי לכלבים וכלבים מצויים בכל מקום ומותר לטלמלו והרמב"ם נקיט לשון הגמ' (קכ"ח) : ע"ש ועל המור וש"ע י"ד שבזמן הגמ' היו חיות מצויות לפיכך אומר מפני שהוא מאכל לחיה ובזמן המור וש"ע לא היו מצויות לפיכך כתבו לכלבים וקי"נ ט"ו אבד לא כן משמע לשון הגמ' ע"ש ואמנם בתוס' שם פירשו דתפוח אינו סטריח אלא הוא בשר תפל וכן הוא בפירשי שבר"ף ע"ש וצ"ע וע' דרמ"ה : נ"ח וגם מה שכתב על בשר חי תפל מפני שראוי לאדם וכ"כ רבינו הב"י יש חיטא דבגמ' שם אמרו דוהו רק בכר אוזא ולא בשאר בשר ע"ש ולכן באמת כתב המור על תפל מפני שראוי לכלבים ע"ש ואע"ג דעומד לאדם כבר נתבאר דקיי"ד כר"ש דמוכן לאדם חי מוכן לכלבים אלא שיש מי שאסור וזהו כשרוצה ליתנה לכלבים כגון שמתה אבל בשר תפל

תפל הא לא יתנה רבליים וא"כ גם לר"ש היו מוקצה ומ"י סק"ז ואינו רואה הכרת כזה ראוי מכרחינן ליתן לכבדים דכיון דרק ראוי לכבדים אינו מוקצה וראיתי שהביאו נירסאות אחרות בנמ' בענין זה וא"י סק"ט וע' דריסה וא"כ א"א לנו לעמוד על הכירור ככוונתם מידו לריגא לרירן כל כשר חי מוקצה הוא דאין אנו אוכלין בשר חי כלל אפילו בר אווזא וגם לכבדים לא יתנו שחטים על זה ומכרא זו כתבו בעל המאור והר"א"ש ופמ"ג סק"ז וכיצה חיה כשנולדה מאתמול נ"ל דאינה מוקצה דכמה בני אדם שותים אותם חיים ושומן צונן חי נ"כ אין אוכלין אותו והיו מוקצה (נס) ואינו יהודי שהרג בהמה בשבת מותר במלמול (נס) ועוד שאינו מוקצה מדעתו כלום :

נ כסע אע"פ שאין יוצאין בו אף לכרמלית ונס סק"ז מ"ם אינה מוקצה ומותרת במלמול והמעם נראה שהדי בבית וכחצר אם ירצה לשאת אותה מי ימחה בירו ויש מי שמתיר אפילו לכרמלית ונס נ"ס ה"ט ואפילו למי שאומר ונס מ"ם כחצר ובבית מותר ואין לנוור שמה יצא ברה"ד דאין לנוור זה כדבר שהיא מחזיק רפואה ועכ"פ רחוקה היא מן המוקצה ופשיטא שכל מיני רפואות מותר הבריא למלט כשצריך ליתנם לחולה :

ס כל דבר מונף כמו ריעי וקיא וצואה בין של אדם בין של תרנגולים וכי"צא כדם וכן של בהמות ושל בלבים וחודים וכן עכבר מת וחולדה מתה ואפילו תרנגורת מתה וכן כל מיני נבלות אבל צואה של סוסים נראה שאינם מסריחים ולא חשיבו בגרף של ריעי ואפשר דהאימטנים קץ נפשו גם בזה וכל אלו אם מונחים בבית או בחצר מקום שמשתמשים בו תדיר מותר להוציאם כידים לאשפה או לבית הכסא ופשוט הוא שאם יכול לעשות ע"י א"י יעשה על ידו וכן מוסב ע"י קפן מע"י נרול והמעם שהותר להוציא בידיו דנדול כבוד הבריות וכן אם הם בסבי במקום דריסת הרגל מסלקו לצדרן אבל אם מתחם בחצר במקום שאינו משתמש שם וכ"ש אם מתחם באשפה שכחצר או בחצר אחרת דאסור במלמול וכן בבית הכסא עצמו אם על מקום שצריך לישב אינו נקי וא"א לישב שם מותר לנקות המקום ונס סק"ט ואם המקום אינו מקום שיושבים שם אלא שמתירא מפני התנוק שלא יתלכך לפנות בידים אסור אא"כ ע"י א"י אך יבנה עליו כל :

סא ויש להסתפק בגרף של ריעי כשהיתה מע"ש והי יכול לנקותה מכעור יום שידע שיצטרך לישב שם בשבת אם לא ניקה מכעור יום אם מותר לנקותה בשבת ובנמ' וק"א : משמע להריא דדוקא בשנמצא בשבת ע"ש וכן מסתבר דכיון דהיה יכול לעשות מכעור יום לא נתייר לו בשבת אא"כ ע"י א"י וזממה שיסתכל כסע"ף ס"ג לא משמע כן ולי"ע :

סב ואע"פ שהותר להוציא גרף של ריעי והיינו הכלי שהרכיב המאם בתוכו וכן עכ"פ של מי רגלים מ"ם להחזיר הכלי לבית לא הותרה דמוקצה הוא כיון שאינו ראוי לתשיש אא"כ נתן לתוכם מים והמים ראויים לשחיתת בהמה וזהו אם כששפך הריעי או המי רגלים העמיד הכלי על הקרקע אבל אם אווחה בידו עריין מותר למלטלה ולהניחה במקום המיוחד לה כרין כל מוקצה שאם רק אווחה בידו מותר למלטלה למקום אחר כמ"ש כסע"ף י"ח וכן אם הכלי הוא כלי תשיש לשפוך בה שופכין נ"כ מותרת במלמול ומעשים ככל יום ששופכין השופכין ומחזירים הכלי למקומו לשפוך בה עיר וכן אם צריך לתנוק לצרכיו מותר בכל ענין למלטלה שכל מה שלצורך הארס שצריך לזה מותרת במלמול :

סג אין עושין גרף של ריעי לכתחלה והיינו להביא דבר שעתיד לימאם בכדי שאח"כ יהיה מוכרח להוציאה ולמה לנו לנרם מלמול מוקצה כחנם במקום שאין הכרח ומ"ם אם עבר ועשאו מותר להוציאו וכן במקום היוק מותר לעשות גרף של ריעי לכתחלה בכדי להציל מן הגזק כמעשה שהובא בנמ' וניהל ל"ז : שהיו נשמים יורדים בבית הריחים והיו הריחים מתקלקלים והתירו להבנים לשם מהו ולקבוע שם ישיבתו ויהא מותר להוציא הריחים משם וכן כל כיוצא בזה ודוקא לעשות שם ישיבת קבע אבל בישיבת עראי לא הותרה ופמ"ג סק"ג שכתב הלשון מי להוציאו אינו מחזקק ולא ידעתי למה ע"כ גם לשת האור והצ"י ע"ג וכן מוכיח חז"ק :

סד מכניס אדם מכעור יום מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו בשבת ואינו מוקצה כיון דאוסגיה מכעור יום ואפילו לסאן דמצריך מעשה אינו מצריך בכאן דעפר אינו ראוי למעשה וכ"ש אגן דקיי"ל דא"צ מעשה כמ"ש כסע"ף מ' אמנם בעינן שייחד קרן זזית להעפר ששם יונח ומשם יקודו למה שצריך דאם לא יימד לו מקום דרי הוא בכל אגב הקרקע ואסור למלטלו (ומדאי

ומדאי מעמא לא מהני נם אם יאמר מע"ש הניי מקין את כל העפר הנמצא כחצר לתשמישי ואפילו אם בענין אחר כהני ככה"ג ל"ם משום דכמל אנב ארעא ויראה לי דבבית שיש רצפה א"צ קרן זוית רבשם לא שייך ביטול להקרקע שהרי אינו מונח על הקרקע והצוכרים חול במקום אחד ומטמינים בו פירות כמו צנון וכיוצא כזה מותר ליטלם בשבת שהרי החול הזמן לכך ואינו מוקצה ועיין במ"י תצ"ח סעיף ל"א :

סח כבר נתבאר דמוקצה דבעלי חיים היא המוקצה היותר גדולה דאפילו ר"ש מודה בה ולכן אסור לשלשל שום בהמה חיה ועוף והנשים יש שאינן יודעות מזה ואוחזין תרנגולת בשבת וצדיכים להודיען שאיסור גדול הוא זה ומ"ם מותר לכפות סל לפני אפרוחים כדי שיעלו וירדו ואין אומרים איך נשלשל כלי בשב"כ דבר המוקצה דקיי"ל כלי ניטל אפילו לדבר שאינו ניטל בשבת (מ"ג. ע"ט) ובעודם עליו אסור לשלשלו ואם היו עליו בה"ש מינו דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לכולי יומא אבד באמצע שבת מותר לשלשלו כשירדו דאין מוקצה לחצי שבת ואין לומר כיון דבעודן עליו אסור לשלשלו איך מותר לכפות הסל לפניהם והא מבטל כלי מהוכנו ד"ל כיון דרדכן לירד אין זה ביטול כלי מהוכנו ועוד דהא בירו להפריחם ע"י קול (תוספות ע"ט) :

סן כל בהמה חיה ועוף כבר תרנגולת מרדן אותן כחצר דהיינו שאוחזו בצוארן ובצדדן ומוליכן אם צדיכים לכך מפני צער בע"ח דא"כ נם ככה"ג אסור אבל ברה"ר לא התירו דנוהינן שמא ינביהו ויתחייב דבבהמה לא אמרינן חי נושא א"ע כמ"ש במ"י ש"א אבל בחצר משום איסור מוקצה לא חששו לזה ונראה דה"ה בכרמלית מותר ובלבד שיוהר שלא ינביהו רגליהם מן הארץ שהרי מוקצין הן ואסורין בטלשול כבר בהרנגולת שאסור לדרות אותה מפני שבמבעה מנבהת עצמה מן הארץ ונמצא שמטלשלה ודרמב"ם כתב במעם מפני שהיא נשמטת מן היר ונמצאת אנפיה נתלשין (מסל"ז) ונ"ל שהוכרח לזה דאם נאמר דמנבהת עצמה הלא היא בכלל דחי נושא א"ע אלא ודאי מטעם אחר הוא וחשוב ליה פסיק רישא דא"כ אין איסור ברבך אבל דוחים אותה בידים עד שתכנס (ועמ"ל סק"ט עתמה על הרמב"ם ולפמ"ש ח"ט) :

סן והאשה מרדה את בנה אפילו ברה"ר והיינו כשמנביה רגל אחת ומניח רגל אחת דבבה"ג

אפילו תנביהנו חי נושא א"ע ובלבד שלא יהא קמן כד כך שגורר רגליו דבבה"ג לא אמרינן חי נושא א"ע ויש בזה חיוב חטאת אם תנביהנו ולכן אם הוא כפות או חולה אפילו גדול אסור ואפילו בכרמלית אסור לגוררו דזהו כנושא ממש אבל כשמנביה רגלו אחת ומניח רגל אחת והוא בריא ואינו כפות מותר דבשנשען עליה לעולם רגלו אחת על הארץ ורק רגלו האחרת ננבה מעל הארץ וסומך על אמו ויהמאור סובר דגם כמנביה רגל אחת חייב אם נשא ואינו נושא א"ע אלא שמ"מ משום דצר התנוק לא נזרו שמא ינביהו ולפ"ז נם שגורר מותר כיון דחד דינא אית לכו והרי אינו כן ולע"ג ודבריו הם כר"ס גוטל והוכח כמנ"ח סק"ט ומ"ש המג"ח דבין כים תלוי כלאחר תנוק כבר נאסר זה במ"י ע"א עכ"ס נחמארו כל דיני האלחה :

סח וכבר נתבאר דמוקצה מותר בגניעה ולא בטלשול וכן נתבאר שבנפוחה מותר לשלשלה אם היא קלה שהולכת ע"י נפוחה וכן ברנלו וכלאחר יד מותר מיהו נראה דכל זה הוא לצורך קצת אבל שלא לצורך כלל רמב"ע יעשה כן :

סח איתא בגמ' (קכ"ד) : מנופת חבית שנבתה היא ושבריה מותר לשלשן בשבת בשראיון לביסוי כלי (רש"י) ולא יספות (ויחזן) ממנה שכר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה ופירש"י לא יתקן להסיר בלישותיו ועוקציו בשבת דעביר כלי והוה טבה בפמיש עכ"ל אבל הרמב"ם בפרק כ"ו דין ג' כתב מנופת חבית שנתכתה היא ושבריה מותר לשלשן ואם זרקת לאשפה תבעוד יום אסור לשלשלה בלי שנתרועע לא יתלוש ממנו דרם לכסות בו או לסמוך בו עכ"ל ואינו מפרש כרש"י דמשום תקן הבליות והעוקצים הוא אלא דה"פ דאימתו התירו השברים כשכבר נתלשו מהכלי אבל כשעדיין לא נתלשו אע"פ שנתרועעו כל כך עד שעומדים להפיר מ"ם אסור לתלושו בידים וכן הוא ה"י ג"ע סעיף מ"ד פ"ט ולא הביא שרש"י משום להרמב"ם נם נל"ה אסור חז"ק :

ע הברורים שמשחקים בהם הם מוקצה שהרי אינם ראויים לתשמיש ואף נם לכסות בהם כלים אינם ראויים מפני שהם ממונפים ממים ועפר הנדבק בהם בעת השחק וממילא דאסור לשחק בכדורים בשבת וי"א רכיון דראוין לשחק ובהשחק אין איסור לסתענגים בזה לפיכך מותרים בטלשול ומשחקים בהם ויש שמתירין רק בוי"ט ולא בשבת ואינו עיקר (מג"ח סק"ט) וכן

וכן המנהג להקל אמנם כירושלמי פ"ד דתענית ואלף
 ה' דעיר אחת חרבה כשביל שהיו משחקין בכרדר
 בשבת וכן הוא כמדרש איכה ע"פ פסוק בלע ר' ולא
 חמל ע"ש :

ע"א תולעת המשי נושאין אותן תחת האצילים ובשם
 מתחמם ומוליד וממילא שבשבת אסור לישא
 אותם מפני שני דברים מפני שהוא משא ועוד דקמוליד
 בשבת ומטעם זה גם כיו"ט אסור ויש אסורים למלט
 בנר שעמנו בשבת כיוון שאינו ראוי לבישה ולכיסוי
 מטילא דהוא מוקצה ויש מתירים שהרי תורת כלי
 עליו ומיהו זה ודאי דיותר מכלי שמלאכתו לאיסור
 א"א לרין בו ונ"כ מותר לצורך נופו ומקומו ונ"כ
 המניח סקע"ד כשם הי"ט ומ"ט כשם האגודה לאסרו לגמרי
 הוא דבר תמוה :

עב מותר למלט מניפה בשבת לצורך הזבוכים
 לנרשם שהרי צרכי הארס הוא וכן מכלדות
 שמכבדין בהם הקרקע מותר למלטן ולמאן דס"ל כמי
 שליו דאסור לכבד הכית רינה ככלי שמלאכתו לאיסור
 אך אגן קיי"ד דברצפות שלנו מותר שהם מרוצפים
 כמיש שם ממי"א דהויין מלאכתן להיתר והרשכ"א
 י"ד היתר למלט האיצטרל"ב בשבת שהוא כלי של
 חוץ כוכבים מפני שהוא מתיר ללמוד חכמה בשבת
 אכל להרמב"ם שאסור בשבת וולת לימוד התורה יש
 להסתפק בדבר וכבר נתבאר כפי' ש"ו סעיף י"א
 ובארנו שם דמעיקר הדין ודאי מותר ע"ש :

עג כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף נ"א מה שמורה
 על השעות שקורין ארילוי"ז בין שהוא של חול
 בין שהוא של מין אחר יש להסתפק אם מותר למלטו
 וכבר פשט המנהג לאסור עכ"ל והמעם דדמי לכלי

של מדירה ומלאכתה לאיסור ואי משום שעל ידה
 יודעין הזמן להתפלל וללמוד מ"מ עצם המדירה אינה
 מצוה וכי יוכל לעשות מצוה ע"י דבר האסור ומניח
 סקע"ט כשם מהרי"ל ועוד דהא לוח אינו מוכרח למלטו
 כידיו דביכולתו לבא ולראות כמה שעות כעת על היום :
ע"ד וזהו הכי בימיהם שלא היה להם מורי שעות
 מתוקנים אבל עכשיו שעושים קמנים מכסף וזהב
 ונשאים בחיקם כתכשיט פשימא שהם מותרים במלטול
 וכך נהגו נרולי עולם וכמי' הש"ט סקע"ט כשם המניח
 והאכ"ל והגאון ר' נפתלי ועוד ע"ט אך זהו בהקפנים ולא
 בהגדולים העומדים אצל כותלי הבית דאלו ודאי דינם
 ככלים שמלאכתם לאיסור ואינם מותרים במלטול
 רק לצורך נופו ומקומו וכן הספתחות והמשקלות
 שלהם [ע"ט ס"ז] :

ע"ה יש לפעמים אפינו דבר הראוי בשבת אלא שהבעדים
 הם עשירים ואצלם אין חפץ כזה ראוי לכלום ואין
 דרכם להשתמש בו ועומד להורק לאשפה וממילא דהוי
 מוקצה שבמלה ממנה תורת כלי ואו גם העני אסור
 למלטולו כיון שהבעלים הקצוהו אא"כ וזה בו העני
 מע"ש ונעשה שלו דאו מותר במלטול ומ"מ העשיר
 אסור במלטולו אף שהחפץ הוא של עני גם מקודם
 ורק העשירים הרדים בבית העניים מותרים במלטולם
 משום דלענין זה במל השכן להבעה"כ אע"פ שהשכן
 הוא עשיר והכעה"כ הוא עני וכל זה כשהדבר אינו
 חשוב אצלו מפני עשירותו אבל אם מצד איסור היה
 מוקצה אצלו כגון יין לגויר לא נעשה מוקצה בשביל
 כך כיון שאחרים מותרים בו ולכן גם הגויר עצמו מותר
 במלטולו וכן כל כיוצא בזה וועט"ו סקע"ט ומניח סקע"ט
 שהאריכו כזה מיהו לדינא הוא נמי"ט וכ"כ הג"ר ע"ט :

ש"ט [דיני מלטול מוקצה ע"י דבר אחר איך דינו וכו' מ"ו מעיפים] :

כל כלים האסורים בתשמיש מפני שנאסרו ע"י בישול
 בשד בחלב או בישול מרפות אפילו אינם בני יומן
 אסורים במלטול כיון דלכתחלה אסורים בתשמיש מיהו
 אם ראוי ליתן בהן מזון לבהמה או לעופות מותרין
 במלטול וכן ממלטל ישראל תרומה כיון שהיא ראויה
 לכהן :

ב אע"פ שמוקצה אסור במלטול מ"מ אם ממלטל
 המוקצה ע"י דבר אחר מותר כשצריך לזה ולכן
 שנינו נוטל אדם את בנו והאבן בירו כגון בן שיש
 לו

א כתב הרמב"ם בפכ"ה דין י"ט פירות שאסור לאכול
 כגון פירות שאינם מעושרים אפילו הן חייבין
 במעשר מדבריהם או מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו
 או תרומה טמאה או מעשר שני והקדש שלא נפרדו
 כהלבנת אסור למלטלן אבל הרמאי הואיל וראוי לעניים
 וכן מע"ש והקדש שפדאן אע"פ שלא נתן החומש מותר
 למלטלן עכ"פ וכ"ש שנבילה וטרפה וכל דבר האסור
 אפילו מדרבנן כמו יי"ג וחלב ונבינה שלהם דאסורין
 במלטול אמנם דראוי לבהמה מותר במלטול וכן

לו נייענעוים על אביו שאם לא יטלנו יחלה והבן מוכרח לאחוז האבן בידו. ואם יטלו ממנו האבן יבכה התירו לו להאב לאחוז על ידו הבן והבן אחוז האבן ואע"פ דתהו קצת כמו שאוחזו בעצמו האבן מ"מ התירו זה מפני צערו של תנוק אבל אם לא הנייענעוין לא התירו ואפילו יש לו נייענעוין לא התירו רק באבן אבל שיאחזו התנוק מעות בידו אסור אפילו לאחוז התנוק בידו והוא מהלך ברנליו אסור דימא יפלו המעות מיד התנוק ויבא להביאם בידו וי"א דבכח"ג שהתנוק הולך ברנליו והאב אחוזו בידו מותר דלא גזרו מעולם שלא יעמוד אצל תנוק שנושא מעות ואין האיסור אלא לשנושא התנוק עם המעות על ידיו אבל לאחוז בידו אין בכך כלום ובמקום סכנה הכל מותר:

כמ"א נסעיף הקודם ונלע"ד דלוינא יש לסמוך על חירושלמי: **ה** כלכלה מליאה פירות והאבן בתוכה והאבן הוא מוקצה כיון שהכלכלה אינה נקובת דליהוי לה דופן ונמצא דהכלכלה במים לדבר האסור ולדבר המותר אם הם פירות רטובים כגון תאנים וענבים לא התיריחוהו ליטול אחד אחד עד שיטול בולם ואח"כ ינער האבן מתוכה משום דמרחא גדולה היא ולכן התירו לו לשלש הכלכלה כמות שהיא עם האבן אמנם אם הם פירות יבישים שאינם נפסדים כשיניערים על הקרקע ינערים וינער גם האבן עמהם ולא יטלנה עמהם וכן אפילו בפירות רטובים רק שמונחים במלים קטנים תוך הכלכלה יטלם מתוך הכלכלה וינער האבן ואח"כ יכניסם ומ"א סק"ד כ"ס תוס' וכל זה כשאינו צריך אלא לפירות או לכלכלה אבל אם היה צריך למקום הכלכלה מטלמיה כמי שהיא:

ג כלכלה שהיתה נקובה ומתמה באבן והדקה מותר לשלמלה שהרי נעשה דופן כן כתב אחד ממפרשי הש"ע ומ"א סק"ג ולא אבין דא"כ איזה רבותא יש בזה ולענ"ד נראה דרוקא באבן שבקרויה שיתבאר אמרו בגמ' (ו' ק"ה:) דצריך הידוק דאם לאו נופלת במים אבל באבן שבכלכלה א"צ הידוק וזהו הרבותא דבהנחה בע"מא נעשה דופן ודברי הגמ"ה תמוהין ונראה דנמ"א יש איזה טעות וכ"כ הא"י סק"ד דלאן לא כשי הידוק ע"ס:

ה כפי מה שכתבנו בן פסקו הרמב"ם בפכ"ה ירטור והש"ע סעיף ג' ורש"י תוס' שם בגמ' ו"פ טעלו גם בפירות לחין אין מתירים לשלש הכלכלה כמות שהיא אא"כ היתה כלכלה פחותה אבל בשלימה צריך ליטול הפירות משם ולנער האבן ע"ש מיהו עכ"פ אף להמקילים לא הותרה לשלמלה כמות שהיא אלא במקום שירחא גדולה כמ"ש ולמדנו מזה דהא דמתירינן בכמים לדבר האסור ולדבר המותר לאו היתר נמור הוא אלא רק בשעת הדחק שמוכרח לכך ונ"ל ג"כ דק דעירה (מ"ו:) כי הוינן ביה ר"ע הוה מטלמין כמנא אנב קיעמא ונע"ג דאיכא עלה עברי עינים וכו' במקום ההקדמ דוקא ונ"ל הגדול ס"ס פ"ו ט"א דתוימא:

ד וכן אבן שבקרויה והיינו דלעת הלולה שתולין בה אבן להכבירה כדי למלאית בה מים אם הוא קשור יפה שאינו נופל מותר למלאית בה שהאבן כמו הדלעת עצמו שבטל לנביה ואם לאו אסור אפילו הכינה מע"ש משום שהיא נופלת והנה בגמ' וס"ו אמרו לשון הידוק כיון דהדקה שויה דופן אך רש"י ו"ל פי' דההידוק היא ע"י קשירה ע"ש אבל הרע"ב בפי' המשנה שם כתב שהדקה יפה ע"ש ומשמע דלא בעי קשירה אבל השור וש"ע סעיף ב' כתבו קשירה ומשמע דיקא קשירה אבל בירושלמי על משנה זו מפורש דלא ברש"י שאומר האבן שבקרויה וכי' כיון שהיא אפוצה לה כגופה היא ע"ש ואפוצה הוא לשון הידוק ולא לשון קשירה כדאיתא שם בפ' בירה (ו"ו:) דהפתילה אפוצה בתוך הגר כלומר דחוקה וכן במשנה פ"ט דאהלות ומ"מ בכזורת היתה פחותה ופקוקה בקש או אפוצה איזו היא אפוצה כל שאין לה מפה ממקום אחד ע"ש אלמא דלשון דחוקה היא וכן פי' בערוך ע"ש וכן מפורש בירושלמי שם ראב"ן שבכלכלה אינה דחוקה ע"ש וללא

ו וכן מטלמין תרומה טמאה עם הטמורה כשהם בכלי אחד אחר בד"א כשהיתה הטמורה למטה והיו פיורות המתנפין בקרקע אם היה מנערין אבל אם היו אנווים ושקרים וכיוצא בהן ניער הכלי ונוטל הטמורה ומניח הטמאה אא"כ צריך למקום הכלי כמ"ש וכן הדין בחולין עם תרומה טמאה או כל מיני דברים המותרים שהונחו יחד עם דברים האסורים בכלי אחת:

ה שכח אבן על פי החבית או מעות על הכר לא נעשה במים ומטה חבית על צדה והאבן נופלת ומנער הכר והמעות נופלים ודוקא כשעושה כן לצורך הכר אבל אסור לעשות כן לצורך המעות שלא יגבנו ומ"א סק"ה דמלטול מן הצד לצורך דבר האסור אסור לבד

לכך כמת כמיש כמי' ע"א ואם היתה החבית בין החביות בענין שאינו יכול להטות אותה במקומה יכיל להטותה כמו שהיא עם האבן למקום אחר להטותה שם כרי שיפול האבן מעליה דהוה נ"כ מלטול סן הגד לצורך דבר המותר :

מן וזהו בשוכח אבל במניח ככיונה מדעתו כרי שיטארו שם בכניסת השבת אסור להטות ולנער דנעשה החבית במים לדאבן האסור וכן הבר' להטות וכו' ובסי' ש"ח סעיף ט"ג בארנו למה לא נאמר דבמניח נעשה האבן כיסוי להחבית ולא יהיה מוקצה כלל ע"ש שבארנו נ' מעמים בזה ולא ע"ד אלא אגילו נפל האבן מעצמו בשבת : מסורה החבית במלטול דמינו דאחזקאי לכה"ש אחזקאי לכלי יומא דכבר בארנו שם בסעיף ט' דבמוקצד זו אין הלכה כר"ש ע"ש וזהו דעת רש"י דבהניח המוקצה שתהיה על דבר ההיתר בה"ש נעשית במים להאיסור אבל דעת ר"ת דלא נעשית במים אלא במניח על דעת שהמוקצה תהיה שם כל השבת אבל אם הניח המוקצה רק על דעת שתהיה שם בה"ש לכבר דהיינו בכניסת השבת ולא לכלי יומא לא נעשית במים להמוקצה ומותר להטות ולנער בשבת ויש לסמוך על דיעה זו במקום הפסד וכ"כ ומג"א סק"ו ופשוט הוא דאם הניחה בע"ש על דעת ליטלה משם קודם כניסת השבת ואח"כ שכח ולא נטלה רזה מקרי שכח ומס סק"ו נ"ס מה"ח :

י ויש בזה שאלה גדולה למה אסור במניח אבן ע"פ החבית הא בהחבית יש יין כמו שפירשי' והרע"ב א"כ הוה החבית במים להיתר ולאסור וא"כ סק"ט ויש מי שתירץ דפניו שהאבן מונח על פי החבית וא"א להניע אל היין בלא נטילה האבן ולכן גם החבית גם היין נעשים במים להאבן ומ"ס סק"ד אבל למה לא הוכירו זה הפוסקים :

י"א ועוד שאלו ראוי מצאנו ידינו ורגלינו לדיעה ראשונה והיא דעת רש"י דכשהניח להיות שם בה"ש נעשה במים ואסור בכ"ל השבת אף לאחר שניטל המוקצה ממנה וא"כ כשמעמידם הנרות על המפה ועיקרם לכניסת שבת איך מותרים למלטל המפה למטר גם אחר שניטלו הנרות ע"י א"י והא נעשית במים להנרות וע"ז סק"א ונ"ט כ"ט ויש מי שאומר מעם היתר דהנה בדרך אקראי מותר כמו שיתבאר ולכן הנרות שעל המפה הוי כאקראי שאין רצונו להניחם על המפה אלא על השלחן רק שאין יכול לפנות מקום

בהשלחן בלא המפה ולכן לא נעשית המפה במים והג"ח כש"פ ס"ו ואין זה מעם ברוד דאורבא כיון שאינו יכול להעמידם רק על המפה ממילא דאין זה כאקראי ויותר נ"ל המעם דהשלחן נעשה במים להמפה ולהנרות וכן הג"ה נעשית במים להשלחן ולהנרות וזהו במים לדבר האסור ולדבר המותר ושרי לטלטל בשיש צורך כזה כמו שנתבאר ובפרט כמו שרגילין להניח הלחם משנה בעת הדלקת הנרות לא נעשית המפה במים להנרות בלכ"ד וסברא זו הוכרנו כפי דע"ז סעיף י' ע"ש אבל לפי"ש בהחבית ולכן אינה במים גם להיין מפני שא"א להניע אל היין בלא נטילה האבן ולכן כולם במים להאבן א"כ ה"ג הא א"א ליטול המפה בלא הנרות וא"כ כולן במים להנרות : יב ולכן נלע"ד דהענין כן הוא דוראי אם כשעה אחת הונחו האיסור וההיתר על איזה מקום הוה זה המקום במים לדבר האסור ולדבר המותר וישע"ה שלמים עליו בזמן אחר משא"כ אם היתר הונח עליו מכבר וסמוך לכה"ש בא עליו האיסור הרי נתייחד הדבר לזמן כניסת השבת רק לדבר האסור דא"כ גם בעיקר במים לדבר האסור מאי חזית לומר דהיתר נעשה במים להאיסור נימא להיפך דהאיסור נעשה במים להיתר אלא והאי דעיקר החשיבות הוא במו שמהעסקין בו סמוך לכניסת השבת ולפ"ז א"ש המנהג שלנו בהמפה רכיון דסמוך לכה"ש מניחין על השלחן המפה והנרות וזה השלחן במים לדבר האסור ולדבר המותר וכן המפה אבל בין שכתבית דהיין סכבר הוא בתוך החבית והאבן בא עליו סמוך לכה"ש נעשו כולם במים להאבן והאלטו משמע שהיה מותר נמנית ריקית ע"ש והכ"ז תמוהים :

יג יש מי שאומר דלא נעשה במים א"כ היין עליו דבר המוקצה בשביל שהתיישב שם במוכ אבל מה שמניחין בדרך אקראי כמו שרגילין להשים בתובה חפצים אלי מפני שאין לו ריוח לפנות לכ"ל חפץ מקום בשולי התובה בכ"ה"ג לא חשיב מניח אלא שוכח והט"ל כה"ד סי' ק"ט ויש חולקין בזה דאין היתר רק בשכח אבל בכיונת הנחה אין חילוק בזה ומ"ד ע"ז ואין לשאול דלפ"ז למה לא תיעשה במים התרומה המהורה להמסאה בסעיף ו' דהוה מפני שהס' נעשית במים לשניהם וכן כל כיוצא בזה והמג"א סק"ו הסכים להט"ל ואין דבריו מוכרחים כמ"ס הא"ז סק"ט והמ"ס סה"ד אך הג"ח סעיף ט' ספק כהמ"א ע"ש ולפ"ד כ"ל

מזה הדין זה תלוי באקראי וזלזול אקראי אלא כתיקו וטפל ויתגבר כפי' ש"י כפי' זכו מסולק גם ראיית המגילה עם מהרש"ה נקט שיש בו כיום מעות ע"ש מיהו המיקל בדרבנן לא הפסידו :

ידך אם אדם הניח דבר מוקצה על דבר של חבירו לא אמרינן דנעשה כמים לדבר האסור דאין אדם אוסר דבר של חבירו שלא מדעתו והרי אפילו באיסורים חמורים בדבר שאין בו מעשה קיי"ץ דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כגון המשתתחה לכהמת חבירו כפי' ש"י ב"ד סי' ר' וכו"ש במוקצה דרבנן אמנם במקום ש"י דניחא ליה להבעלים בכך כגון ראיובן שנתן כלי של שמעון תחת נר של שמעון בבדי שכשתפול הנר לא תפול על השלחן ונפלה הנר על הכלי יש להסתפק אם נעשית מוקצה אם לאו וכן יש להסתפק כשהוא בעצמו עשה כך ונפל הנר להכלי בה"ש ואח"כ נפלה מהכלי אם נעשית הכלי מוקצה לכל השבת וטעם מק"ה כפי' הא"ז והתוס' כתבו ומ"ד : ד"ה יש דכשהניח עכ"ל או תנוק לדעת ישראל הוי מוקצה

ע"ש אב"ד אין ראייה מזה די"ל דה"פ כגון שבקשם הישראלי לעשות וזהמ"ה עם כתב דמחוס' מ"ד משמע לאיסור וכוונתו לזכר אכל אין ראייה כמ"ס :

מ"ן ואע"פ שחלקנו בבסיס לדבר האסור בין מניח לשובח רבשוכה לא נעשה כמים לכל השבת מיהו בדבר שהיה יודע שבהכרח תפול המוקצה בתוך הכלי בה"ש הוי כמים ואסור לכל השבת כגון קינה שי תרנגולים כיון שבהכרח שתפלה שם ביציהן אם נמצא שם ביצת אפרוח והיינו ביצת שיש בה אפרוח הוה כמניח ולא כשובח ותוס' מ"ה : ד"ה לאיתו וכן כל כיוצא בזה ודע שדבר פשוט הוא דאע"פ דבשבת לא נעשה בסיס ומותרת במלמוץ והו כשנורק המוקצה ממנו אב"ד לא כשהיא עליו אלא מטה על צדה והיא נופלת אא"כ היתה בין הכלים דאו מנביחה ומטה על צדד והיא נופלת כמו שנתבאר וכן אם צריך למקום הכלי שתרא פנייה ולא תספיק לו התשייה והניעור בכאן יכול למלטה עם המוקצה שעליה כדי לפנות המקום ועוד יתבאר בסי' ש"י בס"ד :

ש"י [עוד דיני מוקצה ודיני בסיס לדבר האסור וכו' מ"ז סעיפים] :

א כבר נתבאר דקיי"ל כר"ש דמיקל במוקצה ולכן במוקצה מחמת מיאוס כגון עץ שתולין בו בשר ודנים או נר של חרם שבימיהם שלא הדליקו בו בה"ש וכיוצא באלו מותרין במלמוץ וכן במוקצה מחמת אוצר כגון מיני מאכל ומיני משקאות הנתונים באוצר כמו בחנותים ובמרתפים שהם לסחורה מ"מ אין בהם מוקצה וכללם הוא דאין שום אוכל תלוש הראוי לאכילה מוקצה לשבת תמרים ושקרים ושאר פירות העומרים לסחורה מותר לאכול מהם בשבת וכן כל מיני משקאות אפילו החתומים מלמעלה שוכר החתימה ואוכל ושותה כדתנן (קמ"ו.) שוכר את החבית לאכול ממנה נרונדות אמנם הרבה פרטים יש בד"ן זה ויתבארו בס"ד בסי' ש"ד :

ב וכבר בארנו בסי' ש"ח סעיף ו' דמוקצה דרחייה בידים מודה ר"ש אמנם דבר זה צריך ביאור דלאו בדחיה בידים בלבד תלוי אלא שתהיה גם הרבר אינו ראוי בה"ש כגון נר שהדליק קודם הליכה דעשה המוקצה בידיו והיא אסורה בה"ש מחמת האש וכן גרונרות וצמוקין שהניחן לייבשן ובשעה שמינחן עדיין ראוי הן לאכילה אלא שאח"כ מתקלקלן ואינן ראוי

לאכילה עד שיתייבשו נמדי ומוקצה זו מודה ר"ש דכיון דדחאן בידים ונס אינם ראויים לאכילה כאמצע אין דעתו עליהם עד שיתייבשו לגמרי וישלם משם ולכן אפילו הם ראויים בשבת אסורים כר"ש משום דאסח לדעתא מינייהו ואינו יושב ומצפה עליהן ככנר הדולק שיושב ומצפה מתי תכבה נרו ומ"ד.) והוי ככוס וקערה דמודה ר"ש שאסורים במלמוץ אף לאחר שכבה משום דאינו יושב ומצפה וזוהו כגת התוס' מ"ה. ד"ה היכא וד"ה אלא ע"ש ואף לדיק אין ל"מ שהי גם כנר טכנה לא קיי"ל כר"ש דמנינו דלתקלמי קיי"ל כר"י מ"מ גם לר"ש כן הוא :

ג ויכן חמין שורען בקרקע וביצים שתחת תרנגולת כל זמן שלא נתקלקלו מותר ליטפן ולאכול דאע"פ דדחיה בידים מ"מ כיון דחוו לאכילה לא מקצי דעתיהו מהם לר"ש וקיי"ץ כוותיה ולא דמי לנר הדולק דאסור לדידן דהתם הלא בה"ש לא היה ראוי משא"כ אלו היו ראויין בה"ש ואי משום דדחיה בידים קיי"ץ כר"ש והו שכתבו הסוד והש"ע בעמיק' ב' דאפילו חטים שורען בקרקע ועדיין לא השרישו וביצים שתחת התרנגולת מותר למלטפן וכן תמרים הקפוסים קודם בישולן

בישולם וכוונתם אותם כפלים והם מתבשרים מאליהם
 סותר לאכול מהן קודם בישולן אבל גרונרות וצמוקין
 שמניחין אותן במוקצה לייבשן אמורין בשבת משום
 מוקצה שהן ספריחות קודם שיתייבשו דכיון שידע
 שיפריחו הפיה דעתו מהם וכיון דאיכא תרתי דחינו
 בידים ולא חווהי מוקצה עכ"ל והכונה כפ"ש ותמרים
 אף שאינן ראויים לאכילה מ"מ הא לא רחיין בידים
 ואורבא קירבן לאכילה כמה שכינסם בפלים והמהר"ל
 חלק על האור כמ"ס הג"ח ולפ"מ דברי האור כרוזין והג"ח
 תירץ קטתו ולפ"מ ח"ס נשתיחות ומרי הג"ח סק"ל פתומים
 והיק":

צריך הומנת הבעלים דאם הוסינן מותרים ואם לא
 הוסינן אסורים ואפילו אם אחר הוסינן לאו כלום הוא
 ויראה לי דאפילו אם הוא דרכו לאכול תמיד כשהם
 במדריגה זו ועכשיו לא ידע שהם במדריגה זו מ"מ
 אסורים בלא הומנה כיון דאיכא אינשי דלא אכלי אין
 זה הקצאה בפועל וכן לא פהגי הומונתו אם אינם
 ראויים כלל לאכילה והומונתו לאו כלום הוא עזרו כמזמין
 עצים ואבנים לאכילה ותמרים שנותנים עליהם מים
 בניגית מע"ש ואינם ראויים ובשבת נעשו ראויים מותרים
 וע"ז סק"ד כ"ס נ"א דאין מוקצה אלא בגרונרות וצמוקין
 וכ"ל משום דהם אינם ראויים לנפרי אבל התמרים
 תיכף נעשו ראויים ואין בהם ריחוי:

ך אינו יהודי שהניח גרונרות וצמוקים במוקצה כדי
 לייבשן והם שלו אינן מוקצין ואם נתן מהם לישראל
 בשבת ויכול לאכלם מותר דאכלם דאין ריחוי אצלם ואין
 הבנה שייך להם כיון שאין להם איסורי שבת מסילא
 דלא שייך מוקצה בשלהם וכירושלמי פ"ג דביצה וה"ט
 יש פלוגתא בזה אם של א"י צריך הבנה וקיד"ל כמאן
 דאמר דא"צ כמו שיתבאר בס"י תצ"ח ע"ש ומהו מוכח
 גם לכל דבר של א"י שכחול מותר הישראל לאכלם
 ורק בשבת יש איסור מוקצה לא שייך בשל א"י אבל
 הכלים המוקצין אסור גם בשל א"י כסוכן:

ח כל דבר שאסור לפלמול אסור ליתן תחתיו כלי
 בשבת כדי שיפול לתוכו דמבטל הכלי מהיבנו
 כיון שתהא אסורה במלמול ויש בזה איסור בגין
 וסתירה כמ"ש בס"י רס"ה אבל סותר לכפות עליו כל
 בשבת וכלי ניפל אף לדבר שאינו ניפל ובלבר שלא
 יגע בו ברבר שבהנניעה יכול לבא לידי נדנד כמו
 ביצה וכיוצא בה ואפילו דבר שלא יתגרנד ומוקצה
 אינו אסור בנניעה בעלמא כמ"ש בס"י ש"ח מ"ס
 כשעיקר הכוונה לשם המוקצה כמו בבאן שכופה על
 המוקצה כלי אין נכון ליגע בו ומג"ח סק"ג וע"ז סק"ה
 ואין איסור נסוד בזה אלא שיש למנוע א"ע מזה דכיון
 שכך עסקי עתה בהמוקצה לכפות עליה כלי אם
 נתידנו בנניעה בקל יזיזה ססקוסה וכלע"ה:

הכלים המוקצין אסור גם בשל א"י כסוכן:
 ה קיי"ל דאין מוקצה לחצי שבת ביאור הרב"ם
 דכדבר שהוקצה בה"ש אמדינן מינו דאתקצאי
 לבה"ש אתקצאי לכלי יוסא אבל ברבר שהוקצה
 באמצע שבת ובין השמי"עות היה הדבר ראוי רק
 באמצע שבת לא היה ראוי בין באיסור אכילה בין
 באיסור מלמול אם חור ונתתקן מותר דחור דהתירו
 אבל דבר שהיה מוקצה בה"ש אסור דבהא קיי"ל ולא
 כר"ש אלא כר"י כמ"ש:

ה דבר שמוטר לפלמול והניח עליו סבעוד יום דבר
 האסור לפלמול גם התחתון אסור מפני הרבר
 האסור המונח עליו וזה נקרא בס"ס לדבר האסור
 ובפעם הרבר מה שנעשה בס"ס בארנו בס"י הקודם
 סעיף י"ב ע"ש לפיכך משה שיש עליה מעות בשבת
 ולא היו עליה בה"ש כגון שהונחו בשבת ביריעת
 הבעלים ע"י א"י או ע"י קמן נעשית המטה בס"ס
 דהמעות ואסורה במלמול נימלו דמעות מותרת במלמול
 אבל אם הניח קודם הלילה שיהיו על המטה בה"ש
 או כל השבת כפי הדיעות שנתבארו בס"י הקודם
 סעיף ט' אפילו נפרו סן המטה אסורה במלמול דמינו
 דאתקצאי לבה"ש אתקצאי ככלי יוסא ואיסורא דבס"ס
 הוא אפילו לצורך נפו ומקומו כדן המוקצה עצמה
 ופשוט הוא דאם נעשה הדיתר בס"ס לכלי שמלאכתו
 לאיסור מותר לצורך נפו ומקומו בהמוקצה עצמה
 חדר הכל במציח בבחנה אבל שכת מעות על המטה
 או

ה אם הדבר לא היה מוקצה בה"ש אלא שהבעלים
 סברו שהיו מוקצים לית לן בה דאע"ג דאקצי מדעתיה
 הוה הקצאה כמעות לפיכך נ"י שלא הרליקו בו בה"ש
 והבעלים סברו שהרליקו בו מותר במלמול בגרות
 שלהם דנרות שלנו בכל ענין אסור כמ"ש בס"י רע"ז
 ובס"י ש"ח ע"ש וכן גרונרות וצמוקים שהיו מוקצים
 וכשהגיע בה"ש כבר נתייבשו והם ראויים לאכילה אע"פ
 שלא ידעו הבעלים באותה שעה שנתייבשו ואח"כ נודע
 להם שכבר נתייבשו בה"ש מותרים לאוכלן בשבת:
 ז אסנן זהו דוקא כשלמרי ראויים בה"ש אבל אם
 ראויים ואינם ראויים ריש בני אדם שאוכלין אותם
 כשהם במדריגה זו ויש שאינם אוכלין אותן עדין בזה

או הניחם שלא בכונה אינה נעשית בסים ומנער ונפלות כמ"ש במ" הקודם סעיף ח' ע"ש :

ו רע דכגמ' (מ"ד:) איתא אמר רב מטח שיחורה למעות הניח עליה מעות אפילו בחיל אסור לטלטלה בשבת דכיון שיחורה לרבך איסור ה"ל מוקצה כמו נר שיחור להדלקה והרי"ף והרמב"ם בפכ"ה השמיטו זה רוח אינו לפי ההלכה דקיי"ל כר"ש במוקצה ורב כר"י ס"ל כדאיתא שם בגמ' ולדין יחוד לא מעלה ולא מוריד אלא העיקר דאם יש עליה מעות אסורה בטלטול מטעם כמים כשהניח בכונה או אם הניח עליה כה"ש אסורה בטלטול מטעם מינו דאתקצאי רבוה קיי"ל כר"י כמ"ש במ" ש"ח סעיף ט' ע"ש וזהו אפילו בלא ייחודה אבל יחוד הוי מוקצה מחמת איסור פתם וכוה קיי"ל כר"ש ופ"ו כים שנותנים בו מעות אם אין בו מעות וגם לא היה בו מעות בה"ש מותרת בטלטול ואם ראוי היא לאיזה תשמיש היתר דינה ככלי שמלאכתו להיתר ואפילו אם אינה ראויה למלאכת היתר מיהו עכ"פ מותרת לצורך נופה ומקומה וכ"ש הכיסים התלויים בהבגדים אם אין בהם מעות וגם בה"ש לא היה בהם דמותרים לגמרי ולכן הפארטמאנע"ש שלנו העשויים ליתן בתוכן מעות וכן הפארטמאבאק"ן שהגו העשויין ליתן בתוכן מאבא"ק לעשן אותם כפי אם הם ריקנים וגם לא היה בהם כה"ש מעות ומאבא"ק סותרים בטלטול דהא ראויין ליתן בתוכם איזה דבר של היתר והוויין ככלי שמלאכתו להיתר ואפילו נדינם כמדאבתן לאיסור מ"ט לצורך נופן ומקומן ודאו דמותר ונראה לכל חלו לנד הכיס שכנגד נקראים כליס שמלאכתן לאיסור ורק כמטה אמרו רבותיו לדינה כן מטוס דרוב מטות הם לשינה מאב"כ חלו הם ככל כליס שמלאכתם לאיסור חלו מדברי הרמ"א בסעיף ו' לא משמע כן מדכתב ליהם אוסריס והיא עיקר ר"ת שיתבאר אוסריס הכיסים ומותרים לצורך נופן ומקומן ע"ש מטאר להדיא להרי"ף והרמב"ם מותרים לגמרי ככלים שמלאכתן להיתר ונ"ע וז"ל :

יא אמנם שיטת רבינו הם בתום שם דהלכה כרב דאם רק ייחודה למעות אסורה המטה בטלטול אף אם לא היה עליה מעות בה"ש אם רק נתן עליה מעות בחול וספורש שם בתים דלצורך נופה ומקומה מותר וע"ש כליס מטה וכ"כ בהגהות אשר"י שם אבל לשון הרא"ש שם כן היא ור"ת פירש דר"ש מורה במטה שיחודה וכו' דאדם קפיד עלה ושיחוד לה מקום מידי דהוה אסור ומזרי בריש כל הכלים עכ"ל ולכאורה

כיון דמרמה לזה היה מוקצה מחמת חסרון כים ואסור אפילו לצורך נופו ומקומו וכן דעת אחד מהפרישי הש"ע ומג"א סק"ה אבל מאד תמוה דמה שייך חסרון כים בזה בשלמא סיכי ומזרי הם כלי אורנים או כלי צבעים כמכואר שם דמקפידין מפני מלאכתן שלא יתקלקלו כמו סכין של שחיטה אבל המטה במה מתקלקל שלא תהא ראויה להננת מעות ונ"ל ברור דגם דעת הרא"ש כהתוס' והנ"א ורק שהסביר הדבר איזה שייכות יש מטה למעות לזה אימר כיון שיחודה למעות קפיד עלה לכלי להשתמש בה תדיר תשמיש אחר ומצינו כיוצא בזה בסוכי ומזרי אף שראויין לתשמיש אחר קפיד עלייהו אבל אינו מדמה הקפירות להדרי דבשם הקפירא מחמת חסרון כים שלא יתקלקלו ובמטה לא שייך זה והו דעת רבינו הרמ"א שכתב בסעיף ז' גם לדועה זו דמותרת המטה לצורך נופה ומקומה ע"ש וכ"כ רבינו הב"י בספרו הנדול ע"ש ויש מי שהשיג עליהם מדברי הרא"ש ולענ"ד הרין עמהם כמ"ש ועמ"א סק"ה וחמיני עליו שלא כלה כחוס' משמוש כן כמ"ש וגם מ"ש המג"א כחוס' דף ל"ז . וזה יתיר תמוה דמס לר"י כתבו כן ולא לר"ם ע"ש כמ"ה הא ר"י ומ"ש מהגהנ"י גם סס לא כתב כגרוגרות ומקוים חלל כעין גרוגרות ע"ש ושירושו כמ"ש נפי' הר"ש ומ"ש כמ"ש חל"כ אין חתי ספרו ומ"ש דכוה כ"ע מזריס דהוה כלי שמלאכתו לאיסור וזה והאי כן אע"פ שמרמ"א לא משמע כן כמ"ש וז"ל :

יב וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ז' דלשיטת ר"ת אסור לטלטל כים מעות אע"פ שהוציא המעות מסנו מבעוד יום וא"כ עשה בו מעשה ופחתו מלמטה ופלקו מן היחוד וכן נוהגין סיהו לצורך נופו או לצורך מקומו מותר וכן בכים התפור בבגד וזואיל ועיקר הבגד עומד ללבוש אם הוציא המעות משם מותר הבגד ללבושו דהכים בטל אצלו אבל אם שכח המעות מותר לטלטל הבגד דלא אמרינן דכל הבגד נעשה בסים למעות הזואיל ואין המעות על עיקר הבגד אבל אין ללבושו בשבת דחיישינן שמא יצא בו עכ"ל :

יג והנה זה שכתב דלשיטה זו אסור לטלטל כים מעות בלא מעות שלא לצורך נופו ומקומו ומכואר מדבריו דלשיטת הרי"ף והרמב"ם מותר לגמרי ככלי שמלאכתו להיתר והנה בכיסים התפורים כגנדים ודאי כן הוא אבל בכיסים שהם כפ"ע היה נראה מצד הסברא דכ"ע ס"ל דנקראים מלאכתן לאיסור וממ"ש המג"א סק"ו ורבינו הרמ"א ס"ל כיון דהכים ראוי לכל הדרים

הרברים לא סקרי מלאכתו לאיסור ואין זה דומה לשאריו כלים שמלאכתן לאיסור וזה שכתב בביים התפור בכנגר אם הוציא המעית סותר ללבושו דהכיס במל אצלו כוונתו לענין לצאת בו לרה"ד דאלו מפני איסור סוקה לא היה צריך למעם ביטול דהא לצורך נופו סותר כמיש סקורס אלא בא לומר דלא ה"י כמשא ברה"ד סמעס ביטול גס סק"ו ומה שכתב דבשכח מותר למלמל הבגד הואיל ואין המעות על עיקר הבגד הנה לשכח לא צריך למעם אלו היה על עיקר הבגד גם נעשה במש לא דה"ק אלו היה על עיקר הבגד גם בשכח היה צריך לנער המעות אבל עכשיו גם זה אי"צ סיהו יש מי שאומר דגם בכה"ג צריך לנער גס סק"ו וגם אפילו בסניח כיון שאינו על עיקר הבגד לא ה"י הבגד בסיס גס) וגם רבינו הרמ"א סיבר כן אלא דנקים שכח סעוס דבכוונה אסור להניח מעות שם רשמא יצא בו ברה"ד גס) וגם אמור להבנים ירו בהכיס גס) ואם הכיס הוא בפ"ע אלא שקשור לבגד ראו נעשה הבגד בסיס כשיש מעית בביים רכיון שהוא בפ"ע יש בו חשיבות וכן ה"ב שבע"הן כשיש בה מעות אמור השלחן במלמול סמעס זה א"כ יש על השלחן גם דבר המותר וה"ה בסיס לרכב האסור ולדבר המותר גס) ולא ידעתי למה לא ה"ה תיבת השלחן מפילה להשלחן וצ"ע ומה שלמד המג"ח ממוני טגמ' תמיהי דכס' עיקר הכלמול הוא ע"י המוכני הן לפירש"י שהוא חוסן הן לפיר"ח שהוא הכן שהי"ד עומד עליה הן לפ"י הראש"ד שהוא נלגל כמיש כס"ג מה' כלים וז"ל שכל השמיטה ע"י המוכני ע"ש ועיקר הכלמול הוא המוכני ואי"ה דמיון הוא לתיבה שכלקן ולכן נלפ"ד דמותר ככה"ג ג"כ ודו"ק :

האסור ורכב הסותר מותר למלמלו כנגן מחתה שיש עליה סבעוד יום אפר גסמק מע"ס) שמותר למלמלו לכסות בו רוק או צואה ויש עליה ג"כ שברי עצים שהם אסורים במלמול מותר למלמל המחתה כמו שהיא וכנגן. שרכב המותר חשוב מדבר האסור אבל אם דבר האסור חשוב יותר מדבר המותר במל אצלו ואסור למלמלו עכ"ל ודא נתבאר איך הרין כששנידים שוים כחשיבות ויש מי שכתב שאסור ויש סק"ו ולא נהירא לי דאם נדייק סמה שכתבו וכנגן שדבר המותר חשוב יותר ששמע דבשוין אסור נדייק מסיפא איפכא סדכתבו אבל אם דבר האסור חשוב יותר וכו' ששמע דבשוים מותר אלא אין דיוק מזה דכן ררך הלשון ומצר הסברא פשיטא דבששנייהם שוים אינם בפולים ול"ו וכן נראה להדיא מדברי הגהמ"י (פכ"ו אות ו') שכתבו התיבה שיש בה יוכלין ומעות אם המעות אינם עיקר סותר למלמל התיבה עכ"ל הרי ספודש דאם רק המעות אינם עיקר אע"ג דגם האוכלין אינם עיקר סותר דאל"כ הו"ל לומר אם אין האוכל עיקר אסור למלמל וכן סמקור הרין בגמ' (מ"ו.) סוכה כן לבעיין שם בין לפירש"י ובין לפיר"ח ע"ש וכפך דעגילא גנו דלפירש"י משום דכאסיר סוכו להס ולר"ח ממי סאין היתר סוכו להס ע"ש ודע דבעיין ההשיטות כהג המג"ח סק"ס דתלוי כדדדיה חף סלכל סעולס אינו כן ע"ש ואין הדאיה מעגילא דזהו מדתה חכל הראיה ממ"ש גס קרשין צי רבי מי סמיני ע"ש ודו"ק :

מן ועוד כתבו רבותינו בעלי הש"ע שם ומעם היתר מלמול זה סעוס דלא אפשר למינקס קיסמא לחידא אפילו אי שדיה ליה סהסחתה (כסג"רין להאכ"ו) או אם צריך למקס סהתתה ואם א"צ אלא דנוף ססתתה לא יסלמלגה כמו שהיא אלא ינער האפר ושברי העצים במקיסם ויטול ססתתה וכן אם יכול לנער האיסור לה"ד ינערנו ולא יסמלנו עם היתר עכ"ל והוה הכל על היסוד שכתבנו דזה שהתירו בבסיס לסניהם התירו רק על צר ההכרח ולפ"ו יש להבין ככה דבר הבסיס לסניהם אם יש הכרח במלמול שניהם בנין ש"רא ספני הקלקול או ספני הנגיבה וכיוצא בזה סותר למלמלם ואם לאו ינער האיסור והה כבר נתבאר דבשכח לא שייך בסיס ונהדין סכתה כמיש ס' וכו' מה סהכאז סספיף הקודס מקנהמ"ו וסג"י כסס סומל"ן דלס קאיסור אינן ס סוס סמיטת לא סיד כסיס) :

יד כבר נתבאר דבסיס דרבר האסור ולדבר המותר סותר ובארנו בס"י ש"ס סעיף ו' דגם זה בקישי התירו בשעת הרחק ע"ש דאל"כ צריך לנער את האיסור וגם צריך שהאיסור וההיתר יהיו עליו בה"ש דאם האיסור לברו עליו בה"ש אינו סועול מה שיניח היתר בשבת דעיקר הבסיסה הוא כה"ש ולהיפך אם לא היה האיסור עליו בה"ש אפילו בלא היתר לא נעשה בסיס לכל השבת אלא רק בעודן עליו ובכה"ג יכול להניח לכתחלה היתר עליו ולמלמלו (מ"ו סק"ח) אם סוכרה הוא לכך שאינו יכול לנער האיסור או שיהיה לו הפסד כשינער את האיסור (כ"ח) :

מן וז"ל תפור והש"ע בסעיף ח' כלי שיש עליו דבר

המת

שי"א [דיני מלטול מת בשבת ודין מלטול מן הצד וכו' כ"ב סעיפים]:

א המת אע"פ שהוא המוקצה היותר גדול מ"ס הקילו בו חכמים קולות הרבה במלטולו הן מטעם מוקצה הן מטעם משא במקומות שמדרבנן אסור לשאת כמו בכרמלית וכיוצא בו ויש בזה שני טעמים האחד מפני כבוד הבריות שלא יתבוה על החיים והחיים לא יתבוה בו והשנית דקים להו לרבנן דמתוך שאדם כהול הרבה על מתו יותר מעל מסונו אי לא שנפתח לו איזה פתח כהיתר יעשה באיסור ועיקר הטעם הוא מפני כבוד הבריות ראו מטעם בהילות לא שייך להתיר אלא במקום שיכול לבא לידי איסור היותר גדול ממה שנתיר לו וזה אינו אלא ברליקה דאי לא שרית ליה אתו לכבויו אבל בשאר דברים כגון שמוטל כבויון או מוטל בחמה לא שייך טעם זה דמה יכול לעשות יותר ממלטול המת ובוה הוי הטעם מפני כבודו דקיי"ג גדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן שהרי גם בשכיל קינוח התירו כמ"ש בס"י שיי"ב והו"ו כלל הדברים והפרטים יתבארו לפנינו וגם כלל גדול יש בזה דאם כיכולת למלטול כהיתר לא נתיר למלטול באיסור כמו שיתבאר בס"ד :

ב ולכן מת שמוטל במקום שירא עליו מפני הרליקה אם יש כבר או תנוק ממלטולו על ידיהם שמניח עליו הכבד או תנוק וממלטול דוהו היותר קל מפני שאינו ממלטול המת לברו ואם אין לו כבר ותנוק והמת מוטל במטה ויש לו עוד מטה ממלטולו ע"י שיהפכנו ממה למטה עד שיביאנו במקום בטוח מפני הרליקה דאף דממלטול המת בלבד מ"מ אין זה מלטול להדיא אלא מלטול מן הצד ואם נעשית המטה בסים למת אם המת היה בה בה"ש אסורה במלטול גם אחר שאין בה המת מטעם מינו דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לכולי יומא ואם לא היה בה בה"ש מותרת אח"כ במלטול כמ"ש בס"י הקודם וי"א דלעולם לא נעשית המטה בסים למת דאין המטה צריכה למת וכל עצמו של מת הוא להטילו על הקרקע והוה דעת בעל המאור אבל הרא"ש חולק עליו וכן משמע משארי פוסקים ונ"י ס"ק"ו ואם המת מוטל על הקרקע או שאין לו שני ממות וגם כבר ותנוק אין לו ממלטולו כדרכו מלטול גמור דהתירו זה במת כמ"ש :

ג ובכל זה אין חילוק בין שמוציאו לאותו הצד שמותר במלטול שצדיק להדר אחר הקל הקל

תחלה כמ"ש ובין שמוציאו לחצר אחרת שלא עירבו ביחד או לכרמלית דגם הוצאה לכרמלית מותר כמו שיתבאר במת שהוא קרוב להסריח ואם מפני הסרחון התירו כ"ש מפני הרליקה וגם בכה"ג צריך להדר אחר הקל הקל תחלה לענין מוקצה ויש סוכרין דכבה"ג לא ישא אותו ע"י כבר ותנוק כדי שלא להרבות בהוצאה ויתבאר זה לקמן בדין סרחון אבל רבינו הב"י כתב בסעיף א' וכל זה באותו רשות כלומר רלענין דליקה לא הותרה הוצאה בכרמלית דס"ל סרחון יש יותר בויון משריפה וכשהותרה הוצאה לא הותרה רק בסרחון ולא בשריפה ודייק לה מלשון הרמב"ם בפכ"ו שכתב ונפלה דליקה בחצר שיש בו מת ורבים וגדולים השינו עליו דק"ו הוא מסרחון דוודאי דליקה הוא יותר בויון מסרחון וזה שכתב הרמב"ם ונפלה דליקה בחצר שיש בו מת כוונה אחרת היא דלא הותרה רק כשנפלה הרליקה בחצר של המת דאז המהומה והכחלה רבה ובוז אסרו חז"ל אדם כהול על מתו ואי לא שרית ליה אתו לכבויו ומותר לו להוציאו גם לחצר אחרת ולכרמלית אבל אם המת אינו בחצר שהרליקה בו אינו כהול כל כך ולא הותרה לו רק ע"י כבר או תנוק ולחצר המעורבת (והמג"א ס"ק"ג מחנ"ל כע"ז הב"י ומקו עליו האחרונים) :

ד והנה כפי מה שנתבאר לא התירו ברליקה כשהמת בחצר אחרת והפוסקים לא דיברו מזה ולשון ח"ש"ם ג"כ מתמא הוא מצילין את המת מפני הרליקה וגם לשון המור שכתב מת שמוטל במקום שירא עליו מפני הרליקה וכו' ולא ביאר דבריו אלא שמלשון הרמב"ם דקרקנו כן וגם הסבירא כן הוא דכשאין הרליקה בחצר שהמת בו אינו כהול כל כך ומחוייב לחזור אחר כבר או תנוק ולהוציאו למקום שמותר בהוצאה מיהו והו וודאי דאם אח"כ הגיע הרליקה לחצר שהמת בו חזר דינו להיות כמו שנפלה הרליקה שחניע הרליקה לשם לא הותרה רק ע"י כבר או תנוק ולחצר המעורבת וכן נראה עיקר לדינא :

ה מת המוטל בחמה ולע"ע אינו מתקלקל אך במשך השעות יוכל להתקלקל לא התירו לו חכמים כל הקולות האלו ורק הקילו לו למלטול מחמה לצל על ידי כבר או תנוק ובאותו חצר ויותר

מזה לא התירו ולכן אם אין לו כבר או תנוק לא ימלטנו כלל אפילו להפכו ממטה למטה דשלטול מן הצד לצורך דבר האסור שמים מלמול וכבר נתבאר בס"י ש"ח סעיף ט"ז ולא התירו כבר או תנוק אלא למת בלבד ואפילו להטוברים דגם כלי שמלאכתו לאיסור מותר ע"י כבר או תנוק מ"מ במקצה רומיא דמת לא התירו רק במת כמ"ש שם ויותר מזה לא התירו ושמת תאמר דא"כ כה נעשה כשאין כאן כבר ותנוק האמנם בזה נתנו חכמים תקנה אחרת כמו שיתבאר:

ן וכך שנו חכמים (מ"ג:) מת המוטל בחמה כאים שני בני אדם ויושבים בצדו הם להם מלמטה זה מביא מטה ויושב עליה זה מביא מטה ויושב עליה הם להם מלמעלה מביאים מחצלת ופורסין עליהם זה וזקף מפתו ונשמש והולך לו וזה וזקף מפתו ונשמש והולך לו ונמצאת מחיצה עשויה מאליה ע"ש דהמחצלת נשארה פרוסה על המפות והוא מנינה על המת מפני החמה ועשות לכתחלה בשביל המת אסור ואע"ג רכלי נימל לצורך דבר שאינו נימל מ"מ הא יש בכאן עשיית אהל ואפילו לצורך החיים לא התירו לשם מחיצה ואהל לכן מקורם מביאים מפות לישיבה וזה שצריכים להמתין עד שיהא חם להם מלמטה והרי תיכף יכולין להביא מפות לישיבה אלא דבאמת חומרא היא שהחמירו בזה כרי שיהא ניכר הרבה שזהו לצורך החי ומוס' טס ד"ה טס וכן דווקא כשמקורם פורסים המחצלת על ראשם ואח"כ כשנשמתין נשאר המחצלת על המפות אבל לפירוש לכתחלה על המפות אסור משום אהל וטס גד"ה ופורסין וברט"י טס וכיון שבשעת עשייה היה ניכר שהוא בשביל החי שוב רש"אין להשמש מתחת המחצלת ותשאר על המת וטס גד"ה וישמטן והיתר זה הוא במקום שאין כבר או תנוק או שאין מקום צל או אפילו אם רוצים שלא להיוו ממקומו דאע"ג דיש בזה מירחא רבה מ"מ יכיל לעשות כן כיון שבשעת עשייה עושה בשביל החיים כמ"ש ועט"ז סק"ו מה שנתן על קושיה הכ"י וזהו כוונת המג"א סק"ז וזהו גם כוונת התוס' טס גד"ה טס וכמו שכתבנו ומ"מ קט"ה דל"כ מה אמר רב עט"ז פוקו וז"ל לר"י שאומר אין כלי נימל אלא לדבר הגיעל כבר תרנמח ר"ה וכו' מהך דינא והא כהך דינא הכל מודים בשביל הכר כמ"ש וכו"י לא קי"ל וזהו כוונת הכ"י בקושיהו וקושיא תמורה היא אם לא גאמר דכוונת ר"י לאו דאקא ממש כר' יצחק וזחוק ודח"ק:

ן ויש בזה שארה דבכאן אסרנו שאסור לעשות המחיצה הו בשביל המת רק בשביל החי והוא בעירובין (מ"ד.) לענין דופן סוכה שיוקוף את המפת ויפרוס עליה סדין כדי שלא תפול חמה על המת ע"ש אלמא דיותר בשביל מת ותרצו דכוונתו בעלי התוס' דהתם נמי הכוונה כמו בכאן לעשות בשביל החי ולא חש הש"ס להאריך שם ובעירובין תרצו עוד תירוק דהתם בסוכה אם יסריח המת יצטרכו לצאת מן הסוכה ונמצא דגם שם הוא בשביל חי כדי שלא יצא מן הסוכה וז"ל על המג"א סק"ח שכתב בשם התוס' פתס אס ילערכו ללאת הוי בשביל חי וסרי והא התוס' כתבו זה רק במטה טס מזהו נישתתה וז"ל דזה כתב מסכר"א דנפשיה דתולד אס ילערכו ללאת מניחו נ"כ מקרי לורכו והתוס' שכתבו בסוכה מסוס דכסס מיידינן בסוכה אכל לדינא אין ל"מ וכן נראה ודח"ק:

ך וכתב הרמב"ם ספכ"ו מת שהסריח בבית ונמצא מתבוה בין החיים והחיים מתבויים ממנו מותר להוציאו לכרמלית גדול כבוד הבריות שרוחה את ל"ה שבתורה שהוא לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ואם היה להם מקום אחר לצאת בו אין מוציאין אותו אלא מניחין אותו במקומו ויוצאים הם עכ"ל דכיון דכבר הסריח שוב אין לו תועלת אלא הבוין הוא כשהוא ביחד עם הדיים ולכן כשיש להחיים מקום אחר למה לן לשלול את המת והנה מסיידר לשון הרמב"ם מבואר דרק במת שמסריח התירו להוציאו לכרמלית ולא במוטל בחמה וכן מבואר מדברי הש"ע דאע"ג דברליקה התרנו זה בסעיף נ' זה ודאי ספני שהבהלה נדויה שלא ישרף משא"כ במוטל בחמה שלא התירו אפילו שארי קולות כמ"ש בסעיף ה' אבל לא כן דעת רש"י ז"ל (נ"ד:) רבהך מעשה שהתירו להוציאו לכרמלית כתב שדיה מוטל בבוין או בדליקה או בחמה ע"ש וזהו גם דעת המור שכתב ואם הוא מוטל בחמה או בבוין כגון שהוא מסריח אם יש לו כבר או תנוק מניחו עריו ומלמלו אפילו מרחי לכרמלית וכו' עכ"ל וכמו כן כתב שבלא כבר ותנוק לא התירו אפילו להפכו ממטה למטה ע"ש וכתב זה על שנייהם על חמה ועל סריחן ולדידיה שני הדינים שוים לנמדי והוא פלא שלא נתייר בסרחון מלמול מן הצד ולהוציאו לכרמלית התירו והחמירו יותר במקצה מבהוצאה וכמ"ש המג"א סק"ה ע"ש:

מ והנה רבינו הבי"י כתב בלשון הרמב"ם דמת שהסריח מוציאין אותו לכרמלית ואם יש להחיים מקום לצאת

לצאת יצאו הם וכתב על זה רבינו הרמ"א וי"א דאפילו לא הסריח עדיין אלא שקרוב להסריח עכ"ל ומשמע מדבריו דגם בזה אם יש להחיים מקום לצאת יצאו הם וינחו המת כמות שהוא והוא פלא דכיון דעדיין לא הסריח למה לא נראה תקנת בערו שלא יסריח ובאמת המור לא הזכיר זה ולדעתו אפילו יש להחיים מקום לצאת יוצאו את המת ומג"א סק"ז כדי שלא יסריח ורק הרמב"ם והש"ע הזכירו דין זה והיינו כשכבר הסריח דאין להמת תועלת בהוצאתו כמ"ש אבל מג"ל לרבינו הרמ"א לומר דאפילו בקרוב להסריח אין משגיחין על המת עצמו דהסרחון הוא רק כיוון להחיים ולא להמת ונראה שדקדק זה מלשון הרמב"ם שכתב והוא מתבזה בין החיים והם מתבנים ממנו ש"מ דהביוון אינו רק להחיים וכיוון המת ג"כ הוא רק כשהוא בין החיים וממילא דכשהחיים יוצאים ממנו אין לו ביוון וכ"כ הרמ"ם בשם הראב"ד וכמ"ש המג"א סק"ח :

י כשהתירו להוציאו לכרמלית כתב המור דצריך לזה כבר או תנוק ובשם הרמב"ן כתב דאדרכא דאסור ע"י כבר או תנוק דמה שנתקן באיסור מוקצה נקלקל באיסור הוצאה ולמה לן להוציא הבכר או התנוק לכרמלית ויש מדברי רבינו דמ"ל דע"י תנוק מותר להוציאו גם לרה"ר דאין כאן איסור תורה דהוצאת המת הוה פלאכה שא"צ לגופה וקו"ל כר"ש דמלאכה שאצ"ל פטור שלא כדברי הרמב"ם שפסק כר"י במלאכה שאצ"ל כמ"ש בס"י רמ"ב ועל התנוק ג"כ פטור אם וז"א יכול לילך ברנליו ממעם חי נושא א"ע ואפילו אינו יכול לילך פטור ממעם שהוא מפל להמת דכיון שהוא מין אדם מפל לו אבל ע"י כבר אסור שאין הבכר מפל להמת שאינו ממינו וחייב על הוצאתו והרמב"ם לא הזכיר כלל כבר או תנוק ודעת רש"י ותוס' והמור להוציאו לכרמלית דוקא ע"י כבר או תנוק ויש לסמוך עליהם למעשה ורק הרמב"ן טעה לאסור וער"ן טע שחולק עליו :

י"א כשהתירו משום ביוון המת לאו דוקא ביוון של סרחון דה"ה ביוון אחר כגון שמוליכין אותו כספיגה וריקים ופוחים נתאספו שם ועושים שחוק מהמת וכן כל כיוצא בזה וכן אם מונח בחדר צד דקשה האויר דהיושבים אצלו וה"ה דמותרים לומר לאינם יהודים לפלמלו כמו ע"י כבר ותנוק וזהו בכרמלית ולא ברה"ר אבל בדברים השייך להקבורה אסור אף ע"י א"י מפני שיש ביוון להמת שיתחלל שבת על ידו בעסק קבורתו

אבל להוציאו לכבודו שיונה במקום נקי עד שיצאי שבת בזה ודאי נראה ליה ולהחיים ולא מה ששייך להקבורה דזהו ביכולת לעשות כמ"ש ומג"א סק"ג ולא ידעתי למה הולך לטעם דטבת דלית ביה משנה האו הוא כיון דכרמלית הוה טבת דטבת וטבת דלית ביה משנה הוה אמריה לא"י באיסור דלוייתא כמ"ש התוס' בבב"ק ס' : ד"ה אומר נטע כה"ג אך נגזרת רש"י כשיוצין ס"ח , א"ש דז"ק : י"ב כתב רבינו בסעיף ב' דאסור לשלמל המת ע"י כבר ותנוק לצורך כהנים או דבר אחר אבל על ידי א"י יש מתירין וכן ראיתי נוהגים לצורך מצוה או חתונה עכ"ל והמהר"ל פסק רע"י כבר או תנוק מותר לשלמלו לצורך החיים וטע סק"ז וכתב שכן המנהג ולפלא שלא הביא דעתו כלל ונראה שטעמו דבדאי קיל יותר על ידי א"י בלא כבר או תנוק מע"י ישראל ע"י כבר או תנוק דע"י א"י הוה שבות דשבות במקום מצוה דזהו ג"כ כמצוה שלא יצטערו הבהנים לצאת מבתיהם בשבת וכ"ש בחתונה או מצוה אחרת או צורך גדול אבל כבר ותנוק לא הותרה אלא בשביל עצם המת בלבד כמבואר בגמ' ולכן כיון דאצ"ל מציויים א"י טוב יותר לעשות על ידם ולפיכך לא כתב דברי המהר"ל ואולי דבמקום שא"א ע"י א"י דמותר ע"י כבר או תנוק כיון שהמהר"ל התיר והעיר שהמנהג כן ויש מי שאומר דמלמול מן הצד דהיינו להופכו ממטה למטה מותר לצורך כהנים דאע"ג דנתבאר דכבר ותנוק קילא מטלמול מן הצד וכיון שאוסר ע"י כבר ותנוק כ"ש שאסור מלמול מן הצד אמנם לא דמי דכאן שגצרך המקום להכהנים הוה כלצורך מקומו ומותר כמו שיתבאר דזהו מלמול מן הצד לצורך דבר המותר וטע סק"ז :

י"ג אין הבהנים יכולים לכוף לקרובי המת שיוציאוהו בשבילם ואפילו כשאינם יכולים ליכנס לכה"ג להתפלל ע"י המת ואפילו בחול וכ"מ טעו והמעם פשוט שיכולים לומר שזהו ביוון להם לשלמל את המת ממקום למקום ואי משום שהכהנים אין ביכולתם לעשות מצוה ע"י הרי הם פטורים מדינא ולכן במקום שהמנהג שממדהים את המת בבית הקברות כיון שגם בלא הבהנים יוכרחו להוציאו קודם זמן הקבורה ממיא שביכולתם לכוף להקרובים להוציאו מיר וטעו אמנם אם הקרובים רוצים להוציאו בשביל הבהנים שהם אין טקפדין על זה יכולים להוציאו בין בחול בין בשבת ע"פ ההתירים שנתבאר משום דלמט עצמו ודאי

ורק למת התירו מפני כבודו וגם בגלאכתו לאיסור להסוברים כן משום דהמוקצה קלה שהרי מותרת אפילו בעצמה לצורך גופו ומקומו אבל לא במוקצות נמדות ופע"ז סקיה וכל קוסנ דנריו נכר נאלט נמ"ד : מן לפי מה שנתבאר למדנו דמת שמת בשבת או קודם השבת ולא היה שהות לקברו ולא הניחוהו על הארץ קודם השבת שאסור להזיזו מסקומו וישכוב במטתו עד מו"ש ואפילו ע"י ככר או תנוק אסור אמ"כ חוששין לקלקלו כנון שמונה על כרים וכסתות שיכול להתקלקל עד מו"ש או שהיה אדם שמן או שיש חום בבית או שקשה על החיים להיות עמו בחדר אחר או שיש תנוקות שמתיראים מפני הכת בדרך התנוקות או שיש חולה בבית וקשה לו בראייתו על המת וכל כיוצא בזה דאו מניחים עליו איזה בנר ומפלגלים אותו לחדר קר או למרתף ואם יש ביכולה לפלגלו ע"י אינו יהודי יותר טוב לעשות כן ואם יש ביכולת לסגור להחדר ולפתוח חלון כנגדו למען יבא הרוח שמה שלא יתקלקל יותר טוב לעשות כן וכן אנו מורים למעשה :

יז ואע"פ שאסור המת בפלגול מ"ם התירו חכמים לסוך את המת כשמן במקום שדרכן כן וכן להדיחו במים אם הוא ממונה שהרי בזה אין מטללין אותו אלא נונעין בו וכבר נתבאר דאין מוקצה אסור כנגיעה אלא בפלגול ואף להסוברים דנם הנגיעה בהמוקצה לצורך המוקצה אין היתר ברור מ"ם במה מותר מפני כבודו וכן מותר להשמיש הכר מתחתיו כדי שלא יסריח ואין הכר נעשה בסים לו מפני הטעמים שבארנו ובלבד שיהיה בכל זה שלא יזחי בו אבר דאם יזיזו הוה פלגול מוקצה ואם היה פזי נפתח והולך קושר את הלחי במטפתה או בתגורה בענין שלא יוסיף להפתח אבל לא כדי שיסגר סה שנפתח או קצתו שא"כ היה מזיז אבר ומוקצה אסורה בפלגול אפילו במקצת המוקצה ואין זה כמכטל כלי מהיכנו שהרי ביכולתו דהסיד ממנו המטפתה או החגורה מהי שירצה שהרי לא יזיזו בהסרתם וכן אסור להעצים עיניו של סת ממעם הוות אבר ופע"ז סק"ך נכתב שאסור ע"י א"י ח"כ קנן מע"ם ותמיהי א"ז מלאכה יט בזה ונס הא"ר סק"כ חולק עליו ע"ס וכן המנהג :

יח כשנתקמו איבריו וצריכין לפושטן יעשו זה ע"י א"י אבל ע"י ישראל אסור ויש מקומות שהישראל עושה זה ואומרים שיש סכנה בזה וא"ר סק"י כ"כ המני"ש

ודאי אין זה בזיון דמה אינפת ליה אם יהיה בכאן או במקום אחר ונס) וכר זה בכהנים בריאים אבל אם יש כחן חולה שאינו יכול לצאת פשיטא שכופין את הקרובים להוציאו כדי שהכהן לא יעבור על איסור תורה ונס) או שידאו שלא יגיעו המומאה להחדר שתכון בו והיינו שלא יהיה חלל מפח לשם כמ"ש ביר"ד סי' שע"א :

יך ורע הזה שאמרנו ככר או תנוק לאו דוקא דחיה איזה בנר או שאר דבר המותר ויש בזה טעם דא"כ היכי משכחת לה שגצריך ככר או תנוק הא כל מת מסתמא לא מת ערום וא"כ יטלטלוהו אנב הכתינת שעליו אך דאפשר דהבגדים שעליו שבשעת מיתה בפילים לנביה והם בעצמם מוקצים הם כענין בסים לדבר האסור ופע"ז ומ"ם יש מהגדולים דמ"ל כן וכמ"ש רבינו הב"י במע"ף ד' וז"ל יש מי שאומר שלא הצריכו ככר או תנוק אלא למת ערום אבל אם הוא בכסותו א"צ ככר או תנוק עכ"ל וצ"ל לדיעה זו מאי דלא הוה בסים להמת דהו כשוכח ועוד אפשר לומר דהו עדיף משאר בסים שיש שייכות ז"ל אבל מה ענין בנר למת ודוקא בתכריכין שנקבר בהם בפילים לגבי המת כדאמרין בחולין וקב"ה) משום דתכריכין שייכים לגופו של מת אבל הבגדים שמת בהם ולא יקברו עמו אינן בפילים לנביה ומה שמקיים מחד שהצריכו ככר ותקן כדליתא נצנה ל' : כבר תירצו הפ"ז והע"ה סק"ז ונריו מוקצים שאסור להשתמש בהם ומורפן אותן לאסור להשתמש כנגדיו של מלך ע"ס) :

מז וזה שנתבאר דמת המוצץ בחמה אסור להזיכנו מטמה למטה משום דמלטול מן הצד שמיה פלגול וזה כשהמלטול הוא רק בשביל המת דהכי קי"ל דמלטול מן הצד לצורך דבר האסור אסור אבל אם צריך למקומו של מת בשביל החיים או לצורך להדבר שהמת מונח עליו ולא נעשה בסים כמ"ש או שמת בשבת וכיון שלא היה בסים בה"ש מותר לאחר שהוסר המוקצה ממנו מותר דהופכו מטמה למטה דהיינו מלטול מן הצד כיון דהוה לצורך דבר המותר והכי קי"ל דמלטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר וכבר נתבאר דההותר ע"י ככר או תנוק אינו אלא למת בלבד וי"א נס לכלי שמלאכתו דאיסור אבר מוקצה נמורה דומיא דמת לא התירו רק למת בלבד דבאמת היתר דחוק היא לעשות לכתחלה דבר שהמוקצה תהיה מפל כדי לפלגלו ובמה נעשה מפל

ראם כוונתו לזה אמר ולא התירו רק אם צריך להמטה ולא להקש אלא שהקש מונעו מלישכב על המטה (נראה שם ופמ"א סק"ל) ואם הישכב עליו מבעוד יום לשכב על הקש וכ"ש אם עשה מעשה ונתן על הקש מבעוד יום כר או כפת מנענעו אפילו בידו שהרי הכינו מבעוד יום ולא היו מוקצה וכבר נתבאר במ"י ש"ח סעיף מ' רהבנה למוקצה מהני בכמה נוזני ע"ש :

כ"א פירות המטונים בתבן או בקש של מוקצה יכול לתחוב בהם מהם או נוש וגומלים והקש ננער מאליו וזהו מלמד מן הצד לצורך דבר המותר ולא דמי לצנן שאסור כה"ג משום דנראה כעשיית גומא כמ"ש משא"כ בתבן או קש לא שייך גומא במובן דאין גומא אלא בעפר ופירות המטונים בחול ועפר שכביתו שצברן מבעוד יום ויחד להם זית אינו מוקצה ונוטל להריא כמ"ש במ"י ש"ח סעיף ס"ד ע"ש :

כ"ב ורע דעל הרין של צנן שממן בארץ שבמעיף י"ט כתב רבינו הרמ"א רמותר ליטלו אפילו הניחו להיות שם כל השבת דאין באוכלין משום כסים לרבר האסור עכ"ל ודבריו תמוהים דלהריא כתבו התוס' בר"פ כל הכלים בפירות שטמנים בתבן דמידי שהניחם ע"מ לימנן אבל אם כיון להניחם כל השבת הוי כסים לרבר אסור ע"ש ויש מי שפירש בהזנתו שנתכוין לאכלם בשבת כשרצה לאכלם ופ"ו סק"ו אבל אי"כ לא שייך לומר דאין באוכלין משום כסים וכוראי יש כסים אלא רכאן כיון שלא תהא כסים וכן במקור הרין בכלבו מבואר בפירוש דכיון דכוונתו שהאוכל לא ישמש להעפר אלא העפר להאוכל לפיכך לא נעשה כסים ונכמ"ס המג"א סק"ו ולענ"ד נראה דוראי אוכל שלא בשיל כל צרכו כהריא דכל הכלים שם שאסור מנה שטמנה בתבן ופירש"י שלא ביטלה כל צרכה ומומנה שתבשל ע"ש וכן חררה שהאמינה בנחלים שתתאפה כיון דכעת אינה ראייה לאכולה והתבן אצלם כקרקע לורעים לענין זה שפיר כתבו התוס' דעל כל השבת הוה כסים אבל צנן שממן בארץ לשכבר נתבשל אלא שמומנו שלא יתקלקל שפיר אינו נעשה כסים שהרי העפר שומרו והשומר במל להאוכל ולא האוכל להשומר וזהו סברא מובה ונכוחה במ"ד :

ממשי"ט ואם קבלה נקבל ולכל הפחות העושים כן יצוה איזה חפץ על מקום ההתעקמות וירחקו בהחפץ עד שיתפשט האבר מסו ואנחנו אין סתירין רק ע"י א"י ואיתא בשבת (ק"א :) מביאין כלי מיקר וכדי שתכות ומנחין עד כריסו כרי שלא יתפח ופוקקין את נקביו כרי שלא תכנס בהם הרוח ע"ש ואצלינו אינו ורוע זה כלל ואם היה מסוגף הרבה מן מיט וצואה דוחצין אותו במים קרים ע"י א"י ופמ"א וז"ל מסו : ימ כיון שנתבאר דמלמד מן הצד לצורך דבר המותר מותר ומטעם זה אם שכח מעות על הכר מנער את הכר והן נופלות כמ"ש במ"י ש"פ לפיכך אם טמן צנן בארץ נוטלו אע"פ שבנמילתו מויו עפר ממקומו וזהו מלמד מן הצד ולצורך דבר המותר וכתב רבינו הב"י במעיף ח' ג' תנאים בזה דרוקא כשלא השריש בארץ שכשהשריש ה"ו כנורע וכשנוטלו חייב משום תולש אבל כשלא השרישו אע"פ שהוסיף קצת מחמת ליחות הקרקע לית לן בה דאין זה זריעה ונס בעינן שלא יכוין לזריעה ואע"פ דחפין שורען בקרקע מותר לימנן כל זמן שלא השרישו כמ"ש במ"י ש"י שאני הכא דכיון דמעט הוסיפו מחמת ליחות הקרקע הוי כזריעה אם כיון לזריעה וומתין קוטיה המג"א סק"ט ונס בעינן שיהא מקצת עליו מנולין ונומלן בהעלין מן הקרקע דכשאינן מנודין אע"פ שיכול לתחוב בו כוש או מהם וליטלו כדלקמן בפירות שבתבן כאן אסור משום דתהא נראה כעושה גומא אבל י"א דנס כאן מותר לתחוב בהעפר וכן הוא כירושלמי פ"ק דכלאים ולא חיישינן שמא יכא להשוות הגומא דבשרה לא חיישינן לזה דלמה לו להשוות הגומא שבשרה ולכן בבית או בחצר אסור כה"ג מטעם זה נס סק"ל :

ד וזה שאסרנו דמלמד מן הצד לצורך דבר האסור אסור וזהו במלמד ביר אכל במלמד בנוף שווה מלמד כלאחר יד נס כה"ג שרי וזהו ששנינו הקש שעל המטה מנענעו בנופו (קמ"א :) והקש הוא מוקצה דמתמא להסקה במקום שטמיקין בקש ומנענעו בנופו כרי שיהא צף ורך לשכיבה (רס"ו) ואע"פ שהוא צריך להקש לשכב עליו והוי מלמד לצורך המוקצה מ"מ כיון דרק בנופו מנענעו מותר ויש מנמנמים באמת

שיב [דין כבוד הכריות מה דינו לענין מוקצה וכו' י"א סעיפים] :

א בוסן הנמ' היו הבתי כמאות שלהם בשרות אחורי העיר וע"פ דוב לא היה להם מקום תמירי לזה אלא מעט

פעם במקום זה ופעם במקום אחר ואף אלו שהיה להם שם בית הכסא קבוע לא היה מיוחד לאחר אלא רבים נכנסים שם וגם כוניהם לא היו מקנחין בנייד מפני העדר מציאותן ועוד שלא היו מקנחין כדבר שהאור שולט בו כדאיתא בשבת (פ"ג,ו) המקנה כדבר שהאור שולט בו שינוי התחתונות נושרות והיו מקנחים באבנים רכים והם מוקצים כסתם אבנים ולהכינם א"א ראם יכניסו בבית הלא אסור להוציאם לשרה ואם יכניסו בשרה הרי יטלום אחרים דנם מי שהיה לו בית הכסא קבוע לא היה מיוחד לו חברו וכיצד יעשה הרי גדול כבוד הבריות ובהבחה גדולה כזה: **ב** ולכן כך אמרו חכמים דמטעם כבוד הבריות התירו לו במלשול את האבנים הראויים לקניוח והיינו דמי שיש לו מקום מיוחד לבית הכסא יכול להכניס אבנים מלא היר ואף על נכ ראינו צריך זה על פעם אחת ישאר לו על הפעם השני ואף אם אחר ימלא מ"ם מה בכך וזהו הכל מלשול לצורך בית הכסא רמה לו הוא ומה לו אחר רכיון שנוטלן ביד אחת חרא טרחא היא והגם דלכתחלה אין לו למלשול מוקצה בשביל אחר אך העיקר מלשולן בשבילו לפעם אחרת ורק אמרנו דאם אפילו יקחם אחר מה בכך אבל עיקר ההיתר משום רחמי לדריה ולכן כשאין לו מקום קבוע אסור לו להכניס מלא היר אלא כרי קניוח וזהו כשיעור בוכנא קמנה של בשמים ואם ניכר כהאבן שקנחו בו הרי נעשה מיכן ומותר להכניסו אפילו הוא גדול הרבה ואם הם רכים וניכר בהם הקניוח מותר למלשולן אפילו יותר ממלא היר רכיון שקנחו בהם הרי הוכנו לכך ואפילו ידרו נשמים ונמשמשו מ"ם אם רישומן ניכר שקנחו בהם מותר (ורש"י ס' ס"א, ולדינא לא יחלוקו בזה) ואע"פ שאפשר שאינן מוכנן מע"ש אלא שקנחו בהם בשבת ובשבת הא אינו מועיל הכנה מ"ם בזה יש להקל אפילו בספק כיון דהקילו בענין זה:

ג ואמרו בגמ' שם דהתירו למלשול האבנים ואפילו דהעלותם לנג אם עלה שם לפנות ולא חיישינן לטירחא יתירא (ורש"י) וגם אין אוסרים כיון דנפנה על הנג הא היה יכול להכין מע"ש דהוה מקום קבוע אבל מ"ם התירו לו (ומס' ור"ן ס"ו) ובמ"ש הטור וז"ל ומותר להעלותן לנג לקנה בו ולא אמרינן כיון שיש לו מקום מיוחד לברו יעלה שם מע"ש ע"ל ואע"ג רבנמ' שם מוכח דמעם ההיתר הוא מפני שאין לו קביעות

מקום ולא היה יכול להכין מע"ש וא"כ כאן שחולק על הנג למה מותר הא היה יכול להכין מע"ש וז"ל רע"ה הנג לא מקרי קביעות מקום וכן סבואר דהדיא בתום' מוכח (ל"ו: ד"ה נשנת ע"ז):

ד ולפ"ו מוכח דהריא רבמקום שיש לו קביעות מקום כמו אצלינו שיש מי שיש לו בית הכסא לעצמו וכן כל בתי כסאות שלנו הם כחצרות שמוחר לטמטט וכך אחר יכול להכין הנייר של קניוח מע"ש אסור ליטול מוקצה בשבת לקניוח וכ"כ אחר מספרשי הש"ע (נע"א סק"א) וכ"כ בהגמ"י (פ"ג,ו) אבל רבנו הב"י בספרו הגדול ס"ם זה כתב דאין חילוק וז"ל ומדברי הפוסקים שכתבו סתם משמע דכי היכי דשרינן להעלותם לנג אף שאפשר מע"ש ה"נ לריון מותר מפני כבוד הבריות ע"ל וכ"כ בהגהות אשר"י בשבת שם והתום' בסוכה שם נ"כ כמסתפקים בזה ומדברי הפוסק נראה דהריא להיתר וז"ל דמ"ל רבנמ' ה"פ דזה שהתירו משום דאין אדם קיבוע מקום לבית הכסא אבל עכשיו שהתירו התירו לנמרי דא"א להתיר לזה ולאסור לזה וכן נלע"ד עיקר דנהי דנאמר כריעה הקורמת שהיה לו להכין מע"ש מ"ם מה יעשה עתה כשלא הכין סוף סוף גדול כבוד הבריות וכן נ"ל עיקר דרינא דוראי מחויב כל אדם להכין כיון שאצלינו ביכולת להכין אמנם אם לא הכין גדול כבוד הבריות וכיכולתו ליטול מהחצר דבר הראוי לקניוח אע"פ שהיא מוקצה:

ה כתב רבינו הרמ"א כסע"ף א' י"א דוקא בחצר מותר למלשול אבנים וי"א דאפילו מכרמלית דה"י נמי שרי דהא נמי אינו רק איסור רבנן ומשום כבוד הבריות התירוהו ע"כ זה שכתב לדיעה ראשונה דוקא בחצר לאו דוקא שהרי בתי כסאות שלהם היו כשרות אלא כלימור דכרשות אחר התירו ולא מרשות לרשות ואע"ג דמוקצה התירו מ"ם הוצאה חסור ממוקצה ואפילו אינו חסור לא התירו רק איסור אחר ולא שני איסורים והריעה השניה סוכרת דמוקצה חסירא מהוצאה מרשות לרשות כדרכנן וכיון שהתירו מוקצה מפני כבוד הבריות כ"ש שהתירו כרמלית (ומס' סוכה ס"ו) וז"ל דאין חילוק בין איסור אחר לשני איסורים אין לשאול לדיעה ראשונה דא"כ מה יעשה בשרה כשאין אבנים הראויים לקניוח בתוך ר' אמותיו שעשיה שם צרכיו ולמלשול ר' אמות כרמלית ודאי אסור לדיעה זו כמו שאסור למלשול מכרמלית לחצר ד"ע

די' דיפנה בתוך ר" אמות של האבנים ואף אם יש לו מקום קבוע שמה מ"ט אם אין שם אבנים בתוך ר"א לא יפנה שם דזה לא הותרה ולענין הדכה יש להקל בדרבנן והג"ח ונעיקר דיעה ראשונה ענין רש"י לא מנחת זה מפורש ברש"י ע"ש והז"ק :

ף ובוה שנתבאר בסעיף ב' דאם ניכר בהאבן שקנחו בו מותר אפילו יותר ממלא היר יש מי שאומר דגם האבנים האחרים שמביביו הותרו אע"פ שאין עליהם חיוב (מג"ח סק"ז נ"ט ע"ג) ודחאו דבריו דאין בזה שום טעם (מג"ח וז"ח) וענין דבריו צורקים בשנרקק מאי מהני הסימן הא זרקו ובטליה מצורך זה אלא בע"כ צ"ל דזה אינו דומה לזריקת שירי כלי לאשפה כיון דכאן הוא מקומו המיוחד לו לא בטליה אמנם עדיין יש להבין דאמרו זה שקינה בו והכינו לקינחה יחפש אחריו דוקא כשיצטרך עוד לקינחה אלא בע"כ צ"ל דהבין מקום זה שמכאן יקח לקינחה וא"כ ממילא דהבין כל האבנים שמביבותיו ופשוט הוא דאם בפירוש ייחד כפיו או במחשבתו אבנים שבמקום זה דמהני כמ"ש כפי ש"ח סעיף מ' דיחוד מהני ולפ"ז נכון שכל אדם יאמר מבעוד יום הנני מכין כל מה שיש בחצר מה שראוי לקינחה :

ן אם ירדו נשמים על האבנים ונמבעו בארץ אם מכוסין בעפר הארץ אסור לחטט אחריון שהרי חופר בקרקע אמנם אם רישומן ניכר מלמעלה שהם אבנים מותר ליטולן כדי לקנח ואין בזה משום חופר או מותר או מוחן כמו מי שמפריד רנבי ארץ דחייב משום מוחן דכאן כיון דהאבנים ניכרים בפ"ע אין להם חיוב דהקרקע וצריך שעלו בו עשכים מותר לקנח בו ולא חיישינן שמה יתלשו העשבים דאין זה פסיק רישא ולכן אף אם אידע שנתלשו הוה דבר שאי נוסתכיון וליכא איסורא ואפילו הצרור מונח על הארץ דיתבאר בס"י של"ו דאסור להגבירו מהקרקע דהוי כחולש מ"ם כיון דהוה רק מדרבנן כמ"ש שם דא אסרו במקום כבוד הבריות ומג"ח סק"ג ופשוט הוא דהוה כשאין לו דבר אחר כדי לקנח (ומה ראיה דהג"ח ס"ל כדיעה אחרונה על דהמ"ח שגאלנו כמסוף ה' והז"ק :

ח לא יטלטל רנב אדמה לקנח בו מפני שאינה ראויה לקינחה לפי שהיא נפרכת ואסור לקנח בהרס אפילו בחול משום סכנה שלא ינתק שיני הכרכשתא ואם חיו לפניו בשבת צרור ואוני הרס הלקים דכיון

דחלקים הם ליכא משום סכנה סקנח באוין החרס שהוא ראוי לכסית בו פי הכלים ואע"ג דבהרס יש לחוש לכשפים כמ"ש לעיל סי' ג' מ"ט לענין שבת עדיף מצרור שאינו ראוי לכלום היו לפניו צרור ועשבים יקנח בעשבים אם הם לחים אבל אם הם יבשים אין מקנחין מפני שהם חדים ומחמתים את הבשר וגם שהוא דבר שהאור שולט בו שהקפידו על זה בגמ' כמ"ש (ומג"ח סק"ה ונ"ט) :

מ ומקנחין בשבת בעשבים לחים אפילו הם מחוברים כשהם ארוכים שיכול לקנח בהם בעודם מחוברים ובלבד שלא יזוים כלומר שלא ישמטם מהארץ משום איסור תלישה (נ"ט) אבל מוקצה אין בהם בעודם מחוברים דאם היו מוקצים היכי הוה מותר לקנח בהם הא מוקצה אסור בטלטול אפילו במקצתו כמ"ש בס"י שי"א (נ"ט) ודברי המג"ח סק"ו שכתב משום מוקצה תמוהים ותרע דך שכן הוא שהרי אסרו לעלות באילן שמה יעלה ויתלוש ולא משום מוקצה דאחר התלישה כשנתלשו בשבת הוי מוקצה ולא בעודם מחוברים ומשום משתמש במחוגר ליכא שאין זה רק באילן ולא בירק כמו שיתבאר בס"י של"ז בס"ד :

י ואם היה צריך לנקבו ואינו יכול לפנות שרפואתו למשמש בפי המבעת שממשמש בה בצרור והנקב נפתח לא ימשמש בשבת כדרך שממשמש בחוד דהיינו שאוחזו הצרור בכל היר מפני השרת נימין דהיינו שישיר השיער שבאותו מקום ואע"ג דבהרס לא חיישינן לזה והו משום דבקינחה לא הוי פסיק רישא משא"כ בצרור ומג"ח סק"ז במשמוש אלא משמש כלאחר יד דהיינו שאוחזו הצרור בשני אצבעותיו ומשמש ולמשמש בברזא שקודין קרישצ"ד בפי המבעת דינו כצרור שלא יאחזנו אלא בשני אצבעותיו ואסור לצאת לרה"ד בברזא אפילו תחובה כולה בנוף דכיון שמכניסו תריד כדי לחזור ולהוציאו הוי משא כמו המוציא בפיו וזה דרך הוצאתו ואפילו בכרמלית אסור :

יא אסור לפנות בשרה ניר בשבת והיינו שחרשו השרה ועומד לזריעה דחיישינן שמה יכא לאשווי נוסות דשמה יסול צרור במקום נבשושית ושדי לה במקום נומא ומג"ח סק"ט וזהו בשרה שלו דאלו בשרה חבירו אף בחול אסור מפני שרש ברגליו בנירו ומקלקל השרה ואבנים נדולות שמצודין אותן כמין מושב חלול ויושבין עליהן בשדות כמקום המיוחד לכית הבסא כמו שהיה המנהג בימיהם מותר לצרוד בשבת

בשבת ואע"ג דבנין ערמי הוא לא נזוד ביה רבנן ובח"מ כ"י רע"ד נתבאר סתקנת יהושע מענין צורך משום כבוד הבריות ומ"מ לעשות כמין אהל אסור וסו

שי"ג [דיני אבות מלאכות ש"ב בונה וסותר ומכה בפטיש ודיני שלמול דלת החלון והמנעול בשבת וכו' ל"ג מעיפים] :

ומקשה עליו ומטיק תלתא בנייני היה תתא מציעא ועילא תתא בעי צדודי ועפרא מציעא בעי נמי טיני עילא בהנחה בעלמא ופירש"י רמימרא דשמואל כרקאי קאי רבצידוד חייב וזה שאומר צדודי ועפרא פירש"י העפר שמכיב לה לתומכו והיינו צדודי ע"ש אבל הרמב"ם מפרש רמחה לרשמואל ובצידוד בלבר לא סיחייב עד שישים עליו עפר ומוסס בתוך העפר והוא בנין גמור וא"צ להוכיחו ולכן כתב שם ברין י"ב אחד נתן את האבן ואחר נתן את הפטיש הגותן הפטיש חייב וזוהו נמליעאל ובגדבך העליון אפילו העלה את האבן והניח על נבי הפטיש חייב וכו' עכ"ל וזה עילאה וכתב עוד דהבונה על גבי כלים פגור ע"ש וזהו מירושלמי שהבאנו וכבר בארנו דלאו בבנין גמור הוא ואע"פ שכתב סתם מ"מ בהגהה לומר בן כמ"ש דלא גריעא מכלים עצמן וזו הרמב"ם טמח נפלי"כ ה"ל כ"ז דאין בנין ככלים ס"ל כפ"י דים בנין ככלים והאילוק כמ"ס בין בנין גמור לאינו גמור וכמ"ס המ"מ ס"ה י"ג וטכ"כ הגאונים ע"ש וכ"כ החו"מ ר"ט הגונה ע"ש וזו"ק ועיין בסעיף י' :

ג תולדות בונה כתב הרמב"ם שם דין י"ב וז"ל הבונה כל שהוא חייב המשוה פני הקרקע בבית כנון שהשפיל תל או גיא היו בונה וחייב וכו' תולדות בונה העושה אהל קבוע וכן העושה כלי ארמה כנון תנור וחבית קודם שישרפו היו תולדת בונה וחייב וכן המנכן את הגבינה היו תולדת בונה ואינו חייב עד שינבן כנרוגרות עכ"ל וי"א דזהו רק מדרבנן ומ"מ ס"ט ואיזה רמיון הוא מנבן לבונה מפני שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד היו תולדות בונה ורמב"ם ס"ח :

ד וכן המכניס יר הקדרום בתוך העץ שלו היו תולדת בונה וכן כל כיוצא בו וכן התוקע עץ בעץ בין שתקע כמסמר בין שתקע בעץ עצמו עד שנתאחד היו תולדת בונה וחייב וכן העושה נקב בר שהוא בלול של תרנגולים כרי שיכנס להם האורה חייב משום בונה ואע"ג דקו"ל דכל פתח שאינו עשוי להכניס

א הבנה הוא מאכות מלאכות ואיתא בירושלמי פ' כלל גדול וסוף ה"ט מה בנין היה במשכן שהיו נתנים קרשים על נבי ארנים ופריך ולא לשעה היתה כלומר שהרי לא עמדו בקביעות שהיו חונין ונוסעין חונין ונוסעין ומטיק הוא ארמה בנין לשעה היו בנין בנין מן הצד היו בנין ופירשו המפרשים אף דלא היו בנין גמור ולי נראה דה"פ דסתם בנין הוא הפנות עם נג ובכאן שמענו דלא בלא נג היו בנין שהרי ער הקרשים לא היה נג אלא יריעות פרוסות והרי אהל דשיטת רש"י וק"ל : לא היו אלא כנג ואפילו להחולקים עליו נ"כ אינו אלא במחיצה הסתרת כמו שיתבאר בר"ס שס"ז ואהל היו גרדא רבנין כמו שיתבאר שם ולכן משמיענו הירושלמי דבנין גם מן הצד היו בנין עוד אומר שם הוא ארמה אפילו נתון על נבי דבר אחר בלומר שלא תאמר דבנין הוא דוקא כשחיבר הבנין בקרקע דהא הכא הארנים מחויברים בקרקע והקרשים על נבי הארנים ועוד רצה להוכיח דגם בנין על נבי כלים הוא בנין דהיה סבור שהארנים חוייב ככלים ודחו לה הארנים כקרקע הם ולא ככלים ע"ש ודינא נ"ל בבנין על נבי כלים רבנין גמור והוה בנין שהרי גם בכלים עצמן דקו"ל אין בנין בכלים מ"מ בנין גמור היו בנין כמו שיתבאר בס"י ש"ד וכ"ש בבנין שעל נבי כלים אך שלא בבנין גמור לא היו בנין וע' בסעיף ב' :

ב שנו חכמים במשנה וק"ל : הבונה כמה יבנה ויהא חייב הבונה כל שהוא בלומר שאין לזה שיעור והמעם שכן בעה"כ שיש לו נקב בבירה נאה שלו ומקפיד על חוד קטן שבה וסותרו וכן במשכן כשנפלה בה תולעת ועשה נקב קטן מטיף לתוכה אבר וסותרו גמ' ולפיכך המצדד את האבן חייב כלומר שמושיב האבן ומצדרו עד שמתיישב בקרקעית יסוד הבנין ומושיבה בארץ ואע"פ שלא נתן טיט הוה בונה כל שהוא וחייב ור"מ ותמיהני שלא מצאתי ברמב"ם פ"י דין זה ונ"ל דהרמב"ם היה מפרש בנמ' ולא כרש"י דאמרין שם אמר שמואל המצדד את האבן חייב

להכניס ולהוציא אינו פתח וגמ' קמ"ו: האמנם לוי של תרנגולים כן הוא דעשוי להכניס אור ואויר ולהוציא הבל המרחון וסס וכן המחזיר דלת של בור ושפ דות ושל יציע חייב משום בונה ועיונין ק"ג: וכן של בית אבל לא של שידה תיבה ומנרל כמו שיחבאר בסעיף כ"ז:

ה' בירושלמי שם אמרו הנורל כלי צורה שצויר צורה בכלי והגופה בכלי זכוכית והעושה כלי בדפוס בולדו משום בונה אבל בש"ס שלנו וע"ה: אמרינן הצד צורה בכלי והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש דס"ל דשם בנין לא שייך על זה והלכה כש"ס דילן לפיכך אם התרו בו על אלו השנים משום בונה אינו חייב:

ן סותר היו אב מלאכה ורוקא בסותר ע"מ לבנות אבל בסותר דרך השחתה אינו אלא מקלקל ופסוד וסותר היה במשכן רביון והוא היפך הבנין ממילא כיון שהיה בנין היה סתירה ולא ימלם שלא קלקלו באיזה בנין וסתדרו ע"מ לבנותו ודע דבגמ' (ל"א: אמרינן דלד' יוסי סותר ע"מ לבנות במקומו הוא סותר ואם שלא במקומו לא הוא סותר ואין הלכה כר"י ולפיכך לא הזכיר זה הרמב"ם ז"ל ויש בזה שאלה לרוב הפוסקים רקיי"ד כר"ש במלאכה שא"צ לגופה ופסוד ולכן במכבה ע"מ להבעיר אינו חייב אא"כ דעל ידי הכיבוי נתקן יותר ההבערה מאלו לא היה כיבוי כנון המכבה לעשות פחמין וכמ"ש בס"י דע"ח וא"כ בסותר ע"מ לבנות נמי לא נחייב אא"כ נתקן בהסתירה הכנין יותר מאלו לא היה כאן סתירה ודבר זה לא יצויר לעולם ודהרמב"ם איש דאיתו פסק כר"י דמשאצלי"ג חייב כמ"ש בפ"א והתשובה בזה כיון דכל המלאכות ילפינן ממשכן ולכן במכבה דמצינו שהיה במשכן תקון ע"י הכיבוי יותר שהרי היו צריכין לעשות פחמין לחתיך הזהב והכסף ולכן גם אצרינו צריך כן משא"כ בסותר דגם במשכן לא היה אפשר להיות כן לכן מחייבינן בכל נווני (תוס' ל"א: ד"ה וסותר) ותולדות דסותר הוא פשוט דכל תולדות של בונה בסותרתם היו תולדות של סותר ואם הם ע"מ לבנות חייב וכן הוא נמחיר וקורטו:

ן מכה בפטיש הוא נמך כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנם על הסרין להחליקו בנמד מלאכה ורש"י ע"ג: וכל מידי דאית כיה נמד מלאכה חייב משום מכה בפטיש וע"ה: והן הן תולדות של מכה בפטיש ואיתא

בירושלמי פ' כלל נדרף (וי"ט הלכה ז') דכל מלאכה שלא מצאו לה חכמים סמך לאיזה אב מלאכה מסכה למכה בפטיש ע"ש:

ך וז"ל הרמב"ם שם המכה בפטיש הכאה אחת חייב וכל העושה דבר שהוא נמד מלאכה היו תולדת מכה בפטיש וחייב כיצד המנפח בכלי זכוכית והצד בכלי צורה אפילו מקצת הצורה והמנרד כל שהוא והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין במתכת בין בבגד בין בכלים היו תולדת מכה בפטיש וחייב וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אין חייבין על עשייתו עכ"ל והנה זה שכתב המנרד כל שהוא זהו בריתא שם וק"ג: ופירש"י המנרד כלונסות או קלפים חייב משום מסחק עכ"ל והרמב"ם מפרש משום מכה בפטיש וצ"ל שמפרש מנרד חייבו שבכנס המלאכה מכה הכלי לנקותה ונס מה שכתב דבעושה נקב חייב משום מכה בפטיש תמיהני דהא פסק בעצמו בעושה נקב בגול של תרנגולים החייב משום בונה כמ"ש בסעיף ד' והרי בגמ' שם וק"ג: וק"ג: מרמה זלזו ועוד דלמאן דס"ל בגמ' דנקב הוא משום מכה בפטיש אוקמה בגמ' שם דבעושה ברמצא דפרולא ושביקה בנייה דח"ל נמד מלאכה ע"ש וימה לא ביאר זה וצ"ע:

מן עור כתב המפיש שחין בשבת כרי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאים עושים היו חייב משום מכה בפטיש שזוה מלאכת הרופא ואם הפיסה הוציא ממנה הליחה שבה היו מותר עכ"ל ורש"י פ"י משום בונה ולהרמב"ם לא נראה כן דאין זה בגדר בנין אלא שזוה נמד מלאכת הרופא אבל בשפותחה לליחה עושה הרבה פעמים ואינה נמד מלאכה (וכתב המ"מ דלע"ג דיש שמוקי לה כר"ש ש"ס כר"ש ואיתו פסק כר"י לא ס"ל כהך לישאל אלא לישאל קמח דלנידה קאי ע"ש והטעם ל"ל משום דשמואל אמר כר"ש שנת נהני תלת דפטור ומותר ומרסח קד מיניהו ומחולל הא ס"ל כר"י במגשאלניג כדלחרינן ככירה מ"ג. ע"ש:

ו עור כתב המסתת את האבן כל שהוא חייב משום מכה בפטיש המצדד את האבן ביסוד הבנין ותקנה בידו ותושיבה במקום הראוי לה חייב משום מכה בפטיש עכ"ל ונראה שזה הוא מה שאמר שמואל ד"פ הבונה המצדד את האבן חייב ומסיק דהו האבן התחתון של היסוד שהבאנו בסעיף כ' ותמיהני האך אפשר לפרשו משום מכה בפטיש הא הש"ס חשבם ביחד

ביחד עילא מציעא ותתאי והשנים הראשונים הם מאיסור בונה וכמ"ש הרמב"ם עצמו והבאנו שם רבריו והשמים התחתון וממעם זה רצינו לומר שם שרחאו מהלכה ואיך אפשר לומר דזה הוא משום מכה בפטיש ועוד דא מכה בפטיש הוי נמר מלאכה ומצדד הוא תחלת הבנין בשלמא מסתת אינו עוסק עריין בבנין אלא מסתת אכנים מן החר אבל במצדדו כהבנין מה שייך לומר מלאכה ואף אם נאמר דיסוד הבנין נחשב כמ"ע דא ביהיסוד עצמו נ"כ נצרך הרבה אכנים כמזבן ואי באבן אחר נמר מלאכה וצעינ ויהי"מ כסס דרמ"ך הקשה עליו למה לא פירש גי"ס כמיה עפר כדליתא בגמ' פ"ט ולכן ל"ל דרור דלא כיון דרמב"ם כלל לזה וכו' ל"ל כמ"ס בפס"ק ב' גדולו מהלכה ונלחן מכותן למה דליתא בירושלמי פ' כלל גדול סוף הל' ב' הגדול שישב את האבן כמ"ס דהימנו חייב ופי' הפ"מ כמ"ס דהימנו על הכנין להשליט פ"ט ודלא שהיא למעלה האבן הפינה שהיא הגמר והי"ק :

יא עוד כתב הלוקט יכולת שעל נבי בגרים כנין אלו חיובות שבכלי צמר חייב משום מכה בפטיש והיא שיקפיד עליהן אבל אם הטרין ררך עסק ה"ו פפור המנעיר פלית חרשה שחורה כדי לנאותה ולדמר הצמר הלכן הגתלה בה כדרך שהאומנין עושין ה"ו חייב המפאת ואם אינו מקפיד מותר עכ"ל וכבר הבאנו זה בס"י ש"ב ושם נתבאר ע"ש והפוחת בית הצואר בשבת חייב משום מכה בפטיש ומ"ח. לרס"י פ"ט וכן הגומר מלאכת התנורים דלאחר שצדפן בכבשן סח עליו מפילה והיא נמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש וע"ד: וכן העושה כוורת של קנים וחותר הקנים הבולטים לאחר שנומרו חייב משום מכה בפטיש דודו נמר מלאכתו וס"ו ועוד יש דברים שחשבנו בס"י ש"ב שיש בהם מכה בפטיש :

יב ודע דבעיקר פירושו דמכה בפטיש כמשנה דאבות מלאכות פירש"י וז"ל הוא נמר כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנם על הסך להחליקו כגמר מלאכה עכ"ל ובריש הבונה פירש"י וז"ל שמוציין בו את האבן מן הסלע לאחר שחצב את האבן מביב ומכרילו מן הדר קצת הוא מכה בפטיש מכה נרולה והיא מתפרקת ונופלת וזהו נמר מלאכה של חוצבי אבן וכל הגומר מלאכה בשבת תולדת מכה בפטיש היא עכ"ל וזהו עיקרא דמכה בפטיש אך כמשנה ראבות מלאכות שינה פירושו משום דבמשכן לא היה מלאכת

אכנים ואנן צריכין ככל מלאכה למצא אותה במשכן לפיכך פירש שכן אומן מכה בקורנם וכו' וזה היה במשכן ותו"ט :

יג והנה מלשון רש"י משמע קצת דבכל מלאכה שבועולם כשגומרה בשבת חייב משום מכה בפטיש ודפירושו צ"ל מה שאמרו באיזה מקומות רחייב על מכה בפטיש וקשה מאי רבותא אמנם הרבותא הוא אף שהגמר הוא רבר שאין כזה מלאכה כלל כנין ליטול אקופי מגלימא וכיוצא בזה וכן מבואר מלשון הר"ן שהביא פיר"ח וז"ל מכה בפטיש שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמימותו וכו' וכדאי נוטא אע"ג דלא היה מלאכה מצד עצמה מייחייב בה משום נמר מלאכה עכ"ל :

יד אבר א"כ אינו מוכן מה שאמרו בגמ' ופ"ה: דבה ור"ו דאמרי תרווייהו כל מיירי דאית ביה נמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש וקשה דא בכל מלאכה יש נמר מלאכה ומדו זה כל מיירי וכו' דמשמע שיש מלאכות שאין בהם נמר מלאכה ואם נאמר דהבונה אע"ג ראין בזה מלאכה כלל אבר כאמת יש מכה בפטיש ככל המלאכות דא"כ לא הו"ל לומר בזה הלשון והכי הו"ל לומר כל נמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש אף ברבר שאין בזה מלאכה אבל מלשון כל מיירי וכו' משמע להדיא שיש מלאכות שיש בהם נמר מלאכה ויש שאין בהם :

מז ובאמת נלע"ד שכן הוא וה"פ שכל מלאכה שאין בגמר מלאכתה פעולה נפרדת מהקורם לה לא שייך בזה נמר מלאכה דכל המלאכה אחת היא ואין הגמר נחלק מהקורם אבך במלאכות שהגמר שלהם הוא אחר נמר עיקר המלאכה כמו החייט שנוטל אקופי מגלימי או העוקר את האבן מההר שאחרי שנומר מלאכתו מכה עליו מכה נרולה או קבה בקורנם על הסדן להחליקו או הלוקט וכולת שעל הבגדים אחר הארינה או שמסיר הצמר הלכן כדי לנאותה וזה מכה בפטיש וראיה ברורה יש די לזה מפ"י המשניות להרמב"ם וז"ל ומכה בפטיש וכו' ולפיכך כל תקון מלאכה והשלמתה כמו המירוש והחיכוך ומיני היפוי כולם תולדות מכה בפטיש והיא אטרם כל מיירי דאית ביה נמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש עכ"ל וזהו כרברינו ושל עיקר מכה בפטיש כמ"ס וז"ל ומכה בפטיש אפי"ל כששת נמר מלאכה כחצר שטין כמין כפטישין כי טמטט להטת הכחות על טמטט הכות כששת הכחות כע"ל ולי"ש לטן

לטון אפילו וכו' והא אינו אלא נגמר מלכה ויש ליישב ודו"ק :

מן העושה אהל קבוע חייב משום בונה לפיכך אין עושין אהל עראי דכתחלה ולא סותרין אהל עראי גזירה שמא יעשה או יסתור אהל קבוע ואם עשה או סתר אהל עראי פטור ומותר להוסיף על אהל עראי בשבת ומנ"ס פ"ג הל' כ"ז לפיכך פסק החלוץ דהיינו כוח או שאר כל דבר שסותמים בו החלוץ יכולים לפתמו אפילו אם אינו קשור בחלוץ דמיחיו כדבר בפ"ע ואין זה אהל עראי ראסוד לכתחלה אלא זה מקרי תוספת על אהל עראי ושדי ואפילו כארובה שבגג שדי מטעם זה ומנ"ס סק"א וביאור הרב רלא אמרין דהוה כתוספת על הבנין ולא נרע מאהל עראי דאינו כן דאין זה תוספת ורמי למוסיף על אהל עראי דמותר והנה אם כבר סתמו בו אין דבותא בזה אלא אפילו ערוין לא סתמו בו יכולים לסתום בו אם חשב עליו מע"ש לסתמו כמו כל הרברים שמועיל מחשבה כמ"ש בס"י ש"ח סעיף מ' :

דן ויש אשר מחשבה לבר אינו מועיל ואע"ג דלהכנת המוקצה מועיל מחשבה מ"מ מפני שזה נוגע לאיסור בנין לא תועיל מחשבה אא"כ עשה בו איוה מעשה כגון קנה שהתקינו להיות נועל בו והיינו שתחבו אצל הרלת בכותל זה נראה יותר בנין ספק החלוץ שאינו אצל הקרקע והקנה הוא אצל הקרקע לכן צריך מעשה מבעוד יום ולא סני במחשבה שיחשוב עליו סאתמול וצריך שיתקנו לכך וגם בזה יש מחלוקת דלרש"י וק"ז : אינו די במה שיתקנו לתשמיש זה דנעילת הבית אלא שיהא דאוי גם לתשמיש אחר דאו ויש ענין תורת כלי ואינו כמסויף על הבנין כגון קנה שיהא דאוי להפוך בו ויתים וכיוצא בזה ולד"ת די בשתקינו לתשמיש זה של נעילת הבית וכדברי הרמב"ם אין הכרע שכתב שצריך להיות עליו תורת כלי כלשון הנ"מ מיהו אם נשתמש בו מבעוד יום לנעילת הבית מני דכל שכבר נשתמש בו היינו תורת כלי וי"ן ע"ס ומטעם זה יש מי שאומר דגם בפסק החלוץ אינו די במחשבה בלבד וצריך תקון מעשה אלא משום דפסק החלוץ סתמא פסקו בו מבעוד יום וקנה לא פסקו בו ע"ס מיהו הטור והש"ע לא זכרו כלל דיעה זו ובפליגתא דרש"י ור"ת נראה כיון דמילתא דרבנן היא יכולין לסמוך על שיטת ד"ת להקל והיינו שא"צ שידה ראוי לרבר אחר אלא כיון שתקנו ועשה

בו מעשה והכינו לכך סני ולפ"ו מקרי זה כלי שמלאכתו להיתר דהא לנעול הרלת מותר בשבת אבל לשמטת רש"י דבעינן שיהא דאוי לרבר אחר אם אותו דבר הוי רבר האסור בשבת כמו קנה למסוק בו ויתים מקרי מלאכתו לאיסור אלא שמותר לנעול בו כדון כלי שמלאכתו לאיסור דמותר לצורך נופו ומקומו כמ"ש בס"י ש"ח :

יך והמה אע"פ שהחמדנו בקנה מ"מ לא החמדנו דק שיהיה עליו תורת כלי אבל לא הוצרכנו שיהא קשור בהרלת ויש רבר שאנו מצריכים בו שיהא רוקא קשור בהרלת מבעוד יום אבל כלא"ה אפילו חישוב וגם עשה בו מעשה מבעוד יום והקנו לתשמיש זה או אפילו לתשמיש אחר ואינו מועיל מפני שרבר זה נכנס לתוך האסקופה ונראה יותר בבנין לפיכך נגר שהוא יתר שנועלים בו ותחבין אותו כאסקופה למטה ורומה מפי לבנין לא סני בהכי ואין נועלים בו אא"כ יהא קשור מבעוד יום :

דן וכיצד יהיה הקשירה אם יש בראשו גלוסטרא דהיינו שהוא עב באחד מהראשים ודאוי לכתוש בו שרומה לכלי הקלנו בו שאפילו אם הוא קשור בחבל דק שאינו דאוי להיות ניטף בו דאם ימלנו ע"ס החבל תפסק דמ"מ היכר הוא ואפילו אם אינו קשור ברלת עצמו אלא בבדיח הרלת ואפילו אם החבל ארוך ואינו תלוי בלד באויר דליהוי מיחיו שהוא כלי השייך לנעילת הרלת אלא הוא נגדר בארץ ואפילו כולו מונח בארץ ובכא קשירה כלל לא מהני גלוסטרא אף שרומה לכלי מ"מ כיון דנתחב בארץ דומה לבנין :

ך ואם אין בראשו גלוסטרא אם קשור ברלת עצמה סני אפילו בחבל דק שאינו דאוי לינטל בו ואפילו כולו מונח בארץ ואם אינו קשור ברלת אלא בבדיח הרלת צריך שיהא הקשר אמיץ שיהא דאוי להנפל בו ואפ"ה א"צ שיהיה תלוי אלא אפילו כולו מונח בארץ מותר שאין איסור אלא כששוממו ומניחו בקרן זיית ויראה לי דאם הוא תלוי מותר אפילו בחבל דק דוראי יש יותר היכר בתלוי בחבל דק ממונה בארץ ובחבל חוק :

כא וכתבו הטור והש"ע סעיף ב' דכל נגר שאמרנו מירי שהאסקופה גבוהה וכשנועץ אותו כמפתן אינו נוקב בארץ אבל אם נפתחה האסקופה כענין שכשמכניס הנגר נוקב תחתיו בארץ הוי בנין ואסור לנעול

לנעול בו עב"ל ואם עשה לו בית יד ודומה למקבת מוכה דכלי הוא ושדו ומג"א סק"ה ודע דאין הכונה בשנעשה מתחלה ליגקב בארץ דודאי אם מתחלה עשו כן ועשו חלל בהקרקע עד כדי תחיבת הנגר כדרך הנהוג אצלינו בבתי קטנים ודאי מותר כנגד שנתחב בתוך האסקופה שהרי גם האסקופה מחוברת להקרקע והאיסור אינו אלא כשנעשה מתחלה להתחב בתוך האסקופה ובתוך הקרקע לא עשו חלל כלל ועתה נתקלקלה האסקופה וממילא דתחיבתה היא בתוך הקרקע שנוקב הקרקע בזה הוה ודאי כבנין נהו כוונת הג"א סק"ה ונ"ל דבכה"ג אסור אפילו בבית יד מיהו עכ"פ אצלינו שהנגרים דבוקים להדלת במסמירות ועולה ויורד ע"י חוליא ונתחב כשבת במקום שנתחב בחול מותר להגביהו ולהשפילו בשבת וכן המנהג פשוט וכ"ש כנגרות שבתלונות ואין בזה שום פקפוק כלל :

כב ודע רבשניה שבת אמרו מעשה שפקקו את החלון בשבת מפני הטומאה שלא תכנס לחבית שהיה מת בחבית האחר ע"ש ויש מי שאומר שאין היתר זה אלא למתוך קודם שימות אבל לאחר מיתה כיון דעושה תועלת שלא תכנס הטומאה דוי כמתקן ומג"א סק"א כס"י הלוי ויש חולקין עליו שהרי הכלים שהיו כבר נטמאו ואין התועלת אלא להבקים שיכואו אח"כ ואין זה תקן אלא נרמא להציל מן הטומאה (נס"א) ואמת שרש"י פי' שם שפקקו קודם המיתה והוה מפני שאח"כ לא תהיה תועלת להכלים שבבית שהרי מיד תכנס הטומאה (נס"א) :

כג ויש דברים שאינו מועיל לא מחשבה ולא מעשה ולא קשירה אא"כ שיהיו נבזהים מן הארץ וכלא"ה הוי כמוסף על הבנין והוה ששנינו בעירובין נק"א.ו. הרלת שבמוקצה וחרקים שבפרצה ומחצלות אין נועלין בהן אא"כ נבזהו מן הארץ כלומר דודאי פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר נועלים בו אפילו לא היה בו ציר מעולם והוא נגרר בארץ אבל דלת שבמוקצה שהיא רחבה שאחורי הבתים שאין משתמשין בה תדיר ואין הבעה"ב חושש לעשות לה דלת כראוי ולשהא קבועה אלא זוקפה כנגד הפתח וכשהוא פותח מפילה לארץ ויש שתליות אבל נגדרות לארץ (נס"א) וכן חרקים שבפרצה והיינו קרצים שעשאן חבילות והחקיקים לפתחם בהם פרצו ופעמים שהוא פותחה ומחצלת של קנים (נס"א) שסחתם בה פרצה ולפעמים

פותחה וכיון דכך אלו אינן פתחים בקביעות ולא מיחוי עלייהו כולי האי צורת פתח ולכן אין נועלים בהם בשבת משום דעכיד בנין ואפילו חישב ועשה מעשה שהיא קשורה אך נגדרת על הארץ כשמנביהה על המשקוף מיחוי כבונה (נס"א) ופירשו בגמ' שם דהו כשאין להם ציר והיינו דבר שהרלת תחוב בו והרלת סוכב עליו שקורין אצלינו קרוקע"ס דאלו יש להם ציר הרי נראה לכל שוהו דלת ודי בקשירה והלייה אפילו נגדרין בארץ ולא עוד אלא אפילו אין להם ציר עתה אלא שהיה לחן ציר ניכר מותר דאע"ג דנאבד הציר מ"מ יש איזה היכר מזה שהוא דלת אך מה שהצרכנו תלויים וזו כשלא היה להם ציר מעולם והמעם שהחמרנו בהם יותר מכנגד משום דנגד הוה מילתא וזמרתו וכן קנה ופקק החלון אבל דלתות אלו שנרולות בכמות ומיחוי הרבה כבנין ולכן החמרנו בהם עד שיהו נבזהים מן הארץ ואינם דומים לשאר פתחים שמשתמשין בהם תדיר אבל אלו אין תשמישן תדיר וכשסתמן הוי לזמן ארוך וממילא דמיחוי כבנין לפי גורל כמותן :

כד והנה לפי מה שנתבאר היכר ציר עדיפא מכולהו ומ"מ יש מין פתח שגם היכר ציר אינו מועיל לו והוה שאמרו שם דלת אלמנה הנגדרת אין נועלין בה ומהו דלת אלמנה שהרלת עשוי מלוח אחר שאין לה זוג או אפילו עשויה מכמה קרשים אך שאין לה אסקופה התחתונה וכשפותחין שומטין אותה ומניחין אותה על הארץ ואינו מועיל אפילו יש לה ציר דכיון דאין לה צורת הפתח כשאר פתחים ונס' שומטין אותה על הארץ מיחוי לשפיר כבנין וגריעא מכל הרברים שנתבארו מפני גורל כמותה וממעם ששומטין אותה על הארץ וחמורה מכל מה שנתבאר ומג"א סק"ד ומג"א סק"ה עקרוו כהעטס ולמג"א ח"ט וז"ל אבל דלת העשויה מקרשים הרבת מותר אע"פ ששומטים אותה כשפותחה אם יש לה אסקופה וה"ה במקום שנעלים בקרשים הרבה ויש חקיקה למעלה ולמטה במקום שמכניסים בהם הקרשים שדינם כדלת הזאיל שאינם לוח אחר ככל הדלת ויש מי שמתיר אפילו בלוח אחד אם עשוי לכניסה ויציאה תדיר ונ"ל ומג"א סק"ז ויש למסוך עד זה דהא להרמב"ם יותר קיל כמו שיתבאר :

כה ולפי מה שנתבאר לא סהגי כדלת מלוח אחר אפילו כשיש לה אסקופה דתחתונה וכשאין לה אסקופה

אסקופה לא מהני אפילו חבורה מכמה לוחות אבל לדעת הרמב"ם כפכו' דין ט אין האימור אמ"כ הוא של לוח אחד ואין לה אסקופה אבל בחר מינייהו סני וז"ל הרמב"ם דלה שהיה לה לוח אחד ששומטין אותה ונועלין בה אם לא היה לה למטה כן כמו אסקופה שמוכיח עליה שהיא כלי מוכן לנעילה אין נועלין בה ואם יש לה אסקופה נועלים בה עכ"ל :

התחתון אבל אותן שפתחיהן מן הצד כדלתות הכית ויש להם שני צירים אחד למעלה ואחד למטה ועיקר התלייה הוא על העליון דבשינמל מהעליון בע"כ יפול אבל כשינמל מהתחתון יעמוד על העליון בלבד וכיון שנתבאר דלהחזירן אמור מטעם שמא יתקע ולכן אם יצא אפילו התחתון כולו ממקומו אמור להחזירו מטעם שמא יתקע אבל אם יצא מקצתו דוחקו עד שמחזירו למקומו דכיון דהעליון נשאר במקומו בק"ל יכול להחזיר התחתון אבל כשיצא העליון מקצתו אמור לדחוקו ולהחזירו למקומו דכיון שהוא העיקר חיישין אפילו במקצתו שמא יתקע וכן כשהציר באמצע אמור נזירה באמצע אטו מן הצד ואע"ג דביו"ט לא נזרינן במ"ש בס"י תקי"ט זהו מפני שמחת יו"ט כמבואר שם אבל בשבת נזרינן :

כז והנה זהו הכל בצירים שלהם שהיו של עץ והצירים היה מעצם העץ של הדלתות בליטה אחת למעלה בקצה העליון ובליטה שנייה למטה בקצה התחתון וכנגדן היה חור למעלה במשקוף שהעליונה נתון לתוכה וחור בהאסקופה כנגד הציר של מטה והיה נתון בתוכה והנה צירים שלנו שהם של ברזל והברזלים דבוקים במסמרות בהפתחים וכנגדם ברזילים עבים שקורין קרוקע"ם שעשו בחלל והברזלים נתונים בתוכן ובשל כלים נ"כ בבעין זה קטנים והכל של ברזל ובוזה נראה דלא שייך שמא יתקע שהרי החור רחב וקשה והדחיקה לא תועיל מאומה וזה יתבאר בס"ד בס"י שי"ד סעיף י"ז :

ל מטה של פרקים והיינו שעשויה פרקים פרקים והולכי דרכים נושאים אותה וישבאים ללון מעמידים אותה ומחברים כל הפרקים ע"פ חוליותיהן ומשים כל חוליה על פרק שלה עד שנמתחה וראויה לשביכה ואמור להקימה ולהדקה דזה דומה לבנין ובהידוקה יש מכה בפטיש ואם תקע בחוזק חייב חטאת ונראה דההידוק בלחוד אינו אלא אימור דרבנן אך אם תקעו ביתירות בזה חייב חטאת נ"כ הר"ן ספ"ג ואם היא דרכה להיות דפויה שאין מקפידין אם אינה תקועה בחוזק כל כך והוא קצת קרוב לניענוע מותר ועמ"ל סק"ח ולעתי הראב"ד והסמ"ג לא נמלקו וכונתם כמ"ס וז"ל ואין דין זה שייכות למטות של ברזל שלנו שבכילה פושטין אותה ובבוקר נכפלת דזהו הותר נמור שהרי היא תמיד בשלימות ואין פורקין כל פרק בפ"ע ולא גריעא מדלת המוכפלת מכמה חתיכות ועשויה על חליות

כח ועוד מתבאר לי מדברי הרמב"ם שלא כדברי הטור והש"ע שמכרו שכל דינים אלו אימורם מטעם בנין וזהו שיטת רש"י אבל מהרמב"ם נראה להדיא דרק פקק החלון הוי מטעם תוספת בנין וכתבה בפכ"ב שבשם מיירא מזה אבל קנה ונגד ואלו הדלתות שנתבארו אינם מטעם בנין שהכל רואים שהם עשויים לפתח אלא האימורים הוי מטעם מוקצה דכלא ההכנה כל אחד לפי מדתו הוה מוקצה ולכן בתבן בפכ"ו ד"ש כולא פרקא ברין מוקצה הוא ע"ש והענין הוא דאע"ג דבכל דבר מוקצה מחשבה מועלת כמ"ש בס"י ש"ה סעיף מ' זהו לסתם תשמישין אבל לתשמישי מחובר בעינן תורת כלי לכל אחד ואחד כפי עניינו ועוד יראה לי מדקדוק לשונו דכל אלו הדברים הם כשנא להשתמש בהם עתה בפעם הראשון אבל אם כבר השתמשו בהם להדלתות הרי אין בהן מוקצה והן מוכנין ועומדין משא"כ להטור והש"ע שהם ע"פ שיטת רש"י אין הפרש ולפ"ז יש נ"מ דבתא לדינא והפוסקים לא כתבו בזה כלום וצ"ע כי כן נלע"ד ברור מדברו הרמב"ם ומסידורו ע"ש :

כז כבר נתבאר בס"י ש"ח דלתות הכית ושל בור ודות וכך מה שמהובר לקרקע אמורין בין ליטלן מהצירין שלהם ובין להחזירן על הצירין משום בנין וסתירה אבל דלתות הכלים כגון של שידה תיבה ומגדל מותר ליטלן לפי שאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים אבל להחזירן אמור מטעם דנזרינן שמא יתקע אותם בחוזק והוי בנין נמור ובבנין נמור יש בנין גם בכלים ונתבאר שם דפתחי חלונות של בתים והדלתות אמורים בין ליטול בין להחזיר ויש מההמון שאין יודעים מאימור זה וצריך להודיעם ואף ע"י א"י אמור דבבנין המחובר לקרקע הוי אימור נמור ואמירה לא"י שבות וט"ז סק"ח :

כח והנה סתם שידה תיבה ומגדל פתחיהן למעלה ומטילא דאין חילוק בין ציר העליון לציר

חוליות וכשפותחין אותה נקפלת וכשסוגרין מתפשטת והינן כן הוא וכן מהנה העולם ולית מאן דחש לה :

לא וכוס של פריקים מותר לפרוק ולהחזירו בשבת לפי שאין דרך להרוקו כל כך וטרו ולפי כשעשויים חליות ומהרקיין אותן ודאי אסור ומגיל סקייט וי"א שדין הכוס כמו המטה ואם דרכו להיות מהורק אע"פ שעבשיו דפי אסור א"כ דרכו להיות רפוי וכן הדין בשמענרע"ד שר כה"ג אם הוא על חליות וכן כל הכלים מיהו כלי מעורה העשויים פריקים כפי שיש אצלינו כף ומולג וסכין כלי אחת רק שבעת האוכל ספרקים אותם ואח"כ מתברין אותן וכן כלי שתיה כבה"ג מותר לפרק ולהחזיר דדוקא כוס וכה"ג שאינו זקוק לפרקו ככל פעם והוי כעשויים לקיים ושייד בהם שם בנין ומתירה משא"כ כלי מעורה וכלי שתיה שדרך תשמישן כך הוא אינן בגדר בנין כלל ואין זה אלא כמפתח בעלמא וכ"מ נט"ו סק"ו ומגיל סק"ט :

ב קורה שנשברה מותר לסמכה בארוכות המטה שהם כלי וכיוצא בהם אבל אם אינו כלי אלא עץ בעלמא אע"פ שהוכן לכך מבעוד יום ואינו מוקצה מ"מ אין לסמוך בו דמיהו כבונה ומגיל סק"ו מיהו אם ממנו בו מבעוד יום ונפל בשבת נ"ל דמותר להחזירו וכשסמוך בארוכות המטה לא יסמוך כחוק כל כך עד שתעלה הקורה למעלה קצת ודאי זהו כבונה

אלא הסמיכה תהיה רק שלא תוסיף לנפל יותר וגם צריך לשידו רפויים קצת באופן שיכול לישלה משם דאל"כ אסור משום מבטל כלי מהיכנו ולכן יודר שלא יהרקי שם וכבר נתבאר במ"י ש"ח דספסל שנשבר אם נשמש אחד מרנליו אסור להחזירו למקומו ולהניח אותו צד השמות על ספסל אחר יש מי שמחמיר לאסור ובנשבר מותר כמ"ש שם בסעיף ל"ו :

לג חצר שנתקלקלה במימי נשמים יכול לרות בה תבן ולא חשיב כמוסיף על הבנין משום דאין כונתו לבטלו להאריך אלא לישלם משם אח"כ לסאכל כהמה או לשיט אבל אם כאמת כונתו להניחו כארץ והו איסור נמוד דמוסיף בנין על הארץ והרי אפילו אשחוי נומת איבא איסור תודה וכ"ש כבה"ג ואפילו כשכונתו לישלם משם לא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אלא יעשה שינוי והיינו שלא יורה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי הקופה שיהפכה ויביא התבן על שוליה דהיינו ע"י שינוי אבל ביד אסור וע"י א"י מותר ופי' סק"ו ושוב למנוע מזה כשכתב ואצלינו אין דרך כלל לעשות כן גם בחול ולכמות דוק או צואה מותר בתבן שאינו מוקצה וכבר בארנו בשם הרמב"ם דהתקוע עץ בעץ בין כמסמר בין בעץ עצמו עד שנתאחד ה"ז תולדת בונה וחייב המצאת וכן התקוע העץ בתוך הקדרום והמפרק אותה מהקדרום היה מותר ועיין בסעיף ד' :

שייד [דין בנין ומתירה] ככלים וכו' כ"ז סעיפים :

א זה שאמרו כנמ' ור"ס כל הכלים אין בנין בכלים ואין מתירה בכלים אין הכונה כפשוטו דא"כ אין איסור מן התורה לעשות כלי בשבת אלא לא אמרו זה אלא לענין החומרות שהחמירו חכמים בענין זה כמו בשם דמיירא לענין נשילת וחורת דלתות וכן בעירובין ג"כ. אמרו זה לענין המשנה דנאכד המפתח של המנדל שהעירוב בשם שכיכולתו לשוברו וליקח העירוב כרתגן שובר אדם את החכית לאכול ממנה נרגרות מפני שהוא דרך קלקול ועוד יתבאר בזה וכן בפ"ק דביצה וי"א אמרו זה לענין סילוק התייסין וכן לקמן שם וכ"כ. לענין זקופת מנדה ע"ש דבר אלו הדברים אין בהם איסור בנין כלל מן התורה אלא מדרבנן הוא דאמרו משום נדר בנין ומתירה

וכזה אמרו אין בנין ואין מתירה בכלים ויותר מזה לא נמצא מאמר זה :
ב וכן מבואר מרביר הרמב"ם דבפ"י רחשיב האבות מלאכות וחשיב שם בנין לא חילק בין כלים לבנינים וארדבא כתב שם בדין י"ג וכן העושה כלי אדמה ה"ז תולדת בונה וחייב וכן המנכן את הגבניה וכו' המכניס יד הקדרום וכו' וכן התקוע עץ בעץ וכו' ה"ז תולדת בונה וחייב עב"ל הרי שחייב על כלים כמו על בנין ואף כמנכן נכניה לרעתו חייב המצאת ודיכן הזכיר זה בפ"כ דמן פכ"א ולהלן מיירי באיסורים דרבנן כמו שהתחיל שם לומר נאמר בתורה תשבות ע"ש וכתב שם בדין כ"ה התקוע חייב משום בונה לפיכך כל הדלתות המוצרות לקרקע לא נוסלין ולא מחזירין

מחזירין גזירה שמא יתקע אכל דלת של שידה היכה וצגד נמשין וכו' ואין מחזירין גזירה של חליות וכו' מפני שנראה כבונה ואם החזיר פסור לפי שאין בגין בכלים ואין סתירה בכלים עכ"ל הרי שלא כתב זה אלא בדבר שנראה כבנין אבל בבנין שמש שיה דין כלי לבנין דמחזיר בקרקע :

ג וכו' דבותינו בעלי התוס' בעירובין ג' (ל"ד:) וז"ל ועוד דבבלי נמי שייך בנין וסתירה בדאמר בהבונה האי מאן דעייל שופתא בקופינא רמזא הייב משום בונה הוא דאמר כסמוך דמר סבר כלי הוא ואין בנין בכלים היינו כהנהו דאמר בהו נמשין אבל לא מחזירין דלא הוי בנין וסתירה גמורה או כדטוקי במסקנא כמנעול וקסיר במיתנא ודוקא בהכי שרי אבל לשבור הכלי ולקלקלו אסור דשמיר שייך בנין וסתירה בכלים והא דשרי לשבר החבית הא מוקי לה בביצה ג' (ל"ג:) כמסתמי פ' תתיכות המדובקות יחד וכו' עכ"ל הרי להדיא בדברינו והנה זה כללות הדברים אבל בפרטי הענינים מה התירו בכלים ומה לא התירו יתבאר בס' זה בס"ד :

ד ודע שיש בענין בנין כלים סתירה בהרמב"ם דבפ"י דין י"ד כתב העושה נקב כל שהוא כגוף של תרנגולים כדי שיכנס להן האורה חייב משום בונה עכ"ל ובריש פכ"ג כתב העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שכלול התרנגולין שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל ה"ז חייב משום סכה כמטיש לפיכך גזרו על כל נקב וכו' עכ"ל ויש מי שאומר דחייבו משום שניהם משום בונה ומשום סכה בפטיש ולה"מ כמ"ז ולפ"ז ה"ל לכתוב שניהם במקום אחד ויש מי שתירץ דבפכ"ג מיירא כגוף שאינו מחזיר לקרקע שאין בה משום בנין ומג"ז מק"ג ונ"מ זה אינו נכון דמירו עכ"פ בפ"י למה אינו חייב משום סכה בפטיש ועוד כבר נתבאר דבבנין דאודיותא אין חילוק בין בנין לכלי ולא ידעתי על מה מרחו הגדולים הא הרמב"ם מפרש דבריו היטב דבפ"י כתב נקב כל שהוא משום שהוא לאורה ולאורה די בכל שהוא אפילו לאדם כסבואר בכ"ב (נ"ט.) ע"ש והוה פלונתא דרב ושמואל ר"פ הבונה ומסק כרב ובפכ"ג מיירא בנקב גדול כיון שהוא גם להוציא ההבל אינו די בכל שהוא והיא המלאכה האחרונה בהלול ואין בזה משום בנין דהבנין כבר נגמר ואין החיוב רק משום סכה כמטיש ומקור דין זה הוא ממסמס אחר בפ' חבית וקמ"ז.

אמר רבה דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזרו משום לול של תרנגולים דעביר לעיולי אוירא או אורה ולאפוקי הבלא וכו' והוה יסוד כל פכ"ג ע"ש ודליתי גס הח"ל כתב כעין זה ט"ס :

ה שנו חכמים במשנה (קמ"ז.) שובר ארס את החבית לאכול סמנה גרוגרות ומכואר דאפילו בחבית שלימה כתב בלשון המשנה ומכואר דאפילו בחבית שלימה יכול לעשות כן מפעם דכל סתירה שאינה ע"מ לבנות ליכא איסורא מדאורייתא דמקלקל הוא ואיסורו מדרבנן ולכן לא גזרו בכלים כשרוצה לאכול מהפירות ובכח"ג אין סתירה בכלים כמ"ש ורק שנתנו שם ובלבד שלא יתכוין לעשות בלי בלוסר שלא יקרקק לעשות נקב יפה דא"כ הוה כסותר ע"מ לבנות דאסור גם בכלים כמ"ש וכו' הרמב"ם :

ו ויש בזה שאלה דא"כ במשנה דעירובין ג' (ל"ד:) דאם נתן העירוב כמגדל וסגרו במפתח ונאמר המפתח ה"ז עירוב וסרה הש"ס למצא מעמים על זה והא אינו יכול להגיע להעירוב ע"ש והשתא קשה הא וכו' לשבור את המגדל ולימול העירוב כמו ששובר הבית ליטול הגרוגרות ובאמת כירושלמי שם אומר על משנה זו דהמשנה מיירא כמגדל של אבנים שא"א בשבירה אבל כמגדל של עץ שוברת וטסר העירוב כהך דשובר את החבית לאכול הגרוגרות ע"ש דלכן מורה הירושלמי למצא מעם אחר להחיתר בכש"ס דילן וגם בש"ס דילן אומר שם הכא כמגדל של לבינים עסקינן וכו' ולכן מורה למצא מעם אחר זה שאומר הכא כמגדל של לבינים לאו משום דמעיקרא לא היה סובר בן אלא רה"פ כמגדל של לבינים ואין מיט ביניהם כמכואר שם וטסר"י ומתוך קטית התוס' טס וזיקן ויש מי שתירץ דרק בחבית שאין כמותה רב מותר דאין סתירה בכלים אבל מגדל שהוא גדול בכמות ורופא לבנין לא התירו לשבור וז"ל נחבית טס :

ז האמנם רבותינו בעלי התוס' דקדקו מתוך קושיא זו דמגדל דלא מיירא בחבית שליסה דבשלימה ודאי אסור לשבורה כמו כמגדל והכא מיירא כמסתמי כלומר חבית שבורה ומדובקה כזפת דכן מוקי לה הש"ס בביצה ג' (ל"ג:) ד"א דפליג שם כמגדל ע"ש ונאמר דגם לרבנן צריכנא להך אוקימתא וכו' הרא"ש וכן פסקו הש"ע והש"ע סעיף א' ולא הביאו דיעה אחרת כולל ולא ידעתי כיון דהוא מילתא דרבנן למה לא

יתבון שיתרחב דבבונה אסור ושמעך קתת סג'ל סקלז :

ו אם היה סבין תקוע מע"ש בחבית סותר להוציא ולהכניסו מע"ש שעי' זה נתרבב הנקב מעט דמפני שהסבין תקוע בחזק על בן בשפתו וסגניו נתרבב הנקב וכיון דאין בזה איסור דאורייתא הקילו חכמים עליו כשהיה תחוב מע"ש אך י"א דזה דוקא שהוציא הסבין ג"כ פעם אחת מבעוד יום דאו בפעם השני לא יתרחב כל כך אבל אם לא הוציא הסבין אף פעם אחת מבעוד יום אסור בשבת להוציאו ולהכניסו משום דהוי פסיק רישא דבוראי יתרחב הנקב ואסור שהרי עושה נקב ופתח להחבית ויש מי שאומר דלצורך גדול יש להתיר אף בלא הוציא הסבין מבעוד יום ופי' סק"ג וסג'ל סק"ו ויש לסמוך על זה במקום הברח ועמ"ש בסעיף ב"ז :

י"א היה בהחבית נקב ונסתם אם הוא למטה מן השמרים אסור לפותחו דכיון שהוא למטה וכל כובד היין עליו כודאי סתמו כסוב והוי סתימה סעליא כאלו לא היה נקב מעולם ואם יפתחיה עתה הוה נקב מחדש ואפילו אם היתה הברוא באן אסור ואם הנקב למעלה מן השמרים ונסתם מותר לפותחו דבוראי אין זו סתימה יפה ואינה כנקב מחדש וסותר לפתחו אפילו במקרה שקורין קראייצע"ד דבמקום נקב ישן נוקבין אפילו במקרה כגון במקום הסגופה כשנשברה או במקום אחר ולכן הסתגנו פשוט שפותחין סתימת כקבוק של זכובית אפילו במקרה בשאין אותיות על הסתימה דאין זה כפתוחת נקב שהרי היא למעלה ואין סתימתה סתימה ואין זה כנקב חדש בחבית ולכן אם נשברה הברוא שנחבית ואינו יכול להוציאה יכול לנקבה במקרה וכ"ש שפותר ליקח ברוא אחרת ולהבית בהברוא התחובה ער שתצא אם צריך לשתות היין בשבת ובלבד שאינה כנגד השמרים :

יב ויש חולקין על כל מה שנתבאר וס"ל דזה שהתירו חז"ל וקג"ו. לפתוח נקב ישן והי בתבית של חרס שאין הסתימה יפה אבל בחבית של עץ שהסתימה יפה כהן וסדרקין אותו הריבה אם סתמורו ע"מ שלא יפתחיה לעולם כגון שחתכו העולה למעלה והשודו עם החבית הוה כנוקב נקב חדש ואסור ובמקום צורך יש לסמוך על דיעה ראשונה ודע דאף להיש חולקין אין זה ענין לפתוחת הנקבוק של זכובית דבכאן

לא הביאו דעת הרמב"ם והר"ן להקל ובפרט שנים להירושלמי כן הוא וכן הוא דעת רש"י והרע"ב שכתבו שובר אדם את החבית לפי שאין במקלקל שום איסור עכ"ל כלומר ולכן התירו בחבית כזו שיאכל ויזן וכיון שרש"י והרמב"ם והר"ן והרע"ב סתירים למה לא הביאו דעתם כלל וצ"ע :

ין ח"ל הסוד והש"ע אין כגון וסתימה בכלים חגי סילי שאינו כגון סמט כגון חבית שאינה מחוקת מ' סאה שנשברה וריבך שבריה כופת יכול לשברה ליקח מה שבתוכה ובלבד שלא יכוין לנקבה נקב יפה שיהיה לה לפתח דא"כ הו"ל מתקן מנא אבל אם היא שלימה אסור לשברה אפילו כענין שאינו עושה אותה כלי ואפילו נקב בעלמא אסור לו לנקוב בה מחדש ואפילו יש בה נקב חדש אם להרדכו אסור ובלבד שיחביון לכך עכ"ל ודע דהך דעת שאינה מחוקת מ' סאה דהסיף רבינו הרמ"א ולפ"ז מאד תמהני עליו דכיון דהוא מחלק בין כלי גדול לקטן דבמקום מותר ובגדול אסור חוה בהתירוץ האחרון שבסעיף ו' וא"כ מסילא דאין זה דומה למגדל ונסתלקה קושיית רבותינו בעלי התוס' א"כ למה לא הביאו דעת המתירים השבירה אף בחבית שלימה והנה שמעתי שיש נודגים לשבר ראש הבקבוק שבו יין או שאר שסקין אם אין יכולים לפתוח החתום ולפי דעת הסוד והש"ע אסור אמנם לענין אין לנעור בהם מפני שלדעת הרבה מרבתינו היתר נמור הוא כמ"ש ומצאתי שגם הרשב"א בשבת שם חילק על התוס' וסמיק דאפילו בחבית שלימה מותר לשבור ויפ"ז פשיטא שהעושים כן יש להם על מי לסמוך על חסשה אבות העולם וכן פסק אחר סנדולי האחרונים וסג'ל סק"ט :

ין וזה שכתבו דכסכוין לנקב יפה הוי מתקן מנא כודאי אם הנקב גדול שיש בו להכניס ולהוציא הוי איסור דאורייתא ובקטן אסור מדרבנן ועי' סק"א וזה שכתבו דאפילו נקב בעלמא אסור לנקוב הוא תפוח דנקב ודאי אסור אפילו להסתירים שבירה וסג'ל וצ"ל דכונתם נקב דרך שבירה שהשימוש בו מעט ובשבירה השימוש הרבה ולא לנקב כמש"כ ביפוי כוונתם וזה שכתבו דגם להרחיבו אסור אין הכונה סמט להרחיבו דפשיטא שאסור יותר משבירה אלא כוונתם שישתמש בו ועי' יתרחב קצת מסילא ואמנם אם אינו מחביון לכך מותר דלא הוה פסיק רישא ולזה כתבו ובלבד שיחביון לכך כלומר שבהשתמשו

דכבאן אפילו להיש חולקין מותר שהרי סותמין כרי לפותחה :

וְגַם מותר ליתן קנה חלול בחבית להוציא יין דרך שם אע"פ שלא היה בו מעולם ולא חישינן שמא לא יהיה למדתו ויחנקנו דלא יתקן כלי בשבת וגם בזה שמכניס אין זה בתקון כלי שהרי מוכנת היא לכך אבל אסור ליתן עלה של הרס או של אילן אחר בחבית ולעשותו כמו מרוב כרי שיוזב היין דרך שם נזרינן אם אתה מתירו בזה יאמר שמותר לתקן מרוב שהרי עושהו כמו מרוב ונהי שאין בזה תקון כלי ואינה של קיימא מי"ם נזרינן שלא יאמר בשם שמותר לעשות מרוב מן עלה כמו כן מותר מרוב אחר אבל קנה חלול אין בו שום מעשה אלא שתוחבו ועוד יש מעם בנמ' ומסו לאסור בעלה שמא יקפמנו מן האילן ויש שסוברים שעיקר האיסור הוא ממעם זה ולכן אם יש לו הרבה קטומים רלא אתי למיקטמם מותר וזהו דעת הרא"ש והגמ"ר ואם העלה מונח בחבית מבעוד יום נראה שמותר :

יך מותר להתין ראש החבית בסייף ואפילו להתין גוף החבית עם המנופה מותר כשהחבית שבורה ורבוקה בזפת ומג"ל סק"ו דלאו לפתח מכויץ כיון שמסיר ראשה וממילא דלדעת הרמב"ם וסיעתו שהבאנו מותר גם בחבית שלימה ולהתין ראש המנופה מותר אפילו לדעת הגמ"ר והש"ע בחבית שלימה שהמנופה אינה חיבור להחבית אבל לנקה בצרה בין של חבית בין של מנופה אסור המצרה ודאי לפתח מכויץ ופתח אסור גם במנופה אע"פ שאינה חיבור להחבית דפתח אסור ככל מקום ואפילו ברומח שעושה נקב גרול אסור מצרה אע"פ שאינה רומה לפתח רסוף סוף מכויץ לפתח אבל ליקוב המנופה למעלה מותר דלאו לפתח מכויץ שאין דרך לעשות במנופה פתח למעלה אלא נוטלה נולה ואפילו בחבית שלימה מותר לכל הדיעות והטעם דמן הצר כראי לו דהמנופה היא כפתחלה ולא יפול בה עפרורית אבל למעלה הרי יפול בה עפרורית ויותר טוב לו ליטול כל המנופה ולכן אינו מכויץ לפתח משאי"כ בחבית עצמה מכויץ גם למעלה לפתח דמוטב שתהיה לו עוד פתח בחבית לבר המנופה ויש מי שמתיר גם בחבית למעלה ומ"ו סק"ו ממעם שיפול בה עפר ואין זה עיקר דהרי יעשה לה מנופה כמו בהמנופה הראשונה אבל מנופה למנופה אין תועלת ונס המג"ל סק"ס והא"י סק"ס פסקו כן ע"כ :

מִן מלים או שקים שיש בהם פירות וקשורים פיותיהם בחבלים לא מיבעיא שמותר להתיר החבלים שהרי אין זה קשר של קיימא שהרי קשרום כרי להתירן אלא אפילו אם קשה להתירן יבול לחתוך החבל בסכין או מותר שרשרות החבל ואין זה מלאכה דהוה ממש כשובר קליפות אנונים ושקירים בשביל האוכל שבהן ואין זה בגדר מקלקל דלכתחלה מיהו אסור דהוה מקלקל במלאכה אבל בבאן לאו מלאכה היא וכן אמרו בשבת וקמ"ו. חותלות של גרונדות ושל תמרים מתיר ומפקיע וחותר וכן בעירובין ולי"ו. ע"ש נר"י ומו"ק ד"ה נע"ו וכן בביצה ולי"ו. חותמות שבקרקע מתיר את הקשר אבל לא מפקיע ולא חותר דהוה כסתירת בנין אבל חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותר דמי שאין מתירה בכלים כבענין זה ולהדמב"ם אסור לסתוד שרשרות החבל אלא מנתקו : מִן וז"ל רבינו הב"י בסעיף ז' חותמות שבכלים כגון שירה תיבה ומגדל שהניסוי שלהם קשוד כדם כחבל יבול להתירו או לחתבו בסכין או להתיר קליפתו ורקא בעין קשירת חבל וכיוצא בו אבל פותחות של עץ ושל מתכת אסור להפקיע ולשבר דבכלים נמי שייך בנין גמור וסתירה נמורה וממעם זה אסור להסיר הצירים שקורין נגזי"ש ובלשונונו אזוייעס"ם שאחורי התיבות אם נאבד המפתח ויש מתירים כזו ושכירת פותחות של תיבות יש מתיר ויש אסור ויש להתיר ע"י א"י עכ"ל וצריך ביאור :

יך וביאור הדברים הכבר נתבאר רכנין וסתירה נמורה יש גם בכלים ולכן פותחת דהוה כלי נמורה יש בשכירתו מתירה נמורה ואסור וצירי כלים נתבאר כס"י הקודם סעיף ב"ח ראיין האיסור רק בחזרה שמא יתקע אבל ליטול הרלת של שירד תיבה ומגדל אין איסור וגמ' ספורשת היא רלת של שירה תיבה ומגדל נוטלין אבל לא מחזירין ורי"ם כל הגלוס וכפשמייתה משמע ליטול מהצירים אמנם אין הכל מסכימים בזה דדעת המדריכי בשם רבינו פרץ דהוה כלא צירים אבל ליטול הצירים מהם או הם מהצירים הוי סתירה נמורה כשכירת פותחת ואסור אבל דעת הר"י מקינן במדריכי שם דלא דמי לפותחת שצריך לשוברו משאי"כ נטילת הצירים אין בזה שכירה והיא סתירה גרועה ומותר וביטול כלי אין בזה שהרי גם כלא הצירים הוי כלי מיהו זה פשיטא ראסור לשומם על הצירים ולקובעם כמסמרים דהוה ודאי מתקן כלי הוא ומג"ל פס"י

סקי' וקרב לאיסור תורה משא"כ סילוק הצירים והי מקלקל :

יין וזה שכתבנו דשבירת פותחות אמור בודאי והו דעת הרא"ש ז"ל אבל כסמ"ק כתב שגם בזה נזלקו הגדולים ויש מי שמתיר ופיר' דמ"ל דפותחות של כלים לא מקרי סתירה ואפשר שגם המהיר לא התיר רק בפותחות של תיבות קטנות ולא של שירה תיבה ומגדל דמתחזים ככנין וכו' וראי העיקר לדינא כהרא"ש ורק ע"י א"י יש להתיר וכן בגטילת הצירים אין להתיר רק ע"י א"י וגם זה דוקא כשיש צורך גדול כזה וכן יש להורות ונפי מ"ש חזן דברי הכ"י סוף סעיף ו' שה"פ מק"ה תמה בזה פ"ט וז"ק :

ימ' עוד כתב רבינו הכ"י בסעיף ח' חותלות של תמרים ושל נרונות אם הכיסוי קשור בחבל מתיר וסותר שרשרות החבל וחותר אפילו בסכין ואפילו גופן של חותלות שכל זה כמו ששובר אגוזים או שקידים כרי ליפול האוכל שבהם עכ"ל וכו' לא חידש דבר רק מה שכתב שאפילו גופן של חותלות יכול לחתוך בעת שחותר החבל וזה ודאי תמוה להתיר קלקול בבלי נמור וכן כתבו דהנך חותלות אינם כלים נמרים ומ"ה מקי"ב וז"ל מק"ז ונראה שהם של נמי ונקובים ואינם עשויים רק שיתבשלו התמרים בהם ויראה לי דזה אינו אלא לשיטת המור והש"ע שבסעיף ז' דקד' רשובר ארם את החבית להוציא ממנה נרונות אינו אלא בחבית שבורה ודבוקה בופת אכל להרמב"ם וסייעתו שכתבנו שם דאפילו בשלימה מותר כיון שהוא דרך קלקול א"כ הי"ג אפילו בחותלות של כלים נמרים נראה דאין איסור ויש להתיישב בזה משום דיש לחלק משם דמוכרח לפתיחת החבית אבל כבאן א"צ רק לפתוח הקשירה מהחבל ולכן אפשר דבבאן רב"ע אמור בשל כלי וכן יש להורות וכבר כתבנו דלהרמב"ם אמור לסתור שרשרות החבל :

ך' עוד כתב בסעיף ט' מותר להפקיע ולחתוך קשרי השפור שקושרים בטלה או בעוף הצלויים עכ"ל כלומר שקושרין הקצוות בחוט או בשאר דבר כמו שדניל אצלינו כשממלאים הרקים קושרין בהקצוות בחוט כרי שלא יפול המילוי ממנו וגם זה הוא בטבירת אגוזים ושקדים ואע"ג דמחתך הוא מאבות מלאכות וכרבר תלוש והו כשמחתך כמידה לאיזה צורך אבל כאן מקלקל בעלמא וקלקול בחיתוך תלוש לצורך שבת מותר גם לבתחלה ומ"ה מק"ז אבל אם

קשור כאיזה כלי אמור בקלקול מדרבנן כמו בבלי שיש עליו חשוקים שקורין רייפ"ן להסיר החשוקים מעליו כדי שתפתח הכלי וישוד מה שבשם כמו חבית קטנות אמור ומס' ורק ע"י א"י יש להתיר ומס' ותניא בתוספתא פ"ט קודע ארם את העור מעל פי חבית של יין וכו' ע"ש וזהו כחיתוך חוטים מקשרי השפור דגם העור אינה כלי ורק יוהר שלא תהיה הקרע כנקב נאה כרמסיים בתוספתא וכלבר שלא יתכוין לעשות וינוקי ע"ש כלומר לעשות כמו ניד הוהו כעשיית כלי ואמור אלא קודעו קרע ארוך באופן שאין עליו צורת נוד וכן כל כיוצא בזה :

כ"א עוד כתב בסעיף י' חותמות שבקרקע כגון דלת של בור שקשור בו חבל יכול להתירו דלא קשר של קיימא הוא שהרי עומד להתיר אבל לא ספקיע וחותר משום סתירה וכיון דמותר לקרע דוקא כשעשוי לקיים ע"מ שלא להסירו בשבת אבל אם אינו עשוי לקיים כלל מותר ומטעם זה מותר להסיר דף שמשיתין אותו לפני התגור ושורקין אותו בפי"ט שאינו עשוי לקיום עכ"ל רבשאינו עשוי לקיים אף יום אחר לא מקרי כגון וכיון דלא מקרי כגון לא מקרי סתירה ואע"ג דברי"ש ס"י ש"ג הכאנו מידושלמי דבגין לשעה הוי כגון ע"ש זהו עכ"פ ליום אחר ולא פחות מזה וראיה דהא יליף ממשכן כמבואר שם ופחות מיום שלם לא היתה חנייתם כמפורש בתורה בפ' בהעלותך ואע"ג דכתיב שם ויש אשר יהיה הפען מערב עד בוקר וגו' אך מסתמא בלידה לא העמידו האוהלים ולא פירקו המשאות עד הבוקר ומ"מ ז"ע ויש מי שאומר דזה שכתבו שאינו קשר של קיימא זהו דוקא כשהיה נדעתו להתירו כמו"ס דל"כ הוי קת קשר של קיימא ולעג"ל ויש כן בדבר מחלל אפילו להי"ח שנס' ש"ז דגם ליום אחד מקרי קשר קת זהו דנדרים שאין בהכרח להסירן ולא כמיני מחלל דל"כ הא גס עד מ"ט יש מטע"ע וז"ק :

כ"ב והגה ער כה נתבאר שאמור לעשות נקב בחבית בשבת ואיך הדין כשהיה נקב בחבית ובקש לסתמו בשבת כתב הרמב"ם בפכ"ז דין ג' וז"ל וכשם שאמור לפתוח כל נקב כך אמור לסתום כל נקב לפיכך אמור לסתום נקב החבית אפילו כדבר שאינו מתמרח ואינו בא לידי סחיטה כגון שיסתום בקיסם או בצרור קטן אבל אם הניח שם אוכל כדי להצניעו ונמצא הנקב נסתם מותר ומותר להערים בדבר זה עכ"ל כלומר שיקח הדבר מאכל ויאמר שרוצה להצניעו בהנקב

בהגב ובוה נמתם הנקב מאליו והפור והשיע סעיף י"א כתבו דרך ת"ח מותר להערים בכך ע"ש וכן מביאר בגמ' וקל"ט: שאומר שם דזהו הערמה בדברבנן וצורבא מרבנן לא אתי למיעבר לכתחלה ע"ש אך הרמב"ם מפרש דקאי שם על הדבר השני לעיבור במעבורת ע"ש משום דזהו אושא מילתא ולא על הד' והצנעה כנקב ראין בזה פירסום והמור וש"ע דקאי ת"ח יכול לעשות כן ונראה דאע"ג דלכמה דברים אין דין ת"ח בזמנ' מ"מ לענף זה דהרמב"ם מתיר לכל אדם נוכח לומר דאפילו להמור והשיע יש דין ת"ח בזמנ' ומג"א סקט"ו:

בג' ודע דהרמב"ם שם לקמן דין י"א כתב הממרח רמייה כשבת חייב משום מוחק את העור לפיכך אין סותמין נקב בשערה וכיוצא בה שמא ימרח ואפילו בשומן אין סותמין הנקב גזירה משום שערה עכ"ל ואינו מובן מאי איריא משום ממרח הא בכל דבר אסור לפתוח ותירץ המג"ר משנה רהתם מיירא בסתמה נמורה דהיינו שהרבר הסתם נכנס לתוך כל חללו של הנקב ובוה שייך בונה ואסור בכל דבר ובכאן מיירא לסתום דק פי הנקב מלמעלה רבוה לא שייך בנין ומותר ורק ברבר שיש בו מירוח או חשש מירוח אסור ושאר רברים מותר כבה"ג ע"ש ויש מי שתירץ דה"פ דודאי אסור בכל דבר ורק ברבר שיש בו מירוח נתיסף עוד איסור של מירוח וכו' ולענין יש לתרץ דכונתו דברבר של מירוח אפילו אם כונתו להצניע אסור כגון שמצניע שם חתיכת שערה או שומן עב ורק ק"ל הא שעה הוה מוקפה וכלא"ה אסורה כמלמול וכאומן י"ל שראוי לאכילה וז"ע והמג"א סקט"ו כתב שתינו השעה מחמול ע"ש וז"ע מה שייך הכנה כדבר שאינו ראוי לשום מלאכה היחיד ואם הכינו לסתום הנקב היה לו לסתום מנעוד יוס':

בד' והמור כתב אסור ליתן שערה או שמן שהוא עב בנקב החבית מפני שהוא ממרח חבית שניקבה והיין יוצא ממנו אסור ליתן בו בר של שום לסותמו ואם הוא מערים ואמר שנתנו שם להצניעו אסור לאינש רעלמא ולצורבא מרבנן שרי עכ"ל ומרבדיו נראה דתרתו קאמר ומקודם לא מיירא בנקב שייך

יוצא משם אלא ששם יש כסדרים בעלמא שעם העת יכול להיות נקב אבל עתה אין שייך בה בנין ורק ברבר שממרח אסור וכן משמע מפירש"י וקמ"ו. שכתב שממרח השערה סביב הנקב לדובקה כדופני הבלי ע"ש ולא כתב בתוך הנקב אלא סביב לנקב כמו שעושים כסדרים וברין השני יש נקב ממש שהיין יוצא ממנו וכן פירש"י ברין זה וקל"ט: ע"ש:

כה' ורבינו הבי' בסעיף י"א כתב אסור ליתן שערה או שמן עב בנקב החבית לסתמו מפני שהוא ממרח אבל בשאר דברים דלית בהו משום מירוח והואיל ואין היין יולא דרך ע"ס מותר ואם היה היין יוצא דרך הנקב אסור לסתמו ואפילו ליתן בו שום דרך הערמה לומר שאינו מבוין אלא להצניעו שם ואם הוא ת"ח מותר להערים בכך עכ"ל ומחלק בין כשהיין יוצא דרך הנקב ראו הוה כמתקן וכשאינו יוצא לא נראה כמתקן והשינו עליו כיון דהנקב אחר מה לי אם יש בו יין או אין בו יין וט"ו סק"י ומג"א סקט"ו ולי נראה בבנתו שהנקב קסון שאין היין יוצא דרך שם וזהו בעיני זה שבארנו וניכזהת רמ"א כחונ הואיל ואין היין יולא אז וז"ל שאין יכולת לנאח ומינת אז אולי הוה עשה ומ"ט המג"א כמס' דמ"ה דמותר לסתום ענן הכונה דרך מנופה שיהא יכולת לטלו מטכ ועט"ו שהחריך ודבריו ז"ע ע"ש וד"ק:

בז' עוד כתב בסעיף י"ב סכין שהיא תחוב בנותל מבעוד יום אסור להוציאו כשבת כיון שהוא דבר מחובר אבל אם הוא תחוב בספסל וכן בכל דבר תלוש מותר להוציאו ואם דצה ושלפה מבעוד יום ככחל שרי עכ"ל והך ואם דצה כתבה רבינו הרמ"א ולפמ"ש כעצמו בסוף סעיף א' גם בתלוש לא הותר דק כבה"ג ובמ"ש בסעיף י" ורבינו הבי' בעצמו אינו מחלק רק בין תלוש למחובר כנראה מתוך לשונו האמנם משום דלפי עיקר דינא דנמ' גם במחובר אם דצה ושלפה מבעוד יום מותר ובתלוש לא בעינן משום דאין בנין בכלים כבה"ג ובמ"ש בספרו הגדול אלא דנהוג עלמא לאסור גם בכלים בלא דצה ושלפה ולכן רבינו הרמ"א כתב כאן לפי עיקר הדין ובסוף סעיף א' כתב לפי מנהג העולם ונלע"ז:

שמו' [דיני אהל קבע ואהל עראי ותוספת אהל וכו' ח"י סעיפים]:

א' כמו שבנין היו אב מלאכה כמו כן עשיית אהל היו תולדה דבנין וכמ"ש הרמב"ם בפ"י דין י"ג העושה אהל

לי דוח שמותר במחיצה כשהיא לצניעות בעלמא והו כשהיא לשעה אפילו עומדת חוקה כלי ניענוע או אפילו לקביעות אם אינה עומדת כלי ניענוע דאלו נבללים בתוספת אהל עראי ומותר כמ"ש בסי ש"ג אבל כשעומדת לקביעות וכלי ניענוע הוי תוספת אהל קבע ואסור וז"ל כונת המג"א נסק"א ע"ש וז"ל :

ך ומבואר במדרכי פי כירה דמותר לעשות מחיצה כן אנשים לנשים בשעת הדרשה ע"ש (ט"ו סק"א) כלומר אפילו עומדת המחיצה בלא נענוע מפני שהיא רק לשעה ורכינו הרמ"א כתב דלכן מותר לתלות וילון לפני הפתח אע"ג שקבע שם עכ"ל כלומר מפני שמתנוענע תמיד וגם אינו מעכב להולכים ושבים דרך שם אבל כה"ג שתעמוד כמחיצה ובלא נענוע אסור דזהו תוספת אהל קבע ונמ"א ט"ו וכן מותר לתלות פרוכת לפני אה"ק אף שהוא בקביעות והוא מצוה מפני כבוד התורה ואפשר לרמות זה למחיצות סוכה ועירוב ס"ס מותר לפי שלפני הפרוכת יש דלתות ואינה חשובה מחיצה כלל ובלבד שיהיה שלא יעשה אהל בגג מפח וכן מותר לעשות מחיצה בפני החסה או בפני הצניח או בשביל הרוח שלא ינשב ע"פ הפרטים שנתבאר וכן בפני הגרות שלא יכבם הרוח וכיוצא באלו :

ך וכתב רבינו הרמ"א אבל אסור לעשות מחיצה בפני אור הגר כדי שישמש ממנו וכן כפני ספרים כדי שישמש או לעשות צרכיו אם לא שהיה מכעיר יום מפח שאז מותר דהוסיף עליה בשבת עכ"ל והמעט שכיון שמחיצה זו מותרת התשמיש או לעשות צרכיו הוי כמחיצות סוכה ועירוב ואע"ג דביו"ט אוסר הש"ס מפורש בביצה וכ"כ (י. דמותר לעשות מחיצה והו מפני שכיו"ט הותרו מלאכות אוכל נפש והרי גם לכבות הגר יש ספק שם אם לא הותר כיו"ט ואף דמסקנא אסרו ס"ס מחיצה קלה לא אמרו משא"כ בשבת וזו"מ קו"ט ה"מ שהיה המג"א נסק"ג ולכמות הספרים בשני כיסוים פשיטא דמותר בשבת וכן אם די במחיצה פחותה מעשרה מפחים לכסות הגר או הספרים ג"כ מותר דפחות מעשרה הוה ככיו"ט בעלמא (נמ"א ט"ו) דפחות מעשרה לא חשיבא מחיצה וכן אם היתה מחיצה בולטת מן הצד רחב מפח מותר לתלות עליה סד"ן דזהו בתוספת על אהל עראי ושרי (ט"ו) :

ך כיון שנתבאר שתוספת אהל עראי מותר ותוספת מקרי כשיש אהל רחב מפח מכבר מותר להוסיף עליה

אהל קבוע ה"ו תולדת כונה וחיוב וכו' חסות אהל קבוע ה"ו תולדת סותר וחיוב והוא שיתכוין לתקן עכ"ל וכבר נאמרו זה בסי ש"ג סעיף נ' ע"ש והחיוב מן התורה הוי דוקא באהל קבוע ומדרכינן אמרו אפילו אהל עראי כמ"ש הרמב"ם בפכ"ב דין כ"ו וז"ל העושה אהל קבוע חייב משום כונה לפיכך אין עושין אהל עראי לכתחלה ולא מותרין אהל עראי נזירה שמא יעשה או יסתור אהל קבוע ואם עשה או סתר אהל עראי פפור ומותר להוסיף על אהל עראי בשבת כיצד וכו' עכ"ל וזהו בלליות דיני אהל ואין לשאול כיון דעשיית אהל הוי תולדת כונה וחיובם שוה סקילה וחפצת א"כ למה ככונה חייב ככל שהוא כמ"ש בסי ש"ג ובאהל בענין דוקא אהל קבע ולא תהא אהל עראי כאהל כל שהוא כמו בכנין האמנם אין זה שאלה דבנין אפילו כל שהוא מיהו שם בנין עליו דמתקיים לזמן סוכה משא"כ אהל כשאינו קבוע אינו מתקיים אלא לשעה ואין שם אהל על זה ואע"ג דהבאנו שם מירושלמי דגם בנין לשעה הוה בנין ע"ש מיהו עכ"פ ראוי להתקיים ימים רבים אלא שהוא עשאו לשעה משא"כ אהל עראי אינו ראוי להתקיים כלל :

ב כתב הפזר אסור לעשות אפילו אהל עראי בשבת וביו"ט ופירש"י שאין אסור עשיית אהל אלא כנג ולא במחיצות ור"ת פירש דבמחיצה נמי אם עשה אותה להיתר סוכה או להיתר מלמול אסור אבל אם אינו עושה אלא לצניעות מותר עכ"ל ואין לשאול ג"כ כיון דהוא תולדת כונה למה נשתנה אהל מבנין רבנין פשיטא דהוי גם כמחיצות ובכל ענין דיי"ד רשם אהל מודה שהיא מאהלת על הארם מא"כ אין זה דק כנג דמחיצות אין מאהלין על הארם ומימן לדבר סימאת אהל שכמת כירוע והו דעת רש"י אך ר"ת סוכר דגם במחיצות כשיש תועלת לאיזה דבר מצוה מפיא דהוי כמאהלת על הארם כלומר שמועלת אהל זה לדבר ענין דהא אהל של נג הוי התועלת שמנגת על הארם והכא נמי מנגת על הארם לאיזה ענין כשהיא גם מן הצד אבל באין תועלת אלא לצניעות בעלמא אין בה תועלת ולכן אינה מאהלת כלומר שאין שם אהל עליה וע' בסעיף י"ח :

ג דוב המוסקים המכירו לר"ת וכן הוא דעת הרמב"ם והראב"ד בפ"ד מסוכה דין מ"ו ע"ש ולכן דבחינו בעלי הש"ע לא הביאו בסעיף א' רק דיעה זו ויראה

עליה לכן בספינות הקטנות שהיה מדדכם להעמיד חשוקים שקורין דייפיין והם עצים דקים הנכפפים ונעשים כוזני עינול ותוקעין ראשן האחד ברופן הימנית של הספינה וראשן השני ברופן השמאלית ובכמה עצים עושין כן ופורשין על כולם מחצלת שתהיה לצל ואם רוצים לעשות כן בשבת אם אחד מהעצים רחבו טפח או אפילו אין רוחב טפח אלא שעומדים סמוך כל עץ לחבירו בפחות מג' טפחים שהם כלבוד ונחשבים כאחת ונמצא שיש רוחב טפח מותר לפרוס עליהן מחצלת בשבת דהוה תוספת על אהל עראי אבל כשאין ברוחב אחד סהן טפח ורחוקים זה מזה ג"ט אסור לפרוס עליהן מחצלת בשבת דעשיית אהל עראי אסור וכן בעריסה של תנוק שמעמידין חשוקים ופורסין סדין נ"כ כן וכן אם אין נושלין לעולם המחצלת הפרוסה למעלה אלא שכורכים אותה בעינול עד סופה וכשמצטרבים לצל פורסים הועינול על פני כולה אם הגיחו טפח פרוס דבר העינול מותר בשבת לפורסה דהוה תוספת ואם לאו אסור והעינול אינו נכנס בחשבון המפח דהעינול אינו אהל כמובן וע"ז סק"ג :

ז כללא דאהל דכל שא"צ לחלל שתחתיו לא מקרי אהל ליתם אהל הוא המאהיל על מה שתחתיו ולכן מותר ליתן ספר אחד מכאן וספר אחד מכאן וספר אחד על נבדיו אף שיש חלל טפח וכן שלחן של ד' דגלים שאין דף על נביו מותר ליתן בשבת דף על נביו ואין זה כאהל לפי שא"צ לחלל שתחתיו וזה שיתבאר שבמטה יש דין אהל לפי שצריך להאוויר שתחתיו ליתן שם תחת המטה מנעלים וסנדלים ובשלחן יש עוד היתר אחר דקיי"ל באהל עראי דאין אהל בלא מחיצות דעל מה מאהיל כיון שאין מחיצות ואע"ג דמחצלת אסורה בלא מחיצות כמו שיתבאר והו מפני שהוא ענין חשוב ונס עיקר כונתו לצל משא"כ בשלחן דהוא אהל עראי אינו בלא מחיצות ומג"א סק"ז נסס רא"ש ויש מי שאומר שבאמת דבר אחד הוא היינו דצריכין לתנאי אהל שישתמשו בחלל שתחתיו וממילא דכשאין מחיצות אין משתמשין בחלל שתחתיו וא"ו סק"ד נסס הר"ן ע"ש והמחיצות צריכין שיגיעו לארץ ונסו וצריך ד' מחיצות אך מ"מ בשתי מחיצות זו כנגד זו ומשתמשין תחתיו הו אהל ונסו אבל בלא מחיצות כלל לא מקרי שימוש ורק במחצלת שכתבנו דהוה תשמיש גדול בזה א"צ למחיצות וכשיש ד' מחיצות סמילא ודאי ראוי לאיזה תשמיש ולכן בשלחן כשיש

לו ד' דפנות המגיעות עד לארץ אסור ליתן הרף עליו בשבת ונסו אם לא היה בו חלל טפח אהל פרוס מבעוד יום ונדעת הרמב"א דהשיק תלוי אם לר"ך לשינוט תחתיו כלל :

ח עשיית אהל הוא מתחלה לעשות הדפנות ואח"כ ליפרוס הגג על הדפנות אבל כשעושים תחלה הגג ואח"כ מעמידים הדפנות תחת הגג לא מקרי אהל והטעם נ"ל דכיון דאהל הו תולדה רכונה וכשיש שבכנין א"א לעשות הגג קודם הדפנות או יסודי הדפנות כמו כן באהל אם עושה הגג מקודם ומכניס תחתיו הדפנות לאו שמיה אהל ולפיכך מטה שמעמידין אותה מחתיכות אסור להניח הדגלים תחלה כשיש להם דפנות עד לארץ ואח"כ להניח עליהם הקרשים למכסה אלא יחזיקו הקרשים תחלה כאויר ואח"כ יכניסו הדגלים תחתיהם ומטה שאין בה דפנות כמו מטות שלנו מותר בכל גווי וכן בשלחן הדין כמו שובארנו כסעיף הקודם :

ט ולכן מטה של דפנות שאין בה קרשים אלא מסוגרת בחבלים ועליהם נותנין המצעות אם יש בין חבל לחבל ג"ט אסור ליתן עליה מצעות בשבת משום עשיית אהל וכן אסור להסיר המצע התחתון ממנה בשבת מפני שסותר אהל וכיצד יעשה ינוי שמה כר או כסת או סדין ברוחב טפח מבעוד יום ואח"כ ביכולתו להציע בשבת כדצונו דהוי תוספת אהל עראי כמ"ש רק יזהר שיציע בעוד שהכר עליה דאם יטול הכר ממנה הרי סתר אהל ונס אח"כ יהיה אסור להציע כמ"ש ואם אין בין סירוג לחבירו ג"ט מותר בכל נווני דאמרינן לבוד והרי יש כאן נג העשוי מבעוד יום :

י כסא העשוי פרקים וכשרוצים לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח וכשמסירים אותו סוגרים אותו והעור נכפל מותר לפתחו ולסגרו לכתחלה דאין בזה חשש אהל כיון דנעשה הכל כאחד והוה לישבת בעלמא ולא למתוח אהל וכן מטות של ברול שלנו פותחין אותן וסוגרין אותן זה כדרך עשיית אהל מקודם הדפנות ואח"כ הגג כדרך בנן וכפרט שאין בהם דפנות כלל וכן מותר להעמיד החופה ולסלקה וכן הרף שאצל הכותל בבהב"ג מותר להעמידה ולהסירה ומג"א סק"ח ויש שחיששים לפרוס מפה על השלחן כשקצוות המפה תלוים מן השלחן עד לארץ משום עשיית אהל וטעות הוא חדא ביון שיש דף על השלחן

השלחן ואין על המפה שעל השלחן שם אהל ממיאל
 דגם להנמך אין י"ם אהל ועוד שהרי כבר נתבאר
 שכשאין צריך לאויר שתחתיו לא מקרי אהל ופי' סק"ו
 וכן מותר לפרוס מפה על הסטערעדי שבבהב"ג
 כמעט זה אף שקצוות המפה תלוים מהצדדים והמהסיר
 בזה אינו אלא מן המתמיהין :

י"ג כשמסדרים חבית זו על נבי זו אחת על נבי
 שתיים אוהו בירו העליונה ויסדר התחתונה תחתיה
 אבל לא יסדר התחתונה תחת העליונה עליהן
 שלא תהא כאהל כשצריך לאויר שתחתיו ומסתמא
 צריך להאייר כרי שלא יתעפשו ומס סק"ה ופשוט הוא
 דלפתוח ולסתום פי העשן בתגורים שלנו בבלי מהכת
 שקודין יוסק"א אין בה משום אהל כיון דאין מביבה
 דשגית ועוד דהא סביבה מכוסה הרבה ואינה אלא
 כתרומפת אהר עראי ורק בעת שיש אש בתגור
 אמר משום טבעיר ומכבה אבל לא משום אהל וומ"ט
 האג"ל סק"ו ע"ש וכן נראה שם ע"כ נראה
 שמימי היה כגוף אחר ממה שהוא אלגו ודו"ק :

י"ב ויש בזה שאלה נודעה רלפי מה שנתבאר בתנאי
 אהל שצריך דוקא מחיצות ושיהא צריך לתשמיש
 תחת האהל אי"כ מהו זה שנתבאר במי' ש"א סעיף
 ק"ט לשיטה ר"ח רבובע המתפשט מפה מהאונגיים היו
 אהל ואסור לזבשו בשבת משום עשיית אהל וכ"כ
 הרמב"ם במפכ"כ וז"ל רבובע וכו' ואם הוציא מן הכנר
 וכו' אסור מפני שהוא עושה אהל עראי עכ"ל והא
 אין כאן מחיצות תחתיו וגם אי"צ לתשמיש שתחתיו
 אמנם הרא"ש דל בפ"ד רביצה ופי' י"ל ביאר לנו
 דבר שכונת האדם לעשות לאהל והיינו לצל א"צ
 לכל תנאים אלו כיון שתחלת עשייתו לאהל אסור ע"ש
 וזהו גם כוונת הרמב"ם שם שכתב רבובע שעושה על
 הראש ויש לו שפה מקפת שהוא עושה צל כמו אהל
 וכו' ע"ש ונמצא לפ"ו דכשעושה להאהיל מחמה או
 מנשמים א"צ לכל תנאים אלו ותנאים אלו הם בעניינים
 אחדים שממילא היו אהל וכבר זכרנו זה במעוף ו'
 גם הפערעמאל שקורין רענינשירע"ם אהל נסור הוא
 ואסור לישא אותו בשבת אפילו כחצר כיון שהוא
 נעשה רק להגן ולהאהיל מפני החמה או הנשמים
 וכמ"ש שם סעיף ק"ג ע"ש :

י"ז אהל משופע הוא אהל נסור דשיפויע אהלים
 כאהלים דמי וחיוב משום עשיית אהל והוי כבונה
 דוקא כשיש בננו רוחב מפה או אפילו אין בראשו

מפה אלא בפחות מנ' מפחים סמוך לראשו היו רוחב
 מפה כמו הפערעמאל אבל כשאין בננו ובפחות מנ"ט
 סמוך לננו רוחב מפה ה"ז פסוד מן התורה אבל
 אסור מדרבנן לרעת הריף והרימב"ם וזהו דוקא כשלא
 הכינה לכך מבעוד יום אבל כהכינה לכך אין בזה
 אפילו איסור דרבנן ולכן אמרו חז"ל וק"מ. ו רבילות
 חתנים שאין בננה מפה ולא בפחות משלשה סמוך
 דג מפה הואיל שהיא מהוקנת לכך מותר לנפותה
 ומותר לפורקה וזהו בתנאי שלא תהא משולשלת מעל
 המפה מפה ואע"ג דבמפות שלנו כשהסדין משולשלין
 הרבה לית לן בה וכן מפות שעל השלחן ולא שייך
 עליהם שם אהל כיון שהגג הוא שם מכבר כמ"ש
 ס"ם בבבלי חתנים כיון שהיא פרוסה רק לצל ולאדא
 נחשבת המטה כגג כיון שהמטה עומדת באמצע
 הכילה אבל מפות שלנו לא נעשו לצל ולאהל ודיני
 אהל אין כאן כיון שהגג מכבר עשויה כמ"ש ויש מי
 שאומר דכל אהל משופע שאין בננה ובפחות מנ' מפה
 מותר לכתחילה כבבבליה (עמ"ל סק"א) ורכינו הבי'
 במעוף ח' לא הביא דיעה זו ולכן קי"ל כדיעה
 ראשונה ודע דלתנאי שלא תהא בננה ובפחות מנ'
 סמוך לננה רוחב מפה צריך עוד תנאי והיינו שלאחר
 שכלה השיפויע לא תרר מפה בוקיפה בלא שיפויע
 דאל"כ ת"ל כל השיפויע כגג והפסח היורד בוקיפה
 כרפנות (ע"ז סק"ו) :

י"ח משמרת שתולין אותה על בלי לתת בה שמרים
 למגן ומותחין פיה לכל צד חשיב אהל ואסור
 לנפותה ולמותחה אם היתה תלויה עם השמרים מבעוד
 יום ואע"ג דכבר נתבאר רנן בלא מחיצות לאו אהל
 ולכן מותר לתלות כו' ביתר מ"ם כמשמרת אסור
 מדרבנן שלא יעשה בדרך שהיא עושה בחור (גמ' ק"ה. ו)
 כדי שלא לזולל בשבת ודוקא שמרים אסור ליתן
 בה אבל תולין אותה ליתן בה פירות או שארי דברים
 וכן לסגן שם י"ן ומים צלולים שמותר לסגנם בשבת
 דאין בהו ולזולל כמו בשמרים :

י"ט טרית כפולה והיינו שכופלין אותה וניתנין אותה על
 המוט חציה תלויה על המוט סכאן והציה על המוט
 סכאן ושני קצותיה מניעין לארץ ונכנס האדם לישן
 שם בין שני קצותיה דהגין עליו מן החמה דהכנר
 פרוש עליו כאהל להיות תחת הצל אסור לתלותה
 בשבת אע"פ שאין בננה מפה ולא בפחות משלשה
 סמוך לה יכין דעיקר כונתו לצל היא אהל אבל אם
 היתה

היתה תלויה על המוט מע"ש וזיה לו הכנה לזה מותר לנשותה ומותר לפודקה כמו שבארנו בכליל חתנים דודו רק בתוספת על אוד עראי אם היתה תלויה מע"ש וממילא רמזת גם לפודקה דכל שאין איסור בבגן אין איסור במתירה ואם יש לו נג רחב טפח או כפחות מנ' סמוך להנג אפילו תלויה מע"ש אסור לנשותו דזהו אהל נסוד אם לא שהיה רחב טפח אהל מלמעלה מבעוד יום דאז ניב אינו אלא תוספת אהל עראי וכן בפרוכת ליכא דין אהל כלל וכבר נתבאר דינו במעיק' ד' וקילא עוד משלית כפולה :

מן והנוטה פרוכת וכיוצא בה בשבת צריך לזהר שלא יעשה אהל בשעה שנוטה בדומה שכן דרך הפרוכת שבעת שעוסקין בה בתלוייתה מתקפלת מעט מרחכה ואם התקפל טפח הרי יש כזה אהל ואע"ג דבגמ' וק"ל : פריך בכיוצא בזה בלשון בתמיה והכי איתא שם אלא מעתה שרביב בגלימיה טפח ה"נ דמחייב בלומר כשמעמף מליתו על ראשו ויצא המלית מראשו במשך טפח האם נאמר ג"כ דאהל הוא ע"ש אמנם לא דמי רבגלימיה הא אינו עוסק בעשיית אהל הלכך לאו כלום הוא משא"כ בפרוכת הא עוסק בעשיית אהל והיינו לתאהיל בפני הס"ת אלא דמדינא אין כזה איסורא דאהל מהמעמם שנתבאריו הלכך אם התקפל טפח לרחבו יהיה בזה דין אהל ולפיכך אם היא פרוכת גדולה לא יתלה אותה איש אחד רבואי התקפל טפח אלא יתלה שנים רבשנים כשזה אוחז בקצה האחד וזה אוחז בהקצה השני ביכולתם לתלותה באופן שלא תתקפל ומטעם זה יש נודרים שלא לתלות הפרוכת בשבת ומ"ג סק"ט :

ין וכתב רבינו הב"י במעיק' י"ב ואם היתה בילה שיש לה נג אין מותרין אותה ואפילו עשרה שא"א שלא תגבה מעט מעד הארץ ותעשה אהל עראי

עב"ל וזהו לשון הרמב"ם בספכ"ב וכונתו לכילה שיש כנגד רחב טפח דאלי"ב אין כזה אהל ואיך ניכר הגג כנגד שחמור בשפה פניב מלמעלה ברחב טפח ובה ניכר הגג ומג"ג סק"ד ומ"ה שהו כונתו אך הלשון שא"א שלא תגבה מעט מעל הארץ אינו מוכן כלל ועיקר הענין אינו מוכן ויכן נלע"ד רמ"ס רמעל הארץ הוא בעיות וכצ"ל שלא תגבה מעט על הארץ וה"פ דכבר נתבאר דכילה שאין בה טפח מותר לנשותה אבל כשיש בה טפח אסור לנשותה ובכאן לא מיירא לנשותה אלא אדרבא למתח אותה כפרוכת רבזה אין איסור כיון שעושה אותה כמו פרוכת והוא כמו וילון אמנם מנודד כמותה בהכרח שתתקפל מעט על הארץ ויהיה אהל חשו לשון שתגבה כלומר שתתקפל :

יין בגד ששוחזן על פי החבית לכמות כשיש שם משקן לא ישחזנו על פני כולו משום אהל אלא ניח קצת ממנו מגולה רבכה"ג לא מיחוי באהל ואי קשיא למה אסור על פני כולו והא כבר נתבאר דנג בלא מחיצות לא הוה אהל אמנם הא נתבאר דבמקום שכונתו לאהל א"צ מחיצות והכא בכונתו לאהל דהא היל על היין שבשם שלא יפול בה רבר ולכן כשמניח קצת מגולה אין בזה תועלת לכך לא הוה אהל ולכן גם לא דמי לכיסוי קיריה שאין חוששין משום אהל דחקיריה דרך ביטולו בכך והוא קטן הכמות ולא מיחוי כאהל אבל הכובא גה"ל מאר וסיחוי כאהל ומיירינג בחבית גדולה דומיא דכובא ודוקא כשאני מלא יין עד למעלה אלא חסדה טפח כגובה רשיך אהל לחלל טפח אבל בשאין חלל טפח לא שייך אהל רלפחות מטפח לא היה אהל וזהו דענין איסור אהל אבל יש חשש איסור אחר משום מחיפה ויתבאר בס"ד במ"י ש"ך ע"ש :

לשמון [דיני איסור צידה חובל וכו' ל"ח מעיפים] :

א צידה היא מאבות מלאכות שכשצד איזה דבר שיש במינו צידה בלומר שדרך העולם לצודן חייב במזיד סקילה וכתב ובשונג חייב חטאת וצידה היתה במשכן שהרי היו צריכין חלונן דדמו לצבוע בו תכלת והיו צדין אותו וכן היו צדין התחשים שהיו צריכין לעורוהיהם לכמות בו את המשכן וגם השליו היו צריכין לצוד ובגמ' ופ"ה. חרבר פשוט שיש בחלונן

צידה ובירושלמי פ' בל"ג גדול וטף ה"י כז יש בזה פלוגתא ריש מי שמוכר דאין צידה בחלוק והשעם ג"כ רבין דהוא תולעת בעלמא מקרי אין במינו נצוד והלכה שיש בו צידה ומושיע הירושלמי פירשו שם דמ"ל דאין צידה בלכות מלאכות כלל והכריחו תמוזים וכ"כ התוס' ופ"ה. סו"ה ס"ז ו"ל ו"ג דכירושלמי תמזת לז' קלון לא מיחייב משום צידה עב"ל והו' כדפייט רק האוס' וזהו

תום נסיונות ונאמרו ים פלגתם ביהושע ע"ס :
 ב תולדת צידה לא סצינו דודיא בנב' וכירושלמי
 רק הרמב"ם בפ"י דין כ"ב כתב המשלח כלבים
 כדי שיצודו צבאים וארנבים וכיוצא בהן וברח הצבי
 מפני הכלב והיה הוא דווקא אחר הצבי או שעסר
 בפניו והנהילו עד שהגיע הכלב ותפשו וזו תולדת
 הצד חייב וכן העושה בדרך הזה בעופות עכ"ל
 ולדבריו מקרי תורה בשמעות להכלב שיצודו והוא
 מסייע להכלב במלאכתו אבל אם אינו מסייע לו אלא
 ששולח לצוד אין בו מלאכה דאורייתא רק איסור
 שבות וזה שכתב רבינו הרמ"א בסעיף ב' המשסה
 כלב אחר חיה בשבת הוי צידה ד"א דאף בחול
 אסור משום מושב לצים עכ"ל אם כוננו ע"היא יסייע
 להכלב במלאכתו הוי דאורייתא ואם אינו מסייעו והה
 דרבנן ועמ"ל סק"ח וזה שכתב ד"א דאף בחול אסור
 ביאור דבריו דדוקא ע"י כלבים אבל בעצמו מותר
 לצוד אם צריך לכך למלאכתו או לפרנסתו או לאכילתו
 ת"י כלבים הוה מושב לצים ולא יוכה לראות בשמחת
 ליהן כדאיתא במדרש פ' שמיני גס סק"ח ועיין
 בסעיף ה' :

ג ותב הרמב"ם שם הצד רבר שדרך מינו לצוד
 אותו חייב כגון חיה ועופות ודגים והוא שיצוד
 אותן למקום שאינו מחוסר צידה כיצד כגון שדרך
 אחרי צבי עד שהביטו לבית או לנינה או לחצר
 ונעל בפניו או שהפריח את העוף עד שהביטו למגדל
 ונעל בפניו או ששלה דגים מן הים בתוך ספל של
 מים ה"ז חייב אבל אם הפריח צפור לבית ונעל
 לפניו או שהבריה דג ועקרו מן הים לבריכה של מים
 או שדרך אחר צבי עד שנכנס לפרקלין רחב ונעל
 בפניו ה"ז פטור שאין זו צידה נמורה שאם יבא
 לקחתו צריך לדרוף אחריו ולצוד אותו משם לפיכך
 הצד ארי אינו חייב עד שיכניסנו כגיפה שלו שהוא
 נאסר בה וכל מקום שאם ירוץ בו יגיע לחיה בשחייה
 אחת או שהיו הבהלים קרובים וז"ל עד שיפול צל
 שניהם לאמצע כאחד הרי זה מקום קפן ואם הבריה
 הצבי וכיוצא בו למקום זה חייב ומקום שהוא נרול
 מזה המכריח לחוכו חיה ועוף פטור עכ"ל :

ד הרמב"ם לא חילק בין עוף לעוף רכללא כ"ל
 דלעוף אין בית צידה וכן המור לא חילק ואע"ג
 רבנמ' וק"ו: מחלק בין צפור רדוד לשארי עופות
 רשארי עופות גם כבית הזה צידה ורק צפור ררוי

שאינה מקבלת מרות ונשמטת מזוית לחיה לא הוה
 צידה בבית עד שיכניסנה למגדל וכמ"ש רבינו חב"י
 בסעיף א' וז"ל הצד צפור למגדל שהוא נצוד בו
 ושאר צפורים לבית וכו' ע"ש מ"ם הרמב"ם המור לא
 ס"ל כן וגם הרי"ף והרא"ש לא פסקו כן משום דס"ל
 רדוד תירוץ בעלמא ולמסקנא אינו כן והלח"כ אמרו במתא
 לחיות לטכא כאן נבידו גדול כאן מקטן הכי דמי כל דהייס
 ומסי כמד שיחיא וכו' וממילא נכלל הדמים וגם בעופות נבית
 קפן מאד הוי צידה וק"ו שטרמג"ס כתב זה טוב א"י לאוקיימתא
 למור דרוי וכן בירושלמי ליכא חילוק דדודי ע"ס והב"ח כתב
 שלא סמו לתירוץ הא"ס ע"ס וא"ן זה נכון ולדבריו א"ס ואח"כ
 על כפי ים לתמוה דכיון דכל רשחיתו לא ס"ל כן מה ראה
 לחלק עליהם וז"ע הר"ק :

ז יראה לי דאע"ג דצפור לבית אינו צידה וכן דג
 לבריכה וצבי לפרקלין מ"ם אחר שצדם משם
 אינו חייב מן התורה דאע"ג דלנבי הראשון לא נמרה
 הצידה בשליטות מ"ם שיקרא סכאן צידה לא נראה
 כן שהרי אין ביכולתם לברוח סכאן ואפשר דאם
 הראשון צדן אח"כ משם חייב דאיהו מס"ג צידה עביר
 וצ"ע האמנם דרבותינו בעלי התוס' כתבו בכיצה
 וכ"ד. ל"ה וממילא דכל מקום דמקרי מצפור צידה הצד
 משם חייב מן התורה ולא כדברינו ע"ש וכן מבואר
 מדבריהם בשבת וק"ו: ס"ה וא"ן פ"ט ולדבריהם אפשר
 למקרי זה תולדת צידה דצידה נמורה הוי הצד משם
 ותולדה מקרי אע"ג שהן במקום שהם כנצודין והיינו
 שאין יכולים לצאת משם מ"ם אם אינן מוכנן לנמרי
 ביד האדם שצריך גם במקום זה לדרוף אחריו הוי
 תולדת צידה אבל מלשון הרמב"ם שכתב על צפור
 לבית וכו' שאין זה צידה נמורה משמע כדברינו דצידה
 הוי אך לא נמרה הצידה עריץ וממילא דהצד משם
 פשיטא שאין זה צידה נמורה וע' בסעיף י' וע' מ"ש
 לקמן סי' תצ"ו ראה לדברינו :

ח הצד צבי ישן אי סומא חייב משום דרכו להשמט
 כשיר אדם משמש בו והוי צידה אבל חייג או
 חולה או זקן פטור דאלו אין רדכן להשמט והם
 כנצודים ועומדים כן פסקו הרמב"ם והש"ע והרמב"ם
 הוסיף דגם קפן פטור ולא ידעתי מקורו ואולי מצד
 המכרא כתב כן ונראה דלא דחוקא צבי דהיה בכל
 החיות ובכל העופות כן הוא אבל כדגים נ"ל דלא
 שייך זה דחייג לא שייך בהם וזקן נ"ל לא שייך
 דהם מדג' רכל וכן שמוקנץ מוסיפין נבורה וגם קפן
 לא

לא שייך רמיר כשהרג נולד שם ע"פ המים ונצרך לו צידה וגם חולה לא שייך ברנים שהרי תמיד שומט במים עד שימות :

ז ודע רבנן' וק"ו : חילקו בין חולה לחולה ולפירש"י בחולה מחמת חמימות חייב וכו' חולה מחמת עייפות פסור ע"ש והרמב"ם היה לו פי' אחר בזה כמ"ש המגיד משנה ע"ש ולפיכך לא חילק בזה ורבינו הכ"ז ג"כ לא חילק כפי שיטת רש"י משום רביון רמרדבנן אסור בכל ענין לא הש לחלק בין איסור תורה לאיסור רבנן וזהו מעם הסוד ג"כ מפני שאין רכבם לבאר זה דהם לא ביארו רק האסור והמותר ולכן לא כתבו רק כלשון הברייתא ונצטווים עלמיני יש ספ"ד שכתב יתן סומא חיגר וכו' וגליל יתן סומא חייב חיגר וכו' ולפי הכ"ז והכ"מ והל"ה היה כחוכ כמקומו ע"ש :

ח כל שכמינו נצור חייב עליו וכל שאין במינו נצור כמו זכוכים ויתושים וכיוצא בהם פסור מן התורה אפילו צרן לצורך מפני שאינן בנדר צידה אכל אסור מדרבנן אפילו צרן שלא לצורך הלכך זכוכים אע"פ שאין במינו נצור אסור לצורך כיון כיר בין לכפות עליהם כלי ולכן יש לזוהר שלא לסגור תיבה קמנה בשיש שם זכוכים אבל בנרולה לית לן בה שהרי גם שם אין ביכולת לתופסה והרי רביש במינו נצור אסור ככה"ג מיהו בשאין במינו נצור לא החמירו בכה"ג ורק בתיבה קמנה או כלי קמנה יש לזוהר שלא לסתמן משום שהיו פסיק רישא רבדראי יתפסו שם ויש מקילין במקום שאם יפתח הכלי יוסרם משם מיר יברחו ולענין הלכה ודאי כשרואה שיש זכוכים בהכלי או בהתיבה צריך להבריחם כמה שאפשר אבל אינו מחייב דעיון אם יש זכוכים ופי"ו סק"ז כיון שמן התורה אין כאן חיוב כלל באיזה ענין שהוא :

ט פורסין מחצלת על גבי הכוורת של רבדים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וכלכר שלא יכוין לצור כלומר רודאי אם מניח חוד גדול באופן שהרבדים רואים את החוד ויוכלו לצאת משם בהרוחה לא שייך לומר שלא יכוין לצור ראפילו יכוין הא אין כאן נדר צידה כלל וגם אם אינו מניח חוד כלל באופן שאין יכולין לצאת כלל לא מהני אף אם לא יכוין לצור רמ"ם בע"כ נצודין והיו פסיק רישא ואע"ג דאין במינו נצור ואין כאן איסור דאודיתא מ"מ איסור דרבנן יש וברבנן אסור ג"כ פסיק רישא ולא רמי לזכוכים למאן דסתיד משום דבצידת זכוכים לא ניהא

ליה כלל ואפשר דארבא יקלקלו מה שכתובה משא"כ רבדים בכוורת ניהא ליה אך בבאן התרנו שלא יתכוין לצור וגם יניח איזה נקב מן הצד בענין שאינו מוכרת שיהו נצודים כי היכי דלא ליהוי פסיק רישא או שלא יפרוס המחצלת בחוק אלא ברפיון ואז מותר אם אינו מכוין לצור רבמכוין ודאי אסור שאין זו פתח נכונה שיהיה ביכולתם לצאת מסנה וזה פ"ס הכ"ז בפ"ק ד' ומתוך קומית הא"ר וזהו כוונת הגמ"ל סק"ט ע"ש וז"ל :

י תניא בתוספתא דשבת ופי"ג הל' ה"ז הצר בהמה חיה ועוף מאפר שברשות אדם אם היו מחוסרין צידה חייב לאפר שברשות אדם אם היו וגליל מחוסרין צידה פסור הפורס מצודה על גבי בהמה חיה ועוף אע"פ שנכנסין לתוכה פסור דבהמה חיה ועוף אם היו נכנסין לתוכה חייב המפרק בהמה ועוף מן המצודה פסור עכ"ל ונ"ל דה"פ דאפר הוא מקום מרעה רחב פנודר סביב סביב והצד משם אע"פ שלא יוכלו לצאת משם מ"מ גם לתופשם בשם צדיכים לדרוף אחרים מפני שהמקום רחב ולכן הצד משם חייב והוה כשיפת התום' שכתבנו בסעיף ה' אך אפילו לפי מה שרקדקנו מרבדי הרמב"ם רשם אינו חייב מ"מ אפר הוא מקום גדול מאד ושפיר דוה צידה כשיצור משם ואם צד לאפר פסור מראודיתא דוהו כעוף צבית וצבני למרקלין דפסור כמ"ש בסעיף ג' והפורס מצודה על גבי בהמה חיה ועוף כלומר שפורס מצודה בשביל שתכנס לשם בהמה חיה ועוף כיון שברגע זו אינם כאן אע"פ שנכנסין לתוכה אח"כ פסור מן התורה אבל אסור מדרבנן ולכן אסור להעמיד מצודה בשבת בשביל עכברים ומג"ל סק"ט וגם המצודה היא מוקצה נמורה ואסור למלמלה אפילו לצורך גופו ומקומו דאין משתמשין בה שום דבר והוי כצודות ואבנים ואח"כ אומרת התוספתא לבהמה חיה ועוף כלומר אם הבהמה עמרה שם אצל המצודה בעת פריסתו ונכנסה לתוכה חייב רוהו כצירה שמש וחייב המאת ואפילו במזיד אין בזה חיוב סקילה שהרי לא ידע שתכנס תיכף ואינו אלא שונג ונכ"מ נמוס' בפ"ק י"ו : ד"ה אין ע"ש והמפרק בהמה חיה ועוף מן המצודה כלומר שהמה נתפסו כבר ונא הוא בשבת ופתח להם פתח שיצאו או סתו את המצודה פסור אבל אסור כמו בכל מקלקל בשבת שאסור מדרבנן וכל דיני תוספתא זו הוא דהלכה :

משנה

י"ג משונה היא מלאכת צידה מכל המלאכות דבכל המלאכות צריך לעשות המלאכה אבל גרם מלאכה אינו חייב מן התורה דכתוב לא תעשה כל מלאכה עשירה הוא דאמר הא נרמא שרי וק"ך ואלו במלאכת צידה אפילו בגרמא חייב כדתנן וק"ז: זב שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב וזהו נרמא שדרי הוא לא הכניס את הצבי לחבית אלא הצבי נכנס מעצמו ורק הוא גרם בנעילת הדלת שנצוד הצבי ופעמא דמילתא דבצידה לא מקרי זה נרמא כדפירש"י זו היא צידתו עכ"ל כלומר דעיקר הצידה הוא המעשה האחרונה שנעל בפני הצבי ואם לא נעל הדלת אע"פ שצדו בעצמו שהולכו בידיו משרה והכניסו לבית ולא נעל לאו כלום עבר ונמצא דעיקר הצידה היא הנעילה ואם שנים נעלו הדלת שניהם פטורים דבכל מלאכה שבת שנים שעשאו פטורים דכתוב בעשותה שיחיד יעשה המלאכה כשיכול בעצמו לעשות אמנם אם אחד לא יכול לעול ונעלו שנים שניהם חייבין דזה אינו יכול זה אינו יכול שניהם חייבים ואם זה יכול זה אינו יכול היכול חייב וכמ"ש בס"י ש"א נבי הצאה והשני הוי מסייע ואין בו ממש אמנם אם הפתח כבר מנוקף דאו כבר הוא כנצוד מותר לנעול הפתח במנעול אע"פ דזהו מוסף שמירה על שמירתו מ"מ בעניינא דצידה לא עבר כלום שמכבר בגמרה צידתו ועמ"ש במע"ף מ"ו :

יב צבי שנכנס לבית והפתח פתוח ובא אחד וישב על הפתח ומילא את הפתח באופן דע"פ ישיבתו נצוד הצבי יכול השני לישב בצדו מלפניו או מלאחריו ואפילו אם עמד הראשון והלך לו ועתה אין הצבי יכול לצאת ע"י השני מ"מ הראשון חייב והשני פטור ומותר לו לעשות כן לכתחלה דאין זה אלא כמו ששומר לצבי שנצוד ביום אתמול דלאו כלום קעביד וה"נ כן הוא :

יז ודע ש"א דאימתי השני פטור דוקא בכה"ג שהשני ישב מלפניו והראשון נכנס להבית דמעידם לא היתה הדלת פתוחה אף רנע ומו"ס סס וא"י סק"יז וה"ה אם ישב מלאחריו והראשון עמד והלך לחוץ אבל אם ישב בצדו ועמד הראשון והלך לו והשני נעתק ממקומו ומילא מקום הראשון גם השני חייב דכיון דכרנע נשאר המקום פנוי והיה הצבי יכול לצאת נמצא דהשני כשישב עשה הצידה של עכשיו וי"א דאפילו בכה"ג מותר להשני לכתחלה מפני שהצבי

כבר נצוד כמו מי שיש לו תרנגולת בתוך ביתו ונפתחה הפתח האם אסור לו לסתום הפתח ומ"א סק"י"א ומ"ט סק"י"א:

יח ובתוספתא שם משמע להדיא כדיעה ראשונה דתניא הצד צבי בחצר שיש לו שני פתחים פטור [אפילו נעל האחת] נעל הראשון את הפתח ובא השני ונעל את הפתח השני חייב והראשון פטור חוץ הראשון ופתח ונעל הראשון חייב על צידה שניה עכ"ל הרי להו"א דאף אחד שכבר נצוד אם פתח את הפתח אח"כ וחזר ונעלה חייב מפני שהיה הצבי יכול לצאת ולפ"ז באמת בתרנגולת שבבית אם נפתחה הפתח אסור לנעלה ועוד שנינו שם בהך עניינא דישב השני בצד הראשון וז"ל התוספתא ישב אחד על הפתח ובא אחד וישב לו מבפנים ובא אחד וישב לו מבחוץ היושב על הפתח חייב ושנים האחרונים פטורים עכ"ל משמע להדיא כדיעה ראשונה דזה ששנינו ובא השני וישב בצדו הוינו מלפניו או מלאחריו כמ"ש ולא מן הצד ממש מיהו זהו ודאי אפילו לדיעה ראשונה כשהשני ישב מן הצד ולא הניח אף רנע פנוי אלא הראשון עמד והשני באותה רנע מילא מקומו דנ"כ לאו כלום הוא כמובן וכמו כן בתרנגולת שבבית שפתח הפתח ותיכף נעלה אינו כלום והאיסור אינו אלא כשהיה זמן מועט פתוח דאו במלה הצידה הראשונה ונעשה עתה צידה חדשה אך בתרנגולים שבבית לא שייך צידה כלל כפי מה שיתבאר בס"י תצ"ו וא"י סס ונ"מ בס"י זה יתבאר דחיה ועוף שברשותו אין בהן צידה ואפילו למי שאוסר לצודן בשבת מ"מ חיובא ליכא ולכן אין חשש בפתיחת הפתח ובסגירתו בעופות הביתיים שלנו : מן עור מבואר בתוספתא שם ישב אחד על הפתח ובא אחר וצדו מבפנים היושב על הפתח חייב והצדו מבפנים פטור עכ"ל כלומר אפילו אם השני צדה אותו ממש בהבית מ"מ פטור כיון שהוא כבר כנצוד משיבתו של הראשון על הפתח מיהו יראה לי דבכה"ג השני פטור אבל אסור ועוד שנינו שם ישב אחד על הפתח ונמצא צבי בתוכו אע"פ שמתכוין לישב ער שתחשך פטור מפני שקדמה צידה למחשבה אין לך שיהא חייב אלא המתכוין לצוד אבל קדמה צידה למחשבה פטור עכ"ל כלומר דכיון דכשישב ער הפתח לא ידע כלל שיש צבי בבית אך כשישבתו כשנעודע ישב בבונה עד הלילה כדי שישאר שמה פטור

פסוד מפני שהצידה קרמה למחשבה ונראה רפסוד ופותר וכן הוא בנמ' וק"ו. נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך הרי רפסוד לתחלה לשומרו עד שתחשך :

מן כבר נתבאר בסעיף י"א דזה יכול וזה אינו יכול היכול חייב וכתבו רבותינו בעלי התוס' וי"ג. ליה אמרו רהאי אינו יכול היינו אפילו שהוא בעל כח הרבה אלא שהוא נושא הקידה בענין זה שאלמלא אחר לא היה יכול לנושאה לברו כנון באצבע או תופשה בענין זה שאינו יכול לנושאה לברו רמה לנו רכחו כיון דהשתא מיהא אינו יכול לנושאה עכ"ל והו' שאמרו בירושלמי (פ"ג הל' ו') על המשנה רצבי שנכנס לבית נעלו שנים פטורים לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין אומר הירושלמי היה אחד בריא ואחד תש נעל החולה ב' צרכו ולא נעל הבריא כל צרכו החולה חייב והבריא פטור עכ"ל כלומר לא סיבעיא אם שניהם שוים כבריאות וכל אחד יכול לנעול לבדו אלא שאחד מהם נעל בכח הלש באופן שהוא לבדו לא היה יכול לנעול ע"פ כח הזה דהוא פטור והשני חייב אלא אפילו אחד בריא ואחד חולה אלא שהבריא נעל בכח הלש והחולה בכל כחו הבריא פטור והחולה חייב וכן סי' גנליון הא"ס ע"ס ונכ"מ ע"ס והק"ע סי' ס' ו' ותמוה ע"ס :

יך עוד איתא שם בירושלמי היה צבי רץ כדרכו ונתכוין לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר עכ"ל ויש שפירשו שאפילו ירע שהצבי בתוכו אלא שכוונתו היתה רק לנעילת ביתו ורק ממילא נתפס הצבי מותר והשינו על זה דאין אפשר לומר כן והרי פסיק רישא הוא ורין ספ"ג אלא דה"פ שהוא עוסק בנעילת ביתו ולא ירע כלל שצבי בתוכו ואח"כ מצא הצבי בתוכו מותר ואינו מחויב לפתוח הרפת שיצא הצבי וס"ו ואינו מבין דא"כ מה חירש הירושלמי על המשנה רהא במשנה אומר נ"כ הא למה זה רומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שפסוד בתוכו ולענ"ד ה"פ רהא עוסק בנעילת ביתו ועומד בגמר ונעילה ובתוך כך נכנס הצבי אינו מחויב לעכב א"ע מלנעול ואין זה ענין לפסיק רישא כיון שאין לו עסק כלל בצידתו וחוליו דהו' כונת הרמב"א שהביא ע"ס הר"ן והמג"א סק"ח :

יך כתבו הפוסד והש"ע מעיה ז' הצד נחשים ועקרבים בשבת או שאר דמשים המזיקים אם לרפואה

חייב ואם בשביל שלא ישבנו מותר עכ"ל והו' משנה בפ"ב דעריות והובא בשבת ספ"ג ומפרש שם ראע"נ דבמשנה תנן פטור הך פטור הוא פטור ומותר והמקום רהא זהו מלאכה שאצ"ל ובמקום הו"ק לא נזרו רבנן ואם היה נזק בריא כנון שרודפין אחריו מותר נם להורגן כמו שיתבאר אך ככאן מירדין שאין תנוק ברי לפיכך איסור תורה אין לעשות בשביל זה אך איסור דרבנן והיינו מלאכה שאצ"ל לא העמידו רבנן דבריהם בחשש נזק ואם לרפואה חייב מפני שבשיצורם לרפואה הלא מתכוין לצורם והוה מלאכה הצריכה לנופה ולפיכך חייב ואין זה בחולה שיש בו סכנה והרפואה ברובה דא"כ הא מותר לחלל שבת אלא דמירדין או בחולה שאין בו סכנה או שיש בו סכנה ואין הרפואה ברובה :

יך והנה זהו נכון לשיטת הפוסקים דקיי"ל כר"ש במלאכה שאצ"ל אבל להרמב"ם בפ"א דפסק כר"י דמלאכה שאצ"ל חייב איא לפרש דבשביל שלא ישכנו היה הותרת מטעם מלאכה שאצ"ל ובאמת כתב הרמב"ם ספ"י וז"ל רמשים המזיקים כנון נחשים ועקרבים וכיוצא בהם אע"פ שאינם ממיזים הואיל ונושכין מותר לצוד אותן בשבת והוא שיתכוין להנצל מנשיכתן ביצד הוא עושה כופה בלי עליהן או קושרן כדי שלא יזיקו עכ"ל והך דאם לרפואה חייב השמים משום דכתב מקורם דשקצים ורמשים שיש כמינן צידה הצדן בין לצורך בין שלא לצורך או לשחק בהן חייב הואיל ונתכוין לצוד עכ"ל וממילא דנם לרפואה חייב וזה שכתב הואיל ונתכוין לצוד צדיך ביאור דאפילו לא נתכוין לצוד הא הו' פסיק רישא אמנם הכוונה כן הוא דבצידה כשלא נתכוין לצוד אלא להגן שלא ישיכנו אין זה בכלל צידה כולל דצידה עיקר כונתו לצודו לרשותו ובכאן עיקר כונתו לרדחיקו והוה היפך ממש מצידה ולכן גם ענין מלאכה שאצ"ל לא שייך כאן דאין זה מלאכה כלל כיון שהוא היפך מעיקר כונת המלאכה כמ"ש והו' שאמר שם והוא שיתכוין להנצל מנשיכתן וכו' כופה עליו כלי כלומר רבבה"נ לא הו' בכלל צידה וז"ל המג"א סק"ג שאין כמינן נלוד הא דכר תמוה וכבר הכינ עליו הא"ר ונח"מ כתב דטה"ד הא ונכ"ל ע"ס כמינן נלוד ועמח"ס ופרמ"ג ואין ג"מ כו' וכוונת הרמב"ם כמ"ס וכוונת מחורף קוסית כה"ג נתום' ריש ענת דיה האל ע"ס ודו"ק :

יך וזהו בענין צידת המזיקין ואין הרין להרגם כן תרא שכר

שכל היה רמז שהם נושכים וממיתין וראי נהרנין כשבת אפילו אין רצין אחריו דאם דק נראו הוי פיקוח נפש מדוחה את השבת ושאר מויקין כגון נחש ועקרב במקום שאין ממיתין וודאי אם רצים אחריו מותר להרגם דהוי פקוח נפש ואם לאו אין כאן פקוח נפש ואסור אבל מותר לדרסם לפי תומו ואפילו במתכוין אלא שמראה עצמו כאלו אינו מכויין כן הוא לשון רבינו הב"י בסעיף י' וזה אינו אלא למאן דס"ל מלאכה שאצ"ל פטור והאיסור הוא מדרבנן התירו בזה שיש חשש נזק אצל הרמב"ם וראי אסור במתכוין וזה שאמרו בגמ' וק"ל: נהש ועקרב דורסן לפי חומן ה"פ כשהוא הולך לתומו ונחש ועקרב בפניו א"צ לסוד מהם אלא הולך כדרכו ואם מהו ע"י דריסתו עליהם מהו הואיל ולא נהכוין כן פירש"י שם וממילא דאפילו לר"י מותר ראיין כאן פסיק רישא ודבר שאין מחבין אפילו לר"י האיסור הוא רק דרבנן ומשום חשש נזק מותר וראיתי מי שמרח להעמיד דברי הרמב"ם שכתב ברפ"א דמותר לדרסם לפי תוסן הכונה אפילו במתכוין להורגם ומ"מ ס"ו והמעם משום דנחש ועקרב ע"פ רוב בכל מקום ממיתין ויש בזה סכנת נפשות אבל בשאר מויקין אסור ומ"מ סק"ג דברים תמוהים הם כמו שנבאר בס"ד :

כב לפי מה שנחבאר מותר להרוג כלב שומה כשבת רסכנה ברורה היא ויש להסתפק אם אינו ברוד שזהו כלב שומה אלא שיש בו ספק אם הוי ככל ספק פקוח נפש דדוחה את השבת או ראינו דומה דאפילו בודאי כלב שומה ג"כ אינו אלא ספק דאמו מוכרח הוא לנשוך לפי שפוגע וכיון דכעצם שמונו יש ספק אולי לא ניתן לחלל את השבת ואע"ג דבפקוח נפש מחללין שבת אפילו בהרבה ספיקות כמ"ש במ"י שבי"ט מ"מ זהו הכל כשהפקוח נפש נראה אבל כשיש ספק בהעיקר אולי לא הותרה ויש להתיישב בזה מיהו זהו וראי דצריך לומר לא"י שיהרגנו ולהרוג השממית שקורין שפיין בשבת איסור נמור הוא וחייב חמאת דהא אינה מוקת ואף אם תפול לתוך המאכל ג"כ מי יימר שהיא מסוכנת וגם יכולים לכסיה המאכל ויש מן ההמון שהורגים בשבת ומחויבים להוריעם שאסור מן התורה ומ"מ ס"ו :

כג שנו חכמים במשנה שמנה שרצים האמורים בתורה הצרן והחובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצרן לצורך חייב שלא לצורך פטור והשמנה שרצים מפורשים כפ' שמיני החלד והעכבר והצב והאנקה והכח והלמאה והחומם והתנשמת ולענין צידה ההפרש בינם לשאר שקצים ורמשים דאוחם ע"פ רוב צודה האדם אותן לצורך עורן לפיכך חייבין על צירתן דהוי מלאכה הצריכה לגופה אבל שארי שקצים ורמשים סתמן צידתן שלא לצורך אלא שלא יויקו והוי מלאכה שאצ"ל ולכן רוקא הצרן לצורך חייב אבל שלא לצורך וגם סתמן הוי שלא לצורך ופטור ור"ן ס"ו ולכן הרמב"ם שפסק דמלאכה שאצ"ל חייב פסק רלא כמשנתנו ח"ל הרמב"ם בפ"י דין כ"א אחר שמנה שרצים האמורים בתורה ואחר שאר שקצים ורמשים שיש למינן צידה הצד אחד מכולן בין לצורך בין שלא לצורך או לשחק בהן חייב הואיל ונתכוין לצוד וצד שמלאכה שאצ"ל חייב עליה עכ"ל וזה שפסק ברמשים המויקים שמוטר לכפות עליהם בלי משום דבשם אין זה צידה כפ"י כמ"ש בסעיף י"ט ולכן הטור וש"ע דפסקו כר"ש כתבו המשנה כצורתה וכללא דמילתא דלצורך הוי מלאכה הצריכה לגופה ושלא לצורך הוי א"צ לגופה וזהו בכל המינים דק בסתמא שמנה שרצים הויין לצורך ושאר שקצים ורמשים הויין שלא לצורך : כד ולענין חבלה ביאור הרברים דחובל בשבת חייב כשעושה :

כא ח"ל הרמב"ם כפ"א דין ד' היה ורמז שהם נושכין וממיתין וראי בגון זכוב שבמצדים וצירעא שבגינה ועקרב שבתרים ונגמ' הגירסא שכתיינו ונחש שבאי וכלב שומה בכל מקום מותר להורגן בשבת כשיראו ושאר כל המויקין אם רצין אחריו מותר להרגן ואם היו יושבין במקומן או בורחין מלפניו אסור להורגן ואם דרסן לפי תומו בשעת הילוכו והרגן מותר עכ"ל וא"כ כלל כל המויקין ולא פרט נחש ועקרב ועוד ראיך אפשר לומר שע"פ רוב ממיתין הא כתב או בורחין מלפניו וכיון שבורחין מלפניו איך מותר להלך שבת ועוד דמרב"י הרמב"ם נראה להראי כרש"י מדכתב ואם דרסן וכי' והרגן למאי מסיים והרגן כיון שדרסן עליהן להרגן פשיטא שהרגן אלא דה"פ שדרסן לפי תומו בשעת הילוכן ואינו בהכרח שע"י זה יתרגו לזה אומר והרגן כלומר אם הרגן מותר ונע"ג על המ"מ שכתב דרש"י פי' לר"ש ע"ג ונרש"י מפורש אפילו לר"י יהודה ע"ג ולא ידעתי אס וזה מהמ"מ ואולי תלמיד קופה כתטו :

כשעושה חבורה וצריך לזה שני תנאים האחד שיעשה חבורה בנפש חיה שיש לה עור ויצא ממנה דם או שיהיה הדם צדור תחת העור והשני שיתכוין באותה חבורה ליחנות מן הדם או מן הבשר לרפואה או להאכיל לבהמה אבל אם לא נתכוין אלא להזיקה או לצערנה הרי הוא מקלקל בעלמא ופטור ורמב"ם נס' המטמא טו ושמנה שרצים שבתורה כולן יש להן עורות כמו חיה ובהמה ועוף ואע"פ דלענין טומאה יש מהן שעורותיהן ככשרן מ"מ לענין שבת יש להן עור ולכן החובל בהן חייב אף שלא יצא הדם עדיין אלא שנצטרך תחת העור אבל שאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור עד שיצא הדם לחוץ דבהם ליכא למימר שנצטרך הדם תחת העור כיון שאין להם עור ואין הכונה שאין להם עור כלל אלא העור שלהם דק ורך ובמהרה נצטרך הדם שם אע"פ שאין חבורה ואם רק יהיה חבורה יצא הדם לחוץ :

כה ולאיוה אב מלאכה שייך חובל הרמב"ם בפ"ה דין ו' כתב החובל חייב משום מפרק שזוהו תולדה דרישה דחובל ג"כ מפרק הדם מן הבשר ואע"פ דפסק בעצמו שם דאין דרישה אלא בנידולי קרקע והו' רק למעוטי בריות שבמים כרנים ותולעים ואין בהם משום חובל אב"כ בהמה חיה ועוף והאדם הנדולין בארץ מקרי נדולי קרקע ונ"מ טו וכו'ן דהאיסור הוא משום מפרק לכן כתב דאינו חייב עד שיהיה בהם שהוציא כנרונרות ובנצטרך הדם צריך המקום הצדור שיהא כנרונרות כשיעוד אוכל בשבת דהוה כנרונרות דרישה ומפרק הם כאוכלין ורש"י ול בר"פ שמנה שרצים פי' שני פירושים בחיובא דחובל האחד משום צובע והשני משום שוחט והיינו נטילת נשמה כי הדם הוא הגוף ולוה הסכימו חתום וכל הראשונים דחייבא דחובל הוא משום נטילת נשמה והאב מלאכה הוא שוחט ולפי"א א"צ כנרונרות אלא אפילו במעט דם חייב :

כו וכתב הרמב"ם שם דזה שנתבאר במכוין להזיק פטור מפני שהוא מקלקל בד"א כבהמה חיה ועוף וכיוצא בהם אבל החובל באדם אע"פ שנתכוין להזיק חייב מפני נחת רוחו שהרי נתקדרה דעתו ושככה חמתו וה"ו כמתקן ואע"פ שא"צ להדם שהוציא ממנו חייב עכ"ל וזהו לשיטתו שפסק במלאכה שאצ"ל חייב אבל לרוב הפוסקים פטור שהרי א"צ לנוף החבלה וכו' הוא להריא בנמ' וק"ה : דזה תלוי בפלוגתא

דרי"ו ור"ש ע"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"י דין י' לענין קודע דהוה מקלקל דבקודע לשכך חמתו ח"ו כמתקן וחייב וכן ברפ"ב לענין הבערה להשחית דשורף גדיש או ביתו של חבירו כרי להנקם בו ובוהו שככה חמתו חייב ע"ש והראב"ד וכמה מן הראשונים חולקים עליו רבכה"ג אף לרי"ו לא מיחייב דהן אמת דמקודם אומר הש"ס לרי"ו דזה מקרי מתקן דקעביד נחת רוח ליצוד אבל הא פריך על זה וכה"ג מי שרי והתניא המקדע כנריו בחמתו והשובר וכו' יהא ענינך כעובד עכו"ם שזוהו אומנתו של יצה"ד וכו' ע"ש הדי רוחה מה שאמר מקודם שזוהו מקרי מתקן והרמב"ם ס"ל שאינו רוחה דהן אלא כלימד דבוראי אסור לעשות כן אפילו בחול מיהו לענין שבת מקרי מלאכה דעכ"פ מתקן לתאוותיו המוזהמת ואיסור יש בוה ג"כ אף בחול ונ"מ טו :

כז ודע דבכמה מקומות בש"ס נמצא פרוגתא דרי"ו ור"ש במקלקל בחבורה ובהבערה דרי"ו פוסק ור"ש מיחייב והוחלפה שיטתם דרי"ו דמיחייב במלאכה שאצ"ל פוסק במקלקל בחבורה ובהבערה ור"ש פוסק באצ"ל מחייב ורש"י ז"ל וק"ו. חסביר הדברים וכן הוא הצעה של שמועה דהנה מלן. דהתורה חייבה בחובל דהנה מ"כה חוה חבלה והתורה התירתה בשבת ואי ס"ד דחובל לא נאסרה מן התורה למה הוצרכה לתתיר המילה הא אין כאן איסור כלל מן התורה וכן בהבערה אסרה תורה כבת כהן שוינתה דחייבה בשריפה ואסרה תורה לשרפה בשבת ונמנת ו' : ולמה אסרה והרי מקלקל הוא אלא ש"ס דמקלקל בהבערה חייב ורי"ו מ"ל דאין כאן קלקול כיון שיש בשניהם מצוה שפיר הוי מתקן ואע"פ דזהו מלאכה שאצ"ל שא"צ תכלית המלאכה אלא תקן המצוה הא לרי"ו חייב במלאכה שאצ"ל וכן באיוה תקן שיהיה חייב דרי"ו כגון בחובל כשצריך הדם לכלבו ומבעיד בצדיק לאפרו ואף שאצ"ל חייב וכל זה לרי"ו אב"ד לרי"ש דמלאכה שאצ"ל פטור אין כל זה תקן לעצם המלאכה והוי מלאכה שאצ"ל ועכ"ו חייבה התורה ש"ס דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב :

כח ולכן הרמב"ם שפוסק כרי"ו במלאכה שאצ"ל לכן פסק בחובל וצדיק לדם ובמבעיד וצדיק לאפר דחייב אבל בא"צ לדם ולאפר פטור משום דהוי מקלקל והנה לפ"ו לשאר הפוסקים דפסקי כר"ש במלאכה שאצ"ל חיה להם לפסוק לחיפך דמקלקל בחבורה

בחבורה ובהבערה תמיד חייב אף בא"צ דם ולאפר ולא מצינו מי שפסק בן והן אמת דהשור והשיע לא נחתי בחיובים דבין דאפילו מקלקל אסור מדרבנן שוב לא נחתי לחלק בין חיוב דאורייתא לדרבנן כידוע מ"ם לדינא יש לנו לדעת איך הוא לשיטה זו :

כ"ט והנה דשיטת רש"י וראי בן הוא דלר"ש חייבים בחובל ומבעיר אע"פ שא"צ לשום דבר אמנם רבותינו בעלי התוס' חירשו שם בזה דלר"ש נופה יש פלגתא בנמ' שם בזה רד' אבהו ס"ל דלר"ש חיוב בלא שום תקון וד' יוחנן ס"ל דאפילו לר"ש צריך תקון קצת או תקון דמצוה או שצריך לכלבו ולאפרו וזה מקרי צריך לנופה והיינו כיון רעצם המצוה נעשית כאופן זה צריך המלאכה לנופה של מלאכה כדי לעשות המצוה אמנם חובל וצריך דם לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו ודאי זה מקרי א"צ לנופה כמו חופר נוסא וא"צ אלא לעפרה ולא משכחת לה אלא חיבל ומבעיר באיסורי הנאה שסכור שיכיר ליתן לכלבו ולבשל בו קדידה רבאיסורי הנאה שאין ראוי לשום דבר מקרי זה צריך לנופה וזה הוכיחו רבותינו שם דאפילו לר"ש רמחייב במקלקל בחבורה ובהבערה מ"ם מצריך מלאכה הצריכה לנופה ע"ש ולפ"ז לשיטת התוס' בחובל ומבעיר פטור לבד מבחובל ומבעיר באיסורי הנאה להשתמש בהם והאפר חייב :

כ כבר נתבאר דדבר שאין במינו נצוד אינו חייב על צידתו אבל אסור מדרבנן כמו ששינוי בכרייתא וק"ז : דבר שבמינו נצוד חייב ושארין במינו נצוד פטור וכן הוא לשון הרמב"ם בספ"י הצר דבר שאין במינו צידה כגון חנבין ניוון צידעין ויתושין ופרעושין וכיוצא כאלו ה"ז פטור עכ"ל וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור דנורין אטו יש במינו נצוד ולכן פרעוש והיא הכנה השחורה הקופצת שקורין פל"יי ובערבית ברנית אסור לצודו מדרבנן ומן התורה אין כאן צידה דאין במינו נצוד אמנם אם עומר על בשרו ועוקצו מותר ליטלה ולהשליכה דבמקום צערא לא נוד ויותר שלא להורגה וההורגה חייב מפני שהיא פרה ורבה ואינה באה מויעה לפיכך היא בריה ככל הבריות ואסור גם למוללה בידו שמא יהרננה ורק ליטלה תתירו משום צערא וכשהיא על כנרו שאינה נישכתו אסור גם ליטלה וי"א רכשהיא על חלוקן מבפנים או במכנסים או בפוסקאות שקופצת שם רשאי ליטלה

ולהשליכה וכן המנהג ויש מי שחושש אפילו כשעומרת על בשרו ואינה עוקצת והמנהג כמ"ש ושמג"א סק"ה וי"ז סק"ה אבל הכנה הרוחשת הנמצאים בראש ובבלאי בנדים מותר להורגה שאינה בריה היא באה מויעה :

ל"א ומ"ם המפלה כליו מכנים לא יהרגם אלא מוללן בידיו וזורקן משום דבשם מצויים גם פרעושים וגורגין שאם נתירו להרג הכנים יהרג גם הפרעושים ולכן המפלה ראשו מותר להרגם דבראש לא שכחי פרעושים ח"ל הרמב"ם פי"א דין ב' רמשין שהן פרין ורבין מוכר ונקבה או הווייתן מן העפר כמו הפרעושין ההורג אותו חייב כהורג בהמה וחיה אבל רמשים שהווייתן מן הנגלים ומן הפירות שהבאישו וכיוצא בהן כגון תולעים של בשר וכתולעים שבתוך הקטניות ההורגן פטור וכו' ומותר להרוג את הכנים בשבת מפני שהן באין מן הויעה עכ"ל ויש בהן ג' מחלוקות חיוב חטאת ופטור אבל אסור ומותר לכתחלה ועוד יתבאר בזה בס"י שי"ח בס"ד :

ל"ב כמו שהתירו בנחש ועקרב כשיש בהם חשש נזק לדורסן לפי תומן כמ"ש בסעף כ' כמו כן יש עוד דבר אחד שהתירו בדריסה לפי תומן מפני שאין דעתו של אדם סובלתן והיינו דידוע דלהשוות את הנוסא אסור מן התורה דזהו כגבין כמ"ש בס"י שי"ג וממילא שאסור לשפשף בגליו רוק שעל גבי קרקע משום השוויית הנומות והתירו ח"ל וק"א : לדרום הרוק לפי תומן בדרך הלוכו משום מאיסתא היינו שלא יתכוין למרח ולהשוות נומות ואע"ג דממילא ממרח מיהו ביון דלא מכין שרי ובלבד שלא תהא בזה פסיק רישא כמ"ש בנחש ועקרב והוה להרמב"ם דפסק דמשאצ"ג חייב אבל לשארי פוסקים מותר אפילו בפסיק רישא משום דהוי מלאכה שאצ"ג והוה הכל במקום דליכא רצפה אבל ברצפה מותר למרח דלא שייך שם אשוויי נומות וגם מירוח אין כאן דמירוח אינו אלא כשממרח דבר על חבירו ולא כשרצונו שתבלע בקרקע וברצפה שלא תהא ניכר כלל דזהו עיקר בוגנתו ומג"א סק"ז ויש מי שכתב דהאירנא לא קפדינן ברוק משום מאיסתא ולכן אסור לשפשף רק להעמיד רגליו עליו בלי שפשוף אבל ליחה היוצאה מן הפה ומן החוטם ידאי סאוס לכל ומותר בשפשוף מט סק"ה וברצפה מותר בכל ענין :

לג שנו חכמים במשנה (ק"ז.) היה ועוף שברשותו הצדן פטור וכן הוא לשון הרמב"ם ספ"י היה ועוף שברשותו כנון אווין ותרגומין ויוני עלייה הצדן פטור וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור ויראה לי דמטעם זה לא נמצא בטור דין זה דכיון דמדרבנן אסור לא חש לבאר דמדאורייתא פטור שאין זה מדרכו ורבינו הבי"ב בסעיף י"ב כתב היה ועוף שברשותו מותר לצודן ע"ש והולך לשיטתו בספרו הנדון שכתב שזהו מה שאמרו בריש שבת כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהנך תלת צידת צבי וכו' ודבריו תמוהין דהוה קאי על הדין שישב האחר על הפתח ומילאוהו ובא השני וישב לו בצדו דעל משנה זו המאמר הוה בסוף האורני ונס הגמ"ל סק"ז התפלל על זה וראיה ברורה דהוה פטור אבל אסור מתוספתא (פ"ג) דתניא אווין ותרגומין ויוני הרדיסאות וכל דבר שאין מחוסר צידה פטור עכ"ל ומחוסר צידה הוא צפור לבית וצבי לנינה ולהצד כמבואר במשנה ושם פשיטא דאסור כמ"ש רבינו הבי"ב בסעיף א' :

לך ואיתא בירושלמי על משנה זו דהיה ועוף שברשותו הצדן פטור לא אמרו אלא שברשות אדם הא אם אינן ברשות אדם חייב אמר ר' ייסה דרא אמרה שור שמרד הצדו בשבת חייב עכ"ל ויש מי שמפרש דהרא מילתא היא דאינו ברשות אדם הוא שמרד (פ"ט) וא"כ מהו הלשון דרא אמרה ויש מי שפ"י אינו ברשות האדם שאינו יכול לכבשו (ק"ט) וא"כ היינו שור שמרד ולענין נראה דה"פ דוקא כשהן ברשותו בביתו או בחצירו אבל אם אינם ברשותו כנון שהלכו לחצר אחר כדרך הבעלי חיים ולא מרדו נ"כ וכשהבע"ב שורק להם יבואו לכלובן מ"מ חייב דכיון דאינן ברשותו ונצרך להביאן לרשותו מקרי צידה ולזה אמר ר"י דרא אמרה שור שמרד כלומר שאינו מניח עצמו לתפוס אע"פ שהוא ברשות הבעלים מקרי צידה ולכן אם יש תרגומות מורדת שפורחת מפניה לפינה כשרוצים לתופסה הצד אותה חייב חמאת : לך ויל רבינו הבי"ב היה ועוף שברשותו מותר לצודן והוא שלא ימרו ואלא אם הם מורדים אסור לתפסם אף בחצר אם החצר גדול שאם לא גדלו בין בני אדם היו צריכים מצודה עכ"ל וכתב עליו רבינו הרמ"א וי"א דאסור לצוד היה ועוף שברשותו ואם צדן פטור אבל פרה וסוס וכ"ש שאר היה ועוף שמרדו אם צדן חייב חמאת וכן עיקר עכ"ל וברדאי שכן

לך והנה בהמות וסוסים הם תמיד בני תרבות ואין שייך בהם ענין צידה אם לא כשמרדו וזה לא שכיח אבל בתרגומים ותרגומות צריך כל בעה"ב להשגיח על בני ביתו דאם הם מורגלים בבית ונוחין ליכנס לבית או לכלובן והיינו כששורקין ומצפצפין להם באים תיכף מותר האמנם אם אינם מורגלים ויש ביניהם שפורחין לכאן ולכאן ונשמשים מתחת יד הבעלים עד שנצרך לעמוד לפניהם להפסיק להם הדרך אם הם בחוץ אסור לישראל להכניסם לבית או לכלובן ע"י מעשה בהפסקת הדרך אלא ע"י אינו יהודי וזוה יש איסור דרבנן בכל ענין ואם הם מורדים כמשחנעים כמו שמצוי כן בתרגומים קרוב לבא לירי איסור דאורייתא וצריך לזוהר כזה מאד מאד ואווים ואינדיקעס נראה שהם נוחים ואין בהם צידה ומ"מ גם בהם יש לדקדק בכלי לבא לירי חילוף שבת ח"ו וטוב להכניסן ע"י אינו יהודי אם אינן נוחות שיבואו ע"י שריקה וביונים נראה שאסור בכל ענין דכהן כפי הנראה ודאי שייך צידה :

לך כתב רבינו הרמ"א חתול דינה כשאר היה ואסור לתפסה בשבת עכ"ל ואין בזה רבותא דודאי יש במינה נצוד אלא כונתו אפילו חתול הבייתי כשיצאה אסור לעמוד בפניה ולהפסיק לה הדרך עד שתכנס דהבית ואם שורקין לה בפיו ונכנסת מפני הרגילה

הרגילה בבית זה נראה דמותר וזה שכתב להפשה לאודקא שהרי היא מוקצה אלא בלומר לעשות דבר עד שתכנס כמ"ש ודבורים שיצאו מכורתה הוה צידה ואסור להתזקין ונש"מ מק"ט;

שני [דין קשירה ועניבה והתרה ותופר וקורע וכו' כ"מ מעיפים]:

צריך ע"מ לקשור וכן נראה דעת הרע"ב בפי' למשניות:

ג שלש חלוקות הן בהקשרים חייב חמאת ופסור אבל אסור ומותר לכתחלה ורשימת הרמב"ם כל קשר שהוא של קיימא שקושרין אותו לעולם והוא מעשה אומן שההדיוט אין ביכולתו לעשות קשר כזה חייב חמאת וכל קשר של קיימא ואינו מעשה אומן שגם הדיוט יכול לעשותו או מעשה אומן ואינו של קיימא שקשרו לזמן פסור אבל אסור וכל שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לכתחלה:

ד וז"ל הרמב"ם ריש פ"י הקושר קשר של קיימא הוא מעשה אומן חייב כגון קשר הגמלים וקשר הספנין וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצוענים בשעת עשייתן וכל כיוצא בזה אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן פסור וקשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקשרו לכתחלה כיצד נפסקה לו רצועה וקשרה נפסק החבל וקשרו או שקשר חבל בדלי או שקשר רסן בהמה ה"ז פסור וכמו כן כיוצא באלו הקשרים שהן מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותו לקיימא וכל קשר שאינו של קיימא וקשרו מעשה אומן ה"ז אסור עכ"ל ולא הוצרך לכאר מה הן שאינו של קיימא ולא מעשה אומן לפי שרוב הקשרים שבעולם כן הוא וז"ל להרמב"ם דזה שאמרו כר"פ ואלו קשרים דקיערא דקטרי כזממא וקיערא דקטרי באסטרידא איסורא איכא הוא ניכר קשר אומן אלא שאינו של קיימא:

הן ושיפת הפור שהיא שיפת רש"י אינו כן דאין שום חילוק בין קשרים של מעשה אומן לאינו מעשה אומן אלא בין קשר של קיימא לאינו של קיימא אך באינו של קיימא יש שני סוגים והיינו דקשר שמחזירים בכל יום מותר לכתחלה וקשר לזמן פסור אבל אסור וקשר תמיד חייב חמאת אף באינו מעשה אומן וגם במשך הזמן יש דיעות כמו שיתבאר שיש מהירין לכתחלה אף על יותר מיום אחד אמנם זהו תורף שיטה זו:

ו ח"ל הפור כל קשר העומד להתקיים לעולם חייבין חמאת

על

א קשירה היא מאבות מלאכות וכן התרה הקשירה והיכן היו במשכן שכן צידי חלון היו קושרין ומתזקין וע"ד: דהרשות שצדן בהן החלון עשויין קשרים והן קשרים של קיימא וע"ז וגם הם מעשה אומן ופעמים שצריך ליטול חוטין מרשת זו ולהוסיף על זו ומתיר מכאן וקושר מכאן ובירושלמי בכ"ל נדול איתא דבתיפרי יריעות ובאורני יריעות המשכן היתה קשורה והתרה והש"ס שלנו לא נחא לה בכך ע"ש ותולדת קושר הוא הפותל חבלים מן ההוצין וכן החלף והוא מין עץ רך שעושין ממנו חבלים או מחוטי צמר או מחוטי פשתן או חוטי שיער וכיוצא בהן ה"ז תולדת קושר ושזירה ושווייה לא שייך בזה דאין זה אלא בחוטין דקים לעשיית בנדים ולכן אין בזה רק קושר ושיעורין כדי שיעמוד החבל במתלתו בלא קשירה שנמצאת מלאכתו מתקיימת וכן המפריד את הפתיל ה"ז תולדת מתיר וחייב והוא שלא יתכוין לקלקל בלבד ושיעורו כשיעור הפותל כ"כ הרמב"ם בפ"י דין ח' ע"ש:

ב רבותינו בעלי התוס' וע"ג. ד"ה הקטרו נסתפקו אם בעינן מתיר ע"מ לקשור דוקא בקורע ע"מ לתפור אם לאי ודעתם נוטה דבעינן דוקא ע"מ לקשור וכ"כ הרא"ש וכן משמע קצת בירושלמי ע"ש אמנם רש"י ז"ל לקמן בריש פרק וא"ו קשרים דתנן כשם שהוא חייב על קושרו כן חייב על התירן פירש רש"י דציודי חלון נצרכים לפרקים להתיר קשרו רשתות הקיימות כדי לקצרן או להרחיבן עכ"ל הרי דבהתרה לבד חייב ודוחק לומר דכוננו לקשרם אח"כ וכ"כ בכלל נדול נבי יריעות המשכן ע"ש וכן משמע מדברי הרמב"ם שהבאנו בסעיף הקודם שכתב דמפריד את הפתיל חייב ושלם יתכוין לקלקל ואי ס"ד דדוקא על מנת לקשור לא שייך לומר שלא יתכוין לקלקל כמובן אלא ודאי רבמתיר לחוד חייב אם אין בזה קלקול והוה ההפרש בין קורע בדודאי הוא קלקול לכן צריך ע"מ לתפור משא"כ במתיר ההתרה עצמה היו התיקון ונמצא שדין זה במחלוקת שגויה דלרש"י והרמב"ם א"צ במתיר ע"מ לקשור ולהתוס' והרא"ש

על קשירתו והתרתו בין אם הוא של אומן או של הדיוט והעומד להתקיים שבעה ימים פטור אבל אסור וכו' ושעומד להתיר בכל יום מותר לכתחלה עכ"ל ודבריו צריכין עיון דמקודם קאמר דלעולם חייב משמע להדיא דאם לאו לעונם פטור אבל אסור ואח"כ קאמר דל' ימים פטור אבל אסור משמע דליותר מזה חייב ונ"מ מדקאמר ד' ימים פטור אבל אסור משמע להדיא דפחות מזה מותר לכתחלה ואח"כ קאמר דשעומד להתיר בכל יום מותר לכתחלה משמע דיותר מזה אסור והמפרשים נרחקו בכונתו ועב"י וכו"ל ופי"ו סק"א והמשי"ן יראה כמה מהזחק פ"ט :

ו' ולענין נראה דהמור מילתא דפסיקא נקיט דלעולם ודאי חייב חמאת ולשבעה ימים ודאי פטור אבל אסור ושמתיר בכל יום ודאי מותר לכתחלה אבל בין שבעה עד לעולם יש חילוקי דיעות כמו שיתבאר וכן בין יום אחד לעד ו' ימים יש חילוקי דיעות ולא נחית המור להכריע בזה וכשבא לפסק הלכה פסק דרק העשוי להתיר בכל יום מותר ולא יותר מפני שיש בזה דיעות שונות וברש"י שם מבואר כן דאותו קשר שמניח לשבוע או לשבועיים פטור אבל אסור ושקושרין ומתירין בכל יום מותר לכתחלה ע"ש ויש מי שכתב דיותר מ' ימים הוא קיימא וחייב חמאת וכו"ל נ"מ כ"פ ויש מי שכתב דחצי שנה מקרי קיימא וחייב חמאת ונ"מ נ"מ רי"ז ויש מי שכתב דביותר מיום אחד אסור מדרבנן ונ"מ נ"מ מהר"א וכו"ל :

ח' וז"ל רבינו הרמ"א וי"א שכל קשר שאינו עשוי להתיר באותו יום עצמו מקרי של קיימא ויש מקילין דומר דעד שבעה ימים לא מקרי של קיימא עכ"ל ואין בנתו של קיימא לחיוב חמאת אלא לפטור אבל אסור והיש מקילין סוברין דעד שבעה ימים מותר לכתחלה ומנ"א סק"א וסק"ט וזהו דעת רבינו הב"י בספרו הגדול לפי הבנתו בדברי המור ע"ש אבל אינו מוכרח ויש חולקים בזה ופי"ו סק"א וסוברים דהלוי בדעתו בשעת הקשירה ונ"מ וכו"ל ונ"מ זה אינו מוכרח ועיקר הדין לפסק הלכה דכל קשר שאינו עשוי להתירו בכל יום כמו קשרי הבגדים וכתונת ומכנסיים וכדומה אלא שמדרכן שיהיה הקשר כמה ימים או יותר סיום אחד עכ"פ אסור לקושרו בשבת וכן להתירו דכל מקום שהקשירה אסור גם ההתרה אסור ; מ' בתב רבינו הרמ"א וי"א שיש ליהדר שלא להתיר שום קשר שהם שני קשרים זה על גבי זה דאין

אנו בקיאים איזה מקרי קשר של אומן דאפילו בשאינו של קיימא אסור לקשרו וה"ה להתירו וכן נוהגין ומי"מ נראה דבמקום צערא אין לחוש ומותר להתירו דאינו אלא איסור דרבנן ובמקום צער לא נזרו והא דבעינן שני קשרים זה על זה היינו כשקושר שני דברים ביחד אבל אם עשה קשר בראש אחד של חוט או משיחה דינו כשני קשרים עכ"ל וזהו לשיטת הרמב"ם דכל קשר של אומן יש איסור אפילו אינו של קיימא ואין אנו בקיאים איך הוא קשר של אומן ושמה מפני שהאומן קושר בהידוק מאד ושני קשרים הוויין מהודקים מאד ובדבר אחד היו גם קשר אחד בהידוק ומנ"א סק"ד שכתב נ"מ נ"מ ומיהו נראה מלשון סר"ף שהוא קשר שקושרין אותו הדק היטב עכ"ל דמשמע שה"מ אינו מוכר כהרמ"א ואלוה"כ ה"מ נעמנו מפי"ס דלכן ע"י קשרים וע"י אסור ע"כ כמח"ס ואיזה טעות יש כאן כמנ"א ודו"ק :

י' אמנם עיקרי הדברים תמוהים דאם רק בחווק תלוי מה זה שאסרו מעשה אומן והרי לא באומנות תליא אלא בחווק ורפיון ועוד כיון שאמרו קשר של קיימא ומעשה אומן וכל קשר של קיימא מסתמא הוא בחווק דאיך יעשו קשר של קיימא ברפיון ומעשה אומן נוסף לזה ופשימא שמעשה אומן הוא שבעצם עשיית הקשר יש איזה אומנות שאין ההריוט יכול לעשותו ונ"מ לא נראה לומר דמי"ש הרמב"ם דשל אומן ואינו של קיימא דפטור אבל אסור שיהא בנתו על קשר שעשוי להתירו בכל יום ולענין נראה דעיקר כונת רבינו הרמ"א הוא להיש מקילין דעד ו' ימים מותר לכתחלה וכשיש שני קשרים זה על גבי זה קרוב הוא לעשות הקשר כעין מעשה אומנות וכן בקשר בראש אחד של חוט ומשיחה או כשניתק באמצע וקושרין בחווק שיהא של קיימא ונ"מ אבל אותן שמתירין בכל יום ודאי ליכא שום חששא ובמקום צער אפילו בשני קשרים לא חששו ואפילו בקשור לאיזה ימים דבמקום צערא לא נזרו וכ"ש במקום מצוה כתבו להדיא דקשרים שבהן פטור אבל אסור במקום מצוה מותר לכתחלה :

יא' בענין רצועות מנעל וסנדל יש בגמ' וק"א . כמה חלוקי דינים והוא לפי המנעלים והסנדלים שבימיהם שהיו בהם קשרים ולולאות הרבה ובומנינו אינם ידועים כלל ונ"מ הרמב"ם לא הזכיר אלא רצועות מנעל וסנדל שעושין האומנין בשעת עשייתן והם תמידים

תמידים חייב הטאת הקושר והמתיר וגם הזכיר רצועות פנעל וסנדל שקושרין אותן על הרגל בשעת הלבושתן דיותר לכתחלה ע"ש ובגמ' יש גם רצועות שפסוד אבל אסור והיינו אותן רצועות שפושטין המנעל סדרגל אף בלא התרת הרצועות ורק לפרקים מתירין אותם ע"ש ובימי הרמב"ם לא היו רצועות כאלו ודכן לא הזכירן והטור לא הזכירן כלל לפי שבימיו לא היו כלל רצועות בהמנעלים כמו בזמנינו ואם יש מקומות שעושין רצועות במנעליהם וזכנו ע"פ הפרטים שנתבארו :

יב וכתב הרמב"ם שם ברין ר' נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל או שנשמט רוב הרגל מותר להחזיר הרצועות למקומן ובלבד שלא יקשור עכ"ל והיא תוספתא בפ"ג ורבינו הבי' כתבה בסעיף ב' ופלא על הע"ז סק"ג עלה ראה דברי הרמב"ם והתוספתא ע"ל וה"פ שהרצועות ההולכין בנקבין שסביב המנעל נשמטו לנמדי או אפילו לא נשמטו לנמדי אלא שמרוב היקף הרגל נשמטו מותר להחזירן למקומן דאע"ג דבמנעל חדש אסור להכניס הרצועות בשבת דמתקן מנא ומ"ג סק"ז מ"ם כשנשמטו רשאי להחזירן אמנם אם ירצה לקשרן בראשו בכדי שלא ישמטו עוד אסור דהו' כקשר של קיימא ואפילו אם רק הרוב נשמט ש"א צ' להחזיר דק דאש אחד אם ירצה לקשור זה הראש האחד ג"כ אסור ובתוספתא אומר עוד נשמט חוטמו ח"ז יחזיר ובלבד שלא יקשור :

יג וכתב על זה רבינו הרמ"א ודוקא שיכול להחזירו בלא טורח אבל אם צריך טורח לזה אסור דחיישינן שמא יקשור עכ"ל כלומר דהחזרה בעצמה אין בה איסור כיון שהיו הרצועות בתוכו אלא דבשהחזרה היא בטירחא חיישינן שיחום על טרחתו ויקשרם בראשיהו למען שלא ישמטו פעם אחרת ויצטרך להטריח ומפרישי הש"ע השינו עליו דהתוס' והרא"ש רפ"ד כתבו מפורש דבמקום שיש חשש קשירה אפילו בנקב רחב שאין טורח אסור ובמקום שהנקב צר ויש טירחא אסור משום טירחא גם בלא חשש קשירה (ע"ז סק"ד ומ"ג סק"ט וא"ר וה"ט) ואני אומר דאין סתירה משם דהתוס' והרא"ש כתבו על סרב"ל שהוא בנד עליון ונדוג בכמותו ולכן כשיש טורח וראי אנו נכון להטריח כל כך בשבת משא"כ במנעלים שהם קטני הכמות וזה שכתבו דכשיש חשש קשירה אסור אפילו בנקב רחב שאין טירחא והו' במקום שדרכן

לקשור כמבואר מלשונם שכתבו דבענין שהוא רגילות לחקוע ולקשור וכו' עכ"ל כלומר שכן דרך העולם ורבינו הרמ"א לא מיירא ככ"ג ובהגהות מרדכי פ"ד מצאתי מפורש כדבריו וז"ל פסק רשב"ט דרצועות מקטרין שנשמטו מותר להחזירן בשבת וכן פסקו הגאונים וכו' ובלבד שיהא שם באותו ענין שלא נצטרך לחוש שמא יתקע כנון שהנקב גדול שיכול להחזיר בלי טורח עכ"ל הרי להדיא כדברי רבינו הרמ"א ואפילו אם נאמר דפליגי על התוס' והרא"ש כיון דזהו בדרבנן הולכין להקל וכן נלע"ד עיקר :

יד כבר נתבאר דכמנעל חדש אסור להכניס הרצועות בשבת דמתקן מנא והיה בבגד או במכנסיים ומ"ג סק"ז אבל אכנט שרי להכניס במכנסיים במקום שרדך לעשות כן משום דלא סבטל ליה התם ויוציאו בחזרה ואין כאן חקון כלי (נס) אבל חוט או משיחה אסור להכניס דמבטל ליה בשם ואם ככר היה לשם ונשמט כבר נתבאר בסעיף הקודם :

טו ודע דבתוספתא ע"ל כל הני דתניא לא יקשור אומר עוד חותל של תמרה ופסליא של תמרה ופסליא של נרונרות מקרע ואוכל ובלבד שלא יקשור זה הכלל כל קשר שהוא של קיימא ויכול להתירו באחד מידיו או שאינו של קיימא ואינו יכול להתירו באחד מידיו אין חייבין עליו ע"ז שיהא קשר של קיימא ואין יכול להתירו באחד מידיו עכ"ל ושום אחד מהפוסקים לא הביאו תוספתא זו ולהרמב"ם תתפרש כפשוטה דקשר של אומן מסתמא אינו יכול להתירו באחד מידיו ולפ"ז יש לנו נדר מהו קשר של אומן ולדש"י יתפרש דשל קיימא לא מקרי של קיימא עד שאינו יכול להתירו באחת מידיו :

טז ונראה להדיא שהפוסקים רחאו תוספתא זו מהלכה מפני שזוהו דברי ר"ם שאמר במשנה ר"פ ואלו קשרים דכל קשר שהוא יכול להתירו באחד מידיו אין חייבין עליו ואין הלכה כר"ם כמ"ש הרע"ב והרמב"ם בפ"י המשניות משום דהלכה כחכמים וס"ל דתוספתא זו אליבא דר"ם נשנית ואינה הלכה מידע עכ"פ שמענו מזה דקשר של קיימא א"צ להיות חוק מאד שהרי אפילו יכול להתירו באחד מידיו חייבין עליו ולפ"ז יש להזהיר הנשים שיש בכנדיהן הרבה קשרים והקשרים אין עשוין להתירן בכל יום ועשוין ליפות הכנדים אלא שנעשו שבנקל יכול להתירו באחד מידיו דאסור להתירן ולקשרן וקרובין לבא לידי איסור

איסור סקילה וכן באנשים בהקשר שאחורי המכנסיים שהוא קשר תמיד אלא שלפיקים במשך זמן מרחיבין אותו או מקצירין אותו שאסור בשבת להתירו או לקשרו אף שיכול להתירו באחת מידיו וגם קשר זה וכיוצא בו הוא איסור דאורייתא אא"כ עשויין כעניבה דאו מותר לקשרן ולהתירן :

דן התופר היו אב מלאכה ושיעורו שני תפירות שיתחוב המחם שני פעמים ויוציא החוט ויקשר שני ראשי החוט דא"כ אינו מתקיים ובשלשה תפירות א"צ שיקשר דגם בלא קשירה מתקיים וכמשכן היו תפירה בדיעות שתפרים והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות ומוכרח לזה כגון שהבגד לא נתפר בשוה ובולט קצת וצריך לקרוע הבגד למטה ומולל קצת לפניו והתפירה מתיישבת נמ' ורש"י ר"פ האורג ובמשכן היתה בדיעה בשנפל בה תולעת ועשה בה נקב קמץ ועגול וצריך לקרוע למטה ולמעלה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין נמ' ורש"י פ"ה. וכבר כתבנו בס' ש"ג סעיף ו' דאע"ג דבמכבה ע"מ להבעיר בעיני דוקא ש"פ הביבוי הדיה ההבערה יותר טוב מכלא הביבוי ואליכ הו"ל מלאכה שאצ"ל מ"מ כסתור ע"מ לבנות א"צ כן מהמעם שבארנו שם וכן צ"ל בקורע ע"מ לתפור וכסתור למאן דבעי ע"מ לקשור מאותו המעם שנתכאר שם ע"ש :

דן תולדת תופר המדבק ניירות בדבק או עורות זו לזו או שארי מיני מחורות כשמדבקן זל"ז היו תולדת תפירה וחייב דמה לי חיבור ע"י תפירה או חיבור ע"י דבק ואע"ג דבתפירות יריעות של ס"ת לא מהני דבק כמ"ש ביו"ד סי' רע"ח שאני התם דהוה הלכה למשה מסיני דדוקא תפירה כאשר הבאנו שם מירושלמי דמנילה ע"ש והרי גם בתפירה בחוטין פסול אלא דוקא בגידין כמ"ש שם אבל בכל מקום תפירה ודיבוק ענין אחד הוא כבלאים וכיוצא בזה ואם תשאל דא"כ קושר ותופר אחת הם דהא גם קושר מחבר הרברים זל"ז דאינו כן דחיבור דקשר ראוי להתירו ולהשיבו לקרמותו משא"כ בתופר ומדבק שכשידצה להשיבם לקרמותם בהכרח לקלקלם ולקרוע זה מזה מה שאינו כן בקושר :

דן ותולדת קורע כתב ג"כ הרמב"ם בפ"י דין י"א ז"ל וכן המפרק ניירות דבוקין או עורות דבוקין ולא נתבין לקלקל בדבר ה"ז תולדת קורע וחייב עכ"ל ובקורע כתב מקודם הקורע ע"מ לתפור אבל הקורע

להפסידה פטור ע"ש ובפירוק ניירות לא כתב לשון זה נ"ל משום דכל קורע הוה מקלקל ובהכרח צריך ע"מ לתפור אבל בפירוק ניירות לא בכל פירוק יש קלקול ולכן אם אינו מקלקל א"צ ע"מ לדבק כמו במתיר שא"צ ע"מ לקשור לשיפתו כמ"ש בסעיף ב' ע"ש ובתוס' מכוואר לא כן כמ"ש שם :

דן וכתב הרמב"ם שם הקורע בחמתו או על מי שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני שמיישב את רעתו ברבר זה ויניח יצרו והואיל וחמתו שוככה ברבר זה הרי הוא כסתקן וחייב עכ"ל וזהו לשיטתו דפסק מלאכה שאצ"ל חייב אבל להפוסקים כר"ש פטור וכן הוא בגמ' וק"ה : ולרש"י ז"ל פטור לר"ש אפילו בחמו שחייב לקרוע עליו משום דתקון מצוה לא חשיב ליה לר"ש שתקרא צריכה לנופה כמ"ש בס' הקודם סעיף כ"ז אבל התוס' שם כתבו דעל מתו גם לר"ש חייב משום דיש בזה גם תקון הבגד כלומר דע"י הקריעה מותר לו ללבושו ע"ש ואינו פטור לר"ש רק בקורע בחמתו וכבר כתבנו בס' הקודם סעיף כ"ז דהראב"ד ועוד ראשונים חולקים על הרמב"ם דאפילו לר"י אינו חייב במה שמשכך יצרו כיון דוהו עבירה גדולה הרמב"ם לא ס"ל כן כמ"ש שם :

כ"א אמרינן בגמ' ומ"ה. מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין והפותח בית הצואר בשבת חייב חמאת ורש"י ותוס' פירשו שפותחין מחדש את הבית הצואר שזויה מתום דגמרי וקורע את בית הצואר ופותחו וכן פירש"י שחיובו משום מכה בפטיש שזהו גמר מלאכת החוץ ומתירין בית הצואר זהו שקושרין אותו בעת הכביסה והוא קשר העומד להפתח ולכן מותר לכתחלה והרמב"ם שם כתב סתם דהפותח בית הצואר חייב חמאת ולא פירש מפני מה הוא חייבו והרמב"ם גובל לומר דחיובו הוא משום קורע כיון שיש תקון בקריעתו וכמ"ש בסעיף י"ב ויש מפרשים דפותח בית הצואר אינו פתיחה לכתחלה פתח חדש וכבר נפתח כחול' אלא שמגרו ע"י תפירה קלה בחוט או במשיחה ופתח בשבת זה החוט או המשיחה וחייב משום גמר כלי וכ"מ נכס ריטב"א מט"י ר"ח ז"ל וכן ראיתי נכס ננו של הרמב"ם נכס' מעשה רחוק ולפ"ז א"ש קושת הגמ' ע"כ וכי כיון זה למגופת הבית ע"ש ומתוך זה חזינו וכו' משום דתפרו ע"ש וזו"ק :

כ"ב חז"ל רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ג' מתירין בית הצואר

הצואר מקשר שקשרו כונם שאינו קשר של קיימא אבל אין פתחין אותו מחדש דמתקן מנא הוא אפילו כבר נפתח דק שחור האומן וקשרו או תפרו כיחד כדרך שהאומן עושין עכ"ל ויש שכתבו דזה דמתירין בית הצואר והו כשרגילים להתיר כיומיה ומ"ז סק"ה וא"ר סק"ז ואני חמה על זה דא"כ מאי רבותא ומאי קמ"ל הש"ס בהא דאומר מתירין בית הצואר ואי משום דקמ"ל שאינו קשר שר מעשה אומן דזה נחא לשיטת הרמב"ם ולא לשיטת רש"י ותוס' ועוד דהלשון שאינו של קיימא שכתבו המור והש"ע לא משמע כן ולענ"ד נראה דקשר זה הוא דכמה ימים שהכביסה נמשכת ומ"מ מותר לבתורה כיון דעשוי לכך שיפתחנו אתר הכביסה וזה קמ"ל הש"ס והמור והש"ע כלומר כיון שאינו של קיימא שיהא בו איסור תורה לא אסרו חכמים ממעם שכתבנו ומהרמב"ם הסמיט ק"ך דמתירין בית הגולר דכיון שכתב שכל קשר שאינו מעשה אומן מותר ממילא דלול הכל ומ"מ יש ק"ה ודו"ק :

אינו רגיל להתיר הקשר של הבתנת אלא משבת לשבת י"א דאין להתיר בשבת וט"ו וי"ל דזהו כשמקפיד שלא להתיר אבל כשאינו בקפידה אלא לפעמים מתירן בכל ליפה ופעמים אינו מתירן מותר להתיר בשבת וכן המנהג הפשוט :

ב"ה קיי"ל דעניבה לאו קשירה היא ומותר בכל ענין ואפילו שתי עניבות זה על נבי זה ואפילו עשוי להתקיים זמן מרובה דלאו קשירה היא ורכינו הרמ"א כתב בסעף ה' דאפילו אם עישה קשר אחד למטה נהנין בו היתר עכ"ל אבל כמדרכי כתב בזה דאיסור וכן נראה דמאי מהני העניבה שלמעלה כיון שמתחתיו יש קשר נמור וכתבו דכונת רבינו הרמ"א הוא דוקא בקשר העומד להתיר ביומו ומ"ה סק"ז ומ"ז סק"ז ואינו מוכן דא"כ א"צ להתיר העניבה ואם להשמיענו שאינו מעשה אומן מה ענין ול"ו ואולי מפני שכתב כבר דשני קשירות זה על נבי זה אסור ממעם דוהו כקשר אומן ובמ"ש בסעף מ' קמ"ל דעניבה על נבי קשירה אינו כן ולכן בעניבה על נבי קשירה העומד לזמן כמה ימים כמו לולב וכיוצא בו אסור בשבת ויר"ט ואין לעשות אלא עניבה או עניבה על נבי עניבה :

ב"ב וזה שכתבו דכשחזר האומן וקשרו או תפרו אסור לפותחו אין הכונה שהקשר הוא מעשה אומן אלא הכונה שאינו יכול להתירו א"כ חותך החוטים ולכן אסור ומ"ה סק"ז דהתרה התירו ולא לחתוך החוטים ואע"ג דמקלקל הוא מ"מ אסור מררבת ועוד דכשחזר האומן וקשרו או תפרו בשבא עתה לפותחו הוי כמעשה חדש וכתבו עוד דלכן אסור לנתק או לחתוך וזו של מעערים התפודים יחד כדרך שהאומנים עושים אע"ג דהתפירה אינה של קיימא דאין חילוק בהתפירה בין של קיימא לאינו של קיימא ויש מתירין בתפירה שאינה של קיימא ואין להתיר בפני ע"ה עכ"ל :

ב"ד לכאודה משמע דדעה הראשונה שאוסרת לנתק או לחתוך היינו מעמא משום דס"ל דלנתק או לחתוך לא הותר מעולם אף שהוא מקלקל אבל האמת אינו כן דרק כמה שהאומן עושה לא התירו אף שאינו מעשה אומן מ"מ הוי כרבר חדש ובהפ"י השני שכתבנו בסעף הקודם וגם בזה יש מתירין משום דאין זה ענין כלל להמלאכה של המנע"ע אבל כתונת או מבגדים או בנד אחר שנתקשרו המשיחות שאין ביבולת להתירן שקורין פא"ר קניפול"ם פסקו הגדולים דמותר לנתקן לכך הדיעות שהרי אינו עשוי אלא להתירו בכל זמן שרוצה ואף זה לא יעשה בפני ע"ה אלא בצינעא ומ"ה ט"ז כ"ס מהרש"ל וי"ח ורק בקשירות האומן אסור לנתק אבל בשאריו קשירות מותר ואם

ב"ג דלי העומר אצל באר ורוצה דלולת בו ע"י קשירת חבל אסור לקשור בו את החבל מפני שקרוב הדבר שיבטלו ויניחו כך בקשירתו והוי קשר של קיימא ואפילו אם אין דעתו בשעת קשירתו להניחה שם חיישינן שמא אח"כ יתיישב ויניחה דכן פסק רבינו הבי"ד בספרו הגדול בשם הבלב"ו וי"ל כל קשר שפעמים נמלך ומבטלו לעולם אע"פ שחלת עשיתו לא היתה ע"מ להניח שם אסור הלכך אסור לקשור רצועת המבגסים ומחוריו שלפעמים נמלך ומבטלו שם לעולם עד שיבילה עכ"ל ומ"ה סק"ז :

ב"ד ואפילו רוצה לקשור חבל יקר כמו חבל של אימנים שבודאי לא יבטלו להדלי מ"מ אסור דגודינן חבל זו אטו חבל דעלמא אבל מותר לקשור הדלי במשיחה או באבגם וכיוצא בו שאין זה סמין חבלים דנגוד אטו חבל ולכן מותר לקשור בהם אבל בעניבה מותר בחבל ולא נזרינן עניבה אטו קשירה דחבל בחבל מיחלף ועניבה בקשירה לא מחלפא וק"י. וכל זה הוא ברלי שאצל הבאר אבל דלי שמשמשים בו בבית ולוקחו לשאיב מים מותר לקשורו בחבל לפי שודאי יתירונו מיד אמנם אם דלי זה

זה עומד לשאיבת מים אפילו היא בביתו אסור כמובן :

בח מותר לקשור חבל על פני הפתח שהבהמה עומדת שם בשביל שלא תצא לפי שחבל זה לא מבטל לה התם שהרי כשיצטרך להוציא הבהמה בהכרח יצא להתיר את החבל ובהמה דרכה לצאת בכל יום ולא עוד אלא אפילו ביכולתו לקשור שני חבלים זה למעלה מזה ולא חיישינן שמא יתיר האחר ויניח השני ויוציאנה ברוחק ולא עוד אלא אפילו יכול לקשור החבל בשני ראשי הפתח ולא חיישינן שמא יתיר הקצה האחר מהחבל והשני יניח קשורה רחוקה הבהמה תצא בריוח מ"מ צ"ע חיישינן לוח מפני שאין דרך בני אדם לעשות כן משום דע"פ רוב יש דלתות וזה הוא מקרה שאין לה דלתות או גפלו ואין עושין זה רק באקראי ולפיכך לא חיישינן :

בט אבל אסור לקשור חבל בהפרה מבינות צוארה

וקצה השני לקשור באבנים שאוכלת שם מפני שזה קרוב מאד שיתיר ראש האחד ויניח ראשו השני קשור לפי שצריך לזה בכל יום אמנם בחבל של אומנים שבודאי יתיר שני הקצוות מותר ולא נזרזין אטו חבל רעלמא כמו ברלי משום דגם בחבל רעלמא לא שכיח שיהא של קיימא ולכן די שאסרו בחבל רעלמא ואפילו בחבל רעלמא שאסור אינו אלא בקושר עתה שני הקצוות באבנים ובכתמה אבל אם היה מכבר קשור צד אחד באבנים ורוצה לקושרו בפרה או אם היה קשור בפרה ורוצה לקשרו באבנים מותר בכל חבל דמסתמא יתיר אותו צד שקשור עתה ולא הצד השני וכלל דמילתא בקשרים צריך לזוהר לעשות ע"י עניבה רמותר בכל ענין דיש מיני קשרים בתיבות של תכשיטי נשים ושקשרים עומדים זמן מריבה וצריך זהירות בזה וביצא בזה ופשימא דקשרים של יציאת אסור :

שי"ח [דיני אפייה ובישול ושחימה וכו' מיני בישול וכו' נ"ח סעיפים] :

א בישול הוא אב מלאכה והיתה במשכן שבשלו הסממנים והתנא במשנה ראבות מלאכות חשיב אופה ואפייה לא היו במשכן והא דלא נקיף מבשל משום דסידורא דפת נקיף וע"ז בלומר מפני שהתחיל הודיע וכו' מסיים הלש והאופה ע"ש ולדינא אין נ"מ ותולדת מבשל הוא אפייה ומבשל אצל תולדות האור כגון שנותן ביצה בצד המיחם שאצל האש בשביל שתצלה בתולדות האור הוא כמבשל כאור עצמה וכן המתוך אחד ממיני מתכות כל שהוא או המחמם את המתכת עד שתעשה נחלת ה"ו תולדת מבשל וחייב וכן הממסם את הרונג או את החלב או את הופת והבופר והגפרית וכיוצא בהן ה"ו תולדת מבשל חייב :

ב ובגמ' נטו האי מאן רשרא סיבתא לאתונא חייב משום מבשל ופירש"י שהשליך יתר לח לתנור חם ליבשו שיתקשה עכ"ל והרמב"ם בפ"ט דין ו' מפרש שזהו המבשל כ"י ארמה עד שיעשו חרם חייב משום מבשל זה הכלל בין שהרפה נוף קשה כאש בין שהקשה נוף רך ה"ו חייב משום מבשל עכ"ל ובירושלמי דכלל גדול אומר שם ראפיהה היא תולדה דבישול וכן הצולה והממנן והשולק והמעשן כוליהו חייב משום מבשל ובירושלמי הנרדים נטו נשאר בספק אם

מעושן הוא בכלל מבשל לענין שבת ע"ש ובבאן פשימא ליה וכן הלכה אבל המבשל כחמי טבויא ובתולדת חמה ומבשל בחמה לא הוא תולדת מבשל ואיסורן מדרבנן ובחמה מותר כמ"ש בסעיף י"ז ע"ש :

ג וכמה שיעורו שיתחייב כתב הרמב"ם ריש פ"ט האופה בגרונרות חייב אחד האופה את הפת ואחר המבשל את המאכל או הסממנים או מחמם את המים הכל ענין אחד הוא שיעור המחמם את המים כדי לרחוץ בהן אבר קטן ושיעור מבשל סממנים כדי שיהו ראויין לאותו דבר שמבשלין אותן י"ו עכ"ל והראב"ד כתב כדי לצבוע בהן בנר קטן פי סבכה ע"ש ולא נודע לנו המקור גרמא שמסבא בחבו כן :

ד כתב הרמב"ם נטו אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים ואחד נתן את הקדירה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד נתן את התבלין כולן חייבין משום מבשל שכל העושה דבר מצרכי הבישול ה"ו מבשל אבל אם אחד נתן את הקדירה את תחילה ובא אחר ונתן את המים ובא אחר ונתן את הבשר ובא אחר ונתן את התבלין ובא אחר ונתן את האור ובא אחר והניח שנים האחרונים כלבר חייבים משום מבשל עכ"ל ביאור דבריו דכשעשו כולם בבת אחת והראשון הניח את

את האור וכולם בעת מעשה עשו המלאכה כולם חייבים רבו הרנע שהיו העצים על האש מתחיל הכישול וכדם חייבים ואף הנותן את האש כיון דברנע וו הניח אחר את העצים הוה כולם מעשה אחת וכולם חייבים אבל בסופא שלא עשו ביחד אלא זה אחר זה סמילא דעד נתינת האור לאו כלום הוא וגם נתינת האור לאו כלום הוא דאור בלא עצים ככה והולך והחייב הוא על שנים האחרונים שאחר נתינת האור והיינו מי שנתן את העצים ומי שהניג וזהו דרך התוספתא ופי"ט ובגמ' כיצה ולי"ז: איתא דהאחרון חייב ע"ש ויש ליישב שלא תסתיר התוספתא משום דבגמ' אמר שהביא אור לבסוף כדומר על העצים וכן רק בעל האור חייב ע"ש וכ"ז למדתי מלכרי הר"י בידן שהביא הכ"מ ובגמ' שם אומר דהמעמיד את הקדירה אין חיובו רק בקדירה חדשה שצריך ליבין לחזקו ע"ש ובחיוב המניג י"א שרק המניג הראשון חייב אבל המניסים אח"כ אין בהם תועלת להבישול כל כך וחיוכם מדרבנן והוה דעת הרמב"ן והרשב"א: ז"ל ומ"מ ונ"ע לפ"ז נפיק י"ח: דמרין וניחוס שמה מניג כה ממי קשיא לימא כגון שהניסו כה פעם אחת מעוד יום וי"ל דשם החיוב תקום לזכע כמ"ס התוס' ע"ש ונביעה י"ט בכל פעם שמיני וז"ל: :

ת ממנחות וז"ל: מתבאר דכשהניח בשבת בשר על גבי נחלים אם נתבשל בישול גמור חייב אפילו לא נתבשל רק מצד אחד והיינו מהצד שעל הנחלים ואם לא נתבשל רק במאכל בן דרוסאי שהוא שלישי בישול דרשי' ותוס' אינו חייב רק כשהיפך בו ונתבשל בשני הצדדין במאכל בד"ר וכמה שיעור הכישול כנרונרות ואפילו אין הנרונרות במקום אחד אלא משהו כאן ומשהו כאן מצטרף לחיוב והוה העולה מהסוגיא דפירש"י ותוס' שם :

ף אבל הרמב"ם שם כתב הניח בשר על גבי נחלים אם נצלה בו כנרונרות אפילו כב' וג' מקומות חייב לא נצלה בו כנרונרות אבל נתבשל כולו חצי בישול חייב נתבשל חצי בישול מצד אחד פטור עד שיהפך בו ויתבשל חצי בישול משני צדדין עכ"ל והגה דרמב"ם סובר בכל מקום דמאכל בד"ר הוא חצי בישול והנה הרישא והסיפא הוה כלפידוש רשי' ותוס' אך מה שכתב אב"י נתבשל כולו חצי בישול חייב אינו מובן דאם כונתו דבחצי בישול אינו חייב כנרונרות אלא בכלולו מניל לומר כן ונראה

שרקרק כן מלשון חש"ס מרקאמר מצד אחד כמאכל בד"ר ומשני צדדין וכו' ואח"כ אומר ואם נצלה בו כנרונרות ע"ש ש"ס דבכמאכל בד"ר לא די בכנרונרות משום דלאו בישול גמור הוא ופי"ט דבר תימא הוא ונראה שזהו כונת הגמ' הרמ"ך שהביא הל"מ פי"ט והבי"ט ת"ס שהגתו מפני שלא ידע מקורו ודבר תימא לומר כן ע"ש וז"ל: :

ן אמרינן בריש שבת הדביק פת בתנור התירו לו לדרותה קודם שיבא לירי איסור סקילה ואע"ג דרדויה הפת הוי שבות מ"מ כרי שלא יבא לירי איסור דאודויתא התירו לו לדרותה קודם שתקרום פניה בתנור וזהו בין בשונג בין במזיר דבמזיר פשיטא שלא ישמע אפילו אם לא נתיר לו ותוס' ד"י. ל"ה קודם ובשונג ג"כ כרי שלא יתחייב חטאת ואע"ג דכיון שזכר הר"י לא יתחייב חטאת דכל חייבי חטאת בעינן שתחלתן וסופן שגנה כמ"ש במ"ש רמ"ב מ"מ איסורא מיהא נעשה על ידו וכ"כ הרמב"ם שם שכתב והדביק פת בתנור בשבת וזכר מותר לו לדרותה קודם שתאפה ויבא לירי מלאכה עכ"ל :

ך כתב הרמב"ם בפ"ו דין כ"ג ישראל שעשה מלאכה בשבת אם עבר ועשאה בזרון אסור לו ליהנות באותה מלאכה לעולם ושאר ישראל מותר להם ליהנות בה כמ"ש מיר שנאמר ושמרתם את השבת כי קרש היא לכם היא קרש ואין מעשיה קרש כיצד ישראל שבשל בשבת במזיר במ"ש יאכל לאחרים אב"י לו לא יאכל עולמית ואם בשל בשונה למי"ש יאכל בין הוא בין אחרים מיד וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ויש מרבותינו שפסקו דבשונג מותר אפילו לו לבו ביום ובמזיר אסור בו ביום אפילו לאחרים ולערב מותר גם לו כמ"ש המור בשם ר"י בעל התוס' ופסק כר"מ והרמב"ם פסק כר"י: והרמב"ן הבריע כדברי הרמב"ם וכן פסקו הנאונים וכך פסק רבינו הב"י וגם הקדירה אסורה אבל המבשל לחולה מותרת הקדירה ומה שלא הצריכו להמתין במז"ש בכרי שיעשו משום דזה אינו אלא בעבדים שעשה בשביל ישראל דקילא ליה ואם לא נצריכו להמתין בכרי שיעשו יבא לומר דו לעשות בשבילו משא"כ בישראל עצמו כשעשה בזה לא שייך לומר שיבא לעשות וגם דרשי' ז"ל שהמעם מכברי שיעשו הוא כרי שלא ליהנות ממלאכת שבת וא"כ אין חילוק ומ"מ לא גזרו בכזה"ג משום דהוה מילתא דלא שכיחא שהישראל בעצמו יעשה מלאכה ולא גזרו

נזרו כזה ומג"א סק"ז ורק אם מר"ש היה יור"ט אסור משום הכנה ראין שבת מכין ליר"ט (ס"ו) ואם עשה ע"פ חכם מקרי שונג (ס"ו) :

מן ביור"ט ס"ם ק"ב נתבאר דמעשה שבת לא נקרא דבר שיש לו מתירין לענין תערוכות ראע"ג רלאחרים כיון דהותר למר"ש שייך על זה לומר רש"י"מ מ"מ כיון דלעצמו לעולם אסור לא שייך לירידה לומר רש"י"מ כמו בתערוכת הרומה בחולין דלא מקרי רש"י"מ לישראל בשביל שמותר לכהן כראיתא ביבמות (פ"ג.) וה"ג כן הוא ואע"ג שאין זה רמיון נמור דלכהן נם עכשיו מותר אכל כבאן הא אסור בשבת נם לאחרים וכיון רלאחרים היו רש"י"מ י"ד דנם לירידה היו רש"י"מ ומג"א סק"ז ורק כמר"ש כשנתערב י"ד ולא היו לירידה דבר שיש"מ משום דעכשיו מותר לאחרים ולא כשנתערב בשבת (ס"ו) מ"מ כן הוא דרינא רכיון רמיכמות מתבאר דמחר לחבירו לא שייך ורנים לכל אחר כפי מה שהוא ממיא דגם כאן אין דנין מאחרים לעצמו ופולג"ד וגם ה"ט חולק על הגמ"א מטעם אחר ע"ט) ודע דגם ל"מ שנתבשל בשבילו מותר למר"ש ולא אמרינן דהיה כמו המבשל עצמו כמו בתערוכות ביור"ט מ" צ"ט דלא רמי דהתם יש חשש שמא ירבו בשבילו אכל כאן דיכא חששא שיבשל הישראל בשבילו (ס"ו) :

י שחיטה היא אב מלאכה וחיובו משום נפילת נשמה ודהי' כמשכן בעורות אלים מאדמים שהוצרכו למלאכת המשכן והיו שוחטין או הורנין אותן וי"ד הרמב"ם ר"ש פ"א השוחט חייב ולא שוחט כלבד אלא כל הנוטל נשמה לאחר מכל מיני חיה ובהמה ועוף ורג ושרץ בין בשחיטה בין בנחירה או בהכאה חייב והחונק את החי עד שימות ה"ו תולדה שוחט לפיכך אם העלה דג מספל של מים והניחו עד שמת חייב משום חונק ולא עד שימות אלא כיון שיבש בו כסלע בין שנפדיו חייב שעור אינו יכול לחיות הושים ירו למעי הבהמה ודלר"ע עובר שבמעיה חייב עכ"ל :

יג ורמשיין שהן פרין מוכר ונקבה או הווייתן מן העפר חייב ושהן מן הויעה פטור וכבר בארנו זה בס"י ש"ז נבי צירה ושם בארנו נם מלאכת חובל ושכוח יש נ"ב נפילת נשמה ע"ש וא"כ היו תולדה רשוחט ודע רכירושלמי פ"כ הלכה ה' יש מחלוקת דחר אמר שהשחיטה היא אב וחכורה תולדה

וחר אמר רחכורה היא אב ושחיטה תולדה ע"ש וכירושלמי רכלל נרול תופס כן לעיקר ע"ש ולא אבין מה נ"מ יש כזה אם לא שנאמר שצריך להתרחק דוקא משום האב וכאמת אינו כן כמ"ש בס"י רמ"ב וג"ל דהנ"מ הוא דאם חכורה היא אב א"כ כל מקלקל בחכורה חייב אפילו בלא שום תקון רדוב חכורות כן הוא ואם שחיטה היא אב ובשחיטה יש כמה תקונים אפילו כשנמצאת טריפה דתקון להוציאו מידי אבר מן החי ותקון להוציאו מידי טומאה כראיתא בפסחים (פ"ג.) ע"ש ולפ"ו בעינן נם בחכורה איהו תקון ובבר בארנו בס"י ש"ז שיש מחלוקת במקלקל בחכורה אם חייב אם פטור והארבנו שם שם בזה ומחלוקת זו לא נמצא בירושלמי ולכן למאן רס"ל רחכורה היא אב מלאכה ל"כ מקלקל בחכורה חייב אכל הש"ס רילין דאמרה שיש מחלוקת כזה בהכרח לומר דשחיטה היא אב וכאמת למאן רס"ל מקלקל בחכורה פטור החורג בהמה חיה ועוף ראין הבשר מותר באכילה וגם היא טומאת נבלה ואין התקון רק שהוציאו מידי אבר מן החי וא"כ למאן רס"ל דמקלקל בחכורה פטור אפילו כשצריך להרם כמ"ש שם א"כ גם בכה"ג פטור אם לא שנאמר דהתקון מאבר מן החי הוא תקון נרול דלכ"ע נקרא מתקן וחייב כרמסמט מפסחים שם וצ"ע :

יד הסכסך לחולה בשבת או עשה שאר מלאכה אסור לבריא או לחולה שאין בו סכנה לאכול מן המאכל הזה או ליהנות מהמלאכה ההיא ראע"ג דלא נעשית בשבילם מ"מ גזרינן דאם גתיר להם גזרינן שירכה בשבילם כלומר שאחר שיעמיד הקרירה על האש ישים עוד מאכל בשבילם ונמצא שעשה בעד בריא או חולה שאין בו סכנה איסור ראורייתא רחא זהו בישול בפ"ע ואפילו אם ירבה בשבילם קורם שיעמיד הקרירה על האש רהכל בישול אחר הוא מ"מ איסור דרבנן פשיטא שיש נם בכה"ג יש מהפוסקים רס"ל דנם בכה"ג היא איסור ראורייתא (עכ"י ומג"א סק"ז) דריכויו מסה שצריך להחולה חייב משום מכשל (וזה דעת הר"ן כמ"ש הכ"י נס"י ע"ל ע"ט) ואפילו בישול ע"י אינו יהודי אסור לבריא בשבת ובמור"ש מיד וא"צ בכרי שיעשו כיון שהא"י בישל בהיתר וס"ס סק"ז) ומשום בישולי עכו"ם אין כאן כמ"ש ביור"ט ס"ס ק"ג רבוה לא נזרו ע"ש אכל לחולה שאין בו סכנה פשיטא שמותר שהרי מותר לכתחלה בשבילו

בשבילו ע"י אינו יהודי כמ"ש במימן שב"ח ע"ש :
 יב אבל השוחם לחולה בשבת מותר לבריא דבשחימה
 לא שייך למינור שמא ירבה בשבילו דהא גם
 לבנות בשר צריך שחיטת כל בהמה וחילין ט"ו.
 והנה הראב"ד בפ"ב והר"ן ז"ל כתבו דזה אינו אלא
 בחלה מע"ש דאין כאן מוקצה שהרי בה"ש היתה
 עומדת להשחם אבל בחלה בשבת אסור לבריא
 ממעם מוקצה והרא"ש והמניד משנה כתבו דאפילו
 חלה בשבת מותר דאנן קי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה
 אלא בדחייה בידים וזהו דעת הטור וה"ט"ע כסעוף
 ב' שכתבו בין שחרה מאתמול בין שחלה מהיום וכו'
 ע"ש וכן נראה מדברי הרמב"ם שלא חילק בזה
 ולכאורה אינו מובן דהא במוקצה דבעלי חיים גם
 ר"ש מודה ועוד שהרי כבר נתבאר בס' ש"ח דבמוקצה
 מינו דאתקצאי לכה"ש אתקצאי לבולי יומא קי"ל
 כר"י ולא בר"ש והא הכא אתקצאי לכה"ש כיון דחלה
 בשבת אמנם בירור הדברים כן הוא דכזה לא שייך
 לומר מוקצה דבעלי חיים ולא מינו דאתקצאי לכה"ש
 דזה לא שייך לומר אלא בדבר שעתה נסתלקה
 המוקצה כמו נר שכבה או נרונרות וצמקים שלא היו
 ראויים בה"ש ועכשיו המה ראויים אבל מוקצה זו הרי
 גם עתה אינה ראויה אלא שהתורה התירה השחיטה
 מפני פקוח נפש וכו"ש שהתירה המוקצה ואלו היה
 בה"ש חולה כמו שהוא עכשיו הרי גם בה"ש היתה
 המוקצה מסתלקת וגם עכשיו היא מסתלקת אלא דר"י
 נאמר עכ"פ שלא היה דעתו על זה ואין זה אלא
 במוקצה קלה דפליגי ר"י ור"ש וקי"ל בר"ש וזהו גם
 כנה הט"ו נסק"כ ע"ש ומתוך קטות המנ"א סק"ד :

יד וכתב רבינו הרמ"א דאם קצץ פירות מן המחומר
 בשבת לחולה אפילו היה חולה מבעוד יום אסור
 לבריא בשבת משום שנדל והולך בשבת ויש בו משום
 מוקצה עכ"ל ואינו מובן כלל הא גם בהמה נדילה
 בשבת והרי בארנו דמוקצה אין כאן אפילו נחלה
 בשבת וכו"ש כנחלה מבעוד יום ואי משום התלישה
 בשבת הא גם בבהמה הוה השחימה בשבת ואעיקר
 הדבר קשה הא בקציצת פירות בלא"ה אסור לבריא
 שמא ירבה בשבילו כמו במכשל ואם נאמר כגון
 שקצץ פירא אחת וחולה לא אבל כל הפירא וככה"ג
 אין חשש שמא ירבה בשבילו כמו בשחימה א"כ
 בבישר חתיכה אחת נאמר נ"כ דמותר לבריא אלא
 ודאי דחשש שמא ירבה בשבילו לבשל עיד חתיכה

א"כ גם בפירות יש חשש שמא יקצוץ עוד פירא ועוד
 הקטו עליו דליכטל הנדל בשבת ברובא ומנ"א סק"ח
 וכ"כ התוס' בב"ק ופ"ט ו. ע"ש :

מן ומקור הדין הוא כספרו הנדול של רבינו הבי
 בשם ארחות חיים וז"ל הקוצץ פירא שלא נגמר
 בישולו לחולה בשבת אסור לבריא משום מוקצה וכו'
 עכ"ל ולפ"ז יש ליישב קצת דמפני שלא נגמר בישולו
 הוי המוקצה ולא בשנגמר בישולו וכן פירשו המפרשים
 אבל א"כ העיקר חסר מדברי רבינו הרמ"א ולמה
 השמים הך דלא נגמר בישולו אמנם גם זה אינו מובן
 ומה איכפת לן באיסור מוקצה בין נגמר בישולו ללא
 נגמר בישולו ואם נאמר שהיה דעתו מבעוד יום
 לחולשן בשבת בשביל החולה אי"כ גם בלא נגמר
 בישולו לא ליהוי מוקצה ותיכטל ברובא ועוד למה
 לא תלשן מבעוד יום ודוחק לומר שהרפואה היתה
 דוקא כשיתלשו אותם בשבת ועוד דגם כנגמר בישולם
 סאי מהני הבנה למחומר וא"כ גם כתלש העכרים
 פירות בשבת והישראל היה דעתו שיתלשם בשבת
 נאמר נ"כ דמותר ולהדיא לא משמע בן לקמן סימן
 שכ"ה ע"ש סוף דבר דדין זה הוא קשי ההבנה ואין
 בו טעם נכון וצ"ע :

מן ודע ששמעתי מי שרצונם לומר דהאידינא
 כשמעמידים מוליאר שקורין סאמעווא"ך לחולה
 בשבת דמותר לבריא לשתותו כמו בשחימה דאי
 לבנות בשר כלא שחיטה כמו בן ידוע שא"א לבשר
 מעט חמין בהמוליאר רק למלאיתו כודו דאלי"כ יתך
 הנחשת וכן העשב שקורין פיי נ"כ א"א לצמצם ליתן
 בעד אחר כידוע ובע"כ נותנים יותר מבדי שתייה
 החולה דבאופן אחר אי אפשר כידוע וא"כ אין כאן
 חשש שמא ירבה בשבילו ואי משום דנחשוש שמא
 בשישתו וירצו לשתות עוד ישצבו להובו עוד מים
 ויוסיפו עשב דלהא לא חיישינן שהרי לא חששו שמא
 יבשל קדירה אחרת אלא שיוסיף באותה קדירה אבל
 לבישול חדש נמרי למה נחוש ואי משום דלהחולה
 בעצמו היה מעמיד מוליאר קמן ועתה יעמוד גדול
 דגם בזה מני"ל לחשוש דא"כ נחשוש שמא ישחום עוף
 היותר גדול ועוד דכ"כ בעה"כ מעמיד תמיד המוליאר
 שלו המיוחד לביתו ומ"מ לא נראה להתיר דזה קרוב
 מאד שאם נתיר לבריאם ישתו כמה בני אדם וכוזה
 ודאי יש לחוש שמא ירכו בעשב שקורין פיי ויתנו
 הרבה יותר פאלו נתנו בשביל החולה לברו ומימינו
 לא

לא נהגנו חיתר בזה ואפילו העמיד ע"י א"י אסור כמו שנתבאר דאין חילוק בזה :

ין כבר כתבנו שהמבשל בתולדות האור חייב רכשם שאסור לבשל באור כך אסור לבשל בתולדת האור לפיכך אסור ליתן ביצה בצד קדירה חמה או לשברה על סודר שהוחם באור כדי שתצלה או תבשל ואפילו בתולדת חמה כגון סודר שהוחם בחמה אסור נזירה אטו תולדת האור וכן אסור להטמין הביצה בחול או באבק דרכים שהוחמו מכח חמה וגם מבעוד יום אסור להטמינה דהטמנה אסורה גם מבעוד יום כמ"ש בס"י רנ"ז ומג"ח סק"ז אבל בחמה עצמה כגון ליתן ביצה או ליתן מים בחמה כדי שיוחמו מותר דחמה באור לא מחלפי אבל תולדת חמה שפיר מיחלף בתולדת האור דהרואה אינו יודע אם היא תולדת חמה או תולדת האור משא"כ בחמה עצמה ואסור לצלות ביצה על נבינג רוחח מחמה דנזרינג אטו תולדת האור וכן על גבי החול אסור מהך מעמא דלא כיש מי שרוצה להחיר בזה ונותנים תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור שלא יסריח ולא נזרינג שמא יבא להשוות נומות כדי שיעמידה יפה וקמ"ז : וכן שנינו במשנה גסו נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיוצגו ואת הצונן בחמה בשביל שיוחמו דחמה אטו אור לא נזרינג כמ"ש וע"כ ומג"ח סק"י ולכריהם ל"ע לחולי כתר אישכא והמה"ט טרם ליישכס כדכריס לחוקים ע"כ ולדינא מסכימים לכל מה שנתבאר ומה שהקשה המג"ח דכרי הרמב"ם נפ"ט שכתב דמחין מחכות חייב מאוס ממשל וכפ"כ כתב המחמס כרז כדי לגרפו חייב מאוס מכעיר ומחין גס נפ"ט כתב אז המחמס המחכות עד שגמשה גחלת ככר תירץ כלח"מ התחלתו מרפה וחייב משום בישול וכסוף כשגמשה אז הוה מכעיר ע"כ ולענ"ד ל"ק כלל והרמב"ם הקדק כדכריו דנפ"ט כתב עד שגמשה גחלת וזהו כבישול שנתהסך מחי למכשול וכפ"כ כתב כדי לגרפו והוא הריב פחות מגחלת ולכן לא סייק בזה בישול רק מכעיר ודו"ק :

יך ודע שהמור והש"ע כתבו כל דיני בישול בס"י זה והרמב"ם חלקן לשני מקומות בפ"ט ובפכ"ב והטעם לפי שפ"ט ביאר בישולי תורה ובפכ"ב ביאר בישולי דרכן כמו שהתחיל שם בפכ"א נאמר בתורה תשבות וכו' שאסרו חכמים משום שבות ובאלו הפרקים ביאר כל דיני שבותין והמור והש"ע אין דרכן לבאר פטו איסורי תורה ופטו איסורי דרבנן כמ"ש בס"י

רמ"ב לכן כללו הכל במקום אחר ויש לדעת ולהבין זאת כי יש נ"מ לדינא בספיקות דספק דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא ולכן על המעיין להבין באיזה בישול אנו דנין ואנחנו בעניית דעתינו נבאר בס"ד כפי יכולתינו ואתה ר' היה עוזר לנו :

יך וי"ט הרמב"ם בפ"ט סוף רין נ' המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו או רבר שא"צ בישול כלל פטור עכ"ל כגון שסן שנחלקו בנמ' ומ' : אם שייך בו בישול והמסקנא דשייך בו בישול אמנם כשיש דבר שא"צ בישול פטור והנה הרמב"ם לא חילק בין דבר יבש לדבר לח ובין נצמנ או לא נצמנ וכדלא קאמר דדבר שנבשל כל צרכו אין בו עוד בישול דאין בישול אחר בישול אך בתנאי שנתבשל כל צרכו אבל לא נתבשל כל צרכו אע"ג ונתבשל כמאכל בן דרוסאי יש בו משום בישול ובנתבשל כל צרכו משמע מדבריו דאפילו במצממק ויפה לו אין בו משום בישול ודעת הרשב"א והרמ"ך ועוד מפרשים דכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בו בישול תורה ומ"מ ונ"מ וזהו הכל מן התורה אבל מדרבנן יש בזה משום בישול שהרי אסרו להחיר על גבי כירה בשבת אף במצממק ודע לו כמ"ש הרמב"ם בפ"ג גסו ולפ"ז הרמב"ם שכתב פטור כונתו פטור אבל אסור ככל פמורו דשבת :

ך ובפכ"ב דין ח' כתב דבר שנתבשל קודם השבת או נשרה בחמין מלפני השבת אע"פ שהוא עכשיו צונן מותר לשרותו בחמין בשבת וכו' עכ"ל ואין להקשות הא כתבנו דמדרבנן אסור דבאמת בן הוא ולכן דקרק לומר מותר לשרותו בחמין כלומר ולא לבשל ולשון המשנה בן הוא וקמ"ה : כל שבא בחמין מלפני השבת שודין אותו בחמין בשבת ע"ש ולא קאמר מבשלין דבישול ודאי אסור וגם אין לשאול כיון דאמרו סתם שודין בחמין משמע אפילו כלי ראשון דא"כ היה לו לבאר כדי שלא נכשל בהלכה וא"כ הא קיי"ל רבלי ראשון מבשל אך באמת המדקדק בדבריו שם ימצא דגם כלי ראשון אינו מבשל מן התורה ומן התורה אין בישול רק כשהקדירה עומרת על האש :

כא ודבר זה מבואר בירושלמי כירה והל' ה"ז שאומר שם אין לך חלום ברור אין לך תבשיל ברור אלא כל שהאור מהלך תחתיו ע"ש ומקורם זה ואל' ד' אומר עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני

שני ע"ש כלומר דחכמים אמרו כלי ראשון משום הרחקה ומשום שרנו מבואר נ"כ בן דעל משנה דהאילפס והקדירה ומ"כ: אומר הש"ם לחד לישנא תני ר' חייא מלח אינו כתבלין דאפילו בכלי ראשון נמי לא בשלה והיינו דאמר ר"ג צריכא מילחא בישולא כבישורא דתורא ע"ש והרבה תיסא דאיכ מותר מן התורה לבשל בישרא דתורא ומלח בתמיה אלא ודאי דבכלי ראשון לא בשלה אבל בשעומרת על האור בשלה והרמב"ם ביאר זה שם ברין ו' כמלות קצרות וז"ל וכן קדירה רותחת אע"פ שהקדירה מעל האש לא יתן לתוכה תבלין אבל נותן לתוכה מלח שהמלח אינו מתבשל אלא על גבי אש גדולה עכ"ל הרי להרי"א כדברינו וגם נז"ל סי' ס"ח נאמרו זה ע"ש וקצת מזה העיר שם הס"ח ע"ש ודבר חדש הוא אך האמת כן הוא וזה חזק מה שהרמב"ם כתב דהנה דמי כסול נכ"כ ולא נכ"ט וז"ל:

כב והנה כפי מה שבארנו לשיטת הרמב"ם כל דבר שנתבשל או נאפה אם רק נתבשל כל צרכו אפילו מצמצק ויפה לו מותר מן התורה בבישול ומדרבנן אסור בבישול אבל ליתגמל בכלי רותחת אפילו של כלי ראשון מותר אבל לחמם בתנור אם התנור חם והוא לבישול אסור וכן חרין בדברים שא"צ בישול ונראה דלפ"ז מה שנותנים בשבת שחרית בצלים ושומים תחת תבשילים מותר שהרי אין דרכן בבישול ואע"פ שחתך התבשיל נותנים אותם לבישול אך אלו שנותנים בעת האכילה הבישול מקלקל אותם וכונתו שלא יתבשלו כידוע וא"כ אף כשהתבשיל חם הרי אינו מצל האש ואין בו בישול תורה וגם בישול דרבנן אין בזה שוודו דבר שאינו מתכוין ואדרבא מתכוין להפוך גם אינו פסוק רישא שהרי אנו מרנישים בהפעם שברוב פעמים אין בהם מעט מבושל כלל והרי אפילו פסוק רישא רלא ניחא ליה מותר להרכה פוסקים ואפילו לרש"י כל שמתכוין להפוך מותר כפי"ש בזה כפי"ר רמ"ב ולכן סבל אלו הפוסקים אין בזה שום איסור ולחנם ערערו איהו גדולים על זה ופגע"זו ועי' במעיקף כ"ה ומ"ד:

בג וזה לשון הפוסק אפילו תבשיל שנתבשל כבר יש בו משום בישול אם נצטנן כבר אבל בעודו רותח לא ואם לא נתבשל כל צרכו ואפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי שייך בו בישול אפילו בעודו רותח והנה פילי שיש בישול אחר בישול בתבשיל שיש בו

סדק אבל דבר יבש שנתבשל כבר מותר לשרותו בחמין בשבת דתנן כל שבא בחמין וכו' עכ"ל וכלשון זהו כהב רבינו הב"י במעיקף ד' וכתבו דזהו שיטת רש"י דאין בישול אחר בישול בדבר יבש אבל בדבר לח כשנצטנן יש בו משום בישול אחר בישול וזהו דלא כהרמב"ם דס"ל דגם בלח אין בו משום בישול אחר בישול ומ"ם אפשר לומר דלא פליגי שהרי מדרבנן הרמב"ם נ"כ אומר כפי"ש והם לא ביארו שזה מן התורה ומיהו ההפך שבין לח ליבש לא שמענו מדרמב"ם ודאיכא מפרשי המטה דכל שכל בחמין מע"ש שרין אותו בחמין כשכח דזהו ניכול ולהרמב"ם נאמרו דק ליתן בחמין מותר ולא לבשל ועוד יתבאר כזה בס"ד:

כד אמנם אח"כ כתב הטור וז"ל כתב הר"א מסיין אע"פ שאין בישול אחר בישול בדבר יבש בדבר שנאפה או נצלה יש בו משום בישול אם בשרו אח"כ במשקים ואסור ליתן פת אפילו בכלי שני שהיו סולדת בו ותימא למה אמרו בכלי שני וכו' ואיך נראה לאסורו בכלי שני וכו' ואפילו לדבריו אין אפיה אחר אפיה ולא צלייה אחר צלייה עכ"ל וכ"כ רבינו הב"י במעיקף ה' וליחן פת בכלי שני הביא שני הדיעות ורבינו הרמ"א כתב דיש מקילין אפילו בכלי ראשון ונהנו ליוהר לכתחלה שלא ליתן פת אפילו בכלי שני כל זמן שהיה סולדת בו עכ"ל וביאר הדברים דהרי"א מסיין חידש דהן אמת דאין בדבר יבש בישול אחר בישול זהו כשהדבר היבש נתבשל כמו כשר שבקדירה וכיוצא בזה דבזה שנינו כל שבא בחמין וכו' אבל דבר אפוי כמו לחם או כשר צלוי על האש יש בישול אחר אפיה ואחר צלייה וראיתו מהך דפסחים (מ"א.) דאין יוצאין במצה שנתבשל אחר האפיה אלמא דהבישול מכמל האפיה ואין זה ראה ברודה דבמצה הוא משום דבעינן מעם מצה וליכא וכך דחי ל"ה הראב"ה סיידו המור והשיע חששו לזה:

כה ובענין ליתן פת לרוטב דותח למי שאוטר בבלי ראשון הוי סדק מעמא דכיון שיש בישול לאחר אפיה וכלי ראשון מכשל ואפילו למאי דבארנו דבישול זה הוא מדרבנן ס"מ אסור מדרבנן ועוד דכפי הנראה לית להו דרבתינו אלה החילוק שבין כלי ראשון לבין על האש ואינהו ס"ל דכ"ד הוי בישול מן התורה ולכן כיון שיש בישול אחר אפיה אסור אבל כלי שני אינו מבשל ואלו שהתמירו גם בכלי שני משום דכל דבר שמתבשל בכלי שני אסור גם בכלי שני כמו שיתבאר

וכן בפושטין מותר ורק בחמין שהיו סולת בהן אסור :

בח וכיון שנתבאר דכל דבר שהרחתן זו היא גמר מלאכתן הוי כישול וחייב בשבת לפי העשב שקורין טי"ו שמערין עליהם חמין ודבר ידוע שבישולן קד ואפילו בכלי שני מתכשלים כמו שענינו ראות המערה עליהן חמין בשבת אפילו ע"י כלי שני חייב חממת ורכים נכשלים בזה בטענות של הכל יש שאומרים שהטי"ו כבר נתבשל במקומו ואין בישול אחר בישול וטעות גרוד הוא אפילו אם האמת כן הוא דבשם אין הכישול כשלו אלא לעשותו פירא שיהא ראוי לבישול ואיך נאמר על זה שהוא כבר מבושל והרי מוכרין אותו עתה בכסף מלא כרי לבשלו ונס שמעתי ששקר הרבר שאין מבשלין אותו במקומו ויש שעושין ע"י כלי שני והיינו שמערין מים חמין מהכלי ראשון לצנצנת ונותנים עליו הטי"ו ואח"כ נותנים המים והטי"ו להבשאלני"ק ואח"כ שופכין עליהם החמין בכלי ראשון וממ"נ חייבים חממת ובפרט שענינו ראות שמהכשלים בכלי שני ובכלי שלישי שבישולן קל ויש שנוהגים לערות עליהם רותחים מכלי ראשון מבעוד יום ועומר מעט ואח"כ שופכים המים והטי"ו נשאר יבש ולמחרת בבוקר שופכים עליו חמין מכלי ראשון שהרי כבר נתבשל מאתמול ואין בישול אחר בישול ברבר בש אך בזה האופן צריך להשהות החמין על הטי"ו מבעוד יום מעט זמן כדי שיחבשל ולא לערות החמין על הטי"ו ותיכף לשפוך החמין לחוץ דברנע אחת לא יתבשלו והדרך הישר הוא להכין הסענ"ס מבעוד יום וכן אנו נוהגים וכן הדין בקאו"א ובשאר מיני כישולים כאלו כמו סאקאלאד"א וקאק"א : **ב**ח וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ד' רה"ה כל דבר קשה שאינו ראוי לאכול כלל כגא שרייה דאסור לשרותו בשבת רהוי גמר מלאכה עכ"ל כלומר אפילו בצונן אם אינו ראוי לאכילה כלא זה הוי גבר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש וכן רבר מלוח שאינו יכול לאכול כגא הרחה והריחו חייב ורכים תפסו דכונתו הוא לשרותו בחמין דיוקא ולענ"ד נראה דנס בצונן אסור בשזה הוח נמר מלאכתו אך אנחנו אין אנו יודעים מאכלים כאלו שלא יהיו ראויים רק ע"י שרייה :

ל ודע דכל הדינים שנתבארו שאסורים משום בישול אסור אפילו ליהן על הכיזה או התנור קורם היסק כמ"ש

שיתבאר וס"ל דפת דרכיך מתבשל אף בכלי שני ורבינו הרמ"א דמתיר אף בכלי ראשון משום דס"ל כהראב"ה דאין בישול אחר אפיה ומותר לנמרי ולדיעות אלו ליתן בצלים ושומים לכלי ראשון ודאי אסור כיון דלדעתם הוי בישול מן התורה וס"ל דוראי מבשל והוי פסיק רישא אמנם נ"ל אם לא ניהא ליה שיתבשלו הוי פסיק רישא דלא ניהא ליה ומותר ובכלי שני נ"ל ראפילו להאוסרים ליתן פת בכלי שני והו משום דרכיך אב"ל בצלים ושומים ודאי לא מתבשלי בכלי שני דמנ"ל לומר כן שמתבשלים בכלי שני ולפי"ו א"ש מנהג העולם גם לדיעות אלו וראיתי מי שמחמיר בבצלים אפילו בכלי שני וט"ו סק"ט ולא ירעתי מנ"ל להחמיר כל כך :

בן ודע רבזה שנתבאר דברבר לח יש בישול אחר בישול כשנצטמן אפילו כשנתבשל כל צרכו כתב רבינו הרמ"א בסעיף ד' ד"א דוקא אם נצטמק ויפה לו עכ"ל אב"ל במצטמק ודע לו אין בישול אחר בישול ותמהו עליו דאיוה ענין הוא לבישול ורק לענין חשש שמא יחתה יש חילוק זה רבמצטמק ודע לו לא יחתה כמ"ש בס"י רנ"ג אב"ל במה דהוי בישול בכך ענין הוי בישול ולכן דהוי דבריו (נ"ח וט"ו סק"ד ומנ"ל סק"ט) ולענ"ד העיקר בדבריו רבינו הרמ"א וה"פ כיון דהוא מצטמק ודע לו א"כ אינו מתכוין לבישול אלא לחמם קצת ואף אם הוי פסיק רישא ובהכרח שיתבשל הוי פסיק רישא דלא ניהא ליה ומותר ובפרט שפרעת הרמב"ם והרשב"א והרמ"ך אין בזה בישול מן התורה כלל כמו שבארנו ובכלל אתפלא שלא זכרו רבותינו בעלי הש"ע דעת הרמב"ם כלל ושיטתו היא המחורת ע"פ סוגית הש"ס והירושלמי כמ"ש :

בן ושנינו במשנה דכל שכא בחמין וכו' (קמ"ה ז) דכל שלא בא בחמין מע"ש מריחין אותו בחמין בשבת חוץ ממליח הישן וקוליים האימפנין שהרחתן זו היא נמר מלאכתן והוי בישול (רס"ו) מפני שאינן צריכין אלא מעט והרחתן הוי נמר מלאכתן וההרחת הוא בכלי שני והיינו שמערין עליו חמין מכלי שני אבל אסור לשרותו אפילו בכלי שני דמיחוי כמבשל ומנ"ל סקט"ו ומליח הישן גם לערות עליו אסור ומה נלמד דהערינג"ס שלנו שאסור לערות עליהם חמין מכלי שני אב"ל מותר לשרותן בצוננים ואולי שרייה מיהו כמלאכה אבל לרוחצן בצוננין ודאי מותר (ט"ו סק"ט)

במיש במ"ס רנ"ג ומנ"ח סק"ח ואפילו אם אינו יהודי יסיק התנור מ"ס הישראל שנתן על הכירה והתנור חייב דווקא באחד נותן הקרירה ואחד הביא את האור דשניהם חייבים ומת"ש האמנם לפ"ו אין החיוב רק בשת"י הדליק תיכף התנור ושהיו שניהם בעשייה אחת אבל אם הדליק אח"כ הא הראשון פטור כמ"ש במע"ף ד' ע"ש אבל כאמת גם זה אסור מדרבנן אם לא שהא"י יתן הקרירה על גבי תנור ע"פ הפרטים שנתבאר במ"ס רנ"ג וע"ש מה שכתבנו בסוף המ"י שם :

לא יכיון שבדבר יבש אין ביטול אחר ביטול לכן דבר שנתבשל ב"פ צרכו והוא יבש שאין בו מרק אפילו נצטנן כבר מותר להניחו כנגד המדורה אפילו במקום שהיה סולדת בו ולמה לא חיישין שמה יתה בנחלים דמפני מעם זה אסרו להשהות על גבי בירה או תנור אפילו בדבר רותח כמ"ש במ"י רנ"ג סעיף ל"ב דלא דמי דכבר נתבאר שם דלסמוך לכירה מותר כמ"ש שם סעיף ז' ובכאן הוי כסמיכה ולא בהשהיה ואע"ג דלא דמי דשם בסמיכה יש הפסק הדופן ומינכר ולא אתי לחתויי ובכאן אין הפסק בין הקרירה להאש מ"מ כיון שלא התירו לו על גבי המדורה אלא כנגד המדורה דהיינו רחוק קצת מן המדורה אית ליה הכירא ולא אתי לחתויי ומנ"ח סק"ח נס"ה הרא"ש ואמנם על גבי כירה אסור משום השהה כמ"ש שם והוי בדבר יבש אבל בדבר לח אסור בשנצטנן ואם לא נצטנן דעדיין הוי סולדת גם בדבר לח מותר דבלא נצטנן גם ככה אין ביטול אחר ביטול וכתב רבינו הרמ"א במע"ף מ"ו דיש מקיזין לומר דכל שאינו נותנו על האש או על גבי הכירה ממש רק סמוך לו אפילו נצטנן מותר ונהניו להקל בזה אם לא נצטנן לנמרי עכ"ל והוי לדעת הרמב"ם שבארנו דאין ביטול אחר ביטול בדבר לח שנצטנן אלא דעל האש ממש אסור מדרבנן כמ"ש במע"ף י"ט ועל הבירה ממש הא זהו השהה וזה שכתב שנהניו להקל בלא נצטנן לנמרי אין בזה מעם נכון אלא דבנצטנן לנמרי חששו לרעת הסוברים ריש ביטול אחר ביטול בלח אבל בדבר יבש מותר ויהמח"ש סק"ט כתב דגם כשה אסור נצטנן לנמרי משום דהוי כמיהא לכתלה ואסור שמה יתה כמ"י רנ"ג ע"ש ותמיהני זח"ס נתיך התנור מירינין כמ"ש שם סעיף ל"ב ע"ש ואיזה דמיון הוא למהן זד"ק :

לב וכתבו רבותינו בעלי הש"ע סעיף מ"ו מותר ליתן אינפאנד"א וזהו כמו קני"ל ג' כנגד האש במקום שהיה סולדת ואע"פ שהשומן שבה שנקרש חוזר ונמחה וכ"ש קדירה שיש בו רוטב שנקרש שכשהשומן נמחה אינו בעין דשרי ויש מחמירין ונהניו להחמיר מיהו במקום צורך יש לסמוך אסברה ראשונה עכ"ל ביאור הדברים דכיון דברבר יבש אין ביטול אחר ביטול לכן מותר ליתנו כנגד האש וזה שהשומן חוזר ונמחה אין זה אסור משום נולד דהא ממילא קא הוי וזהו כמו שנותנין שלג וברר בכוס דמותר וכמו שאנו נותנים צוקער בכוס של חמין וגם שומן במאכל וכ"ש בקרירה שהשומן אינו ניכר כשנתערב בהתבשיל ואע"ג דהאינפאנד"א הוי טינון ויש ביטול אחר טינון לשיטה זו מ"מ גם עתה אינו ביטול אלא טינון ואין טינון אחר טינון אבל היש מחמירין אוסרין ממעם שהשומן נמחה והוי נולד ולא דמי לשלג וברר וצוקער ושמן שנותנין בתבשילין או בחמין דהתם נמחה ואינו ניכר משא"כ בכאן ניכר השומן לבדו ואסור וקדירה באמת מותר ממעם שאינו ניכר בפ"ע ואפילו לריעה זו מ"מ אין האינפאנד"א עצמה נאסר ולדינא לכתחלה נהניו להחמיר מיהו העיקר כריעה ראשונה ובמקום צורך יש לסמוך על ריעה זו וכל זה אינו ענין לחזרה לתנור או לכירה דבשם יש איסור אחר שסא יתה אמנם לסמוך להקאכלין מותר כמ"ש במ"י רנ"ג ועמ"ש במ"י ש"ך סעיף כ"ג :

לג ולכן מותר ליהן לתוך הקאכלין בשר ודנים ומיינאכ"ץ וקאס"א יבישה וקני"ל וכיוצא בהם רק יזהר שלא יהא שם שומן הרבה ער שיהא זב השומן לבדו ואם צריך לכך הרבה מותר אפילו בשומן אבל לתוך התנור אסור אם לא שהתנור אין בו חום ונחלים הרבה ער שהוא קריב להצטנן ראו גם בתנור אין איסור וכמ"ש במ"י רנ"ג סעיף ל"ב ע"ש ונש"ח סק"ה הכ"ח נס"ה מהר"ש שבעיר קונטנטניאל נותנת השפחות המוליי"ח והתנגלות להמם נתוך התנור כשחרי"ת שנת קודם אכילה ויתיר המהר"ש מטעם שחוקים ג' מחין מן הגז הוי כמו כנגד המדורה ע"ש ול"ס :

לד לרעת הטור וש"ע שבדבר לח שנצטנן יש כישול אחר ביטול אסור להניח כלי שיש בו דבר חם שאין הוי סולדת בו על גבי קרירה שהיא חמה כל כך בכרי שהעליון יכול להתחמם מחומה ער כרי שהיא הוי סולדת בו דזהו ביטול דתולדות האור באור אכ"ל דבר

דבר יבש מותר וכן דבר לח שהיה מולדת בו מותר להניחה על נבי קרירה חמה כזו כדי לשמור חומה שלא יצטנן דאין בזה בישול כיון שלא נצטננה והיה מולדת בה ויש מי שאומר ראפילו לא בשיל כל צרכו דבכה"ג יש בישול אחר בישול גם בלא נצטנן כמ"ש בסעיף כ"ג ס"ט על נבי קרירה מותר משום דעל נבי קרירה א"א לבא לידי בישול נמור וט"ו סק"ט ולא ידעתי מניל לומר כן וכמה גדולים חלקו בזה וכן עיקר וע' בסעיף ל"ו ואפילו הקדירה טמונה בדבר המוסף הבג מ"ט מותר להעמיד על נכה הכלי שיש בה לח שהיה מולדת ונמנר בישולה דאין זה בהטמנה וכל זה הוא לשיטת הטור וש"ע אבל לשיטת הרמב"ם דאין בישול אחר בישול אף בדבר לח ורבינו הרמ"א הזכיר דיעה זו בסעיף ט"ו וכמ"ש בסעיף ל"א מותר גם בשהעליון אין חיד מולדת בו וזוהו כונת המג"א כמק"א וע' במה"ש :

ל"ה יש מפרשים דזה שהתירו להעמיד כלי שיש בו לח שהיה מולדת על נבי קרירה טמונה זהו אפילו כשהקדירה עומדת על האש ויש מפרשים שאם התחתן על האש לעולם אסור דהוי כמניח על נבי קירה לכתחלה בשבת וריעה ראשונה מוכרת כיון דהקדירה מפסקת אין זה כמניח על נבי קירה דבכירה עומדת על האש ממש וכן עיקר כריעה ראשונה דהאיסור על הכירה הוא מטעם שמא יחתה בנחלים ובאן שעומדת על הקדירה יש היכר אמנם זהו ודאי שצריכה להיות רחוק מן האש כשלא נתבשל כל צרכה וט"ו סק"א וזהו למאן דמחיר בסעיף הקודם כשלא נתבשל כל צרכה אבל כבר בארנו שם דאינו כן ודע ראפילו לדיעה האחרונה שאוסרת אם נמלו העליונה מעל נבי קירה משחשיכה מותר להעמידה על הקדירה כמ"ש במ"י רנ"ג דבכה"ג ליכא איסור השחה כשמחזירו להכירה וממילא דה"ה על נבי הקדירה ומג"א סק"ה :

ל"ו וזה שנתבאר דביר מולדת מותר להניחו על נבי קרירה כתב רבינו הב"י בסעיף ו' דיכול לטוח פיו בבצק אם יש לו בצק שנלוש סאתמול עכ"ל ולא חיישינן למטרח דהא ודאי גם בבצק שייך מרוח משום דאינו סותם הרבה אלא שלא יהא מנולה ולא ימרחו יפה אלא דיבוק מעט ומירווח אינו אלא כשמטרח באצבעו יפה יפה שיהא חלק ט"ו סק"ו אבל אם ימרחנו יפה יפה אסור וכן בשאר דבר המתמרח

ומג"א סק"ט והמעט שלא חששו שמא ימרח משום דכיון דזהו לשעה קלה לא ימרחנו וכבר נתבאר זה במ"י רנ"ח ונמ" מפורשת היא סוף כמה סומיין ע"ש ולא משעו שמה יאפה הצק מחמת דאמרו דאינו מכוין לזה ואינו פסיק רישא ומה קלת ראייה להט"ו סק"ט ודו"ק :

ל"ז כבר נתבאר שדבר יבש כשנתבשל כל צרכו מותר ליתנו כנגד המדורה דאין בישול אחר בישול בדבר יבש וממילא דה"ה להניח דבר יבש וקר שנתבשל כל צרכו על נבי מיחם שעל האש נ"כ מותר דכ"ג דבר שמתיר כנגד המדורה במקום שהיה מולדת בו מותר גם על נבי מיחם שעל האש וי"א דאסור מטעם דזה דומה להנחה על נבי קירה לכתחלה שאסור מטעם שמא יחתה בנחלים ואפילו אם נתבשל כל צרכו ומצטמק ודע לו אסור להניח על הכירה לכתחלה בשבת ומאי שנא מיחם מכירה ומ"ט העיקר כריעה ראשונה דלא רמי לכירה שאין הפסק בינו לכין האש אבל על נבי מיחם הא הקדירה מפסקת וכמו שלא חששו בכנגד המדורה לשמא יחתה משום דבשם יש היכר שהוא רחוק מהמדורה כמו כן בבאן יש היכר כמ"ש בסעיף ל"א :

ל"ח וכתב רבינו הב"י בסעיף ח' ברין זה שנתבאר וז"ל ומ"ס אם הוא תבשיל שיש בו רוסב ומצטמק ויפה לו אסור דדבריו הכ"ז עכ"ל כלומר כמו שנתבאר דאסור ליתן כלי שיש בו דבר לח שאין היר מולדת בו על נבי קדירה טמונה כמו כן אסור ליתן על נבי מיחם אע"ג דאין חום המיחם חוק בחום הקדירה ומ"ט קיל הימנח קצת דאינו אסור רק במצטמק ויפה לו ומג"א סק"ד ונמ"ט וכו' ממוך הקוס"א הנדולה על המג"א סק"ד ע"ש ורק נמיחם הדין כן ודו"ק :

ל"ט כבר נתבאר דכלי ראשון מבשל ובארנו בסעיף י' דמדבריו הרמב"ם מתבאר דהו מדרבנן ומן התורה אינו מבשל אלא בעומדת על האש ושכן מתבאר מהש"ס וירושלמי ע"ש אבל מדברי הטור וש"ע לא משמע כן והגם שלא דקדקו לחלק בין דאורייתא לדרבנן מ"ט משמע משמחיות דבריהם דהוי בישול נמור מן התורה וכן משמע מדברי רבותינו בעלי התוס' בשבת ומ"ז : ל"ה אכל ע"ש וכן בשאר מקומות אבל מדברי רש"י שם משמע דהריא כדברי הרמב"ם ושכתב כ"ה דכלי ומותר ליתן אפילו בכלי ראשון משהעניו מן האור עכ"ל הרי שהמרים כין וז"ל והר"ן ע"ש כתב דהירושלמי סובר כן ולא הש"ס עליו ע"ש ולענ"ד

צ"ע שא"י גם צ"עם ממעט להדיח כן כמ"ס נפטיף כ"א ע"ס :

מן כלי ראשון מבשל אפילו לאחר שהעבירוהו מעד האש כל זמן שהיה סולדת בו ואם אין ה"ד סולדת בו מותר ואע"פ דלענין איסור והיתר יש סברא לומר דגם אח"כ מבליע ומפליט מ"מ בבישול ודאי אינו כן ומנ"ה סק"מ והמעט פשוט דלענין מבליע ומפליט מדאורייתא מבליע ומפליט בבדי ראשון כמ"ס ב"י"ד ס"י ס"ח ולכן יש סברא לומר דגם אח"כ מבליע ומפליט מדרבנן ויש סוברים גם דכלי שני מבליע ומפליט כשהיה סולדת שם כמ"ס שם והכל ממעט זה אבל כבישול מן התורה אינו מבשל ככ"ד כמו שבארנו ואפילו להסוכרים דמן התורה יש בישול מודים דהירושלמי אינו סובר כן כמ"ס ולפיכך אין לנו להחמיר לא בבלי שני שהיה סולדת בו ולא בכ"ד שאין ה"ד סולדת בו :

מ"א ויש מי שרוצה לומר דבירושלמי איתא רעשו הרחקה לכ"ד אפילו אין ה"ד סולדת בו (שם) ואינו כן והירושלמי קאי על יד סולדת בו והא דקרי לה הרחקה משום דהירושלמי אין כ"ד מבשל כלל אך מדרבנן עשו הרחקה ל"ה וז"ל הירושלמי פ"א דמעשרות ה"ז ובבירה ה"ז מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני א"ד יוסא כאן ה"ד שולפת גלומו לא סולתו וכאן אין ה"ד שולפת א"ד יונה כאן וכאן אין ה"ד שולפת אלא עשו הרחקה לכ"ד ולא עשו הרחקה לב"ש ע"ש ונשד כארנו בזה ב"י"ד והמנ"ה משום דמסק"ה ליה לכ"ד מבשל מדאורייתא הוכחה למ"ס דאין ה"ד סולדת ואינו גורם שולפת אלא סולדת ואינו כן והדברים נכ"ס :

מ"ב לפיכך אסור ליתן תבלין בכ"ד כל זמן שהיה סולדת בו ולא בצלים ולא שומים ולא כל רבר הצדיק בישול אך מלח התירו חכמים (מ"ז:) משום דמלח צריך הרבה בישול כבישורא התורא שאינו מתבשל אלא על תאש זמיהו בישראל דתנ"א אסור ממעט שכתב המור נהי דהבשר אינו מתבשל מ"מ השומן והלחוחות שבו מתבשל ע"ד יתבאר מעמ"ס בזה ודע דבנ"מ שם יש שני לשונות במלח האחד כמ"ס והאחר להיפך רבישול מלח קל הוא מאד דאפילו בבלי שני מתבשל כשהיה סולדת שם ולכן יש אסורים ליתן מלח אפילו בבלי שני ולדינא העיקר כמ"ס מקודם אך המחמיר בזה תבא עליו ברכה ואם

עבר ונתן מלח בקדירה כשעומדת אצל תאש ועשה איסור דאורייתא מ"מ התבשיל לא נאסר משום דהמלח במל נבני המאכל ואע"פ דעבד למעמא והוא דבר שיש לו מתירין מ"מ כיון שאינו ניכר בקדירה אין בו כח לאסור משום מבשל בשבת כיון שאין הבישול ניכר כלל ונ"מ ה"ו זה נורם שהרי הבשר נמלח מע"ש ואף שיש לר"ן בזה מ"מ העיקר לדינא שמתיר דכא כמי שרוצה לאסור וב"כ גדולי אחרונים וכן עיקר ועמ"ס סק"ד ותקן עליו ונ"מ מ"ס המנ"ה בסק"ה דל"ס המלח על עשוי יש בו כדי ליתן טעם בלל המלח של אמתול אסור ע"ש לא כדירה כל כך ומ"ס שמלה של יס אין בו ניסול לפי שאין ניסול אחר ניסול ולפי"ו גם עקב הדיו קן מיהו י"מ מקפיקס בזה ועמ"ס וז"ק :

מ"ג כבר כתבנו דאע"פ דאומר הש"ס צריכא סילחא בישולא כבשרא דתורא ולכן מותר ליתן מלח בכ"ד מ"מ בישראל דתורא אסור ממעט שכתב המור דהגה"לוחית שבו מתבשל והרא"ש כתב עוד מעט דאם מליח ישן הוא סמך להתבשל ע"ש ולכן לא זכר המור מעט זה דלא שייך במליח חדש כמובן ורבינו הב"י במע"פ פ' בדין כלי ראשון כתב ד"א שאסור לתת לתוך כלי זה בשר מלוח אפילו הוא של שור עכ"ל ובגה"ה דב"י הרא"ש ואינו מוכן הא הרא"ש כתב רק במליח ישן ורבינו הרמ"א כתב עליו וז"ל וג"ל דבלא מלוח נמי אסור אלא רנקים מלוח דבלא"ה אסור משום דם שבו עכ"ל כלומר דעיקר המעט כמ"ס המור אלא רנקים מלוח משום דבהכרח שתהיה מלוח דאלי"כ בלא"ה אסור מפני הדם ורוחק גדול הוא דא"כ רמה לו להוכיח מלוח ולמה לא כתב מעמו ש"פ המור ולכן ג"ל רבינו הב"י דבר גדול ריב"ר דהנה לתירוצו ש"פ המור מה נעשה בבשר שנתייבש שאין בו לחוחות ולתירוץ הרא"ש מה נעשה למליח חדש האם נתיך בזה חס ושלום ולזה התחכם לתרץ רכל בשר מלוח מבשל רד"ש"ס לא קאמר רק דצריכא מילחא בישולא כבישורא דתורא כלומר דמבעי שניהם שוים בבישול שצריכין בישול חזק ולא סירא כבישורא והיתר אלא בענין טבע בישולם אבל אימתי שוים בומן שהבשר לא נמלח אבל כשנמלח המלח מרכבו ודי לו בבישול כלי ראשון וא"כ ממילא ראסור לעשות כן בשבת דאיך יעשה אם ימלחנו הרי יתבשל ואם לא ימלחנו יאסור מצד ש"פא נמלח ואולי גם בנות רבינו הרמ"א בן דוא ונחמת לא ידעתי מי הגיח להרא"ש

להר"ש והטור לכלי לפרס כן ולטמ"ס ח"ג לכל חריכות ה"ז
כספ"ג והמנ"ח כספ"ג ח"ג ודו"ק :

מך בכדי שני מותר ליתן תכרין אע"פ שהיד מולדת
בו רכלי שני אינו מבשל ואע"ג דלענין מבליע
ומפליט יש אוסרין מ"מ בישול לכ"ע ליכא בכדי שני
ועוד דגם לענין מבליע ומפליט לא קי"ל כן כמ"ש
ביו"ד סי' ק"ה ולכן מותר לתת חבלין ובצלים ושומים
בשבת שחרית בכדי שני ויש מי שמחמיר בבצלים
בכדי שני מפני שאנו רואים שמתמתקין ממירדותם
אחר שיונחו שם איזה זמן וע"ז סק"ז והומרא יתירא
הוא זה שמתמתקין מפני הרוטב והשומן ואדרבא
אנו רואין בימות החול כשנותנין בצל בחבשול נותנין
אותה בעת תוקף הבישול וש"מ שצרכה הרבה בישול
ובריש פ"י התרומות מבואר דבצל קשה לבלוע ע"ש
הגם דשם הוא כשהיא בקליפתה מ"מ שמענו משם
שהיא קשה לבלוע יותר משאר דבר ואיך נאמר
דלענין בישול היא קלה יותר ואין זה אלא תימה ולכן
מותר ליתן בצלים בקאס"א בשבת שחרית בלי שום
פקפק ואף שהוא דבר נוש מ"מ מתפזרת על הקערה
וכ"ש אם נותנים הבצלים בהמעלע"ד שהיא כלי שלישי
דלית דין ולית דין והאזהבים זה הוא אצלם עונג
שבת והמונע מזה סונע סעונג שבת וכן המנהג
הפשוט :

מח ולערוות מכלי ראשון על התבלין כשהיד מולדת
בהן אסור דעירווי מבשל כדי קליפה ולכן אסור
ליתן תבלין בקערה ולערוות עליהם מכלי ראשון ואם
עירה נאסר כדי קליפה ואע"ג דלענין הנעלה מחמדין
לא היה ככלי ראשון כמו שיתבאר בס"י תנ"א מפני
שיש סוברים דעירווי אינו ככלי ראשון מ"מ לענין
שבת מחמדין כריעות האוסרים ומ"מ ג"ל דאין לאסור
התכשיל בשביל התבלין שנאסרו כדי קליפה וביו"ד
סי' צ"א נתבאר רבמקים שצריך קליפה אם לא קליפה
ובל"ז כך מותר בדיעבד ע"ש וכן כשקשה לקלוף
מותר ולא כמו מי שמחמיר בזה :

מז כתב הרמב"ם בפכ"ב דין ה' אמכטי של מרחץ
שהיא מליאה מים חמין אין נוהנין לה מים צונן
שהרי מחממן הרבה וכן לא יתן לתוכה פך של שמן
מפני שהוא כמבשלו אבל נותן הוא מים חמין לתוך
אמכטי של צינן מיחם שפינה ממנו מים חמין מותר
ליתן להוכו מים צונן כדי להפשירן ומותר לצוק מים
חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך החמין והוא שלא

יהיו בכדי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה עכ"ל
ולאן הגמ' מ"ב. דכ"ה אומרים בין חמין לתוך האונן ובין
אונן לתוך החמין כד"ל כנס הכל כאמכטי חמין לתוך האונן ולא
אונן וכו' סבר ר"י למימר ספל ארי הוא כאמכטי ח"ל ארי
תני ר' חייה ספל אינו כאמכטין :

מנ יש מפרשים בכונתו דאמכטי היא כלי ראשון
ור"ן ונ"י לפיכך אסור ליתן לתוכה צוננים כדי
שלא יתחממו מחום כלי ראשון אבל ממנה לתוך
הצוננים מותר חרא רתתאה גבר ועוד דמסתמא בכלי
שנותנים בשם המים מרובים (חוס' ע"ס) דאלו דהיפך
מותר מצונן לחמין ולכן דקדק הרמב"ם לומר אמכטי
של מרחץ שהיא מליאה מים חמין כלומר דאז בודאי
הצוננים מועטים ואח"כ אומר הדין של מיחם שפינה
ממנו מים חמין מותר ליתן להוכו מים צוננים כדי
להפשירן כלומר שנותן הרבה צוננים אבל סעמ אסור
ור"ן זה היא משנה בפ"ע שם ומ"א. ודע"ג דמסקנת
הגמ' שם שפינוה עם המים זהו דרי' יהודה רס"ל
דבר שאין מתכוין אסור אבל אגן דקיי"ל כר"ש א"צ
לזה ונחף שמדקדק מהלכות שפינוה הלא הרמב"ם לא כתב
לגון זה ודקדק ואח"כ אומר דמותר לצוק חמין צונן
או צונן לחמין בכלי שני דכלי שני אינו מבשל ומה
שלא נקיים לשון הש"ס כוס כדי לכלול גם ספל
שלהמסקנא אינה כאמכטי ונח"ע"ג דספל ודאי' הוי כלי שני
דל"כ למה אינה כאמכטי מ"מ אמכטי הוה כ"ר וחי קשיא
דל"כ הי"ף הוה סבר לומר דהיא כאמכטי דיל' מטני שהיא
לרחיצה החמירו כסרש"י ומסיק דאינו כן דאין חלוק ולכן
הזכיר גם הרמב"ם אמכטי להורות דאפילו לרחיצה דוקא ככ"ר
אסור ולא ככלי שני והנה תרגו שיעה זו מכל מה שהקטו
עליה עכ"ל וע"ז סק"ח ודו"ק :

מו ויש שפירשו בכונתו דהך אמכטי היא כלי שני
ומ"מ ונ"י וע"ז ע"ס וכ"כ התוס' ע"ז והטעם שאסרו
צונן לתוך החמין מפני שהמים עומדים לרחיצה
מחממין אותה הרבה כלומר ונורו חבמים בזה אבל
בשאר כלי שני מותר ואפילו בספל שהיא ג"כ לרחיצה
מ"מ לא החמירו בה כבאמכטי מפני שאין בה מים
הרבה אבל אמכטי שהיא כ"ר אסור אפילו מחמין
לצינן וע"ז ע"ס דבמים של רחיצה החמירו ויש מי
שאימר דבכ"ר אפילו הרבה צונן למעט חמין אסור
וכ"ה ולא כן דעת רבותינו בעלי הש"ע כמו שיתבאר
ואין לומר דכדי קליפה מבשל מיר כשנפלו לחמין
דזה לא שייך במים שמיד מתערבים ביחד וברכר

ובש

יבש ודאי כן הוא אפילו בחמין לתוך הצונן כגון ליתן חתיכה בשד רותח לתוך רותב צונן דארטוקר היה מבשל כרי קליפה כדאיתא בפסחים ר"פ כיצד צולין וביור סי' צ"א ומ"א סק"הו :

במין ורברי הסוד סאר תסוהים בענין זה שכתב בוס שהריק בו מים חמין סכלי ראשון לשתייה סותר לערב עמהם צוננים בין שיתן המים שבו לתוך הצוננים או שיתן הצוננים לתוכו אבל ספל שיש בו מים חמין לרחיצה אפילו הוא כלי שני אסור ליתן בה צוננים רכיון שהם לרחיצה סתמא חמין וזן הרבה וסכתשלין הצוננים שמערבין בהם אבל לערות מהם לתוך צונן סותר רתהאה נבר וכן הרין בכלי ראשון והוא לשתייה שסותר לערות סמנו לתוך צוננים ואסור לערות צוננים לתוכו וה"ס מעט צוננים אבל אם הם מרובים ואין יכולין להתבשל בהם אלא להפיג צינתן סותר עכ"ל :

ג ורבריו תסוהים ללהריא מסיק הש"ס רספ"ל אינו כאסכטי וסותר ליתן בה צוננים ודכרים רבים נאסרו בזה ואין בהם כרי ישוב כלל וע"ז סק"ז סתמה על תירוט הכי והכ"ח והוא רוגה לכסג דכרי הטור וזה יסחר תמוה ומ"ס השיגו כסור בין לסון רכיס ליחיד תמיהי דעל הכלי הוי לסון יחיד ועל המים הוי לסון רכיס והרי גם ככוס כח עמהם לסון רכיס אלא משום דאמרי קאי ויסחר מחזור מ"ס הדריסה דהסור סונר דלמסקנא הלכה כר"ס בן מנסי"א דנאמכטי אסור גם חמין לתוך זנן ע"ס נחום' וכוה ספל אינו כאמכטי אבל זונן לחמין אסור ע"ס אך גם זה לא א"ס דא"כ למה לא כתב דין אמכטי ודו"ק :

נא ולענין נראה ררברי הסור צודקין רבאסח קשה דאם אסכטי הוא כלי שני שאיסודו ספני שהוא לרחיצה כמ"ש לסה ספל אינו כאמכטי וזה שכתבנו משום דאין הרבה מים בספל הוא רוחק ראיזה שיעור יש לזה ולכן הסוד מפרש או שהספר הוא כלי שלישי שנוסלין בה סהאמכטי ולכן אינה כאמכטי או שאינה לרחיצה ומקרא מלא הוא בשירת רבורה מים שאל חלב נתנה בספל ארירים הקריבה חמאה אלמא שהספר הוא לשתייה וכן בשבת וק"ט :ו בספלים של שמן וכוה היה סבוד להחמיד דרינה כאמכטי מפני שהיא בריבו מים ומסיק דאינו כן אבל ספל של רחיצה ודאי רפי לאסכטי :

נב וכוה שכתב רככלי ראשון לשתייה סותר לערות סמנו לתוך צוננים משמע אפילו לצונן סועסין

מדקאמר דאסור לערות צוננים לתוכו וה"ס מעט צוננים אבל הרבה סותר ש"ס דכסוהתיד סמנו לצונן אפילו כמעט צונן סותר וסעסו ראע"ג דהצונן סועסין ס"ס הא קי"ל תתאה נבר וכל מה שנשפך לתוך הצונן הצונן סקררי מעט מעט ואינו מבשל דהצונן ולפיכך הוכיד סקורס מעסא דתתאה נבר ולפי רבריו כשסוהים חמים כשבת שהריח סכלי ראשון והסענ"ס הוא צונן וסוהנים מעט סענ"ס כעצנת וסופכים עליהם הרוחמין סכלי ראשון רשפיר עברי ומ"צ לשפוך סקורס החמין להצננת ואח"כ ליתן בהצננת מעט סענ"ס שהיא כלי שני וכן א"ז נוא"ס :

נג אבל לא כן כתבו רבוהיט בעלי חוס' שם בסוניא וז"ל נותן חמין לתוך צונן אפילו ככ"ד וכו' ולא משום דתתאה נבר רא"ב יקשה למ"ד עילאה נבר ולמ"ד תתאה נבר נמי מבשל כרי קליפה אלא וכו' רחמין לתוך צונן משמע שהצונן שלמטה מרובים שדרך ליתן המועט כמרוכה ולכך אין כסכשלין החמין המועטין כלל וכו' עכ"ל הרי להריא דאלו היה צונן סועסין היה אסור ליתן עליהם מבלי ראשון ואין לומר רזה כתבו למ"ד עילאה נבר ואנן קי"ל תתאה נבר שהרי גם למ"ד תתאה נבר מבשל כ"ק לרבריהם והסוד לא ס"ל כן לפי שזה לא שייך דק ברבר יבש ולא במים שסיר סתערבים והתום כעצמם בפסחים ומ' : ד"ה האילסו כתבו כן ררבר המתערב לא מבשל כ"ק וכ"כ תרין ז"ל בסוניין ע"ש ווליה רמו המני"א כסל"הו ולפי' לרברי התום' כשבת יש לומר לכלי ליתן חמין סכ"ד על סענ"ס צונן סיהו לרינא אם נוחנים לית לן בה לפי שהסוד ודו"ק והתום' בפסחים סתידים וגם יש לסמוך בזה על דעת הרמב"ם ודרשב"א וררמ"ך שכתבנו בסעיף י"ט דאין בישול אחד בישול אפילו ברבר לה ע"ש וסכ"י סכתב דלדעת הסור גם כסל רחיצה ככלי ראשון סותר ליתן חמין לתוך הצונן והרמ"א כד"מ אוח' ו' חולק עליו וסגליט אין ג"מ כזה כי אין אגליט מים לרחיצה אך אסתפל"א דכ"ס ע"פ סעיף י"א לא מסמע כן מדכריו שהי הגיה על אמכטי אע"פ שהיא כלי שני ומשמע דה"ה כ"ד ואומר כ"ס דנותן חמין לתוך הצונן ע"ש וז"ע ודו"ק :

נד וז"ל רבוהיטו בעלי הש"ע בסעיף י"ב מיחם שפניה סמנו מים חמין סותר ליתן לתוכו מים צונן מרובים כרי להפשיין וסותר לצוק מים חמין לתוך מים

מים צונן או צונן לתוך חמין הוא שלא יהיו בכ"ד מפני שמחממין הרבה ואם המים מרובים כל כך שא"א שיתבשלו רק שופינו צינתן אפילו בכ"ד שרי רק שלא יהיה על האש עב"ל רע"ל האש או הנחלים במקום שיכול להתבשל אסור אפילו לגמרי צונן ולסלקם מיד כיון שהוא מקום שאפשר להתבשל כמו שיתבאר בס"ד ורע רבמיחם שפינה ממנו מים חמין או שעדיין יש בו חמין לא התירו רק מים מרובים דמועטים יתבשלו ופירשו בנ"מ דזה שהתירו במים מרובים אע"ג דע"ז מצרף המיחם כדומר רמיחם הוא של ברזל וברזל חם בשנותנין עליו צונן מתחוק וזהו מלאכה וזהו גמר מלאכה הצורפין ופ"י מ"א :ו מ"מ התירו לפי שאינו מתכוין לצירוף ופסיק רישא אין כאן דאינו ברזל שובא לצירוף ע"י זה ומג"א סק"ז ודברי המ"מ שהביא דכל שאינו מתכוין לא שיד פ"ר שאין בזה מלאכה כלל ע"ש סותר כמה סוגיות והמ"מ עמנו בפכ"ב גבי צירוף כתב מפני שאפשר שלא הגיש לצירוף וכבר תמה עליו הלח"מ בפ"ב ע"ג ודו"ק :

גה מותר ליתן קיתון של מים או של שאר משקין בכלי שני שיש בו מים חמין אבל בכלי ראשון אסור רכלי ראשון מבשל אבל כלי שני אע"פ שהיר סולתת בו מותר לפי שאין רפנותיו חמין והולך ומתקרר ומו"מ מ' : ד"ה וס"מ ויזהר שלא להטמין כל הקיתון בתוך הכלי וזהו הממנה ואסור בשבת אפילו ברבר שאינו מוסיף הבל כמ"ש בס"י רנ"ט אלא יהיה הקיתון מגולה מלמעלה וס"ז סק"ט ויש מי שאומר שאם שואב בכלי מבלי ראשון יש לזה רין כלי ראשון לחומרא וס"ו ובי"ד ס' צ"ב נתבאר בזה וזהו פשוט דאם השהו אותו בהכ"ד ער שהעלה רתיחות דהוי בכלי ראשון נא"ר ומ"א :

גן מותר ליתן קיתון של מים או שאר משקין כנגד האש להפיג צינתן ובכ"ד שיתגם רחוק מהאש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום ער שתהא היר סולתת בו והיינו שכריסו של תנוק נבויית בו ובהיר קשה לשער ריש שסולר מרתיחה מועטת ויש שאינו סולר אלא ברתיחה מרובה ובשעומר אצל האש בכה"ג יכול להניח גם ער שיהיו פושרין רוהו נכלל בכלל הפנת הצינה ומו"מ מ"ח. ד"ה מ"א אבל אסור לקרבו אל האש למקום שיכול להתחמם שתהא היר סולתת בו ואפילו להניח שם שעה קטנה שרק תפיג צינתו אסור כיון שיכול לבא לידי חימום ונ"ל דה"ה

בסמיכה לכירה או לתנור וכמו בקאכליין שרנו הדין נ"ב כן שאם אינו יכול בשם לבא לירי בישול מותר וכשיכול לבא אסור וכן הדין בפירות הנאכלים חיים כמו תפוחים וכיוצא בהם רברים הנאכלים חיים שהם קרים מאד ומניחין כנגד המדורה או בהקאכליין להפיג צינתן אסור להניחן במקום שביכולתן לבא לירי בישול ואפילו דברים שאין נאכלים חיים אם נותנם במקום שאין יכול לבא לירי חימום מותר ומותר ליתנו אף בכלי עופרת אף שהעופרת נתחמם מעט לא חיישינן לזה כיון שאינו מתכוין לכך ועט"א סק"ז :

גן כתב רבינו הבי"ב בסעיף י"ז אסור ליתן צונן ער המיחם אפילו להפשיד כל שהמיחם חם כל כך שאינו היה מניחו שם הרבה היה בא לירי בישול והיינו שיהיה היר סולתת בו שדין מניח על גבי מיחם כרין מניח כנגד המדורה ואם אינו חם כל כך מותר עב"ל ופשוט הוא דכונתו בצונן יבש שלא נתבשל עדיין דאלו נתבשל הא מותר בכל ענין רכבר נתבאר ברבר יבש לכ"ע אין בישול אחר בישול ולכן פשוטא שמותר ליתן בשר או רנים צוננים שתפוג צינתן על גבי קרירה רותחת אך כונתו לרבר שלא נתבשל עדיין או בצלי או בטיגון למאן דמ"ל ריש בישול אחר צלי או אחר מינון ולכן שיינאכ"ץ שהוא ממוגן אסור לתתו ע"פ קרירה רותחת אם יכול לבא לשם לירי בישול אבל מה שאנו קורין בשר צלי ניבראמינ"ם אין זה אלא מבושל וצלי אינו אלא בשר שצולין בשפור על האש שאין אנו יורעין מזה ואצטנו כל בשר היה מבושל :

גן האילפס והקרירה שהעבירן מעל גבי האור מרותחין אם לא נתבשל עדיין כל צרכו אסור להניס בתוכו רמנים חייב משום מבשל ולכן לא יוציא משם בכף שנמצא מנים ואיכא משום מבשל ואם נתבשל כל צרכו מותר ראין בהניסו עור משום מבשל אבל צמר ליורה אע"פ שקלט העין אסור להניס בו רלענין צביעה כל מה שמנים יותר הוא יותר טוב לצביעה וכתב רבינו הרמ"א בסעיף י"ח דלכתחלה יש ליוהר בקרירה נ"ב בכל ענין כלומר שלא להניס בקרירה רותחת אף שנתבשל כל צרכו ולפ"ז כשנוטלין הצאלינ"ט בשבת שחרית מהתנור והוא רותח אין ליטלין בכף והעולם נוהגים היתר להוציא הקטניות או התפוחי ארמה או הקאמ"א בכף ואין שום חשש בזה דאפ"ו

דאפילו מניס מדינא מותר ודי ליותר לכתחלה בהנחה ולא לענין לישראל בכף וע"ז סק"ג ומנ"ח סקמ"ד וכתב רבינו הבי"ב במעיקף ר"ט דאסור למוח שמן ושום על הצלי בעורו כנגד המדורה אפילו נצלה מבעוד יום דמ"ט יתבשל השום והשמן עכ"ל ופשוט הוא דגם לאחר שנמלחו מהמדורה בעודו ותחת אסור למוחו שגור מבשל נמור ולכן יש ליותר שלא למוח אוויות צלויות בשום כשהאווזא רותח וע"ז סק"ד ויש מי שאומר שבשום שכבר נתבשל מותר למוחו דאין בו

עוד משום בישול ומנ"ח סקמ"ה ומשום נולד ליכא כיון דאינו בעין [נס] והוא כריסוק שלג לכוס ואין לומר הא השומן ממונן ולכמה פוסקים יש בישול אחר סינון דאינו בן דגם עתה כשממיה עליו הוי סינון ואין סינון אחר סינון ורק לא ירסקו בידיו אלא מניחו להשומן על הבשר והוא הולך ונבלע ואך להם מממיריס שכתב הרמ"ח כמשיף ט"ז דזה מקרי כעין וכמ"ס כמשיף ליכא אשאר דאינו כנון אך גס גס כתב הרמ"ח דמקום נורף יש לסמוך אשכנזי רחשונה דקן. עיקר כמ"ס ט"ז :

שי"ט [דיני בורר וזורה ומרקד ובו מ"ב מעיפים] :

א בורר אוכל מתוך פסולת הוי אב מלאכה וכן הזורה ברוח לכרור התבואה מן המזין הוי אב מלאכה ולא אמרינן הרי הרוח נמר המלאכה ולא האדם דבשבת מלאכת מחשבה אסרה תורה וכשגורם לזרות הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת ולכן חייב בגרמת זרייה זו ואע"ז דלענין נזקין מקרי זה נרמא ופסור מ"ט לענין שבת מקרי זה מעשה ולא נרמא דזהו דרך מלאכת הוריייה ונתקיימה מחשבתו דניחא ליה בהרוח ונכללה בכלל לא תעשה כל מלאכה וז"ל ס' . וזשי וזשי' ט"ז ולכן אע"ז דגם בשבת דרשינן עשייה הוא דאסור הא נרמא שרי וזנת ק"ך : מיהו זה לא מקרי נרמא בשבת דדרך מלאכתה בכך ובשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה מה שנחשב מלאכה אצל בני אדם וכן מרקד קמח להפריד הסוכין מן הקמח הוי אב מלאכה ושלשה אלה נחשבו כאבות מלאכות וכולם היו במשכן במלאכת הממנים שבררו ורקדו וזדום ברוח :

קפוי בכלי ומי החלב שהן נסויבי נוספין וקורין לזה סראוועטקא חייב משום בורר וז"ל . וכן נ"ל בשעשין חמאה ונשאר בהם הלח שקורין מאשלינק"א ושפכם מהחמאה או לקח החמאה מתוכם חייב משום בורר וכן העושים הנבינות ע"י העמדת קיבה שנשאר בהם הפסולת ונוטלין מהפסולת הוי תולדת בורר והמשמר שפרים הוי או תולדת בורר או תולדת מרקד ובגמ' וק"ח . יש בזה פלוגתא דרבה אמר משום בורר ור' זירא אמר משום מרקד ולא נתפרש לנו כמאן הלכתא ונראה דגם להרמב"ם לא הוה ברירא ליה ההלכה שכתב בפ"ח דין י"א וכן הבורר שמרים מתוך המשקין ה"ז תולדת בורר או תולדת מרקד וחייב עכ"ל ופ"ז דכבר בררנו במ"ב דגם כשמתרים משום התולדה חייב אמנם אם דוצים להתרות משום האב צריכים להתרות בשניהם ולא מקרי זה התרות ספק ועוד להרמב"ם פסק דהתרות ספק שמה התראה בפ"ז מסנהדרין ושיעור כולן כגרוגרות ומשמר נ"ל דשיעורו ברביעית כדן רוב המשקין ונל"ח ק"ח . די נהמלח מרקד :

ב ואע"ז דשלשה אלה כשנרקד כולם הם מלאכה אחת להפריד האוכל מתוך הפסולת כאמת בגמ' וע"ז : הקשה כן וז"ל הש"ס היינו זרה היינו בורר היינו מרקד אביו ורבא דאמרי תרווייהו כל מילתא דהוי במשכן אע"ז דאיכא דרמי לה חשיב לה כלומר כיון דילפינן מלאכת שבת ממשכן לכן כל שיש חילוק בהמלאכות אע"ז דיסודן אחד נחשב כל אחד בפ"ע והיינו דבורר הוא בורר וזורה הוא ברוח ומרקד הוא כגפה ונחשבו לשלשה וצריך להתרות דוקא בשמה ואם התרו על בורר משום זורה או מרקד אינו חייב סקילה וכן בבולן מפני שנחלקו לג' אבות :

ג תולדותיהן של אלו המלאכות המחביג שנתן חלב הא

הא

הא הקטח הטוב נוסף דרך נקבי הנפה והקטח עם הפסולת נשאר בנפה וכיון שיצא כנרונרות קטח טוב חייב וכן בבורר אוכל מתוך פסולת כשבורר כנרונרות חייב ובזורה לא שייך זה דהרוח אינו מפיל רק המין וכשזרין ברחת הוי תולדת זורה וחייב ודע דבלשון הפוסקים וכן המור וש"ע במ"ו זה כצ"ו הכל בלשון בורר דפירורי השמות אין ג"ם רק לענין התראה אבל לענין האיסור הכל אחד ונס' וע"ד וכן הוא ע"ש ושומר כנפה וכנרה לא יכרוך ע"ש ואימח כירושלמי דכמוז יחול ועטר חייב משום מרקד ע"ש דככל דכר י"ט חובת דמיקד :

ודחי לה או כיני אפילו בני נש זכר' כלומר דא"כ תאמר גם כשיבורר בני אדם מן בני אדם תאמר שיש בזה ברירה בחמיה והפליג לרחות דבר זה וראיתי לאחד מן הגדולים שכתב דגם במין אחד שייך ברירה וע"ז סק"ט ודברים תמוהים הם ונס' המ"ט השני עליו והא"י נראה שנס' כהירושלמי שאומר זה כפשיטות לרחוקיה גם זה מקרי כרירה ע"ש ודכריו תמוהים הירושלמי כלשון שאלה קאמר ודחי לה וכן סי' הפ"ט ע"ש ומה שהביא הט"ז ממחרי"ל לענין מלה מוכה ודחי קמח מפרורים הוה כרירה גם ממין אחד וכן חלבון מהלמן או להיפך וכמ"ס המג"א סק"ט וכן כרמ"ס ועו"ש דוקא שני מיני אוכלין ודו"ק :

דן אין חילוק בבורר בין שבורר אוכל מתוך פסולת ובין שבורר פסולת מתוך אוכל דבכורה חייב חסאתה וכן הוא להדיא בגמ' דבמקום אחד אומר וקל"ה מה דרכו של בורר בורר אוכל ומניח הפסולת ובמקום אחר אומר וע"ד ופסולת מתוך אוכל לא יכרוך ואם בורר חייב חסאתה ולדעת רבותינו בעלי התוס' שם הענין כן הוא דלעולם בורדין המועט מתוך המרובה וכשהפסולת מרובה דרך לברור המאכל וכשהאוכל מרובה דרך לברור הפסולת ע"ש ומיהו דרינא הכל אחד אפילו מן התורה ולהרמב"ם יש חילוק דבפסולת מתוך אוכל לעולם חייב אפילו בורר ביד כדי לאכול מיד חייב ובאוכל מתוך פסולת לאכול מיד מותר כמו שיתבאר בס"ד וכן במרקד אמרינן שם מה דרכו של מרקד פסולת מדמעלה ואוכל מלמטה ע"ש מיהו אם הריקוד הוא להיפך אוכל מלמעלה ופסולת מלמטה ג"כ חייב דמאי שנא :

ז חובת דבורר לאו דוקא במיני אוכלין דהא אמרינן בשבת וע"ד ו אמר רבא האי מאן דעביד חביתא חייב ז' חסאות האי מאן דעביד תנורא חייב ח' חסאות האי מאן דעביד חלתא חייב י"א חסאות ופירש"י בחביתא בידר הצדורות הנמות מתוכן הדי חסותם ובתנורא פ"י ג"כ כן ובחלתא כתב כוורת של קנים וכו' בידר יפות ה"ו בורר וכו' ע"ש הרי שבכל דבר שייך ברירה והסברא כן הוא דהא במשכן הוה ברירה בסממנים ונס' הם אינן לאכילה ונ"כ הט"ז סק"ט :

ח ולפ"ז יש לשאול שאלה גדולה ראוי מצאנו ירינו ורננינו בכמה דברים כגון שמונחים מעורבים כפות ומולנות ומכנינים ואנו צריכים כעת למכנינים ובוררים הסכינים סביניהם או הכפות או המולנות וכן כשתלויים הרבה בנדים על הכותל ונצרך לשנים ולשלושה בנדים ונומלין מהכותל כל הבנדים ובורדין הבנדים הצריכים והשאר תולין על הכותל בחזרה וכן אם היו מונחים הרבה ספרים מעורבין זה על נבי זה וצריך כעת לאיזה ספרים ובורדין ונומלין וכן על השלחן אצל העשירים יש כמה מיני קערות קטנות ונדולות ולכל מאכל בורדין קערות שונות וכיצא בזה כמה עניינים ואם יש ברירה בכל דבר לא מצאנו ירינו ורנלינו בהרבה עניינים :

ך חובת דברירה לאו דוקא באוכל ופסולת דה"ה אפילו שני מיני אוכלין מעורבין זה בזה כגון תאנים וענבים והוא בידר מין אחד מהשני חייב דכשיבורר את המין שחפץ בו נעשה המין השני שאינו חפץ בו בפסולת לנבי המין שחפץ בו ותוס' ע"ד ד"ה היו וכ"כ הרמב"ם שם וכירושלמי יש פלוגתא בזה ופסק כמאן דמחייב ע"ש ואומר שם דזהו דוקא בשני מינים אבל במין אחד לברור הגדולים מן הקטנים או להיפך או שחורים מן לבנים וכה"ג לא מקרי ברירה וי"ל הירושלמי בורר אוכלים מתוך אוכלים חזקה אמר חייב וכו' על דעתיה דחזקה אפילו עיגולים מן נו עיגולין אפילו רמונים מן נו רמונים או כיני אפילו בני נש מנו בני נש עכ"ל וה"פ ששואל אם על דעתו דחזקה אמר נמי במין אחד לברור זה מזה

מ ותשובת דבר זה משני פנים האחד דברבר הניכר הרבה לעין הרואה לא שייך לומר בזה ברירה שאין זה ברירה אלא נמילה בעלמא וכל אלו הדברים שחשבנו הם נראים לעין כמו בבגדים וכלים וספרים כמיכן ואין לומר הא גם שני מיני פירות נראים לעין כמו תאנים וענבים דאינו כן דמתוך קטנות וריבויין צריכין לברור זה מזה משא"כ בבגדים וכלים וספרים והשני

יב ומה נקרא לאלתר כתב רבינו הרמ"א במעוף א' רמה שבורר לצורך אותה מעודה שיושב בה מיד בקדו לאלתר ואפילו אחרים אוכלים עמו שרי ולכן מותר לברור הורק שקורין שלאמין מן העלין המעופשין שבו כל מה שצריך לאותו מעודה עכ"ל ולמדנו מברריו דכל מה שמבינין קידם המעודה דכל בני המעודה לא שייך בזה ברירה בכרית האוכל מתוך הפסולת דוקא ולא להיפך כמ"ש ולכן יודאי שלא לברור המעופשין ואפילו אם ראיים האוכל עלי הרחק כיון שאינו רוצה לאבלם עתה נחשבים פסולת ונ"ל סק"ג שהרו אפילו בשני מיני אוכלים נמורים כן הוא כמ"ש ווי"ש שנעתי גם בשביל אחרים מנזח נג' סס כורר ואוכל לאלתר כורר ומניח לאלתר וכתבו התוס' סוד ומניח לנורך אחרים ע"ש :

יג והנה לשון רבינו הבי"ו בש"ע כלשון הרמב"ם ומרבניהם נתברר דבין באוכל מתוך פסולת ובין באוכל מתוך אוכל כשבורר בירו האוכל שרוצה לאכול מיד בהמעודה המזומנת לפניו מותר לכתחלה ואם ברר על לאחר זמן נעשה כבורר לאוצר וחייב מיהו יש לי דקרוק עצום ברבניהם ולמה באוכל מתוך פסולה כתבו הבורר אוכל מתוך פסולת דהניחו אפילו לבו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב ובאוכל מתוך אוכל כתבו ואם בירר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום כגון שבורר שחרית לאכול בין הערבים חייב עכ"ל ולמה לא כתבו לשון זה מקודם כבורר אוכל מתוך פסולת :

יד ויראה לעניד רהנה רבינו הבי"ו בספרו הגדול עמד על זה וכתב המלשון זה משמע דכבורר אוכל מתוך פסולת אפילו אם בירר לאכול בני ור' שעות חייב ובאוכל מתוך אוכל אינו חייב אא"כ בירר שחרית לאכול בין הערבים אלא שאינו יודע מנין לו להרמב"ם חילוק זה ואם לא כיון לזה למה שינה הלשון ורעתו הוא דרק לאחר שעה חייב וכ"כ המרדכי ע"ש ולפ"ו תמיהני דאי"כ למה נם הוא בש"ע כתב לשון זה ולפ"ו נראה דלא פסיקא ליה :

טז ולכן נלע"ד רווראי כן היא דבאוכל מתוך אוכל אין החיוב רק משחרית לבין הערבים ולא כן באוכל מתוך פסולת וזה מוכח מסוגיית הש"ס דעל הברייתא דשני מיני אוכלים מיקי לה עולא דהכי קאמר בירר ואוכל לבו ביום כורר ומניח לבו ביום ולמחר לא יברור ואם בירר חייב חסאת ומקשה עיה ר"ח

והשני שהרי יתכאר דבשעת האכילה יבול ליסול אוכל מתוך הפסולת ולאכול שאין זה דרך ברירה ודרך האכילה בכך וממילא רבכל הדברים שאנו צריכין בעת ללבוש הבגדים ולהשתמש בהכלים וללמוד בהספרים הוי בשעת אכילה ולא שייך בזה ברירה וננוולא לכירו ספרים זה מזה כדי להעמידן על מקומן או בגדים זה מזה כדי לתלותן וכן בגלים אין היתר לטעם זה אצל לטעם הראשון אין חסור כדבר יש לעיין מזה ודו"ק :
י בעת האכילה יבול לברור האוכל מתוך הפסולת ולאכול ראל"כ איך ביביית לאכול בשבת הלא כל בשעה שנוטף בידיו לאכול בהכרח ליסול האוכל ולהניח הפסולה ובכמה מיני מאכלים יש פסולת אלא ווראי רבשעת האכילה לא שייך לומר ברירה ודוקא בירו אבל בנפה ובכרה הוי ברירה וכן דוקא כשנוטף האוכל ומנוח הפסולת אבל אם נוטף הפסולת וזורקו ואח"כ אוכל האוכל הוי ברירה ויחייב חסאת וכן הרין בשני מיני אוכלין כשבשעת אכילה נוטף אותו שחפץ לאכול ומניח את שאינו חפץ לאכול מותר אבל אם נוטף אותו שאינו חפץ לאכול ומניחו מן הצד ואח"כ אוכל אותו שחפץ לאכול הוי ברירה וחייב :

יז וי"ד הרמב"ם שם הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלין וברר מין ממין אחר בנפה ובכרה חייב כקנין או בתפוחי פסור ואם בירר בירו לאכול לאתחיל מותר והבורר פסולת מתוך האוכל ואפילו בירו אחת חייב וכו' הבורר אוכל מתוך פסולה בירו כדי להניחו אפילו לבו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב הוי לפניו שני מיני אוכלין מעורבין בירר אחר מאחר ומניח לאכול מיד ואם בירר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום כגון שבירר בשחרית לאכול בין הערבים חייב עכ"ל ולמדנו מברריו דכל שאינו לאכול מיד מותר לברור בירו האוכל מתוך הפסולת ולאכול אבל בנפה ובכרה חייב ובקנין והמחיי והם מיני כלים כמין צנור רחב מלפניו וקצר מלאחריו ונותן בהם קטניות עם הפסולת במקום הרחב ומנענעו והקטניות מתוך שהוא עגול נוטף דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בתוכו ור"י ע"ו. ו אין בזה חייב חסאת דהוי ברירה כלאחר יד ועיקר ברירה הוא בנפה ובכרה וססו וכשבורר הפסולת אפילו בירו חייב וכן בשני מיני אוכלין כמי שנחכאר :

ר"ח ובי מותר לאפות לבו ביום ובי מותר לבשל לבו ביום עד שאח"כ מוקי לה אביי בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר חייב ויש להבין מאי דעתיה דעוקא אמו לא ידע שאסור לעשות מלאכה לבו ביום אמנם הענין כן הוא דודאי בבורר אוכל מתוך פסולת שזהו עצם מלאכת הברירה גם עולא היה סבר דבשבורר על לאחר שעה חייב אלא רבכאן בבורר אוכלין מאוכלין דשניהם אוכלין גמורין הן אלא דאנן קרינן פסולת לאותם שאינן חפץ לאכול והיה סבור דדוקא כשאין רצונו כלל לאכול בשבת אלא למחר נחשב זה כאוכל וזה כפסולת אבל כשבורר לאכול בי ביום לאו כלום הוא דשמוא יתיישב אח"כ לאכול גם השני מיהו ר"ח לא ס"ל מברא זו ופירש אביי דגם לבו ביום חייב מיהו פלוגתא רחוקה לא משוינן וגם הסברא כן הוא דבעינן עכ"פ מסעודה לסעודה והיינו משחרית לבין הערבים ושייך על זה לומר אוכל דהא יאכלנה בסעודה של שחרית ועל זה פסולת שהרי לא יאכלנה אבל עד לאחר שעה או שתים או שש לא שייך קצרות להשני פסולת דשמוא עד סעודה השניה יתיישב לאכול גם השניה וולטון לאלתר שנגמ' ללו דוקא חייב כדמלינו בניטין ל"ו ע"ט :

מזן ודע דלהרמב"ם כל פסולת מתוך אוכל חייב ולא כן דעת הטור דס"ד דאם האוכל מרובה בורר הפסולת ולא עוד אלא דבאוכל מרובה בורר הפסולת ובפסולת מרובה אסור אפילו לפלגו שהאוכל כשל בהפסולת ואימתי בורר האוכל ומניח הפסולת כשבועצם האוכל מרובה אלא דבטורח הברירה יש יותר מירחא בברירת הפסולת כגון שהוא דק בכה"ג נוטף האוכל ומניח הפסולת ע"ש וזהו דרך התוס' שם אבן הפוסקים לא הסכימו לזה וזהו שכתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ד' הבורר פסולת מתוך אוכל אפילו בירו אחד חייב ואפילו האוכל מרובה ויש יותר מורח בברירת האוכל אפ"ה לא יכרוך הפסולת אפילו כדי לאכול לאלתר עכ"ל וזהו להוציא מדברי הטור וגם זה שכתב הטור דכפסולת מרובה אסור לפלגו דבמלך ברוב השמיטו נ"כ ומעמם ברור ראיך שייך כיטול אוכל בפסולת הא בע"כ אינו כשייל דעומד לאכילה ומה גם אם הפסולת ראוי למאכל בהמה הרי מותר במלטול :

ין כתב רבינו הרמ"א בסעיף ג' דשני מיני דנים מקרי שני מיני אוכלים ואסור לברור אחד מהבירו

יד כתבו הפוסקים דהבורר תורמסים מתוך פסולת שלהם חייב כלומר אע"ג דאוכל מתוך פסולת מותר כשרוצה לאכול לאלתר אבל בתורמסין הוי כבורר פסולת מתוך אוכל והמעם מפני שהפסולת שלהם ממתקת אותם כשישלקו אותו עמהם והיה כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב ולא נתברר לנו דין זה כי אין אנו יודעים מה הוא תורמס והענין כפי מה שנראה מהנמ' התורמס הוא בעצם מר והפסולת ממתיקו ולכן יחשב ברירת התורמס כפסולת מתוך אוכל

אוכל חייב ובמקומות שיש מין זה צריכים לעשות כן והיינו לבוררם מע"ש :

יבן ראיתי מי שמקשה קושיא ככלית על חיובא דבורר פסולת מתוך אוכל שחייב והא הוה מלאכה שאצ"ג שהרי א"צ להפסולת כלל ואין כונתו אלא לדהות הפסולת מעליו והוי כמוציא את המת לקוברו ומ"כ כגם יזופות יעקב ותמיהני על דמיון זה דבמת א"צ דהמלאכה כלל ובבורר הא צריך להאוכל ואינו יכול לאכול אלא בהפסיד הפסולת ממנו א"כ צריך לנופה ושכח תאמר הלא טוב היה לו אם לא נתערב הפסולת כלל א"כ נאמר כן על כמה מלאכות ועוד דכבר למדנו רבותינו בעלי התוס' ולי"א : ל"ה וסמוך דבכל המלאכות אנו חייבין כמו שהיה במשכן אף שא"צ לנופה כמו בסותר ע"מ לבנות אע"פ שאינו טוב יותר הבנין ע"י הסתירה הקודמת וכן בקורע ע"מ לתפור ובמכבה ע"מ להבעיר צריך שיהא טוב יותר ההבערה ע"י הביוב והיינו לעשות פחמין ואל"כ הוה מלאכה שאצ"ג ומ"מ בסותר וקורע א"צ לזה לפי שבמשכן היה כן ומעתה גם בורר כיון שהיה במשכן כן חייב וכבר כתבנו זה בס"י שי"ג :

ף איתא בירושלמי רבכל נדוד ההן דשחק תומא כלומר מי ששחק את השום כד מפרך ברישא משום דש כד סברד בקליפיתא משום בורר וכו' ונלע"ד דה"פ שלוקח הרבה שומים ושחקן ביחד ועי"ז נופלים הראשים מהם ורק הקליפות של כל השומים מתערבים עם השומים ובורר מהם הקליפות מהאוכל ולכן חייב על הראשים משום דש היינו מפרק שהיא תולדה דרש ובשבורר מהשומים כל הקליפות חייב משום בורר אבל מי שקולף כל שום לבדו וחותר הראש וקולף הקליפה כמו שעושים בבצלים אין בזה לא דישא ולא ברירה כמו שאנו עושים מעשים בכל שבת שקולפים בצלים ושומים אחד אחד כמו שאוכלים אגוזים ושקדים שבכל אגוז וזרקים הקליפה וזהו דרך אכילתן :

כ"א ורבינו הכ"י הביא ירושלמי זה בס"ס שכ"א בספרו הגדול וז"ל וכתבו סמ"ג וסמ"ק והתרומה דאפ"ה אין לאסור לקנות שומים ובצלים לאכול לאתרו דההיא דירושלמי בקולף להניח וכו' ורי"ז כתב שמה שאמר בירושלמי להסיר קליפתו דוקא כדי לשחקו אבל אם מסיר הקליפה כדי לאכול כך מותר וכן הדין בבצלים קטנים ד"פ כתב דווקא מעט מעט אבל

לקלוף קיבוץ נדוד יחד נראה כבורר ואסור עכ"ל רבינו ירוחם ע"ש ועפ"ז כתב שם רבינו הרמ"א אסור לקלוף שומים ובצלים כשקולף להניח אבל לאכול לאתרו שרי וע' לעיל סי' שי"ט עכ"פ :

כ"ב ולכאורה משמע מדבריהם דלקלוף שומים ובצלים הרבה הוי בורר ואסור אם אינו אוכל לאתרו ולבד שאינו מוכן מה שייך ברירה כזה הוא כנוד נמ' מפורשת בבניצה וי"ג : במקלף שעורים דרב וד' חייא מקלפי להו רביתוהו כסי כסי ע"ש ומה לי קלוף שעורים או קילוף בצלים ושומים ועוד דזה שייך למפרק כמו שפירש"י שם ולא בבורר ולכן נ"ל דה"פ ואין כונתם כשקולפם ומניח הקליפות בפ"ע אלא קולפם והקליפות מעורבות בהם כמו שפרש"ט בהירושלמי ובוה שפיר שייך בורר ולזה קאמרי דלאכול מיד מותר והיינו או לבורר האוכל ולאכול או אפילו דימול הפסולת מותר לדעת התוס' והסוד שכתבנו בסעיף מ"ז כשהאוכל מרובה ע"ש ורבינו ירוחם מתיר אף שלא לאתרו דהירושלמי מירא בקולף כדי לשחקו ובוה קשה הברירה אבל כדי לאכול כך לא מתערב ואין בזה ברירה והר"ף אסור בקיבוץ נדוד וזהו הכל בשמעורבין יחד וגם כונת דבינו הרמ"א כן כשמעורבין יחד אע"פ שלא כתב מפורש כן ואל"כ לא שייך בזה ברירה ונהארכמי כזה לפי שדרך כנות יאכל שממתיטס הגלים על יוס הגדת שמרית ויס שמתיטס זה על שטוחה שליטת וקולפס לס' כמה גלגס וטומים ונעל מ"כ הרמ"ש על זה ולכן יאמרו ללמד זכות דמדי ענדי וז"ק :

כ"ג בזמן הקדמון היו אוכלין מלילות כדכתיב וקמפת מלילות בידך והיינו שהיו נופלין שכלים של תבואה ומפרקין האוכל מתוך השכלים ואוכלין כדרך שאנו מפרקין הקמניות משרביטין שלהם ומפרק הוי תולדה דרש ולזה אמרו חכמים בשבת (ק"ה.) במיני תבלין כבה"ג שמולל בראשי אצבעותיו ע"י שינוי ולא בכף ידו כדרך שהוא עושה בחיז ומוללו בראשי האצבעות והאוכל נופל ממנו ולא גודו שמא ימדול כדרכו בכל פיסת ידו לפי שאף אם ימלוז אינו חייב חטאת דעיקר מפרק הוא כשגומל האוכל ומפרקו בידו ממש אבל כשמולל והאוכל נופל איסורו מדרבנן אף כשעושה בכל היד ולכן כשלא התירו דק למלול בראשי אצבעותיו לית לן בה וזהו דעת הר"ף והרמב"ם בפכ"א ויש מרבותינו שאסרו לנמיר למלוז בשבת

תבואה

כשנת וגם מרש סימן תק"י מתאר לאיסור ע"טו :
בן היו לו חמין שנמללי מערב שבת אך עריין הם
 מעורבים בהמוץ שלהם לא ינפה אותן בקנן או
 תמחוי וכ"ש בנפה וכברה שיט בזה כירדה וחייב
 חטאה וגם לא ינפה אותם בשתי ידיו דהיינו שיערה
 מיד ליד עד שיסור המוץ דהו עובדא דחול אלא
 מנפח כידו אחת ובכל כחו והיינו שיפלט ביד וינביה
 היד וישפילה ער שתעבור המוץ כדי לעשות ע"י
 שינוי ולנפח בפיו נראה דרדאי מותר :

בן אוכל המעורב עם פסולת שאסור לברור אסור
 נ"כ ליתנם לתוך חמין כדי שישאיר הפסולת
 למטה כגון שהפסולת הוא עפר או שיצוף למעלה
 כגון שהוא תבן דהו נ"כ בורר ואסור וכן הברשינים
 והוא מן ירק המצוי בא"י ובבבל שיש בהם פסולת
 אין שורין אותם במים כדי להציף הפסולת למעלה
 וגם לא שפין אותם ביד כדי להסיר הפסולת מפני
 שזהו כבורר אבל ניתן אותם בכברה ולא יכבור ואע"פ
 שמטילא הפסולת נופל ררך נקבי הכברה ונמצא
 מתברר כיון שהוא לא עשה מעשה בזה אלא נתנם
 בכברה כדרך שנותנים על איזה מקום ורק ממילא
 נופל הפסולת לית לן בה ולנו אינו יודע מה זה :

בת משמרת שממנים בה שמרים אפילו תלויה מע"ש
 על הכלי שבשם וב השמרים דככה"ג ביו"ט מותר
 מ"מ בשבת אסור ליתן בה שמרים למנוי וחייב חטאת
 והיא תולדת בורר או מרקד (נמ' קל"ח) אבל אם נתן
 בה השמרים מבעוד יום ומבע השמרים שלא לצאת
 תיכף יכול בשבת ליתן עליהם מים כדי שישארו
 צלולים וכך שנינו במשנה (קל"ט) נותנין מים על גבי
 שמרים בשביל שיצולו ומסננין את היין כמורדין
 ובכפיפה מצרית כלומר כדי שהשמרים יצתללו ויובבו
 במו"ב :

במ והא דמסננין את היין ה"פ דמים ויין וכל מיני
 משקין הראויין לשתיית דוב בני אדם אע"פ
 דהמפניקין לא ישתים אם לא כשיסננום עוד פעם
 כגון שיש שם מעט קמחים או איזה קסמין דקין לא
 מקרי זה בורר כיון דראויין לשתייה כלא הסיננו ואם
 הם עכורים לנמרי וראי אסור אבל לא יקרא בורר
 בשביל איזה יחידים שאין רצינים לשנות בלא סינון
 אמנם באופן הסינון יש חילוקים דמים ויין לבן אסור
 לסננו בסודרים מטעם אחר והיינו משום איסור מלבן
 דשריית

תבואה וקמניות ברמשמע בכיזה וי"ג: דרק ביו"ט
 תתירו למלוז ולא בשבת וזה שהתירו בשבת שם לא
 התירו רק לרכך האוכל :

בד והעיקר כדעת הר"ף והרמב"ם וכן פסק המור
 וזהו שכתבו רכותינו בעלי הש"ע בסעיף ו' אין
 מוללין מלילות אלא מוללין בשינוי מעט בראשי
 אצבעותיו ואע"פ שמפרק האוכל מתוך השבלים הואיל
 ואינו מפרק רק כלאחר יד כדי לאכול ומ"ל שרי ויש
 מחמירין ולכן אסור לפרוק האנונים לזנים או אנונים
 גדולים מתוך קליפתן הידוקה וטוב להחמיר מאחר
 דיכול לאכלן כך כלא פירוק עב"ל כלומר לשברן
 ולאכלן בלא פירוק אבל כששוכרין מותר לקלוף הקליפה
 הדקה של האוכל דכזה לא שייך מפרק דמפרק אינו
 אלא בקליפה העליונה וכן ככל מיני קטניות הקליפה
 הדקה שעל עצם הפירי מותר לקלפה לכל הדעות
 והגרי"ו ורק יזהר שלא יקלוף רק מה שצריך לאותה
 אכילה שרוצה עתה לאכלם ולא להצניעם על לאחר
 שעה (ט"ז) :

בה והנה כפי מה שנתבאר אסור לכל הדעות לפרק
 בידים האוכל מתוך השבלים ולפ"ו יש לצוות
 ער מה שנהגו כמה לאכול הקטניות כמו ארבע"ס
 ובאבע"ס כשהן בשרביטות ופודקין אותן ממש
 מהשרביטין ואוכלין והרי זהו מפרק נמור והם אינם
 מוללין אלא משברין ומוציאין האוכל וכפי הנראה
 לא לבר שאסור אלא חיוב חטאת יש בזה שהרי זהו
 מפרק והנה על קטניות שקורין ארבע"ס יש שתירצו
 דכיון דנם השרביטין ראויים לאכילה אין זה מפרק
 אבל מה נעשה בכאבע"ס דאלו אין ראויים לאכילה
 וגם בארבע"ס לא כל השרביטין ראויין לאכילה ולכן
 מחויבין להודיע להמון שאין שום היתר בדבר וחייב
 העושה כן אם לא נתקם מע"ש ממקום חיבורן
 בהשרביטין ובשבת יוציא אחד אחד לאכלן מיד וכבר
 צווחו על זה נאוני עולם ואין שום היתר בזה ועמג"ל
 סק"ח וע"ו סק"ד והגר"ו בסעיף ט' ועמ"ר סק"כ שהניא סנה'ל
 כשם מהר"ט רבו של מהר"ל דמסקר אינו אלא בתבואה שהאוכל
 רק מונח בהשבלים ולא דבוק אצל הקטניות הם מחוברים
 להשרביט כהסרי להאילן וכזה הו' תלישה ולא פירוק ונמלא
 דהשרביט הוא כמו ענף שנסטה מהאילן דמותר לתלוש ממנו
 הפירות כמ"ט כס"י ע"ז כן נלע"ד ביאור הדברים וחולי שלזה
 כיון הס"ו שם ע"ז לעיין כס"י ע"ז סעיף ח' שם נתבאר
 דין זה ע"ש וכל ת"ח ויראלי אלקים אין לזכרין משרביטין

דש"ית הנגר זהו כיבוסו כמ"ש בס"י ש"ב ובהם לא דותר לסגן רק במשמרת המיוחד לכך אפילו הוא של בנר רכיון דעשויה לכך אינו חושש לסחטה וגם אינו חושש לדיבונה כ"ל ולכן אין ליבונה חשוב כלום לאסור אפילו אם נאמר שרייתו זהו כיבוסו ובסודר עיקר האיסור שמא יסחוט כיון דקפיד עלה והו"ו כיבוס וממילא בה אמרינן שרייתו זהו כיבוסו ולא במשמרת ולפ"ו יין אדום ושכר ושאריו משקין שאין מלבנין ואין חוששין בהם לסחטה כמו שנתבאר בס"י ש"ך שודרי מסננין את הסודר והו"ו כדרך לכו"ך שנתבאר בס"י ש"ב שמותר לסננין בסודר אך בשמסננין בסודר הזהירו חו"ל שלא יכפוף הסודר בהוכו כמו נומא משום שינוי כרי שרא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכל מקום שמותר לסנן בסודר מותר לסנן גם בכפיפה מצדית וזהו סל שעושים מנומא וממיני ערבה ובלבד שלא ינביה הכפיפה משולי כלי התחתון משום שינוי ולא שלא ינביה כלל אלא שלא ינביה מפח ופחות מפח מותר וכלי העשוי כנפה שמסננין בו דינו כמשמרת הואיל שהיא מיוחדת לכך ומג"א סק"ג והפור בתב המעם של הנבהה מפח מפני אהל דכל שנבהה מפח הוא אהל ע"ש ולפ"ו גם בסודר יש לחשוש משום אהל ולכן יש מי שאומר שאינו מותר בסודר אא"כ אינה סכסה כל פי הכלי רבוה לא היה אהל אבל כשמכסה בל הכלי אסור ממעם אהל ופ"ו סק"א ועמ"ש בס"י ש"ך סעיף ל' :

ל ודע דהרמב"ם ז"ל אסור במשמרת לנמרי רבפ"ח ר"ן י"ד כתב המשמר יין או שמן או מים וכן שאר המשקין במשמרת שלהן חייב והוא שישמר כנגזרות אבל מסננין יין שאין בו שמרים או מים צלולין בסודרין ובכפיפה מצדית כרי שיהא צלול ביותר וכו' עכ"ל ובפכ"א ר"ן י"ו כתב אע"פ שמותר לסנן יין צלול ומים צלולים בסודרין או בכפיפה מצדית לא יעשה נומא בסודר שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לשמר במשמרת וכן אסור לתלות את המשמרת כדרך שהוא עושה בחול ויבא לשמר עכ"ל הרי שאסור לנמרי במשמרת וכ"כ הסוד והש"ע סעיף י' דלהרמב"ם אסור משמרת ואפילו ביין ומים צלולים ע"ש וטעמו גראה מרתגן ונותנין את היין בסודרין ובכפיפה מצדית משמע דוקא בהם ולא במשמרת דבמשמרת יש לנוזר שיתן גם אינם צלולים בדרבו בחול :

לא אבל דברי הרמב"ם הם כנגד נמ' מפורשת וק"ל : אמר זעירי נתן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש ועוד תניא שם רבין הניתות שאו כל היינות עכודות ושותין אותן בשמריהן מערב אדם חבית של יין יינה ושמריה ונתן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש ע"ש וא"ך פסק נגד הש"ס ויותר תימה דרין זה כתב שם בפ"ח וז"ל וכן יין מנתו כל זמן שהוא תוסס טורף חבית בשמריה ונותן לתוך הסודרין שעריין לא נפרשו השמרים מן היין יפה יפה וכל היין כנוף אסור הוא וכן החרדל וכו' כיוצא בו עכ"ל ושינה לשון הש"ס במשמרת לסודרין ויש מי שכתב דהרמב"ם היה מפרש הני משמרת שהם סודרין ולה"מ ובודאי שפירש כן אבל תימה הוא מנ"ל לפרש כן וגראה שהוכרח לזה מרתגן מקודם אין תולין את המשמרת ביו"ט ואין נותנין לתלויה בשבת נותנין מים על השמרים בשביל שיצולו ומסננין את היין בסודרין וכו' ומדשב"ק משמרת דאיירי בה והז"ל לומר ומסננין בה את היין ובסודרין ש"ס דבמשמרת כלל כלל לא וזה הוכרח לפרש משמרת שבגמ' לסודרין :

לב לפי מה שנתבאר כל משקה אשר ישתה כמו שהוא רשאי לסננו ולכן כל המיני ראסי"ל מקישואים המכובשים כמו ראס"ל של אונדקקעים קרו"מ בודיקקעים יכולים לסננו שהרי יכולים לשתותם גם ברא סינון וכן משקה שיש בו קש או קיסמין או זבובים יכול לנפח הפסולת לצד אחר ולשתות כיון דבלא זה משתתי ונא"ה"ט נסס הל"ק"ט סק"ו וכן משקה של שקרים כתושים מע"ש מותר לסננו כיון שיכול לשתותו בלי סינון ומג"א סק"ט וכן בחוסמין כשהוא עב קצת מותר לסננו אא"כ הוא עב הרבה דא"א לשתותו בלא סינון דאז אסור לסננו ופ"ו סק"ו וכל משקה עכודה שא"א לשתותה אסור לסננה וכן שאפשר לשתותה מותר לסננה ומג"א סק"ט :

לג לא מקרי בורד אלא כשבורד ואח"כ שותה אבל אם בשעת שתייה מעכב שלא יכנס הפסולת לתוך פיו לא מקרי בורד ולפיכך כתב רבינו הב"י בסעיף מ"ז מים שיש בהם תולעים מותר לשתותן ע"י ספה בשבת דלא שייך בורד ומשמר אלא במתקן הענין קודם אכילה או שתייה אבל אם בשעת שתייה מעכב את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו אין זה מעין פלאכה ומותר עכ"ל ורא שייך בזה מלבן במים מעטמים

ויוש בהם ברירה ונקרא התבשיל שרוצה לאכלו מיד אוכל והשומן שרוצה להניח נקרא פסולת ויש בזה ברירה ולכן יזהר לבלי ליטול כל השומן אלא להניח מקצת עם התבשיל אבל חלב שהועמד בכלי ומלמעלה הוא שמן ונקרא סמטענ"א ולמטה הוא זוייע"ר מיל"ך נראה שמין אחד הוא ולא שייך בזה ברירה אמנם אם נחשוב זה לשני מינים ואינו לאכול שניהם לאלתר יזהר להניח מעט סמטענ"א עם הזוייע"ר מיל"ך ופשוט הוא שאין לקלוט אפילו מקצת סמטענ"א אלא כשצדיקים לאכול בשבת דאם א"צ לשבת אסור לטרוח בשבת בשביל חול ואם אילו יש הפסד בזה יעשו ע"י אינו יהודי והגר"ו :

לך וסותר להגביה החבית על איזה דבר כדי שיקלח ממנה היין היטב ואע"ג שע"ז זה יורר היין גם מתוך השמרים אינו חשוב כבודר כל זמן שאין הנצוצות מתחילות לירד מן השמרים כמו שנתבאר וכן סותר ליתן מים על גבי שמרים שבחבית שיקלוט מעט היין ואין בזה משום כבודר ובכלל שישתה מהם בו ביום והגר"ו דאסור לטרוח בשבת על מה שא"צ לזה בשבת :

לך החרר שקורין וענעפ"ם יש בו מעט פסולת ואינו פסולת נמור שנים הם ראויים לאכילה והיה להם מסננת שסייגו בו את החררל ולכן אע"ג רמן התורה אין בזה ברירה מ"ם מדרבנן אסור מפני שנראה כבודר אוכל מתוך הפסולת כיון שמשליך את הפסולת לחוץ והיה אצלם דרך לתקן החררל בביצה שהחלמון יורד למטה והחלבון נשאר למעלה עם הפסולת והיה התירו חכמים כשהחררל נתון כמסננת מע"ש מותר ליתן בה בשבת ביצה לתקן מראה החררל ולא נחשב כבודר מה שהחלבון נשאר עם הפסולת אפילו אם נחשוב חלבון וחלמון לשני מינים כיון שאינו בא אלא לתקן המראה וכ"ש שכאמת מין אחד הוא וכבר נתבאר רבמין אחר לא שייך ברירה אלא דמ"ם אם היה הסינון בשביל אכילת הביצה עצמה היה יכול להתחשב מדרבנן החלבון לפסולת מפני שאינו ראוי לאכילה כמו שהוא חי ולכן וראי לשבור ביצה ולהפריד החלבון ולאכול החלמון וראי אסור מדרבנן דמיחוי כבודר ממש אבל בחררל או בשאר דבר מאכל שא"צ להחלמון רק בשביל המראה לא חיישנן לברירה ככה"ג ומ"ם בידים ממש אסור להפריד החלבון מן החלמון אלא רבנותנו לתוך איזה דבר וממילא נפרד החלבון

מועמים בכנר שאין עליו לכרוך כמ"ש בסי' ש"ב ולכן למי שאוסר בשם אסור ומנ"ח סק"ו וזהו במים אבל בשאר משקים לא שייך מלבן כמו שנתבאר ויראה לי דגם במים הסומך על ריעה ראשונה שבשם לא הפסיד כיון שרבינו הב"י סתם להיתר ועוד נ"ל רבוזה גם לריעה אחרונה שבשם מותר דזה מקרי ררך לכרוך דירוע והשתיה בכה"ג מתרבק לכלוך על צד השני מהמפה וכשנופלים וזכובים לכוס אין להוציא הזכובים לברם אפילו בשעת שתיה אלא ימלם עם מעט משקה ומ"י סק"ו וכן המנהג וכן כל מיני פסולת שזורק בעת האכילה והשתיה יורקם עם מעט אוכלין ומעט משקין :

לך כלי שמערין בו יין מהחבית לא יתן בפיו קשין וקסמין בחזקה שאין לך מסננת גדולה מוה כן כתב רבינו הב"י בסעיף י"ג והקשו עליו רבנ"ם וק"ע : אמרו לא ניהרק אינש צינייתא בפומא רבוזני רחביתא משום דמיחוי כמשמרת ופירש הר"ן דלאו משמרת ממש היא שהרי עוברין בה שמרים אלא כיון דאיכא קיסמין ומנופות דלא עברי בהו דמי למשמרת עכ"ל וא"ך כתב שאין לך מסננת גדולה מוה וצ"ע ומנ"ח סק"ו אמנם גם רש"י פי' שם לפי שאין לך מסננת גדולה מוה ע"ש וצ"ע על המנ"ח שלא הניח בזה ובאמת ל"ק ככל דמשמרת הוא כלי העשוי לשמר וזה שאומר הש"ם דמיחוי ככלי העשוי לשמר והוא אינה כלי העשויה לשמר אבל לעצם הרין ראיסוד סינון אין לך מסננת גדולה מוה :

לך מותר לערות בנחת מכלי לחבירו ובכלל שיוהר שכשיפסקו הקילוה ומתחילין לירד נצוצות קטנות הנשופות באחרונה מתוך הפסולת יפסיק ויניחם עם השמרים וכן כששותים טיי או קאו"א נשאר הפסולת למטה ולא ישפוך ער הפסולת ממש שאם לא יעשה כן הגי נצוצות והני פסולת מוכחי שהוא כבודר וכשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא אמנם מ"י או קאו"א בשעת שתיה לית לן בה דכשם רקי"ל בורר אוכל מתוך הפסולת ואוכל דרך אכילה בכך ה"ג ררך שתייה בכך אמנם כשאינו שותה בעצמו ושופך מכלי לכדי צריך לזהר בכך וכן במשקה שבר ושאר משקה בשעת שתיה א"צ לזהר בכך ורק כשמערה שלא בשעת שתיה צריך לזהר :

לך שומן הצף על התבשיל ורוצה ליטול השומן ולאכול התבשיל אסור לערותו כולו מפני שהן שני מינים

החלבון מהחלבון בזה התירו כשא"צ להחלמון אלא בשביל המראה ונלפ"ל קדין זה מדברי הרמב"ם והאחרונים עמ"ל סק"ז ומ"ט סק"ז כמק"צ דגם נמין אוכל אחד טיף גיריה כבר נדחו דבריו וגם מדברי אר"ו נראה כמ"ס ע"ט ודו"ק :

ל"ח כתב הרמב"ם בפ"ז דין ו' וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה כדי לחבצו ה"ז חייב משום תולדת בורר שהרי הפריש הקום מן החלב ואם נבנו ועשהו נבינה חייב משום בונה שכל המקבץ חלק אל חלק ידבק הכל עד שיעשו נוף אחר ה"ז רומה לבנין עכ"ל וכ"כ בפ"ח דהמחבץ הוי תולדת בורר וזה מפורש בגמ' ו"ה. וכתב הרמב"ם בפכ"א סוף דין י"ז וז"ל וכן המחבץ תולדת בורר הוא לפיכך אע"פ שנותנים שומשמן ואנונים לרבש לא יחביצם בירו עכ"ל ובתוספתא מבואר שהחייב משום ניבול ודש"י פ"י מחבץ שעושה כמין כלי גמי ונותן הקפוי בתוכו ומי החלב שהן נסיוכי נוספין עכ"ל ודברי הרמב"ם הם בגבינות שקורין האלענרע"ר ודברי דש"י הם בגבינות עשומות שלנו ובשניהם החיוב משום בורר וכבר בארנו זה בסעיף נ' :

מ אסור ליתן שמרים במשקה כדי להעמידו אע"פ שראוי לשותתו בשבת מפני שעל ידי כן יורדין

גם שמרי המשקה עצמו לשולי הכלי והוא ליה כמחבץ והרי זה תולדת בורר ומ"ט סק"ז ואינו ידוע לנו מה זה גם הך רשומשמן ואנונים לרבש נ"כ לא ידענו מה זה :

מ"א ראיתי מי שכתב בלשון זה כתב הרמב"ם בפכ"א אסור לתלות המשמרת בדרך שהוא עושה בחול שמו יבא לשמר עכ"ל משמע אפילו לתלות בה רבר אחר אסור לתלותה ופשמ הגמ' והפוסקים משמע ראין איסור בזה (מ"ט סוף סק"ט) ואינו יודע שום משמעות ואדרבא דלהריא אמרו בריש תלין שאסור מדרבנן לתלותה שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחול וממילא דהתלייה עצמה הוה עוברא רחול אע"פ שכונתו לרבר אחר :

מ"ב כתב רבינו הרמ"א בס"ס זה הרוקק ברוח בשבת והרוח מפור את הרוק חייב משום זורה עכ"ל והוא מירושלמי דכלל גדול שאומר שם רקק והפריחתו הרוח חייב משום זורה ע"ש אבל היא מילתא דתמיה הרי לא ניחא ליה בל"ל בזרייה זו ופסק דישא דלא ניחא ליה פטור כמ"ש בס"י דמ"ב ועוד מה ענין זרייה לזה בזרייה יש בירוד אוכל מפסולת ובכאן כולו פסולת ויותר נראה שפעות הדפוס הוא וצ"ל משום זורק כלומר כשהרוח הפריחו ד' אמות :

ש"ך [אבות מלאכות של הדיש והצובע והמלכן ודיני מחימה וכו' ל"ו סעיפים] :

א הדיש והצובע והמלכן המה אבות מלאכות ודישה אלא היתה במשכן שהרי היו זורעים הסממנים וממילא שהיו רשין אותן ומוס' ע"ג : ד"ה מרק ע"ט וצובע שהרי היו צובעין את התבלת ובידושלמי דכלל גדול איסור מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין כבהמה בעורות אלים מארמים כלומר שהיו מכין את הברמה בשרבים כדי שיתארם העור ע"ש והוא דבר תימה דשביק צביעת תכלת ונקט צביעה קטנה בזו ונראה דטובא קמ"ל דמשום דאומר שם המארים אורם בשפה חייב כלומר השפה שהיא ארומה והוסף בה ארמונית חייב והיינו משום צובע ומנלן לומר כן והלא אינה רומה לצביעת תכלת דהוה צביעה נמורה ולכן קאמר שהיו משרבטין כבהמה דאפילו צביעה קטנה כי האי הוה צביעה ומלכן שמלכן צמד או פשתן או כל דבר הצריך ליבון והיה כמשכן בהריעות דשש משוד ובבגדי כהונה ושיעורן הדיש

שיעורו כנרונרות כבשיעור אוכלין ראין דישה אלא בגידולי קרקע ופ"ה. וכו"כ הרמב"ם בפ"ח דין ז' : **ב** ושיעור הצובע והמלכן כתב הרמב"ם בפ"ט דין י' המלכן את הצמד או את הפשתן או את השני וכיוצא בזן כמה שדרבן להתלכן חייב וכמה שיעורו כדי לפנות ממנו חום אחר ארכו כמלא רוחב הסיט כפול שהוא אורך ד' טפחים עכ"ל וברין י"ג כתב הצובע חום שארכו ד' טפחים או דבר שאפשר לפנות ממנו חום בזה חייב עכ"ל כלומר דלאו דוקא שכבר נעשו חומים אלא אפילו צמד ופשתים שעדיין לא נטוו אם צבע מהם שיעור שביכולת לפנות מהם חום כזה חייב ולכן לא כתב זה במלכן דליבון אינו אלא לאחר הטווייה כדתנן בר"פ ראשית הגז מלובן כדי לעשות ממנו בגד קמן :

ג ותולדותיהם תולדת דש כתב הרמב"ם בפ"ח דמפרק הוא תולדת דש משום דדישה היא מפריש התבואה מהשיבילים

מהשיבולים ולכן כל מפרק שמפריש דבר מדבר היו תולדה דרש ותניא (ע"ג.) הרש והמנפץ והמנפט כולן מלאכה אחת הן ופירש"י מנפץ פשתן בנבעולין והמנפט צמר גפן שמפרק גרעינים ממנו והערוך פי' בשם הגאון מנפץ שמפריך האוכל מן עפרודיתו ומנפט שמולל שבדים ע"ש וכתב הרמב"ם דחולב את הבהמה חייב משום מפרק וצ"ל רבהמה מקרי נידווי קרקע (עמוס' ע"ג. ל"ה מלקי ודוק) וכתב רחובל חייב משום מפרק וזה בארנו לעיל סי' שט"ז ע"ש וכן פחיטת פירות כתב החייב משום מפרק ובוז יש דינים ופרטים הרבה ויתבאר בסי' זה :

ד' ובירושלמי דכלל גדול איתא הן דכתית אורו שערין ח'זקה חייב משום רש כלומר האי מאן דכותש אורו אי שערין או חילקא כדי להסיר קליפתן חייב משום דש הרא איתתא כד מפרכיא בראשי דחיסתא חייבת משום רש והיינו שבטישמיש היר פורכת הראשים של החטים וכוז הוסרה קליפתן הן כיתניא בקופא שמכה על הפשתן שתצא מן הקליפה חייב משום רש הן דשחק חוטא כד מפרך ברישא חייב משום רש והיינו ששחק שומים ומסיר ראשיתן וזה בארנו בסי' הקודם הן סיקורו יכו' כד מכתת במרנוייה משום רש כלומר שהוא הך שסביב הקליפה באילנות וכתשו שיתפדר מהקליפה חייב משום רש :

ה' תולדות הצובע כתב הרמב"ם פ"ט דין י"ד העושה עין הצבע היו תולדה צובע וחייב כיצד כגון שנתן קנקנתים לתוך מי עפצים שנעשה הכל שחור או שנתן איסטיס לתוך מי כרכום שנעשה הכל ירוק וכן כל כיוצא בזה עכ"ל והראב"ד חולק בזה וס"ל דעשיות הצבע לא מקרי צובע עד שיצבע בו איזה דבר רא"כ בישול סמננין ליחייב גם משום צובע והמניד משנה אומר רבאמת להרמב"ם כן הוא וחייב בבישול סמננים שחיים משום מבישל ומשום צובע וכן המסייד כותל ועושיהו לבן נראה דהוי תולדה צובע ולעיל סי' ש"ג נתבאר ראשה הכוחלת בשרק על פניה הוי צובע וכן כשפחה בצק על פניה כדי שחארים ושם נתבאר בפרטיות ע"ש :

ו' וכתב הרמב"ם שם דאין הצובע חייב עד שיהא צבע המתקיים אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששר על נבי ברזל או נחשת וצבעו פטור שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום וכל שאין מלאכתו מהקיימת בשבת פטור עכ"ל :

ז' קיי"ל דאין צביעה באוכלין ולכן סותר ליתן כרכום בתבשיל ואין לחוש לו משום צובע ואפילו כונתו למראה ודוקא בשהכונה לאכול לעצמו אבל סוחר הצובע מיני מאכלים או מיני משקים דהראיות בפני הבריות יופי מראיתם אפשר ריש לחוש משום צובע ופרמ"ג נמ"ס וזה ולכן יזהרו שלא לעשות כן בשבת אם כונתם דהראותם לבריות ויש מי שאומר שהאוכל תותים או שאר פירות הצבועים צריך לזהר שלא יגע בידיו צבועות כבגד או במפה משום צובע ויש מתירין כיון שהוא דרך לכלוך (מ"א סק"ל נמ"ס רד"ז) וכן לזהר בזה ואין להקל (נמ"ס רודאי בכיבוס לא שייך כשהוא דרך לכלוך אבל בצביעה אילו גם דרך לכלוך הוי צביעה אמנם בזה שצובע ידיו או נמשח על פניו ודאי דאין חשש בזה כיון שאין סודכם לצבוע אין זה צביעה ולא דמי לאשה בסי' ש"ג דאשה רדכה לצבוע (נמ"ס) וכ"ש שאין חשש במה שצובע פתו במשקה של הפירות שהרי אין צביעה באוכלין ופי' שמכתו מוציאה רם יזהר לבלי להניח עליה מצלית להריעה האוסרת צביעה גם דרך לכלוך ולקנח מן הבגד איה צבע שנפל עליו יש מי שאומר (נמ"ס) דבזה מתקן הבגד ויש מתירין (נמ"ס) וכן נראה רזה לא חשיב תקן :

ח' תולדה מלבן כתב הרמב"ם שם דהמכבס בגדים היו תולדה מלבן וחייב והסוחט את הבגד עד שיוציא המים שבו היו מכבס וחייב שהסחיטה היא מצדכי כיבוס כמו שההנסה מצדכי הבישול ואין סחיטה כשיער וחי' לעור שאין חייבין על סחיטתו עכ"ל ועוד יתבאר בזה בס"ד ובירושלמי אומר על המלבן הן רמנפר על מני כלומר שמעשן גפרית על הבגדים הרא איתתא דשרקא אפה דשרקא מעולא כלומר האשה השורקת פניה בשרק או שורקת בשרק את המטוה שלה כדי ללבנו הן חיימת הדיחב חוטא נו פומא והיינו החיים שנוחן את החוט לתוך פיו כדי לאמצו שיכנס לתוך המחט כדרך שהחיימים עושים והמיינמן העושים חנורות חייבים משום מלבן ובהמיינות נראה נ"כ שמלבנו ברוק שבפיו ודע רבב"ל אלו צריך משך כמים כפול כמו שנתבאר שהוא אורך ד' טפחים :

ט' כתב הרמב"ם בפ"ח דין הסוחט את הפירות להוציא מימיהן חייב משום מפרק ואינו חייב עד שיהא נמשכו שסחט כנרונרות ואין חייבין מן התורה אלא על

על דריכת זיתים וענבים בלכר ומותר לפחוט אשכול של ענבים לתוך האוכל שמשקה הבא לאוכל אוכל הוא ונמצא במפרק אוכל מאוכל אבל אם סחט לכבי שאין בו מאכל ה"ז רודך וחייב והחובב לתוך האוכל או היונק בפיו פטור ואינו חייב עד שיחלוב לתוך הכלי עכ"ל וחובב שהחלב ילך לאיבוד ג"כ מפרק הוא :

ו בפכ"א דין י"ב כתב מפרק חייב משום דש והסחוט זיתים וענבים חייב משום מפרק לפיכך אסור לפחוט תותים ורמונים האיל ומקצת בני אדם סוחטים אותם כותים וענבים שמא יבא לפחוט זיתים וענבים אבל שאר פירות כגון פרישין ותפוחין ועוזרדין מותר לפחוטן בשבת מפני שאינן בני סחיטה עכ"ל ונמצא להרמב"ם במחשבת פירות ג' מחלוקות בותים וענבים חייב הסאת מפני שהם עומדים רובם לפחיטה לעשות מהן שמן ויין וזהו שאמרו חז"ל וקמ"ה. דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים רפירות המיוחרים למשקין אינן אלא זיתים וענבים כמו ששינונו בפ"א התרומות כל הפירות אין משנין אותן מבריותן בתרומה ובמעשר שני אלא זיתים וענבים בלכר אין סופנין משום עדלה וכו' ואין מכיאים ביכורים משקה אלא היוצא מותם וענבים ואין מטמא משום משקה וכו' ואין מקריבין על גבי המזבח אלא היוצא מן התמים והענבים ע"ש אמנם תותים ורמונים כיון שרדכן של בני אדם לפחוטן אסורין במחשבת מדרבנן גזירה משום זיתים וענבים ושאר כל הפירות מותר לכתחלה לפחוטן לפי שאין דרך לפחוטן כלל :

ויא דע שעל קה שהתירו בשארי פירות לפחוט לכתחלה כן פסקו גם הסוד והש"ע סעיף א' ואע"ז דבתנהגה ממ"ק כתוב דגם שארי פירות אסור לפחוטן לכתחלה לשם המשקין ואינו מותר רק אם כונה לפיתוק הפירי ואם יצא משקה מותר אבל לכתחלה כסוחט בשכ"י המשקה אסור לא חשו לדיעה יחזיקה במקום כל הני רבוחות ויש מהגדולים שכתבו שגם דעת רש"י ותוס' כן הוא שכתבו וקמ"ד : סוחטין לפחוק הפירי וכו' ע"ש ולפיכך כתבו שיש להתמיד בזה ונ"ח וט"ו מק"א ותמיד ראוילו לו יהיה כן שיש מחלוקת בזה הא אינו אלא באיסור דרבנן והולכין להקל ובאמת כבר ביאר רבינו הב"י בספרו הגדול ולא לפי המסקנא פירשו כן ע"ש וזהו פירושו אליבא דר"י אלל לחיזול דר"ש ע"ש ח"ל לזה ומה שהקשה הב"ח מ"ש

מכבשים ושלוקות לאסור למימין תמימי דלי"כ תקנה על כרי"ף והרמב"ם חמטס הרמב"ם דקדק בלשון שאין בני סחיטה אבל כבשים ושלוקות בני סחיטה חלל שאין בהם דין סחיטה ונאמת אל דרך אחרת פירי לפחוט אסור כמו בתותים ורמונים כמו שיבאר זכבשים ושלוקות דרכן לפחוט ומ"ש הפ"ו בכוונת הרי"ף ח"ל דחיה כמבאר מדברי הרמב"ם וזה שהקשה לה"ש תשאר קדושת הגמ' אסור דבי מנשא רובא דשלמא תמימי אסור כלא ר"ח ח"ל לתוך למנהג תשוב ח"ל רובא דשלמא כמ"ש התוס' כהמניע ל"ב : כהמניע חלל ע"ש ודבר זה מוכח בכ"מ כמ"ש התוס' בעירובין כ"ח. ע"ש והל"ה מתותים ודו"ק :

יב אמנם אם יש איזה מקום שדרכן לפחוט איזה פירי לשנות סימיו באמת אסור לפחוט בשם כמ"ש רבינו הרמ"א בסעיף א' ח"ל ובמקום שנהגו לפחוט איזה פירות לשנות סימיו מחמת צמא או תענוג דינו כותים ורמונים עכ"ל ומשמע מלשון דרך באותו מקום אסור אבל רבינו הב"י בספרו הגדול כתב דאם נודע לנו שבשום מקום כוחטין פירי אחת אסור לפחוטן כראשכחן ברמונים שאכורין לפחוטן משום דבי מנשיא שהיו רבים עכ"ל בלומר דבגמ' אסור דלכן תותים ורמונים אסורים במחשבת מפני שירדו מקומות שבשם סחוטם ולכן אסור בכל המקומות ע"ש ונ"ל דשניהם אמת ע"פ דברי רבותינו בעלי התוס' בהמצניע ונ"ל : דבמנהג חשוב נודר מקום אחד את כל העולם ולא כן במנהג שאינו חשוב חזינו שאסרו תותים ורמונים משום שיש שסוחטין אותן ומה שאין כל העולם סוחטין אותן מפני שאין להם הרבה מפירות אלו אבל כשככל המקומות יש הרבה מפירי זו ועכ"ז אין סוחטין אינו מנהג חשוב ואינו אסור אלא במקומו ולכן רבינו הרמ"א מייאד בפירות שמצויים בכל מקום כמו תפוחים וביוצא בהם דאו אין האיסור אלא במקום שנהגו לפחוטן ורבינו הב"י מייאד כעין תותים ורמונים דבארתו מקום יש ודרכה לפיכך סוחטין אותן ואלו היו בכל המקומות ודרכה היו ג"כ סוחטין אותן ולכן אסורים בכל מקום ונלפ"ד כדור והתג"ל ס"ח אר"ך כזה וטעם לכתוב ולכתוב ומ"ש לחטילו במקום וכו' נקלה דשמן נאסר לכל השלם ואין סוחטין ע"ש ויסודו על דברי התוס' ע"ש אמנם נאמת לא דמי זה למנהג גרוע והרי ר"ח פירי חטילו ניחל כיון דלחטוטה אי משקה וכ"כ במקום דכ"ע חז"ל כזה חללם אי כמשקה ומ"ש דכשינע"ס ששפוט מהם כהמניע משום שיש להם ריסי ולפי

ולכן ככל מקום אסור לסחוט ולחייב בן הוא אך צימיו לא ילענו מזה :

יב וכתב רבינו הרמ"א דכל זה דוקא לסחוט אסור אצל מותר למצוץ בפיו מן הענבים המשקה שבהן וכ"ש בשאר דברים ויש אוסרין למצוץ בפה מן ענבים וכיוצא בהן עכ"ל ביאור הרברים דודאי סחיפה מן התורה אינו אלא ביד ולא בפיו שהוא דרך אכילה אלא רמ"מ יש לאסור מדרבנן כמו שאסרו לינק מהבמה בפיו לקמן בס' שכ"ח ורק במקום צערא לא גזרו כמ"ש שם ומה בין זה לזה וזהו סעם היש אוסרין ודיעה ראשונה סוברת שאינה דמיון דבשם היניקה ניכרת גם בפיו שדרך היניקה גם בפה כלומר שניכר היניקה גם בפה כמו שהתנוק יונק משדי אמו ולכן אסרו באדם בריא משא"כ מציצת ענבים אין הסחיפה ניכר כלל בפיו ואין דרך סחיפה בכך ולכן מותר למצוץ בפיו וזהו כוונת המג"א סק"כ וה"ק וכ"ש בשאר דברים כגון הנתן בשר במרק או פת ביין ומוצץ המרק או היין בפיו שאין זה בגדר סחיפה דאפילו סחיפה גמורה שדהם מותר מן התורה שאין המשקה מגופן ואפילו היש אוסרין לא אסרו בהם ורק בענבים אסרו ולא במרק ויין וכן לא בשאר פירות ויש שמחמיר יותר במרק ויין מבענבים מפני שהיה על זה שם משקה מקודם ונ"ח נסס רמ"ל ודעת רבינו הרמ"א הוא להיפך וכן נראה עיקר וכן הסכימו הגדולים ומג"א סק"ד וז"ל סק"ג וגם בענבים הסופך על דיעה ראשונה לא הפסיד מיוזו מי שירצה להחמיר יחמיר בענבים ולא במרק ויין ולא בשאר פירות :

יד ותיים וענבים שזכו מהן משקין בעצמם בשבת אסור לשחות מהם עד מוצאי שבת גזירה שמא יתכוין ויסחוט מהם בשבת ואפילו הענבים והותים עומדים לאכילה ותותים ורמונים שיצא מהן משקין בשבת אם עומדים לאכילה מותר ואם עומדים למשקין אסור שמא יסחוט ואע"ג דסחיפתן מדרבנן מ"מ גזרו בעומדים למשקין מפני שקרוב שיסחטו אותם ובשאר פירות פשימא שמוחר אפילו לדעת המחמירים לסחוט ממש ואפילו בעומדין למשקין דכולי האי לא שייך למיגור :

טז וזהו בותים וענבים שלימים אבל ותיים וענבים שנתרסקו מע"ש משקין היוצאין מהן מותרין וכוה לא גזרונון שמא יסחוט דאפילו אם וסחוט ליכא איסור תורה כיון שנתרסקו מכעור יום וכבר נתבאר זה

כס"י רנ"ב ע"ש ולא עוד אלא אפילו לא נתרסקו מע"ש אלא שמונחים בניגית שיש שם יין וענבים שלימים אע"פ שהענבים מתבקעים בתוכה בשבת ומתערבים המשקה היוצא מהם עם היין מותרים לשתותם בשבת מפני שכל היין היוצא מהענבים מתבטל ביין שבניגית שהם הרבה יותר מהיין היוצא מהענבים ואע"ג דזהו דבר שיש לו מתירין מו"ש וקיי"ץ דדבר שיש"מ לא בטיל והו כשהיה ניכר האיסור מתחלה בפ"ע אמרינן דאיסור זה לא נתבטל אבל כשלא היה ניכר האיסור מעולם לא שייך לומר עליו דשיל"מ שלא יתבטל וביוד"ס ס"ס ק"ב בארנו עוד בזה ע"ש ומ"מ ליתן לכתחלה ענבים לתוך היין שיתבקעו אסור בשבת ויש מי שמחיר גם בנתינה מתחלה בשבת ומדמה זה לנתינת שלג ככוס ואינו דמיון כלל וע"ז סק"ג דבשם דרך שתייתם בכך כמו שאנו נוהגים צוקער לתוך המים החמין משא"כ בענבים ואפילו אם נתנו הענבים בשבת שלא לכוונת ביקוע ונתבקעו נ"כ אסור עד מו"ש וגס ולפ"א על המג"א סק"ה שכתב נסס הכ"ח שמוחר לתת שיתבקעו ע"ש וליוו בן נכ"ח אלא כמ"ש המ"ז נסמו ע"ס וזו"ק :

טז מן מותר לסחוט אשכול ענבים תוך קדירה שיש בה תבשיל כדי לתקן האוכל יהיה ליה משקה הבא לאוכל וכאוכ"ל דמי אבל אם אין בה תבשיל אסור וכבר הבאנו זה בסעיף ט' מדרבי הרמב"ם ואף שיש מרבותינו שאמרו שאין ההלכה כן דלא התירו זה רק ביו"ט ולא בשבת מ"מ רוב הפוסקים התירו גם בשבת וכן פסקו בש"ע סעיף ד' מיהו רבינו תם אסר בענבים שהם עדיין בוסר לעשות כן דבענבים שנגמרו היה כאוכ"ל באוכל אבל הבוסר שאינו ראוי לאכילה היה כבורר אוכל מתוך פסולת ויש מתירין גם בבוסר ויש מי שאומר דגם לר"ת שאוסר בבוסר כיון דהאיסור הוא משום ברירת אוכל מפסולת מותר בשעת אכילה כמ"ש בס"י הקודם וע"ז סק"ד ויש מי שאוסר דהא זה לא הותר רק בידו בורר אוכל ואוכל ולא בנותנו לתוך כלי ואח"כ לשתותו דזהו בורר ממש כמו שלא הותרה בשם בקנון ותמחויו (מג"א סק"ז) :

יז וכן כבר נתבאר בשאר פירות לבר תותים ורמונים מותר לסחוט ולכן כתב רבינו הב"י בסעיף ו' דמותר לסחוט לימונע"ש ונראה דאפילו להמחמירים גם בשאר פירות לסחוט למשקה כמ"ש בסעיף י"א מ"מ

מ"מ בלימענע'ס אין חשש שהרי אין דרך לעולם לסחמן לצורך משקה שלהם לשתותם בעצמם אלא או לצורך סיבול מאכל או לתוך המים ושאר משקין אבל לא לשתותן לבדן ולכן לא בני חמישה נינהו כלל ואף המחמירין בשאר פירות לא החמירו אלא כשעושין מהם עצמם משקין דומיא דענבים ותותים ורמונים ואע"פ שיש מי שמחמיר במשקה הבא לאוכל ולתוך המשקין לביע אסור מ"מ הנסחם מלימונע'ס אין שם משקה על זה והיה כאוכל הבא למשקה וק"ו שמותר למצוק הלימונע'ע בפיו ולזרוק אותו אחר שמצצו וכן נראה דה"ה באפאלצין' דהוא כמו לימונע' :

ויך ודע דלכאורה בזה שהתרנו בשאר פירות החמישה יש לשאול דנהו דסחיטה לא שייך בהו ליתסרי משום נזר כמו ביצה שנולדה והתשובה בזה דבאמת כבר בארנו בס"י ש"ח סעיף ו' דהרמב"ם והמור והש"ע פסקו גם בנולד כר"ש בשבת דלית ליה נולד אם לא בנולד נמור כמ"ש שם והרי גם בביצה לית להו איסור נולד כמבואר מרבריהם לקמן ריש ס"י שכ"ב שאסרו ביצה שנולדה בשבת משום נזירה דיו"ט אחר השבת ומשום הכנה ולא משום נולד ע"ש ודבר זה ביאר הפוסק לקמן ס"י תצ"ה ואמנם יש לעיין דהמור כתב שם דר"ת פסק בנולד כר' יהודה ואסור נולד בשבת ובסעיף מ"ז כתבנו דר"ת אסר בבוסר ומבואר דבפירא שנתבשלה מתיר לסוחמה לתוך האוכל והא נולד הוא אך באמת לתוך האוכל לאו נולד הוא דודו כמאכל כמאכל והרי גם ביו"ט מותר לעשות כן ובירוש' לכ"ע קיי"ל דנולד אסור ואף מאי דק"ל כה"ג חציית דאחרי ר' יהודה אט לאוכלין היו"ט מהן מותר והא ר"י אסר בטלד ואין לומר דזה לא מקרי מולד והרי גם גרשני תמרים מקרי טלד כדלמריק בס"פ כ"ט . ע"ש וכ"ע משקה היו"ט מן הפירות מלאחי שהתוס' נתייחד מ"ז . ד"ה כל כתבו למשקין נתייר לא התיבא מולד כיון דמשיקרא נמי הוי אוכל אוכלא דלפנת הוא ע"ש וגריעא גרשני תמרים מהם דהגרשניס אין ראויס לאכילה כלל ולכן הוי גלח :

י"ג לסחום כבושים חיינו מיני ירקות הכבושים במים או כחומץ וכן לסחום מיני שלקות בבשר השלוק במים או דיק מבושל לסחמו אם אינו צריך להמים היוצאים מהם אלא לנוף הכבוש או השלוק לתקנו לאכילה מותר דנמרי דכיון דאיצ' להיוצא סוין אין על זה שם מפרק כלל ולא דמי לחתים ותנבים ואפילו

לחתים ורמונים מפני שאין הסקשה מגופן ומותר לסחמן אפילו לקערה שאין בה אוכל אבל אם צריך למימיהן אסור לסחמן וגריעי משארי פירות שמותר לסחמן אפילו למימיהן מפני שאין שם משקה עליהן כלל משא"כ הכבשים והשלקות היה עיניהן שם משקה מקודם ולכן אין מותרין לסחום אלא לתוך קרידה שיש בה אוכל דמשקה הבא לאוכל הוה כמפרדי אוכל מאוכל ואפילו בזהם וענבים מותר כמו שנתבאר אבל אם אין בה אוכל אסור ורבינו חננאל סובר דכל שהוא צריך למימיהן חייב חסאת אפילו סחם לקרידה שיש בה אוכל וסובר דגם בתים וענבים כן הוא והסוחם אשכול לקרידה אפילו יש בה מאכל חייב חסאת דלא ס"ל ההיתר מה שלתוך המאכל דאין זה רק ביו"ט ולא בשבת כמ"ש בסעיף מ"ז ורוב הפוסקים חולקים עליו כמ"ש שם ור"ח נעזמו אסר אפילו ביו"ט שזוהי הך מיימרא דחולב לתוך הקרידה כמ"ש התוס' קמ"ה . ד"ה ור"י וכמ"ש הס"ז סק"ז אמנם ר"ת ס"ל דכיו"ט מותר וזהו יש לתוך קוטיה ה"ט"ז שם על ה"ע שסמ"י תק"ה הכרימו כהממיריס משום דכסס הוי דעת ר"ח יחדלה אבל בשבת נראה דגם ר"ת הסכים עמו אך אין ראיה לזה ואדריכא נאשטל לא אסר רק בוסר והי"ק :

ד' כתב רבינו הבי"ב בסעיף ח' הסוחם דג לצידו דינו כסוחם כבשים ושלקות למימיהן עכ"ל כלומר דג שנתבשל או נשרה במים או בשארי משקין וסחמו דינו כסוחם כבשים ושלקות וכן דג הנשרה במלח עד שנעשה ציד הרין כן ואע"פ דבאוכלו כמו שהוא הוי כולו אוכל מ"מ כיון דהמשקה בא לו מעלמא אם סוחמו למימיו אסור אא"כ לקרידה שיש בה מאכל ולנופן מותר כמו בכבשים ושלקות :

כ"א השלג והברד והכפור אין מרסקין אותם בידים רהיינו לשברם לחתיכות רקות כדי שיוזבו מימיהן דהו"ל גולד אבל נותן הוא לתוך כוס של מים או יין והוא נימוח מאליו ואינו חושש ויש מרבתינו שמתירים לרסק בידים לתוך הכוס דאינהו ס"ל דהאיסור הוא שמתא יסחום פירות העומדין למשקין וכיון שנתערב במים לא נזרו וכן מבואר מרברי הרמב"ם בפכ"א דין י"ג ע"ש וס"ל דליכא בזה איסור נולד אבל רש"י ותוס' והרא"ש וספר התרומה כתבו המעם משום נולד ולפ"ז לרסק בידים אסור אפילו לתוך הכוס דבשעת הריסק הוי נולד ומג"א סק"ז :

כב ויש לתמוה על רבינו הבי"ב בסעיף מ' שכתב השלח והברד אין מרסקין אותם וכו' אבל נותן הוא לתוך כוס וכו' וכן אם הניחם כחמה או כנגד המדרה נפשרו מותרים עכ"ל והנה מדכתב אבל נותן לתוך כוס ולא כתב דאפילו לרסק בידים לתוך הכוס מותר ש"מ דס"ל כשיטת רש"י דהמעס משום נולד וא"כ איך התיר בהניחם כחמה ונפשרו דלמעס נולד ודאי אסור כמ"ש בס"י שי"ח לענין שומן שנקרש כשחור ונימוח ע"ש למאן דס"ל נולד נוכ"כ והמנ"ח מקי"ד לטעם נולד אסור ואולי מ"ש נותן לתוך הכוס כונתו גם ע"י ריסק ונקיט לשון הגמ' דס"פ במה מוטמין אבל לשון הרמב"ם הוא מרוקין לתוך הכוס ע"ש ובבבנה כתב כן כמ"ש :

כג ודע שיש לשאול להאוסרים משום נולד וכן לעיל בס"י שי"ח סעיף ל"ב לענין השומן כשנימוח למאן דאוסר משום נולד כמ"ש שם הא בארנו בסעיף י"ח דרוב הפוסקים לא ס"ל איסור נולד בשבת רק רבינו תם וזה כתב המור מפורש לקמן סי' תצ"ה והתשובה היא או שנאמר ראלו האוסרים ס"ל נ"כ כר"ת שבשבת נולד אסור אבל קשה לומר כן שהרי גם הרא"ש ס"ל בהך דאין מרוקין מעסם נולד ובריש ביצה משמע דנוטה דלא כר"ת וגם מרברי המור שם משמע דרש"י ס"ל להיתר בגולד ע"ש ורש"י בס"פ ב"ש גבי אין מרסקין השלג פירש משום נולד אלא ודאי צ"ל דכבר כתבנו דכנויד נמור הכל מורים שכן כתבו התוס' כעירובין נמ"ו. דבגולד נמור גם ר"ש מודה וסתם נולד שבגמ' ריש ביצה היא בביצה ובוה פליגי ר"י ור"ש ולכן ס"ד לדיעות אלו דריסק השלג והברד וכן זיבת השומן מקרי נולד נמור וצ"ע :

כד ודע דלפי מה שנתבאר אלו השותים חמין בשבת ונותנים הצוקער לתוך הכוס וזהו מותר כמו ליתן שלג וברד לתוך הכוס מיהו לפ"ז אסור לרסק את הצוקער בכף קמח בתוך הכוס והעולם אין נוהרין בזה והנה לדעת הפוסקים בסעיף כ"א המחירים לרסק לתוך הכוס אין בזה איסור אבל להאוסרים נראה דאסור ואפשר דגם להאוסרים לא אסרו רק כשמרסק סבתוך ונותן לתוך הכוס אבל כתוך הכוס עצמו מותר שהרי מעולם אינו ניכר בפ"ע ובפרט דצוקער הוא מבושל בתחלה ולכן אין לאסור בזה וע' בס"י שב"א סעיף י"ג :

כה בחורף בשנקרשו המים מותר לשבר הקרח

ולישור המים מתחתיו ואין זה כריסק שלג דהא המים שהחת הקרש לא נקרשו ואי משום שבירת הקרח הא גדולה מזו אמרו שובר אדם את החבית לאכול ממנה נרונות והנה רבינו הבי"ב בסעיף י"א כתב צריך ליוהר בחורף שלא ישול ידיו במים שיש בהם שלג או ברד ואם ישול יוהר שלא ירחק בין יריו שלא יהא מרסק עכ"ל וכלשון הזה כתבו התוס' שם וז"ל ומים שמתקרשים ויש ברד מעורב בהם אין לרחוץ שא"א שלא ירסק הברד עכ"ל ואני מסתפק בלשון רבותינו דמשמע להדיא שלא הקפידו רק על ריסק שלג וברד ולא על ריסק הקרח ואולי מפני שהקרח היה מקודם מים אין בזה לא משום נולד ולא משום נזירת סחיטת פירות ויש להתיישב בזה דלכאורה יש בזה נולד כבשומן שקרש בס"י שי"ח סעיף ל"ב והמתירים בשם היינו מעמא משום שאינו מרסק בידים ע"ש אבל בידים שפיר הוי נולד אלא דלשון הגמ' והפוסקים לא משמע כן וצ"ע לדינא :

כז יש ליוהר שלא ישפשא ידיו במלח דנימוח ונעשה מים ובמלח שלנו נראה שאינו נעשה מים ע"י שפשוף ויש לעיין בזה דאם נעשה מים אסור ובמלח של ים יש להסתפק בהספק שנסתפקו בסעיף הקודם בקרח ודורם האדם שלג ברנליו ואינו חושש ואע"פ שלא ימלט דדרך דריכתו ניסם מעט שלג מ"מ כיון דהוה דרך הלכו לא שייך לאסור בזה וא"כ נתייה מנורים בבתינו כל ימי החורף ולא נזרו בזה וכן להשתין בשלג אע"ג דנמס ע"י המי דנלים מ"מ כיון שזוהי ערכי בני אדם וכמעט שבימות החורף הוא מהגמנעות ליוהר בזה לכן לא נזרו על זה והר"ם מרוטונבורג' תתיר להמיל מי רנלים בשלג ומ"מ הרא"ש היה נוהר בזה כיון דזראי נימוח ואיהו קעביד מעשה ואנחנו אין נזהרים בזה כי במדינתנו בחורף מלא שלג בכל מקום ומקום והמנ"ח סקט"ו אסר לנטר הקרח כנסך ונזר וזכריו תמוהים כמ"ס הת"ש :

כח ודע דאיסור סחיטת נתחלק לשני אבות האחד מה שנתבאר סחיטת פירות והיא תולדת פסוק והאב שלה הוא דש והשני סחיטת גגרים ממים ושאריו משקין והיא תולדת מלבן והוה שכתב הרמב"ם בפ"ח הסוחט את הפירות חייב משום כפרק וכבר נתבארו כל הריגים ובפ"ט דין י"א כתב המכבס בגדים ה"ז תולדת מלבן וחייב והסוחט את הנגד ער שיוציא את המים שבו ה"ז מכבס וחייב וכו' עכ"ל ובפכ"ב דין

דין מ"ז כתב המכבס חייב משום מלכך והסחוט כמות חייב משום מכבס לפיכך אסור לרחוק מטלית או סוך וכיוצא בהן כפי החביות וכיוצא בה כדי לתתה שמא יבא לירי סחוט ואין מקנהין בספוג א"כ יש לו בית אחוזה שלא יסחוט ואין מכסין חבית של מים וכיוצא בה בבגד שאינו מוכן לה נזירה שמא יסחוט עכ"ל ועוד יתבאר בזה :

כתב ורבותינו בעלי התוס' חילקו גם סחיטת הבגד לשנים דבשסוחטו ממים היו משום מלכך אבל כשסוחטו מ"ן ושמן ושאריו משקין שאין מכבסין בגדים בהם ואדרבא מטנפין אותו שנשאר הריח בהבגד לא שייך בזה מלכך והאיסור הוא משום מפרק דמפרק המשקה מן הבגד כמו סחיטת זתים וענבים ולכן החששא דשמא יסחוט לא שייך רק במים שיסחטנו כדי ללכנו אבל ב"ן ושמן לא חיישינן שמא יסחוט וגם ב"ן ושמן כשהגסחט הולך לאיבוד לא שייך בזה מפרק ואע"ג דהוה פסיק רישא הוה פסיק רישא דלא ניתא ליה ושירי תוס' כחוטות ו'. ד"ס האו וזנת ק"א . ד"ה האו :

כ"ג וכתב המניד משנה בפ"ט דין י"א שהרשב"א הסכים לדבריהם והרמב"ן חולק עליהם וח"ל הרמב"ן כך ראוי לומר בכל סוחט פירות תולדת מפרק בצדק למשקין ושיעורן כגזירות ואין רישא אלא בגידולי קרקע כלומר בפירות וכיוצא בהן והסחוט בגד תולדת צובע בדרך מלכך והוא נמי בכך שמכבס ב"ן במים ב"ן ב"ן כדאמרינן לאכלה ולא למשרה ולא לכבוסה וטובה מ'. לענין פירות שניטות והוא שמתכבס הבגד בכך מעט ושיעורו במלא רוחב המיט כפול בחוטיה ובאריג נ' על ג' כשיעורן להוצאה ובענין הזה כתב הרמב"ם וכו' עכ"ל וזה שכתב תולדת צובע לאו דווקא אלא מפני שהמלכך הוא כמ"ן צובע אבל אינו אלא תולדת מלכך (נחמ"ט) :

ל ותמיהו על רבינו הב"י דבמ"י ש"ס סעיף י' כתב דמים אסור לסננם במורדין משום ליבון אבל י"ן ושאר משקין מותר דכרם לא שייך ליבון ובארנו שם סעיף כ"ט ע"ש והוה כדעת התוס' וסייעתם וכס' זה סעיף מ"ז כתב אסור לפרוס סורר ע"פ החבית וליתן על נביו הבכי שרולים בו שמא יבא לירי סחיטה אבל בגד העשוי לפרוס עליו מותר שאינו חושש עליו לפחטו עכ"ל והיה לו לבאר דוה אינו אלא במים דב"ן לא חיישינן שיבא לסוחטו לדעת התוס' כמ"ש וסתם

חבית דוא של י"ן ולפלא שהרמב"ם הזכיר דווקא של מים כמ"ש לשונו בסוף סעיף כ"ז ומעמו משום דבמקור הדין בגמ' נחמ"ט. היתה המעשה במים ע"ש וצ"ל דרבינו הב"י לא חש לה אבל בהתנו רק על מים :

ל"א ובסעיף מ"ו כתב אסור להדק מוכן כפי פך שיש בו משקין משום סחיטה עכ"ל והנה לדעת הרמב"ם והרמב"ן א"ש כיון שזוה משום מלכך אבל לדעת התוס' אינו אלא כשצריך להגסחט דבהולך לאיבוד מותר ב"ן ושמן וכל המשקין לבד ממים כמ"ש ובסעיף י"ז כתב ספוג אין מקנהין בו א"כ יש בו בית אחוזה נזירה שמא יסחוט עכ"ל והוא מלשון הרמב"ם שהבאנו בסעיף כ"ז ולרמב"ם א"ש אבל להתוס' אינו אלא במים או ב"ן ושמן וכשצריך להגסחט וכמ"ש אבל גם להרמב"ם קשה שהרי כתב בעצמו בדבר המיוחד לכך לא חיישינן שמא יסחוט וצ"ל דספוג בהבחה שיסחוט אך אם יש לו בית אחוזה אינו בהבחה שיסחוט ודראב"ד שם כתב דבשיש לו בית אחוזה אע"פ שנמחט הוה כמריק מצדוהית ע"ש כלומר שאינה דרך סחיטה (נמג"א סק"ט) :

ל"ב כתב רבינו הב"י בסעיף י"ח חבית שפקקו בפקק של פשתן לסתום נקב שברופנה שמוציא בו היין יש מי שמתיר להסירה אע"פ שא"א לו שלא יסחוט והוא שלא יהיה תחתיו בלי דב"ן שאינו נהנה בסחיטה זו הוה פסיק רישא דלא ניתא ליה ומותר ודלקו עליו ואמרו אע"ג דלא ניתא ליה ב"ן דפסיק רישא הוא אסור והעולם נוהגים היתר בדבר ויש ללמד עליהם וכות דב"ן שהברוא ארוכה חוץ לנעורת ואין יד מגעת לנעורת מותר סירי דהוה אספוג שיש לו בית אחוזה ולפי שאין פענה זו חוקה ויש לנמנם בה טוב להזהינם שלא יהא כלי תחת החבית בשעה שפוקקים הנקב עכ"ל :

ל"ג ביאר הרב"ם דאיתא בגמרא וק"א : האו מסיכרייתא דנויתא אסור להרוקה וכו' משום דהוה פסיק רישא כלומר שכורכין בגד סביב הברוא ולכן כשרוחקן אותה בהנקב של החבית בהבחה שתבא לירי סחיטה והנה לדעת הרמב"ן והרמב"ם דאיסור פשוט כיון דהוה משום מלכך אבל להתוס' וסייעתם דב"ן הוא משום מפרק אם היין הולך לאיבוד לא שייך מפרק ולכן באמת כתב הערוך בעדך סגר וז"ל האי נקב למעקה הוא ולכן אמרו הכמים להרוקיה וכו' משום סחיטה דניתא ליה שיווב היין בתוך הבר אבל בנקב

בנקב מן הצד לא אמרו וכו' כיון שיצד לאיבוד לא נחא ליה עכ"ל ור"י בעד התוס' בכתובות ו' ג. חולק עליו דאע"ג דלא נחא ליה ואין כאן איסור דאורייתא מ"מ מדרבנן אמור ע"ש וגם המור הביא מחלוקת זו ע"ש :

לך והעולם נוהגים היתר אפילו בכרוא במקום שאין היין הולך לאיבוד וס"ל דסכרת הערוך בפסיק רישא דלא נחא ליה הוא אפילו כשאינו הולך לאיבוד ורק כיון דלא נחא ליה אין זה מלאכה וכן משמע מתוס' סכמה מקומות וזהו ודאי תימה דבזה פשיטא שעכ"פ יש איסור דרבנן ולכן יש שלמדו וכות מפני שהברוא ארוכה ודמי לספוג אמנם יש לנמנם בזה שהרי חזו"ן דנסחט ממנה ואין זה דמיון לספוג ולכן עכ"פ טוב להנהיגם שלא תהא כלי תחתיו ושילך לאיבוד ולכן אע"ג דגם בזה חולק ר"י בעד התוס' מ"מ אנו סוסיים על הערוך אבל ב"א זה גם להערוך אמור מדרבנן ונגס הר"ן גס חולק וס"ל כר"י והאג מכל זה מזכיר שהש"ע הולך בשיטת התוס' דאלו להרמב"ם ככל ענין אסור כמ"ס ודברי הס"ז כסק"ב ז"ע נמי"ס דהש"ע כמ"י שיש סוכר דיין הוה כשאר משקין וכאן כתב דמלגן ע"ס ואיפא ראה זה ולי משום ששי"פ ס"ז כבר בארטיה ומה שחלק בין לכן לאדום מי הכריחו לזה הלא שני שיטות הם וכנראה שלא גס על לנו שיטת הרמב"ם והרמב"ן שהביא המ"מ ומ"ס הכ"י כספרו הגדול גס הביא כל השיטות ודיוקן :

לך כבר כתבנו בשם הרמב"ם דבשיעור דיכא סחיטה והמעם פירש"י וק"מ : דיה אין ע"ש מפני שהוא

קשה ואינו בילע ותמיהנו דתתם רבה ורב יוסף ס"ל כן אבל רב אשי אמר אפילו תימא יש סחיטה בשיעור וכו' והלכה כרב אשי דהוא בתראה וצ"ל דס"ל דבדרך דחייה אומר רב אשי כן וגם אפשר דהלכה כרבה ור"י שהם רבים ומיהו עכ"פ איסור דרבנן יש ולכן צריכים ליותר ההולכים בשבת שחרית במקרה לבלי לסחוט את השיעור :

לך כתב הרמב"ם בפכ"ב דין כ"א שתי מטהרות זו על נבי זו נמשל את הפקק מבנתיים ומשיקן ומחזיר את הפקק למקומו מפני שאינו בא לידי סחיטה שהרי דעתו שיצאו המים ופוקקין את הביב בסודרין ובכל דבר הסמלשל כדי שלא יצופו המים על האוכלים ועל הכלים אבל אין פוקקין את הביב כדי שירדו המים לכיר שמא יסחוט בעת שדוחק שהרי הפקק שריו במים עכ"ל והיא תוספתא בפי"ד דעירובין וביאור הדברים דברי"א כיון שמכוין להשקה שיתחפרו המים בע"כ יסתום הפקק כרפיון כדי שתהיה התחברות מים במים וגם כשידצה לימדו להשיקן ממש ימלנו בנקל ודחופך בסיפא שפוקק הביב כדי שירדו המים פוקקו יפה יפה והפקק שריו במים ויסחוט אבל המציעתא קשה דהא כדי שלא יצופו המים סתמו ג"כ יפה ורבינו הב"י בספרו חנוד"ל כתב דגם בכאן אינו חושש לסתום יפה ע"ש ואינו מוכן ולי נראה דמציעתא מיירא שפוקק במקום יבש כדי שלא יצופו המים לכאן וזהו שמסיים הרמב"ם בסיפא שחרי הפקק שריו במים כלומר משא"ב מציעתא דשם הפקק במקום יבש :

שכ"א [דיני אבות מלאכות של מוחן ולש ומפשיט את העור ומעבדו ומחוקו ומחאתכו ומשרטט ודיני תקוני מאכל וכו' מ"ה מעיפיים] :

דנסרן במידה זו דאל"כ אין זה מקלקל (למי"ט ושיעורא דכנרונרות הוא במוחן לאכילה ככל שיעורי אובדין ולעצים הוה כשיעור עצים להוצאה דהוה כנרונרות מביצת תרנגולת כמ"ש בס"י שי"א וזה שכתב עד שידקק מהן וכו' כלומר דאם נוסרן צריך להיות בהנסודת כדי לבשל כנרונרות מביצה ואם חותכן צריך להיות בהחתיכות כשיעור ודע דמחתך אינו תולדת מוחן והוא אב מלאכה בפ"ע ואמרו בנמ" ופ"ד : דכשהותך עצים ומקפיד על המדה הוה תולדה דמחתך וכשאינו מקפיד הוה תולדה דמוחן ע"ש וכן בכל דבר השייך טחינה ;

א טחינה הוי אב מלאכה והיתה במשכן בטחינה סממנים ותולדות טחינה כתב הרמב"ם ספ"ח מוחן כנרונרות חייב וכל השוחק תכלין וסממנין במכתשת הרי זו מוחן וחייב המחתיך ירק תלוש ה"ז תולדת מוחן וכן הנוסד עצים ליהנות בנסודת שלהן או השף לשון של סתבת חייב משישוף כל שהיא אבל המחתיך עצים אינו חייב עד שידקק מהם כדי לבשל כנרונרות מביצה עכ"ל וזה שכתב בנסודת שלהן משמע דאם לאו פטור משעם מלאכה שאצ"ג וא"א לומר כן דהא הרמב"ם מחייב בא"צ לנופה אלא הכונה משעם מקלקל וכגון דלא צריך להעצים

ות

משום שחן וררי חייבים גם בעצים ובמתכת כששמן
 אותו שקורין פיילין כמ"ש הרמב"ם עצמו ולוי דברי
 רבינו הבי' חיינו אומר רמ"ש הרמב"ם כדי לבשלו
 אין כנתו דוקא לבשלו אלא כזומר שמחבתו דק דק
 עד כדי לבשלו דהמתוך לבישול מתוך דק דק :
 הן גם מ"ש הרמב"ם דמתחבין את הדלועין לפי שאין
 מחינה בפירות והרי הירושלמי מחייב על מחינה
 פלפלין כמ"ש ופלפלין הוה פירא כראיתא בברכות
 ל"ט ודלעתא ערלתו את פריו להביא עץ שמעם עץ
 אפילו שהו ואיזה זה פלפלין ע"ש ולבר זה לא אבין
 רבינו שפסק רבינו יש מחינה ולא בפירות לפיכך
 מותר לחתוך את הדלועין והרי דלועין הוא מין ירק
 כדפינה במ"ל בלאים וכן בדברי הרמב"ם בפ"ג מכלאים
 שכתב דחתה שדה צדעה ירק ובקש לרוע ירק אור
 אפילו דלועין ע"ש ובהכרח כן הוא שחיי אינו לא
 מין תבואה ולא מין זרעים ולבר זה מנן לו שאין
 מחינה בפירות :

ה' תראה לעני' כנה אחרת ברבוי רסחינה לא
 שייך אלא ברברים שדרכן לחתכן דק דק והיה
 מחינה מן שחינה אבל פירות אין דרכן לחתכן דק
 דק וגם דלועין כן הוא כדוע ואו דוקא דלועים אלא
 היה כל מין ירק שאין דרכן לחתכן דק דק כמו
 אזלינו אנשעיקעם אין מתחבין דק דק ובדיקעם וקריים
 שדרכן בבישול מתחבין דק דק ופירות לעולם אין
 מתחבין דק דק ולכן צנן שקורין רעפאך ג"כ ידוע
 שאין דרכן לחתך דק דק אבל בצלים ושומץ דרכן
 לחתכן דק דק :

ז' חנה לצדוד הדין לרשי' הרמב"ם בכל מין ירק
 שייך מחינה אלא דלדיננו הבי' ברעת הרמב"ם
 אינו אלא בשרונה לבשלו ולהתם' הדין' אין שום
 מחינה בירק דק בסילקא להטום' יש מחינה ואין זה
 המין מצוי אזלינו ולהרשב"א וד"ן האומר הוא רק
 על לאור זמן אבר קדם האכילה מותר כמ"ש ופלא
 על רבינו הבי' בש"ע סעיף י"ב שסתם רבוי לגמרי
 לאיסוד ח"ל המתוך הדין דק דק חייב משום שחן
 עכ"ל וחד ולא כדפינה ולא כתום' הדין' ולא
 כהרשב"א וד"ן אלא כדעת רש"י הדין באמת אין
 מרשי' הברע והוא פירש דק דפריים הדין דק חז"ל
 מ"ל ג"כ כתום' ומה מוכח דרפויי הדין מרפיא בינו
 פירושו כדפינה וכמ"ש ולכן כתב סתם דחייב משום
 שחן וד"ע :

ב' זה שכתב דמתוך ירק חייב משום שחן זהו ממה
 שאמרו שם האי מאן דפריים סילקא חייב משום
 שחן אבל התום' כתבו שם דדוקא כסילקא שייך
 מחינה אבל שאר אוכלין שרי עכ"ל וכונתם דאפילו
 שאר ירקות לבר מסילקא מותר כמבואר בהג"א ע"ש
 והדין' תמה לגמרי על מי שאוסר לחתוך ח"ל
 ופירשי' תמה דאין שייך מחינה ברבר שהוא אוכל
 ומתוך דק דק ופירושא דסילקא כמו שפיר"ח עני
 דקלים וכו' שכשמופרק הגימין יוצא כמו קפח דק
 לפיכך המצניז חייב משום שחן עכ"ל ואני מתפלל
 על הסוד שכתב אסור לחתוך הדין דק דק שדומה
 למחן עכ"ל שלא ברברי אביו הרא"ש ול לא הביא
 דעתו כלל ונראה מלשונו דמ"ל דנתי דחייב חטאת
 ליכא כזה רבנן' המי' כאביו מ"ס כיון דרשי'
 והרמב"ם אמרו לא מלאו לכו לחתור ולכן כתב
 שדומה למחן :

ג' והרשב"א והר"ן כתבו דדק דפריים סילקא זהו כדי
 לאכלו לפחד או לאור זמן אבל לאכול מיד מותר
 כמו בבורד שבשעת אכילה בורד ואוכל כמ"ש במ"י
 שייש ולא דוקא ממש בשעת אכילה אלא כדי לאכול
 מיד ואפילו אחד יכול לחתוך בעד כל בני הסעודה
 כמו בבורד שם וכו' :

ד' וברברי הרמב"ם יש עיון דלכאורה משמע מוכריזו
 כמרשי' דמתוך ירק חייב משום שחן כלומר
 לחתיכות קטנות האלו לגדולות הא מצניז שהיו מקבנין
 ירק ביוה"כ מן המנהג ולמעלה ותום' ק"ד : ד"ה אלו
 אב"ב בפ"א דין י"ח כתב המתוך את הירק דק דק
 כדי לבשלו ה"ו תולדת שחן וחייב לפיכך אין מרסקין
 לא את השחת ולא את החרכים לפני כרמה אבל
 מתחבין את הדלועין ואת הנכלה לפי שאין מחינה
 בפירות עכ"ל וכאן נראה דדוקא כדי לבשל הדין
 חייב אבל לאכלו חי מותר וכ"כ רבינו הבי' בספרו
 תנול שזו דעת הרמב"ם ואח"כ כתב דאולי מדרבנן
 אסור ומדבריו נראה שגם בפ"ח היתה לפניו הנורסא
 כרמב"ם כדי לבשלו ע"ש אמנם לעני' מאד תמה
 רמאי ג"מ במלאכת מחינה אם כדי לבשל או שלא
 לבשל ושמה תאמר מפני שעיקר מחינה הוא בקפח
 והוא כדי לאפות הא בירושלמי דכלל גדול אומר הדין
 דשחק מלח הדין דשחק פלפלין חייב משום שחן וכו'
 כל מלח הוא לבישול ועוד אומר שם כששוחק שום
 כדפרכה חייב משום שחן וכן המכה על הפשתן חייב

ח אך רבינו הרמ"א כתב וז"ל וה"ה דאמור לחתוך גרונרות וחרובין לפני וקנים ורוקא פירות וכוונתו לזה אמר אבל מותר לפרך לחם לפני תרנגולים והואיל וכבר נטחון אין לחוש דאין טוחן אחר טוחן וכל זה לא מיירי אלא כחהך ומניח אבל אם לאכלו מיד הכל שרי מידי דהוה אכילת מיר דשרי ברלעיל סי' ש"ט עכ"ל והנה בזה דמיר שרי פסק בהרשב"א והר"ן והרא"ש פשיטא דמותר ובן להתוס' ואפילו לרש"י ולהרמב"ם לפי פירושינו מ"מ אין ראייה דלא מיל בן ולכן מה שדרכינו בשבת שחרית לחתוך בצלים דק דק לערבן עם שומן או לתתם להצאלינ"ם אין איסור דביון שעושים זה קודם הסעודה אפילו שעה קודם הסעודה מקרי לאלתר כמ"ש לעיל בבורר במ"י ש"ט סעיף י"ב וסעיף מ"ו ע"ש ואע"ג דבורר לא שרי אלא ביד זהו משום דמלאכת ברירה הוא ביד אבל מלאכת טוחן אינה אלא בכלי וכשהותרה לאכול מיד הותרה גם בבלי שהרי זהו דרך אביהמה (וכ"כ הפמ"ג):

מן וראיתי מפקפקים ואוסרים לחתוך בהא"ק מעסע"ר הבצלים ולא נהירא לי כלל שהרי זהו נ"כ סבין ובריב"ש וסי' קס"ו חשש לאסור לנרור נבינה במורג חרוץ וקרוין לזה ר"ב אייווין שזהו עשוי לשחון דק דקקמח ובוה שפיר הוי מלאכת טוחן אבל הסבין שקרוין הא"ק מעסע"ר הרי הוא סבין העשוי בתמונת חצי עיגול והוא בסבין דעלמא ולמה נאמר שכונת ישראל עושות שלא ברין ונס ראייתי מי שכתב דאם חותכים הבצלים שמים ונ' שעות קודם הסעודה קרוב לחיוב חמאת ומ"א כלל י"ו ותמיהני אמו ליבא רכותינו המתירים לנמרי תוס' ורא"ש והרמב"ם לפי דעת רבינו הב"י ורוקא לבשל אסור ועור דבל שעושין קודם הסעודה בשביל הסעודה מקרי לאלתר וא"א לצמצם ובפי מ"ש לעיל סי' ש"ט מקרי שרא לאלהר משחרית לבין הערבים אבל כל שלאותה סעודה אין חשש ובודאי יותר נכון לעשות סמוך לסעודה אבל בשרבים בני הסעודה בהכרח להקדים איוה זמן להבין בשביל בולם:

ו אמנם זה שכתב רבינו הרמ"א דאסור לחתוך גרונרות וחרובין לפני הוקנים והיא תוספתא בפ"א דכיצה ובתוספתא איתא אין מרסקין וכו' אבל מרסק הוא ביד של סבין ובעץ הפרוד ואינו חושש עכ"ל בלומר ע"י שינוי מותר כמו שיתבאר במלח ובפלפלין

ורבינו הרמ"א שכתב לחתוך משום רכאן מייריין בחתיכה והכל אחד דמה לי ליסוק מה לי חותך ועמ"ג סק"ד ויש מי שאומר דדווקא לוקנים אסור אבל מי שיכול לאכלו כך מותר (נס) ודבר המזה הוא דאם יש בזה איסור טוחן מה לי מי שיכול לאכול ומי שאינו יכול לאכול וא"כ נס נבי ירקות נאמר כן ולא שמענו חילוק זה מפי הפוסקים וגם נמ"ג תמה בזה וע' בסעיף הבא:

ו אמנם אעיקרא התוספתא ק"ל הא הרמב"ם כתב דאין טחינה בפירות ואמת שהמגיד משנה נתקשה בזה וכתב שמצא נוסחא שאין טחינה אלא בפירות אך רבינו הבי' בספרו כ"מ דחה נירמא זו בשתי ידים והרי גם בעפר ובעצים ובכרזל יש טחינה כמ"ש בסעיף א' אמנם לפמ"ש בסעיף ו' א"ש דכוונתו משום שאין דרך לחתך הפירות דק דק ע"ש ולפ"ו שפיר קאמרה התוספתא דוקנים שבהכרח לחתך להם דק דק אסור ולפ"ו שפיר קם הדין דהיש מי שאומר בסעיף הקודם דמי שיכול לאכלו כך אין טחינה בפירות ופשוט הוא דקודם אכילה מותר לפני הוקנים כמו בירקות וילולי דברי הרמ"א הייתי אומר דטעם התוספתא לזו משום טוחן אלא משום ממחן וכמ"ס הרמ"א עלמו בסעיף י"ט דמותר להחליק האוכל בשבת ולא הוה משום ממחן הואיל ואפשר לאכלו בלא זה עכ"ל וא"כ הוקנים שאין יכולין לאכלן בלא זה אסור משום ממחן ולהיכלול מותר כדברי הגמ"א סק"ד שהאנו בסעיף הקודם ודו"ק):

ו כתב רבינו הבי' סעיף ו' מותר לדרך פלפלין אפילו היבבה יחד והוא שידוכם בקתא של סבין ובקערה עכ"ל בלומר אע"ג דהטוחן פלפלין חייב חמאת מ"מ ע"י שינוי התירו חכמים (קמ"א) דע"י שינוי לא מקרי מלאכה והוי מלאכה כלאחר יד ולכן מה שצריך לאותה סעודה התירו לו והשינוי הוא שידוך בקתא של סבין ולא בריחים ובקערה ולא במרוכה ויש מי שאומר דרי בשנינו אחד או בקתא אפילו במרוכה או בקערה אפילו שלא בקתא ומג"א סק"ט אבל מרש"י שם מבואר דצריך שני שינויים שכתב ביון דקמשני שלא בריחים ושלא במרוכה עכ"ל הרי כתב מפורש דתיתי בעינין ובן עיקר דרינא ולא דווקא פלפלין דה"ה לכל מיני תבלין (נס) ויוהרו שלא לשום הפלפלין או התבלין תוך חפץ ולרוך על החפץ שהרי נקלט בו הריח והוי גוליד ריחא רגם ביו"ט אסור כמ"ש בס"י תקי"א וע"ו סק"ו אמנם כבר בארנו רשבת קירא מיו"ט לענין נולד ורוב

חייב משום מוחן וכן המפרד צרוד עפר חייב משום מוחן וכן המפרד את הטיס ואת הובל היבש וכן המפרד נחלים או מפרד קליפות של אוכלין וכל כיוצא בזה ושיט הגר"ב על הבגד אסור לגוררו רחצה מוחן ובס"י ש"כ נתבאר בזה ע"ש :

ין גם במלח אין כותחין המלח במדוך ואפילו של עץ אבל מרסק הוא ביד של סבין ובעץ הפרוד ואינו חלשש ודוקא מלח הגם אבל מלח שהיה דק מתחלה ונתבשר ונעשה פתיתין מותר לחתכו בסבין כמו שהתיר הפת דאין פחינה אחר פחינה דלכן מותר לפרד פת לפני התרגולים ומ"מ במכתשת גם מלח זה אסור לכתוש דהוי עוברא דחלל ונתת המ"ג דגם נקטר קן הוא ע"ש ועמ"ס נס"י ט"ז פסקי כ"ד :

וי שותר לחתוך בשר מבושל או צלי דק דק בסבין ולא מיבעיא לשיטת התוס' והרא"ש דגם בירקות ליכא איסור מוחן אלא אפילו להטוברים שיש פחינה בירקות מ"מ בעינן עכ"פ דבר הגדל מהקרקע אבל בבשר בערי חיים לא שייך גדר פחינה כמוכח ולכן מותר אף שלא לאכול לאלתר ואפילו מי שאינו יכול ללעוס כך מותר ומג"א סק"ז ביון שאינו בגדר פחינה כלל ומ"מ אסור לחתוך בשר חי לפני העופות דק דק דכיון שבגא חתוך אין יכולים לאכול קמטוי זה אוכל לפני התרגולין ואסור לשוויי אוכלין לפני בהמה בשבת ואע"פ דבס"י שכ"ד יתבאר דמותר לשוויי אוכל לפני בהמה מ"מ בחתוך דק דק אסור ואין בזה טעם נכון ובאמת יש מי שחולק בזה ובתיר וס"י סק"ט ומ"מ כמג"א סק"י כגם המ"ג דלשון מפרק המ"ג נראה נחלו קרקע ע"ש לא ידעתי היטון דהתם מפרק האג ממהגא וליוה טען הוא למחיה וז"ל :

מן כתב רבינו הב"י במע"ף י' אסור לגרוך דגבינה בשבת במדוך חרוץ בעל פיפיוח שקורין ראל"י ובלשוני רי"ב אייו"ץ או מארפק"י ולא משום דבגבינה יש פחינה שהרי רוסה לבשר אלא משום דכיון דכלי וזו מיוחדת לענין פחינה ששוחקן עליו צנן ותמכא שקורין קרין אסור לעשות עליה שום דבר אבד בסבין מותר לחתוך לחתיכות קטנות ואפילו הוא גבינה קשה מותר ומג"א סק"ט ורק בכלי המיוחד לגרידה אפילו בלי קפן אסור וטעם וכן מותר לחתכו בקרדום או במגירה כדחנן ר"פ כל הכלים קרדום לחתוך בו את הדבילה מגירה לגור בה את הגבינה וטעם :

מן משום הוא דהמפרד תחבת עץ רקוב לפלוועד

יך וכתב שם הרמב"ם אין ניבול באפר ולא בחול הגם ולא במורסן ולא בכיוצא בהם והגותן זרע שומשמן או זרע פשתן וכיוצא בהן גמים חייב משום לש מפני שהם מתערבין ונתלין זה בזה עכ"ל הראב"ד השיג עליו על מה שכתב שאין ניבול באפר דאדרבא באפר כנתינת מים לחוד הוה לישא וחייב כמו ברע שומשמן ופשתן ע"ש ומחלקותם תלויה בסוגיא דפ"ק ו"ח. א. ע"ש והתוס' וספר התרומה והסמ"ג כתבו כדראב"ד ואין להקשות על הרמב"ם שפסק דמורסן אין בו משום ניבול מהירושלמי שהכאנו ד"ל מוכין לחוד ומורסן לחוד ומורסן עב יותר מסוכין כמבאר בפ"ב דחלה וכן מבאר בס"פ כלל גדול ע"ש וגם במורסן חולקים ויתבאר בס"י שכ"ד :

ימך כתב הרמב"ם בפכ"א דין ל"ג מנבל חייב משום לש לפיכך אין מנבלין קמח קלי הרבה שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי ומותר לנבל את הקלי מעט מעט אבל תבואה שלא הביאה שלישי שקלו אותה ואח"כ פתנו אותה פחינה נסח והרי היא בחול והיא הנקרא שתיתא מותר לנבל בטמנה בחומץ וכיוצא בו ורכב

הרבה בבת אחת והיא שיהיה רך אבל קשה אמור מפני שנראה כלש וצריך לשנות כיצד נותן את השתיית ואח"כ נותן את החומץ ע"ל ביאור דבריו רבין קלי ובין שתיית אינם בני ישיה וגם שתייתא היא קלי אלא דקלי הוא מתבואה נמורה ושתייתא הוא מתבואה שלא הביאה שליש ומהו קלי זהו קמח של תבואה שנתייבש כשהן קליות בתנור ואותו קמח לעולם מתוק ומערבין אותו עם שמן ומים ומלח (וכ"י טת ק"ה ז) ולכן קלי מתבואה שנמורה מע"פ שאינו בר ניבול מפני שנתייבש בתנור מ"ם נורו שלא ינבל הרבה אלא מעט נמורה משום קמח נמור מפני שהוא קרוב במראיתו לקמח נמור אבל קלי משתייתא דהתבואה לא הביאה שליש ואין לה דמיון לקמח נמור מותר אפילו הרבה אמנם בקשה שנראה כלש צריך שינוי :

ד אבל המור יש לו שיטה אחרת בזה וז"ל המור שתייתא אם היא עבה אמור לנובלה הרבה ביחד אלא מעט מעט ואם היא רכה מותר לנובלה הרבה ביחד ע"י שינוי ומהו השינוי שיתן הקמח תחלה אח"כ החומץ שבחול נותן החומץ תחלה ע"ל ולא חילק בין קלי לשתיית והכל נבלל בשתיית ועבה אמור לנמרי הרבה ורבה צריך שינוי ורבינו הב"י בסעיף י"ד העתיק רבני הרמב"ם אלא שרבינו הרמ"א במקום שכתב שע"י שינוי מותר הרבה הניה ואפילו ברוך ע"ש כלומר ואפילו ברוך צריך שינוי אבל בעבה לא מהני שינוי ואמור לנבל רק מעט והנה ענין קלי אינו ידוע לנו כלל ורק יש ללמוד מזה על מצה כתושה החזורת דקמח שקורין מצה מע"ל וראי דינה כשתיית ולכן אמור לנולש אותה בשבת הרבה וגם למעט צריך שינוי כבשתיית ויש שאמור אפילו ע"י שינוי וכו' ק"ל"א ואינו כן וכן פסק בתה"ד וכו' ל"ג בכיוצא בזה וכתב שרי השינוי שאמרו חז"ל ליתן תחלה הקמח ואח"כ המסקה ורק שתהא בלילתה רכה ע"ש וזהו לפי המור כמ"ש ונלע"ד היה נראה למה כתושה קילח מקלי סהרי כנר גלוטה פעם אחת וכשם שאין עתינה אחר עתינה כך אמר אין ליטה אחר ליטה ז' :

כא ודע דבגמ' יש פלוגתא רתנאי בגתנית מים לקמח אם חייב מיד שזהו לש או שאינו חייב עד שינבל ורבי ס"ל דמיד בגתנית מים חייב ור' יוסי ברי' סובר דאינו חייב עד שינבל ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ברי' יוסי וגם דעת הראב"ד נראה

כן אבל בעל ספר החרוטה פסק כרבי וכן נראה דעת הסמ"ג והסמ"ק (ענין) ולפ"ו לפי הירושלמי שהבאנו בסעיף י"ו שיש בשום שחוק משום לישיה יש ליהודי כששוחקים שום בשבת לבלי ליתן מעט משקה בתוכו אלא ישחקנו ויתננו להמאכל וגם השחיקה אמורה בשבת אלא אם היה שחוק מע"ש ואם לאו יחבנו בסכין ויתננו להמאכל :

כב כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ט"ו וסעיף ט"ז חרדל שדשו מע"ש למחר יכול לערבו בין ביד בין בבלי ונותן לתוכו רבש ולא יסרוף לערבו בכך ולומר נכחו אלא מערבו מעט מעט שחלים שרבו מע"ש למחר נותן יין וחומץ ולא יסרוף אלא מערב וכן שום שרבו מע"ש למחר נותן פול ונריסין ולא יסרוף אלא מערב וי"א רלא יערב בכף אלא ביר וי"א דהא דשרי לערב משקה בחרדל דוקא שנתנו מבעוד יום אבל בשבת אמור לתת משקה בחרדל או בשום הכתושים משום לש ואם נותן האוכל תחלה ואח"כ החומץ או היין ומערבו באצבעו שרי דהיי שינוי כמו בשתייתא דלעיל וכן נהגין להתיר ע"י שינוי ומקום שדרבנו לעשות כך בחול יתן בשבת החומץ תחלה ואח"כ האוכל ע"ל :

כג ביאור הדברים דלחפוסקים שפסקו ברי' יוסי דבגתנית מים בעלמא לתוך הקמח לא פקרי ניבול ולכן באלו הרברים חרדל ושחלים ושום כיון שנלוש החרדל מע"ש והשחלים והשום נירבו מע"ש שוב מותר בשבת ליתן לתוכן משקין רק לא יסרוף בכח רוהו הלישה שדהם אלא מערב מעט מעט בנחת והגתנית לאו כלום הוא דאינה לישיה דר' יוסי ומ"ם הטריפה המעטה י"א שלא תהיה בכף אלא באצבעו או שינענע בהכלי עצמו וכשלא נלוש החרדל מע"ש והשחלים והשום לא נירבו מע"ש הנם דהגתנית של המשקין לאו כלום היא מ"ם בהכרח שילוש מעט או ירוך מעט דא"כ אינם ראויים לאכילה ואפילו נלוש ונרוך מע"ש אמור לישיה נמורה בשב"ל ויש בזה חיוב הסאת ואפילו החרדל שכבר נלוש מ"ם עיקר לישתו הוא כשנתערב בהמשקין וטריפה בכח זהו לישתם ולכן לא חתירו רק ליתן מעט מעט ולערב באצבע או ע"י נענוע הבלי ולדיעה ראשונה גם בכף רק ליהודי למרוף בקלות והיא ס"ל כרבי ולכן גם גתנית המשקין לתוכן צריך מבעוד יום דא"כ גם הגתנית הוי כלישה לרבו ואם לא נתנו משקין מבעוד יום אמור

אסור לנמרי אך כשנתנו מבעוד יום מותר להוסיף משקין בשבת אמנם אפילו לדיעה זו ע"י שינוי מותר כמו בשתייה דלעיל ואע"פ דלא רמי דשתייה אין בה ניבול מן התורה כמ"ש ולכן מותר ע"י שינוי משא"כ באלו י"ל דס"ל דגם באיסור תורה מותר ע"י שינוי או אפשר דס"ל דגם באלו אין איסור תורה ועמ"ל סק"כ שכתב לה"ח גם בקמה ק"י שנתאר לריך ליתן המשקה נע"ט ולא תטמע בן מהטע"ע ולפמ"ש א"ט דכסס אין הליטה מלאורייתא ומה שאסרו כמורסן כפי' ספ"ד י"ל דכמאכל כהמה החמירו מפני שהוא הרבה ונחמיו כמנגל ודוק :

כד לפ"ז אצלנו בחררל שקורין וענעפ"ש צריכין להבין הכל מע"ש וכן בקריי"ן שנותנין בו חומץ או ראסי"ל צריכין ליתן מע"ש ובשבת מותר להוסיף אבל אם לא נתנו מע"ש אין ליתן רק ע"י שינוי ויש שאומרים שאצלנו שאינה עשויה כעיסה אין כוח חשש כלל וכ"ה כ"ס רש"י ומ"מ קשה לסמוך על זה ויזהרו לעשות ע"י שינוי והיינו שבחול נותנים מקורם הקריי"ן כבלי ושופכים עליה חומץ או ראסי"ל ובשבת יעשה להיפך ולא יערב בחוץ אלא ברפיון וכן כל כיוצא בזה (וע"ז סק"כ) :

כה לפי דעת הפוסקים כרבי רבנתינא מים היה ניבול אסור להשתין כמים או בעפר דהרי כשנתערבו מי השתן כהמים או בהעפר היה ניבול (וע"ז סק"ט וז"ל) ומאד קשה להוחר בזה אמנם כפי הגרמה דהעיקר לדינא כר' יוסי שכן פסקו הר"ף והרמב"ם והרא"ש וכמ"ש ואולי אפילו לרבי. הוה רבר שאין מתבטין ואף או היו פסיק רישא היו פסיק רישא דלא ניהא ליה :

כז המפשיט את העור הוא אב מלאכה והיה במשכן שהפשיטו עורות אלים מאדמים ועורות התחשים ושיעורו שאם הפשיט כדי לעשות קמיע חייב ותולדתו המפרק דוכסוסמוס מעד הקלף (רמב"ם סי"א הל' ו') ויראה לי דגם הפשטת עור עוף ועור דג היו אב מלאכה ולהריא אמרינן בשבת (ק"ח.) שיש להן עורות ואין לומר דלפ"ז אחר הבישול ג"כ יהא אסור לפשוט העור מאליהם ולאוכלה וזהו מעשים ככל יום שבעת האכילה מי שאוהב העור פושטה מעט מעט ואוכלה ד"ל דבעת אכילה לא שייכא הפשטה כמו מלאכת הברידה שאינה בעת האכילה דקיי"ל בדרך אוכל ואוכל כפי' שייט וה"נ בהפשטה ועור דלאחר בישול הוויין כבשר אבל קודם בישול ג"ל דאפילו

בארו שעורותיהן כבשרן לענין מדימה מ"מ לענין הפשטה בשבת היה אב מלאכה :

כח המעבד את העור הוא אב מלאכה והיה במשכן כמפשיט שכתבנו ושיעורו ג"כ כדי לעשות קמיע ואחר המולחו ואחר המעבדו חייב שהמליחה ג"כ היא מין עיבוד ותולדת המעבד הדרס על העור ברנלו עד שיתקשה או המרככו בידו ושישכו ומשוה אותו בדרך שהרצענים עושים ה"ז תולדת מעבד וחייב (רמב"ם ס"ז) ודע דבמשנה דאבות כלאכות חשיב מולח ומעבד לשתים ופריך בגמ' היינו מולח היינו מעבד ומתריץ אפיק חד מינייהו ועייל שירטוט ע"ש ובהו מוכן הירושמי שאמרה מה עיבוד היה במשכן שה"ז משרטטין בעורות מה משרטטין מסרנלין ע"ש ואינו מוכן מאי קפריך מה עיבוד היה במשכן ה"א היה בתחשים ובאלים מאדמים אלא משום דעל מקום מעבד היה שירטוט וקורא לה בלשון מעבד משום שהיה שייך ג"כ לאחר מלאכת העיבוד שהיו משרטטין איהם מארבע רוחות להשוותם והוה שירטוט אב מלאכה ונחמפרכים נתקפו כזה וכרור הוא כמ"ס וכרור וזרנו זה כפי' רמ"ם וע' כפי' שב"ז :

כח וז"ל הרמב"ם ספי"א המשרטט כדי לכתוב שתי איתיות תחת אותו שרטוט חייב חדשי העצים המעבירים חוט של סיקרא על נבי הקורה כדי שינסור בשוה ה"ז תולדת משרטט וכן הנבלים שעושים כן באבנים כדי שיפצל האבן בשוה ואחר המשרטט בצבע או בלא צבע חייב עכ"ל ולכן יש לומר שאר שלא לשרטט בצפורן ג"כ דהוה אב מלאכה וע"י לקמן סי' ש"מ דאם השרטוט אינו מתקיים אינה מלאכה וירדע שבג"ד מתקיים השירטוט ונכון לתדע זה להמון שאינם יודעים שוהו אב מלאכה :

כט פסק הרמב"ם שם דאין עיבוד באוכלין ומפורש כן בגמ' (נ"ה:) דעיבוד לא שייך אלא בעורות הדבר המתקיים לאורך ימים ולא במאכלים ולכן מליחת בשר אפילו לזמן רב שמולחין בהרבה מלח מ"מ אין בזה עיבוד מן התורה ולרש"י ותוס' שם נהי דמן התורה אין עיבוד באוכלין מ"מ מדרבנן יש עיבוד באוכלין (תוס' ס"ז) ולכן לקמן (ק"ח:) שאוסר לעשות מי מלח עוק ולמלוח צנון פירש"י ספני שהיא כמעבד או נראה כמעבד וכ"כ הרע"ב כפי' המשנה אמנם הרמב"ם בפ"ב דין ו' לא ס"ל כן :

ח"ל

ל חיל הרמב"ם מערב אדם מים ומלח ושמן ומובל בו פתו או נותן לתוך התבשיל והוא שיעשה מעט אבל הרבה אסור מפני שנראה כעושה מלאכה ממלאכת התכשיר וכן לא יעשה מי מלח עיון והם שני שלישי מלח ושליש מים מפני שנראה כעושה מוריים ומותר למלוח ביצה אבל צנן וכיוצא בו אסור מפני שנראה ככובש כבשים בשבת והכובש אסור מפני שהוא כמבשל ומותר למבכר צנן וכיוצא בו במלח ואוכל עכ"ל חרי שלא מטעם מעבר אסור זה אלא מטעם שנראה כעושה מלאכה וכעושה מוריים וככובש כבשין :

כ"א אבל הטור ס"ל מטעם מעבר כרש"י ותוס' וז"ל הטור אין עושין מי מלח הרבה ביחד רתת לתוך הכבשים שכיון שעושיהו כרו להתקיים דמי לעיבוד שהמלח מקיימן אבל יכיל לעשות ממנו מעט רתת לתוך התבשיל ואם נותן לתוכו שני שלישי מלח אסור לעשות ממנו אפילו מעט אסור למלוח חתיכות צנן ר' או ח' כיחד אלא ממביל כל אחת ואחת לבריה ואוכלה אכל בצים מותר למלוח כתב הר"ש שאין למלוח ביחד הרבה פולין וערשים שנתבשלו בקליפתן עכ"ל חרי שכתב שהאיסור הוא מטעם מעבר :

כ"ב והנה רבינו הב"י בסעיף ב' בדין דמי מלח העתיק לשון הטור דהו משום מעבר ובסעיף ג' בדין צנן העתיק לשון הרמב"ם שזהו ככובש כבשים ע"ש וכמרומה שסבור שאין חילוק לדינא ולענין יש חילוק שהרי תוס' שם כתבו רכשיש שמנונית ליכא איסור דמי מלח שהשמנונית ממתיק המלח ע"ש וכן פסקו גדולי האחרונים ומג"א סק"ז וסק"ז וכן המנהג אצלינו כשהותכים צנן או בצלים הרבה אין מולחין אותן רק מקודם נותנין עליהם שמן או שומן ואח"כ מולחין אותן והו' לפי טעם מעבר דבכה"ג ליכא עיבוד אבל להרמב"ם שהטעם מפני שנראה כעושה מלאכה או ככובש כבשים נראה דגם בכה"ג אסור ותדע לך שכן הוא שהרי כתב מים ומלח ושמן וכו' והרי אסור לעשות הרבה אפילו כשיש שמן ולבר זה אני מתפלא על הטור וש"ע שלא הוכידו היתר שומן שכתבו התוס' וגם המדרכי כתב היתר זה ע"ש ומה לנו להתוס' והמדרכי הלא במשנה עצמה מפורש בן רתגן אלו הן המותרין נותן שמן בתחלה וכו' אך א"כ גם להרמב"ם מותר וא"כ קשה למה השמיטו זה וצ"ע

וואין לומר דס"ל דרק ר' יוסי ס"ל כן ואין קי"ל כרסן והא אדרבה ר"י מהמיר יותר וכיון ללדידיה שרי כ"ס לרבנן ואפטר דס"ל דהיתר זה הוא רק למי מלח מוטטין לאוסר ר"י ולמרוכין לא מהני זה ולס"ז שסר השמיטו דמוטטין בל"ה שרי לרבנן וזה טעם להרץ על הרמב"ם ולא על הטו"ט שהחוט' והמדרכי כתבו מטעם ללדין שרי ודו"ק :

כ"ג כתב רבינו הב"י בסעיף ר' יש מי שכתב שמתיר לטבול כמה חתיכות צנן אחת אחת לבריה ולהניחם יחד לפניו כדי לאוכלם מיד זו אחד זו עכ"ל ויסוד היתר הוא מהגמ"י ופ"ג אות י"ז ע"פ הירושלמי דכלל גדול שאוסר צנן מוטטין במלח ובלבר שלא ישהה ע"ש ונמצא דהאיסור אינו אלא במולחן שישוה איוה שעות אבל כשרצונו לאכלם מיד מותר וב"כ בעל תה"ד ופ"י ל"ג ולפ"ז מה שאמרו בגמ' שם אין מולחין צנן אמר ר"ג וכו' מימלח לא מלחנא טבולי וראי מטכילנא ה"פ למלוח הרבה ביחד שתשהה אסור אבל לטבל בעת האכילה מותר אפילו הרבה אחד אחד אך מדשון רש"י משמע קצת דרק אחד שרי לטבול במלח ולאכול ולכן מפרשי הש"ע החמירו בזה ופ"ז סק"א ומג"א סק"ז אבל יש שהסכים דרברי רבינו הב"י והג"א סק"ז ומדברי רש"י אין הכרע וס"ס ולהרמב"ם פשיטא שמתיר ולכן לענין באיסור קד כזה הסומך על דברי רבינו הב"י לא הפסיד אמנם אצלינו המנהג הפשוט שאין מולחין מקודם עד שנותנין בהם שומן או שמן :

כ"ד כבר נתבאר בשם הטור שאין למלוח הרבה פורים וערשים שנתבשלו בקליפתן רכיון דהמליחה מועלת הוי כצנן אלא יטבול כל אחת במלח ואוכל וכן אין למלוח אונקדקעס חיים הרבה ביחד דהא דגילין לכובשן והוי כצנן ומג"א סק"ז אלא מובלן במלח כל חתיכה ואוכדה אמנם בשמן ושומן הכל מותר וכן סאלאט"א ויכול ליתן מקודם המלח ואח"כ ליתן שמן וחומץ והמנהג אצלינו ליתן חומץ לתוך בצלים ירוקים או לאונקדקעס חיים ואין איסור בזה ורק ליוהר ליתן ממש בעת האכילה ואינו דומה למלח אפילו להאוסרים ליתן מלח עד הרבה צנן בעת הסעודה רבוה אין רק אלא משום כבישה וכעת האכילה לא נראה בכבישה ויש מי שאוסר ליתן יין או שאר משקים לתוך החומץ והו' ככובש כבשין ופ"ז סק"ז וחומרא יתירא היא דלא מצינו על משקה במשקה שתהא שם כבישה על זה וכן נוהגים ליתן חומץ

מדרבים המתמרחין עד שיחליק פניהם חייב משום מוחק וכן השף בידו על העור המתוח בין העמודים חייב משום מוחק וכן הסופרים המתחזין הקלף ושפין עליהם כסיד בדי שיחלוק חייב משום מוחק :

לח כבר נתבאר במ"י רנ"ב רשום ובוטר ומלילות שריסקן מבעוד יום מותר לשתות המשקין היוצאין מהן בשבת ואם הם מחוסרין דיכה שעדיין לא נדרכו אסור לנמור דיכתן בשבת דהוה טלאכת מדיפתן ואם אין מחוסרין אלא שחיקה מותר לנמור שחיקתן בשבת ולפיכך מותר לנמור שחיקת הייפות שקורין נאנעלא"ך בעץ פרוד שקורין קא"ך לעפיל בקדירה בשבת אחד שנוטלין אותה חס מתוך התנוד ואין בזה חיוב מניס שהוא במכשל כיון שכבר נהבשלה כל צרכה וכמ"ש שם וכמ"י שי"ח רמנים אינו אלא קודם נמור ביטול וגם אין בזה משום מסחק דמותר להחליק המאכל בשבת כיון שאפשר לאכול גם בלא זה ולכן מותר להחליק המאכל על הלחם למרחו או בקערה אפילו להשיבו ממקום המלא למקום הריק כדרך שמחליקין וממרחין בתפוחי ארמה מבושלין וקורין לזה צ"ו דיבענ"ע קאס"ע ואע"ג דבתרדל ושחלים אמרנו לשרוף בחווק זהו מפני שהמשקה נעשה בהם בשבת משא"כ במאכל בלא משקה וט"ו סק"ח ויש מי שאומר להגנים הרבה ולהבות בעץ הפרוד עם צררי הקדירה או הקערה עד שמתערב הריפות והבשר והמים עד שנעשה כולה כנוף אחר אסור בלכת כמו בתרדל ושחלים ונג"א סק"ח והרמב"ם בתשרי התייר זה ע"ש :

לח וכל זה במקום שיכול לאכול בלא השחיקה והמריחה אבל כשבלא זה אינו יכול לאכול פשיטא שאסור דאע"ג דאפשר דאין מירוח באוכלין הא גם אין עיבוד באוכלין ומ"מ אסור מדרבנן כמו שנתבאר גס סק"ט אמנם לפי דעת הרמב"ם גם שם אין איסור סמעם עיבוד כמו שנארנו ומ"מ יש להתמיד וגם לבר זה כתב רבינו הרמ"א במענין י"ט דמ"מ המחמיר במאכל של תפוחים וכרומה שדרכו בכך תבא עליו ברכה עכ"ל והעולם נהגים היתר לדרך ולמרח תפוחי ארמה המבושלים בצאלינ"ט וכן קמניות שבצאלינ"ט מיהו מירוח קל הוא ומותר לכל הריעות עוד כתב רבינו הרמ"א ראסוד לקלף שומים ובצלים כשקולף להגיה אבל לאכול לאתרי שרי עכ"ל והטעם משום בורר וכמ"ש במ"י שי"ט :

מותר

חומץ כיון או במים לשתותם ובפרט שהחומץ הוא פחית מהם :

לח אסור למלוח בשר חי או דגים חיים בשבת כרו שלא יסריחו ואפילו במקום הפסד אסור ונג"א סק"ו אבל דיהן בשר מבושל בחומץ לאכול תיכף מותר גסו ובשר שלא הורח שחל יום ג' להיות בשבת ואם לא ידיווחו היום יהיה אסור לאכול מבושל כמבואר ביורד סי' מ"ט אסור להריחו בי"זכת כיון שאינו צורך היום אמנם ע"י עכו"ם יש להתיר משום פסידא ויש מי שאומר משום דאין בזה פסידא שיכול לאוכלו צלי גסו ואינו כן דידוע שאצלינו שאין בקיאים בצלי אש הוה כמעט כולו הפסד ויש שמהיידים ע"י שיטול יריו על הכשר כשצריך לגמיי והבשר הורח מסיילא ונכון הוא וכבר נתבאר במ"י ש"ח דבשר חי אפילו כשאינו מלוח מותר למלטלו ע"ש :

לח וכתב רבינו הכ"י במענין ה' אסור למלוח בשר מבושר או בצים מבושלות להניחם עכ"ל ואיסור זה לא נתברר דמשום כובש כבשים וראי לא שייך ואי משום דמייחוי כעיבוד והרי אפילו באן דאוסר בגמ' וט"ו : אינו אסור אלא מליחה רקבעי לה לאורחא שמולח הרבה ובזה לית הלכתא כותיה וא"כ אפילו אם נאמר דמדרבנן אסור אינו אסור אלא בכה"ג ולכן י"ד דזה שאמר להניחם היינו על למחר דהוה פירחא לצורך חול (וכ"מ מהגר"א) ויש שפירשו להניחה למערה אחרת וט"ו סק"ה ונג"א סק"ו והטעם דלמה לו למלוח כעת ימלחנה כשיצטרך ולכן אם יש צד שטוב לו המליחה עתה מותר כגון שכעת הבשר חם וט"ו גסו וכן משמע במקור הרין בתשובת הנאונים שכתבו טעם האיסור שאין הבשר מתקלקל בלא מלח ונ"ו וכאלו אומר למה יטריח עתה חנם ומנהג העולם כשמבשלים צימע"ם על מעורת הלילה ומניחים הבשר שקורין צימע"ם פלוי"ש למחרת שחרית מולחים במלח ונותנים מעט פלפלין ובוה למחר הטעם יותר טוב ואין איסור בזה כיון שטוב לו יותר במה שמוליחו עתה ובפרט שהמליחה לא הרבה ואינו בגדר עיבוד :

לח מסחק הוי אב מלאכה ואיזהו מסחק המעביר שיער או צמר מעל העור אחר מיתה עד שיחליק פני העור והיה במשכן בהעורות האלים המארמים ושיעורו שימחוק משך עור כדי לעשות קמיע ותולדות מוחק הם הממרט גוצה מהעוף הוה תולדת מוחק וחייב וכו הממרט דמייח כל שהוא או שעוה או זפת

מ מחתך היה אם מלאכה וז"ל הרמב"ם פי"א דין ו'
 המחך מן העור כדי לעשות קמיע חייב והוא
 שיתכוין למדת ארכו ומדת רחבו ויחתך ככונה שהיא
 מלאכה אבל אם חתך דרך הפסד או בלא כונה למדתו
 אלא כמתעסק או כמשחק ה"ז פסוד ואכל אסורו הקומם
 את הכנף ה"ז תולדת מחתך וחייב וכן המגדד ראשי
 כלונסות של ארו חייב משום מחתך וכן כל חתיכה
 שיחתך חרש עץ מן העצים או חרש מתכות מן
 המתכת חייב משום מחתך עכ"ל ובמשכן היה הרבה
 בחיהוק העורות וקרשי המשכן והאכנים והכסף והזהב
 והגוסר עצים אם חותך במדה חייב משום מחתך
 ואם מכויץ להגמורת חייב משום פוחן והקודע נייד
 לכיסוי הכלי או לקינוח חייב משום מחתך וכן הקודע
 מין סחורה ומכויץ לקרוע ממנה מדה של כך וכך
 חייב משום מחתך וכן כל כיוצא בזה ואפילו בקודע
 בעלמא לקרקול אסור מדרכנן כדון כד המקלקלין
 דפטורין אבל אסורין :

מ"א איתא כנמ' (ק"כ"ה) חבילי סיאה אווב וקודנית
 (מיני ירקות קסיס) הכניסן לעצים אין מסתפק בהן
 בשבת ומוקלין יניהו למאכל בהמה מסתפק מהן בשבת
 ומופלג בראשי אצבעותיו ואוכר שמולל השרכטין
 שהורע בתוכם ורש"י וכלכד שלא ימלול בידו הרבה
 כדרך שהוא עושה בחול וכבר נתבאר כעין זה בס' שי"ט
 וסתמא הו' כמו שפורש למאכל בהמה (מוס') וקודם
 המלילה כשבא לקמם מקצת חתיכה מהם קומם בידו
 ואוכל ע"י מלילה שנתבאר ולא יקמם בכלי כדרך
 שהוא עושה בחול וגם קצת נראה כמחתך ואם מכויץ
 למדה הו' מחתך נמור שהשרכטין הם כמו עץ
 בעלמא :

מ"ב כמו שאמרנו במסחק כשיכול לאכול כלא זה
 אין בזה משום מסחק כמו כן מותר להשקות
 את התלוש והיינו ירק תלוש כדי שלא יכמוש כיון
 שראוין לאכילה בלא זה אין זה כלום אבל כשא"א
 לאכול בלא זה אסור ומ"א סק"ג ואם יש בו צורך
 היום יש מי שמתיר (גס) וצ"ע ופשוט הוא דהוואזאנע"ם
 שבבתים הוויין כמחובר שהרי הם נקובין ועומדין על
 הקרקע והמשקה אותם חייב חמאת כמו וזרע ויחבאר
 כס' שר"ז בס"ד :

מ"ג אסור לרדות רבש מהכוורת בשבת מפני שדומה
 לתולש ואע"ג דכוורת אינה כקרקע כדתנן שלהי
 שביעית דכוורת דבורים אינה כקרקע והרודה ממנה

בשבת פמור ע"ש הלא כל פמורי דשבת פמור אבך
 אסור וזהו דוקא כשהרבש דבוק בכוורת אכל אם
 נתלשו ממנה מכעוד יום מותר ליטול החלות של
 רבש כדי לאכול הרבש הדבוק סביב אבך דרסקו אסור
 כמ"ש בס' ש"ך אמ"כ נדרסק מכעוד יום דאו מותר
 ליטול הרבש הזב ממנו וליקח החלות לאוכלם כולם
 אסור משום בורר שהרי בוררו מתוך השעוה ועמ"א
 סק"ז ואסור למרוף בצים מנולגלים בקערה שקורין
 צ"ו שלאניץ א"ייע"ר דזהו כעוכדא דחור דמיהו' כמו
 שרוצה להשליכם לקרירה לבשל וס' סק"ז ויש מי
 שכתב שרבר שאינו ראוי לאכלו אסור לרעסו בשנינו
 משום מחינה וס' סק"ז ודבר המזה הוא ולא מסתבר
 כלל ונראה שרינו לדף קל"ג. גמה עלטס כשינוי הכמון
 שפירש"י מעטם כל שאפשר לשנות משנין ולס זה אינו עמינה
 למה לריך השינוי כמ"ס המה"ש ע"ש ואינו כן דזה גוסה
 ששינוי הו' שינוי דמדינא מותר לחלל עבד דאחר המילה הוא
 כמ"ס המוס' גמ' ע"ש וז"ל :

מ"ד כתב רבינו הבי"ו כסעיה' י"ז מותר לעשות יינומלין
 שהוא יין ישן רבש ופלפלין מפני שהוא לשתייה
 ואין עושין אלנותיה שהוא יין ישן ומים צלולים ושמן
 אפרסמון שהוא לרפואה עכ"ל וזהו כנמ' וק"מ. ולכאורה
 אינו מוכן הא כל האוכלים אוכל אדם לרפואה וכל
 המשקין שותים לרפואה אמנם חרמב"ם בפכ"ב דין
 י"א תיקן זה שכתב שאין זה ראוי לאכילת בריאים
 ע"ש וא"כ אינם אלא לרפואה ואנחנו לא ידענו
 מה זה :

מ"ה עוד כתב בסעיה' י"ח אין שורין את החילתות
 לא בפושרין ולא בצונגין שדרך לשרותו לרפואה
 אבל נוחנו לתוך החומץ ומטביל בו פתו היה שריו
 מאתמול מותר לשרותו בשבת ודלאלו רפואה נמי מסקה
 הו"ו ואם שחה ממנו יום חמישי ויום ששי וצריך
 לשתות גם בשבת מותר שכך הוא ררך רפואתו
 לשתותו ו' ימים זה אחר זה הלכך מותר לשרותו
 בצונגן וליתנו בחמה מפני שהוא סכנה אם לא ישתה
 ממנו עכ"ל ואי ליכא חמה מותר אפילו באור מפני
 הסכנה ומ"א סק"ז וגם זה אינו ידוע לנו כלל וגם זה
 כנמ' שם ושם מביאר דלא מיידיא בחולה אלא כבעל
 סיחוש שיש לו ככירות הרב ע"ש ואין זה מחלה
 והיה אסור לשתותו בשבת אלא משום דהתחיל מקודם
 מוכרח לנמור דא"כ יש סכנה כדבר ולכן אם אצלינו
 וארע כענין זה ניכ' יש להתיר :

דיני

שכב [דיני נולד ופירות שנשרו מן האילן ותקון כלי ועצי בשמים וחילוק מצות לבני ביתו בשבת וכו' ח' סעיפים]:

א ביצה שנולדה בשבת אסורה אפילו במלמד ולא משום נולד רכב כארנו כס' ש"ה רוב הפוסקים ס"ל דנולד מותר בשבת אלא הפעם מבואר בר"ש ביצה וכ"כ הרמב"ם בפ"א מ"ו"ט דוהו ממעם נזירה שבת אחד י"ט כלומר רקי"ל תול מכין לשבת ואין י"ט מכין לשבת וכל ביצה דמתילדא האירנא מאתמוז נפדה לה נמצא שו"ט הכין לשבת ולפיכך נזרו לאסור בכל שבת ביצה שנולדה בו נזירה משום שבת שאחר י"ט :

ב ואסור אפילו ליגע בה ואע"ג רכל מוקצה מותר בגניעה בעלמא כמ"ש כס"י ש"ח מ"ט בביצה שזיא ענולה וכלל חניע ממקומה אסור הגניעה דבהגניעה תתגרנד ומותר לכפות עליה כלו שלא תשבר רקי"ל כלי נימל אפילו לרכב שאינו נימל בשבת כמ"ש שם ואם נתערבה הביצה אפילו כאלף ביצים אסורות ואין להם כיוול רקי"ל דבר שיש לו מתירין אפילו כאלף לא במ"ל וביצה זו תותר כמ"ש ואפילו באיסור דרבנן כן הוא ואפילו ספק אם נולדה בשבת ונתערבה ניכ אינו כמ"ל כו"ד סי' ק"ב ושלא במינו כמל בששים כמ"ש שם ולכן ביצה שנולדה בשבת ונשתברה ונתערבה החלבון או החלמון או שניהם יחד לתוך תבשילין שא"א לכוורן ולימלן במי"ן בששים :

ג ושבת וי"ט סמוכים ולי"ז נולדה כוה אסורה כוה המעם רכין ר"ט מ"ט מ"ט לשבת ואין שבת מבינה ליר"ט והביצה שנולדה בשבת אסורה בו כיום כמ"ש וכן כו"ט וא"כ כשהל' י"ט כע"ש אם נזירה בשבת נמצא ר"ט הכין לשבת כלומר כיון דכ"ט חיתה אסורה ועל שבת היתה מותרת הרי הכין היר"ט אה החיתר לשבת ואין י"ט מכין לשבת וכן שבת שקודם י"ט וע"י חוס' כ"ט ד' . ד"ה אלא :

ד פירות שנשרו מן האילן בשבת או נתלשו מן הגינה אסורים בו כיום מסעם נזירה שמא יעלה ויהלש כן כתב הרמב"ם בפכ"א וכן הוא בר"ש ביצה וכודאי שגם בלא זה אסורה משום מוקצה כיון שהיתה במצובר בין השמשות ואפילו ר"ש מודה במוקצה זו דמחזיר ר"ט כי דהויה בידים דנרונרות וצמקים וחוס' ר"ט כ"ט נ"ט דאמנ"ט לפעמים ליכא מוקצה כיון שהאילן עומד בחצר ויש לו עורכים שדרכם

להלש והיה דעתו מע"ש שיתלשו בשבת וליכא מוקצה (נס) ולפעמים ליכא נזירה דשמא יעלה ויהלש הנזירה זו אינה אלא כאלן שברנע אהת תולשה וישבת ברנע על שבת אכל פירות הממונים בארץ כמו זרעוני נינה שצריך מרא וחצינא לחופרה וכוה ליכא הנזירה שהרי במשך העת יוכור ששבת היום ולכן צריך גם לפעם מוקצה (נס) ולערב מותרים הפירות מיר וא"צ להמתין ככרי שיעשו רכין שלא נעשה בהם מלאכת איסור שהרי מעצמם נשרו לא נזרו על זה להמתין ככרי שיעשו וע' כס"י ש"ה :

ה אמרינן בביצה ו"ג : אכלי בהמה אין בהם משום תקן כלי כלומר דיש לפעמים איסור בעשיית דבר שאינה כיום ועכ"ז כלי היא והעושה אותה חייב חמאת כנון שנומל קיסם ומתקן אותה לחצוץ בו שינוי אע"ג דלאו כיום הוא מ"ט שם כלי על זה שהרי משתמשת לחצוץ השינים חוה בקיסם אכל קש או תבן הראוי למאכל בהמה אין בהם חייב דתקן כלי זו ומותר לתקן קש או תבן לחצוץ בו שינוי ומותר לקטמו אפילו בסכין לתקנו שיהא ראוי לזה והמעם דכל דבר העומד לאכילה הוא מוכן לכל צורך (נס) שהרי אני יכול לאכול באיזה אופן שארצה אם לקטום אם לשכור וכן הוא כמאכלי בהמה ואין על זה שם תקן כלי אבל קיסם אסור ליטול לחצוץ בו שינוי אפילו א"צ תקן דשמא יבא לתקנו לזה ויתחייב חמאת אם קטמו לזה רכן פסק הרמב"ם בפ"א ע"ש ואם הומין אורה למעורה בשבת ולא היה לו פנאו דהכין קיסם לחציצת שינים התירו לו בשביל כבוד הכריות אם במקומו נחשב זה לכיוון אם לא יחצוץ השינים שיטול קיסם ויחצוץ בו כמו שהוא וע"ה סק"ד ע"ן הוא נגמ' מ"א : ע"ש ולתקן כלי באוכלים ודאי אסור :

ו וכן בדברים העומדים לדריח אין בהם חומר של תקן כלי וכן מותר למטל עצי בשמים דהריח בהם ולהניף בהם לחולה ואפילו לבריא אפשר דמותר להניף (ועמ"ה סק"ה) וקוטמו ומתקנו בידו אבל לא בכלי (נס) סק"ז) ואע"ג דאכלי בהמה מותר אפילו בסכין החמירו בעצי בשמים כיון שאין עומדים לאכילה (וע"ה סק"ז) ומלל"ו ביד דהריח בו אחד עצי בשמים קשין

קשין ואחד רבין ובסי' תקי"א יתבאר דרוקא דהוסיף ריח מותר אכל להוליד ריח אסור ע"ש שיש פרטי דינים בזה :

ז בני חבורה האוכלים ביחד כו אחד משלו ומבשלים ביחד ובעת האכילה חולקים החלקים ביניהם אם מקפידים זה על זה שהאחד לא ייותר לחבירו מאומה אסורין לאכול יחד בשבת מפני שקרוב הדבר שיבואו מפני קפידתן לידי משקף ולידי מנין וע"פ המנין יבואו לידי חשבון ויבואו לידי סדירה ואם לא ידענו שהם מקפידים מותר אמנם אם באו להטיל נורלות לסי יניע חלק זה ולמי חלק זה גם במתם אסור שהרי אנו רואין שהם מקפידים ורכן אנשים באלו לא ישתתפו על שבת לאכול ביחד אב"ט מתם שכנים מותרים דבודאי לא יקפידו ולא יטילו נורל ועמ"ל סק"ו אב"ט בגורל אסורים ואסרו חו"ל וקמ"ח ז' דבעה"ב עם בניו ובני ביתו יוכלו להטיל נורלות על החלקים דכיון דהכל הוא מש"פ בעה"ב לא שייך קפידא שיבואו לידי איסורים אלא שעושה כן כדי שלא להטיל קנאה במעודה ורוקא שיהו הסנות שוות אב"ט אם אחד מנה גדולה ואחד קטנה אסור להטיל נורל לסי יניע הגדולה ולסי הקטנה אף בבניו ובני ביתו דהוה כעין שחוק הקוביא דבשבת פשיטא שאסור שהוא כעין משא ומתן ואפילו בחול יש אוסרים קוביא כמו שבארנו בח"מ סי' ר"ז סעיף כ"ג שזהו דעת הרמב"ם ע"ש :

ח אב"ט הרמב"ם בפכ"ז דין י"ז כתב אסור להפיק ולשחק בקוביא בשבת מפני שהוא כמקח וממכר ומפיק אדם עם בניו ועם בני ביתו על מנה גדולה כנגד מנה קטנה מפני שאין מקפדין ע"כ והתירו בכניו וב"ב אפילו גדולה כנגד קטנה כיון שהכל שלו ואינו אלא שחוק וניענועים בעלמא אב"ט הפור אומר בכה"ג כמ"ש בסעיף הקודם ותלויים בסונית הנמ' ע"ש (עכ"ל וע"ז סק"ד) ואיהא בנמ' וקמ"ט ז' שהיו משולים נורלות כמקדש על חלקי הקדשים שהניע להם מפני שאכילת קדשים הוה דבר מצוה ולא אסרו נורלות ברבר מצוה ולכן מטילין גורל ע"כ הקדש או ע"כ שאר דבר מצוה אב"ט שלא דבר מצוה אסור להטיל גורל שזהו כעין מקח וממכר ואפילו ע"י אינו יהודי אסור להטיל גורל בשבת משום דהענין עצמו הוה במקח וממכר ויהמ"ח סק"ט סוכר דגס לקנח מצוה כשהיה יכול להטיל מאתמול אסור ע"ש אך הראיה שהיה משום דהטיל על חול דאסור להטיל גורל כשהיה רחוק משום דהטיל כהמת אין הגורל כדיון שהרי אין חולקין זכאים כנגד זכאים כמ"ש התוס' ס"ט ד"ה מטילין ואינו אלא להשקיע הריב לסיך לא התירו על של חול ע"ש ודו"ק ונהגורל לקנח מצוה שהותר אינו כפתקאות שכל אחד יעלה פתקא דזה ודאי אסור אלא גורל כפתיחת הספר ולראות האותיות כנהוג ומה שלא היה גורל על להטיל דרמיו לה המ"ח ואומר גורל בשבת למ"ש ח"ט ודו"ק :

ש"ב [דיני טבילת כלים והדחתן וליטול פירות מחנוני בצד היתר וכו' י"ב סעיפים] :

א דבר ידוע שמקח וממכר אסור בשבת וי"ט בין שמיכר בפיו סמך או שנתן לו חפץ דרך מכירה והיינו שמושכו להחפץ בשבת ונראה אף אם עשו המקח מע"ש ונתן מעות ומושך החפץ בשבת נ"ב אסור כיון דעיקר הקנין הוא המשיכה ואפילו לא דיברו כלום ואין חילוק בענייני מקח וממכר בין חפצים לבין אוכלין ומשקין ורק בדרך שאלה יב"ט לשאול מחבירו מה שנחסר לו בשבת אוכלין ומשקין ואפילו מחנוני יכול לבקש סתם תן לי אוכל זה או משקה זו אע"פ ששניהם יודעים שאחד השבת ישלם לו בעד זה מיס עתה אין זה בגדר מקח וממכר ומותר לוטר לחבירו מ"א די כלי זה יין או שאר משקה ואפילו הוא כלי המיוחד למדה שבכל השבוע מיכר בה מיס כיון שאינו מזכיר לו שום דבר אינה

מכירה ואין זה מקח וממכר וראיתי להגר"ז כ"ט ע"ג שכתב מותר וכו' מלא לי וכו' ואשם לך ע"ש ולא ידעתי מנין הא ונדלתי להוכיח תלומדין אסור כדמשמע מהרמב"ם ס"ד חו"ט ומכל הפוסקים :

ב כשהתירו לו לומר מלא לי כלי זה והיא מיוחדת למדה אינו אלא כשנוטף כלי זה ומוליכה לביתו אב"ט לא יביא כלי מביתו ושחבירו ישפוך לו מבלי מרתו לכ"י שזו מפני שזהו דרך מקח וממכר אלא יאמר לו מלא לי כלי זה שהכאתי מביתו או שימלא לו בבלי שאינה של מדה וישפכנה לכלי שלו דכשאינה של מדה לא נראה כמקח וממכר ורבינו הרמ"א כתב דיש מקילים לומר דכל שאינו מכיון למדה לנמרי שטמעת או מוסף מעט שרי ע"כ כלומר שטמעת מעט סן המדה ואין בזה משום גזל שידוע שכן נהגין

נוהגין בשבת וירט ויש מטילין לתוך המרה טבעת או שאר חפץ שאינו מוקצה וממלא המרה וזהו סימן שאין הכונה למרה ממש שהרי נחטר מקום הטבעת וע"י זה יוכל גם לשפוך ממנה אל כלי הלוקח וכתב עוד דכן הבהגה המשוש למדוד בבלי המיוחד למרה ולשפוך לכיוו של לוקח עכ"ל תודלי אחרונים תיעשו על זה וע"ז סק"ל ובאמת אין המנהג כן אצלינו ואין נותנים כלל בשל מרה אלא הלוקח נוטל בבדי שלו ואחר השבת מודדק אותה וכן נכון לעשות ולא לשנות :

ג ויחזיק לומר לחבירו מלא לי בלי זה ולמדוד נמדוד אותו ואע"פ דבזה פרטו שימדוד וישלם לו כפי המקח מ"מ כיון שאינו אוסר כן מפרש יכול להיות הכונה גם דרך שאלה כן למדוד נמדוד אותו כמה להשיב לך מיהו זה וראי שהלוקח אסור לומר לו תן לי מדה פלונית דהגם שיכול לומר עליה תן לי בלי זה אבל הוא לא יוכיר שם המדה דבהוכרתו שם מרה זהה להדיא במקח וממכר ואסור אלא יאמר מלא לי בלי זה ולשון זה נהג גם בשאלה :

ד והלך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי בצים ואנונים במנין כלומר תן לי עשרה בצים עשרים אנונים ואין זה רמו למקח וממכר שכן דרך כעתיב להיות מונה גם בתוך ביתו כדי לידע כמה נצרך לו וכשהתירו לומר כן לחנוני תן לי כך וכך כמ"ש יודר שלא יוכיר לו שם דמים כגון שלא יאמר בעד מעה אחת בצים או כיוצא בזה דשם דמים היה רק למקח וממכר וגם לא שם מדה כגון תן לי רוג אנונים וכ"ש סכום מדות והיינו שיעשה עמו חשבון על המדות שממכר ושליקה עתה פשיטא שאסור וגם לא סכום כגון כדומר אע"פ דהתירו לו לומר תן לי בצים במנין כך וכך מ"מ סכום מנין והיינו שיאמר לו תני יש לך בירי חמשים אנונים תן לי עוד חמשים ויודח לך בירי טאה זהו דרך מקח וממכר ממש :
 ח ודע שרבינו הרמ"א בסעיף ד' כתב וכן בסכום דמים אינו אסור אלא ככה"ג שאומר תן לי בכך וכך דמים ויהיה לך בירי כך וכך אבל בלא"ה שרי וכן בסכום מדה דוקא ככה"ג אסור אבל בלא"ה שרי ואע"פ דאסור להוכיר דמים כלל היינו ברבר שאין מקו ידוע אבל ברבר שידוע רק שאומר לו כמה צריך שרי אם לא שמוכיר לו סכום ואע"פ שיש מחמירין ברבר זה כבר פשט המנהג במדינות אלו

להקל וכמבאר הנוכרת עכ"ל דט"ל לדיעה זו והוכרת דמים והוכרת מדה אינו במקח וממכר אלא כאומר כמה הוא צריך כלומר צריך אני בצים בעד מעה צריך אני אנונים לונ אבר כבר הלכו גדולי האחרונים על זה ואסור נמור הוא שהלוקח יוכיר שם דמים או שם מדה ואין המנהג כן אצלינו וד"ו לעשות כן וגם מ"ס המג"א במק"ה לטעות פתקאות או נקיים לסימן כמה שטל ג"כ יש למקח וכו"ל האי וכו"ל ולפענ"ד היה נראה כיון דמקור הדין הוא בכ"ה כיו"ע וגם הרמב"ם לא הוכיר דמים אלו בטבת מנלן להחיר כלל בטבת דמחא כיו"ס שחמל כיו"ס פלמי וכול להיות שלא ידע מעו"מ נמטע כמה הוא לרך ולכן התירו בהיתרים המכותרים אבל בטבת הכל מכתיב מע"ס אך כיון שהמור והס"ע כתבו זה גם בטבת אין לנו כח לחלק עליהם אבל מלילה להסיק עוד קולות כזה וד' לך כמה שהמירו מפרטו :

י המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה כדרך חול אלא יביאם לפניו או על כתפו וכיוצא בזה שישנה מדרך חול אפילו אין בשינוי קלות במשא מ"מ יעשה שינוי ואע"פ דמביא אותם לצורך שתיית מה שצריך לשנות היום דא"כ לנמרי אסור שום מירחא מ"מ צריך לשאת בשינוי להביאם ואם א"א לו לשנות כגון שזימן אורחים הרבה וצריך למדוד להביאם לפניהם מותר גם בלא שינוי וזהו דעת המור דזה שאמרו בגמ' ורפ"ד דכ"ה לא יביאם בסל ובקופה והו"נ"כ על שבת אבל דעת התוס' הוא דזהו רק כיו"ס שנושאם ברה"ד לפיכך טוב שלא יתראה במשא כדרך חול אבר בשבת שהשלטול הוא רק בחצר מוטב יותר למעט בהולך ויותר מוב להביאם בסל ובקופה כפעם אחת מלהביא כל אחת ואחת בפ"ע ויהמ"א במק"ו כתב דגם המור מותר כן והוא מירא כממליך דרך מנוי המעורבת שיש הדינה רחמים ע"ס והוא דבר הימא וגם הר"ן כתב כהמור ע"ס וד"ק :

יג דבר מובן מאליו שאסור להפריח שום מירחא בשבת לצורך חול ולכן הכלים שאכל בהם אם יודע ברור שלא יצטרך להם עוד היום אסור להריחן בשבת דלמה ישריח לצורך חול וידיחן בלילה וכן המנהג אמנם אם יכול להיות שיצטרך להם עוד היום כגון שצריך עוד לאכול מעודה וכיוצא בזה או כוסות של שתייה שאין קבע לשתייה יכול להריחם כל היום כולו ואע"פ שלא יצטרך אלא לאחד או לשנים מ"מ יכול להריח כמה שירצה כדי שיוכל לשתות באיזה

באיה שירצה ומ"ם אם יש לו כלים או כוסות בריוח אינו נכון להריח כלל בשבת וסתם דמילתא לאחר סעודה שלישית לא יאכלו ולא ישתו עוד ופשוט הוא מותר להריח מליף שבת ליום שבת :

מפורש ביו"ט ע"ש ובשבת כתב מעם מתקן כלי משום דבהרבה דברים בשבת אפרו משום מתקן ומ"ם צ"ע ותמיהני על המפרשים שלא תרנישו בזה ונפניח מי' כי' הקשה זהו :

ההתחלה כליים בשבת כשצריך להם בשבת מותר אפילו בהרחה מדבר איסור כגון מיי"ג הנשאר בתוכו או משאר איסור ואין זה כמתקן כלי כמו שאסור לטבול כאשר יתבאר דאין כאן תקון דנוף הכלי הוי היתר וכשמרית האיסור ממנו הוי כמרית כל כלי שאינה נקיייה ואפילו יש שם פירורי פת מותר כמלמול כנרף של ריעי ואין הכלי נעשית בסים להשידי איסור והפרודים אפילו היו בכלי בין השמשות משום דאינהו לא חשיכו שתהא הכלי בטילה להן והם בטימים לגבי הכלי ומנ"א סק"ד ואסור לבטל איסור בשבת דאין לך תקון גדול יותר מזה ואע"ג דגם בלא זה אסור לבטל איסור כמ"ש ביו"ד סי' צ"ט מ"ם יש שמוהר להוסיף ולבטל כמ"ש שם או יבש ביבש כמ"ש שם כמ" ק"ט אבל בשבת אסור מטעם מתקן אך ביבש ביבש חד בתרי שצריך להוסיף אחד כמ"ש שם מותר בשבת כיון דמדינא בלא"ה מותר כמבואר שם וכן לשער ס' מותר וס"ו :

י וכתב המור שאסור להטביל כלי חדש ובודאי כן הוא שאין לך מתקן נמור יותר מזה וכן שמא ישהה שייך כמו בטבילה מטומאתן ומאר תמוהים דברי רבינו הב"י בספרו הגדול שכתב דלרעת הרמב"ם מותר טבילת כלים חדשים וע"פ זה כתב בסעף ו' מותר להטביל כלי חדש המעון טבילה ויש אוסרים וירא שמים יוצא את כולם ויהן הכלי לעכ"ם במתנה ויחזור וישאלנה ממנו וא"צ טבילה עכ"ל וכונתו בריעה ראשונה להרי"ף והרמב"ם כמבואר בספרו הגדול ומאר תמיהני דנהי דעל הרי"ף שכתב רק הטעם שמא ישהה אפשר לומר כן כמ"ש הרא"ש דלפי טעם זה מותר בטבילת כלים חדשים ונגס זה נע"ג כמ"ס השנ"א נס"י ל"ו אבל הרמב"ם הא בשבת כתב הטעם של מתקן כלי והוא לא הכי"א רק דבריו ביו"ט ולא מה שכתב בשבת וצ"ע ונגס ה"מ כתב סס כה"ל יו"ט דטבילת כלים אסור ע"ס וכ"כ השנ"א וכן עיקר דל"ג :

ט כתב הרמב"ם בפכ"ג דין ח' אסור להטביל כלים טמאין בשבת מפני שהוא כמתקן כלי אבל אדם טמא מותר לטבול מפני שנראה כמיקר ואין מוין עליו בשבת המטביל כלים בשבת כשונג ישתמש בהם כמזיר לא ישתמש בהם עד מוצאי שבת ומותר להטביל את המים הטמאים בשבת כיצד יעשה נותנן בכלי שאינו מקבל טומאה כגון כלי אבנים ומטביל הכלים במקוה עד שיעלו עליהן המים מקוה ויטהרו עכ"ל והנה מה הטעם מפני שהוא כמתקן כלי ובפ"ד מיו"ט דין י"ז כתב הטעם שמא ישהה הכלי בטומאתו עד יו"ט ע"ש וכביצה ו"ח. הוה פליגתא דאמוראי בזה דרב ביבי אמר שמא ישהה ורבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי ע"ש ולמה פסק בשבת כרכא וביו"ט כרב ביבי ועוד דביו"ט מחלק בין נטמא באב הטומאה ובין וולד הטומאה דבולד הטומאה מטביליו ביו"ט בדאיתא גברייתא שם ולמה לא חילק בשבת בכך ואולי דס"ל דמתקן הוי גם בולד הטומאה ושמא ישהה לא שייך כולד הטומאה דלא נורינן בזה דאפילו אם ישהה הא מן התורה מותר הוא ומה שהכריע ביו"ט כנעמא דרב ביבי משום דברייתא מסייע ליה והברייתא

יא וזה שכתב ליתן לא"י במתנה ולחזור ולישאל ממנו אף שיש חוששין ליתן מתנות בשבת כמ"ש בס"י ש"ז מ"ם בצורך שבת מותר בודאי ואם עבר והטביל בשבת נראה דלא ישתמש בו בשבת ואפשר להקל בדיעבד מאחר שיש מתירין גם לכתחלה ומנ"א סק"א וכתב רבינו הרס"א דאם הוא כלי שראוי למלאות בו מים ימלאנו מים מן המקוה ועלתה לו טבילה עכ"ל ודוקא כשהמים ראויים לשתיה דאו נראה כדולה לשתיה אבל אם אינם ראויים לשתיה הא נראה לכל שטובלה ובשממלא בענין זה א"צ ברכה וסס סק"ג ופשוט הוא דכשניתן לא"י במתנה ושואל ממנו דאחר השבת צריך להטבילה ולא כברכה כיון שנתנה לא"י וביו"ד סי' ק"ך נתבאר בזה ע"ש ונע"ז סק"ח :

יב כשמנקה את הכלים בשבת כשצריך לתשמישן בשבת כמו שנתבאר מותר לנקותן בכל דבר אפילו בחול המוכן מבעוד יום ואפילו כלי כסף וכלי נחשת ואין חוששין רחול נרוד וממחק לפי שזהו דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישא חוץ מכלי כסף כנרתקן שהוא שמרי יין שנתייבשו ונתקשו מפני שזה בודאי

שמןקנת בו את הכלים אחרי הרתת לכלי יבא אג מי ההרה ואצלינו והירות הגשים כשמןקת הכלים בשבת אינן מנקות רק בידיתן בלבד ולא כמה שמנקות בחול מסיב שקודין ווייעחע"ץ וכל בעה"ב יוהיר לבני ביתו בזה כי בקל לבא לידי הלול שבת ח"ו :

נודאי מסתק לכלי כסף שהוא דך וכן אין חופפין אותן במלח לפי שהמלח נמחה כשחופף בחוקה ונמס לפנים והוי טלד וכ"ש במיני בודית דאסוד וכן בעפר ואפר אסוד משום ניכול ויוהרו לכלי להבנים לתוך המים סבגריה שלא תבא לידי סחיטה וכן האלוטמית

שכ"ד [דיני הבנת מאכל לכהמה וכו' י"ג סעיפים]:

מטה ליתן לו נס כשת הורחמו על כל מספח כתיב ומט"ס טס ר"ן נסס הרא"כ"ד וד"ק :

ג יש פתערעמים על מה שהמנהג בשבת שירה לזרוק הסין לפני העופות והרי אין מוונותן ע"ד ומ"ג טס אבל נ"ל דמנהג ישראל תורה שהרי אין אנו מורחים בשבילם אלא בשבילנו דמרגלא כפי החסן שהעופות אמרו שירה על הים ולכן אנו מחויקין להם סוכה ומ"ב הבוונה כדי לזכור שמחת שירת הים וזית לך בה ויש מי שכתב כיון דכונתינו לשם מצוה מותר ומ"ט ומותר להאכיל תולעת המשי דכיון שאין לו מה שיאכל רק מה שדארם נתן לו מקרי מוונותן ע"ד ופ"ו סק"ו וכן תתול שמנדל"ן בבית צריכין ליתן לה מוונותיה בשבת דזחי ודאי מוונותה ע"ד :

ד ואפילו אלו שמוונותן ע"ד כתב הרמב"ם ספכ"א אין מאכילין כהמה חיה ועוף בשבת בדרך שהוא מאכילה כחול שמא יבא לידי כרששת קטניות או לידי זישת קמח וכיוצא בו כדוד לא יאכיל הגמל בשבת מאכל נ" או ד' ימים ולא ירביץ ענל וכיוצא בו ויפתח פיו ויתן לתוכו כרשינין ימים בבת אחת וכן לא יתן לתוך פי יונים ותרגוליים למקום שאין יכולין להחזיר אבל מאכיל הוא את הבהמה מעומד ומשקה את הבהמה מעומד או נתן לתוך פיה מים בפני עצמן וכרשינים בפני עצמן במקום שיכולה להחזיר וכן מאכיל העוף בידו במקום שיכול להחזיר ואציל שיתן לפניך והן אוכלין עכ"ל וכ"כ המור וש"ע סעיף ט' ומעם האיסור ביאר הרמב"ם שמא יבא לידי כתישה ויש שכתבו משום מירחא יתירה (למט ומ"ט) וכן משמע ברש"י (נ"ק"ס :ו) וצ"ע למה לא כתב הרמב"ם מעם זה דגם מהמשנה שם משמע שהמעם הוא משום מירחא ושהרי אגנו טס נס כך דלין נתתן מים לפני דמריס וכ"ו וד"ק :

ה כבר נתבאר שהמרקד הוא מאבות מלאכות לפיכך אין טוברין את התבן בכברה ולא יניח הכברה שיש

א כל בהמה חיה ועוף שמוונותן ע"ד שאתה מנדל"ן בביתך אתה מחויב ליתן להם מוונותיהם ולהבין להם מה שצריכין כמו שיתבאר אבל אותן שאין מוונותן ע"ד שאתה מנדל"ן אין לך לפרוח בערן לפיכך אין נותנים מים ולא מוונות לפני דבורים ולפני יוני שובך ולפני יוני עליה שמוונותן אינם על האדם אלא שומטין בעצמן ולוקטין מוונותיהן ולא לפני חויר אבל נותנים לפני אווין ותרגוליים ויוני בייתות וכן כלב שמוונותיו ע"ד כן הוא לשון רבינו הב"י בסעיף י"א ולשון המור הוא נותנין מוונות לכלב ולא לחויר ע"ש (לע"ד) רמזו על עני וטעור כמחמס ז"ל לית טע"א מכלל וכו' :

ב ודע דהלבוש כתב נותנין מוונות לכלב שסנדרו בביתו ע"ש מבואר להדיא דאם אין הכלב שלו אין ליתן לפניו מוונות ויש מי שכתב דבגמ' משמע דאפילו אין הכלב שלו מצוה ליתן לו וכונתו ממה שאמרו שלחי שבת יודע צדיק דין דלים דקאי אכלב ואומר שם דאודת ארעא כמישרא אומצא לכלבא ע"ש ומ"ג סק"ו ויש שרחו זה שהרי אומר שם דזהו בדברא אבל כמתא אתי למיסרד ומ"ט ומח"ט ע"ש ואני אומר דגם מהמור ששמע כן מדכתב נותנין לפני כלב ולא לפני חויר וחויר ודאי א"א להיות שלו דהא אסוד לנדף חוירים ורוחק לומר כשירש אלא ודאי דדומיא דהכי בכלב דנותנין אפילו אינו שלו ונס ראיח מרש"י בפ"ק וי"ט ו. נותנין מוונות לפני הכלב בחצר ונותנין מוונות לפני וכו' ופירש"י כבב רמי עליה לזוני ע"ש ולא כתב כלב דרמי עליה משמע שכל כלב רמי עליה ספני שהוא מחוסר מוונות וזה שאמרו כמתא לא חיינו שלא להרגילו בתמידות אבל באקראי שפיר דמי ורחמיו על כל מעשיו כתיב ומהברייתא עצמה משמע כן למרקק שם וועתוס' טס שכתב כיון דמסרמס ענייהס מפני דרכי שלום הניב קנת מוונותן ע"ד ע"ש וכ"ש הלכך כשואר רשב ולע"ד כל בעל מי שאני יודע שהוא רשב

שיש בה תבן במקום נבזה בשביל שירד המוץ מפני שזה כמדרך אבל נוטל התבן בכברה ומוליך להאבוס אע"פ שירד המוץ בשעת הולכה שהרי אינו מזכויין לכך ואין זה פסיק רישא דאפילו אם ירד מעט מוץ הלא עדיין ישאר הרבה מוץ בכברה ולא ימרוך ארס שעורים ליתן לפני בהמתו דמדירה אסור בשבת אלא משער כאומר דעתי כלומר כגון שצריך ליתן לה קב שעורים ישער בערך קב ומסילא או יפחות מעט או יוסיף מעט ומה קפידא יש בזה הוה שמשער המדה אינו מדירה וע"ז וכו' ולא כללי טל מדה :

ח קי"ל דשווייה אוכלא מושינין מטרח באוכלא דא מרחינין וק"ל. גר"ז ביאור הרברים דיש מיני אוכלי בהמה שאם יתנו לה כמות שהיא לא תוכל לאכלם כמו קשין של שברין הקשורים בשנים וג' מקומות ובהכרח להתיר הקשורים כדי שתוכל לאכלם וזה נקרא שיווי אוכלא דאל"כ לא תוכל לאכלם אבל יש שתוכל לאכלם אלא שאם נוסף איוה מירחא תאכלם יותר בטוב כמו לשפושף בידים היטב בהקשין וזה אסור לעשות בשבת דכיון שהוא ראוי לאכילה לא מרחינין ביה לתקנו ולהכשירו יותר וזה שהתירו להתיר הקשורים משום דבזה לא שייך קשר של קיימא שהרי עומדים בכל יום להתירם כ"א דלא שרי להתיר אלא אם אינו קשר של קיימא כמו ע"י עניבה וכיוצא בזה אבל קשור בשני קשרים זה על נכי זה אסור להתירן בשבת דגם בזה שייך קשר של קיימא דאולי היה דעתו שיונחו כך זמן רב :

פז וכן עצים שקצצן מן האילן ויש שמאכלין אותן לבהמה בעודן לחין מתירין ומשפשפין בהן להאכילם ובה הותר גם שפשוף דבלא זה אינם ראויים לאכילה והוה שיווי אוכלא ומותר וכן מחתכין דילועין לפני הבהמה דבלא חיתוך לא תוכל לאכול והוה בדלועים קשים ומג"ז סק"ג דברכים תוכל לאכול כמו שהם ודוקא שנתלשו מאתמול דאל"כ הו"ל מוקצה כגונגרות וצמוקים דאף ר"ש מודה בזה כיון שהיו מחוברים בה"ש ורמי לרחייה בידים דנתבאר בס"י ש"ח דבזה הוה גם דר"ש מוקצה :

י ומחתכין גבילה לפני הכלבים בשאין ביכולתם לאכול בלא חיתוך ובגבילה אפילו נתגבלה היום מותר דקיי"ץ בר"ש דלית ליה מוקצה ולא מיבעיא אם היתה חודה מבעוד יום דדעתיה עילויה שתמות ויתנה לפני הכלבים אלא אפילו היתה בריאה מבעוד יום מותר לה"ש דאין זה כרחייה בידים ודוקא בגבילה קשה שא"א להם בלא חתיכה ואפילו נאכלין ע"י הרחק מותר לחותכם אבל אם היתה ראויה להם בריוח גם בלא חתיכה אלא שע"י חתיכה טוב להם יותר אסור לחותכם דמיטרח באוכלא במה שהוא ראוי לא מרחינין ולעיל בס"י שב"א מעיף י"ד נתבאר בענין חיתוך דק דק לפני העופות וע"ז סק"ד שמהם על דברי הרמ"א דקס והדין עמו כמ"ש עס ומהמג"א סק"ה משמע משום קחינה ע"ש והרי הרמ"א כתב עס משום שיווי אוכלא ע"ש :

ן עוד כתב שם הרמב"ם המורסן אע"פ שאין ראוי לניבול אין גובלין אותו ומה יבא לניבול העפר וכיוצא בו ונותנין מים על נבי המורסן ומוליכין בו התרווד שתי וערב אבל אינו ממרס בידו שלא יראה כלש ואם לא נתערב מנערו מכ"י לכלי עד שיתערב ונתן לפני התרנגולים או לפני השוורים ומותר לערב המורסן על דרך זה בכלי אחד ומחלק אותו בכלים הרבה ונותן לפני כל בהמה ובהמה ומערב בכלי אחד אפילו כור ואפילו כוריים עכ"ל וזה שכתב דמוליך התרווד שתי וערב משמע אפילו הרבה פעמים אכל מדרכי רש"י וק"ו. מתבאר דלא הותר רק פעם אחת שתי ופעם אחת ערב ע"ש והנה דין מורסן כמו ק"י לעיל ס"י שב"א מעיף י"ט וכמו שנתבאר שם דק"י מותר לנבל מעט מעט כמו כן במורסן ומג"ז סק"ה ע"ש רמ"ז ע"ש וזה שלא ביאר הרמב"ם כן י"ל דק"י שהוא לאדם די במעט מעט אבל מורסן לבהמה דצריך הרבה יאריך לו הזמן לעשות מעט מעט ורע דלא הותרה לו רק כפי מה שצריך היום לבהמותיו ולא יותר ופשוט הוא וזה שהתירו אפילו כור וכוריים והו כשיש לו הרבה בהמות :

ז וכל זה הוא לשימת הרמב"ם אבל לשימת הראב"ד שכתבנו שם דבאפר יש גיבול גם במורסן יש גיבול וכן הוא דעת התוס' וספר התרומה והסמ"ג ואדרבא באלו נתינת המים והו גיבולם ולדבריהם אסור ליתן מים על נכי מורסן בשבת וזה שאמרו בגמ' מוליך בו שתי וערב והו כשהיו המים נתונים עליו מבעוד יום והרא"ש הכריע כדעת הרמב"ם כמ"ש המור בשמו ע"ש וכמדומה שכן מנהג העולם שנותנין מים לתוך המורסן ומוליכין לכאן ולכאן מיהו ודאי נכון לירא ארקים ליוהר בזה כיון דלדעת רבותינו אלו יש בזה אכ מלאכה ועכ"פ יוהרו לעשות ע"י א"י :

א"י
א"י
א"י

א"י
א"י
א"י

יא אין חתכין ירקות לפני בהמה בין דקה בין נסה וכן חרובין משום דגם בלא זה ראויין לאכילה וכבר נתבאר דמותר ליתן מאכל בפיהם של הרנגולים ומותר לפרר בעדם לחם כדי שיוכלו לאכול ואין כזה משום מחינה דאין מוחן אחד מוחן כמ"ש בס' שכ"א :

יב מעמיד אדם את בהמתו על נבי עשבים מחוברים שתאכל ולא חיישין שמא יבא בעצמו לתלוש ולהאכילה ומה שהבהמה מותרת לאכול מהמחוכר בארנו בס' ש"ה ע"ש ולמה לא חיישין שיהלוש בעצמו ויאכילה משום דכיון דאיסור אב מלאכה הוא לא יבא להכשל בזה ולכן על עשבים של מוקצה שנתלשו היום אסור לו להעמידה דחיישין שיקח בידיו ויאכילה כיון דאיסור קל הוא ודוקא לעמוד ע"ה ממש אסור במוקצה אבל מותר לו לעמוד בפניה שלא תוכל להטות אלא ררך שם והיינו שעומד מרחוק קצת ממקום אכילתה רבכה"ג לא חיישין שיסול בידיו ויאכילה כיון שאינו עומד ע"ה ממש : ויג נוטלין מאכל מלפני חמור ונותנין לפני שור

רהשור אוכל משיורי חמור אבל אין נוטלין מלפני שור וליתני לפני חמור מפני שהחמור אינו איכר משיורי שור מפני שהשור כשהוא אוכל מסיף רירין ונמאם המאכל בהרירין והחמור לא יאכלם והוי טלמול דלא חזי ואסור בשבת ואף שיאכל החמור בשעת הרחק מ"מ אין זה אכילה ויש מחמירין ג"כ בשאריו מיני בהמית דיקח מלפני אחת וליתן לפני אחרת שאינה מינה מפני שע"פ הרוב לא יאכלו זה מזה ולכן אם יודע שיאכלם מותר ואסור לגרוף האכוס לפני שור שמפטימין אותו ודרך לגרוף בערו את האכוס בחול אבל בשבת אסור אפילו האכוס של כלי משיב דגורנין אטו אכוס של קרקע שיש כזה חששא דאשוויי גומות דחייב משיב כונה ואסור ג"כ לסלק התכן מלפניו לצדדין משיב דהתבן נמאם ואינו ראוי לאכילה והוא מוקצה ואסור במלמול ועכשיו גורפין האכוס של הסיס דהגריפה מעט ואינו דומה לשור של פטם ועוד דאצלינו ליבא אכוס של קרקע ולכן אין נוזרין אטו של קרקע ונכמ"ש החס' שנת כ"ס : ל"ה גזירה :

שבת [דין אינו יהודי להזמינו וכשעשה מלאכה בעדו ובו ל"ב סעיפים] :

א מותר לזמן אינו יהודי בשבת לאכול עמו על שולחנו אע"ג דבז"מ אסור להזמינו אם לא שבא מאליו כמ"ש בס' תקי"ב והו מפני שבז"מ חיישין שירבה כשכילו בבישול אבל בשבת אינו מזמינו אלא על המוכן מאתמו וליבא חששא המלאכה ואי משום טירחא מותר מפני דרכי שלום וער"ן פ"ו גני נחנין מוונות מ"ש נסס כרמ"ד וי"ט :

ב ומותר ליתן לחם לעני א"י העומד בחצר רמצוה עלינו לפרנס ענייהם ואף שיש לחוש שיוציאו לרה"ר ונמצא שחפצו של ישראל נמלט בשבת מרה"י לרה"ר מ"מ הא הוא אינו נוהג לו ע"מ להוציאו דבכה"ג אסור כמבואר בידושלמי ופ"א ה"ח אין נותנין לא"י על שנת לצאת נטל ויצא אינו נוקק לו וכיון שמעצמו יצא לית לן בה שהרי עתה הוא שלו ולא של ישראל וכשנתן לו הרי היה יכול לאכילה כאן בחצר ולכן אם יודע שלא יאכל בכאן או שנתן לו הרבה שא"א לאכלן בכאן או חפץ שאינו לאכילה ובע"כ יוציאנו מכאן אסור ליתן לו בשבת :

ג דכבר נתבאר בס' רמ"ו סעיף ו' דבשבת עצמה

אסור להשאיל שום כלי לא"י והרמב"ם פ"ו בואר הטעם דכשיוצא מבית ישראל יאמרו שמכר לו בשבת ולפ"ז גם בעיר שיש עירוב אסור אבל רבינו הב"י שם כתב הטעם שהרואה סבור שהישראל צוהו להוציאו בשבת ולפ"ז אין האיסור רק בעיר שאין בה עירוב ושם בארנו מפני מה דחה טעמו של הרמב"ם ע"ש וזוה מה שפסק בכאן בסעיף א' דאפילו הא"י עומד בחצירו ואפילו החפצים הם של הא"י אסור למסור לו כשנוטל להוציא משום דהרואה סבור דהחפצים של ישראל ע"ש כלומר ויהשודו אותו שצוהו להוציאו בשבת וזה בעיר שאינה מעורבת ולזה כתב רבינו הרמ"א דאפילו ייחד לו מקום מבעוד יום יש להחמיר עכ"ל וזהו מטעם השרא כמ"ש וגם מה שכתב רבינו הב"י ראפילו במונות כשהא"י עומד בחץ ופושט ידו לפניו שידוע הוא שיוציאו אסור ליתן לו הכל הוי מטעם שיאמרו שנתן לו להוציאו וגם בלא זה יש איסור כשנתן לו כידו דהא עביד עקירה כרה"י והא"י עושה הנחה ברה"ר ויש מי שמחמיר דאפילו עומד בחצירו לא יתן לו כידו מטעם שם

שמו יוצא מיד לרה"ד תמצא שהישראל עשה עקירה וצ"ל סק"ט אבל אינו כן ראין באן עקירה מצד הישראל כלי דתאי' כשעוקר עצמו לילך מהחצר איהו עביר העקירה ולא הישראל נא"ה העקרת נופי בעקירת חפץ :

ך ויש מי שכתב דכשהחפץ הוא של איז אינו אמור אלא כשהאיז עומד בחוץ ופשט ידו לפנים והישראל מסר לו החפץ דמי שרואה שהישראל נתן לו סבור שהחפץ הוא של הישראל ולא דוקא למסור לו דזה בלא"ה אמור משום עקירה אלא אפילו כשהאיז נוסלו מיד הישראל דאז נם העקירה עושה האיז ואמור מסעם מראיה העין כמ"ש אבל כשהאיז עומד בחצר מותר ליתן לו חפצו שלו דהרואה שהאיז הולך מחצירו יאמר שזהו חפצו של האיז כמו שהוא האמת ורק בחפצו של ישראל אמור (וג"ל סק"ז) וכשהיה החפץ ממושכן לישראל אמור אפילו אם יחד להחפץ מקום מבעוד יום דשכירות לא קאי ולא נסתלקה רשות ישראל מעליו אמנם אם הפקידו מבעוד יום נ"ל דמותר וכל אלו הדברים הם במקום שאין עירוב אבל כשיש עירוב פשיטא שיותר ואפילו במקום שאין עירוב אפשר להתיר לדין דרית לנו רה"ד (ע"ז סק"ז) וישם לפני החפץ והוא יקחנו ולא ימסור לו ביד משום עקירה דנם בכרמלית אמור לכתחלה וכמודמה שכן המנהג :

ך אפילו במקום שאמור ליתן לו אם האיז הוא אלם או שיש בזה משום דרכי שדום מותר ליתן לו רק יחד לבני ליתן מיד מיד משום עקירה וכן מותר לשלח לו עי שניה איז והיה לדבר מצוה כגון דהוציא חפץ מביתו מותר ודע דרין זה כתוב בתוס' ו"פ. ד"כ טמנין גמ"י דקמ"ו ופ"ים בזה מאחר דאין לנו רה"ד ומשמע דהדיא דברה"ד אמור אפילו בכה"ג וב"כ רבינו הב"י בספרו הגדול וא"כ יש תימא למח סתם דבריו כשיע סוף ב' וצ"ע :

ך כבר נתבאר דאפילו היה החפץ של האיז כגון משכנו אמור ממעמים שנתבאר מיהו כשכא להחליף משכנו באחד ויכול לצאת עמו דרך מלבוש מותר שהרי אינו ניכר כלום דכמו שכא כנגד שעליו כמו כן יצא כנגד שעליו תם אין בזה איסור משום משא ומתן שהרי אין בזה משא ומתן שאינו מדבר עמו כמה מניע אלא שמכשך שהישראל החליף לי זה באחר הפנה אצלך וגם בישראל מותר לעשות כן להחליף

משכנו בשבת אם הישראל צריך לזבחו בשבת וסוב שהאיז יקח בעצמו המשכך ויניח אחר במקומו ולא ינע בו הישראל שלא יהא נראה כמשא ומתן מיהו אם המשכון מונח שלא במקום הגלוי ובהכרח שהישראל יבואנו מותר ג"כ ויביאנו לכאן והאיז יפשוט הבגד שעליו ויקח את זה והישראל יצניע הבגד שהניח אך יודר שלא ידבר עמו שום חשבון וכן אם האיז בא בשבת ומניח מעותיו ונוסף משכנו והישראל אינו מדבר עמו כלום א"צ לסחות בידו שהרי אינו עושה כלום ובלבד שלא יחשוב עמו שום חשבון דחשבון דראי איסור נמור הוא ועמ"ל סק"ט גה"ג על הסמ"ע שהתיר להצות ערב כשמת וכבר נאמרו זה בח"מ סי' קל"א סוף ו' גס ה"טז והא"ח ס"ס הג"ג על הסמ"ע ע"ט :

ך כתב המור פת של עכ"ם שנאפה בשבת ד"ח אמר אותו דשמו נמחן היום ונמצא דהוא מוקצה שבין השמשות לא היה ראוי ובספר התרומות כתב פנים לאיסור ולהיתר וא"א ז"ל כתב ולי נראה דהתיר דאפילו היה קמח או עיסה בה"ש לא הוי מוקצה כיון דנמרו ביד אדם והמחנה והאפייה אינה אוסרת כיון דבשביב עכ"ם היא עב"ל ועפ"ז כתב רבינו הב"י במע"ף ד' פת שאפה עכ"ם לעצמו בשבת יש אוסרין ויש מתירין ובשעת הרחק או לצורך מעורת מצוה כגון ברית מילה או לצורך גריכת המוציא יש לסמוך על המתירים עב"ל וכתב רבינו הרמ"א אבל אמור ליתן לו מעות בע"ש ושיתן לו הפת בשבת דאז ארעמא דישאל קעביר עכ"ל וצ"י דאיז זה הוא פלטר ובמקום שאוכלים פת פלטר כמ"ש ביו"ד סי' ק"ב דאלו פת בעה"ב אין בו היתר כמ"ש שם ועפ"ז סק"ג ומשמע דלדינא הכריעו להיתר אך שלא בשעת הרחק חששו לדברי ד"ח ובאמת דברי ד"ח אין מובנים למה חשש להמחנה יתיר מהלישה והאפייה ועוד מה נשתנה זה מכל המלאכות כשעשה עכ"ם לעצמו משתמש בו ישראל כמו שיתבאר והריכה טרחו המפרשים בזה :

ך ונראה דר"ח הולך בזה לשיטתו דגלד אמור בשבת כמ"ש בס"י ש"ח ומ"ל כדעת בה"ג שהביאו התוס' ועט"ם ס"ז : ד"כ אה"ו דמחנה הוי גלד ע"ש ולפ"ז שפיר קאמר שמו נמחן היום כלומר יהוה מוקצה דגלד ופי"ו דאתקצאי לכה"ש אתקצאי לבכ"י יוסא דנם בהא קי"ל כ"י יהודה כמ"ש שם וע"ה שכתב ז"ל ולפ"ז

ולמי לרעה רוב הפוסקים דנם בנולד קיי"ל כר"ש וגם יש חולקים על בא"ג וס"ל דמחינה לא הוי נולד במ"ש התם' שם ולכן לדין לדינא שפיר פסקו רבותינו בעלי הש"ע להיתר והתירו לדבר מצוה או בשעת הרחק :

מן ועוד י"ל במעטא דר"ת כשנרקדק במ"ש הרא"ש דזה אינו מוקצה דהוי גמרו בירי אדם וכונתו בין דהארם יכול להקנה והיינו למחון וללוש ולאפיה והרי פירות שנתלשו מן האילן נ"כ היה ביד האדם לתולשן ולמה אמרינן דזה דמי לגרונרות וצמקים דדחייה בידים מדלא תלשן מבעוד יום ונסי' ט"ה ל"ד : וא"כ גם בפת נימא כן ואיזה הפרש יש בזה וצ"ל דהמברא כן הוא דתלישה הוי דבר קל והיה יכול לתולשן מבעוד יום ולא תלשן מסתמא אסחא לדעתיה ודחייה בידים דאי הוי דעתיה עלויה ה"ל לתולשן משא"כ בשאר מוקצות כמו בפת דצריך הכנה רבה לזה מחינה ולשיה ואפיייה י"ל דלא אסחא לדעתיה ומה שלא עשה מבעוד יום משום שלא מצא עת מוכשר עדיין לזה ומיר כשימצא עת מוכשר יעשה ולכן כשהא"י אפה מותר בהמה דלא אסחא לדעתיה וזהו סברת הרא"ש וענ"י ודמייה ולפמ"ש א"ס הגל ודו"ק : ו אבל ר"ת סיבר דזה מקרי דחייה בידים כהלישת פירות מדלא התחיל מבעוד יום ודכן אם באמה נטחן מבעוד יום לא דמי להלישת פירות שהרי התחיל לעסוק בזה וממילא כשהא"י לשה ואפה אין כאן מוקצה דהיה דעתו על זה משא"כ אם גם המחינה לא היה מבעוד יום הרי ממש דמי להלישת פירות וזהו שאומר הטור בדרעת ר"ת דאיסר שמא נטחן היום והיה כגרוגרות וצמקים דאלו נטחן מאתמול הרי לא אסחיה לדעתיה ומותר כשאפה הא"י ואין חיזוק בבל זה בין שהישראל טחן מבעוד יום ובין כשהא"י טחן מבעוד יום דאנן אזלינן בתר הענין דבנטחן מבעוד יום לא דמי לתלישת פירות ובלא נטחן דמי ונגלע"ד וענ"י ודמייה :

י"א כתב רבינו הב"י בסעיף ה' עכו"ם שצד דנים או ליקט פירות לעצמו אסורים לוישראל ואפילו ספק אם לקטן או צדן היום אסורין בו ביום אבל לערב מאתרים מיד אפילו אם ודאי לקטן וצדן היום אם יקטן וצד בשביל ישראל או בשביל ישראל ועכו"ם צדיך להמתין לערב ככרי שיעשו ספק אם יקטן בשביל ישראל או שידוע שלקטן בשביל ישראל ואין

ידוע אם נלקטו היום אם לאו אסורים בו ביום ולערב ככרי שיעשו וי"א דלערב מותר מיד עכ"ל ויש לבאר הטעמים מדינים אלו :

יב אע"פ דכל מלאכה שהעכו"ם עושה לעצמו מותר לישראל להשתמש בו ולסה אסרו בצידת דנים וליקט פירות והטור כתב עכו"ם שצד דנים או ליקט פירות או אפה פת ובישל לעצמו כתב ספר המצות יש מתירין כמו שאר מלאכות שעושה לעצמו ויש אוסרין כמו פירות הנושרין דברכר מאכה החמירו מפי וכו' עכ"ל ולדין א"א לומר הטעם הזה דא"כ למה מתירין בפת שאפה לעצמו כמו שנתבאר ויש מי שאומר הטעם מטעם עבהוב לקמן בס"י הק"ז שמא יעלה ויתלוש ומג"א סק"ז ודמייה דזהו שם בשנפלה הפירי מעצמה דכן איתא בריש ביצה אבל במה שעשה עכו"ם לעצמו לא מצינו בשום מקום גזירה זו דשמא יעלה ויתלוש אלא דרק י"ל דברכר מאכל החמירו מפי כמ"ש וסברא זו כתבו גם התוס' במקום אחר (שבת קכ"ב. ד"ה מחמת) שכתבו על כך דגר שהדליק הא"י לעצמו דהישראל משתמש לאורה למה לא גזרינן שמא ידליק כגרוגרינן בפירות הנושרין שמא יתלוש ובמשקין שובו שמא יסחוט משום דקלים לעשות ואדם להוט אחריהן לפי שהן דבר אכילה וכו' עכ"ל ועיקר הטעם משום דבר אכילה כמעט שהביא הטור דמשום קלות כלבד הא אין לך קלות מלהדליק הגר והנה לטעם זה גם בפת נאסור ובמ"ש ויש מי שכתב הטעם משום דצידת דנים ולקיסת פירות לא משמע דהו לאינשי שהיא מלאכה ואיכא למינור שמא יעשה בידיו וט"ו סק"ז ודברים תמוהים הם והרי התירו כשמיאד מים לעצמו כמו שיתבאר וזה ודאי לא נראה מלאכה ועכ"ז התירו ויכ"ז נענמו דזה זה ע"ש אה"א התוס' דשבת וכבר כתבנו דא"כ פת גמי הגם ד"ל דכונתו דחרתי כענין קלות המלאכה ותלוות האכילה אבל א"ל לזה כמו שיתבאר בס"ד ועיקר לי דא"כ למה לא אסרו כמים לשתות אחריו כשמילא מרה"ר דזהו קילת מלך וכשהאדם נמא תואב לשתות ודו"ק :

יג אבל האמת הטעם כתב רש"י בביצה וכ"ז : והביא זה הרא"ש שם וכן התוס' ריש ביצה וז"ל רש"י ואפילו דר"ש יש טקצה בגרונרות וצמקים ומחומר בגרונרות וצמקים דמי מדלא לקטן מאתמול אקציננה מדעתיה ולא תחלוך במחומר בין שזו לשל עכו"ם עכ"ל וזהו הטעם גם בצידה אבל בפת לא שייך טעם זה

זה כמו שבארנו בסעיף ט' ובפשוטו לא רמי לפת שהחטים או הקמח הוא בעולם והוא תלוש ויכול להשתמש בו ולא אקצינהו מדעתיה משא"כ פירות המחוברין כאילן ורגים שהיו משוקעים כנהר ולכן כל המלאכות שעשה הא"י רעצמו מותר לישראל להשתמש בו דכל המלאכות דומות לפת שהיו בעולם כמו הנר או שעשה כבש לירד שעצם הנר ועצם העץ או האבן שממנו נעשה הכבש היו בעולם ותלושין ואין שייך לומר בהם אקצינהו מדעתו ועוד שהרי אינו מטלמין וכן המים שבבאר היו בעולם והיה יכול לירד לתוך הכור ולשתות משא"כ פירות מחוברין ורגים שבנהר אקצינהו מדעתו :

ויך ולא הצריכו להמתין בכדי שיעשו במו"ש אלא בשעשה בשביל ישראל דאז יש לחוש שמא יאמר לו לעשות ועוד כדי שלא יהנה ממלאכת שבת כלל בדבר העשוי בשבילו משא"כ בדבר שלא נעשה בשבילו (נתום' ט"ז כ"ד : ד"ה ולע"ט) ואפילו בספק מוכן והיינו שיש ספק אם נקטנו היום או נצודי היום ג"כ אסור אע"פ שהוא ספק דרבנן החמירו מפני שהוא דבר שיש לו מתירין (וה"מ בפ"ג מה' יו"ט הל' ו') ולרשב"א ז"ל מעם אחר בזה ויתבאר בס"י תצ"ו וכן בספק אם ליקטם בשבילו מחמירין גם על כדי שיעשו מטעם שנתבאר ויש מקילים בכבדי שיעשו רכולי האי אין להחמיר ואם הא"י הביא לו לביהו אמרינן דוראי ליקמן בערו ואין זה ספק ומנ"א סק"ג והיינו כשהביאו לדורון אבל כשהביא למכור הוה ספק :

מן דבר שאין בו חשש צידה ומחוכר או שידוע שנצדו ושנתלשו מאתמול ורק הובא מחוץ לתחום אם הביא הא"י רעצמו מותר לישראל אפילו בשבת בין במלמול בין באכילה או שתייה אך אם הביא בשביל ישראל אותו ישראל שהביא בשבילו אסור לו לאוכלם בשבת כדי שלא יאמר לו להביא אבל ישראל אחר מותר לאכלן בשבת וממילא רבמלמול גם לאותו ישראל מותר דא"א להן להיות מוקצת מאחר דמותרין לישראל אחר ולערב צריך להמתין בכדי שיעשו כדי שלא יריח אם יאמר לא"י להביא בערו וי"א שצריך להמתין ביום א' בכדי שיעשו והלילה של מו"ש אינה עולה מן החשבון לפי שאין דרך להביא בלילה מרחוק וחומרא יתירה היא ומנ"א סק"ח נכס יז"ט) ושיעור הכבדי שיעשה הוא כפי שיעור שהיית ההבאה דאם הביאן ברכיבה על המוס שהשהייה

פחותה מהחולץ כנגד ימתין כן ולא יותר ואם הלך רגלי ימתין כפי שיעור הרכבתו וי"א דכדבר הבא מחוץ לתחום א"צ כלל להמתין בכדי שיעשו דאין זה אלא כנעשה מלאכת דאורייתא ודע דאם הובאה בספינה מותר דאין חוץ לתחום בספינה אך אם היו בה"ש ביבשה אסור להוציאן חוץ לד' אמות כמו שיתבאר בס"י ת"ח וכשהובאו שני דברים לפני שנים מישראל אסורים שניהם ואסור להחליף מה שהובא לראיבן שיאכלם שמעון ושל שמעון דראובן ומנ"א סק"י) ויראה לי דוהו כשהמביא היה א"י אחד אבל אם זה הביא דראובן וזה לשמעון רשאים להחליף ודע דכני ביתו של אדם דינם כהוא עצמו שאם אסור לו אסור לכני ביתו ג"כ והאורחים אם יש לו נחשבים כאחרים ומותרים במ"ש בס"י תקמ"ו ע"ש :

מן לקמן בס"י ת"א יתבאר דדבר הבא מחוץ לתחום אסור למלמין חוץ לד' אמות אם לא בתוך עיר שהיא מוקפת חומה ומוקפת לדירה והיינו שנתיישבה בבתים ולבסוף הוקפה בחומה וסתם עיירות מוקפות לדירה וסתם מבצרים אינם מוקפים לדירה ושם יתבאר בס"ד ולכן פירות שבאו מחוץ לתחום בשביל עצמו ומותר לישראל לאכלם במ"ש צריך ליוהר שלא להוציאם מד' אמותיהן אם לא בעיר המוקפת לדירה ומנ"א סק"ט שה"ט על הכ"י וז"ל ע"ס יתבאר בזה בס"ד : וכן אם הוא ספק אם הובא מחוץ לתחום או אם הובא בשביל ישראל אסור מטעם שנתבאר דהו"ל דשיל"מ וא"צ להמתין במו"ש בכדי שיעשו דאין להחמיר בספק כל כך ואימתי שייך ספק באינו יהודי שאינו רד עמו בעיר או שדר בעיר ואלו הפירות אינם מצויים בעיר אבל כשרד בעיר והפירות מצויים בעיר אין לעשות ספק שמא באו מחוץ לעיר ולא דוקא בעיר דה"ה אם רד בתוך התחום ואפילו יש לו שני בתים אחד בתוך התחום ואחד חוץ לתחום תולין שבא מתוך התחום ואע"פ שיש מנמנמן בזה דהא גם זה ספק הוא מ"מ אין להחמיר בזה ומותר לאכול אפילו מי שהובא בשבילו :

ויך שני חכמים במשנה וקצ"ו. א"י שהדליק את הנר משתמש באורו ישראל מלא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל עשה כבש לירד בו יורד אחריו ישראל מעשה בריג וקנים שהיו באים בספינה ועשה א"י כבש לירד בו וידרו אחריו ר"ג וקנים ובכרייתא שם בליקוט עשנים ובמילוי מים כחני

קתני בריא שאין מכירו אבל מכירו אמור שמא ירבה בשביל ישראל ופריך הא ר"ג מכירו הוה ואיך ירד בכבש ותירץ אב"י שלא בפניו הוה כלומר דאם עשה המלאכה שלא בפניו מותר אפילו במכירו דאיך ירבה בשבילו כיון שאינו רואה את ישראל כלל ורבא מתרץ אפילו תימא בפניו הוה נר לאחר נר למאה כלומר דמעשה דר"ג הא הוה בכבש ורא שייך כזה שמא ירבה בשבילו ובודאי גם אב"י ס"ל כן אלא דאב"י סבר שאם היתה בפני ר"ג ודאי כל עיקר עשייתו לא היתה אלא בשביל ר"ג שהיה נשאי (תוס') ורבא לא חש לזה דכיון שגם הוא היה צריך לזה עשה בשביל עצמו :

יח וכתבו הרשב"א והר"ן ז"ל הגם רבא אית ליה סברת אב"י דלא בפניו אפילו במכירו ליכא חששא דשמא ירבה בשבילו אף בדבר שאפשר להדכות כמו עשבים ומים אלא דרבא אומר דכבש מותר אפילו בפניו ע"ש וגם המגיד משנה כפ"ו דין ג' כתב כן וז"ל ובודאי אפילו במכירו כל שלא בפניו שאין לחוש שמא ירבה בשבילו מותר ובאב"י ואפשר שזהו נכלל בדברי רבינו שכל שאין לחוש שמא יעשה בשביל ישראל מותר ע"ש ויש לו ראייה לזה מלשון הרמב"ם בפ"י המשנה שכתב וז"ל ודע כשיהיה אינו ידוע וישראל הוא ודעו ומכירו אמור לו להשקות בהמתו אחריו כי מפני הכרתו שמא ירבה בשאיבת המים בשבילו עכ"ל הרי שכתב כשיהיה א"י וישראל כלומר כשיהיו ביחד ולשון המשנה מוכח ג"כ כן מדתנן משקה אחריו מאכיל אחריו יורד אחריו ומהו לשון אחריו אלא שלשון זה הוא כשעומדים ביחד ומתחלה עושה זה ואחריו עושה השני דא"כ הו"ל לומר מילא מים להשקות בהמתו מותר לישראל להשקות בהמתו ולפ"ז נלע"ד ברור דהר"ף והרמב"ם והרא"ש שלא כתבו זה מפורש זהו מפני שכיון שהעתיקו לשון המשנה ממילא מודה שהם ביחד והו"ל בוונת המגיד משנה וכנראה שבעני רבותינו הרשב"א והר"ן ז"ל היה הדבר פשוט כן דא"כ לא הו"ל לפסוק הלכה נגד הר"ף והרמב"ם ולכל הפחות היה להם להוכיח דהר"ף והרמב"ם לא ס"ל כן וכדחות דבריהם וכפרם שהד"ן הוא מפרש דברי הר"ף אלא שהיה פשוט בעיניהם שאין חולקין בזה (ועי' על ל"ג ל"ג) מה"ר"ן :

ף ורבינו הב"י בספרו הגדול דחה דברי המ"ם והר"ן

במענה שהר"ף והרמב"ם לא הוכיחו דך דאב"י וע"פ זה יסר דבריו בשולחנו המהור ולא הוכיח שגם הרשב"א כתב דבריהם וכן הראב"ן ז"ל ותמיהני כיון דזהו ברור דהרשב"א והר"ן לא תפסו הדין בדבריו הר"ף והרמב"ם מדלא הוכיחו כמ"ש ומתעמדים שכארנו למה חלק עליהם רבינו הב"י וגם המ"ם סק"ח נטה לזה ע"ש) ורבינו הב"י הביא תוספתא שהיא בדבריו והו"ל בפ"ד שהיא הכריתא שהביא הש"ס ומסכים שם אבל מכירו ה"ז אמור מפני שמרגילו ועושה עמו לשבת אחרת ע"ש וכיון דהחשש הוא לשבת הבאה ממילא דגם שלא בפניו שייך חשש זה ומהמ"ם ע"ז נלקח מהו ולענ"ד נראה דכיון דהש"ס הביא תוספתא זו ומתן דבריה לא הביאה ולא הוכיחה בכל הסוגיא חששא דלשבת הבאה ש"ס אדרכא דהש"ס לא חש לזה וגם בפירושא דתוספתא ג"ל דאדרכא כוונתה שהישראל עמו ביחד וכמו שעושה בשבת זה כן יעשה עמו בשבת האחרת וכונתה דנהי דמשום פעם זה אין לאמור מפני חשש שירבה כשבילו מיהו יש לחשוש שיעשה כן גם להבא ויהיה קלקול תמיד אבל הכל כשהם ביחד כדמוכח לשון עמו :

כא והארבתי בזה לפי שזה מנהג רבים בישראל שהולכים למכיריהם אינם יהודים בשבת לשתות חמים והמה מקורבים ומכירים וא"ו ולדברי רבינו הב"י איסורא קעכרי לכן כארנו דכיון דארבעה עמודי עולם התירו זה יש לנו על מי לסמוך וכפרם בחששא דרבנן ולכן א"ש המנהג שלנו לפי שהא"י מכינים החמין שלא בפני ישראל אמנם אפילו לרבינו הב"י יש ליישב המנהג דכמוליאד שקורין סאמעווא"ד לא שייך שמא ירבה בשבילו כמו שכתבנו סברא זו לענין כשהעמירו לחולה כמ"י שייח מעיף מ"ו והחששא שכתבנו שם שירבה בהעשב שנקרא ט"י לא שייך בכאן כיון שרק ישראל אחד או שנים שותים עמו לא ירבה בזה כמ"ש שם :

כב עכ"ם שמילא מים לבהמתו והכור עומד כה"ד והכור עצמו הוא רה"י ומילא המים מהכור שהוא רה"י והוציאו לרה"ד כיון שמילא לעצמו מותר לישראל להשתמש בהם וליתן לבהמתו ובלבד שלא יהיה מכירו דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו ולפי מה שבארנו אפילו במכירו אין האיסור אלא כשמילא בפניו ואם מילא לצורך בהמת ישראל אמורים המים בכל מיני תשמיש אפילו לישראל אחר דכל שנעשה איסור

איסור דאורייתא לצורך ישראל אסור לכל ישראל אבל אם הכור עומד בכרמלית ומילא מהבור להכרמלית לצורך ישראל אינו אסור אלא פני שמילא בשבילו אבל לישראל אחר מותר כמו בהביא מחוץ לתחום שנתבאר בסעיף פ"ו :

כג יש מגדולי רבותינו שאמר מראשו חז"ל להשקות לבהמתו ש"מ רוקא לבהמתו אסור כשמילא בשביל ישראל משום דקא היה יכול להביא הבהמה לתוך הבור דהשקותה ומסיקא רהוצאה מרה"י לרה"ר היה תועלת לה אבל אם העכו"ם מילא סיס בשביל שתיית ישראל עצמו מותר להישאל דשתותם מפני שגם בלא הוצאתו לרה"ר היה יכול הישראל לידר לתוך הבור ולשתות וכיון שאין לו תועלת במה שהוציאם לרה"ר א"א לנו לאסרו בהמים שהיו מותרים לו ולא היה צריך כלל להוצאתם לרה"ר ונס ברין ליקוט עשבים שנתבאר ראם כשביל ישראל אסור והרי גם הישראל היה יכול להעמיר בהמתו על גבי העשבים אלא רמייא ג"כ כשקא היה יכול להעמידה כגון שנדר מפסיק ביניהם וכיוצא בזה אבל בלא"ה מותר ור"ת נמוס' ע"ט ור"י חולק ע"ט ופשוט הוא דרוקא כשהיה יכול להשיג אותם המים ואותם העשבים מותר לדיעה זו אבל אם אלו לא היה יכול להשיג אע"פ שהיה יכול להשיג מים אחרים ועשבים אחרים אסור רמב"ם סוף לנבי אדו נעשה איסור בערו ומג"א סק"ד 17 רלא כיש מי שמקיך גם בזה דריעה זו :

כד והנה לדיעה זו כ"ש אם העכו"ם הביא בשביל הישראל דבר מאכל או משקה דרך כרמלית והישראל היה יכול לייך לשם ולאכול ולשתות מותר גם הישראל שהביא העכו"ם בשבילו לאכול ולשתותה מטעם שנתבאר וזהו שכתב רבינו הרמ"א בסעיף י' ויש מקידין ואומרים ראף אם הובא לצורך ישראל דרך רה"ר מותר לשתות מהם הואיל ואפשר לילך שם ולשתות ויש בתירין אף דכתחלה וכן נהגו לומר אף לכתחלה לא"י להביא שכר או שאר דברים דרך כרמלית או בלא עירוב ואע"פ שיש להחמיר בדבר מ"ם אין למחות ביד המקילים לצורך שבת ובשעת הרחק רחוק יש להקל באמירה לא"י לצורך כמ"ש סי' ש"ז וכ"ש ככה"ג עכ"ל :

כה ודבריו אינם מובנים כלל רחא אפילו דריעה זו אין ההיתר אלא כשהא"י הביא מעצמו דאו אין איסור על הישראל כיון שלא היה צריך לזה כמ"ש

17

לו שלא השתמש לאורה מל והישראל היה שם או אפילו לא היה רק שנראה להדיא שבשבילו הרליק אסור לכל ישראל להשתמש לאורו וכן בזה שהתרנו במכירו שלא בפניו אם הא"י יודע שהישראל צריך לזה ומנ"ח סק"ח אסור כשנראה לעין שהרכה בשבילו ודע דבמכירו שאסרנו א"צ בכדי שיעשו למו"ש (סס) :

כח אם הא"י עשה בשבילו ובשביל הישראל כדבר שצריך לשנים יותר מלאחד כמו מיני מים וליקוץ עשבים פשיטא שאסור אמנם כגד ובכבש יש מי שאומר שני"כ אסור (מנ"ח סי' רע"ו סק"ו) ואנחנו נאמרו שם דמותר ושכן כתב הרשב"א ובירושלמי ספ"ז יש שקלא ומריא בזה ובהמסקנא יש נוסחאות שונות ע"ש (מנ"ח סק"ח) מהלך נפש התוספתא להאש הא לטת הכאה ח"כ גס כד יס לחוס ומתק לחלק ע"ש וכבר נאמרו במע"ק כי דה"ש לא מ"ל הך דתוספתא וגם התוספתא מידא דוקא כפי הישראל ולפי' נאמרו לטי התוספתא יהיה גס כד הדין כן אמנם לפי דה"ש לא חייבין כלל משום שנת הכאה טלח הזכרה ככל הסוגיא ודוק :

כט מכל מה שנתבאר יש לצווח על איזה מהעשירים שמחזיקים בביתם משרת או משרתה אינם יהודים שמעמידים בשבת המאמנוא"ר במענתם ההבליות שהאי שותה נ"כ ועיקר כוונתו לעצמו ולא בשביל הישראל וזהו חוצפא כלפי שמיא שבאים להנות את ד' כביכול ומי לא יודע שאפילו אם כונת המשרת או המשרתת לעצמן מ"ס עיקר כונתם לשם הבני ביתו של הישראל כמו שהוא בכל ימי השבוע ויש שמלמדים אותם לומר השקר שכונתם בשביל עצמן ועוד ראפילו לו יהי' כן הא חיישינן שמא ירבה בשבילו ופשיטא שצריך עשב שקורין טיי יותר ואיסור גמור הוא ומחללים שבת ונדלף עינם מנשא ויש מרבים הכל לומר דעכשיו הכל חורין אצל חסין ומותר לומר לא"י להעמיד המוכני ויסכר פי דוכרי שקר הלא יש לעשות מע"ש וזה עמידו כתנור או כקאכלי"ן כמו שכל ישראל עושים וכי בשביל שאין בזה טעם יפה כבחמין שע"י המוכנא נתיר לחלל שבת קדש לא תהא כזאת בישראל ועונם גדול מנשא והמונע מזה תע"ב :

ל אם הא"י עושה מעצמו שמילא מים מרה"י לרה"ד והשקה בהמת הישראל או תלש עשבים והאכילה אין הישראל מחויב למנוע מזה ומיהו אם רגיל בכך

ומערים ואומר לממלא ותילש בשביל עצמו ואח"כ משקה ומאכיל לבהמת ישראל אסור דרוקא באקראי אין לו למחות בדבר שאין נוף הישראל נהנה מזה כמו כגד דאסור להשתמש לאורו אבל בבהמתו מה איכפת לו מ"מ כשרגיל בכך היה כשלוחו ואסור ומנ"ח סק"ל טתפס דהמרדכי חולק עם הרא"ש ולע"ד שניהם לדבר אחד נתכוונו דכשהעצמה היא חסילו מהא"י ממילא לתשדקן שזהו בהשמת הישראל ודוק :

לא עשה א"י בשבת ארון או קבר בשביל עצמו כלומר בשביל קרובו ואח"כ נתתה שא"צ להקבר מותר לישראל לקבר בו אם ראוי המקום לקבר ישראל וכן בהארון ואם עשהו בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ואע"ג דבשאר מלאכות כשעשה בשביל הישראל מותר להשתמש בו במו"ש בקבר וארון דהוי מ"תא דפרהסיא אסור רעולם וכן כל מילי דבפרהסיא האיסור עולמית ודוקא כשהקבר בפרהסיא והארון על נביו שהכל יודעים שנעשה לפלגיו ישראל וננאי הדבר שיקבר בקבר מפורסם שנתחלל שבת בשבילו אבל אם הוא כצנעא מותר לערב בכדי שיעשו ואפילו כשהוא בפרהסיא אין האיסור אלא לאותו ישראל שנעשה בשבילו ואסור לו ולבני ביתו אבל לישראל אחר מותר והוא שימתין בכדי שיעשו ואע"ג דלא היה להאחר דהמתין בכדי שיעשו שהטעם שלא יאמר לו לעשית וזה לא שייך באחר מ"מ לא חילקו כדבר שנעשית בו מלאכה נמורה בעד ישראל וע' לעיל סי' רס"ד :

לב עכ"פ להביא חליצין בשבת למפור בהן את המת אם הביאם בשביל ישראל לא יספור בהן לא הוא ולא אחרים עד שימתין לערב בכדי שיעשה והיינו בכדי שיביאו ממקום קרוב שמחוץ לתחום וזהו כשנעשה בהם איסור תורה שהובאו דרך רה"ד אבל אם האיסור הוא רק משום חוץ לתחום לאחרים מותר מיד כמו שנתבאר ונס לעצמו י"א שא"צ להמתין בכדי שיעשה כמ"ש במע"ק מ"ו ואם הביאן דרך מקום מפורסם אסירין לו לעולם כמו בקבר ואם ידע כבידור שממקום פלוני רחוק הכיאים צריך להמתין עד כדי שיביאו מאותו מקום ואפילו הוא דבר המצוי במקום קרוב מ"מ כיון שאלי באי מרחוק צריך להמתין עד כדי שיביאו מאותו מקום וכ"ו וי"א דכשלא הובאו דרך רה"ד מיהו גם הוא בהם לערב מיד וא"צ להמתין בכדי שיעשה לכך הדיעות ולא דמי לדבר שאכל הבא

להא"י לעשות כשכילו רביותר מזה א"א לאסור ומג"א סק"ט וכחילוק כשיש ספק אם הובאו מתוך החתום חוששין שמא מחוץ לחתום הובאו כמו בסעיף י"ז וכל מה שנתכאר שם שייך גם בכאן :

הבא מחוץ לחתום ש"א דצריך בכרי שיעשו לפי שבוה אין ההנחה מרובה לפיכך לא הצריכו להמתין בכרי שיעשו ומג"א סק"ז וע"ז סק"ז ודע דכל המלאכות שצריך להמתין בכרו שיעשו הוא אפילו צוה הישראל

שבו [דיני רחיצה וזיעה בשבת ובו י"ג סעיפים] :

עד שיהיה קרוב דהיר סולדת דאליכ אין זה חמין אלא פושרין ומ"מ אין הרבר מבורר אצלנו כמה הוא השיעור ולא מצאנו זה מבורר ונלע"ד דכל שנקרא חם בפי העולם אסור :

ד והא דהותרה חמי טבריה דוקא כקרקע שהכל רואים שזוהו חמי טבריה ולא חמי האור אבל בכלי יסור דאתי לאיחלופי בחמי האור ואין זה כגזירה לגזירה דגזירה אחת היא דכל ככלי אסרו חמין וכן הויעה שאסרו אין חילוק בין זיעה הבא בסיכת האור או הבא בסיכת חמי טבריה ולכן כשהותרה חמי טבריה לא הותרה רק כשאין המקום מקורה דאז אין שם זיעה אבל כשהמקום מקורה אסור דאתי לדי זיעה וי"א דזיעת חמי טבריה הותרה דאין סברא דהמים עצמם מותרים והזיעה הבאה מכחם יאסרו וזיעה דאישונה לא חש לה דכה"ג מצינו דהולדת חמה חמירא מחמה עצמה כמ"ש בסי' ש"ח משום דאתי לחלופי בתולדת האור כמ"ש שם וה"ג בזיעה חמירא מאכיהם מהאי טעמא ולכן הניסעים למרחצאות החמים אם יש שם זיעה יוהרו מזה ובהמים עצמם מותרים לרחוץ שבשם הכל ממעינות החמין כחמי טבריה ומותר לילך לאמבטאות של מים אלו שידועים הם ורק אם יש זיעה יוהרו כמ"ש ומג"א ובשעת הדחק יכול לסמוך על המתירין :

א איתא בגמ' ומ"א בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מע"ש דליכא איסור כזה כיון שלא נתחממו בשבת והרחיצה עצמה אינה מלאכה התחילו הבלנים להחם בשבת ואומרים מע"ש הוחמו אסרו את החמין והתירו את הויעה ועריין היו רוחצין בחמין ואסרו מויעין אנחנו אסרו להן את הויעה והתירו להן צונן וחמי טבריה :

ב ולכן אסור לרחוץ בחמין שהוחמו מע"ש כל גופו או רוב גופו אפילו ירחצם אבר אבר ולא כל הגוף ביחד כין אם החמין בכלי כין כקרקע ואפילו בחמין שלא הוחמו במרחץ ואפילו לשפוף המים על גופו להשתטף שאין זה דרך רחיצה מ"מ כיון דנאסרה רחיצה הגוף לא פלוג רבנן באופן הרחיצה אבל מותר לרחוץ בחמין שהוחמו מע"ש פניו ידיו ורגליו או איזה אבר אחר כל שאינה רוב גופו אבל בחמין שהוחמו בשבת אפילו הוחם ע"י עכו"ם לצורך עצמו אסור אפילו לטבול ידו בהן ולא דמי לכל הדברים שעשה האיז לעצמו דמותר לישראל להשתמש בהם כשאינו טבילו כמ"ש בס"י הקודם מ"מ ברחיצה נאסר לגמרי ולא הותרה פניו ידיו ורגליו רק כשהוחמו מע"ש דכן מוכח להריא בגמ' נסו והאיסור אינו מפני המלאכה שנעשתה בהם אלא מפני עצם הרחיצה שכן גזרו חכמים :

ד אמת המים של חמי טבריה אסור להמשיך לתוכה סילון של צונן אפילו מבעוד יום שפי הסילון יוצא חוץ להאמה וגשפך לעוקא שבקרקע ולמה עושין כן כדי להחם הצונן בעברם דרך הסילון המשוקע בחממי טבריה ורמי זה להטמנה כדבר המוסף הכל שאסור אפילו מבעוד יום כמ"ש בסי' רנ"ז ולכן אסורים המים הללו בין כרחיצה בין בשתייה ער מו"ש כדן חמין שהוחמו בשבת שאסור אפילו ברחיצה אבר אחד כמ"ש ואם המשיך סילון זה בעיו"ט דינם כדן חמין שהוחמו ביו"ט דמותרין בשתייה וברחיצת פניו ידיו ורגליו ולא ברחיצת כל גופו כמו שיתבאר בסי' תקי"א :

ה כיון שבחמין שהוחמו מע"ש מותר לרחוץ מיעוט איברים לכן האשה שמתחלת למנות שבעה נקיים מן יום א' וצריכה ללבוש לבנים ביום השבת לעת ערב ולרחוץ ידיבותיה יכולה לרחוץ ידיבותיה בחמין שהוחמו מע"ש ורק תוהר שלא תרחץ במטפחת שלא תבא לידי סחיטה אלא רוחצת בידיה פניה של מטה ובין ידיבותיה כמ"ש כיו"ד סי' קצ"ז ושם נתבאר דהרחיצה אינה לעיכובא ע"ש וילך למקוה בע"ש משחשיכה אסור כשהמקוה חמה ורבה שהרי רחיצת כל הגוף נאסר אלא יראו שיהיו כפושרין או חם קצת דהרחיצה שנאסרה אינה אלא כשהמים חמים הרבה

כשיפלו עליו אך בנמ' שם אסרו זה אפילו כחול מפני הסכנה שפעמים שהם רותחים וכשישפכו עליו יכוהו והתוס' שם כתבו דכשכת האיסור משום רפואה שגורו מפני שחיקת סממנים ובכנר לא נזרו ולא מיהו כרפואה כל כך ע"ש וכנן שאינו חולי אלא מיהו בעלמא רבחולי נמור אפילו אין בו סכנה הא יכול לעשות כל הרפואות ע"י איי כמ"ש במ"י שכ"ח :

ח הרוחץ כנהר צריך שינגב נופי יפה יפה כשעולה מהנהר מפני שלא ישארו המים עליו וימלטקן ארבע אמות ככרמלית לפי שהעולה מן הרחיצה יש ריבוי מים על נופו אבל הרולך ברה"ר ומטר סוהף על ראשו ועל בגדיו לא הקפידו שמעמים הם ואף אם הם מרובים מה יוכל לעשות אנים היא ועוד רזרו כפסיק רישא ולא נחא ליה משא"כ הרוחץ כנהר לרצונו ולתענוגו כל מלאכה קלה שנתעשה בזה היו כבדצו ועוד צריך לזוהר כנהר' שלא לשוט וגם הקיסמין המפוזרים: אסור להפצילן על פני המים לכהן ולבאן כרי לנקות המים במקום שעומד בהן וגם צריך לזוהר שלא לסחוט שערתו ואף שאין מחיטה בשיער אסור מדרבנן (הגר"ו) ודבר זה מצוי מאד כשמשקיע ראשו תחת המים ועולה משים ידיו על ראשו ומבלי הרגשה פוחט את השיער כירוע וכמושג בחוש :

ט ועד כי יש מכשולים גדולים ברחיצה כנהר לבן הנהינו קרמונינו שלא לרחוץ בצונן כשבת כל נופו וכ"כ מהר"ל בתשו' וס' ק"ט ויותר מזה כתב שאפילו הנשים נוהגות שלא לטבול שלא בזמן כשכת ע"ש ומנ"ח סק"ח וכ"כ בעל תרומת הרשן שנהנו לאסור רחיצה בצונן וס' רי"ה ומנהג זה נתקבל מאבותינו ואבות אבותינו מכמה מאות שנים והכא דפרוץ גדרן של ראשונים עליו נאמר פרוץ גדר ישבנו נחש דקבלנו זה כאיסור חמור לכלי לרחוץ בנהרות ובאגמים ובמעיינות כשבת כלל וכלל :

י ומ"ם לטבול במקוה בשבת שחרית מותר ובפרט מי שרגיל לטבול לקירוי ואין זה כמתקן שהרי מדינא בטלוח לטבולוהא כמ"ש בס' פ"ח ורק יוהרו בסחיטת השיער ויוהרו שלא תהא המקוה חמה הרבה דבזה יש איסור נמור משום רחיצה בחמין אלא יהיו צוננים או פושרים ומ"ם עם הארץ ראוי למנוע א"ע מזה דכק"ל יבא לידי איסור מסחיטת שיער כמו שראיהו בעיני ואם כי יש מפקפקין גם על טבילה במקוה

תק"א זהו כשהסילון סוקף ואין החמין מתערבין בהצונן דרמ"א להממנה אבל כשהצונן נופרין לחוץ החמין שהמים מתערבין זה בזה אין זה דרך הממנה ולכן אם ההתחלה היתה מבעוד יום אף שהולכת כל השבת ומתערבים זה בזה מותרים ככל המלאכות שמתחילין מבעוד יום והם נגמרים בשבת כמ"ש במ"י דנ"ב ומותרין לרחוץ כהם אפילו כל נופן כרין חמי שבריה נרש"י ל"ח : ס"ל דגם זה היה כהעמיה והתוס' דהו זה ע"ש :

ך לא ישתטף אדם כל נופו בצונן ויתחמם כנדר האור מפני שמפשיד מים שעליו ונמצא כרוחץ בחמין כל נופו ואע"פ דפושרין לא נאסרו מ"ם כאן נעשו חמין ונרש"י מ' : מפשיד מהמם ודו"ק אבל אם מקורם מתחמם אצל האש ואח"כ משתטף בצונן מותר דבכה"ג לא נתחממו המים שעליו ג"ל מפנין צינתן מעט ואבר אחד בכה"ג כנון לרחוץ ידיו ולחממן כנדר האש אם אין זה כרחיצה נמורה מותר ומנ"ח סק"ה וכן משמע קצת מלשון הרמב"ם כפ"ב אך י"א דזהו כרחיצה נמורה ולכן יש לזוהר שלא לחבם ידיו אצל האש אחר נטילה אם לא שינגבם תחלה יפה אבל מרחוק במקום שאין היד סולדת מותר דהשהוהם אצל האש ונ"י משום דבמקום זה לא יכול לכא לידי חימום נמור ויש מי שאוסר אפילו במקום שאין היר סולדת ומנ"ח סק"ו וכניאורו של המה"ש וכירושלמי כירה (ה"ז) מפורש לא כן ע"ש והכי איתא בירושלמי יורד וטובל בלוק ומתחמם כנגד המדורה דברי ר"מ וחכמים אוסרין מ"ט דרבנן ייבא כמר דר"ז מותר להפשיד במקום שהיד טולעת וכו' ע"ש דגם במקום שהיד טולדת אין זה לא דרך רחיצה ולא דרך חימום כמזון ולכן גם מ"ם המג"ח נסק"ה לא נתכרר לי וגם נראה שפסו מה שחמרה הגמ' מפני שמפשיד מים שעליו היינו פושרין מהם ועכ"ז אסור ותמיהני דפושרים מעולם לא נאסרו וכ"ש כרחיצה כזו שאינה נגדר רחיצה כלל ולכן נאסרו שנתנו חמים וזה מנואר מלשון רש"י ומ"ם הרמב"ם דאין זה רחיצה נמורה ודאי כן הוא אפילו במקום שהיד סולדת שאין זה נגדר רחיצה ודו"ק :

ף מותר בשבת להחם בנדר וליתנו על בטנו ורוקא בגד יבש וכן ג"ל דמותר ליתן מחכת במקום שאין היר סולדת שתחום מעט וליתנה על בטנו אבל אסור ליתן על הבטן כלי שיש בו מים חמין שהוחמו בשבת דשמא ישפובו עקיו ונמצא ריחין בשבת ולפ"ז בהזממו מע"ש מותר שהדי אינו רחיצה כל נופו אף

במקוה מים לא חשו לה וכן המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל ומוסרם צניעה י"ז: דאזס מותר לנטול זעלחה כתיקון :

יא מותר לרחוץ פגיו ידיו ורגליו בדברים שאינם משיריים שיער ואפילו מעורבים עם הדברים המשיריים שיער ובלבד שלא יהא הרוב מדברים המשיריים דאו בהבחה שישירו השיער והוי פסיק רישא משא"כ בשעה המיעוט אינו פסיק רישא ואפילו יתלוש היה דבר שאין מתכוין ומותר וכתבו רבותינו בעלי הש"ע במע"ף י' מותר לרחוץ ידיו במורסן דניבול בלאחר יד שרי ואסור לרחוץ ידיו במלח כ"ש בבורית שקורין זמף או בשאר חלב דנימח ער ידו דהוי נולד עכ"ל ביאור הדברים דלאו ממעם שינוי בלחוד דא"כ בקמח נמי אלא ודאי דבאיסור דאורייתא לסמוך לבתחלה על השינוי או אפשר במקום שאין צורך גדול אלא עיקר המעם כמורסן הוא ממעם שהרמב"ם פסק דמורסן אינו בר גיבול כמ"ש זה בסו' שב"א מע"ף י"ח ומתק מעמא התרנו בסו' שכ"ר ליתן מורסן במים לכהמה ע"ש והאוסרים כשם אוסרים גם כאן אך מדלא הביאו בכאן דעת ה"ש אוסרים כמו שהביאו בשם י"ל דבאן מותר לכל הדיעות מפני שאינו נותן המורסן במים אלא שלוקחם כידים רמוכות ומג"א סק"ז ומ"מ נשי רידן נהיגי לאסור ונכון הוא דירוע בבירור אם רק נתיר להם ישפכו המים על הסוכין שבידיהם ולדעת הראב"ד שהבאנו שם הוי אב מלאכה וחייבת חטאת ועוד שאף הרמב"ם לא פטר רק במורסן ולא בסוכין כמ"ש שם ומאן מפ"ס בין סוכין לסורסן וכן אפר דינו כמורסן ולדעת הראב"ד ספ"ח בנתינת מים לאפר חייב משום לש ורק בחול הגם יכולה לנקות דזה לכ"ע אין בו משום גיבול כמ"ש שם ובמלח ובורית וחלב הוי נולד ואסור אך יש שמכניס מע"ש בורית שניתך שקורין מוליענע"ס ומותר בזה לנקות הידים וכן מותר לנקות בעפר מן לבינה כתישה וסו"ה ויש שמתיר לסוך בבורית ומג"א סק"ז"ו ודברים תמוהים הם ופשיטא שאסור :

יב כתב רבינו הבי"ב במע"ף י"א מרחץ שמתמו נקביו מע"ש למר"ש רוחץ בה מיד אבל אם לא מתמו נקביו מע"ש שמאליו הוחם בשבת צריך להמתין לערב בכדי שיעשו לפי שאסור לעשות כן נזירה שמה יחתה בנחלים עכ"ל שאצלם היה המרחץ נסוק מתחתיו והיתה בקרקעית המרחץ נקבים שבהם נכנס החום וכשפוקקים הנקבים אין החום נכנס להמרחץ ולכן כשפקקו הנקבים מע"ש הלא לא נכנס החום בשבת ולכן גמ"ש פותח הנקבים ורוחץ בה מיד אבל כשלא פקקו והחום נכנס מעצמו בשבת ואין שום איסור בזה מעצם הדין ומ"מ אסרו בכה"ג ממעם שמה יחתה בנחלים שתחת הקרקע כדי שיצא החום יותר בחוזק ולכן צריכין להמתין בכדי שיעשו ואין ללמוד מזה שאסור לפתוח פתח קטן של תגור בית החורף לאחר שהוסקה באופן שאין שם חשש הכערה או כיבוי בפתיחתה דכא מצינו איסור בפתיחת פתח כדי שיבא החום להחדר השני וזה שאסרו במרחץ משום דבמרחץ דרך הסקתה כן הוא לפתוח ולסתום ויש חשש שמה יחתה אבל בפתיחת פתח סתם כדי שתכנס החמימות אין סכרא לאסור וזהו שכתב הגמ"א סק"ז מכאן י"ט על כתי מורף וכו' לכן לאיתי טהגני זו היתר עכ"ל וההיתר כדור מעטם שאלרט וז"ל :

יג כבר נתבאר דגם על הויעה נזרו ולכן במרחץ קטן שהוא מלא יועה אסור לעבור בתוכו אבל מרחצאות של כרבין ממיל בהן ואינו חושש לפי שאין בהם הבל הרבה ועיר שישראל ועכו"ם דרין בה ויש בה מרחץ הנסוקות בשבת אם רוב עכו"ם מותר לרחוץ בה במר"ש מיד ואם רוב ישראל אסור כמ"ש ער כדי שיוחם דמסתמא אדעתא דרובא ססיקין ואפילו סחצה על סחצה אסור ער בכדי שיעשה דודאי נתכוון לשניהם וכל ספק בענין זה אסור ממעם דזהו דבר שיע"מ ובמ"ש בסו' הקידם נבי דבר הבא מחוץ לתחום ע"ש וכו"מ במ" קמ"א. ל"כ דהלכתא טוהיה כליסורא ע"ש וז"ל :

שכ"ז [דיני סיכה בשבת וכו' ד' מעיפים:]

סיכתם היתה בשמן שאין בזה אחר מכל אלו ואפילו אם בונתו לרפואה מפני איזה מיוחד שיש לו ובעל מיוחד אסור לעשות לו רפואה בשבת ממעם נזירת שחיטת

א סיכה לא נאסרה בשבת ורק אסור לסוך בדברים שנמזקים משום נולד ונמ לא בדברים שמתמרחין משום ממת וכן לא בדברים המולידים ריח ורוב

כאחד וגם לא ימשמש בכח אלא כרפיון ידים וכן אין מנרדן הגוף בכלי העשוי לכך אא"כ היו ידיו או רגליו מטונפות במים וצואה ואם היה לו מנררת מיוחדת לשבת מותר ונמ' ס"ו ועבשו אין אנו יודעים מכל זה :

ך כתב הרמב"ם בפכ"ג דין י' מעבד מאבות מלאכות הוא והמרכך עור בשמן כדרך שהעבדנים עושים ה"ז מעבד וחייב לפיכך לא יסוך אדם רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או המגדל החדשים אבל סך הוא את רגלו בשמן ונותנו בתוך המנעל או הסנדל אע"פ שהן חדשים וסך כל נופו בשמן ומתענל על גבי קמבליא חדשה ואינו חושש בר"א כשהיה השמן סועט כדי לצחצה העור בלבד אבל אם היה כבשרו בשמן הרבה כדי לרכך העור ה"ז אסור מפני שהוא כמעבדו והכל בהרשים אבל בישינים מותר עכ"ל אמנם גם בשיעור לצחצחו אסור לו לכיון כדי לצחצחו וקמ"א : דבמכיון יש לנוור אטו לעבדו ונ"מ ובלעבדו אפילו בלא כונה אסור דהוה פסיק רישא זאסור לנקות המנעלים בשבת ואם מנקה בוואקס"א והוה אב מלאכה משום מסרח וחייב חסאת ורק בידו או ברגלו מותר לנקות או במספחת להסיר האבק ולא יותר וכל שום סין ציחצוח אסור במנעל :

שחיקת סממנים כמו שיתבאר כמ"י הבא מ"ם בדברים שגם בריאים עושים כן מותר גם לחולה כיון שאינו ניכר שעושה זה לרפואה וכמו שיתבאר שם :

ב וכך שנו חכמים במשנה וק"א.ו החושש במתניו לא יסוך שמן וחומץ אבל סך הוא שמן לבדו דברומץ אין בריאים סכים וניכר שהוא לרפואה אבל בשמן סכין וגם בשמן ורד לא יסוך משום שהוא ביוקר גדול ואין בריאין סכין בו וניכר שהוא לרפואה ואם הוא מקום שמצוי בו שמן ורד ודרך בני אדם לסוכו אפילו שלא לרפואה מותר ובמדינותינו שאין ניהנין כלל לסוך בחול אסור לסוך בשבת לרפואה ולכן אסור לסוך הראש שיש בו חסמין ופי"ז סק"ט ויש להסתפק האידנא אם אחר רוצה לסוך א"ע בשבת והוא בריא מי אמרינן דמותר או דילמא כיון דאין רגילין בריאים לסוך א"ע יאמרו שחולה הוא ובכמה מקומות מצינו שחששו למראית עין אפילו באיסור דרבנן וצ"ע לדינא :

ג יש שבעת הסיכה ממשמש בכל הגוף והוה טוב שיקלפו השמן בהגוף שנו חכמים במשנה וקמ"ז.ו סכין וממשמשין אבל לא מתעמלין ולא מתגררין ופירשו בגמ' שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול והיינו שבתול סך ואח"כ ממשמש ובשבת יסוך וימשמש

שבת [דין פקוח נפש שדוחה שבת ודיני חולאים וכו' נ"ח מעיפים] :

א וכל רגע מרובה אצלו בזה ודאי אין שאלה ואין תשובה ועושים כל מה שביכולת לבלי דקדק ויודה שבת כחול ממש אבל בחולה שאין זמנו כהול ודאי יש שאלות שהדי אסרו במנחות ופי"ז.ו בעי רבא חולה שאמרוהו לשתי גרוגרות ויש שתי גרוגרות בשתי עוקצין ונ' בעוקץ אחת איוה סוף יביא ומסיק דיביא השלש ע"ש הרי יכוד להיות ספיקות בפקוח נפש ובהכרח שישאל ושהמשיב ישיב אלא דודו בחולה שאין זמנו כהול ע"ש ולפי"ז בחולה שסמוכן מאד זמנו כהול אסור לעשות שום שאלה ויעשו כפי הראות בלי שום חשש ופקוק והוריו ה"ז משובח אמנם בחולה המורגל יכוד להתיישב ולשאל שאלות וכן מנהג העולם ונלע"ה וע' במעיף י"ג בסופו :

ב אם שבת דחווה היא אצל פקוח נפש או דחתרה דעת הרשב"א בתשו' ופי"ז חס"ס דדחווה היא וכ"כ הר"ן בפ"ב דביצה ונראה שזו דעת הרמב"ם כריש פ"ב

א פקוח נפש דוחה את השבת דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם ויומא פ"ה : ואפילו ספק פקוח נפש דוחה את השבת ומנהג ס"ז.ו שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש אלא עבודת כוכבים ונילו עריות ושפיכות דמים וס"ז.ו ואסור להתמהמה בחילול שבת בחולה שיש בו סכנה דמשפטי התורה הם רחמים וחסד ושלוט בעולם כדכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ומנ"ס רפי"ז והוריו בפקוח נפש ה"ז משובח ואיתא בירושלמי וס"ו השואל ה"ז מנוה ראין לישאל שאלה בפקוח נפש דעד שישאל וישיבו לו יבא החולה לידי סכנה והנשאל ה"ז שופך דמים שהיה לו לידרוש ברכים דפקוח נפש דוחה את השבת :

ב ולמדתי מתשו' הריצב"א המובא באור זרוע חנדרו ופי" ק"ח דזה שנתבאר דהשואל מנוה והנשאל שופך דמים וזו בחולה שזמנו כהול שהוא מסוכן גדול

פ"ב משבת וז"ל דחוייה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות וכו' ע"ש אבל מדברי הרא"ש פ"ח ריוסא וסי' י"ז משמע דהותרה שכתב וז"ל ורבינו מאיר הביא דמיון סאובל נפש ביום וכו' אלא כיון דהותרה היתרה אובל נפש ביום הוה כמו בחול וה"ל כיון שהתירה התורה פקוח נפש הוי כל מלאכה כמו בחול ע"ש ומלשון זה מבואר דהיא הותרה ולא דחוייה ועוד מדקמרי לה לאוכל נפש ביום והרם לא שייך דומד דחוייה כיון שלא נאסרה מעולם ונס בתש"ו הרשב"א שם מבואר דלסברת רבינו מאיר הוי הותרה ולא דחוייה ע"ש ונגס הר"ן בפ"ג דבינה כתב ההפך דסנת דחוייה אלל סנת נפשות ואוכל נפש ביום הותרה ע"ש וכיון דר"מ מדמי וז"ל ע"מ דס"ל דנפטיסס הותרה ולגאוריה מאן דיליף ביומא טס ממילה דפ"ג דוחה שנת ודלי הותרה ממילה א"ל לומר טקיה דחוייה כמ"ס ביו"ד סי' רס"ו סעיף כ"ה ע"ש וטס בלרנו דנס נפ"ג מ"ט הרמב"ם דחוייה אין כונתו דחוייה ממע ע"ש אבל כיון דהרשב"א והר"ן להדיא ס"ל דהיא דחוייה ולא הותרה אין הכרח להוציא דברי הרמב"ם מפשוטן ואולי יבארו דנס מילה דחוייה או דאף דלמדין ממילה מ"מ אין ראייה סיהו עיין לגמרי ודו"ק :

ד והנה ביוסא ו' : בענין טומאה אי דחוייה או הותרה אומר שיש נ"מ לענין אהדורי אטהורין דאם יש טהורים סוכנים לפניו אפילו לסאן רס"ד הותרה עברי טהורים ולא טמאים ללישנא קמא שם בנ"ס רק אם אין טהורים לפניו ונצרך להשיגם אזי לס"ד הותרה עברי הטמאים ולס"ד דחוייה מהדרין אטהורים ע"ש וא"כ ה"ל בחולה אם הרבר האסור והמותר שניהם סוכנים לפניו ודאי סאכילין אותו היתר ולא האיסור רק אם האיסור סוכן או בנקל להשיגו והיתר אינו סוכן או בקושי להשיגו תלוי בפלוגתא דאם הותרה שבת וכל האיסורים אצל פקוח נפש לוקחין האיסור ואם דחוייה מהדרין אהתירא כן היה נראה לכאורה אבל דבר חדש הוא ולא מצאנו זה בהפוסקים ואדרבא הוהירו לורו בזריזות כל רבר שהחולה צריך ואע"ג דלפי מה שבארנו יכול להיות דוהו בחולה שזמנו בחול כמ"ס בסעיף ב' ס"ס משמע סכל הפוסקים דאינו כן :

ה ובאמת נלע"ד ברוד דאפילו אי דחוייה היא א"צ להמתין על היתר ולא דמי לטומאה דכיון דהותרה צותה לחלל עליו שבת ולהאכילו כל האיסורים אם נאמר שנמתין יכול לבא לידי סכנה ונמצא דפ"ו ישראל

אין חילוק בין דחוייה להותרה בפקוח נפש לענין זה ורק יש חילוק להאיכא דאסורי שם דלס"ד הותרה אפילו יש טמאין וטהורין לפנינו יעשו הטמאים ע"ש וא"כ יש נ"מ דבתא כנון שהיה היתר והאיסור לפנינו לסאן דס"ל דחוייה אסור ליתן לו האיסור וסאן רס"ל הותרה מותר אמנם לריון נס בזה אין נ"מ כיון דללשון ראשון אינו כן כמ"ס ופ"מ יש נ"מ בין נבילה לשחיטה והיינו דחולה הצריך לבשר בשבת שוחטין לו כמו שיתבאר ואין סאכילין אותו נבילה מטעמים שיתבאר אמנם אם הנבילה סוכנת לפנינו לסאן רס"ל הותרה שוחטין לו בשבת ואין סאכילין אותו הנבילה ולסאן רס"ד דחוייה סאכילין אותו הנבילה כרי שלא לחלל שבת באב מלאכה כן ביאר הרשב"א שם ונלע"ד :

ו ואסרו חז"ל שם דכשנצרך לחלל שבת בשביל חולה שיש בו סכנה לא יעשו מה שנצרך לעשות בשבילו ע"י אינו יהודי ולא ע"י נשים ולא ע"י קטנים א"א ע"י ישראלים גדולים והטעם רשמה יאסרו הרואים שבקושי היתרו לחלל שבת בשביל פקוח נפש ואין מתירין ע"י המחוייבים במצות וסוזה יבא מכלול שסא באיזה פעם לא ימצאו א"י וקטנים ונשים ולא ירצו הגדולים לחלל שבת ויבא לידי סכנה ור"ן וי"מ נרא"ש והתוס' כתבו עוד דאפילו היבא דאפשר בא"י מצוה בישראל דשסא יתעצל האי ויבא לידי סכנה ע"ש ומסירא דנס לענין נשים וקטנים כן דמתם נשים עצלניות הן וכ"ש קטנים ולרבריהם יכול להיות דלכן אסרו הכמים לעשות על ידיהם :

ז ויש להתפלל על רבינו הרמ"א בסעיף י"ב שעל מה שכתב רבינו הכ"ז דין זה וז"ל כשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה משתדלים שלא לעשות ע"י עכו"ם וקטנים ונשים אלא ע"י אנשים גדולים ובני דעת עכ"ל וכתב על זה רבינו הרמ"א וי"א דאם אפשר לעשות בלי דיחוי וכלי איחור עושה ע"י שינוי ואם אפשר לעשות ע"י אי בלא איחור כלל עושין על ידו וכן נוהגים אבל במקום שיש לחוש שיתעצל האי אין לעשות על ידו עכ"ל ואיך אפשר לומר כן והרי למעם הראשון שכתבנו שהחשש הוא מפני פעם אחרת פשיטא שאסור אלא אפילו למעם השני מפני חשש עצלות כיון דהש"ס חשש לזה אין נאסר דאנן לא חיישינן לזה והוא דבר תימא ולדעת הרמב"ם מה שאמרה הש"ס שיעשו ע"י גדולי ישראל רם גדולי ישראל

ד והנה ביוסא ו' : בענין טומאה אי דחוייה או הותרה אומר שיש נ"מ לענין אהדורי אטהורין דאם יש טהורים סוכנים לפניו אפילו לסאן רס"ד הותרה עברי טהורים ולא טמאים ללישנא קמא שם בנ"ס רק אם אין טהורים לפניו ונצרך להשיגם אזי לס"ד הותרה עברי הטמאים ולס"ד דחוייה מהדרין אטהורים ע"ש וא"כ ה"ל בחולה אם הרבר האסור והמותר שניהם סוכנים לפניו ודאי סאכילין אותו היתר ולא האיסור רק אם האיסור סוכן או בנקל להשיגו והיתר אינו סוכן או בקושי להשיגו תלוי בפלוגתא דאם הותרה שבת וכל האיסורים אצל פקוח נפש לוקחין האיסור ואם דחוייה מהדרין אהתירא כן היה נראה לכאורה אבל דבר חדש הוא ולא מצאנו זה בהפוסקים ואדרבא הוהירו לורו בזריזות כל רבר שהחולה צריך ואע"ג דלפי מה שבארנו יכול להיות דוהו בחולה שזמנו בחול כמ"ס בסעיף ב' ס"ס משמע סכל הפוסקים דאינו כן :

ה ובאמת נלע"ד ברוד דאפילו אי דחוייה היא א"צ להמתין על היתר ולא דמי לטומאה דכיון דהותרה צותה לחלל עליו שבת ולהאכילו כל האיסורים אם נאמר שנמתין יכול לבא לידי סכנה ונמצא דפ"ו ישראל

ישראל ממש הגדולים בתורה ויראה ודהראות לכך שכן צותה לנו התורה והקב"ה שצוה לנו על השבת הוא צוה לנו לחלל שבת בשביר חולה שיש בו סכנה גם הט"ו סקיה חמה עליו ונראה דכעל דיעה זו סוגר מטעם עלות וזה שאמרה הס"ס ואין עושין זה ע"י וכו' פירושו שאין מחייבין לעשות על ידיהם אבל זהו כנגד רוב הפוסקים ולכן למעשה ודאי נכון לעשות דוקא ע"י ישראל גדול :

שימות אלא שע"פ רפואות יכול להיות אינה שעות יותר מיתר לחלל עליו את השבת רגם. לחיי שעה מחללין ויתבאר עוד בס' שכ"ט :

ו היה צריך לבשר או למרק של בשר עוף מחייבין לשחוטם כשבידו ואין השוחט רשאי לומר למה לי לחלל שבת באב מלאכה אבל נבלה והיינו ע"י הריגה של א"י או ע"י קטן והרי להחלה בעצמו נ"ב טוב יותר לעבור על לאו דנבלה שהוא איסור קטן לנבוי שחיטה בשבת שחייבין עליה סקילה וזרת וחפאת ומ"ס אינו כן ויש בזה מעמים הרכה האחר מפני רחישותן שהחולה תקיף נפשו בנבלה ונ"ס וכו' נ"ל הגדול והשנית ראיסור שבת כבר נדחת בהבערה ובבישול ואיסור נבלה לא נדחת ערוין ונ"ס נ"ס האכ"ז והשלישית רבנבלה יעבור על כל כוית וכוית ובשחיטה אינה רק פעם אחת ור"ן נ"ס ואע"ז רמב"ח משם רלוה לא חיישינן מדפליגי בשם במב"ל ותרומה ריש מי שסובר דתרומה חמירא מטב"ל ומאכילין אותו כול ולא תרומה אע"ז דבמב"ל יש איסור על כל כוית ע"ש זהו רבכרי שלא לעשות לו בידים איסור חדש ודהאבילו לכן מאכילין אותו האיסור הקל כמו שהוא אע"פ שיש בו ריכוז איסורים משא"כ כאן בשחיטה אנו עושים לו היתר כלומר רבעת האכילה הוא היתר נמור לכן אמרין שפיר סברא זו והרביעית הנהגה זה התורה התירה לו התורה איסורים המעכבים רפואתו והנה איסור נבלה אינה עוסרת בערו שהרי רפואתו יכול להיות גם כבשר כשר ולכן לא התירה לו איסור זה משא"כ איסור שבת העומר כנגדו הן לענין שחיטה הן לענין הבערה הן לענין בישול ולכן איסור זה התירה לו התורה ור"ן נ"ס האכ"ז והא"ש נ"ס ה"ן ודו"ק ועמ"ש בזה בי"ד סי' פ"ה סעיף ט"ח וסעיף מ"ו :

הן וכל הוריו לחלל שבת ברב"ר שיש בו סכנה ה"ז משוכח ואע"פ עושה מלאכה אחרת עמה כיצד כתב הרמב"ם בפ"ב ר"ן מ"ז ראה חנוק שנפל לים פורט מצודה ומעליהו ואע"פ שהוא צד הרגים עמו שמע שמבע חנוק בים ופרש מצודה להעלותו והעלה הגים בלבד פטור מכלום נתכוין להעלות רגים והעלה רגים וחנוק פטור מפילו לא שמע שמבע הואיל והעלה החנוק עם הרגים נפל חנוק לבד עוקר חוריא ומעלהו ואע"פ שהוא מתקן בה מדרגה בשעת עקירתו ננע"ל דלת בפני החנוק שוכר הרלת ומוציאו ואע"פ שהוא מפצל אותה כמין עצים שראוין למלאכה שמא יבעת החנוק וימות נפלה רליקה וחוששין שמא יש שם אדם מכבין אותה כרי להצילו מן האש ואע"פ שהוא בוכש דרך ומתקנה בשעת הכיבוי וכל הקורם דהציל ה"ז משוכח וא"צ ליטול רשות מב"ד בכל רבר שיש בו סכנה עכ"ל ויש לרקק בשבירת דלת מי מכריחו לפצלה שתהיה כמלאכה ישבור אותה בדרך שבירה ולא יהא אלא מקלקל ונ"ל רה"פ רחושש לבעייתת התנוק בשישברנה דרך שבירה רקול השכירה יבעיתנו ולכן שובר אותה דרך פיצול שלא ירגיש החנוק השבירה וזהו שאמר שמא יבעת החנוק כלומר כשישברנה בשבירה פשוטה וכ"ש אם יניחנו שם רודאי יבעת וזהו שאומר הס"ס כיחול נ"ס אע"ז דקמיכוין למיחכו כשי"ס והקשה הלח"מ איך מותר ככונה והלא ככולס לא מוכר טוה ע"ס ולפמ"ס ח"ט דכנלן מוכרה לכון כדי שהתקל לא יבעת ודו"ק :

הן חולה שיש בו סכנה שאמרוהו בשבת שצריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכה חילול שבת שמנה ימים אין אומרים נמתין עד הלילה ונמצא שלא נחלל עליו אלא שבת אחת אלא יעשו מיד אע"פ שיחללו עליו שתי שבתות וככות הנר כשביל שישן נתבאר בס' רע"ח דמותר בחולה שיש בו סכנה כשצריך לכך ואפילו אם ביזר אצל הרופאים

והפשוט היא ראם הגבילה מובנת מיד ולשחוט צריך שהיות והחזקה צריך לה תיכף רמאכילין אותו הגבילה ואם א"צ לה מיד למאן רמ"ל רשבת הותרה לפקוח נפש שוחטין לו ולמאן רמ"ל דחווה אין שוחטין לו ומאכילין אותו הגבילה המומנת רכיון שיש לו בשר לא נתייר לו השבת הרהויה ולא הותרה ורמב"ם נמ"ס נ"ס וכן הרבר פשוט שאם אין להשיג שוחט רמאכילין אותו נבילה וכן אם שחמו לו והוא צריך לה מיד א"צ למלוח אותה [נמנ"ס סק"ס שכתב על שוחטין דעת התורה ע"ס והוא תימ"ל לנ"ס שוחטין ורק כגוונ"ס

שכתב

שמתנו בזה יש הפרט בין המינה לנאמרה ואין חילוק בין כשאמרה הוא גדול או קטן :

יב אם צריכין לחסם לו יין ימלא הישראל ויחום לו א"י ולא רמי לשריפה דאיסור קל הוא ולא יקרוץ בזה ולדעת רבינו הרמ"א בתשו' וס' קג"ד גלפוס העמלוואו גם חולה שאין בו סכנה מותר לשתות סתם יינם ע"ש ומג"ה סס וי"א דאין היתר רק לחולה שיש בו סכנה וגם בשבת יחום הישראל ולא הא"י מטעם שנתבאר שלא יעבור על כל סיפה וסיפה נכ"ח וס"ו סק"ו וע' בי"ד ס"ו קנ"ה וכששוחט עוף בשבת לא יכסה דמו עד הלילה אם רישומו ניכר במ"ש בי"ד ס"ו כ"ח ע"ש :

יג אמרו חז"ל כמנחות וס"ל ו. אם אמרו הרופאים להחולה שצריך נדונרות אחת לרפואתו ורצו עשרה בני אדם ותלש כל אחד נדונרות והביא להחולה כל אחד נדונרות שלו כולם פטורים ויש להם שכר טוב מאת ה' אפילו הכריא בראשונה רבולם מצוה קעברו כיון דצריכין להיות וריו בפקוח נפש לא הצריכום שכל אחד ישאל לחבירו אם הוא הולך גם לענין זה ואם אמרו הרופאים שצריך ב' נדונרות והיה בעיקר אחד נ' נדונרות וכשני עוקצים בכל אחד נדונרות האחד מושב למעט בתלישת העוקצין ויתלוש העוקץ האחד שיש בו נ' ואע"ג שהולש נ' והחולה לא נצרך אלא לשנים מ"ט טוב יותר בתלישה אחת נ' מבשני תלישות שנים ופשוט הוא ראם היו שנים בעוקץ אחד נ' בעוקץ אחד דלא יתלוש רק העוקץ של השנים וכל זה הוא בחולה שאין זמנו בהול ויש פנאי לרקק אבל בחולה שזמנו בהול לא ידקק כלל וכפי שיעלה בידו בוריות כן יעלה וזה ראייה למה שכתבנו כמעוף ב' ע"ש :

יד כל מחלה שהרופאים אומרים שהיא סכנה אע"פ שהיא על הכשר מבחין מחללין עליה את השבת ואפילו רופא אחר אומר צריך ורופא אחר אומר א"י מחללין דזהו ספק נפשות שרוחה את השבת ואין חידוק בין רופא יהודי או אינו יהודי ואם אחר אומר צריך ושנים אומרים א"י אין מחללין דאחר במקום שנים לאו כלום הוא כד"א כשכולם שוים כחכמה אבל אם האחד שאומר שצריך הוא מופלג כחכמה שומעין לו להקל כגון שאומר שצריך ולא להחמיר בשאימר שא"י אפילו כנגד אחר אומר שצריך והוא קטן הרבה ממנו ואם שנים אומרים צריך אפילו מאה

אומרים א"י מחללין ובשהחולה בעצמו אומר צריך מחללין אף שכל הרופאים אומרים שא"י דלכ יודע מרת נפשו אבל לא דהיפך כגון שהרופא אומר צריך והחולה אומר שא"י כופין את החולה שיקבל הרפואה ולחלל עפ"י את השבת וכל זה למדנו מסיני חולה בידיה"כ שיתבאר בס' תרי"ח :

מזן והנה כל זה כשיש חילוקי דיעות בין הרופאים אבל אדם מן השוק נגד הרופא נראה דרבריו לא מעלין ולא מורידין כגון שהרופא אומר א"י לחלל עליו את השבת ואדם מן השוק אומר צריך לא נחשב ספק כלל ואין מחללין השבת ויש מי שאומר דספק נפשות להקל גם בכה"ג ומחללין עליו את השבת כשידעין שזה האיש הוא כקי בחולאים ואומר שכפי חבנתו הוא חולה שיש בו סכנה ולכן נחשב זה לספק :

מזן ודע דזה שכתבנו כן ב"ד לפרש מ"ש המדור וכן אם רופא אחד אומר צריך ואחר אומר א"י מחללין וכתב ר"י שא"י מומחה דכ"ל בני אדם חשובין מומחין קצת וספק נפשות להקל עכ"ל רכונת הד"י הוא על הקודם דכ"ל אדם מומחה קצת ונחשב לספק נגד הרופא שאומר שא"י וגם זהו כונת רבינו הב"י כמעוף י' שכתב כלשון המדור ורבריו הר"י הביא בשם י"א וכונתו כמ"ש אבל ראייתו מי שכתב דנגד רופא פשיטא שאין דבריו גלום רק כונת הר"י והיא כשאין רופא כלל דאו סומכין על סתם בני אדם להצר השבת כשאומרים צריך ומג"ה סק"ו ומאד תמיהני דא"כ מה חירש הד"י ומי יחלוק בזה וכו' במקום שאין רופאים לא נחלל שבת על חולאים ואמו נמתין על החולה עצמו עד שאומר צריך שזהו מידתא דלא שכיחא ולכן נלע"ד כמ"ש ופשיטא במקום שיש רופאים פשוטים שנקראים פעלמארע"ם ורופאים הנקראים דאקסודר"ים החשבינן דעת הרופא נגד דעת הראקטער להקל ולא להחמיר ורק רבינו הרמ"א כתב דבסתם בני אדם בעינן דוקא ישראלים שיודעים חומר השבת ולא א"י שאינם רופאים דהם לא נחויק כבקריאים לענין חלל את השבת ונמי שרטיס לאנסו לענוי ענינה גדולה חס ממליט עגורו חת הענת מחלל כפי' ע"ז ע"ש :

יז כלל נדון יש בחולאים לענין שבת חולה שיש בו סכנה מחללין עליו את השבת כמו שנתבאר וחולה שאין בו סכנה אין מחללין עליו השבת כבועל במש ע"י ישראל אלא התירו לו שבת דאמריה לעכו"ם

לעשרים וכך אמרו חז"ל וק"ל ז' חולה שאין בו סכנה אומר לעכרם ועושה תם הותר לו בישוליהם ומתם יינם יש בזה מחלוקת ואם הותר להחולה או לישראל אודי לעשות בעדו בשבת איסור דרבנן כידים הרא"ש נפתח בזה ולפי הבנת הפוסק ברבנו הרמב"ם החיד הרמב"ם זה ולפי הבנת רבינו הבי"ד כדבריו לא התיר כמיש במפרו הגדול והרמב"ן ז"ל הכריע דלעשות כדרכו אסור אבל לעשות ע"י שינוי מותר ויש מחלקים בכה"ג דרבנן שיש בזה ספק למלאכה דאורייתא כגון לחל עין שהיא ככותב או לעשות רפואה שיש לדוש לשחיקת סממנים אסור וכל שאין ספק למלאכה דאורייתא מותר ורבינו הבי"ד בסעף י"ז הסכים לדעת הרמב"ן לעשות ע"י שינוי וכן יש להורות :

י"ח ואם יש בהחלה סכנת אבר אחד ולא סכנת כל הגוף כמעט כל הפוסקים הסכימו דרעה אחת דאיסור דרבנן עושין לו כידים וכ"ש אמירה לא"י באיסור תורה שהותרה לו וקילא טובא מאיסור דרבנן ע"י ישראל עצמו כדמכות סהרין הקודם וכ"ש קרי לה שבות דלית ביה מעשה ושיחזקן ס"ח. לפי התוס' גיטין ס"ו. א. אבל לעשות איסור דאורייתא ע"י ישראל אסור בשביל סכנת אבר כשאין הסכנה בכל הגוף אבל אם ע"י האבר תשלום המחלה בכל הגוף מקרי זה סכנת הגוף ומחלין עליו את השבת ע"י ישראל אפילו באיסור דאורייתא :

י"ט וכל אלו הדברים הם בחולה שמוטל במיטה או יושב על ספתו שאין ביכולתו לצאת מפתח ביתו ויש בו חילוק בין יש בזה סכנה לאין סכנה כמו שנתבאר אבל מי שיש לו מיחוש בעלמא מיחוש בראש או במעיו או בלב וכיוצא בזה והוא מתחזק וחולך ככריא כמו שיש חלושים מפני מיחושם שיש דהם שיעוד וכיוצא בזה והולכים ונוסעים ועושים כל העסקים אין להם דין חולה כלל ואסור לעשות להם רפואה אפילו ע"י א"י נזירה משום שחיקת סממנים אך מי שיש לו מיחוש שע"ז נחלש כל גופו ואף שמתחזק וחולך אך הילוכו בכבידות ובהלישות ודינו כנפל למשכב בחולה שאין בו סכנה :

כ' תנוק שאינו יכול עדין לאכול ככל אנשים דינו כדין חולה שאין בו סכנה שמותר לומר לא"י לבשר בעדו כשצריך לכך ומותר להאכילו מוקצה בידים אם צריך לכך ומ"ז סק"ז ולכן כשאינו רוצה לאכול רק ע"י אמו מותר להאם להאכילו מה שחלכו

ובשלו היום ודין צריכה לומר שרא תמן בעצמה המאכל אל הקרירה אלא הא"י יתן אל הקרירה וכן בחולה שאין בו סכנה יחד בזה וע' בס"י ש"ח ודע דבכל דיני חולה אין חילוק בין החולה עצמו לישראל אחר וכל שמותר לעשות בעדו מותר גם לישראל אחר וכל שאסור לעשות בעדו גם החולה עצמו אסור לבד להיות כמסייע קצת בשעה שהא"י עושה המלאכה בעדו מותר כגון שכוהל לו עיניו והוא עוצם ופותח בשעת הכתיב וכל כיוצא בזה דמסייע כזה אין בו סכנה גם אפילו מקודם כשהוא מסייע קצת מותר כמי"ש רבינו הרמ"א בסעף נ"ד רמי שחשש בשינוי ומצטרף ע"ז להוציאו אומר לא"י להוציאו עכ"ל ואע"ז דעליו לפתוח פיו הרבה קודם שהא"י מניח ידו לפיו ליטול את השן ס"ם מותר משום דהוה רק מסייע ואין בו ממש ויש מהגדולים שבאמת חלקו על דין זה ממעט זה דטוע שסקודם לא הותרה כלל אלא בשעת מעשה ומ"ז סק"ז ונר"ו דבריו מבמה נדולים וא"ר סק"ד ומ"ז סק"ה וכ"כ ה"ח כ"ד נקט"ה ס"י ק"ח וכ"כ כ"ס הירושלמי והרמ"ה :

כ"א אמרו חז"ל נטו"ס לית כר מכה שהוא בחלל הגוף שנתקלקל אחר מן האיברים הפנימים מחמת מכה שיש בו או מחמת טועא נמיט והוא מן השפתים ולפנים בין בפיו בין במעיו בין בכבירו בין במחולו או כשאר מקומות שכלל הגוף ה"ו חולה שיש בו סכנה וא"צ אומר שחוליו כבר הוא לפיכך מחלין עליו את השבת מיד בלא אומר ולמכ"ס פ"ט וסג"ן ידענו שיש שם מכה דאם יש רופא שאומר כן הרי א"צ סימנן דכבר נתבאר דאם רק הרופא אומר שהוא חולה מסוכן מחלין עליו שבת ואין על הרופא להגיד אם יש שם מכה אלא דאירוי נם בלא רופא ושעל זה אמרנו דא"צ אומר וא"כ סג"ן ידענו זה אך מהבאר של החולה ויסרין שמרניש מאחד מאיברים הפנימים משערנין שיש שם מכה ולמכ"ס ח"ן מחלוקת בין המסקס וע"ז וכ"כ ומ"ז סק"ד וחס' מוכן ע"ז ח"ס :

כ"ב וכן השינוי עצמן רבמתם כאב אינו אלא מיחוש בעלמא ואסור לעשות שום דבר כמו שנתבאר אבל אם הכאב חזק מאד עד שמוה נחלה כל גופו אע"פ שלא נפל למשכב זהו חולה של סכנה וכן אם חלה מקום מושב השינוי שקורין יאסלע"ם והכאב חזק מאד עד שנחלה כל גופו וכמי"ש ה"ו מכה של חלל

חלל ומחללין את השבת רמב"ם במס' זה קשה ומסוכן לכל הגוף :

כ"ג וכן מי שנשכו כלב שומה או אחד מזוחלי עפר הממיתים אפילו ספק אם ממת אם לאו וכן כבלב שומה ספק הי' כמכה של חלל וכן מחללין שבת על כל מכה שנעשית מחמת ברזל כראוק הרבאה על איזה מקום מהגוף ויש מי שמסתפק אי בעינן דוקא בכח או אפילו שלא בכח ויגרע"ל ודי נראה דוקא בכח דלשון הגמ' ועמ"ס ל"ה. כן הוא האי פדעתא סכנתא היא וכו' ופירש"י פצע מכת חרב ע"ש והתרגום על פצע תחת פצע תירגם פירעא חלף פירעא ועל פסוק רמפיץ וחרב וחץ שנון במשלי וכו' פ"י פדעא וסיפא ומפץ הוא קורנם גדול המכה בכח ומדקרו לה חז"ל פדעתא ש"מ שהוא בכח וכן על שחין הבא בפי הטבעת דזה סכנה ומחללין עליה שבת ועל סימטא והוא הנקרא פלונקרא בלע"ז ואינו יודע מה זה ועל מי שיש בו קרחת חם ביותר או עם סימור שקורין שוידעריין שהקרירות והחמימות בא בפעם אחת מחללין שבת לאפוקי סתם קרחת שמתחלה בא הקרירות ואח"כ החמימות אין בזה סכנה ודינה כחולה שאין בו סכנה וכן מי שאחזו רם מקינין אותו אף ע"י ישראל דסכנה הוא אפילו הולך על רגליו ואפילו ביום הראשון מפני הסכנה ואם אחזו רם במקצת וניכר שהוא מוחש בעלמא אסור לו שום רפואה עד הערכ א"כ הרופא אומר צריך ודע כי החולה המוטל במטה בחמימות הוי חולה שיש בו סכנה שידוע שעד הזיעה עומד בסכנה וגם אח"כ עד שיקום ממטתו הוי חולה ואם כפי הראות עדיין לא נשרמה זיעתו הוי כיש בו סכנה :

כ"ד אע"פ שנתבאר דעל סכנת אבר אין מחללין את השבת באיסור ראורייתא ע"י ישראל מ"מ עין שסדרה והיינו שחושש בשתי עיניה או אפילו בעין אחת ויש ציר בהעין או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב או שהיו שותת דם או שהיו בה רירא והוא בהתחלת המחלה או באמצעה מחללין עליה את השבת לפי ששווייקי דעינא תלוי בלב והוי הסכנה להלב לאפוקי אם כל אלו הם בסוף המחלה אין בזה סכנה ע"י אלו הסימנים וכ"ש ליתן רפואה שתנכיר אור עיניו דודאי אסור בשבת אמנם כשרופא אומר שהוא מסוכן כבר נתבאר דמחללין :

אם

חלל ומחללין את השבת וב"ש מחלה שנקראת בגמ' וסא צפידנא שמתחלה בפה וגומרת בבני מעים והסימן כשנתון דבר לתוך פיו יוצא רם מבין השיניים והוא מחלה המסוכנת :

כ"ה וכבר נתבאר דמיחוש בעלמא אינו כלום וזה שכתב רבינו הרמ"א בסעיף ג' מיהו מי שחושש בשיניו ומצטער עליו להוציאו אומר לא"י להוציאו עכ"ל זהו בשעל ידי הכאב נחלה כל הגוף ומנ"ח סק"ט ומ"מ אינו בגדר סכנה כגון שאין הכאב חזק מאד ודינו כאין בו סכנה דמותר ע"י א"י אבל לא ע"י ישראל דעקירת שן הוה אב מלאכה דעוקר דבר מגידולו ויש שאוסר גם ע"י א"י מפני שהוא צריך לפתוח פיו והוה מסייע וכבר כתבנו בסעיף ד' שאינו כן ומותר ע"ש :

כ"ו וכך מכה של חלל א"צ אומר כמ"ש ואפילו אין שם בקיאים ואפילו אין החולה אומר כלום ואפילו אינו מוטל במטה בתמירות ועושים לו כל מה שעושים לזה בחול ואפילו אם במניעת הרבר שיעשו לו לא יבא ע"י לירי סכנה מ"מ עושים כפי הרגילות בחול ומ"ט אבל מרש"י משמע דדוקא כשהרפואה מצילתו מירי הסכנה ובלעדה ישאר בסכנה מותר לישראל לחלל שבת אב"י בלא זה אין לחלל שבת באיסור ראורייתא וכן נכון ליהור בזה אמנם אם יודעים ומכירים באותה חולי שיוכל להמתין ואינו בהבדח ברנע זו לרפואה זו שצריכה חילוף שבת ויכול להמתין עד הגילוי אסור לחלל עליו אע"פ שהיא מכה של חלל ולכן הגונה מלבו שהוא מסוכן ורפואתו דשותת חלב אין מחללין עליו שבת באיסור ראורייתא כמו לחלוב בעצמו בשבת מפני דזה ידוע רבשכיל העדר שתייה פעם אחת לא יהיה מסוכן כן פסקו הראשונים ומנ"ח נמלחמות פ"כ ורמב"ם נמלחמות ס"א :

כ"ז ומכה שאינה של חלל נשאלין בבקי ובחולה ואין מחללין עליו שבת עד שיאמר אחד מהן שהוא צריך לחילוף שבת או שיאמר אחד מהם שעכ"פ יש בזה ספק נפשות שרוחה נ"כ את השבת אבל בלא"ה אסור לחלל עליו את השבת רסתמא כל מכה שעל הגוף מבחוץ אין בה סכנת נפשות אא"כ יאמרו שיש בה סכנת נפשות ואמרו חז"ל וסנת ק"ט : רמב"ם שעל גב היר וגב הרגל והיינו היר והרגל שאחרי האצבעות בצד של הצפרנים הי' כמכה של

כח אם הקיפו דם ונצמנו הנה סכנה ועושין לו מדורה אפילו בחקופת תמוז וכן כל חולה שנצמנו הנה סכנה ועושין לו מדורה אך אם אפשר ע"י א"י טוב לעשות על ידו דכזה ליבא בהרה ואינו נחוי לזה כרע אא"כ הרופא אומר שצריך חסימות היכף דאו מצוה על הישראל להסיק לו המדורה ולא להמתין עד שימצא א"י וכבר נתבאר דחולה שאין בו סכנה מותר בכישולי א"י אך לערב אסור גם לעצמו והכלי שבשל האי י"א שצריך הכשר וי"א שא"צ ויש לסמוך על המקילין שהרי רבינו הרמ"א פסק ב"ד ס"ס ק"יג שאפילו המאכל עצמו מותר לאחר השבת אפילו לאחרים משום דבישול בשבת לחולה יש היכר ולא גזרו על זה ונהי שבוה חולקין מ"ם הכלי ודאי דאין לאסור בדיעבד הרוצה לסמוך על המקילין ועמ"ל סק"ז ומלקו עליו :

כט איתא בגמ' וק"ח ז' י"ן בתוך העין אסור דמוכחא מילתא שהיא לרפואה דעמיץ ופתח (וה"ל) על גב העין מותר דאסרי דרחיצה כעלמא הוא דעבדי (וה"ל) ודוקא כשאינו פותח ומגד אכל פותח ומגד אסור דמוכחא מילתא שהיא לרפואה ובתוך העין א"א שלא יהא עמיץ ופתח ודוק הפל אפילו על גביו אסור שהרי דבר המאוס הוא ומוכחא מילתא דלרפואה קעבדי ואם קשה לו לפתוח עיניו ויכול ללחלהן ברוק הפל דמוכח דלפתוחם מכיון וע"ז סק"ז ולא לרפואה ודוק תפל הוא כשקם מממתו שחרית ולא מעם עדיין כלום ועמ"ל סק"ט ויענין י"ן האידנא שאין דרך לרחוץ בין אסור (וה"ל) דמוכח שוהו לרפואה ולהיפך כמים כשרוחק פ"ו ואח"כ מעבדים על עיניו מותר (וה"ל) וס"ו שכן דרך כמה אנשים תמיד :

ל שירה אדם קילודין מע"ש ונתן על גב העין שאינו נראה אלא כרוחק והוא דלא עמיץ ופתח שלא יהא נראה להריא שהוא לרפואה דקילודין בלכר לא סיחוי כרפואה ודוקא ברכה אבל אם הקילודין עב סיחוי כרפואה ואע"ג דגם לח סיחוי קצה כרפואה מ"ם לא גזרו בזה ולא חיישינן בזה לשחיקת סממנים דכיון דלא הירדו לו לשריתן אלא מע"ש איכא הכירא ונ"ל לפרש והעיקר מפני שבימיהם היו גם הבריאים עושים כן לתענוג ובתוס' ו"א. ד"ה ומתחילתו כתבו רמירי דוקא באדם בריא אבל מרש"י (ק"ח) ד"ה ומתן לא משמע כן ונראה דאצלנו ודאי אסור דאין בריאים רגילים בזה ואין עושין זה אלא לרפואה :

לא מעבירין בשבת תלדים שעלו על פי המכה וסבין אותה בשמן אבל לא בחלב מפני שהוא נפוח והיה גולד ואפילו בגמר מכה דליכא צערא והסיכה בהשמן הוא רק לשם תענוג נ"כ מותר דסיכה לא נאסרה מעולם כמ"ש בס"י שב"ז וזה לא סיחוי כרפואה ולכן אין נותנין עליה שמן וחמין מעורבין יחד דזה ניכר שהוא לרפואה וגם אסור ליתן השמן והמים על גבי מוך משום סיחוי ואפילו המים לחוד אסור מהאי מעמא אבל שמן לחוד דאיסור סיחוי שלה הוא משום ספרק אינו אלא בצריך למשקה הוציא כמ"ש בס"י ש"ך מותר ליתן על המוך וזה שאסור ליתן חמין ושמן דוקא על המכה אבל מותר ליתן חוץ למכה ושותת ויורד למכה ויראה לי דלמנהיגו שאין אנו סבין בחול אסור לסוך גלדי מכה בשמן דמוכח שוהו לרפואה וכמ"ש בס"י הקדמס מע"ף ב' ע"ש :

לב נותנין ספוג וחתוכות בגדים יבשים חרשים על המכה מפני שאינן לרפואה אלא כדי שלא יסרטו הכנדים את המכה אבל לא מבגדים ישינים שהם מרפאים את המכה וספוג גם ישן מותר ונראה דספוג מותר גם בספוג שהיא מאיזה מין שהיא סופגת מים בתוכה וכן ספוג של צמר כמו שאמרו במיתת ר' חנינא בן תרדיון הביאו ספוגין של צמר והניחו על לבו ואפשר דשל צמר דינה ככנדים וצ"ע וזה שבגדים ישינים אסורים ה"ם שלא ניתנו מעולם על המכה אבל אם היו כבר על המכה אפילו ישינים מותרים מפני דשוכ אינם מרפאים :

לג ונותנים עלה על גבי מכה בשבת מפני שאינה מרפא אלא משמרה שלא תתחכך כנגדיו חוץ מעלי נפנים שהם לרפואה וכן שארי עלים אם ידועים הם לרפואה אסור וכ"ש שאסור ליתן ואליב על המכה וכן אין נותנין גמי על גבי המכה מפני שגמי מרפא וזהו הכל בסתם מכה שאין בה שום סכנה ואינה בכלל מחלה אבל יש מכות מסוכנות דפי דברי הרופאים ואם הסכנה הוא לכל הגוף הוה כרין חולה שיש בו סכנה ואם יש בו סכנת אבר עושים ע"י א"י ואיסור דרכנן ע"י עצמו כמו שנתבאר וזה תלוי הכל לפי דברת הרופאים :

לד היתה על סכתו רטייה מונחת מע"ש ורטייה היא חתיכה של בגד שנמשח עליה משיחא לרפואה ונפלה בשבת מסקוטה אם נפלה על הארץ אסור להחזירה

מתקן כלי אך הרמב"ם כתב שמעם מכה בפטיש ואנן הפיסה רק כדי להוציא ליחה שבה ואינו חושש אם תחזור ותפתום מיד ה"ז מותר לכתחלה שאינה נמדר מלאכה כלל וכ"ש למאן דמ"ל מלאכה שאצ"ל פטור ואף דלכתחלה אסור מ"ס התירו מפני הצער וסוב לעשות ע"י א"י אם אפשר ונ"ל מק"לנו ומותר לישול הקוץ במחט ומשנה ט"ו) ובלבד שיותר שלא יוציא דם שלא לעשות חבורה בשבת וט"ו :

ל"ן אנשים שיש להם אפסודין על ידיהם לרפואה והיינו שהם מנוקבים תמיד וכשנסתם הנקב נותנין לתוכו קטניות שיפתח צ"ע אם מותר ליתן הקטניות בשבת לחוך הנקב כדי שיפתח דהא בוגטו שיהא פתוח תמיד והוא כמו לעשות לה פה ואסור רק די"ל ביון שהיה הנקב מכבר מותר וט"ו ולענין נראה שזהו כמו להוציא ליחה דהא הפתיחה היא סחבת הליחה והקטניות מוציאה הליחה ואינה מניחה להרבות ליחה ועכ"ז לפרקים חוזר ונסתם ולמה אין זה כמפס מורסא להוציא ליחה וליתן רטייה על האפסודין הוא ככלל המכות דלרפואה אסור ולשפירה מותר ונ"ל שם ודו"ק ולהוציא ליחה מותר יאע"פ שיוצא עם הליחה גם מעמ דם אינו מרס הבלוע בגוף אלא דם מכה דמפקד פקיד וט"ו כש טה"ת ואם מונח חתיכה של בגד על המכה מותר להחליפה באחרת דהראשונה נסחת וט"ו ובלבד שלא תהא עליה רטייה המרפאת ואסור לחכך בשחין בשבת עד שיוציא דם דדם זה הוא מהגוף וט"ו ואינו מקוד ונ"ל שם שכתב דמלשון ה"ע משמע דחיוב דמפס מורסא לעשות לה פה הוא אפילו שהיה נקב ומחייב ע"פ וט"ו כן הוא להרמב"ם דהחיוב הוא משום מכה כפיט אכל לר"י דהחיוב משום ננין או פתח אין החיוב רק כשהיה פתוח וכן מנאר מלשון ר"י ק"ו. ע"ש ודו"ק :

ל"ח מי שגנפה ידו או רגלו צומחה ביין כדי להעמיד הרם אבל לא בחומץ מפני שהוא חזק ויש בזה משום רפואה וכ"ש ביי"ש או בשאר דבר חרוף דאסור ואם הוא מעונג ואינם מניחין אף היין אצלו כמו החומץ ואסור ופשוט הוא דהוא כשאין שום חשש סכנה בגניפתו אלא צער בעלמא ולא הותרה בשבת רפואה לזה אבל יש גניפות במקומות שיש סכנה ננין גניפה בצומת הנידון פשיטא שהותרה לו רפואה לפי פרטי דינים שנתבאר וזה תלוי באמירת הרופא כפ"ש ומי שנשמטה פרק ידו או רגלו ממקומו והיינו שיצא העצם מהפרק

להחזירה ולא מטעם איסור רפואה שהרי היתה עליו מע"ש אלא הטעם משום דגורנין שמא ימרחנה כשיראה שהמירוח נתקלקל וממרח חייב משום ממחק כמ"ש כמ"י שכ"א אבל נפלה על נבי כלי יחודינה דהוה כמו שנשמטה ממקומה דודאי מותר להחזירה למקומה ולא אסרו אלא להנביחה מן הקרקע דהוה בנתינה אחרת דנסתלקה מעשה הראשונה והוה כנתינה לכתחלה ור"י עירובין ק"כ: ו) ולא בנפלה על כלי ורק יודר כשמוחזירה לא יאנדנה אלא בעניבה וזה שהתירו בנפלה על כלי אינו אלא בנפלה מעצמה אבל אם הסירה במתכוין אסור להחזירה ויש חולקים ומתירים ואם מצטער הרבה יכול להניחה ע"י א"י אפילו לכתחלה והוה ברמייה עשויה מע"ש אבל לצוות לא"י לעשות רטייה בשבת והיינו למרחה על מקצת בגד דהוה שבות נמור אסור אפילו במצטער אמ"כ חלה בכל נפול סהמכה אף שאין בזה סכנה מ"ס מותר לומר לו לא"י לעשות לו רטייה ולהניחה על מכתו או חבורתו וכן אם יש בזה סכנת אבר :

ל"ה רמייה המונחת על מכתו מע"ש יבד בשבת לנלות מקצת הרטייה ולקנח פי המכה ומחזיר המקצת על מקומה ובגלה מקצתה האחרת ומקנח גם שם ומחזירה למקומה אבל את הרטייה עצמה אסור לקנחה מפני שהוא ממרח ורק מקום המכה יקנח ומכה שנתרפאה התירו לו להניח עליה רטייה המוכנת מע"ש ולא חששו דאסור בזה כיון שא"צ לרפואתה אלא לשימור בעלמא לא ויישיגין שמא יבא לאיסור שחיקת סממנין ולא לבד רטייה אסור ליתן לכתחלה ע"י מכה שלא נתרפאה אלא אפילו אפר מקלה והיינו סתם אפר אסור ליתן על מכתו מפני שמרפאה ורק ע"י א"י התירו לו אם מצטער הרבה וצריך לכך ורע כי במקדש התירו הגחת רטייה לכתחלה לפי שאין שבות במקדש ומשנה עירובין ק"כ: וט"ו איתא מחזירין רטייה במקדש אכל גהמניס פכ"א ה"ל כ"ו איתא כמ"ס והיינו הראש"ד והה"מ כתב שנוסחא מועטת היא ע"ש ולענין נוסחא ישרה היא דמחזירין דמשנה עירובין הגהה לכתחלה כשר"י ע"ש דמסלקה נשעת עבודה ואמ"כ מיתה ע"ש ודו"ק :

ל"ז המפס שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאים עושים שהם מתכוונים ברפואה להרחיב פי המכה ה"ז חייב משום מכה בפטיש שזו היא מלאכת הרופא ורש"י פי' וק"ו. מפני בונה פתח או

מהפך ואין שום חשש סכנה בזה לא ישפשפנה הרבה בצונן שזה רפואתו אלא דוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא :

למדוע דרין זה כתבו המור והש"ע במע"ף ל' ובמע"ף מ"ז כתבו עצם שיצא ממקומו מחוירין אותו עכ"ל והוא תרתי דסתרי ובאמת יש מי שחולק על זה דבגמ' וקמ"ח. לא התירו רק בעצם הנשבר ולא כשיצא ממקומו דול הגמ' הלכה מחוירין את השבר ומ"א סק"ח ולענין דברי המור וש"ע צודקים בשנדקדק למה באמת שינוי מלשון הגמ' אלא כודאי משום דעל שבר כמש"ל לא שייך לשון חורה אלא דיבוק כמורגל בלשון הפוסקים שבר אל שבר יחירו ידובקו ולשון חודה אינו אלא בעצם שיצא ממקומו ובאמת שג דייניו נפרדים הם דוראי להחזירו למקומו מותר דא"כ אפשר יהיה לומר למקומו והך דמע"ף ל' הוא ענין אחר שלא ישפשף המקום בסים אחרי שהחזירו למקומו ומה ענין זליו וראיתי מי שמחלק בין יצא ממקומו לנמרי לחוץ ובין יצא מעט ממקומו ומ"כ נשטעטש ואין זה אלא דברי נביאות וברור הוא כמ"ש בס"ד ופלא על הרמב"ם שהשמים לנמרי שני דינים אלו ושניהם מפורשים במשנה וגמ' שם :

כ וודאה לי דמעטו של הרמב"ם הוא דהנה במשנה וקמ"ח. תנן אין מחוירין את השבר ומי שנפרקה ידו או רגלו לא ירפאם בצונן וכו' ובגמ' אמר שמואל הלכה מחוירין את השבר ובהך דנפרקה היה סבור רב אויבא נ"כ לומר היפך משנתינו וא"ל רב יוסף היכא דאיתמר איתמר וכו' ע"ש ויש להבין מאין ליה לשמואל לפסוק היפך המשנה ורש"י ז"ל פי' דשמואל ס"ל מחוירין תנן ע"ש וקשה דא"כ לא הו"ל לומר ככשון הלכה אלא מחוירין תנן וכן קשה למה היה סבור רב אויבא להפך נם הסיפא ולכן לענין הענין כן הוא דהנה שמואל היה רופא כירוע וידע דלפי טבע אנשי דורו אם לא יחזירו את השבר יהיה סכנה לזה אומר הלכה דמחוירין את השבר כלומר דעכשיו סכנה הוא ולפיכך היה סבור רב אויבא דנס דין הסיפא נשתנה לפי טבעי הדורות וא"ל רב יוסף דאין ראייה כלומר דהגם לענין חורה אומר שמואל שנשתנה מ"מ לענין טרופה בצונן אין הכרח שנשתנה ויכול להיות שנשתנה ויכול להיות שלא נשתנה ואין הכרע ברבר וכיון שהרמב"ם ראה שדינים אלו תדוים כפי טבעי בני אדם לכן א"א לפסוק בהן הלכה קבועה ותלו באמידת

הרופאים ואולי הרמב"ם עצמו שהיה רופא וידע שלפעמים יש סכנה בזה ובהכרח להשתמש ברפואות ואין ליתן בזה כלל קבוע והשמיטם וכלל בכלל מה שכתב בגמ' אם רופא אומר צריך סחללין וכמרומוני שגם עתה מחוירים זה לסכנה ולכן אם יארע ח"ו כזה ידרשו מרופאים ויעשו כדבריהם :

מא הגופר צפורן בכלי כסכת או בשאר כלי חייב חטאת דהנה תולדה דגוזו וביד דהוי שינוי פסוד אבל אסור כמבואר בגמ' וז"ל : וברמב"ם פ"ט ויתבאר בס"י ש"מ ולכן צפורן שפירש ולא בשלימותו ומצערות אותו וכן ציצין שהם כמו רצועות דקית שפירשו מעור האצבע סביב הצפורן ומצערות אותו אם לא פירשו רובן אין זה צער כל כך ואסור לנמרי וכן אפילו פירשו רובן אם פירשו כלפי מטה אין זה צער מרובה אמנם אם פירשו כלפי מעלה ויש לו מזה צער מרובה התירו לו להסירו כולו בירוי אמנם בפירושה דכלפי מעלה נחלקו רש"י ור"ת דרש"י מפרש כלפי ראשי אצבעותיו שהתחיל לפרוש לצד הצפורן ונקרא כלפי מעלה מפני שהן למעלה כשמנביה ידיו ור"ת פי' להיפך שפירשו כלפי הגוף וזה נקרא כלפי מעלה כשאצבעותיו מושפלות למטה ולכן מפני חשש שני הפירושים א"א לעשות מאומה ויכרוך האצבע במטפחת וימתין עד הלילה :

מב שינוי במשנה וקמ"ח. החושש בשינוי לא ינמע בהם את החומץ אבל סתכל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא ואוקמה בגמ' לא ינמע ופולט אבל מנמע ויבולע דבפולט מוכחא מילתא שהוא לרפואה ונ"ט זאיכ מאי קמ"ל דמטכל כדרכו וזהו במיחוש בעלמא אבל אם מצטער הרבה ער שמוה נחלש הגוף כבר נתבאר במע"ף כ"ב דהוי סכנה ע"ש ונחוס' עס דיה מי שכתנו והיה וכו' ונ"ט מה שייך על זה והיה כיון שיש לקטות דדוקא מטכל ולא כולט כלל סיבול וזיק :

מג החושש בגרונו במיחוש כעלמא לא יערענו בשמן דהיינו שישהה השמן בפיו דמוכחא מילתא דלרפואה קעביר ואפילו ע"י אניגרון כמבואר בס"י ר"ב ע"ש אסור מהאי טעמא אבל כוכע הוא שמן ואם נתרפא נתרפא ויש איסרין בוסה"ז כיון דאין דרך הברואים לעשות כן וכ"ש שאסור לומר דאי לעשות לו רפואה וכן בהדין הקורם בחושש בשינוי דמיחוש בעלמא לא הותרה אמירה לא"י :

מד בתב המור נתנה סכאב לב שרפואתו לינק חלב מן

מן הכחמה מותר לינק בשבת ממנה ואם הוא מצטער מחמת רעבון אסור בשבת ומותר ביו"ט עכ"ל ובכתובות וס' א. מפרש המעם משום דיונק הוה מפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא נזרו רבנן וביבמות וק"ד. א. אמרינן דמשום צערא לא התירו רק ביו"ט ולא בשבת ודעה הרי"ף הך דיבמות מפני הך דכתובות והתוס' חילקו דבכתובות מיירי מצער של חו"י וזה הותרה אפילו בשבת וביבמות מיירי בצער של רעבון וזה לא הותרה רק ביו"ט וזהו רעת המזד ורבינו הבי' בסעיף ל"ג כתב נזנה מותר לינק חלב מהבהמה דבמקום צערא לא נזרו רבנן וי"א ראם אין לו אלא צער של רעב אסור לינק מהבהמה בשבת עכ"ל ביאור רבנו דרעה ראשונה היא דעת הרי"ף וס"ל מדלא מחלק הרי"ף בין צער חולי לצער רעבון ש"ס דשוין הן וגם בשבת מותר אפילו בצער של רעבון והנמ' דנקיט נזנה אורחא רמילתא קתני דהנזנה מוכרח דוקא לחלב אבל רעבון יכול לאכול או לשתות מאכלים ומשקאות אחרים ולא שכיח שיוכרח דוקא לחלב אבל אם אירע בן מותר ואח"כ הביא ה"א וזהו רעת התוס' והמזד ונתוון תמיהת המ"א נסקל"ט ומ"ס מהרמב"ן דמשום תלוה אין מתירין ע"ש תמיהת דמה ענין רעב לתלוה והרמב"ן הבי' על המאור שהתיר בשביל תלוה ע"ש וז"ל :

בזה לא תטיף אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדרה ותניק את בנה דלמס תעשה איסור בדבר שאין צורך בזה לתנוק שהרי יכול לינק מדדיה כדרך כל התנוקות אמנם יש מתנוקות שאין לקחין הדר לפיהם עד שתטיף מעט חלב על הדר מותרת כיון שזהו צורך התנוק כדי שיאחז הדר ויניק וכן אם הרופאים צוו לה להטיף חלב מדדיה על חולה שיש בו סכנה נ"כ מותר אבל לחולה שאין בו סכנה אסור וזהו איסור דאורייתא מפרק וכ"ש שאסורה להטיף מחלבה על מי שנשף בו רוח רעה ואין בזה סכנה ויש מי שאומר דבמקום צער גדול מותר משום דזהו סלאבה שאצל"ג ומ"א סקמ"א ותמיהת הא לדעת הרמב"ם חייב במלאכה שאצל"ג ומימינו לא שמענו זה ואין לעשות כן :

מן אין לועסין מצטבי והוא שרץ שעושין מסנו זפת ושום אדם בריא אינו לועסו וניכר לכל שהוא לרפואה ולא שפין בו השינים לרפואה ואם עושה זה בשום דית הפה מותר כיון שאינו לרפואה ואף שאפשר שמי שאינו יודע שיש לו ריח הפה יחשדנו שעושה

לרפואה מ"מ א"א למונעו מזה שהיא הכרח לו להיות בין בני אדם בשביל חשד חנם :
 מן כל האוכלים שבריאים אוכלים אותם וכל המשקין שבריאים שותין אותן מותר לבעלי מוחש לאכלן ולשתותן לרפואה ולא שייך לנזור בזה משום שחוקת סממנים כיון דמאכל בריאים הוא ולא עוד אלא אפילו הם מהרברים שיפה למקצת דברים וקשה למקצת דברים כגון מחול שיפה לשינים וקשה למעיים וכרישין קשין לשינים ויפין רבני מעיים ונכות מ"ד :
 מ"מ מותר לאוכלן אף שמוכחא מילתא דלרפואה קעביר מ"מ סוף סוף בריאים אוכלים זה ודע דבברכות ו"ח. א. משמע להריא דאם מכין לרפואה אסור שאמר שם על הך דכל האוכלין אוכל אדם לרפואה גברא לאכילה קמיכוין ורפואה מסילא קא הוי ע"ש והרמב"ם בפכ"א ר"ן כ"ב כתב אוכל אדם וכו' ואוכלן כדי להתרפאות בהן מותר ע"ש ומשמע דאפילו עיקר אכילתו הוא לרפואה וכן לשון המזד וש"ע סעיף ל"ז שכתבו מותר לאכלן ולשתותן לרפואה משמע דעיקר כונתו לרפואה וצ"ע :

מן וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכלו ולשתותו לרפואה אע"פ שהוא מתוק לחיך מ"מ כיון שבריאים אין אוכלים זה ניכר שהוא לרפואה וכתב רבינו הבי' בסעיף ל"ז ודוקא מי שיש לו מוחש בעלמא והוא מתחזק והופך ככריא אבל אם אין לו שום מוחש מותר עכ"ל כלומר דכריא נגמרי כשירצה לאוכלן מותר והמעם צ"ל דא"א לאסור עליו משום הרואים כיון שהוא כריא מי יוכל למחות בידו אבל לשון המזד כן הוא אבל אם אוכל ושותה אותו לרעבו ולצמאו ואין לו חולי שרי עכ"ל משמע דוקא לרעבו ולצמאו אבל בלא"ה אסור ורבינו הבי' ס"ל דאורחא רמילתא נקיט אבל אחד מנרולי האחרונים ביאר דדוקא הוא והביא כמה ראיות לזה דדוקא לרעבו ולצמאו אבל בלא"ה אפילו בריא אסור ומ"א סקמ"ג וכן נראה לרינא ולי נראה דאין באן מחלוקת וגם כונת רבינו הבי' כן הוא דכריא מותר לאכלן סתם שרצונו לאכלן ואינו אוכלן בפירוש לרפואה כלומר שיתחזקו כחותיו יותר ובעל מוחש גם ככה"נ אסור :

מן ורבינו הרמ"א כתב על זה וכן אם נפל למשכב שרי עכ"ל ביאור דבריו דחולה שנפל למשכב ואין בו סכנה הותרה לו שבות דאסורה לאי ושעשה הישראל

הישראל איסור דרבנן בידים כשכילו יש מחלוקת כמיש בסעיף י"ז מיהו לענין אכילה דברים שאין הבריאין אוכלין והם טובים לאכילה ודאי מותר לכל הריעות ולא נגיעא זה מאמירה לא"י ולא נזרינן בזה משום שחיקת סממנים כיון שאנו אוסרים לו או לאחר לעשות איזה מעשה באיסור דרבנן יש היכר דבר והאכילה אינה דומה למלאכה ויותר דומה לאמירה לא"י וזהו כונת הכ"י שהביא הס"ז סק"ה ודברי הס"ז אינם מובנים כלל ומ"ש המג"א בס"ק מ"ד ואפילו יסרל אחר מותר לשנות לו וכו' מ"ש כונתו כיון שיש דעות כס"ף י"ז דאפילו משנה מה מותר כ"ש דאכילה מותר ונהי דנמשטה יש חולקים מ"מ באכילה הכל מודים והמח"ש דחק כסומו והסרמ"ג נקרא נקישא מ"ש ונמתו כמ"ש וד"ק :

ג מותר לאכול שרפים מתוקים ודגמזע ביצה היה כדי להגעים הקור ואע"פ שאין רגילין לאכלם כך מ"מ כיון שאין זה דרפואת חולי אלא דנעימת הקול הוה כעונג שבת ומותר אמנם מה שרגילים לעשות חלמונים טרופים בצוקער אסור לטרופן אותן בשבת כמו שאסור לטרופן דבש עם חרדל ויין עם שחלים כפי' שב"א סעיף כ"ב ע"ש ולכר שיש בזה עוברא דחול והצריך לזה יבין מע"ש ובשבת יחזור לכשכשם בכף מעט מעט כמו בשם ע"ש :

ג מותר להעלותו והוה שקורין הי"ב מומע"ד וכן מותר להעלות האונים בין ביד בין בכלי והיינו נדי האונים פעמים שיוודין למטה ומתפרקים האונים ופי' מכו"ס כ"ח : והנה רש"י פי' שם שיש בזה סכנה ע"ש אבל מדברי הרמב"ם פכ"א דין ל"א שכתב וכן מותר להעלות אונים וכו' שאין עושין אותן בסממנין כדי לחוש לשחיקה עכ"ל ואי בסכנה הרי מותר לחלל שבת ג"כ ובירושלמי ופי' ה"ל ד"ל חשיב לה בהדי דברים ש' סכנה ע"ש וכן מבואר במדרש האוינו וי"ל אדם שחושש באונו וכו' וזו מכת האון אם סכנה היא מרפאים אותה בשבת ע"ש :

ג אין עושין אפקטיון בשבת והיינו שלוקחין איזה סם כדי להקיא האוכל בכדי שיוכר לאכול עוד ואפילו בחול אסור בכח"נ משום הפסד אוכלין אמנם אם מצטער מרוב מאכל בחול מותר אפילו בסם ובשבת אסור בסם רביון שנושל לרפואה אסור וכיך מותר והיינו שמשים ידו בעומק לתוך הגרון ומקיא דכיון שאינו עושה בסם אין לנזור משום שחיקת סממנין והחושש במעיו מותר ליתן עליהם כוס שעירו ממנו חמין אע"פ שעריין יש בו הבל ואע"פ שנתדווח לו עי"ז מ"מ אין זה בגדר רפואה שנגזור בזה משום שחיקת סממנים וכל זה כשאין בזה חשש מחלה אבל אם יש חשש מחלה ינהגו כפי הריגים שנתבארו לעיל וכן מי שגשתכר שרפואתו לסוך כפית ידיו ורגליו בשמן מותר לסוכם בשבת דמה שמפקח שכרותו אין זה בגדר רפואה וגם אין רגילין לעשות בזה ע"י סממנים ופי"ו סק"ז שאסור להשים לשכור אפר מעט כחוט כחוטמו שזהו הולך לרפואתו ויש לנזור משום שחיקת סממנין ע"ש אבל סאכ"ק שחוק שהכל מריחין בו מותר :

ג וכתב הרמב"ם בפכ"א דין כ"א כיצד לא יאכל דברים שאינם מאכל בריאים כגון אוזב יין ופיאה ולא דברים המשלשלים כגון לענה וכיוצא בהן וכן לא ישתה דברים שאין דרך הבריאים לשתותם כגון מים שבשלו בו סממנין ועשבין ואיכל אדם אוכלין ומשקין שדרך הבריאים לאכול ולשתות כגון הכמכרא והבשאת

ג ויראה לי דרש"י ורמב"ם לא פליגי לרינא אלא בפירושא דמעלין אונים דרש"י מפרש לה בגידי אונים דפעמים שיוודין למטה ומתפרקין הלחיים וצריך להעלותן ויש בזה איסור דאורייתא משום בנתה והירושלמי קרא לה בנת אונים כלומר שהגידין הן בנת להאונים ויש בזה סכנה ומחללין את השבת אבל הרמב"ם מפרש שהאונים עצמן נטרפו מעט וכשמחוקן אין בזה איסור בונה והוה שאומר המדרש אם סכנה היא כלומר דאם הגידים ידרו הוה סכנה ואם האונים עצמם אין סכנה ואין עושים בסממנים וכן מותר להעלות אונקלי דהיינו תגך שכנגד הלב ומעכב את הנשימה שנכפף לצד פנים שכל אחד מאלו אין עושין בסממנים כדי שנחוש לשחיקה ויש לו צער מהם ולכן התירו דא"כ הוה לן לאסור אף שאין בזה מלאכה מ"מ הוה עוברא דחול :

ג אין מחעללין דהיינו שדורס על הגוף בכח כדי

והבשות והאווב וכו' ושותין זיתים המצרי בכל מקום וברין כ"ט כתב אין רוחצין במים שמשלשלין ולא במים שטובעין בו ולא במי משרה הבאושין ולא בים סרום ולא במים הרעים שנים הגרול מפני שכל אלו צער הן וכתוב וקראת לשבת עונג לפיכך אם לא נשתהה בהם אלא עלה מיר אע"פ שיש לו חטטין בראשו מותר עב"ל וקורם לזה כתב דאסור לעמוד בקרקע רימוסית שבא"י מפני שמעמלת ומרפאת עב"ל וכמה דברים לא גורע לנו אך מזה יש ללמוד לרברים הירועים לנו ופעמא דאינו אסור ברא נשתהה בהמים הרעים משום רמיחוי כמיקר ורוחצין במי גרד ובמי חמתן ובמי מבריא ובמים היפים שנים הגדול אע"פ שהם מלוחים שכן ררך לרחוץ בהם וליכא הוכחה לרפואה קעביר ולוחשין על נחשים ועקרבים בשביד שלא יוקו ואין בכך משום צידה שהרי רחש בעלמא הוא :

נן נותנין כלי על נבי העין להקר והוא שיהא כלי הניטל בשבת רזה רפואה רמי שחש בעינו ואין ברפואה זו שום סממנים לפיכך מותר לעשותה וכן מקיפין בטבעת את העין כרי שרא יתפשט הנפת וכן מותר לרחוק בסכין חבורה שלא תתפשט מפני שבאלו הרברים לא שייך לשחיקת סממנין :

נז אסור להניח בגד על מכה שיוצא ממנו דם מפני שהדם יצבע את הבגד ואע"פ רמקלקל הוא את הבגד מ"מ אסור מדרבנן וכ"ש אם הבגד ארום דאינו

מקלקלו לפיכך יש לרחוץ המכה במים או בין תחיה לנקות הרם ואח"כ יניח עליו הבגד או הסמרטוט המוכן מע"ש וי"א שכורך קורי עכביש שקורין סאוועציני"א על המכה ומכסה בהם כל הרם וכל החבורה ואח"כ כורך עליו סמרטוט דאו לא יצטבע מהרם וזהו כשהקור הוא מוכן דאל"כ הא מוקצה הוא ואסור לרחוק ביריו על המכה משום רע"י רחיקה יצא דם וחייב משום מפרק ולכן לא יהרקה בחוץ מטעם זה וכ"ש שאסור להעמיד עלוקות בשבת אם לא בחולה שיש בו סכנה וכ"ש להקין דם :

נח אסור לשום פתילה בפי הטבעת שקורין קרישצי"ד כדרך שנוהגים לעשות רמי שהוא נעצר רזהו בכלל רפואה אא"כ יעשה ע"י שינוי שיאחזנה בשתי אצבעותיו ויניחנה בנחת ופשוט הוא הרפתילה צריכה להיות מוכנת מבעוד יום וכ"ש שאסור לעשות קריסטי"ד ע"י כלי שקורין קאנאי וקרוב לבא בה לירי אסור דאורייתא ולכן אין לעשותם רק בחולה שיש בו סכנה וקריסטי"ד פשוט יכול לעשות ע"י שינוי כמ"ש ורע שיש מי שאיסר ליתן קורי עכביש על החך מפני שמרפא ולענין אינו מרפא אלא שמעציר הרם ולא ירעתי אם זה מקרי רפואה שהרי בחתך אין זיבת הרם סכנה אלא דבר המאום והקורי עכביש מעכב הרם אך הקור הוא מוקצה וע"י א"י נ"ל דמותר ותינו שהא"י יסול הקור ויניח על מקום הרם :

שבת [על מה מחללין שבת וכו' י"ב סעיפים] :

א כבר נתבאר הכל פקוח נפש רוחה שבת והוריו ה"ז משוכח ולכן אמרו חכמים ויומא פ"ד ז: מכבין ומפסיקין בפני הרליקה כלומר אם נפלה רליקה בחצר שיש בו חשש סכנת נפשות כגון שיש שם חולה או קטנים שמתוך הבהלה יש טורח רב להוציאם משם שלא יגוקו ואולי יגיע נזק לנפון מותר לכבות את הרליקה וגם להביא כלים מליאים מים דרך רה"ד ודהפטיק בהם את האש ומס' ט"ז וגם מותר לעשות שני הרברים ביבוי והפסקה כשיש ספק ראוי רבד אחד לא יספיק ונ"ל ולא עור אלא אפילו אם הרליקה היא בחצר אחרת רק שיש חשש שאולי תעבור גם לחצר זה ובחצר זה יש חולה או קטנים וכמ"ש יכולים לכבות ולהפטיק כמ"ש ואפילו אם יש ביכולת להוציא

החולה והקטן רק ההוצאה תהיה דרך רה"ד מוטב יותר לכבות רה"ד מלאכה שאצ"ג ופטור לרוב הפוסקים מן התורה משיוציאם דרך רה"ד והוי אב מלאכה ומנ"ל סק"ל) ובהוצאה לברמלית שזה האיסור רשניהם דרבנן ורק להרמב"ם שפסק דמלאכה שאצ"ג חייב הוי הכיבוי מלאכה דאורייתא :

ב כתב הרמב"ם בפ"ב דין כ' היתה חצר שיש בה אנשים וישראלים אפילו ישראל אחר ואלף אנשים ונפלה עליהם מפולת מפקחין על הכר מפני הישראל פירש אחר מהם לחצר אחרת ונפל עליו אותו חצר מפקחים עליו שמא זה שפירש היה הישראל נעקרו כולם מחצר זו לייך לחצר אחרת ובעת עקירתם פירש אחר מהם ונכנס לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת ואינו

לכא בשום ענין לידו מיתת ישראל ותוס' יומא פ"ה ו. ונגד זה לבטל דין התורה שדולכין אחר הדוב אי אפשר ולכן אמרו חכמים דכל שהרוב על מקומו עומד או מטעם קבוע דוהו כמחצה על מחצה ומחצה על מחצה ודאי הוי כרוב מפני קרא דחיי בהם דאו כל מה שנווה מהרוב הזה או מהקבוע הזה הכל דינו כרוב אף שלשאר דינים אינו כן ולזה היה קרא דחיי בהם ולכן בפרוש מקצתייהו מפקחין אבל בשנתבטל הרוב הזה או הקבוע הזה כגון דפירשו כולם היה דינו כבבל התורה שהולכין אחר הרוב והו' לשיטת הרמב"ם והמור והש"ע ולשיטת רש"י וסיעתו הסבירא כן הוא דכל זמן שהרוב או הקבוע כולם במצב אחד עומדים והיינו שפירשו כולם לא נתבטל עדיין הקודם ואין הולכין אחר הרוב דכעת אלא אחר הקבוע הקודם ולזה סדגי קרא דחיי בהם אבל כשנתחלקו במצבם והיינו שאלו פירשו ואלו נשארו בקביעותם נתבטל הקודם ואוליין בתר השתא והולכין אחר הרוב של הפרושים ואין מפקחין ונעקרו כולם היינו בזה אחר זה דאי נעקרו כולם בבת אחת ה"ו נ"ב קביעות ומג"ח סק"ג אמנם יכור להיות גם נעקרו בבת אחת ונתפורו זה לכאן וזה לכאן דבטלה הקביעות כידוע ברני קבוע ביו"ד סי' ק"י ע"ש ולכן כתיב עמלל עשר שרונה חכמים אין מחללין שבת כיון דכל העד נכל יום פורשים זה לכאן וזה לכאן לא היה קבוע משולם כמ"ס המג"ח סק"ט :

¶ וכשם שאין הולכין אחר הרוב בפקוח נפש כבמה פרמים כמ"ס כמו כן אין הולכין אחר ס"ס ואפילו בג' ספיקות ויותר ולכן מי שנפלה עליו מפולת ספק חי ספק מת ועוד יש ספק אם יש שם אדם או אין שם אדם ואפילו אם תמצא לומר שיש שם אדם ספק אנו ספק ישראל וס"ס מפקחין עליו ומחללין את השבת ובוה נאמר דחי בהם שלא לכא בשום ענין למיתה כמ"ס אמנם על מי שחייב מיתה או הבא במחירתו אין מפקחין רבנרא קמילא הוא וס"ס סק"ה :

¶ כשסתרו הנד ומצאוהו חי מפקחים עד שיוציאוהו מים ויעשו לו רפואות ככל מה שצריך כלי שום שהייה כמו שהרין בפקוח נפש ואם מצאוהו מת פוסקים מלפקח ולא יווצרוהו משום עד הערב ואם מצאוהו מרוצץ שאינו יכול לחיות אלא אם יפקחו יהיה איוה שעוה ואם לאו ימות מיד חיישינן יחי שעה ומפקחים וגם על זה נאמר דחי בהם והא דאמרינן

ואינו ידוע מי הוא אין מפקחין עליו שכיון שנעקרו כולם אין כאן ישראל וכך הפורש מהן כשהן מהלכין הרי הוא בחוקת שפירש מן הדוב לפיכך אם היה הרוב ישראל אע"פ שנעקרו כולם ופירש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת מפקחים עב"ל ביאר דבריו דהא דאין הולכים בפקוח נפש אחר הרוב אינו אלא בשעת הקביעות והוה גם ככל האיטורים דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וגם אפילו אם פירש אחד מן הקבוע תמר הספק על זה שכבר פירש דבתשע תנויות קיי"ל בגמרא הלך אחר הרוב וככאן אין הולכין ומפקחים עליו את הגל אבל אם נעקרו כולם מחצר זה להתפרד כל אחד למקומו ובעת הילוכם פירש אחד מהם וכא למקומו לחצר האחרת תמר עליו הגל אין מפקחין דכיון דהקביעות בטל לנפרי הולכין אחר הרוב אמנם אם היה רוב ישראל אף כנעקרו כולם מפקחין ולא דוקא רוב דה"ה מחצה על מחצה כמ"ס בפמ"ו מאיסורי ביאה אלא משום דלא איירי כאן ברין זה ונקיט בלשון רוב ומיעוט וכג"ל לפרש וכ"מ מהמ"מ וכ"מ מתאכתי להכימ לוי' שהיה הכ"מ ומה שהקשה להל"מ מחסוסי דפמ"ו מל"ב כגד בחרט זה בזה"ל סי' ד' סוף ל"ה ע"ש ודוק :

¶ ולדעת רש"י והט"ם ביומא פ"ד ו' א"א פירשו כולם מחצר זה ונתפרד ונכנס אחד מהם לחצר אחרת וגל עליו מפולת מפקחים רבין שבאלו הנפרשים החזיק ישראל אין הולכין אחר הרוב אפילו בשפירשו ולא כבכד האיטורים אבל בשפירשו מקצתן מחצר זה ואחד מהנפרשין נכנס לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת אין מפקחין כיון שלא החזיק ישראל בהנפרשין אא"כ פירשו רובן אי מחצה דאמרינן בזה רהוי בהחזוק ישראל בהנפרשין דאוליין בתר רובא ומחצה על מחצה כרוב לענין פקוח נפש וכן פירשו הראב"ד והרמב"ן כמ"ס המ"ס שם :

¶ והמור והש"ע סעף ב' כתבו כהרמב"ם ותמיהני על רבינו הכ"י שהתחיל בלשון אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב ע"ש הא לאו כללא הוא כמו שנתכאר ובאמת הרמב"ם והמור לא התחילו בלשון זה ובתשו' ביאר הרמב"ם דלא קיי"ל כמאן דאמר אין הולכין בפ"ג אחר הרוב ועכ"מ דס"ל דכיה נחלקו גמול' ור"י והלכה כר"י :

¶ ונ"ל כמעט דין זה דהנה רובא דאורייתא אך התורה אמרה דחי בהם ולא שימות בהן שלא יוכל

דאמרינן בעכרים וכ"ו: (לחיי שעה לא חיישינן לענין לקבל רפואה שיש נם חשש שיכול להיות שעל ידי זה ימות מהרה ע"ש אך הענין כן הוא דאנו חוששין לטיבתו בשני הצדדים והכא חיישינן לטובתו שיחיה עוד איהו שעות והתם חיישינן לטובתו לקבל הרפואה שיכול להיות שיתרפא לגמרי ואי משום שיכול להיות נם להיפך ויקצר חייו באיזה שעות בין דבין כך ובין כך ימות אין חוששין להשעות דכדאי לסבול זה הספק משום הספק האחר דאולי יתרפא לגמרי כיון דבלא הרפואה ודאי ימות כמבואר שם (מוס'):

כן וכיצד עושים כשמצאוהו מרוצץ בודקין עד חושמו ואם לא הרגישו בחיטמו חיות אז ודאי מת ואין חילוק בין פגעו בראשו תחלה ובין פגעו ברגליו תחלה דבכל נזוני אין הבדיקה אם חי אם מת אלא בחיטום דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגמ' ע"ס ואם נפל הגג על הרבה אנשים מפקחין עד שימצאו כולם ואפילו אם מצאו עיונים מתים לא יאמרו ודאי כתו התחתונים ג"כ ולכא לנו לחלל שבת אסור לומר כן מפני שיכול להיות שהעליונים מתו והתחתונים חיים ומעשה היה כן (ע"ס):

מג לסמים שצדו על בתי ישראל אם באו על עסק ממון לנוזל את ממונם אין מחללין עליהם את השבת דבשביל ממון בלבד אסור להלל שבת אבל אם באו על עסק נפשות להרוג ולאבד או אפילו באו סתם והיינו שאין ידוע לנו על מה באו הוה ג"כ כבבירור על עסקי נפשות דמתם לסמים הם הורני נפשות יוצאים עליהם בכלי זין ומחללין עליהם את השבת ובזמן הקדמון בזמן שבהמ"ק היה קיים ובאו לעיר העומדת על הגבול אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת ועירובין מ"ה. דעיר כזה אם יכבשה נוח ליכבש את כל הארץ (נ"ט) ואפילו לא באו עדיין סמם אלא שמוכנים

לבא הוה כספק נפשות ומחללין את השבת: ויש מי שאומר דהאידנא בומה"ז אם באו לסמים אפילו רק על עסקי ממון בלבד מחללין את השבת מפני שדבר ידוע בכמה בני אדם שאין אדם מעמיד עצמו על ממון ויעמרו כנגדם ולא יניחו א"ע שיגזלו ממונם וזה ידוע בלסמים שאם לא יניחום לשלול ולבזו ממון יהרנום והדר ה"ר עסקי נפשות ולכן כשבאו על יחיד מחויב להעמיד עצמו ויניחם לקבל הממון ולא יחלל את השבת ונאמן הקב"ה שישלם לו כהנה וכהנה וזה תלוי הכל לפי הענין ודע דרין זה א"א להיות עתה בעיר שיש מושלים מהמלוכה שאין העולם הפקר רק בכפר יכול להיות:

יא הרווא ספינה המפורפת ביום ויש בה בני אדם וכן נהר שוטף ויכול ששטוף אנשים וכן יחיד הנרדף מפני לסמים מצוה על כל אדם לחלל עליהם שבת כדי להצילם ולעיל ס"ס ש"ו נתבאר אם מחללין שבת על מי שרוצים לאנסו ע"ש ושנינו בעירובין (מ"ה): כל היוצאים להציץ חוודין למקומן כלומר דהרין הוא מי שיצא חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות אבל בשיצאו להציץ אנשים התירו להם לחזור למקומן אפילו מחוץ לתחום ויש שלא התירו להם זה רק שיהיה להם אלפים אמה לכל רוח ודבר זה יתבאר בס' ת"ז כמיעתא דשמיא:

יב ודע דכל מין ספק בנפשות מחללין שבת כגון שצריכין להביא רפואה ממקום רחוק לחולה שיש בו סכנה ומפק אם יש שם הרפואה ונס ספק אם היא מרפא מחללין את השבת ואפשר דבספק אם מרפא אין מחללין וכן נראה ממשנה דיומא ופ"ג. דדוקא כשהרפואה ברורה מחללין ואף שיש בענין זה כמה ספקים מ"ס כיון דהרפואה ברורה צותה עלינו התורה לחלל ולא במקום שעצם הרפואה אינה ברורה ע"ש:

ש"ך [דיני יולדת בשבת וכו' מי מעיפום]:

א שאינה רואה ואם היתה צריכה לשמן וכיוצא בו מביאין לה וכל שאפשר לשנות משנין בשעת הבאה בנזן שתביא לה חבירתה בלי הלוי בשערה ואם א"א מביאה כדרבה עכ"ל:
 ב ביאר דבריו דאע"ג דבכל חולה שיש בו סכנה איז אנו מצריכין לתנאים אם צריך לנו במ"ש דרמב"ם

א כתב הרמב"ם בפ"ב דין י"א היולדת לשכורעת ילד הרי היא כסכנת נפשות ומחללין עליה את השבת קודאין לה חכמה ממקום למקום וחובבין את הסבור וקושרין איתו ואם היתה צריכה לנר בשעה שהיא וועקת בחבליה מדליקין לה את הנר ואפילו היתה כוסא מפני שרעתה מתיישבת עליה בנר ואע"פ

הרמב"ם עצמו בדיש פ"ב שכתב ומדליקין לו נר ומבזין לו נר ולא כתב אם צריך וכן לא כתב שם דאם אפשר לשנות משנין והעניין כן הוא דאע"ג דכשבורעת לילך היא מסוכנת מ"מ אינה רומה לתת חולה של סכנה מפני שזהו טבעו של עולם ועצם הבריאה כן הוא ואין אנו מתפחדים מזה ונמ' היא אינה בפחד ורוכ' נשים מוכלית הצירים במנוחת הנפש בידעה כי עוד מעט יערכין כי כן ראתה באמה ולכן באמת קודם הלידה אין כאן חיכול שכה כלל כרוכ' הנשים ולזה אומר הרמב"ם אם צריכה לנר וכן הוא לשון הגמ' וק"ה: ע"ש כלומר כשאנו רואין שהיא מתפחדת ורואנת יותר מכל הנשים ואז בהכרח להדריק לה את הנר ואפילו היא סומא למען תהיה בטוחה שמכבישים עליה ועושים לה כל מה שצריכה דאל"כ הפחד עצמה יזיק בה ולכן נמ' כהבאת השמן כשאפשר לעשות ע"י שינוי עושין כיון דכאמרת א"צ לזה אלא מפני פחדה ולמה לא כתב נמ' מכבין לה הנר כמו בחולי משום דבחולה יש שצריך לישן ולא תבלבל לו האור משא"כ האשה כשבורעת לילך אינו זמן שינה וא"צ לעולם לכבות הנר בעדה אמנם אם אירע מקרה שצריכה עושין והמור והש"ע כתבו מהם מדליקין לה את הנר ואינו כששן הש"ם ומ"מ כוונתם נ"כ כן הוא כמ"ש ונלמ"ם מתוך שני הקטיות של המג"א סק"ב ע"ש ודו"ק :

ג' חסידים ואנשי מעשה כשהאשה מניעה תחורש התשיעי מבינין בע"ש כד' מה שצריך ראולי תברע לילך בשבת לא יצטרכו לחלל שבת וס' סק"א כ"ס ס"ח ומצויה אין מילדין אותה בשבת אפילו ברכר שאין בו חיול שבת וקוראה לה מצויה חכירהה שתעשה בעדה מה שצריך (עמ"א סק"ה וסק"ו ואל"ף לבאר כזה יותר) :

ד' ומאמתי נקראת יולדת שמתור' לחלל עליה את השבת בשצריכה משתשב על המשבר והיינו שאחווה צירים וחבלים או משעה שהדם יורד ושוחת ממנה או משעה שחברותיה נושאות אותה בזרעותיה שאין בה כח לילך כיון שנראה אחר מאלו הדברים מחללין עליה את השבת בשצריכה וזהו לענין שארי דברים שאם הצטרך נוכל לעשות היכף אבל לקרא חכמה המיילדת מותר אפילו קודם זמנים אלו אלא משעה שמרנשת קצת מותר לקרותה אפילו מחוץ לתחום שהרי אם הצטרך לא נשיגה ברנע וע"ו סק"ט :

ה' ואתר שילדה הרי היא מסיכנת נמורה עד נ' ימים ומחויבים לעשות לה כל מה שעושין לה בחול בלי שום עיכוב ובזריות וע"י נדו"י ישראל ככל מה שנתכאר בס"י שכ"ח כחילה שיש בו סכנה ומבשלין לה מה שצריכה ומחמין לה חמין ומנקין אותה הכל כמו בחול ואין שואלין על זה לא ברופא ולא בהיולדת ואפילו אומרת שאינה צריכה לחלל עליה את השבת לא צייתנין לה ומחללין וכן אם הרופא אימר אינה צריכה לא יקשיבו לדבריו ורופא אל"ף הוא וכך נדרו חכמים שכל נ' ימים הראשונים היולדת מסוכנת היא ומחללין עליה את השבת וזהו דעת השאלות וכן נראה מהרמב"ם שכתב בין שאמרה צריכה ובין שאמרה א"צ וכן הוא לשון הש"ם וכיון דלא צייתנין לה ה"ה דלא צייתנין לרופא ולכל מי שיאמר א"צ אבל הרמב"ן חולק בזה ומ"ל דאם הרופא והמיילדת אומרים שאינה צריכה ונמ' היא בעצמה אומרת כן אין מחללין דכמה יולדת שאינן צריכות חמין ומסתפקות בצו"ג אבל אם אחד מהן אימרים צריכה או נשים שכצרה אומרות צריכה אין משניחין באותן שאמרים א"צ ומחללין עליה את השבת ואפילו אנו רואים שאוכלת כשאר בני אדם אומרים שאינה מרנשת לשעתה (ומ"א סק"ח) ולמעשה נראה רחלילה להחמיר בזה ואם רואים רק איזה ס"ם שצריכה מחללין עליה את השבת בזריות ונעש"י ק"ט. ד"ה בין ודו"ק :

ו' ומשלשה ועד שבעה איחא בנמ' וק"ט. אברה צריכה אני מחללין אברה לא צריכה אני אין מחללין ובסתמא כתבי הרמב"ם והמור דמחללין ע"ש דהיא עדיין חודה שיש בה סכנה וכ"ש כשרופא אומר צריכה ויש מי שכתב דאם חברותיה אומרות שצריכה לאו כלום הוא (ומ"א סק"ט) כשהיא אומרת א"צ וראיתי מי שחלק בזה והגרי"ט וכן ג"ל דהנשים יותר כקייאות בענין זה ולא יהא אלא ספק וחלילה להחמיר כספק פקוח נפש ומשבעה עד שלשים דינה כחילה שאין בו סכנה ואין מחללין עליה שבת בעצמם אא"כ נתהיה לה חולי דאו דינה ככל החולאים ויש נשים חלושות כח שסבתן נסרך זמן רב וזה תלוי או בעצמה או ברופא כדון שנתכאר בס"י שכ"ח :

ז' דבר פשוט הוא דהנ' והג' ימים חשבינן משעת הלידה ולא משיבה על המשבר כמ"ש הרמב"ם ש"א וז"ל

רבותא וכ"כ המגיד משנה בשם הראב"ד ע"ש ופשיטא דהכונה אפילו ע"י ישראל משום ר'נבי צינה היא מסוכנת כל ל' יום דאי ע"י א"י מאי רבותא הא בכל חולה שאין בו סכנה אומר לעכו"ם ועושה הגם ש"ל דקמ"ד רמיתר ע"י א"י וזא אמדינן ל"ש יכולת לעמפו בכנדים ויהם לו ולא נתיר לו אפילו ע"י א"י דזה אין סכרא כלל שוהו מילתא דפשיטא דחולה שאין בו סכנה כל מה שיראה שפוט לו מותר ע"י א"י וזה שכתב הרמב"ם שהצינה קשה לה במקומות הקרים אין כיונתו דרך במקומות הקרים מותר שהרי הש"ס התיר אפילו בתקופת תמוז אלא דהאמת קאמר דמקומות הקרים הצינה קשה לה הרבה כמו שרואים בחוש ולכן ממילא כשנצטננה באיזה מקום שהוא ובאיזה זמן שהוא מותר לחלל שבת בשבילה כיון שאנו רואים שהצינה קשה לה הרבה ונלא נקיט לטון תקופת תמוז מסוס דנמ"ל הוא על הקו דס ע"ש ועל יולדת אמרו לטון כימות החמה ועל הקו דס כתב לטון תקופת תמוז ע"ש והמור לא מש כזה כיון שכל אהר :

ו ובמחלוקת הטור עם הרמב"ם בחולה דהרמב"ם אומר בחולה לעשות מדורה ומעמו לפי שאפשר בכרים וכסתות אבל היולדת מפני חולשתה לא תסבור זה והטור התיר גם בחולה וזהו דעת הרי"ף והרא"ש והמחלוקת תלוי בסוניית הש"ס שם והלופי נירסאות כמ"ש במ"ם וכב"י ורבינו הב"י לא הוכיר מזה מאומה דבס"י שכ"ח לא כתב דק הקו דס ונצטנן עושין לו מדורה ע"ש ולא בחוצה משום דדעתו גופה דדעת הטור וכנגד הרמב"ם לא רצה לפסוק לפיכך השמים א"ע מזה וגם בעיקר הדין רפווי מדפיא בדיה כמ"ש בספרו הגדול שיש ספק במאי קמירא אי בחולה שיש בו סכנה או באין בו סכנה ולכן לא זכר זה כלל ולענין רינא נראה לעשות זה ע"י א"י וכשעשו מדורה ליולדת או לחולה אם רשאים הבריאים להתחמם כנגדה נתבאר בס"י דע"ז דמותר וכשהקדו נדול אומרים דא"י לכתחלה להסיק התגור בשבת דהבד חולים אצל צינה כמ"ש שם :

ו הקב"ה הוכיח את ישראל ע"י יחזקאל הנביא וט"ו ואמר ומולדותיך כיום היולדת אותך לא ברת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתך לא חתלת ומבואר מזה שיש צער להתנוק אם אין עושין לו כל אלו ולכן מפני צערו של תנוק התירו חכמים לעשות זה להתנוק בשבת כיון שאין בזה מלאכות

ח"ל חיה משיתרוול הרם להיות שותת ער שתלד ואחר שתלד ער נ' ימים מחללין וכו' עכ"ל וראיתי מי שרצונו לומר דה"פ דאדקעיל קאי והיינו משיתחיל הרם ואחר שתלד ער נ' ימים משתיתת הרם ומ"ט וחליה לומר כן ולהמיר בפקוח נפש ונ"כ הל"מ וכן מפורש בהרע"ב ספ"ח וז"ל משעה שהיא יושבת על המשבר ומתחיל הרם להיות שותת ער כל נ' ימים אחר שילדה וכו' עכ"ל וזה שכתב הרמב"ם בפ"י המשנה וז"ל אבל אין מתחילין בחילוק שבת ער שתשב על המשבר ויתחיל הרם להיות שותת ומאותה שעה לתשום נ' ימים מחללין וכו' עכ"ל נ"כ ה"פ לתשום נ' ימים אחר הלידה דאם כינתו מאותה שעה נ' ימים מהו זה לשון לתשום וה"ל לומר ומאותה שעה נ' ימים אלא ודאי כמ"ש ומשום דהוא מילתא דפשיטא לא חש לבאר זה ואדרבא כתב כן להורות דהנ' ימים הם לכד מה שקודם הלידה מומן המשבר :

ו היושבת על המשבר ומתה מביאים סבין בשבת אפילו דרך רה"ד וקורעין את סכנה ומוציאין הולד שמא ימצא חי ואע"ז דהולד אין לו עריון חוקת חיים מחללין עליו את השבת אפילו מפני הספק וי"א דוקא ביושבת על המשבר דכבר נעקד הולד דאו יש להסתפק שמא חי הוא אבל קודם זה כשמתה אין מחללין את השבת משום דודאי כבר מת וי"א שאין חילוק (עמ"ל סק"י ע"י הדעות) אמנם לדינא אין נ"מ בזה לפי שאף בחי' אין אנו עושין כן מטעם דאין אנו בקיאים במיתת האם בקירוב להמיתה והמיתה הוודאית אצלינו נמשך זמן רב לאחר שכאמת כבר מתה וממילא דכבר מת הולד ואצלינו המנהג בכל מעוברת כשמתה להשתדל בכל ההשתדלות שיצא הולד ממנה ולא ידענו טעמו של דבר וההמון מחויקים זה להכריח :

ז עושין מדורה ליולדת כ' ל' יום אפילו בתקופת תמוז כן הוא לשון רבינו הב"י בסעיף ו' ע"ש אבל לשון הנמ"ל שם עושין מדורה לחיה בשבת וכו' וגם ברמב"ם שם כן הוא וז"ל עושין מדורה לחיה ואפילו בימות החמה מפני שהצינה קשה לחיה הרבה במקומות הקרים אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה וכו' והטור כתב עושין מדורה ליולדת או לשאר חולה וכו' ואפילו בתקופת תמוז עכ"ל ואע"ז דבנמ"ל לא אידכר ל' יום מ"ם פסיקא ליה לרבינו הב"י דדאי ל' יום דבד ל' יום נקראת חיה דא"כ מאי

מלאכות דאורייתא אלא שבתים ועובדי החול
 והו' שאמרו כמ"פ מפנין ומולדותיך כיום הולדת
 מכאן שמיילדים את הולד בשבת לא כרת שרך מכאן
 שחוחכין המיבור בשבת ובמים לא רחצת למשעי מכאן
 שרוחצין הולד בשבת והמלח לא המלחת מכאן שמולחין
 הולד בשבת דע"י מליחה בשרו מתקשה וט"ו והחתל
 לא חותלת מכאן שמלפפין את הולד בשבת והיינו
 שמלפפין אותו בחגירות ופסקיאות וט"ו ובלשוננו נקרא
 וייקלעץ וכן פוסקין השליא כדי שיחם הולד וזהו
 מדרך הטמלה דהטמנת השליא מביא הולד לידי חימום
 ובחול מטמנו בארץ ובשבת אסור כמובן והיה דרכם
 להטמנה בשבת בצמד או במוכין או בתבן :

יב והנה הרמב"ם כתב מפני שמכנה הוא לו אם
 לא יעשו לו כל אלה ע"ש ולפ"ו אם יצטרך לזה
 גם מלאכה דאורייתא כגון להביא סכין דרך הדרך
 וכיצא בזה נ"כ מותר אבל התוס' מ"פ מפנין כתבו
 דאין זה אלא צעד בעלמא ולא הותר בזה רק מלאכות
 חרבנן דבכל אלו שחשב אין בהן דאורייתא ע"ש ונ"ל
 לענין דינא כיון דהרמב"ם כתב דהוה סכנה נהי
 דהתוס' פליגי עליה הא יש ספק סכנה דשמא הלכה
 כהרמב"ם ובכל ספק סכנה מותר לחלל שבת ולכן
 אם צריך לאלו הדברים למלאכה דאורייתא יעשו
 ע"י א"י ואם א"א יעשו בעצמם דספק נפשות להקל
 (כנ"ל ט"ז) :

פך ומיישרין איברי הולד שנתפרקו מפני צעד הלידה
 ודוקא ביום ראשון אבל אח"כ אסור וט"ו מטום
 דמיחיו כבונה ומג"א סק"טו דדי מה שמיישרין אותו
 ביום הראשון ואם אח"כ נתקלקל אין בזה חשש סכנה
 אם ימתינו עד הלילה כמ"ש הרמב"ם בפכ"ב דין כ"ז
 דאין מתקנין חוליות של שדרה של קטן זו בצד זו
 מפני שנראה כבונה עכ"ל ולא מצאתי ברמב"ם בפ"ב
 המותר זה ביום הולדה ולדעתו גם ביום הולדה אסור
 משום דאין חשש בזה והמור והש"ע למדו דין זה מהא
 דאמרינן ד"פ כל הכלים אסוכי ינוקא רב ששת שרי
 ופירשו דש"י ותוס' דהוה ליישר איבריו ע"ש ולכן
 הוכרחו לחלק בין יום הלידה לאח"כ כמ"ש התוס' שם
 אבל הרמב"ם ג"ל שיפרש כפי' הערוך והוה הדין
 שכתב רבינו הבי"ב בסעיף י"א דאם נפלה ערלת הגרן
 של הולד מותר לשום אצבע לתוך פיו ולמלק הערלה
 למקומה אע"פ שפעמים שמקיא עכ"ל ולכן דהרמב"ם
 הישרת האיברים גם ביום לידתו אסור ומותר לכרוך
 הולד בכנדים שלא יתעקמו איבריו וליישב איבריו
 וליישרם דאורחיה בכך והוה כמאכיליה ומשקיה אבל
 בחומרי שדרה אסור אפילו ע"י יסוף בגדים וכו' ו
 דע דזה שנתבאר בסעיף הקודם דספק בן ז' אסור
 לפלטלו יש מתירין לפלטל כל המפיקות וכן המנהג
 ומג"א סק"ז כמ"ל וכן משמעות הש"ס והפוסקים
 וט"ו דאין להחמיר במלטול מוקצה של אדם מפני
 הספק אא"כ ידוע שנפל הוא ודאי כגון שבעל ופירש
 אבל בספק מטלטלין וט"ו :

פך ומיישרין איברי הולד שנתפרקו מפני צעד הלידה
 ודוקא ביום ראשון אבל אח"כ אסור וט"ו מטום
 דמיחיו כבונה ומג"א סק"טו דדי מה שמיישרין אותו
 ביום הראשון ואם אח"כ נתקלקל אין בזה חשש סכנה
 אם ימתינו עד הלילה כמ"ש הרמב"ם בפכ"ב דין כ"ז
 דאין מתקנין חוליות של שדרה של קטן זו בצד זו
 מפני שנראה כבונה עכ"ל ולא מצאתי ברמב"ם בפ"ב
 המותר זה ביום הולדה ולדעתו גם ביום הולדה אסור
 משום דאין חשש בזה והמור והש"ע למדו דין זה מהא
 דאמרינן ד"פ כל הכלים אסוכי ינוקא רב ששת שרי
 ופירשו דש"י ותוס' דהוה ליישר איבריו ע"ש ולכן
 הוכרחו לחלק בין יום הלידה לאח"כ כמ"ש התוס' שם
 אבל הרמב"ם ג"ל שיפרש כפי' הערוך והוה הדין
 שכתב רבינו הבי"ב בסעיף י"א דאם נפלה ערלת הגרן
 של הולד מותר לשום אצבע לתוך פיו ולמלק הערלה
 למקומה אע"פ שפעמים שמקיא עכ"ל ולכן דהרמב"ם
 הישרת האיברים גם ביום לידתו אסור ומותר לכרוך
 הולד בכנדים שלא יתעקמו איבריו וליישב איבריו
 וליישרם דאורחיה בכך והוה כמאכיליה ומשקיה אבל
 בחומרי שדרה אסור אפילו ע"י יסוף בגדים וכו' ו
 דע דזה שנתבאר בסעיף הקודם דספק בן ז' אסור
 לפלטלו יש מתירין לפלטל כל המפיקות וכן המנהג
 ומג"א סק"ז כמ"ל וכן משמעות הש"ס והפוסקים
 וט"ו דאין להחמיר במלטול מוקצה של אדם מפני
 הספק אא"כ ידוע שנפל הוא ודאי כגון שבעל ופירש
 אבל בספק מטלטלין וט"ו :

פך ומיישרין איברי הולד שנתפרקו מפני צעד הלידה
 ודוקא ביום ראשון אבל אח"כ אסור וט"ו מטום
 דמיחיו כבונה ומג"א סק"טו דדי מה שמיישרין אותו
 ביום הראשון ואם אח"כ נתקלקל אין בזה חשש סכנה
 אם ימתינו עד הלילה כמ"ש הרמב"ם בפכ"ב דין כ"ז
 דאין מתקנין חוליות של שדרה של קטן זו בצד זו
 מפני שנראה כבונה עכ"ל ולא מצאתי ברמב"ם בפ"ב
 המותר זה ביום הולדה ולדעתו גם ביום הולדה אסור
 משום דאין חשש בזה והמור והש"ע למדו דין זה מהא
 דאמרינן ד"פ כל הכלים אסוכי ינוקא רב ששת שרי
 ופירשו דש"י ותוס' דהוה ליישר איבריו ע"ש ולכן
 הוכרחו לחלק בין יום הלידה לאח"כ כמ"ש התוס' שם
 אבל הרמב"ם ג"ל שיפרש כפי' הערוך והוה הדין
 שכתב רבינו הבי"ב בסעיף י"א דאם נפלה ערלת הגרן
 של הולד מותר לשום אצבע לתוך פיו ולמלק הערלה
 למקומה אע"פ שפעמים שמקיא עכ"ל ולכן דהרמב"ם
 הישרת האיברים גם ביום לידתו אסור ומותר לכרוך
 הולד בכנדים שלא יתעקמו איבריו וליישב איבריו
 וליישרם דאורחיה בכך והוה כמאכיליה ומשקיה אבל
 בחומרי שדרה אסור אפילו ע"י יסוף בגדים וכו' ו
 דע דזה שנתבאר בסעיף הקודם דספק בן ז' אסור
 לפלטלו יש מתירין לפלטל כל המפיקות וכן המנהג
 ומג"א סק"ז כמ"ל וכן משמעות הש"ס והפוסקים
 וט"ו דאין להחמיר במלטול מוקצה של אדם מפני
 הספק אא"כ ידוע שנפל הוא ודאי כגון שבעל ופירש
 אבל בספק מטלטלין וט"ו :

פך ומיישרין איברי הולד שנתפרקו מפני צעד הלידה
 ודוקא ביום ראשון אבל אח"כ אסור וט"ו מטום
 דמיחיו כבונה ומג"א סק"טו דדי מה שמיישרין אותו
 ביום הראשון ואם אח"כ נתקלקל אין בזה חשש סכנה
 אם ימתינו עד הלילה כמ"ש הרמב"ם בפכ"ב דין כ"ז
 דאין מתקנין חוליות של שדרה של קטן זו בצד זו
 מפני שנראה כבונה עכ"ל ולא מצאתי ברמב"ם בפ"ב
 המותר זה ביום הולדה ולדעתו גם ביום הולדה אסור
 משום דאין חשש בזה והמור והש"ע למדו דין זה מהא
 דאמרינן ד"פ כל הכלים אסוכי ינוקא רב ששת שרי
 ופירשו דש"י ותוס' דהוה ליישר איבריו ע"ש ולכן
 הוכרחו לחלק בין יום הלידה לאח"כ כמ"ש התוס' שם
 אבל הרמב"ם ג"ל שיפרש כפי' הערוך והוה הדין
 שכתב רבינו הבי"ב בסעיף י"א דאם נפלה ערלת הגרן
 של הולד מותר לשום אצבע לתוך פיו ולמלק הערלה
 למקומה אע"פ שפעמים שמקיא עכ"ל ולכן דהרמב"ם
 הישרת האיברים גם ביום לידתו אסור ומותר לכרוך
 הולד בכנדים שלא יתעקמו איבריו וליישב איבריו
 וליישרם דאורחיה בכך והוה כמאכיליה ומשקיה אבל
 בחומרי שדרה אסור אפילו ע"י יסוף בגדים וכו' ו
 דע דזה שנתבאר בסעיף הקודם דספק בן ז' אסור
 לפלטלו יש מתירין לפלטל כל המפיקות וכן המנהג
 ומג"א סק"ז כמ"ל וכן משמעות הש"ס והפוסקים
 וט"ו דאין להחמיר במלטול מוקצה של אדם מפני
 הספק אא"כ ידוע שנפל הוא ודאי כגון שבעל ופירש
 אבל בספק מטלטלין וט"ו :

של"א [דיני מילה בשבת וכו' י"ב סעיפים] :

א כבר נתבאר בי"ד סי' רס"ז דמילה בזמנה דוחה שבת ושלא בזמנה אינה דוחה שבת ובארנו שם בסעיף
 כ"ה

כ"ה המילה הותרה בשבת ולא דחיה ע"ש ועושים כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוציין ונותנין עליו כמון השחוק מע"ש ונתבאר שם דאין חילוק בין מוהל אחד להרבה מוהלים ושלכתחלה יכולים גם בשבת למול ג' מוהלים זה חותך זה פורע וזה מוצץ ולא כיש מחסירין לומר דבשבת לא ימוך רק מוהל אחד ע"ש :

ב וכל זמן שלא סילק ידו מן המילה חוזר אף על ציצין שאין מעכבין את המילה לחותכם ואפילו סילק ידו מן החיתוך כל זמן שעוסק הוא או אחד בפריעה מקרי לא סילק ידו אבל אחר הפריעה מקרי סילק ידו דהמציצה אינה אלא משום סכנה ומה נקרא ציצין המעכבין את המילה בשר החופה רוב נוכחה של העטרה במקום אחר אפילו דק מאד וכשר החופה מיעוט נוכחה של העטרה מקרי ציצין שאין מעכבין וכן הפריעה אם לא פרע כרין חוזר עליה גם אח"כ וכן במציצה אם לא מצץ כראוי או אפילו יש אצלו ספק אם מצץ כראוי אם לא חוזר ומוצץ כרין כל ספק סכנה שדוחה שבת ויראה לי דגם בחיתוך אם יש אצלו ספק אם זהו מהציצין המעכבים אם לאו כגון שקשה לכיין אם הבשר חופה רוב העטרה אם לאו וכן בפריעה כשיש ספק חוזר שהרי כיון דהתורה התירה שבת גבי מילה התירה לו עד שיצא הספק מלכו אם מל כראוי אם לאו והרי אם לא מל כרין הוה חילול שבת שלא במקום מצוה והרי אף על ציצין שאין מעכבין יש מחלוקת בגמ' וקל"ג ז' ויש שסוברין שח"ד גם עליהם ע"ש אלא דאנן לא קי"ל בן מיהו במקום ספק ודאי דחוזר ופשוט הוא דגם בציצין שאין מעכבין אחר השבת חוזר עליהן :

ג כתב רבינו הב"י בסעיף ג' בן שמנה אם נמרו שערו וצפרניו מלין אותו בשבת (דבר ז' הוא ולשתיהן) ואם לא נמרו אפילו הוא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מלין אותו וא"צ לומר בן ח' ודאי ואם הוא בן שבע ודאי אפילו לא נמרו שערו וצפרניו מלין אותו עכ"ל ויש ברבדים אלו הויות רבות וכן בדברי הרמב"ם יש סתירות בענין זה ובארנוהו בס"ד ביו"ד סי' רס"ז סז סעיף כ"א עד סעיף כ"ד ובאהע"ז סי' קנ"ו מן סעיף ה' עד סעיף י"ג ע"ש :

ד וביום השמיני ימול בשר ערלתו ודרשינן ביום השמיני אפילו בשבת דהך ביום מיותר הוא והו"ל לכתוב ובשמיני שהרי אימים קאי ברכתוב מקורם

וממאה שבעת ימים וע' שנת קל"ג ז' והך ערלתו ג"כ מיותר שהרי כבר נתבאר בפרשה לך דך מקום המילה וה"ל לכתוב וביום השמיני ימול ודרשינן מבשר לענין בהרת וקל"ג ז' שיכוך למול במקום בהרת ונתבאר ביו"ד שם ומערלתו דרשינן דרוקא ערצה וראי דוחה שבת ולא ערצה ספק כגון אנדרונינוס שהוא ספק זכר ספק נקבה אין מלין אותו בשבת וכן לא כשהזמן ספק כגון שנולד בין השמשות והיינו אחר שקיעת החמה דמיר אחר השקיעה מתחיל המסך אבל קודם השקיעה אפילו אם כבר קבלו שבת אין זה שייך לזמן המילה והנה נולד כשבת בה"ש פשיטא שנמוך ליום א' דאפילו בימי החול כה"ג נמול למחר דשמא אינו עדיין שמיני שנו אלא אפילו נולד ביום ו' בה"ש אין מלין אותו בשבת דשמא היה יום וזמנו בע"ש והיה בשבת מילה שלא בזמנה דאינה דוחה שבת ויש לפעמים שמצד המסך נמול לשנים עשר ונתבאר ביו"ד שם וכן נולד כשהוא מהול אין מלין אותו בשבת וזה נכלל ג"כ בערלתו כלומר ערלה גמורה ולא נולד מהול דאפילו אם מחויבים להמיר ממנו דס ברית מ"ם אינו דוחה שבת וקל"ה ז' ועיקר קרא הוא לאנדרונינוס ולנולד כשהוא מהול דלספק זמן לא אצטריך דממילא לא נחלל שבת מספק בידים (וחס' סס) אבל אנדרונינוס כיון שמחויבים למולו וכן נולד מהול שצריך להמיר ממנו דם ברית הייתי אומר שימולו אותן בשבת קמ"ל קרא שלא ימולו אותם בשבת והרי"ף כתב הנידד מהול הוה ספיקא דדינא אם מחללין עליו שבת אם לאו ע"ש ולפ"ז לא שייך לומר דמקרא דרשינן וצ"ל דקרא אינו אלא לאנדרונינוס וול"ע דהא ר"י ס"ל נמנה קל"ד : דלנדרונינוס דוחה שבת ומסרש נגמ' קל"ז דלדיס מקרא דכל זכר דלנדרונינוס מחויב כמילה מן התורה ורענן ס"ל דלמי מחויב ח"כ גם לנדרונינוס ח"כ והתוס' קל"ה. כמ"ה ולא כתבו דעיקר קרא לנולד מהול ע"ש וח"כ להרי"ף קשה ול"ע ודו"ק :

ד נולד מהול מקרי כשנראה מהול גם שלא בקישוי דאם רק בקישוי אין זה כלום ולפלא שלא נהנו אצלינו להביט על נולד מהול בשבת דאולי אמר למולו בשבת ואפשר משום דלא שכיח שיהא נראה מהול גם שלא בשעת קישוי אבל אם נמצא וראי דאסוד למולו בשבת או ביו"ט ובן יוצא דופן או כותית שילדה ואח"כ נתגיירה וימיים קדמונים אין מילתן דוחה שבת ובגמ' שם דרשינן להו מקראי ע"ש וכן

מי שיש לו שתי ערלות והיינו שני עורות זה על נבי זה או שני נידין ורמ"ז קל"ה : ויש מי שפירש שני עורות על הפריעה (ממילא) והוא דבר תימא דזה לא מינכר כלל ובכמה ילדים שיש שני עורות דקים על מקום הפריעה ואין זה שינוי כלל אלא הכונה על עור העב של הערלה ממש שיש עור עור וע' כמחמ"ט סק"ד :

שאין כמון ואין שמן ויין פשיטא שמחללין עליו את השבת שהרי אחר המילה הוא מסוכן :
 ח יש שעושים להכים אחר המילה כמין חלוק כעין כים דחוק שמכסים ראש הניר עד העמרה וקושר שם שלא יחזור העור לכסות הניר ואם לא הכינו זה מע"ש אסור לעשותו בשבת אלא כורך עליו סמרטוט ואם אין לו סמרטוט בביתו כירכו על אצבעו דרך מלבוש לשנות סדרך היצאתו בחור ומביאו דרך חצר אחרת אפילו לא נשתתפו יחד אבל דרך רה"ר אסור ומג"א סק"ח וזה אסור אף לאחר המילה שהרי אין עושין זה לרפואתו אלא שלא יחזור העור לכסות הניר ואם לא יעשהו היום יעשהו למחר ומה בכך :

ך מילה דוחה שבת ולא מכשירי מילה שהיה יכול לעשות מע"ש לפיכך אם לא הביא איזמל למילה מע"ש לא יביאנו בשבת מרה"ר ואפילו מכרמלית אסור להביאו אע"פ רע"ז לא ימלוהו היום והעמידו חכמים דבריהם אפילו במקום כרת ולומר לא"י לעשות מלאכה או להביא האיזמל פסק רבינו הב"י בסעיף ו' דאם הוא דבר שאלו עסאו הישראל לא היה רק איסור דרבנן מותר לומר לא"י לעשותו דהוה שבות דשבות במקום מצוה אבל אם היה דבר שאלו עסאו הישראל היה בו איסור דאורייתא אסור לומר לא"י לעשות ר"א רחינן שבות דאמירה לא"י משום מצוה ע"ש אבל לפי מה שכתב רבינו הרמ"א לעיל סי' רע"ז מותר לומר לא"י להרליק לו נר למעורת שבת ע"ש כ"ש ריש להתיר לצורך מילה והן אמת רבשם לא קיי"ל כן כמ"ש שם מ"ס במילה יש לסמוך על דועה זו לענין אמירה לא"י להביא דרך רה"ר את האיזמל או לתקן האיזמל כשצריך (עמ"ג סק"ה) אבל ע"י ישראל בעצמו אסור בכל מין שבות וכ"ש לתקן הצפורן שיש בזה נדרא דאב מלאכה וכן אסור להביא התנוק לבהכ"נ אפילו ע"י א"י דרך חצר שאינה מעורבת וכ"ש דרך כרמלית שהרי יכולין למילו בביתו (שם) ויש מי שאומר שאם המוהל הוציא הסכין מידו שוב אסור לו למללו ולהצניעו דהוא מוקצה (שם) וכן אסור להריח דמו של הסכין (שם) ואנחנו בארנו בס"ד ביז"ר שם בסעיף י"ד ומע"ף מ"ז דמותר ע"ש :

כ כתב הטור אסור לומר לא"י לפני המילה להחם חמין לצורך המילה כיון שיש בו איסור דאורייתא לא התירו אמירה לא"י אבל באיסור דרבנן כגון להביא דרך מבוי שלא נשתתפו או בחצר שלא עירבו מותר לומר לו לא"י להביאם וכן אם היה לא"י מים שחייבם בשבת לצורך עצמו או שעבד ישראל וחימם אותם מותר לרוחצו בהם ואע"פ שאסרו רחיצה בכל הגוף אפילו במים שנתחממו מע"ש במילה התירו עכ"ל מכאור מדבריו דלהביא ע"י א"י חמין דרך רה"ר אסור אבל לפי מה שכתבנו בסעיף ו' יש להתיר ע"ש וזהו הכל קודם המילה אבל לאחר המילה מסוכן הוא ומותר הכל כדן חולה שיש בו סכנה :

ז לא היה לו כמון שחוק מע"ש או אצלינו שלא שחוק העץ הרקוב שקורין פולווע"ד מע"ש אסור לשוחקו בשבת אלא לועם ע"י שינוי והיינו בשינוי וכן במקום שדרך ליתן יין ושמן על המילה והיינו שמערבים יחד היין והשמן וטורפין אותן בחוקה אם לא טרפן מע"ש אסור לטרוף אותן בשבת וכן אם לא עירבן ביחד מע"ש לא יערבם בשבת אלא יתן כל אחד לברו או כשיתנם ביחד יתנם ע"י איזה שינוי ידע דבל זה הוא קודם המילה אבל אם כבר מלו וראו

י והרמב"ם בפ"ב דין מ"ז כתב מרחיצין אותו לפני המילה ולאחר המילה וביום השלישי למילה בחמין שהוחמו בשבת מפני הסכנה וכן כתב בפ"ב דמילה דין ח' וז"ל מקום שדרכן לרחוץ את הקטן מרחיצין אותו בשבת ביום המילה בין לפני המילה בין לאחר המילה או בשלישי למילה שחל להיות בשבת בין רחיצת כל גופו בין רחיצת מילה בין בחמין שהוחמו מע"ש בין בחמין שהוחמו בשבת מפני שסכנה היא לו עכ"ל ודבריו המהים דלפני המילה הא לא שייך סכנה ואשנס הוא בעצמו ביאר בתשו' לחכמי לונדל דכונתו רק אשלישי למילה וע"ש נכ"מ ואררבא אפילו לאחר המילה אם אין חמין מוכנים לא ימלו ולא יחמו אא"כ נשתתף לאחר המילה דאו בהכרח להחם וזה שכתב לפני המילה הוא לענין שהתירו לו רחיצת כל גופו :

יא וז"ל דבינו הב"י בסעיף ס' בוסן חכמי הנמ' אם

לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה וביום נ' למילה במים חמין היה מסיכן לפיכך נוקפו לכתוב משפמו כשחל בשבת והאירנא לא נהנו ברחיצה בכל ימינו לרחוץ בשבת אם רצו כדון רחיצת כל אדם עכ"ל כלומר ואסור לרחוץ לו כל גופו אפילו בחמין שהחממו מע"ש :

יב אבל רבינו הרמ"א כתב עליו וז"ל ובמדינות אלו נוהגים לרחצו לפני המילה בחמין שהחממו מאתמול ולאחר המילה כמוצאי שבת וכן אם היה נ' למילתו בשבת ורואים שיש צורך לרחצו מכינים לו חמין מע"ש ורוחצים אותו בשבת וכל זה מן הסתם אבל אם רואים שיש לחוש לסכנה אם לא ירחצו אותו אחר המילה בודאי מותר לרחצו ולחלל עליו שבת מירי דהוה אשאר חולה שיש בו סכנה עכ"ל ב"י ודברי רמב"ם נ"ל לא כדברי הנ"ל שמחללין שבת על רחיצה שלאחר המילה ושל יום הג' לפי שאנו מחויקים שאין זה הכרח להתנוק ומ"מ אין אנו נדגים כדברי רבינו הב"י לאסור הרחיצה לגמרי אפילו

בחמין שהחממו מע"ש אלא אפילו קודם המילה רחצין כל גופו בחמין אלו מפני שאנו מוכרין שהנם שאין הכרח בהרחיצה מ"מ הוא טוב להתנוק ולכן רחצין כל גופו לפני המילה ורק לאחר המילה ממתנינם עד היללה מפני שסוכרים שבין שרצוהו סקודם טוב אינו נצרך ככל עד היללה ואסור לרחוץ כל גופו וכן ביום השלישי אין אנו מחויקין להכרח גדול אלא לטובה בעלמא ומרחיצין כל גופו ע"י חמין שהחממו מע"ש וכל זה בסתמא אבל כשרואין הכרח מחללין שבת ופשוט הוא שיהיו שלא לרחוץ ע"י סרין אלא בידים כי היכי ולא לית לדידי מחיפה וכבר נתכאר בירד שם רדום שלא מל מעולם לא יסול פעם הראשון בשבת וכן מי שלא פרע סעולם לא יעשה הפריעה ראשונה בשבת דשם יקקל ויעשה חבורה שלא במקום מצוה אבל אם מל או פרע פעם אחר מותר בפעם השני לעשות בשבת ואפילו אם הוא אבי הבן ע"ש ועוד נתבאר שם כמה דיני מילה בשבת ע"ש :

ש"ב [שלא לילד הבהמה בשבת וכו' ד' סעיפים] :

א שנו חכמים במשנה דשבת וק"ח :| אין מילדין את הבהמה ביום"ט אבל מסערין ומילדין את האשה בשבת וכו' וז"ל דה"פ שרתמא מכאר לנו ההפך הנדול שבין אשה לבהמה דבהמה אין מילדין אפילו ביום"ט והאשה מילדין אפילו בשבת ולכן שנה זה במ"ט שבת ולא במ"ט יום"ט ולפ"ז הא דתנן אין מילדין ביום"ט הוה כאלו אומר וכ"ש בשבת ולפ"ז יש להסתפק הך דמסערין אם זהו דק ביום"ט או דילמא כיון דעיקרא דמסכת היא שבת וזה שאמר ביום"ט הוא דרבותא במ"ט אבל באמת הוה כאלו תנן בשבת ומילא דגם הך דמסערין הוה גם בשבת :

ב וזהו דעת הטור שכתב אין מילדין את הבהמה בשבת אבל מסערין וכו' והרא"ש נסתפק בזה בשם הר"י ע"ש ולהטור פשיטא ליה ובפרט שזהו דרבנן ופיקא לקולא ובפרט במקום צער בע"ח ורבינו הב"י בסעיף א' השמיט א"ע מזה שכתב אין מילדין את הבהמה בשבת עכ"ל ויש מי שאומר דאוסר גם לסעד (מ"א סק"א) ואינו נראה דא"כ ה"ל לבאר אלא משום דספוקי מספקי ליה כמ"ש בספרו הנדוד ולהורות כנגד הטור לא רצה ולכן אשתמט מזה לגמרי וז"ל

דחוספך על דעת הטור לא הפסיד וז"ל דעת הכ"מ ור"ל"ח והט"ו וז"ל ע"ש ולפ"ז דברי הטור כנוריס כסעמס ומחוק קושיא הכ"מ וז"ל לוחקי המפרס"ט ע"ש וז"ל :

ג כיצד מסערין אוחוין את הולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוסמו ונותן לו דבר לתוך פיו כדי שיניק (נמ"ל) מפני שנחיריו סתומים ע"י רירין ונופח בחוסמו שיפתחו הנקבים ונותן דר של אמו לתוך פיו (נמ"ל) והרמב"ם בפ"י המשנה כתב אין מילדין הוא משיבת הולד מן הרחם ומסערין שעוזרין הבהמה בהתרת רגליה וניעורה ונענועה וכיוצא בו עכ"ל דס"ל דהנמ"ל לא חשבה כל הרברים והכלל הוא דדבר שהוא סעד לה מותר וכירושלמי אימר איזה הסיוע מביא יין ונופך לתוך חוסמו ונותן ידו למטה ומקבב ושומט דדיה ונותן לתוך פיו ע"ש והרמב"ם לא הזכיר דין זה בהל' שבת ונמ"ל איחא מרחמין היינו על נהמה טהורה ביום"ט וכו' וכתבה הטור לקמן במ"י חק"כג וכנאן לא הזכיר זה ויס' להסתפק אם זה למי למסערין והא דנקיט ביום"ט משום דכל העטין הוא ביום"ט מסעמח דלחתיק או שנה הכל מודים שאין עושין בשבת ולעיל הטורח הכל אחד ואין הפרט

כך ולין ומסור סמך חלקתן כחן דבנהמה דין חלד לשת ולויס לא מה להררף ודוק :
 ד אין ספרכסין דבהמה נלדי מכה בשבת והיינו להעביר הגלחים ולא סבין את המכה בשמן דכל זה הוא רק דתענוג לה ואין מורחין בשבת בשביל תענוגה ולכן אין האיסור רק בגמר מכה דאו אינו אלא משום תענוג אבל בתחלת מכה דאיכא צערא אם לא יעשו לה מותר דכרי להסיר צערה מותר דמרח בשבילה ולכן אם אכלה כרשינין הרבה ומצערת מדיכוי האכילה מותר להריצה בחצר והיינו שתרין ותתייע ותתרפא דבשביל צערה מותר להסירה

ודוקא בחצר אכל במקום רכים אמור דמיחוי בי עוברא דחול ואע"ג דוהו רפואתה וא"כ למה לא אסרו משום שחיקת סממנים משום דבהמה לא שייך שחיקת סממנים (מ"ו סק"ט וכן אם אחוה דם יכול להעמידה במים כדי שתצטנן משום שיש לה צער ואם צריכה להקזת דם אמור אפילו לומר לא"י שיקזו לה אך אם יש ספק שמה תמות אם לא יקזו דה התירו לומר לא"י שיקזו לה דמתוך שבהיר על סמונו אי לא שרית ליה יעשה כעצמו ומג"א זס"ז סק"ג ולכן מי שיועד בעצמו שאינו בהיר כל כך חלל שבת נכון ליסנע א"ע מזה והקב"ה ישלם לו שכרו :

שלב [שלא לפנות אוצר בשבת וכו' ז' סעיפים]:

א כתב הרמב"ם בפכ"ו דין מ"ו אוצר של תבואה או של כרי יין אע"פ שמוותר להסתפק ממנו אמור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה כגון שפניוהו להבנסת אורחין או לקבוע בו בית המדרש וכיצד מפנין אותו כל אחר ואחד ממלא ד' או חמש קופות עד שגומרין ולא יכבדו קרקעיתו של אוצר אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל ברנליו בכניסתו וביציאתו עכ"ל :

הא במשנה תנן מפנין ועוד איך אמור ושון שלא ינע באוצר ואיך לא ינע כיון שמפנין אלא דהרפ דבמשנה תנן מפנין אפילו ד' וה' קופות וכו' אבל לא את האוצר ופירושו שלא יגמור את האוצר משום אשוויי נוסות כמ"ש ונמצא דאוצר נקרא הקרקע של האוצר והוה ששואל מהו לפנות מן האוצר כסדר הוה בלומר דאולי מה ששינונו אבל לא את האוצר פירושו שאדם אחד לא יגמור הקרקע של האוצר אבל כסדר הוה והיינו שכל אחד יפנה מקום של ד' וה' קופות מותר או לגמרי אמור והביא מכרייתא ושון שלא ינע באוצר היינו בקרקע האוצר אמנם אם כן אע"פ שפינו התבואות מ"ם עריין נשאר הרבה על הקרקע וקשה לילך שם ולזה עושה שביץ ברנליו לפנותם לכאן ולכאן ונכנס ויוצא והוה גם כונת הרמב"ם ואין זה מתירה להשי"ם שלנו דלא מיירא בזה ונהק"ע זס"ז סרמו נפי' היחזלמי ע"ב :

ב ביאור דבריו לדברי המגיד משנה והב"ם כן הוא דאנן קיי"ץ כר"ש דלית ליה מוקצה מחמת שעשאו אוצר והסיה דעתו מהם והוה שאומר אע"פ שמוותר להסתפק ממנו לאכול ולשתות דלית לן איסורא דמוקצה מ"ם לפנותו כולו אמור משום מירחא אלא לרבר מצוה ואפילו לרבר מצוה לא יפנה כל אחר יותר מד' או ה' קופות עד שיגמורו ומ"ם לא יכבדו קרקע האוצר שלא יבא להשוות הנוסות רהוי מלאכה דאורייתא משום בונה וזה שכתב אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביץ ברנליו לא קאי ארלעיף אלא ארבר הרשות קאי דלרבר הרשות לא הורשה לפנות כלל אלא כשרוצה ליכנס שם יכנס ועושה שביל ברנליו ולי"ע דהאנן משמע להדיא דכלי מלא מילתא היא :

ג והטור והש"ע כתבו וכיצד מפנהו אם היה האוצר נרוד מפנה ממנו חמשה קופות לא היה בו אלא חמשה קופות מפנה מהם ארבעה אבל כינו לא יפנה שמא יבא להשוות נוסות עכ"ל ויש אוקימתא כזו בגמ' שם והרמב"ם פסק כאוקימתא אחרת וכמה שיעור קופה איתא בירושלמי של ג' סאין ע"ש שכל קופה מחוקת ג' סאין וכתבו רמ"ע דלרבר הרשות אמור להתחיל את האוצר משום מירחא מ"ם אם התחיל לפנות מבעור יום מותר לפנות בשבת גם דרבר הרשות ונ"י ומג"א ויש מי שחולק בזה דבשלמא אם היה האיסור משום מוקצה שייך לחלק בין התחיל מבע"י כלא

ד ולענין נראה כונה אחרת ברמב"ם דאע"ג דע"פ סניית הש"ם וק"ו.ו הך דעושה שביץ ברנליו הוי ברבר הרשות ע"ש מ"ם הרמב"ם ביאר דבריו ע"פ הירושלמי ששואל מהו לפנות מן האוצר כסדר הוה נשמענה מן הדא ושון שלא ינע באוצר אבל עושה הוא שביל ונכנס ויוצא עכ"ל ואינו טובן מה זו שאילה

ללא התחיל אבל איזה ענין הוא דסירחא דאפו כשהתחיל מבע"י ליכא סירחא ומ"ז ולענ"ד נראה כרעה ראשונה דאפו סירחא אסורה בשבת ואם ישא שלחן כבר האם ליכא סירחא אלא דהענין הוא דאע"ז דלית ק"ן מוקצה מ"מ הא מוכרל הוא ואין להתחיל בדבר המוכרל כשיש סירחא אבל כשהתחיל מבע"י אין זה דבר המוכרל והוא ככל הטרחות שבבית :

לפנותם לאיזה מקום שירצה לנגות ולעלויות ועלויות בסולמות עליהם להניחם שם ושכ"ז אך יזהר כשפנים לא יהלקם בקופות קמנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל המשוש מפני שכנגד זה מרבה בהלוך ואושי מילתא ספי ועמ"ש בס"י שב"ג סעיף ו' ואלו ד' או ה' קופות שמפנה היינו לאורה אחד ואם באו לו הרבה מפנה כשיעור הנה לכל אורה ואורה ובכ"כ שלא יפנה אחר לכולם ראיכא סירחא יתירא אלא כל אחר יפנה לעצמו או אחר יפנה בערו ושמוס' ר"פ משני ד"ה וליטעמך דממע דמ"ל דכל אחד משה לעלמו ע"ש וכר"י וז"ק :

ז כתב רבינו הרמ"א חביות של יין שהובאה על העגלה אסור להורידן בשבת אם לא לכבוד אורחים או לצורך מצוה רהוי כמפנה האוצר עכ"ל בלומר דכל זמן שלא פירקו מהעגלה הוי סירחא יתירא ודומה לאוצר ואם חבית אחת היא יותר מס"ז סאים אסור ליטלה דזהו יותר מחמשה קופות כמ"ש והעגלה באה מע"ש דאלו באה בשבת מחוץ לתחום אסורה למי שבא בשבילו כמ"ש בס"י שבי"ב :

ה וכתב רבינו הרמ"א דכל שבות שהתירו משום צורך מצוה התירו גם לצורך אורחים ולא מקרי אורחים אלא כשנתארחו אצלו בביתו או שוימן אורחים שנתארחו אצל אחרים אבל כשוימן חבירו למעור אצלו לא מקרי אורחים ואינה סעודת מצוה רק סעודת רשות עכ"ל וכשוימן חבירו לכבוד האורח שאצלו מקרי סעודת מצוה ומ"ז ואפילו באורחים המצוה היא להבעה"ב ולא להאורחים ואצלם מקרי זה סעודת רשות ומ"ז סק"ו וכשוימן חבירו מפני שחכירו ת"ח נ"ד דמקרי סעודת מצוה :

ז כשפנה אלו הקופות הארבעה או החמשה יכול

של"ד [דיני הצלה מדליקה בשבת וכו' מ"ה סעיפים] :

א המכבה והמבעיר המה מאבות מלאכות והיו במשכן שהבעירו אש להצקת בלי המשכן ומכבה היתה שכיבו פחמן לעשות נחלים הנצרכים להתכת הזהב והבסף ותולדת מבעיר כתב הרמב"ם ריש פ"ב דהמחמם את הברזל כדי לצורפו במים ה"ז תולדת מבעיר וחייב ותולדת מכבה הוא שכן לוטשי הברזל מחמים את הברזל עד שיעשה נחלת ומכבין אותו במים כדי לחסמו והוא לצרף שהעושה אותה חייב משום מכבה ע"ש ובפ"ט דין ו' כתב הרמב"ם דהמחמם את המתכת עד שתעשה נחלת ה"ז תולדת מבשל ע"ש והראב"ד השינו בזה אבל דבריו צודקין דמחמם כדי לצרפו אינו מבעירו עד שיהא נחלת ולכן הוה תולדת מבעיר ובמחממו עד שיעשה נחלת ה"ז תולדת מבשל כמו ביטול שמתבשל עד שמתרכך לגמרי והראב"ד סובר רציוף הוה דרבנן אבל הרמב"ם ס"ל רציוף אסור מן התורה רכן משמע פשט זוסניא דשבת (מ"א :) ואף שכיומא ולי"ד : אומר צירוף דרבנן כבר תידין הרמב"ן דשם ביומא בעששית של ברזל שהיו מטילין דמקוה של כה"ג אין בה צירוף

ב כלל ועמ"ז ונס דש"י ותוס' ס"ל בהרמב"ם ע"ש : ב כתב הרמב"ם וטו המבעיר כל שהוא חייב והוא שיהא צריך לאפר אבל אם הבעיר דרך השתתה פטור מפני שהוא מקלקל והמבעיר נדישו של חבירו או השודף דירתו חייב אע"פ שהוא משחית שכונתו דהנקם משונאו ודרי נתקררה דעתו ושכך חמתו ונעשה כקירע על מתו או בחמתו שהוא חייב וכחובל בחבירו בשעת מריבה שכל אלו מתקנין הן אצל יצרן הרע וכן המדליק את הנר או את העצים בין להתחמם בין להאיר ה"ז חייב עכ"ל וכבר כתבנו בס"י שס"ז סעיף ב"י הוה שמחייב בכונתו להנקם והו לשישתו דמחייב במלאכה שאצ"ג אבל להפוסקים רמלאכה אמנם יתר מזה בארנו דבמה מהדראשונים חלקו ערו דאפילו לר"י דמחייב בא"צ לנופה פיסר בכה"ג דלמסקנת הש"ס אינו כן ע"ש ואנחנו תרצנו שם בזה דעת הרמב"ם ע"ש :

ג ונס במה שמחייב בצריך לאפר אינו אלא לשישתו דמחייב בא"צ לנופה דלר"ש אף בצריך לאפר הוה מלאכה

מלאכה שא"צ לנופה אך כנגד זה יש סברא דלר"ש חייב אף בא"צ לאפר משום דמ"ל מקלקל בהבערה חייב ור"י מ"ל פטור רבוה הוחלפה שיטתם ובס"י שמו"ס סעיף כ"ו ומעוף כ"ח ומעוף כ"ט בארנו בזה דלר"ש באמת מן הוא דלר"ש חייב בכל נוונו אבל התוס' חולקים בזה דמ"ל דנ"ס לר"ש צריך תקון קצת או לצורך מצוה או בשצריך לאפרו ע"ש :

ך ומכנה כתב הרמב"ם בפ"א ר"ן ו' כל העושה מלאכה בשבת אע"פ שא"צ לנופה של מלאכה חייב עליה כיצד הדי שכבה את הגר מפני שהוא צריך לשמן או לפתילה כדי שלא יאכר או כדי שלא ישרוף או כדי שלא יבקע החרש של גר מפני שהביכוי מלאכה והדי נתבין לכבות אע"פ שא"צ לנוף הביכוי וכו' ה"ו חייב עכ"ל ורוב הפוסקים פוסקים כר"ש דמלאכה שאצ"ל פטור ואינו חייב במכבה אלא כשמכבה את הפתילה ע"ג להבהבה דע"פ הביכוי הוא מדלקת יותר בטוב מאלו לא כיבוה וכמו שהיה במשכן שכיבו לעשות נחלים (גמ' ל"א : ותוס' ט"ו אבל שארי כיונים אינן צריכות לנוף הביכוי ופטורין מן התורה :

ך ובריש פ"ב כתב המכבה כל שהוא חייב אחר חמכה את הגר ואחר המכבה את הנחלת של עץ אבל המכבה נחלה של מתכת פטור ואם נתבין לצרף חייב שכן לוטשי הברזל עושים מחמין את הברזל עד שיעשה נחלת ומכבין אותו במים כדי לחסמו וזהו לצרף שהעושה אותה חייב והיא תולדת מכבה ומותר לכבית נחלת של מתכת ברה"ד כדי שלא יזקקו בה רבים עכ"ל ותמיהו עליו הראב"ד והרמ"ך כיון דמחייב בא"צ לנופה ומחייב בצירוף למה פטור בגחלת של מתכת הא בע"כ מצרף ואף שאינו מתבין הא היה פסיק רישא והירץ המניר משנה רכשאינו מכין לאו מלאכה היא כלל כיון שאינו רוצה לעשות ממנה כלי לאו כלום הוא ע"ש ונראה דהוה בעין סברת בעל הערוך שהכיוא הראשונים דפסיק רישא דלא ניהא ליה אינו פסיק רישא והבאנו זה בס"י רמ"ב ואלו לדברי התוס' ק"נ. ד"ה דעביד אין זה רק לר"ש ולא לר"י ע"ש :

ך ולענ"ד נראה דאם בן היתה בונתו לא הי"ל לכתום כל כך אלא דה"פ דלצדף צריך הרבה מים עד שיתחם הברזל ויצטרף דמים הראשונים נדי ומכבין אותו מ"מ הם עצמם מתחממים מחמת החום הגדול

וצריך אח"כ שטיפת מים על המים הראשונים לקרן והוה שאומר המכבה נחלת של מתכת פטור משום דבמתכת לא שייך כיכוי כמ"ש רש"י (מ"ג. ל"ה נחלת) ואם נתבין לצרף כלומר ושפך הרבה מים עד שצטרף חייב ולהריא מבואר בגמ' (מ"א : ורצדף יכ שיעור) ולהפשיד ליכא שיעור ע"ש והרבר מוכן דלכבות היה כלהפשיד דנ"ס כשהיו פושרין יכבו (וט"ס מיר"א כנ"ל מיהו הענין אחד כמונן וד"ק) :

ך עוד כתב דליקה שנפלה בשבת המכבה אותה מפני איבוד ממון חייב שאין איבוד ממון רוחה שבת אלא איבוד נפשות לפיכך יצאו בני אדם כדי שלא ימותו ויניחו האש תלהט ואפילו שורפת כל המדינה כולה עכ"ל וזה שכתב דהמכבה חייב זהו לשיטתו דמלאכה שאצ"ל חייב אבל לדעת רוב הפוסקים דמלאכה שאצ"ל פטור אין כאן חייב תורה אלא איסור דרבנן וזה שכתב הראב"ד בהשנות וז"ל חייב אין כאן כר"ש משום דא"צ לפחם שלו עכ"ל כלומר דלדין רמב"ם חייב חייב בכיכוי רק בשצריך לעשות פחמין ובכיכוי שריפה הא א"צ לפחמין :

ך ויש דוקק מאי קמ"ל הרמב"ם ברין זה שהרי כבר ביאר דכל מכבה חייב ואם להשמיענו דאיבוד נפשות רוחה שבת נ"כ כבר ביאר בפ"ב דאפילו ספק פקוח נפש רוחה שבת ויראה לי דרינא דבה קמ"ל דמשים דמקודם לזה בהב דמכבין נחלת של מתכת ברה"ד כדי שלא יזקקו בה רבים דהוה איסור דרבנן בשביל נזק רבים כמ"ש וע"פ הרוב בשריפית מתגנלים האש והנחלים ברה"ד ויש בזה נזק רבים אם לא יכבו דליקה והייתי אומר דמותר לכבות קמ"ל דאינו בן רבכיוו דליקה יש איסור דאורייתא ולא הותרה רק במקום פקוח נפשוה ולא במקום נזק בעלמא דרק בגחלת של מהכת אין כיכוי מן התורה ולא בגחלת של עץ משום דמ"ל כר"י דמלאכה שאצ"ל חייב וכמ"ש :

ך ולכן באמת המור והש"ע סוף סי' זה כתבו נחלת המונחה במקום שרבים נזקים בה יכול לכבותה בין אם היא של מתכת בין אם היא של עץ והרמב"ם אומר בשל עץ עכ"ל וטעמם משום דרוב הפוסקים מ"ל כר"ש דמלאכה שאצ"ל פטור ואינו אלא איסור דרבנן והותר מפני נזק רבים והלכה כר"ע וזו וז"ל והמור לא הזכיר כלל דעת הרמב"ם ע"ש ולפ"ו נלע"ד עוד

מוכרחים לזה שהרי רבא הוא שאוקר סברא זו דמתוך שארם בהול על ממונו אתי לכבויה כמ"ש ורבא הא ס"ל בר"פ נומל כר"ש במלאכה שאצלינ ע"ש ואע"נ שיש שהתירו חכמים בשביל הפסד ממון איסור דרבנן כדאיתא בכתובות וס' (ו) צנור שעלו בו קשקשים ממעבן ברנלו בצינעא בשבת מ"ט מתקן כלאחר יד הוא ומשום פסידא התירו ע"ש זהו משום שהרבר נעשה בצינעא ולא בכיבוי שריפה שהוא בפרהסיא ור"ן נס' חיות ע"ש היטב) ואם נמצא עוד דוגמות שהתירו זהו הכל בצינעא :

יך ואמנם בעיקר הסברא שאמרה הש"ס דאי שרית ליה אתי לכבויה יש לנו בזה שאלות גדולות דהנה במת אמרו להיפך ומ"ל (ו) להתירו להצילו למת מפני הרליקה דמתוך שארם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויה ותרצו התוס' שם משום שאין מצטער על ממונו כמו על מתו ואי שרית ליה מתוך שיהא מרוד להציל ישכח שהיום שבת ויבא לכבות בשונג אבל על מתו מצטער ביותר ואי לא שרית ליה אתי לכבויה במוזר עכ"ל אבל באמת דא נס נבי ממון מצינו בנמ' הסברא להיפך והוא כפ' במה אשה וס"ה (ו) בענין הערמה לפרוק על האנוו להוציאו בשבת ואומר שם תיבעי למאן דאמר משום דברליקה ללבוש כל מה שיכול ללבוש משום דברליקה אי לא שרית ליה אתי לכבויה ע"ש הרי ממש להיפך וכן בשם עצמה בסוגיא דמצילין נ' סעודות במשנה דעושין מחיצה בכל הכלים בין מליאים בין ריקנין בשביל שלא תעבור הרליקה ור' יוסי אומר בכלי חרס חרשים לפי שמתבקעים ומכבין ואומר שם בגמ' (ו) דמעמא דר"י דאע"נ דגרמא שרי מ"ס אי שרית ליה אתי לכבויה ע"ש ורבנן פליגי עליה והלכה כרבנן הרי שלא חשו לסברא זו דאי שרית ליה אתי לכבויה וא"כ למה חוששין כאן וכן בר"פ מי שהחשיך אומר קים זהו דרבנן דאין אדם מעמיר עצמו על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאתווי ר"א ברה"ר ע"ש הרי דגם בממון אמרינן הסברא להיפך :

יך וכאמת בעיקר סברא זו מתי עלול יותר לחטא אם נתיר לו אם לא נתיר לו הוה פלוגתא דר' יהודה ורבנן בפ"ק דפסחים וי"א (ו) בענין כבוד שאחוז דם אפילו הוא מת אין מקיזין לו דם דברי ר' יהודה וחכמים אומרים יקין ובלבד שלא יטיל בו מום ואומר שם הש"ס דר"י סובר מתוך שארם בהול על ממונו אי

עוד היתר בומה"ו על ההיתרים שיתבאר במוף סי' זה בכיבוי שריפות בומה"ו בשבת דכיון רעכשו הכתים בניים על מיצר רה"ר דלא ככוסן הגמ' שהבתים היו תוך החצר ולא היו הבהים סמוכים לרה"ר אבל עכשו הבתים סמוכים לרה"ר וממילא דמהשריפה נופלים הרבה נחלים עד אין מספר לרה"ר ואנן קי"ל דמכבין נחלה ברה"ר אפילו שר עץ מפני נזק רבים ודבר ידוע שאם באנו לכבות כל נחלת במקום שנפלה א"א בשום אופן משום הרווח מפורן למקומות רבים כלי שיעור ולא נספיק לכבות כולם ולכן מפני נזק רבים יש היתר לכבות הרליקה עצמה כרי למנוע היוק רבים ועוד יתבאר טעמים אחרים בס"ד בס"ס זה :

י אבל מפני היוק ממון לא הותרה אפילו איסור דרבנן ולא עוד אלא אפילו במקום שאין איסור כלל לא התירו להציל כמה שיכול להציל אלא כרי מוזן נ' סעודות והטעם אמרו חז"ל וק"ו (ו) על המשנה דמצילין נ' סעודות ופריך מכרי בהתירא קטרה דבר המתיר במלמול ולחצר המעורכת וס"ו (ו) נציל מפי ותירץ רבא מתוך שארם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויה ופירש"י אי שרית ליה לאתחולי בהצלה כולי האי מתוך שהוא כהול מינשא ליה שבת ואתי לכבויה ע"ש :

יך חז"ל הרמב"ם בפכ"ז דין כ' נפלה רליקה בחצר בשבת אינו מציל כל מה שיש בחצר לחצר אחרת שבאותו המבוי אע"פ שעירבו נזירה שמא יכבה הרליקה כרי שיציל מפני שארם בהול על ממונו לפיכך נזרו שלא יציל אלא מוזן שהוא צריך לו לאותו שבת וכלים שצריך להשתמש בהם בשבת ובנדרים שיכול ללבוש שנמצא מתיאש מן הכ"ל ואינו בא לידי כיבוי ואם לא עירבו אף מוזנו וכליו אינו מציל ומה הוא מציל למוזנו אם נפלה רליקה בלילי שבת מצילין מוזן נ' סעודות הראוי לאדם לאדם והראוי לבהמה לבהמה נפלה בשחרית מצילין מוזן ב' סעודות במנחה מצילין מוזן סעודה אהה עכ"ל והוה הכל קודם האכילה ויכול להציל הסעודה שצריך לשבת בעד כל בני ביתו הרי שהרבה החמירו בזה :

יך ואין לומר רודו דק אליבא דר' יהודה רמלאכה שא"צ לגופה חייב לפיכך החמירו שמא יבא לכבות ויעבור על איסור דאורייתא ולכן הרמב"ם שפסק כר"י כתב דין זה ולא לר"ש דאינו כן שהרי המור והש"ע פוסקים כר"ש ומ"ס כתבו דין זה כמו הרמב"ם והמה

אי שרית ליה במקום שאין עושין בו מום או למיעבר במקום שעושין בו מום ורבנן ס"ל אדרבא כ"ש דאי לא שרית ליה כלל אתי למיעבר במקום שעושין בו מום כיון דעובר על דבריו שוב לא ישניח וכשתתיר לו במקום שאין עושין בו מום לא יעבור על דבריו ויעשה במקום זה ורש"י הרי שבסברא זו עצמה נחלקו והלכה כרבנן דאמרינן אי לא שרית ליה נרע ספי כמו במת וא"כ היכא פסקינן כאן ברליקה להיפך אמנם מדא קאמר הש"ס על הך דרבא דימא כתנאי בדרך הש"ס בכ"מ ש"מ דבכאן הכל מודים והטעם נעדם ממנו :

מן ונלע"ד דרש"י ז"ל במתק לשונו תימן כל זה שכתב על הך דרבא אי שרית ליה לאתחילי בהצלה כולי האי ע"ש והענין כן הוא דרואי בענייני ממון כשחכמים אמרו על איש חשדאי שלא יעסוק בהצלה לא יעבור על דברי חכמים ויצדיק עליו דין שמים אך זהו אם אינו עוסק הרכה בהצלה אבל כשעוסק הרבה בהצלה בהיתר ממילא שמתוך המירדא ישכח על שבת ויציל באיסור ולכן אדרבא בהכרח להתיר לו כל מה שרק כיכולתו להתיר דאם לא נתיר לו נרע ספי וישכח ויכבה אבל כשאנו מהירים לו אינו בהלך כל כך כיון שידוע שיכול להציל בהיתר ונמצא דהסברא כן הוא דרואי יש פנים לכאן ולכאן אלא דלהלכה כן הוא דאם לא יתחיל כלל בהצלה ורואי זה טוב יותר שנסגור עליו הדרך לנמרי אכל אם מתחיל בהצלה הדרך השני יותר טובה כמו שנבאר בס"ד :

מן ולכן לא התירו לו רק מוון נ' סעודות דזה לא מקרי הצלה דמילתא זוטרתה היא ואין בזה בלבול ובהלכה ולכן סגרו עליו הדרך מלהתחיל בהצלה כמו שפירש"י משא"כ לעשות מחיצה בכלים שלא תעבור הרליקה שבכל הכלים אתה מתיר לו שלא היה נראה לחכמים להסגיר עליו הדרך שלא יניח לעבור האש וא"כ ממילא כשאתה אוסר עליו כלי חרם חרשים והוא עוסק בשארי כלים וכשאנו מספיק לו והוא סגור ובהול יכבה לנמרי אבל כשאתה מתיר לו לא יתבהל ולא יכבה וכן בהערמה רבנים כיון דכל בניו אתה מוכרח להתיר לו ממילא שאם לא תתיר לו יותר יתבהל ויכבה וכמ"ש וכן במי שהחשיך לו בדרך וכיסו בידו הרי בהכרח אוהו כיסו מבעוד יום ולא תפעוק אצלו שיעשה מעשה בידים להשליכה ולכן

היפשו בדרך היתר וכן בהך רבנן שאחזו דם הרי עוסק ברפואתו להעמירו במים ולחפש אחר אומן א"י כמ"ש במ"ש ש"כ שזה מותר לו ע"ש וא"כ כשנסגור עליו את הדרך יתבהל ויעשה באיסור ולפ"ו א"ש גם מה שיש שאסרו ההצלה גם ע"י א"י כמו שנתבאר דלכאורה הוא תמוה ולדברינו א"ש דכבונה עשו כן כדי להרחיקו מסדרה כמו שנתבאר :

יך וכתבו התוס' והפוסקים בשם ר"ת רכיון דמה שאסרו חכמים בהצלה הוי מטעם בהלה שמתוך שמרדנים בהצלה ישכחו על שבת ויכבו זה אינו שייך אלא בבית שהרליקה בו שהבלבול גדול שם אבל בבית הסמוכה לאותה בית שהשריפה בה ורק יריאים שלא תנוע דהם הרליקה יכולים להציל כל מה שיהיה רבבה לא שייך לומר שישכחו על שבת שאין הכהלה גדולה אצלם כל כך וי"א דרוקא בחצר אחר היתרה זה אבל שארי בתים שבחצר דינם בבית שהרליקה בו ולי"ן והסברא כן הוא דבכל החצר נרודה בהלה ויש לחוש לשכיחת שבת משא"כ בחצר אחר וכן משמע מלשון התוס' ע"ש ור"פ כי"כ שכתבו אומר ר"ת וכו' כגפלה לליקה כלאוהו בית או כלאוהו חצר וכו' לומר כלאוהו חצר אפילו בבית אחר :

יך כתב רבינו הבי"ד בסעוף ב' דיש מתירים לטלטל מעות ודברים המוקצים כדי להצילם מפני הרליקה או מפני האנסים הבאים לנזלם רבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה ויש אוסרים ואפילו לומר לאינו יהודי לטלטל סחודה דגפסרת מפני נשמים יש מי שאוסר עכ"ל ביאור הרבנים דהמור הביא משם ספר התרומה דהתירו איסור מוקצה מפני הפסד ממן כמו ברליקה או להציל מנזילה כמו שמצינו במי שהחשיך לו בדרך רמותר לטלטל מעותיו רבמקום פסידא לא העמירו איסור מוקצה ולכן השכנים שנתבאר דהם יכולים להציל כל מה שירצו יכולים להציל אפילו מעות ושאר מוקצות וזה שאסרו בבית שהרליקה שם אפילו דברים המתירים וזה מפני חשש שמא יבא לככות כמו שנתבאר אבל בבתיים האחרים רליכא חשש זה כמ"ש מותר להציל אפילו דברים המוקצים : יך ואפילו לריעה זו אינו אלא להציל לחצר המעורבת אבל לשאינה מעורבת לא התירו וכ"ש לפרסליות ועל זה שנינו מציינין תיק הספק עם הספר ואע"פ שיש בתוכן מעות אבל מעות בלא ספר אמר וכו' כגס סה"ט ואע"פ דאיסור מוקצה התירו מ"מ איסור לטלטל

טלמול לחצר שאינה מעורבת חמירא טפי ואע"ג דבמת החמירו יותר באיסור מוקצה מבאיסור הוצאה כמ"ש לעיל מי' שי"א זהו מפני דלאיסור מוקצה יש שם תקון ע"י ככר או תנוק וזהו כונת רמ"י ל"ד: ל"ה (למסקיה פ"ט) וזה שבמת התירו הוצאה לכרמלית שם משום דכבוד המת חמיר טפי מממון וזה שנתבאר בס"י רס"ז דמי ששכח ארנקי בחצר לא התירו לו מוקצה וזה משום דפשע בשכחה אבל ברליקה ובאנסין שלא פשע כלום התירו לו איסור מוקצה וזהו דעת ספר התרומה והסמ"ג והסמ"ק:

ך והמור חולק על זה וזהו היש אוסרים וכתב המור המעם רוח שהתירו כמי שהחשיך לו בדרך למלמל המוקצה פחות פחות מד"א והו כרי שלא יבא לירי איסור תורה במלמול ד"א ברה"ר אבל באנסין אין חשש זה שהרי מתיירא להוציאן מפניהם ועוד אפי"ו יוציא ליבא דירין איסור תורה שאין לנו רה"ר וכן ברליקה ליבא ח"ש כ"כיו כיון שהוא בבית אחר ע"ש וגם היה יכול המור לומר בדליקה שאין לנו חשש כ"כיו רנס כ"כיו ליבא איסור תורה לפי מה שפסק כר"ש במלאכה שאצ"ל ותמיהו שלא כתב זה ונדולי האחרונים הסכימו לפסק ספר התרומה ונ"ה ומג"א סק"ט דבאמת אסור לבד הוצאה ליבא חששות דאורייתא שהרי יכול לחפור בארץ ולהטמינם וכיוצא בזה (נסן):

בא ואפילו לספר התרומות אינו אלא בלמנים או ברליקה לפי שהענין בהול ויכול להכשל באיסור תורה אבל אם ירדו נשמים על סחורה המוקצה אסור לכך הדיעות לעשות רב"ר ע"י ישראל רבוה אין הבהלה כל כך שניחוש שיבא לירי איסור תורה אלא ע"י א"י מותר וכמ"ש לעיל בס"י ש"ז דסחורה הנפסדת מותר לקרות דא"י ע"ש והמור כתב דאפילו מותר דא"י למלמל סחורה הנפסדת מחמת נשמים יש מי שאוסר ולעיל בס"י ש"ז שהתרנו נ"כ לא התרנו לומר דהריא שיציל אלא לקרא לו והוא מעצמו יראה או לומר כל המציל אינו מפסיד כמ"ש שם ושם בארנו בס"ד ע"ש:

כב והנה לפי מה שבארנו אף ההיהר של ספר התרומות אינו אלא בכתים הסמוכים להרליקה בחצר אחרת ולא בבית שהרליקה בו שהרי באותו בית לא הותר רק נ' סעודות וכ"ש רבדים אחרים אבל יש מפרשים דכונת ספר התרומה הוא אפילו בהבית

שהרליקה בו ואע"ג דלא התירו רק מזון נ' סעודות זהו כדברים פשוטים שאין חשש בהם שיעשה במיד לחלל שבת אלא החשש מפני שבת וזכ"ן לא התירו לו להציל הרבה אבל במעות וחפצים יקרים ששם החשש שיחלל במיד ממעם דאין ארם מעמיד עצמו על ממונו כמו כמי שהחשיך לו בדרך אדרבא התירו לו כדי שלא יבא לירי איסור תורה ובסברא זו יש ליישב הסתירות שהבאנו במע"ף י"ג ומט"ל זו האל כ"י נ"ס הר"י אכ"ה ע"ן משמע מר"ן ונ"ט"ו סק"כ ע"ש וה"ח דמה לה כשמי ידים ויש להסתפק אם יש למשך על דימה זו וכן נהנין כלישה זו:

בג כבר כתבנו שיכול להציל ג' סעודות בעד כל אחד מבני ביתו ויש מי שכתב בלשון זה נ"ל דאפ"ו הצי"ל הוא פת הרבה רשאים כל אחד מבני ביתו הציל כל אחד מזון נ' סעודות רכ"ל חד התירו ג' סעודות ומג"א סק"ט ולי נראה רוחו רק כשהוא הציל הרבה לא בשביל בני ביתו אלא בשביל עצמו ועבר על תקנת חכמים אבל כשהצי"ל בשביל בני ביתו למה נתייר להם להציל כפ"ע הרי כבר הצילו בערם ואמדו בנמ"ש שם דאם הצי"ל פת הרדאה היינו פת עבה יכול אח"כ להציל פת נקיה אבל אם הצי"ל פת נקיה אסור להציל אח"כ פת הרדאה וכן הצי"ל בשר יב"ד להציל דנים וכיוצא בזה בשארי מאכלים ומשקה יב"ד להכין על כל היום כולו:

בד מצילין מ"ה"כ לשבת אם חל יוה"כ בע"ש אבל לא משבת ליוה"כ אם חל יוה"כ ביום ראשון משום ראב"ת יוה"כ הוא בלי"ה ויכול להכין אז והנה ר"ן זה לא משכחת לה אצלינו שאין חל יוה"כ לא בע"ש ולא ביום ראשון וזה היה יכול להיות בזמן שהיו מקרשין ע"פ הראיה אך נ"מ גם לדירן כשחל יוה"כ ביום ה' ויודע שבע"ש לא ישיג כלום דרשאי להציל לשבת ומג"א סק"ו ומיוה"כ למוצאי יוה"כ מצילין סעודה אחת ומצילין לחולה ולזקן ולרעבתן כדאדם בינוני דאין הולכין בתר דיריה אלא בתר רובא דעלמא וזהו שלא התירו להל"ל משנת למוצאי יוה"כ משום דלא רצו הטורח על שבת על מוצאי יוה"כ משא"כ יוה"כ הוי אורחא דמילתאן:

בה והא דאין מצילין אלא מזון ג' סעודות זהו רוקא כשמציל בשני כדים אבל כשמציר בכלי אחת יכול להציל אפילו הרבה דכולה חד משא וחר מירחא הוא ואין בזה חשש שישכח על שבת ויבא לכבות ולא

ולא עוד אלא אפילו היה לו הרבה כלים מליאים אוכל ופירש מלייתו ועירה טהבליים לתוך הטלית והציל כולם נ"ב מותר כיון דכמשא אחד נישאים הם כולם ככלי אחת והיינו בהטלית אבל להעמיד הכלים בהטלית ולנושאן ביחד אסור כיון שהם ככלים נפרדים נחשבים ככמה משאות :

בן ומותר להציל כל כלי תשמישו הצריך להסעודת וכן כוסות וקתניות הנצרך לו כשתייה לכך חיוס ולבוש כל מה שיכול ללבוש ומוציא ופושט וחוזר ולבוש ומציל ופושט וחוזר ולבוש ובאוכלין לא התירו זה לעשות בן כמה פעמים ובכל פעם נ' מעורות משום חשש כיבוי כפי"ש אבל בלבישת בגדים ליכא חשש זה דכיון דלא התרת לו אלא ע"י לבישה כפי"ש יוכר שהיום שבת ולא יבא לכבות וט"ו סק"ה נט"ו הט"ל) אמנם גם בלבישה יש מי שאומר שלא התירו לו אלא פעם אחת כלכד להיות לובש ומוציא דכן משמע מלשון הרמב"ם ע"ש (נ"י) :

בן ואומר לאחרים כואו והצילו לכם כלומר שתהא לעצמכם ומציל כל אחד מוון נ' מעורות ולבושין כל מה שיכולין ללבוש וכפי הפהכאר מהש"ם (ק"כ.) יש בהמצילי"ם נ' מדרנות מי שירצה לעכב לגמרי לעצמו כיכותו לעכב כיון שאמר הצילו לכם הרי הפקדים ואלו לא אמר לא היה כיכות לעכב דאין זה כמציל מן הגהר ומן הגיים ומן הרליקה שהרי הבעלים היו יכולין להצילן ע"י א"י או ע"י אחרים שלא היו נוטלין לעצמן (ומ"ל סק"ל) ומציל מן הרליקה מקרי כשמצילם מן האש ממש שלא היה פנאי להציל אמנם מי שהוא איש חסיד שמוותר משלו אינו נהנה מזה כלום ומחזירן להבעלים כלי שום תשלום נמול ואין נוטלין אפילו שכר מרחתן דמחויי כשכר שבת אמנם יש דרך המיצוע באיש שהוא ירא שמים ולעכבם לגמרי אינו רוצה כירעו כי זה שאמר הצילו לכם היה בהכרח ולא כרצונו ומ"מ אינו רוצה למרוח כחנם מחזירו לבעלים ונוטל שכרו ואין זה שכר שבת שהרי בולה שלו מדינא (הט"ו) ועוד דמעיקרא לא נחתי ארעתא דהכי שיטלו שכר (ט"ו) ולכן אם החזירן אינו יכול אח"כ לבקש שכרו בע"כ של הבעלים דהבעלים יאמרו לו הלא מפרת לי ומסתמא הצלת להחזירה לי ולא ירדת ארעתא דשכירות מיהו אם הבעלים נוחנים להם בעד מרחתם יכולים לקבל וכן מתבאר מדברי הרמב"ם ע"ש ונלע"ד ונ"מ ממח"ס

והע"ל סק"ג מהלק בין הציל באיסור להציל בביתר ומדמה זה להך דה"מ סי' קפ"ג ואין זה דמיון כמ"ס הא"ר ומ"ס הרמב"ם העט"ס מה שאין זה שכר שבת לשי' שאין ט"ס מלאכה ולא איסור ע"כ אין זה עיקר העט"ס דעיקר העט"ס כפי"ש"י אלא דה"ט דאלו היה מלאכה ואיסור לא היינו מרשים לו לקבל שכר דמי כה"ק ואלת מירד ודו"ק :

כתב נתב רבינו הבי"ב בסעיף י' כל הצלה שאמרנו אינו אלא לחצר אחרת המעורבת אבר לא לשאינה מעורבת עכ"ל וכתב עליו רבינו הרמ"א ויש מקילין אף לשאינה מעורבת עכ"ל ולא נוארו דבריהם דהא ודאי ליכא שום דיעה להציל אוכלין ומשקין וכלים לחצר שאינה מעורבת אלא ודאי אבגדים שלובש קאי שרבינו הרמ"א תפס דריעה ראשונה אוסרת גם לבישת הכנדים לשאינה מעורבת וכן תפסו המפרשים (נ"ח ופי"ו סק"ו ומ"ג סק"ז) וצ"ל כמעטם דאע"ג שהם דרך לבישה מ"מ כיון שזהו דרך הצלה לא התירו לשאינה מעורבת והיטא הוא לומר כן מה ששינוי במשנה שם וכו"ש כל מה שיכול ללבוש לא קאי אהקודם אהצלה לחצר המעורבת דדוקא באוכלין ומשקין וכלים שנושאן בידיו מקרי הצלה אבל זה מקרי לבישה דכיון שהוא לבוש כהם לא מינברי הצלתם כול :

כתב וראיתי שתפסו שכן הוא דעת הרמב"ם והמור ואינו אומר דרמב"ם מוכח להרי"א לא כן שהרי כתב לפיכך נודו שלא יציל אלא מוון שהוא צריך לשבת וכלים שצריך להשתמש בשבת ובגדים שיכול ללבוש וכו' ואם לא עירבו אף מוינו וכליו אינו מציל עכ"ל הרי כתב להרי"א שאינו וכליו ולא הוכיח בגדיו ש"ס דבגדיו מותר אפילו לשאינה מעורבת וגם המור שכתב ואין מצילין אלא לחצר המעורבת לא קאי אבגדים שאינם כלשון הצלה וגם כונת רבינו הבי"ב כן הוא שהרי לא הוכיח זה כספרו הגדול ופשוט הוא דשלא כדרך מלבוש אסור אפילו בכנרים וככל דבר (ומ"ג ט"ו) וכספר התרומה כתב מפורש רבנדים מותרים גם לשאינה מעורבת וכל דברי הג"ח ז"ע ע"ש :

ל כתב המור דבעל ספר התרומה כתב דכל הצלה שאמרנו שיותר מזה אינו רשאי להציל זהו לחצר ומכיון הסמוכים לדה"ד וגם אינם מקורים דרמיון לדה"ד ומשום הכי אין מתירין אפילו כעירבו אלא להציל מוון נ' מעורות והכלים הצריכים לשבת אבל להציל לבית שבחצר חבירו שעירבו יוכל להציא כל מה

מה שירצה ואפילו כחצר אינו אלא לחצר חכירו
 אבל לחצר שלו שא"צ עירוב יכול להוציא כל מה
 שירצה והמור חולק עליו דכיון דהמעם שקא יהא
 מרוד בהצלה ויבא לכבות א"כ מה די לבית שבחצר
 חכירו ומה לי לחצר חכירו וכן מה לי חצרו ומה לי
 חצר חכירו ויש מי שאומר דעל חצרו לא פליג המור
 דכיון דזהו מסוך לביתו אין כאן מירדה ולא יבא
 לכבות נ"מ מק"מ ומעם ספר התרומה שהתיר בבית
 חכירו ג"ל דכיון דהתרת לו' בבית ולא בחצר אית
 ליה חכירא ולא אתי לכבוי וכמ"ש המעם במלבושים
 שיכול לשנות כמה פעמים כמ"ש בסעיף כ"ו ומה
 שהקט"ה הג"ז על סה"ת מדרב הו"א פ"ט נאמת יפסוק הטה"ת
 כ"י אבא למטוי חילוק בין חצר זה לחצר אחרת וכמ"ש הא"ר
 סק"ח דכן מנאמר בטה"ת שפסק להלכה כר"א וגם המ"ג
 והמ"ק והמרדכי פסקו כטה"ת :

לא שנו חכמים במשנה כל כתבי הקדש מצילין
 אותן מפני הדליקה כלומר אפילו לחצר שלא
 עיברו ובלבד שישאם דרך מכוי שיש לו ג' מחיצות
 עם דחי אבל בלא דחי אסור ודע דבירושלמי אומר
 דלר"ש דמדאבכה שאצל"ג פטור מן התורה יכול אפילו
 לכבות הדליקה מפני הצלה כתבי הקדש שאין לך דבר
 שחאו משום שבות שעומד בפני כתבי הקדש וכתבו
 הפוסקים דמדלא נזכר זה בש"ס דילן ש"מ דמ"ל דאפילו
 לר"ש אסור לכבות ולא הותר רק למלטלן לחצר
 שאינה מעורבת :

לב ידוע שמדיו תורה דברים שבע"פ אסור לכותבן
 וגם דברים שכתב אין בהם קדושה א"כ
 כותבן אשורית ובלה"ק ולכן אם היו כתובין בכתב
 אחר או בלשון אחר אין מצילין אותן מפני הדליקה
 אפילו לחצר שעירבו ואף בחול אסור לקרא בהן אלא
 מניחן והן מתאכדין מאליהן (ומז"ס טו) אבל אם היו
 כתובין בסם ובסיקרא אע"פ שאינו כתב של קיימא
 הואיל שהן כתובין אשורית ובלה"ק מצילין אותן מפני
 הדליקה ונליון של ספרים של מעלה ושל מטה ושבין פרשה
 לפרשה ושכין דף לרף ושבתחלת הספר ושבסוף הספר
 אין מצילין אותן וכן הברכות והקמיעות ואע"פ שיש
 בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין
 מצילין אותן מפני הדליקה (טז) :

לג ס"ת שיש ללקט בה שמונים וחמש אותיות מתוך
 תיבות שלימות כלומר אם ליקוש האותיות אינן
 מתיבות שלימות אינו כדום אך אם יש ללקט פ"ה

אותיות מתיבות שלימות שכמספר התיבות יהיה כהם
 כך אותיות אלו מצילין אותן מפני הדליקה ולמה
 צריכין לסבום זה כנגד פרשת ויהי בנסוע הארץ שהוא
 כספר בפ"ע ולכן יש בו הנוגין המנוהין ובו יש פ"ה
 אותיות ולכן המספר הזה חשוב כספר שלם לענין
 הצלה מפני הדליקה ואפילו אם ככלל התיבות הם תיבות
 ארמית כמו יגד שהרותא ג"כ מצילין ואפילו פרשה
 שאין בה ללקט הסכום הזה אלא שיש בו אזכרות
 והם שמות הקדושים ג"כ מצילין ולכן פרשת ויהי
 בנסוע אע"פ שחסר בה תיבות כיון שיש בה שמות
 מצילין אותן מפני הדליקה וכ"ש אם כתבו הלכות
 ואגרות שאסור להציקן כיון שאסור לכותבן כלל :

לד וכל זה היה כוונתם אבל האירנא שהתירו לכתוב
 הלכות ואגרות וכל תורה שבע"פ משום עת
 דעשות לר' דאלי"כ כבר נשתבחה הורה מישאל ר"ז
 מצילין את כל ספרי קדש מפני הדליקה ומ"מ תורה
 שכתב קודמת להצלה וכן ס"ת קודמת לשאר
 ספרים ואפילו כתובים בכל לשון ואפילו כתובין בסם
 ובסיקרא ואפילו כתובין שלא באשורית מפני שלא
 כולן יכולים לכתוב אשורית וכן ספרי קדש שכדפוס
 מצילין וכן סידורים ומטבע ברכות בין בכתב בין
 בדפוס מצילין ואפילו תרגום שכתבו מקרא כגון יגד
 שהרותא שכתבו בלה"ק וכן כדנא תימרון להן שבידמיה
 וכן לה"ק שכתבו תרגום או בלשון אחר שאותו העם
 בקיאים בו ודוקא כשכתב ונדפס לשם קדושה ולא
 לכונה אחרת דאותם אף בחול אין מצילין :

לה יש מי שאומר דמגילת אסתר כיון שאין בה
 אזכרות אם אינה כתובה כמשפטה אשורית על
 הקלף וכדיו אין בה קדושה להצילה מפני הדליקה
 אבל אינו מוכן דכיון דהאירנא ניתנה לקרות ולכתוב
 אפילו בכל לשון למה לא יציליה מפני הדליקה ולכן
 נראה דמצילין אפילו כתובה על הנייר ושלא בלה"ק
 אבל לא כשנכתב בסם ומיקרא שהרי דיו מצוי ויכול
 לכתוב בדיו וכן נראה עיקר לדינא ומנ"א מק"מ והקמיעין
 שיש בהם פסיקים אין מצילין אותן מפני הדליקה מפני
 שאין בהן קדושה ואין עשויים לקריאה שיהא שייך
 בהם מעמא דעת לעשות לר' וי"א דמצילין דביון
 דניתנה רשות לכתוב משום עת לעשות יש נמי
 רשות לכתוב קמיעין נ"מ מק"מ והעיקר כדיעה
 ראשונה (נז"ל) :

ומצילין

לן ומצילין תיק הספר עם הספר ואע"פ שיש בתוכו מעות וכן תיק התפילין עם התפילין וכן שאר כתבי הקדש ואינו מחויב לנער המעות דמשום כבוד הקדושה שהוא צורך נבזה עבדין בהריה הצלה מעות שהן צורך היום ואפילו מבית שהדליקה בו ואפילו לחצר שאינה מעורבת ואפילו הניח תפילין בארנקי מלא מעות יכול להצילו מפני הדליקה או מפני הנגבים והגזלים למקום שיכול להציל התפילין ויש מי שאומר רהיניו רוקא כשהניחם שם מע"ש אבל בשבת כשהניחם בשביל ההצלה אינו מועיל ובאמת אין כאן מחלוקת דבע"ש מותר אפילו הניח לשם הצלה ובשבת כשהניח לשם הצלה הכר מורים שאסור וכשלא הניח לשם הצלה וראי מותר ומג"ה סק"ד וס"ו סק"ג וס"ג על הט"ו שכתב דזהו נתיב כבוד הדליקה דאלו נתיב אחד מותר מוקף גם בהמעות עומס ט"ס והרי יש ל"מ לענין הלכה לחצר שאינה מעורבת דנעמין אסור וע"י תפילין מותר ודוק :

לן יש מתירים להציל דיסקיא מליאה מעות ע"י ככר או תנוק אפילו במקום שאסור להציל מעות טעם מהבית שהדליקה בו וכמ"ש בסעיף י"ח מ"מ ע"י ככר והנוק שרי ואפילו להניחם לכתחלה עתה כדי להציל ואפילו המעות הרבה חשובים יותר מהככר ואע"פ שאסרו שלא התירו ככר או תנוק אלא למת בלבד מ"מ בדליקה התירו ודוק לרה"י אבל לא לחצר שאינה מעורבת וכ"ש לכתחלה ודין זה אינו לפי הדיעה שבסעיף ב"ב דכ"ל דהותרה מוקצה אפילו לבית שהדליקה בו ע"ש רדריעה זו א"צ לככר ותנוק וכבר נתבאר דספרים מצילים אפילו לחצר שאינה מעורבת ולמכוי שלא נשתתפו ובלבד שיהא בו ג' מחיצות עם לחי :

לח וכתבו משם נאון שמותר לומר לא"י להציל ספרים אפילו דרך רה"ר שאין לך שבות ראשונה שעומד בפני כתבי הקדש וכן מה שמותר להציל מן הדליקה מותר להציל סמים ומשארי דברים המאכרים וכבר נתבאר דהגליונים של ספרים אין מצילין מפני הדליקה דאין בהם קדושה ולכן הכורכים קוצצים הגליונים ומשליכים אותם אבל כשכבר למדו בהם אסור לקצץ נדון ישן ותקנו הקרמונים עונש על זה ומג"ה סק"ד ואע"ג דמן הדליקה אין מצילין ופשוט הוא דספרי מינים ואפקודים וספרי עבודת כוכבים שכתבו להם כתבי הקדש שאין מצילין אותן מפני

הדליקה אף שיש בהן שמות ואף כחול אסור לקרות בהן ושורפן עם האזכרות יחד :
 ל"ח כתוב לא תעשה כל מלאכה עשייה הוא דאסור הא נרמא שרי וק"ל ולכן מותר לעשות מחיצה בכלים מליאים מים לפני הדליקה אפילו בכלים חדשים שודאי יתבקעו והמים יכבו את האש ראיין זה אלא נרמא ומותר במקום פסידא וכ"ש דתיבה שאחז בה העור יכול לפרוס עור של נדי מצדה האחד שלא תשרף דכאן אינו אפילו נורם לכיבוי אלא אינו מניח את האש לילך מכאן ולהלן וכן מלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם ככתה ככתה ואינו חושש דזהו ניכ אינו אלא כנרמא שרדי אינו עוסק בכיבוי ולכן יש מי שאומר שצריך שלא יתכוין לכך כלומר שלא יעשה מעשה לזה והיינו שירוף ויקפוץ ויתגעגע אנה ואנה כדי שיכבה אלא מתכסה בה בדרבה ומג"ה מק"ה וכן מ"ת שאחז בה האור פושטה וקרא בה ואם ככתה ככתה ומ"ג טו ומותר לכפות קערה על הגר כדי שלא יאחז בקורה כמ"ש בס"י רע"ז :

מ ואע"פ שגרם כיבוי מותר מ"מ י"א דנכד שאחז בו האור אסור ליהן עליו מטעם שלא בטקום האש בכדי שישניע האש על המשקין יתכבה מפני שלא הותרה נרם כיבוי אלא ע"י הפסק כמו בקדרות מלאות מים אבל י"א בלא הפסק דזה סחוי ככיבוי להדיא ועומ' סוף כיהו ויש מתירין משום דגם זה מקרי נרם כיבוי ויש מתירין בכל המשקין חוץ ממים מטעם כיבוס דהוה תולדה ממלכין וכן נראה עיקר :

מ"א עכ"ל שבא לכבות הדליקה א"צ הישראל למחות בידו שרדי אדעתא דנפשיה עביד ואע"פ שיודע שהישראל ניהא ליה בכך מ"מ הוא עושה לרצון עצמו ולטובת עצמו שיודע שלא יפסיד ולא דמי להדלקת נר כשביל הישראל בס"י רע"ז שאסור להישראל ליהנות מהאור וזה מפני שעצם ניפו נהנה מזה אבל קפון שבא לכבות אין מניחין אותו וצריך למחות בידו דהוא עושה על דעת אכיו או על דעת הגדול ממנו ואפילו שכירו של ישראל הדין כשאר א"י :

מ"ב אמרו חז"ל וק"ל בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד כלומר שעומד בין אינם יהודים ואומר בלשונם כל מי שיכבה לא יפסיד ואע"ג דמחזיו כי שלוחיו מ"מ מלא צד אהם ספורש לא נחשבו כשלוחו כמו במודד הגאה שיכול לומר כל הו

הזן אינו מפסיד ור"ס המדיו ואף אם הא"י אינו מוזמן כן יכוד לקדומו שיבא ולומר לו בן אע"פ שוראי יכבה כשיבא וכן כל כיוצא בזה בהיוק הבא פתאים כגון אם נתרועעה חבית של יין יוכל לקרא לא"י אע"פ שוראי יתקנה רבאמת לפי דעת רוב הפוסקים כד"ש דמלאכה שאצ"ל פסוד היה לנו להתיר להריא לומר לא"י לכבות דהוי שבות רשבות במקום הפסד גדול אלא שפ"מ אסרו סמ"ע דארס כהול על פסונו ואי שרית ליה בזה אתי לכבווי בעצמו מפני המידרא שישכח על שבת וכמ"ש ולכן עכ"פ ככה"נ לקרא לו או לומר כל המכבה אינו מפסיד או שניהם ביחד לא דאו חכמים לאסור ופשוט הוא דספרי קדש תחלה הם כהצלה משאר דברים ומת קודם גם לכתבי קדש והוה אפילו בחול :

רליקתם בשבת משום דיש בה סכנות נפשות והדריז ה"ז משובח ומ"מ הכל לפי הענין אם היו בטוחים כודאי שלא יהיה להם סכנה בדבר אסור לכבות אבל כחשש סכנת ספק מותר לכבות אפילו הרליקה ככתיהם של א"י וכן נוהגין ודוקא לכבות הרליקה דהוה מלאכה שאצ"ל ויש סכנה אם לא יכבה אבל אסור לחלל שבת כדי להציל סמון ואם עבר והחיל צריך להתענות מ' יום בה"ב ולא ישתה יין ולא יאכל כשר וייתן במקום חטאת י"ח פשוטים לצדקה ואם ירצה לפדות התענית יתן בעד כל יום י"ב פשוטים לצדקה עכ"ל וזה שכתב שלא יאכל כשר כותמו ללילה שאחרי התענית :

מה וזה שצריך תשובה היינו כשחילל שבת אפילו באיסור דרבנן אבל ספני הכיבוי עצמו כיון דאנו תופסים זה לסכנה א"צ תשובה ואדרבא מונעים אותו מזה כדי שלא יתשלם בהצלה וכעוה"ד אנו דואים בהרבה שריפות שנפשות נשרפות ועל מלמול מוקצה א"צ תשובה (ט"ז נ"ט דגמ"ו) שהרי נתבאר דהחירו מוקצה במקום הפסד איתא בנ"מ (י"ב:) באחד שנכשל בשבת בהטיית הנר וכתב על פנקסו שכשיכבה בהמ"ק עליו להביא חטאת ע"ש ושיעור המטבעות של הפשוטים לא ידענו היום ואנו רגילים לחשוב זאת לפדוטה והפרוטה היא אחר משהה במטבע קאפיקיא דמדינתנו דוסיא וח"י פשוטים הוא שלשה ק"כ ואין לנו קברה נכונה בזה וכמטבעות שמתוך הספרים לא ידענו מה המה ונ"מ כל ירא אלקים יתנון היטב כסות קדש כי קדש הוא ולא להקל כדמיס אל מה נכן וז"ל :

בג ואין לשאול אחרי שנתבאר דאסור לכבות הרליקה בשבת ואף ההצלה אסרו נזירה שמא יבא לכבות ואף לומר להריא לא"י שיכבה אסור א"כ מאין הרגלים שנהנו אצלינו לכבות הרליקה בשבת אמנם דבר זה כיארו קדמונינו דאצלינו נחשבת כל שריפה כסכנת נפשות ולכן אדרבא חובה עלינו לכבות ואפילו כשהרליקה אצל א"י ומכואר רבר זה בא"ז הנר"ל ובמדרבי פ' כל כתבי ובהג"א פ"ד דעירובין ובהת"ד סי' נ"ח ודכיני הרמ"א הביאם בקוצר דברים ונכשיף פ' כחננו שד הינו נטן פ"ט :

מד וזה לשונו וכל הדינים הנזכרים בריני הרליקה ה"מ כימיהם אבל בזמנ"ז לפי שהוא חשש סכנת נפשות כתבו הראשונים והאחרונים ז"ל שמותר לכבות

שלה [דין נשברה חבית של משקה בשבת מה יעשה וכו' מ' סעיפים] :

א חבית שק יין או של שמן שנשברה בשבת נזרו חכמים שלא יציג כל מה שיכול אלא מוזן נ' סעודות קודם סעודת לילה ומוזן שני סעודות קודם סעודת שחרית ומוזן סעודה אחת קודם סעודה שלישית כמו ברליקה כס"י הקודם והמעס ג"כ כבשם דחוישינן שמא סחמת מדרת ההצלה ישכח שהיום שבת ויביא כלים דרך דה"ד להציל ואף עתה שאין לנו דה"ד יש לחוש שמא מחמת מרדה יתקן החבית ואפילו אם נשברה החבית לנפרי ונפלו המשקין על הארץ לא יקלוט מן הארץ יותר ממה שצריך לשבת דגודינן שמא יספוג והיינו שישים ספוג בהמשקין לחוד ולהטיפו בכלי ואפילו אם יש בית יד להספוג דליכא חשש שמא יסחוט מ"מ אסור דספוג הוה עוברא דחול ואסור לעשות כן בשבת וגם יש לחוש שישכח על שבת ויסחוט הספוג כמתבוין ולכן כספוג אסור אף מה שמציל לצורך השבת :

ב וכן אסרו לפסח בשמן והיינו שמכניס ידו כהשמן ונרבה סביבות ידו הרבה שמן ומקנחה בכלי שיוזב השמן מירו להכלי כדי שלא יעשה בדרך שהיא עושה בחול וכמו שהדין ברליקה דבכלי אחד יכוד להציל הרבה כמו כן בכאן דהכל הצלה אחת היא כמ"ש שם וכן יכוד לומר דאחרים בואו והצילו לכם וככל הדינים

א חבית שק יין או של שמן שנשברה בשבת נזרו חכמים שלא יציג כל מה שיכול אלא מוזן נ' סעודות קודם סעודת לילה ומוזן שני סעודות קודם סעודת שחרית ומוזן סעודה אחת קודם סעודה שלישית כמו ברליקה כס"י הקודם והמעס ג"כ כבשם דחוישינן שמא סחמת מדרת ההצלה ישכח שהיום שבת ויביא כלים דרך דה"ד להציל ואף עתה שאין לנו דה"ד יש לחוש שמא מחמת מרדה יתקן החבית ואפילו אם נשברה החבית לנפרי ונפלו המשקין על הארץ לא יקלוט מן הארץ יותר ממה שצריך לשבת דגודינן שמא יספוג והיינו שישים ספוג בהמשקין לחוד ולהטיפו בכלי ואפילו אם יש בית יד להספוג דליכא חשש שמא יסחוט מ"מ אסור דספוג הוה עוברא דחול ואסור לעשות כן בשבת וגם יש לחוש שישכח על שבת ויסחוט הספוג כמתבוין ולכן כספוג אסור אף מה שמציל לצורך השבת :

ב וכן אסרו לפסח בשמן והיינו שמכניס ידו כהשמן ונרבה סביבות ידו הרבה שמן ומקנחה בכלי שיוזב השמן מירו להכלי כדי שלא יעשה בדרך שהיא עושה בחול וכמו שהדין ברליקה דבכלי אחד יכוד להציל הרבה כמו כן בכאן דהכל הצלה אחת היא כמ"ש שם וכן יכוד לומר דאחרים בואו והצילו לכם וככל הדינים

הדינים שמכאורים בדליקה ע"ש וכמו שכתבנו שם בשם ספר התרומה דהאיסור הוא רק לחצר חבירו אף שעירבו משום דמנוחה ולא לבית שבת חבירו וכן לחצירו מותר ע"ש כמו כן ככאן אם ההצלה היא לחצירו או לבית שבת חבירו יכול להציל כמה שירצה ואפילו הטור שחולק ע"כ אפשר שירצה בכאן משום דאין הבהלה גדולה כל כך כמו בדליקה ונלפי' מתוך קושי' הט"ז במק"כ ע"ש ודו"ק :

ג וי"א דכל זה הוא כנשברה או נסדקה הרבה דהבהלה גדולה וחיישינן שישכח על שבת ויביא כלי דרך רה"ר או יתקן הכלי או יספוג כמ"ש אבל אם נסדק ועבד סוף סוף שאינו בהול כל כך מותר להציל בכלים הרבה וגם לקלוט ולצרף כשנשברה בראש הגג כמו שיתבאר ענין קליטה וצירוף דאסור בשבירה אבל בטיפ סוף מותר :

ד ואם החבית נשברה בראש גגו איך יציל הג' מעודות דלעלות על הגג ודאי אסור משום עובדא רחול סביא כלי ומניח תחתיה על הארץ כנגד החבית בבדי שיוזב לתוכה ואותו כלי יכול לתחוק אפילו הרבה כמו שנתבאר רבכלי אחד יכול להציל כמה שירצה ובכרד שלא יביא עוד כלי לקלוט מן האויר חייץ או השמן הנשפך או לצרף אותו כלי לראש הגג שיפול שמה היין או השמן הנשפך דאם תתיר לו עוד כלי יש לחוש שיהא בהול להביא כלים הרבה אבל בכלי אחד שהורשה לו להציל יכול להציל אפילו ע"י קליטה או צירוף :

ה ודע שיש מחלוקת בין הגדולים כאם שהכלי האחת שהעמיד בארץ אינו מספיק לג' סעודות אם מותר להביא עוד כלי לקלוט ולצרף דיש מי שמתיר (ת"ש) ויש מי שאוסר (פמ"ג) וכאורה כן נראה עיקר דא"כ מאי קמ"ל הש"ס שלא יקלוט ולא יצרף הא בלא"ה אסור להציל בשני כלים יותר מנ' סעודות ונמ"ש ה"ש אורחא למלתא דחוק ומ"מ ג"ל דמותר בשגדקדק למה לו להשי"ם (ק"י) : דומר ובלבד שלא יביא כלי אחד ויקלוט ויצרף הי"ל דומר ובלבד שלא יביא כלי אחד כמו בדליקה שלא הותרה ההצלה רק בכלי אחד ולכן נלע"ד דודאי אם על משך החבית יכול לעמוד כנגדה ב' או ג' כלים מותר דאין כאן חשש על דיכוי כלים כיון שלא הותרה לו רק על משך החבית ולא יותר ולא רמי לדליקה כמובן וזה שאוסר הש"ס רבלי אחר ע"י קליטה וצירוף אסור דזה לא הותרה לו שני מיני

הצלות אחת הכלי שעל הארץ ואחת זו שאוחז בידו וקולט או מצרף אבל זהו הכל כשמשפיק לג' סעודות אבל כשאינו מספיק מותר גם ע"י קליטה וצירוף כמו באורחים שיתבאר :

ו ואם נודמנו לו אורחים שצריך הרבה משקה מותר לו להביא כלי אחד ולקלוט כלי אחד ולצרף ולא יקלוט ויצרף ואח"כ יומץ אורחים אלא מקודם מומץ ואח"כ קולט ומצרף ולא יערים להביא אורחית שאין צריכין לאכול ויש מי שאומר דלדעת דרמב"ם מותר להערים בכך ומג"א סקיט דהערמה בדרבנן מותר רבבי אמרינן בשבת וקליט : ולכן אם עבר ועשה שקלט וצירף ואח"כ יומץ אורחים ודאי מותר :

ז אם יזוב תירוש מניגית של ענבים שעדיין לא נדרכו שהמשקה היוצא מהם אסורין בשבת משום מוקצה להבדי ואיך יעמיד כלי תחתיו שהרי כשיפלו המשקים להבדי תהיה הכלי במ"ס דדבר האסור ואסורה במלבוש ונמצא שמכמ"ל כלי מהיכנו ואין לשאול הא אף בלא מעם זה אסור להציל דהא לא התירו להציל רק מה שצריך לשבת והרי משקה זו אסורה משום מוקצה דיל דמיירינן כנון שעברה סוף סוף ולא שבירה נמורה שנתבאר דבכה"ג יכול להציל אפילו הרבה מה שא"צ לשבת ולכן מפני עצם ההצלה היה מותר אבל כיצד יעשה בהכלי וזוהי כוונת המג"א סק"ג שנתקו בו ריטס ומ"ש המה"ש :

ח וכך יעשה יניח שם סתתו או שוכחנו ויקבע שם ישיבתו ואז יהיה אותו הדלף לפניו כנרף של רעי מפני שמלכ"ך את הקרקע ועושה מיט ויוכל להניח שם כלי לקבל הדלף כדי שלא יעשה מיט ואינה מבטלה מהיכנה לפי שכשתמלא ישפוך ממנה לכלי אחד כדי להחזירה תחת הדלף שלא יעשה מיט וכנון שהכלי האחרת מחוברת או גדולה הרבה שא"א להעמידה תחת הגניית ובנרף של רעי ליכא איסור מלבוש מוקצה כמ"ש במ"י ש"ח ואע"פ שאסור לעשות לכתחלה נרף של רעי כמ"ש שם הבא התירו משום הפסד ממונו אמנם באמת א"א לשפוך לכלי אחד דא"כ יבטל אותה מהיכנו ואף ש"ל דכשהיא מחוברת לא שייך ביטול כלי מהיכנו לפמ"ש במ"י דס"ה דהמעם הוי משום בונה כיון דבלא"ה היא בגייה אמנם יש שם מי שמוכר דהאיסור הוי משום מותר ע"ש ולכן כתבו דהעצה היא לשפוך לתוך הגניית דהיא בלא"ה אסורה מפני המשקים שיש בה כן כתב רבינו

מן נתפזרו לו פירות בחצר אחת הגה ואחת הנה ומפוזרים בשטח גדול מהחצר מלקט מעט מעט ואוכל אבל לא ילקט ויתן לתוך הסג או לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחור אבל אם נפלו שלא בפיוור נותן אף לתוך הסג והקופה א"כ נתערכו בהם צדורית ועפרורית שבחצר שאו ממילא אין היתר דק ללקט אחר אחר ולאכול משום איסור ברירה ואיך ילקטם ויניחם לקיפה ולמל הא בורם מהעפרורית וכמ"ש במ"י ש"מ ע"ש וגם אין כונתו לבטל האיסור :

רבינו הבי' במע"ף ר' ע"ש אבל איני מבין הא הניגית וב איך ישפוך לתוכה וצ"ע ועוד יש עצה אחרת להעמיד תחתיה כלי עם מים ויתבטל היין בהמים ראשון ראשון ויהיה מותר בטלסול ואף אם יתרבה היין על המים אין לחוש לאיסור מוקצה שהרי גם לענין י"ג יש מקילין כמ"ש ביו"ד סי' קל"ד וכ"ש שבאיסור מוקצה יש לסמוך על זה ומצד רב ר' שיש לו מתירין אין איסור רהור רק במינו ולא בשאינו מינו כמ"ש ביו"ד סי' ק"ב ע"ש :

שלו [אבות מלאכות של הזרע והחורש והקוצר ואם מותר לילך על עשבים בשבת ובאיסור תשמישי אילן וכו' ל"ח מעיפיים] :

וזהו נמי חרישה (נמ' ע"ג) ואומר בירושלמי דכלל גדול מה חרישה היתה במשכן שהיו חורשין ליטע סממנים ואחד החורש ואחר החופר ואחר העושה חריץ כולן מלאכה אחת הן (נמ' סט) וכך אחת מהן הוי אב מלאכה שכולן ענין אחד הם להפויי ארעא (רע"ז) וכך אחת מהן היא חפירה בקרקע (ומכ"ס סט) :

ד תולדות החרישה כתב הרמב"ם ריש פ"ח המגכש בעיקרי האילנות והלקרסם עשבים או המורד את השריגים כרי לייפות את הקרקע ה"ז תולדת חורש וכן המשוה פני השרה כנון שהשפיל התל ורדדו או מילא הניא חייב משום חורש וכן המשוה גומות ובירושלמי שם תני ד' חייא חפר חרץ נעץ תולדות להחרישה ובגמ' משמע שזהו אב כמ"ש עיר אומר בירושלמי כל רבר שהוא להניית קרקע חייב משום חורש החופר החורץ הנועץ המרייר המערר המובל המכבר המרכץ המפעפע גישים המברה בחודשים חורף ביערים אילנות קטנים כרי שיתעבו ויגדילו המצית את האור בחישת קנים לבערן שלא יעכבו המחרישה וכן באגם המרים שמבער התמרים הרעים כן האגם שלא יעכבו מלחרוש אמת המים שהיא מכשרת צדריה לזריעה כלומר ומתקן הצדדים המסקל אבנים הכונה מרדינות בהקרקע עצמה הממלא את הנקעים שתחת הותים והעושה עוניות לנפנים וכל רבר שהוא להניית קרקע חייב משום חורש עכ"ל :

הן שיעור חרישה תגן וק"ג ו. החורש כל שהוא ואומר בגמ' למאי חוי לביורא דקרא לזרוע בתוכו נימא של דלעת (רע"ז) דבוותה נבי משכן שכן דאוי לקלח אחר

א זרע הוי אב מלאכה והיתה במשכן שזרעו המממנים שהיו צריכים לשמן המשחה ולצבוע התכלת ואחר הזרע זרעים ותבואה וירקות ואחד הנוטע אילנות או סבריך או מרכיב או זומר והיינו שמחתך מקצת ענפים שינרכו כל אלו הםה אבות ואב אחר הוא אלא שזה בורעים וזה באילנות וענין אחר הוא מפני שכל אחר מאלו לצטוח רבר הוא מתכוין וזהו ענין הזריעה ובירושלמי רכלל גרוב אומר כל רבר שהוא מבחרי (ומגדלו) את הפירות חייב משום זרע הנוטע המכריך המרכיב המקרסם המורד המפסל המזהם המפרק המאבק המעשן המתליע הקוטע הסך והמשקה והמנקב והעושה בתים וכל רבר שהוא להבחיל את הפירא חייב משום זרע עכ"ל וכל אלו הרברים הם באילנות כמבואר במס' שביעית :

ב תולדות של זרע המשקה צמחים ואילנות בשכת הוי תולדת זרע או נוטע וכן השורה חטין ושעורין וכיוצא בהן במים ה"ז תולדת זרע וחייב ומכ"ס פ"טו וכמה שיעורו הזרע כל שהוא חייב וכן בנוטע ובכולן וכן בשורה חטין ושעורין בכל שהוא חייב (סס) דאפילו לענין הוצאה תגן בר"פ המצניע לזרע וכו' והוציאו חייב בכך שהוא וכ"ש בזריעה עצמה ואע"ג דנבי חרישה שואל הש"ם (ק"ג.) על הא דתגן החורש כל שהוא חייב למאי חוי וכמו שיתבאר אבל בזריעה לא שייך שאלה זו דגרעין אחר חוי לזריעה וכן בגטיות וככל הדברים :

ג חרישה הוי אב מלאכה ואין חילוק בין חרישה שקורם הזריעה לחרישה שאחר הזריעה כנון בא"י שהקרקע קשה ואחר הזריעה צריכין עוד פעם לחרוש

ונשי' ותלי' פ"ב דכנוריס ולא היינו חזק' וכן נשנין סתם :
 פן שיעור קצירה הוא כגדונרות כפי שיעורי אובלים
 דענין הוצאה כמ"ש במ"י ש"א ואיתא בגמ' ופי' א'
 דיומר ענפי הנפן כדי שיצמיחו יותר וצריך גם להעצים
 חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נומע אבל
 אם א"צ להעצים אינו חייב אלא משום נומע ואפילו
 לר' יהודה דמחייב במלאכה שאצ"ל וא"כ אפילו א"צ
 לעצים יתחייב משום קוצר אמנם כשא"צ לעצים לא
 מקרי קצירה כלל ותוס' ע"ז וראיה לזה מדברי הרמב"ם
 שם שכתב דין זה רומד וצריך לעצים חייב שתים
 ע"ש ואיהו פסק כר"י במלאכה שאצ"ל ולכן יראה כי
 חייב שתים ולא מיבעיא לר"י אלא אפילו לר"ש דהא
 היה פסיק דישא וניחא ליה :

פ' עור אמרו שם האי מאן דקפ"ל אספסתא שקוצר
 שחת וחודר וצומח חייב שתים אחת משום קוצר
 ואחת משום נומע ומאן דקניב סילקא והיא סין ירק
 חייב שתים משום קוצר ומשום זורע וככאן לא אמרו
 שצריך להשחת ולהסילקא וכ"כ הרמב"ם שם כל זרע
 שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו כגון אספסתא וסילקא
 הקוצרו בשננה חייב שתי חטאות וכי עכ"ל וראה
 אפילו א"צ עתה להשחת או להסילקא מ"מ כיון שעשה
 דרך קצירתן חייב אפילו לר"ש מסעם שנחבאר ולא
 דמי לעצים רכשומו וא"צ לעצים אין כזה ענין קצירה
 כלל משא"כ בורעים וירקות וה"ע דסתם עצים
 להסקה הוא מעצים שאין עושין פירות כידוע ולכן
 כשקוצר מעץ עושה פרי צריך לכוין לשם עצים אבל
 תבואה וירקות הא דרכן כקצירה וגם משביחין גידולן
 ולכן בכל ענין חייב :

י כתב הרמב"ם שם נכשושית של עפר שעלו בה
 עשבים הנביחה מעל הארץ והניחה על גבי
 יתירות חייב משום תולש היתה על גבי יתירות
 והניחה על הארץ חייב משום זורע תאינים שיכשו
 באיביהן וכן אינן שיכשו פירותיו כו' התייש מהן
 בשבת חייב אע"פ שהן כעקורים לענין מומאה עכ"ל
 ולרש"י ותוס' ס"פ המוציא יין כהן נכשושית אינו
 אלא איסור דרבנן ע"ש ונחמ"מ וכת' ונחמ"מ עוד כתב
 התולש עולשין המורד ורדין אם לאבילה שיעורו
 כגדונרות ואם לכהמה שיעורו כמלא פי גדי ואם
 לז"גה שיעורו כדי לבשל ביצה עכ"ל דעולשין הוא
 סין ירק וצריך חן סין קנים דכעודם רכים הם למאכל
 אדם

אחד של סממנין ע"ש ובירושלמי שם אמר כמה
 יודוש ויהא חייב ר' מתניה אמר כדי ליטע כרישה
 ר' אחא אמר כדי ליטע זכרותה של חמה ע"ש והו' נ"כ
 כל שזאז ופירושו שגפרש למאי הוי כבש"ס ריבן
 וזכרותה של חמה הוא ראש החמה שאין בה הסדק
 וכרישה הוא ג"כ נדעין קמן וכן בכל התולדות שלה
 הוי נ"כ כל שהוא כמו ששנינו במשנה שם המנבש
 והמקרים והמורד כל שהוא חייב המלקט עצים המלקט
 עשבים אם לתקן כל שהוא וכ"כ הרמב"ם שם במשנה
 פני הסדה ובמלא גיא ובמשנה גומות דשיעורן כל
 שהוא ע"ש :

פ' קצירה אב מלאכה היא והיתה במשכן שהיו קוצרין
 הסממנים והקוצר תבואה או קמניות או הכוזב
 ענבים או הגדר תמרים או הוסק וזים או האורה
 תאינים כל אלו אב מלאכה אחת הן שכל אחד מהן
 דעקור דבר מנידוליו מתבויין וכל העוקר רבר מנידוליו
 חייב משום קוצר ותולדת קוצר הוא תלישה בידים
 דקצירה הוא במגל או בסבין וכשתולש בידיו או
 בשאר דבר הנה תולדה דקוצר וחייב :

פ' וכתב הרמב"ם שם לפיכך צדור שעלו בו עשבים
 וכשות שעלה במנה ועשבים שצמחו על גבי החבית
 התולש מהן חייב שוה מקום נידולן אבל התולש
 מעציץ שאינו נקוב פסור מפני שאין זה מקום גידולו
 ועציץ נקוב בכדי שורש קמן הרי הוא כארץ והתולש
 חייב עכ"ל דהו' השיעור להכשר ורעים כמבואר ס"פ
 המצניע ע"ש ודע שיש להסתפק אם יש נ"מ בין
 עציץ של עץ לשל חרס דבמנחות ופי' א' דענין כיבורים
 יש חיזוק ביניהם דלרש"י של חרס א"צ נקיבה ולר"ת
 שר עץ לא בעי נקיבה והוה אינו נקוב כנקוב ע"ש
 ואילן שנמטעו בכלי לענין ערלה תמיד הוי אינו נקוב
 כנקוב משום דאילן מהלחל כדאיתא בירושלמי פ"ק
 דערלה וכמ"ש הרמב"ם כפ"י ממע"ש ע"ש ואם גם
 דענין שבת התולש משם חייב וכפ"ב דעוקצים תנן
 קישות שנמטע בעציץ והגדילה ויצאה חוץ לעציץ
 שחורה כלומר דאפילו העציץ אינו נקוב מ"מ מה
 שיצא חוץ לעציץ לאויר הארץ חשיב כמחובר ע"ש
 ואיך הדין לענין שבת כשתלש משם אם חייב אם
 לא וצ"ע מיהו למעשה אין נ"מ דגם מעציץ שאינו
 נקוב אסור לתלוש בשבת דהכי תנן (נ"ב.) התולש
 מעציץ נקוב ושאינו נקוב פסור וכל פסורי
 דשבת פסור אבל אסור וכן פסקו הטור והש"ע

אדם נתקשו מעט עומדים לבהמה יבשו עומרין להסקה (רמ"א ק"ג.) :

יא איתא בירושלמי שם ההן רגזו ספוג נומי קרולין חייב משום קוצר ומשום נומע והן מיני אילנות ולא פירש כשצריך לעצים דוקא ולפ"ז חולק על הש"ס שלנו ואין הלכה כן או אפשר רזחו מיני אילנות העומדים להסקה והיו כמו הבואה שבארנו שחייב בכל ענין ולא דוקא להסקה רה"ה אם דרך גזירות לענין אחר ג"כ כן כמובן עוד אומר שם ההן רגזו כוסבר כרהי כרלם וכו' חייב משום קוצר ומשום זורע והן מיני ירקית ופשוט הוא רזה רומה לאספתה עוד אומר שם הנהו עציץ נקיב על גבי עציץ נקיבה חייב משום קוצר ומשום זורע משום דהתחתונה נסתמת ופזבקה מגידולה והעליונה צומחת מן הארץ ומה קצת ראייה לשיטת הרמב"ם כסעוף הקורם והקוצר קורת שקמה חייב משום קוצר ומשום זורע והיא עומדת לבנין והוה כאספתה והמחוקה חייב משום מכה בפטיש כלומר שממחקה ומחליקה שהיא ראויה לבנין והוה גמר מלאכתה :

יב עוד אומר שם ההן דצייד כוורא וכל רבר שאתה מכדילו מחיותו חייב משום קוצר ע"ש ורבר חדש הוא וגם הרמב"ם לא הוכיר זה וא"כ בכל צידה של דנים חייב שתים והמפרשים פירשו שהיא כבר נצודה מע"ש והיתה בכלי מים ואינו חייב משום צידה אלא משום עוקר רבר מגידולו וגם זה אינו מובן רה"ל להתחייב משום נטילת נשמה וכמ"ש באמת בסו"ש שם"ז ע"ש ומצאתי באמת בחירושי הרשב"א פ' שמנה שרצים רזה הירושלמי אינו כשיטת הש"ס שלנו ע"ש ובגמ' ק"ז : הושיט ידו למעי בהמה ורלרל עובר שבמעיה חייב משום עוקר רבר מגידולו ולכאורה הוא סמטעם קוצר אבל הרמב"ם כריש פי"א חשיב לה בהרי חיובי הנטילת נשמה ע"ש וכ"כ הרשב"א שם בשם הרמב"ן ז"ל ושנס כונת הגמ' כן הוא כלומר רמפרירו מחיותיה וחייב משום נטילת נשמה ע"ש :

יג נזרו חכמים שלא לעלות באילן בשבת וי"ט ושלזא לעשות בו שום תשמיש כשהוא מחובר לקרקע בין שהאילן לח ובין שהוא יבש ואין ניתלים בו גזירה שסא יעלה ויתלוש ואע"ג דבעירובין ק"ז : מבואר דביבש ליכא איסור הלישה מדאורייתא ואפילו הפירות שבה כשהיא יבישה פירש"י שם שאין בהם איסור חלישה מדאורייתא וזה שכתב הרמב"ם שהבאנו נסעף

י' ראיין שייבשו פירותיו התולש מהן בשבת חייב וכן ספורש בגמ' חולין (קל"ז.) והו כשהפירות נתייבשו ולא האילן וכיון דהאילן יונקת מן הקרקע חייב בתלישת פירותיהן אבל כשהאילן עצמה נתייבשה שוב היא לנמרי בתלושה ונליע על המנ"ח סק"א שפטה מתלוקת בין רש"י להרמב"ם ע"ש והמחש"ס האריך ע"ש וא"ל לזה ונאמת לזון הגמ' שס תלנים שזמקו כליביהן וי"ל דוקא זמקו ולא יבשו וכ"כ מדברי הרמב"ם ע"כ מסומלת אובלן ע"ש אבל הרמב"ם אינו מתקן מיהו הך דעירובין מילתא אחריתי היא כמ"ש וכ"כ התוס' בשבת ק"ג : ד"ה כמחזר לניכס לזין איסור תלושה וקך דמלזין דוקא זמקו ולא יבשו כדעת הרמב"ם ע"ש ודו"ק :

יד ושמא תשאל דא"כ באמת למה אמרו לעלות ולהשתמש באילן יבש אמנם בזה אמרו בעירובין שם דבימות הנשמים וראי אמר שאינו ניכר בין לח ליבש וגם בימות החמה יש לחוש שיבקע עצים סמנה והיינו הענפים דזה אמר מן התורה גם בתלוש סמטעם מחתך ואפילו אם נשרו ענפיו דא פלוג רבנן ומנ"ח ע"כ ואין לשאול למה באילן אמרו להשתמש ועל העשבים מותר לילך כמו שיתבאר דלא דמי דעשבים לא יתלוש בידים שאין בהן פירות והאיסור הוא שסא דרך הילוכו יתלוש והוה דבר שאין מתכוין משא"כ באילן חיישינן שסא יתלוש בידים ואסרו בכל האילנות אפילו באילן שאינו עושה פירות דלא פלוג רבנן ולא מצאתי מהפוסקים שידברו בזה ונ"ע ירושלמי פ"ה דכילה ה"י כ' ו"ש הפרש בין פ' הק"ע לפ' הפ"מ ע"ש חר"ק :

מזן אם עלה על האילן בשבת קנסוהו שלא ירד עד שחשיכה אם עלה במזיד אבל אם עלה בשוגג מותר לירד ואם עלה בע"ש אפילו במזיד ואפילו היה דעתו לישב שם בשבת מ"מ כיון שעלה מבעוד יום לא קנסוהו ויכול לירד וי"א דדוקא כשעלה על דעת לירד מבעוד יום אבל כשעלה על דעת לישב שם בשבת קנסוהו כמו בעלה בשבת ובירושלמי דביצה שם אומר דלמה לא קנסוהו כבהמה כן כלומר כשעולה על הבהמה בשבת וי"ט שלא ירד מסנה כל היום כמו שקנסו באילן משום דארם מצוה על שביחת בהמתו מן התורה ונמצא דכל רנע עובר מן התורה משא"כ באילן ע"ש :

מזן ואימתי אמרינן רבשונג או בע"ש ירד באדם דקשה עליו לישב על האילן כל השבת אבל אם הניח

הניח על האילן חפץ אסור ליטלו משם בשבת אפילו הניח סכעור יום ולא מטעם קנם אלא משום רבשעת נטילתו משתמש במחובר ולכן מה איכפה לן שתשאר על האילן עד מוצאי שבת אבה הרא"ש בתב כפ"ה דשבת וסוף סי' נ"ו דנטילה מאילן ומכעלי חיים לא מקרי משתמש במחובר ע"ש וראיה ממ"ש בס"י ש"י דמותר לקשור חבל בפי הפרה ע"ש ולדועה ראשונה אין ראיה משם דבהמה אין דרך השמישה בכך אבל אילן דרך תשמישו ליטול ממנו ולהניחו על גביו ומנ"א סק"ג וע"ש מה שהקשה על הרא"ש מסי' תרכ"ח ול"ק כלל דנכר כתבו התוס' בשבת ק"ד: ד"ה שמים דמסוכה מיירי שהיא נבזה ואין יכול לענות לה אם לא ישתמש באילן וכמ"ס הק"ג סס ומה שהקשה משירובין ל"ג: ויחנאו בס"ס זה דכלכלה תלויה באילן אסור אפילו ליטול מהכלכלה וק"ו מהאילן נ"ל דל"ק כלל דכ"ס כשצריך ליטול משומק הכלכלה נהנה שישן על לדדי האילן וכנה"ג ודאי אסור אבל נטילה כעלמא מאילן יכול להיות דמתיר ושמות' שירובין סס ד"ה ורבי שכתבו דהערוז הוא כחמתית הכלכלה וד"ק:

וְ וכתב רבינו הרמ"א דכל זה באילן וכיוצא בו אבל קנים הרבים בירק מותר להשתמש בהם אע"פ שמתוברים לקרקע דאין אסור להשתמש בירק עכ"ל ויש שחלקו עריו וכתבו מדכתב הרמב"ם שאין משתמשין במחובר משמע ככל מחובר אפילו בירק נבלת וס"י סק"ו ודבריהם תסוהים דלהריא נתבאר לעיל בס"י ש"יב דבירק לא נזרו בכאילן ע"ש וזה שיתבאר בס"י ת"ט דבקנה הרך ונזח לקטום אסור להניח שם העירוב וזה ודאי כן הוא דקנה הרך כשהוקשה וראי יש חשש שמא יקטום במבואר בעירובין ולי"ד: אבל כרכים ממש מותר וכ"כ הרשב"א כספר עבדות הקדש וז"ל וראה לי שהקנים העשויים להתקשות אפילו כרכותן הן באילן ואסור אבל הקנים הנדולים כאננס שאין קשין לעולם ומותרין הן כעשבים בין גדולים בין קטנים ע"ש וז"כ הא"ר סק"ג והת"ס סק"ד:

וְ כיון שאסרו חכמים מלהשתמש באילן אפילו אילן שנקצץ אם נשאר נ' שפחים השורש מן הארץ יש עליו דין אילן ואסור להשתמש בו והנה דין זה לא מצאתי מפורש רק שכן נ"ל דכיון שיתבאר דעד נ' שפחים שם אילן עליו אפילו כהשורש בלכר בלא ענפים א"כ גם אם קצצו מה בכך כיון שעריין יש נ"ט אע"ג שיש לחלק דזה שיתבאר היינו כשהאילן בשלימות דאז גם השורש נאסר משא"כ בקצצו לנמרו

מ"מ לא נראה לחלק בכך ומ"מ נראה דזהו בשקצצו למען יגדל עור דאז שם אילן עליו כשנשאר ג"ט אבל אם קצצו לנמרו אף כשנשאר ג"ט עץ בעלמא הוא ובמ"ל ממנו שם אילן וכלל"ה ולא מלמתי גילוי (דין זה):

וְ חנן בעירובין ו"ט: שרשינו נבזהין מן הארץ נ"ט לא ישב עליהן מפירשי' מעמע דע"ה כל אילן קאי והיינו רעיקר האיסור היא כהענפים שמא יתלוש ולכן כשהענפים מתחילין סמוך לארץ האיסור כבולו אך אם הענפים מתחילין בנובה האילן בנובה נ' מהשורש אסור להשתמש ובפחות מותר ע"ש ומרכיבו יהונתן מבואר דה"פ כגון שבצד האילן יוצא שורש מאותה אילן כמו שמוציא באילנות וקנים ואם הוא נבזה נ"ט דינו כהאילן עצמו ופחות מזה בקרקע חשיביו אך כשורש האילן עצמו יכול להיות לפי' זה דאסור להשתמש גם בפחות מג"ט מיהו לפירשי' מיהו כשאין שם ענפים וקלחי' כרוב נ"כ בשרשי אילן ואם נבזהים נ"ט מן הארץ אסור להשתמש בהם ובהעלים ש"הם וי"ש:

וְ היו שרשים אלו יוצאים בנובה נ"ט והזורים ונכפפים למטה מנ' שבאים מלמעלה ויורדים למטה במקום שנבזהים נ' אסורים ובמקום שאין נבזהים נ' מותרים היו נבזהים נ"ט רק שטצד אחר שוה לארץ שבוה הצד העפר נבזה אסור להשתמש אפילו על הצד השוה לארץ דמכיון רמשלש רוחותיה היא נבזה נ"ט כשל הצד הזה לנ' צדדיו אבל אם משני צדדין נבזה נ"ט ומשני צדדין שוה לארץ מותר ומנ"א סק"ד בהשנים השוים לארץ ודע דאפילו היא כולה שוה לארץ רק שמתחתיה יש חלל נ"ט בתוך הארץ נ"כ דין אילן יש לזה דמה לי אם החלל מלמעלה או בתוך הארץ ולענין הצדדים נ"כ ראם מנ' רוחות יש חלל ומצד הרביעות אין חלל אסור גם שם וכשני רוחות מותר שם כמ"ש:

כֵּן מותר לילך על גבי עשבים בשבת דלא נזרו רק באילן ולא חיישינן שמא דרך הילכו יתלוש אחד מן העשבים משום דאינו הכרח שיהלכו ולכן אף אם יתלושו היו דבר שאין מתכוין ושרי ואין חילוק בין כשהעשבים ארוכים או קצרים אי בין הולך כמנעל להולך יחף ובין הולך בדרבו להולך במרוצה וראיתי מי שכתביר בהולך במרוצה וכשהעשבים גדולים ואין לנו לחדש איסורים מדעתנו דכיון דחז"ל אסרו דלא

דלא הוי פסיק רישא בבל ענין לא היה פסיק רישא והחוש מעיר בן ונה"ל רוח להטש כשגל הדגד הממוה הנמלא כמ"ג ואין לנו אחראים לזה :

כב אבל לשפוך מים על עשבים הווי אסור דאורייתא דע"י זה הם נדילים והווי תולדת זורע והמשקה מים לזרעים חייב (ויס מ"ק) ולכן אותן השומרים בנינות ויהרו שלא ימלו יריהם על העשבים ולכן לא יאכלו שם בשבת ווי"ט שיצטרכו ליטול יריהם על העשבים והוא אסור דאורייתא אע"פ שאינו מכויין הווי פסיק רישא ואי משום פסיק רישא דלא נחא ליה הרי יש דיעות בזה כמ"ש בס"י רמ"ב ועוד מי יימר דלא נחא ליה ולכן יש להזהרין בזה מאד מאד אבל מותר להמיל בהם מי רגלים או שאר משקין שאין מצמיחין ונכון למנוע גם משארי משקין ומג"ל סק"ז דמי יימר שאין מצמיחין וגם במי רגלים ראינו מי שכתב שעכשו אומרים ע"פ הנמיון רטובים הם לזיבול הקרקע ומ"י נפתחה לסדר מועדן מיהו עכ"פ יש למנוע מלאכול בנינות דבקושי הוא שלא יבא שם מים והנהוה בזה זכות השבת ינן עליו :

כג וכן יש לזהר מלהשליך זרעונים במקום ירידת גשמים שסופן להצמיח ואם משליך לתרגוליים לא ישליך אלא כשיעור שיאכלו בו ביום או לשני ימים והצמיחה היא ליום השלישי אמנם אם השליך במקום דריסת רגלי אדם מותר לפי שאין סופם לצמוח וצדור שעלו בו עשבים או עשבים שעלו ער אוון הכלי מלחות הכלי חשובים כמחוברים לקרקע והתולשן חייב משום קוצר וכמ"ש בסעיף ז' ע"ש ואין זה רמיון דעציץ שאינו נקוב דפמוד מן התורה דאין דרך זריעה שם אלא בהשתדלות בני אדם אבל כאן מעצמן הן נדילין ועשבים שתחבן בעפר מבעוד יום כרי שיהו לחים מותר לאחוז בעלים ולהוציאן ואף שהעפר נופל מעליהם הוי מלסול מן הצד לצורך רבר המותר ומותר כמ"ש בס"י שי"א ודוקא בשלא השרישו וגם כשנתנן לא כיון לזריעה אלא להטמנה דכשנתכיון לזריעה אסור :

כד וכבר נתבאר דמדרבנן אסור לתלוש אפילו מעציץ שאינו נקוב ומאיהו כלי שהיא וגם אסור ליטול עציץ שאינו נקוב מן הקרקע ולהניחה על גבי יתירות או להיפך ליטלה מהיתירות ולהניחה על גבי קרקע בין היא של עץ בין היא של חרס והטעם כבר בארנו בסעיף ז' דאחד מהם גם אינו נקוב דינו בנקוב לענין

כמה דברים ע"ש אבל יחוד של אילן שנפשה כלומר שנתלש מן האילן ובו פירות מותר לתלוש הפירות מהם בשבת דכחלושין הן ודוקא עץ אסור לתלוש דהוה מחתך אבל הפירות אין להם שייכות להענף רק כשהיא מחובר להאילן וכן אנו אוכלין ענבים וכמה מיני נורגורניות שנאחזים בענפים קטנים כירוע ומולין קל"ד : וגם אין שייך בזה משום מפרק ראין זה אלא בשבלין או אגוזים בקליפתן הירוקה שהאוכל מונח בתוכן ולא בפירות התלוין בהענפים ומילתא באפי נפשה היא וול"ע על ה"טו סק"ח שהער כזה ואולי כיון גם הוא נתיזונו לזה אלא שלטנו לחוק ע"א :

כה אמרו חז"ל בכתובות (ס"ו.) דצנוור וסותמים מים מן הנג שעלו בו קשים ועשבים וסותמים אותן ומעכבים קילוחו ומימיו יוצאים ומחפשים בהנן ורולפין לבית ממעכן ברנליו בצינעא דכיון שהתיקון הוא ע"י שינוי והיינו שאינו מתקנו בידיו אלא ברנליו התירו לו רבנן במקום פסידא שהרי אין כאן חשש מלאכה דאורייתא אלא תקן בעלמא דמרבנן ולכן במקום פסידא לא נזרו אבל שלא במקום פסידא כנון שאינו דולף לבית אסור ואע"ג דכל רבר שאסרו משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור זהו ברבר שהאיסור הוא מן התורה ולא ברבר שאיסורו מדרבנן וע"ז סק"ט :

כו כיון דנודינן שמא יעלה ויתלוש לכן כל פירא העומדת לאכילה ויש לה ריה טוב אסור להריח בה בעודה מחוברת לאילן דשמא יתלשנה ויאכלנה או ינשכנה בפיו דגם זה הוי כתיולש ויש מי שרוצה לומר דבנשיכה בפיו אין בזה אסור דאורייתא אלא דרבנן משום שאין דרך תלישה בכך ומג"ל סק"א) ולי נראה דהווי תלישה מדאורייתא דהא דרך אכילה בכך והתלישה הוי ממילא וגם התנ"ש נכנ"ש השיג עליו וכ"כ רש"י מסורש נכוכה ל"ז : והמה"ש דחק ע"ש ומי הכריחו לזה וכמה מהעכנריינים נתלו בזה וברור הוא גלי שם ספק ספקא דהאוכל מן המאכיל הוי אכ מלאכה וע' מנחת ע"י ויש להלך דדוקא נצמין חז"קו :

כז לפיכך אמרו וסוכה ל"ז : הדם במחובר מותר להריח בו לפי שעומד רק להריח ולא לאכילה ולריח אררבא עדיף כשהוא מחובר דריחו נודף יותר ולכן אין צנור שמא יתלוש אבל אתרוג ותפוח אסור להריח בו במחובר דכיון דעומדים לאכילה וחישינן שמא יקוץ אותו או ינשכנו בפיו לאכלו :
כבר

כה נבר כתבו דברי הרמב"ם בסעיף כ' שפסק
 דהשורה חמים ושעורים וכיוצא בהם במים היו
 תולדת זורע וחיוב בכל שהוא וכ"כ רבינו הבי"ו בסעיף
 י"א ופשוט הוא דמיירי שנתנם למים שישרו שם כמה
 ימים רבן משמע לשון שורה ולכן הרמב"ם בספ"ח כתב
 דהגותן ק"ע שומשמן או זרע פשתן במים חייב משום
 לש האיל ומתערבין ונתלין זה כזה עב"כ וכ"כ רבינו
 הבי"ו בס"י ש"פ ודקרקו דומד הנותן בלומד בגתינה
 בעלמא מפני שתיכף מתרבקין זה כזה וזה אינו בחמים
 ושעורים כדאיתא בנבחים ו"ד: אבל בשנחייבו משום
 זורע לזה צריך כמה ימים שיצטחו הזרעונים ולכן
 כתבו לשון שרייה אבל בשנותנים חמים ושעורים
 במים לאכילת בהמות אינן בכלל זה כ"פ ונזה"א ש"ס מה
 שהקו של הרמב"ם מונחים עם שאומר לי הכי חסי ועברי
 נתי דחשמת להדיא דסעור עמג"א סק"כ והג"א סק"כ והסוף
 להקטו דל"כ גם כזרע פשתן יתחייב שמים משום לש זורע
 פ"ט יש שתרלו דהאמת כן ולא מיירי עם כזרע עמ"א כ"א
 כלל י"א והדומק מחולר ולמ"ש א"ש דהתם כחוק לפי ששה אינו
 חייב רק משום ליטה וד"ק:

כח לפי מה שנתבאר יש ליהודי מליחת איזה מין
 תבואה או זרעים לתוך המים שישהו שם איזה
 ימים יש בזה אב מלאכה רוורע וכ"ש הנותן שעורים
 לעשות סוף מאלציץ רהוי אב מלאכה נמורה וממילא
 דאם נותן שישהו שם כמה ימים חייב מיד שנתן כמו
 בכל מלאכת שבת שבארנו בס"י רמ"ב מיהו אם חור
 גסלן מיד מן המים פמור כמו בנותן פת בתנור
 ולקחו מיד מן התנור כפ"ש בס"י שי"ח וזרעים
 שסתרכים זה בזה אסור לנמרי משום דישה וליתן
 לפני בהמתו חמים ושעורים וכל שאינם מתרבקים
 מותר כיון שהוא לפי שעה כפ"ש וכן צמוקין ושאר
 פירות יבישין מותר ליתנם במים בשבת ורק ליתן
 לשם בבישה שעמרו ימים רבים אסור דוהו ככובש
 בכשים ופרמ"ג ואינו מותר רק לאכלן מיד או לאחר
 שעה:

ז וכתב רבינו הרמ"א בסעיף י"א מותר להעמיד
 ענפי אילנות במים בשבת וכלבר שלא יהיה בהם
 פרחים ושושנים שהם נפתחים מלחלוחית המים עכ"ל
 כיאר דבריו רענפי אילנות שעמדו במים מקדם
 השבת שא יבמושו וניסלו מהמים בשבת או קודם
 השבת יכול להחזירן לאותן מים אבל אסור להוסיף
 על המים וכ"ש שלא יחליף מים אחרים ומשנה

מפרשת היא כמובן ומ"ג. לענין הלולב ע"ש ופירש"י
 הסעם דמורה לתקוני מנא ע"ש ובשיש בהם פרחים
 ושושנים אסורים בכל ענין כשנותנם שישהו שם ויש
 בזה משום זורע שהרי נפתחים ונגרלים הפרחים
 השושנים וכ"ש שאסור לשפוך מים בשבת על הכלים
 שעומדים שם ענפים שנקראים וואואנע"ס והוי אב
 מלאכה דזורע בין אם הם נקובים בין אינם נקובים
 דפשיטא דזורע חייב גם בעציץ שאינו נקוב ולא דמי
 לתלישה רב"ל מין זורע היו אב מלאכה:

לא והרא"ש בתשרי וכלל כ' מ"ד חירש רענין עציץ
 שאינו נקוב אינו אלא בכלי המסלפין אותה
 כמו עציץ וכיוצא בזה אבל ברבר קבוע כמו ננ
 שמיאווהו עפר ונטע בתוכו התולש ממנו חייב והביא
 ראה ממשנה רמעשרות פ"ה בצלים שהשרישו בעלייה
 סדרו מלטמא אלמא דחשבי מחוברין והקשו עליו
 דהר"ש הביא ירושלמי דוהו רק לענין סומאה דהתורה
 ריבתה ולא לכל מילי ויש שתרצו (מ"י"ט ומג"א סק"ד)
 דהירושלמי אומר שם מפני שאינו רוצה בהשרשתן
 אבל ברוצה בהשרשתן לכך מילי דהו כמחובר ותמיהני
 דלהריא הירושלמי דחי לה ע"ש שאומר דלענין שבת
 אין חילוק האמנם הרמב"ם בפ"א ממעשרות פסק גם
 לענין מעשר הוהו כמחובר משום רס"ל דהו שאומר
 הירושלמי דרק לענין סומאה חשיב כמחובר והו אינה
 להלכה רר"ש הוא רס"ל כן דהתורה ריבתה אצל
 סהרת זרעים וגם בש"ס שלנו בשבת ו"ה: איתא כן
 שאומר שם לכל מילי ר"ש כחלוש משוי לה ושאני
 לענין סומאה דהתורה ריבתה אצל סהרת זרעים וכו'
 ע"ש אבל רבנן לא משוי חילוק ולכל מילי כמחובר
 משוה ליה והו גם דעת הרא"ש ופ"מ ט"ו:

לב וכבר הבאנו דברי הרמב"ם דתאנים שיבשו
 באיבהן והיינו בענפיהן וכן אינן שיבשו פירותיו
 בו התולש מהם בשבת חייב אע"פ שהן כעקורים
 לענין סומאה ובארנו בסעיף י"ג דוהו כשהפרא
 נתייבשה ולא עיקר האינן ראם עיקר האילן נתייבשה
 אין בזה תלישה דאורייתא וזה שהרמב"ם כתב תאנים
 בפ"ע משום דהרמב"ם ירוע ששומר לשון הש"ס ובנב'
 ומלין ק"ז: לא הוזכר רק תאנים ע"ש וכדי שלא
 למעית דרק בתאנים הדין כן לכן כתב וכן אינן בלומר
 דכל האילנות שין ברין זה ועשבים יבישים וראי
 כתלושין רמ"ן ומג"א ט"ו:

לג י"א דצריך ליהודי במלכות שנגעשה מעור כהמה
 שלא

שלא יתלוש שיער מסנה שיש בזה חיוב חטאת דהכי איתא בירושלמי פ' כלל גדול התולש מבהמה מיה חייב שתלישתה זו היא נזיזתה ועוד יש לזוהר שלא לתלוש מן עור שלו בידו או במקומות אחרים דהיה כמחובר לקרקע וכן משמע בריש סנהדרין דאדם הוי בקרקע וט"ו סק"ו ולפ"ו יש לזוהר בחורף שובשים עורות שועלים שקורין פיק"ם או צאב"ל או כל מיני שערות של חיות שקורין פוטע"ד וואר"ג וכן בכובעים של שערות שלא להליש אף שיער אחד וחייב חטאת ובמזיד סקילה וכן דלדולים שסביבות הצפרנים לבני לתלושם דהוי כחולש מסחובר וחייב חטאת :

לך ואני תמה על הדין הראשון לבר שמצד הסברא כשם דבתלישה מן הקרקע אין החיוב אלא במחובר כמו כן התלישה מבעלי חיים אינו אלא בחיים עוד דבר זה מפורש במשנה ראבות מלאכות המסמק ופירש"י שמגדר שיער העור וכ"כ הרמב"ם בפ"א דין ה' איהו מוחק זה המעביר שיער או צמר מעל האור לאחר מיתה עד שיחליק פני העור עכ"ל ואי ס"ד התולש שיער מעור המתה חייב משום תולש הא אפילו באחת חייב ולמה בעינן עד שיחליק ואין רומד דבמחליק חייב שתים היה לו לבאר ויותר כזה מפורש בגמ' ופ"ד : תנו רבנן התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב נ' חטאות תולש משום נזון קוטם משום מחתך ממרט משום ממחק וה"פ שתולש כנף מבעל חי בחייה חייב משום תולש ואחר שתלישה אם קטמה ומרמה חייב משום מחתך וממחק ולא משום תולש :

לה ואפילו אם נפרש התולש את הכנף לאחר מיתה וכ"כ הדין בפ' ככל נדול מ"ם והו בעוף ולא בבהמה והכי מפורש בבכורות (נ"ה.) תולש לאו היינו נזון ורק בעוף חייב בתולש דהכי אורחיה ולא בבהמה ע"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"א ממעילה דתולש לאו היינו נזון ע"ש והירושלמי שהביא דתולש מבהמה מיה חייב שתלישתה זו היא נזיזתה בירושלמי ליכא בהמה ואעוף קאי והכי איתא בירושלמי דמקשה על ר"ל שפוטרי בתולש בקרשים והא איהו אמר התולש כנף בעוף חייב משום נזון ומתריץ דלא דמי דבעוף שאין נזיזה תלישתה זו היא נזיזתה משא"כ בבהמה תרע לך שהוא כן דתני תלש מן המתה חייב תלישתה זו היא נזיזתה עכ"ל ופירשו המפרשים דתלש מן המתה אפילו בבהמה חייב ע"ש ואני תמה על זה

מזך דמסמק שכתבנו ולכן נלע"ד דאעוף קאי וה"פ תרע לך שתולש לאו היינו נזון שהרי שנינו דנש תולש לאחר מיתה חייב ולאחר מיתה ודאי דליכא סברא לומר בבהמה דתולש היינו נזון ואע"ג דנזון חייב גם לאחר מיתה דכן שנינו בתוספתא וכן פסק הרמב"ם בפ"ט דין ו' דנזון צמר או שיער מן הבהמה והחיה בין מן החי בין מן המת חייב ע"ש מ"ם דומד גם כדאחר מיתה דתולש הוי נזון אין סברא ורק בעוף דליכא נזיזה יש סברא דומד כן משום דבעוף תולש הוא נזון ונזון שייך גם לאחר מיתה אבל תולש אינו אלא מחיים כמו בעץ במחובר ודאחר מיתה דומה לתלוש ונלע"ד והרמב"ם בפ"ט פסק דתולש כקף מן העוף ה"ז תולדת נזון וכס"א פסק המורג טו"ה ה"ז תולדת מוחק וכן מפורש בגמ' ע"ד : ומ"ם אכל משום חולש לא מחייב וגם בירושלמי שם כן הוא ע"ש ואם לאחר מיתה חייב בתולש לך חייב משום מוחק והוה תרתי דסתרי ולע"ג :

לך תנן בעוקצין נפ"ג מ"ח יחור של תאינה שנפשח ומעורה בקליפתה אם יכול לחיות מהוה דחשיב כמחובר ואם לאו טמא דהוי כחלוש ולמדנו ממשנה זו לענין שבת נ"כ דענף הנשבר אם רק מחוברת במקצתה דודאי יכול לחיות התולש ממנו בשבת חייב וכן בכל מיני ידקות וזרעים אף שנתפרקו מן המחובר אם מיעוטה מחובר עדיין חייב התולש וכן בל"דולי עוד ובשר שבארם שכתבנו במע"ף ל"ג אף שריבה נפרדה כיון שמקצת עדיין מחובר הוי ככולו מחובר וכן מיכח מצפורן בשבת ופ"ד : ע"ש ויתבאר בס"י ש"ם בס"ד :

לך כשם שאסור להשתמש באילן כמו כן אסור להשתמש בצדדי האילן אבל בצדי צדדים מותר לפיכך אסור לסמוך סולם לצדדי האילן ולעלות בו דכשעולה בו הרי משתמש בצדדין אבל אם יש יתד תקועה באילן בצדדיה מותר לסמוך סולם על היתד ולעלות בו דהיתר ה"ל צדדין והסולם צדי צדדין וכן אם נעץ בה יתד ותלה כלכלה בהיתר נקרא היתד צדדין והכלכלה צדי צדדין ומותר ליטול חפץ מהכלכלה והכלכלה עצמה אסור ליטול מהיתר דקא משתמש ביתר שהוא צדדין ואם הכלכלה תלויה בהאילן עצמה אסור ליטול מהכלכלה דהיא עצמה הוי צדדין ולפעמים אף כשתלויה ביתר אסור כנון שפי הכלכלה צד וכשנוטל חפץ מן הכלכלה דוחק ירו לשם מנענע את האילן

האילן אסור ומג' מקמ'ו מסניא דמיוכוני ל'י: ואתא בירושלמי פ"ה דביצה דלחשען באילן בריא מותר דאין זה שימוש אלא נגיעה בעלמא ולא נאסרה מעולם כמו במקצת דלא נאסרה נגיעה אבל באילן שהיא תש כח אסור דבהשענו ינדרה ונמצא משתמש באילן וכמו שאסור להשתמש באילן כמו כן אסור להשתמש בבעלי חיים וניכ צרדין אסורין וצרי צרדין מותרין וכבר נתבאר זה בס' ש"ה ע"ש וי"א דנריא ותש אלדס קא' ויתבאר כפי' ג'ל"ט):

לח אע"ז דבאילן אסור להשתמש סממעם שמא יעלה ויתלוש מ"ם בבור לא נזרינן שמא יעקוד קרקע בעריותו וירדתו לפיכך בור אפילו עמוק מאה אמה מותר לירד בה ולעלות והמעם ספני שאינו נוח לעקוד קרקע כמו שנוח לתלוש מאילן וכינו בני זמור ששבת היום משא"כ תלישה שהיא ברנע אחת חיישינן שישבח על שבת ויתקוש וטרט"י שיוכוני ק'. ד"ה נר דממעט שאין נגור חשש כלל אלא היסורא נלכד ע"ט ודו"ק):

דנזרינן אמו מקום שאין רצפה ומג' מקמ'ו אך אם כל העיר מרוצף לא נזרינן עיר זו אמו עיר אחרת ומס' כ"ט: ד"ה נזרינן) ואע"ז דחפירה ע"י נזירה ודאי אינו מלאכה דאורייתא דחפירה נמורה היא במרא וחצינא ולא ע"י נזירה והוי רק איסור דרבנן מ"ם פסיק רישא אסור גם כדרבנן כמ"ש ומג' ג"ט):

ד ויש לי בזה שאלה איזה איסור יש כשעושה חריץ בבית דבשלמא כשרה הוה כחורש אבל בבית דהוה כבונה כמ"ש הרי אין זה רק כשמשוה הגומות כגון חל ונמרה נומא ומסמה כמ"ש אבל כשעושה חריץ בבית שקרקעיתה שוה הרי ארובא הוי מקלקל ולא בונה ובנמ' שם מוכח להריא רבבית מידי וצ"ל דחיישינן שמא יעשה החריץ במקום שיש נומא או אפשר דחיישינן שאח"כ ימלא את החריץ:

ד ומותר להרביץ הבית במים כדי שלא יעלה האבק שהרי אינו מתכוין כלל להשוות הגומות אלא שלא יעלה האבק ואין כאן פסיק רישא שישוה הגומות אפילו ברצפה שאינה מרוצפת אבל לכבר את הבית במכברות שקורין בעזי"ם הוה פלונתא דרבנותא הריף מתיר לנמרי אפילו באינו מרוצף דמ"ל שאין זה פסיק רישא שעזי"ו ישוה נוסיה והרמב"ם בפכ"א מתיר במרוצף ואוסר בשאינו מרוצף דמ"ל דהוה פסיק רישא כמובן דע"י הכיבוד קרוב לוודאי שישוה את הגומות סיהו במרוצף כיתר ולא נזרינן אכ"ו שאינו מרוצף ואע"ז דהוא בעצמו כתב שם אין סבין את הקרקע ולא מדיחים אותו ואין נופחין את הקרקע אפילו הוא מרוצף דנזרינן אמו שאינו מרוצף וכן סבואר בגמ' שם מ"ם בכיבוד דההכרח גדול לא נזרו ומ"מ ודעת ר"י בעל התוס' והרא"ש דכיבוד אסור אפילו במרוצף דנזרינן

שליו [דין דבר שאין מתכוין וכיבוד הבית וכו' ח' סעיפים]:

א כבר נתבאר כמה פעמים דבר שאין מתכוין מותר אפילו במלאכה דאורייתא ובלבד שלא יהא פסיק רישא כלומר דאם שבהכרח נעשית המלאכה חייב מן התורה ולא מבעיא למאן דמ"ל מלאכה שא"צ לנופה חייב אלא אפילו לריש חייב בפסיק רישא ואע"ז דכל שאינו מתכוין מסילא דא"צ לנופה בארנו בס' דמ"ב סעיף ל"ב בשם התוס' דכל דאנן סהרי הניחא ליה היה כמתכוין לכך וצריך לנופה וכשם הרמב"ם בארנו שם בסעיף ל"ד רכל דאינו מתכוין לדבר אחר מסילא הוי כמתכוין לזה ע"ש ולא לבר באיסור דאורייתא אסור בפסיק רישא דגם באיסור דרבנן בפסיק רישא דלא כיש מי שסיקל באיסור דרבנן ומג' ס' ע"ד סק"ה ע"ט):

ב וכבר נתבאר דכל סין חפירה בקרקע וכל סין חריץ הוה תולדה דחורש וכן כל סין השוויית הגומות כגון שהסיר התל או שהיה מקום נמוך והגביהו להשוותו הוי תולדה דחורש וזה הוא כשרה אבל בבית חייב משום בונה וכך אמרו חז"ל וע"ז: היתה לו נכשושית ונמלה או היתה לו נומא ומסמה בבית חייב משום בונה כשרה משום חורש לבר בחופר נומא וא"צ אלא לעפרה פטור אפילו לריי דמחייב במלאכה שאצ"ל משום דהיי מקלקל ג"ט) ואסור מדרבנן ככל פטורי דשבת דהוי פטור אבל אסור:

ג לפיכך אמרו חכמים ונ"ט): דאדם מותר לנרוד סטה כסא ומפסל על הקרקע בין גדולים בין קטנים ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ דאו אף אם יעשה חריץ הוי דבר שאין מתכוין ואינו פסיק רישא שהרי אפשר שלא יעשה חריץ ולכן אם הם גדולים ביותר שודאי יעשה חריץ אסור ואפילו בקרקע של שיש

דנזרינן אמו מקום שאין רצפה ומג' מקמ'ו אך אם כל העיר מרוצף לא נזרינן עיר זו אמו עיר אחרת ומס' כ"ט: ד"ה נזרינן) ואע"ז דחפירה ע"י נזירה ודאי אינו מלאכה דאורייתא דחפירה נמורה היא במרא וחצינא ולא ע"י נזירה והוי רק איסור דרבנן מ"ם פסיק רישא אסור גם כדרבנן כמ"ש ומג' ג"ט):

ד ויש לי בזה שאלה איזה איסור יש כשעושה חריץ בבית דבשלמא כשרה הוה כחורש אבל בבית דהוה כבונה כמ"ש הרי אין זה רק כשמשוה הגומות כגון חל ונמרה נומא ומסמה כמ"ש אבל כשעושה חריץ בבית שקרקעיתה שוה הרי ארובא הוי מקלקל ולא בונה ובנמ' שם מוכח להריא רבבית מידי וצ"ל דחיישינן שמא יעשה החריץ במקום שיש נומא או אפשר דחיישינן שאח"כ ימלא את החריץ:

ד ומותר להרביץ הבית במים כדי שלא יעלה האבק שהרי אינו מתכוין כלל להשוות הגומות אלא שלא יעלה האבק ואין כאן פסיק רישא שישוה הגומות אפילו ברצפה שאינה מרוצפת אבל לכבר את הבית במכברות שקורין בעזי"ם הוה פלונתא דרבנותא הריף מתיר לנמרי אפילו באינו מרוצף דמ"ל שאין זה פסיק רישא שעזי"ו ישוה נוסיה והרמב"ם בפכ"א מתיר במרוצף ואוסר בשאינו מרוצף דמ"ל דהוה פסיק רישא כמובן דע"י הכיבוד קרוב לוודאי שישוה את הגומות סיהו במרוצף כיתר ולא נזרינן אכ"ו שאינו מרוצף ואע"ז דהוא בעצמו כתב שם אין סבין את הקרקע ולא מדיחים אותו ואין נופחין את הקרקע אפילו הוא מרוצף דנזרינן אמו שאינו מרוצף וכן סבואר בגמ' שם מ"ם בכיבוד דההכרח גדול לא נזרו ומ"מ ודעת ר"י בעל התוס' והרא"ש דכיבוד אסור אפילו במרוצף דנזרינן

והשנית דהוי פטול מן הצד לצורך דבר המותר ומותר
 כמ"ש בס' שי"א :

ז וכתב רבינו הרמ"א שאסור לכבד הבגדים ע"י
 מכברות העשויים מקיסמים שלא ישתברו קסמיהם
 עכ"ל ומה מבואר דעצם ניקוי הבגדים מותר בשבת
 וכמ"ש בס' ש"ב ורק בשל קיסמים יש איסור אבל
 בשל שיער חויר דלא שייך שבירה מותר לנקות
 הכנרים מן הנצות וכיוצא בזה כמ"ש רבינו הרמ"א
 שם דמותר לנקות בנד מנוצות בשבת ע"ש וגם לענין
 כיבוד הבית יש ליוהר מדברים שיש בהם חשש
 שבירה ומג"א סק"ה ולעיל בס' ש"ב סעיף ט' הבאנו
 דיש מי שאוסר להסיר הנצות ובארנו שם דלא
 פליגי ע"ש :

ח כתב רבינו הבי' בסעיף ד' אסור לצדד חבית
 על הארץ דכיון שהיא כבירה יבא להשוות נומת
 ודאי והוי פסיק רישא עכ"ל כלומר לצדד בחוקה
 אבל בהעמדה בעלמא לית לן בה ועל רצפה כבל
 ענין מותר וכן כשצריך לשפוך חבית לא יצדדה
 על הצד לדחקה בקרקע אלא מנביה ושופך מטעם
 שנתבאר :

דנורין אפו שאינו מרוצף וכתב רבינו הרמ"א בסעיף
 ב' שכן המנהג ואין לשנות ע"ש אמנם אצלינו מכבדים
 מטעם רכל הרצפות שלנו מרוצפין ולא שייך נגזור
 אפו אינו מרוצף דאפילו עיר אחת אפו עיר אחרת
 לא נזרין כמ"ש וכ"ש האידנא שבכל המקומות מרוצפין
 הרצפות ואין חילוק בין רצופי עץ לרצופי אבנים ולא
 חיישינן להפסקות שבין אבן לאבן דלענין כיבוד ליכא
 חשש זה דמעט הוא ההפסק שבין רובד לרובד ואע"פ
 שרתום' ו"ה. ד"ה ט"ו כתבו מברא זו והו' לענין הדחה
 כתבו שם משום דמבע המים לבגדים בכל מקום צר
 משא"כ בכיבוד :

י מיהו ע"י אינו יהודי ודאי מותר לכבד ואע"פ דאם
 נאמר דהוה פסיק רישא הוי אסירה לעכו"ם שבות
 דאסור אמנם כיון דאינו מתכוין לזה מותר אמירה
 לא"י אפילו בפסיק רישא כמ"ש בס' רנ"ג ויש מי
 שאסר אפילו ע"י א"י ומג"א סק"ד נאט יט"ט אבל המנהג
 החקל וס"ט וכן מותר לכבד בעצמו בדבר קל כמו
 בנד או מטלית או כנף אחז הקלים ואינם משויים
 נוסות ואפילו יש על הקרקע קליפי אגוזים הן מוקצה
 מותר לכבדן מתרי מעמא האחת דהוי כגוף של רעי

שלח [דברים האסורים בשבת משום השמעת קול וכו' מ"ו מעיפנים] :

א אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה כשאינו דרך שיר
 מותר עכ"ל ולפ"ז במקומות הנדולים שתולים פעמונים
 למעלה מן הדלת באופן שבעיפותחם הדלת מקשקש
 הפעמון והוא עשוי כדי שישמעו מי שנכנס להבית
 מותר לפתוח הדלת אף שמקשקש כיון דאין הכונה
 לשיר הוה כלהקיש על הדלת ואע"פ שהקשקש הוי
 קול נעים מ"מ כיון דאין הכונה לשם שיר אין בזה
 איסור וכן יש שהפעמון הוא בתוך הבית ומכוחו
 מושכין בחוט של ברזל וע"י כן מתחיל הפעמון לקשקש
 ופותחין לו ג"כ מותר מהאי טעמא כיון שאינו עשוי
 לשם שיר וכן יש שדוחקין מבחוץ והפעמון מקשקש
 מבפנים ופותחין לו ג"כ מותר מהאי טעמא :

ב וכן הפעמונים שבפרוכת שבהפתח הארון מקשקשים
 וכן הפעמונים שתולין על הס"ת שבעת הילוכו
 מקשקשים כיון שאין הכונה לשיר אלא להשמיע קול
 בעלמא כדי להודיע לעם שמוציאים הס"ת או שהולכין
 עמה על הבימה אין זה קול שיר שאסרו חכמים וכ"כ
 מג"א סק"ה והל"ו ויש מי שמחמיר בזה וע"ז סק"ה
 מטעם

א כתב הרמב"ם בפכ"ג דין ד' כל דבר שהוא נמר
 מלאכה חייב עליו משום מכה בפמיש ומפני זה
 הגורד כל שהוא ונגמר הכלו או המתקן כלי באיזה
 דבר שיתקן חייב לפיכך אסור להשמיע קול של שיר
 בשבת בין בכלי שיר כגון כנורות ונבלים בין בשאר
 דברים אפילו להכות באצבע על הקרקע או על
 הלוח או אחת כנגד אחת בדרך המשוררים או לקשקש
 את האגוז לתנוק או לשחק בו בזוג כדי שישתוק
 כל זה וכיוצא בזה אסור נזירה שמא יתקן כלי
 שיר עכ"ל :

ב ביאור הדברים דבגמ' שלהי עירובין יש פלוגתא
 דעולא סבר דכל מין קול אסור בשבת אפילו קול
 שאינו של שיר כגון להכות על הדלת לפתוח וכיוצא
 בזה אסור ורבה סבר דלא אסרו אלא קול של שיר
 הנשמע כעין שיר בנעימה ובנחת וס"י ויש שפסקו
 כעולא וא"כ כל מין קול אסור אבל הרי"ף והרמב"ם
 והרא"ש פסקו כרבה דרוקא קול שיר וזהו שכתב
 רבינו הבי' בסעיף א' השמעת קול בכלי שיר אסור

מטעם דמ"א זיגאלד) ואינו עיקר כמו שנבאר בס"ד
 יכן המנהג הפשוט בכל העולם :
 ד וכלל הדברים לפי זה דכל ענין שהכונה בשביל
 נעימות השיר כשירי שמחה או שירי אבל או שירי
 ענבים ועושה זה בכלי או אפילו בידיו כמ"ש הרמב"ם
 להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד
 אחת כדרך המשוורדים כלומר שיש במיני נגונים שע"פ
 הבאתו באצבע מנעים השיר כיון שעושה מעשה
 באצבעו אסרו כמו בכלי שיר וכן לקשקש באגוז לתנוק
 או בוזג כדי שישתוק או שישן המקשקש בנעימות
 ועבד קלא כמו ומומא (גמ') ודינו מין חליל והוא
 מכוין שידא בזה נעימות השיר דע"ז זה ישתוק התנוק
 וישן ואסור וכן אם נוחנים מים בכלי מלא נקבים
 ומסיף לתוך כלי מתכות כדי שישמע קול נעים בי
 קלא דומומי אסור ומ"א גמ' סא :

ה וברבים שאין הכונה נעימות השיר ואין בהם
 לא שמחה ולא אבל ולא ענבים אלא להשמיע
 קול בעלמא אפילו הקול חזק כמו השמש המקשקש
 בקורנם על הכתלים לקרא לבחכ"ג או שמכה בדבר
 חזק על הבימה וכיוצא בזה ואפילו אם מקשקש כמו
 ווג שיש בזה איוה נעימות כמו הונן שבספר תורה
 ובפרוכת או הונן שעל הרלת כמו שכתבתי
 כיון שאין הכונה בשביל נעימות אלא להשמיע קול
 בעלמא אין זה ענין לאסור משום כלי שיר וכן
 המשחקים באגוזים שאגוז זה יכה אגוז השני אע"ג
 שמשמיע קול אין זה כלום גמ' ורק בקרקע אסור
 משום אשווי גומות כמו שיתבאר ולכן מותר להעמיד
 מע"ש כלי המקשקש לשעות שקורין ויינע"ד שמערכים
 ומכונים אותו מבעור יום על ידי משקולת שיקשקש
 בכל שעה כל יום השבת ראין זה קול כלי
 שיר ראין הכונה משום הנעימות אלא כדי
 לידע ולשמע איוה שעה כעת ולכן אף שמקשקש
 בנעימות מותר והכל מטעם שנתבאר כיון שאין הכונה
 לשיר אלא להשמיע קול בעלמא ויש מי שרוצה לאסור
 בזה מאיוה מעם ואינו עיקר ועט"ו סק"ט בן פסק רבינו
 רבי' בסעוף נ' ע"ש ומשמע מזה דלהעמיד כלי שיר
 מע"ש שישיר מעצמו בשבת נ"כ אסור והבי מסתברא
 דכיון דהאיסור הוא שמא יתקן כלי שיר אי"כ מה
 לי אם מנגן על ידו או מעצמו סוף סוף יש חשש
 כשיראה שאינו מנגן יפה יתקנו ולתקנו נכסח אסור
 משום מה"ץ מט"א :

ך ודע דעל מה שכתב רבינו הבי' דלהקיש על הדת
 בשאינו דרך שיר מותר כתב רבינו הרמ"א וז"ל
 וכן אם לא עביר מעשה שרי ולכן אלו שקורין
 להבריהו ומצפצפים בפיהם כמו צפור מותר לעשותו
 בשבת עכ"ל ואינו מוכן כלל מאי קמ"ל דהנה שירה
 כפה הלא לא נאסרה כלל רק שירה בכלי או בגופו
 בקשקוש אצבעות כמ"ש ועל זה אומר בעצמו ראם
 לא עביר מעשה שרי כלומר שמשורר רק בפיו בלא
 מעשה כלי וא"כ מאי קמ"ל שמותר לצפצף בפיו
 כצפור הא כל מין שיר מותר בפיו :

ז ובמקור הרין (גמ') נכס ריח"ו סוף טירונן ע"ט כתב
 בלשון זה אע"פ שבאותו הצפצוף רנידן נ"כ להנעים
 בשיר הבא וכו' עכ"ל ומבואר דוהו הרבוהא דגם
 בשיר של כלי רנידן בצפצוף הוה וגם זה אינו מוכן
 דמה בכך סוף סוף שיר הפה לא נאסר מעולם ואם
 כוננו לא על שיר שר כלי אלא כלומר שבצפצוף זה
 ננעים בשיר פשיטא שמותר דרדי כל שיר שכפה
 מותר ולכן נ"ל דהפירוש כן הוא דבצפצוף הוה רנידן
 להשים אצבעו לתוך פיו בין השפתים והשינים וע"ז
 כן יוצא הקול כצפור וזהו הרבוהא דאע"ג דביד אסור
 כמ"ש הרמב"ם דאסור להכות באצבע וכו' כמ"ש
 במעוף א' מ"ם הבא שרי כיון דבידו אינו עושה מעשה
 שיר ושירתו היא בפיו והיד אינו אלא כרי שהצפצוף
 כפה יעלה יפה לכן מותר :

ח ודע דעל פי מה שבארנו אולי יש ללמד איוה זכות
 על מה שבועה"ד וה עשירות שנים שפשתה
 המספחת אצל החונים שאוחזים בידיהם מולג קמן
 של כסף או שר עשת ברזל שקורין קאמע"ד מאין
 בעמרם לפני העמוד בשבתות וי"ט והוא עשוי למען
 העמיד משקל הקול נגינה שנומלים המולג בין שניהם
 ונשמע לאוניהם קול נגינה וע"ז זה יורעים להעדיך
 הנגינה והרי זהו ממש כלי שיר ועשוי לשיר ואין
 בירינו למחות באמרם שב"עדרו א"א להם לנגן ובעה"ד
 הרוד פרוץ וההמון מחויקים בידם ולא לבר שאין
 ביכולת למחות אלא אף מי שירצה לצאת מבחכ"ג
 מפני זה מתעורר מחוקת כירוע ואולי מפני שקול
 נגינתו אינה נשמעת רק מפה לאוון ואינו אלא כרנע
 ותבליתו הוא בשביל שירת הפה שלא נאסרה מעולם
 אפשר שאינו בכלל כלי שיר שאסרו דכמים כמו
 שכתבנו על צפצוף הפה שנותנין דוד לתוך הפה
 וברברה ללמד זכות כי הדיעה לומר שכלל ישראל
 יבשלו

יכשלו באיסור שפות ומה גם בעפרים בתפלה לפני
 מלך מלכי המלכים הקב"ה וגם כמה שאומרים החינות
 וכו' ומה שכתבנו ופירשם הנאסי' לפי המעמד למען יזמרו
 ע"פ חוקי הומיה וכל יראי אלוקים מנעטרים בזה ואין ידים
 למחות פי ההמון פרוט ואין שומעין בזה לדברי קהמים כאלמרס
 שזהו אללס עונג שבת ועונג יו"ט ואולי כאלמת אין איסור בזה
 וטוב לפני האלקים ימלט מזה ואנחנו ללמד זכות באלו על זרע
 קודש שמומי עינים ואולי מדאמרו חז"ל רק על שמת שמע
 משחקים אוחו ע"מ דכשאר חכמות לית לן בה אס כופלים
 ומזמרים וגם על הנאסי' המרוסס לפני המעמד אין לנו לומר
 בזה טעם איסור כדור ולכן הגה להט לישראל מוטב שיהיו
 סגונים וכו' :

מן עוד כתב דאסור להכות בשבת על הדלת כשבעת
 הקבוע ברלת אע"פ שאינו סביון לשיר מ"ם הואיל
 והכלי מיוחד לכך אסור ולכן אסור לשמש להכות על
 הדלת לקרא לבהכ"נ ע"י כלי המיוחד לכך אלא מכה
 בידו על הדלת עכ"ל ולכן יש מקומות שהשמש לוקח
 כלי אחר להכות בו בשבת ומנ"א סק"ג ולא נתברר
 ופה טעם איסור זה כיון שאינו שר כלי שיר ויש מי
 שאומר רביון שהכלי מיוחד לכך חיישינן שמא יכוין
 לשיר וכ"ל ואינו מובן דמניין לנו לגזור כן ועוד דהוי
 כנוירה לנוירה ונראה דהאיסור הוא משום עובדא דחול
 והט"ו סק"א כתב דכמו כן אסור לחלות רצועה שבה פעמונים
 על הפותחת ע"ס ואיני יודע הדמיון וכפרס למי"ס וד"ק :

י ויש מהקדמונים שהתירו לומר לא"י לנגן בשבת
 בכלי שיר בחופית דהוה שבות דשבות ובמקום
 מצות שמחת חתן וכלה לא נזר רבנן וכתב רבינו
 הרמ"א במע"ף ב' ראפילו לומר לא"י לתקן הכלי שיר
 מותר מפני כבוד חתן וכזה אבל בלא"ה אסור ומיהו
 בזמנ"ז נהגו להקל מטעם שיתבאר בס"י שאחר זה
 לענין טיפוח ודיקוד עכ"ל וזה ודאי תמוה דהתיר
 אמירה לעכו"ם באיסור דאורייתא ומנ"א סק"ד ואפשר
 שהולך לשיטתו בס"י רע"ז שהתיר לומר לא"י להרליק
 לו נר לכבוד מעודת שבת וכבר נתבאר בשם דאין
 הלכה כן וגם בזמננו לא שמענו הותר זה אפילו לומר
 לא"י לנגן בכלי כשבת לכבוד חתן ובלה ובכל המדינות
 נוהגים איסור בזה וק"ו לומר לו לתקן כלי שיר ואם
 הא"י בא מעצמו לנגן בכלי א"צ למחות בידו וס"ס
 אבל לא לומר לו לנגן ואפילו בע"ש לא יאמר לו
 שיבא בשבת לנגן בכלי וכן המנהג הפשוט ואין לשנות

וא"ס מטעם שיתבאר בס"י ט"ס וזהו מפני שאין לנו בקיאות
 בתקן כלי שיר ע"ס וזה לענין טיפוח ודיקוד אבל לא לנגן ממע
 וחלילה להחיר בזה :

יא המשמר פירותיו וזרעיו מפני חיה ועוף לא יספוק
 כף אף כף כדי להבריחם וכן לא יספח כפיו על
 ירכו וכן לא ירקד כדי להבעיתם ולהבריחם ואע"פ
 דאין בזה נזירת טיפוח וסיפוק שיתבאר בס"י הבא
 שנורו שמא יתקן כלי שיר שאין זה אלא בטיפוח
 וסיפוק של שמחה ושיר ולא בבה"ג מ"ם גם זה אסור
 נזירה שמא כשיראה שאינו יכול להבריחם בזה יפול
 צרור ויזרוק להם מרה"י לרה"ר כדי להבריחם ורמ"י
 עירובין ק"ד ו. ולכן אפשר לדין דלית לנו רה"ר אפשר
 דמותר לפסח ולמפק דאפילו יזרוק צרור לא יבא לידי
 איסור תורה ומנ"א סק"ו :

יב אין שוחקים באנונים עד נבי קרקע ולא בתפוחים
 נזירה שמא יבואו להשוות נוסות ויהיה חייב
 משום בונה בבית ומשום חורש בשדה ואסור לשחוק
 בכל מיני פירות מטעם זה אבל על גבי שלחן או
 בבית שיש בו רצפה מותר רבוה לא שייך אשוויי נוסות
 ולא נזרו אטו שחוק על גבי קרקע כמו שיש סוברין
 כן בכיבוד הבית בס"י הקודם ע"ש דשחוק אינו דבר
 של קביעות שינוורו זה מפני זה ומתוך קושי המנ"א
 סק"ו וכן מותר לשחוק בעצמות שקרוין ששי"ך
 ובלשונינו טיילסקע"ס ואע"פ שמשמיעים קול בעת
 השחוק שרופקים זה עם זה מ"ם ביון שאינו קוד של
 כלי שיר מותר כמו שנתבאר :

יג ורע דמיני שחוק אין הותר רק בששוחקין לשחוק
 בעלמא אבל בצחוק כדי להרויח אסור רהו
 כמקח וממכר ואפילו השוחקים בתם ובחסד שקרוין
 או"ס נרא"ד אסור מטעם זה וכן המשחקין באנונים
 להרויח אסור ומה שהנשים וההנוקות משחקין כתב
 רבינו הרמ"א בסעיף ה' דאין למחות בהן דמוטב שיהיו
 שוננים ואל יהיו מזידים עכ"ל בלוסר דודאי לא
 ישמועו ובדרבנן אמרינן מוטב כדאיתא בביצה רפ"ד
 ע"ש ואיני כפי' הנהוג עתה שאין מתחייבין בהצחוק
 הוה בשום דבר אלא במה שצוחקין כמו מי שאנו
 שלו ינקף את אנוו של חבירו יוכה באנוו של חבירו
 ובאם לא ינקף יוכה חבירו בשלו וכן בצחוק תם
 וחסר שנושל כמה אנונים בידו וסותם היד ושואר
 לחבירו תם או חסר ומשיב תם או משיב חסר ופותח
 את ידו ומניחם אם הוא כפי מה שאמר השני יוכה
 חשני

נדולה שלא לצורך שבת אבל מותר לכסותו במחצלותא וכיוצא בזה ואע"פ שבוה יש נ"כ קצת מירחא תרירו מפני ההפסד ולא מיבעיא פירות שראוים לאכילה אלא אפילו לבינים שהם מוקצים ומתיירא שהגשמים ימשטשם מותר לכסותו מפני ההפסד ויש מי שאומר גם לכסותו ואפילו פירות משום דכל מין מירחא אסור שלא לצורך שבת ומג"ח סק"ח נ"ט י"ט ואנו אין לנו אלא פסק רבינו הב"י בסעיף ו' רמתיר אפילו בלבינים מיהו ליתן כדי תחת הרלף מותר לכל הריעות וכשנתמלאה שופכה ומחירה למקומה וזהו דקא כשהרלף ראוי לרחיצה עכ"פ ומותר למלמל הכלי עם הרלף אבל אם אינו ראוי לרחיצה כגון שהם מים עכורים אסור ליתן חבלי תחת רלף כזה שהוא מפסל כלי מהיכנו כיון שחיאמר בטלמול ואע"ג דכשתמלא הכלי ותהיה מאוס עליו הרי מותר לשופכה כרין גרף של רעי אמנם הלא זהו עצמו אסור לעשות גרף של רעי לכתחלה וא"כ בע"כ יתרצה שלא ימלמנה יש כאן ביטול כלי מהיכנו אמנם אם עבר ונתן כלי תחת רלף כזה שאינו ראוי לרחיצה והוא מקום שיושב שם נעשה כגרף של רעי ומותר להוציאו אבל לא יחזור להעמירו תחת הרלף הוה וזהו כשאין חיזוק גדול במה שרלף מהתקרה אבל בהיזק גדול כבר נתבאר במ"י ש"ח דעושין גרף של רעי לכתחלה כדי להגצל מנוק גדול ונ"י כמור שמתיר לכתחלה ועב"י ונ"ח ולמ"ז י"ל דלא עלני לדינא וד"ק :

השני כהם ואם ההיפך על השני יתן לו כך אגוים כפי מה שהיה בירו ואין בצחוק הזה רק אסמכתא בעלמא ולא כדרך מקח וממכר ולמי שסובר דאסמכתא לא קניא אינו מחויב לשלם ולכן מה שמשלם אינו אלא סתנה בעלמא ואין בזה נזירת מקח וממכר (נלפ"ד ללמד זכות) וצחוק בכרוד נתבאר במ"י ש"ח : וד' תנן בשלהי עירובין ממלאין סכור הנולה ומבאר הגדול בגלגל בשבת במקרש ולא במרינה נזירה שמה ימלא לנינתו ולחורכתו דמתוך שממלאין בו בלא מורה אתי להשקות בו גינתו וחורבתו בשבת (רש"י) או שימלא ממנו למשרה של פשתן ומפירש בנ"י שם דאם לא היה שם לא נינה ולא חורבה ולא בריכה לשרות בה פשתן מותר ולא נזרו אמו שארי מקומות משום הוהו נזירה רחוקה וריו לגזור במקומה ויש מרבתינו שפירשו ולא מיירי כמתם נגנל דבכה"ג לא שייך לגזור ולא אסרו אלא בגלגל נזיר שמוציא מים הרבה ביחד בלא מורה וזהו נגנל גדול הקבועים בו הרבה דליים סביבו ונתמלאים ביחד ונשפכים ביחד אבל נגנל שלנו שאין ממלאין בה הרבה כל כך מותר דליכא למיחש למירי וכן עיקר כריעה זו (נ"ח) :

מן ומי שיש לו פירות בראש הגג ורואה מסד שבא אסור לשלשלם בשבת לבית דרך ארוכה שבגג וכך שנו חכמים (רפ"ה דג"ה) במשנה משילין פירות דרך ארוכה ביום אבל לא בשבת משום שהו מירחא

של"ט [אין רוכבין ואין שמיין ואין ממפחין ואין דנין ולא מקדשין ולא מקדישין ועוד דינים] וכו' כ"ב סעיפים :

בשהוא נשען בכהמה או באילן נשען מעט והוא עומד על כחו של עצמו ולא נקרא זה משתמש בבעלי חיים או באילן משא"כ אדם חלש כל שעניתו הוא על הבהמה והאילן ואסור ואפילו אדם בריא אינו מותר רק כשנשען מעט ולא בכבדות בכל כחו :

ג וז"ל הירושלמי אית תנא תני נשענים בבהמה אית תנא תני אין נשענים אמר רב חסדא סאן דאמר נשענים בבריא סאן דאמר אין נשענים בתש ועוד אוקימתא יש שם מאן דאמר נשענים בהווא רמסתך ציבתר (ומעט) ומאן דאמר אין נשענים בכובש את ככרו כלומר כמשען חזק ושניהם כבריא ושני ואוקמתא

א אין רוכבין על גבי בהמה ואסור להשתמש שום תשמיש בבעלי חיים אפילו בצירי הבעלי חיים אבל בצירי צדדין מותר וכבר נתבאר דינים אלו במ"י ש"ה ובמ"י ש"ז ושם נתבאר בסעיף מ"ו דאם עפה על הבהמה ירד מיד ובוה לא רמי לאילן שקנסוהו לישב שם עד שחשיכה רבבהמה יש איסור תורה שביתה בהמתו משא"כ באילן ע"ש ובמ"י ש"ז בארנו רבאילן חזק מותר להשען ובאילן רפה אסור וזהו ע"פ הירושלמי פ"ה דביצה וה"ט ע"ש :

ב אבל דפי הנידסא שלנו בירושלמי שם נראה כונה אחרת רלאו אאילן קאי אלא אדם לחלק בין כשהוא תש כח ובין כשהוא בעל כח דאדם בריא

האוקימתות אמת להלכה ולכן אדם הלוחש אסור לנמרו
 לשעון על בהמה והיה על אילן ואדם כריא מותר
 בהשענו מעט ולא בכל כחו וכן הלכה וגם בש"ס
 שלנו כחנינה (ט"ז.) משמע להריא ראין אסור שימוש
 בבעלי חיים רק כשנשתמש בכל כחו ע"ש והפוסקים
 לא הזכירו מזה כלל :

ך אין שטין על פני המים נזירה שמא יעשה חבית
 של שייטין להתלמד כו לשוט ואם הנהר אינה
 בחצר אלא כסתם נהרות שהן כרמלית יש בזה עור
 איסור דשמא יתנו מים ברנליו חוץ לר' אמות (נשי'
 מ' : ד"ה ולפילו ע"ש) וכבר כתבנו בס"י שכ"ו הררוחץ
 בנהר צריך לזוהר מזה ולשמעם זה נהנו אצוינו
 איסור דרוחץ בנהר בשבת ע"ש ולא אסרו לישוט בכ"י
 כמו כאמכטי אם עומרת כחצר שאין שם חשש התות
 המים חוץ לר' אמות אכל אם אינה עומרת בחצר
 אסור מטעם חשש זה וכן בריכה שכחצר רינה
 כאמכטי מפני שאין זה רומה לנהר כשיש לה שפה
 סביב והיינו ראם אפילו נעקרו המים השפה מחזרת
 אותם למקומן ואינה רומה לנהר שהמים נרחים חוצה
 לה ורומה לכלי ולא נודו בזה שמא יעשה חבית של
 שייטין רבכלי לא שידך זה ולכן אם הבריכה אין לה
 שפה סביב אלא היא שוה להקרקע שחוצה לה הרי
 היא רומה לנהר מפני שכשהמים נעקרים יוצאים חוץ
 לבריכה כמו בנהר ואסור לישוט בה כמו בנהר :
 ה וכתב רבינו הב"י בסעיף ו' אסור לאדם להשיט
 במים רבר רהוליכו מאצלו או להביאו אצלו ולכן
 קסמ"ס שעל פני המים אסור להפצילן לכאן ולכאן
 כדי לנקות המים שיהיו יפים עכ"ל רכשם שאסור
 לישוט בנופו כמו כן אסור להשיט רבר במים ולכן
 בכלי מותר רנס השטת מותר בכלי כמו שנתבאר והנה
 דין זה מקורו מהמררכי פ"ה רכיצה ומקירו מירושלמי
 שם והקשו על זה שהרי כמסקנא רירושלמי מסיק
 להיהר דאם לשהייה מותר כהך רשובר אדם את
 ההכות לאכול ממנה נזירות וכן הקשה הס"מ עס כמח"כ
 ט"ט ולא קשה כיום רהירושלמי אינו מותר האיסור
 הקודם ראם אינו רוצה לשתות עתה אסור לפצל
 וכשרצונו לשתות מותר ע"ש ורבינו הב"י לא מיירא
 כשרצונו לשתות שהרי לא הזכיר זה וכן הוא כונת
 המרדכי והג"ח שכתבו זה שאין רצונו לשתות עתה אלא
 רוצה לנקותם על לאחרי זמן וכשת יש בזה גם איסור כורר
 ודקין :

ן כבר נתבאר בס"י רמ"ח ברני כניסה לפנינת
 קודם השבת אבל כשכת פשיטא שאסור ליכנס
 לספינה מטעמים שנתבארו שם אמנם הספינה כשעוטרת
 סמוך לחוף ועומרת על קרקע הים או הנהר ואינה
 שטה כלל מותר ליכנס בה דזהו ככניסה לבית וכן
 אפילו אם היא שטה על פני המים רק שהיא קשורה
 בקשר חוק לעמוד או לנשר כדרך הספינות העומרות
 על הנמל נ"כ מותר ליכנס בה שהרי אינו ראוי
 לישוט בה כל זמן שהיא קשורה ורע רבנמ' וקל"ט :
 יש היתר לצורבא מרבנן ליכנס בספינה לישן שם
 והספינה עומדת על הקרקע אע"פ שיורע שהאינו יהודי
 יבא אחר שעה וישוט עמה לעבר חשני משום דהוי
 הערמה באיסור דרבנן וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד
 ככתחלה ע"ש והאירנא אין לנו דין צורבא מרבנן
 ואסור ויש מתירין בשביל היוק גרוד לעכור בספינה
 בשבת ויש מנמנמים ואוסרין ועמנ"ל סק"כ וע"ס סק"ג
 עמנ"ד עני קריס ולא ידעתי למהו וע"י איזה הערמה
 פשיטא דשרי וגם המומך על המתיר יש לו אילן
 להתלות כו וכן למצוה עוברת יש רוצים להקל
 ומעבורת שקורין פאר"ס רינו כספינה ועש"ת סק"ט :

ן תנן בביצה (ל"ז.) לא ממפחין ולא מספקין ולא
 מרקרין לשמחה ולשיר וממפחין זהו להכות כף אל
 כף ומספקין זהו להכות כף על ירך ודיקור ברנלים
 והטעם רכיון שהעשיות האלו הם כעת שמשורדים
 בכלי שיר ולכן כשם שגזרו על כלי שיר בשבת ויד"ס
 שמא יתקן כלי שיר כמו כן גזרו על אלו הרברים
 מפני שהם נ"כ שייכים לכלי שיר ואפילו להכות
 באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת מהאצבעות
 כנגד אחת מהאצבעות כדרך המשורדים או לקשקש
 באנו להתנוק דרך שיר או לשחק בו בזוג כדי שישתוק
 כל זה וכיוצא בזה אסור משום שמא יתקן כלי
 שיר ולספק כלאחר יד מותר כך נזרו חכמים :

ך וכתב רבינו הר"מ בסעיף ג' והא רמספקין
 ומרקרין האירנא ולא סחינן בהו משום רמוטכ
 שיהיו שוננים ואל יהיו מזידים וי"א רכומה"ו הכל
 שרי ראין אנו בקיאין בעשיית כלי שיר וליכא למיגוד
 שמא יתקן כלי שיר רמילתא רלא שכיח הוא ואפשר
 שעל זה נהנו להקל בכך עכ"ל והדברים מתמיהים חרא
 רקשירת נימי הכנור לכיחי טובא וכן לנלגה עז
 היתירות והיינו שמגלגלין היתר עז שתשוב הנימא
 להיות

להיות כנכון וכשני הדברים יש חיוב חמאת משום קשירה ומשום מהקן מנא כדפירש"י בעירובין וק"ג. ל"ה אף וז"ה משלל ע"ש ועוד דחלילה לבטל שבות דרבנן מפני טעמים כאלו :

מן ולענ"ד נראה טעם פשוט דסיפוק וריקוד שלנו לא נאסרה מעולם דכומן חז"ל היה זה בעת שמומרים בכלי שיר והיו ממפחים ומספקים ומרקרין ע"פ מרד השיר וכן משמע בירושלמי אבל עכשו אין זה ככל בעת שמומרים בכלי שיר אלא בעת ששורדים בפה שירי שמחה ממפחים כף אל כף סיפוק בעלמא ולא ע"פ סדרי השיר והך דסיפוק כף על ירך לא נודע לנו כלל וגם הריקוד בעת השמחה אינו כריקוד שהם בסדר בקרודי נשים אלא מרקדים בלא סדרים ואין כאן נדר שמא יתקן בלי שיר דאין להם שייכות ול"ז כלל ולא על זה נזרו חכמים ולכן גם כשמחת תורה שמרקדים וממפחים לפני הס"ה וי"א המעם דלכבוד התורה מותר לרקד ומג"א סק"א וקשה בעיני לבטל שבות דרבנן מפני זה אכל לפמ"ש א"ש דאין זה הריקוד והמפוח שאסרו חכמים וכמה פעמים ראינו שנדודים מטפחים בידם בעת שמחה וזוהי א"ש גם האנכס נדה כליל יוה"כ חלל הכה"ג חפילו אם לא נאמר מטעם דאין טעות במקדש וגם לא היו קול כלי שיר כמ"ש המג"א סק"ט :

סמילא מנו"ש זה נוכח ללמוד על כל סין דין דכמו שאין שורפין בשבת כמו כן כל חוקה משפם ולכן גם הסנהדרין לא היו יושבין בשבת בלילכת הנזות ככ"סי החול אלא כחיל כמבואר בתוספתא וכבר הבאנו זה בח"מ סי' ה' ע"ש ולכן אמר לקבוע מקום לחליצה בשבת דהוה כישיבה לדין ומג"א ס"א :

יא וכן ודאי דאסור לשלוח התראה בשבת דהוה כעוסק בדין וכ"ש לקבל עדות בשבת שאסור א"א במקום מצוה כמו בענוה שאחר השבת לא יוכלו לקבל וכיוצא בזה דהא כל דבר מצוה הותר הריבוד בשבת וכן הבעל דין אינו נכון שיסדר לו המענות בשבת אבל הדיין שהיה אצלו ר"ת בע"ש ולא נמרו ומע"ין בשבת כדבר הדין מותר דהא ליאסור תורה הוא וכמו שמע"ין בדין הוראת איסור והיתר כמו כן מע"ין בדין מדיני ממונות אבל לא ישבו הב"ד במקומם שבחול ולע"ין דזה נראה כדן וכתב רבינו הרמ"א דלכן אסור לתפוס ולהתפוס לבית הסודר ונרשיון הממשלה מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח וכ"ש שאסור להלקותו ואם יברח אין עליו בלוס עכ"ל ומיהו כדבר עכירה יכולים לשמרו בבית שלא יברח וכן כל צרכי רבים מותר להכריז בשבת כמ"ש כמ"י ש"ז :

יב ואסרו חכמים לקדש אשה בשבת וכ"ש דכונסה בנשואין וכן אסור לחלוץ ולייבם בשבת ואסרו כנב" שם המעם שמא יכהיב ע"ש ותמיהני למה לא אבדו המעם דאסור מטעם קנין שדרי האשה נקנית לבעלה ע"י אירוסין ונשואין וכן היבמה ליבם ונ"כ משום דהרמב"ם בפכ"ג דין י"ב כתב וכן אסור לקנות ולמכור ולשכור ולהשכיר גזירה שמא יכתוב עכ"ל וא"כ למה זו להשי"ם לומר מעם קנין כיון דכזה עצמו יש גזירת האיסור כמו בקנין ואך דכ"י הרמב"ם לא אכ"ז דכ"ר שזאל אמרו טעם שמא יכתוב על הלואה ותציטפה ע"ש אבל עיקר מקח וממכר הוא שנות נדון בפ"ע ולא מטעם גזירה כמכילר כנחמיה ועמ"ש בר"ס רמ"ג דהוא ממש כדלחוריהא דל"כ יהיה שנת כהאל וכאם הרמב"ם הבאנו זה ע"ש ונ"ל דגם הרמב"ם אין כונתו מצד חלל שלל ר"ה להאריך וכתיב איזה טעם ודו"ק :

יג ודע דבגמ' פריך שם על מה שאין מקדישין והא מצוה קעביד ומחרץ לא צריכא אלא שיש לו אשה ובנים ע"ש ופירש"י דלא על עיקר הדין פריך דודאי גם

י אין דנין בשבת וכתב הרמב"ם בפכ"ד אין עונשין בשבת אע"פ שהעונש מצות עשה אין דוחה שבת כיצד דרי שנתחייב מיתה או מלקות אין מלקין שנאמר לא תבערו אש וה"ה לשאר עונשין עכ"ל דלא תבערו דרשינן לשריפה בת הון שאסור בשבת ופנהרין ל"ה :
וכמבולתא בויקהל איתא לא הבערו אש שריפה בכלל היתה ויצתה ללמד מה שריפה שהיא אחת ממימות כ"ד ואינה דוחה את השבת אף כל שאר מיהות כ"ד לא ירחו את השבת עכ"ל ומוה לא ידענו רק מיתה וס"ל דהרמב"ם דגם במלקות יש חיול שבת דודאי בל"ש מלקות יעשה חבורה ועמ"א סק"ג והמעם שאין רנין דיני ממונות וכביצה שם אמרו הטעם דנזרינן שמא יכתוב המעונה והפס"ר אמנם בירושלמי סנהדרין נפ"ד ה"ז איתא מכאן לבתי דינן שלא יהיו דנין בשבת מ"ס נאמר כאן ככל משבתיכם ונאמר החלן והיו אלה לכם לחוקה משפם לדרתיכם ככל משבתיכם מה להלן בב"ד הכתוב מדבר אף כאן בב"ד הכתוב מדבר ע"ש ואע"ג דרומד שם לענין מיתת כ"ד אך

גם באין לו אשה ובנים אסור לקדש אלא שמקשה על לשון המשנה דקרי לה רשות ע"ש וכן מכואר סרברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור שלא כתבו דבאין לו אשה ובנים מותר לקדש אבל רבינו הם ז"ל בתום שם פי' דאעיקר דינא פריך דודאי באין לו אשה ובנים דהוי מצוה דבה וזהו חפצי שמים אין לאסור מלקדש בשבת ומהר"ן דמיירא ביש לו אשה ובנים אכל באין לו באמת מותר ואפילו לפ"ז יש להסתפק בנשואין אם מותר והיינו כניסה לחיפה משום דהוה קנין נמור שקונה אותה למעשה יריה ולמציאתה ולדירה ולא דמי לקדושין או אפשר דגם זה מותר שהרי גם הקידושין הוי קנין שקונה אותה לאישה ומ"מ התירו ולכן אפשר לומר דגם נשואין כן הוא וע"ש כח"ס וכר"ן :

יד והנה לדינא ודאי קי"ל כרוב הפוסקים וגם ר"ת עצמו כתב בתשו' שאין מקדשין אלא מרוחק גדול ואפילו קידשה מבעוד יום אסור לכונסה לחופה בשבת (ר"ן ס"ט) ומ"מ כתב רבינו הרמ"א ז"ל ויש מתירין לקדש היבא שאין לו אשה ובנים ואפשר דה"ה הכניסה לחופה שרי ואע"ג דלא קי"ל הכי מ"מ סומכין על זה בשעת הרחק כי גדול כבוד הבריות כמו שרנילין שלפעמים לא היו יכולין להשוות עם הנדוניא ביום ו' עד הלילה דעושין החופה והקידושין בליל שבת הואיל וכבר הוכנו למעודה ולנשואין והוי ביוש לכלה ולחתן אם לא יכנסו אז ומ"מ לכתחלה יש ליתור שלא יבא לידי כך עכ"ל ואצל רבינו הרמ"א עצמו היתה מעשה כזו בקראקא כשהיה אב"ד בשם ביתומה שנמשך כשני שעות בלילה ומדרר בעצמו הקידושין והחופה כמ"ש בתשו' ולעזר עליו כל המדינה והאריך שם לבאר גדול כבוד הבריות וצער חתן וכלה ושמענו שמן מעשה זו עשו תקן בקראקא שלא לעשות שום חופה בע"ש ותקן יפה הוא דכמה קילקולים יש עי"ז ובאים לידי חילול שבת ובפרט בימי החורף שהימים קצרים ובכל מקום שאפשר להגהיג כן שכרם מרובה מן השמים ועכ"פ גם כשא"א להגהיג כן החיוב על כל יראי אלקים לראות להקדים החופה כל מה שאפשר :

מן וכתב רבינו הב"י במע"ף ה' הכונס את האלמנה לא יבא עליה ביאה ראשונה לא בשבת ולא ביו"ט עכ"ל והוה מירושלמי וביאור הדברים דהנה באהע"ז סי' ס"ד נתבאר דלבתולה יש חופה ולא לבעולה ע"ש

והמעט דס"ל חופה היא ההינומא ומה שמולכין תחת החופה במזמזמי חתן וכלה וזה אינו אלא בבתולה ולפ"ז באלמנה ליבא קנין חופה והקנין הוי הכיאה ולכן אסור בשבת ופירשו דמה דאיתא בירושלמי ריש כתובות הל"ן דכנסין ארמלין צריכין לכונסן מבעוד יום כלומר לבא עליה דהוה מטעם שאין לה חופה אבל יש חולקין וס"ל דגם בבעולה יש חופה דחופה מקרי היחוד הראוי לכיאה וזה שוה בין בבתולה בין באלמנה ונרושה ונכ"ל סק"ז וס"ל כהע"ז ע"ש והירושלמי שאומר הל"ן דכנסין ארמלין כונתו משום דבתולה בלא"ה אסור לבעול בתחלה בשבת דכן הוא שיטת הירושלמי וכונת הירושלמי ליחוד הראוי לכיאה וגם בבתולה כן הוא לדין דקיי"ל דמותר לבעול בתולה בתחלה בשבת וכבר בארנו זה באהע"ז שם ושם בס"י נ"ה הארכנו לבאר מהו חופה ובמע"ף י"ד שם בארנו דהפוסקים לא פליגי כלל ע"ש ושם בס"י ס"ד סעיף י"ז בארנו דגם באלמנה ליבא מחלוקת ואם היה יחוד הראוי לכיאה מבעוד יום יוכל מדינא לבעולה בשבת וגם בבתולה יש מצריכים דוקא יחוד הראוי לכיאה מבעוד יום ומנ"ל סק"ל נכ"ס מ"ט אך באלמנה כבר הדין כתב המהרי"ל שיש סכנה בדבר לבא עליה ביאה ראשונה בשבת (ס"ט) ובאהע"ז שם הבאנו שהיתה מעשה כזה ותיכף סתה ע"ש ולכן אנו רנילין להזהיר על זה מאד וזהו רק באלמנה ולא בנדוושה דבנדוושה אם היה יחוד הראוי לכיאה מבעוד יום יוכל לבא עליה בשבת והיחוד שמבעוד יום צריך שלא יהא שם שום אדם בהחדר (ס"ט) ואם לא היתה ראויה לכיאה מבעוד יום כגון שהיתה טמאה אסורה לסבול בשבת דאסור לו לבא עליה בשבת שהרי מקורם לא קנה אותה כלל כיון שלא היה יחוד הראוי לכיאה (ס"ט) ומצינו על המ"מ וגם הנ"ט ס"ט הציג על החמ"ח ע"ש :

מן דבר פשוט שאסור לנרש בשבת אפילו היה הנש בתוב מבעוד יום ואין בו פסול מוקדם כגון ע"י שליח או שאינו כתוב בו שם היום אלא שם החודש וכשר נ"כ מ"מ אסור לנרש כמו שאסור לקדש שהרי בהנדרושין מפקעת א"ע מרשותו והוה כקנין אך כגש שכיב מרע דתקף ליה עלמא ונראה שימית מיד ותשאר זקוקה לחליצה או ליבום איתא בניטין וע"ז ׀ שהתירו חז"ל להקנות לה החדר שהגט מונח שם והיא תעשה בו חזקה ע"י פתיחה ונעילה ונמצא שנתן הגט כרשותה ע"ש :

זן כתב הרמב"ם בפכ"ג דין מ' אין מנביהין תרומות ומעשרות בשבת מפני שגראה שמתקן דבר שלא היה כחוקן עכ"ל ואפילו ליתנם לכהן בו ביום אסור (ולאכ"ז) ואפילו בין השמשות אסור לעשר את הוראי אבל הרמאי מעשרין בה"ש ולא רמי למתקן הרוב עמי הארץ מעשרין הן גמ"י ל"ד. וז"ל בשבת עצמו אסור לכיון תקנו לעשר סוף סוף תקון הוא ומדומע והיינו תרומה שנתערב בחולין במאה פעמים ככה דפסלה אתה ומותרת אין מעלין בשבת רהוה מתקן ולפיכך הלכה כר"י נטל ע"ש וכל מין תקון אסור בשבת משום תקון של מלאכה (וה"ל שנת קמ"ג. ד"ה האן) כלומר שאסרו מה לי תקון זה ומה לי תקון של מלאכה ואפילו תרומות רבנן אסור להפריש בשבת וכן כבה"ש לבר רמאי כמ"ש :

י"ח עור כתב שם הרמב"ם ברין י"ד אין רנין וכו' ואין מקרישין ולא מעריבין ולא מחרימין והרמי נטה או תמי כהניס וע"ז סק"ד ותמוה מלדו מפני שהוא כמקח וממכר ואין מנביהין תרומות ומעשרות שזה דומה למקריש אותן פירות שהפריש ועוד מפני שהוא כמתקן אותם בשבת. והוסף ע"ש על הקודם ואולי מטי מע"ש ודו"ק ואין מעשרין את הבהמה נזירה שמא ירשום במיקרא וולא משום מתקן שהרי מתחלה הינה מותר וגם לא מטעם מקח וממכר שהרי אוכלה בעלמון ומקריש אדם פסחו בשבת וחנינתו ביום שוה מצות היום היא וכשם שאין מקרישין כך אין מקרישין מי חטאת עכ"ל ולא מצאתי מקורו וגם לא ידעתי למה אין מקרישין מי חטאת הלא אין בזה שום תקון בלא ההואה ואולי רבין רהואה אינה רוחה שבת כראיתא בפסחים ופ"ה. א"כ למה יפרח בהם ואולי גם בטלטול אסור מפני שהיא מוקצה כיון שהיא קורש ואסור לעשוה בה דבר בשבת כרתנא כתרופתא רשבת (פ"ט) מטלטלין את החרש בשבת ומטלטלין מעשר שני בירושלים אבל לא בנבוכין ע"ש משום רבנבולין אסור לאוכלה ואסור ליהנות ממנה מפני קדושתה משא"כ חדש אף ראסורה באכילה מ"מ מותר ליהנות ממנה כיון שאין בה קדושה וא"כ מי חטאת ואפר חטאת נ"כ אסורים בטלטול :

י"ח המנביה תרומות ומעשרות בשבת או ביום בשונג יאכל ממה שהתקין במזיד לא יאכל עד מ"ש וכו' וכו' כך וכו' כך תיקן את הפירות וכן המקריש או המעריך או החרים בשבת כין בשונג בין במזיד מה

שעשה עשוי ואצל כירם וכן המקנה לחבירו בשבת קנה דקיי"ל מקה שנעשה באיסוד היו מקח כמ"ש בח"מ מ" ד"ה ושם בארנו למה לא אמרין בזה אי עביד לא מהני ע"ש ועמ"ל סק"ז :

י"ח כתב הרמב"ם בפכ"ג דין מ"ז מי שקרא שם לתרומת מעשר של רמאי או למעשר עני של ודאי לא ימלם בשבת ואע"פ שיחדר מקומן מקודם השבת והרי הן ידועין ומונחין כצד הפירות ואם היה כהן או עני למורים לאכול אצלו יבואו ויאכלו ובלבד שיודיעם לכהן שזה שאני מאכילך הוי תרומת מעשר ולעני שהוא מעשר עני עכ"ל והוה משנה בפ"ד דרמאי ומ"ז וה"פ מי שקרא שם בלומר שאסר תרומה מעשר שאני חייב לתת מכרי זה יהא מונח בצפינו או כדרוסו ולא הפרישה וה"ה בשל ודאי אלא רבשל ודאי אין הישראל מפריש תרומת מעשר אלא הוי אבד רמאי שהמעשר לעצמו הוא המפריש תרומת מעשר ליתנה לכהן וכן אע"פ שכבר הוא כמפורש מ"ם לא יתנם לכהן ולעני מפני שאסור ליתן מתנות כהונה בשבת ורק בלמורים לאכול אצלו יבואו ויאכלו ובלבד שיודיעם דא"כ הרי סכודים שמאכילם משלו יהא דלא תני מי שקרא שם לתרומה של ודאי משום דלאו אורחיה להשהות את התרומה רתרומה נדונה מפרשישין מיד כשנעקר הנוהן והר"ט והא דלא תני מי שקרא שם למעשר של ודאי לפי שאף אם יתנה דכיו בשבת אין בו תועלת שהרי עליו להפריש תרומת מעשר (ומ"ט) :

כ"א אך דברי הרמב"ם תסוהים רבירושלמי שם מוקי משנה זו כב"ש דאמרו בפ"ק רביצה ג"כ : ראיין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביום אבל דכ"ה מותר ליטולן בשבת ומבאר שם דאין חילוק בין יום לשבת (והח"ס) נכילה ע"ס הכילו הירושלמי ע"ש והרמב"ם עצמו בפ"ד מיו"ט דין כ"ו פסק דמוליכין וכבר הקשו זה עליו וה"ה נכ"מ ולי נראה אדרבא דהרמב"ם פסק כהירושלמי הוה שאיבר שם היא ילפא מן הדא בלימודים וכו' כלומר שמה שביה מתירים בבניצה דא להוליך אצל הכהן אלא בלימודים לאכול אצלו יבואו ויאכלו ע"ש ואע"ג רשימת הש"ס שלנו בבניצה אינו כן וכמ"ש הרמב"ם עצמו בפ"ד מיו"ט ס"ל דהרמב"ם דהוה בתרומות שהפרישן לגמרי מעיזים כמו שמבאר שם אבל בקריאה שם לבר מורים להירושלמי דאין ההיתר רק בלמורים וכו' וזוהי אלא כדברי

נדברי התו"ט עס נדמאי דהמגנה אינה להלכה ותמיהי טלא
זוכר נדברי הרמב"ם :

אינה בשלש שהרי יכול ליתנה לכהן אחד ובע"כ הכהן
הזה היה בקונה קנין אלא כיון דליכא מקנה דאין
הישראל מקנייהו אלא התורה זיכתה לו מותר וה"ה
כהפקד ועוד דלפי הטעם שכתב הרמב"ם בספק
ומסכר שמא יכתוב לא שייך בהפקד ועוד דאפילו
סתנה בארנו בס"י ש"ו סעיף י"ו דכא דמי לפקד
ומסכר ולכן התירו לדבר מצוה ע"ש וכ"ש הפקר
דבכ"ל נווני שרי ונקט לאיה מצ"מ ע"י . אלא מעתה הנכיה
ארנקי בשבת וכו' ע"ש ואם אסור לזכות מן ההפקד בשבת
אפילו לאו ארנקי ודו"ק :

כב ודע שיש מי שנמתק דאחרי שקנין נאסר בשבת
אם יכול לזכות בהפקד בשבת בדבר שאין בו
מוקצה הא גם בזה קונה מן ההפקד או אפשר כיון
דאין כאן קונה ומקנה אין זה ככלל קנין ואגרע"ל
ודענ"ד נראה ברור דמותר דאליב איך מותר להוליך
חלה ומתנות לכהן בכיצה וי"כ ז' נהי שהוא רשאי ליתן
שאינם שלו מים הא הכהן זוכה בה בשבת וי"מ וזה

ש"ב [דיני אבות מלאכות של מעמר וגוזז ומנפץ ומזוזה והמיסך והעושה
שתי בתי נירין והאורג והפוצע והכותב והמוחק וכו' ל"ה מעיפים] :

חייב משום מעמר כל שהוא נוגע באוכל חייב משום
מעמר בקליפה חייב משום דש ע"ש ולמדנו מזה
שכמשטח פירות וכונתו שיהיו הפירות יחד חייב משום
מעמר אבל אם הכונה להסיר קליפתן החיוב משום
דש ופשוט הוא רלא שייך מעמר אלא בתבואה ופירות
שלא נאפו ולא נתבשלו וגם לא נטחנו שעדיין הם
כנקצרים ובתלשים דאל"כ יהא אסור בשבת להניח
כמה לחמים למקום אחד או להניח כמה מיני פירות
זה אצל זה אלא ודאי דהאיסור אינו אלא בהלקטם
מן השרדה ומן הנינות ומן האינות ולא כשרם בבית
וכ"ש לאחר סחינה ואפייה ובישול וע' בסעיף ח' :
ך גוזז הוא אב מלאכה וז"ל הרמב"ם בפ"ט דין ז'
הגוזז צמר או שיער בין מן הכהמה בין מן החיה
בין מן החי בין מן המת אפילו מן השלח שלהן חייב
כמה שיעורו כדי לשוות מטנו חום שארכו כרוחב
הסיט כפול וכמה רוחב הסיט כדי למתות מן כוהן
של יד עד האצבע הראשונה כשיפתח ביניהן ככל
כחו והוא קרוב לשני שלישי זרת התולש כנף מן
העוף ה"ז תולדת גוזז הטוה את הצמר מן החי פטור
שאין דרך גזיזה בכך ואין דרך גיפוי בכך ואין דרך
טויה בכך עכ"ל וכבר בארנו בס"י שליז מעיף ליה
דרוקא גוזז מן המתה חייב אבל תולש לאו היינו
גוזז ככהמה ע"ש :

א מעמר היו טאבות מלאכות ופירושו שמקבץ תבואה
תלושה אל מקום אחד שזחו כמלאכת התבואה
לאספם אל מקום אחד ולעשותם אנורות ועמרים
וכריכות ושיעורו כתב הרמב"ם בפ"ח דין ה' המעמר
אובלין אם לאכילה שיעורו כגונרות ואם עימר לבהמה
שיעורו כמלא פי גדי ואם להסקה שיעורו כדי לבשל
כגונרות מביצת תרנגולת ואין עיסור אלא בנידולי
קרקע ולכן מאן דכניף מילחא ממלחא כלומר שצובר
מלה ממשרפות מים שממשיך להריץ מים מן הים
והחמה שורפתן והן נעשין מלה אין בזה אב מלאכה
של מעמר לפי שאינן נידולי קרקע וגמ' ע"ג . ע"ש
דהלכה כאיני ולא כרנה והרמ"ך השיג על הרמב"ם משום דגרים
רכא ע"ש ככ"מ :

ך ודע שהרמב"ם פסק בגוזז כמלא רוחב הסיט כפול
ולא כתב שיעור אחר אבל בירושלמי דכלל גדול
אוסר דאם כונתו לטווייה היו בשיעור זה אבל בשכונתו
לאריגה חייב כמלא הסיט ואח"כ שואל איך הרץ בגוזז
ת"מ

ב תולדות מעמר כתב הרמב"ם שם המקבץ דבילה
ועשה מסנה עגולה או שנקב תאינים והבנים החבל
כהן עד שנתקבצו נוף אחד ה"ז תולדת מעמר וחייב
וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ופשיטא דבשמתקבץ בנינה
איזה מין ירק למקום אחד וכן מיני פירות כשמקבצם
תלושים למקום אחד כתפוחים וכל מיני פרי העץ
היו אב מלאכה דמעמר ויש להזהיר על היושבים
בפרדסים שלא יקבצו בשבת שני פירות למקום
אחד ואיסור זה נעלם נסמרי מעיני ההמון ולכן יש
להודיעם שיש בזה איסור מקילה והעושה כשונג חייב
המאת ומעמר היה כמ"ש בסעיף י' ע"ש וע'
בסעיף ח' :

ג וכירושלמי דכלל גדול איתא תולדות העיסור איזו
היא וכו' והן דשמה צלין צמוקים מסוסלה בקלמה

במעוף א' אין הכונה דבמלח מותר אלא דבמלח פטור אבל אסור וזהו שכתב רבינו הבי"ב במעוף מ' אסור לקבץ מלח ממשרפות המלח שדומה למעמר וכי ע"ש חזאיסור הוא מדרבנן אבל בזה שכתבנו במעוף נ' הוי מותר לכתחלה כמ"ש הכסף משנה שם בשם הרמ"ך על דין המקבץ דבילה ועשה מסנו עיגול החייב משום מעמר וז"ל ודווקא שקבצם במקום שנפלו מן האילן אבל אם קיבצם בבית לא כדאמרין בביצה וכו' עכ"ל וכ"כ החו"מ בביצה ולי"א . ד"ה מן ש"ט דלא שייך עימור אלא במקום שנדילים שם ע"ש ובשיעורים שנתבארו במעמר ובנוזו גם בפחית משיעורם אסור ככל חצי שיעור שאפילו מן התורה אסור וכ"ש מדרבנן וכן בכל האבות מלאכות שנתבאר ושיהבארו והנ"ל סק"י הקאה על כך דנקב חלטים וכו' למה לא יתחייב מאסו כונה כמו נמנען זאין זה דמיון דמנען נשתנה זורחו מן קודם גיטנו לחי"כ כמו נכנין מעלים לגית ולא כן נחלטים זאלי גם כונת תירוטו כן אלא חל"ן התחלה לקטיו"א ז' :

מ' מנפץ הוי מאבות מלאכות ומדו מנפץ שהצמר או הפשתים הרבוק יחד נפץ והפריירו והיינו שחבטו במקל או סרקו במסרק ובלשונוניו נקרא מרעפליעין וז"ל הרמב"ם בפ"ש דין י"ב המנפץ את הצמר או את הפשתן או את השני וכיוצא בהן חייב וכמה שיעורו כדי למוות מסנו חוט אחד ארכו ד' ספחים והמנפץ את הגידים ער שיעשו כצמר כדי למוות אותן ה"ז תולדת מנפץ וחייב עכ"ל ובירושלמי דכלל גדול איתא ה"ן דנפיץ סיב הוצין נומא חייב משום מנפץ כלומר שמנפץ סיב הגדל מביבות הדקל או הוצין או גמי והוא עשב ארוך וכוונתו לעשותן דקין כדי לאורגן חייב משום מנפץ ובירושלמי הגירסא מנפס והיה במשכן כמו שיתבאר :

י סווייה הוה אב מלאכה והיה במשכן כרכתיב מוי את העוים וגם מנפץ היה במשכן שהרי הפשתן והצמר שהוצרכו למלאכת המשכן בהכרח שניפצום וכן נוזו היה במשכן שנוזו צמר מהכבשים לצורך עימרום למקום אחד ושיעורו תנן וק"ה ז' כמלא רוחב הסיס כפול ולהרמב"ם הוא ד' ספחים וז"ל בפ"ש דין ט"ז הטוה אורך ד' ספחים מכל דבר הנמוה חייב אחד הטוה את הצמר או את הפשתן אי את הגוצה או את השיער או אה הגידין וכל כיוצא בהן העושה את הלכד ה"ז תולדת טוה וחייב והוא שידבר דבר שאמ"ש

פתם ומסיק לקולא דצריך כפול ע"ש וז"ל הרמב"ם מיירא כחתם אבל בנוזו לאריגה חייב בכמלא הסיס ובע"כ צ"ל כן שהרי שנינו במשנה וק"ה ז' הדפוה שיעורו כרוחב הסיס כפול והאורג שיעורו כמלא הסיס אי"כ ממילא בנוזו הוי נ"כ כן דאם למווייה שיעורו כשיעור סווייה ואם לאריגה שיעורו כשיעור אריגה אלא ודאי כמ"ש ונוזו היה במשכן כמ"ש במעוף י' :

ך הנוטל צפרניו או שערו או שפמו או זקנו ה"ז תולדת נוזו וחייב והוא שיטול בכלי אבל אם נמלן כירו בין לו בין לאחר פטור וזה שחייב בכלי כשצריך להשער או להצפרנים אבל בא"צ להם הוי מלאכה שא"צ לנופה ופטור להפוסקים כר"ש ומ"א סק"ל והרמב"ם פוסק כר"י כמ"ש כמה פעמים והנוטל שערו בכלי כמה ישול ויהא חייב שתי שערות ואם ליקט לבנות בתוך שחורות אפילו באחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה ואשה ששכחה ליטול צפרניה בשעת טבילה קודם השבת נתבאר ביריד סי' קצ"ח ע"ש ודין צפורן שפירשה דובה נתבאר לעיל סי' ש"כ"ח מעוף מ"א ע"ש :

ז כתב הרמב"ם שם וכן החותך יבלת מנופו בין ביד בין בכלי פטור בין לו בין לאחר ומותר לחתוך יבלת במקדש ביד אבל לא בכלי ואם היתה יבשה חותכה אף בכלי ועובר עבודה עכ"ל ותמה עליו המגיד משנה כמה שפטר בחותך בכדי ובסוף עירובין מוכח להדיא דיבלת לחה דינה כצפורן דבכלי חייב ע"ש וכן פירשי' שם וק"ג ז' דבכלי הוי אב מלאכה ועור דאי בכלי אינו אלא שבות למה לא התירו במקדש כמו ביד דהא ביד גמי שבות איכא דכל השיעורים שנתבארו גם בשיער הם רק לחיוב חטאת אבל מדרבנן גם במשהו אסור ואפילו ביד ועכ"ז התירו במקדש וא"כ גם בכלי גמי ונראה ברור שיש טעות הדפוס בהרמב"ם דבכודה סוניא דשם מבוואר להדיא דבכלי הוה איסור דאורייתא ע"ש :

ח כלל גדול יש לדעת דבכל האבות מלאכות ובשיעוריהן ובפרטיהן דבכה"ג חייב ובכה"ג פטור אין זה רק פטור מן התורה אבל מדרבנן אסור דכלל גדול הוא בשבת דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור לכך במקום שאמרו מותר ולכן גם במעמר שנתבאר דאין עימור אלא בגידולי קרקע ולא במלח כמ"ש

שאפשר לטות ממנו חוט אורך ד' מפרחים בעובי בינוני עכ"ל :

יא והראב"ד השיג עליו וז"ל איני מכיר טווייה בעשיית הלברין לפי שהוא לקח צמר מלובן ומנופץ ושומרו על גבי בגד ונתן סוך על סוך עד שנעשה עבה ומטפחו במים וכדרכו עם הבגד ומהדרקו עד שמתחבר ומתקשה ונעשה הלבר ואם זה החיבור קורא לו טויה איני יודע ונראה יותר שהוא כמנבן והוא תולדת בגד ושיעורו איני יודע ואולי באורך וברוחב באותן קליעות שעושות בגות העניים על מצחיהן עכ"ל וכמרומה פי שכירושלמי דכלל גדול מפורש בהרמב"ם שאומר שם ההן דעבד חבלים ההן דעבד מסוור חייב משום טוה ומסוור נראה שהוא מורן רהנן כפי"ט דכלים המורן היוצא מן המטה כל שהוא ופי' בערוך ערך מורן שהוא בגד צמר שנותנין החשובין על מסותיהן תחת כל המצעות ובלשון לע"ז מפיט"א ובלשון ישמעאל סוור ע"ש ומתרגם שם בלשוננו קאבר"ץ ויש קורין קאוויא"ד והוה לברין דלברים הם צמר מרוף בלי טווייה ואריגה כפי"ט הרע"ב סוף כלאים ובלשוננו פיל"ץ :

יב המיסך הוא אב מלאכה ומהו מיסך שמונה חומי השתי בכסא האודג מכובד עליון לכובד תחתון וז"ל הרמב"ם שם דין י"ז דרך האורנין שמתחתן החוטין תחלה באורך היריעה וברחבה ושנים אוחזין זה סכאן וזה סכאן ואחר שובט בשבט על החוטין ומתקן אותם זה בצד זה עד שתעשה כולה שתי בלא ערב ומסיכת החוטין כדרך האורנין היא הנסכת המסכת וזה המותח נקרא מיסך וכשכופלין אותה ומתחיל להכניס השתי בערב נקרא אורג והמיסך חייב והוא מלאכה מאכות מלאכות והשובט על החוטין עד שיפרקו ויתקנם ה"ז תולדת מיסך וכמה שיעורו משייתקן רוחב שתי אצבעות עכ"ל והיתה במשכן במלאכה הפשתן והתכלת להיריעות :

יג וכירושלמי דכלל גדול ההן דעבד קונטרן נפן ומחצלת חייב משום מיסך ונפה ומחצלת ידוע וקונטרן הוא סין שק העשוי מקנים כשעושה בהן מלאכת המסכת שנתבאר חייב משום מיסך הדא איתתא כד מישתייא בקוביה משום מסכת והוה כשמיסימה השתי בתוך הנקבים ההן דעבד קופין כד צפר משום מיסך והוה העושה קופות מקנים וסיב כשמתחיל לעשות נריל מביב הקופה בשוליה חייב

משום מיסך ההן דעבד מיסך ערסין לאורך משום מיסך שעושה מיטות ממין עץ הנקרא מילין וכשמתחיל לאודגן לאורך רהעץ רך ונסתתת והוה כמלאכת צמר ופשתן :

יד העושה שתי בתי נירין הוא אב מלאכה והוה ג"כ בעת אריגה שעושה או תיקן ב' טבעות או ב' עניבות שבהן סכנים בכל טבעת או עניבה חוט אחד ונראה דהחייב הוא בין על עשיית הבתים עצמם ועלמ"מ בין שמכניס בהם ב' חומים וז"ל הרמב"ם שם דין ט"ז העושה שתי בתי נירין חייב העושה נפה או כברה או מל או סככה או שסרג מיטה כחבלים ה"ז תולדת עושה נירין ומשיעשה ב' בתים באחד סכך אלו חייב וכן כל העושה שתי בתי נירין ברבד שעושיין אותו בתים בתים כגון אלו חייב עכ"ל והיתה במשכן באריגת היריעות והקלעים וכירושלמי שם הדא איתתא כד יהבא קדמה משום עושה בתין כלומר כשנוהגת החומים בנקבים שלפניה ההן דעבד מילין קנקלמין משום עושה בתים והיינו מעץ ששמו מילין שעושה בעת אריגתו כהדרים קטנים חייב משום עושה בתי נירין עוד אומר שם שני נירין בחף אחד ושני חפין בניד אחד ונראה דה"פ דחייב זה הוא בין שמכניס שני נירין והיינו שני חוטין בחף אחד כלומר בבית אחד סבתי הנירין או שני חפין בניד אחד והיינו חוט אחת סכניסת בבית זה וקצה השני בבית אחד חייב ווע"ס נק"ע ונפי"מ :

טז אריגה הוי אב מלאכה ואריגה מקרי משמכנים השתי כהערב ופשיטא שהיתה במשכן שארנו היריעות והקלעים ושיעורו כתב הרמב"ם שם דין י"ח דהאורג שני חוטין ברוחב שני אצבעות חייב בין שארגן כהחלה בין שהיה מקצת הכנר ארוג וארג על הארג שיעורו שני חוטין ואם ארג חוט אחד והשלים בו הכנר חייב ארג בשפת היריעה ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין חייב הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ברוחב ג' בתי נירין עכ"ל כלומר אע"ז דאין בו שני אצבעות דכיון דהוה כבגד קטן בפ"ע חייב כשיעור שתי בתי נירין ודע דהשיעור שכתב הרמב"ם באורג ברוחב שתי אצבעות הוא תמוה לכאורה דבמשנה וק"ה ז' שנינו דהאורג שני חוטין שיעורו כמלא המים וכיון שהרמב"ם בעצמו כתב כמ"ז שהוא כמלא רוחב המים כפול שהוא ד' מפרחים כפי"ט בסעיף י' אי"כ כמלא המים הוא שני מפרחים ואיך מחייב בשתי אצבעות

אצבעות אמנם רעת הרמב"ם מרלא קאמר כמלא רחב
הסיפ אלא כמלא הסיפ הוא שיעור אחר רשני אצבעות
ומ"ז אבר רש"י ו"ל לא פ"י כן אלא שהוא חצי שיעור
מטווייה ע"ש :

מן תולדות אורג כתב הרמב"ם שם המדקק את
החומין ומפירין בעת האריגה ה"ז תולדת אורג
וכן הקלע את הנימין ה"ז תולדת אורג ושיעורו
משיעשה קליעה באורך שני אצבעות עכ"ל ולד"ש
צריך שני ספחים ובידו שלמי גם מי שעושה רבר מעץ
שש"ז מילין שהוא רך חייב משום אורג בעת שמכניס
הרוחב על האורך ע"ש :

ין הפוצע ה"ז ג"כ אב מלאכה ומהו הפוצע שמסיר
חופי הערב מעל חופי השתי או השתי מעל הערב
לצורך אריגה ורע"ז ורש"י ו"ל כתב במשנה ראבות
מלאכות וז"ל פוצע מנתק פעמים שיש בשני חומין
יותר מדאי ומנתק מהן ומקלישן לצורך עכ"ל והרמב"ם
כפ"ם כתב הפוצע שני חומין חייב ובוצע הוא המפריש
את האורג בין שהוציא הערב מן השתי או שהעביר
השתי מעל הערב ה"ז בוצע וחייב והוא שלא יהיה
מקלקל אלא יתכוין לתקן כדרך שעושין אלו שמאחין
את הבגדים הקלים ביותר שבוצעין ואח"כ מאחין
החורין ואורגין חומין שבצעו עד שיעשו שני הבגדים
או שני הקרעים אחר והפותר את הקליעה לתקן ה"ז
תולדת בוצע ושיעורו כשיעור הבוצע עכ"ל והראב"ד
פ"י שם הפוצע הוא לשון חיתוך שחותך ב' חומין
שאחד שהשלים אריגתו חותך את האורג מן המשויד
שבמסכת ואפילו לא חתך ממנו אלא ב' חומין חייב
בתתיבה זו עכ"ל ולכל הפירושים וראי שהיה במשכן
כיון ששייך למלאכת אריגה :

יך הכותב והמוחק היו מאבות מלאכות ומוחק אינו
חייב אלא במוחק ע"מ לכתוב אבל במוחק כרי
לקלקל פסוד אבל אסור ושיעורו שני אותיות וכך שנינו
במשנה וק"ל ה. הכותב שתי אותיות בהעלם אחר חייב
והיתה במשכן שהיו רושטין על קרשי המשכן לידע
איזה כן זוגו ומנה ק"ג. מפני שמפרקין אותו
ולכשיעמידו לא יחלפו סדר הקרשים היו כותבין
אותיות על הקרשים לסימן ע"ש ולת"ק נשי"כ היה אותיות
ול"י יוסי היו רושטות וד"ק :

יך ותולדותם כתב הרמב"ם ספ"א רושם תולדת
כותב הוא כיצד הרושם רשמים וצורות בכותל
ובשטר וכיצא בתן כדרך שהצירין רושטין ה"ז חייב

משום כותב וכן המוחק את הרושם לתקן ה"ז תולדת
מוחק וחייב עכ"ל ורע רבמשנה וק"ג. א. תנן הכותב שתי
אותיות חייב וכו' ר' יוסי אומר לא חייבו שתי אותיות
אלא משום רושם וכו' ופירש"י ראפילו לא כתב אלא
רשם שני רשימות בעלמא חייב ע"ש ומרכת הרמב"ם
דרושם ה"ז תולדה ש"ם ראין הלכה כר' יוסי ול"י
יוסי היה אב ועוד דל"י למה הצריך רשמים של
צוירים הא אפילו רושם בעלמא חייב וכ"כ הרמב"ם
והרע"ב בפ"י המשניות ראין הלכה כר"י ע"ש אבל
בירושלמי משמע דהלכה כר"י ע"ש ופ"מ כמה"ס שכתב
דהרמב"ם פסק כר"י אך אינו אב וראיתו ממחסיב כרמ"ס
ע"ש ודבריו תמוהים לזהו רושם של זורה ולא כרושם סמט
ושד דכ"י המסנה כתב דאין הלכה כר"י אלא ודאי כדמצינא
וד"ק :

ך כתב הרמב"ם בפ"א ר"ן מ' הכותב שתי אותיות
חייב המוחק כתב ע"מ לכתוב במקום המחק ב'
אותיות חייב הכותב אות אחת גדולה כשתיים פסוד
מחק אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתיים
חייב כתב אות אחת והשלים בה את הספר חייב
הכותב ע"מ לקלקל העוד חייב שאין חיובו על מקום
הכתב אלא על הכתב אבל המוחק ע"מ לקלקל פסוד
נפלה דיו על גבי ספר ומחק אותה נפלה שעה על
גבי פנקס ומחק אותה אם יש במקומה כרי לכתוב
שתי אותיות חייב עכ"ל :

כ"א וזה שכתב נפלה דיו על גבי ספר וכו' הכונה
שנפלה דיו שלא על הכתב אלא על קלף או נייר
חלק וכן שעה על פנקס חלק וז"ל תרא"ש בפ' בבל
גדול ופ"י ט"ז הכותב אות אחת גדולה כשתיים פסוד
מחק וכו' חייב וזה חומר במוחק מבכותב והיינו פעמא
כי פעמים כתוב במשכן מעות על קרש אחד ומוחק
כדי לכתוב אחרת במקומה וסן הרין היה ראוי
לחייב אף במוחק אות אחת כדי לכתוב אות אחרת
במקומה אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה
יותר מעל כתיבה עצמה ויראה שאין חייב על מחיקת
משמוש דיו אפילו לכותב כמה אותיות כי לא היה
במשכן אלא מחיקת אותיות כדי לכתוב במקומו
ואחרי כותבי זה סתוך הסברא וגם מרנקים בברייתא
מחק אות אחת ראיתי בתוספתא וכתוב בה נפלה דיו
על ספר ומחקו שעה על הפנקס ומחקו אם יש
במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב ומעמא לא
בריד לן וי"ל דהיינו פעמא דהאות שנכתב במעות
כמאן

קיי"ט רבינו דעשוי לפתוח ולנעול אין כזה לא מוחק ולא כותב ואין זה כלום והוה בעין דלת הנפתח ונסגר תמיד דאין כזה משום כנין ופתירה וה"נ אין כזה משום כתיבת ומחיקה :

כך הכותב אות הפולה פעמיים והוא שם אחד כמו רר תת נג דר שש סס חח וכו' וכו' וכו' כהן חייב אבל שני אותיות שוות שאין בהן כוונת תיבה פטור ומ"מ ה"י וזו הכותב בפ"ג כתב וכלל לשון חייב ואפילו בשני סמניות כן שנינו במשנה שם ופירש"י אפילו אחת כדיו ואחת כמיקרא והרשב"א כתב בשם הגאון דאתמונת האותיות קאי כנון שעשה אותיות הפוכות כנונין הפוכין שבפרשת ויהי בנסוע דארון דכ"ל שעליו תמונת אות אפילו היא הפוך חייב :

כה הכותב אות אחת סמוך לכתב בלומר שאצל אות בתוכה מכבר הסמיך אות שני לו וכתב על גבי כתב שהעביר חקולטם על אותיות הבתובות כבר פטור לפי שלא חידש כלום ודוקא שהיה הכתב של דיו דאז בין שהעביר הכתב השני של דיו ובין של צבע פטור דנרועי נרעיה אבל אם היה הכתב הראשון של צבע והעביר עליו דיו חייב שהים אחת משום מוחק שמחק הצבע ואחת משום כותב דעילויה עליה דדיו עדיף מצבע אבל כשהעביר עליו צבע אפילו מין צבע אחר פטור דאין באן לא מחיקה שהרי הצבע קיים ולא כתיבה שהרי היה כתוב מקודם ומ"מ נלכע על דיו אינו חייב משום מחיקה כיון דיש כתב אלא נרועי נרעיה ונדיו על צבע מינו דמחייב על כתיבה חייב נמי על מחיקה ונלכע על דיו הוי מקלקל כן מבוחר בניטין י"ט :

כן וכן המתכוין לכתוב ח"ת וכתב שני ויינין וכן כיוצא בזה בשאר אותיות פטור וכן כתב אות אחת כארץ ואת אחת בקורה שהרי אין גהנין זה עם זה וכן בשני כותלים או בשני דפי פנקס המרוחקים זה מזה פטור אבל אם כתבן בשני כותלי זוית או בשני דפי פנקס זה בסופו זה בתחלתו ונסצא שסמוכין ול"ז חייב ודע דאין דו"ק בכתובה בין כתב על הנייר וקלף או על עצים או על איזה דבר כיון שהכתב ניכר ומתקיים חייב :

כז איתא כנפ' וק"ל : כתב אות אחת כסכריא ואת אחת כצפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסר קדיבה ופירש"י שכתב אות אחת בשפת לוח זה כסכריא ואחת על שפת לוח השני כצפורי וכשיביאום ביחד יהיו האותיות סמוכין ול"ז אבל הרמב"ם שם כתב

כמאן דליתא דמי ועיקר החיוב כשכ"ל מחשבת הכתיבה והלכך אפילו משמש דיו נמי והאי דנקיט כברייטא מחק אות גדולה איירי דתני כתב אות אחת דולגה עכ"ל וכן יש לפרש בר ברי הרמב"ם וזה שכתב מקודם מחק אות וכו' לאו דוקא דכמחיקה לא בעינן אות ויש להוסיף במעם משום דהוה מלאכת מחשבת כשמוחק הריו שעל הנייר כדי לכתוב עליו :

כח וגם המור כתב בן המוחק משמש דיו שעל הקלף או שעוה שעל הפנקס אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב וכן הוא לשון הש"ע סעיף נ' וכו' ואף אם אין במקומו לכתוב שתי אותיות אמר מדרבנן ולכן יש לזהר בשנוטף שעוה על הספר שאין לסלקו ואפילו לא נמף אלא על אות אחת או כמלא אות אחת ואם נמף על שתי אותיות או על כמלא שתי אותיות חייב חטאת וכו' וט"ז ומג"א סק"ד ויש שמגמגמים כדיון זה וגם רעיל סי' קמ"ג נתבאר כזה מ"מ העיקר לדינא דבשבת הוי איסור גמור לסלק שעוה שנפל על האותיות וכן בשנדבקו הדפין בשעוה במקום האותיות אמר להפירין ומ"ג ויש לזהר כזה מאד כי בקל יוכל דבא דידי איסור ונעמ"א סק"ט :

כט וכתב רבינו הרמ"א ככעוף נ' דאסור לשכר עונה שכתוב עליה במין אותיות אע"פ שאינו מבין רק לאכילה והווי מוחק עכ"ל ואף שאינו ע"מ לכתוב מ"מ יש בזה איסור דרבנן ולפ"ז גם בציורים בעלמא יש לאסור ואין העולם נוהרים בזה ואולי מפני שכל הציורים או אותיות שעושים על מיני מתיקה הם מהעיסה עצמה או מהתבלין וכו' ודאי רלא שייך שם כתיבה דהוא ג"כ מאכל ומותר לנמרי ונעמ"א סק"ז נלכע כן נכס הגה"מ וכוונת רבינו הרמ"א הוא בשכתוב אותיות מדיו או מצבע וכן אם כתב האותיות כדבש המעורב במים נ"כ אין חשש ויש שסתיר לנמרי אפילו בכתיבה משארי דברים ונמ"ר כי אין כזה שם כתיבה כלל והוא מקלקל וכלאחר יד ואין כזה שום איסור ומקור הרין דרבינו הרמ"א מירא בשכתבו לסגולה שיאכלנו התנוק להתחכם שכן היה מנהגם וס"מ מוכ ליתן מקום האותיות לתנוק כיון שיצא מפי רבינו הרמ"א ומעיקר הרין אין כזה איסור וגם המ"ז סק"ג מתי כזה ע"ט וכן יש מי שאוסר לפתוח ספר שבחודי הדפים כתובים עליהם אותיות ובשפתחו הוה במוחק ולג"ז חלקו עליו וס"ט וכ"כ רבינו הרמ"א בתשו' נ"א

כתב וילך לקח נו"ל וכיוצא בו וכתב עליו אות אחד במדינה זו והלך באותו יום וכתב אות אחת במדינה אחרת כמגילה אחרת חייב שבזמן שמקרבן נהנין זה עם זה ואינן מחוסרין מעשה לקריבתן עכ"ל ולדעתו כנייר רך או קלף דק אפילו מרוחקין זה בזה יכול לכפות הגייד ולקרבן כן כתב המניד משנה ולענין לא ידעתי למה לא גפרש גם בהרמב"ם כפירש"י וכונתו שכתב בשפת הגייל :

בח הבותב אות אחת אע"פ שקודים ממנו תיבה שלימה פטור כיצד כגון שכתב מים והכל קורין אותה מעשר או שכתבה במקום מנין כמו ארבעים ה"ז פטור המניה אות אחת ועשה אותה שתיים כגון שחלק נג החי"ת ונעשית ב' ויינין חייב וכן כל כיוצא בזה וכן אם ע"י הנהת אות אחת ברבר מועט נחלק הספר כגון שהיה צריך לכתוב בו ר"ש וכתב דל"ת ונמלו לתנו של דל"ת ועשאו ר"ש חייב גמ' והא"ל וזהו תקון הספר והוא כהשלים לספר ונש"ו שנתבאר במעיקר ד' ע"ש :

כח הבותב בשמאלו או לאחד ירו ברנלו בפיו ובמרפקו והיינו באצילי ידיו פטור שאין זה בדרך הכותבין וכן איטר שכתב בימינו שהוא לו כשמאל של כל אדם פטור ואם כתב בשמאלו חייב והשולט בשתי ידיו כשזה וכתב בין בימינו בין בשמאלו חייב ותניא בתוספתא קמן אוחו בקולמס וגרול אוחו בידו וכותב חייב גרול אוחו בקולמס וקמן אוחו בירו וכותב פטור דהעיקר הוא מי שהוא כותב ולא אחיות הקולמס וכן כגונג ע"ש נש"ו :

כ אין הכותב חייב עד שיכתוב ברבר הרשום ועומד כגון דיו ושחוד וסיקרא וקומוס וקנקנתום וכיוצא בהם ויכתוב על דבר שמתקיים עליו הכתב כגון עור וקלף ונייר ועץ וכיוצא בהם אבל הבותב ברבר שאין רישומו עומד כגון משקין ומי פירות או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד פטור ואינו חייב עד שיכתוב ברבר העומד על דבר העומד וכן אין המוחק חייב עד שימחוק כתב העומד מעל דבר העומד וממניס ע"ו והכותב על בשרו חייב מפני שהוא עור ואע"פ שחמימות בשרו מעברת את הכתב לאחר זמן ה"ז דומה לכתב שנמחק אבל המשרט על בשרו צורת כתב פטור והקודע על העור כתבנית כתב חייב משום כותב והרושם על העור כתבנית כתב פטור כן כתב הרמב"ם שם וזהו בתוספתא ונש"ו

ולפנינו בתוספתא הגידסא מחוספת דברושם חייב ובקרקע פטור והעיקר כנידסת הרמב"ם דכן הוא בירושלמי פ"ב הלכה ר' ע"ש ואיתא שם בתוספתא כתב שני ניקודין וכן אחר גמרון ועשאן שתי אותיות האחרון חייב ע"ש :

כ"א כתבו רבותינו בעלי הש"ע במעיקר ר' יש ליהדר שלא לכתוב באצבעו על השלחן במשקים או באפר אבל מותר לרשום באויר כמו אותיות עכ"ל כלומר דאע"ג ברבר שאינו מתקיים פטור כמ"ש מ"מ אסור לכתחלה אבל באויר לאו כלום הוא כיון שאין ניכר ככל וכן המוידך באצבעו על השלחן הנניב מותר ג"כ מטעם זה ונ"ו סק"ג ולרשום על החלונות בעת שהם מופחים מלחלוחית אסור והיו כמו על השלחן במשקים :

לב כתב רבינו הב"י במעיקר ה' מותר לרשום בצפורן כמו שרושמן לסימן שאין זה רבר המתקיים עכ"ל ואע"ג ולכתחלה אסור גם ברבר שאינו מתקיים כמ"ש והו ככתב של אותיות ורא ברושם כעלמא דכבר כתבנו במעיקר י"ט ראין הלכה בר' יוסי המחייב אפילו ברושם ע"ש ויש מי שטרח בזה ונ"ו סק"ד דמקשה מרש"ש שכתבנו וברור הוא במ"ש ולכן ברושם רי לאסור ברבר המתקיים אך י"א דרוקא על הקלף אינו מתקיים אבל על הגייד מתקיים ואסור ונש"ו סק"י כש"ל ויש מי שאומר גם בקלף ונ"ו וטעמו משום דך ר"י יוסי וכבר כתבנו ראין הלכה כן ולכן העיקר כריעה הקודמת רעל קלף מותר ועל נייר אסור אבל רשומי אותיות גם על הקלף אסור (לגז) וכתובה בעמ של אבר שקורין כלאיי פערער חייב מן התורה :

לג ורע שיש שרוצים לומר רכתב לעו אין בו חיוב מן התורה וכבר כתבנו בס"י ש"ז שחלילה לומר כן ולהריא כתב הרמב"ם רבכל כתב חייב כמ"ש ומשמע בגיטין וכו' (א) שאם תחב אותיות של כסף עד גבי כנר מקרי כתב וא"כ אפשר ראסור לעשותו בשבת ונש"ו ס"ו אסנמ באמת המעיין שם יראה דאדרבא רמבואר משם ראינו כתב ויהמיה"ש נחק מלד ולא עלה בידו ע"ש היטב :

לד כתב רבינו הב"י במעיקר ו' חוט של תפירה שנפתח אסור לכתחו משום תפר ואותם שמהרקים הבגדים סביב ורועותיהם ע"י החוט שמתחין אותו ומתהרק אסור לכתחו אא"כ ידדו הנקבים רחבים קצת

קצת ומתוקנים בתפירה ובעיגול עכ"ל רמ"א הוי כתיפר אבל בשמתוקנים אפילו החוט החוטם בחטם נקיבה מותר (שם סק"ג) והוי כשמתרקם בכל יום אבל אם לפעמים מניחים כך כמה ימים אסור להרקן בשבת (שם סק"ט) דהוי בקשר של קיימא ומחט שנתעקמה אפילו מעט אסור לפושטה בשבת (שם סק"ל) דהוי מתקן מנא ומוכין שנפלו מן הכסה מותר להתזרים אבד אסור ליתנם בתחלה בכסת ההשתא עביר ליה כלי ועוד רחישין שמא יתפור (שם סק"ל) וכל דיני תפירה וקשירה בארנו בס"י ש"ז ע"ש ונס דין להמלכק ייירות שנס"ע סעיף י"ד נארנו ע"ס :

לה כתב רבינו הבי"ב בסעיף י"א אע"פ שנותנים וצ"ע :

שומשמן ואנונים דרבש לא יחבצם כידו והנותן ורע פשתן או שומשמן וכיוצא בהם במים חייב משום רש מפני שמתערבים ונתלים זה בזה עכ"ל והדין הראשון בארנו בס"י ש"ט סעיף ל"ט והדין השני בארנו בס"י של"ז סעיף כ"ח ע"ש עוד כתב בסעיף י"ג אין שוברין את החרם ואין קורעין הנייר מפני שהוא כמתקן בלי עכ"ל וזהו מהרמב"ם פב"ג דין ו' ע"ש והמיהני איוה ענין הוא לשבת רוחו משנה בכיצת ול"ז (ו) אין שוברין וכו' ופירש"י בשצולין דגום וכו' וכ"כ הרמב"ם בפ"ר מ"ו"ט דין ח' אין שוברין את החרם ואין תותכין את הנייר לצלות עליהן ע"ש ואיוה ענין הוא לשבת ובשבת כל שבירה וכל חיתוך אסור וצ"ע :

ע"א [דיני היהר נדרים בשבת וכו' ד' סעיפים] :

א תנן בשלהי שבת מפירין נדרים בשבת ונשאלים לנדרים שהן לצורך השבת כלומר דמן הרין היה לאסור התרת נדרים בשבת שהרי אין זה סחפצי שמים ואסור מטעם סמצא חפצך אך בהפרת בעל לאשתו או אב לבתו שאם לא יפר ביום שמעו הנדר קיים ולא יוכל להפר עוד התירו להפר כל נדר בשבת אבל התרת חכם אין נשאלין אלא כשהנדר נוגע לצורך שבת כגון שנדר שלא יאכל בשר ושלא ישתה יין וכ"ש אם נדר שלא ילבוש בגד חשוב סקרי צורך שבת וה"ה נדר שנוגע לשאר דבר מצוה כשיתירו לו מותר להתיר בשבת (שם) ויש מי שאומר ומהרש"ל ריש כ"ל מע"טין ע"ש ונראה עיקר כדיעה ראשונה דכיון דנוגע לדבר מצוה היה כחפצי שמים ובמשנה ששינוי לצורך השבת אורחא דמילהא קהני וכ"ש לרבר מצוה נמורה ונשאלין אף אם היו יכולין לישאל קודם השבת (ומנ"ס פכ"ז) :

שם ויש סוברין דוהו דוקא ביום שמיעה ע"ש א"כ ממילא אם לא ישאל היום לא יוכל להפר וא"כ דינו כהפרה עצמה (שם) :

ג ודבר פשוט דאם הבעל אינו יודע עדיין סנדרו אשהו שלא ינידו לו בשבת וכשישמע מהר יפר לה ביום שמעו אא"כ הנדר נוגע לצרכי שבת וכן אם היא ארוסה וכבר שמע אביה את נדרה או צריך להודיע גם להארום שיפרו שניהם כשותפות לפי מה דקיי"ד שם שצריך שישמעו שניהם ביום אחר (שם) ורע דלפי מה שנתבאר ביו"ד סי' שכ"ג בחלה שנפלה כתבשיד ואין בה כדי ביטול שיכולין לישאל על החלה ולהפקיעה מקדושתה ודאי דמותר לישאל בשבת ולהתירה שהרי זהו צורך השבת (שם) :

ד מי שנשבע לעשות מלאכה פלונית וביום פלוני הנמר המלאכה ולא נודמן לו לעשוהה עד יום האחרון של אותו זמן ואותו יום בא בשבת ובעת אמירתו לא חשב שיהיה זה בשבת כגון שחשב לימי החודש או למספר הימים בהכרח שישאול בשבת על נדרו ומתירין לו בשבת ע"י פתח או חרטה ונש"ע כתוב ויש לו פתח להתיר נדרו ע"ש ולא דווקא דהא קיי"ל צו"ד סי' רכ"ח דפותחין בחרטה ומ"ס נש"ע דרמ"י ציבור נהגו להתיר נשנת אף שאינו לצורך השבת כגון נתבאר בס"י ש"ז דכל דרכי ציבור משנין לחפצי נשים ע"ס :

ב ביו"ד סי' דל"ד נתבאר דכשמיפר בשבת לא יאמר זה סופר ליכי כדרך שאומר בחול אלא אומר לה מלי אכלי טלי שתי וחושב ההפרה בלבו ע"ש אבל התרת חכם בהכרח צ"ל מותר כך רמ"א לא הוי התרה וכתב אחד מהגרולים נידוי בחלום עשינו מעשה והתרנו בשבת (וה"ר) ורע דרפעמים משבחת לה לישאל לחכם אף שלא לצורך שבת כגון בעל שקיים נדרו אשתו וקיי"ד דיכול לישאל על הקפתי כמ"ש

בתב

שמי"ב [דיני שבותים בבין השמשות ובו ד' סעיפים]:

אם היה נחפו וטרוד אבל לדבר הרשות בהרוחה היה יכול לעשות מקודם בודאי לא התירו :

ג וז"ל הפור כל שבות דרבנן מותר בה"ש לצורך מצוה כגון ליטול עירובי המונח בכרמלית או לעלות אחריו באילן או ליטול מצנו לולב המונח עקיו או שהיה טרוד והוצרך לעשר פירות בה"ש וכ"כ הר"י שמוחר לומר לעבדים להדליק לו נר בה"ש עב"ל מדבריו משמע דרק לדבר מצוה אבל לדבר הרשות בשום פנים לא הותר וגם ס"ל דהא רמזת להפריש דמאי בה"ש ורו דוקא כשהיה טרוד אבל ודאי גם כה"ג אסור ולדעת הרמב"ם גם בודאי מותר כה"ג וס"ל להטור דלעשר לא מקרי דבר מצוה כלל שרדו יכול לאכול שארי רברים בשבת ומיהו זה וראי דאם אין לו מה יאכל דגם הפור מודה שיכול לעשר בה"ש ואפילו נר של יארציי"ט מותר לומר לא"י בה"ש להדליק לו וט"ז גט"ל ונכחור דברי הסוד ע"י וז"ל ודריטה וט"ז והגלג"ל כתבתי וז"ל :

ד ודע שיש מי שמסתפק אם גם במצאי שבת בה"ש אסרינן בן דלא נורו בה"ש או דביק דהחזוק שבת אסור (מג"א) ומתוס' עירובין (ל"ז . ד"ה ואמאי) נראה דאין חילוק ע"ש ומ"טו וגם מרמזו הש"ס והפוסקים סתם מבואר דאין חילוק וכן מבואר להדיא מלשון דש"י ורמב"ם שהבאנו שכתבו שלא נורו אלא על עצמו של יום ועל יום ודאי וממילא דגם על בה"ש דאפוקי יוסא לא נורו :

א כתב הרמב"ם בפכ"ד דין י' כל הדברים שהן אסורין משום שבות לא נורו עליהן בה"ש אלא כעצמו של יום הוא שהן אסורין ולא כבה"ש והוא שיהיה שם דבר מצוה או דוחק כיצד מותר לו בה"ש לעלות באילן או לטול על פני המים להביא לולב או שופר וכן מדיד מן האילן או מוציא מן הכרמלית עירוב שעשה וכן אם היה טרוד ונחפו ונצרך לדבר שהוא משום שבות בה"ש ה"ו מותר אבל אם לא היה שם דוחק ולא דבר מצוה אסור לפיכך אין מעשרין את הודאי בה"ש אע"פ שאיסור הפרשת המעשר בשבת משום שבות אבל מעשרין את הדמאי עכ"ל :

ב ביאר דבריו דלדבר מצוה תמיד מותר בשבות בה"ש ואפילו לדבר הרשות אם היה טרוד ונחפו ולא היה יכול לעשות מקודם מותר גם בצרכיו דבאמת מלשון הש"ס בכמה מקומות שאסור דשבות לא נורו בה"ש משמע דגם אדבר רשות קאי וכן משמע מלשון דש"י וז"ל ד"ה ויניו שכתב דשבות שגורו חכמים באיסורי שבת לא נורו אלא בשבת ודאי וכו' ע"ש מיהו מלא מציינו דבר זה בכל המקומות רק גבי עירובי תחומין וקיי"ל דאין מערבין אלא לדבר מצוה ואפילו לא למצוה נמורה אלא לקבל פני חבירו ואפילו לשייך במ"ש כס"י תמ"ו וקיי"ל נ"כ דאם עירב לדבר הרשות עירובו עירוב ולכן הרמב"ם מדעתו הנדולה הבריע דלדבר מצוה תמיד מותר ולדבר הרשות

שמי"ג [דיני קטן בשבת ושאר איסורים ובו ח' סעיפים]:

האם חייבת בחינוך וגם להבה מחויבים לחנך אמנם הרמב"ם סוירא כאן בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך הלא מחויבים לחנכו במצות וכ"ש שמונעין אותו מאיסור וכ"כ רבותינו בעלו דתוס' בשבת וקכ"א .ו. ע"ש :

ב וזהו שכתב רבינו הרמ"א בס"י זה וי"א דכך זה בקטן שלא הגיע לחינוך אבל הגיע לחינוך צדיקים להפרישו וי"א דלא שייך חינוך לב"ד אלא לאב בלבד עכ"ל ובודאי קטן יהיה שייך לחינוך לב"ד וכמה שיעור חינוך כל קטן לפום חרשיה ובכלל הוא כשכבין הענין אבל כל וסן שאינו מבין הענין אינו בכלל

א כתב הרמב"ם בסוף הלכות מאכלות אסורות קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או שעשה מלאכה בשבת אין ב"ד מצווין עליו להפרישו לפי שאינו בן דעת כד"א בשעשה מעצמו אבל להאכילו בידים אסור ואפילו דברים שאיסורן מדברי סופרין וכן אסור להינילו בחילול שבת ומזעד ואפילו בדברים שהן משום שבות ואע"פ שאין ב"ד מצווין להפריש את הקטן מצוה על אביו לנעוד בו ולהפרישו כדי להנכו בקדושה שנאמר חנוך לנער וגו' עכ"ל ויש מי שרוצה לומר דבתו אינו מחויב לחנך וכן האם אינה מחויבת בחינוך בנה ושמ"א קט"ו וכבר בררנו במקום אחר דאינו בן וגם

בבל חינוך וכן מבואר מלשון הש"ס ספ"ג דטובה שאומר שם קמן היודע להתעטף חייב בציצית ע"ש ודין כהן קמן לשמא למתים בארנו ביודי מ"י שע"ג ע"ש ודע דבמילתא רנפיק מיניה חורבא כגון תקיעת שופר שהקול נשמע למרחוק ולכן כשהקמן תוקע בשבת כ"ר מצווין להפרישו וכן כל ביוצא בזה [ומ"א] :

ג איתא בשבת נ"ו : דאסור ליתן לתנוק חנב חי סמא לשחוק בו שמא ימות ויאכלנו ואפילו דבר שאין בו רק איסור בל תשקצו אסור ליתן לידו [נס סק"ט] דלהאכילו בידים אסור אפילו באיסור דרבנן ובל תשקצו הוה מדרבנן כמ"ש הרמב"ם סוף מאכ"א ע"ש ובשנתנים לו הוה כמאכילו בידים אבל עוף סמא פותר ליתן לו לשחוק דכשתמות אינה ראויה לאכילה וכן כל ביוצא בזה [נס] וכתב רבינו ירוחם דאין למחות בבתים המאכילים איסור לתנוק אבל אסור לומר להם שיתנו לו איסור לתנוק אא"כ התנוק צריך לזה והוא קצת חולה דאו מותר לבקשם שיאכילוהו ולכן נהגים בפסח כשהתנוק אינו רוצה לאכול מצה ונחלש ע"ז מבקשים הכותי ליקחנו לביתו ולהאכילו חמץ [נס] ופשוט הוא דלמה שהתנוק מוכרח רגותן לו הישראל בידיו כמו להאכילו ביוח"כ וכיוצא בזה [נס] וכן להדניל לקמן לדבר מצוה ולהרחיקו מעבודה וכ"ש מלדבר לשון הרע ורכילות ושקר שלא יתרגל בזה ואח"כ כשיתגדל יהיה קשה לו להפריש מזה וק"ו בומה"ז דיש ליתן לב לקטנים שלא יפרוצו פדצות דאם יניחום בקטנותם בודאי יעשו כן בגדלותם בדורינו השפל שאין בירינו למחות וכשהוא קמן ביכולת שישמע דברינו וממילא גם אח"כ ירגיל א"ע בדרך הטוב והישר :

ד וכתב רבינו הרמ"א דקמן שהכה אביו או עבר שארי עבירות בקטנותו אע"פ שא"צ תשובה כשהגדיל מ"ם טוב לו שיקבץ איזה דבר על עצמו לתשובה ולכפרה אע"פ שעבר קודם שנעשה בר עונשין עכ"ל [ומ"א] כ"ק ז"ח . נסך דכפיה רפרס ל"א וע"ז סק"ט :

ה ודע שהרמב"ם בפכ"ד משבת דין י"א כתב קמן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב או טילטל בכרמלית אין ב"ד מצווין להפרישו וכן אם הניחו אביו אין ממחין בירו עכ"ל וכבר הקשו עקיו המגיד משנה והמור ראיך כתב רק בשבת הא קי"ל דאפילו אוכל נבלות אין

מצווין להפרישו וכמ"ש הוא עצמו בסוף מאכ"א כמ"ש בסעיף א' ועוד דבשבת עצמו כתב בפ"ב לענין דליקה דקמן המכבה על דעת עצמו א"צ להפרישו ע"ש ולהרמב"ם כיבוי בשבת הוה מלאכה דאורייתא וע"ג שהיא מלאכה שא"צ לנופה הא פסק כפ"א כ"י דחייב בא"צ לנופה ורכינו הב"י תירץ דזה שכתב שבות זהו לענין שממיום דאם אביו הניחו אין ממחין בירו ובה דוקא בשבות רבאיסור דאורייתא מוחין בירו ע"ש :

ו ועפ"ז כתב רבינו הרמ"א על מ"ש רבינו הבי"ד דאביו מצווה לנעור בו ולהפרישו כתב מאיסור דאורייתא להורות דמאיסור דרבנן א"צ להפרישו והדברים תמוהים שהרי להדיא הבאנו דברי הרמב"ם בסעיף א' דאביו מצווה לנעור בו ולהפרישו ויש מי שכתב דכונתו דב"ד אין ממחין בירו כשאנו נוער בו [ומ"א סק"ט] וזה יותר תמוה והרי רבינו הכ"י לא הוכיר כדף הך דאין מחין בידו ע"ש ועוד שאין לנו לחלק כזה ויש מי שכתב דכאן פיירא הרמב"ם בקמן שהגיע לחינוך וככך המקומות פיירא בלא הגיע לחינוך וז"ל והוא תימא לחלק בלשונות שוין ועוד דבהגיע לחינוך למה לא נפרישונו גם מאיסור שבות :

ז ולכן נלע"ד דהנה בקמן אוכל נבלות אמרינן ביבמות [ק"ד] דא"צ להפרישו ולא מחלקין בין עושה על דעת עצמו לעושה ע"ד אביו וכן הרמב"ם שם ולמה הש"ס בשבת [קכ"א] וכן הרמב"ם בפ"ב לענין כיבוי דליקה מחלקין בין עושה ע"ד עצמו לעושה ע"ד אביו והרי ודאי ככל האימורים יש חימוק זה אמנם אורחא דמיכתא כן הוא דבענייני אכילה שיש לו תאוה בודאי אוכל ע"ד עצמו משא"כ כמלאכת שבת שאין כזה תאוה כל כך בזה יש לנו לחקור על דעת מי הוא עושה ולכן ככיוו דליקה צווי הש"ס והרמב"ם לחקור בזה והוה באיסור דאורייתא אבל באיסורי שבות אין עלינו לחקור ואמרינן מסתמא עושה על דעת עצמו והוה שחירש הרמב"ם בכאן דקמן העושה בשבת דבר שהוא משום שבות אין ב"ד מצווין להפרישו כלומר דאין לנו לחקור שמא עושה ע"ד אביו ולכן מסיים וכן אם הניחו אביו אין ממחין בירו כלומר דרכאורה מראביו הניחו מסתמא עושה על דעת אביו ראל"כ בודאי היה מוחה בירו מ"ם כיון שוהו דק שבות אין אנו אחראין לחקור ואת ואמדינן דע"ד עצמו עושה :

וכן

ע"ד עצמו ואין מוחין בידו א"כ ידענו בבירור שעושה ע"ד אביו או אחרים דאו מוחין בידו וזוהי י"ט לתוך מה שהקשה ה"י והג"ח על ה"י וה"י"ט שהמיישו ככל כתבי נקטן שכל לכתוב כל סוגית ה"ט"ס ס"ט האוס דס"ל דמתחלה אמרין ששמה ע"ד אביו ומוחין בידו ח"י"ק :

ח וכן נל"ע עיקר לדינא בקמן שלא הניע לחינוך שעושה איסור מלאכה בשבת ולא ידענו אם עושה ע"ד עצמו או ע"ד אביו או על דעת אחרים אם הוא איסור דאורייתא מוחין בידו ואמרינן דמסתמא עושה ע"ד אביו או אחרים א"כ ידענו בבירור שעושה ע"ד עצמו ואם הוא מאיסורי שבות אמרינן דמסתמא עושה

שד"ם [ההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת וכו' ב' סעיפים]:

א לא יניע לשוב לעולם ואע"ג דביום ששוכת יכול שלא ילך יותר מתחום שבת מ"ם כיון שתחומין דרבנן לא החמירו בתועה במדבר ור"ן וז"ל נפ"ט ואפילו אי תחומין דאורייתא למי שמוכר ד"ב מיל הוי דאורייתא מ"ם כיון דאין בזה איסור סקילה לא החמירו על התועה במדבר וט"ו כדי למהר לצאת מן המדבר וט"ו ור"י"ט ויקיים שבת כראוי וזהו שאמרו שאין ניכר אצלו שבת רק בקידושא ואבדלתא :

א אמרו חז"ל ופ"ט: דההולך במדבר ושכח הימים ואינו יודע מתי הוא שבת מה יעשה מונה שבעה ימים מיום שנתן אר לכו שכחתו ומקדש השביעי בקידוש הברלה ואצלו מתחיל היום ששכח יום דאשון ומתנה ששה ומשמר יום אחד וכך אמרו חז"ל דאין לו שום הזכר רק בקידוש והבדלה דלענין מלאכה כל הימים שרים אצלו דבכל יום אמר במלאכה שסא שבת היום ובענין זה לא שייך ביטול כרוכ דהא כל יום הוא קבוע כפ"ע ועוד דבהכרח יש שבת והוא אינו יודע מתי הוא ואפילו איסור דרבנן אמור לו לעשות ולא שייך כזה ספיקא דרבנן לקולא דכל ספק שהוא מפני חסרון ידיעה אינו ספק במ"ש בוי"ד ס"י ק"י ועוד דאין כאן ספק דבע"כ יש כאן שבת העומד כפ"ע ואינו מעורב בשאר הימים אמנם אם אין לו לחם לאכול בע"כ מותר לו בכל יום לעשות כדי פרנסתו ללחם דהוי פקח נפש ודוחה את השבת ואפילו ביום שחושב אצלו שבת יעשה כן דאין לומר שעשה מאתמול שתי פרנסות דשמא אתמול שבת היה ולענין הילוכו יכול לילך כל הימים כמה שירצה דאל"כ

ב ואם היה יודע מנין יום שיצא בו כגון שיודע שהיום יום רביעי או יום המישי ליציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא מותר לו לעשות מלאכה כל יום שמיני ליציאתו שדרי כודאי לא יצא בשבת וכן מותר לו לעשות מלאכה כל מה שירצה ליום ס"ו ליציאתו וליום כ"ב וכן לעולם וכן אם יודע ברור שגם בע"ש לא יצא מותר לו לעשות מלאכה שני ימים יום ז' ויום ח' ליציאתו וכן לעולם ואם ביכולתו להכין או מוטו לכל השבוע מחויב לעשות ואסור לו לעשות מלאכה בשאר הימים לנמרי :

שמה [דיני רה"ד ורה"י וברמלית ומקום פטור וכו' מ"ו סעיפים]:

אבל בפרשיות ישנו שאפילו ברה"י גמור אמור למלשל יותר מדי' אמות מדרבנן וממנו לרה"י אמור וכן מרה"י לתוכו כגון חצר ומבוי שלא עידבו וכן קרפף יותר מכית סאהים שלא הוקף לדירה וכיוצא בזה כמו שיתבאר בס"ד וז"ל כות המוס' ט"ו ד"ה חרבע פ"טו :

ב איזהו רה"י כתב הרמב"ם ריש פ"ד כל שנבנה י ספחים ורוחב ד' ספחים על ד' ספחים או יתר על כן ולומר חל עגוה י"ס כרוחב ד' על ד' וכן חריץ שהוא עמיק י"ס ורוחב ד"ם על ד"ם או יותר ככאן וכן מקום שהוא מוקף ד' סחיצות ניבדן י"ס וביניהן ד'

א תנו רבנן ושנת ו' ד' רשויות לשבת רה"י ורה"ד וברמלית ומקום פטור וזהו רק כללי החלוקות דבפרטיות טובא איכא כלומר בכלל יש מן התורה שני רשויות הנפרדים זה מזה והיינו רה"י ורה"ד שאסור למלשל ולזרוק מזה לזה ואם מלשל או זרק במזיד חייב סקילה ובשונג חייב חטאת וזולת אלו השני רשויות מותר למלשל מהם לרה"י ולרה"ד ומהם לתוכם אך מדרבנן ישנו עוד שני רשויות והיינו כרמלית ומקום פטור דמכרמלית אמור למלשל מתוכו דה"י ורה"ד וכן מהם לתוכו וממקום פטור מותר

ד' על ד' או יתר על כן אפילו יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות בפילה ומבואות שיש להן ג' כתלים ולחי ברוח רביעית וכן חצר ודיר וסוהר שהוקפו לדירה כולן רה"י נמורות הן אפילו כלים כגון ספינה ומגדל וכוורת וכיוצא בהן אם יש בהן ד' על ד' בנובה י' או יתר על זה הרי הן רה"י נמורה עכ"ל:

ג וזה שכתב אם הוקף לדירה זה אינו נוגע לרה"י דאורייתא וכן בחצר ודיר וסוהר שכתב שהוקפו לדירה דמן התורה אין חילוק אלא משום דרצינו לומר רה"י נמורה כלומר דמותר במלטוג מדרבנן לכן הצריך מוקף לדירה וכן מה שכתב במבואות שיש להן ג' כתלים ולחי ברוח רביעית ג"כ לכאורה כן דמן התורה א"צ להלחי דג' מחיצות הוי רה"י מן התורה אמנם באמת הגם שכן הוא דעת רוב רבוותינו וכן משמע בכל מ"י עידובין מ"מ הרמב"ם בעצמו ט"ל דג' מחיצות כלא לחי אינו רה"י מן התורה אלא כרמלית ובגדר כרמלית כתב שם מבויו שאין לו לחי או קורה ע"ש ובפ"ו דין ט' כתב כן מפורש וז"ל מבויו שהכשירו בקורה אע"פ שמוטר לשלמל ככולו כרה"י הוורק מתוכו לרה"י או מרה"י לתוכו פסור שהקורה משום היכר היא עשויה אבל אם הכשירו בלחי הוורק מתוכו לרה"י או מרה"י לתוכו ה"ז חייב שהלחי הרי היא כמחיצה ברוח רביעית עכ"ל וכבר השיגוהו בזה אבל עכ"פ דעתו כן הוא ויש ראייה לדבריו מפ' כל נגות וז"ל דתנן חצר שנפרצה לרה"י וכו' וחכמים אומרים המכניס מתוכה לרה"י או מרה"י לתוכה פסור מפני שהיא ככרמלית אלמא דג' מחיצות הוי כרמלית אבל באמת במסקנת הגם' שם מסיק דהוה רק על מקום המחיצה כלומר שעהא אין שם מחיצה והיא כצידו רה"י ע"ש וז"ל התו"ם ע"ש וכן מבואר להדיא שם בירושלמי וז"ל לא אמר ר"א אלא ממקום מחיצות כשעסקו ראשי זיוות וכו' דכזה ס"ל לר"א דהוי רה"י וחכמים מולקים אבל ככל המצר כולט מודים דהוי רה"י :

ד' ואמנם התבוננתי בדבריו ולא על כל הדברים אמר כן ונס איהו ס"ל דג' מחיצות הוה רה"י מן התורה אך זהו אם עומדים במקום שאין לפניהם רה"י ורק במקום שלפניהם רה"י א"א לעשותו רה"י אפילו מן התורה אם אינו מנודר באיזה הפסק כמו בלחי או קורה או ניפופין מטעם שדרך הרבים ליכנס

לתוכה ואיך נקראנו רה"י ולכן הוי גם מן התורה ככרמלית וזהו שכתב כאן בגדר כרמלית וז"ל וכן קרן וזית המטוכה לרה"י והוא המקום המוקף ג' מחיצות והרוח הרביעי הוא רה"י כגון מבויו שאין לו לחי או קורה וכו' עכ"ל וכן בפי המשנה ריש שבת כתב וז"ל וגי' המקומות שיש להם שלשה כתלים והרוח הרביעית ממול רה"י הם כרמלית עכ"ל הרי שדקדק מפני שהרוח הרביעית הוא רה"י והמעם כמו שכארנו ומקורו מהך דכל נגות שהכאנו דאע"ג דפלונתא דר"א וחכמים שם הם רק על מקום המחיצה כמ"ש מ"מ טראמרינן שם כגמ' הכי קאמרי ליה רבנן לר"א מי לא קא מודית לן היכא דמילטל מתוכה לרה"י ומרה"י לתוכה דפסור מפני שהיא כרמלית ה"ז וכו' ע"ש והתוס' וז"ל : ד"ה מינו נדחקו לפרש דהיינו כשנפלו המחיצות הצדדיות ע"ש אבל הרמב"ם מפרש כפשטיה ופ"ו נם להרמב"ם מבויו שיש לו ג' מחיצות ורה"י אינו הולך לפני הדופן הפרוצה אלא לפני אחת מהמחיצות מודה דהוי רה"י ואם ורק ממנו לרה"י דרך פתח או חלון חייב וזמנאמי לו מצד הרמ"ז שהיא הכ"מ נפ"ז הל' ט' ע"ש שגאה ענין דעתו וז"ל :

הך דבר ברור הוא שהו שאנו מצריכין ד' ספחים אורך ורוחב ברה"י והו בחלל בלבד ואין מודדין עובי המחיצה בתוך הד' ספחים דכן מבואר להדיא מלשון הרמב"ם שהכאנו שכתב וביניהן ד' על ד' וז"ל רש"י בעירובין וז"ל ד"ה ומ"ז וז"ל דאין מחיצות א"כ יש תוך החלל ד' ע"ש וכן מבואר מלשון הסור וכל הפוסקים וז"ל המג"א סק"א ויש שכתבו דגם המחיצות נמדדים בתוך הד' ספחים וז"ל סק"ט ודקדקו מזה שכתבו התוס' והרא"ש מפ"ק דשבת נבי כוורת שהדפנות מצטרפות עם חלל הכוורת לרוחב ד' ע"ש ודברים תמוהים הם דודאי ברה"י דכלי שאינו שייך להשתמש בתוכו כברשות והוי רה"י מטעם דמנח עליה מידי ומשתמש כהך דבור וחוליייתה בעירובין ופ"ה ד' דאמרינן דמצטרף גם לרוחב ד' כמ"ש התוס' שם ומפרש הטעם משום דמנח עליה מידי ומשתמש והוי כסלע גבוה י' ורחבו ד' אבל בבין מחיצות שהשתמש הוא בין המחיצות פשיטא דבעינן רוחב החלל ד' ואין שום ספק בזה וכן עיקר דינא וע' בסעיף מ"ה :

ו ודע שראיתי לאחד מן הגדולים וא"י סק"ג שהביא מ"ש הרשב"א בס' עה"ק דהמחיצות מצטרפות ד' אלא

אלא שחילק רחוק דוקא במחיצות בריאות שאם רצה
 לכפותו עדין מכסה ומשתמש אבל הלוחש אין מצטרפין
 ע"ש והנה ספר זה אינו ת"י אמנם אם כתב כן
 בנתנו אכלים שכן כתב בפ"ק דשבת נבי כוורת שהביא
 רבנו התוס' דמחיצות הבורות מצטרפות לדי' וכתב על זה
 יזיל ואני תמיה לרביהם וכו' אלא על כרחינו לא אמרו
 אלא בכותלים עבים העשויים לכסות עליהם ולהשתמש
 משאי"כ בכוורת ומחצלת עכ"ל :

ן ולכך זה הרב המזה לומר במחיצות העומרים על
 הקרקע מנה עליה מירי ומשתמש הא התשמיש
 נתנו עשוי ודוקא בחוליות הבור שדרך להניח דף
 על הבור ולהשתמש או על כלי כרתיב בשמואל ונ'
 פ' י"ז ותפרוש את המסך על פני הבאר והשמש עליו
 הדיפות אבל לא על מחיצות שעל הקרקע ועוד רחב
 רחב ד' יותר מד' שוין הן וכשם שאין לומר מנה
 עליה מירי ומשתמש ברוחב גדול כמו כן ברוחב ד'
 ועוד דבירושלמי פ' הורק על משנה דחוליות הבור
 והסע אומר שם העומר והחלל מצטרפין בארבעה
 והוא שיהא העומר סמוכה על החלל ע"ש וא"כ גם
 במחיצות שעל הקרקע תצטרך לומר כן והיש לך
 דבר תמה כזה ונ"ע על התוס' והא"ש כוורת שלא
 הולדו זה הירושלמי ולפי הגרסה אינו כן כוורת והא"ש
 הצי"ו ואולי כוורת כזה להציג על התוס' מיהו עכ"ל אין הדין
 אכ"ר נחיצות כן ללא כתיב הא"ר וז"ל :

מן ואפילו בכלים אין הכל מורים שמצטרפין העובי
 לרוחב הד' ספחים כמו שהבאנו שהרשב"א חילק
 כזה וכ"כ התוס' בשם ר"ח בהך דבוורת שצריך שיהא
 איד ד' בתוך הבורות ע"ש והמוד והש"ע בסעיף ו'
 כתבו אפילו כלי כגון תיבה או מגדל או כוורת אם
 יש בו לרבע ד' על ד' והוא נבנה עשרה הוי רה"י
 עכ"ל ומתמו דבריהם אם העובי מצטרף אם לאו
 ימהירושלמי שהבאנו נ"כ מבואר דאין מצטרפין ולענין
 דינא יש ליתך לחומרא :

מן ודוקא דין רה"י יש בכלים אבל אין דין כרמלית
 בכלים כגון כלי שהוא רחבה ד' ואין בנובה י'
 שזהו נדד כרמלית כמו שיתבאר אין כרמלית בכלים
 דלא נוד דבגן לבמודי מותרת כלי הואיל וכלי היא
 ור"י שנת מ'. ד"ה ממות גבמילה להרשות שעומרת
 שם וכ"ש כשהיא פחות מד' ואם הכלי מחובר לקרקע
 הוי כרמלית ומג"א סק"זו רביון דמחבר לקרקע יצאה
 מתורת כלי תמו' ע"כ י"א : ד"ה אלף ואין זה שייך לדיני

תלוש ולכסוף חיברו אי היה כחלוש אם לאו דאפילו
 אם לשאר דברים הוה כחלוש לענין סלסול שבת דינה
 כמחובר כיון שא"א לשלמה בכלי ודוקא בשהבני
 היא ברה"ד או ברה"י אין דנין בה דין כרמלית אבל
 כלי העומרת בכרמלית דנין בה דין כרמלית וכגון
 כספינה שבמים דנין בה דין כרמלית כמו שיתבאר
 בס"י שניה ע"ש והטעם פשוט דאפילו אם נבמלה
 להרשות שעומרת שם נ"כ הוי היא כרמלית דהים
 והנהר הוי כרמלית כמו שיתבאר :

י הכתלים המקיפים את הרה"י גם על נביהם דינם
 כרה"י אפילו אינם רחבים ד' וק"ו הוא אם לאחרים
 עושים רה"י לעצמם לא כל שכן ונתת ל"ט : וכן אור
 רה"י עולה עד דרקיע ואין דינו כרה"ד וכרמלית שאין
 תופסין רק עד י"ט כמו שיתבאר ולכן אם נעץ קנה
 ברה"י נבנה מאה אמות ורק מרה"ד נח על נבוי
 חייב ואם נעץ קנה נכזה ברה"ד ונתן בראשו מרסקל
 שנבנה י' ורחבה ד' הוי המרסקל רה"י וכמה שתחתיו
 ל"ה הוי רה"י ואם המרסקל אינה נבנה י' אע"פ
 שרחבה ד' לא הוי רה"י ולא אמרינן נוד אחית
 מחיצתא כיון דה"ל מחיצה שהנדיים בוקעים בה וזהו
 הלכה למשה מסיני דכל שנדיים בוקעים שם לא
 אמרינן נוד אחית מחיצתא ושיעורו ג' ספחים מן
 הארץ וכן עמוד נבנה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד'
 ספחים אפילו ליכא בקיעת נדיים לא הוי תחתיו
 רה"י אלא על נבוי ומג"א סק"א ודוקא שיש בהקצה
 עובי ג' ספחים ראו במפח אחד אין כאן בקיעת נדיים
 אבל אם בהקצה הוה עובי משהו ממילא דה"ל כמרסקל
 שעל הקנה ויש כאן בקיעת נדיים ואינו רה"י תמו'
 ע"כ ק"א . ד"ה י"א :

יא קיי"ל דחורי רה"י כרה"י דמי וז' : כלומר חורים
 שבכותל שלצד הרה"י בין שהם חורים גדולים
 בין קטנים בין נבויים בין נמוכים דינם כרה"י לפי
 שבעל החצר משהמש שם השמישיו והוי כחצר עצמו
 אבל החורים שבכותל שהם כלפי חוץ נרונים כפי
 נובהם ודוחבם ויתבאר בסעיף ל"ז :

יב וכתב רבינו דמ"א בסעיף ב' ר"א דבעינן באלו
 הארבעה ספחים על ארבעה ספחים הב ואלכסוין
 וכמ"ש לקמן פ' שמי"ט עכ"ל כלומר דלקמן יתבאר
 דכל אדם יש לו ד' אמות ברה"ד שיכול לספול בהם
 ואלו הר' אמות שיעורם הן ואלכסוין כלומר כפי
 שיעור ד"א עם האלכסון וכיון דכל אמתא כריבוע
 אמתא

אמתא ותרי חומשא באלכסנא ממילא רעל ר' אמות
 נתוספו שמנה חומשין ואינו חייב עד שיעביר כרה"ר
 ה' אמות ונ' חומשין וא"כ ה"ג נבי רוחב ד"ט צריך
 הרוחב עם האלכסון דהיינו ה' ספחים ונ' חומשי
 מפחדרועה זו ס"ל דבכל השיעורים של שבת צריכים
 לחשוב גם האלכסון :

יג ותמיהני על רבינו הרמ"א שאין זה אלא דעת ר"ת
 בעירובין (נ"א.) ורש"י שם והרשב"ם והתוס' שם
 וביטא ס"ז. דחו דבר זה וגם מדברי הרמב"ם
 ספ"ג מבואר לא כן שכתב על הך דר' אמות
 שברה"ר דכיון דמותר לילך לו ולשלמל בכל המרובע
 הוה וממילא שממלטג נם באלכסונו לפיכך אין מעביר
 חייב עד שיעביר נם האלכסון ע"ש ואין זה ענין
 לרשויות ונ"ל דאף רבינו הרמ"א לא אמרה אלא לחוש
 לדיעה זו אם נמצא איזה חומרא כגון נבי כוורת
 שאמרו בנמ' (נ"ו.) ורק כוורת לרה"ר נכזה י' ואינה
 רחבה ו' חייב רחבה ו' פטור דהוי רשות בפ"ע ע"ש
 ולזה בעינן לחומרא הן ואלכסונן אבל להקל על מקום
 שנכזה י' ורוחב ד' לבלי לדנו כרה"י אלא כמקום
 פטור ח"ו דומר כן דהלכה כרבים ורוב הפוסקים אין
 סוברין כן :

יד איזה הוא רה"ר שנינו כבדויתא (ו"ו.) סרטיא
 ופסטיא גדולה ומבואות המפולשין לרה"ר זו היא
 רה"ר נמורה וסרטיא היא הרחוב ופירש"י מסילה
 שהולכין בה מעיר לעיר ע"ש כלומר כרחובות המפולשין
 שגנו ופלטא פירש"י רחובה של עיר ששם מתקבצין
 לסחורה ומבואות המפולשין פירש"י שהם רחבים י"ו
 אמה ומפולשין משני ראשיהן לסרטיא ע"ש דאצלם
 לא היו הרחובות והבניינים כשגנו דמקום הדירות היו
 בחצר והרבה הצירות פתוח להם מבוי של שלש
 מחיצות ורק באמצע העיר היתה רחוב גדולה והיא
 נקראת סרטיא שכל המבואות יוצאין אל הרחוב ההוא
 ורחיב זה היתה מפולשת לנמרי ובה נוסעין מעיר
 לעיר והיה עיר מקום גדול כשוק שלנו פתוח לנמרי
 ששם מתקבצין לסחורה ונקראת פלטיא והיו מבואות
 ששני ראשיהן פתוחות לסרטיא ודינם נ"כ כרה"ר
 ונמצא לפ"ו היה אצלם שהחצירות עם כל המבואות
 עורבו כיהוד או כל מבוי בפ"ע והיו מפלמלין בהם
 אבכ הסרטיא והפלטיא והמבואות המפולשין לא מהני
 בהו עירוב דאין מערבין רה"ר בצורה הפתח אלא
 ברלתות כמו שיתבאר עוד בזה בס"ד :

מן ומתנאי רה"ר שתהיה הרחוב רחבה ט"ז אמה
 וילפינן זה מעגלות שבמדבר ששני עגלות שהלכו
 זה בצד זה היו רחבים ט"ז אמה כדאיתא בנמ' וסמ
 י"ט.) דקיי"ל רה"ר רחבו ט"ז אמה דנמרינן לה
 ממשכן והיא על מדה דמדינתנו מדינת רומיא י"ב
 ארשין שהם ד' מאועין כמו שבארנו בח"פ סי' רי"ח
 ע"ש וגם צריך שלא יהיה מקורה דרה"ר מקורה אינו
 רה"ר לפי שאינו דומה לרנלי מדבר וס' ה'.) וגם
 שלא תהיה חומה סביב העיר או הר או חריץ של י'
 ספחים כגובה או כעומק ור' ספחים רוחב החריץ
 ואפילו יש סביב חומה אם השערים מפולשים משער
 לשער בשהו שהשערים מכונים זה כנגד זה ואין להם
 דלתות או אפילו יש בהם דלתות אלא שאין ננעלות
 בלילה הויין רה"ר וכל הדרך המכוין משער לשער
 היו רה"ר (ומנ"ל סק"ו) ואפילו רק דלת אחת נעולה
 בלילה נ"כ מבטלת את הרה"ר כיון שאינו מפולש
 (ט"ז סק"ו) ורק דלתות הנעולות מבטלות רה"ר אבל
 לא צורת הפתח דמה מועיל צורת הפתח הרי מפולש
 הוא והרי ברלתות פשיטא שיש צורת הפתח ועכ"ז
 אם אינן ננעלות לאו כלום הוא וכך אמרו חז"ל
 בעירובין (ו'.) ירושלים אצלם דלתותיה נעולות בלילה
 חייבות עליה משום רה"ר ואע"ג דכתוב ירושלים הרים
 סביב לה צ"ל דהיו מקומות הרבה שאין ההרים
 מקיפין אותן דא"כ לא היו צריכין לדלתות :

מז וכתב רבינו הב"י בסעיף ז' די"א דכל שאין ששים
 רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר עכ"ל וכ"כ
 הסור ונ"ל ורה"ר הוא רחובות ושוקים הרחבים ט"ז
 עד ט"ז אמה (אזווקיס) ומפולשים משער לשער וששים
 רבוא עוברים בו עכ"ל וזהו דעת רש"י בעירובין (נ"ט.)
 דכיון דכל ענייני שבת ילפינן ממשכן בעינן דומיא
 דרנלי מדבר שהיו שם ששים רבוא ואף שהיה הרבה
 יותר שהרי ששים רבוא המה רק הזכרים מכן עשרים
 עד בן ששים מ"ם לא למדנו רק מאי דמפורש בקרא
 ויש מראשונים שהסכימו לשיטה זו ורבים חוקקים על
 זה וגם הר"ף והרמב"ם לא הזכירו זה וגם בש"ס בבלי
 וירושלמי לא הזכיר זה בפירוש :

יז וע"פ שיטה זו הוי כל היתר עירובין שבמדינתנו
 מפני שבכל הערים שלנו אין ס' רבוא עוברים
 ואינם כרה"ר ולכן מועיל בהם צורת הפתח דלשיטה
 ראשונה בין דרחובות שלנו רחבים ט"ז אמה אין שום
 היתר דהם רה"ר נמור וצריכים דלתות ושיחא ננעלות
 בלילה

בליה כמ"ש והנה מפרשי הש"ע כתבו הרוב הפוסקים סוברים כשיטה זו (פי' סק"ז ומג"ל סק"ז) האמנם אחר מהנדולים כדור שלפנינו הרעיש העולם על העירובין שלנו והראה בעליה שהאוסרים הם הרבה יותר מהמקילים אך מפרשי הש"ע לא ראו כי לא נדפסו בימיהם המקילים המה ספר התרומה והמס'ג והמס'ק והר"ם סר"ב והרא"ש והמור העומרים כשימת רש"י ז"ל והאוסרים המה הרי"ף והרמב"ם ור"ת ורשב"ם וראב"ן ורשב"ן ורשב"א והרי"ב"א והר"ן והמ"ם והריב"ש וכמה מבעלי התוס' הרשב"א הראשון וריב"א ור"י הלוי הר"ם וריא"ז (ומג"ל סי' ק"ט) ונמ' המהרש"ל בי"ש ביצה (פי' סי' ה) הכריע ולא כשיטה זו :

י"ח ולבד זה האריכו לבאר דנמ' כוונת רש"י אינו שיהא ס' רבוא עוברים בו המיר דוחו רבד שא"א וא"כ נחמיה כשצעק על חילול שבת מהכאתם כל מסכר לירושלים כשבת נגורו נגרות ותקנו תקנות הלא כל הקהל לא היו רק ד' רבוא וכי על איסור כרמלית דרבנן הרעיש כל כך ולגזור נזירות על זה נסו אלא כוונת רש"י שתהא דרך מפולש רכבים שיהא כיכולת לעבוד בו גם ס' רבוא לאפוקי הררכים הקטנים שאינן רק לעיר אחת ולא לכל העולם וא"כ כל הררכים שלנו הם רה"ד (נס נסס ריע"ל) אבל עכ"פ מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשטו כרוב ערי ישראל הרבה מאות שנים מקורם ויק על סמך היהר זה וכאז בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם כאנו לעכב לא לבד שלא יצייתו אלא נראה כמשתנעים שרבר זה נתפשט בכל ישראל ובפוסקים הראידנא אין לנו רה"ד רק בערים ספורות והגדולות בעולם כמו ערי מלוכה שיש בהם ס' רבוא אבל לא בערים שלנו ויען כי מצוה וחובה ללמד זכות על כלל ישראל לכן שמתי את לבי להמציא איזה היתר כמו שנבאר בס"ד :

י"ט ונלענ"ד בשנדקרק ר"פ הורק ששואל הש"ס היכא כתיבא הוצאה בתורה דאי' יוחנן אמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה איש ואשה ונ' ויכלא העם מהביא משה היכן הוה יתיב במחנה ליה ומחנה ליה רה"ד הואי שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו ונ"ט וקאמר להו לישראל לא הפיקו ותיתו מרה"י דיכחו מאהליכם (נסו לרה"ד ע"ש ויש להבין מאי איריא דמחנה ליה הוה רה"ד הרי כל מחנה ישראל הוה רה"ד דמחנה ישראל הוה גדולה ג' :

פרסאות על ג' פרסאות ויחזקן לה: וכל המחנה היתה מסודר לכל הדגלים אלו מימין ואלו משמאל כמבואר בתורה וכל המחנה היתה עומדת בריבוע וא"כ כל המחנה הוה רה"ד ומאי איריא מחנה ליה וזה אין לומר דכאמת הכוונה כן דתיכף כשהוציאו מהאוהלים הוציאו מרה"י לרה"ד דא"כ למה לו להקדמה מה שמחנה ליה הוה רה"ד ועוד כמה חלוק מחנה ליה ממחנה ישראל רכאוהלים עצמן פשיטא דנמ' דאהל שישב בו משה רבינו אינו רה"ד וכרחוב כולה רה"ד :

ך' ולכן נראה דענין רה"ד כן הוא דאין להיות בעיר רק רה"ד אחד לשני צדדי העיר מורה ומערב וכן רה"ד אחד לצפון ודרום וכשמו כן הוא שזה המקום הוא רשות שכל הרכים השוכנים בהמקום פונים לשם ולא למקום אחר כמו אצלם שכל הערים היו עשויות מבואות מבואות ובתוך המבואות היו הרבה חצירות ובכל חצר הרבה בתים והיו המבואות גדורים מ' רוחות אך באמצע העיר היתה סרטיא גדולה שכל המבואות פתוחות לה והיתה מפולשת משני הצדדים וכל מי שהיה צריך ליעך לעיר אחרת בהכרח שהיה יוצא דרך סרטיא זו ומקום אחר לא היה לו כמזכר וכן היתה פלטיא גדולה שכשם כולם מתקבצים לסחורה והוה ששנינו בברייתא איוהו רה"ד כדומד המקום האחר שהרכים פונים לשם סרטיא ופלטיא אבל אם העיר אינה עשויה מבואות מבואות אלא כל הרחובות מפולשים לארבע רוחות העולם ומי שרד ברחוב זה יצא לעיר אחרת דרך רחוב זו ומי שרד ברחוב אחרת יצא דרך רחוב שלו וכן כל הרחובות וא"כ אין מקום שיקרא עליו רה"ד מפני שאין שם מקום שכולם מתקבצים שם :

כ"א ולפי' א"ש רבדנלי מרבר לא היו מבואות אלא רחובות רחובות כשלו וכל שבט ושבט יצא דרך כקום אחר מהשבט השני לפיכך לא היה מקום בתוך המחנה שיקרא רשות שכל הרבים הלכים שם וולת מחנה ליה שכל ישראל היו צריכין לילך אצל משה רבינו ונמצא דרך מחנה ליה הוה רה"ד ומחנה ליה אהר הענל היהו מחוץ למחנה ישראל כדכתיב ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד ושם היתה כל מחנה ליה והמסכן והעגלות ולכן רק שם היה רה"ד ולא בכל המחנה :

כרמית מעירובין ו' ו' רתניא כיצד מערבין דרך רה"ד ופריך ורה"ד מי מערבא ואח"כ אומר הש"ס וכי תימא בכך היא דלא מערבא הא בדלתות מערבא והאמר ר"י ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות וכו' וקשה מאי קושיא נימא דכיציא מערבין הכונה על דלתות נעולות אלא ודאי דנעולות אין שם עירוב על זה וא"כ הריאך איסור הבה"ג היכא דליכא עירוב וכדשון הוה כתב הבה"ג גם בריש הל' שבת ע"ש אלא ודאי דיש מק' רה"ד דמהני כיה עידוב והיונו כדאמרו :

כה ודע רבנא נבי ד' רשויות חשיב מדבר כרמלית ופריך מכרייתא אחרת דחשיב מדבר כרה"ד ומתקין לא קשיא כאן בזמן שישראל שרוין כמדבר כאן בזמניה' ופירש"י וכן כל הראשונים דכשהיו ישראל שרוין במדבר היתה רה"ד ובזמניה' הוי כרמלית שאינו מקום הידוך לרבים דחולכי מדבריות לא שכיחא וכו' והקשו על הרמב"ם שכתב שם איזהו רה"ד מדברות ויערות ושוקין ודרכין המפולשין להן וכלבד שיהיה דוחב הדרך מ"ז אפה ולא יהא עניו תקרה עכ"ל וכתב הכ"מ בשם הר"א בנו של הרמב"ם שהפ' בגמ' כהויף דבזמן שהיו ישראל שרוין במדבר והיו מחנותיהם סדורים בו הוה דהם כמו בקעה ושדה ומאי דרמי להו ובזמניה' שכל מי שירצה הולך בו הוה כרה"ד עכ"ל וצ"ל דכוננו דבזמן שהיו ישראל במדבר הוה כל המדבר כבקעה ושדה אבל מקום שהיו ישראל עמדו הרי מבואר בגמ' דמקומו של משה הוה רה"ד וכתב עוד דיערים עדיפי מבקעה ושדה שאין רבים הולכים לשם משא"כ ליעד הכל צדיקים לעצים ע"ש ובמדבר צ"ל דתמיד יש בו שירות וכל הפוסקים לא הודו לו וס"ל המדברות ויערות הויין כרמלית וכ"כ הרשב"א :

כז והנה הדרך ההולכת מעיר לעיר לרוב הפוסקים הוה רה"ד אך להמצדיקין ששים רבוא עוברין לא הוה רה"ד ולפי מה שבארנו הוה רה"ד כיון שהיא רק דרך אחת וכל דרך שרבים עוברים שם הוה רה"ד והוה רק בדרך מפולש שדרך שם נוסעים לכל מקום אבל דרך צדדי המיוחדת רק לאיזה כפר או לאיזה חצר נראה דלא הוה רה"ד ויש להמתק בזמניה' שרוב הנוסעים יסעו דרך מסילת הכרול והיא פשיטא דה"י רה"ד לכל הריעות שהרי וראי ס' רבוא עוברים בו באיזה משך לא ארוך דודאי אפילו לפירש"י בעירובין

כח ולפי אצלו שאין אצלו מבואות אלא רחובות מפולשים ובכל עיר הרבה רחובות ואלו יוצאים מחוץ לעיר דרך רחוב זה ואלו דרך רחוב אחר ואין כאן סרטיא שכולם מוכרחים לצאת משם ולשם נמצא דאין כאן רה"ד ונס פלטיא אין אצלו דהנס שבכד עיר יש שוק וחנויות מ"ם הרי הרבה חנויות ומקומות של מסחור יש נס שלא במקום השוק ונמצא רנס פלטיא אין כאן ואין דינס אלא כחצירות מפולשים או מבואות מפולשות וביכולתינו לעשות בהם עירוב ואין זה רה"ד שאין מערבין אותו רק בדלתות נעולות ועוד נ"ל דאפירו אם נאמר דלענין הוצאה והכנסה לא נדונם ככרמלית אלא כרה"ד להפוסקים שאינם מצריכים ס' רבוא מ"ם לענין זה ראיין מערבין רה"ד אינו אלא כרה"ד אחר כמו סרטיא שאצלם שהיתה סרטיא אחת בכל העיר ולא כשלנו שיש הרבה סרטיות דא"כ אין זה סרטיא אך יותר נראה כמ"ש מקורם כרמית מהש"ס ר"פ הורק כמ"ש :

כט ובאמת בירושלמי ריש שבת אומר מנין שהוצאה קרויה מלאכה ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן ויצו משה ונ' ויכלא העם מהביא נמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגיזברין ד' חוקיה בשם ר' אילא אפילו הכנסה שמעת מינה בשם שנמנעו העם וכו' כך נמנעו הגיזבריים מלקבל מידן ולהכניס ללשכה עכ"ל והירושלמי לא הזכיר חך דמשה הוה יתיב וכו' ולהירושלמי אפשר לומר באמת דכל המחנה הוה רה"ד ולהירושלמי נצרך לומר כסברא השניה שבסעיף הקורם דמ"ם לענין אין מערבין רה"ד אינו אלא בסרטיא אחת אבל יותר נראה לומר דנס הירושלמי כוננו כש"ס שלנו דהגיזברין מסתמא היו במחנה ליה אצל משה רבינו וכן משמע הלשון דלהכניס ללשכה והלשכה היתה במשכן :

כך ודע שיש כי ראה מבה"ג שיש מין רה"ד דמהני עירוב שכתב בהל' עירובין ואסור לטלטולי מירי בשבתא ארבעה גרמירי כרה"ד שנאמר ויצו משה ונ' מעשות לא נאמר אלא מהביא מלמד שהיו מביאין דרך רה"ד ולא מיבעיא רה"ד דאורח מלכא הוא ואסור לטלטולי בגייה ר' אמות היכא דליכא עירוב אלא אפילו ממבוי למבוי וכו' עכ"ל וקשה היכי קאמר היכא דליכא עירוב דמשמע דהריא דבעירוב מותר והא אין מערבין רה"ד ואין לומר דכוננו אדלתות נעולות דהא דלתות אינו עירוב אלא מחיצות נסורות

שם ד' מחיצות נמורות היו מחיצה אפילו כשהפרוץ מרובה על העומד ומוס' ר"ש עסקן מסין ע"ש וע' כמ' שס"ב סעיף ב"ש ;

כמ' ונמתקתי אם הדיומדין הם פחות מששה מרחים כל אחד אם גם זה מקרי שם ד' מחיצות והוה רה"י או דילמא כל שאינו ו' מרחים והוה רה"י כשהפרוץ מרובה על העומד וזה פשיטא לי דבפחות מר' מרחים לאו כלום הוא דאינו מקום חשוב אלא אפילו היו של ד' מרחים אינו רה"י אא"כ היו הפתחים קטנים באופן שהעומד מרובה או לכל הפחות העומד כהפרוץ אבל כשהפרוץ מרובה נלע"ד דהוה רה"י ודאי דהא בפסי ביראות הקילו להעמיד על דין תורה ועכ"ז לא התירו בפחות מששה מרחים וכן מביאר בירושלמי שם שאומר לפי שהפרוץ מרובה על העומד הצריכו דיומדין וכו' ע"ש והמעט משום דאתי אורא דהאי ניסא ואורא דהאי ניסא ומבמל ליה אבל בשיש שני דיומדין זה אצל זה כל אחד ו' מרחים חשוב והאידרים אין ביכולתם לבטלם ונכ"מ מתי' סו :

כל דבר שהוא כרה"ד אם אין הרבר גבוה ג' מרחים אפילו הוא דבר שאין רבים דורסין עליהן כמו צואה וקוצים וכיוצא בהן מ"ם הן עצמן דינן כרה"ד ואם הוציא מרה"י והגיה עליהן חייב שהרי א"א לרה"ד להיקט במלקט ורהיטנו ובהכרח שיהיה מעט גובה ומעט גומא ולכן כל פחות מנ' כבוד דמי בלומד אינו רשות בפ"ע אלא הוא בהרשות עצמו ואם הוא גבוה ג' וכן מנ' ולמעלה אם הדבר רחב ד' עד ד' הוה כרמית והוה כשאינה כפי אלא תל או אבן רבכלים אין כרמית כמ"ש בסעיף מ' ואם הוא גבוה עשרה ורחב ד' הוה רה"י אפילו בבלי כמ"ש שם ואם הוא פחות מד' רחב אפילו גבוה עשרה הוה מקום פטור כמו שיתבאר :

לא ודע דאיתא בגמ' (ו.) עמוד תשעה מרחים גובה ברה"ד ורבים מכתפים עליו כלומר שבהילוכם נשענין עליהן ומתקנין המשאות דינו כרה"ד ופירשי דוקא תשעה לא פחות ולא יותר וכן כן רחב כן קצר וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ד והמעט דאמדו חכמים דבגובה יותר מעט אינו ראוי לביתוף ורק בגובה מ' כן שהוא רחב ד' מרחים כן שאינו רחב ורעת דרא"ש והמודר רעד עשרה מרחים ראוי לביתוף והוה רה"י אבל למעלה מעשרה אם הוא רחב ד' מרחים הוה

ו.ו. שמצריך שיהי בעיר מ' רבוא מ"ם בדרך לא שייך לומר שיעברו מ' רבוא בבת אחת או כיום אחד וזהו מן הנמנעות אלא הנהגה שדרך שם יעברו מ' רבוא במשך הזמן ובמסילות הברזל וראי כן הוא אך יש להסתפק בהדרכים הקדומים שעתה מעטים העוברים דרך שם אם זה מקרי רה"ד להפוסקים ולא מצרכי התנאי של מ' רבוא תייע והמודר והש"ע כתבו לרעת רש"י שצריך מ' רבוא עוברין והש"ע הוסיף בכל יום ע"ש ולפ"ז גם במסילת הברזל ליבא רה"ד אבל לא ידעתי דרש"י לא הזכיר עוברין אלא שבעיר יהיה מצוי מ' רבוא ובגמק"י סוף הג' ציצות כתב בשם הרימב"א שמי שנפסק לו ציצותיו כרה"ד נמורה שרחב י"ז אמה ומפולש ושרנילין לעבור בו לפעמים מ' רבוא וכו' עכ"ל הרי שלא הצריך בכל יום ולפ"ז בדרך של מסילת הברזל הוה רה"ד לכל הריעות ויראה לי שזה שכתוב בבב יום לאו דוקא ;

כן זה שהצרכנו מ"ז אמה רחב לרה"ד אפילו אם בחקצתו מתקצר וליבא מ"ז רחב לית לן בה דמ"ם הוה רה"ד דהא אפילו מכוונת המפולשין לרה"ד משגו ראשיתן הויין רח"ד אע"פ שאינם רחבים מ"ז אמה ורק בעתן שיהו רחבים י"ג אמה ושליש כמו שמצינו בפסי ביראות ופוס' סירובין ו.ו. ולכן מכוונת ההלכות לאורך רה"ד והמה רחבים מ"ז אמה אע"פ שנקצתן מתקצרות ואין בהם מ"ז אמה מ"ם הוה רה"ד בין שהם לאורך רה"ד והוה כמ"ש סעיף ה' והקדס כמסוף ט' והגרי"ו כמסוף י"ב עמ"ל למי דישת ע"ס והאי כמ"ש לא הוה כוה מחלוקת ויחייב מרד"ס הט דלאן האו שהלכ"ס ממש לאורך רה"ד והקדס האו מפלג לרה"ד וז"ל ;

כך תל שהוא משותף אם השיפוע גדול באופן שבעלות ד' אמות על התל יהיה גובה י' מרחים אינו גוח להילוך והוה רה"י אבל אם אינו גובה י"ם עד שיעלו ה' אמות הוה ניהא תשמ"שתיה ונח להילוך והוה רה"ד וכן פסי ביראות שהיו ארבעה דיומדין שהן שמונה היינו דיומדין בכל זווית שנבנו י"ם ורחבו ששה מרחים הרי הוא רה"י מדאורייתא רכל שם ד' מחיצות והוה מן התורה רה"י ונצ"ל ודבר זה מפורש בעירובין ו.ו. ואפילו הפתח רחב הרבה באופן שהפרוץ מרובה על העומד מ"ם הוה רה"י ואע"פ דפרוץ מרובה על העומד גם מדאורייתא לא הוה מחיצה והוה כמעמידים קנים או קרשים תבועים זה אחר זה אבל במקום שיש

ולכן כשמקיפין אותו הוא כרמלית וכן רף המונח על הרקק או על הכור הוא רה"ר כיון שרבים בוקעין בו ונ"ל רוקא כשהרף רחב ארבעה דפחות מזה יריאין להלך עליה ורקק שאין רבים בוקעין בו אלא מקיפין אותו אפילו אינו עמוק י' דינא ככרמלית כמ"ש :

ל"ה אויר רה"ר אינו תופס אלא ער י' טפחים בנובה אבל למעלה מ' זהו מקום פטור ולא רמי לרה"י שעולה עד לרקיע וזהו הלכה למשה מסיני וגם טעם יש ברבר דרשות השייך להיחיד הוא מושל בו גם למעלה ויכול לבנות למעלה מ' ולעשות כל חפצו אבל רשות הרבים אין הרבים שולטין שם רק למטה לדרך ונהניח שם חפיצו לטעה אבל למעלה אין להם שליטה לבנות ולתקן ולכן אין שם רה"ר שולט רק כפי שיעור מחיצה שהוא י' טפחים אמנם זהו רק באויר כגון כשקולט מן האויר שלמעלה מ' מותר להכניס רה"י דרך למעלה מ' או דבילה שמינה שנרסקה בכותל למעלה מ' שהדבילה רואה פני האויר אבל חור שבכותל או ראש עמוד אם אין בו ר' על ד' אפילו למטה מעשרה הוא מקום פטור ואם יש בו ד' על ד' גם למעלה מעשרה הוא רה"י שהרי רה"י עולה עד לרקיע :

ל"ו חורים שבכתלים שכלפי רה"ר ואינם מפולשים לפנים לרה"י נרוגים כפי מדותיהם והיינו אם אינם רחבין ג' טפחים בשולים לנבי רה"ר ודינם כרה"ר ואם הם רחבים ג' ער ר' ולא ד' בכלל הוויין מקום פטור בין שהם למטה מ' ובין שהם למעלה מ' ואם הם רחבים ד' טפחים אם הם למטה מ' הוא כרמלית ויוד למעלה הוויין רה"י ואם החורין מפולשין לפנים נראה דדינם כרה"י וכ"מ ממוס' ז' : ל"ה והלכה ע"ש וזה שכתבנו במעוף ל"א בחור שכלפי רה"ר אינו רחב ד' וכלפי רה"י רחב ד' אין הכונה שהחור הולכת מעבר לעבר דא"כ הוא כולה רה"י אלא הכונה שיש חור לצד רה"י וחור לצד רה"ר והפסק באמצע ודע דחור שלמטה מנ' סמוך לארץ בכל ענין דינו כרה"ר וכל למטה מנ' בארעא מסיבתא היא וש"ס סק"כ עתה על המנ"ח סק"ט ולפמ"ש א"ש ונות המנ"ח כמ"ש ע"ש וזו"ק :

ל"ז איזהו כרמלית מקום שאינו היולך לרבים וגם אינו סוקף מחיצות כהלכתן ולכן אפילו אם הרשות שייך ליחיד מ"מ כיון שאין לו מחיצות אינו רה"י ואין לשאול הא קי"ל קרפף יותר מבית סאתים שלא דוקף

הוא רה"י ואם אינו רחב הוא מקום פטור ואפילו יש בו מקום כדי לחוק ולהשלימו לארכעה כלומר שזהו חור שבכותל כלפי רה"ר ואינו רחב ר' ולצר רה"י הוא רחב ר' וא"כ יש מקום לומר חוקקין להשלים והיי כאלו גם מבחוץ רחב ר' אין אוסרין כן ולא אמרין חוקקין להשלים וזה שנתבאר ברבים מכהפין דהיי כרה"ר זהו כשאנו רואים שמכתפין עליו אבל מה שראוי לכתף עליו אינו מועיל אם אין רגילין לכתף עליו ונ"י ומנ"ח סק"ט וע' במעוף ל"ו :

ל"ב נומא שברה"ר אם אינו עמוק ג' טפחים הוא כרה"ר כמ"ש ואם עמוק ג"ס כך הוא דעד עומק עשרה ולא עשרה בכלל הוא כרמלית כשרחבה ד' טפחים ובעומק עשרה ולמעלה הוא רה"י ואם אינה רחבה ד' טפחים הוא מקום פטור ועוד ונ"ל דהיי כשרחבה ג' אבל פחות מנ' כלבוד רמי דפסעי לה ודינה כרה"ר אך זהו המקום שלמעלה אבל בתוך הנומא ממש כשהניח שם לא הוא כרה"ר כיון דלא ניהא השמישתא שם דמהאי טעמא אין רגילין בה דין דרבים מכתפין כבעמוד עור נ"ל דאפילו בנומא רחבה הרבה אם הניח דף שרחבה ד' טפחים מקצה זו לקצה זו והולכין דרך הרף הוא על הרף רה"ר אבל בפחות מד' כיון שאינו נוח לילך בה אינה כרה"ר ונלע"ז ועמנ"ח סק"ד :

ל"ג נומא שברה"ר עמוקה י' ורחבה ד' דהיי רה"י אפילו מליאה מים הוא רה"י דמים אין מבטלין המחיצות אבל כשמליאה פירות אפילו פירות שיכול לטלטל בשבת מ"מ בעודן שם מבטלין המחיצות ולא רמי למים שאדם מסתכל בהם ורואה בהם והמחיצות נראים וכ"ש כשמליאה הבן וקש או צרורות ופשוט היא דנומא שאמרנו זהו בגיטא שאינה הולכת בשיפוע אלא הולכת בשוויי אבל עמק ההולך בשיפוע דנין בזה כמו בתל במעוף כ"ח ראם מתלקט י' מהוך ד' דיינו בשחולכים בו ד' אמות מתלקט י' טפחים גובה של העמק הוא רה"י ואם מתלקט י' מתוך ה' אמות הוא רה"ר ונומא כאלו כשהן מליאות מים הוויין כרמלית ולא ניהא תשמישייהו :

ל"ד ורקק מים שברה"ר שאינו עמוק עשרה במל הוא לנבי רה"ר אם רגילים הרבים להלך בו והיולך ע"י הדחק שמה היולך ונ"י ואפילו אם אינו רחב ד' שאין מהלכין בתוכו אלא מדלגין עליו הרי הוא רה"ר כיון שבוקעין בו ועוברין דרך עליו ואין מקיפין אותו

הוקף לדירה דינו ככרמלית אף שיש לו מחיצות אך זה אינה שאלה דמן התורה ודאי הוי רה"י נמור והורק מרה"ד לתוכו חייב אלא דמדרבנן אסור לטלטל בו יותר מד' אמות כמו בחצר שלא עירכו ואנן ככרמלית דאורייתא עסקינן בלומר שמן התורה אינו לא כרה"י ולא כרה"ד והוה לשון כרמלית כארמלית שאינה לא בתולה ולא נשואה ומן התורה כל כרמלית הוי מקום פטור ומותר לטלטל מכרמלית לרה"ד ורה"י וכן מהם לתוכו אלא דמדרבנן אסור ככרמלית ומותר במקום פטור כמו שיתבאר בס"ד :

לח ואלו הן כרמלית מקום שיש בו ד' על ד' ואינו גבוה י"ט ומוקף מחיצות וכן תל או עמוד שיש בו ד' על ד' ואינו גבוה י' וכן חריץ שיש בו ד' על ד' ואינו עמוק י' וכן הימים והנהרות והיערות והמרביות והשרות והבקעות שהם קבוצות הרבה שדות והגנות והסימטא וצידי רה"ד והאגמים ואין זה דמיון למה שאמרנו במעיקף ליג רמים אין מכמלין מחיצות רוחו כנומא קמנה שבתוך הישוב דרבים משתמשים שם ולא כימים ונהרות שהם מקומות גדולים בפ"ע ואין משתמשים שם לפיכך הם כרמלית ויש שחלקו מטעם שאינו מתלקט י' מתוך ד' לפיכך לא הוי רה"י ומג"א מקי"ל וא"צ לזה דאיך שייך לעשות ימים ונהרות שהולכין על מאות פרסאות רה"י ובראי אם יש גומא עמוקה י' ורחבה ד' כים היה רה"י כדאיתא בגמ' וק"ו. וזהו מפני שהיא גומא בפ"ע ולא לעשות ימים ונהרות כרה"י ואפילו גומא שבים רק אין התורה הוה כרה"י אבל מדרבנן אסור במלבוש ומג"א סו דכל שבים הוי כרמלית ומג"א כמו קרפף ותל לאו דוקא דהתם ביותר מנית סאתים וכמ"ש הגר"ו בקי"א ע"ש אך י"ל כגון המג"א דה"נ כן הוא שהרי הגומא פרץ לים שהוא יותר מנ"ס ודוק :

למ אצלם היו לפני החנויות איצטבאות מקום שהסוחרים יושבים שם ונקרא איסטוואנית וכן היה אצלם עמודים ברחבה שתולין בהם התגרין פרקמטיא והיה לפניהם איצטבאות שהסוחרים ישבו עליהן ולכן אלו האיסטוואנית והאיצטבאות הוויין כרמלית לפי שאינו נוח להשתמש שם אבל בין העמודים הוה רה"ד אפילו אין בין עמוד לעמוד כשיעור רה"ד ואפילו י"ג אמה ושליש אין כאן מ"מ כיון שרבים בוקעים בהם הם טפילים לרה"ד וטס סקי"טל וזה שהאיצטבאות הם כרמלית כשיש בהם

שיעור כרמלית והיינו רחבן ד"ס ונובן סנ' ועד עשרה דאלו היה נובחן י' הרי הם רה"י ואלו לא היתה רחבן ארבעה הוי מקום פטור :

מ איתא בגמ' ו'ו. דקרבן זוית המסוכה לרה"ד ככרמלית דמי ופירש"י שהכנים בית לתוך רשותו והניח מן קרקעו לרה"ד דאע"ג דוימנין דחקי ביה רבים ועי"ל להתם מ"מ כיון דלא ניחא תשמישתיה מפני שאינו הולך בשוה עם כל הרה"ד ככרמלית דמי עוד פירש"י פ"י אחר בית שפניו עומד כאלכסון זויות אחת מסוכה לרה"ד וזויות השני משוכה מרה"ד ולפנים זויות הבולטת מעבכת את הרבים מליכנסם להריא בתוך כניסה של זוית האחרת ע"ש והרמב"ם שם מפרש כגון מבואות שיש להם ג' מחיצות ואין להם לחי או קורה ברכיעות ע"ש והוה לפי שימתו דנ' מחיצות הוי סן התורה כרמלית כמ"ש אבל לכך הפוסקים אין זה בכלל כרמלית דאורייתא דמן התורה הוא רה"י נמור ולכן תמיהני על הגור ורבינו הרמ"א במעיקף י"ד על שהכיוו פירושו לקרן זוית שאין לזה ענין לדיני כרמלית כמ"ש ונראה שמפני שהם לא חששו לדקרק בין דאורייתא לדרבנן ומדרבנן הרי אסור לטלטל אלא דא"כ הו"ל להביא גם חצירות ומבואות שלא עירבו דאסור לטלטל מחצר לחצר ומן בית לבית וכבר נתבאר דרה"ד מקורה אינו רה"ד והוא נ"כ בכלל כרמלית דאורייתא כיון שאין לו מחיצות אינו לא רה"י ולא רה"ד :

מא בית שאין נובהו עשרה ורחב הרבה הוי כרמלית ואם חוקק בבית בתוך הקרקע בתוך ג' סמוך לכתלים ומשלים לעשרה כגון שהיה ניבוי שמנה וחקק שני טפחים בתוך הקרקע נעשה רה"י ודוקא שהחקיקה סמוך לכתלים בתוך ג' דאלו מופלג ג' לא יצטרפו המחיצות לזה כמ"ש בס"י תרל"ג לענין סוכה ע"ש אבל בית שאין תוכו עשרה וקירוי משלימו לעשרה דעל הגנ הוי רה"י כיון שנבנה עשרה ובתוכו הוי כרמלית ובוה אפ חקק אפילו רחוק מן הכתלים אם היה בחקק ד' על ד' טפחים שהוא מקום חשוב נעשית כר הבית רה"י שהרי במחיצות החיצונות יש י"ט נובה ורק בפנים ליכא י"ט ולכן כשעושה שם מקום סן ד"ט שנבנה י' נחשב בולו רה"י דמה שמן החקק עד הכתלים הוויין כחורי רה"י (גמ' ו' : וכתנתי ע"פ דבני הר"ש שהניח המג"א סקי"ג ע"ש ומתוס' סס ד"ה ולס משמע ע"פ דבני ענין מועיל כאן החקק שאינו סמוך להדמטת ע"ש ודוק : אצ"פ

מב אע"פ שאין רה"י כלא מחיצות מ"מ הנגין הם רה"י משום דאמרין נוד אסיק מחיצתא כלומר מחיצות הכתלים אנו רואין כאלו עולין למעלה והוה הלכה למשה מסיני אך אימתי אמרין כן בזמן שהנג שוה להכתלים שאינו בולט להגן מהכתלים דניכרים המחיצות העומד על הנג אבל הנגין הבולטין על מחיצות הבית כעין נגין שלנו שקורין לזה קאפע"ו לא אמרין נוד אסיק מחיצתא כיון שאין המחיצות ניכרות להעמידן על הגנות ולכן דין גנות אלו ככרמלית אפילו הוא גבוה ורחב הרבה אמנם אם חלון פתוח לו ותחלוץ ד' על ד' הוה כל הנג כחודי רה"י ודינו כרה"י ואין לשאול למה הוה ברמלית הא לא שלמי ביה רבים והתשמיש קשה שם וליהוי מקום פטור אך הטעם הוא דלא מצינו מקום פטור כרוחב ארבעה טפחים ולא"ש ס"ט דעירובין ע"ג ואע"פ שיתבאר דאין כרמלית למעלה מי' טפחים והרי הנג גבוה הרבה והוה על הארץ דמחמת הקרקע אין האויר שלמעלה מי' כרמלית אבל הכא הוה הנג כקרקע ועד י' טפחים בגובה מן הנג נעשה כרמלית וכו' :

מג וכן וזוין הבולטין מן הכתלים אם אינם רחבים ר' הוה מקום פטור ואם רחבים ר' הוה כרמלית שהרי אינם גבוהים י' וצריך שיהא בהם ר' על ר' ואם חלון שד' על ר' פתוח להם מן הבית שיכולין להשתמש מן החלון על הזוין הזוין חודי רה"י ודינו כרה"י ודע דחודי כרמלית אין דינם כרה"י אלא כחודי רה"ר ונדרגים לפי מדותיהם כמ"ש במע"פ ל"ו ע"ש :

מד נדר הכרמלית שלא יהו פחותין מד' על ר' ושאינו גבוהין עשרה ואינה תופסת למעלה אלא עד י' טפחים כרה"ר וקא כרה"י ולמעלה מי' הוה מקום פטור כמו כרה"ר וימים ונהרות מתחילין העשרה טפחים מהמים לפיכך מן המים עד עשרה נובח מהמים הוה כרמלית ולמעלה מזה הוה מקום פטור ואלו היינו מתחילין מן הארץ שזחת המים היו המים למעלה מקום פטור ואינו כן דהנוטל מהם עד פני המים עד עשרה למעלה הוה כרמלית ולמעלה מזה הוה מקום פטור ובוד העומד בכרמלית אפילו עמוק כואה אמה הוה כרמלית אם אינו רחב ר' ולא הוה מקום פטור דאין מקום פטור בכרמלית דכיון שהכרמלית מסבכו בע"כ נם היא כרמלית דנכלל כחוכו אך כשהוא רחב ד' על ד' הוה רה"י רלענו רה"י במל כח הכרמלית

שהרי אפילו בוד כרה"ר עמוק י' ורחב ר' הוה רה"י וכ"ש בכרמלית :

מה איזהו מקום פטור מקום שאין בו ר' על ר' וגבוה משלשה טפחים ולמעלה עד לרקיע או חריץ שאין בו ר' על ר' ועמוק יותר מנ' אפילו הוא ארוך הרבה כיון שאין בו רוחב ר' הוה מקום פטור ולא אמרין הרי בחשבון הכולל יהיה בו ר' על ר' רמה לנו לחשבון הכולל הרי לא נחא תשמישיתיה כשאינו רחב ר' וכן המחיצות הגבוהות מנ' ולמעלה ואין ביניהם ר' על ר' והיינו החלל שבניהם ואין המחיצות מצטרפות וכמ"ש במע"פ ה' וז"ל הנג"ה סקט"ז ודע דהוה במקום פטור העומד כרה"ר אבל מקום פטור העומד כרה"י דינו כרה"י דאפילו כרמלית שברה"י הוה רה"י ומעמא דמילתא דברה"ר בעינן שיהו התשמיש נוח דרבים שהרי אין הרשות שלהם אלא לילך ולהשתמש דרך הילוכם ולכן כל שנבנה מנ' ולמעלה אינו נוחה לא להילוך ולא להשמיש ולכן הוה או כרמלית או מקום פטור אבל רה"י לא מצדכין הילוך נוחה ותשמיש נוחה דכיון שאין רבים מפסיקין אותו כל דבר נוחה לתשמיש והכל רה"י ומקום פטור שבתוך הכרמלית י"א דינו במקום פטור כרה"י והוה נם הוא כרמלית דמצא מין את מינו וניעור כלומד שהרי נם בכרמלית אין אנו מצדוכין הילוך נוחה ותשמיש נוחה וכל דין מקום פטור אינו אלא כרה"ר וי"א דנם בכרמלית הוה מקום פטור והטעם משום דא"א להיות כרמלית חסור מרה"ר שהרי נם לענין למעלה מי' הוה כרה"ר ולא כרה"י ונכלל נעטם הדיעות וטעם הדיעות הביא הר"ן נפ"ק דשבת גבי און כרמלית פתוחה מוד' ע"ג ובעירובין ע' . נראה להדיא כדיעה ראשונה ע"ג דו"ק :

מז כתב הרמב"ם בפ"ד דין מ' עמוד כרה"ר גביה י' ורחב ר' ה"ז רה"י נעץ בגובהו יתר כל שהוא אפילו אינו גבוה נ' הואיל וראוי לתלות ביתר ולהשתמש בו ה"ז סמעמו ונעשה כרמלית ואין מורדין לו אלא מן היתר ולמעלה ואפילו מילאו כולו יתירות ה"ז מסעט נוכחו שהרי תולין באותן היתירות ומשתמשין בהן עכ"ל והוה ע"פ סוגיא דעירובין וע"ג . ולפי גירסת רש"י ותוס' שם הוה מסקנת הש"ס ההיפך דאפילו היתר נבנה ג' אינו מבטלו מרה"י משום דראוי לתלות בו ואפילו מילאו כולו ביתירות מנה עליה מירי ומשתמש ולכן כל הפוסקים לא הביאו דינו של הרמב"ם ונראה שגירסא אחרת היתה לו :

דיני

שמו [דיני מושים וזרק ברה"ר ועוד דיני כרמלית וכו' י"ב סעיפים] :

וכן מוכח להראו שם בנ"מ ע"ש ומקשה אי להגא קנטי לה וכו' נאמר כל מקום שמל"כ תנוח אלל בל"ה פטור :
 ג וזהו בזרק ומעביר אבל מושים חסור יותר כמ"ש הרמב"ם שם המושים מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע חייב ואפילו הושים למעלה מאויר רה"ר שכן היתה עבודת הלויים במשכן מושימין את הקרשים מעגלה לעגלה ורה"ר בין שתי העגלות וכל עגלה היא רה"י ברא"כ כשהיו שתי חרה"י באורך רה"ר כמו שהעגלות מהלכות ברה"ר זו אחר זו אבל אם היו שני הרשויות בשני צידי רה"ר אף המושים מרה"י זו לרה"י שכנגדו פטור עכ"ל ונמצא רשני חומרות היו במושים האחת שחייב מרה"י לרה"י דרך רה"ר כשהן בריוטא אחת ואחת דאפילו למעלה מעשרה חייב משא"כ בזרק אבל במעביר חייב גם למעלה מעשרה שכן משא בני קרה ו"ל. דכולהו ילפינן מסשכן ועניינא דמושים כפי המתכאר מרשי ורע"ב ר"פ הוורק היונו שמושים המשא לחבירו וחבירו לחבירו שכן היו הלויים מושימין הקרשים זה לזה ונראה דאפילו במשא ק"ל חייב במושים דאע"ג דהקרשים היו משא כבירה מ"ס לא בהפרטים ילפינן מסשכן דאל"כ לא נחייב רק בקרשים אלא וראי דבכל מין הושה חייב וכן נראה עיקר לדינא וומתו' ל'. ל"ה ומלי ממלך דמוטיס הוא אפילו עלא להכירו ע"ש :

ד ובפ"ד דין י"ד כתב המוציא מרה"י לרה"י או מרה"ר לרה"ר וברמלית באמצע פטור וכן המושים או הוורק מוזו לזו וברמלית באמצע פטור עכ"ל בלומר דבזה אפילו במושים פטור משום דעבודת הלויים היתה רק מרה"י לרה"י דרך רה"ר ולא דרך כרמלית וזה שכתב מרה"ר לרה"ר וברמלית באמצע פטור זהו כשאין ד' אמות בהשני רה"ר אבל אם יש ד' אמות הרי כבד כתב מצטרפין וחייב דמהלך לאו כעומד דמי ומ"מ וכתב עוד המוציא חפץ מרה"ר לברמלית והניחו שם וחזר ועקרו מברמלית והניחו ברה"י או שהוציאו מרה"י לברמלית והניחו שם וחזר ועקרו מברמלית והניחו ברה"ר ה"ז פטור עכ"ל ופשוט הוא כיון שהיתה הנחה באמצע כברמלית אבל אם לא היתה הנחה באמצע היה חייב אע"פ שעבר דרך כרמלית כיון דמהלך לאו כעומד דמי וכ"ש בזרק כה"נ דחייב :

זה

א ד' מיני הוצאה מרשות לרשות הן מן התורה הוצאה והכנסה זרק ומושים וכולם דין אחד להם לכך במושים שיש בו חומר מכל"ס כמו שיתבאר ור"פ הרמב"ם בפ"ג דין ט"ז הוורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע אע"פ שעבר החפץ באויר רה"ר פטור ולא אמרינן קלוטה כמו שזכרנו דמיו והוא שיעבור למעלה מנ' אבל אם עבר בפחות מנ' טפחים סמוך לארץ ונח על נבי משהו אע"פ שנעקר או נתגלגל מרה"י זו לרה"י אחרת הרי הוא כנשאר עומד ברה"ר ולפיכך חייב עכ"ל ור"ח והרמב"ן פסקו דלמטה מנ' איצ הנחה על גבי משהו דכל פחות מנ' סמוך לקרקע כמיונח על הקרקע דמי ובנ"מ ו"ל. י"ש פלוגתא בזה ע"ש ואין כשאלו דכיון רחשכנין כמינח א"כ חייב שחיס שהרי יש כאן הוצאה מרה"י לרה"ר והכנסה מרה"ר לרה"י דודאי כן הוא אלא שאינו חייב אתולדה במקום אב ומס' וכדתנן בכלל גדול העישה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת וכמ"ש בס' רמ"ב :

ב עוד כתב וכן הוורק מרה"ר לרה"י ורה"י באמצע פטור ואם עבר החפץ בפחות מנ' סמוך לארץ ונח על נבי משהו אע"פ שחזר ונתגלגל ויצא לרה"ר השנייה הרי הוא כמו שנשאר עומד ברה"י ולפיכך חייב עכ"ל בלומר דמטעם וריקה ברה"ר א"א לחייבו רמירא בנ"ל שלא זרק ד' אמות דאפילו בשני רה"ר ביחד לא ה"י ד' אמות ולכן אין החיוב רק על ההנחה ברה"י כמבואר מ"ש אח"כ המעביר ד' אמות ברה"ר זו עם רה"ר השנייה חייב מפני שד' אמות בשני רשויות הרבים מצטרפין מפני שלא נח החפץ ברשית שביניהם עכ"ל ופשיטא דה"ה לוורק וזה שכתב מעביר הוא לרבותא דאע"פ שבעצמו עבר עם החפץ דרך רה"י לא אמרינן מהלך כעומד דמי וק"ו בזרק וא"כ זה שכתב מקורם הוורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע פטור כע"כ כשאין ד' אמות בשני רה"ר ופשוט הוא דד"ח ורמב"ן אפילו לא נח על גבי משהו כמ"ש בסעיף הקודם ומ"מ ודע דזה שמחייב בפחות מנ' ונח על משהו משום הכנסה מרה"ר לרה"י והו' כשכבונה זרקו כסמוך לנ' והיתה כונתו לזה שהניח מעט ברה"י דאם היתה כונתו לוורקו לרה"ר האחר לא היה מחייב על ההכנסה כיון שלא כיון לזה ואין זה מלאכה מחשבת

רשות ומיז אסור לכתחלה לישא חפץ מרהי למקום פטור ולעבור בו דרך רה"ד דשמא יניחנו ברה"ד וניז ומיז סק"ט וכן אסור לכתחלה לזרוק מרהי למקום פטור דרך רה"ד דשמא יפול ברה"ד או יתעכב שם מעט וכן אסור לכתחלה לישא חפץ מרהי לרה"י דרך רה"ד דשמא יעמוד קצת ברה"ז וכן לזרוק אסור :

כן כבר נתבאר דהעומד ברה"י ומוציא או מכניס או מושיט או זורק לרה"ד דרך מקום פטור או ברמלית החייב דמהלך לאו כעומד דמי וקלושה לאו במי שהונחה דמי וכן לא יעמוד אדם על מקום פטור ויקח חפץ מיד מי שעומד ברה"ד ויתננו למי שעומד ברה"י או איפכא ואם נטל ונתן פטור מן התורה דכיון שעומד על המקום פטור הוא שם כהנחה קצת ולכתחלה אסור דהוי זלוזל באיסור שבת לנרום הוצאה מרה"י לרה"ד (רמ"י ו' ד"ט וכלל) וכבר נתבאר בסעיף ה' ולכתחלה אסור אפילו אם המקום פטור עומד בין רשויות דרכנן כגון שתי חצרות שתי עירבו אסור לעמוד על המקום פטור וליטול חפץ מאדם שבחצר זה וליתנו להאדם שבחצר השני והוי דעת הרא"ש והשור אב"ד הרי"ף והרמב"ם מתירין לכתחלה להחליף בבה"ג בין רשויות דרכנן ועמי"ש בסי' שניה סעיף י' :

מן לפי מה שנתבאר דה"י ומקום פטור מותר לטלטל כבולין אפילו היה הרחי נרוך הרבה והמקום פטור ארוך הרבה מותרים בטלטול ובזיקה אבל רה"ד והברמלית אין מטלטלין בהן אלא בר' אמות ואם העביר או זרק או הושיט חוץ לר' אמות ברה"ד חייב וכברמלית פטור שאיסור הכרמלית מדכריהן שמא תתחלף ברה"ד וכתב הרמב"ם בפ"ד סוף דין י"א לפיכך אם לא היה צריך לנוף ההוצאה כגון שהעביר קוץ כברמלית כדי שלא יזוקו בו דכים ה"ז מותר ואפילו העבירו כמה אמות וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ומרשות לרשות אסור לכד מרה"י לרה"י וממקום פטור לכל הרשויות ומכל הרשויות להמקום פטור ודע שיש כמה מיני ברמלית כמ"ש בסי' הקודם ומותר לטלטל בתוך ד' אמות סברמלית זה לברמלית זה ובירושלמי פ"א הל' ה' מבוואר דאסור ע"ש :

י לפיכך קרפף שהוא מקום המוקף ד' מחיצות בלא קירוי כמו חצר והוא יותר סבית סאתים ולא הוקף לדירה רמן התורה הוא רה"י נמור רק מדרבנן הוי כברמלית ואסור לטלטל בו יותר מד' אמות מותר להוציא

הן וזה שכתב עור וז"ל המוציא מרה"י לרה"ד ועבר על מקום פטור שהיה ביניהן כהליכתו חייב שמהלך אינו כעומד ואין צ"ל בוורק שעבר החפץ במקום פטור שאינו חשוב כמו שנח שם עכ"ל והוי כשלא עבר סמוך לנ' לקרקע ולא נח שם משהו דבבה"ג פטור כוורק ולהר"ח ורמב"ן אפילו לא נח משהו כמ"ש זה שכתב מקום פטור היה כרמלית רמראורייתא גם ברמלית מקום פטור וזה שכתב מקום פטור הוא לרבותא ומ"מ כלומר אע"פ שעבר דרך מקום שאפילו מדרבנן מותר לכתחלה לטלטל משם לרה"ד או לרה"י ומהם לתוכו מ"מ חייב וכ"ש דרך ברמלית וכתב עור אבל אם היה עומד במקום פטור ונטל חפץ מרה"י או מאדם העומד שם והניחו ברה"ד או כיד אדם העומד שם פטור וכן אם הכניס מרה"ד לרה"י ועמד במקום פטור פטור עכ"ל וה"ה לברמלית וכמ"ש וע' בסעיף ח' :

ן אמרינן בנמ' (מ"י) אמר רבא המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' ברה"ד אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב ופירש"י דרך עליו שהנכיהו למעלה מ' ומ"מ חייב כי אגזיה ע"ש דמהלך לאו כעומד דמי ודין זה כבר נתבאר ואין בו רבותא כלל וכן כבוואר מרכי הרמב"ם בפ"ב סוף דין י"ד וז"ל המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' ברה"ד אע"פ שהעבירו למעלה מראשו חייב עכ"ל והוי כפירש"י אבל התוס' מפרשים שם בשם ר"ח שהעבירו דרך עליו היינו שהעבירו לפניו מימינו לשמאלו נגד נופו דהייתי אומר כיון שהגיע נגד נופו הוי כמנוח ונמצא שקא העביר ד' אמות יתר קמ"ל דאינו כן וחייב וכ"כ הראב"ד והרשב"א ואם עיכבו ברנע נגד נופו פשיטא דפטור (ט"ס) ודע דכל זה שנתבאר דמהלך לאו כעומד דמי והוי כמהלך בלא עיכוב אבל כשעמד מעט הוי כהנחה שם דקיי"ל עקירת נופו בעקירת חפץ והנחת נופו כהנחת חפץ ויתבאר בסי' שמיז בס"ד :

ן מן התורה אין חיוב רק במוציא ומכניס וזורק ומושיט מרה"י לרה"ד או מרה"ד לרה"י אבל סברמלית לרה"י או לרה"ד מותר וכן מהם לתוכו אבל מדרבנן אסור לטלטל או לזרוק או להושיט סברמלית לרה"י או לרה"ד ומדמם לתוכו אבל מקום פטור גם מדרבנן מותר ממקום פטור לרה"י או לרה"ד ומדמם למקום פטור והטעם שאסרו כברמלית מפני שהוא דומה לרה"ד אבל מקום פטור אין בו דמות

יורד וסותם וכל מחיצה שאין בין חלל המחיצות ד' אינן מחיצות וה"ל ע' . ל"ה פתח וכדאמרינן יורד וסותם ממילא שיש ד' מחיצות נובה י' ורחבן ד' דנעשה האסקופה שביניהן נ"כ רה"י אף שאינה נבזה י' ואע"פ דלקמן מ' שם"א יתבאר דלהגאי פי תקרה צריך נ"כ שהשני מחיצות יהיו מחוברין כלומר כמין דל"ה ולא זו כנגד זו מ"ם יש לחוש שמא זהו חומרא בעלמא ומעיקר הדין אמרינן פי תקרה גם כן כנגד זו מידה מ"ם אע"פ שזהו רה"י נמור מ"ם אסור לטפול ממנה לרה"י או מרה"י לתוכו דחיישינן שמא תפול מהתקרה עד שלא יהיה ד' מפתחים ויתבטל הפי תקרה ואז האסקופה אינה נבזה נ' פשיטא שנבטלת להיות כדרשות שלפניה ואפילו נבזה נ' יש סברא לומר מצא מין וכו' ונעשה גם האסקופה כרמלית אף שהיא באמת מקום פטור כדון מקום פטור הסמוך לרמלית שי"א מצא וכו' כמ"ש בס"י שמה סעוף מ"ח ע"ש וכן תקרה בלא מחיצות או נגזין הכוספין דינם כהרשות שלפניהם ולכן בדימות הנגזין שלנו הם כהרחוב וכן כשעושים נג קמן לפני הפתח תלוי עד מסיפי ברזל ואין התחין מחיצה הנבזה י' ורחב ד' או נשד קמן הנבזה י' ורחב ד' זה דין הנג והנשד כדון הרחוב מפני שבטילה להם ומצא מין את מינו וניעור וזו נילור דכריו ומ"ס הגמ"ל סק"ד דכפתח מבוי אמרינן פי תקרה אף שאין פלו מקרה זה מבוחר כר"י ותוס' ע' . נשמעתא דאסקופה פ"ט אבל אינו ענין לסי' זה ומ"ס נסק"ג כ"ס מהי"ל ד"ס דהו"ט לסי"ח וכוונתו דגם כג' מחיצות לא אמרינן פי תקרה כמבואר ס"פ על גנות תמיה מאל דכ"ס הוא לשמואל וק"ל כ"כ פ"ט והמה"ש מדיק א"ע דכ"ר"ס דחוקים ע"ש והדין כדור כדמ"ח ונס מ"ס הפ"ז נסק"ז דגם בלא מחיצות ל"ט כרשות שלפני סב' כאלו ודוק :

להוציא ממנו לרמלית נמור כמו בקעה העוזרת לפניו ובלבד שיהא תוך ד' אמות ולכן ניגות הסמוכות לרמלית כבקעה או ברחובות שלנו שאין לנו רה"ר וזנינה נעולה כמפתח מותר ליקח המפתח מהכרמלית שלפני הגינה לפתחה ונעול ולהחזיר לשם את המפתח דאע"פ דהגינה הוי מן התורה רה"י נמור מ"ם כיון שמדרבנן אסור לטפול בו יותר מר' אמות מותר לטפול ממנו לרמלית נמור בתוך ד' אמות ובלבד שלא יהא ביניהם רה"י דחיינו אסקופה שנבזה י' ורחבה ד' שאמור להכניס לשם מן הכרמלית שלפניה וכן מהגינה אל האסקופה אסור לטפול כדון מלמול שמכרמלית לרה"י נמור :

ו"ז רבינו הרמ"א בסעוף נ' ולכן מותר ליקח פתח כרמלית שלפני נינה וכו' ובלבד שלא יהא ביניהם אסקופה שהיא רה"י או שיש לה שני פרוצות מן הצדדין שהן רחבין ארבע ומשקוף עליה רחבה ד' דאז הוי רה"י אע"פ שאינה נבזה עשרה מיהו אסור להכניס מאסקופה לרה"י או איפכא דחיישינן שמא לא יהיה התקרה ד' ואז אם אין האסקופה נבזה נ' יש לה הדין שלפניה ואפילו אם נבזה נ' מאחר שכל רשויות שלנו הם כרמלית אמרינן מצא מין את מינו וניעור כמ"ש בס"י שמה וכן אם התקרה רחבה דרכה ואין לה מחיצות מן הצדדים דינה כרשות שלפניה וכן בנגזין הבולטין לפני הבתים כנגזין שלנו דינם כרשות שלפניהם עכ"ל ודבריו צריכין ביאור : י"ב וה"פ דמצריך שלא יהא ביניהם רה"י דחיינו אסקופה נבזה י' ורחב ד' ויש רה"י ע"י פי תקרה דחיינו כשיש שני מחיצות שרחבן ד' ומשקוף מלמעלה רחב ד' אמרינן בשני הצדדים הפתוחים פי תקרה יורד וסותם אבל כשאין רחבין ד' לא אמרינן

ש"מז [דינים הרבה בעקירות והצחות וכו' י"ט סעיפים] :

להיות חוקא ממקום שיש בו ד' על ד' מפתחים וכן ההגחה צריך להיות על מקום של ד' על ד' מפני שהעקירה צריך להיות ממקום חשוב וכן דהגחה ויראה לי דרוקא ד' על ד' ולא באריך וקצו אע"פ שבכולל יש בו חשבון ד' על ד' דכיון דאין בו ד' רוחב לא ניחא תשמישתיה ואינו מקום חשוב וכמ"ש לענין מקום פטור בס"י שמה סעוף מ"ה ע"ש :

אע"פ

אין הפרצות מרשות לרשות חייב מן התורה אלא בעקירה והגחה והיינו שיעקור מרה"י ויניח ברה"ר או להיפך אבל עקירה בלא הגחה או הגחה בלא עקירה פטור ואינו דומה לכל חצי שיעור שאסור מן התורה ומעמו של דבר בארנו בס"י רמ"ב סעוף ל"ה ומדרבנן אסור וכן במעביר ד' אמות ברה"ר נ"כ צריך עקירה והגחה ובארנו שם הפחות מד' אמות גם מדרבנן מותר ע"ש מעבד של דבר וגם העקירה צריך

ב אע"פ שצריך מקום ר' על ר' מ"מ אמרו חז"ל וכו'. וידו של אדם חשובה כד' על ר' דאין לך חשיבות יותר מידו של אדם שבה עושה כל המלאכות ואין חילוק בין יד ימין ליד שמאל דאפילו ירו השמאלית חשובה יותר משאר מקום ר' על ר' וכדתנן וכו'. המוציא בין בימינו בין בשמאלו חייב לפיכך אם עקר החפץ מיד אדם העומד ברשות זו והניחו ביד אדם אחר העומד ברשות שנייה חייב ויש להסתפק אם דוקא ירו של אדם חשובה כד' על ר' ולא שאר אבר כגון שעקר מראשו של אדם או מקנה היר או מרגלו שכל אלו אין בהן ר' על ר' ונראה דלא מהני וכו' מפני ד' ע"ש :

ג וירל הרמב"ם דיש פ"ג ירו של אדם חשובה וכו' וכן אם היה עומד באחת משתי רשויות אלו ופשט ירו לרשות שנייה ועקר החפץ ממנה או מיד אדם העומד בו והחזיר ירו אליו חייב ואע"פ שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו הואיל ומונה בידו הרי הוא כמונה בארץ עכ"ל ויש רבנא בזה דאע"ג דנופו ברשות זה וידו פשוטה לרשות האחר לא אמרינן דידו בתר נופו נירא ונחשוב גם היר כאלו היא ברשות שהנוף שם וא"כ אין כאן הוצאה מרשות לרשות קמ"ד דאינו כן וכן יש דבותא דאע"ג שלא נשתנה בין עקירה להנחה דבהירד שעקר בה מונחת גם בעת ההנחה מ"מ עקירת ירו כעקירת חפץ והנחת ירו כהנחת חפץ ונמצא דהעקירה היתה ברשות זה וההנחה ברשות אחר וחייב :

ד וכן אמרינן וכו' הווינן דמחשבתו משוי ליה מקום כלומר דאע"ג דבעינן הנחה על מקום ר' על ר' מ"מ אם חשב שתנוח במקום פלוני חייב אע"ג דלא היה מקום ר' כגון שזרק שתנוח בפי כלב ונח בפי כלב חייב אע"ג דאין כאן מקום ר' וכן אם היה אוכל ויוצא מרשות לרשות ותישב דהוציא האוכל מרשות לרשות חייב מפני שמחשבתו משום לפיו כמקום ר' ואע"פ שלא הוציא כדרך המוציא חייב כ"שם דבדרך אכילה הוה הוצאה כדרכה וכן בעומד ברשות אחר ומשתין או רוקק ברשות אחר ויתבאר בסי' ש"ג בס"ד שהמעם הוא משום דמחשבתו משוי ליה מקום ר' ושם סעיף ה' יתבאר המעם ע"ש :

ה איתא בגמ' וכו' אמר רבא מים על גבי מים היינו הנחהו וכי עקר מהמים או הניח על המים הוה עקירה והנחה על מקום ר' ודוקא כשעקר מים

והניח מים אבל אנו על גבי מים לאו היינו הנחהו ואם הניח האנוני על המים לא הוה הנחה על מקום ר' וכן אם עקר אנו מהמים לאו היינו עקירה ולא דוקא אנו דה"ה כל דבר וכו' דדבר שדרגו להיות על המים כמו כפינה הוה הנחה והעקירה משם הוה עקירה וע' בסעיף ו' :

ו ואמרינן שם בעי רבא אנו בכלי וכ"ל צף על המים בתר אנו אולינן והא נייה או דילמא בתר כלי אולינן והא לא נייה דנייד תיקו וכיון דהוה ספק לא מיחייב וכ"כ הרמב"ם שם והקשו התוס' שהא דאמרינן לענין קנין ספינה מינה נייהא ומי הוא דקא ממטו לה וכו' וכו' ויתרצו דקנין שאני דשם חייב כמנחת אבל לענין שבת ילפינן ממשכן ובמשכן הצניעו כדרך שדרך בני אדם להצניע ע"ש ולענין דהוה נראה דוראי בספינה הוה הנחה ודרך בני אדם כן הוא ודבא לא קאמר דק כלי שאין דרכה להיות ע"פ המים וכן אם היה שמן צף על פני המים וקלט מן השמן והוציאו פטור דאינו חיבור וכו' וסו' והוה כקולט ממקום שאין בו ר' על ר' ויראה לי דדוקא שמן שאינו מתערב עם כל משקה אבל שאר משקה כיון שמתערב במים הוה כדבר אחר :

ז כתב הרמב"ם בפ"ג דין ה' כבד אמרנו שאין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיעקור ויניח אבל אם עקר ולא הניח או הניח ולא עקר פטור לפיכך מי שהיה עומד באחת משתי רשויות ופשט ירו לרשות שנייה וחפץ בידו ונמלו אחד ממנו או שנתן אחד לידו חפץ והחזיר ירו אליו שניהם פטורים שוה עקר וזה הניח בר"א כשתהיה ירו למעלה מג' אבל היתה ירו בתוך ג' סמוך לארץ היו כמו שהניח בארץ וחייב עכ"ל ובה"ג נראה דאפילו נתן אחר חפץ לירו הסמוכה תוך ג' והחזיר ירו אליו חייב שהרי כיון דקוייל דידו לאו בתר נופו נירא כמ"ש בסעיף ג' ועקירת ירו כעקירת חפץ א"כ היה כמו שעקר מעל גבי קרקע וכשהחזיר ירו אליו הוה הנחה אע"פ שלא הניח על גבי קרקע כמ"ש שם וזו מנולר מתוס' ה' ד"ה כגון ע"ש ויא דאפילו למטה מג' לא הוה כמנחת על הארץ ורמ"ך בה"מ וי"א במ"מ :

ח פשוט הוא דזה שאמרנו שניהם פטורים כשזה עשה העקירה וזה ההנחה מ"מ מדרבנן אסור ככל פטורי דשבת דהוה פטור אבל אסור וכן כפורש בגמ' דיש שבת ע"ש אבל במקום שהאחד עשה העקירה

העקירה וההנחה והשני לא עשה נכלום כגון היה עומד באחת משתי רשויות אלו ופשמ חבירו יד מרשות שנייה ונמר חפץ מיד זה העומד ברשות זו והכניסו אצלו או שהוציא חפץ מאצלו והניח ביד זה העומד זה העומד לא עשה כלום שהרי נתן כירו או נטר מירו והשני חייב שהרי עקר והניח ובנמ' שם אובר על העומד פטור ומותר וכן מביאר מלשון הרמב"ם שכתב עליו לא עשה כלום ע"ש :

והקשו הראשונים למה הוא פטור ומותר והרי מסייע ידי עובדי עבודה וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול ואפילו אם נאמר דגם בלערו היה זה השני נוסל והניח מ"מ איסור דרבנן מיהו איכא ואפילו אם נאמר דהשני הוא אינו יהודי מ"מ אמר ליתן לו חפצו של ישראל שיוציאו דהה"ד כמ"ש בס' שכ"ה וצ"ל דמייא שהחפץ הוי נ"כ של האי' (תוס' ס"ט) ויש שתרצו דהש"ס לא קאמר רק דלענין שבת פטור ומותר ומ"מ שאר איסורי יש בזה משום דיש סוכרים דגם כחפצו של אי' אסור לכתחלה ליתן שיוציאו לחוץ מפני הרואים והר"ש (והר"ם) כמ"ש בס' שכ"ה ועפ"ז הם דברי הטור והש"ע ע"ש ולענ"ד נראה דרינים אלו מיידינן בשונגין ולענין חיובא דחטאת והרי כל חיובא ופטורו דשבת מתמא אשונג קאי כרמובח ממשנה דכלל גדול דתנינן אינו חייב אלא אחת או חייב על כל אחת וארת וזהו רק לענין חטאת ובשונג דכמויד לא שייך ראמו בתרי קטלי קטלינן ליה וכיון דבשונג לא שייך לפני עור כלל כמוכן ולא אמדינן רק דבכה"ג חייב זה האחד לנמרי והשני פטור לנמרי ובכה"ג שניהם פטורים אבל איסור דרבנן עשו בשונג אבל אין זה ענין ללפני עור (הדינים שכתב המג"ח סק"ד אין להם שייכות כה"ל שבת ע"ט) :

ו בירושלמי ריש שבת איסור ראימתי חייב כנותן לתוך ידו של חבירו העומד ברשות אחד דוקא כשירו של חבירו הוא למטה מי' טפחים אבל למעלה מי' הוא מקום פטור ברה"ד ולכן בהוצאה בכה"ג אינו חייב למעלה מי' וב"כ התוס' (ה' . ל"ה כ"ח ע"ט) והרשב"א וז"ל הירושלמי והוא שתדא ידו של עני העומד ברה"ד בתוך עשרה דקרקע ע"ש ואע"ג דבמעבד קיי"ץ דאפילו דמעלה מעשרה חייב שכן משא בני קה"ל מ"מ כשהגיה שם וראי פטור (שנ"מ רפ"ג שכתב שם חלקין וכ"כ המג"ח ולא ידעתי מי הם החלקים) :

יא קיי"ץ דעקירת נופו כעקירת חפץ והנחת נופו כהנחת חפץ נ"ו . כלומר מי שהיה עומד באחת משתי הרשויות ונתן עליו חבירו משא או שנתן בידו או על כתפו ויצא כאותו החפץ לרשות השני ועמד שם חייב אע"פ שלא עקר החפץ ולא הניחו משום דבזה שעקר נופו אחרי שהטעינו היה כעקירת חפץ וכשעמד ברשות השני הוה כהנחת חפץ ולפיכך אם חבירו לא הטעינו בשעה שעמד אלא כעת הילוכו לא הוי עקירה וכן אם לא עמד ברשות השני אלא נכנס ויוצא כל היום כו' ועד שתחשך לא עמד אין כאן הנחה ואפילו אם עמד כרי לתוך המשא אין זה עמירה אלא כשעמד לנוח :

יב ולכן אמרו חז"ל (ה' : טו) תוך ד' אמות עמד לפוש פטור לכתף חייב חוץ לר' אמות עמד לפוש חייב לכתף פטור כלומר בהיך ד"א כשעמד לנוח והוי הנחה הרי לא מילטל ד"א כאחר אבל כשעמד לתקן משאו דאינה הנחה חייב שוה אינו הפסק ולאחר ד"א כשעמד לנוח הוה הנחה וחייב שהרי הוציא ד' אמות ולתקן משאו פטור כמ"ש ועוד אמרו וק"ג : היתה חבילתו מונחת לו על כתפו מע"ש וקידש עליו היום דף החתיה ער שמניע לביתו ושם יודוק המשא כלאחר יד ודוקא כשירוף אבל אם ייך לאם קרוב לבא לידו איסור תודה והיינו שיעמוד כדנע ולא ידגיש והוי הנחה ואח"כ עקירה אבל כשירוף יש לו היכר (מרמכ"ס פ"ג הל' ס' מנאור דנהו"ך לאם וז"ל חייב ע"ש ולשון הט"ם לא משמע כן וכן פרש"י וז"ל הרמכ"ס לא כדווקא קאמר וז"ל) :

יג כתב הרמב"ם פ"ג דין י"א היה קנה או רומח וכיוצא בו מונח על הארץ והגביה הקצה האחד והיה הקצה השני מונח בארץ והשליכו לפניו וחזר והגביה הקצה השני שהיה מונח בארץ והשליכו לפניו ער דרך זו עד שהעביר החפץ כמה מילין פטור לפי שלא עקר החפץ כולו מעל נבי הארץ ואם משך החפץ ונרדו מעל הארץ מתחלת ד' לסוף ד' חייב שהמנלגל עוקר הוא עכ"ל כלומר שגורד ומנלגל הוי זה עצמו עקירה והנחה ולכן אם מנלגל חבית ברה"ד ד' אמות או מנלגלו מרשות לרשות חייב (תוס' ס' : ד"ה לאו וכן חיבה ענולה אבל מדובעת פטור דא"א שלא תהא נחה קצת (ט"ט) ואע"ג דכן דרכו להוליכו כענין כזה וכן בקנה או רומח אף שדרכו להוליכו כענין זה מפני כובדו מ"מ פטור (ט"ט) :

די עוד כתב עקר החפץ מוית זו לווית אחרת להניחו שם באותו בית ונמצא זה העקירה עקירה מותרת ומסלך בדרך והוציאו לרשות שנייה פטור מפני שלא היתה עקירה ראשונה לכך ונמצאת כאן הנחה בלא עקירה וכן העוקד חפץ והניחו על חבירו כשהוא מהלך ובעת שירצה חבירו לעמוד נטלו מעל נבי חבירו ה"ז פטור שהרי יש כאן עקירה בלא הנחה עכ"ל והוא פטור אבל אסור כמ"ש בסעיף ח' :

מן עוד כתב הורק חפץ מרשות לרשות או מתחלת ד' לסוף ד' ברה"ר וקודם שינוח קלטו אחר בידו או קלטו כדב או נשרף פטור מפני שאין זו הנחה שנתכוין לה לפיכך אם נתכוין בשעת זריקה לכך חייב הורק חפץ מרשות לרשות והיה קשור בחבל ואנדרו בידו אם יוכל למשוך החפץ אצלו פטור שהרי אין כאן הנחה נמורה ונמצא כמי שעקר ולא הניח הורק ונחה בתוך ידו של חבירו אם עמד חבירו במקומו וקבלה חייב הורק שהרי עקר והניח ואם נעקר חבירו ממקומו וקבלה פטור ושהרי לא כיון לזה ודק ודק הורק עצמו אחר החפץ וקבלו בידו ברשות אחרת או חוץ לד' אמות פטור כאלו נעקר אחד וקבלו שאין ההנחה הנמורה ער שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בו בשעת עקירה עכ"ל וזה לא הניח שירוק החפץ להמקום שהיתה בנוחו בעת העקירה ובגמ' וכו' הוה זה בעיא דלא איפשטא ונדאה דאם מתחלה כיון לכך בעת שורק שידוך ויקבלו חייב וכל"מ מרש"י ע"כ נטי ע"ש והרי יש כאן ההנחה לפי מהשגת העקירה :

מן כתב הרמב"ם בפ"ד דין י"ט זרק קנה או דומה מרה"י ונתקע ברה"ר כשהוא עומד פטור שהרי מקצתו במקום פטור ולמעלה מעשרה זרק כלי מרה"י לדה"ר והיה אותו כלי גדול ויש בו ד' על ד' בנוכה י' פטור מפני שכלי זה דה"י נמורה ונמצא כמוציא מדה"י לדה"י עכ"ל אבל היתה פחות מ' חייב ולא אמרינן דהיא כרמלית דאין כרמלית בכלים כמ"ש בס' שמי"ה ויראה לי דאף בכלי גדול אינו פטור דק בוודק דהוה כוודק מדה"י לרה"י דרך רה"ר אבל כמושיט כלי כזו לחבירו חייב כשעמדו שניהם לאורך הרחוב שהרי כמושיט חייב מדה"י לרה"י דרך רה"ר ככה"ג כמ"ש בס' הקודם וכל"מ מחוס' ח' ד"ה רמנ"ה ע"ש היעטו ופשוט הוא דאם אינה דחכה ד' על ד' חייב אף שנכוה עשרה שהרי אינה רשות אבל כשהיא נבוח למעלה מ' פטור שהרי הקצה העליון הוא

כאיר המקום פטור ולכן אמרו חז"ל וטס דאם היתה כלי עשויה מקנים כגון כוורת וכווצא בו אפילו נבוה עשרה פטור דא"א לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה ע"ש ואינו יודע למה השמיטה הרמב"ם : ין עוד כתב בור השעה ברה"ר ועקר חוליא מקרקעיתו והשלימו ל' והניחו ברה"ר אע"פ שעקירת החפץ ועשיית המחיצה באין כאחת פטור מפני שלא היתה המחיצה י' בתחלה היה הבור עשרה והשליך לה חוליא ומיעטה מ' פטור שהרי הנחת חפץ ומידוק המחיצה באין כאחת עכ"ל ובגמ' וכו' הוה בעיא דלא איפשטא ע"ש ודוקא חוליא רמב"ם לה שתהיה חמיר כבוד הוה סילוק מחיצה אבל חפץ אחר חייב שהרי יש לה משם ואין כאן סילוק מחיצה גמ' ע"כ ולא דמי להך דניטין ע"ז : דלמרגין ניטף והלכה כבין כאלה והוה נט דנכאן נעטין רשות מתחלת העקירה וכן נט בסוף ההלכה ממש ולא דמי לנט ודוק :

יך עוד כתב הורק דף ונח ער נבי יתירות ברה"ר ונעשה רה"י אפילו היה כלי על נבי הרף פטור שהרי עשיית המחיצה עם נוחת הכלי באין כאחת עכ"ל והוה נ"כ בגמ' שם ויש בזה שאלה במאי קמיידא אם היתירות סמוכים ממש זה אצל זה בנוכה י' ודוחב ד' הרי אין כאן עשיית מחיצה שהרי מקורם היתה דה"י אלא ודאי שהיתירות דחוקות זה מזה א"כ איך נעשה רה"י ע"י הרף הא ה"ל מחיצה שהנדיים בוקעים בה ומ"מ נטס הרמב"ם ואפשר לומר דער נ' מפחים מן הארץ יש מחיצות נמורות ולא יותר א"כ ליכא כאן בקיעת נדיים ומולי זהו כונת התוס' ע"כ ליה זרק ע"כ אבל מ"מ לא הוה תחתיו רה"י וטס) וצ"ל שיש שתי מחיצות נמורות של יתירות וכשזורק הרף אמרינן פי תקרה יודר וסותם וטס) והוה רה"י והרשב"א כתב דמיידא שהוא סמוך לרה"י והוה בחורי רה"י שאין בקיעת נדיים מבטלת ע"ש וצ"ע ולענ"ד נראה כגון שהיתירות סמוכין זה לזה אלא שאין גבוהות עשרה וע"י עובי הרף נעשין גבוהות עשרה והוה שבאין כאחת עשיית המחיצה עם ההנחה :

ימן עוד כתב בור שהוא עמוק י' ודחב ח' ברה"ר וזרק מחצלת לתוכה וכו' וחלק הבור ברחבו לשנים פטור שהרי עם הנחת הכלי בטלו המחיצות ונעשה כל מקום מהם פחית מד' על ד' עכ"ל ודוקא כשמבטל המחצלת שתהיה שם לעולם ומ"מ) וה"ה אם זרקת על קרקע הבור ומיעטה מ' וטס) :

שמח [דין הושיט ידו עם חפץ מרשות לרשות וכו' מקיפים]:

בזה וס"ל דמשחשיכה לא קנטו ממעם שבארנו במעף א' ורבינו הב"י הביא שני דיעות ואש"ט הוא דהרמב"ם מירא בלמטה מעשרה והרי וזה כמו שהזכיר בפירוש שהרי כתב שתלויה באויר וה"ל ואין רה"ד למעלה מ" וכו' המור והש"ע ע"ש :

ך אמנם מרבני הרמב"ם מתבאר דדוקא כשהיתה כוונתו להכניסה לחצר שבצדה דבזה שייך לוטר נתקיימה מחשבתו אבל מרש"י אינו מתבאר כן והוא מפרש נתקיימה מחשבתו שכיון להוציאם מחצר זה ע"ש וכן מבואר מרבני הסוד והש"ע וכתב רבינו הב"י בדי"א כשהוציאה לרה"ד אבל הוציאה לכרמלית מותר להחזירה בכל נוינו עכ"ל דאל"כ ה"ל נזירה לנזירה וכו' ודוקא בשונג אבל במזיד דהמעם משום קנס גם בברמלית קנסוהו (מג"ל) ומתוס' שם משמע דגם בשונג ובברמלית נזרו ע"ש וכו"ל מתירק ה"ס כאלו מנסוד יום וארי נכה"ג אין איסור תורה ומ"מ קטו וע' מג"ל סק"ג (וז"ק) :

ך כתב הרמב"ם (שם) המתכוין לזרוק ח' אמות ברה"ד ונת החפץ בסוף ד' חייב שהרי נעשה כשיעור המלאכה ונתקיימה מחשבתו שהרבר ידוע שאין זה החפץ מניע לסוף ח' עד שיעבור על כל מקום ומקום מכל הח' אבל אם נתכוין לזרוק ד' וזרק ח' שנת החפץ בסוף ח' פסוד לפי שנת במקום שלא חשב שתעבור בו וכו' ששתנו לפיכך אם חשב בעת זריקה שינוח החפץ בכל מקום שירצה חייב עכ"ל ולגירסת רש"י ופירושו (ל"ז) : גם בנתכוין לזרוק ח' וזרק ד' פסוד אם לא אמר כל מקום שתרצה תנוח שהרי נתכוין שתנוח לסוף ח' דוקא ע"ש והרמב"ם ס"ל דזה לא הוי קפידא כיון שעברה סוף ד' ואולי גם להרמב"ם אין החיוב רק כשעברה תוך נ' מסוך לארץ רכסונג דמי אך הרמב"ם הא מצדיק גם תוך נ' הנחה על נבי משהו כמ"ש שם ודעת רב האי נאון ברש"י ז"ל (ומ"ט) :

ך עוד כתב זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד"א פסוד זרק חוץ לד"א ונתגלגל לתוך ד"א אם נח על נבי משהו חוץ לד' אמות ואח"כ נתגלגל ונכנס לתוך ד' אמות חייב ואם לא נח כלל ה"ו פסוד עכ"ל וכן אם הרוח אחרת משהו היה כנח על נבי משהו גמ' ק' . ושול"מ ע"ש בשם האשכנזי ז"ל :

כתב

א היה עומד בחצר שלו והוציא ידו מליאה פירות דרך חלק או פתח לרה"ד אם הוציא בשונג מותר לו להחזירה ואם הוציא במזיד אסור לו להחזירה דקנסוהו שלא יחזירנה אלא יעמוד כך עד שתחשך והקנס הוא מפני שהתחיל באיסור דאלמלי היה מניחם ברה"ד היה מוציא מרה"י לרה"ד לפיכך קנסוהו והו רוקא כשהוציא למטה מעשרה אבל למעלה מעשרה הרי אין כאן אויר רה"ד ואפילו הוציאה דרך מטה מותר לו להחזירה דרך מעלה מ" (ומ"ט) נ' : ל"ה כאלו ע"ש עוד יש אוקימתא בנמ' (נ' :) ר"א הוציאה בשבת התירו לו להחזירה ואם הוציאה מבעוד יום אסור לו להחזירה והמעם רע"פ רוב יהיה קשה לו להשהותה כך עד הלילה ושדי דהו להפירות ולכן בשבת כשזורק יבא לירי חיוב חטאת לא רצו לקנסו אבל מבעוד יום שאף אם יזרוק לא יהיה חיוב חטאת שהרי העקירה לא היתה בשבת קנסוהו ואם יזרוק מה בכך (ועמ"ל) דחזו חטאת ללו דוקא שהרי נמזיד יזרוק חלל איסורא !

ב עוד יש אוקימתא בנמ' והיא האחרונה דלא קנטו כלל ומותר לו להחזירה אך ההותר הוא דק להחזירה לאותה חצר שעומד בה אבל אם יש חצר אחרת הסמוכה לה אסור להחזירה כדי שלא תתקיימה מחשבתו שחשב להוציאם מזה החצר וכן כשיחזירם לחצר אחרת הרי נתקיימה מחשבתו ונזור דילמא וימנא אחריתא שדו דהו לרה"ד (וכ"ז) ד' . ל"ה מתענתו ומתוס' ע"ש ד"ה ומאי עתתו דכשתמטיק רה"ד כינייהם חייב מאסו מוסיפ כשהם כדיועא אחת ע"ש ולפי' מוכח דלא ק"ל כמ"ש כפי' עמ"ל סוף ג' דמוסיפ הוא דוקא לתירו ע"ש :

ג והחילוק הזה הוא רק בשינוג אבל במזיד אסור להחזיר אפילו לאותה חצר וז"ל הרמב"ם בפירג דין כ' שכה ופשט ירו וחיא סליאה פירות והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה ונזכר קודם שיכניס והרי ידו תלויה באויר רה"ד מותר להחזירה אליו לחצירו אבל להכניסה לאותה חצר השנייה אסור כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בעצת שגנה ואם הוציא ירו במזיד ה"ו אסור להחזירה אצלו אלא קנטו אותו שתהא ידו תלויה עד שתחשך עכ"ל ולא חילק בין מבעוד יום בין משחשיכה משום רס"ל דלאוקימתא אחרונה לא ס"ל כדאוקימתא הקודמת אבל יש חולקין

שמעט [שיש לכל אדם ד' אמות ברה"ד וכו' סעיפים] :

א כתב הרמב"ם פ"ב דין מ"ו מותר לאדם למלט ברה"ד בתוך ד' אמות על ד' אמות שהוא עומד בצדן ויש לו למלט בכל המרובע הזה וכאמה שלו סוררין ואם היה נגם באיבריו נותנין לו ד' אמות כבינונית של כל אדם ומפי הקבלה אמרו שזה שנאמר בתורה שבו איש תחתיו שלא ימלט חוץ למרובע זה אלא כמרובע זה שהוא אורך של כל אדם כשיפשוט ידיו ורגליו וכו' בלבד יש לו למלט עכ"ל הדרש הזה הוא בעדובין ומ"ה. ור"ם אומר כן ראמה כדי לפשוט ידיו ורגליו אבל ר' יהודה אומר ראמה הרביעית דלא כדי ליטול חפץ ממדנותיו וליתנו למדאשותיו ואומר שם דלר"ם הוויין ד' מדרוחות ולר"ם מצומצמות ע"ש ואע"ג דר"ם וד"י הלכה כר"ם מ"ם לא חש הרמב"ם להעתיק רק דברי ר"ם שנוטים יותר לפשטותו ולדינא אין נ"ם אם טעם זה אם טעם זה ואע"ג דאמרין שם דלר"י הוה ד' אמות מצומצמות ולר"ם מדרוחות והו ודאי כן הוא וסדלא הוכיר הרמב"ם מדרוחות ממילא דהוויין מצומצמות ועכ"ל שכתב דהרמב"ם פי' להיך לר"ם הם מאתמול ולא ידעתי למה נדמוק לומר טסק כר"ם נגד כללי ה"ם וף סהר"ף גורם כמ"ש הכ"מ מ"מ להרמב"ם נוח לומר יותר כר"ם וכמ"ש ולהר"ף בלחמ' ריכין להיות מדרוחות וז"ל :

ב והנה לדעת הרמב"ם מותר לכתחלה למלט בתוך ד' אמות אלו וכן סבואר מלשון הסוד והש"ע שכתבו כל אדם יש לו ד' אמות ברה"ד שיכול למלט בהן אבל הראב"ד השיג עליו דוה לא הותר דק כיצא חוץ לתחום שאסור לזוז לו מד' אמותיו או ששבת בהן דה"ל אצלו מקום קביעות אבל בלא זה לא הותר ופעמי נראה דבקל יכול לבא לידי איסור תודה להוציא חוץ לד' אמות וכמשנה דעירובין ומ"ה. הוכר דין זה במי שלא קנה שביתה ואין לו דק ד' אמות והרמב"ם מ"ל מדאמרו חז"ל בריש מי שהחשיך דלמלט פחות פחות מד"א משך נדול לא הותר רק במקום פסידא ע"ש ש"ם דבתוך ד' אמותיו הותר לנמרי ולא חישיבן שיוציא חוץ לד"א דכיון דאין לו דק מקום אחד מותר זהיר בזה :

ג וזה שכתב שהוא עומד בצידן כוונתו דאין הד' אמות שנים לכל צד והוא באמצען כמו שיש במשנה שם פי' שמוגד כן אלא ד' אמות לאיזה צד שירצה וכשברר

לו לצד זה אינו יכול לברור לצד אחד אא"כ הוה מקום זה וכו' למקום אחד דבכל מקום שהוא יש לו ד"א אלו זה שכתב דמודרין באמה שלו זהו מן המרפק שיקרין עלינו בנינו"ן עד ראש האצבע האמצעי שהוא ארוך מכל האצבעות ונקרא אמה ועל שמו נקרא מדה זו אמה ואם הוא נגם באיבריו כלומר שסדת וייבריו קטנים לפי מדה נופו ולא יספיק לו אמה שלו נותנין לו אמה בינוני וכבר בארנו שזה לפי מדה סדינתו דומיא ר"כ ווייערסקע"ם וד' אמות הם סדת סאווע"ן או קלאפטע"ד דסדינתו ונ' ארשי"ן דסדינתו הם ד' אמות שבנ"ם כמו שבארנו בח"ם סי' רי"ח ע"ש ובי"ד ריש סי' ר"א בארנו דסדת אדם כינוני שהוא נ' אמות כמ"ש והו לפי מדה שלנו שני ארשי"ן וארבעה ווייערסקע"ם וכן המלכות משערת עד היום ושהמדה הו ע"ם הראש ע"ש והתוס' בעירובין מ"ח. כתבו זהו כלל הראש אצל הרמב"ן והרשב"א חלקו עליהם וס' בי"ד נארנו כזה כמ"ל :

ד ובתב עוד דרפיכך מותר לאדם לעקור חפץ מרה"ד וליתנו לחבירו שעמו בתוך ד"א וכן חבירו לחבירו האחר שבצדו אפילו הן מאה ואפילו החפץ הולך במה מלין בשבת מותר מפני שכל אחד לא מלטל אלא בתוך ד"א שלו עכ"ל וכ"כ המד' ונס בזה כתב הראב"ד דלא התירו אלא במקום הדחק וביודאי כן הוא דהא אוושי מילתא ונס הרמב"ם בהכרח שכוונתו כן הוא שהרי דבר זה אין עושין אלא מפני הכרח נדול אך יש מהפוסקים שחולקים לנמרי כדין זה ואומרים שאין הלכה כן והר"ה והר"ש לטת הר"ף בעירובין ז"ה. ודע דאפילו להמתירין יש לומר שהחפץ לא יוצא מתחום בעליו או בחפץ של הפקר דאין קונה שביתה כמ"ש בס' ת"א ולכל הדיעות אסור לדיליך חפץ פחות פחות מד' אמות ואפילו בין השמשות ואפילו בכרמלית משום דאדם אחד קדוב מאד שימעה ויוציא חוץ לד"א דבאנשים תרבה כז' אחד יוכיד לחבירו ולא באדם אחד ולכן נזרו על זה אפילו בה"ש ויש מי שאומר דבכרמלית ובה"ש דתרתו לקולא מותר ומ"ל ופשוט הוא דכל זה ברה"ד עצמו או בכרמלית אבל מדיחי לכרמלית וכ"ש לרה"ד לא שייך תוך ד' אמות דמיד שמוציא מדישות לרשות חייב ולפי שיש מועין בזה כתבתיו ומ"ל :

אמות ו' חומשי אמה וכל סקום שאמרנו מתחלת ד' לסוף ד' או המעביר ד' אמות ברה"ר חייב הוא מתחלת האלכסון של ד' אמות עד סופו ואם העביר פחות מזה פטור נמצא כאן נ' מדות כיצד העוקף חפץ במקום זה ברה"ר והניחו במקום אחר ברה"ר אם היה בין שני המקומות עד ד' אמות מותר היה בנייתן יתר מר' אמות ועדיין הן בתוך ה' אמות ו' חומשי אמה פטור היה בנייתם ה' אמות ו' חומשי אמה בשהו ה' חייב שהרי העביר החפץ חוץ לאלכסונו של מרובע עכ"ל :

ו רבים הקשו עליו רמנליה לעשות חילוקים אלו אך האמת מדאפרו בנ"מ המעביר ד"א ברה"ר אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונו ועיונון נ"א . מבואר דלענין חייב כן הוא אבל לענין איסור א"צ האלכסון ומ"מ והנה כדעת הרמב"ם כן נ"כ דעת רש"י וד"ת והרשב"א וז' ויש מהפוסקים דס"ל דלא אמרו הן ואלכסונו אלא בשמעביר האלכסון העולם אבל בג"ד השהו חייב ברי"א והוה דעת הרשב"ם בתוס' שם והרמ"ך ונ"מ ודעת הרמב"ם אין זה ענין לשיעורי ד' טפחים ברה"ר דבזה לא שייך אלכסון ודעת ר"ת דגם בזה צריך אלכסון וכבר כתבנו זה בס"י שמי"ה סעיף י"ב ע"ש ובעיונון שם משמע להדיא הטעם משום פ"אות כזה יהיו כל שנתו שנת וכן פירש"י ט"ג והרמב"ם נתן ע"ש אחר וזונו טונות ע"ש על הפסוק :

ה' היו שני בני אדם שיש לכל אחד ר' אמות ומקצת אמותיו של זה מובלעים בתוך מקצת אמותיו של חברו כגון שיש בנייהם ו' אמות וממילא דבהשני אמות האמצעיות מותרין שניהם למלטל מביאין ואובלין באמצע ובלבד שלא יוציא כל אחד מתוך שלו לתוך של חברו והרבותא בזה דלא נזרינן כיון שהם ביחד ישתמש זה במקום השני מתוך שרואה שהשני משתמש ואוכלים ביחד מ"מ לא נזרינן ואם היו נ' והאמצעי מובלע בנייהם כגון שבין שני החצונים יש ח' אמות וממילא דהאמצעי יש לו שני אמות בשל זה ושנים בשל זה האמצעי מותר להשתמש עם כל אחד מהחצונים בהשני אמות שלו המובלעים אצל כל אחד מהחצונים ובוה יש רבותא יותר אע"ג דמשתמש עם שניהם ושנים החצונים אמורים זה עם זה ויש כאן דיבוי אנשים ודיבוי השמיטין והרי יש לנוור שאחר מהם יטעה וישתמש במקום האסור לו ובפרט האמצעי שמשתמש עם שניהם בנקל לו למעות ומ"מ לא נזרינן ואע"ג דבבחיורות ככה"ג נזרינן כמ"ש בס"י שע"ח והו ספני שבשם דיבוי אנשים אבל בכאן לא נזרו נמ' מ"מ . :

ו יכתב הרמב"ם הואיל ויש לו לאדם למלטל בכל המרובע שהוא ד"א על ד"א ונמצא ממלטל באורך אלכסונו של מרובע זה ה' אמות ו' חומשי אמה לפיכך אין המעביר או הורק חייב עד שיעביר חוץ לחמש

שן [העומד ברשות זה ומוציא ברשות אחר וכו' ז' סעיפים] :

א כבד נתבאר במ"י סעיף ז' דירו של אדם הפשוטה לרשות אחר נדונית כפי הרשות שהיר פשוטה שם ולא אמרינן ירו בתר נופו נרירא להיית נדונית כהרשות שהנוף עומד שם לפיכך עומד אדם ברה"ר ומלטל ברה"י ע"י פשימות יד כמה שירצה או עומד ברה"י ומלטל ברה"ר שנומד במקום זה ומניח במקום זה ובלבד שלא יעביר ר' אמות ואם העביר ד' אמות חייב וברמב"ם ריש פט"ו כתוב ואם הוציא פטור ספני שהוא ברשות אחרת ע"ש ורבים תסוהים הם מה לנו מה שהוא ברשות אחרת והרי ירו נדונית בהרשות שהיא פשוטה לשם ואי משום שמעביר דרך עליו הלא קי"ל נ"כ דחייב וכמו שפסק הרמב"ם עצמו בפ"ב סוף דין י"ד והש"ם בעירובין ג"ע . סדמי ול"ו ע"ש וכבר השינו הראב"ד והמגיד ברשות

משנה כתב שמעיה הוא ומצא במקצת ספריו שהגידמא חייב ע"ש וזלפ"ו ג"ל ח"ט"ס שהיא ברשות אחרת :
 ב הרין הקורם היא משנה בעירובין ג"מ : עור שנינו שם לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר ברה"ר וישתה ברה"י אא"כ הכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה ומוכח בנ"מ דהטעם הוא משום דנזרינן שמי' יבוא הבלי אצלו לרשות שהוא עומד בה ונמצא שיוציא מרשות לרשות ופריך הש"ם למה ברין הקורם לא נזרו ואיך התירו לעמוד ברשות זה וללטל ברשות אחר ולא הצרכנו שיכניס ראשו ורובו ומתוך הש"ם דבחפיצים הצריכין לו כמו מים או שארי משקין נזרו שמה יכניס משא"כ בסתם חפיצים כברין הקורם לא נזרו והרי סרה"י לרה"ר או להיפך אבל מאחד מהם לרמטלית או סכרמלית לתיבן מותר לעמוד כאן ולשתות ברשות

ברשות השני בהכנסת ראשו בלבד אע"פ שלא הכניס רוב הגוף דברמלית לא חששו שמא יביאם אצלו ראפילו יביאם ליכא איסור דאורייתא ולא נזרו נזירה לנזירה אבל ראשו מוכרח להכניס למקום שתייתו דאליכ הרי יונח בפה שעומד ברשות האחר וממלמל להריא מרה"ר דכרמלית או מרה"י דכרמלית או דהיפך :

ג ויש מהפוסקים שפירשו דחפוצים הצריכים לו אינו מפני המשקה בלבד דקזה בלבד לא היינו חוששים שמא יביאם אצלו אלא מיירי בכלים נאים ונכ שותה בהם בזה נזרו שמא יביאם אצלו אבל בכלים נאים שאינו שותה בהם או שותה בכלים שאינם נאים לא חששו ולא נזרו וירי בהוצאות ראשו בלבד בלא רובו אא"כ שותה בכלים נאים וזהו דעת הרמב"ם שם שכתב ב"ר"א שהיה שותה בכלים נאים וכו' ע"ש ונטעמו נראה דאליכ הי"ל לומר שתייה שאי וחס תלוי רק כגלים נאים למה לו לזייר כשתייה אלא ודלוי תרתי כשיק ודיעה דאזונה היא דעת רש"י ותוס' והר"ש והגור ודכריהס ר"ל דה"ק כחפוצים הצריכים לו כמו מים או שארי חפצין הצריכים לו ודו"ק :

ד ויש בזה שאלה מאי קמרימי הש"ס דין השני לדין הראשון והא ברין השני מוכרח להכניס ראשו ורובו למקום ששותה שהרי המשקין נכנסים להמעיים ואם המעיים לא יהיו ברשות שהמים שם הרי עושה עקירה ברה"י והנחה ברה"ר או להיפך והתשובה בזה דודאי אם המשקין היו הולכים במישור להמעיים לא היה קשה ליה אמנם המשקין הרי הם מקודם בפיו ומפיו יורדין למעיים ופיו הרי הוא מקום פטור שאין בו רוחב ד' והוא עקירה ברה"י והנחה במקום פטור ואח"כ עקירה ממקום פטור והנחה ברה"ר ואע"ג דלכתחלה אסור לעשות כן כמ"ש במ"ש שמו"ו וזה מפני דחיישינן שמא לא יניח במקום פטור אבל בשתייה הא אי"א להיות באופן אחר ומהו דן הש"ס דטעם האיסור הוא רק שמא יביאם אצלו ולכן מקשה מ"ש מדין הקודם (רש"י ע"ס) ואע"ג דלא חשבינן פיו למקום פטור כיון דאחשביה כמ"ש במ"ש שמו"ו סעיף ד' ע"ש והו כשפיו הוא במקום שכל הגוף שם אבל בכאן שפיו הוא במקום ששותה והגוף ברשות אחר מיחשב פיו במקום פטור ור"ש ע"ס סי' ו' כמו שיתבאר המעם :

ה דהנה הא דאמרינן מחשבתו משוי ליה מקום הכונה הוא משום דארתו הדבר כמ"ל להרשות העומד שם והרי כתרשות עצמו שיש בו מקום ד'

וזהו בדבר שאין לו קביעות כמו אדם ושאריו בעלי חיים או כלים המטלמלים אבל דבר שיש לו קביעות לא אמרינן מחשבתו משוי ליה מקום משום דאינו כמ"ל דהרשות מפני קביעותו ולכן בר"פ הוורק אמרינן על אורני יריעות שורקו בוכיאר ביריעה ופרוך הוא במקום פטור קאולי ע"ש וקשה הא מחשבתו משוי ליה מקום אך התירוץ הוא כיון דהוי דבר של קביעות לא מהני זה כמ"ש ותוס' ס"פ הוורק ומהר"א ע"ס ולפ"ז אי"ש דאם פיו עומד במקום שהגוף עומד שפיר אמרינן דמחשבתו משוי ליה מקום אבל כשפיו הוא ברשות אחר מנמו אי"א דומר שיתבטל למקום שהוא שם שהרי הגוף שהוא ברשות אחר לא יניחנו להתבטל דהרשות שפיו שם וא"כ מביא דהוי מקום פטור וזהו כונת הר"ש ועק"ז ע"ס ולכן דענין הדין שלא ירוק יתבאר דמחשבתו משוי ליה מקום מפני שפיו ונפו עומדין ברשות אחר ונעמי"א ס"פ ואע"ג דבירו הפשוטה לרשות אחר חשבינן לה כמקום ר' אף שהגוף הוא ברשות אחר כמ"ש שם במ"ש שמו"ו ידו שאני דהיא עצמה חשובה כד' על ר' מטעם שבארנו שם וכן אמרו חז"ל נטת ה' ו. ידו של אדם חשובה כד' על ר' ולא מטעם מחשבתו משוי ליה מקום ונהמ"א ס"פ הקהה מזה וסרח לאלק מטעם דהתקן היתה כידו מקודם ע"ש ודכרו תמוהים דמס ענין ול"ז ודו"ק ופתוס' שירובין ד' . וזהו קודם דמסקין לידו תמונה :

ז וכיון דעומד אדם ברה"י וממלמל ברה"ר או להיפך לפיכך מותר לעמוד ברה"ר ולהושיט ידו לרה"י ודימוך מפתח לפתוח הפתח ולא חיישינן שמא יביא המפתח אצלו וכן כשרוצה לנעול ביתו יכול לצאת לרה"ר ולנעול במפתח את ביתו ויניח שם המפתח באיזה מקום ברה"י ולא חיישינן שמא יפלטו להוליכו ברה"ר ונאין לשאול דהא כמ"ש שמו"ו סעיף י' לא התרט זה רק בכרמלית זהו לענין להציא אלא המפתח כמבואר ע"ס והבא הוי רק לנטול ולפתוח ולהניח ע"ס המפתח :

ח לא יעמוד אדם ברה"י וישתין ברה"ר ברה"ר וישתין ברה"י וכן לא ירוק ואם השתין או דק חייב המפתח שהרי עקר מרה"י והניח ברה"ר או להיפך ואע"ג דמקום השתן אינו מקום ד' וכן פיו אינו מקום ד' אך מחשבתו משוי ליה מקום ר' כמ"ש במ"ש שמו"ו סעיף ד' דכיון דפיו ומקום השתן עומדים במקום שהגוף עומד אמרינן מחשבתו משוי ליה מקום כמ"ש וכן לא יעמוד בכרמלית וישתין לרה"י או לרה"ר או מהם לכרמלית שהרי מטלמל מכרמלית לרה"י ולרה"ר או להיפך

דעת המור אבל הרמב"ם כפי המשנה שם פסק דאין הלכה כן ע"ש וכ"כ הרע"ב שם ונראה מהש"ס שם דבכיתו וניעו ווראי אסור בשנתלשו ומונחים בפיו ע"ש ואף אינה ראייה נמורה דהתם הכל אליבא דר"י ואם פסקו דלא כר"י והגם דכיתו וניעו לא האכרו כמשה מ"מ מי יישר דגם בזה לא נחלקו חכמים עליו ומ"מ יש להמאיר כיון דהמור פסק כר"י גם כרוק וכש"כ האנא דישה זו ודאי ליש לומר בזה אך אלעזר דאין לה"ר אולי הגל מעדים וד"ק :

דחיף ואפילו אם דציא פיו ואמתו לחוץ אסור להשתין או לרוק שהרי נעקרו מנופו העומר ברשות אחר ולא דמי לשתייה רבשם מונח בפיו מקורם ואח"כ נכנס למעיים אבל השתן אינו מתעכב כפי האמה כלל אלא הולך מנופו לחוץ וכן הרוק אך בזה אינו חייב חממת דהיא בעיא דלא איפשיטא בעירובין (נ"ט,ו) וכן ההולך ברה"ר ונאסף רוק בפיו י"א שלא יהלך ר' אמות עד שידוק דבין דצריך להשליך הרוק נחשב כמשווי וזהו

שנא [דין צנור ומוחילה לקלוט מהם ובו ה' סעיפים]:

וכן המים הנוטפין מהגג עצמו מותר לקולטן מן האויר בין שקולטן למעלה מ' ובין שקולטן למטה מ' דהאויר שלמעלה מ' הוא מקום פטור ושלמטה הוא דה"ד או כרמלית (הגר"ו) ורק בפחות מנ' סמוך לגג אסור להיש אוסרין ודעת יש אוסרין לא הובא כטור וט"ע פ"טו :

ג וזהו הכל כשהמוחילה היא סמוך לגג בתוך ג' אבל אם היא מופלגת ג' ספחים מן הגג וכן צנור שהוא יוצא ג"ס מופלג מן הגג אין עליהם דין גג כלל ונחשבים כרשות בפ"ע ולכן אם אין בהם ר' על ד' הוה מקום פטור ויכול לחבר ידו אליו וליטול המים אבל כשיש בהן ר' על ר' הוי כרמלית ואסור לקבל ממנו אם לפניו הוי דה"ד אבל כשלפניו הוי כרמלית מותר אך אימתי מותר באין בו ר' על ר' כשהוא למטה מעשרה אבל למעלה מעשרה אסור אע"פ דגם למעלה מ' הוי מקום פטור מ"מ בלמעלה מ' נזרינן שמא יהיה גם רוחב ר' ויטלטל מענו לדה"ד ראו ימלטל מרה"י לדה"ד ואפשר דבכרמלית לא נזרו כבה"ג דהוא כנזירה לנזירה וצ"ע ויש להתיישב בזה :

ד ואין לשאול הא אף אם תהיה נכזה י' ורחבה ר' לא תהיה רה"י ספני שהיא באויר והוה לה מחיצה שהגריים בוקעים בה ד"ל דכיון שהיא מפילה להגג אע"פ שהיא רחוקה ג' מ"פ נחשבת כחורי רה"י דברה"י דמי ובחורי רה"י לא שייך נזייר בוקעים כיון שהיא מפילה לדה"י וכמיש בסי' שמה' ורע דכל זה הוא לשיטת רש"י ותוס' ונידחתם בעירובין (נ"ט,ו) ע"ש אבל הר"ף והרמב"ם בפמ"ז דין ג' יש להם נירסא אחרת כמו שיתבאר בס"ד :

ה וז"ל הרמב"ם עומד אדם ברה"ר וקולט מן האויר מן המים המקלחים מן הצנור או מן הכותל ושותה ובלבד שלא יגע בצנור או בכותל ויקלוט מעל נבן ואם נגע

א כתבו המור והש"ע לא יעמוד אדם ברה"ר ויחבר ידו למוחילה שהוא צנור ארוך מונח לאורך הגג בתוך ג' ספחים סמוך לגג ולקבל המים ממנו שכיון שהוא בתוך ג' סמוך לגג חשוב כגג ואסור בין אם הוא למעלה מעשרה או למטה מעשרה אבל מותר לקלוט מן האויר אפילו אם ירו הוא תוך ג' למוחילה היתה מוחילה כוללת ג' מן הגג וכן סתם צנור שבוטל ג' יכול לחבר ידו אליה ולקבל המים וכנון שאין בהם ר' על ר' והן למטה מעשרה אבל אם יש בהן ר' על ר' או אפילו אין בהן ר' על ר' והן למעלה מעשרה אסור עכ"ל ביאור הרברים כן הוא :

ב דדגה המוחילה הגדולה מונחת לאורך הכותל סמוך לגג על פני כל אורך הגג והוא סמוך לגג בפחות מנ' ספחים והוי דינו כגג והוא דה"י ואם יקבל המים ממנו הוי כמציא מרה"י לדה"ד או ככרמלית במקום שאין דה"ר ואין חילוק בין אם המוחילה למעלה מ' או למטה מ' כיון שכל דין גג עתה א"כ אפילו למטה מ' הוה רה"י וזהו כשמחבר ירו ממש להמוחילה וקולט המים אבל אם אינו מחבר ידו אלי' אלא קולט המים מן האויר הרי אינו קולט מרה"י אלא מאויר ואם הוא למעלה מ' הוי האויר מקום פטור ואם הוא למטה מ' הוה דה"ר ומלטל מרה"ר לדה"ד בתוך ר' אמות ואפילו בקולט סמוך לג' למוחילה לא אמרינן כל פחות מנ' כלבד דמי והוה בקולט מהמוחילה עצמה דהא עכ"פ אינו מציא מרה"י ממש ואין בחיוב הוצאה אלא כמציא ממש מרה"י וט"ו סק"ו ויש אוסרין בפחות מנ' וס"ל דהוה כקולט מהגג ממש וט"ו נכ"ס הר"ו ואין חילוק בזה כמה היא המוחילה רלענין ליטול ממנה אסור אפילו היא פחות מנכזה י' ורוחב ר' כיון שיש לה דין הגג וכן האויר מותר אפילו בכזה י' ורוחב ר'

אם

אם היה מקום שנגע בו למעלה מי' בפחת מנ' סמוך לנג הי' אסור שנמצא בעיקר סעל הגג שהוא רה"י וכן אם היה בצנור ד' על ד' בין שהיה הצנור בתוך י' בין שהיה למעלה מי' וקלפ' מסנה מים היו אסור ולמה אינו הייב מפני שלא נהו המים אלא הרי הן נוחלין והולטין עכ"ל ונמצא דהרמב"ם חולק על שיטת רש"י ותוס' כנ' דיגים האחת דלהרמב"ם לא משכחת איסור דאורייתא בשום פנים לפי שאין המים נחים והשנית רלמטה מי' יכול לצרף אפילו תוך ג' סמוך לנג והשלישית דכשאינן בו ד' על ד' אפילו למעלה

מי' יכול לצרף נ"י ותמיד על רבינו הבי"א שלא הכיאו כלל רב"ר בש"ע אח"כ אצ"לנו שאין ההד נוכל לסמוך על שיטת הר"ף והרמב"ם ולצאת ידי כל הדיעות בצטרות שלש שזולכים לרוב ולארך הכותל סמוך לנג ולכותל שהם מדוכקים אל הגג. ואל הכותל אך בסופו תצא בליפה אם הכליפה אחד ג' סותר לסמוך ידו אליה לקבל המי נשמים ואם אינה ארוכה ג' לא יסמוך ידו אלא רחוק מסנה ותהיה ידו באויר כנגד פי הצנור ותרד לידו מהצנור לאויר וסאוויר לידו ;

שניב [דין הקורא בספר ונתגלגל הספר לרשות אחר וכו' ג' פיעים]:

א כתב הרמב"ם בפס"ז הקורא בספר בכרמלית ונתגלגל מקצת הספר לדה"ר ומקצתו בידו אם נתגלגל חוץ לד' אמות הופכו על הכתב ומניחו נזירה שמא ישמוט כולו מידו ויעבירו ד' אמות נתגלגל לתוך ד' אמות נולדו אצלו וכן אם נתגלגל לדה"י נולדו אצלו היה קורא ברה"י ונתגלגל לדה"ר אם נח בה הופכו על הכתב ואם לא נח אלא היה תלוי באויר רה"י ודא הניע לארץ נולדו אצלו עכ"ל :

אצלו אמ"כ לא נח עדיין הקצה השני על הארץ אלא תלוי באויר דאן נולדו אצלו דבכה"ג דליכא הנחה כלל אפילו אם ישמוט כולו מידו לא יתחייב וכן בחוץ לד' אמות בכה"ג סותר ולא נזרינן שמא ישמוט כולו מידו וינח על הארץ דשני נזירות לא נזרינן ונראה דבלא נח אפילו בשאר הפיעים סותר :

ב והרא"ש והפור בתבו דבשוראשו הראשון בידו אפילו נתגלגל חוץ לד' אמות ברה"י ודא קורא ברה"י נולדו אצלו כשקורא במקום נמוך כמו על אסקופה אף שנבנה י' ורחבה ד' מ"ס בין שרה"ד עובר לפניה ונזירת במקום שרבים דורמים שם לא נזרו בכתבי הקדש בכה"ג משום כוונת כתבי הקדש ועוד כתב הסוד היה קורא בו על הגג ונתגלגל ראשו האחד מידו עד שלא הגיע ל"י מפחים התחתונים הקרובים לארץ נולדו אצלו הניע ל"י מפחים התחתונים אם הכותל משופע בענין שנה עריו אסור לנולדו אצלו וכדי שלא יעבור בכיוון הופכו על הכתב ואם אינו משופע כל זמן שלא הגיע לארץ נולדו אצלו עכ"ל וזהו כשהכותל המשופע ה"י רה"ר כגון שרבים מכתפין עליו אבל אם אין רבים מכתפין עליו וה"י כרמלית נולדו אצלו וכ"כ הנ"ל אצלו ל"י התחתונים אפילו נח על כותל משופע נולדו אצלו שה"י הוא מקום פסור ומסו וכדן זה אין הרמב"ם מחולק אלא שקיצר הלשון והכוונה אחת היא ולא נחלקו אלא בהדין הקודם ורבותינו בעלי הש"ע סתמו כדעת הסוד להותר ע"ש ומסו גם דעה ה"י"ף כן הוא כמ"ע הכ"י מ"ט וכמסריס שלנו לא סייך כלל דיעט אלו כמזכר דכמ"ט אין דרך לקרות מיהו :

ב ביאור דבריו דמפרים שלהם היו עשויין בגליחה כפי' שלטו ואם היה קורא בכרמלית כגון שקורא על אסקופה שרחבה ד' ואינה נבוח י' אם נתגלגל ראשו השני לרה"ר בריחוק ד' אמות אע"פ שאם יחזירנה עתה אצלו אין כאן שלטול ד"א ברה"ר שה"י ראשו הראשון בידו ואין כאן שלטול כל הספר מ"מ אסרו להחזיר מהששא דשמא ישמוט כולו מידו מידו ויחזירו אצלו וה"י יש כאן שלטול ד"א ברה"ר אבל לתוך ד' דאפילו אם ישמוט כולו מידו לא יהא רק שלטול ברה"ר בכרמלית לא נזרו כשהראש הראשון בידו מפני כוונת כתבי הקדש אבל שארי דברים אסור אפילו בכה"ג ומ"ה נכס הרמב"ם ומה יעשה כשאינו יכול להחזיר אצלו והפכו על הכתב כדי שלא יוטל כל כך בכיוון אכ"ר נתגלגל לדה"י סותר אפילו חוץ לד"א דברה"י אין חילוק אבל אם היה קורא ברה"י כגון אסקופה שהוא נבוח י' ורחב ד' או שישב בביתו או בחצירו ונתגלגל לרה"ר אפילו תוך ד"א הופכו על הכתב דמרשות לרשות א"צ ד"א ואין הותר להחזירו

שני

שנגנ [דיני זיון היוצאין מן הכתלים לרה"ר וכו' מעיפין]:

א שני בתים בשני צידי רה"ר ורק מזו לזו למעלה מי' פסוק והוא שהיו שניהם של אדם אחד או של שנים ויש ביניהם עירוב ואע"ג דכשמפסיק רה"ר איז לערב י"ל כגון שהם עומדים בקצה רה"ר וצדם סמוכה למבוי המתוקן ולכל אחד יש פתח למבוי והשתא יכולים לערב ומנ"ח סק"ל ומותר לזרוק כל דבר אפילו כנדים וכלי מתכות שאין נשברים אבל אם אינם זה כנגד זה בשוה אלא האחד למעלה בנובה והשני למטה בנובה אמור לכתחילה לזרוק מזה לזה דכיון שאין הוריקה בשיווי חיישינן דילמא נפיל ואתי לאתויי ואינו מותר לזרוק רק כלים הנשברים כמו כלי חרס וכלי זכוכית דכשיפלו על הארץ ישברו ולא חזו לכזום ולא אתי לאתויי ואע"ג שיכול להיות שלא ישברו מ"מ כלי האי לא חיישינן ודווקא למעלה מי' שהוא אויר מקום פסוק אבל דרך למטה מי' שהוא אויר רה"ר אמור לכתחלה לזרוק מרה"י לרה"י דרך אויר רה"ר ברי"א כשרה"ד עוברת ביניהם אבל אם היתה כרמלית עוברת ביניהן בכל ענין מותר דלא נזרו בכרמלית דילמא נפיל ואתי לאתויי כיון דגם אם אתי לאתויי לא יהיה איסור דאורייתא (עמ"ל ר"ג סק"ל ולי"ע וז"ו גמ' נחמקס פסוק ומ"ל דה"ל כ"ו ותי"ל מייטבו ע"ס):

ב כתב הרמב"ם בפ"ו ר"ן ר' ז"ו שלפני החלון יוצא באויר שעל פני רה"ר אם היה למעלה מי' מפחים מותר להשתמש עליו שאין רה"ר תופסת אלא עד י"ט לפיכך מותר להשתמש בכל הכותל עד י' מפחים התחתונים ברי"א כשהיה ז"ו אחד יוצא באויר אבל אם היו יוצאים בכותל שני וזיון זה למטה מזה אע"פ ששניהם למעלה מעשרה אם יש בזיו העליון שלפני החלון רוחב ד' על ד' אמור להשתמש עליו מפני שהוא רשות בפ"ע והזיו שתחתיו רשות אחרת ואוסרים זה על זה שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת עכ"ל וצ"ל דכוונתו הוא כששני הזיונים שייכים לשני בני אדם וכן אוסרין זה על זה דאם הם לאדם אחד למה לא ישלש בשניהם וכ"כ המ"ם בשם הרשב"א ע"ש ואע"ג דגם בזה יש לדקדק דהא חזיו ודאי נדון כצדדי רה"י ולמה ישמור אחד על חברו ד"ל דכיון דמגולים הם ול"ו בלא מחיצות אוסרים זה על זה (עמ"ל) ואפילו אין בתחתון ד' עד ד' (מ"ט) והאיסור הוא דווקא לכלים ששבתו בתוך הבית כמו שיתבאר בס"י

שע"ב (ט"ו) ולקמן יתבאר דויו של ד"ם הוא רשות בפ"ע ולא מקרי חזיו רה"י:

ג ואם אין בעליון ד' ולא בתחתון ד' משתמש בשניהם (ט"ו) והטעם דרשות שאין בו ד' לא שייך לקרא עליו שם בעלים כיון שאין בזה מילתא דחשיבותא ורק כשבאחד יש ד' או חל גם על השני שם בעלים אף שאין בו ד' דמינו שנקרא שם בעלים על האחד נקרא גם על השני והסברא כן הוא דהא זה שאין בו ד' אמור לו להשתמש בהויו שיש בו ד' וממילא שיש ביבולתו גם לכלי דהניח להשני להשתמש בויו אבל כשאין בשניהם ד' משהמשים שניהם בהזיון ובכל הכותל עד י"ט התחתונים כמ"ש:

ד וכתב עוד היה בתחתון ד' ובעליון אין בו ד' אינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו בלבד אבל שאר הויו שבשני צדדי החלון אמור להשתמש מפני זה שתחתיו שחלק רשות לעצמו עכ"ל והטעם שכנגד חלונו מותר להשתמש ני"ט משום דהוי כחזיו רה"י כלומר שבמל החלון אבל כשיש בו ד' אינו במל דהחלון ואמור להשתמש אפילו כנגד החלון אם אוסרין זה על זה וכלל לדעת הרמב"ם ומדבריו משמע דהזיון אוסרין זה על זה אף אם הם זה שרא כנגד זה ודעת הרשב"א שאין אוסרין זה על זה אמ"כ הם זה כנגד זה ומ"ט וגם הרשב"א חולק על מה שמתיר להשתמש נגד החלון וכ"כ נמ"ט ע"ס):

ה עוד כתב כל ז"ו היוצא על אויר רה"ר שמותר להשתמש עליו כשהוא משתמש בו אין נוטלין ממני ואין נותנין עליו אלא כלי חרס וזכוכית וכיוצא בהן שאם יפלו לרה"ר ישברו אבל שאר כלים ואוכלים אוסרים עכ"ל ומסתימה לשונו משמע דאף כזיו רחב ד' כן הוא וכן הוא דעת רש"י (ערונוין ל"א): והקשו דתוס' דא"כ אפילו רחב הרבה לא ישתמש בכלים שאינם נשברים ע"ש ונ"ל דאין איסור אלא כל ששם זיו עליו וברחב הרבה אין עליו שם זיו אלא שם דף או נשר ויראה לי שזוהו דעת רבינו הרמ"א בסעיף נ' שכתב ודווקא זיו וכיוצא בו אבל אם הוא דבר רחב כגון שהשתמש עומד שם עם הכלי מותר להשתמש בכל הכלים עכ"ל ודעת התוס' והרא"ש רביון רחב ד' מותר להשתמש בכל הכלים ויבא"ל לא נחזיק לזה דא"כ ה"ל לומר זיו רחב ד' אלא כמ"ש שכתב הרמ"א ונ"ט ע"ס):

ו כל

ועמ"ל ס"ד שהקשה על מה שכתבו למעלה מי' דמ"ז אם סתוח להם החלון אפילו למטה מי' היו חורי רה"י ואם אין החלון סתוח להן אפילו למעלה מי' היו כרמלית כמ"ש בס"י שמה' סעיף י"ז ע"ש וכוונתו למ"ש שם דל"ץ חורין כרמלית פ"ש ולענין ל"ק כלל ד"ז ד' על ד' אינו ככלל חורי רה"י אלא הוא כרשות כמ"ש וכיון שאינו נכוח י' ועומד למעלה מי' ברה"ר או כרמלית היו מקום פסור וכש"כ כו' ד' מקרי חורי רק ענין החלון וכמ"ש אכל לא שלא כענין החלון וזה מפורש מדברי הרמב"ם והר"ק :

ף וכל זה בזיון היוצאין לרה"ר אבל בזיון היוצאין לכרמלית אם אין שם חילוק רשויות או ויו אחד לבדו יוצא על אויר כרמלית כד' שהוא נבדל עשרה דהוא אויר מקום פסור לעולם מותר להשתמש בו בין רחב בין קצר ואפילו רבדים שאין נשברים מפני שלא נודו כרמלית ולכן אצלינו שאין רה"ר מותר להשתמש בזיון וכבר בארנו דכש"כ בהן ד' אין בהם חילוק רשויות ורוב זיון שלנו אין בהן ד' על ד'

שנ"ד [דיני בור ואשפה שברה"ר וכו' ד' מעיפין] :

ג דע דזה שהצרכנו שהחוליא עצמה תהיה נבזה עשרה זהו כדי שתהיה המלטול של הדלי דרך למעלה מעשרה כמ"ש אבל לענין שתהיה הבור רה"י אפילו אין הבור עצמה עמוקה י' אלא בצירוף החוליא הנה הבור בפנים רה"י וכך אמרו בגמ' (ט"ז) בור וחוליייה מצטרפין לעשרה ואע"ג דמחוץ לבור דין החוליא ככרמלית כשאונה נבזה י' מ"ס בתוך הבור הוי רה"י והמטלא ממנו לרה"ר חייב אע"ג דהרלי אונדו בירו אבל המים הא עקר מרה"י והניח ברה"ר :

א בור ברה"ר העומד סמוך לרה"י והבור עמוק י' ורחב ד' מותר למלטל סמוך לרה"י דמרה"י לרה"י קא ממלטל ובה אין רבותא כלל אלא אפילו הבור אינו ממש אצל רה"י אם אינו רחוק ד' מפחים מותר למלטל ממנו לרה"י ומותר למלאות ממנו מים להכניס ואע"ג דמפסיק רה"ר ביניהם אך כיון דאין המקום רחב ד' והוא בין הבור ובין רה"ר לא נחא להרבים להשתמש שם וכיון דהוא פחות מר' הוה מקום פסור אבל כשיש מקום ד' ביניהם הוה אותו מקום רה"ר ואסור למלטל לכנתחלה מרה"י לרה"י דרך רה"ר ורק משום בזיון כתבנו הקדש התרנו בס"י שנ"ב בכה"ג וע"כ וק"ו אב"ל לא בשאר רבדים משום דיש לחוש דילמא נפיל ברה"ר ואתי לאתויי (ט"ז) :

ד אשפה ברה"ר נבזה י' ורחב ד' אם הוא של רבים מותר לזרוק לה מן הרחי הקרוב לה ממש אפילו בתוך י' ואפילו מופלגת קצת אם אין שם ד' מפחים כמ"ש גבי בור ואם מופלגת ד' צריך לזרוק דרך חלון שלמעלה מי' ולא חיישינן שסא יתגלגל מן האשפה לרה"ר ואתי לאתויי דאין דרך לזרוק לאשפה אלא דברים מאוסים ודברים שאין בהם צורך בל"ל כשברי כלים וכיוצא בזה אבל אם האשפה היא של יחיד אסור לזרוק שמה משום דאשפה של יחיד עשו לפנות ומתוך הדרגל יבואו לזרוק ולשפוך גם אחר שתגמל האשפה ונמצא שימלטלי מרה"י לרה"ר ונראה דהאידינא שהמלכות מקפדת שלא תהיה אשפה ברה"ר ומכריחים ליטלה פשיטא דגם בשל רבים אסור :

ב ואין בכה"ג התירא רק שיעשה חוליא סביבות הבור שתהא החוליא נבזה עשרה ויך הדלי מרה"י לרה"י דרך מקום פסור דמעלה מי' הוה מקום פסור וי"א שזה דווקא שעומד הבור כנגד רה"י בצד שלהרחוב השני אבל אם הולכין בדיומא אחת יש כאן איסור תורה במוש"ט מרה"י לרה"י דרך רה"ר אפילו למעלה מעשרה כמ"ש בס"י סעיף ג' ע"ש ומ"ל סק"ג וזהו שלא לפי השיטה שבארנו שם רמוש"ט הוי דווקא לחבירו ע"ש ולפ"ז כשמביא לרה"י המים צריך להביא דרך חלון הנבזה י' :

שנ"ה [דיני נזוזמרא ובית הכסא שעל המים וכו' כ"א מעיפין] :

א בס"י שמה' וממילא דאסור למלאות מים מהנהר העובדת אצל כותל בית ויש חלון בהכותל ולהכניס המים להכית דרך החלון דממלטל ככרמלית לרה"י ויש שבו"ט מן הכותל אצל החלון נזוזמרא שהוא רף

שני חכמים במשנה דעירובין וס"ז : נזוזמרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין הימנה בשבת א"כ עשו לה מדיצה נבזה י' מפחים בין טלמעלה בין מלמטה וה"ל דהנה ימים ונהרות כרמלית הם כמ"ש

או בנין בולם עד פני המים ואם לא היתה אצל חלון היתה נם היא כרמלית ומנ"ל מק"ל] אם היא רחבה ר' וסותר למלמל ממנה להמים וכ"ש אם אינה רחבה ר' דהיה מקום פסול אמנם עתה כשדוא אצל החלון ומשתמשים מהחלון עליה הרי היא כחורי רה"י רדינה כרה"י ואסור למלמל מתוכה למים וממים לתוכה וכ"ש אם היא בעצמה נכזה י' ורחב ד' רהיה בעצמה רה"י אך ע"פ רוב אין הגזוּפרא נכזה י"ם ואינה רה"י אלא ממני החלון :

ב ואמר חכמים כיצד יעשה להתיירה לשאוב מים ממנה ולהכניסן לתוך הבית דרך החלון צו לעשות מחיצה גבוה י' סביב הגזוּפרא או לעשות נקב בהגזוּפרא ד' על ד' רפחות מנה אינו מועיל דכל מחיצה שהיא לפחות סד' טפחים אורך ורוחב לאו שמה מחיצה והמעט פשוט רמחיצה צריך להיות לרשות ופחות סד' הוה מקום פסול ומרגלא בפומייהו דהפוסקים דאין מחיצה לפחות סד' ומטיא כשיעשו מחיצה כזו גבוה י' ורחב ד' תהיה כולה רה"י גם המים שכנגד המחיצה ומותר למלמל מתוכה ולשאוב מים דרך הגזוּפרא לבית דרך החלון דמרה"י לרה"י קא מטלמל :

ג ואם תשאל ואיך יהיו המים שתחת המחיצה רה"י הא כל מחיצות שאין מניעות לארץ נ' טפחים תו"ל מחיצה שנדיים בוקעים בה ולאו שמה מחיצה וכ"ש כאן שהמחיצה תהיה הרבה גבוה מן המים אמנם באמת כדבר זה אמרו חז"ל נס מ"ו : קל הוא שהקילו חכמים במים שתהא מחיצה תלויה מתחת דכפי שא"א לעשות מחיצה עד הארץ תחת המים הקילו שתהיה רק מחיצה בגובה י"ם ואפילו המחיצה תלויה בארץ הכין כרמלית דוא רדבגן הם אמרו והם אמרו הם אמרו לאסור המלמול מכרמלית לרה"י והם אמרו להתיר ע"י מחיצה תכווה :

ד וזהו ששינוי במשנתנו בין מלמעלה בין מלמטה ופירש"י למעלה ממש למעלה מן נקב הגזוּפרא ולמטה למטה מן נקב הגזוּפרא ומעמו פשוט דהא אפילו אם תעשנה למטה נ"כ היא רחוקה מן המים אלא אמרינן נור אחית מחיצתא וחזינן כאלו המחיצה פגעת עד סוף המים א"כ גם אם נעשנה על הגזוּפרא מה בכך והרי בכזה"ג נוכל נ"כ לומר נור אחית מחיצתא כיון שהתרעו מחיצה תלויה במים אבל הרמב"ם לא פ"י כן אלא מלמעלה דהא תחת הגזוּפרא כגשירש"י

למטה ולמטה פירשו למטה על המים כנגד נקב הגזוּפרא ואמרינן נור אסיק מחיצתא וכאלו המחיצות עולין עד הגזוּפרא והפירוש כתבו ברש"י ע"ש :

ה וכתבו עוד רמב"ם שעשו מחיצה מתרים גם לשפך ממנה כלומר לשפך השופכין של הבית אל נקב הגזוּפרא ויש בזה רבותא יותר מטלוי המים דהרי השופכין הנשפכין בבח ונפלין במים שכנגד הגזוּפרא הרי בע"כ יצאו לחלן על פני המים דהוה ממקום הגזוּפרא ומ"ם אין זה כשופך מרה"י לכרמלית שדרי אינו שופך להריא לכרמלית אלא לרה"י ודק ע"י כתי יוצאים לכרמלית ובחו בכרמלית לא נזרו ומת ק"ו : יש שכתבו ראע"פ שהוא סמוך דרקק שהוא רה"ד מותר כיון שאין כונתו להוציא ומנ"ל סק"ד וא"י סק"ז ומ"ט סק"ז ואמת שכן משמע ברש"י ותוס' עירובין ו"ס . ד"ה האם ותוס' ד"ה אין אבל אינו מוכן מאי מהני מה שאין כונתו להוציא הא פסיק רישא היא ובהכרח צ"ל רלא הוי פסיק רישא שיכול להיות שלא יצאו אבל מדברי הרמב"ם נפס"ו דין מ"ו שכתב דין זה מבואר להדיא כרבינו שכתב וכשם שמשלמין כך שופכין שדרי על הכרמלית הן שופכין עכ"ל וכתב המגיד משנה משום דכחו בכרמלית לא נזרו וכ"כ הריטב"א בעירובין שם בשם רבותיו ע"ש :

ו ויש לשאול בעיקר דין זה שאלה נזולה ואיך אנו אומרים שהמים שכנגד הגזוּפרא הוויין רה"י דהרי אלו המים שתחת הגזוּפרא מחוברים אל המים שלהלאה מן הגזוּפרא שהם כרמלית ומתערבים ממש זה בזה בלי שום הפרש בניהם ודרי המים שתחת הגזוּפרא פרוצים במילואם לכרמלית והיינו המים שלהלן מן הגזוּפרא ופרוץ במילואם למקום האסור וחתשובה על זה רמ"ם זה הוא מהקולות שהקילו חכמים במים כבלי לחוש לתערובתן ולא להפסק מחיצתן ודרי במה ראמרינן נור אחית מחיצתא והוה כאלו המחיצה יוררת עד התרום ומעמו של דבר נ"ל משום דאמילוי נעשה מחיצה של ברזל עד הקרקע שתחת המים א"א שלא יכנסו המים מתחתיה ור"י עירובין מ"ה . ד"ה מחיצה ולפ"ו א"א כלל להפליג כיון מים למים שלא יתערבו זה בזה ולכן רי במחיצת עשירה איך שהיא ושתים פירושין י"ג : ד"ה כחל וואו נשאו כחוסמתה לשידכין סג"ו גזוּפרא וס"י א"כ ע"ש לה מחיצה י"ם למטה מן המים א"כ שמים נסין על גבה וס"י ע"ש ומשקל על המטה מיהו כחוסם נעו

לנפץ חסותו חס דלא היסגן והו יסוד נכל לוי מחיות
מיס :

ן ולהלכי ספינות הקילו עוד יותר והיינו דהא
הספינה היא דהיי שגבוה י ורחבה ד' והים והגדר
כרמלית ואם נאמר לו לעשות מדיצה ככנוזומרא הוא
מן הגמעות שאינו יכול לעשות שם מה שעושה
בביתו ולכן אמרו חכמים וטק' ק' : דעושה מקום ארבעה
ומטלא כלומר שמחבר להספינה מכוון דף שכ ד' על
ד' ועושה בו נקב ומטלא דרך שם וא"צ לעשות לו
מדיצות אלא אמרין כוף הצדדים תוך אחת מדיצות
כלומר דחוינן כאלו הצדדים נכופו למדיצות תם נוד
אחית וז"ל הרמב"ם ספמ"ו לא ימלא אדם מי"ם מן
הים והוא בתוך הספינה אמ"כ עשה מקום ד' על ד'
יצא מן הספינה ע"י הים עכ"ל ודבינו הב"י הוסיף
לשון כוף תוך ע"ש :

ן ולעג"ד אין לשון זה בדקדוק דאם נצטרך לומר כוף
ותוך הרי בעינן שהרף תהיה גדולה כאורך ורוחב
עד שהרצה ראיה לכופה מכל הצדדים י' ספחים
למדיצות וד' על ד' באמצע וצריכה להיות כ"ד ספחים
על כ"ד ספחים כ' ספחים לשני צדדים לענין כוף וד'
באמצע ובאמת כן איתא בעידובין שם בהך דנוזומרא
ד' חנוניא בן עקביא פליג וס"פ דלא בעינן מדיצות
אלא אמרין כוף ותוך ואומר ננוזומרא שיש בה ד'
אמות על ד' אמות הוסיף בה ד' על ד' ומטלא ע"ש
וד' אמות הם כ"ד ספחים והרי כאן לא מצרכין רק
דף של ד' ספחים על ד' ספחים ובאמת שום אחד
מהפוסקים לא הוכירו בזה לשון כוף מפני שהקילו
חכמים בזה והו שאמרנו שלשון כוף אינו בדקדוק
ולאו דיוקא הוא :

מן האמנם זהו שיטת הרמב"ם אבל המור כתב וכן
ההולך בספינה אינו יכול למלאות אמ"כ יעשה
דף ד' על ד' ומקומו מדיצות ועושה בו נקב ומטלא
דרך שם עכ"ל והו דרך רש"י ותוס' שם בשבת אלא
רש"י לא הצריך מדיצות עשרה וז"ל רש"י שם מקום
ארבעה חלל ד' מוקף מדיצות קטנות ומדיצה תלויה
מותרת במים עכ"ל סוכה מלשונו רד"י במדיצות קטנות
שיהיה רק זכר של מדיצות וכלשון הזה כתב שם
הר"ן בשם הגאון וז"ל דהאי מקום ארבעה היינו
שהקקים אותו סביב והאק כעין מדיצה כמין סל
שנחתו שוכיו ומטלאין דרך אותו נקב דאמרין נוד
אחיה ברגי מדיצות אע"ג דלא הו עשרה עכ"ל

ורבותינו בעלי התוס' שם כתבו שצריך מדיצות י' ע"ש
וכ"כ הרא"ש שם והו דעת המור ופלא על רבותינו
בעלי הש"ע שלא הביאו כלל דיעות אלו דנהו דעו
מילתא דרבנן מי"ם כיון שרוב רבותינו חלקים על
הרמב"ם ה"ל למיפק כותיהו ולכל הפחות להביא
דעתם וצ"ע :

י כל זה הוא אם הספינה הולכת בעומק עד שלא
נשאר מהמים עד ראש הרופן י' ספחים דהו איור
כרמלית אבל אם נשאר י' ספחים ונמצא הדלי ילך
למעלה מ" דהו מקום פסוד דבכר נתבאר האיד
כרמלית אינו תופס יותר מ" א"צ מדינא שום תקן
שהרי מטלא מברמלית לרד"י דרך מקום פסוד אמנם
לעיל בס"י שמי' מעיף ח' בארנו דאפילו בעומק על
המקום פסוד יש שסוכרים שאסור למטל מרשות
לרשות אפילו ברשות דרבנן ע"ש וכ"ש אם עומד
בהספינה ומטלל מהים שהוא כרמלית להספינה שהיא
דהי והו שאמרו חכמים בשבת שם דמוציא זין כל
שהו ומטלא כלומר דחוי עושה להיכר בעלמא ועי"ז
התירו לו למלאות מן המים להספינה דרך מקום פסוד
אפילו שלא במקום חזיו והקילו בזה מפני הדוחק שהרי
אינו בכוחו ודבינו הב"י כתב מוציא זין כל שהוא
ועושה בו נקב ומטלא דרך שם עכ"ל השנו עליו
דברור הוא שמתוך לשאוב ככל הספינה וז"ל סק"י ונ"ח
וכ"כ הגמ"ל נסקיד וז"ל סק"ו ות"ל סק"ו ואפילו אם מטלא
הדלי ונושאו דרך דופן הספינה עד למעלה תמצא
דהו בהנחה במקום פסוד דהו היתר נמור מי"ם וזכר
זין בעינן וזוהו כוונת רש"י טס ועמ"ל סק"ו ודוק :

יא והשו"בין יכול לשפוך על דופני הספינה מבחוץ
והם יורדים לים שהרי הוא שופך על הספינה
והיתר נמור הוא ומה שיווד לים זהו מבחו ובכר
נתבאר דבחו כרמלית לא גזרו וכן יכול לזרוק עצמות
וקליפין על דופן הספינה מבחוץ מהמעם שנתבאר
אבל לזרוק להריא לים אמור אפילו דרך למעלה מ'
דמרה"י לברמלית דרך מקום פסוד אמור לזרוק ודע
דספינה קטנה דכל מדיצותיה אינה נבית י"ם הוה
ברמלית כשהחבה ד' ומותר למטלל להריא מתובה לים
או לנהר ומהם לתוכם כיון דשניהם כרמלית הם ודיוקא
בחוץ ד' אמות כדון הברמלית ופשוט הוא ועמ"ל סק"ו :

יב כתב דבינו הרמ"א כמעוף א' שני ספינות זו אצל
זו אמור למטלל מו לזו אמ"כ קשורות זו בזו
א

או שהם נבחרים מן המים ו' וצריכים לערב ביחד אם הם של שני בני אדם עכ"ל ביאור דבריו נ"ל דהנה במשנה דשבת וק' : תנן מפינות קשורות וו בוו מטלמין מו לוו אם אינם קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלמין מו לוו ומסיק בגמ' דלענין עירוב הוא דכשהט קשורים מהני עירוב ואם נפקו נאסרו דבטל העירוב דהו כשהפינות אינם של אדם אחד והרמב"ם כתב דין זה לענין עירוב בספ"ג מעירובין ע"ש ומשמע דכשהם של אדם אחד אין ג"כ כלל בדין זה וזכ"מ ממג"א פק"ט וא"כ אין דין זה שייך כלל בכאן ולזה בא רבינו הרמ"א לבאר דאפילו אם הם של אדם אחד אסור מטלמין מו לוו אם אינם קשורות אע"פ דמרה"י לרה"י קא מטלמין והמעם רשמא יפול החמץ אל המים ומטלמין מרה"י לכרמלית ואתי דאיתי ומוס' עס ק"א : ל"ה פ"ט ונ"ס דפי שעשוין דהתרחק זה מזה ואויר כרמלית מפסיק ביניהם וא"ר פק"ט נ"ס ר"י ושה"ק וזה שאומר רבינו הרמ"א שני ספינות וכו' אסור מטלמין וכו' כלומר אפילו הם של אדם אחד אא"כ קשורות או שהם למעלה מ' דמטלמין דרך מקום פסוד ואח"כ אסור דצריכים עירוב אם הם של שנים ואין העירוב מועיל רק בקשורות ואלס נפקו נכחי אם אמרינן האיל והיתרה היתרה י"ט מחלוקת כמ"ט המג"ע עס ויחבאר כמ"י ע"ד נס"ד ופ"ק נקשרות לרי"ך ע"ל יח"א נתייחס ד"ט :

י"ב איתא בשבת וק"א .ו. הני ביציתא דמישן ספינות קשורות וקצרות מטלמין ער כחורו של סבין אין מטלמין ברוך אלא בדי' כלומר אפילו הן נבחרות י' ורחבן ר' מטלמין כיון דלמטה הן קצרות אין מחיצותיהן מחיצות ודינן ככרמלית ולא אסורן אלא שאין בפתות כשלשה ארבעה כלומר דעד שיעלה ג' כנוכה אין בהרוחב ר' עדין אכ"ר יש בפתות מנ' ארבעה שעד שיעלה ג' מפחים יש שם רוחב ר' לית קן בה והוי רה"י ואי מלינרו קני ואורבני לית לן בה כלומר אם נתן על מקום הקצר בפנים קנים וערבות דקות וכימלן שם לא משנחנין על הקצר אפילו נכחו ג"כ ויותר השכינן מהרחב ואם יש עד למעלה י' מפחים הוי רה"י וזהו לפירש"י והתוס' מנמנמים בזה דמס"ג ראם ספני הקצר במל ממנו דין רה"י א"כ יהא כמל ממנו גם שם כרמלית דהא אין כרמלית פחותה מר' ותיהוי מקום פסוד וכן הקשה הרשב"א ע"ש וזר"ף והרמב"ם והרא"ש והפוזי והש"ע לא הביאו זה כלל ש"ס ולא ס"ל כרש"י אלא בגמ' דהפ"י תוא ספינות עשויות

חדדים חללים ומליאים מים ושרומים יושבים בהם ע"ש וזה לא שכיה אצלינו ולכן לא היה להם צורך להביאם אבל לפירש"י שכיה הרבה אצלינו דהספינות הקטנות העומדות על שפתי הנהרות המה עשויים בזה קצרות מטלמין הרבה ולכן אם אין נבחרות י' שכתב רוחב ר' הוי כרמלית ואם יש נבחרות י' שרוחבן ר' הוי רה"י ודא משנחנין בהקצר ואלוי חמה על הג"ז סק"ז עתה דין זה כפי פירש"י והרי החוס' וכל הסמקים חולקים בזה ולאנה כרע"ס ונפרע כדרכן פ"ט :

דך בית הכסא העומד על המים והוא רה"י וכשהוקד שם לנקבו נופל דהריא היציאה מרה"י לכרמלית המחיצות של בית הכסא עצמה אינו מועיל לענין זה דאע"פ דמחיצות א"צ לשמה מ"ס הכא שאינן מחיצות נמדות אלא תלויות לא הקילו חכמים אלא כמחיצות העשויות לשם היתר זה ולכן יעשו מחיצות עשרה מכיכות בית הכסא לשם היתר זה ונחשב המים שכנגדה ג"כ רה"י ומותר לילך שם לנקבים ואם עשה רף או קנה בפתות מנ' סמוך לנקב שתפול היציאה עליו קורם שתפול למים א"צ היתר דהרף הוי כחורי רה"י וסה שנופל משם להמים הוי כמו זכחו ככרמלית לא נזרו במ"ש וה"ה אם הוא עשוי באופן זה שהיציאה נופלת על הכותל ומשם להמים ג"כ מותר ממעם שנתכבד ובהיתר הרף שכתבנו אפילו נשכר הרף בשבת מותר משום דנרול כבוד הבריות שרוחה אסור דרבנן וכמ"ש בס"י ש"ב לענין מטלמין אבנים לקינות ע"ש :

מן בימים הקדמונים היו הבתי כסאות כולמים ח"ץ לחימת העיר והיתה חפידה גדולה מביב העיר יותר מכית סאתים שהיא כרמלית והיציאה נופלת שם והנה לא מיבעיא שאותם המחיצות של הכית הכסא עצמה אינו מועיל שהרי גם במים אינו מועיל כמ"ש אלא אפילו לעשות מחיצות תלויות לשם בית הכסא ג"כ אינו מועיל שלא הותרה מחיצה תלויה אלא במים לפיכך אסור לפנות שם בשבת אמנם ההיתר של הרף שכתבנו מועיל גם בזה דככל כרמלית לא נזרו בכחו ואם הכית הכסא הוא למעלה מעשרה י"א שא"צ כלום דהא מוציא מרה"י לכרמלית דרך מקום פסוד ובמ"י שמו"י יש פלוגתא בזה וי"א עוד דאם היה שם צואה מבעוד יום מותר לנמרו בשמפנה על הצואה דהיא מקום פסוד ולא דרסי לה רבים ואף שנופלת אח"כ להמים הוי כחו וכמ"ש אך כמ"י שמו"י נתבאר ד"ש

טפחים אין להם עסק זה עם זה וכל אחד משתמש בשלו ואע"פ שהעליונה מושכת דרך התחתונה מ"מ כיון שהשימוש הוא ע"י זריקת הדלי דרך אייר של ד' טפחים שהוא תשמיש ע"י הרקק ובאייר אין אדם אוסר על חבירו דרך אייר של ד' טפחים מפני שאינו תשמיש נוח ולא נחשב כיש לו שליטה רשות בתחתונה והתחתונה פשיטא שאין לה שייכות עם העליונה :

יב ואם משיכות זו מזו מעט שאין בהמשך ד' טפחים אין נ"מ בהנובה זו מזו אם יש מזה לזה י' טפחים אם לאו אם כל אחד עשה מחיצה לעצמו אין אחד אוסר על חבירו כיון שכל אחד יכול להשתמש לעצמו בלא של חבירו ולכן אפילו משתמש בשל חבירו אין זה כלום שהרי אפילו בחול יכולו כמות בו וכ"ש בשבת ולכן אפילו אינו מוחה לית לן בה ומה שהוצרכנו ליתן במעוף הקודם הטעם דאין אדם אוסר על חבירו דרך אייר הוא להעדרה בעלמא וא"צ לזה רכל שכל אחד עשה לעצמו ואינם זה תחת זה כמש"כ אין להם שייכות ול"ו כשכל אחד עשה לעצמו :

יג אבל אם עשו בעליונה מחיצה בשותפות ובתחתונה לא עשו כלל שניהם אמורים למלאות דרך הנקב שבה עד שיערבו כיון שהמחיצה משל שניהם והם זל"ו בתוך משך ד' טפחים שאוסר דרך אייר כזה ואע"פ שבנובה נבזה העליון יותר מהתחתון בעשרה טפחים והתחתון צריך להשתמש שם דרך זריקה למעלה וששול למטה כמו שיתבאר בס"י שע"ה רקק דרך כך מ"מ אוסר כמו שיתבאר בס"י שע"ה רקק דרך אייר ד' טפחים אינו אוסר אבל ע"י זריקה וששול אוסר :

יד ובתחתון פשיטא שאמורים כיון שאין לה מחיצות וכ"ש אם עשו לתחתון משל שניהם מחיצה ששולש עליה נם דשות העליון דתשמישו הוא רק דרך שלשול שהוא תשמיש נוח והוא כשעשו בתחתונה ולא בעליונה אכל אם עשו נם בעליונה אפילו כששני הנווטראות עשו משל שותפות מ"מ כיון שכל אחד יש לו מקום להשתמש בשלו אין בבחו לאסור על חבירו ומה שעשו בשותפות אינו כדי שיאסור עליו אלא להקל ההוצאה דיותר עושים בזה לשנים מלאחר וכל אחד משתמש בשלו וכ"ש אם כל אחד עשה לעצמו שאין להם שום שייכות ול"ו כמש"כ וכל זה מלכט ע"ש :

תנן

דיש סוכרים דאין מקום פטור בכרמלית וכ"ש אם הוצאה בתוך מחיצות הבית הכסא שהוא רה"י הכל מודים שאין מקום פטור ברה"י כמש"כ שם הלכך ליתא להך תקנתא :

יז וכיון שאין מקום פטור ברה"י לכן בית הכסא העומד בין שני בתים של שני אנשים ולא עירבו יחד אסור לפנות שם דרינו בכרמלית וצריך לעשות שם התקן של הרף שנתכאר דאו אם תפול היציאה על הארץ הוי כמו בכרמלית ומותר החצר שאינה מעורבת לא עדיף מכרמלית וכל זה דוקא לכתחלה אבל בדועבד מותר לפנות שם הנדול כביר הבריות כמ"ש והולכי מפינות נהנו לעשות צרכיהם מן המשוטה להים או להגהר רהואיק שהמשוטה אינה נבזה עשרה אע"פ שרחבה ר' אינה אלא כרמלית ומכרמלית לכרמלית קא מטלטל ואנן מ"ל דמותר מטלטל ממין כרמלית זה למין כרמלית אחר דלא כהירושלמי פ"א דשבת וכמ"ש במ"י מעוף ט' ע"ש :

יח כתב רבינו הב"י במעוף ד' מים שאין עמוקים י' טפחים אין להם דין מים להתיר לשפוך בהם כמחיצה תלויה וכ"ש אם יבשו המים אע"פ שהיו שם עמוקים עשרה עב"ל ונדלפי האחרונים חולקים עליו מדברי התוס' בשבת וק' : ל"ה עומד דמכואר דמהני ע"ש ונ"מ ומג"ל סק"ו ולענ"ד דברי רבינו הב"י צודקים דהתוס' לא כתבו רק בנהר או בים דבשם ודאי מהני נם במקום שאין עמוק י' דא"א להפליג זה מזה והרי מיר יהיה עשרה כדרך הנהרות והימים אבל רבינו הב"י כונתו על רקק בעלמא דכיון דאין כאן עשרה למה נתיר מחיצה תלויה הלא ביכולתו להעמידה עד הקרקע משא"כ בימים ובנהרות ונ"מ נמלקה נס רלוית המג"ל מהך דיוו ע"ש וז"ל :

יט שני נווטראות שממלאים מהם מים אם הם זו למעלה מזו אפילו נבזה הרבה זה מזה אם הם מכוונות משש זו כנגד זו באופן שאין בני העליונה יבלין למלאות אא"כ יכנס הדלי דרך התחתונה אם עשו שניהם מחיצות של י' טפחים הרי שניהם רה"י תוליים עד לרקיע כדון רה"י ושניהן אמורין למלאות אא"כ עירבו שכל אחת אוסרת על חבירתה התחתונה אוסרת על העליונה שהרי רשותה עולה עד לרקיע ונבנסת ברשות העליונה והעליונה אוסרת עליה כיון שיש לה תשמיש דרך עליה בע"כ ששולטת שם ולכן אם הם טשוכים זה מזה ברוחב הכותל יותר מד'

שני [דין אמת המים העוברת בחצר וכו' ד' סעיפים]:

מעשה או שהיא במילואו אבל בלא"ח מותר למלאות
 מסנו לחצר לא דמי דהתם נפרץ רק מצד אחד של
 החצר ודינו ככל הפירצות דפחות מעשה נשאר
 גיטופים דדינם כפתח ואינו אוסר משא"כ באמת המים
 שנמשך דרך החצר משני הצדדים וניכר לכל שהוא
 נמשכת ממרחק משני הצדדים ונחשבת כפ"ע ולא טבל
 לדון בה דין פתח כיון שהיא מפולש מעבר לעבר
 והבן גם בפחות מעשה ואינה במילואה אסור לשטוב
 מסנה לחצר ולמתי מדברי הרמב"ם ורמב"ם ורמ"ם כשנייה
 עמקה עשרה או אינה רחבה ד' אינה חשוכה ובפילה
 להחצר כפ"ש וסו :

ד' אם נכנס האמת המים להחצר ברחוב פחות מ'
 ספחים א"צ שום תקון ויטע"ל דכך פחות מ'
 כלבוד דמי ואפילו נכנס בכמה מקומות ובכל מקום
 פחות מ' לאו כלום הוא ולכן גם אם התחיל לעשות
 המחיצות מכל צד ולא השלישם שלא חיבר אותם
 באמצע כדי שיהא להמים הילוך שחכנם ותצא דרך
 שם אם אין ביניהן ג' ספחים מותר ואם יש ג' ספחים
 אסור וכן להתחלה אוסרת ביותר מ' ספחים ואע"פ
 דפחות מדי ספחים אינו מקום חשיבות מ"ם אם האמה
 בעצמה רוחב ד' ועמקה י' אוסרת הפירצה אף בפחות
 מדי' ונכ"ז סק"ד כתב דנראה ד' ל"ך מילתו ואם תמוה
 ואולי הוא סק"ד וז"ל ג' וכ"כ המ"ז :

ה' ודע דכל זה הוא לענין פלמול המים מהאמה אבל
 שתהא האמה אוסרת על כל החצר לטלטל בו
 אינו אוסר ולא מיבעיא בפחות מעשה ונשתתירו גיטופים
 אלא אפילו נפרץ ביותר מעשרה או שנפרץ במילואו
 אינו אוסר דכיון שהאמה עמוקה י' ורחבה ד' כפ"ש
 מפילא דהאמה עצמה נעשית מחיצה ומג"ל סק"ג נסו
 הרמב"ם ואפילו אם בהתחלתה אינה עמוקה י' אם
 מתלקט י' מתוך ד' הוי מחיצה אבל אם אינו כן
 אוסרת כשהיא יותר מעשר או במילואה וסו :

ו' כתבו הטור והש"ע סעיף ב' חצר שנפרצה ולשון
 י' עובר על הפרצה אם אינו במילואו ואין בפירצה
 יותר מעשרה מותר למלאות מסנו ולהכניס לבית
 נפרצה במילואה או שיש בפירצה יותר מעשרה אם
 נשאר במקום שנפרץ נידודין נביתין עשרה והמים
 מכסים אותו מותר למלאות מסנו בחצר אבל אסור
 להבינסן לבית אא"כ עשו מחיצה נבזה עשרה על המים
 לא

א' תנן בעירובין ופ"ו אמת המים שהיא עוברת
 בחצר אין ממלאין הימנה בשבת אא"כ עשו לה
 מחיצה נבזה עשרה ספחים כבניסה וביציאה וה"ל
 שהאמת המים נמשכת מרחוק ועוברת דרך החצר
 מצד זה ויוצאה דרך עבר השני ונמשכת להלן ולפיכך
 אם רק עמוקה י' ורחבה ד' אינה במילה לגבי החצר
 כמו כל הדברים שבהצד שדינן כרה"י כמי"ש במ"י
 שמי"ה דזהו אם לא היה לה התחברות מחוץ ולכן
 דינה ככרמלית ואסור לטלטל ולשאוב מים ממנה
 לחצר ומחצר לתוכה אך אם אינה נבזה י' או אינה
 רחבה ד' לא חשיבא אע"פ שמחוברת לחוץ ובמילה
 להחצר ודינו כרה"י וכן בהתקן שיתבאר מפרדת מה
 שבחצר כמה שחוצה לה :

ב' והתקון הוא לעשות לה מחיצה עשרה בכניסה
 וביציאה והיינו או תשעה ספחים חוץ למים ומפח
 אחד בתוך המים או תשעה בתוך המים ומפח למעלה
 מן המים כדי להבריל בין מים למים ואע"פ דבמ"י
 הקודם בנוזמרא לא הצרכנו אפילו שתהיה המחיצה
 סמוך למים וכ"ש בתוך המים ולמה מצרכינן כאן גם
 תקצת מחיצה בתוך המים לא דמי דכבר כארנו שם
 דהיתר דמחיצה תלויה במים צריך להיות היכר שהיא
 נעשית לשם היתר מחיצה ולכן לא מהני המחיצות של
 בית הכסא בשם ע"ש ולפ"ז א"ש דכנוזמרא שהמחיצות
 הם סביב הנקב של הנוזמרא שבשם שואבין המים
 הכל רואים שנעשית המחיצה לשם היתר ולכן א"צ
 שניעו אל המים וכ"ש בתוך המים דלעצם המים לא
 תועיל מחיצות דמתערבים מלמטה משא"כ באמת
 המים העוברת בחצר אם נעשה מחיצה למעלה מן
 המים לא תהיה שום היכר שהרי זהו מחיצות החצר
 כבכל החצירות ולכן הצריכו שתהא קצת מחיצה בתוך
 המים רבזה מינכר שהיא נעשית לשם היתר ולמתי
 זה מדברי רמ"י שם ד"ה עטו ע"ס :

ג' ודע דברין הוה אין תילוק אם נכנס האמת המים
 להחצר ברחוב מעשר אמה או פחות ובין נכנס
 במילואו והיינו שלא נשארו קצת מחיצות מהחצר מן
 הצד ובין לא נכנס במילואו שנשארו קצת מחיצות
 ובפחות מעשר ומ"ם אסור למלאות מסנה לחצר ואין
 לשאול למה יתבאר במ"י זה בלשון י"ב הנכנס לחצר
 דאינו אסור למלאות מסנו לחצר אא"כ הפירצה יתר

לא נשאר נירורים אסור אפילו למלאות כחצר עכ"ל :
 ז' ביאור הרבנים רבשנערץ החצר מצד אחד ונכנס
 בו לשון הים אם הוא פחות מ' ואינו במילואו היה
 כפתח והמים שנכנסו הם כבוד שכחצו ומחיצות החצר
 מחלקות אותה מהמים של הים שלפני החצר ואינו
 דומה לאמת המים שנפרץ משתי הרוחות וכמ"ש אך
 אם הפירצה יותר מ' או במילואה אוסרת את החצר
 לגמרי אף למלט בתוכה דנפרץ למקום האסור ואם
 נשארו נירורים עשרה ונראים תותרה לגמרי הן למלט
 בחצר הן לשאוב מחמים להביאן לכית כיון שיש
 מחיצה נמורה אמנם אם הנירודים האלו אינם נראים
 והמים עוברין עליהם למלאות מהמים בחצר מותר
 דהיינו מחיצה אף שמכוסין משום דלפעמים יושקע

המים ויהראו המחיצות אבל להביאן לכית אסור שבבית
 אין ניכרין כלל המחיצות ומ"מ אם הלשון עמוק י'
 אינו אסור המלטול כחצר רחוק עצמו נחשב כמחיצה
 כמ"ש במעוף ה' לענין האמה אבל אסור למלאות ממנו
 כיון שאין הפסק מחיצה מלמעלה להפסיק בינו לבין
 המים שבחוץ שהרי נפרץ במילואו או יותר מעשר
 והים היו ברמזית ואין השאול הרי אף כשיש נירודין
 למה לא ניהוש שמא יעלה הים שרמץ כמו שאנו
 חוששין בס' שם"ג ע"ש ד"ד דמירי שהנירודין נבוהין
 ביותר או שהוא רחוק הרבה משפת הים ומס' עיחזק
 י"ז: ד"ה הללו וכל זה הוא שימת רש"י ותוס' והראב"ד
 בפס"ו והפור והש"ע ולהרמב"ם שם שיטה אחרת כוה
 ע"ש :

שני [דין לשפך מים לחצר דין ביב וכו' ח' סעיפים] :

א' תנן בעירובין פ"ח. חצר שהיא פתוחה מארבע
 אמות אין שופכין בתוכה מים בשבת אא"כ עשו
 לה עוקא מחוקת מאתים מן הנקב ולמטה בין מבחוץ
 בין מבפנים אלא שמבחוץ צריך לקמור ומבפנים א"צ
 לקמור ביאור הרבנים דהו ווראי לשפך מים בחצר
 ושהמים יצאו לרה"ד הוי איסור נמוך כיון דע"י כחו
 יוצאין לרה"ד ודווקא כחו בברמזית לא נזרו אבל
 ברה"ד אסור ואפשר דגם מן התורה אסור כשמתכוין
 לכך או כשבהכרח שיצאו לרה"ד דכחו כגופו דמי
 ותוס' ע"כ נ"ע : ד"ה חז' ופ"ז בחצר קמן הסמוך לרה"ד
 כששופך לחצר והמים יוצאין לרה"ד קעבר איסורא
 דאורייתא ולזה מצאו תקנה כמו שיתבאר :

עמוקה עשרה ונשפך מרה"י והסוד והג"ע כתב
 שהיא מקום סמור וכ"כ רש"י ומג"א ופ"ו פק"ח ולא ידעתי
 הרי היא רחבה ל' והוא כרמלית וכדכריט כתב הרש"י והרמב"ם
 כפ"ו פ"ז דהרמב"ם הוא כד' ע"ל ויראה נ"י רש"י וכוננו ג"כ
 להגדילה מרה"ד כמ"ס כתי' המטה פ"ג כולתו דל"ס מדינה
 כמגדת ברה"ד הוי היא כרמלית וגם רש"י כתב שהיא כרמלית
 וכשהיא מקוטה מזנת כחורי רש"י ונמ"ל ללא פליגי ועב"י
 והלש"י כתבתי וד"ק :

ב' ואמרו חכמים שככל יוט שופך אדם בכיתו מאתים
 מים לרה"צ ולשאר צרכים והו מים הנכנס ככלי
 שהיא חצי אמה על חצי אמה ברום נ' חומשי אמה
 ועוד אמרו שחצר שהוא ר' אמות על ר' אמות יש
 בו מקום שיבלעו בו שיעור מים אלו ולא יצטרבו
 לצאת לרה"ד ואם אולי לפרקים יצאו הוה דבר שאין
 מתכוין וא"צ תקון כלל אמנם החצר שהוא פחות
 משיעור זה הצריכוהו לעשות נומא המחוקת זה השיעור
 כדי שיכנסו בה המים והנומא היא רה"י לא מיבעיא
 אם עושה אותה בחצר אלא אפילו אם עושה אותה
 חוץ לחצר ממוך לחצר ומרת הנומא שכתבנו היא
 כרמלית דרחבה ר' ואינה נכוח י' ולזה הצריכו לכמותה
 בקרשים או ברבד אחר ונחשבת כחורי רה"י אפילו

ג' וכיון שיעשה נומא יכול לשפוך בהחצר כל מה
 שירצה ואפילו נתמלאה מע"ש שופך לתוכה רכיון
 שיש לו עוקא נמצא דבשעת זריקתו יעשו המים הנחה
 מקורם בהעוקא קודם שיצאו לרה"ד ולא משכחת
 לעולם דאיכא איסורא דאורייתא וכיון דמילתא דלא
 שכירתא היא שתהא מליאה מע"ש שהרי בע"ש יכול
 לשופכן לרה"ד ואף בשנתמלאה יכול להיות שנבלעו
 במקומה וגם יכול לשפך קצת בחצר וקצת בעוקא
 לא נזרו חכמים והתירו לשפך שופכיו כהעוקא אע"פ
 שנתמלא מע"ש וכ"י בס"ס הר"י אכ"כ כשאין בה מאתים
 אסור לשפוך לתוכה אפילו מעט דשמא ישפוך הרבה
 וזה שנתבאר דחצר של ר' על ר' מותר לאו דווקא
 כשהוא מרובע רה"ה אם הוא ארוך וקצר כיון
 שבתשבורת יש בו החשכון של ר' על ר' הרי הכיס
 נבלעין שם ועוד אמרו כנ"ל דהחצר והאכסדרה מצטרפין
 לר' אמות שאם כאחד מהן ליכא ר' אמות ורק בהצטרפן
 יחד ג"כ מותר שהרי יש מקום שיבלעו שם המים
 ואכסדרה

ואכסררה הוא מקום שיש לו ג' כתלים והרביעית פרוצה במילואה והולכת יחד עם החצר ומשמשים שם לפירוק משאית וכן שתי ריופאות שלפני שתי עליות ועליהם מעויבה רכה שראויים המים לבלוע בהם אם הם סמוכות ול"ו בתוך ד' כפחים מצטרפות וענ"א סק"ב שכתב בטעם דנחמלאה מט"ט יכול שמוך כיון דתקנו זכר לטבת שלא יטבח וישליכס ברה"ר ע"י עכ"ל ומאל תמוה דהא המור והג"ע וכן הרמב"ם בטע"ו פסקו כ"י ז"ל דהאימור משום ללא חימי מיא הרי דלחץ זה משום זכר שלא ישלך ברה"ר אלא משיקר הדין והכינוי לקוחים מריבוי ויחזקו שכתב אה"כ ומקודם כתב הטעם שגארת וזה שער אליכ"א דר"י דק"י"ל כמותו וכן מט"ט הג"א בסק"א ל"ט פ"ט וד"ק :

ך ודע דהמור והשיע כתבו רבימות הגשמים גם בחצר כל שהוא שופך ושונה ואינו נמנע ומותר לשפוך בה כל מה שירצה וכ"כ הרא"ש ואינו מבין הרבדים רהן אסת רבנמ' איהא בן ומפרש הפעם מפני שרוצה שיבלעו המים במקומן דקלקוד חצירו לא שייך בימות הגשמים שכולו ממונף ומשום חששא שלא יאמרו צנורו של פלוני מקלח מים כשבת מהם צנורות כולם מקלחין בימות הגשמים ע"ש והוה ברור למעמא רזיווף אבל לפי מה דק"י"ל משום דהמים אינן נבדקין בפחית מד' אמות איזה חילוק יש בין ימות החמה לימות הגשמים ולפעם זה ג"כ יש חילוק אבל באופן אחר כמו שאומר שם ר"ג בימות הגשמים עוקה מחויק סאתים וכו' וכרמטיק אבוי שם אבל מ"ס עוקה צדיק גם בימות הגשמים והוה דעת הרמב"ם בפפ"ו דין י"ט :

ך ודל הרמב"ם היתה העוקה פחותה מסאתים שופכין לה במילואה היתה מחוקת סאתים שופכין לה אפילו של ס' סאה ואע"פ שהמים יתגברו ויפוצו מעל פני המים לחוץ בריא בימות הגשמים וכו' אבל בימות החמה אם היתה מחוקת סאתים אין ניתנין לה אלא סאתים היתה פחותה מסאתים אין שופכין לתוכה כל עיקר עכ"ל אבל המור והשיע שלא הצריכו בימות אגשמים נומא כל עיקר וכתבו פעם דתיימי מיא צ"ע :

ך כל הרבדים האלה הם בחצירות הסמוכות לרה"ר אבל בחצירות הסמוכות לכרמלית אפילו הם קפנות הרבה ואפילו בימות החמה א"צ כלום שהרי שופך לחצר ומה שיוצא לכרמלית הוי כמו בכרמלית ולא נעזי רבנן כמ"ש במה פעמים ואם תשאל ראי"כ העוקה שברח"ד ממד לחצר למה הרצנו לכמותה ותי

היא כרמלית כמ"ש א"כ יכול לשפוך לחצר ותירד לשם דכחו בכרמלית מותר אך אין צו שאלה חדא שהרי בשם התרנו לשפוך להעוקה ממש ונס אסר לומר דזה שכתב הרמב"ם כדי שלא ילחזו בני רה"ר כמ"ט בטמ"ף ג' וזה לתיכ"ה כגמלא וקטש שכתב ה"ז טמ"ה לא נחזר לי וד"ק :

ך בימיהם היו נוהגים לעשות חרוץ ברה"ר אצל החצרות וקורין לזה ביב והיה מכוסה ונשפכו לשם השיפכין שר החצרות והמים יוצאין דרך הביב לרה"ר או לכרמלית ולכן כל ביב שהוא מכוסה ד' אמות במשך רה"ר ואו הוא חלוק רשות לעצמו ויש בו כרי ר' אמות על ר' אמות שבזה יש שיעור לבליעת המים בתוכה כמו שנחבאר מותר לשפוך אפילו על פי הביב אפילו בימות החמה אע"פ שהמים יוצאים מיר משם לרה"ר כיון שיש מקום שיבדקו המים ובלבד שלא יהא צנור של עץ שאינו ראוי לבלוע אלא של עפר והקילו עוד ראפילו אם עשוי מאבנים בעין רצפה סכליעים ושדי וג"ל דווקא בעין רצפה שיט קצת חלל בין רובר לרובר ושם יתמו המים אב"ר צנור של אבנים וודאי אינו בולע ואמר :

ך ב"ר"א כשהיו המים יוצאים לרה"ר אבל אם היו יוצאים לכרמלית מותר בכל ענין לשפוך אפילו על פני הכיב ואפילו בימות החמה רכחו בכרמלית לא נזרו ודע דלדעת הרמב"ם שם בשיוצא לרה"ר אז אפילו אם הביב הוא ארוך מאה אמה והוא של עפר מ"ט אמר לשפוך על פני בימות החמה אלא שופך חוץ לביב והם יורדים לביב רבששופך על פני גראה להדיא כשופך לרה"ר וגם יבא לירי חשרא ודע שי"א רבדניס שבמ"ו זה אין חילוק בין רה"ר לכרמלית דאע"ג דכחו בכרמלית מותר מ"ס כרמלית שהוא תוך העיר עצמה כמו שאנו מחויקין שאין אצלינו רה"ר מיהלף ברה"ר עצמה כנון עיר שהיא וודאי רה"ר ולכן בכרמלית שהוא מחוץ לעיר או חצר שאינה מעורבת או שהמים הולכים לגדר כמו בסילוגות שלנו שבערים הגדולות מותר וכן אם העיר סוקפת חוסה אע"פ שאין בה עירוב דמי לחצר שאינה מעורבת וכן אם הצנורות עוברות דרך מקום פסור כמו למעלה מעשרה והמים הולכות לכרמלית ג"כ מותר ובערים הגדולות שבימינו שיש מילתגת מתחת לארץ ההולכות מהגדר שחוצץ לעיר לכל בית חצר שקדין פראוואר"ן ובכל בית נמשך הצנור ועשו בטוכני שקדין קרא"ן שממנה לקחים המים

והיה כהו בכרמלית ומותר וזה טעם נזר כפסגה כסמלית
זכרון העיר ממנו לאין פסגה הלכות כרמלית כי כ"כ טע"ו סק"ס
ולפי' א"ט גם כנווסטל ועמ"ל סק"ג וא"י לזה ט"ס חז"ק :

המים ובשם שופכים המים פשיטא דאין שום חשש
בוה שהרי החפירות מתחת לארץ גבוהים הרבה ורחבים
הרבה ומר"י לר"ה קא ממלטל המים הולכים להגדר

שנת [כל דיני היקף לדירה ומה נקרא מוקף לדירה וכו' כ"ה מעיפים] :

לאו ברקא שזר ע' אמה ור' ספחים על ע' אמה
ור' ספחים וזהו השירים ועוד דבר מועט נשאר שלא
הקפידו על זה וע"י טס וממלא החסון כדיוקן וזהו לפי
מדת מדינתנו דומיא שמנה וארבעים ארשין אורך
על שמנה וארבעים רוחב וכל ד' אמות שבנמ' הם
ג' ארשין שלנו ולפי מדת המאועין הם ט"ו מאועין
באורך ומ"ו ברוחב וכל ספח הוא שני וייעסימקע"ס כמו שבארנו
בח"מ סי' רי"ח ולכן מקום כזה אי"צ היקף לדירה
ויותר מזה צריך :

ך שפח זה שאמרנו שא"צ היקף לדירה אין ג"מ על
איוו תמונה הוא אם מרובע אם בעיגול אם ארכו
יתר על רחבו אפילו בכפלים כגון שארכו מאה ורחבו
חמשים אבל אם ארכו יתר על רחבו יותר מבכפלים
צריך היקף לדירה והמעט מפני שבחצר המשכן לא
היתה ארכו יותר מבכפלים ברחבו ודוקא באמה יתר
אכל פחות מאמה אינו כלום ואמה שלימה אומרת
אפילו אם כולל אינו יותר מבית סאתים וט"י טס
ק"ג . ל"ה טס) ונראה דאף אם כולל היו פחות מבית
סאתים דפחות מבית סאתים ובית סאתים דין אחד
להם ואם הוקף לדירה אפילו יש בו כמה פילין
מותר :

ך במוקף לדירה בעינן שבעת הדיקף תהיה לדירה
אבל אם הדיקף לא היתה לדירה ואח"כ פתח שם
בית דירה אינו מועיל וזה מקרי הוקף ואח"כ פתח
כלומר שמקודם הדיקף שלא לשם דירה ואח"כ פתח
בית דירה ואנן בעינן פתח ולבסוף הדיקף אך אם
היתה הדיקף ולבסוף פתח יש תקנה לעשות פירצה
יותר מעשר והיה כבישול הדיקף ואח"כ יגדור את
היותר מעשר והיה כפתח ולבסוף הדיקף ועוד יתבאר
בוה בס"ד :

ך ומה נקרא מוקף לדירה ואינו מוקף לדירה הגת
נגת ופרדסין וכדונגין אין זה היקף לדירה ואע"פ
שיש שם קצת בנין שהשומר דר בתוכה אין זה עשוי
לדירה אלא לשמירה ואפילו רוצה אח"כ לעשות שם
בית

א כבר נתבאר דמן התורה כל מקום שיש בו ד'
מחיצות היו רח"י נמוד סן התורה אלא דחכמים
אסרו למלטל בו בכרמלית עד שהדיקף יהיה היקף
לדירה דאין הוא כביתו וחצירו של אדם אבל כשלא
הוקף לדירה היה כמין שדה לחומרא שלא למלטל בו
יותר מד' אמות אך וזה כשמקום הדיקף הוא יותר
מבית סאתים והוא מקום המחויק שבעים אמה באורך
ושבעים אמה ברוחב וקצת ספחים ועוד דבר מועט
שלא הקפידו עליו חכמים ובלשון הגמ' הוא שבעים
אמה ושירים דעד מדה זו ועד בכלל אי"צ היקף לדירה
ומשם ואיך צריך היקף לדירה ואם לאו אמור למלטל
בו יותר מד"א :

ב ומעמו של דבר דכבר ידוע דכל ענייני שבת אנו
למידון ממלאכת המשכן וחצר המשכן היה ארכו
מאה אמה ורחבו חמשים כדכתיב אורך החצר מאה
באמה ורוחב חמשים בחמשים ופשיטא דקרא צותה
תורה להעמיד המשכן שהיה ארכו שלשים ורחבו
עשר בשפת החמשים כדי שיהיה חמשים אמה לפניו
ועשרים אמה לכל רוח ורוח (שירזנין כ"ג : וע"פ הרד"ש
קבלו חז"ל דאמריה תורה פול חמשים שהאורך יתר
על הרוחב ומכב הג' שיהא מדובע וכשתחתוך חתיכה
של חמשים על חמשים לחמש חתיכות תהיה בכל
חתיכה ג' אורך ו' רוחב ותשים ד' חתיכות לר' דוחות
הדי ע' על ע' אלא שהקדנות פנומים בכל קרן י' על
י' ותקף מהחתיכה החמישית ד' חתיכות של עשר
על עשר ותמלא את הקדנות ונשאר חתיכה אחת של
עשר על עשר וכשנחתכה לדצועות ונסבב את כל
הדיקף שהוא ד"פ אמות יגיע עוד דבר מועט על
האורך ועל הרוחב ולא תגיע לאמה בשום פנים שהדי
בחתיכה זו אין לנו דק מאה חתיכות של אמה
על אמה :

ג והנה חצר המשכן לא היה הקיפו לדירה שלא דר
אדם שם דק הקדושה חופפת שם ולזה אמרו
שכשיעוד היקף זה אי"צ מוקף לדירה וביותר מזה
צריך היקף לדירה דע דנה שאמרנו שבעים אמה

בית דירה נמורה אינו מועיל דהנה הקיף ולבסוף פתח וכן יראה בדבוב' ובהמ"ד וסרח' אם אין שם דירה להשמש או לשומר הסרח' לא הוי מוקף לדירה דמה שסתפל'ין ולומדין שם לא הוי דירה כמו שהמשכן לא נקרא מוקף לדירה וכן כמרחץ וכן קרפף שאחורי העיר שמניחין שם עצים ומטה רפ"ט או שארי סחורות לא מקרי מוקף לדירה :

ז מוקף לדירה מקרי חצירות שלפני הבתים ומוקצות וזהו רחבה שאחורי הבתים ואפילו מקומות שאין דרין שם ממש אבל הוא עשוי לבנייה ויציאה תמיד הוי מוקף לדירה כנון דיר של בהמות שעושין בשדות היום כאן והיום כאן בדי לזבלה בגללי הבהמות ושם נמצא וכן סדר העשוי לבהמות של עיר ומהך מעמא גם פסי ביראות נקראין מוקפין לדירה מפני שנכנסין ויוצאין שם תמיד לשחות ושם ונרטי' דיה וחל' ומוס' דיה אפילו וכבר נתבאר דאפילו בהיקף לדירה בעינן מקודם הרירה ואח"כ הויקף אבל הקיף ולבסוף פתח אינו מועיל ולכן נתבאר לקמן סי' ת"א דסתם עיירות מוקפות לדירה וסתם מבצדים אינן מוקפות לדירה מפני שרוב עיירות כונים הבתים ואח"כ מקיפין העיר וסתם מבצדים מקיפין ואח"כ כונים הבתים וע' גרנינו יואתן שכתב בדיר כשיש שם בית דירה להטמון :

ח וכתב רבינו הרמ"א כסעף א' וי"א דסתם קרפפות שלטו מקרי מוקפות לדירה דרגילים לעשות פתח תחלה ואח"כ דהקיף וי"א עוד דכל קרפף שהוא סמוך לביתו מקרי היקף לדירה כי דעתיה עילייה ויש חולקין בזה עכ"ל קיצר בדבריו והרין הראשון הוא מהמרדכי שם שכתב דעכשיו קרפפות שלנו הן מוקפות לדירה וכן רגילים לעשות פתח תחלה ואח"כ דהקיף עכ"ל כלומר דאע"פ שנתבאר דקרפף שאחורי העיר שמניחין שם עצים לא הוה מוקף לדירה וזהו מפני שלא היו נבגסים ויוצאים בה תמיד אבל עכשיו נכנסין ויוצאין בה תמיד ואי משום דבעינן פתח ולבסוף הוקף גם קרפפות שלנו כן הוא דמתחלה פותחין בה הפתח של הדירה הוה ואח"כ מקיפין אותה וכתב עוד דקרפף הסמוך לביתו כותך תחום שבת מקרי היקף לדירה דדעתיה עליה ויש חולקין והנה לפי הגר"א זהו מיוחד לגמרי דכיון שכחב מקודם דסתם קרפפות שלנו בילין מוקפות לדירה שאינו דומה להקרפפות שבזמן הנס' מה שייך מחלוקת זו שהוא על זמן הנס' וצ"ל שהביא זה אפילו למאן דלא ס"ל דרין מקודם ומג"ז סק"ד

שכתב דכשומריה ונית דירה גם התום' מודים דמהי ע"ט וכבר השיב עליו הא"ר סק"ג דמוכח להדיא דגם כזה פליגי ע"ט וכ"מ נכ"י ומה ע"ל הוכיח זה הרמ"א ליל משום דפשיטא ליה כדעת התום' דלא מהני ורק כסמוך לשיר דכלא"ה לה"א הקודם מועיל כומה"ז כל קרפף הביא גם דעת הג"א אך כשיק הדבר לא ידעתי אם הג"א חולקים על התום' כי כמדומה לי שלא כתבו זה רק לביאור דברי ריב"ז וכן מביא להדיא בא"ז הגדול סי' ק"ל ע"ט וד"ק :

ט וכן יראה לי דהצד בית האסורים מקרי מוקף לדירה אף שהוא גדול הרבה ואין שם דירה לשומר בית האסורים לפי שהיא דירתן של היושבים בבית האסורים ואע"ג דלא ניחא להו לדוד שם ובעל כרחיהן מושיבין אותן שם מ"מ סוף סוף דירה היא ומוכח בפ"ק ריומא וי' : דדירה בע"כ שמה דירה לחכמים דהלכתא כוותיהו ע"ש (וגם מייבט נמוזה אם היא על ישראל כמיש בירד סי' רפ"ו סוף סעיף ד' ע"ט) :

י ודע כי אע"פ שאמרנו דבית סאחים וכ"ש פחות מזה א"צ היקף לדירה והוי ביותר מסאחים שהיקף לדירה זהו לענין למלטל בתוכו או לחצר ומבוי אבל לענין למלטל לבית יש חילוק ויתבאר בסי' שע"ב וכבר נתבאר דבהיקף לדירה בעינן מסודר וכנה הרירה ואח"כ יקיפנה או שיקיף סמוך לביתו ומקודם יפתח לו פתח סבירו לזה המקום ואח"כ יקיפנו להמקום והוה פתח ולבסוף הוקף וכן נתבאר דאפילו היה מוקף ולבסוף פתח א"צ לפרוץ כל הגדר אלא פרוץ בו פירצה יותר מעשר ונמצא שהבית פתוח לה בלא היקף ויחזור ויגדר הפירצה כולה או המרה היתירה על עשר אמות והעשר נשאר כפתח והוי פתח ולבסוף הוקף יאפילו לא פרץ בפעם אחת אלא פרץ אמה וגדרה יחזור ופרץ אמה אצל מה שגדר וחזר ועשה כן עד שהשליבו ליותר מעשרה סותר כיון דכל משך הוה פנים חדשות כאן דכאן (גמ' כ"ד ז) :

יא ואם קשה עליו ליפרץ הכותל י"א דיבול לעשות תקן אחר והיינו להניח עפר הרבה אצל הכותל משני צדדיה ומשך העפר במשך הכותל יהיה ביותר מעשר ויחבב העפר ד' מפתים כדי שיהא מקום חשוב ויסלא עפר עד שלא ישאר מהעפר עד הכותל למעלה י' מפתים והוה כאלו נתבמלה המחיצה ביותר מעשרה אמות ולא מיבעיא אם יש בגובה העפר י' מפתים דהשתא הרי היא כמחיצה חדשה והוי כפתח ולבסוף הוקף אלא אפילו אין בגובה העפר י"ט מ"מ המחיצה הראשונה

הראשונה נתבטלה כיון דלא נשתייר י"ם מן העפר אל ראש הכותל וא"א לעשות העפר והכותל כמחיצה אחת כיון שיש כרוחב העפר ד' מפחים הרי היא רבר בפ"ע וממילא אח"כ כשנוטל העפר משני צדדי הכותל היה הכותל כמחיצה חדשה והוי פתח ולבסוף הוקף דכיון דשבת אחת נתבטלו המחיצות שוב הוויין כמחיצות חדשות ואף שכדעתו ליטול העפר מ"ם מכסלין המחיצות דאפילו ארנקי מבטל מחיצה כמ"ט בס"י שע"ב ומ"ם יש חולקים בתקון הזה דס"ל דעפר לא היה ביטול אא"כ אין דעתו לפנותו משם ודין זה בפרטיות יתבאר בס"י שע"ב בס"ד :

יב תל נבה י' מפחים דינו בקרפף דעד בית סאתים מותר למלט בכלו ואם פחויק יותר אסור למלט בו רק ד' אמות ואם עשה מחיצות על התל נבדחת י"ט ועשה שם דירה ופתח ולבסוף הוקף מותר למלט בכלו וכ"מ נגמ' ק"ה. ע"ש ויש להסתפק בגור ושיח ומערה הגדולים יותר מבית סאתים אם מותר למלט בכלו או רק ד' אמות ולכאורה דמין לחל אבל במשנה וכו' .) יש מי שסובר דהם עושים דירה לאחריים ע"ש ונהו דלא קיי"ל כן מ"ם הם עצמם וודאי נקראים דירה גם אין ראיה שאין הלכה כן ובוד דפסי כיראות יוכיח שעושים דירה לבין הפסין אך מזה אין ראיה דק לבאר שיש בו מים אבל לא לבד שיש ומערה שאין שם מים נו"ט ומ"ס כ"ל מסבין וד"ק :

יג קרפף יותר מסאתים וכא למעטו באילנות שנוטע לתוכו עד שלבד מקום האילנות לא יהיה יותר מסאתים לא הוה מיעוט דאילנות אין מבטלות האויר שכן דרך הקרפף להיות בו אילנות ואפילו זרע בו בהמות זרעים דיתבאר לקמן דזרעים מבטלין דירתו של אדם מ"ם פשיטא שאת הקרפף אינו מסעמ דהוא עצמו קרפף ונרע מקרפף והכל קרפף ארוך הוא ואם בנה בו עמוד למעטו מיותר מבית סאתים ונתמסעם בכך אם הוא רחב ג' מפחים הוי מיעוט ופחות מנ' מפחים במל להקרפף ואינו מיעוט ואע"ג דכל מקום חשיבות הוי ד' מפחים מ"ם כיון שבג' יש חשיבות שבוה יוצא מתורת לבד מסעם (גמ') ודע דאילנות שאמרנו שאין ממעטין בקרפף אפילו הם הרבה ואפילו כל אחת מהאילנות נבה י' ורחב ד' וזא דמי לעמוד משום דאילנות הוויין נוי לקרפף ואיך ימעישנו וכתב רבינו הג"י בסעיף ד' דה"ה אם חפר בו בור אינו

ממעטו והמעם דבור הוא תשמיש הגינה להטקוה ומג"א סק"ט כ"ס רמב"ם ולפ"ו משמע דבור שאין בו מים או שאין זה בנינה רק בקרפף הבור מסעמ אבל מלשון רבינו הב"י מבואר דגם בקרפף אינו כשעט דהא מיורי בקרפף וגם הדי"מכ"א כתב דאין הבור מסעמ בקרפף וי"ל דהמעם משום דקרפף ראוי לזריעה והבור ראוי למים ונשת"ס סק"ה טמה כה :

יד אם בנה מחיצה חדשה כאורך יותר מעשר לפני המחיצה הראשונה לכסלה להראשונה שתהיה כמו שאינה בכדי שמחיצה זו תהיה פתח ולבסוף הוקף וכגון שעתה פתח זה פתח מהבית קודם שבנה השנייה אם הרחיקה מהראשונה ג' מפחים מותר אבל פחות מנ' אינה אלא בהוספה על הראשונה וחדא מחיצה היא ולא כלום הוא וכן אם פח כפי"ט על מחיצות הראשונות למעט אוירו כלומר דעי' עובי המים נתמעם היותר מבית סאתים ואחד הפיח ליכא יותר מבית סאתים אם המים כל כך עב עד שאם ינמלו המחיצות יכול לעמוד המיח בפ"ע הוי מיעוט מפני שחזא דבר המתקיים ואם לא הוי כמי שאינו ולא הוי מיעוט ואין לשאול אף אם יכול לעמוד בפ"ע למה לא מצדכין שיהא רחוק ג' מפחים מן הכותל כבדין הקודם משום דלא דמי דבדין הקודם עדיין יש יותר מבית סאתים והדיותר הוא משום פתח ולבסוף הוקף לכך צריך שהמחיצות הראשונות יתבטלו לגמרי וזה אינו אלא אם השניות רחוקות ג"ט משא"כ בדין זה דמשום מיעוט אויר הוא לא איכפת קן בראשונות ורק בעינן שהשניות יהיה דבר של קביעות ואף לני סוגיה ה"ס כ"ה. ק"ה דכדין הקודם סק"ו המור וה"ס ט"ה וכדין האי ט"ה וי"ל דס"ל ט"ה ט"ו וכפי"ט פ"ט והרמב"ם כ"ה סק"ט נ"ט נ"ט נ"ט ט"ה לחף כ"ה יכל למוד נ"ט הוי מיעוט ופ"י ונ"ה ות"ש :

יז בנה מחיצות על המחיצות הראשונות להקיפו על ידם אינו מועיל דמותרות הם אך אם נפלז התחתונות ונשארו העליונות מאיליהם נותר על ידם דהא עכשיו דר בין התחתונות וזהו במחיצות על מחיצות אבל תל יותר מסאתים ועשה מחיצות אפילו על שפתו שמבחוץ ניכר הגובה של התל שהם מחיצות בעצמן והקיפן לדירה כדין וודאי דמועיל שהורי דירתו בין המחיצות שעשה וכיון שבהם הוי פתח ולבסוף הוקף מותר :

כבר

מן כבר נתבאר דאילנות אינן מבטלין דירתו של אדם שאורבא שלנו נופעים אילנות אבל זרעים כניעות ותבואות השדה מבטלין דירתו של אדם שאין דרך בני אדם לזרוע כדירתן אלא וזין לדירתן וכשזרוע ביטל הדירה אפילו היתה דירה נמארה שפתח ולבסוף הוקף הורעים טבטלין ונעשה המקום ככל הגינות שהם ככרסלית אך יש כזה פרטים דאם נזרע רובו של הצד כפל המיעוט לנבי הרוב ואסור לשלשל בכולו נזרע מיעוטו אם אין בהמיעוט רק ב' סאתים וכ"ש פחות בשל המיעוט לנבי הרוב ומותר לשלשל בכולו אך אם יש בהנזרע יותר מג' סאתים א"א שיתבטל דהרי הוא כרסלית נמור ונהי דגם החצר לא נתבטל אצלו כיון שהוא הרוב מיהו מ"מ הוא פרוץ במילואו למקום האסור ומסילא שאסור לשלשל בכל החצר : ין כפי מה שכתבנו כן הוא כגמ' וז"ל (ו) ובמזר וש"ע אלא שחלקו בין קרפף לחצר כפי שיתבאר ודברי הרמב"ם כפמ"ו דין ו' תמוה בענין הזה שכתב מקום יתר מבית סאתים שהוקף לדירה אם נזרע ממנו בית סאתים מותר לשלשל בכולו ואם היה המקום הורוע יתר מבית סאתים אסור לשלשל בכולו נמע רובו הדי הוא כחצר ומותר לשלשל בכולו עכ"ל ולא חילק בנזרע בין רובו למיעוטו ויותר תמוה שהרי כתב מקום יתר מבית סאתים אם נזרע בית סאתים מותר והרי ביתר מבית סאתים נכלל אפילו מעט יתר ובשנזרע בית סאתים הרי הוא רובו ואיך מותר לשלשל בכולו ונלמ"ג שלא הניחו המפרשים :

יין ומעם המזר והש"ע דמ"ל דנזרע רובו היל כנזרע כולו דהמיעוט הולך אחר הרוב ונכולו הוי יתר מב"ם והוי כנזרע יתר מב"ם ובלשון ראשון כגמ' מפרש אומר כן ע"ש וכן מ"ל דגם בלשון אחרון כן הוא בפרט הוה והרמב"ם מ"ל דלשון אחרון לא אמרינן סברא זו כלל ונמצא דלדמב"ם בפחות מיותר מב"ם אינו כלום ולהמזר והש"ע כשהוא רובא של קרפף או חצר מושך אחריו המיעוט וכולו אסור ויותר מזה מבואר מדברייהם דבנזרע רובו אפילו אין בהנזרע עם יתר החצר רק בית סאתים אסור לשלשל מתוכן לבית ומכית לתוכן משום דזרעים מבטלין הדירה אפילו בפחות מסאתים וז"ל הגר"ו נסעף י"ז ע"א וביותר מסאתים אסור לשלשל אפילו בהם יותר מד' אמות : כ וז"ל רבינו הבי"ם בסעף ט' קרפף יותר מב"ם שהוקף לדירה הנמע רובו אילנות אפילו אינם נפועים שורות שידות אינם מבטלין הדירה אבל אם נזרע רובו הורעים מבטלין הדירה אפילו אין בהם אלא סאתים נזרע מיעוט אם אין בו אלא סאתים מותר יותר מסאתים אסור עכ"ל וה"פ ברובו המיעוט נמשך אחר הרוב וה"ל נזרע כולו ואסור ומ"א סק"ח ומ"ג יותר מסאתים הוא ליכור נפ"ע ודפס נעמחו והכונה דאם כבולד יש יותר מב"ם אסור לשלשל בכולו ויותר מד"א ואפילו אם כבולד אין בו יותר מסאתים משום דבבבלי לדירה ואסור לשלשל משם לבית אבך בשם נופה מותר לשלשל בכולו כיון קרפף שאינו יותר מב"ם אבל אם נזרע מיעוטו אם אין בו אלא כ"ס מותר לשלשל בכולו שאע"פ שבמקום הורוע נתבטלה הדירה הדי אין בו יותר מב"ם והשאר שלא נזרע אינו מתבטל להנזרע כיון שהנזרע הוי מיעוט אבל אסור לשלשל מקרפף זה לבית ומבית לתוכו שהרי במקום הורוע נתבטלה הדירה ודינו כקרפף שלא הוקף לדירה שאסור לשלשל ממנו לבית ומסילא דגם מהמותר אסור מפני שפרוץ במילואו אל הורעים והגר"ו ויש מתירים לשלשל מהמותר להכית רפרוץ במילואו לא סקרי אלא כשנפרץ כבדמלית נמור שגם בתיכו אסור לשלשל יותר מד' אמות וזהו אם היה הנזרע יותר מב"ם אבל ככה"ג שגם בהנזרע מותר לשלשל בכולו ורק לבית אסור לא נקרא פרוץ במילואו שיאסור על המותר (גס) ואם הנזרע הוא יותר מב"ם אסור לשלשל בכולו יותר מד' אמות דהורוע הוא כרסלית נמור והמותר פרוץ במילואו ולכן אם יש נדר ביניהם אין להם שייכות זה עם זה וז"ל

יין והגלע"ד דדברי הרמב"ם ברורים במעטן ומפריש פי אחר כגמ' שם משום דקשה ליה דאיך אפשר לומר דבנזרע רובו אסור אפילו אם אין בו יתר מבית סאתים והרי במשנה שם מבואר דנינה וקרפף שאין יתירות מבית סאתים אי"ז הוקף לדירה וא"כ לפה אומרין את מותר החצר והרי אף לעצמן מותרין הן אלא וודאי שכן הוא ובייותר מבית סאתים אפילו הן מיעוט כע"כ אומרין החצר מפני שהוא פרוץ במילואו וכיון שכן מסילא דאין חילוק בין רוב למיעוט אלא בין יתר מבית סאתים לבית סאתים ויבגמ' גס ה"ס ה"א מיעוטו צרי לא חתך אלא בית סאתים וכו' כלומר לאו משני מיעוטו אלא כגמי שאמר גס קרפף שהוא יותר מב"ם והוקף לדירה ומע רובו אסור יותר מב"ם כולל למעלה למעלה חסילו מזה סוף וזהו מפרש דזה עדייק מיעוטו צרי אינו אלא כשהוא רק כ"ס וככה"ג פלגמ' לאו משני מיעוטו מותר ודו"ק :

וזה בקרפף כשנודע בו אבל בחצר מסתפק הרא"ש אם יש להורעים כח זה שיכסלו דירת החצר כמ"ש המור ע"ש ובשם רש"י כתב דודאי אין מכמלין וע' סוף סעיף הבא :

כא וזה שכתב רבינו הב"י בסעיף י' מי שיש לו נינה בחצירו אם הוא רוב החצר אפילו אין בה אלא ב"ם לא יטלטל ממנו ומן החצר לבית ואם הוא יותר מסאתים לא יטלטל בה וכחצר אלא בארבע אמות ואם הוא מיעוט החצר מה שיש בה יותר מסאתים אסור כל החצר ואם יש בה סאתים או פחות אסור להוציא ממנה לבית עכ"ל וה"ל דבסעיף הקודם ביאר דין קרפף כשנודע בו ובכאן ביאר דין חצר כשנודע בו וקילא חצר מקרפף דאלו בקרפף כשנודע רובו אפילו אין בו דק סאתים או פחות אם כבולל יש יותר מב"ם אסור לטלטל בהם יותר מר"א כמ"ש בסעיף הקודם אבל כחצר אין איסור זה דק כשהנודע הוא יותר מב"ם אכל כשהנודע אינו יותר מב"ם אפילו אם כבולל יש יותר מב"ם אין האיסור רק המלמד משם לבית אבל בחצר עצמו וכן בהנודע מותר לטלטל כבולו משום דאין כח בהנודע לבטל את דירת החצר אא"כ הוא רובו וגם יותר מב"ם וגם יש ג"מ בינו לבין קרפף כשהוא מיעוט החצר או הקרפף ואין בו יותר מב"ם דבקרפף ככה"ג בארנו שאסור לטלטל מכל הקרפף לבית לריעה ראשונה שכסעיף הקודם ובחצר הכל מודים דרק לטלטל מהנודע לבית אסור אבל מהחצר היתר על הנודע מותר וזה שאמרנו הכל מודים לאו דוקא אלא כדומד דבכאן הכריע כן רבינו הב"י להיתר ולא הביא שני דיעות בבסעיף הקודם בקרפף וכללנו והג"ז לא הלך נדוך זה ע"ש וז"ק והתום' והרא"ש מסתפקים דאולי רק בקרפף מכמלין הנודעים את הדירה ולא בחצר ורחבה וגם המור הביא זה ואולי בעירובי כל העיר כשעת הרחק יש לסמוך על זה וגם אולי לנבי עיר מקרי מיעוטא דמיעוטא ועתה יש שאין מניחים לעשות צוה"פ ובכה"ג יש יכולת וכז"ל האי ואולי וצ"ע :

כב והנה עתה בזמנינו מי שיש לו נינה בחצר עושה לו נדר בינו ובין החצר וא"כ לעצם החצר אין הנינה ל"ג מעלה ולא מוריד ולענין לטלטל מנינה לתוכה אם היא יותר מב"ם אסור לנמרי ואם אינה יותר מב"ם מותר לטלטל מתוכה לחצר ומחצר לתוכה אבל לבית אסור לטלטל מהנינה וכן מהבית אל

הנינה ולכן גם מחצר לתוכה אסור לטלטל כלים ששבתו בכית ויתבאר בס"י שע"ב ומ"ז סק"ז וכש"כ בהם נדר כבר בארנו ופמנ"א סק"ד שמאלק בין ג"ס ל"גן פאות מב"ם ותלק על ה"מ כמ"ס המה"מ ע"ג ואין סמיה לזה והמיקר כמס' סמ"ס וכמו שכתבנו וז"ק :

כג קרפף יותר מב"ם שהוקף לדירה ונתמלא בו מים אם ראויים לשתייה אין מכמלין הדירה אפילו אם המקום שנתפשטו שם וזה יותר מסאתים ואפילו אם עמוקים הרבה ואם אינם ראויים לשתייה דינם כנודעים והוא שיהיה בעמקן י' מפחים דפחות מ' ה"ל כמי"ם ורפ"ש שאין חולקין רשות לעצמן ומ"ג סק"ז וכשהם עמוקים י' ואינם ראויים לשתייה מ"ם אין אסורים החצר שהם עצמן נעשים מחיצה כיון שעמוקים י"ט ומ"ג ונראה דבעינן שיהא ראויים לשתייה אדם ג"כ אבל אם אינם ראויים לאדם אף שראויים לבהמה מכמלין הדירה ודינן כנודעים שהרי גם בורות רפסי בודאות היו ראויין לשתיית אדם כמ"ש רש"י ותוס' במשנה דעושין פסין ע"ש :

כד קרפף בית ג' סאין ועשה נג' על משך בית סאה הותר הקרפף משום דהנג הוא כמחיצה דאמרין פי תקרה יורד וסותם ולא נשאר רק שני סאין ואפילו קירוי הנג הוא באלכסון כנגן שלנו והיינו שיוורדים בשיפוע מ"ם הקילו בזה ג"כ דומר פי תקרה יורד וסותם ומ"ז וקרפף שהוא בית סאתים מצומצם וחסר שנפרצו במילואם זה לזה הקרפף הוא אסור שררי הוא עתה יותר מב"ם אע"פ שאייר החצר אינו נודם לו להיות נחשב יותר מב"ם שהרי הוקף לדירה וכל שהוקף לדירה ז"ן שיעור לאוירו מ"ם מקום מחיצה שנפרצה מייתר אותו ועושהו יותר מב"ם והחצר מותר מפני שאין שיעור לאוירו ומ"ז ופשוט הוא דממעם זה מותר החצר אבל ממעם אחר אסור מפני שנפרץ במילואו לקרפף ולכן אם לא נשאר לו ניפופים מכאן ומכאן אסור וזה שכתבו המור והש"ע דרק הקרפף אסור והחצר מותר וזה כשנשארו ניפופים בחצר ומ"ג סק"ז ולכן הב"י מקמם לה סמומי ולא הכיר היתר המור ע"ש בסעיף י"ג :

כה ודע דזה שיתבאר בסעיף י"ד דכשעשה מחיצה חדשה באורך הכותל יותר מן י' אמות והמשיכה ג' מפחים מן הכותל הישן דהותר הקרפף לעשותו פתח ולבסוף הוקף וזה כן זמן שהמחיצה החדשה קיימת

ערוך הלכות שבת סימן שצ"ח שצ"ט ש"ס השלחן ריא 421

קיימת אבל כשנפלה חוזר לאיסורו דכל זמן שהיא קיימת ביפלה את הראשונה שלא היתה לשם דירה למקומו :

שנמ [דין רחבה שאחורי הבתים כמו שהיה בזמנם וכו' כ' מעיפים] :

הרבה רחוק מהבית ואין לו שום התקרבות עם הבית הוויין כשני רשויות ואין מטלפלין מזה לזה אבל רחבה שהיא סמוכה לבית כשהיא אינה יתירה מבית סאתים היא כחצר אם פתח ולכסוף הוקף ואל תתמה דסמינ אם החצר היה פתח ולכסוף הוקף גם הרחבה כן וכמה נשתנית הרחבה מהחצר והענין כן היא דמקדים היו מקצים חצר והיו בנינים בית כחצר החצר ואח"כ היו גודרים את החצר ואח"כ ראו להקצות מקום אחורי הבתים לרחבה ונסצא דלנבי החצר היו פתח ולכסוף הוקף דעיקר הבנין היה לאור שהקצו החצר אבל לרחבה לא הקצו בשעת הבנין ואח"כ כשמקצים מקום לרחבה אין לו בנין המתירו כי הבית לא נפתח כשבילו ולכן צריכים שאח"כ יפתחו פתח מהבית לשם הרחבה והיינו לצד הרחבה ואח"כ יגדרוהו דהוי פתח ולכסוף הוקף והוי שכתב רבינו הרמ"א וז"ל ומה שאין אנו נזכרין למלפס בחצירות שאחורי הבתים משום דבזמניהו סתמן מוקפין לדירה כמ"ש לעיל נבי קרפף עכ"ל והוי הוצרך לפי זמנו אבל לפי מנהג זמן שלנו אין בהן דין רחבה וקרפף כלל וכולהו חצרות נינהו דכל החצירות שלנו אחורי הבתים הן ורק בקרפף העשוי נפיע אחורי העיר וכדומה במקום נפיע בתוך העיר יש להם דין קרפף אבל כל הממוך להבתים כולו דין חצר יש להם חצר כנפריס יש להתנוק חוץ לדתסו :

א דע דבזמן הנמ' היו הבניינים והחצרות שלהם על תמונה אחרת משלנו דאצלינו הבתים עומדים על מיצר רה"ד והחצר הוא אחורי הבית ואצלם היה החצר לפני הבית דהבתים היו בנויים בתוך החצר והמקום שלפני הבתים קרוי חצר ושם היתה עיקר תשמישם והמקום שאחורי הבתים היתה נקראת רחבה וזו כעין קרפף ולפעמים הפסיק הגורן בין הבית לרחבה ובשם היו משתמשים להניח עצים וסחורות ולפעמים היה גדול הרבה יותר מבית סאתים ובעינינו בו פתח ולכסוף הוקף כבקרפף ונראה שקרפף היה רחוק מהחצר הרחבה היה סמוך לחצר כמ"ש רש"י בעירובין ו' : דיה ומסיסו וז"ל רחבה הוקף חצר שאחורי הבתים קרוי רחבה מוקפת ד' מחיצות עכ"ל וכו' ובין דברי המור והש"ע כמו שנבאר בס"ד :

ב וז"ל המור והש"ע רחבה שאחורי הבתים יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה אין מטלפלין בה אלא בארבע אמות ואם פתח לה פתח מביתה ואח"כ הוקפה אפילו אם יש גורן בינה לבית הוי הוקף לדירה עכ"ל ולא אמרינן דהך פתח הוי פתוח לשם הגורן ולא בשביל הרחבה ואין כאן פתח לרחבה אלא השיב ליה שפיר פתח לרחבה (טור) אבל כשרוא בית סאתים וכ"ש פחות אין לה דין קרפף ומותר למלפס ממנה לבית ואצ"ל וכ"י נמי ג"ס והמעם נ"ל דקרפף שרוא

שס [פרטי דינים במחיצות וכו' י"ג מעיפים] :

מעט יתר על ספח בעוביין הוה מחיצה י"ג וזהו ערב בלא שתי :
ב ומ"ם אמרו חכמים דאע"ג רמן התורה הוויין מחיצות גמורות מ"ס מדרבנן אמור למלפס במחיצות כאור ביותר מב' סאתים כמו שאמרו בקרפפות אך בקרפפות אמרו מטעם שאינם מוקפות לדירה ובכאן אמרו אפילו מוקפות לדירה כגון העורך בדרך ורועה לשבות בדרך ונפסה לו אהל ופתחו פתח להאוויר ואח"כ סקיף המקום במחיצות כאור מפני שאין לו ספה לעשות מחיצות גמורות והרי יש כאן פתח ולכסוף הוקף שודרי הקיפן

א בס"י שס"ב יתבאר דמחיצות יכולים להיות שתי בלא ערב וערב בלא שתי וביאור הדברים כיון דהלכה למשה סמיני דכל פחות מג' ספחים כלבוד דמי א"כ המחיצה שצריכה להיות טובה י' ספחים יכולים לעשות ע"י לבודים ודינו להעמיד קנים גבוהים עשרה וכל קנה יהיה רחוק מהשני פחות מג' מעט זה נקרא שתי בלא ערב וגם כיכולת לעשות מחיצה ע"י ג' חבלים זו למעלה מזו ובין חבל לחבל פחות מג' וכן מן החבל הראשון אל הארץ ונמצא כאן ג' חללים אך פחות פחות מג' וא"כ אם החבלים בטולל יהיו

שלא ישאר פנוי וודאי דרק בית סאתים יש בו חשיבות ולא פחות מב"ס :

ך ודע דרבני הרמב"ם בענין זה תמוהים מאד שכתב בפ"ו דין י"ב יחיד ששבת בבקעה ועשה מחיצה סביב לו אם יש בה עד בית סאתים מותר למלטל בכולה ואם היתה יתר על ב"ס אין מטלטלין בה אלא בד"א אבל נ' הרי הן שיירא וכו' עכ"ל ולא הזכיר כלל שזהו דווקא במחיצות נרועות כשחי בלא ערב או ערב בלא שתי היפך דברי הש"ס וכל הפוסקים ותמהני מהמפרשים שלא נתעוררו בזה :

ך ונ"ל ברור דהרמב"ם היה לו שיפה אחרת בזה דהנהגה בפ' כל ננות ונ"ג. אמרינן אמר רב יהודה נ' קרפיות זה בצד זה ושנים החצונים מנופפים והאמצעי אינו מנופף יחיד בזה ויחיד בזה נעשו כשיירא ותתנים להם כל צרכם וכו' ע"ש הרי לא הזכיר מחיצות רעועות אלא סתם מנופפים ואמת שדש"י ז"ל פי' שם וז"ל שהקיפו בשל שתי או בשל ערב ע"ש אבל הרי הש"ס לא מילי כלל במחיצות אלו ולכן מפרש הרמב"ם דכאמת כן הוא דאפילו במחיצות טובות הדין כן והטעם משום דהוי מחיצות לשעה שדרי בנסעם משם יפרוצום ולכן אינן כבית רודה נמורה ולא התירו רק בית סאתים ליחיד או לשנים ורק כשיירא התירו הרבה ונמשנה דע"ק פ"ו : עיקר מהלקוחם אם הותרה לגמרי מחיצה כזו וכן סירטו הרמב"ם והר"ע ז"ל ופי' ש' שאומר עמ' דהוה לענין יותר מנ"ס מ"מ זה הכל כדרך אהל ניסוח לא הותרו רק לחכמים כתרמי דלמרי אחד משני דברים ומטיק עמ' י"ו . דוקו להתיר ליחיד ניסוח ע"ס והלכתא כוותייהו אהל לכל שארי התנאים שנמשנה לא הותרו ניסוח מחיצות אלו וממילא דלרנען כתרמי אין הפרס כלל בין מחיצות אלו לבין מחיצות גמורות וכיון שכן גם במחיצות גמורות לא הותרו יותר מנ"ס ליחיד וגם נ"ל דכ"ע פ"ל כן שרי ר"י אומר כל מחיצות שנת לא הותרו ליחיד יותר מנ"ס פ"ש הרי על כל המחיצות אומר ורש"י פי' עס דעל אלו מחיצות אומר אהל אי"כ מהו זה לשון כל מחיצות לכן מפרש הרמב"ם כפשיטה וכן מוכח כחוספתא ריש פ"ב דתנאי שירא שסרתה כהל גבוה י"ס ובקע עמוק י"ס וכו' וכלכד שימלאו את כולה ולא ישיירו בה ב"ס פ"ש והס מחיצות גמורות וגם ראה ליה מירושלמי על משנה זו שחולל אם לרנען י"ס חילוק בין יחיד לשיירא ופשיט לה מוז התוספתא פ"ש הרי דלכולם דין אחד ודו"ק :

ך אם היו שלשה והקיפו הרבה כדן שיירא ומת אחת מהם בשבת מ"ס מותרים למלטל בכל ההיקף בשבת

הקיפן לדור בהם בשבת ורש"י ט"ז : ד"ה לא) אלא האיסור הוא מפני נרועותם של המחיצות וכלל הדברים כן הוא שחכמים אמרו כל מין היקף שאינו דומה להיקף החצר והבית הן מפני שאינן מוקפות אחר פתיחת הבית להן והן מפני נרועות המחיצות עצמן אם נתייר למלטל בכולה בשטח נדוד הותר מבית סאתים לא יפלתו בין אלו לכרמלית נמור כבקעה ושדה ויער וינהג מפני שבעיני בני אדם גם בבה"ג לא נחשב כרה"י נמור וכן אמרו הטלטול בכולה ואינו ראוי לטלטל בהם רק ד' אמות ולא יותר ונכללין באיסור כרמלית :

ך ומ"ם לא דמי לנמרי לקרפף שלא הוקף לדירה דבקרפף לא הותר בשום פנים יותר מבית סאתים למלטל בכולה ואלו במחיצות אלו התירו לשיירא למלטל בכולה אף בגדולה הרבה ושלישה בני אדם נחשבים לשיירא ובלבד שלא יהא בנייהם קפון או אינו יהודי דאלו אין נחשבים במנין השלישה ויראה לי דה"ה חרש ושוטה אינן מן המנין וכן איש ואשתו כאחד הם והטעם נ"ל דחכמים חששו בשיירא עם הרבה משאות כשהם בדרך הלא בהכרח לכלי לנדוד עליהם את הדרך לתת להם קצבה להמקום וגם אי"א לאסור עליהם שלא ימלטו רק כד' אמות דכזה יבואו לידי הפקר כמובן ורק ליחיד שיערו חז"ל דדי לו בבית סאתים ולאשר כי אין מספר קבוע לשיירא לכן אמרו חז"ל דשלישה אנשים יש להם דין שיירא דנ' נקראו רבים וכדדרשין כונה ימים טים רבים טלטה :

ך וגו' שכתבו הסוד והשיע מעיף א' יחיד ששבת בבקעה והקיף מחיצות נרועות כגון שתי בלא ערב או ערב בלא שתי עד סאתים מותר למלטל בכולו מסאתים ואי"ך אין מטלטלין בו אלא בד' אמות וכן הדין אם הם שנים ואם הם שלשה ישראלים חשובים כשיירא ומותר למלטל בכולו אפילו הוא נדוד הרבה ובלבד שלא יקיפו יותר מכדי צרכם שלא ישאר בית סאתים פנוי שאין צריכים לו לתשמיש אבל נשאר בית סאתים פנוי אין מטלטלין בכל המוקף אלא בארבע אמות עכ"ל אבל פחות מבית סאתים לית דן בה שהרי אי"א צמצום ולכן כל שלא נשאר פנוי מקום חשוב כחצר המשכן לא חיישינן דה ואע"ג דבכל מקום בית סאתים ופחות מבית סאתים חד דינא אית להו זהו לענין היקף לדירה כמ"ש בס"י שנ"ח ונ"ב בסאי דילפינן כחצר המשכן כמ"ש שם אבל בכאן לענין מקום חשוב

בשבת זו דאמרינן הואיל והותרה בכניסת שבת תותרה לכל האבות וכן דאמרינן דאם הו' שנים והקיפו יותר מסאתים ונתוסף אחד או יותר בשבת מ"ם אסורים במלפול כיון שנכנס שבת באיסור אמרינן הואיל ונאסרו; נאסרה והו' כפי גדול בכל דיני עירובין רבשנתקלף בשבת אינו אסור וכשנתקן בשבת אינו מועיל להעיקר תלוי בכניסת שבת ואמרינן הואיל והותרה תותרה והואיל ונאסרה נאסרה והו' רווקא במקום שאין שינוי בעצם המחיצות אבל כשעצם המחיצות נשתנו לא אמרינן כן וכל מחיצה שנעשת בשבת שמה מחיצה נכנה ק"א: ויתבאר בס"י שע"ד במ"ד:

ח וכתב דינא שנתבאר בשו"ת דכשנשאר בית סאתים פנוי אסורים למלטל כתב רבינו הב"י בסעיף א' דודו דווקא כשהקיפו יותר על שש סאין אבל אם לא הקיפו יותר על שש סאין אע"פ שיש בית סאתים פנוי כיון שהן שלשה מותר עב"ל ורש"י ז"ל כתב מפורש להיפך וז"ל וי"ז. ד"ה ל"א ואע"פ דאינהו שלשה אם אין צדיכים אלא לבית סאתים והקיפו ד' סאין נמי בטלו מחיצות עב"ל הרי דאפילו על ד' במל וכו"ש על שש וט"ו סקי"ט וכן מכואר מרברי הרי"ף על הדין שבסעיף הקודם שכתב היו נ' והקיפו שש סאין ומת אחד מהן מותרין וכו' שבת נדרמת וכו' עב"ל ולמה לא קמ"ל דבשש סאין אפילו שני סאה פנוים מבלים מותר והרי קודם זה מירי מהאי דינא ובשלמא הרמב"ם ושאר הפוסקים לא הזכירו ברין מת אחד מהן שש סאין אלא הקיפו כל צרכן דמשמע אפילו הרבה אבל הרי"ף דנקיט שש סאין וקמ"ל להתיר בסת אחד מהם א"כ הו"ל להשמיענו גם היתר דבית סאתים פנוי אלא ווראי דס"ל כרש"י ז"ל והן אמת דהמרכי בשם ר"י פסק כן כדברי רבינו הב"י בספ"ק ע"ש אבל י"ל דס"ל דלכל ארס נותנים לו ב"ם ולשנים ד' ולג' שש כמו שיש מי שסובר כן ועי"י עמדת

ז"ה:

מ' הו' שלשה והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד זה לדוד שם בשבת והיו פתחים וז"ו ועירבו יחד כדי שיהו יכולים למלטל מזו לזו אם אין בכל אחד רק בית סאתים פשיטא שכולם מותרים זה בזה וזה כזה ואם יש באחד מהם יותר מבי"ם נאסרו כולם כן מוכח בנפ"י וז"ל. ויראה לי רזהו כשאין שום ברוחבן ובע"כ יש ניפופין מאתר להשני או מהשני להשלישי

אז אפילו שוין ברוחבן אך אחד מהם עשה ניפופין דהשתא חלוקין זה מזה אף שעירבו יחד וא"א להיות עליהם שם שיירא אבל כששום ברוחבם ואין לרם ניפופין כלל וכל אחד פרוץ במילואו לחבירו דהשתא נעשו שיירא ונותנין להם כל צרכן כיון דאין שום היכר שג' ריורין הם אבל כשיש ניפופין אע"פ שהפתחים יותר מעשר מ"ם לא משוי להו כאחד דלחומרא הו' יותר מעשר כפרוץ במילואו לאסור על חבירו ולא לקולא ויש מי שאומר דגם לקולא הו' יותר מעשר כפרוץ במילואו והו' כאלו כולן דרין כאחד ונעשו שיירא ומ"א סקי"ו ולא נראה כן והת"ס סקי"ח חלק עליו כדאיות נדרות והניאו התה"ס ע"ס וע"פ דכרינו חנין מה שזיר הש"ס עס דווקא כמנוסף משום דל"כ נעשו שיירא ודו"ק:

י לעיל סי' נ"ה נתבאר דכשיש שני דוירים הנמשכים ביחד גדולה וקטנה ונפרצה הקטנה במילואה להגדולה והגדולה נשארו ניפופים מכאן ומכאן אמרינן דיורי גדולה בקטנה ואין דיורי קטנה בגדולה כלומר דהקטנה מתבטלת אל הגדולה והוה כאלו בעל הגדולה עומד גם בהקטנה ול"א להיפך ע"ש ולפיכך גם ברין זה דנ' קרפיות זה בצד זה ועירבי ביניהם אם החיצונים רחבים והאמצעי קצר שנמצא האמצעי פרוץ במילואו לחיצונים והחיצונים יש להם ניפופים עורפים עליו משני הצדדים נחשבו החיצונים כאלו עומדים בהאמצעי ונעשו שיירא ונותנין להם כל צרכן ולכן אפילו אם האמצעי גדול הרבה מותרין ומסירא דאף בהחיצונים נותנים להם כד צרכם דכיון שנעשו שיירא באמצע הוה להו החיצונים כחצר לאמצעי וי"א דבכאן לא שייך חצר לאמצעי ולא מצינו זה רק דעשות בית שער וכאן אינו מקום קביעות ועוד איך יספולו להאמצעי דעשות כחצר שלו הלא הם נדרלים ממנו ולכן בהם אין היתר רק על בית סאתים ואם אחד מהם יותר על ב"ם נאסר האמצעי נ"כ שהרי הוא פרוץ במילואו בכל אחד מהחיצונים: ויא' ואם הוא להיפוך שהאמצעי גדול מהחיצונים והחיצונים פרוצים במילואם להאמצעי והאמצעי מנופף מכאן ומכאן ויחיד בכל אחד אין נותנין לכל אחד אלא ב"ם דבכאן אף אם נאסר שהגדול שופט בהקטן והוה כאלו האמצעי עומד באחד מהחיצונים סוף סוף לא הו' אדא שנים ואם אחד מהחיצונים יותר מבי"ם הוא לברו אסור והאמצעי מותר דהא יש לו ניפופים ואינו פרוץ במילואו ובלבד שלא יהא יותר מעשר דיותר מעשר הו' כפרוץ במילואו ואע"פ דבע"כ הוא

הוא יותר מעשר לפי החשבון דיותר מכל כשנרקד בזה דריל שיש לו פתחים הרבה וכל פתח פחות מעשר ומה"ט נחלק בזה ע"ש ואם האמצעי יותר מכל גם החיצונים אסורים שהרי הם פרוצים במילואם למקום האסור להם וזהו הכל כשאדם אחד הוא בכל אחד מהג' הקיפות :

יב אבל אם שני בני אדם בהאמצעי ואחד בכל אחד מהחיצונים או שנים בכל אחד מהחיצונים ואחד בהאמצעי והאמצעי גדול ומנופף והחיצונים קטנים ופרוצים במילואם גותנים לשנים החיצונות כל צרכן שהרי בעלי האמצעי שולטים בחיצונים ולכן כשיש שנים באמצעי ואחד כהחיצון הרי יש בהחצון שלשה וכן בהחצון השני וכשאתר באמצעי ושנים בכל אחד מהחיצונים הרי באמצעי פונה לזה החיצון הוא שלשה וכן להחיצון השני ואל תתמה איך נפגם לכאן ולכאן

את האמצעיים חשנים או את היחיד האמצעי אך נפנהו לכאן ולכאן דזה ז"ק כלל דאמרינן שהאמצעיים דירתם ככל ההיקף כאן וכאן ולדעתה ראשונה שבמעיף י גם האמצעי סותר ביותר מכל דנחשב כחצו לחם ומ"א סק"ח ובשהאמצעי קטן ע"צ לכל זה :

יג ודע דזה שנתבאר דאחת מנופפת ואחת פרוצה במילואה דנאסרה זו הפרוצה במילואה לפי מה שיתבאר לקמן סי' שע"ד דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום דחי ומשום מריצה ה"נ הרי המחיצה זו המנופפת נראית מבחוץ גם להפרוצה במילואה כמובן ולא משכחת לה אלא כשנכנסין כותלי הקטנה אך הגדולה נ' מפחים דאז הכל רואין שהמחיצה של הגיפוף מהגדולה רחוק ממנה נ"מ דאלי"כ הרי"ג ככולם מנופפין ואין לכל אחד רק ב"ם ושם יתבאר פרטי דינים אלו בס"ד :

ש"א [דין נג הסמך לרה"ר וחצר שנפרצה לרה"ר ובו ה' סעיפים] :

א נג הסמך לרה"ר והיינו שאין הבית עומדת כחצר רחוק מרה"ר אלא על מצד רה"ר כבנייתם שלנו והנג מנ' סביבותיו הוא גבוה י' מפחים בדרך הגנות אלא שמצד רה"ר אינו גבוה י"ב כגון שהקרקע של הרחוב גבוה מהקרקע של החצר ומן התורה דזה רה"ר נמור ואעפ"כ הואיל והוא בתוך עשרה לרה"ר ורבים משתמשים בו שמינחים בו כובעיהם וסודריתן בשבני אדם עיפים כימות החמה נוסרין כובעיהן וסודריתן מראשיתן עד שיפוח הרוח בהן (ט"י שו"ת סי' ז') ולכן אסור לבעל הגג להשתמש בו מחצר עד שיעשה לו סולם קבוע מחצירו שבוז נילה דעתו שסילק את הגג הזה מבני רה"ר ורצונו להשתמש בעצמו עליו אבל סולם ערבי אין כאן סיוע שכיון שסופו ליפול הסולם הזה כמי שאינו ואיזהו סולם קבוע כל שקבעו שם בין לשבת בין לחול אבל אם קבעו לשבת ולא לחול או לחול ולא לשבת אין זה קבוע ויראה לי דסולם קבוע הוא גדול מסולם ערבי דכן משמע להדיא בעירובין ו"ז : ומשמע כשם ו"ז : דסולם קבוע צריך לחיות בו לא פחות מד' חוקין והיינו שריבות ע"ש :

ב ואם הגג גבוה י' גם מצד רה"ר א"צ שום סולם ואם מכל הצדדים אינו גבוה י' לא מהני סולם ונמנ"א סק"ח ה' סה"ד מה"ט המה"ט ואע"פ שהבית

שבחובו גבוה י"ב אינו נקרא על הגג רה"ר אלא כדמלית (הג"ח) ואם מצד רה"ר גבוה י' ומצד החצר אינו גבוה י' ג"כ א"צ סולם (ת"ט סק"ח) כשם הג"ח ולא נמנ"א זה בהג"ח ומ"מ לדינא נראה כן וכל זה כשרבים מתחפס על הגג אבל אין מתחפס א"ל כלום וכ"כ כתב דמהטור משמש אף כשאין מתחפס אבל הכ"ה כתב דגם כונת הטור כן הוא ע"ש ולר"י בעירובין ס"ד : סיפא אחרת בזה א"ך זה עתכנו הוא שיטת הרמב"ם והאוס' ס"ז :

ג חצר שנפרצה במילואה או ביותר מעשרה לרה"ר מקום מחיצה נדון ככרמלית שהוא נדון בעירי רה"ר ועירי רה"ר לאו כרה"ר דמי וגם בהחצר עצמו ממילא שאסור לסלסל בו ביותר מד' אמות שהרי הוא פרוץ במילואו או יותר מעשר אבל מן התורה הוה כל החצר לכר מקום המחיצה רה"ר נמור (מו"ט) ז"ג : ל"ה חייט וכן הוא בירושלמי שם אבל דעת הרמב"ם הוא דכל החצר הוי מדאורייתא ככרמלית כמ"ש בר"ם שם"ה ע"ש :

ד אבל אם הפירצה היא רק בעשר אמה וכ"ש פחות מזה הוי פתח ומותר לסלסל בכל החצר וזהו כשהפירצה היא במשך הכותל אכל כשהפירצה בקרן וזית אפילו פחות מ' אומר דפתחא בקרן וזית לא עבדי אינשי שכן אמרו חז"ל ו"ג : אמנם אם עשה כעין פתח במשוות ומשקף הוי שפיר פתח אפילו בקרן וזית

קדפף וזה שאמרנו שם לשון פי תקרה יורד וסותם לאו בדוקא אלא כלומר שממעטו אבל במקום דעיקר ההירה הוא מטעם פי תקרה אין אומרים בשיפוע פי תקרה יורד וסותם וטחוס' ז'. ד"ה אלל וכ"כ הח"ט ויש מי שאומר דברחב ד' אמרינן פי תקרה אפילו בשיפוע וע"ז סק"ט ואינו מוכרח וכן פסק רבינו הב"י סוף סעיף ב' ע"ש ופשוט הוא דפי תקרה אמרינן אפילו בנוכה למעלה מעשרים אמה ולא דמי לקורת מכוי שפסולה למעלה מכ' דהיא אינה אלא טפח ואין בה משום פי תקרה אלא להכריא בעלמא ולמעלה מכ' לא הוי היכר אבל לפי תקרה אין שיעור וכמו שאמרנו בחצר דפתחא בקרן וזית לא עבדי אינשי כמו כן בבית כשנפרץ בקרן וזית אפילו בפחות מעשר ונפרץ עמו גם הקידוי עד שנשאר באלכסון לא אמרינן שם פי תקרה להתיר המלמול בהבית שנפרצה דה"ד או לכרמלית דלא אמרינן פי תקרה בקרן וזית דמעטא דפי תקרה הוי נ"כ משום פתח כלומר כיון דאמרינן פי תקרה יורד וסותם אין זה רק כפתח וכיון שאין עושין פתח בקרן וזית מסייא דגם פי תקרה לא אמרינן שם ויש עיד שימות בענין זה אך מה שכתבנו הוא דעת המור והש"ע ע"פ דברי רבותינו בעלי התוס' ס"פ כל ננות ע"ש ורובי הרמב"ם סתומים בענין זה בפס"ז ע"ש :

זוית ותוס' ו'. ד"ה דפתחא אבל בכל משך הכותל אפילו פירצה נמורה ולא תקנה לא במזוזות ולא במשקוף נחשבת פתח בעשרה וכ"ש פחות מעשרה ובכה"ג לא מהני בקרן וזית ליחשב פתח והמור והש"ע לא זכרו מזה משום דפשוט הוא שהרי אין זה הלכה למשה מסיני דאין פתח בקרן וזית אלא דרך העולם כן הוא וכיון שזה מרח לעשותו פתח מה איכפת לן : הן בית שעומדת על מיעד דה"ד או כרמלית ונפרץ הכותל שדעד דה"ד אם נשאר הגג כמקדמ אפילו הפרצה יותר מעשר ואפילו במילואו אין זה כלום משום דאמרינן פי תקרה יורד וסותם והוי כאלו המחיצה עומדת בשלימותה ודבר זה הלכה למשה מסיני ואפילו נפרצו שני כתליה העומדות זו אצל זו כמו מורח ודרום או מורח וצפון וכן מערב ודרום או מערב וצפון אמרינן פי תקרה יורד וסותם אבל בשני כתלים זו כנגד זו לא אמרינן פי תקרה בקרן וסותם משום דהוה כמפולש והתקרה צריכה להיות רחבה ד' על ד' דבפחות מד' לא אמרינן פי תקרה וכו' כמ"ש במ"י שנ"ח ועוד מתנאי פי תקרה שיהא הגג בשוה אבל בשיפוע לא אמרינן פי תקרה מפני שאין לה פה ואע"ז דבמ"י שנ"ח סעיף כ"ד לענין קדפף ז' סאין וקורה בו בית סאה נתבאר שם דאמרינן פי תקרה אפילו בשיפוע בשם הקילו משום דמקורה לא מקרי

שסב [דיני מחיצות ופרוץ כעומד ודיני צורת הפתח וכו' ל"ז כע"פ] :

מה שכתובה מוקף לדירה אם הוא יותר מב"ס הלכך אין שענפיו יורדים למטה אם אינם נבזהים שלשה מן הארץ ועיקרן ועל הענפים במקום שמחוברין לאילן הוא נבזה י' ורחב ד' וה"ה אם נחלשן אינן ד' ונחלשן מתחיל ד' ומסס י' עד למטה חשוב מחיצה ומותר למלטל בבולו והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים או בקש ואלא ייעשו היותו ויקשוד הענפים שלא ינידם הרוח שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה וכלל דרוקא עד בית סאתים אבל יותר מב"ס לא אפידו נסעו לכך כיון שאינו עשוי לדוד בתוכו אלא להמתיף בצלו לשמור השדות עכ"ל ומבואר מדבריהם דמחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח לא הוי מחיצה כלל והיא כמי שאינה אבל מחיצות שלצניעות או לשמור הווין מחיצות נמורות ורק לענין למכסל ביותר מב"ס אסור דהוויין כאין מוקפות לדירה :
ודברי

א לעיל בריש ס' שנ"ח נתבאר דהיקף שאינו לדירה כגון הוקף ולבסוף פתח אינו מותר למלט בו יותר מבית סאתים כיון שההיקף לא הוקף לדירה דמי לבקעה כשהוא גדול יותר מב"ס ועוד יש מחיצות ככה"ג שאינה לשם דירה נמורה ואסור כשהוא יותר מב"ס וכך אמרו חז"ל וכ"ו. מחיצת אדרכלין כנאים שעושים מחיצה לצל סביבותיהם כשבונים בחמה דכיון דלצניעותא עבירא להצניע את עצמו מפני החמה לאו דירה היא וכן מחיצה העשויה לנחת שלא לדוד שם אלא להשתמר מה שניחו שם וט"ו לאו שמה מחיצה :
ב והוה שכתבו המור והש"ע סעיף א' כל מחיצה שלא נעשית לדוד בתוכה אלא לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכה או לישוב בה כדי לשמור השדות היא מחיצה למלט מה שבתוכה אבל אינה מחיצה לעשות

ג דבריו הרמב"ם בענין זה נפלאים מאד שכתב בפס"ו דין פ"ו כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה וכל מחיצה שאינה עשויה אלא לצניעות כלכך אינה מחיצה וכל מחיצה שאין בנוכחה י' מפחים או יותר אינה מחיצה נמורה עכ"ל והנה נירסתו בגמ' אינה עשויה לנחת כלומר שאינה עשויה לנח בה ולדוד בה החונה כפי נירסתנו עשויה לנחת ומ"מ אבל מדבריו מבואר דנחת ולצניעות אינן מחיצות כלל כמו שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה וכמו שאין בנוכחה י' מפחים וט"ו והו' תימא רבה וכי נרעו מחיצות כאלו מעמוד נכות י' ורחב ד' או תל נבזה י' ורחב ד' דוראי אין זה מקום דירה וכי מפני זה אינם מחיצות :

ד והן אמת דלשון הגמ' משמע כהרמב"ם שלשון הגמ' כך הוא מחיצת אדרכלין לא שמה מחיצת מחיצה העשויה לנחת לא שמה מחיצה ואם כדברי רבותינו דהכונה לענין יותר מכ"ס איזה לשון הוא רלאו שמה מחיצה ולכן נ"ל דהרמב"ם מפרש דמחיצות אלו אין עושין רק לזמן קצר ואח"כ סותרים אותם וכ"כ רש"י במחיצת אדרכלין וז"ל כיון דלצניעותא הוא ולמחר סתרי לה ע"ש וכן מפרש הרמב"ם במחיצה לנחת ולפי נירסתו שאינה עשויה לנחת כמ"ש הפ' שאינה עשויה לנחת בה תמיד אלא לפי שעה ולמחר סתרי לה והוה מחיצת עראי ואנן בעינן מחיצות קבועים ולכן לא רמיין לעמוד ולתל דהם קיימות ולכן ריגם כמחיצה שאינה עומדת ברוח הוה נ"כ עראי וזה שכתב כאינה נכות י' לשון שאינה מחיצה נמורה משום דהיא מחיצה לכרמלית כשרחבה ד' או למקום פסוד כשאינה רחבה ד' וזכ"מ נתי"מ :

ה ונלע"ד להביא ראיה להרמב"ם מירושלמי שבת ר"פ הבונה שאומר שם מה בנין היתה במשכן שהיו נותנים קרשים על נכי אדנים ופריך ורא לשעה היתה ולמה היו בנין ומתרג' ר' יוסה מכיון שהיו נוסעים וחונים ע"פ הריבוד כמי שהוא לעולם ור' יוסי בר כון סתרג' הכיון שהכפיתון הקב"ה שיכניסם לארץ הוה כלעולם ע"ש הרי דאפילו על מלאכת כונה אומר הירושלמי דכל שהוא לשעה לא הוי בנין וכ"ש שיחא עליה שם מחיצה ואפילו לפי הירושלמי דכלל נרוד סוף הלכה ב' דבשם נירסא אחרת דר' יוסי בר בון דחי לד' יוסה ואומר כיון שזכביתון הקב"ה להבניסן

פן ורע דשימת רכיני תם בתוס' ונתת ק"א : ד"ה עז דלפעמים

לארץ הוי בנין לשעה ומסיק הדא אמרה בנין לשעה הוי בנין ע"ש וכן פסקנו ליליל סו' שי"ג סעיף א' מ"מ כיון דבמלאכת בנין היה הירושלמי מתמה ור' יוסה ור' יוסי נחלקו בזה מפילא דאפילו אי לשעה הוי בנין והייב משום כונה מיהו תורת מחיצה ודאי אמ' ליתן לה דפלוגתא רחוקה לא משיינן ואפשר שכל הפוסקים יודו דהרמב"ם בזה מיהו עכ"פ דבריו הרמב"ם יש להם יסוד נמור :

ק תל שנוכחו חמשה מפחים והשלימו לעשרה שעשה עליו מחיצה נכונה חמשה חשוכה מחיצה למלמל ולכל דבר כן פסקו הסוד וש"ע סעיף ב' וכן פסק הרמב"ם בפס"ו ונ"מ מפורשת היא בעירובין (ל"ג : ולפ"ו שתי חצירות זו למעלה מזו ה' מפחים ועשתה העליונה מחיצה נכונה ה' מפחים נחשבת מחיצה לתחתונה ולעליונה ופ"ט שאומר דלר"ח רק לתחתונה מחילה היא וממילא דאין דקיי"ל ללא כר"ח למיתן מחילה הוא והתם' סכתנו ס' ול"ט ח"ט י"ט תל כרה"ר ננוק ה' ורחב ד' ועליו פשו מחילה ה' שהזרק מרה"ר לתוכו חייב ומתוכו לרה"ר פסוד עכ"ל אין זה רק לר"ח ולא לפי ההלכה וכ"כ הריש"ב ס' דכל שקלי וקריא דנמי' לענין עליונה אינה לפי מסקנה הש"ס ע"ש ותיקן :

ך מחיצה העומדת מאריה שלא נעשתה כירי אדם הוה מחיצה ולכן כל הר' ונכעה ותל הוי מחיצה אע"פ שלא נעשית לשם מחיצה דאין זה מצוה שצריך לשמה והרי אפילו בלחי דהוה תקון חכמים קיי"ל דלחי העומר מאליו כשירה כ"ש מחיצה ואע"ג דבלחי בעינן שיסמכו עליו ע"ש אבל כלא"ה לא הוה לחי כמו שיתבאר בסו' שס"ג מ"מ במחיצה גם זה לא בעינן דלחי מפני שהוא תקון חכמים למלטל שם לכן צריך סמיכה מע"ש ולא במחיצה דאורייתא וכ"ש מחיצה שעשה אינו יהודי כשבת דהוה מחיצה ואפילו ישראל שעבר ועשה מחיצה בשבת הוי מחיצה אלא דהוה כשעשה בשונג מותר אפילו למלטל בשם אכז עבריון שעשה. במזיד נהי דהיא מחיצה מראורייתא והזורק מתוכה דרה"ד ומרה"ד לתוכה חייב מ"מ לענין מלטול קנסוהו דכנן שאסור למלטל בשם ואפילו ישראל אחר אסור למלטל בשם יותר מד' אמות מירי דהוה אמכשל בשבת במזיד ראסור גם לאחרים לאכז בשבת כמ"ש בריש סו' שי"ח וה"נ כן הוא והטסק"ס לא כותו זה אכל פשיטא עין הוא :

דלפעמים גם במיד היה מוציא אף לשלול בתוכה אך רבותינו נחלקו בכוונתו הרי"ן וז' פירש בפרק הזרק דחוקא כשלא היתה כאן מעולם מוציא אבל אם היתה מוציא תהרסה בשבת ועשה אותה בשבת היה מוציא גם לשלול אפילו במזיד אבל הרא"ש ז"ל פ"י שם דוראי במוציא דאורייתא לא הותרה לפלפל אפילו היתה מקורם ורק לענין מוציות דרבנן כגון שני חצרות שיש ביניהם מוציא ועירב כל חצר לעצמו ונהרסה המוציא שביניהם בשבת ואוסרים זה על זה ובוזה כשהעמידו המוציא בשבת אפילו במזיד חזרו להתירן הראשון ומותר כל חצר לשלול בתוכה ומתוכה בבתים ע"ש :

פ' ח"ל חמור אבל במזיד היה מוציא להחמיר וכו' וה"ם שלא היה שם מוציא תחלה אבל היתה שם הוצאה וחזרה ועשית אפילו במזיד חזרה להתירה הראשון כגון שנים או ג' שהקיפו במחצלאות סביבותיהן כרה"י והבדילו גם ביניהם במחצלאות ועירבו יחד ומתירין לפלפל מזה לזה ונגללו המחצלאות בשבת נאסרו חזרו ונפרשו אפילו במזיד חזרו להתירן הראשון עכ"ל וכלשון הזה כתב רכ"ז הבי"י בש"ע מעיקר ג' ואינו שכן כלל דאם עירבו יחד למה הוצרך לומר שהבדילו גם ביניהם במחצלאות ורכינו הבי"י בספרו הגדול תפס דעת המור כדעת הרי"ן דאפילו במחציות דאורייתא חזרו להתירן הראשון והו' כוונתו גם בש"ע שנגללו המחצלאות החיצונות תעשה רה"ז ואח"כ נפרשו ותעשה רה"י ע"ש והרבה תימא דא"כ למה לו לצייר שעידו מה איכפת לן בעידוב ובקצרה ה"ל לומר שנפלו מחציות שבין רה"י לרה"ז וחזרו והוקמו :

ו' ויש מי שפ"י שכוונת המור כהרא"ש דחוקא במחציות דרבנן חזרו להתירן הראשון ומפרש דהמחצלאות הם כרה"י וכשאפילו נגללו נשארו מחציות החיצונות ולכן חזרו להתירן הראשון וניחו והנה לבר שקשה מה שהקשינו למה לו המחצלאות שביניהם כיון שעירבו יחד עור קשה דלפ"ו למה לו להאריך הלא יכול לצייר בקצרה כשנפלה מוציא שבין חצר חצרה כשעירבה כל אחת לעצמה וכשנפלה נאסרו ואם חזרה והוקמה חזרו להתירן הראשון וגם הרי"ה האריך ליישב דברי העור כדחוקים רבים דמ"ס ועירבו יחד היו וי"ז המחלקת וליד על שני אופנים ע"ש והמה לחוקים ותמוהים והט"ו סק"ל רק דזה דברי הכ"ח וגם דברי הרי"י שגילה לומר דכוונת הרא"ש כהרי"ן אבל דברי העור לא יבאר ע"ש והמג"א

סק"ל דזה לומר ללא פליגי הרא"ש והרי"ן אלא דהרא"ש מייחד בנפלו המחציות מקודם השבת דלא דחוקא במחציות דרבנן חזרו להתירן הראשון והרי"ן מייחד בנפלו בשבת דלא אפילו במחציות דאורייתא חזרו להתירן הראשון ע"ש ומלך תמוה דהא הרא"ש כהב שפירב כל אחד לעצמו על סמך המחצלות שביניהם וא"כ היו קיימות כנניפת השבת ונפלו בשבת ע"ש וכדאורייתא גם ככה"ג אסור וכן מפורש בתוס' גס ומ"ס המג"א למה לא מפרש הרא"ש דרי"ן קאי אפי"ס דברייתא וכו' תמוה מלך הלא הרא"ש יבאר עמו כזה דא"כ ה"ל לחתויי דך דרי"ן אשיקרא דברייתא שגטיה בעירובין וכבר השיג עליו בת"ס סק"ח והמה"ש האריך ואין בו כדי ישנן ע"ש :

י"ג והנה דרינא ווראי קי"ל לחומרא בדעת הרא"ש דרק במחציות דרבנן חזרו להתירן הראשון במזיד שהרי הרמב"ם בפפ"ז סתם דבריו לגמרי וכתב דבמזיד לא היו מוציא לענין שלול וכן הוא דעת הרי"ף וזהו דעת רש"י בגמ' שם וא"כ דיינו אם נקיל במחציות דרבנן דבוזה יש לומר גם הותר אחר דיוק דנפלו בשבת אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה במ"ש כפי ש"ס סעיף ז' ע"ש ובמחציות דאורייתא ודאי לא אמרינן הואיל והותרה הותרה כפי שיתבאר בס' שע"ד אבל במחציות דרבנן לכאורה אף בנפלו י"ל הואיל והותרה הותרה ועל זה דמו רבותינו בעלי התוס' שם ס"פ הוורק כשהביאו שיפת ד"ת וכדברי הרא"ש כתבו וצריך עיון כשמעמא דדיוקן הבאים בשבת דאמר שבת הואיל והותרה הותרה עכ"ל כלומר וא"כ קשה לשיטת ר"ת מאי איריא דחזרו ונפרשו חזרו להתירן הראשון הא אפילו כשנפלו צריכין להיות מתירין ספקם הואיל והותרה הותרה ובהכרח לומר דלשיטת זו אפילו במחציות נסורות דרבנן לא אמרינן הואיל והותרה הותרה חזו לא לפי מה דקי"ל לקמן סי' שע"ד דאמרינן במחציות דרבנן הואיל והותרה הותרה ונסיקא זו סוכת דחוקא עירב דרך הפתח ונסיקא הפתח או דרך הלון ונסיקא הלון אמריק הואיל והותרה הותרה ולא נמחצה נסורה ולפ"ו הטור והג"מ שספקו לקמן כפי' שע"ד דלמריק במחציות נסורות דרבנן הואיל והותרה הותרה חזו לדין דברי ר"ת לפי' התוס' והרא"ש אלא כשנפלו המחציות מע"ש ודח"ק :

י"ב ספינה מותר לשלול בכלה אפילו היא יותר סבית מאתים דחשיבא טוקפת לדירה שהרי היא דירה נסורה לעוברי ימים ונהרית כפאה על פיה כדי לרוד תחתיה הוי גם על גבה רה"י דאמרינן גוד אסיק מחציתא ויראה לי דזה כשהספינה איננה בעיגול בתחתיתה

בתחתיתה דכרכר ענול נראה דלא שייך לומר נוד
אסיק מחיצתא וא"כ אין מטלמלין כו למעלה רק ד'
אמות אם הוא יותר מכ"ס ואם כפאה על פיה רק
לתקנה או לזיפתה אין מטלמלין אפילו תחתיה אלא
כד' אמות אם היא יותר מכ"ס לפי שנתבטלו מחיצותיה
עתה לצורך דירה ושיוטין פ' א: דכל זמן כפייתה אינה
עומדת לא לדירת מעלה ולא לדירת מטה והוי כעמוד
בעלמא ורש"י סס ומפינה שיש בה בתים רבים וישראלים
הרכה וכל אחד דר בכית מיוחד צריכים עירוב ויתבאר
כס' שפ"ב :

יג איתא בנמ' וזנת ק"א: ספינות קשורות זו בזו
מערכין ומטלמלין מזו לזו אם הם של שני בני
אדם נפסקו נאמרו לפי שבמל העירוב חזרו ונקשרו
בין שונגין ובין מזירין בין אנוסין ובין מוטעין חזרו
להתירן הראשון והכל מודים דלא שייך לומר כזה
הואיל והותרה הותרה כיון שהמים מפסיק ביניהם
ונראה דווקא שנפסקו בשבת דאו כשחזרו ונקשרו חזרו
להתירן הראשון דכניסת השבת חל העירוב אבל
נפסקו בחור ונקשרו בשבת אסור לטלמל מזו לזו
שהרי לא חל העירוב כניסת השבת ואפילו הניחו
עירוב על הרכה שבתות מ"ס כיון דכניסת השבת
לא חל העירוב א"א לו לחול בשבת :

יך ככל דבר עושין מחיצה ואפילו בבליים ואפילו
באובלים וזו ואפילו המחיצה מחוברת על הרכה
כלים כמו להניח אובלים זה על נבי זה וכיוצא כזה
ובלבד שלא תהיה מחיצה הניטלת ברוח כמו מסדינים
דקום ובנמ' ושיוטין פ"א: מצינו שעשו מחיצה בסדינים
צ"ל או שהיו עבים שהרוח אינו מנרנרן או שקשרום
ביתירות כמו שיתבאר לקמן בס' תר"ל נבי דפנות
סוכה ובשם מבואר דלכתחלה אין נכון לעשות כן
שלא יתנתקו הקשרים ולא ארעתיה ע"ש ויכול לעשות כן
מחיצה של תכן ושל קש ושל עשבים והכהמה היכל
לאכול ולא חיישין שתתמעט נובה המחיצה מן י'
טפחים שהרי אינה ביכולת לאכול כל כך אכר הוא
לא יתן לתוך קופה להאכילה דאולי יתן חרבה עד
שתתמעט הנובה מי"ם וכן מנולר ממנה וגמ' עירובין
פ"ט. פ"ט :

יז כבר נתבאר בס' ש"ס שעושין מחיצה של שתי
בלא ערב כמו מחיצה של קנים בריחוק כל אחד
מחבירו פחות מנ' טפחים דכלבוד דמי וכן של ערב
בלא שתי כמו כחבלין שלשה להמשיכן ברחבן
הראשונה בפחות מנ' סמוך לקרקע והשנייה בפחות מנ'
סמוך להראשונה והשלישית בפחות מנ' סמוך להשנייה
והחבלים עצמן צריכין להיות יותר על טפה כעוביין
כדי

מאילוחם לא ממעטים את הפותח טפה ע"ש ונ"ש
דאין שם מחיצה על זה וכמים בעלמא הם אך אין
ראיה מזה דכסתומת פותח טפה צריך ביטול עולמית
כמ"ש הרמב"ם ברפפ"ו מפומאת מת דבעינן דבר
שאין דרכו לפנותו אבל מחיצות הא דיו לשעתו כמו
המחיצות שבשיירא ולשעתו היו השלג דבר של קיימא
בחורף ואע"פ שבמק"פ ד' כתבנו דלדעת הרמב"ם לא
מהני מחיצה לשעה זהו לשעה או ליום אבל לכמה
ימים ודאי מועיל והשלג בימות החורף הוא להרבה
ימים וגם אין להביא ראיה מכ"כ שם שאומר שם
דמחיצה של רבב כלומר מדבר שמנונית אינו מועיל
ע"ש זהו מפני שבחום השמש יסמו מיד ולא כן השלג
בחורף וקצת ראיה יש להביא דהיה מחיצה מטה
שכתב המדרכי כפ' ביטוי הדם כשם נאמן דמכסין
בשלג דכתיב כי לשלג יאמר הוה ארץ הרי הרמי
שלג לארץ ועם כי רבינו הב"י דחי לה כיו"ד פ'
כ"ח במפרו הנדול זהו ממעם דכניסוי בעינן עפר
ע"ש מ"מ זכר לדבר יש לשלג הוי דומיא דארץ ואע"פ
דלענין מקוה הוה שלג כמים כמבואר בפ"ו דמקוואות
והו בשמטילו לתוך המים ונימס ע"ש וגם כנדה וי"ז.
אמרינן דשלג אינו משקה עד שיחשב עליו למשקין
ע"ש וכל זמן שלא חישב הרי הוא ככל הדברים ולמה
לא יהיה ראוי למחיצה ולדינא צ"ע :

יח איתא ככ"ב ו' דאין עושין מחיצה ברכב ובמלח
עושין מחיצה וזהו במלח סדומית והיינו שמושכין
מן הים שהוא קשה אבל מלח אסתרקנית שהוא מלח
דך אין עושין ממנו מחיצה וזאת תחת הקורה בסבוי
שהקורה מעמידו שלא יתפור ע"ש ואין מזה ראיה
לשלג שאינה מחיצה דהא ודאי ה"ל רך יותר מהמלח
דטעמא דמלח לא מפני רכותו אלא משום שהוא
חתיכות קטנות ומתפור כמ"ש רש"י שם אבל השלג
בימות החורף שוכב יפה ורא יתפור ותמיהני עד
הרמב"ם בפפ"ו ועל המור וש"ע שלא הביאו לא דין
רכב ולא דין מלח וצ"ע :

יט כבר נתבאר בס' ש"ס שעושין מחיצה של שתי
בלא ערב כמו מחיצה של קנים בריחוק כל אחד
מחבירו פחות מנ' טפחים דכלבוד דמי וכן של ערב
בלא שתי כמו כחבלין שלשה להמשיכן ברחבן
הראשונה בפחות מנ' סמוך לקרקע והשנייה בפחות מנ'
סמוך להראשונה והשלישית בפחות מנ' סמוך להשנייה
והחבלים עצמן צריכין להיות יותר על טפה כעוביין
כדי

יז כבר נתבאר בס' ש"ס שעושין מחיצה של שתי
בלא ערב כמו מחיצה של קנים בריחוק כל אחד
מחבירו פחות מנ' טפחים דכלבוד דמי וכן של ערב
בלא שתי כמו כחבלין שלשה להמשיכן ברחבן
הראשונה בפחות מנ' סמוך לקרקע והשנייה בפחות מנ'
סמוך להראשונה והשלישית בפחות מנ' סמוך להשנייה
והחבלים עצמן צריכין להיות יותר על טפה כעוביין
כדי

כרי שביחד יהיה י' טפחים והותרה ליחיד עד בית
 מאתים ולאו רוקא בדרך הה"ה אפילו בעיר המחיצות
 נמדדות הן אלא שיותר מבית מאתים לא הותרה רק
 לשיירא כמ"ש שם וגם מותר לעשות מחיצה מבועלי
 חיים ובלבד שיהיו כפותין כרי שלא יגורו הנה והנה
 ושלא תברח ואם יש חלל בין רגליה יותר מנ' צריך
 לגוררה או שמכריסה לא תהיה נ' עד הארץ וגם
 צריך לראות שאם אפילו תפול יהיה בנוכה י'
 טפחים וזה שאמרנו שתהיה כפותה ה"ה אם יוכל
 לקושרה כמ"ש במ"י תר"ל לענין דופן מוכה ומג"א
 סק"ל ואע"ג רבלא כפיתה הרי תגור את עצמה לא
 חיישינן לזה ואינו רומה לגענוע ענפי אינן רלא הוי
 מחיצה רתם הריוח מנענע אותן והוי מחיצה שאינה
 יכולה לעמוד ברוח אבל מה שברצונה תגורה לית לן
 בה גסס :

יין גם מכני אדם מותר לעשות מחיצה אלא שיש
 בזה תנאי שהאנשים שהם בשביל המחיצה לא
 ירעו שעושים עמם המחיצה ואפילו אחר מהם יודע
 אמור וכך אמרו חז"ל בעירובין (מ"ד : דבעינן שלא
 לדעת ע"ש ודא נתברר יפה הטעם ר"א משום דאם
 יודעים ה"ל מחיצה הנעשה בשבת וכשלא ירעו הוה
 כשונג נ"י כסס ה"ל ואינו מוכן דא"כ העושה אתם
 את המחיצה איך מותר לו לעשות ומ"ו סק"ג אלא
 ודאי צ"ל דאין בהם איסור עשיית מחיצה שהרי לא
 נעשה כלום וא"כ מה איכפת לן אם גם הם ירעו מזה
 וי"א שהטעם כרי שלא יבואו להקל באיסור שבת וס'
 גסס הרמב"א וגם זה אינו מוכן דא"כ איך עושה זה
 המכויין שהיו לשם מחיצה ונ"ל דכוונת הפוסקים
 בטעמם כן הוא רכשבעלי המחיצה ירעו מזה כודאי
 יעמדו מסש בשוה זה אצל זה ויזהרו שלא כגורר
 א"ע והוה רמיון למחיצה ואסור אבל בשם אינם
 יודעים המה הולכים או עומדים לתומם בדרך בני
 אדם ולא מינכרא מחיצתא כלל ומותר :

יין ואפילו אם לא הידיעם שעושה מהם עתה מחיצה
 אם קרוב הדבר שירגישו בזה כגון שזה האיש
 עשה מהם פעם אחת מחיצה שאח"כ נתודעו מזה
 אמור לו לעשות עמהם מחיצה כפעם אחרת אפילו
 אם לא הודיעם קרוב הדבר רכשיראוהו בהוכם
 יבינו זה ואם אדם אחר רשאי לעשות עמהם מחיצה
 הוי ספק נכ"ל אבל באנשים אחרים גם הוא יכול לעשות
 שהרי לא ירגישו ודע דאם בתחלה לא ירעו מזה וזה

המכויין לזה הולך בתוכם אע"פ שאח"כ הרגישו אין
 לחוש כיון שתחלת העשייה היתה שלא לדעת
 וזה שאנו אוסרים לו באלו האנשים כפעם אחרת
 משום דשם ירגישו מיד בתחלה :

ך וכתב רבינו הב"י בסעיף ז' יש מי שאומר שלא
 יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה
 זו אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו עכ"ל והוה דעת
 הרמב"ם בספ"ו ע"ש ואין בזה טעם ברור והרשב"א
 ז"ל חולק עליו רכן משמע בגמ' שם עושה אדם את
 חבירו דופן כרי שישתה ויאכל וישן ע"ש והרמב"ם
 יפרש שהעשייה הוא ע"י אחד ומעמו נראה דכשהוא
 עצמו יעשה הלא ירגישו מיד אבל כשאחר יעשה
 הוא יבא אח"כ כמן הצד להשתמש לא ירגישו כל
 כך וכתב רבינו הרמ"א שאין לעשות מחיצות של בני
 אדם רק בשעת הצורך ובשעת הדחק ואם שכח דבר
 ברה"ר יותר עדיף להוליך שם תנוקות שיביאו הרב
 בלא מחיצה מדעשות מחיצה של בני אדם ושיביאו
 גדול עכ"ל כלומר שהתנוקות יתכוונו להגאת עצמן
 שיראו דבר וינביתו ויוליכו לבית דאם עושים על דעת
 אביהם אסור כמ"ש במ"י של"ד ומ"י שמי"ג ע"ש :

כ"א אמנם יש לי שאלה בעיקר הרב רכין שהאנשים
 אינם רשאים לדעת שהם כשכיל המחיצה והמה
 הולבין לתומן וידוע שרגל של אדם אין בו נ' טפחים
 רוחב ומרגל רגל הוי פסיעה חצי אמה רהיינו נ'
 טפחים ונוכה הרגל כודאי נ' טפחים ויותר וא"כ איך
 הוי מחיצה והא מחיצה פסולה היא ורכינו הב"י בתב
 בסעיף ה' ואפילו באנשים שעומדים זה אצל זה כפחות
 משלשה ואפילו כשהם מהלכים חשובים מחיצה וכיניהם
 רה"י עכ"ל ותימא כשהם מהלכים איך חשובים מחיצה
 וצ"ד בגון שיש הרבה שורות של בני אדם אלו אחורי
 אלו ונמצא שרגליהם של השורה השנייה כנגד בין
 הרגלים של השורה הראשונה ובכה"ג יכול להיות
 שלא יהיה נ"ם בין זל"ז ונעמנ"א סק"ט ולי"ט למה לא
 נתעורר כזה דמ"ס בסוף דבריו והכל מימי סרגלים כפתיס
 וכו' לכהמה קאי כמ"ס המחז"ק דלאדם א"א שהרי נ"ך עלא
 לדעת וגם מהלכים כמ"ס דור"ק :

כ"ב הלכה למשה מסיני בכל המחיצות דפרוץ כעומד
 מותר ופרוץ מרובה על העומד אסור ושירובין ס"ו :
 ודבר זה צריך ביאור רהנה הפסק פחות מנ' טפחים
 אינו בכלל זה כיון דבלבד רמי הוה כאלו כולו עומד
 ומותר לנמרי וכן הפסק שהוא יותר מעשר אמות
 אסור

אסור לגמרי אפילו עומד מרובה על הפרוץ דהו כפידוש אבל ענין זה הוא מן ג' טפחים ועד י' אמות והיינו כגון שאורך המחיצה ל' אמות ויש בהם פרצות פרצות אם כל הפרצות אינן יתירות ממ"ו אמה מותר אע"פ שהעומד הוא ע"י לכורים של פחות פחות מג' טפחים ואם היה יתר ממ"ו אמה אסור והוה רק בפרצות כדא פתחים שיש בהם צורת הפתח שיתכבאר דאלו יש בהם פתחים עם צורת הפתח שהוא משקופים מן הצדדים ומשקוף מלעיל אינן נחשבים בכלל פרצות אפילו אין בהן רלתות כמו שיתבאר בס"ד : כג ויש להסתפק בשהמחיצות הם משני צדדים או מן' או מארבעה רוחות אם נחשוב העומד והפרוץ ככל מחיצה בפ"ע או שנחשוב ככולל והיינו כגון שבמורה הפרוץ מרובה על העומד וכצפון העומד מרובה על הפרוץ ואם נחשוב ככולל לא יהיה פרוץ מרובה על העומד מה ריגם שר מחיצות אלו אמנם מלשון המשנה וע"ז : שירא שחנתה ככקעה והקיפיה וכו' ולא יהו פרצות יתירות על הכנין ע"ש הרי דמירא בהיקף של ד' רוחות ואומר שככולל לא יהא פרוץ מרובה רל"כ הו"ל לומר ורא יהא ככר דופן פרצות וכו' וכן בגמ' וע"ז : שאומר שם דפנות הללו שריבה בהן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהא וכו' הרי ג"כ שחושב הרפנות ככולל ונס מצד הסברא כן הוא רכיון דהקבי"ה אמר למשה בסניי שלא יהא פרוץ מרובה בוראי עד כולל ההיקף אמר רמאי חוית להפליג צד מצד הלא כולו דבר אחר הוא וכן נראה עיקר ונרטי ז"ל ע"י פרוץ כעומד כל ההיקף כולו עשוי כן עכ"ל וי"ל דזהו סגנון דמשניק לטי כל ההיקף דהוין לומר דחל דופן נסיע קאי והרי לר"כ הו"ל דאסור פרוץ כעומד נס דדופן חמד נאסרה מלה אלא ודאי כמ"ש ועוד נביא רחיה כסוף כ"ע וכסי' עמ"ג סוף י"ז :

כך כשיש פרוץ כעומד גם כנגד הפרוץ מותר וכשפרוץ מרובה על העומד גם כנגד העומד אסור וזה ששינוי בכרייתא בגמ' וע"ז : דיש לפעמים שכנגד הפרוץ אסור וכנגד העומד מותר ע"ש והו בכלאים ולא בשבת והכי מפורש בירושלמי ופ"ה הינו עוד מכואר בירושלמי שם שלא יהא עומד כנגד העומד ופרוץ כנגד הפרוץ אלא הפרוץ כנגד העומד והעומד כנגד הפרוץ כלומר בהבדל שכנגדה אם יהיה פרוץ כנגד הפרוץ שבכחול וזו נראה כמפורש ולכן צריך להעמיד העומד שבכחול מערב כנגד הפרוץ

שבכחול מורה והפרוץ כנגד העומד וכן בצפון ודרום ובש"ס שלנו לא נזכר מזה וכן הפוסקים לא הזכירו זה ומ"ס ווראי כן הלכה בין דאין מתירה מש"ס שלנו עוד יש פלוגתא שם דכשיש עומד מרובה על הפרוץ ולרירן פרוץ כעומד ואין במקום אחר כהעומד י' טפחים ביחד שיש מי שאומר בין דליבא מקום חשוב עומד במקום אחר והמסקנא שם ר' יומי בר כון בשם רב מכל מקום מכיון שהעומד מרובה על הפרוץ מותר ע"ש ולרירן בפרוץ כעומד כן נהירושלמי ס"ל דוקא עומד מחנה חלל נש"ס דילן חיסקא הלכתא דפרוץ כעומד מותר :

כה ויש לשאול בזה שאנה נרודה ואיך אמרינן דהלכה למשה מסיני דפרוץ מרובה על העומד אסור מן התורה והרי פסי ביראות היה פרוץ מרובה על העומד דהעומד היה שני אמות בכך צד והפתח היתה י"ב אמה ושליש והרי פסי ביראות הוא רה"י מן התורה דהוורק ל"בין פסי ביראות חייב וכו' ובגמ' אמרינן וי"א : מה ליותר מעשר וכו' תאמר בפרוץ מרובה עד העומד שכן התרת אצל פסי ביראות וכו' אמנם רבותינו בעלי התוס' כריש עושין פסין עמדו על זה וכתבו בזה"ל עושין ארבעה דיומדין והא ראמר לעיל הכי אנפריה רחמנא למשה לא תפרוץ רובה היינו היבא דליבא שם ר' מחיצות כי הבא דרואיך ואיבא בכך צד אמה מכאן ואמה מכאן חשיב פתח עכ"ל והריטב"א בסוגיא דפרוץ כעומד הוסיף לבאר וי"ל רכיון שהעמיד פסין רחבין אמה חשיב כמחיצות נמורות מן התורה כענין שאומר בתקרה יורד וסותם ואלו הבא מיירינן בדבר העשוי פרצות פרצות ע"ש : כן ולמדנו מדברי רבותינו דכל שיש שם ר' מחיצות וביניהן פתח אפילו הפתח גדול כפלי כפלים אין זה בכלל פרוץ ועומד אלא זהו פתח דמן התורה אין שיעור להפתח רוח שאנו אוסרים פתח יותר מעשר אין זה מן התורה והרי בפסי ביראות היתה יותר מעשר אלא מדרבנן וההלכה מסיני על פרוץ מרובה על העומד והו כשאינו בתורת פתח אלא פרצות בעלמא אבל מדרבנן לא חלקו בזה ועד זה אמרה חנ"מ דבפסי ביראות התרנו פרוץ מרובה על העומד כדומד האיסור מדרבנן התרנו בפסי ביראות וכן משמע בירושלמי ריש עושין פסין שאומר שם לפי שהפרוץ רכה על העומד היא עושה דיומדין אכ"ל לא פשוטין כלומר דבפשוטין אסור פרוץ מרובה מדאורייתא לפי שהם פרצות

פרצות בעלמא אבל כריומדין ה"ו כפתח ועוד אומר שם אמר ר' יוסה לפי שבכל מקום עומד מרובה על הפרוץ וכאן היקלתה עליו שיהא פרוץ מרובה על העומד החמרת עליו בדבר אחר שבכל מקום הוא עושה פס ד' מפחים וכאן עושה פס של ששה מפחים עכ"ל והפס על ד' וכו' כמ"ט כמ"ט ע"ג :

כך כתבו הטור והש"ע סעיף ט' דפרוץ בעומד מותר בין בשתי בתי בערב וזהו בנמ' ופ"ו : והנה פירושו של שתי פשוט הוא כמו שנתבאר דאין הכוונה על פחות פחות מנ' דזהו כפתים לנמדי אלא הכוונה על יותר מנ' והשתא איך נצייר בן בערב דלפי החבלים שנתבאר כל חבל פחות מנ' אין זה פרוץ בעומד אלא כולו עומד דבלבד דמי ונסי' וצייר הש"ס כגון דאייתי מחצלת דהוי ז' ומשהו וחקק בה נ' ושכך בה ד' ומשהו והיינו ד' שלימין למעלה בהמחצלת ומשהו למטה ונס' והעמיד המחצלת השלימין למעלה והמשהו למטה בפחות מנ' סמוך לקרקע ויש מזה המשהו עד הד' השלימין נ' מפחים פרוץ והעומד של הד' שלימין מרובה על הג' הפרוצים ולפעמים אומרים אהי אורח דהאי ניסא ואורח דהאי ניסא ומכלל ליה ודבר זה יתבאר כמ"ט ע"ג ופמ"ח סקט"ו :

כך כבר נתבאר דפירצה יותר מעשר אוסר את כל היקף בין בחצר בין במבוי וחכמים אסמכוה על פתח ההיכל דאקרי פתח דכתיב ושחטו פתח אהל מעד והיא היתה רחבה עשרה אמות ואם שם פתח היה חל על יותר מעשר היו עושין אותה יותר מעשר וי"ט שיונין ע"ט ומבואר שם במשנה דאם יש להפתח צורת הפתח מתרת אפילו הרבה יותר מעשר ולפינו יתבאר מהו צורת הפתח אך באיזה אופן מתיד הצורת הפתח אם גם בפרוץ מרובה או דווקא בפרוץ בעומד יש בזה דיעות שונות והרמב"ם בפמ"ו דין ט"ו מצריך דווקא עומד מרובה והטור חולק עליו כמו שנבאר בס"ד :

במ' ח"ל הרמב"ם אם היה לפרצה זו צורת הפתח אע"פ שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה והוא שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד עכ"ל דהרמב"ם סובר דיותר מעשר עם צוה"פ הוה כפחות מעשר בלא צוה"פ וכשם דבמחיצות שהפרצות פחותים מעשר צריך להיות פרוץ בעומד כמו כן ביותר מעשר ע"י צוה"פ ואין לשאול על דופן רביעית שבמבוי דמני בלחי או קורה רבשם א"צ למחיצה בלל אבד

יש לשאול דבמבוי מפולש קי"ל מצד אחד צוה"פ ומצד השני לחי או קורה והרמב"ם עצמו פסק בן בריש פ"ו והא לדיריה לא מהני צוה"פ בפרוץ מרובה והבא בהדופן השלישית ח"ל כולה פרוצה וא"כ מועיל שם צוה"פ אמנם לפי מה שכארנו במעיקר בני דחשכין סכל הצדדים ביחד א"ש דמכולם ביחד הוה פרוץ בעומד ולא יותר :

ל אבל דעת התוס' והרשב"א והרא"ש והטור דאם יש צוה"פ אפילו פרוץ מרובה בכל הד' רוחות מהני וז"ל הטור דאפילו לא נעץ אלא ד' קונדיסין בד' רוחות ועשה צוה"פ על גביהן שרי וה"מ בחצר ומבוי שיש בהם דיוויין אבל בבקעה שבא לעשות היקף למלט בתוכו לא מהני דווקא בשכל הד' רוחות ע"י צוה"פ בהא אמרינן דלא מהני בבקעה אבל היה היקף בתקונו אלא שיש בו פרוצות יותר מעשר מהני בו צוה"פ אפילו אם הפרוץ מרובה עכ"ל ומעמו של דבר דמן התורה גם בבקעה מועיל אלא מפני שאין שם דיוויין ומחיצות ונראה כד"ה"ד או בכרמלית לכן אמרו חכמים אבל כשיש היקף בתקונו הרי לא נראה כד"ה"ד ובכרמלית ולהרמב"ם פשיטא דמהני גם בבקעה כיון דאין הפרוץ מרובה ולדינא בוודאי קי"ל כדעת רוב הפוסקים וכן מבואר מדברי רבינו הב"י במעיקר י" שהביא דעת הרמב"ם כדיעה יחודאי ע"ש :

לא מהו צורת הפתח קנה מכאן נבוא י"ט וקנה מכאן נבוא י"ט וקנה על גביהן ולא דווקא קנה על גביהם אלא אפילו חבל או גמי והבי איתא בירושלמי קנה מכאן וקנה מכאן ונמי על גביהן ע"ש וא"צ שינעו הקנים שמכאן ומכאן דהקנה העליון ואפילו יש ביניהן כמה אמות מותר ודק צריך שיהיו בנגד קנה העליון ממש ואיתא בנמ' וי"א : צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא בלום וז"ל הטור והש"ע במעיקר י"א ואם חיבר הקנה העליון לשני הקנים או לאחר מהן סן הצד לא מהני לפי שאינו דומה לפתח שהמשקף נתון על שתי המזוזות וכ"ו ולכן מציא כשאינו נוגעים בהעליון צדיכים להשניח שיהיו תחתיו ממש ואם אינם תחתיו ממש הוי מן הצד וצריך להעמיד בנגדו קנים אחרים ונכון לשלף הקנה הפסול מפני הראים ומנ"א סק"ו ואם לא שלפו אין פסול בזה ודע דבשדהם מרוחקים אפילו משהו פסול ופשוט הוא והי"ף והימ"ס לא כתבו דין זה מפני שמרמזים פי' אחר על מן הלז ע"ט מיכ"ה על זה אמר הלז פליגי וכו' והטור כתב דנתיק היצר

זר דכן ספק הראש ולפי ספוליס כל האה"ס שלנו אבל כל הטוסקים וגם הרי"ף והרמב"ם לא כתבו זה וגם כשי"ט לא הובא זה וזכור הוא דלפי ד"ל אומר בן מ"מ אח"כ איתא גמ' סס אשכחיהו רב אחי לתלמידי דרב אשי א"ל אמר מר מידי בנה"פ אמרו לו לא אמר ולא כלום וסירוסו שא"ט מזריך היכר ז"ר והרא"ש עמו כתב בן וגם בירושלמי יש פלוגתא בזה והמסקנא דא"י היכר ז"ר ע"ט היסב ולעג"ד נראה דמאן דמזריך היכר ז"ר ממילא ללא סני נקנה כמובן ולכן אלו שאומרים קנה מכאן וכו' ממילא לית ליה היכר ז"ר וכו' יחבאר הירושלמי ע"ס וגם סוגיית הש"ס שלנו ודו"ק :

זה ועוד דינים יתבארו בזה בס' הבא בס"ד :
כ"ד אין קפידא אם קנה האחד גיבול מהקנה שבגנדרו אפילו הרבה ורק כל קנה לא יהיה פחות מ' ספחים וצריך שיהא הקנים שבהצדדים חוקים לקבל דלת אך לא בעינן שיוכלו לקבל דלת חוקה אלא אפילו דלת כל שהוא אפילו של קש או של קנים אבל קנה שעל גביהן סני בכל שהוא ואפילו של נמי מהני כמ"ש :

ל"ה דבר פשוט הוא שפתחי שערים והבתים שלנו הם צורתן פתח נמורים שהרי יש משקופים מכאן ומכאן ומשקוף על גביהן ואפילו אם היא כיפה עגולה אם יש ברנליה דהיינו קודם שהתחיל להתעגל י' ספחים בגובה ברוחב ד' מותרת משום צורת פתח ואי משום דהמשקוף העליון השוה שאחד העיגול אינו נוגע בהצדדים האלו שקודם העיגול הא קיי"ל דא"צ ליגע כמ"ש :

ל"ו ראיתי לאחד מן הגדולים שכתב דהקנים הצדדיים של צוה"פ צריכין שלא יהיו דחוקין מהכתלים נ' ספחים ומ"ט נסונו נכ"ט ויש מי שכתב שמצד אחד צריך בן ומצד השני יכול להיות רחוק מהכותל ופי' נטי' ע"כ סק"ד נכ"ט הכ"ל ודברים תמוהים הם דהא צורת הפתח הוה כמש ככותל ולכן כשר אפילו בד' רוחות כמו שנתבאר ומה איכפת לי אם כותל אחד רחוק מחבירו כמה והוי כפירצה דעד עשר אמות מותר ועוד ראיה ברורה דרבינו יהונתן כתב על מה דתרחיק הכחי מן הכותל נ' ספחים פסול משום דאתי אורא דהאי ניסא ודהאי ניסא ומבטל ליה והניחו המג"א כפי' ע"כ סק"ד ובצורת הפתח לא שייך זה ועוד מאי שייך הצוה"פ להכותל הא אפילו בבקעה כשר צוה"פ ועוד דאי ס"ד דגם צוה"פ הוה דינו כלחי שלא ירחק מן הכותל נ"ט מאי איריא רה"ש וי"ד :! להשמיענו בלחי נשמיענו בצוה"פ וכ"ש בלחי ובראי הרינן השני שבשם הנביהו מן הקרקע שלשה שייך גם בצוה"פ דאפילו במחיצה נמורה פסולה דה"ל מחיצה שהנדיים בוקעין בה אבל לא בהרחיק הצוה"פ מן הכותל וזוהו כהרחקת כותל מכותל דער י' הוה כפתח ואע"כ דגם לחי משום מחיצה מ"ס מחיצה קנה היא ולכן פסולה ביותר מעשר ומפולש ובחצר משא"כ צוה"פ דהיא מחיצה נמורה בכל ריני התורה בין לשבת בין לבלאים וכן גלע"ד דאין חשש בזה (והראיה שהביא התנ"ש מתוס' י"א ד"ה איפסא שהקשה ר"ת למה לן כנוכה ט"ה"ס הא בקנה אחד כ"כ

ל"ב דבר פשוט הוא שאם הקנה שעל גביהן מונח בהקנה שמכאן ומכאן אע"פ שעוד הרבה בולטין הקנים שמכאן ומכאן למעלה מהקנה שעל גביהן כגון שחקק בתוך הקנים ונתן הקנה העליון בתוך החקק מכאן ומכאן מה איכפת לנו מה שבולטים עוד למעלה למעלה ויש טועים דומר דגם זה סקרי מן הצד ע"פ לשון רש"י שכתב מן הצד שמתח הופורה באמצעותו מזה דזה ולא מראשו עכ"ל שהפ"י הוא אף שמונחים באמצע רחבן מ"ט פסול מפני שאין מונחים למעלה ממש ומעות הוא וברש"י הכוונה באמצעותו מן הצד דממילא הוא כן דבשמניחו על דאשו של זה ושל זה לא הוי מן הצד ובשמניחו באמצעותו הוי מן הצד ובודאי אם יחוקק באמצע הרוחב ויניח שם הקנה העליון כשר אך רש"י לא מיירי מזה וכן לשון הגה"ת אשר"י שכתב ולא שיהא תחוב בין שניהן באמצעותן עכ"ל כלומר שתחבן מן הצד באמצעותן ויש חולין עמנו נלשון הס"ז סק"ד שכתב דאם כרוך החבל בקנה עליון מלדו ואין בולט מהקנה למעלה מהחבל כשר עכ"ל ואדרבא הס"ז מיקל יותר דבקנה העליון ממש גם מן הצד כשר ולדעתו אין הפסול מן הצד אלא כשהקנים הצדדיים בולטין למעלה מהקנה שעל גביהן כמ"ס הח"ט סק"כ"ט והג"י עליו ללא מקליטן כל כך דכל מן הצד אף בקנה העליון פסול ע"כ והא"ר סקט"ז הסכים לדבריו ע"כ אבל זה ודאי כמו שטעין אללינו שהקנה העליון הוא על חוט כדול שקורין דרא"ט שזכרתינו אותו סניב הקנים עד שנתחב באמצע רוחב הקנים והוא ממש באמצע הרוחב ללא איכפת לן מה שהקנים בולטין למעלה :

ל"ג דבר פשוט הוא שאע"פ שהקנים הצדדיים א"צ ליגע בהקנה שעל גביהם כמ"ש זהו בגובה אבל בהמשך צריך הקנה העליון להתמשך ער כנגד הקנים שמכאן ומכאן ואם רחוק אף בצד אחד ג' ספחים פסול וגם הקנים הצדדיים צריבינו שיעמדו זה כנגד

כשר משום לחי פ"ט והקשה דהא יט ג"מ כשרחוק ב"ס מהכחול
 פ"ט ותמימי הלא בחמת מתרלים החום' כחופן זה נמקום דלא
 מהאי לחי כמו כמפולג וכו' פ"ט ומאי חולמא האי תירולא מהאי
 תירולא וגם פ"ט בסי' ס"ג סק"י דהך זה פ"ט :
לן כתב המרדכי בפ"א דצורת פתח סני בקנה על
 גביו ובלבד שלא יהא נישל ברוח עכ"ל ולא כתב
 שלא יתגדר ברוח דוה א"א כיון דהוא דק ובגובה
 ודאי דהרוח מתגדרו קצת וקא דמי למחיצה הנימלח

כשר משום לחי פ"ט והקשה דהא יט ג"מ כשרחוק ב"ס מהכחול
 פ"ט ותמימי הלא בחמת מתרלים החום' כחופן זה נמקום דלא
 מהאי לחי כמו כמפולג וכו' פ"ט ומאי חולמא האי תירולא מהאי
 תירולא וגם פ"ט בסי' ס"ג סק"י דהך זה פ"ט :
לן כתב המרדכי בפ"א דצורת פתח סני בקנה על
 גביו ובלבד שלא יהא נישל ברוח עכ"ל ולא כתב
 שלא יתגדר ברוח דוה א"א כיון דהוא דק ובגובה
 ודאי דהרוח מתגדרו קצת וקא דמי למחיצה הנימלח

שס"ג [דיני תקוני מבוי בלחי וקורה ותקוני חצרות וכו' ס"ג מעיפים] :

צורת הפתח כמ"ש במ"ש בסוף סימן הקירם ולפיכך
 חצר שנפרץ במילואו והיינו שכל הצד הרביעי
 נפרץ והוא בעשר אמות או פחות מזה נותר
 בפס רחב ר' טפחים שיעמידנו בצד אחד
 של המקים הפרוץ ויעמידנו סמוך להביהל בפתוח
 מנ' טפחים דאם ירחיקנו ג"ט אינו כלום ואם ירצה
 לתקנו משני צידי הפירצה דיו בשני פסין של שני
 משהויין ויעמיד אחד אצל כותל זו כפחות מנ"ט ואחד
 ברחובות שכנגדו כפחות מנ"ט סן הכותל וה"ה אם
 הכותל הרביעי לא נפרצה במילואה שנשאר משך ר'
 טפחים בנוכה עשרה מצד אחד או שנשארו שני
 משהויין משני הצדדים וי"א דשני משהויין שנשארו
 אין מועילין עד שיהא בהם רוחב טפח דדוקא כשעושה
 שני משהויין יש היכר מפני עשייתו אבל כשזיר אין
 מועילין עד שישאר טפח מכאן ומפח מכאן ותוס' י'
 מ"ה ר"י והג"י פסק כדושה זו ועט"ו סק"ג וכ"כ רמ"א נתייף
 וכ"כ הרמ"א ג"מ אות ח' אצל מרש"י י"ב . ד"ה נפטי לא
 מחמת כן פ"ט דו"ק :

א כבר נתבאר במ"ש שפ"ה רמן התורה כל מקום
 המוקף בג' מחיצות היה רה"י ולדעת הרמב"ם
 נאמר שם דאם הרוח הרביעית הפרוץ הוא לצד רה"ר
 דהו כרמלית סן התורה מפני שרבים נרחקים שם
 ואינו רה"י ואם הרוח הרביעית הפרוץ אינו לצד רה"ר
 דהי רה"י סן התורה וגם דעת המור נראה כן ומ"ט
 הפ"ו סק"א וכו' חזון דכרי הרמז"ס שפעם קודם לנ' מחילת
 רה"י סן התורה כמו נרפ"ו ופעם קודם כרמלית והגדולים
 נמקו נה כמ"ס המ"מ רפ"ו וגם דברי המ"מ דמוקף ולדכריו
 הוא פשוט ומ"ט דו"ק :

ד וכתבו המור והש"ע סעיף א' דאפילו אם אין
 כפירצה ר' טפחים כיון שהוא במילואו צריך תקון
 עד שיהא בה פחות מנ' עכ"ל ואע"ג דנכי מבוי פסק
 המור לקמן רבעינן דוקא ארכעה וגם בש"ע סעיף
 כ"ח הובא שני דיעות בזה במבוי מ"מ בחצר החמירו
 כתירוץ הראשון כנ"ס י"ב . וזהו מהחומר שיש בחצר
 יותר מהמבוי מפני הטעמים שכארנו בסעיף ב' ויש
 מי שאומר דכאן מיירי שהחצר מכפנים רחב ודרכה
 ובקצהו היא קצר ומ"ט סק"א אבל כשכל החצר אינו
 רחב ר' א"צ כלום ורכרים תסוהים הם דבהצר צריך
 תקון ככל ענין וז"ל סק"ג והרי דעת הרמב"ם גם במבוי
 כן והמור והש"ע אנו רואים שמחלקים בין מבוי לחצר
 ועוד

ב וזה סן התורה אבל חכמים אסרו למלטל בהוקף
 ג מחיצות בלבד עד שיעשו תקון גם ברוח
 הרביעית והיינו במבוי ר' בלחי או קורה ובחצר
 הצדיכו או פס של ר' טפחים ברוח אחד או שני פסין
 דקים בשני צדדים כמו שיחבאר והמעם שהחמירו
 בחצר סמבבוי מפני שכל שהוא עשוי יותר לרירה
 ולתשמישי צניעות צריך יותר לגדרו ובחצירות כמה
 בני אדם שאוכלין שם ומשתמשין שם ועושין דברים
 אל צניעות מה שאין כן במבוי וכו' נכ"ס רש"ל ויעוד
 י' דכל מה שקרוב יותר לבתים צריך נדר יפה שיהא
 דומה קצת לבית דכיון דכל עיקר שגורו חכמים היה
 כדי שלא לחלופי ברה"ר ולכן הקרוב לגמרי להבית
 אם לא יעשו בו תקון יפה יתראר ההפרש הגדול
 שבניו לבין הבית וישעו גם ברה"ר ולפ"ו החצר שממוך
 להבית צריך נדר טוב שיתדמה להבית והמבוי הסמוך
 לחצר דיו בגדר פחות וגם בזה יתדמה להחצר
 הקרוב לו :

ג וכל אלו התקונים הם כשאין ברוחב הצד הרביעי
 הפרוץ יותר מעשר אמות אבל ביותר מעשר לא
 מדני תקנים אלו כן במבוי בין בחצר עד שיעשו

שעומר כפ"ע מינכרא מילתא ועוד רבין רבועין רבועין שישמכו עקיו מע"ש כמו שיהבאר הוה כמו שהעמידוהו ונ"ל :

ך לחי ראם הרוח ינשוב בו בחוקה יתעקר לא הוה לחי ורוקא רוח מצויה אבך אם רוח מצויה לא יעקרנו אע"ג רוחו שאינו מצויה יעקרנו לית לן בה ונ"ל ולא דוקא שיתעקר אלא אפילו מתגרנר ע"י הרוח לא הוה לחי ומנ"א סק"ז ורוקא נגרנד חוק כענפי אילנות שמתגרנרים הנה ונהה בלא הפסק אבל נגרנד מועט לא חישינו לה ונ"ל ומ"א המנ"א כס המ"א לין ל"י עייכות כמ"א אה :

ך צריך שלא יהא רחוק מהכותל ג' ספחים ו"א הטעם כרי שלא יכסלו אותו האוירים ושני הצדדים וש סק"ה כס ה"י ולפ"ז כשהלחי רחב מג' ספחים כיון דהעומר מרובה ושס"א אבל ו"א הטעם דכשרחוק מן הכותל אינו היכר דאע"ג רלחי משום מחיצה כמו שיתבאר מ"מ כוידאי רהוא גם להיכר ושס"א ולפ"ז אף כרחב הרכה פסול כשרחוק ג"פ מהכותל וכן עיקר דכן כתבו החוס' וי' : גדיה וטעמא ע"ש :

י כיון רלחי א"צ שיעור בעוביו ורחבו לכן אפילו דיבוק משכרים ושכרי שכרים כשר וכן אבנים היוצאין מן הכותל זו למעלה מזו פחות מג' הוי לחי ומ"א ט"ז . אם יש י' ספחים בגובה אף שיש בהם הפסק וכתב רבינו הרמ"א כסעוף ו' דלכן עושין לחי מסיד סחוי בכותל ובלבד שיוהר שלא יתמחה יותר משלש לארץ עכ"ל ולא דוקא שלש רבועין פחות משלש רכל לחי שהוא גבוה ג' ספחים מן הקרקע פסול רלחי שם מחיצה עליה והוי מחיצה שהנדיים בוקעין בו ונראה דהסיד צריך שיהא בו סמכות קצת געוכיו דא"כ הרי הוא כצנע כעלמא ומצאתי כסרדכי כפ"א דצריך בעובי אצבע וז"ל המרדכי כתב רבינו מאיר דמה שעושים לחיים מסיד סחוי או צוה"פ יפה עושים וכו' דהא חנן בכל עושים לחיים וכיד מחוי או נפסים כשמרביקין אותן אצל החומה בעובי אצבע היא הרבה חזק יותר מחוט הסרבל או קנה עכ"ל ובתרוסת הרשן ופ"י ע"ז כיאר רבריו רזה שסצריך בעובי אצבע והו אלחיים ולא על הקנים של צוה"פ ע"ש וגם סבואר מהמרדכי רכל לחי בעינן לבד הפחות כחוט הסרבל ופשוט הוא דהעושים לחיין מסיד צריכים לראות שכלבים וחזירים לא יתחבבו שם כהכותל דאם יסירו ג"מ סיד שלצד הארץ הרי יפסול ונע"ג על המ"א סק"ז

שכחא

ועוד דתעיקר הוא הרוח של הקצה וכן עיקר לרינא וליג נמרדכי ואם הוא רחב מעשר אסות או הפירצה יתירה מעשר אפילו אינו במילואו אינו מועיל רק צורת הפתח כמ"ש כמ"ס הקודם :

ה מכוי והוא מלשון מכוא העיר (שופטים א') וכאן הוא מכוא הרחוב מפני שאצלם לא היה כמו אצלנו שמהחצרות הולכים להרחוב אלא לפני החצרות היה מכוא שהיה נרוד מנ' רוחות וכמה חצרות פתוחות לה וכל העיר היו כן והיו נכנסין מהחצרות להמכואות וכל המכואות היו פתוחות לרחוב גדול והיא הנקראת סרפא והיא הרח"ר והיו הולכים מהחצרות להמכואות ומהמכואות להרחוב הגדול המפולשת והיא הסרפא וכמ"ש כמ"א וכוון שהמכוי פרוץ במילואו ברוח הרביעית אסרו חכמים למלט בו אם לא יעשו תקון להיכרא כרי דלא אחי לחיפוי כרה"ר רבועי ההמון הכל אחר כיון שגם כמכוי רבים פונים לשם יאמרו מה לי מכוי מה לי רה"ר לפיכך הצריכו תקון :

ך ומהו תקונו לחי או קורה ומהו לחי זהו קרש או קנה גבוה י' ספחים ורחבו ועוכיו כל שהוא אפילו פחות מאצבע ונ"י ג"ה מנ"א ויעמידנו כפתח המכוי אצל הכותל ומכל רכר שיעשנו כשר אפילו מבעלי חיים והוא שיקשרנו כחבלים לכותלי המכוי בהיתירות שיוצאים מן הכתלים שלא תלך משם וגם יעשה שלא תרביץ א"ע ותהמטם נוכחה מעשרה ספחים וגם אדם כשר רלחי אם יעמוד שם כל היום כולו עד מוצאי שבת ואפילו יודע שחעמידוהו רלחי ולא דמי למחיצה של בני אדם דצריך דוקא שלא לדעת כמ"ש כמ"א הקודם דהו ספני שצריך לזה הרכה אנשים ואווישי מילתא ולא כן בלחי ולכן גם אדם צריך לקושרו שם דא"כ כוידאי לא יעמוד על מקום אחר כל השבת ונמצא שפלטלו באיסור וכלע"ד כמ"א דגרי הרמ"א כסוף סעיף ג' ודברי המנ"א סק"ג נע"ג לדעתו לריך גם בלחי בלא ידעיה ואין יקראו הא מיד ירגיש וכן המ"א סק"ז חלק עליו ע"ש וז"ל :

ך וה"ה אם יש מקצת כותל כרוח רביעית גבוה י"ט עולה משום לחי ובלבד שיהא בו רוחב ספח דאע"ג דבמעמיד לשם לחי סני ככר שהוא משום דאיכא הכירא כשמעמידו אבל בהושאר מהכותל ליכא הכירא בפחות טפח וכמ"ש כסעוף ג' בחצור ומ"מ בלחי העומר מאילו דכשר כמו שיתבאר א"צ ספח רבין

עכב וסיד לזני אלה לזוה"ש ולא ללחי פ"ג ובהמלכי וזה"ל
מסורס הדין:

י"ג לחי שעשאו מעצי אשירה כשר אע"ג רקורה פסול
היינו משום רצויכה שיעור טפח אכל לחי רריכק
שכרי שכרים כשר מה לי מה שהוא עצי אשירה
רכתותי מיכהת שיעודיה ואע"ג דשיעור גובה יש גם
כלחי י' מפחים מ"מ מרבועי א"צ שיעור מילתא
ושרתי היא ומותר ומג"ל סק"ז בט"ט תוס' פ' י: ועוד רלחי
יכול לרביק הכתותין בכותל ותוס' ט"ט ואין לשאול הא
אשירה אסורה כהנאה ר"ל רוח אינו הנאת הגוף
אלא מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו (ל"א. ג):

יב לכתחלה יש להעמיד הלחי שיתראה כלחי בין
להעמידים בפנים כחך המבוי וכן להעמידים
בחץ והיינו שיעמירנו רחבו לצד אודכו של מבוי
וימשכנו מעם כלפי חוץ אכל אם לא ימשכנו כלפי
חוץ העומדים אחורי המבוי לא ירנישו שיש כאן לחי
רמה שהלחי מעדיף על עובי הכותל אינו ניכר כלל
ויסברו שזהו עובי הכותל ורק בפנים ניכר שדואים
חודו יוצא מן הכותל וכן יש לפעמים שגראה מכחוי
ולא מכפנים כגון שמשך כל הלחי לחוץ למבוי ורק
חודו הפנימי נכנס בעובי הכותל ונראה מכפנים
כדוספה על אורך הכותל ומכחוי ניכר שהרי נמשך
להלכה מעובי הכותל לצד ימין או בכותל השני לצד
שמאל אבל אם עשאו כשר רקי"ד בין שגראה מכפנים
ושה מכחוי וכן שגראה מכחוי ושה מכפנים נרין
משום לחי והתוס' והרא"ש פסקו הנראה מכחוי לא
מהני מה שגראה לצדדים אלא שיתראה לעומדים
בחוי נגר חלל המבוי והיינו שמשכו לחוי וחודו
הפנימי של לחי העמיד לשפת עובי של אחורי המבוי
והשתא בפנים אינו ניכר כלל ולהעומדים בחוי נגר
החלל ניכר שעוביו אינו שוה להכותל והוא לחי ויש
עוד אופנים כזה וכפי מ"ש בן עיקר:

יג הנביתו מן הארץ ג' טפחים פסולה שהלחי כמחיצה
והרי גדיים כקעין כו ואם הנביתו פחות מנ'
טפחים כשר ואע"פ שאין בהקנה אלא שבעה ומשהו שכל
פחות מג' כלבור רמי וכאלו נמשך עד הארץ וכבר
נתבאר שצריך להיות גם סמוך לכותל כפחות מנ':
יך לחי העומד מאליו כלומר שלא העמידוהו לשם
לחי אלא נודמן מאליו לאיזה סיבה כשר רלחי
משום מחיצה ומחיצה העומרת מאליה כשרה כמ"ש
במ"י הקורם ומ"ג בעינן שיסמכו עליו מע"ש דכבר

כתבנו רחוי רהוי משום מחיצה מ"מ חיי נ"כ משום
היכר ואם לא יסמכו עליו מע"ש אין כאן היכר ככל
אך אם לא היה שם לחי אחר מפתבא סמכו עליו
מע"ש אבל כשהיה שם לחי אחר ונפל בשבת וכאים
עתה לסמוך על זה אמר ולפעמים יכול להיות שלא
סמכו עליו אף כשלא היה לחי אחר כגון שבאמת לא
פלגלו בשבת הקורם הרי לא החזיקוהו לשם לחי
לכן צריך בפירוש סמיכה מע"ש אם רוצים לשלפל על
ידו ואם לא סמכו בפירוש אמורים לשלפל ואין לשאול
כנפל הלחי בשבת למה לנו לחי אחר הרי קי"ל
הואיל והותרה הותרה ראינו כן רכנפול מהיצה שכן
הרי לרה"ד או בין כרמלית לא אמרין הואיל
והותרה הותרה ולכן כשנפל הלחי אי הקודה בשבת
נאסרו מלטלפל רוחו כנפילת מחיצות כיון שהכותל
הרכיעית נשארה פרוצה במלואה לרה"ד או כרמלית
וע' בב" שער:

מך לחי העומד מאליו וכולם לתוך המבוי ברוחב אם
הבליטה ר' אמות אע"פ שסמכו עליו מע"ש אינו
נרין משום לחי והפעם מפני שר' אמות חיי שיעור
מבוי כמו שיתבאר ואין כאן היכר שהוא לחי ראע"ג
רלחי משום מחיצה מ"מ גם היכר כעינן כמ"ש וצריך
לחי אחר להתיר מבוי זה ויעמירנו כרוח האחר שכנגד
לחי זה ואם ירצה להעמידו אצלו יעשנו מעט עב או
רק מסנו כדי שיהא ניכר שהוא משום לחי והא יהיה
כמוסיף על הראשון כד"א במבוי דדחכ יותר סח'
אמות אכל מבוי שאינו רחב אלא ח' אמות א"צ לחי
אחר להתירו אע"פ שלא סמכו עליו מע"ש אלא ניתר
בעומד כפרוי והיינו שהלחי שכו ר' אמות זה כפרוי
שמטנו עד הרופן השני ופרוי בעומד מותר כמ"ש
במ"י הקורם וזהו כלחי העומד מאליו אכל כשהעמידוהו
לשם לחי מותר אפילו כשהוא ר' אמות כמבוי גדול
ספני שיש לו קוק שהעמידוהו לשם לחי ויש לזה
היכר ורוקא כשהעמידוהו ללחי אכל סמיכה לא מהני
לזה:

מך לחי המושך ברחבו עם אורך רופנו של מבוי
שהעמיד חודו כנגד עובי הכותל מכחוי שאין
חידו מכסה את כל עובי הכותל אלא מקצה עוביו
של צד חלל המבוי או מקצה עוביו של צד אחורי
המבוי לפי הסברות שנתבארו בסעיף י"ב אם יש
ברוחב לחי זה ר' אמות נעשה כמבוי ויצא פטורת
לחי אע"פ שהועמד לשם לחי ואינו רומה להרין הקורם
דלחי

רלחי הכולט רהתם הוא ברחבו של מבוי וסיתמו לפיכך בהועמד לשם לחי אינו נרוך משום מבוי אבל באן בלחי המישך לארכו של מבוי ואינו סותמו נרע מפני ראפילו הועמד לשם לחי נרוך משום מבוי ולא משום לחי אבל פחות מר' אמות נרוך משום לחי ותוס' ה': ל"ה פחות ואין משתמשין אלא עד חדו הפנימי שהרי משם ואילך אין לו בותל כנגדו וכשהוא ד' אמות אין באן לחי ואסור להשתמש בכל המבוי: ין עוד תקון יש למבוי שיניח עליה קורה טפח ואמרו חז"ל י"ג: לחי משום מחיצה וקורה משום היכר והנה זה סוכן קורה אין בה גדר מחיצה כלל וגם פי תקרה יודר וסוהם לא שייך בה כיון שאין רחבה ר' וכל מחיצה שתקרתה פחות מר' לא אמרינן פי תקרה יודר וסוהם אבל זה שאמרו לחי משום מחיצה אינו סוכן איוה מחיצה היא קנה רק כחוט המרבץ והרי אפילו פרוץ מרובה על העימד סכמל המחיצה ק"ו קנה דק ומצאתי בתי"ו (ס"ו) וז"ל ואם תאמר היכא ס"ר דלחי משום מחיצה הא אנמריה רחמנא למשה לא תפרוץ ריובה ושמא במחיצה נ' או ר' לא אנמריה עכ"ל ואינו מוכן כלל ונלע"ד דע"פ מה שכתבנו במ" המחיצה מעיף כ"ג הפרוץ כעומד חשבנין ככולל בכל המחיצות ע"ש א"ש והיינו רטן התורה צריך נ' מחיצות ובהם צריך להיות ככולל פרוץ כעומד מיוה רבר מועט צריך בכל מחיצה רבשהיא מפולש לנטרי אינה בכלל מחיצה ולכן אמרו שם מבוי שאינו ראוי כשיתוף בלימר מפולש וס"ו הכשירו בלחי הוודק לתוכו חייב רלחי משום מחיצה והיינו משום רבכולל יהיה עומד סריבה ואפילו יהיו איוה פרצות במחיצות הצדדים תהיה פרוץ כעומד ואם באמת יהיה יותר לפי החשבון רנ' מחיצות אינו רה"י ואילו זהו כיונה הת"י רבמחיצה נ' או ר' לא אנמריה מהך מעמא רחשבון הכולל ולכן גם בדופן הרביעית שהכמים הצריכו להיכר לחי או קורה עיקר הלחי הוא להיכר כמו הקורה רק זה שאמרו לחי משום מחיצה האמת קאמרי שהרי במבוי מפולש משוי לה רה"י ולפ"ז א"ש מה שאמרו הפוסקים רלעולם לחי משום מחיצה ומ"ם קצת היכר צריך ולכאורה אינו מוכן ויש שנתקשו בזה ולפמ"ש הרברים ברורין בס"ד:

יך תקורה צריך שיניח כרי להתיר המבוי אבל אם לא נעשית לשם היתר אפילו ממכו עליה מע"ש פסולה ולא דמי ללחי רעיקרו הוי כמחיצה אבל קורה

שאינה אלא היכר בלבר צריך היכר יפה שיעשוה לשם היתר המבוי ואם לאו אין זה היכר נטור וקורה זו צריכה שיעוד רוחב טפח ולכן אם עשה מעצי אשירה פסולה רכתותי מיכתת שיעורא שהרי לשריפה עומרת ולא דמי ללחי שאין לו שיעוד ברחבו:

יך שיעוד הקורה דהבה טפח ועוביה כל שהוא ובלבר שההא בריאה כרי לקבל אריח שהוא חצי לבינה של ג' ספחים על כל משך הקורה שתהא רומה לקביעת לבנות עליה בנין וס"י י"ג) והקילו בכרי קבלת אריח שהיא הבנין היותר פחות כרמוכח כד"ש ב"ב ע"ש ואם הקורה רחבה ר' רכשהיא רחבה ד' אמרינן פי תקרה יודר וסוהם והוי מחיצה נמורה ויראה לי דברחבה ד' א"צ לעשותה לשם היתר ואולי גם סמיכה מע"ש א"צ שהרי מחיצה נמורה היא ומ"ם סמיכה נראה רצריך שהרי גם לחי משום מחיצה ועכ"ז נתבאר במע"ש י"ד שצריך סמיכה מע"ש:

ך אם קשה להניח את הקורה יכול להניחה עד מעמידים אחרים והיינו שיכול להניחה על יתירות היוצאות מן הכותל אע"פ שאין ברחבן טפח ובלבר שלא יתא ארכן ג' אלא פחות מנ' רכלבור דמי והיה כאלו מונחת על הבהלים ראל"כ אין לה שייכות להבהלים והמעמידין א"צ שיהיו בריאין כל כך שהיא ביכולתן לקבל הקורה והאריחין אלא כרי לקבל הקורה בלבר רהא באמת אין בונין עליה אלא שהיא עצמה הצרכונה לזה ואין זה שייכות למעמדי הקורה ו"א שצריך שיהיו ראויין לקבל הקורה והאריחין רא"כ הקורה עצמה אינה רומה לקביעות ואם היתה הקורה ש קש ושל קנים פסודה ופוח אף שהם יכולים לקבל אריח מ"ם מתוך שהם רבים ודקים יכולים להתטעד ונ"ו סק"ל ותכ הג"ל סק"ז דקבלת אריחים יטלים להיה ככל דופן פחות מנ' ע"ש ומסע הא"ו:

כ"א ורע דאע"פ שהכשרנו להניח הקורה על מעמידים מ"ם זה הכל כשהיא בתוך המחיצות של הבהלים אבל אין להעמיד מעמידים אצל המבוי בחוץ ולהניחה עליהם אע"פ שהיא סמוכה בחורה האחר לכותלי המבוי ראנן בעינן שתהא הקורה בתוך בותלי המבוי ואם לאו אין זה היכר למבוי ולא דמי ללחי המושך מרופנו של מבוי רכשר משום רלחי לעולם הוי היכר שהוא להכשיר את המבוי אבל קורה אין היכר אלא כשהיא בתוך חללו של מבוי שאין ררך שום תקרה להניח

להניח אלא על נבי הכתלים וריש"ל ח' ו עור דהלחי
 הדיכר בעת ההלוח והכל דואין אותו אבל הקורה אין
 הדיכר אלא כטמנביתין ראשיהם להסתכל ואין דרך
 להגביה הראש בדרך הלכו אלא כשעוסדין כמבוי
 יארע שיגביה ראשו ויסתכל לפיכך בעינן שהדיכר
 יהיה בתוך הכתלים של המבוי :

כב אם היתה הקורה עגולה צריך שיהא בתקופה נ'
 מפחים שאו יש כרחבה מפח ואע"ג דאין החשבון
 מדוקדק לפי חכמי המדות וחו"ט שיוצק י"ד. ל"ה והל"ה
 ס"ם כן גורה התורה למדוד ולפי"ן לח פ"ם של
 שלמה וס"ו דהי"ב עשר משפתו עד שפתו ופי' שלשים
 באמה יסוב אותו סביב ומלכ"ט ח' ו' ויא' ע"א ע"ג
 מנ"ה ה"י מ"י וק"ה מ"י חוט וממדוד א"ל דה"ה גוטה מק"ה
 ואל אין המטון מכון ומתוך שהתורה ע"ה כן ומתוך קו"ה
 התוס' ע"ט ועמ"ש כו"ד סי' ל' סעיף י"ג :

כג היתה הקורה עקומה ועקמומיתה נטפה חוץ למבוי
 או שעקמומיתה עולה למעלה מעשרים אמה
 או למטה מעשרה מפחים דשניהם פסולות כמבוי
 כמו שיתבאר דואין כל שא"ל יגמל העקמומית ואין
 ב"ן זה לזה נ' כשירה דאמרינן לבוד ואם לאו כ"ס
 ופר"י ח' : מ"ה לדברי המחיר שכתב והב"א ל"ו מחילה מהם ה"ה
 להבאר ע"י ל"ה ע"כ וזה חוץ להכתלים אבל חוץ הכתלים
 אמציע לט"ס ה"ה נקרה וכו' פתום' ט'. מ"ה ט"ן
 ע"ג וד"ק :

כד אם הקורה מרחקת מהכתלים כפחות מנ' כשר
 ומנ"ה סק"ו משום לבוד כיון שהיא בתוך הכתלים
 וכן אם היתה יוצאת מכותל זה ואינה ניגעת בביתל
 השני כפחות מנ' כשר ובגן שעוסדת על עמודים וכן
 אם קורה אחת יוצאת ככותל זו ואחת מכותל שכנגדה
 יפגעו זו בזו כאמצע המבוי ולא הגיעו לגמדי זו
 לזו אם אין ביניהם שלשה כשרה יש ביניהם שלשה
 פסולה :

כה לכתחלה צריך להיות קורה אחת בעוביה רחכה
 מפח ומ"ם אם הניח שתי קורות זו בצד זו כל
 אחת רחבה חצי מפח כיון שיש בשתייהן כרי לקבל
 אריח לרחבו דהיינו אפ"י כרוהקים קצת זו מזו כל
 שאין ביניהם נ' מפחים א"צ להביא קורה אחרת ואם
 לאו צריך להביא קורה אחרת או להסמיכם זו לזו
 בתוך נ' ובתנאי שיהיו חוקים לקבל אריח אבל י"א
 דבאן לא אול"ן בתר שיעור לבוד ואנן בעינן שיעור
 קורה כלומר שיהא סמוכים ול"ו בתוך מפח שהוא

שיעור קורה ואם מרחקים זו מזו יותר מפפח פסולים
 דאין כאן קורה ולא עוד אלא אפילו היו הרבה קורות
 כאלו סמוכות ול"ו יותר מפפח אף שכחור הם די
 מפחים ויותר מ"ם אינו כיום שחרי אין לנו קורה
 להניח עליה אריח ועמ"ש סק"ו :

כז כדעיה הראשונה שמכשרה שתי קורות כשאין
 מפלגת נ' זו מזו אפילו אינן מונחת כשה זו
 אצל זו אלא אחת למעלה ואחת למטה אם אין ביניהם
 נ' מפחים לא תנובה ולא במשך דואין את העליזנה
 כאלו היא למטה ואת התחתונה כאלו היא
 למעלה כלומר דפחות מנ' היה לבוד לכן
 רואים כאלו זו ירדה לזו או זו עתת לזו וכלב"ר
 שלא תהא העליזנה למעלה מעשרים אמה
 והתחתונה למטה מ' מפחים וה"ה שבסעיף הקודם
 פוסל כזה ג"כ ואינם מכשירים רק בשיעור מפח וזה
 דעת העור דאין הלכה כ"י יוסי כ"י יא"ה י"ד. ס"ג
 דדואין ע"ט :

כח פירם על הקורה מחצלת אינה נגעת עד הקרקע
 אם אין המחצלת נכה מן הארץ ג"ם כשר המבוי
 דאע"ג דאין כאן קורה שהרי כיסה אותה ואין כאן
 דיכר מ"ם יש כאן מחצלה דמחצלת ואם היתה נכה
 נ' מן הקרקע פסול המבוי דאין כאן לא קורה ולא
 מחיצה המחיצה שגבוה נ' מהארץ פסולה ואפילו
 אינה נכה מהארץ נ' צריך לראית שלא תגד ברוח :

כט אע"ג דאין שיעור לעובי הקורה מ"ם אם עוביה
 י' מפחים פסלה דרשב"א ו"ל מסעם דכיון דיש
 בה שיעור מחיצה כמל ממנה תורת קורה כמו בפירם
 עליה מחצלת ומחיצה אין כאן שהרי אינה בתוך נ'
 מסוך לקרקע והרא"ש ו"ל חלק עכ"י דלא דמי למחצלת
 שהיא מכוסה אבל כשהיא משוכה הרבה לא במלה
 ממנה שם קורה כשכ"ל גדלה דע דזה הביא הרא"ש
 בפ"ק ופי' י"ח דינו של הרשב"א וחלק עליו במ"ש אך
 בשם כתוב שהיא משוכה למטה מעשרה ע"ש ואינו
 סובן דאי משום מחיצה די בעשרה וכן הק"ה סק"ט
 ולענין נראה דלאו דוקא הוא וכמה פעמים כתבו
 הפוסקים לשונות כאלו לענין נ' מפחים ולענין עשרה
 מפחים והכונה שאינה בצמצום עשרה דמשום צמצום
 לא היה פוסל דרשב"א משום דיש מדרה מדרוחת
 ויש מצומצמת כמו שיתבאר :

כ"א אבל יש מי שפירש ואמר דהכונה נ"ם אם הקצה
 דתחתון הוא למטה מעשרה מהארץ וכל קורה
 שמינתח

שמונת למטה מי' פסולה ובכאן כשר דרל חלק התחתון וע"י סק"ג ועצ"ו יהפשו גם דברי רבינו הבי' בכוף מעיף כ"ד שכתב אבל אם הניח קורה רחבה ונמשכת קצת למטה מעשרה כשרה רחבונה למטה מעשרה מן הארץ ואין זה ענין כלל לדין זה כמובן אלא ודאי כמ"ש רחבונה על גובה הקורה שהיא י' טפחים שיעור מחיצה וכן נראה מהנ"ס ומג"א סק"ד :

ו' ואף גם בעיקר דין זה כשהקורה נמשכת עד למטה מעשרה מן הארץ שהכשירו נלע"ד דאינו כן וראה מהא דאמרינן כריש סוכה ג' (ו. ה) היתה נבונה י' טפחים והוצין יורדין לתוך י' סבר אביי להבשיר כמו בגובה למעלה מבי' דכשר ככה"ג וא"ל רבא הא דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה והכי קיי"ל לקמן סי' תרל"ג ע"ש אלמא דלמטה בעינן עשרה טפחים פנימם לנמרי ואין לחלק בין סוכה למבוי לענין זה דהא גם בסב"י צריך הילוך יפה כמו בסוכה דירה יפה ולכן אף שהע"ו מס' מנשיר וכו"כ הל"ר מ"מ לענין פסולה ומלמתי להאג"ע שדחה ג"כ דברי הט"ו והג"א סי' כה"ז והנה דברי הרא"ש :

לא נעץ שתי יתירות עקומה על שני כותלי המבוי מכפנים וגם עקמימותם נוטה לתוך המבוי ונתן הקורה עליהם ואין כהיתירות רוחב מפנה שהוא שיעור קורה להיות נחשבים כעצמם כקורה אם אינם נבדלים מכותלי המבוי שלשה וגם אין בנטיית עקמימותם שלשה ונמצא שהקורה אינה מופלגת מהכתלים ג' בין במשך ובין בגובה כשירה שאנו רואים כאלו נמשכים עד כותלי המבוי ובאלו מושפלים עד כותלי המבוי ויהי משלשה פסולה ויש רבותא בדין זה דאמרינן שני מיני לבוירין בפעם אחת לבויר בהמשך וחביש רמי בגובהה ואע"ג דכסוכה וכו"ו. אמרינן לענין סוכה ולענין מוטאה דבמשך מפנה אמרינן חבוש רמי אפילו ביותר מנ' וכן נאמרה הלכה למשה מסיני מ"ס כאן במבוי הא אמרינן כן דאנן בעינן שתהא הקורה בתוך כותלי המבוי ובמיפלגת ג' אפילו בגובה אינה בתוך כותלי המבוי ותוס' ט' ד"ה שאין זהו כונן המג"א סק"א :

לב דע דיש במדות הטפחים והאמות מדות מצומצמות ומדות מורוחות ויש הפרש ביניהם חצי אצבע על כל אמה וגם סק"ט ח"ל הרמב"ם ספ"ו האצבע שמשערין בה בכל מקום הוא רוחב הנודל של יד והמספר ד' אצבעות וכל אמה האטורה בכל מקום בין

בשבת בין בסוכה וכלאים היא אמה בה ששה טפחים ופעמים משערים כאמה בת' טפחים דחוקות זו לזו ופעמים משערים כאמה בת' שוחקות ומרווחות וזהו להחמיר כיצור משך מבוי כד' אמות שוחקות ונבנהו כי אמה עציבות רוחב הפירצה י' אמות עציבות וכיוצא בהן לענין סוכה וכלאים עב"ל ולפ"ו יהיה בתחום שבת שהוא אלפים אמה הפרש בארץ אצבעות שהן ר"ן טפחים קרוב לס"ב אמות והנה הרמב"ם הזכיר דבכל מקום כן הוא ולא היה צריך להזכיר בתחומין אבל הטור וש"ע מעיף כ"ו שככאן כתבו לילך לחומרא ובתחומין לא הזכירו זה כלל ויותר מזה תמוה דלקמן בס"י שצ"ו כתבו הטור והש"ע לענין ד' אמות שנותנין לכל ארם נותנין לו מורוחות ולמה אין תולכין לחומרא ליתן לו רק מצומצמות וצ"ע :

לג והנה בעל המאור והרא"ש והט"ר הש"ע פסקו כהרמב"ם והרשב"א ונע"ק והרישב"א פסקו דכל אמות שבכלאים לעולם הם מרווחות וכל אמות שבסוכה ומבוי לעולם הן מצומצמות מפני שברוב הדינים בכלאים היו מרווחות לחומרא ובסוכה ומבוי הוה מצומצמות רובן לחומרא ולכן לא חיישינן אם אפילו כמקצת דינים שבכלאים יהיה התרווחה לקולא ובמקצת דיני סוכה ומבוי יהיה הצמצום קולא לא חיישינן לה וכן נראה סריכרי רש"י בריש עירובין ג' : ד"ה הללו ע"ש והרי"ף ז"ל השמים זה לנמרי ותמה ע"ז המאור והרמב"ן לא השיב כלום וגם לא ידעתי דבשלמא בכלאים וסוכה דהם דאורייתא שפיר אולינן לחומרא אבל במבוי דרבנן הא בכל מקום חולכין להקל בדרבנן בספק כמרנ"א בש"ס ופוסקים דספק דבריהם להקל והוה פשיטא מה שהולכין בכאן כך ובכאן כך הוא מפני הספק דאי ס"ד דנאסרה לו למשה בסני מרווחות או מצומצמות לא היה לנו רשות להלכות דהיפך אף לחומרא אלא ודאי דסתמא נאסרה וא"כ הוה מפיקא דרבנן וקולא וצ"ע :

לד והנלע"ד בענין הזה דאין כאן ספק כלל ולמשה נאמרה בסני דבין מרווחות ובין מצומצמות כשירים בכל מקום והטעם שהרי לא נהנה תורה למלאכי השרת ומידות כל בני אדם א"א להיות כולן שווין דיש אדם בריא שרוחק אצבעותיו הרבה ול"ו יהיו המדה מצומצמת ויש אדם הלוש שאינו יכול לדחוק כל כך הוי המדה מרווחת ועל כיוצא בזה נאמר דא"א לצמצם ובדואי כל ארם צריך למרוד בשלו

בשלו וכפי הרנילו וכווראי הארס כשבא למרוד מקום שתהא ביכולתו לילך שם מורד בריוח לטובתו ולכן ד' אמות שנתנה תורה לכל ארס בשבת שימלטל שם כמ"ש בס"י שמי"ם מקרא דשבו איש תחתיו מסתמא יסודר לו מורוחות ולכן פסקו בס"י שצ"ו דהם מורוחות וגם התחום שארם מורד שיהא ביכולתו לילך יסודר מורוחות ולכן לא הזכירו שם שיהיו מצומצמות אמנם כמבוי שהיא הילוך לרבים וא"א להעמיד על מרת יחיד וגם אין שום הפסד בזה אמרו חכמים הנסודר לחומרא משום הבודאי יש אנשים שזהו מידתן וא"א להקל לאו בשביל האחרים ואדרכא נחסיר לאו בשביל אלו ורק הרמב"ם וסיעתו סוברים שיש לרקק בכל דין כפרטיות והרשב"ם וסיעתו סוברים שיש לילך בתר רוב הדינים וכן כסוכה וכלאים שהענין גונע גם להרבה אחרים או באיסור כלאים או בקיום מצות סוכה סוכרחים אנהגו להחמיר על אלו בשביל האחרים שעיקר מידתן כך הוא ולכן הרי"ף השמיט זה לנסר משום דמעיקר הדין בין כך ובין כך הוי מדידה יפה לא חש להביאה כלל וכללנא:

לח וכן נלע"ד דבמבוי אחד אף להרמב"ם אין לעשות הסדרה רק באופן אחד או מצומצמות או מורוחות ואע"ג דמלשון הרמב"ם משמע קצת שיש לנו לילך בכל דין פרטי לחומרא אולי בוינה הרמב"ם על מכוואות נפרדות משום דאין סב"א לומר במבוי אחד פעם כך ופעם כך אך כיון שבארנו דשני המדידות אמת להלכה י"ל דגם במבוי אחד כן הוא וצ"ע ויהי"ל פסוקא ליה דהוה מטעם ספק וכתב דמבוי אחד הוי כחד גווני והכי"א רח"ה מתוס' ה' ד"ה וחי ע"ש ואין רח"ה מתוס' דמסתמא ס"ל כרש"י והרשב"א דמבוי וסוכה כולן מלכותות כמ"ש אף לדברי דהוי ספק ודחי ע"ש ה"א אכל לדברי ים לט"ן וד"ק:

לך מבואר מהש"ס והפוסקים דמבוי צריך להיות ארכו יותר על רחבו וחצר צריך להיות מרובע ומבוי שארכו נרחבו יש לו דין חצר וחצר שארכו יותר על רחבו נדון כמבוי וז"ל הגמ' וי"ז או אי ארכה יתר על רחבה ה"ל מבוי וכי ואי לא היה לה חצר ע"ש והטעם נ"ל דהחצר הוא של אחד וע"פ רוב כל חצר הוא מרובע ובן רובו הבניינים אכל המבוי שהולך על פני חצרות בהכרח שיהיה ארוך הרבה והרוחב דרחוב לא יניחום להפשט הרבה כמו שענינו רואות שכל רחוב ארכה הרבה יותר מרחבה ולכן אמרו נ"כ שהמבוי

צריך להיות ארכו לא פחות מר' אמות וה' לאכי והכי הלכה) ובחצר לא מצינו שיעור זה והטעם נ"כ דחצר שהוא ליחוד עושה קמן או נדוד כרצונו משא"כ מבוי שהוא לרבים אם אין בו לכל הפחות ד' אמות אין בו הילוך לרבים וזהו באורך אבל ברוחב יכול להיות גם פחות עד ד' ספחים או עד נ' כמו שיתבאר בס"ד; ל"ן מתנאי הסבוי שהיא נותר בלחי או קורה שלא יהיו הדפנות נמוכים מעשרה ספחים ושלא תהא רוחב הרופן הרביעי המפולשה יותר מ' אמות ושהיא ארכו לא פחות מן ד' אמות ובנוכחה אם הכשירו בלחי אין שיעור לנוכחה דאפילו הכתלים נבונים עד לשמים מה איכפת לנו דההיתר וההיכר הוא למטה בארץ אבל אם הכשירו בקורה אין להיות בהחלף שתחת הקורה יותר מעשרים אמה ועל זה שנינו בריש מבילתין מבוי שהוא נבנה למעלה מעשרים אמה פסולה דכיון דההיתר הוא הקורה שהיא למעלה קבלו חז"ל הנבנה יותר מכל אמה לא שלמא ביה עינא כמו כסוכה ומסקינן בגמ' דחלל מבוי תנן כלומר שהקורה חופף להיות בכלות העשרים אמה ולמעלה דרק בהחלל אין להיות יותר מכל אמה ואם חסר אחד מהתנאים אין לו היתר בלחי או קורה אלא בצורת הפתח דצוה"פ מועיל לכל דבר שהרי הוא כמעט כמחיצה נסודה וזוהו דעת הרמב"ם בס"י דגם לנביה פחות מ"ט מהג' זיה"פ אכל הרשב"א חולק בזה דפחות מ' אין סס מחילה על זה ע"ש כמ"מ ולע"ד נראה דגם הרמב"ם מודה דהצוה"פ צריך שיהיה נבונה עשרה ורק המחלנות עמן הלך לא חיישינן אס אינן נבונות י"ט ולפי"ז י"ל ללא נחלקו הרמב"ם והרשב"א וד"ק:

לך אמרו חז"ל ריש מבילתין דקורה נבנה למעלה מכל אמה אם עשה לה אסתרא והיינו ציורים וכידורים שע"י זה הכל מסתכלים בה כשירה דכיון דהפסול היא כמ"ש שאין הוכר למעלה מכל אמה אבל כשיש ציורים יש הוכר ינראה דצריך דווקא ציורים הבולטים כמו של עץ יכיוצא כי שהרי ההיכל היו לו אמלתראות כמו ששנינו בפ"ג דמדות ופירש"י של עץ ע"ש ויש בש"ע סעיף כ"ז דצויר סביר ע"ש ולע"ד אינו בן והרי בגמ' שם מפורש כן שאימר מאי אמלתרא חד אמר קיני עיפות וחד אמר עץ של ארו ע"ש יבערוך כתב שב"לשון יונייה הוי קורה אסתרא וגם מ"ש שם דאפילו הצויר בכותל מהני ולא ידעתו מנ"ל הא וזוהו איה הגה"ה כש"ע ואינה מהרמ"א ושמ"מ פ"ז הל' ע"ו מ"ש כשם הרשב"א וצ"ע וד"ק:

עוד

למי עור יש הקן להגביה המקום שתחת הקורה עד שלא יהא משם עד הקורה יותר מכ' אמה וז"ל הרמב"ם כפי"ו דין ס"ו היה נבחר יותר מכ' ובא למעט בקורה שמניח אותה למטה צריך להיות ברחבו טפח בקורה עכ"ל דכיון דחזיב צריך להיות תחת הקורה די להגביה רק שם שמי שיעמוד עליה יראה את הקורה ומלשון הרמב"ם נראה דצריך למטה קורה דווקא וכעין זה הוא לשון המור וש"ע שכתבו ואם היה נבחר יותר מכ' וכנה בגין תחת הקורה די ברחב טפח עכ"ל וכתבו לשון בגין ויש מי שכתב דה"ה עפר אך יש ליוודר כשנדרם כרגלים שלא יתמעט מכשיעור ומנ"ח מקצ"ח ואמת שרש"י וז"ל פי' כן בגמ' וז"ל: ד"ס וזה למעט למעט נניח או סמוך אבל מלשונם נראה דווקא דאפרו של עץ או אבן והמעט משום דעפר ודאי תתמעט ואפרו ריש מבילתין דרבנים סמכי אהרדי ולא סרכי ע"ש אבל אם אינו נבחר י"י וחוקק בהקרקע להשלישו ל"י צריך לחוק ד' אמות לאורך המבוי על פני כל רחבו והבא לא סגי במפח כיון שאינן דפנות כלל בעינן שיעור דפנות כאורך הכשר מבוי ומ"י ה"ו. ונראה דאפילו הפליג מן הרופן את החקק בפחות מג' טפחים כשר כמו דאמרינן בריש סוכה גבי סוכה ע"ש: מ' ואין מבוי נותר בלחי או קורה עד שיהא בתים וחצרות פתוחים לתוכו שני חצרות להמבוי ושני בתים לכל חצר והמעט דכיון דזה שהקילו במבוי נגר חצר שיהיה די בלחי אחד או בקורה הו' ספעס ריבוי הריוורין והש'מוש בו מועט וא"צ לנודרו כל כך כמ"ש בסעיף ב' ולכן אם אין שני חצרות ושני בתים לחצר אין בו ריבוי דיוורין ודמי לחצר ומנ"ח כ"ק כ"ה נסס הרמב"ם וגם שלא יהא בכל פתח סאלו הפתחים של החצרות והבתים פחות מד' טפחים דפחית סד' טפחים לא נחשב כלל וכן דווקא שהאנשים הדרים שם יהיו צריכים לעירוב כגון שאוכלים שם דקיי"ל מקום אכילה נדרם להעירוב כמי שיתבאר בס"י שיע ראפילו הבית האחד היה לאב והשני לכן והבן מקבל פרם מהאב אם אוכל בפ"ע צריכים עירוב כשהאב אוכל בביתו והבן בבית השנייה וכל זה כרי שיהיה ריבוי דיוורין עם ריבוי תשמישין ואו יתמעטו התשמישין במבוי ולכן יש מצריכין שהעירוב יהיה דווקא ררך המבוי והיינו כשאין החצרות פתוחות זו לזו דאם המה פתוחות וז"ל הרי מערבים יחד ררך החצירות בלא המבוי וה"ל כולדו בבית אחר והצר אמת והרא"ש והאגוד והמרדכי תולקים בזה וס"ל דאפילו

פתוחות וז"ל ומערבין ררך החצירות מותר דזה מקרי ג"כ אוושי דיוורין ובוה כ"ע סודים ולא בעינן ישראל דווקא בשני החצירות וכשני הבתים על כל חצר דאפילו צדו אחד אינם יהודים וצדו אחד ישראל סותר דהא התשמישים יש ואם אין בתים חצרות פתוחים לתוכי דינו כחצר וצריך פס ד' או שני פסין וכן בחצר אחר מכל התנאים שנתבאר מקודם:

מנ"ח אך המבוי שאין בפתחו רוחב ג' טפחים אע"פ שתוכו רחב הרבה אלא שפתקצר בכחל דרכיבית עד שאין שם ג' טפחים רוחב הפתח א"צ שום היתר ולא נחשב כלל כרופן פתיחה אלא במתומה וי"א עד ד' טפחים א"צ כלום חהו דעת הראב"ד והרא"ש והמור ודיעה ראשונה היא דעת הרמב"ם ופשוט הוא דגם בחצר חדין כן לדיעה ראשונה אבל להיא חלוק מבוי מחצר ובחצר אע"פ שאין בו ד' טפחים צריך לתקן דכן שסע להריא בגמ' וי"ז. ופ"כ ספ"ז:

מב ונרר החצר כבר נתבאר שיהא ארכו ברחבו אבל אם ארכו יותר על רחבו ה"ל כמבוי ונותר בלחי או קורה כן פסקו הרמב"ם והמור והש"ע סעיף כ"ז דכן מבואר בגמ' כמ"ש ויש בזה שאלה ואין ידון כמבוי יהי אין בתים וחצרות פתוחים לתוכו וחידן רבינו הרמ"א דהואיל שאינו קרוב לרה"ד אלא פתוח למבוי והמבוי פהיה לרה"ד עכ"ל כלומר דזה שהחמירו על המבוי דאם אין בתים וחצרות פתוחות לתוכו אינו נותר בלחי וקורה זהו מפני שסמוך לרה"ד אבל חצר הנדון כמבוי כיון שאינו סמוך לרה"ד לא החמירו בו כהפסד הזה רבתים וחצרות וזכ"ל האוס' י"ב: סל"ה וכתים וז"ל משום דמבוי קרוב לרה"ד יותר מחצר כשי נתיס וחצרות עכ"ל כלומר אפי"ן דכלל הפרטים החמירו חצר יותר כמ"ש בסעיף ב' מ"מ נפרס זה אינו כן ואין ציבור לארנו יותר על רחבו דלפילו מעט יותר ארוך מקרי ית"י על רחבו ודע דהמ"מ כפי"ו ה"י ה' הניא מולוקת ברחבו יתר על ארכו אם הוא כמבוי או כחצר ותקמ' ו'. עולה להדיא דהכל אחד ופת"ש סקס"ג ואורך מקרי ררך כניסתו וד"ק:

מנ"ח כתב רבינו הרמ"א בסעיף כ"ז וי"א דנוהגין האינא לתקן כל המכואות בצוה"פ דכל המבואות שלנו יש להם רין חצרות והמנהג הפשוט בכל מדינות אלו לתקן ע"י חבל הקשור לרוחבו של מבוי חדין חבל זו אינו קורה שהרי אין רחבו טפח ולא מהני אלא ספעס צוה"פ דמהני למעלה אפילו בגמ' ועד כן יש ליוודר להעמיד תחת החבל שני קנים גבוהים י"ט מכוונים

תחת

תחת החבל ואז פתגו אפילו במבוי מפולש כחורת צורת פתח או אפילו כחצר ובכל מקום שצורת הפתח מהגוי וכמ"ש לעיל ס"ס שס"ב עכ"ל !

מך והנה נעם מאתנו איך היו תכונת הרחובות בוסנם של רבינו הרמ"א ואיזה דורות מקורם דגם אצלם לא היה כבוסן הש"ס ולכן כתבו שאין להם דין מבוי והחמירו בו כחצר ואף יותר מחצר כיון שהצרות מסוכות מסש לרה"ר והחמירו לעשות צוה"פ ויש שכתב שהיו אצלם כל הערים מוקפות חומה ויש ולכסוף הוקף ולפ"ז אם אין הפתח רחב י' אמות ויותר די כשני פסין כחצר ויש שכתבו שאפילו אין מוקפות חומה דינן כחצר ומ"ס צריכים צוה"פ ועמ"ל סק"זו גם בפחות מעשר !

מך והנה בוסן הקרמינים היו היהודים יושבים כחלק העיר בפ"ע והיה נקרא רחוב היהודים כאשר ער היום במדינת סאראקא אבל עתה במדינותינו אנו מפורזים בכל העיר ביחד עמם ואין לנו סבואות אלא בתים וחצרות ומהצרות יוצאים לרה"ר ובמדינת ליטא יש בתים לסאות ואלפים שאין להם חצר כלל ויוצאין מבתיהן לרה"ר רוב הרחובות שלנו רחבן הרבה יותר מ"י אמות וא"כ צורת הפתח בכל המקצועות בהכרח לעשות ויש מקומות בכל עיר שהרחוב הקטן שבשם בסוף העיר אין בו י' אמות וצריך שני פסין דאין מבוי אצלינו סכמה פעמים שנתבאר ואלו עושים צורת פתח בכל מקצועות העיר ומעמידים אותם כקצה העיר סמש ושלא יהיה פנוי ממקום צוה"פ עד הבתים או הגדרים יותר מעשר אמות ואם אפילו פחות מעשר ס"ס צריך שני פסין והנה הקנה של הצוה"פ עולה דפס ויש להעמיד פס שני כנגדו אצל הבתים רכיון שהוא כקצה העיר אינו נכלל בכלליות העיר שהצורת הפתח מקיפין אותו וכן בכל קצות העיר במקום שיש פירצה לחרץ לעיר פחות מיותר מ"י אמות די בשני פסין ושיותר מעשר אמות צריך צוה"פ ושיעור עשר אמות לפי מידת מדינתנו רוסיא היא שני סאונע"ש וחצי וזהו הכל על היסוד שאין לנו רה"ר נסור כפי שהארבנו בזה כמ"י שפ"ה ע"ש ולאמ"ל נסק"ז גם נפחות מ"י ט"ך צוה"פ ואין טעין קן דלנו דנין כחצר גם לקלא ועמ"ל לקמן מ"י עמ"ל סק"י ז' :

מך וזה כבר נתבאר דבצוה"פ הקנה שעל גביהן א"צ לינע בהקנה שבצדו ולכן אם יוצאים איוה בלישות סכותלים הגבוהים י' מפחים מן הארץ ואינם

נבדחים ג' מפחים מן הארץ יכולים לסמוך עליהן על קנים של צוה"פ מכאן ומכאן וכן על פסים בפחות מ' אמות כמ"ש וכ"ש הקנים שנודרים בהם הנינות שהם טובים לפסים ולצדדי צוה"פ והקנה העליון יסתרו כנגד הכליטות פמש או כנגד הקנים פמש כדי שלא יהא מן הצד ויש מי שאומר שצריך ליותר כשמתחת הקנה העליון על הגג של איוה כגון ומתחתו כנגד הקנים הצדדים שהעמיד בצדדי הכותל שלא תצא בליטה הגג שקורין קאפע"ז מתחת הקנה העליון דא"כ הבליטה מפסקת בין העליון ובין הצדדים וט"ז סק"טו ויש מי שחולק בזה ומביא ראיה הצדדים וט"ז מפסיק בין הצד העליון לבין הצדדים ועב"ז מתר כרמכות בגמ' י"א : וסוה מוכח רההפסק אינו מויק כלום ומ"ס סק"זו והגם שיש לחלק שוהו הכל בכנין אחר אבל בכאן שהגג הוא כנין אחר הוה הפסק ס"ס מנלן לחלק בכך והרוצה לצאת ידי דיעה ראשונה יעשה נקב בהבליטה כנגד הקנים שבהצדדים בכרי שיהיו מכוונים תחת העליון בלי הפסק וט"ז ס"ס וכבר כתבנו בס"ס שס"ב שיש מי שאומר אם הקנים הצדדים רחוקים מן הכותל ג' מפחים כמו בלחי רפסול בבה"ג ואנחנו בארנו שם דאינו כן ונס' ח"ט' נמ' זה סק"י חולק על החכ"מ טהמיר נוס' ע"ס :

מך כתב רבינו הכ"י כמעף כ"פ מבוי שצדו אחד בלה לים וצדו אחר כלה לאשפה של רבים א"צ כלום שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות ואין חוששין שמא יעלה הים שרשון עכ"ל שכן דרך הים שמתקצר ונעשה קרקע וכסלו המהינות וכתב רבינו הרמ"א ריש חולקין וסוברין דחיישינן שמא יעלה הים שרשון ואין כאן סחיצה עכ"ל אמנם אם עדיין ישאר מדרון כמתלקט י' מתוך ד' במקום שהיה שפת הים פשיטא רוח עצמי הוי סחיצה וט"ז סוף סק"זו ויש מי שאומר גם בבה"ג סמעס שמא יטלטלו ער שפת הים כמו שהיו מורגלין ובשם הוי כרמלית אפילו יש סחיצות מהים לפי שלא הוקפו לרירה ולכן גם צוה"פ לא סהני על המקום שהיה מקורם שפת הים אלא סחיצה נסורה מפעם שמא יטלטלו להלן ומ"ל סק"לאו הוימרא יתירה היא ורוקא בים חיישינן לשרשון ולא בנהרות וס"ס ודק בעינן ששפת הגדר יהיה מסוך מסש לראש המבוי ואם רחוק משם צריך במירצה ההיא תקין אם היא פחות מעשר די בפסין וביותר מעשר צריך צוה"פ וס"ס וזה פשוט דנהרות שרדכן להתייבש כק"ק אסור וס"ס ואם

ואם החוף מתלקט י' מתוך ר' מותר כמ"ש וכשיש גשרים צדיקים צוה"פ כשהם יותר מעשר ובפחות די בשני פסין :

מן ידע דגדרות בימות החורף כשנקרשים ודאי במלה המחיצה שהרי הולכין בשם כמו על הארץ (ס"ט) ויש מי שרוצה לאסור גם בימי הקיץ מפני הקרושה שבימות החורף (ט"ז) ס"ט ורבו החולקין בזה ואף גם בחורף יש שרוצין להתיר אבל העיקר לריגא רבחורף אמור ובקין מותר ובחורף לבר שאסור משום ביטול מחיצה ראפילו נאמר דאין זה ביטול מחיצה הא כיון דהוי הילוך לרבים אמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצתא דאע"ז רבנמ' וכ"ז : מבוואר דרבנן לא ס"ל אתי רבים ומבטלי מחיצתא כבר כתבו רבותינו בעלי התוס' שם ופליג דלמאן דמחיצה העשויה בירי שמים גם רבנן מודים דאמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצתא ע"ש ואי קשיא דא"כ היכי חשיבנן הים למחיצה הא ספינות עוברות בו ויש מי שאומר דבאמת מירא במקום שאין ספינות עוברות ומניא סק"ל וזהו דוחק מבוואר אך הפעם דספינות לא מבטלי מחיצתא ואינו רומה להילוך רבים והר"ש אלוון נקרא כ"י ס' ב' וכ"כ המניח עלמו כס' סמיה סק"ל ויש מהנדולים שאמרו דאין כונת התוס' לומר דבמחיצה העשויה בירי שמים גם רבנן מודים דאמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצתא דלהריא מוכח שם כ"מ דגם במחיצה בירי שמים לא אמרינן אתי רבים וכו' וסמיה נשי סס חתן אלא כונת התוס' לומר דאין זה מחיצה נמורה לענין יותר מב' מאתים דזה לא מקרי חקפה לדירה וכ"י ס' והר"ש אלוון ס"ט ויש מי שאומר דברלא ניחא תשמישתיה לא אמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצה ולכן בתל המתלקט שם בנמ' לא אמרינן זה מטעם זה והר"ש אלוון ס' ועמ"ס ס' קס"ט :

במ ועוד נע"ד ראפילו אם נתפוס רבוי התוס' בפשוטן דבמחיצה העשויה בירי שמים אמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצתא מ"מ במחיצה אחת מודים ולא אמרינן כן דכן מבוואר מדבריהם הקודמים וכ"ז. ד"ה קט"ל שכתבו אפילו לדי יהודה דס"ל אתי רבים ומבטלי מחיצות אפילו במחיצות העשויות בירי אדם וז"ל אי נמי אפילו קסבר שלש מחיצות דאורייתא לא אתי רב' ומבטלי מחיצה שלישית כיון ראיבא שתי מחיצות שלימות עכ"ל הרי שכתבו כן אפילו לר"י וכ"ש לרבנן ועוד ראייה מדברי בעל המאור שם שכתב וז"ל

ר' יוחנן כר"י ס"ל דאתי רבים ומבטלי מחיצתא ושתי מחיצות דאורייתא וכו' משום רליבא אפילו שתי מחיצות לפי שרבים בוקעין שתי וערב ולא היה בה אפילו מחיצה אחת שלא היו הרבים בוקעין בה עכ"ל הרי מפורש דאפילו לר"י אלטלי היתה מחיצה אחת שאין הרבים בוקעין בה לא היה אמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצות וכ"ש לרבנן ונראה א"ש מה שהקטו על התוס' מתל המתלקט וז"ל :

נ נלע"ד דרק במפולש לרה"ד אמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצה ולא במפולש לברמלית וכיון שאנו תופסין בזה"ל דאין אצלינו רה"ד לכן גם אין חשש אצלינו מאתי רבים ומבטלי מחיצה וראיה מדברי רבינו יהינתן שכתב שם כמשנה בפלוגתא דר"י ורבנן בפס' ביראות דר"י סבר אתו וכו' ורבנן סברי לא אתו וכו' וז"ל והכמים אומרים א"צ כלומר דלא אתי רבים ומבטלי שם ר' מחיצות דפסי ביראות וכו' שאם לא מחמת הפסין הוה מודי רבנן דרבים מבטלי מחיצה כרחוקן בפלוגתא דלעיל רמי שיש לו שני בתים בשני צירי רה"ד וכו' עכ"ל הרי מפורש דעמ"ס ררבנן בשני בתים משני צירי רה"ד שאוסרין הוא מטעם אתי רבים ומבטלי מחיצות והנה בפ"ק ו"ו. ה' ת"ד ביצר מערבין דרך רה"ד עושה צוה"פ מכאן וכו' ופריך ורה"ד מי מערבא והתנא מי שיש לו שני בתים משני צירי רה"ד וכו' אין מערבין רה"ד בכך ומסיק כיצר מערבין מבואות המפולשין לרה"ד הרי להדיא דכל שאינו רה"ד נסוד אף שמפולשין לרה"ד מערבין ע"י צוה"פ ורחי וכו' ודבריו יהונתן דשעמא דרבנן משום דרבים מבטלי מחיצות מ"מ במבואות המפולשין לא אתי רבים ומבטלי מחיצות וכ"ש בברמלית נסוד והן אמת שהתוס' אינם מפרשים בפירושו בהך דשני בתים אלא מטעם נ' מחיצות דאורייתא מיהו לרבוי וראי הדין כן ולא מצינו חולקין עליו בפרט זה וכן מטעם הסוגיא שם וכ"ז ו מבוואר להדיא רחשש זה לא היה רק ברה"ד ולא בכרמלית ויש לנו ראייה מירושלמי פ"ק הל' א' דגממילה אחת לא אמרינן אתי רבים וכו' שאומר ס' והדין שקלא דר' תנין לא נדיך צוה"פ שהוא כמתלקט י' מתוך ג' חקנה תקנו בו כדי להתיר בתים שלמטן עכ"ל הרי מפורש דבתל הוה החירו אש"ס שהיה הילוך לרבים וזהו מטעם מחילה אחת והמפרשים נדקקו ס' וז"ל ומהר"י אין ראייה כלל דכל שיש צוה"פ לא אמרינן אתי רבים וכו' :

בא מבוי שצדו אחר ארוך וצדו אחר קצר אפילו אין הארוך

מאת מהן איסרת על השנייה כמו שיתבאר כפי שיעה רהם נ"ב אינו אוסר רק מי שיש לו דריסת רגל עליו כמו פנימית אחצונה ולא להיפך ועוד רוחו בחצרות אבל כמבוי אלו שלא עשו לחי לא נחשבו כבני המבוי והם כנסתלקו מבאן וסוף המבוי נחשב בהכחי :

נך אבל אם עשו באמצע המבוי שני פסים בשני צדדי המבוי או פס ארכעה בצד אחד או כשהוא יחד מעשר ועשו צוה"פ אפילו אם יש חצרות סתתקון ולחויז ועשו גם החצינים הקון לראש המבוי בלחי או קורה נתחקקו זה מזה וכל חלק מערב לעצמו ואין אוסרים זה על זה ומעמו של דבר רכיון רחיה די בלחי והם הוסיפו על התקון בשני פסין או בפס ר' או בצוה"פ ממילא דכוונהם להתחלק זה מזה לנמדי ומעיד בכה"ג ראשו אין רשאים להתחלק אלא דכתקון ההכרחי אין זה חילוק אלא"כ הוסיפו על התקון ופע"ז סקל"ג וע' לקמן כס' ט"ז :

נח וכמו שהרין בלחי כמו כן בקורה ויכולים להניח קורה באמצע המבוי ולא יסלמלו רק עד הקורה ואם יש ריוורין משם ולהקין והניחו גם קורה בסוף המבוי אוסרין זה על זה עד שיערכו יחד ואם לא עשו קורה נסתלקו מהמבוי ואלו מערבין לעצמן ורע שכל אלו הדברים הם כשיש באותו חצי מבוי המוכשר בלחי או קורה כל תורת מבוי היינו ארכו יתר על רחבו ושלא יהא ארכו פחות מר' אמות ושהיו בתים וחצרות פתוחים לחוכו אבל אם לא כן אין על החצי הו תורת מבוי אלא תורת חצר וצריכה או פס ר' או שני פסין משהויין בשני הצדדים :

נז מהרינים שנתבארו במבוי למדנו דהיה בחצר אחד שיש בו הרבה בתים ורוצים להתחלק זה מזה שכל חצי חצר יערב לעצמו צריכין לעשות העדפה על תקונם ההכרחי ותקונם ההכרחי הוא פס ר' או שני פסין משהויין צריכים עתה לעשות שני פסין של ר' או צוה"פ וערים שלנו המעורבות בצוה"פ ככל צד אין כאן דבר שיחלקם לשנים שהרי צוה"פ הוא התקון ההכרחי וצריכין לעשות מחיצה נסירה להתחלק זה מזה או כפירצה שפחותה מעשר לעשות שם צוה"פ שאין זה תקון ההכרחי שהרי היה די בשני פסין או בפס ר' ואפשר דאף ביותר מעשר יכולים להתחלק זה מזה ע"י צוה"פ מפני שהיא כמחיצה נמורה ולכן אף שהיא הכרחית מהני ויש להתיישב בזה.ועמ"ל סקל"ד

הארוך עורף על הקצר ר' אמות כשיעור מבוי ס"מ אינו מניח הקורה על צד הארוך אלא כנגד הקצר ולא יניח הקורה באלכסון ולהשתמש בכאן עד משכו ובכאן עד מהנה הקורה היא משום היכר ובאלכסון לא היה היכר והדואה שבני מבוי נמשכים בעבר השני חוץ מכנגד כותל הקצר יאמר שמותר להשתמש ברה"ד או ככרמלית לפי שזה העורף לא נראה שהוא מן המבוי ואפילו אם יעמיד שני לחיים אחד אצל הארוך ואחר אצל הקצר ולחי היה משום מחיצה מ"מ אמר שהרי כבר בארנו דגם בלחי צריך היכר ובאלכסון לא היו היכר ויש מתירין בלחיים ונ"ח ועמ"ל סקל"ג אבל בצורת הפתח וראי מותר וממשיכו באדכסון ומשהמש בקצר עד הקצר ובארוך עד הארוך רה"י היא כמחיצה נמורה ואפילו באלכסון היה מחיצה וזה שאמרנו שאין להניח הקורה באדכסון זהו ככה"ג בארוך וקצר אבל בתוך המבוי יכול להניחה באלכסון אם ירצה להשתמש כאן עד סוף הקורה וכאן עד סוף הקורה רכיון שיש רופן כנגד רופן הוה היכר גם באלכסון ואין בזה מבושול :

נב העמיד הלחי באמצע המבוי אם מן הלחי ולחויז כלפי פתח המבוי יש שם חצירות פתוחות להמבוי ועשו גם לחי לפתח המבוי אין לחי הפנימי מועיל לחלקו המבוי לשני מבואות שאלו יערבו לעצמם ואלו לעצמן אלא אוסרין אלו על אלו עד שיערכו יחד שוה שאמרו לחי משום מחיצה אינו מחיצה משם להבריל זה מזה לנמדי אלא לענין השלמת רוח הרביעית הוה משום מחיצה אבל אינו כמחיצה נמורה להבריל חצי מבוי מהחצי השני ואם אין שם חצר כלל אחר הלחי הפנימי מטלמלין עד הלחי הפנימי ולא יותר שהרי נילו ארעתם שעשו לחי זה לעיקר ואפילו אם העמידו לחי אחר בסוף המבוי אם לא עקרו הראשון או לא כטלוהו בפירוש מי יימר רסמכי אהאי רחצון דילמא סמכי אהך הפנימי נ"ל :

נג ואם יש בתים אחר הלחי הפנימי ולא העמידו לחי בסוף המבוי הגה הבתים שאחר הלחי וראי אמרים במלשור שהרי אין להם לחי מיהו אינם אוסרים על הררים קודם הלחי ומותרים הפנימיים להשתמש מן הלחי ולפנים אם עידכו ביניהם רכיון שהחצונים לא עשו לחי ואינם יכולים לסלמל בהמבוי הוה כנסתלקו מהמבוי ואין אוסרים על הפנימיים ולא דמי לשתי חצרות זו לפנים מזו דלפעמים בהעדר עידוב

סקל"ד כעיר המוקפת חומה ודלתות שלין מחלקין זה מהו רק ע"י מחיצה ע"ש וממנה דלוח"ס לא מהני וחלוי לא נחית לזה ולוח"ס כמחיצה ודו"ק :

בן מכווי שהוא רחב כפתחו עשרים אמה ורצה לחלקו לשנים כדי שכל אחד לא יהיה יותר מעשר ויזכר לצוה"פ אינו מועיל כמה שיחלקנו כאמצע בקנה או באיזה מהיצה אפילו רחבה ד' טפחים משום דאמרינן אתי אורא דהאי ניסא ואורא דהאי ניסא ומכיל ליה והוי"ד כמי שאינו אלא אמרו חכמים עושה פס נכוח עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מכווי וי"ג רביון שיש בו אורך שיעור מכווי אין האוירים מבטלין אותו אפילו כשכל אחד מהאוויר של הצדדים גדול ממנו כמו ככאן שכל צד יש בו אויר יותר מד' אמות ומעשה של דבר ההנה כמחיצות נמורות לא שייך לומר אתי אורא דהאי ניסא ואורא דהאי ניסא ומכיל ליה דמחיצות הם הלכה למשה מסיני כבלדותיהן ובפרטותיהן וכמו דלא אמרינן בהפסק פחות מנ' בין קנה לקנה משום דהלכתא נמירי לה דכלבוד דמי כמו כן בכל ענייני מחיצות ורק כשעושים הפסק בין מחיצה למחיצה אמרינן דהאווירים מבטלין ההפסק ולכן הצריכו שזה הפס ד' אמות יעמידנו לארכו של מכווי דאם היה מעמידו לרחבו היו האוירים מבטלין אותו אבל עבשו שהעמידנו לארכו של מכווי ועשאו לשני מכוואות והיה זה הפס דופן שלישי לכל מכווי ובמחיצה אין האוירים מבטלין ולפ"ו צריכים שבכל חלק מהם יהיה דין מכווי כבהים וחצרות פתוחים לתוכו וכל תנאי מכווי וממילא אם מכשירן בלחי יעמיד בכל אחד רחי ואם מכשירן בקורה יכול להניח קורה ארוכה כ' אמה על שניהם וכלכך שהקורה לא תהיה רחוקה נ' טפחים מן הפס המפסיק שהרי הוא נחשב מחיצה לכל אחד ואלע"ד ט"ל דהנריס וכן ל"ל מדברי הרשב"א כשהיק שהניא ס"ר כקל"ט וז"ל ומשנה אין אויר שמכאן ומכאן מבטלין שלין אויר מנסל כחלי המני עכ"ל ודו"ק :

נת וכתבו התוס' והרא"ש והגמור והש"ע סעיף ל"ג דמה שמן הפס עד כותל המצעי של מכווי יש לו דין מכווי עקום שהרי אלו שני המכוואות מתעקמים ובאמצע פתוחים בשני ראשיהם לרה"ד עכ"ל ביאר הדברים דהן אמה שאמרנו דפס זה מחלק המכווי לשני מכוואות אך והו"א הפס היה מניע עד רופן האמצעי בנזן שכל משך המכווי אינו יותר מד' אמות או שהפס ארוך יותר מד' אמות אבל כשהפס ד"א ומשך המכווי

לארכו הוא יותר אי"כ אינו מחלקו רק עד כלות הד' אמות משך הפס והו"ו ודאי אם הדריס משם ולח"ן אינם חוששים כהיתר הפלסול יכולים המכוואות אלו לחלק זה לעצמו וזה לעצמו אבל אם גם הם דצונם כפלסול ושיכנסו בהעדרו ויצאם הרי כולו מכווי אחר הוא והו"ו כמכווי עקום ולכן כהכרח להם לעשות בהעקמות צוה"פ וכצדו השני לחי או קורה כמו שיתבאר כס' הכא :

בן אבל יש מרכותינו שאומרים שאין כזה כלל דין מכווי עקום רמכווי עקום אינו אלא כשיש שני צדדי רה"ד כמורה ודרום וכיוצא בזה ראו היו כמפולש אבל כששני ראשים לצד אחד כמו ככאן לית לן בה ואע"פ שיתבאר כס' הכא דגם כעקום כמין ח"ת היו מכווי עקום צ"ל דפתח אחר יוצא לצד אחר וי"ל כ"ל כחוס' ע"ס ודעת רבינו הרמ"א בסעיף ל"ג דאפילו כדעת הקורמת אין זה אלא כשיש מן הפס עד הכותל האמצעי יותר מעשר אמות אבל בעשרה וכ"ש כפחות אין זה רק פתח בעלמא ואע"פ שבמכווי עקום גמור גם כפחות מעשרה היו כמפולש והו"ו בשני מכוואות נמורים אבל לא ככה"ג ומהניא סקל"ו כתנ' דהו"ו כמי צ"ל רה"ד ע"ס ותמיהי דהו"ו דעת הרשב"א שכתבנו וכתנ' מוסר אפילו ביתר מעשר ע"ס אבל התוס' והרא"ש לא ס"ל כן לכן נלפ"ד כמ"ס וכן נראה להדיא מסי' סקל"ו ודברי הגמ"א ל"טו :

ס והרישב"א בחידושויו חולק על כל מה שנתבאר דפירש שהפס הזה אינו עושהו כלל לשני מכוואות והוא רק להפעים הרוחב יותר מעשר ולא אמדינן אתי אורא דהאי ניסא ורהאי ניסא ומכיל ליה דבג"ס ארוך ד' אמות לא אמרינן סברא זו כמו כמחיצות ולפ"ו נשאר מכווי אחר במקום ודי בלחי אחר וכן אם הקורה נכוח הרבה מהפס כיון שהפס אינו מן המחיצות ותמה על הראב"ד שמעריך שהקורה לא תהיה נכוח נ' טפחים מן הפס ע"ש ומעמא דהראב"ד דס"ל בתוס' ורא"ש שנתחלק לשני מכוואות ולכן הרא"ש הביא דבריו ע"ש :

סא עוד יש תקן אחר למכווי הרחב כ' אמה והיינו שירחיק שתי אמות מהכותל ויעשה פס רחב נ' אמות ויעשה כן גם בצד השני וישאר פתח רחב י' אמות ולחי צדיק אחר דמאלו אינו מועיל כיון שהם רחוקים מן הכותל והלחי צדיק שלא יהא נ' טפחים מהכותל וכן יכול להרחיק אמה ולעשות פס אמה וחצי ועוד ירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וכן כצד השני

השני שני פסין של אמה ומחצה ושני רוחין של אמה וכן יכול להרחיק שני אמות ושני טפחים ויעשה פס שתי אמות וד' טפחים וכן מצד השני וכן כל כיוצא בזה ולחי צדיק אחר טמעים שנתכאר והבלל שצריך לראות שהפס יהיה יותר מן הריוח שבין הכותל והפס דאל"כ אחי אורא דהאי ניסא ודהאי ניסא וכבטל היה שהדי שני האוירים עורפים עליו וגם כל אייר הוא כסודו ולכן צריך שהוא יהיה יותר מן האויר של צד אחד דככה"ל לא מצרפי שני האוירים לבטלו כיון שנגד כל אחד מהם הוא חוק יותר :

סב ופס זה שאמרנו אי"צ שיהא מלוח אחד או סוף אחד למעט רוחב האויר של המכו דאפילו אם עושיהו קנה קנה פחות משלשה נ"כ מותר דכל פחות מנ' כלבוד דמי והיה כשלם וכ"ש כשמימך שנים או נ' דפין ול"ו או יותר ורק צדיבין ליותר שלא ינחו הפתח הגדול של המכו וילכו דרך הקטנים ראם יעשו כן בטל תקון המכו ובמלל הלוח המתוקן בו ונמצא סבוי זה בלא תקון ונ"י י' : ל"ה דילמא וכתב הריטב"א דאם הכשירוהו בקורה והקורה סונח מכוחל לכותל לא איכפת לן אם ילכו בכאן או בכאן אך מירא שהקורה אינה מניע רק עד הפס הרחוק מן הכותל

סג סבוי ששעה סתוכו ומשופע לצד דה"ר או ששעה לרה"ד ומשופע להיכו אם השיפוע הולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה עשרה טפחים סתוך ארבע אמות שיפוע הרי הוא כאלו זקוף כולו וזה עצמו היה מציצה וא"צ שום תקון אחר אבל אם מתלקט סתוך ה' אמות אינו כמחיצה אלא הוי כשאר רה"ר או כרמלית כיון דנוח להולוך שאינו זקוף ונמצא סק"ס שכתב שצריך ללא נקטי ט רכיס דאם נקטי מנעלי מחיצתא ונח"כ כתב דמסתחת האוסקים לא משמע כן וכתב דלולי צריך נקשת מ' רטא פ"ט והכריו תמיהים ולפ"מ בסעיף מ"ס וסעיף ל' א"צ לה פ"ט היטב ומהו סיוע לדבריו וד"ק :

שסד [דין סבוי מפולש ומכו עקום העשוי כגדל וכו' מ' מעיפ"ם] :

וקורה וודע דזה שאמר ירושלים אלמלא לתתיה מעלות חייבין עלי' תסוס רה"ר אע"ז דעדיין ים מחיצות וגם נז"ס על מקום הממחים אך זהו מעטס אחי רכיס ומנעלי מחיצה דמחיצתא הוא ר' יוחנן וז"ל כ"כ יתודה גד' כ"כ . פ"ט אבל א"כ קי"ל כרגע ללא חמיק אחי רכיס ומנעלי מחיצה כמ"ס בס"י הקודם ואפילו כלא נעילה אין דין ירושלים רק ככרמלית וסניח דעירובין ק"ל , נמצאה דעוק אל פסמין גמ' ע"כ אליה דר"י הוא דסתם תמיהים דר"ע הי"ט ר' יודה דל"כ לא יסתיק חירוט על ר"ע ע"ס חז"ק נ"י"ס להקל כהרמב"ם והסוד דר"צ נעילה דוקא ועמ"ל :

ב ודוקא לרה"ר עצמו לא סהני צוה"פ אבל סבוי המפולש לרה"ד בשני ראשיו או שפולש צד אחד לרה"ר וצד השני לכרמלית או משני צדדיו לכרמלית צריך צוה"פ מצד אחד ולחי או קורה מצד השני דבשעושה מצד אחד צוה"פ הרי יש לו שלש מחיצות והוא ככל סבוי שעושה ברוח רביעית לחי או קורה והוא כשיש לו כל דיני סבוי שנתבאר בס"י הקודם ואם

א"ע"פ שצורת הפתח הוי כמחיצה מ"ס דרה"ר נסוד אינו מועיל צוה"פ לעשותה כרה"י לפיכך שם ומעטו של דבר דנהי רמן התורה כשעושה צוה"פ בצד אחד של רה"ר וב"ש בשני צדדים לא יתחייב הוורק סתוכו לרה"י מ"ס סדרבגן לא התירו לעשות עירוב כרה"ר עצמה ע"י צוה"פ ואין זה תיסא שהרי גם בכקעה לא התירו ע"י צוה"פ מכל הצדדים כמ"ס בס"י שס"ב סעיף ר' ואין תקון לרה"ר אלא במחיצות נסורות ודלתות ושניעלו אותן בכל לילה וכך אמרו בנ"ס ו' : ירושלים אלמלא דלתותיה נגעלות כלילה חייבין עליה משום רה"ר והרמב"ם בפ"ו פסק דלאו ריוקא נעילה ממש אלא שיהיו ראויות לנעול וחיינו שלא יהיו הדלתות משוקעות בעפר ואם הם משוקעות צריך לפנות האפר ומתקנן שיהיו ראויות לנעול ואף אם שר העיר אינו סניח לנעול אין זה כלום דהדלתות עושות את הפתח לפתח במחיצה זו ואחר שעשה לה תקן דלתות חשובה כולה כחצר אחד ואין מבאותיה צדיבין תקני לדי

ואם לאו יש לו דין חצר ולא מהני לחי וקורה ברוח רביעית אלא שני פסין או פס של ר' ספחים כמ"ש שם אבל בהצד שצריך צוה"פ אין נ"מ וזה שהצרכנו תקון ברוח רביעית היינו כשרוח זה מפולש לרה"ר או לכרמלית אבל אם הוא מפולש לחצר אף שאינה מעורבת אע"פ שצד אחר פתוח לרה"ר א"צ צוה"פ אלא משני צדדיו לחיים או קורות לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ומעמו של רבר רהצר הפתוח לחצר היה כסתום רמחיצות החצר שמעבר השני עולות לו והיה כמבוי סתום מנ' רוחות ש"א"צ רק לחי או קורה ברוח הרביעית וזה שהצרכנו גם לחי או קורה בצד החצר אינו אלא משום היכר מפני שהוא פתוח לחצר ומפעם זה יש מי שמיכר דקורה אינו מועיל לצד החצר אלא לחי שהוא משום מחיצה והיו כסתום ונ"מ :

ג ורע שיש מרבתינו שסוכרים רמבוי המפולש לרה"ר בשני ראשו צריך רלה הראויה לנעול מצד אחר והכ"ל ומ"מ כ"ז נ"מ יש חלקין כ"ז ויש מרבתינו שסוכרים רמבוי שהוא רחב י"ג אמה ושליש כשיעור שהיתה בפסי ביראות ומפולש בשני ראשו לרה"ר רינו ברה"ר עצמה (ומ"מ ו' : א) אמנם ריעה ראשונה היא רעת הר"ף והרמב"ם והרא"ש והבי קיי"ד ונכ"ע לא הונח רק דיעה זו ע"ש :

ד ורע רוח שהצרכנו ברה"ר רלתות היינו משום ררלתות פשימא שהם כמחיצה נמורה גם בעיני בני ארם ואינו רומה לצוה"פ וא"כ אם אפילו רק מצד אחר יש רלת כראוי הננעלת או הראויה לנעול מני בצד השני בלחי או קורה ככל המבואות וכן הוא באמת רעת הרשב"א כמ"ש המניר משנה בפ"ז אבל רבוהינו בעלי התוס' (ו' : ל"ה והלמ"ו) כתבו דהיא רהמחיצה השלישית הוי ע"י רלת צריך גם ברביעית דלת ע"ש וכן מבואר מרש"י שם (ו"ה חיינין ע"ש) אמנם לפי דברי רבינו יצחק בעל התוס' נראה רס"ף בהרשב"א ע"ש ולפ"ז הוה פלוגתא ררבוותא ויהמ"א סק"ג כתב דדעת ר"י כהרשב"א ותמיהני ולמה לא הביא מחוס' שקודם דברי ר"י שפירש להיטך ומר"י אין הכרח ואין לשלול דהא זהו סלוגתא דכ"ס וכ"ה אליבא דהגניא וכ"ה סוכרים דלי כדלת אחר ד"ל דכתיב המסקנא וזה כמבואות המפולשות לרה"ר אבל ברה"ר טמנה י"ל דגם כ"ה מודים לכ"ס ע"ש וזו"ק) ורע שמתתי צדדיו ראוי לנעול אם המסקנא מקמלת אל העולה מקרי אינו ראוי לנעול ולא סתרה כדמשמע מסוגית הש"ס ע"ש :

ה מבוי עקים כסין רלית והיינו שאינו הולך בשוה אלא מתעקם לצד ימין או לצד שמאל ונמצא שמצד אחד פתוח לרה"ר במורה או במערב ומצד השני פתוח לרה"ר בצפון או בדרום וכן כמו שמבוי מפולש ההולך בשוה צריך מצד אחר צוה"פ ומצד השני לחי או קורה כמו כן בכאן אך בכאן החיוב לעשות הצוה"פ בעקמימותו רבשם נראה הפילוש לשני הצדדים והיו פילוש זה כמפולש לרה"ר ומצד השני לחי או קורה בשניהם רוקא רנחשכים כשני מבואות מפני העקמימות ופשימא שיכול לעשות שני צוה"פ בכל אחר משני ראשו ובהעקמימות לחי או קורה רהכל אחר כסובן ומטיא שכל מבוי וכול לערב לעצמו וחבירו אינו אוטר עליו רכיון שעיורבו לעצמן גלו ארעהיהו שמשלקים א"ע זה מזה ואע"פ רבמבוי שוה אינו מועיל כמ"ש בס"י הקורם אבל בעקום מועיל לרה"ר נראים בשני מבואות וכופין את בני מבוי השני שלא ילכו בשבת זו דרך מבוי זה ראם ילכו יאסרו עליהם ואע"פ רבס"י שע"ח יתבאר ררנל הסותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה והו בחצרות שכ"ל אחר יש לו חצר לעצמו אבל במבוי הב"ע שולמים ולכן בהכרח לכפותם שלא ילכו דרך כאן ומ"מ סק"ג נ"מ הר"י ורע הוה שהצרכנו צוה"פ בעקמימותו הוא אפילו אין בהעקמימות יותר מעשר ומ"מ ו' : רכיון דהוה כפילוש לרה"ר אין חילוק בין פחות מעשר ליותר מעשר :

ו ויש מי שאומר רהא רמצרכין במבוי עקים צוה"פ אינו אלא כשהפילושים לרה"ר אבל אם שני הפילושים הם לכרמלית א"צ שום תקון בהעקמימות אלא לחי או קורה בכל פתח (ע"ז סק"ג נ"מ מהר"י) ולפ"ז אצלנו שאין רה"ר נ"כ הוה כן (ס"ג) ואע"פ דבמפולש נסור אין חילוק בין רה"ר לכרמלית מ"מ בפילוש שע"י עקמימות שאינו פילוש נסור יש חילוק (ומתוך קוים ע"ז ס"ג) ויש מי שחולק בזה וס"י רהכל אחר (ע"ז ס"ג) והעיקר כריעה ראשונה וכן פסק הא"ר סק"ה וכ"מ מהמ"א ס"י טס"ג סק"ז ע"ש :

ז ומבוי עקים כסין ח"ת והיינו שמתעקם לצד ררום ואח"כ מתעקם לצד מערב וא"כ יש בו שני עקמימות ושני פילושים לרה"ר אחר (רמ"י ו' : כמבוי דנהדעטא) ולכן צריכין שני צורתיו פתח בשתי העקמימות ושני לחיים או קורות בשני הפילושים או להיפך הצורתי פתח בהפילושים והלחיים או הקורות בהעקמימות ודינם

מבזנים זה שלא כנגד זה (ומ"ח ח' ז') וכן המבוי הזה הגדול שמכאן ומכאן פתוחין לו מבואות קטנים או זה כנגד זה או זה שלא כנגד זה ונ"ח ומ"א מק"ח וכל אחד מהקטנים לכר מה שכל אחד פתוח למבוי הגדול פתוחים הם כל אחד מצד השני לרה"ר ומסילא רכל אחד יש לו דין מבוי עקום שיש לו שני פילוישים לרה"ר האחד של עצמו והשני של המבוי הגדול הפתוח גם הוא בע"כ לצד רה"ר וכבר נתבאר והפתוח למבוי שהמבוי פתוח לרה"ר הוה כאלו הוא עצמו פתוח לרה"ר ולכן כל אחד מהמבואות הקטנים צריך במקום פתיחתו למבוי גדול צוה"פ ובראשו השני הפתוח לרה"ר לחי או קורה או להיפך והמבוי הגדול אם אין לו רק פילוש אחד לרה"ר עושה בראשו לחי או קורה ודין ואף שגם הוא מבוי עקום ע"י הקטנים דא יש לו צוה"פ בכל אחד מהקטנים בטקום שהם מפולשים לו ועולה הצוה"פ להקטנים ולו אך אם הוא מפולש משני ראשו לרה"ר והרי יש לו נ' פילושין לרה"ר שנים שלו ואחד לכל מבוי קמן לכן מסילא צריך לשני פילושין שלו מצד אחד צוה"פ ומצד השני לחי או קורה ונ"ל כנימוח מבוי פשוט כולל ושני וכ"ה ומ"ח :

ודינם כשני מבואות עקומים כמובן וכבר כתבנו כנ"י הקדום מעיף נ"ש שיש מרכותיו דמ"ל דכששני הפילוישים יוצאים לרה"ר אחד אין לוח דין מבוי עקום להצריך צוה"פ דדוקא כשיש שני פילוישים לשני צדדי רה"ר מורה ודרום וכוונתו בזה רמי למפולש אבל כשיוצאין לרה"ר אחד הרי הם בכל המבואות אבל רש"י ז"ל לא פי' כן וכן מבואר מדברי המור והש"ע מעיף נ' ע"ש ומסתמך על גלושה ו' נגמך למד להציג סתם כמו ש"ה ג"מ סילתם על אחד מהן מסה לנד אחר :

ין ודע דדין מבוי עקום יש אפילו כשהרבה מבואות פתוחים ז"ל זה הולך למורה זה לדרום ואח"כ זה למערב ואח"כ לצפון וכן להלן ומסילא רבולם העקומות שלהם הם רק זו וזו וכן הפילוישים הם מוז רז ולא לרה"ר מ"ם אם המבוי הראשון והאחרון מפולשים לרה"ר נחשבים כל המבואות כולם נ"כ כפולשים לרה"ר משני הצדדים וצריך כל מבוי צוה"פ כעקבותיו ולחי או קורה כפילוש לחבירו או להיפך צוה"פ בפילוש ולחי או קורה כעקבותיו וכל מבוי חשוב כפתוח לרה"ר ומ"ם כ"ש לטון יחד לזו הקל' :
 פ' מבוי העשוי כנגד רחוק שיש לו הרבה פ' רגלים שני שורות של רגלים מימין ומשמאל והם

שטה [דין מבוי שנפרץ בו פירצה ודיני פסי ביראות וכו' כ"ד מעיפים] :

פירצה של ר' מפחים אם רבים הולכים דרך שם מהפעם שנתבאר ולכן אי לא כקעי בה רבים עדי' אמות א"צ שום תקן ככלל הפתחים וכתב אפילו אי ליכא נידודי משום דיש שסוברים כדאוקימתא בגמ' וי' . דדוקא כשנשתתיד נידודין ודיינו שנשתתיד ביסוד הכותל מעט נובה על כל פני הפירצה באיזה מפחים נובה שלא יהיה ביכולת ללכת שם אבל כשלא נשאר נידודים אף שאין רבים הולכין שם מפעם שפרץ למקום ממונה או למקום מקלקל דחיישינן שמא יסתלק המינוף ויתחילו לילך קמ"ל המור דאינו כן ואף גם אם רבים אין בוקעין בו מ"ם זה דוקא כשנשתתיד פן הפירצה עד ראש המבוי לא פתוח מ"ם מפחים אבל אם לא נשתתיד ר' מפחים כלא"ה הפירצה פוסלת שררי אין כותל אצל הלחי או הקורה ומעמא דר' מפחים משום דקיי"ל משך מבוי גד' אמות כמ"ש בס"י שס"ג חוה בתחלת מבוי אבל כטוף שלא יתבטל מעליו שם מבוי אמרו חז"ל וי' 6 דדי כד' מפחים וחד

א' כתב המור מבוי שנפרץ מצדו אי כקעי רבים במקום הפירצה אפילו לא נפרץ אלא פירצה של ר' מפחים לא חשיב כפתח וצריך תקן ואי דא כקעי בה רבים עד פירצה י' א"צ תקן אפילו אי ליכא נידודי וז"ל שנשאר ממנו ר' מפחים כלפי ראשו אבל לא נשאר ר' מפחים אפילו לא נפרץ אלא בג' צריך תקן פותח בג' א"צ תקן ואם נפרץ מראשו פירצתו בארבעה עכ"ל :

ב' ביאור דבריו דאע"ג דעד י' אמות בכל מקום הוה פתח מ"ם כמבוי שאני ולאו מפעם דלא הוה פתח אלא מפעם אחר משום דחיישינן שמא יניחו ההולכים דרך הפתח הגדול שבשם יש ההיכר של הלחי או הקורה וילכו דרך פירצה זו ורכיבא שם לחי וקורה ונמצא דהי' כמבוי שאין בו לחי וקורה דעיקר ההיתר של הלחי והקורה משום דההולכים דרך שם ידאו ההיכר ולכן אם לא ילכו דרך שם כמ"ל כל ההיכר ולכן בגמ' כמבוי מן הכותל הצדדיות אוסר אף

זהו שאמרו רכשנשתיר ד' טפחים דופן לא במל
הלחי והקורה שהרי מונח על דופן של משך מבוי
שהיא בר' טפחים בסופו כמ"ש אבל כשלא נשתיר
ד"ש פכול אאי"כ הפירצה פחות מנ' דכלבור דמי ;
ג וזה הכל כשנפרצה מצדו אבל בנפרצה מראשו
כלומר כנון שהיה המבוי רחב עשרים אמה ועשו
מחיצה עשר אמות ואח"כ העמידו לחי או קורה
דהמחיצה אינו עודה לחי כמ"ש בס"י שס"ג ונפרצה בזו
המחיצה כתב הטור דמראשו בארבעה כלומר ראם דק
נפרץ ד' טפחים פוסלת ודברי הטור תמוהים דלהריא
פרכינן בגמ' נ"ל. איזה חילוק יש בין מראשו למצידו וסתרין
דבראשו מירא כשנפרץ בקרן זויה רפיתחא בקרן
זויה לא עבדי אינשי ע"ש אבל שלא בקרן זויה הכל
אחד וכיון שהטור לא הזכיר זה דבריו המוהים ובאמת
הרמב"ם בפ"ז לא הזכיר מראשו משום דהכל אחד
ובן בש"ע לא נזכר זה :

ד אמנם באמת דברי הטור צורקים וכך נלע"ד
דלהטור דזה קשה ליה הא דספליג בין מצידו
למראשו והכונה על בין קרן זויה ללא קרן זויה ולבין
מפרש הטור דאין הפירוש מצדו הכתלים שמן הצד
ומראשו בכותל הרביעית ונצטרך לרחוק כנון שהיה
רחב יותר מעשר וכמ"ש ומפרש הטור דלפי התירוצ'
ה"פ דהכ"ה אכותלי צדדים קאי דכותל הרביעי מפולש
כדרך המגואות ובכאן הפירוש מראשו סמס של
הביתל הצדדי והיינו הראש של הכותל ומסילא
דהפילוש הוא בקרן זויה כמובן דהא ראש הכותל
הרביעי בלא"ה בלא מחיצה וא"כ כשהטור אומר
מראשו נ"כ הכונה מראשו סמס והוי בקרן זויה ונש"ה
ודרישה ומנ"א סק"ג וכל אחד תירץ תירוץ בדחוקים רבים ע"ש ;
ה מבוי שהוא רחב הרבה יותר מעשר אמות ונדרו
בו המותר ונעשה בו פירצה שכתבנו שרובו כמו
מצידו וזה כשהקורה אינה מונחת מכותל לכותל
אלא מקצה המחיצה עד הכותל השני דאז כשנעשה
בה פירצה וילכו דרך הפירצה אין שם קורה לפיכך
אוסרת הפירצה כפי השיעורים שנתבארו במן הצד
אבל כשהקורה מונחת מכותל לכותל מה איכפת לנו
אם ילכו דרך הפירצה וכן אם היה הכשרו בלחי הוה
הרץ כמו בצדו שהדי הלחי עומד רק בקצה אחד
ובשאין הולכין דרך שם במל הלחי וע' ס"ש בס"י
שס"ג סעיף ס"ב בשם הריטב"א ודע דבראשו לעולם
אינו פוסל פירצה פחות מארבעה טפחים אפילו לא

נשתיר ד' סמוך לכותל ובוה קילא מסן הצד ומעמד
של דבר רבזה ליכא חשש שמא ילכו דרך כאן
ויתכסל הלחי או הקורה דמה איכפת לנו דהא מבוי
שרוחבו פחות מר' א"צ תקון כמ"ש שם וזוהו כונה
המנ"א בסק"ג ע"ש ודו"ק :

ך וכל זה הוא בפירצת מבוי אבל בפירצת הצד
תמיד כעשר אמות ופחות מעשר אינו פוסל כלל
ובך איתא בגמ' נ"ו : מה לחצר שכן פירצתו בעשר
האמר במבוי שפירצתו בארבע והטעם כתב הריטב"א
משום דסתם חצר יש לו ר' מחיצות הקילו בפירצותיו
עד עשר אבל מבוי אין לו רק ג' מחיצות ולחי משהו
ואף שיש חצר שאין לו רק ג' מחיצות והרביעית
פרוצה במילואה כפחות מ' אמות ואין לה רק פס
ד' או שני פסין של שני משהויין מ"ס גם זה לא
דמי למבוי שאין לו רק לחי אחד וכן משמע בתוס'
שם וד"ה תלמה ולפ"ז בעירובין שלנו שרנן הערים
שלנו כהצרות כמ"ש בס"י שס"ג פרצותיהן בעשר
והמנ"א סק"ד נסתפק בזה והולך לשיטתו כמ"י ע"ג סק"ז
דלחומר"א דין כחצר ולא לקולא ומכאן גם מדבריו דתמיד אינו
לריכס נ"ה"פ אף בפחות מעשר נעיר שאין מוקפת חומה
דהשכינן כפחות לכתלית ע"ש אבל מנהגנו אינו כן ואינו דין
בהן דין חצרות מהם וכפחות מעשר אינו עושין עלי פסין משהויין
וא"כ גם תמיד פירצתם בעשר וכן נאדרט בס"י ע"ג סעיף
מ"ה ע"ש :

ך כתב הרמב"ם בפ"ז דין י"ח נפרץ המבוי במיזואי
לחצר ונפרצה חצר כנגדו לרה"ד ה"ז אסור מפני
שהוא מבוי מפולש והחצר מותר שהחצר שרבים בוקעין
בו ונכנסין בו ויוצאין בו הרי היא רה"י נמורה עכ"ל
כלומר שהמבוי נפרץ במילואו אבל בהחצר נשארו
גיפופין מכאן ומכאן גם בהכותל שבינה לבין המבוי
וגם בהכותל שבינה לרה"ד לפיכך עליה אין הפרצות
אוסרתה וכנון שהם פחות מעשר אכל על המבוי כיון
שהפרצות הם זו כנגד זו והעומד במבוי רואה פילוש
שזה עד הרה"ד נאסר המבוי ואי קשיא ליהני הנימיפין
שבינו לבין החצר גם דהמבוי מטעם נראה מבחיץ
ושוה סבפנים באמת כן הוא אך בכאן מידי שנכנסין
כותלי המבוי לחצר בענין שהכל רואין שאין גיפופין
אלו מכותלי המבוי אלא מכותלי החצר וכמו שנתבארו
דינים אלו בס"י שס"ג סעיף י"ב ע"ש :

ך והנה הרמב"ם אינו מחלק בין עירבו בני חצר עם
בני מבוי ללא עירבו ובגמ' נ"ו : יש כמה פרטי
דינים

דינים כזה והמור והש"ע סעיף ג' ביארום זה שהרמב"ם לא ביארם בכאן מפני שזה נוגע להלכות עירובין אם החצר והמבוי אוסרין זה על זה ובאיוה אופן אוסרין הרמב"ם כתב דינים אלו רבין בהלכות עירובין ובכאן מיידין בהלכות מחיצות משא"כ המור והש"ע הם כתבו ביחד דיני מחיצות עם דיני עירובין כמבואר לכל מעיין:

מן וההפך בין עירובי בני החצר עם בני המבוי לבין לא עירובי בן הוא רבלא עירובי החצר מותר אפילו הפרצות הם וזו כנגד זו ספני הגיטופין והמבוי אסור אפילו הפרצות הם וזו שלא כנגד זו רבין שנפרץ במילואו למבוי בני המבוי אוסרים עליו כיון שלא עירבו ביחד ואם עירבו והפרצות הם וזו שלא כנגד זו שניהם מותרים כיון דעירבו ביחד והפרצות אינן מכותים וזו כנגד זו דליתוי כמבוי מפולש לרח"ד ובסוכות וזו כנגד זו החצר מותר והמבוי אסור ומתעין בני המבוי לכלי לידך להחצר אע"ג דהעירובי הרגילים לדידות ביחד כדי שלא יאסרו עליהם וז"ל המג"א סק"ז לשון כשאין נכנסים סתלו המבוי להזר דגם המבוי מותר מטעם נראה מתוך דמונשים בני ההזר לעבור דרך סם להזיר וילכו דרך סלעין פ"ט וז"ל שמועין בני המבוי שלא ילכו נהור: ו אמנם אפילו בעירובי והפרצות זו שלא כנגד זו פ"ט לפעמים המבוי אסור והיינו אם הפרצה שבין מבוי להחצר אינה באמצע כותל החצר אלא סן הצד כלומר בתחלת הכותל וכיון שכותל המבוי נמשך בשדה עם כותל החצר נראה כמבוי ארוך שמושך עד לרח"ד שכנגדו והוא מפולש ואסור אבל אם הפרצה היא באמצע כותל החצר נראה לכל שכן הפרצה עד זרה"ד אינה מהמבוי אמנם אפילו ככה"ג אם החצר הוא של יחיד אסור המבוי לפי שחששו שמא במשך הוסף יעלה ברעת בעל החצר לבנות בניינים בהרחב העדף על המבוי וישוה הכתלים לכותלי המבוי והזר יתראה המבוי כמפולש לרח"ד ובשל רבים לא חשו לזה משום דכשהחצר הוא של רבים לא יניחו ליהודי לבנותו כל כך ודיעס חלו לא נמצאו ברמב"ם וז"ל נקטת משום דכל דינים ח"ו. הוא למאי דלקא דעתה משקלא דלגני רב ואשאל בין כעירובי בין בגלג שידע כמבואר סם חל לפי המסקנא לא חמיק דינים אלו סל דק נראה מריסתה רמ"י פ"ט והי"ק:

ואם מבוי שנפרץ לרחבה ורחבה היא אחרת החצר אם הרחבה פרוחה מסאתים או אפילו יותר

מסאתים והוקפה לדירה כמו שנחבאר בס"י שניח חרי הוא כחצר כאלו נפרץ לחצר אבל אם היא יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה פשיטא שהרחבה אוסרת על המבוי כאלו נפרץ לרחבה ואם לא נשארו המבוי גיטופים או שהפרצה יותר מעשר אסורים לפולש בהמבוי עד שיתקנו הפרצה:

וב בני' וכ"ד: יש מעשה במבוי שהיה פתוח לרחבה שלא הוקפה לדירה והרחבה היה פתוח לשביל של כרמים שלא היו בו דיוורין אך בני המבוי משתמשים שם וחוס' ד"ה ליענין והרחבה היו לו גיטופין שהשביל אינו אוסר עליו ומתה"ס סק"ט והשביל של כרמים והך עד שפת הנהר שהיה נבנה י' והיו מחיצה וצוה רבא להעמיד לחי בין פתח המבוי לפתח הרחבה ומתיר שניהם ואע"ג דהרחבה אינו מוקף לדירה פ"ט מינו דמתני למבוי מהני נמי להרחבה לעשותו במקף לדירה וישלולו מסבוי לרחבה וכשביל אסור לפולש ואינו אוסר הרחבה מפני שיש לו גיטופים ולמה לא יעמידו לחי בין השביל לרחבה שהרי השביל הזה יש לו דין מבוי כיון שבני המבוי משתמשים בו משום דגורדינן אטו שביל אחר שאין משתמשים בו ואסור ג"כ שלחי מתירו ובשביל בעלמא אין לחי מועיל ומג"א סק"ט:

וב מותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הגדי שאין הם בכלל המבוי וה"ס כשהמבוי פתוח לרח"ד אבל פתוח לכרמית אסור ואע"ג דהה"ד חסורא שובא מברמלית פ"ט בברמלית אמרינן מצא מן את מינו וניער כלומר רבין לחיים ותחת הקורה שאין בוים שיעור ברמלית דאין ברמלית פחותה מד' כמ"ש בס"י שס"ה מצא את הברמלית שחוצה לו ותחוק על ידו ונעשה גם הוא ברמלית אבל כשלמניו רה"ד הרי א"א להם להעשות רה"ד שאין זה סמך רה"ד ולכן נכללין בכלל המבוי אבל סמך ברמלית שייכים שפיר שהרי אין בהם הילוך רבים כמו ברמלית אלא שנחסר השיעור ואם יש בקורה רוחב ד' ספחים אפילו פתוח לברמלית מותר כשלמל תחתיה דאמרינן פי תקרה וסחם והיא כמחיצה נמודה ובפרחה מד' לא אמרינן פי תקרה יודך וסחם כמ"ש בס"י שס"ג סעיף י"ו והוקא כשהיא בריאה כדי לקבל מעייבה ומי"א סק"י כ"ס ה"ש"א ולד"ש"י כמ"ס כל גוטה אמרינן פי תקרה גם בר' רוחת לדב דהלכתא כותיה וחתים' ורא"ש רק בשני מדצות כמין ג"ס אמרינן פי תקרה ולא ב"ו כנגד זו דהת

כמ"ש

מן כתב רבינו הב"י בסעיף ח' מבי' שנשתתפו בו
 ונשברה הקורה אותו חצר שהעירוב מונח בו
 וחצרות הפתוחות לו מותרות אבל חצרות שאין
 פתוחות לאותו חצר אסורים עב"ל ביאור הדברים
 דאם כל בני המבוי הניחו עירוב אחד והניחו אותו
 באחד החצרות וכיון שנשברה הקורה במלה ההתחברות
 שע"י המבוי ואין חיבור רק ע"י החצרות וממילא
 שהחצרות הפתוחות לאותו החצר שהעירוב מונח בו
 עולה להם העירוב אבל איתן שאינן פתוחות בע"כ
 נפסקו מהעירוב ובס"י שע"ד יתבאר עוד בזה ויכן
 אצלינו שיש ערים שמניחין העירוב בכהכ"נ אם
 נתקלקל התקון של מבוי זה של בהב"נ נאסרה כל
 העיר למלטל מכות לבית ומחדר לחדר אם שני בע"כ
 דרים בהם אף שהמבואות שלהם כתקונם כיון שאין
 יכולים להביא העירוב אצלם מפני קלקולו של אותו
 המבוי ומג"א סק"ז ואם נסגר הבהכ"נ שהעירוב מונח
 שם ע"פ שרי הממשלה והניחו חותמם על זה ואין
 רשות לפתוח החותם במל העירוב ויעשו עירוב בע"ש
 במקום אחר ומ"ש המג"א בסוף סק"ז פ' ביאורו כמה"ש
 ואלולט לא ע"ד זה :

ין פסי ביראות התירו חכמים בא"י בזמן שבהמ"ק
 היה קיים כדי שתהא פיס מצויים לעולי דגלים
 להשקות בהמותיהן ומה המה פסי ביראות באר העומר
 ברה"ר או בכרמלית לא המריחום לעשות סביבו
 מחיצות נמורות אלא מעמיד סביבו שמנה פסין שכל
 פס רחבו אמה ומעמיד שני פסין לכל זוית דבוקות זה בזה
 מורח ודרום ומורח וצפון ומערב ודרום ומערב וצפון
 ובין כל פס ופס מותר להיות הרחוב עד י"ג אמה
 ושליש והקילו בזה ג"כ רבבל הפתחים לא התרנו יותר
 מעשר וכאן התרנו יותר משום דזה אינו רק דרבנן
 ואע"ג דפרוץ מרובה על העומר הוה הכבה למשה
 מסיני וכאן הוה פרוץ מרובה כבר כתבו רבותינו
 בעלי התוס' בריש עושין פסין דכל שיש שם ד'
 מחיצות כי הכא ופתח ביניהן הוה מן התורה מחיצות
 ובארנו מעם הרברים בס"י שס"ב סעיף כ"ז ע"ש :
 דין וכן מתבאר מברבי הרמב"ם פ"ז דין ל"ג שכתב
 הזורק מרה"ר לבין הפסין חייב הואיל ויש בכל
 זוית זוית מחיצה נמורה שיש בה נובה י' ויש בה
 יותר מד' עד ד' והרי הריבוע ניכר ונראה ונעשה
 כל שכוניהן רה"י ואפילו היו בבקעה ואין שם ביניהם
 באר שהרי בכל דוח ורוח פס מכאן ופס מכאן ואפילו
 היו

במפולש ולכן הננין והבלישות היוצאים מהבתים
 להרחוב לא אמרינן פי תקרה אפילו רחבים כמה
 וכמ"ש בס"ס שמי' אבל בפ"ד הוי"ז שיש לה נ'
 מחיצות ונג' אם רק רחב ד' מפחים אמרינן פי תקרה
 וראיתו על שם מהר"ל שגם בכה"נ החמיר ומ"ז סוף
 סק"ו ודבר תמוה הוא כאשר בארנו לעיל ס"ס שמי'
 ע"ש ואין ספק שבכה"ג מותר :

דין אע"פ שיותר להשתמש תחת הקורה לא ישוב אדם
 בראש המבוי וחפץ בידו שמא יתגלגל החפץ
 מידו לרה"ר ויביאנו אליו כיון שאין היכר בינו לרה"ר
 ואם פתוח לכרמלית נראה שיותר אבל על פתח
 החצר מותר בין פתוח לרה"ר בין פתוח לכרמלית
 שיש בו הכירא או פס ד' או שני פסין אבל לחי שמצד
 אחד לא הוי הכירא ומיהו צוה"פ נראה דהוי הכירא
 ומותר לישוב שם ויש שאוסר גם בזה ואף גם בפתוח
 לכרמלית כמו אצלינו שאין לנו רה"ר ומג"א סק"א
 והגשים היושבות על פתח המבוי וכדיהן בידיהן בפעם
 הראשון אמרים להן שאסור לעשות כן ואי לא צייתי
 לא ימחו ביריתן עוד רמושב שיהיו שוננין ואל יהיו
 טוידין דאפילו בדבר של חודה אמרינן כן כדאמרינן
 רפ"ד רביצה לענין תוספת יוה"כ וכ"ש באיסור דרבנן
 ומ"ש הב"י בסעיף ו' מאוס דהוי דרבנן והקפ"ה המג"א בסק"כ
 הא גם בלמורייתא כן י"ל דלפי מ"ש הר"ן שם הגמי נרמכ"ג
 דעתא אינו סוגר כן ע"ש אך לטעמו הניכסא כמו בנייה ועוד
 דכתבו סם דכדבר המפורש בתורה לא אמרינן מוטב וכו' :

מן מבוי שניטלו קורותיו או לחייו בשבת אע"פ
 שהותר למקצת שבת אסור משם ואילך ולא
 אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה דלא אמרינן זה
 כשנשתנו המחיצות כמ"ש בס"י שס"ב ולחי וקורה הוה
 כמחיצה לענין זה וכן פסי החצר כשנטלו בשבת בין
 כשפתוח לרה"ר בין לכרמלית וי"א דה"מ בעיר שאינה
 מוקפת חומה אבל בעיר המוקפת חומה ומוקפת לדירה
 כגון שישבה ולבסוף הוקפה מותר רכיון שיש מחיצות
 חצינות לא נחשב זה כשינוי במחיצות וכמ"ש שם
 בענין המחצלות הפרוסות ע"ש ויש למסוך על זה
 להתיר וכל זה כשהיו ראויים לעמוד כל יום השבת
 אלא שנתהוה סיבה שניטלו או נפלו אבל אם לא היו
 ראויים לעמוד על כל יום השבת כגון שידעו שהכותים
 יקלקלום אסור לאחר שנפלו או ניטלו גם בכה"נ ואם
 יש ספק אם ניטלו בשבת או מע"ש באופן שאם כשבת
 היה מותר הולכין בספיין לקולא דספיא דרבנן לקולא :

היו רבים בוקעין ועוברין בין הפסין לא במטו המחיצות והרי הן כחצרות שהריכים בוקעין כהן והוורק לתוכן חייב ומותר להשקות הכהמה ביניהן אם היה ביניהן באר עכ"ל וזהו ההסבר דאע"ג דפרוץ מרובה מ"מ היה מחיצה מן התורה וזכן התורה לעולי רגלים : יתן היה במקום אחר מן הזית או בכל זוית מאריבעתן אכן נדולה או אילן או תל המתלקט י' מתוך ר' אמית או חבילה של קנים רואין כל שאלו יחלק ויש בו אמה לכאן ואמה לכאן כנוכה י' נדון משום זוית שיש בו שני פסין וכן מחיצת קנים שאין בין קנה לקנה נ' ספחים והעמירן אמה לכאן ואמה לכאן נ"כ כשר ומותר להקריב הפסין לבאר בלכר שתהא פרה ראשה ורובה מבפנים ותשתה וכמה היא שתי אמות האם לא תהיה ראשה ורובה כפנים חיישינן שמא יתמסך אחר בהמתו עם הבלי שבידו להשקותה ויוציאה לרה"ד או לכרמלית ומותר להרחיק כמה שרצה ובדבר שלא יהא פירוש יותר מ"ג אמה ושליש וזה נחשב כמוקף לרירה ואם יהיה יותר יעמיד ריומדין באמצע להמעיט האויד שלא יהיה יותר משיעור זה ומטעם דעטין פסין ע"ט ויכולה להיות יותר מבית סאתים כיון שנחשבת מוקף לרירה וטעם :

ך השיעור הזה שהצרכנו שהי אמות זהו אפילו בנמל שצוארו ארוך וכן להיפך כשאין שיעור זה אסור להשקות אפילו נדי שכולה נכנסה כאמה אחת דלא פלוני רכנן וכל תקנת חכמים כן הוא והכי איתא שם בירושלמי וכן אין חילוק בהשקאתה בין שאוחו הכני בלא הפרה ובין שאוחו שניהם ובין שאינו אוחוס כלל לא הותר פחות משיעור זה והכל מטעם לא פלוני ולהיפך בשיעור הזה יכול לעשות כרצונו אפילו לאחוז את הכלי ולא הפרה שביכולתה לצאת דרך אחוריה לחוץ מ"מ לא חיישינן שיוליך הכלי אחריה :

כא וכבר נתבאר דלא הותר זה אלא בא"י בוסן הכית ורק לעולי רגלים בלכר ורק להשקות בהמתות אבל אדם יכול לירד לתוכו ולשתות אך אם הבאר רחב הרבה שאין אדם יכול לירד בו יכול לרלות ולשתות בין הפסין ולא הותרה רק לבאר מים חיים ושך רבים אכל בוד של רבים ובאר של יחיד

לא הותרה אא"כ במחיצות סביב סביב נכוהות י' ספחים ובפתח כבכל המחיצות וכן כשארי ארצות ארם ירר לבור וישתה ואם הולך לחוץ צריך מחיצות ופתח כבכל המחיצות :

כב הממלא לבהמתו בין הפסין ממלא ונותן בכלי לפניה או אוחזה בידו כמו שנתבאר ואם היה אבוס עומדת ברה"ד וראשה של האבוס נכנס לבין הפסין והאבוס עצמו נכיה י' ורחב ר' דהוי רה"י ואסור לו למלאות בכלי וליתנה על ראש האבוס ולאוחזה בידו דחיישינן שמא יראה הראש שעומד ברה"ד נתקלקל וילך שם עם הרלי ויוציא מרה"י לרה"ד ואע"ג דבכה"ג לא מחייב כיון שהעקירה הראשונה לא היתה לשם כך אבל חיישינן שאח"כ יעמיד הרלי ברה"ד ואחר שיתקן את האבוס יכניסנו מרה"ד לרה"י וגמ' כ' : אלא ימלא את הכלי וישפוך המים לתוך האבוס ואפילו אם ירצה להשקותה בהכלי ולא יאחוז הכלי בידו נראה משם דאסור וכן מבואר מרש"י שם ופרמב"ם שם דין ל"ב ע"ש ונגס מחוס' סג ד"ה אמר אע"ג שמתו סלג ימלא וכו' ויאחוזו בידו ללא דחוק שהרי סימנו אלא שזכר לפניה ע"ט :

כג כתב הרמב"ם וטעם חצרי שראשה אחר נכנס לבין הפסין מותר למלטלל מתוכה לבין הפסין ומבין הפסין לתוכה היו שתי הצרות אסורין עד שיערכו עכ"ל כלומר אם יש פתח ביניהן וכן הוא בגמ' וכלא . ויש להסתפק אם המלטלל הוא רק מה לצורך ההשקאת הבהמה או כיון דבשביל הבהמה התירו נעשה כרה"י נמור ומותר למלטלל כל דבר ומדברי הריטב"א שם משמע דמתוך שהותרה לצורך בהמת עולי רגלים הותרה או לכל הבהמות ע"ש ופ"מ דבר זה לא ביאר תצ"ע :

כד יבשו המים כשבת אסור למלטלל בין הפסין שלא נחשכו מחיצה אלא בשביל המים ולא אמדינן הואיל והותרה הותרה דאין אומרים זה אינא במחיצות נמורות (מוס' כ' . ד"ה מחילט) ואם באו המים בשבת מותר למלטלל ביניהם שהרי כל מחיצה שנעשית בשבת שמה מחיצה והכא בהיתר נעשית שהמים באו מאליהן :

שסו [דיני עירוב לחצר שרבים דרים בו וכו כ"ה סעיפים] :

א בית שיש בו סכנים הרבה וכל אחד דר בחדר לעצמו וכן חצר שיש בה בתים הרבה שכל אחד דר

רד בבית לעצמו מדין תורה הוא שכלם מותרין לשלטת מחצר לבתים ומבתים לחצר ומחדר לחדר ובכל החצר מפני שזהו הכל רשות יחידים ולא דה"ד וכן מכוי שיש לו לחי או קורה מן התורה מותרים לשלטת בכל המבוי וממבוי לחצרות ולבתים ומהם לבבוי שהרי אינו דה"ד וכן עיר שהיא מוקפת חומה והוקפה לדירה מותר מן התורה לשלטת בכל העיר אם יש לה דלתות הננעלות בלילה או דאויות לנעול להרמב"ם כמ"ש במ"י שס"ד וזהו דין תורה : אבל מדברי סופרים אסור לשכנים למלטל ברשות שיש בו חלוקה בדוירים עד שיערבו כל השכנים כולם מע"ש שיתערבו במאכל אחד ויניחו אותו באחד מן הבתים להראות שכולנו מעורבים ואוכל אחד לכולנו וכולנו כאלו דרים במקום הזה כחרר הזה שהעירוב מנח בו ואין כל אחד ממנו חולק רשות מחבירו ובשם שיר כולנו שויים במקום זה כמו כן יד כולנו שויים בהמקומות שכל אחד אחז לעצמו והרי כולנו רשות אחד ודבר זה תיקן שלמה ובית דינו נטת י"ד : ובשעה שתקנה יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לכי גם אני (ס"ט) ועל זה נאמר בסוף קהלת ויתר שהיה קהלת חכם עוד און וחקר ותקן ונ"י שעשה אזנים לתורה ועיונין ל"א : כלומר שנדר נדרים סביבות מצות התורה כדי שלא יפרצו בה פרצות וכשם שכרמים ופרדסים וגינות העומדים במקום חילוף רבים אם לא ינדרום בנדרים טובים ירמסו אותם העוברים ולא תשאר מהם פליטה כמו כן מצות התורה אם לא יעשו לה נדרים לבסוף יבטלה נמרי כאשר עינינו רואות ושומעית שפריצי הדור שהתחילו לפרוץ הנדרים במשך הזמן נעקרה מהם כל תה"ק ולכן מאד מאד צריך האדם לזוהר בדברי סופרים ועל זה אמרו חכמים דברי סופרים ומחויבים אנחנו בני ישראל לעמוד בפרץ על כל תקנות ונזירות חז"ל שלא יפרצו בהם אפילו פירצה כל שהוא :

ג ומפני מה תקנו זה כדי שלא יסעו העם ויאמרו בשם שמוחר להוציא מן בית המיוחד לאחר לחצר שדבים יש להם בה חלק ומחצר לרחוב בעיר המוקפת חומה שכל בני העיר יש להם חלקים כמו כן מותר להוציא מרה"י לרה"ר שהרי גם עתה מוציאים מרשות המיוחד ליחיד לרשות המיוחד להרבה בני אדם ולכן נוד שלמה שכל רשות שיחיר שולט בו אסור להוציא לרשות שאחר שולט בו כמו מחדר לחצר בבית אחד

וכן מבתים שכל אחד שוכן בביתו לחצר שכולן שולטין בו וכן למבוי ולעיר המוקפת חומה : ד וכתב הרמב"ם בפ"א מעירובין דין נ' וכן יושבי אוהלים או סוכות או מחנה שהקיפוה מחיצה אין משלמלין מאהל לאהל עד שיערבו כולן אבל שיירה שהקיפו מחיצות א"צ לערב אלא מציאין מאהל לאהל בלא עירוב לפי שהן כולן מערבין ואין אותן אהלים קבועין להן עכ"ל והא דתנן ספ"ק ארבעה דברים פטרו במחנה וחד מינייהו עירובי חצרות זהו במחנה היוצאת למלחמה כדמפרש בנ"י שם אבל מחנה סתם העומדת ימים רבים על מקום אחד חייבת בעירוב ושיירה מקרי ששובתין דק עי יום השבת שזהו אהל עראי וכדברי הרמב"ם מביאר בירושלמי שם והסוד כתב החולכי מדבריות פטורין מעירובי חצרות ודומה זה למחנה מלחמה או משום שאצלם היו אהל עראי שאינם עומדים הרבה זמן על מקום אחד ונמוסמחא מ"כ הגירסא להיטך דנמחנה פטור ונשייה מי"ב ע"ג וכ"כ הריטב"א ספ"ק דג"ל נירושלמי ועי' בהג"א סק"ו :

ה וכתב רבינו הרמ"א בעמ"ק ב' בתים שבספינה צריכים עירוב אע"פ שיש לספינה מחיצות ואם אין לספינה מחיצות אסור לשלטת בספינה דק בד' אמות עכ"ל דספינה הוי קבועות לעוברי ימים ונדרות בבתים ביבשה והרבנותא אף שיש להספינה מחיצות עשרה בתוכה אע"פ ששוקעת הרבה במים ואין משפת המים לראשה י' ספחים מ"מ כיון שבתוכה יש י"ב הוי רה"י נמור והייתי אומר דהבתים מפילים לה ובכלל ספינה הם ואינם כדבר בפ"ע כיון שהם ממולמלים קמ"ל דלא ואם אין לה מחיצות י"ב הרי היא כרמלית ואסור לשלטת בתוכה יותר מד' אמות וכ"ש מן הבתים לתוכה ומתוכה לבתים ומתוכה לים ולנהר מותר בתוך ד' אמות רשניהם כרמלית הם ואין עירוב מועיל בכה"ג מבית לבית אא"כ הבתים עומדים זה אצל זה ויש ביניהם פתח ראש עומדים רחוקים שיש הפסק ספינה ביניהם אין מועיל עירוב בהפסקת כרמלית נמור והזיטס עתה הנג"א נק"ה כספינה נלרנו לשל סי' ג"ה סעיף י"ג פ"ט :

ך העירוב שעושים בני החצר זה עם זה הוא הנקרא עירובי חצרות וזה שאנשי כל המבוי מערבים יחד נקרא שיתוף או שיתופי מבואות וכן אפילו כשהחצרות מערבין יחד ביניהם בלא המבוי כגון שהם פתוחים זל"ז נקרא שיתוף ואין נ"מ בכך זה רק דיעד הלשונות בשביל

בשביל הדינים שיתבאר או סומכין על שיתוף במקום עירוב או על עירוב במקום שיתוף אם לאו וצריך לירע רעידוב מקרי חצר אחר כשעירוב ושיתוף מקרי להרבה הצרות ודרך מבוי ועוד יש ג"ם רעירובי חצרות הוה רוקא בפת ושיתופי מכוואות גם שלא בפת כמו שיתבאר בס"ד :

ן בנמ' ומ"ט. יש פלוגתא אם העירוב היה משום קנין כלומר רבית שמניחין בו את העירוב מקני להו הבעה"ב את הרשות ולפ"י מקנין גם בסודר ואינו מועיל בית של קמן שאין לו כח להקנות וכן אין הקמן יכול לערב עליהם וצריך רוקא שוה פרוטה או שאינו משום קנין אלא משום רירה כלומר רע"י עירוב הוה כאילו כלים ררים בו ואין כאן שום הקנאה ולכן קנין סודר לא מהני רצריך רוקא פת שעיקר רירתו של ארם הוא במקום שפיתו טונח ונמ בביתו של קמן סותר ונמ הקמן יכול לנבית את העירוב וא"צ שיהא בהפת שוה פרוטה וזהו וראי רבית שמניחין בו העירוב א"צ ליתן הפת שהרי בלאו הכי הוא רר בו ונמ למעם קנין א"צ כסוכן וקו"ל רמשום דירה הוא ולא משום קנין ונמ כחוס' ד"ה וקמן מפני להכי סוכר ר' יוחנן ס"ז. וכן פסקו כל הפוסקים ועט"ו סק"ב וחי' לזה כמסאך מתוס' סוכה ג'. ד"ה ולין ע"ש היטב וז"ק :

ח אין מניחין את העירוב בחצר ואף לא בבית שאינו ראוי לדירה כגון ביה שער אבסרה וסרפסת וכן בבית שאין בו ר' אבות על ד' אמות ואם יש בו לדבע ר' על ר' כגון ארוך וקצר יש מי שאומר רסדני ומג"א סק"ז גמס רלג"ח אבל לפי מה שנתבאר ביר"ד סי' רפ"ז לענין מוזה נראה רלא מהני ודברים סוכה משה זה למוזה והרא"ש סק"ז עס דפסור ממוזה חוה כונת המג"א עס עליון גמס וכמ"ס המהר"ש :

ט אם דנילין תסיר ליתן העירוב בבית זה אין לשנותו ליתן לבית אחר ספני ררכי שלום אפילו אם יש קצת מעם לשנותו אם לא שיש מעם גדול בזה ואפילו סח או סכר הבית לאחר נראה שאין לשנותו רהמעם הוא ספני החשר שיאמרו שסמלטלים בלא עירוב ומג"א סק"ז רכן איהא בנמ' ניטין ס' : ואפילו השני דוצה ליתן מעות לרכר מציה בער נתינת העירוב בביתו לא ישנוהו ומג"א סק"ח ואם לכתחלה התנו שתהא ביכולתם לשנות סותר גמס) וכן אם הראשון סבקש ססון יכולים לשנותו גמס) ובריעבר אם נתנו בבית אחר אף בלא שום מעם אין מוציאין ממנו גמס)

אך אם הראשון מרעיש ומהרעם על זה נמלין משם ונותנין במקום הראשון ומג"ל אמנם האירגא המנהג ליתן את העירוב בבהכ"נ וכן נהגו הקדמונים ואע"פ רכהכ"נ אינו מקום רירה אך אנו שהעירוב הוה על כל העיר הוה כשיתוף שא"צ להגיה כבית דירה רוקא ראפילו כחצר סני כמ"ש בס"י שפ"ו ע"ש ויש לזוהר שיהיו רשאים למלטל סהבהכ"נ לכל העיר שאין בשם הפסק כרסלית כמו נינות וכיוצא בזה ראל"ב הרי במל העירוב וכן בכל מקום שמניחין את העירוב יש לזוהר בכך ומ"ז סק"ג ופשוט הוא :

י אם אין עירוב בעיר הבהכ"נ רינו כחצר של רכים בלא בתים המיוחדים כל בית לאחר שמוחלים למלטל בחוכו וכן סותר למלטל סהבהכ"נ לחצר של בהכ"נ אם אין ריורין בחצר ואין זה במלטל סבית לחצר אלא הכל הוה חצר ואין שם רשות המיוחדת ואע"פ שיש מקומות מיוחדין לכל אחר ס"ם הרי אין מחיצה ביניהם ואינו מקום רירה כמו שנתבאר ואפילו בנאה יחיר והקרישה לבהכ"נ ס"ם הרי סילק רשותו וסופקר לכל ומג"א סק"ז ובשם סהרי"ל כתבו שאוסר למלטל סבהכ"נ לחצר גמס וזהו כונתו כמ"ס חמ"ג וז"ק ולא נודע מעמו רלכאורה אין איסור בזה ואפילו יש שם אורחים האוכלים בחרר הסמוך לבהכ"נ ס"ם אורחים לא אסרו כמ"ש בס"י ש"ע אך אפשר רזהו כשיש בעה"ב קבוע אבל בבהכ"נ שאין שם בעה"ב קבוע גם אורחין אוסרין וצ"ע לרינא וזהו עמס גני הדיעות כמג"א עס אך ע"פ רוב יש ריורים כחצר הבהכ"נ וא"כ סמירא ראסוד למלטל סהבהכ"נ לחצר כשאין שם עירוב אך בבהכ"נ עצמו סעורת ישראל לעורת נשים וכן להחררים שאצל בהכ"נ שאין שם דיורים והבית שער של הבהכ"נ שקורין פאלו"ם הכל ככהכנ"ם עצמו וסותר במלטול סזה לזה כיון שאין שם דיורין הייך כולהו כחצר של רכים :

יא איתא בנמ' ומ"ט. החולק את עירובו אינו עירוב אך ברטלייה למנא ואיתר אין קפירא אם הוא בשני כלים ע"ש ונלע"ד רלשן זה סורה כשבכוונה מניחו בשני כלים בשביל איזה קפירא אבל אם שלא בכוינה מניח בשני כלים או שבכוונתי שבכך יונעו יותר בטוב וכיוצא בזה סותר זה שמסיים דמלייה למנא ואיתר סילתא רפסיקא נקים וכן סורה מלשון הרסב"ס שכתב כפ"א דין י"ח חלקו את העירוב אינו עירוב רמשמע חלקו ככוונה אמנם הפוד והש"ע סקיף

לחם קמח מהם שאינו חשוב כל כך ודין זה מיוחד במה
ס"ח. כאלו שאמר אי אקני להו פיתא וכו' ולא חשבו ליתבט
נהלייהו וכו' וכן בתוס' ע"פ דה"ע סעיף ה' שכתב זה
לעירוב שכל אחד נתן אין לה שני כל כך ע"פ דו"ק :

יד אין מערבין אלא בפת אפילו בפת של אורו ושל
עדרים אבל לא בפת דוחן שאינו מין פת כלל
וכל פת שהוא מותר באכילה אע"פ שהוא אסור לזה
המערב מותר לערב בו לפיכך מערבין לישראל בתרומה
ובשיתוף לניד כיון וכן הנודר מאוכל זה או שנשבע
שלא יאכלנו מערבין בו ומשתתפין בו שאע"פ שאינו
ראוי לזה ראוי לאחר דלא בעינן מירי רחוי ליה דוקא
וחקילו בזה חכמים רביון דעכ"פ שלו הוא כגון שירש
את התרומה מאבי אמו כהן אי ששים להכהן בעד
התרומה או שהכהן זיכה אותם משנו והוי כמתנה
רכשלו הם לא הצדיכוהו חכמים שיהא הוא בעצמו
יכול לאכול דוקא ועמ"ש בסו' שפי' סעיף י"ב :

מן אכל רב שאתר לכל כנון סבל אפילו סבל
דרכן או מעשר ראשון שלא נישלה תרומתו כהונן
או מעשר שני והקדש שלא נפרד כלהכה אין מערבין
ומשתתפין בהם אבל מערבין ומשתתפין ברמאי מפני
שראוי לעניים דמאכילין את העניים רמאי ובמעשר
ראשון שנישלה תרומתו ובמע"ש והקדש שנפרד אע"פ
שלא נתן את החומש שאין החומש מעכב ובידושים
מערבין במע"ש אע"פ שלא נפרד שהרי ראוי שם
לאכילה ולא בגבולין אא"כ פראוהו ומע"ש שנבנם
לידושים ויצא לא מהני ליה פרוין ויש להסתפק כיון
דעירובי חצרות אין מערבין אלא בפת אם בעינן
דוקא פת שמברכין עליו המוציא או אפילו בפת
שמברכין עליו מונות ומצאתי בדרבנן משה בשם רבינו
ירוחם דמערבין אפילו בלחמניות ע"ש וזהו פת הכאה
בכומין שברכתו ברא מיני מונות כמ"ש לעיל סי'
קס"ח ע"ש :

מן כשכל אחד נתן פת לעירוב לא יתן פרוסה אפילו
היא נרולה הרבה אלא שלימה דוקא אפילו קטנה
והטעם משום איבה שיאמר אני נתן שלימה ואתה
פרוסה ואפילו כולם רוצים ליתן פרוסות אסור שסא
יחזור רב לקולו ומג"א סק"א כלומר רבשבת הבא
ירצה זה ליתן שלימה וזה פרוסה ויתקוטטו זה בזה
אכל ליתן שיעור שיהיו השלימות בולן שוות רב רב זה
אי אפשר וגם אין בזה קפידא כל כך ורק כל אחד
יחד

ד' כתבו צריך ליתן כל העירוב בכלי אחר ואם חלקו
ונתנו בשני כלים אינו עירוב אא"כ נתמלא האחד
ואז מותר והוא שיהיו הכלים בבית אחר עכ"ל דמשמע
דחייב הוא ליתן כל העירוב בכלי אחר ומ"מ נראה
דגם כוונתם דהחייב ליתן בכלי אחר ולא לחקפיר
דחלוק דוקא בשני כלים אבל שלא כהקפדה שפיר
רמי וכן נראה דהא הטעם הוא משום הקפדה כראמרינן
שם המקפיד על עירובו אינו עירוב דעירוב שמו
שהיו בולן מעורבין ומרוצין בו שלא ימחה אחר
בחיבירו אלא שותפות נוחה ועריכה (וע"ז) וכיון שמתחו
בשני כלים כהקפדה אין זה עירוב המרוצה והנח
אבר ברא קפידא מה איכפת לן :

יב וע"ז נלע"ד רשכנים הרדים כל אחד בחדר בפ"ע
או בבית בפ"ע ורק בית המבשלות שקורין קובני"א
אחת היא לכולם רא"צ עירוב רביון רכל מאכלי שבת
שלהם הם בחדר אחר וכתנור אחר היה כאלו כולם
רדים בו דמקום פתא נדים ואע"פ שאין אוכלין שם
הלא יכולים לאכול שם ראשו בעירוב נמור כולם
אוכלין אותו אלא משום דראוי לאכול וה"נ כן הוא
אך יש לערער בזה טעם שאינם בכלי אחר אך לפי
מה שבארנו דדוקא החוקק את העירוב בקפידא אינו
עירוב אבל שלא בקפידא הוי עירוב וה"נ לאו בקפידא
הוא אלא שעושין כדרכן ועוד דזה רמי דמליא למנא
ואייתר דמותר בשני כלים ועוד דזהו רק בעירוב
בעלמא אבל כאן שכל עיקר אכילתן של כולם נעשה
בשבת ובחול רק בחדר זה א"צ כלל לתנאי זה דכ"י
אחת כיון דזהו רידה סמך ופייג לדכרינו מתוס' ע"ב.
ד"ה ומודין שכתבו כיון שכולן משתמשין וכו' כאלו ונישול
משיני כאלו אוכלים וישייט במקום אחד עכ"ל ורליתי כח"א
כלל ע"ז סעיף י"א שכתב דכיון דליכא תרתי משתמשים כבית
כשה"כ וגם הכית רק מושאל להם וכו' עכ"ל זהו שני פעמים
כמנאר בתוס' ע"ז דשאלה הוי היתר בפ"ע ע"ז דו"ק ונשוד
רזיה מסעיף כ"ד ע"ש ?

יג צריך שלא יקפיד כל אחד מהם על עירובו אם
יאכלנו חכידו ואם מקפיד אינו עירוב לכך
צריך לומר שלא לערב ברב שתיקן לצורך השבת
והיינו כשמערב משלו לכל בני החצר ומזכה להם ע"י
אחר לא יעשה העירוב ברב חשוב שתקנו לצורך
השבת דבשיבואו בני החצר לבקשו ממנו יחוס מליתן
להם ונמצא דהעירוב בטל ולכן נ"ל שלא יערב על
דלחמים וגרולים שעולים לסעודות השבת אלא על

וחד ליתן כשיעור הצריך ויתבאר כפי שם"ח כמה צריך בכלל ומיהו אף שצריך שלם רווקא מי"ם אם נפל ממנה חלה לית לן בה דבזה לא שייך איבה ולכן אע"פ שחמרה כשיעור חלה של נחתים שזהו אחד מפי"ח לא היישגין לה שיחשבוו דהחסרון הוא מפני שנפל ממנה חלה ולכן אע"פ שלא היתה מבולה לחלה כלל כגון שיש פחות משיעור חלה מי"ם לית לן בה ואם היתה פרוסה וחיבר שתי הפרוסות בקיסם שהכניס שתי קצוות הקיסם בתוכן וחיברן אם אין ניכר שהם פרוסות ונראית כשלימה מותר דתו לא יהיה עליו איבה שהרי כפי הראות היא שלימה וכתבו הפוסקים דכל זה הוא כשזה נותן בהעירוב וזה נותן בהעירוב אבל אם מערב משלו ע"י זכיו יכול לערב אפילו בפרוסה ע"ש דבזה לא שייך איבה כיון שאין אחר נותן עמו :

וין וכתב רבינו הרמ"א במע"ף ו' ויש שפירשו הא דאין מערבין רק בפת שלם היינו שכל העירוב ביחד יהיה פת שלם ולכן נהנו לקבוץ סכל בית ובית מעט קמח ועושיין חלה אחת שלימה ומערבין בה וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו וצריך לומר שיהא בחלה כשיעור המפורש לקמן סי' שס"ח ואע"פ שגשתייר מן הקמח ולא נעשה מבולו חלה אפ"ה הוי עירוב ולא ניע סאחר סוכה לכולם וארעתא רהכי נתנו קמחם מתחלה עכ"ל ואצלינו עושיין מצה גדולו או כמה מצות מקמח הציבור או שר יחיד והשמש כשעושה משלו מוכה לכל העיר ע"י אחר ואם הקמח של יחיד ווכה השמש בשביל כל בני העיר והמעם שעושיין מצה שמתקיימת הרבה ומג"א סק"ג דטוב לזכות ואצלינו עוסדת בתיבה קמנה סגורה עם חלון של זכוכית ותולין אותה בבהכ"נ שהכל רואים אותה וישגיתו שלא תתעפש ושלא יהיו בה נמלים ואם אידע כן אופין מצה אחרת וחשמש משניה על זה :

וין אם אחד מבני החצר או מבני העיר רוצה ליתן משלו את הפת בשביל כולם שפיר דמי ובלבד שיזכה להם ע"י אחר והוא עצמו אינו יכול לזכות בהם דכל חפץ השייך לאדם אינו יכול להוציא לרשות אחרים עד שיוציאו מרשותו וכשהאחר זוכה בו מנכוחו מן הקרקע מפת כשהוא נוטלו מן הקרקע בציוויו וכשנוטלו מן השלחן מנכוחו מן השלחן מפת וכשמוסר לו מיד ליד יגביה ידו באויר מפת ואע"פ דבכל הקניינים כשקונה בהגבהה צריך ג' מנחים

לבמה מהפוסקים כמ"ש בח"מ סי' קצ"ח מי"ם בעירוב דרבנן הקילו וחז"ל ע"ס : דיה לר"ך ע"ש וגם הנכחה ע"י כחו הוה הגבהה דהיינו שהיה מונח על דף והמיש הרף עד שנתרוסס מפת הוה הגבהה אף בקניינים כמו שבארנו שם מע"ף ח' ונראה דיכול לזכות ניכ ע"י קניין סודר וכקניין אנב כבכל הקניינים :

וין וצריך הווכה לזכות בעד כל בני החצר או בני הסבוי או בני העיר ולכל מי שיתוסף מיום זה ואילך ואין לשאול הא אלו שיתוספו אינן יודעין עתה מזה ואיך יזכה בעדם דאין זו שארה רכיון דזכות הוא לו שתהא ביכולתו לטלמל זכין לאדם שלא בפניו וי"א שאע"פ שלא יזכה כפירוש להסתוספים לב ביד מתנה עליהן שיהיו בכלל העירוב ואם נתוספו הריווין לאחר שנתמעט העירוב מן השיעור דבשביל הקודמים א"צ להוסף רשירי עירוב די בכל שהוא כמ"ש כפי שם"ח אבל בשביל הנוספים צריך להוסף דאצלם הוי תהלת עירוב כשנתוספו לאחר שנתמעט וכל דמכיל עבד ומתחרר כותי ומתגייר בזמן הקדמון אינו יכול לזכות כשיתוספו דהס כלנר שלא כל לשולס דנוספ אחריתא נינהו ולמסר דלממ"ש החוס' ככתובות נ"ח : ד"ה לאמר יכול לזכות ע"ס וקסן סגדיל פשיטא עזוכה זוכין לקסן דה"ק :

ך כיון שהפת צריך לצאת מרשות הכעלים כמ"ש לכן כשמוכה ע"י אחר לא יזכהו ע"י איש שידו כיד הבעלים דא"כ ה"ז כמזכה ע"י עצמו ואינו מועיל וכן לא יעשה הזכוי ע"י בנו ובתו הקמנים אפילו אינם סמוכין על שולחנו מפני שירם כידו ולא ע"י עברו ושפתחו הכנענים שירם כידו אבל מוכה הוא ע"י בנו ובתו הגדולים אפילו סמוכים על שולחנו דאע"פ דלענין מציאה שייך לאביהם כמ"ש בח"מ סי' ע"ד והו מתקנת חכמים משום איבה כמבואר שם אבל אין ידם שייך לידו וכיון שהוא רוצה שיוכו בעד האחרים יכולים לזכות וכן ע"י עברו ושפתחו העברים אפילו כשהם קמנים דאין ידן כידו ואין לשאול היאך הקסן זוכה בשביל אחרים והתשובה דודאי במידי דאורייתא אין לו יד לזכות בשביל אחרים מיהו בדרבנן כמו עירוב יכול לזכות בעד אחרים כמבואר בנימין ופי"ד : וכן יכול לזכות ע"י אשתו אע"פ שנותן לה סווגות דאע"פ דיד אשה כיד בעלה מי"ם כיון דקיי"ל כשנתן לה אחר מתנה ע"ס שאין לבעלה רשות בה מדגי לכמה פוסקים כמ"ש באה"ע סי' פ"ה ולכן כשהוא מוכה על ידה הרי רצינו שתצא מרשותו ולכן

ולכן אע"פ שאין לה בית בחצר מהני ונ"ל לנו קמן
 נ"ע משאר קמן ממי שמקשר לאביו ונדרומו שירטון ס"ז ה"ו
 מהלק כן יש בו דעת לאין בו ע"ש ודו"ק :

כ"א וכל זה הוא דעת הרמב"ם בפ"א מעירובין אבל
 דעת רבינו תם בתום ופ"ט : ד"ה ומונה דרין זה
 הוא כמו במציאה ובנו ובתו הנרדמים הסמוכין על
 שלחן אביהם אינו יכול לזכות על ידיהם ועל ידי בתו
 אינו יכול לזכות כל זמן שדא בנרה אפילו אינה
 סמוכה על שולחנו כיון דהתורה העמידה אותה ברשות
 אביה לקדושיה ולבמה דברים וכן לא ע"י אשתו
 שמעלה לה מזונות או שאמר לה צאי דך מעשה ידיך
 כמונתיך ואפילו יש לה בית בחצר משום דקיי"ל
 לקמן בס"י ש"ע דהיא א"צ עירוב ולכן אין זה מועיל
 דאם היא בעצמה היתה צריכה עירוב הייתי אומר
 מינו דוכה לנפשה וכ"א לאחרני אבל כיון דא"צ עירוב
 אין זה מועיל בלד וכ"ש כשאין לה בית בחצר אבל
 אדם אחר הסמוך על שולחנו יכול לזכות על ידו וכן
 יראה לי דבני בנים אינם כננים לענין זה ויכול לזכות
 על ידן אפילו בסמוכין על שולחנו שאין ה"ד שלהם
 שייך לו כלל :

כ"ב והנה לבתחלה טוב לחוש לרברי שני הריעות
 היבא דאפשר אמנם כדעכר סומכין על רברי
 המיקל בעירוב וכן נרול שיש לו אשה והוא ואשתו
 סמוכין על שלחן אביו וכולין לזכות על ידו אפילו
 לבתחלה כשזונם ע"פ התחייבות דנם כמציאה אינם
 שלו בכה"נ כמ"ש בח"מ נו"הו כונת הרמ"א כסעיף י"ו ולפי
 מה שבארנו שם בח"מ אם כלה זמן ההתחייבות והוא
 מחזיקם על שולחנו מציאתן שלו ע"ש ולפי"ו לדעת
 ר"ת אין מוכין על ידן ולדין לבתחלה לא יזכה על
 ידן ודע דכשמוכה בעירוב א"צ להודיע להשכנים
 קודם השבת אלא מודיעם בשבת רוכין לאדם שלא
 בפניו ובשמודיעם מותרים לטמל בשבת ואף שהם
 לא ידעו ככניסת השבת ולא היה בדעתם לעשות
 מקום הדירה שם מ"מ דבר זה נוחא להם גם בע"ש
 ומסקי ארעתיהו דאם יארע מי שיערב בעדם מרוצים
 להיות מקום דירתם במקום העירוב וכן מוכח לומר
 כונת הרמ"א ע"ס נדון זה ודו"ק :

כ"ג בני חברה שהיו מסוכים במעורה וקירש עליהם
 היום הפת שעל השלחן סומכין עליה משום עירוב
 והוא שמסוכין בבית במקום שראוי להניח שם עירוב
 אבל מסוכין בחצר לא כן איתא בגמ' ופ"ה ו ובפוסקים
 ואינו מוכן איזו רבותא יש בזה ויש מי שכתב דאפילו
 הפת הוא של בעה"ב דכיון שהוא מונח על השלחן
 שיאכלו כולם ממנו והרי הוא משותף לכולם וכאלו
 זיכה להם בפירוש ומ"ס סק"ל"ו ולא נהירא דלשון בני
 חבורה הוא כשהשתתפו ביחד לאכול כרמוכה ספ"ז
 דפסחים ונם מרבינו הרמ"א בסעיף י"א שכתב על דין
 זה וה"ה אם יש להם פת בשותפות באחד מן הבתים
 סומכין ע"יו משום עירוב עכ"ל הרי להדיא שיש לכל
 אחד חלק בזה וכשהן סמוכין על שלחן אחרים מי נתן
 להם רשות לערב הרי לא הקדם רק למה שיאכלו ולא
 יותר והרי האורח אסור לו ליתן מן השלחן אפילו
 לבנו ובתו של בעה"ב כדאיתא בחולין ו"ז ז והן
 אמת שרבר זה כתב הסג"ד משנה בפ"א דין י"ט בשם
 הרשב"א ז"ל וכתב שהרמב"ם אינו מפרש כן ולהרשב"א
 נצטרך דרחוק ולומר דלדבר מצוה רעירוב וראי נוחא
 ליה לבעה"ב אבל להרמב"ם יש להכין מהו הרבותא
 בזה :

כ"ד ויראה לי דה"פ דכיון דבעת קירוש היום ישנו
 כולם בחדר אחד והיה על השלחן פת של כולם
 והו עצמי העירוב אע"פ שלא הניחו עירוב בפירוש
 והו לשון סומכין כלומר שעל זה בלכר סומכין שחרי
 עיקר קניית עירוב הוא מה שדרין ביחד ועיקר קניית
 העירוב הוא כהבנסת שבת והרי דרים שם בעת ההיא
 ודכינו הרמ"א משמיענו רבותא יותר דאפילו לא חיו
 בעצמם ביחד רק פת שלהם היה ביחד בחדר אחד
 נ"כ סומכים על זה בלכר וא"צ לעשות עירוב בפירוש
 ומזה ראייה נדולה למה שכתבנו כסעיף י"ב ע"ש
 ואע"פ שלא בירכו הברכה הלא אין הברכות מעכבות
 ונם בכה"נ א"צ ברכה :

כ"ה מצוה לחזור אחר עירובי חצרות ומברך על
 מצות עירוב ואימתי מברך בשעה שמקבץ אותו
 מבני החצר או בשעה שמוכה להם ואומר בהדין
 עירובא יהא שרא לן לאפוקי ולעיולי מן הבתים
 לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית כל הבתים
 שבחצר לכל שבתות השנה ויש שרוצה להוסיף גם
 ליו"ט ואין המנהג בן ואם נבו העירוב ולא ברכו עליו
 אין הברכה מעכבת ומותרים למלטל שאין הברכות
 מעכבות ולא דמי לעירובי תבשילין לקמן ס"י תקכ"ז
 דהברכה מעכבת דהתם העיקר הוא הברכה כרי
 שיכרוך מנה יפה לשבת ובלא זה אינו כלום אבל
 הכא העיקר הוא ההשתתפות או הוכיבו ואין ליסר
 דא"כ

בשביע הקטן ולא אמרין דדי הקטן יכול למלט בלא עירוב רקמן אוכל נבלות אין ביד מצווין עליו להפרישו כמ"ש במ"ש שמ"ג מ"מ דבתחלה לא שבקינן ליה שיעשה באיסור ועוד כרי שביתו לא האסור על כל בני החצר כשלא יהיה לו חלק בו ומצ"ל ספק דהאריז"ל היה מנוד ואח"כ היה מוכה לטעם האג"ל ע"ש וי"ל דעשה כן כדי שתהא הכרחה טעם לטעמו והיא מנוד ומוכה ואומר כהד"ן וכו' וי"ל הלשון אחר שיפיר כע"ז וכה נס לאחריה ה"ס כשפסטה הכרחה כל הפת הרי רטט בעירוב ומוכה לאחריה ג"כ ונגמר סעודת וד"ק :

דאי"כ לא היה הברכה עיבר לעשייתו ראינו כן דקורס שנכנס שבת מקרי עובר לעשייתו ואיש אחר שאינו מבני החצר לא יכרך ברכה זו כיון שאין לו שייכות בעירוב זה ואינו עושה שום מעשה שיברך על זה ולכן אין זה רומה לשאר מצות שנים אחר מברך ואם חל יר"ם בע"ש אם מותר לזכות ביר"ם יתבאר במ"ש תקכ"ח שאסור ע"ש ורע דיש נוסחות שכתוב בהן בהד"ן עירובא נם מננ לנג ואין צורך בזה רבלא"ה מותר למלט מננ לנג כמ"ש במ"ש ש"ע"ב ואפטרופוס של קטן יכול לערב בערו כלומר דיתן חלק בעירוב

ש"סז [אם אשתו של אדם ביכולתה ליתן חלק בעירוב שלא מדעת בעדה או אם אחד מבני הבית מותר ליתן וכו' מ' סעיפים] :

ג ותמיהני בדירושלמי מפורש להיפך ודל הדירושלמי וטס וכמ"ס דכ"ט מערבין לאדם בע"כ ובג"כ הלשון כי שאינו רוצה לערב נכנסין לביתו ומערבין לו בע"כ ופריך מברייתא דדוקא כשאינו מסאן בפירוש אבל מסאן אין נופלין בע"כ ופריך רה"ק מסאן הבתה שהוא צדוקי ואינו מודה בעירוב אבל כשמסאן מותר הבילות נופלין בע"כ ע"ש שהגירסא בב"ב מיושרת ובעירובין יש פעולת הרפוס והנה מירושלמי זה ראיה ברורה לשיטת דרי"ף והרמב"ם דאי"כ דעת אש"ו שהרי בדירושלמי לא נזכר זה כלל מיה עכ"פ שמעינן דאין הבטייה ע"פ ב"ד אלא שהם בעצמם נופלין והא"ס מס נמ"פ דז"ל לרס טעם זו נהרמב"ם בסוף דבריו הסודות דלמטה דוקא כשאיט דז"ל מסני טעם ז"י פין אבל אם הוא צדוקי איש טעם ע"ש ומתמיה דהטיק מסר ומ"ל קמ"ל : ד ולכן נ"ל דכונת הרמב"ם כן הוא דלפי שישן הש"ס משמע דדוקא כשהיה רגיל להשתתף נופלין בע"כ אבל לא רגיל לא ויש שגורסים בגמ' דהריא רגיל אן שאינו רגיל לא אבל הרמב"ם לא גרס לה ואמ"ש נכ"מ ע"ש וכן מוכח ממאי דמסייע ליה מברייתא רכופין אוהו לעשות לוד וקורה למבוי ע"ש והא הבא אינו רגיל וכן בדירושלמי אומר פתם מערבין לאדם בע"כ ואינו אומר רגיל דוקא והמברא נמי כן הוא דכיון דאוסר עליהם פה לי רגיל מה לי אינו רגיל ותירוק הש"ס על הסיוע רחמי וקורה הוי רק דיתוי בעלמא כדרך הש"ס וראיה דגם בדירושלמי הביא ראיה מברייתא דלוד וקורה ולא דחי לה ולכן באמת מסק דרמב"ם דאין חלוק בין רגיל לאינו רגיל וזה שאומר

א איתא בגמ' ופ"י אחר מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף כלומר שאינו רוצה להשתתף בני המבוי נכנסין לתוך ביתו ונופלין ממנו שיתופו בעל כרחו וממילא דהיה אחד מבני החצר שרגיל להתערב עם בני החצר ואינו רוצה באין בני החצר ונופלין ממנו עירובו בע"כ וכתבו התוס' והרא"ש דעכ"פ דעת אשתו בעינן כמו שאמרו שם אשתו של אדם מערכת שלא מרעתו ושלא מדעתו היינו אפילו כשמחה בה אבל שלא מדעת אשתו ודאי ראינו מעיל ופעמס ראיך יועיל עירובו של אדם בע"כ כיון דעיקר טעם העירוב הוא דהוי כאלו כולן דדין בה ודחי וזו אינו רוצה לחדר שם אבל כשרעת אשתו יש בזה אי אחד מבני הבית כמו שיתבאר הרי יש אחר מבית זה שרד שם ולא חיישינן במה שהוא אינו רוצה כיון דעכ"פ הבית הזה כלולה בהעירוב עם בן אדם משם :

ב אבל דרי"ף והרמב"ם אינם מפרשים כן ודל הרמב"ם ריש פ"ה מעירובין אחד מבני המבוי שרגיל להשתתף עם בני המבוי ולא נשתתף בני המבוי באין לתוך ביתו ונופלין ממנו שיתופו בע"כ ואמר מבני המבוי שאינו רוצה כלל להשתתף עם בני המבוי כופין אותו להשתתף עמו עכ"ל וביאורו כן הוא כשהוא רגיל יכולים ליקח בעצמם משלו חלק שיתופו אבל כשאינו רגיל אין יכולין בעצמם לעשות כן אלא כופין אותו ע"פ ב"ד שיתן חלק ומ"מ ודין השני הוא בדירושלמי ופ"ו כן כתב המ"ה ורבינו הבי"ש בש"ע סוף סעיף י"א :

שאמר רגיל לאו דוקא ואורחא דמילתא קאמר והוה דקמ"ל הרמב"ם אחר שהעתיק דין הגמ' כרגיל ואמר דנ"כ אחד מבני המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל אף שהא היה רגיל נ"כ כופין אותו בני המבוי וכוה לא שייך לומר נכנסים לביתו ונוספין דזה טוב על פעם אחד כשנתעקש ולא לעולם ולכן כופין אותו כאיזה מיני כפיית עד שיתן תמיד חלק בשיתוף ואם ירצו ליכנס בכל פעם לביתו ליטול יבולים לעשות ומי יסחה בידם וכל זה הוא במבוי שאוסר עליהם כגון שאין לו פתח למבוי אחר והדין הוה ביאר הרמב"ם לקמן ובכ"ה ס"ל דאין כופין אפילו כרגיל כמבואר מדבריו שם ע"ש :

ה ונמצא רשימת הרי"ף והרמב"ם הפוכה לגמרי משיטת התוס' והרא"ש דלתוס' ורא"ש הם בעצמם אין יכולין ליטול אפילו כרגיל ואוסר עליהם אלא מדעת אשתו או אחד מבני הבית ולהרי"ף והרמב"ם אף באינו רגיל אם רק אוסר עליהם יכולים ליטול מעצמם או לדעת המגיד משנה ורבינו הבי"ע ע"י ב"ד ובאינו אוסר עליהם הוי להיפך התוס' והרא"ש לקולא דלדעתם כרגיל גם כשאינו אוסר יבולים ליטול ע"י אשתו ולהרי"ף והרמב"ם באינו אוסר כלל כלל לא דאפילו כרגיל אין יכולים לכופו דדרכיהם אין מעלה כרגיל כלל כמבואר מהרמב"ם ומהירושלמי שהבאנו :

ן וכן ברין אשתו הפוכה סכרת הרמב"ם מדברי התוס' והרא"ש דלדבריהם הדין כן ראשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו ואפילו מוחה בה שלא לערב ואפילו אינו רגיל לערב עמהם וה"מ כשאוסר עליהם כגון שאין הבית פתוח אלא לאותו חצר אבל אם הוא פתוח לשני הצדדים כאחת רגיל לצאת ולבא תמיד שאוסר עליהם ובאחת אינו רגיל לצאת ולבא ולכן בהרגיל שאוסר מערכת שלא לדעתו אפילו אינו רגיל לערב עמהם וכוו שאינו רגיל לצאת ולבא נמי אע"פ שאינו אוסר אם רגיל לערב עמהם מערכת שלא לדעתו אכ"ר אם אינו אוסר וגם אינו רגיל לערב עמהם אינה מערבת שלא מדעתו והיינו כשמוחה בה אבל כל זמן שלא מיחה בה בפירוש אפילו אינו רגיל לערב עמהם ואינו אוסר מערכת שלא בידעתו דמסתמא נוחא ליה :

ן ולדעת הרמב"ם אין לאשה שום כח כשמוחה בה ורק כל זמן שאינו מוחה בזה יר אשה כיר בעלה כדברי התוס' והרא"ש אבל כשמוחה בה אין לה רשות ליתן אפילו באוסר ורגיל אלא הם עצמם נוסלי ממנו בע"כ וז"ל הרמב"ם שם אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו והוא שלא יאמרו על שכנינו אבל אם אוסר אינה מערבת עליו ולא משתפת עליו אלא מדעתו כיצד אוסר כגון שאמר איני מערב עמכם או איני משתתף עמכם עכ"ל חרי להדיא דלהרמב"ם נרע כח אשתו מכחם דכחם גדול מכהה ספני שדא אין לה רשות לעשות נגד רצון בעלה ולתתוס' ורא"ש להיפך: דן ואפילו לדעת התוס' והרא"ש אין לה רשות רק ליתן חלקו כהעירוב או בהשיתוף אבל אינה יכולה לזכות משלו לאחרים שלא בידעתו אף כשלא מיחה בה ויראה לי דאם הוא רגיל תמיד לזכות לאחרים גם היא יכולה לעשות כן מן התוס' כשלא מיחה בה וכן ממונותיה יכולה לזכות ונ"ל סק"ל :

פ וכן אם אין הבעל ואשתו בעיר אם אין הבית פתוח רק לחצר זה ואוסר עליו יבולים בני הבית לערב שלא בידעתו וכן אפילו היה פתוח לשתי הצדדים ורגיל באחת יבולים ליתן חלקו בהעידוב אבל אם אינו רגיל ואינו אוסר אין להם רשות ליתן שלא בידעת הכעלים וכוה נריעי מאשה וככל ענין אין דשות לבני החצר ליקח בע"כ לתוס' והרא"ש ובתב רבינו הרמ"א מי שאינו רגיל לערב ועירב עם בני חצר והוד מעירובו צריך להזכיר ולזכות אבל אם רגיל לערב הוי עירוב בע"כ כרחו עכ"ל כלומר כשחזור קורם השבת ונ"ל דהוה אפילו לרה"ט והרא"ש הוי עירוב בע"כ כשרגיל לערב כיון שכבר מסר העירוב וכן הוא כונתו והיינו שמסר על הרבה שבתות ואח"כ חזר בו ומסירא רנתבטל העירוב שהרי הם לא קנאוהו לעצמם אלא לעירוב ובחזירתו בטל ונמ"ל סק"ה נראה דתפס שהוה צריך ליתן עדיין העירוב ומסרי כן הקשה מה"ש ר"ס הדר שממנו מקור דין זה אכ"ר דר"ש פ' חנון שהם הדינים הקודמים ע"ש ולא קרע זה אל זה וכמ"ש וגם מ"ש בסק"ד אכ"ר דכ"י ח"ר לטיסת הי"א שהוה הרמב"ם דה"ה אשתו ע"ש וגם זה תמוה דברמב"ם מפרש דאשתו לא וכמ"ש דו"ק :

שסח] אם אחר שעירבו נתקלקל העירוב וכו' ז' סעיפים :

א נתמעט העירוב משיעורו שיתבאר אם לא עבר עליו עדיין שבת אחד צריכים לחוסף עד ש"י שיצורו

שיעורו ואם עבר עליו שבת אחד אפילו נשתייד מקצתו כשר רחבי תנן וס' : רשירי עירוב כל שהוא וכל שעבר עליו שבת אחד מקרי שירי עירוב שהרי אינו תחלתו שכבר שימש בשבת הראשון ואם לא עבר עליו שבת אחד מקרי תחלת עירוב ויראה לי רבנן שהיא לא דווקא דאין מברא כלל שאם ישאר פחות מכוית שהיא נחשב זה לעירוב וביודאי צריך כוית ומירושלמי שם גיל דצריך לישאר בשני שלישי שאומד שם כמה הן שירי עירוב ביי דמר ר' יוסי אוזב שהיה בו פגם אחד כשר מכאן ואילך שיידיה אוף הבא בן עכ"ל ואין הלשון בתקנו דאטו אוזב אינו רשאי להוות בו אפילו כמה פעמים בחסד והא להריא תנן בפ"א רפרה מצות אוזב ג' קלחים ושיריו שנים ע"ש אלא דה"פ רפעס אחד צריך כשר לנמרי דהיינו ג' קלחים ומכאן ואילך מקרי שירים וה"ג שיריו היינו שני שלישים (מלג"ז) :

ב ובשם מהר"ל כתבו ראם נשבר העירוב אפילו קודם שבת ראשונה שרי כיון דבשעת הנחה היה שלם ומג"ז סק"ט ולא משמע כן מהפוסקים מיהו והו ודאי ראם רק היה שלם בהכנסת שבת תו לא חיישינן כשישבר בשבת ויש מי שכתב להיפך דאפילו אם נשבר אחד שבת ראשונה מוב לעשות אחד רהא רשירי עירוב כשר היינו כשנשאר עכ"פ פת אחד שלם וס' נס' ימ"ט וגם זה מבואר בפוסקים להיפך דאפילו פרוסה כשר וס' ונ"ו וגם יש מי שאומד דרוקא כשיש שיתופי מכואות ג"כ דאז כשר בשירי עירובי חצרות אפילו כל שהוא אבל כשאין שיתופי מכואות לא סהני שירי עירוב כדל' ומג"ז ס' דהכי משמע לשון המשנה שם שאומרת רשירי עירוב כל שהוא מפני שלא אסרו לערב בחצרות אחד שנשתתפו במכוי אלא כרי שלא לשכח את התינוקות ולכן הקילו בשירי עירוב אבל בלא"ה לא אבל א"כ תימה רבה על הטור והש"ע שכתבו סתם דין זה בעירובי חצרות ורבינו יהונתן כתב בן בפירוש רחצד שהוא בלא מכוי אין בו דין רשוור עירוב ע"ש וברמב"ם לא מצאנו כדל' דין זה רשוירי עירוב דהאמת רהוא רחאה מהלכה כמ"ש בפ" המשנה דאין הלכה בן ובי"ב הרע"ב וס"ל דת"ק פליג על ר"י כמ"ג התו"ט והטור והש"ע סוכרים דר"י איט חולק על הת"ק וס"ל דהך ולא אמרו לערב בחצרות וט' הוא מילתה בלפי נפשה ולא דברי ר' יוסי הם וכל"מ כמנ"ס פיה הל' י"ג ע"ש ונה ולוי תימה שהבי' לא יכיל דעת הרמב"ם כלל וז"ל :

ג תימה הוא שיעור העירוב בתחלתו בזמן שהן שבת עשרה בעלי בתים או פחות רי בכגרותות לכל אחד ואחד ואם הם יו"ד סי"ח אפילו אם הם אלף או יותר שיעורו מוון שתי מעודות שהן י"ח גרונרות שהן כששה בצים וי"א שהם כשסנה בצים כן כתבו הרמב"ם והטור והש"ע ויש בזה תימה רבה הא כוית הוה חצי ביצה ולהריא אמרינן בשבת ול"א . דגרונרות י"ח גרונרות והאמת ולכן כתבו רבותינו בעלי התוס' ופ" : דיהאנט דהחשבון רשתי מעודות אינו לפי חשבון הבצים אלא ככרות גרונרות ע"ש אבל דהרמב"ם והטור והש"ע הוא דבר תימה ויש שתרצו דכאן הששה בצים הם בקליפתן והוית חצי ביצה בלא קליפתה והקליפה היא גדולה בכמות הרבה ולפי"ז יכול להיות שהגרונרות גדולה מכוית לקמן סי' תפ"ו והת"ס סק"ו ויש להוסיף עוד כזה רתנה תנן בפ"ז רכלים רבצים יש גרונרות וקמנות ובינונית וכל שיעורי חכמים הוא בבינונית כרתנן התם ולענין שתי מעודות דעירוב נאמד שהן גדולות ואע"ג רלפי המשנה רכיצר משתתפין ופ"כ : רחוק לפרש בן ס"ם יש לדחוק בזה וכן בגרונרות שנינו שם בכלים שיש גרונרות וקמנות ובינונית וי"ל רכאן הוא בקמנה וזה שגרונרות גדולה מכוית הוה בגדולה וסכל הרברים ביחד יש לתרץ הקושיא כמובן :

ד עירובו ואח"כ נתקלקל העירוב וכא אחד מבני התדד לחוד ולתקנו ואע"ג רשירי עירוב כשר אך כאן נתקלקל קודם שבת הראשון וס"ו סק"א או בשאין כאן מכוי לרעת הפוסלים בשירי עירוב כחצר בלא מבוי כמ"ש בסעיף ב' ואפילו בלא זה י"ל שרועים לתקנו כרי שלא יתקלקל בוכו אם בא לערב מסין הראשון כגון שעירבו בפת חטין וגם עתה מתקנו בפת חטין וכיוצא בו אפילו מערב משלהם איצ להודיע להם דמסתמא נחא דהו ויש מי שאומד דצריך רעת אחד מבני הבית וגם סק"ט והיינו לשימת התוס' והרא"ש שבס"י הקורם ולענ"ד נראה רא"צ דרוקא בתחלת עירוב צריך זה לשימתם בס"ש שם אבל לא כשכבר הונח ונתקלקל ואפילו בלא לנמרי :

ה ואם בא לערב מסין אחד כגון שמתחלה עירבו בפת חטין ועכשיו רוצה לערב בפת שעודין או להיפך אם בלה לנמרי ורוצה לערב משהם צריך להודיע להם ואפילו לשימת הרי"ה והרמב"ם שם שיכולים לערב

לערב בע"כ מ"ם שמא אין רצונם במין אחר אלא במין הקודם אבל כשמערב משלו אי"צ להודיעם דמסתמא נוחא להו ואם לא כלה הראשון אלא נתמעט אע"פ שמערב משלהם אי"צ להודיעם דביון דנשאר עדיין סמין הראשון לא יחושו אם התקין ממין אחר :
 ן וכל זה הוא אם בא להוסיף סחמת שנתוספו דיורים ולא היה בו שתי מעורות שמספיק אף לאלף ואצלם הוה זה תחלת עידוב וכך אם אין להם רק פתח אחד לחצר זה ונמצא שאיסרין על בני החצר אי"צ דעתם כלל להרי"ף והרמב"ם בס"י הקודם אפילו כשמערב משלהם ולהתום' והרא"ש צריך דעת אחד סבני הבית אבל כשיש להם שני פתחים אחד לחצר זה ואחד לחצר אחרת צריך להודיעם אפילו כשמערב משלו דשמא אין רצונם לערב עם חצר זה אלא עם האחרת ואע"פ דכשיערבו בשניהם ידא מותרים למלטל בשניהם כמו שיתבאר בס"י ע"פ מ"ם שמא לא נוחא להו בריבוי דיורין וי"א דכשמערב משלו אי"צ להודיעם והר"י והטעם דס"ל דמותר למלטל בב' החצרות וא"כ כודאי נוחא להו והמעט שמא לא נוחא להו בהרבה דיורין מעט קדוש הוא ודיו דכשמערב משלהם ולא משלו וולמס תמס עליו המג"א נק"א וי"כ נח"ט סק"ד) וגם במדרבי

מבואר כן שכתב נתוספו עליהן חדשים שלא עירבו עדיין עמהם מוסף ומזכה אם משלו מערב וצריך להודיע אם משלהם מערב עכ"ל הרי מפורש דכשמערב משלו אי"צ להודיעם :
 ן אם נתעפש פת העידוב ונפסק מלאכול או נפל עדין תולעים או נמלים הרבה הרי הוא כמו שכלה לנמרי וצריכים לערב מחדש ולכן נהגו לעשות העידוב חלת מצה שאינה ממהרת להתעפש ועוד שיכולים לשמרו בימי הפסח ויכולים לשמרו כל השנה ויראו להשהותו במקום שאין לחלוחית ותחת זכוכית דאו לא יפלו עליו נמלים וזה מוכי יותר מלערב כל שבת ושבת דשמא ישכחו שבת אחד מיהו אם רוצים לערב כל ע"ש ולאכול העידוב בשבת הרשות ביום דהעידוב אי"צ להתקיים רק בכניסת השבת כמ"ש בס"י שצ"ד ע"ש ויש שדעתם יותר נוחה לעשות בכל ע"ש ספני שהעידוב שעל כל השנה עלול להתקלקל וי"ז סק"ד וע"ס שכתב שזכר גם לערב ככל ע"ש גלא נראה ע"ש וי"ע לה"ט הוי עירוב כשי מקומות ונתחלקו הדיורין ואוסרין זה על זה אם לא כשיערב על תנאי אם העירוב על כנה"ג סמול עירובי עירוב ואם כשר אינו עירוב וי"ע ומ"ס גלא לסמוך על עירוב שנתמעט ולפנות אחר טולאי כן הוא וכן המג"א המג"א :

שם"ט [אם רוצים להקנות העירוב כיצד יעשו וכו' נ' מעיפ"ם] :

א כתב הרמב"ם בפ"ו דין כ' נותן אדם מעה לבעה"כ כדי שיקח לו פת ויערב לו בה אבל אם נתן לחנוני או לנחתום וא"ל זכה לי כמעה זו אינו עירוב ואם א"ל ערב עלי כמעה זו הרי זה לוקח בה פת ומערב עליו ואם נתן לו כלי ואומר לו תן לי בזה אובך וזכה לי בו ה"ז לוקח אובך ומערב עליו בו עכ"ל וזהו כנמ' ופ"א : וביאור הרברים דכשנתן מעה לבעה"כ שיקח לו פת לעירוב הרי הוא שלוחו לערב ושלוחו של אדם כמותו אבל כשנתן לחנוני או לנחתום ואמר לו זכה לי הרי לא עשאו שליח אלא קנה ממנו פת והדי לא משך ואינו שלו אבל אם א"ל ערב עלי עשאו שליח וכן ע"י כלי הוה קנין סודר ונקנה לו הפת ע"י קנין אבל אי"כ הרי אין חילוק בין בעה"כ לחנוני ונחתום שהרי גם לבעה"כ אם יאמר לו זכה לי לא יועיל ולחנוני ונחתום ערב לי ני"כ מועיל וא"כ היה לו להרמב"ם לחלק בהלשון ולא בין בעה"כ לחנוני ונחתום :

ב וכאמת המור והש"ע בתבו דבעה"כ מהני אפילו אמר זכה לי לפי שאין דרך בעה"כ למכור פת לכן גם כזכה לי לא היתה כונתו דרך מכירה אלא דרך שריחות ע"ש אבל דהרמב"ם קשה ויראה לי דגם הרמב"ם ס"ל כן אלא דאורחא דמילתא קאמר דבחנוני ונחתום דרך לומר זכה לי כלומר מהפת שלך העימר למכירה אבל לבעה"כ איך יאמר לו זכה לי הלא אינו מוכר פתו אלא מבקשו לקנות בערו ולא שייך לשון זכה לי אלא מבקשו ליקח לו פת :
 ג והנה הרמב"ם כתב דין זה בעירובי תחומין ע"ש ונוכל לומר דבעירובי חצרות ושיתופי מבואות שיש רבים ואמר דנחתום ולחנוני זכה לי כמעה זו והוא זיכה לכולם משלו הוי עירוב דכשם רלכולם זיכה משלו אף לזה זיכה משלו אבל המור כתב דגם ככה"ג לא מהני דאע"פ דכולם זיכה משלו מ"ם כיון שממנו נפל מעה היתה כונתו על דרך מכירה ולא על דרך זיכו

יבנה לו עירוב כלל ומג"ח סק"ח סתק"ה מח"מ סי' קל"ט
 דיין לקידוש קנה כמסות בלכד משום דהוי דבר מלוא ולמה
 לא יקנה גם בעירוב כמסות בלכד ע"ס ומלמח הגלגל סס מד"מ
 ספי"ה סי' ס"ט מפקק"ס בזה ע"ס אמנם גם בל"ה א"ס דהא
 כחמת נחלקו במסות ר"ח וחכמים דר"ח ס"ל דבבב"ל מלמח
 עירוב קנה כמסות בלכד וחכמים סליגי עליה וס"ל דל"ח ו' מלמח
 כל כך שבבב"ל נבטל תקנת החכמים שחזקו משיכה דמח"ל חלמ"ח
 תקנת עירוב מתקנת משיכה ולא נסלו תקנה זו אלא בבב"ל
 סתן על תורה כמו בל' סק"ס שמתח י"ס דל"ח ו' ו' ו'
 קדוש עיקרו דמורייתא ודו"ק :

ויבנה ולא קנה ע"ש וזהו שיטת רש"י ע"ש והתוס' שם
 כתבו עיר דאפילו אם הנחתים בין לזכות אחי משלוי
 אינו מועיל כיון שהוא נתן המעה וכיון רק שיקנה לו
 פת והקנין אינו כלום ע"ש והרא"ש רחה זה רכיון
 שרצונו בעירוב אמאי לא יתרצה בכה"ג והטור והש"ע
 פסקו כדעת הרא"ש וסברת התוס' נ"כ נראה דניחא
 ליה יותר לעשות המצוה בממונו ולא שאחר יזכירו
 ע"ז סק"ו והרא"ש סובר דודאי י"ל סברא זו אבל
 כיון דבממונו אינו יכול לזכות בלא משיכה פשיטא
 שמוטב לו יותר שיהיה עירוב ושלא יהיה בממונו משלא

שע [ריני האוסרין על בני החצר ושאינם אוסרין וכו' כ"א מעיפיים] :

א לא בבית שער דיחיד ע"ש דנירסמו כך היתה בגמ'
 כל מקום שאמרו הנותן את עירובו אינו עירוב וחד
 שם אינו אוסר חוץ מבית שער דיחיד והמעט דמפני
 שהיא קצת דירה הלכו בזה לחומרא והטור והש"ע לא
 הזכירו מזה דבר ולא ידעתי למה וצ"ע ולענין דינא
 נראה הלכה כרבנו המיקף בעירוב ויכו"ץ לסמוך על
 נירסת רש"י והוס' להקל אבל רבינו הבי"ב בספרו הגדול
 פסק כהרמב"ם והטת גם דעת הטור לדעתו ע"ש וזהו
 בבית שער אב"י אבסדרה ומרפסת אין חילוק בין יחיד
 לרבים (והפירוש"י שלט אינה אוסרת) :

א שנו חכמים במשנה ופ"ה : הנותן את עירובו בבית
 שער אבסדרה ומרפסת אינו עירוב והרד"ש שם אינו
 אוסר עליו בית החבן ובית הבקר ובית העצים ובית
 האוצרות היו עירוב והרד"ש שם אוסר כלומר דעירובי
 חצרות צריך ליתן בבית שבחצר כמ"ש במ"י שס"ו
 ובית שער והיינו מקום שדרך שם עוברין להחזירים
 שכבית אע"פ שיש לו ר' מחיצוה וכן אבסדרה ומרפסת
 הויין כחצר ואינו מועיל העירוב ולכן גם הרד"ש
 אינו אוסר על בני החצר כיון שאין לו בית אבל בית
 החבן וכו' ה"ו בבית והניתן שם עירוב הוה כנותן
 בבית ולכן הרד"ש שם ואוכל שם אוסר על בני החצר
 אבל מי שיש לו בית החבן וכו' ואינו אוכל שם אף
 שיצא שם אינו אוסר דקו"ל מקום פיתא נרים וכן
 סיכת התג כסיכות אינו אוסר על בני החצר אע"פ
 שאוכל שם דהיא דירת עראי ואינה בבית וימח"י .
 וממילא דגם אין ליתן שם את העירוב וס"ס ג"ל
 דסיכה בניה בבית אלא שבסיכות נוסלים הנג ומכמים
 ברבר הראוי להבשר סיכה מקרי בית :

ב בעה"ב שיש לו הרבה בתים בחצרו והשאלין או
 השכירין לאחרים הם אוסרים עליו ואוסרים זה על
 זה שהר"י לשעתן כל אחד הוה כביתו ומ"מ אמרו
 חכמים דאם יש לבעה"ב בכל הדירות תפיסת יד
 אינו אוסר שנחשב כאלו הבעה"ב רד עמהם והמעט
 ג"ל משום דשאלה ושכירות אינן כמכר ורק מ"ס כיון
 שהשואל והשוכר שולט בהבית נחשב כשלו וכיון שנ"מ
 להבעה"ב יש לו תפיסת יד נחשב הבעה"ב ככאן
 כשולט בהבית :

ב ואמרו שם בגמ' כל מקום שאמרו הרד"ש שם אינו
 אוסר הנותן את עירובו אינו עירוב חוץ מבית
 שער דיחיד כלומר שאין עוברים דרך בו רק לאחר
 ומתם בית שער עוברים בו לרכים לפיכך אינה בבית
 כלל אבל בית שער דיחיד אינה בבית רק לענין
 שהרד"ש שם אינו אוסר לפי שאין זה דירה קבועה אב"י
 כשהניחו שם עירוב כשר דהוה בבית והרמב"ם פסק
 להיפך דכפ"א לענין הנחת העירוב פסק דגם בבית
 שער דיחיד לא הוי עירוב ובפ"ד לענין דירה פסק
 דדוקא בבית שער דרבים אינו אוסר חדר שם אבל

ד ומהו תפיסת יד פירש"י שיש להבעה"ב מקום
 ברירתו של זה שניתן שם כליו להצניע ומסקינן
 בגמ' רבעינן רבר שאינו נימל בשבת וכו' הרמב"ם
 פ"ד דין י"ד וז"ל בעל החצר שהשכיר מבתי חצרו
 לאחרים והניח לו כלים או מיני סחודה בכל בית
 ובית סתן אינן אוסרין עליו דהאיל ויש לו תפיסת
 יד בכל בית סתן נעשו הכל באורחין אצלו כד"א
 שהניח שם דבר שאסור למלטו בשבת כגון סכ"ל
 ועשיות אבל אם נשאר לו בכל בית סתן כלים
 שמוטר

כולה מהבעלים שאינם בכאן ואח"כ השכיר או השאיל לשכנים אבל שכן לשכן לא מהני תפיסת הבית לחשוב שניהם כאחד וצריכין עירוב וכן שנים שקנו חצר או שברו או שאלו כיתר אוסרין זה על זה ולא מהני תפיסת הבית אפילו יש לו פינה מיוחדת ופס"ז סק"א שכתב דאפילו יש פינה מיוחדת לבע"ז מקרי תפיסת יד ע"ש ויש מועים לפרט דפינה מיוחדת מהני כלל כלים וטעות הוא דהכונה להיפך אפילו אין לו רק פינה עם כלים ולא כל הבית מקרי תפיסת יד ע"ז :

ח כתב דכינו הרמ"א אחד ששכר בית מן הבורי והשכיר אחר מן הכורה לחבורו אם מתחלה לא שכרה אדעתא דהכי הוי ליה כאלו כל הבירה שלו והשכיר אחד מן הכתמים לחבורו אבל אם שכרה מתחלה אדעתא דהכי הו"ל שני בתים ולא מהני אף שיש לאחד מהם תפיסת יד בבית חכירו עכ"ל כלומר אע"פ שהוא לברו שכרה מן הבורי והבורי אינו מכיר כלל את השני וגם לא דיבר עם המשכיר כלל ששוכרו בעד עוד אחד מ"מ כיון שהם דיברו ביניהם שאחד ישכור ושניהם ידרו אין כאן יתרון לאחד על השני ולא מהני תפיסת יד ודק כששכר בעדו דברו ואח"כ השכיר איוה חדר או בית נחשב כבע"ז ומהני תפיסת יד :

ט שני חכמים במשנה חמשה חבורות ששבתו במדקלין אחר עירוב אחד לכולם ובזמן שמקצתן שרוין בחדרים או בעליות צריכין עירוב לכל חבורה וחבורה ומפרשינן בגמ' דמיידין שיש בין כל חבורה וחבורה מחיצות שאין מניעות לתקרה שנבנות י' טפחים רק אין מניעות לתקרה ולכן עירוב אחד לכונן אבל מחיצות המניעות לתקרה או פחות מנ' סמוך לתקרה דכלבוד דמי צריכין עירוב לכל חבורה וחבורה ואין זה מאי דתנן בזמן שמקצתן שרוין בחדרים או בעליות דכאן לאו מחיצות נמורות הן אלא מחיצות עראי כמו יריעות ומ"מ כיון שמניעות לתקרה צריכין עירוב לכל חבורה וחבורה (תוס' ד"ה נמילות) וכן מבואר בירושלמי ע"ש :

י וביאר הדברים דטרקלין זה שייך לאחד שאינו בכאן ואינו אוסר דדירה כלל בעלים לאו שמה ויריה לפיכך אלו החמשה חבורות ששבתו בו אע"פ שהם אורחים אוסרים זה על זה כיון דליכא בעלים וכל חבורה עשתה בינה לבין החבורה האחרת מחיצה קדה מיריעות נבורות י"ש ואין מניעות לתקרה דאלו היו נבורות

שמותר לטלטלן הואיל ואפשר שיוציאם היום ולא ישאר לו שם תפיסת יד הרי אלו אוסרין עליו עד שיערבו עכ"ל וכל דבר שמותר לטלטלו לצורך מקומו כמו כלי שמלאכתו לאיסור לא מקרי תפיסת יד ודוקא כמכל ועשיות שאסורין גם לצורך מקומו מקרי תפיסת יד ומ"מ והמור והש"ע כתבו דגם דבר שאינו ניטל מחמת כובדו הוי בדבר שאינו ניטל והוה תפיסת יד כגון תיבות נדולות וכיוצא בזה וזמכ"י המג"א סק"ג גראה שהרמב"ם חולק בזה ומתהיגי דויל כתר עממ' ומה שכתב איהו שיעור י"ש לכונן נדלתי י"ש שיעור בדברים שעינינו רואות עומדים תמיד על מקומם :

ק ויש להסתפק בדברי רבותינו אם הכונה שהיה להבע"ז תנאי כזה שכיבולתו להניח שם כליו אבל בלא תנאי אינו מועיל או אפילו בלא תנאי ומלשון רש"י מבואר דדוקא כשיש לו תנאי בזה שהרי כתב שיש להבע"ז מקום כדירתו של זה שנותן שם כליו עכ"ל ולשון שיש מקום מבואר להרוי שכך ההנהגה עמו וצ"ל גם מ"ש הרמב"ם והניח לו כלים וכו' פירושו שכך היה המרוכז ביניהם וכן הדעת נוטה דכלא תנאי מה שייך לחושבו כבע"ז ולהשכנים כאורחין וכן מבואר במרדכי שכתב דלא חשיב תפיסת יד אלא בע"ז שמשכיר את ביתו ומעכב לעצמו אחד מפניות הבית להניח שם את כליו וכו' עכ"ל הרי מפורש במ"ש והנה"ח הקשה מה לנו מה שיכול הכע"ז להוציא מטעם נשנת כיון שהכניס אין יכולים וכו' ע"ש ואינו מוכן דכיון שהכע"ז יכול להוציאן נשנת אין זה קביעות ולא מקרי תפיסת יד ואינו ככע"ז מטעם יתחבנו כאורחים ודו"ק :

ך ולכן כשיש לו תפיסת יד והם נחשבים כאורחים י אצלו גם הם מותרים להוציא מבתיהן לחצר אע"פ שלא עירבו וי"א דהוה במקום שאין דיורין אחרים בחצר דבכל הדיורין יש להבעלים תפיסת יד אבל אם יש דיורין כחצר שאין להבע"ז בהן תפיסת יד וצריכים לערב גם אלה צריכים ליתן חלק בעירוב ואין נחשבין כאורחין אצל הבע"ז דמינו דהני אסרי אסרי הני נמי וזהו כשמוליכין עירובן אצל האחרים האוסרין אבל כשהעירוב בא אצלן יוצאין בעירובו של בע"ז וטעמו של דבר יתבאר במע"ף י"ב :

ך ופשוט הוא דאין תפיסת יד מועלת רק מבע"ז לשכנו כלומר כגון שראובן הוא בע"ז של כל החצר הן שהוא ממש שלו או שכרה כולה או שאלה

נבחרת פתח מי"ט הוי"ן כולו כחדר אחר ואין בזה רבותא אלא אפילו נבחרת י"ט כיון שאין מניעות לתקרה הוי"ן כולו כחדר אחר ומיורי שאין עוברין זה דרך זה רא"כ הוי כולו כבית שער אלא כל אחר יש לו פתח לתחצר ומי"ט וברושלמי איתא שהטרקלין הוי לוק כחצר ע"ש וכווראי כן הוא רבהטרקלין כולן שולמין בו :

י"א וז"ל הרמב"ם פ"ר רין ז' ה' חבורות ששבתו בטרקלין אחר אם היה מפסיק בין כל חבורה וחבורה מחיצות המניעות לתקרה הרי כל חבורה מהם כאלו הם בחדר בפ"ע או כעלייה בפ"ע לפיכך צריכין פת סכל חבורה וחבורה ואם אין המחיצות מניעות לתקרה כבר אחר לכולן שכונן כאנשי בית אחר חשובים עכ"ל ומיירא שיש ריורין בחצר רא"כ לא שייך כבר אחר לכולן שהרי א"צ עירוב כלל ואינו מוכן לפ"ו רלטה לה להמשינה לוטר בוסן שמקצתן שרוין בתדרים או בעליות ה"ל למתני רבואה מפי ראפילו רק במחיצות המניעות לתקרה עירוב לכל חבורה וחבורה :

י"ב אבל רבותינו בעלי התוס' רקדקו מתוך סוגית הש"ס וז"ל אגל ריש הפרש ביניהן ראם רק במחיצות המניעות לתקרה אין הדין שיהו צריכין עירוב לכל חבורה אא"כ הולינו עירובין לאיזה בית שבחצר אבל אם היה העירוב בא אצלן א"צ עירוב לכך חבורה רכביה אחר חשיבו רביון רביו"ל רבית שמניחין בו עירוב א"צ ליתן פת כמ"ש בס"י שס"ו ולכן הם כולם כאיש אחד רכל הטרקלין בית אחר הוא אבל בחדרים ועליות נמורים אפילו כשהעירוב בא אצלם צריכין עירוב לכל חבורה ודבורה וברוך זה הלכו המור והש"ע סעיף ג' ע"ש ומיירא רבשאין דיוורים אחרים בחצר במחיצות המניעות לתקרה א"צ עירוב כלל אבל בחדרים ועליות נמורים נם בכה"ג צריכים עירוב ועוד כתבו ראם כולם עוברים זה על זה א"צ עירוב אלא שנים הפנימיים וכל שלפניהם הוי"ן כבית שער וזה שקורם הפנימי צריך עירוב משום שהוי בית שער ריחוד והשימת הרמב"ם שהבאנו בסעיף ב' בית שער ריחוד אוסר ע"ש אבל כשכל אחד יש לו פתח לתחצר ואין עוברין זה דרך זה או שכך אחר יש לו פתח פתוח לבית שער שלפניהם והבית שער פתוח לתחצר צריך עירוב לכל חבורה במחיצות המניעות לתקרה ואם מקצתן עשו מחיצות

המניעות לתקרה ומקצתן אין מניעות איתן שמניעות הן מחולקין וצריכין עירוב לכל אחר ואותן שאין מניעות הוי"ן במשותפין וכולם נותנין רק עירוב אחד ומי"ט מק"כ וז"ע ולעג"ל דברי הג"ח נזקקס פ"ט וזו"ק : י"ג ויש לנו בזה שאלה גדולה לפה לו להתנא לצורך רין זה בחמשה חבורות ששבתו בטרקלין אחד כיון רעיקר החילוק בין מחיצות המניעות לתקרה לאין מניעות ה"ל דמיתני בחמשה שררו בבית אחר אם אין מניעות לתקרה א"צ עירוב וכשיש ריורין אחר עירוב אחר לכולן ואם מניעות לתקרה צריך כל אחר עירוב וכווראי לא בחנם הוא ונלע"ד דרוקא בשבתו בלבר הוא ראמרינן כן אבל ברירות סמס אפילו מחיצות שאין מניעות לתקרה צריך עירוב לכל אחר דרוקא ברירות עראי ומחיצות עראי נחשבין כאחר אבל ברירות קבועים ומחיצות עראי הנה כרירות עראי ומחיצות קבועים רצריך עירוב לכל חבורה וחבורה כדתנן התם :

דף שנינו בתוספתא ופ"ה ה' חבורות מקצת שרוין בחדרים מקצת בעליות טרקלין שלהם כחצר לבתים עכ"ל כלומר רבהטרקלין כולם שייכין בו ולכן אם לא עירבו בנייהם אסורין לטלטל מחריהן לטרקלין כמו סבית לחצר כשלא עירבו ויש ללמוד מזה אצלנו בהכרכים שכך אחר רר בחדרים שלו ויש חדר אחר גדול כמו טרקלין שקורין זא"ל שכונם משתמשים בו אם לא עירבו בנייהם אסורים לטלטל מחריהם להחרר הגדול ומחררו לחרר של חבירו אמנם אם איכלים בסקים אחר או שיש להם בית מבשל אחת שקורין קוכני"א מותר כמ"ש בס"י שס"ז :

מן כתבו המור והש"ע סוף סעיף ג' אבל מי שיש לו סלסר או סופר בביתו וכן תלמידים הלומדים בפני הרב ורדים בביתו כל אחר בחדרו אפילו יש לכל אחר פתח פתוח לתחצר ואוכל וישן בחדרו אינם אסורים עכ"ל כלומר בעה"ב שנותן רשות לסלסר או סופר להיות בביתו ומשא"ל לו חדר אחר ואוכל משנו ואוכל בחדרו ומשתמש בשך בעה"ב בכל הכלים של אפייה ושל בישול א"צ עירוב וכן תלמידים בבית רבם בכה"ג מטעם שכיון שמשתמשים בכל הבית ברברים של אפייה ובישול חשיבו כולו כאלו אוכלין במקום אחר וסוהו מעם הלוח הוא אך יש לזה מעם נוסף ראין משא"ל להם רשותו לאסור עליו שהרי אין הבעה"ב נוטל דמי דירה מדם אלא נחזן להם בחנם והנה

ליתן חלקו בהעירוב וכן אם מערבין עם חצר אחרת
הדין כן ומעמו של דבר דמקבל פרס יש פנים לומר
שהוא אוכל משל הנותן לו ובמל' אלו יש פנים לומר
דכיון שאוכל בפ"ע הוה כרשות בפ"ע ופשוט הוא
דרוקא בן המקבל פרס וכן מי שהיו לו חמש נשים
וחמשה עבדים מקבלין ממנו פרס וכל אחד אוכל
בביתו וכן תלמיד המקבל פרס מרבו ואוכל בביתו
אינם אוסרין זה על זה אם אין שנתבאר דיריין אחרים
או כשהעירוב בא אצלם כמו שנתבאר אבל איש ור
המקבל פרס בעד מלאכתו או בשביל מעט אחר הוה
ככעה"כ בפ"ע ואוסרין זה על זה :

י"ח אורח ער ל' יום אינו אוסר על הבעה"ב ועל בני
החצר ויותר משלשים יום מקרי מושבי החצר
וכ"כ ח' . ל' לפיכך המתארח בחצר אפילו נתארח בבית
בפ"ע אם לא נתארח דרך קבע אלא לשלשים יום
או פחות אינו אוסר על הבעה"ב ועל בני החצר והוא
והם מותרין למלשל בין מבייתם לחצר ובין מביתו
לחצר ומביתו לביתם ומביתם לביתו ובעיר שיש
עירוב כללי לכל העיר אפילו אם יבואו אורחים לעיר
וישתקעו שם יותר מל' יום א"צ עירוב דלב כ"ד
מתנה עליהם כמ"ש בס"י שס"ו ופ"ז סק"ז :

י"ט וזה שהאורח אינו אוסר ער ל' יום זה כשיש
בעה"ב קבוע ששייך לו האכסניא שקנאה או שכרה
ראו אפילו כשיש ריבוי אורחים אין אוסרים עליו ולא
זה על זה וכלם בטילים להבעה"ב אבל כשאין שם
בעה"ב כגון שהבעה"ב רד בחצר אחד האורחים אוסרין
זה על זה והרי זהו דין חמשה ששבתו בסרקלין
שנתבאר ואוסרין זה על זה מיד כשיש לכל אחד חדר
מיוחד שאוכל שם ואם כולם אוכלין בחדר אחד אינם
אוסרין זה על זה ואם יש כותי בחצר צדיקים לשכור
הרשות ואורח כותי אינו אוסר ער ל' יום ויתבאר בס"י
שפ"ד והאנן עוד האריך לחלוק על הט"ע וס"ל דהאורח אוסר מיד
על הבעה"כ ע"כ ואנו ח"ו לנו אלא דברי הט"ע וכן מורין למטה :
כ"א עשרה בתים זה לפנים מזה וכולם עוברים מזה
לזה ויוצאים דרך החצון לחצר או לרחוב שנים
הפנימיים דבר צדיקים ליתן בעירוב והשאר פסודין
שחשובין כולם כבית שער והמעט כבר בארנו במעוף י"ב :

וזה בהשאלה ואינו משאיל להם שיאסרו עליו ובמילים
אצלו והוה כולהו בחד ולכן אם באמת שוכרים ממנו
חדר וטשלים מעות ואוכלים ושוהים בפני עצמן
אע"ג שמהמשין בכלי הבית של אכילה ושתייה
אוסרין עליו וצריכים עירוב וזהו כוונת הט"ז סק"ז ומג"א
סק"ח ועמ"ש בס"י שפ"ב סעיף כ"ז :

מ"ג אנשי חצר שהיו כולם אוכלין בחדר אחד אע"פ
שכל אחד יש לו בית בפ"ע א"צ עירוב מפני שהם
כאנשי בית אחד ואם הצריכו לעשות עירוב עם אנשי
חצר אחרת עירוב אחר לכולן והיינו שמוליכין פת
אחד בלבד לאותו מקום שמערבין בו ואם היה העירוב
בא אצלן דהיינו שמניחין העירוב בחצר זה אינם
צריכים לתת עירוב כלל כדון בית שמניחין בו את
העירוב שא"צ ליתן פת וכל בתים אלו ככיה אחר
הם חשובים דבעירוב הוי העיקר מקום האכילה :

מ"ד וכן אם הרבה בעלי בתים אוכלים בחדר אחד כל
אחד על שולחנו אע"פ שכל אחד ישן בחדר בפני
עצמו וגם שותה שם תמיד ואוכל שם אכילת עראי
מ"מ א"צ עירוב כיון דבמעורות הקבועות אוכלין בחדר
אחד ואף שאוכלין שם כל אחד על שלחן בפ"ע
ולפרקים פורסים גם כן שלחן לשלחן מחיצה קלה
לצניעות לא מקרי מחיצה הואיל שהמחיצה אין שם
בקביעות וכ"ש כשהמחיצה אינה מנעת לתקרה והוי
כחמשה ששבתו בסרקלין שנתבאר ראין על זה שם
מחיצה והפסק כיון שאינה בקביעות ולא נעשית רק
כשרוצים לעשות רבר של צניעות וכדומה :

מ"ה והנה לפי מה שנתבאר מי שאוכל במקום אחד
וישן במקום אחר מקום אכילתו הוא העיקר ושם
הוא אוסר אבל במקום שישן אינו אוסר הלכך האחים
שהיו אוכלין בבית אביהם וישנין בכתיהן אינם אוסרים
וכולהו בחדר חשיבוי ואם המה מקבלין פרס מבית
אביהם והיינו שנותן להם לחם או מעות לקנות לחם
ואוכלים בכתיהן אינם לא כאחד ולא כנפרדים והיינו
כשאין עמהם דירורים אחרים בהחצר או אפילו יש
דירורים אלא שמניחין העירוב אצלם אינם צריכים
ליתן עירוב כדון בית שמניחין בו עירוב דכולהו בחדר
חשיבוי אך אם מוליכין את העירוב לבית אחר צריך כל אחד

ש"עא [כשאחד מבני החצר הלך מהחצר או מת וכו' ז' מעיפים] :

א' רידה בלא בעלים לא שמה דירה ואינה אוסרת על בני החצר לפיכך אחד מבני החצר שהניח ביתו
חלד

הלך לחצר אחרת ולא הניח שום איש בביתו אינו אוסר על בני החצר בין שהלך בשבת או בע"ש ויש ג"מ בין ע"ש לשבת דבע"ש כשהלך אפילו חזר בשבת אינו אוסר מפני שלא היה בעת הכנסת שבת שהוא זמן קיום העירוב אבל כשהלך בשבת וחזר בשבת אוסר שהרי היה בעת הכנסת השבת וזה שכתב רבינו הב"י בסעיף ב' וז"ל ישראל בן חצר זו שהלך בשבת בחצר אחרת ואין דעתו לחזור בשבת ואח"כ נמלך בשבת חזר אינו אוסר עכ"ל והו' בהלך מבעוד יום וכו' שלא היה בעת כניסת שבת אמרינן שבת האיל והותרה הותרה אמנם בשעה דעתו מקורם לחזור לשבת ודאי אוסר דזה לא מקרי שיצא משם ודאי כמו שאדם הולך מביתו לאיזה שעות האם כשבגיל זה מקרי שאינו דר כאן וכשהלך בשבת וחזר אף שבעת שהלך לא היה דעתו לחזור מ"מ כשהחזר אוסר רבוה לא שייך כומר האיל והותרה הותרה שאין זה אלא בכניסת השבת שהוא זמן קניית העירוב וישנן אוסר ואינו אוסר היינו כגלגל שירב עם בני הארץ או שאין כאן אלא הוא ושני אלה לכשיצא מתייר רק אחד וז"ל עירוב :

ב אפילו הלך לחצירו הסמוך לו מ"מ אם רק הסתח מבני ואין דעתו לחזור בשבת ה"ז אינו אוסר עליהם והמור כתב דוקא כשהלך אצל בתו אבל כשהלך אצל חתנו אוסר משום דקרוב הרבר שכלתו חתקוטט עמו וישב לביתו ע"ש וכן הוא בגמ' וז"ל. והרמב"ם בפ"ד השמיטה ז"ל דאין הלכה בן הראומר לא אמרה אלא על מה שהזכיר חתנא שהלך אצל בתו משום דאין דרך לילך לבני מפני כלתו ולכן הזכיר בתו אבל כשהלך הלך ואינו אוסר וזהו טעם המ"מ פ"ט וגם רבינו הב"י לא הביא זה בש"ע והלכה כרובי המיקל בעירוב :

ג בריא בישראל אכל כותי שהלך מביתו אפילו הלך להיות כיום השבת בעיר אחרת אוסר עליהם עד שישיבו מפני רשותו כמו שיחבאר בסו' שפ"ב והו' כשהלך למקום הקרוב מהלך יום אחר מכאן שיהא ביכולתו לחזור זכאן אבל אם הלך למרחוק אינו אוסר אפילו הלך כמה ימים קודם השבת שביכולתו לשוב ולצאת ממקומו קודם השבת מ"מ אנו אין לנו לחוש רק על יום השבת אם יוכל לחזור לביתו ומג"א סק"ג וש"ש הוא דדוקא כשהלך מקורם השבת אבל הלך בשבת אין ג"מ כלל דממ"נ אם שכרו ממנו בע"ש הרי פותרים בטלמול ואם לא שכרו הרי לא עירבו מע"ש דאפילו עירבו אין עירובם כלום וי"א דגם כותי דינו

בישראל ואפילו אם הלך אל שנינו שבביתו אם לא היה דעתו לחזור בשבת לביתו אינו אוסר ויכולים לעשות עירוב מע"ש ואם נתיישב חזר לביתו ה"ז אוסר וטור) ולא אמרינן האיל הותרה הותרה כיון דמתחלה לא היה העירוב ראי' להתקיים כל השבת מחשש זה רש"מא יכא ונמצא שלא הותרה כלל ואפי' ס"ה : ד"ה לחתול מיהו כל זמן שלא בא העירוב כשר ורבינו הרמ"א הכריע כדעתה זו ויש מי שאומר דגם בכותי אם היה נראה בבירור שלא היה דעתו לשב בשבת ונתיישב ושב אמרינן האיל הותרה הותרה חה שכתב המור שאוסר וכן לקמן בסו' שפ"ב וזו כסתמא ופ"ו סק"ז וז"ל ולא נראה בן הפוסקים דעתו לאו כלום הוא וזכ"ה סק"ז וז"ל הא"י דמחיים סג' המור שאינו אוסר (למיט כהנא שאוסר פ"ט) :

ד כתבו המור והש"ע סעיף ג' אחד מן השוק שזדה לו בית בחצר ומת והניח רשותו לאחד מבני החצר אם מת מבעוד יום אין הווכה אוסר שהעירוב שמערכ על ביתו מתיר גם סה שירש ואם מת משהשיבה אוסר אע"פ שעירב הווכה עמהם אינו מועיל למה שיו"ש אח"כ בשבת עכ"ל ביאר הדברים דזה האחד מן השוק שהיה לו בית בחצר זו היה אוכל בו בבית זה והוא דקרי ליה אחד מן השוק משום דלא היה דר בה בקביעות רק באכול בלכד ולפ"ו כשלא עירב עמהם אוסר עליהם ולכן כשמה בשבת אע"פ שאחד מבני החצר ירש איתו מ"מ אין עירובו שנתן בע"ש מועיל על מה שירש בשבת אבל כשמת מבעוד יום אע"פ שזה היורש כבר נתן חלקו בעירוב מ"מ בהגיע זמן קניית העירוב נכללה גם בית זו בחלקו אבל אם זה מן השוק לא אכל בבאן ולא אוסר עליהם אפילו מת בשבת אינו אוסר והואיל והותרה הותרה וה"ה אם אחד מבני החצר שלא עירב מת אלא דאורחא דמילתא רבן חצר ממהמא נתן עירובו וא"כ סותר לעולם ילא בן בן השוק אע"פ שמחוייב בעירוב מ"מ לפעמים שוכח על זה כיון שאינו מצוי בחצר וי"א טעם המג"ה נסק"ה ונפ"ו סק"ג ומה למרני דחמשה שרדים בחצר אחר ור' עירבו ואחר לא עירבו ומת בשבת דמותרים לפלמל ולא אמרינן הרי העירוב לא חל בכניסת השבת מפני זה שלא עירב יא"ך יחול באמצע השבת דאינו בן העירוב חל בכניסת השבת ונעשו אלו הדי' כדריש יחד ורק יש אחר האסר עליהם וכו'ן שמת בטל איסרו ודאיה לזה שרדי זה שלא

כשנכנס בה משחשיכה הותרה בכניסת שבת כדן דירה כלא בעלים מ"ם לא אמרינן כן הואיל והיה ראוי ליכנס בה בשבת ולא דמי למי שיצא מכיתו דשם הרי יצא על דעת שלא לנא בחורה והכא אדרבא כל שעמא ישעתא מזומן ליכנס בה ולא עוד אלא אפילו החזיק בה בשבת ונכנס שם לדור נ"ב לא אמרינן הואיל והותרה הותרה מפני שהיה ראוי מכעור יום לזכות בה ולא היה היתר ברור אלא הלוי ועומר אבל אם מת בשבת אין המחזיק אוסר אפילו נכנס שם שהרי בכניסת השבת היה מותר סתמא עירובו של הגר ואמרינן הואיל והותרה הותרה מיהו יכול לבטל הרשות כשמת מכעור יום כשאר יודש דעלמא ואם לא עירב הגר נתבאר בהרינים הקודמים דאין הפרש בזה כן נד לאחר כמובן :

¶ אחר מכני החצר שהוא נוסס בכניסת השבת היו אוסר כל זמן שלא מת דנוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ולכן יוכי לו בפת מכעור יום ויערבו בשבילו ומ"ם אם מת בשבת וירשו אחד מכני החצר היו אוסר ולא אמרינן הואיל והותרה הותרה שהרי אין העירוב היה ראוי להחזיק כל השבת שודאי עמד למות בשבת כיון שהיה נוסס מכעור יום ולכן בשידשו אחר מכני החצר או אחר מהשוק ונכנס לדור בו בשבת ה"ו אוסר וכל מה שנתבאר מקודם שהותר ע"פ העירוב שהניח מע"ש זהו כשלא היה נוסס מכעור יום אלא חולה רדוב חולים לחיים והיה העירוב ראוי להחזיקים כל השבת ואמרינן הואיל והותרה הותרה וקטן אוסר על בני החצר בשיש לו בית ולא עירב אפילו אינו יכול לאכול בבית ואורח אינו אוסר עד ל' יום כמ"ש כמ"ש שע"ש ע"ש :

שלא עירב יכול לבטל להם רשותו כמו שיחבאר כמ"י ש"פ ומה פועל הביטול רשות אחרי שהעירוב לא חל אלא ודאי שהעירוב חל וכמ"ש :

¶ אחד מכני החצר שמת בשבת ולא הניח בני בית בביתו אם עירב אפילו ירשו אחד מכני השוק ונכנס לדור בו כשבת אינו אוסר אע"פ שהוא לא עירב כלל כחצר זו והואיל והותרה הותרה שהרי גם אם בן החצר יירשנו נ"ב צ"ל מעם זה דממעם עירובו אינו מועיל שהרי ידש כשבת ולא חלה על זה העירוב שעירב אתמול ואם המוריש לא עירב וירשו אחד מן השוק כל זמן שלא בא לדור בו אינו אוסר ואם בא לדור בו כשבת אוסר דכזה לא שייך הואיל והותרה הותרה שהרי לא הותרה כלל בכניסת השבת ואם ירשו אתר מכני החצר אוסר אע"פ שלא נכנס לדור בו שכיון שרד בחצר אוסר על בני החצר ע"פ בית זה שלא עירב מע"ש עליה וזהו דוקא כשהיודש לא היה דר כיחר עם המוריש אבל אם היה דר עם המוריש ונתן מע"ש חלקו כעירוב הרי סמילא נכללה בית זו בהעירוב אין כל הדריס בבית אחד צריכים כולם ליתן חלק בהעירוב ואם המוריש מת מכעור יום וירשו אחד מן השוק ונכנס לדור בו כשבת היו אוסר לא נכנס לדור בו אינו אוסר ואם ירשו אחר מכני החצר מותר שכשנתן חלק בהעירוב נכללה גם בית זו כיון שירשה מכעור יום ועי' כמ"י שפ"א דירוש יכול לבטל רשות :

¶ ישראל נד וזמן הקמון שהיו דרים בחצר ועירבו יחד ומת הגר מכעור יום והחזיק ישראל אחר בנכסיו ודר שם אפילו לא נכנס עד שחשיכה ה"ו אוסר עליו ולא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה והרי

שע"ב [דיני גנים חצרות וקרפיות ועוד הרבה דינים ברשויות ובו ל"ב סעיפים] :

כולן רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בחוץ הכית וכן הרבה כדאמרינן כנס' ו"א .) וכלל הרברים רכל שהוא רה"י נסוד כמו אנו שחשבנו וכן מכני הניתר כדחי וקודה מותרין כמלמול מאחד דהשני הכלים ששבתו בתוכן אבל הכלים ששבתו בחוץ הכית דין בית יש עליה והיינו שאפילו עומדת בחצר אוסר לטלמלה לחצר חבירו או לנג חבירו או לקרפף חבירו או להמכוי מפני שכניסת השבת כשהיתה בבית חל עליה האיסור וכיון שחל האיסור בשעת

א דע דכשגורו שלמה ובית רינו על עירובין לא נדרו אלא על המלמול מכית לבית שבהן התשמיש הריד וכל אחד ריורו חזוק מחבירו אבל הגנים והחצרות והקרפיות שאין התשמיש בהן הריד אלא באקראי אין בהן חילוקי רשויות לענין הכלים ששבתו בתוכן ולא בהכית ומותר לשלמל מנגו שר ראובן לנגו של שמעון אף כלא עירוב וכן מנגו של זה לחצרו של זה או לקרפיו של זה וכיוצא בזה וזהו ששנו חכמים כמשנה ופ"ט .) אחד נגות ואחר חצרות ואחר קרפיות

בשעת בניית השבת חלה על כל השבת ולהיפך הכרי שחיתה עומרת נחצר בכניסת השבת ואח"כ הכניסוה לבית וחזרו והוציאוה לחצר מוהרים למלמל אותה לחצירו ולגני ולקרפיו של חבירו וזהו כלל הרברים :

ב ובגמ' שם יש פלוגתא דיש מי שסובר דאיתמי אמרינן דאלו כולן רשות אחת הן כשלא עירבו כל הבהים שנחצר ואסור למלמל מבית לחצר ואו לא שכחו כלי הבית בהחצר אבל בשעירבו רשכחו כלי הבית בהחצר אם נהיר למלמל מחצר לחצר ימלמלו גם כלי הבית העומדים בהחצר ולכן או אסור למלמל לנמרי מחצר לחצר אפילו בלים ששבתו בתוכן יש מי שסובר דאין חילוק בין עירבו ללא עירבו ואפילו עירבו מותרין ולא נזרינן כלי החצר אפו כלי הבית והוי כנוירה לנזירה ופסקו כן רוב הפוסקים וכן פסקו בסור וש"ע :

ג וז"ל הרמב"ם פ"ג ר"ן י"ח כל גנות העיר אע"פ שזה נבזה וזה נמוך עם כל החצרות ועם כל הקרפיות שהוקפו שלא לשם רירה שאין בכל אחד מהם יותר על בית סאתים עם עובי הכתלים שבין החצרות עם המבואות שיש להן או קורה כולן רשות אחת הן ומלמלין בכלן כלא עירוב כלים ששבתו בתוכן אבל לא כלים ששבתו בתוך הבית אא"כ עירבו :

ד כיצד כלי ששבת בתוך החצר בין עירבו בין לא עירבו אנשי החצר מותר להעלותו מן החצר לנג או לראש הכותל ומן הנג לנג אחר הסמוך לו אפילו היה נבזה ממנו או נמוך ממנו ומן הנג האחד לחצר שנייה ומן חצר שנייה לנג שלישי של חצר שלישית ומנג שלישי למבוי ומן המבוי לנג רביעי ער שיעבירונו כל העיר כולה ררך גנות וחצרות או ררך גנות וקרפיות או ררך חצרות וקרפיות או ררך שלשתן מזה לזה ומהו זהו ובלבד שלא יבנוס בכלי זה לבית מן הבתים אא"כ עירבו כל אנשי מקומות אלו עירוב אחר וכן אם שבת הכלי בבית והוציאו לחצר לא יעבידנו לחצר אחרת או לנג אחר או לראש הכותל או לקרפף אא"כ עירבו אנשי כל המקומות שמעבידין בהן כלי זה עירוב אחר עכ"ל הרמב"ם ז"ל ועמ"ש בס"י פ"ח סעיף ד' :

ה רבר פשוט שמכל מקומות אלו אסור למלמל ככרמלית ולכן אסור למלמל מחצר למבוי שאין

בו לחי או קודה שהוא ככרמלית וכן מנג ומקרפף והקרפף שאמרנו שמוותר למלמל ממנו לחצר ולנג זהו בקרפף בית סאתים שלא הוקף לרירה או יותר מב"ס והוקף לרירה אבל יותר מב"ס ולא הוקף לרירה הוי כרמלית ואסור למלמל ממנו אפילו לקרפף אחר ביוצא בו אלא שני אמות בזה ושני אמות בזה וכו' עצמו נ"כ אסור למלמל יותר סר' אמות כמו בכרמלית נמור כים ובקעה וכ"ש שאסור למלמל ממנו לחצר ולנג ולקרפף בית סאתים שלא הוקף לרירה או ליותר מב"ס שהוקף לרירה אפילו שתי אמות בזה ושתי אמות בזה ונכ"ש"י שנת ק"ל : ד"ה קרפיות כתיב וחס יותר מב"ס ולא הוקף לרירה קרי ליה רשות אחת לגני חבירו או לגני חצר לסלמל ב' אמות בזה וכו' אמות בזה עכ"ל וכו' ד"ה חצרות או לגני חצר הוי טעות הדפוס דליך מותר מכתמלית לחצר חלל ודאי ט"ז"ת הוא וד"ק :

ו יש מי שאומר דכלים ששבתו בבית אסור למלמל מחצר לקרפף פחות מב"ס שלא הוקף לרירה אפילו הם של אדם אחר ונ"ל סק"ל וזה שכתב הרמב"ם שהבאנו בסעיף ג' דגנות חצרות וקרפיות רשות אחר הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית אא"כ עירבו עכ"ל דמוכח דבעירבו מותר לא קאי אקרפיות רבהם לא מהני עירוב שהרי אפילו הם של אדם אחר אסור ונסו דכל רבר שלא הוקף לרירה אינו נכנס בכלל עירוב והוא רשות בפ"ע לענין כלים ששבתו בתוך הבית אפילו של אדם אחר שא"צ עירוב ושכן כתבו רש"י וכ"ז : ד"ה חק ע"ש ותוס' ר"פ חלקן וד"ה ונלכדו ואין לשאול לפ"ו ולא מהני עירוב לקרפיות שלא הוקפו לרירה אפילו פחות מב"ס וא"כ כשמערבין מבוי או כל העיר הא החצרות פרוצים להקרפיות והוי פרוץ למקום האסור לה די"ל רכיון רלכלים ששבתו בתוכן הויין רשות אחת דמותר למלמל מזה לזה לא מקרי מקום האסור במה שאסור למלמל כלים ששבתו בתוך חבית :

ז ולענין נראה רוחק לפרש רכרי הרמב"ם דלא קאי אקרפיות ובאמת בעירבו במפ"י כל הקרפיות הפחותים מב"ס ולא הוקפו לרירה לכליות העירוב ודאיה לזה מהא קרי"ל לעיל בס"י שני"ח דנינה פחות מב"ס שהיא מיעוט החצר מותר למלמל ממנה לבית והמנ"א עלמו כתיב ע"ס כן נספ"ק"ו מפני שבמל לנבי החצר ע"ש ונינה הוי בקרפף שלא הוקף לרירה כסבואר שם דורעים מכמלין הרירה וא"כ נהי רקרפף אפילו אם

אם הוא מיעוט החצר אינו כפול לגבי חצר בנינה משום שהיא מילתא באפי נפשה ולא רמי לגינה שהיה חצר ונעשה גינה מ"ם ע"י עירוב נהבמל ונכנס בכלל העירוב ולפ"ו קאי הרמב"ם גם אקדפיפות וע"י גריעכ"ה כ"ג : שכתב כס רבו הרמ"ה ז"ל דלר"ם מותר לטלטל מניח לקדשף טלף הוקף לדירה פחות מר"ס כשהם על אחד אחד וכוה עדיף לר"ם מלכונן חף לענין כלים שכתבו נכית והניח מי שחלק כזה ע"ם מיהו עכ"ס ע"ס עירוב ודל"י ז"ל דמותר ודו"ק :

ומוחרין לשלפל אפילו דרך חורי הכתלים או מעל הכתלים ואם רצו מעדבת כל אחת לעצמה ואם הפתח יותר מעשר ואין בה צורת הפתח מוכרחים לערב עירוב אחד על שניהם דא"כ יאסרו זו על זו ורע דהחלון צריך להיות רוחב ר' טפחים אפילו היא ארוכה הרבה רכל שאין ברוחבה ר' טפחים אינו מקום מרווח לתשמיש ואם החלון ענוף צריך שיהא בהקיפו י"ו טפחים בלא חומש וטפה ור' חומשין ומשהו יהיה חוץ ' טפחים הנמוכים לארץ וגמ' יש מלון ע"ש : וא' והא דמצרכינן כחלון שתהא מקצתו בתוך ' והו כחלון שבין חצר לחצר אבל שני בתים שרוצים לערב יחד דרך חלון שבין בית זה לבית זה יכולים לערב אפילו אם החלון כוכה למעלה מעשרה רביתא כמאן דמליא רמי ולא דמי לחצר והמעט מפני שהבית מקורה והחצר אינו מקורה ולכן חלון שבין שני בתים אפילו הוא למערה מעשרה אם רצו מערבין יחד והוא הרין לארובה שבנג שבין בית לעלייה אפילו אין שם סולם לעלות מהבית להעלייה מותר לערב יחד דרך הארובה כשהיא רחבה ר' על ר' ואין לשאול כשאין סולם איך עולים לעלייה רי"ז שעולין בסולם לעלייה דרך החצר וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ה' ראם עשו סריגה לפני החלון כפיל ליה מתורת חלון עב"ז וסריגה הוא נאגמיר"ד של ברזל מנוקב וניל רזהו כשהעמידו וחיברו לשם כקביעות אבל כשלא חיברו אין זה כפול מתירת חלון :

חן שהי חצרות שרוצות לערב יחד כרי דהתיר הטלמול מהבתים אם כל חצר עירבה לעצמה איצ עירוב מחדש ארא בני חצר זו מכניסין עירובן לחוך הבית שבחצר השנייה שבשם מונח עירוב של החצר השנייה ואו מותרים כולם במלטול מהבתים ונעשו כולם כרשות אחד ולא כולם צריכין להוליך עירובן אלא אחד מכני החצר מוליך בשביל כולן רנעשה כשכוחם וני"ג רצריכים לשאול מכל בני החצרות אם רוצים לערב יחד אע"ג רבעירוב ש' כל חצר איצ לשאול רוכין לארם שלא בפניו מ"ס עם חצר אחד אולי לא ניהא דהו להרבות בדירודין וכן נ"ל רכשעירוב כל חצר לעצמה ועתה מערבים עירובם יחד כמו שנתבאר צריך עתה ברכה בפ"ע ואין יוצאין כברכה הקורמת שהרי והו עירוב אחד ומברכין ואוסרים בהרין עירובא יהא שרי לנא לשלטולי מכתו שתי החצרות מכות לבית ומכתים חצרות ומחצרות לבתים :

יב רבר פשוט הוא רזה שצריך עירוב בין בית לבית זהו כשלא עירבו בהחצר ראם עירבו בהחצר הרי הותרו כל המקומות ויכול לפלפל דרך איוה מקום שירצה ויש מי שרצה לומר רכשנשתתפו כמבוי מ"ס אם אין בין חצר לחצר חלון או פתח אמורים לפלפל דרך חור שביניהם רק דרך מכוי וכן בחצר ובתים בשעירבו בחצר ואין בין בית לבית פתח או חלון שאסור לפלפל מבית לבית דרך חור שביניהן רק דרך החצר ומג"א פק"ג ודברים המותרים הם שא"א לשמוע רא"כ גם מחדר לחדר לא נפלפל ע"י עירוב של הבית דרך חור שביניהם ואיך אפשר לומר דכמקום המעורב יאסרו לו דרך כאן אתה מותר לפלפל ודרך כאן אתה אסור הלכך ליתא דהך דינא ויהגמון להעו"ז מולק עליו ע"ס והת"ס והפרמ"ג הניחו זה ויראה טמטימים לדבריו והמג"א לשיטתו כתב כפק"ז דרך המלך והת"ס חמה חך לשיטתו ח"ס ודו"ק :

יג ואם עדיין לא עירבה כל חצר לעצמה נובין פת מכל בחי שתי החצרות ומניחין עירוב אחד ואם ירצה אחד מכני החצרות יכול לזכות משלו על כולם כמו בעירוב של חצר אחד ומ"ס יש חילוק ביניהם ראינו יכול לילך לחצר השני ולזכות משלו על שתי החצרות ולערב רהא עדיין לא נעשה שליח מחצר שלו לערב עם חצר השני אלא מקורם מערב על חצר שלו ע"י ויכוי ואח"כ על החצר השני שפיר הוי שלוחם כיון שהעירוב נעשה בשלהם וכן אם חצר שלו איצ עירוב כגון שאיכלין כו"ן כמקום אחד כמ"ש במ"י ש"ע יכול אחד מהם מתחלה לילך לחצר השני ולערב על כולם יחד משלו ע"י ויכוי וזהו כינת רבינו הרמ"א בסעיף נ' ע"ש ובכבר שיניר להם כמ"ש :

יד אין שתי חצרות יכולות לערב יחד אא"כ יש ביניהם פתח או חלון של ר' על ר' ושתהא מקצת החלון בתוך ' טפחים מהארץ ואו אם רצו מערבין יחד

יב אם היה בין החצרות כחל נבנה י"ם בלא פתח חלון או שהיתה קרקעית האחת נכונה משל הבריתה י"ם או שהיתה נבנה מחבירתה חמשה מפחים ועשה עליו מוצצה חמשה להשלימה לעשרה ואין כאן פתח חלון אין יכולין לערב שניהם כיחד אלא כל אחת מערבת בפ"ע אם לא שיש סבוי ומערבין ררך הסבוי בשיתופי סבאות ונס כזה יתבאר כפי' שפ"ו אם סומכין על שיתוף במקום עירוני חצרות ע"ש וכן נהיפך אם פרוצים החצרות ולי' במילואם או ביותר מעשרה אמת אין ביטוליהם לערב כל אחת בפ"ע דאמרי'ם זה על זה אלא מערבין שניהם באחד וכ"ש אם אין ביניהם מוצצה נכונה י"ם ררך מערבין יחד ואם היה ביניהם מוצצה עשרה עם פתח לא יותר מי' אמת הכריתה כיניהם רצו מערבין עירוב אחר רצו מערבין שתיים כל אחת בפני עצמה ופשוט הוא שאם היה ביניהם צורת הפתח אפילו כיתר מעשר אפילו במילואו יכולים לערב כל אחת בפ"ע ודע דפחות מעשר ואינו במילואו פ"ם צריך שישיאר או פ"ם ר' או שני פסין משהיוין כרין חצר :

בחדר יעשה לו רין נג וסמילא שהראשון יאסור להשתמש עליו בכלים ששבתו בכית ואינו מן הרין שיאסור עליו ואי קשיא מאי חזית ליחגו להראשון כלו ולא רהשני מקצתו דכך הוא הרין רכך רבך שלוח תשמישו כנחת כמו זה שאין הנובה בו י"ם ולזה בקשה נותנין לזה שתשמישו כנחת גמ' ע"ו. אך אם אין הבתל רחב ר' רחוק מקום פפור סותרים שניהם להשתמש בו אף בכלים ששבתו בכית כמ"ש ונזה כונת המג"ל סק"ט :

מן בית העומדת בין שתי חצרות שכל אחת עירבה לעצמה והוא עירב עם שתיהן יכול לטלמל לכאן ולכאן כל רבר ואין לומר איך ארם רר בשני מקומות דאין זה שאלה רכל ארם יש לו רשות לריר ולאכול בכמה מקומות וכולם חשובים אצלו רירות סידו כגו החצרות אין יכולים לטלמל מחצר לחצר כלים ששבתו בבית ררך כיתו של זה הפתוח לשני החצרות ררך הוא מותר לעשות כן לפי שרירתו בשני המקומות ולא הם :

מן אמרו חז"ל ע"ו : וסולם תורת פתח עליו בלומר כשיש בתל בין שתי חצרות ואין בו פתח או חלון אם יעמידו סולם מכאן וסולם מכאן נחשב כפתח ויכולין לערב יחד שהרי עולים בסולם זה ויורדין בהסולם שבעבר השני ודוקא סולם שהוא רחב ר' מפחים בלומר בהשליכות יהיה ר' מפחים רוחב ושיהא סולם קבוע והיינו שיש לו לא פחות מד' שליבות אבל פחות מכאן היה עראי ואינו מועיל אפי"כ שליבותיו ורועותיו של הצרדים ככרות שאו כיברו קובעו להיות קבע וצריך להעמיד סולם כנגד הסולם שמעבר השני או פחות מנ' מפחים בריחוק שעולה מכאן ויורד מכאן אבל נ' וכ"ש יותר אינו מועיל כשהבתל פחותה מר' מפחים רוחבו דאין זה הילוך יפה אבל כשהבתל רחבו ר' מפחים אפילו הסולמות רחוקים זה מזה עולה על הסולם והולך על הבתל עד הסולם שמעבר השני ויורד לחצר רמשך רוחב ר' מפחים יפה להילוך :

ין וצריך שיגיע הסולם עד ראש הבתל או פחות מנ' מפחים מראשו וא"צ שיעמיד הסולם כשיפוע אלא אפילו זקוף הוה כפתח דוהו באיצטבא שג"ב אינה כשיפוע ופ"ו. וכן לפעמים אי"צ סולם נבנה י"ם כגון שהבתל אינה אלא י' מפחים מעמיד אצלו סולם שנוכחו ז' מפחים ומשהו ומעמידו אצל הבתל וכן

רך כותל שבין שתי חצרות בלא חלון ופתח שצדיכין לערב כל אחת בפ"ע או שהיה ביניהם פתח או חלון ורצו לערב כל אחת בפ"ע והיתה על ראש הבתל פירות או שארי דברים הנישלים כשבת בני שתי החצרות כל אחד יכול להורידם לחצר שלו וכן להעלות עליה פירות או חפץ מהחצר דכותל וחצרות רשות אחת כמו שנתבאר ובלבד שלא יורידום להבית או מהבית על הבתל ונס כלים ששבתו בבית אסור להעלותם מחצר על הבתל אמנם כזה יש חילוק כמה הוא רוחב הבתל מלמעלה דאם רחבה ר' מפחים שיש בה שיעור כרמלית אסור להוריר ממנה לחצר כלים ששבתו בכית אבל אם אינו רחב ר' הרי הוא מקום פסוד ומותר ובלבד שלא יחליפו כמ"ש כפי' שפ"ו ואם היתה הבתל לאחת נבנה עשרה ולהשנית אינו נבנה עשרה שקרקעית של אחת נכונה מחבירתה והבתל רחב ר' החצר שבה אינו נבנה עשרה מותר להשתמש בו אף בכלים ששבתו בכית כשעירבה לעצמה והחצר שנובנה עשרה אסורים להשתמש בו אף בכלים ששבתו בחצר דבין שלחכירו אין כותל זה דינו כגג כיון שלו אינו נבנה עשרה הו"ל בחצר וסותר לטלמל עליו אפילו כלים ששבתו בכית כשעירבה לעצמה ולכן אם השני ישתמש עליו בכלים ששבתו

וכן מעבר השני והסולם רחב ר' כמ"ש ומועיל הסולם בין להשתמש על הכותל שעושה לזה השמישו כנחת שעומר על הסולם ומשתמש ובין לערב יחד כשמעמיד סולם גם מעבר השני כיון שלא נשאר ג"ט עד ראש הכותל ואז לענין תשמיש על הכותל שניהם שוים כמובן :

יח היתה הכותל של עפר נבזה יותר מ' מפחים ועקר חוליא מראש הכותל להמעיטו מ' נוכח אם יש כזה משך ר' מפחים מהני בין לעשותו כפתח לערב יחד אם העקירה על פני כל רוחב הכותל מעבר לעבר או אם אינו מעבר לעבר יכול זה להשתמש בכל הכותל מפני שאצלו תשמישו כנחת ואם אין כהעקירה משך ר' מפחים אינו חשוב כפתח לערב יחד וכן אינו מועיל להשתמש בכל הכותל ואינו משתמש אלא כנגד המקום הנתמקט ואע"ג רבסולם כאינו רחב ר' אינו מועיל אף להשתמש נגדו והו' משום רסולם הפחות מארבעה אין לו שום קביעות ויטלנו מכאן אבל כעקירת חוליא הא כנגדו מירת תשמישו כנחת ורק לכל הכותל אינו מועיל מפני שאינו נוה לעמיד בו אבל כנגדו עומר על הארץ ומשתמש :

יט בנה איצטבא אצל הכותל למעטו מנוכה עשרה אם יש בה ארבעה אורך כמשך הכותל וכולפת ג"כ ר' מפחים והיו ארבע על ארבע מועיל להשתמש בכל הכותל ואע"ג רבסולם ובחוליא לא כעין ר' על ר' מיהו באיצטבא כעין דאיצטבא אין נוח בה לעמוד כשאין בה ר' על ר' רבסולם אוהו בצדדי השליכות וכן בחוליא אוהו א"ע בצדדי הכותל אבל איצטבא שהיא כנגד כפ"ע אם אין בה ר' על ר' לאו כלום היא ומ"מ אפילו כר' על ר' אינו חשוב כפתח לערב יחד עד שיניע לראש הכותל או כפחות מנ' וגם בסולם כן הוא ורק בחוליא לא הצרכנו רק להמעיט מעשרה מפני עמנוף הכותל היא יהיה כפתח נמוך ואם אין בה ארבעה על ארבעה אינו מועיל אף להשתמש נגדו מטעמא דכתיבנא :

ך כפה ספל שיש בו ר' על ר' ונכות כל שהוא בין טעט בין הרבה ומיעט בו נכחו מעשרה מותר להשתמש כנגד המיעוט ולא בכל הכותל ונריעא מאיצטבא משום דאין לה קביעות שיטלנה מכאן כיון שהיא כלי ומנ"א סק"ז וי"א דרינה כאיצטבא ומשתמש בכל הכותל וכ"מ וע"ז סק"ז ורע רבספל אינו מועיל

עד שיחברנו במים דא"כ לאו כלום הוא שמיר יטלנו וצריך לחברו בחיבור חזק עד שיהיה נסנע מליטלו ממקומו עד שיחפור בדרך אבל אם רק המים מונח עליו מותר ליטלו ואינו כסים לדבר האסור להטיט שהוא מוקצה שהרי אין כונתו שהספל ישמש להטיט שיהא כסים לו אלא אדרבא המים משמש להספל ולפיכך אין שייך שהספל יהיה כסים להטיט כמ"ש בעין זה כס"י דנ"ט ומנ"א סק"ח ולכן אין לזה שום קביעות עד שיחברנו בחזק כמ"ש :

כא בנה איצטבא על גבי איצטבא אם יש בתחתונה ר' על ר' וממעטו מ' מפחים ה"ז ממעט שחרי א"צ להעריונה כלל ואפילו אין בתחתונה ר' על ר' ויש כעליונה ר' על ר' ואין בין תחתונה לעליונה ג' מפחים ג"כ ממעט רחשכין דהו' כחרא ואע"פ שהמיעוט הזה קצר הוא מלמטה הואיל ומתמלא שיעורו מלמעלה ואין ביניהן ג' הוי מיעוט אבל כשיש ביניהן ג"ט הוי מיעוט באויר ולאו שמיה מיעוט ורמ"ז ע"ז : וזה מהני רק להשתמש עליו אבל לא מהני למהווי פתח לערב יחד אפילו אם גם השני עשה כן בעבר השני עד שתניע האיצטבא לראש הכותל או כפחות מנ' והו' דפי המור והש"ע סעיף י"א אבל מהרמב"ם פ"ג דין ה' מכוואר באיצטבא על גבי איצטבא דאם רצו מערבין אחר ע"ש ואולי כונתו בהניעו לראש הכותל וענ"י ועמ"מ ע"ה ר"ג עכ"ל דלג מ"שנע הוא עד ראש הכותל כפחות מנ' וזו"ק :

כב זיו היוצא מן הכותל שבין שני התצדות והוא כעין רף ויש בו ר' על ר' והגיה עליו סולם כל שהוא אף שאין בו שיעור סולם שנתבאר מועיל להתיר לו תשמיש הכותל כשאין מן הזיו עד ראש הכותל י"ש שעומר על הסולם ועולה על הזיו ומשתמש בהכותל ואף שסולם עראי הוא מ"מ כיון שהוא סמוך להזיו לא יטלנו משם אבל לערב יחד אם גם השני יש לו כזה אינו מועיל אא"כ סומכו לראש הכותל או כפחות מנ' ומנ"א סק"ט ורק להשמיש מועיל דמקרי לזה כנחת כמו שנתבאר וגם זהו דוקא שלא תראה שליבה התחתונה של הסולם נבזה מן הארץ שדשה שיהא נוח לעלות בו וכן לא יהא בין שליבה לשליבה שלשה ואע"ג רבסולם קבוע לא התנינו תנאי זה והו' משום דהוא סולם קבוע וניח לעלות אף בותר משלשה מפני שהרנל עומדת יפה אבל כבאן כסולם עראי כשהוא יותר מנ' אינו נוח לעלות בו :

כך כפי מה שבארנו כן נ"ל מסידור לשון הסוד והשיע שבסולם קבוע לא כתבו תנאי זה ובסולם שאצל היוז בראי תנאי זה אבל לפי הגר"א מרברי הש"ס אין תלוי בטעם זה והבי איתא בגמ' וטו סולם ששליבותיו פורחות וכי' ואין בין זה לזה נ' מטעם ופירש"י דסתם סולם הוא סולם של סדרנות כעין העשויים אצלנו בקביעות לעלות על עליות והם כמו סדרנות וסולם ששליבותיו פורחות הוא כסולמות שלנו שפורחות זו על זו ויש אייר ביניהן ע"ש וא"כ החילוק פשוט בסולם של סדרנות שהם רחבים אע"פ שיש נ' בין סדרנות תחתונה לארץ ובין סדרנות למדרגה נוח לעלות ולא כן בסתם סולם והסוד הש"ע שהוכיחו פרט זה בסולם שתחתיו היו לא ידעתי מעמן והרמב"ם כאמ"ל לא הוכיח זה בסולם שאצל היוז אמנם דף רש"י בראי פורחות השמיטו כולם ונעלם ממני הטעם וצ"ע :

בכך ובסולם שאצל היוז צריך שיהיה הסולם על גב היוז והיינו שיסמוך ראש הסולם בהויז והויז כחרא מילתא אבל להעמידו סמוך להויז אינו מועיל שאינו דרנא להויז אלא מרחיבו ואנן סדרנה להויז בעינן הגנה אם הכותל אינה נבנה עשרים ספחים די בויז אחר ומעמידו באמצע הכותל שאין ע"ד הארץ י"ט וגם ע"ד ראש הכותל אין כאן י"ט ומעמיד סולם תחתיו הוא כמ"ש ועולה על היוז ומשתמש בהכותל ואם הכותל נבנה עשרים צדיך שני זיזין אחר בתוך ה' התחתונים ואחר בתוך ה' העליונים ומעמיד סולם גם על היוז התחתון ועולה בו על היוז העליון ומשתמש בהכותל ולכן יוהר שלא יהיו הזיזים זה כנגד זה רא"א להעמיד סולם בכתיב אלא היוז העליון יהיה משוך מזיז התחתון במשך הכותל ויעמיד עליו סולם וימיהו לצד היוז העליון ואע"פ שאמרנו בסולם קבוע שגם כשמעמידו שלא בשיפוע היו מיעומו זהו בסולם קבוע ואצל הכותל אבל סולם עראי אצל היוז אם לא יהיה בשיפוע קצת לא יוכר לעלות ולכן כשזיז אחר משוך מהשני במשך הכותל יכול להעמידו להסלים בשיפוע קצת כסובן ונמל"ז :

בה בסולם שאצל הכותל אם לא היה לו סולם שרחב ד' ספחים והעמיד גני סולמות שביחד הם רחבים ד' ספחים ועשה כרי שתהא נוח לעלות והיינו שהרחיק קצת סולם מסולם ומילא האויר שביניהם בקש וכונתו היתה שיחזיק א"ע בידיו בהסולמות וברגליו יעלה על הקש אינו מועיל דאין זה תשמיש נוח לעלות על

הקש ואינו מועיל לא להתירו להשתמש עליו וכ"ש שלא לערב יחד אם גם השני יעשה כן מעבר השני מפני שמקום מעמד הרגלים הוא באמצע הסולם ואין טוב לעלות בקש אבל להיפך מהני שימיר הסולם באמצע והקשים מן הצדדים ויאוהו כירי בהקשים והגדילו עליות בהסולם ולכן אפילו אם אין הסולם רחב ד' מהני בין להשתמש ע"ד הכותל ובין לערב יחד אם משני הצדדים יעשו כן מפני שזהו הילוך יפה ובתנאי שהסולם יגיע לראש הכותל כמ"ש במע"ף י"ז ונמ"ל מק"מ :

בין אין הסולם רחב ד' וחקק אצלו ככותל בצדדי הסולם מכאן ומכאן להשלימו לארבעה זבזן שהכותל ע"ב וכולט מצד הסולם ומו"ל ע"ה : ד"ה חקק די לו שיחוק ד' בנובה ו' ואפירו הכותל נבנה הרבה כיון דהסולם מניע ע"ד ראש הכותל ואף שאינו רחב ד' מ"מ כיון שבנובה עשרה יש רוחב ד' הוי כפתח ואם לא העמיד סולם כלל אלא חקק ככותל כמין שליבות של סולם לעלות בו צריך שיחוק בכל נובה הכותל ולא רמי לסולם שא"צ ארבעה ע"ד ראש הכותל משום דבסולם נוח לעלות ולא כן בחקיקות שבכותל לפיכך צריך ד' ע"ד ראשו או פחות מנ' גמי מ"ה : והרמב"ם פ"ג ר"ן י"א הסיב ר"ן זה לענין אחד לנמרי ע"ש :

בין כתב רבינו הב"י במע"ף מ"ז היה אילן בצד הכותל ועשהו סולם לכותל אם רצו מערבין אחר אבל אם עשה אשרה סולם לכותל אין מערבין אחר מפני שאסור לעלות עליה מן התורה שהרי אסורה בהנאה והרא"ש ז"ל כתב בהיפך דאילן אינו מועיל ואשרה מועלת והוא שתהא יבשה עכ"ל ומעם ריעה ראשונה באילן דאע"ג ראסור להשתמש באילן מ"מ כיון רוהו רק שבות וזמן קניית העירוב הוא בה"ש וכל רבר שהוא ששום שבות לא נזרו עליו בה"ש ואע"ג רכאן לפתח אנו צריכין כל השבת מ"מ העיקר הוא בה"ש ולכן רעת הרא"ש יוראי אסור רכלל היום צריך בהיתר פתח ובאיסור אשרה סובר הרא"ש כיון דהוא איסור צדדי לא מאיסורי שבת לא חיישינן לה ואי משום רנס בה יש שבות דמשתמש באילן מיידינן כשהיא יבשה ואע"ג רלעיל בסו' של"ז אסרינן גם ביבש מ"מ עיקר האיסור הוא בלח וביבש החמירו משום סיני כמבואר שם אבל עיקר נזורה חכמים היו רק בלח ועמ"ל מק"ז שהקשה כן ולמ"ש ח"ט כמבואר כשהיו

כשיוצא ק' : טנורו כיס מפני שאינו ניכר ע"ש :
בת חריץ שבין שתי חצרות עמוק י' ורחב ד' ומחלך
 על כל ההפסק שבין החצרות ולא נשתייר ד'
 ספחים ביחד בלא חריץ היה הפסק ככותל ומערבין
 כל אחד בפ"ע ולא שניהם ביחד ואפילו מלאוהו תבן
 וקש לא היו סתימה כל זמן שלא ביטלן בפירוש
 שיהיו שם המיד וכ"ש פירות אבל אם היה מלא
 עפר וצדירות אפילו לא מלאוהו בכונת ביטול אלא
 נתמלא ממילא סתמא מכביל להו אא"כ פינן משם
 וצדיקין לערב דוקא ביחד וביטול לשבת אחד לא
 מהני לבטולי מחיצה דאע"ג דלשאריו דברים מהני
 אבל לא לביטול מחיצה וס' סק"ז גטס חו"ס ס"ד :
 ד"ה טו :

שתיים ואם החריץ לחצר אחד עמוק י' ולהשני אינו
 עמוק י' או שהוא שווה לשניהם בכל זה דינו ככותל
 שנתבאר בסעיף י"ג ובסעיף י"ד ע"ש :
לא נדיש של תבן שבין שתי חצרות אם הוא גבוה
 י' כל אחד מערב לעצמו דמחיצה נמורה היא
 ואע"פ שבמשך העת יטלוה מ"מ גם מחיצה לשעה
 הוה מחיצה וה"ה נדיש של תבואה ושל זרעים ואם
 נתמעט בחול מ"י ספחים צריכים לערב ביחד אבל
 אם נתמעט בשבת אמרינן הואיל והותרה הותרה ואם
 נתמעט עד י' אמות הוה כפתח וכל זמן שלא נתמעט
 אסור לשום אחד מהם ליתן לתוך קופתו בשבת מן
 חתבן להאכילה לבהמתו דחיישנן שפא יתן כל כך
 עד שיתמעט מעשרה ואע"ג דבשבת הואיל והותרה
 הותרה מ"מ אסור לכהחלה לעשות כן (ח"ט סק"ה)
 ואפילו להעמידה שם בדי שתאכל אסור דגם חשש
 מוקצה יש בזה אבל יכול לעמוד בפניה מרחוק בדי
 שלא תסור למקום אחד ולהמטמת מחיצה אין חשש
 באכילתה שלא תאכל כל כך עד שיתמעט מ"י ספחים
 ביהר מ"י אמות ודמי דין זה להדין שנתבאר בס"י
 שבי"ה בליקט כותי עשבים ע"ש וזכור י"ג לייסג תמיהה
 ה"טו סק"י על ה"כ"ה פ"ט ומהג"י לה משמע כן פ"ט ודו"ק :
ר"ב ולהרא"ש אפילו בחול אסור ליתן לקופתו וכן
 להעמיד בהמה בידיים דחיישנן שפא יתמעט
 בע"ש מ"י ספחים ולא אדעתיה אבל משום מיקצה לא
 מ"ל להרא"ש ההכא לא הוי מוקצה דאין זה כסתירת
 אהל ומני"א סק"ו בד"א בנדיש שבין שתי חצרות אבל
 נדיש שבין שני בתים שכל אחד מערב לעצמו מותר
 ליתן לתוך קופתו ולהאכיל ממנו בהמתו בידיים דכיון
 דאיכא תקרה ומחיצה יהיה ניכר כשיתמעט מ"י
 ספחים במשך יותר מ"י אמות ולא מיבעיא אם הנדיש
 מניע עד התקרה שידא ניכר כשיגמל אלא אפילו אין
 מניע לתקרה ג"כ ידא ניכר בשיחסר הרבה וזמ"ט המני"א
 נסק"א דנית אחד פתוח למזל זה והג"י לחצר אחרת ולא עירב
 כ' החצרות יחד עכ"ל ודאי ט"ל כן אבל ח"ט לזה די"ל דלחוסים
 לחצר אחד ח"ל ט"ל זה י"ג שני כע"כ כשני חדרים שצירבו
 ביחד וכן נ"ל דה"ט וכשיחמט מ"ע יחסרו זה על זה ודו"ק :

שע"ג [שתי עליות זו כנגד זו ורוצים לערב ע"י נזוזטרא וכו' ד' סעיפים] :

א יש לפעמים ששני בחים יעשו עירוב ביחד אע"פ
 שדרה"ר טפסיק ביניהם כגון שני אנשים הדרים
 בשני עליות זו כנגד זו ורוחב הרזה"ר טפסיק ביניהם
 ומשתי העליות בודקות שני נזוזטראות זו כנגד זו ותם
 נמרים

נכרים רחבים שכולטין מכותלי העציות זו כנגד זו ולמעלה מ' מתארץ ואין שני גזוטרמות מניעות זו לזו ונתן מזו לזו נסר רחב ארבעה נעשה כפתח ואם רצו מערבין כאחד ואם רצו מערב כל אחד לעצמו דוהו בשתי הצרות וביניהן פתח וצריך לקבוע הנסר במסמדות שלא יתגרנד ולא ישלנו בשבת ועמ"ל מק"ל) ואם תשאר הלא הרה"ר מפסיק ביניהם אמנם למעלה מ' אינו רה"ר במ"ש במ"ה שמי"ה ;

ב ודוקא כשהגזוטרמות היו זו כנגד זו אבל אם היו זו שלא כנגד זו שאחת משוכה למזרח ואחת משוכה למערב אינם יכולים לערב יחד אפילו נתנו נסר רחב ד' מזו לזו שהרי הנסר יבא מקרן זו לקרן זו ופתח בקרן זוית לא עבדי אינשי וז"ל מק"ל ואע"ג דאין זה דמיון ובכחול בסולם נתבאר במ"ה הקורם דיוקן הדכותל רחב ד' לא היושנין מה ע"הסולמות אינן זה כנגד זה מ"ס הבא כגובה כאויר אם אינן ההילוך זו כנגד זו אינו הילוך יפה אף ברחב ד' רבעיתא שלא יפול וכן אם אחת נבזה מחבירתה והוה כשמשוכה זו מזו נ' שפחים או נבזה זו מזו נ"ס אבל אם הם תוך נ' מזו לזו בין בריחוק בין בגובה חשיב שפיר פתח דכל פחות מנ' בלבד דמי והוה כמונחים בשוה : ג וכתב רבינו הרמ"א ואם אין המרחק שביניהם ארבעה אפילו בלא נסר נסר דינא הכי עכ"ל כלומר הא דמצרבינן נסר משום דמופלגות זו מזו הרבה אבל אם מניעות זו לזו א"צ נסר ואפילו אין מניעות ממש אם רק אין בריחוקם ד' שפחים פסעי דה יוכלים לערב כאחד ואם ממש מניעות זו לזו או בפחות מנ' נראה דרק מערבין אחד ולא שנים והכי

תניא בתוספתא ריש פ"ח ראפילו בפחות מר' מערבין אחד וז"ל התוספתא שתי גזוטרמות זו כנגד זו ברה"ר בין זו לזו ארבעה שפחים מערבין שנים ואין מערבין אחד פחות מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים עכ"ל וסו"ר בלא נסר ושלילה ענומה לגרסת היר"ף והר"ש סהמנה דהלון וע"ה : ג"כ כן נכתבו וכן עני גזוטרמות זו כנגד זו מערבין אחד ואין מערבין שנים פחות מכן מערבין שנים ואין מערבין אחד ע"ה וכן הוה כרמזים ולפ"ה על הסוד והב"י שלא נכרו מזה מלומה ונס סך פחות מכן אף לו ע"ה ולולא דמסתפינא הייתי מניח כדבריהם ככתוספתא וכירוטגמי על משנה זו אומר אית תני מערבין שנים ולא אחד אית תני מערבין אחד ולא שנים מלן דמר שנים פחות מכן כנסר מלן דמר אחד פחות מכן כגלל נכתבו וז"ל האזכרו עני האירוסות ולר"ך נראה דה"ל :

ד וז"ל דיני גזוטרמות כן היא שאם מניעות זו לזו או בפחות מנ' מערבין אחד ולא שנים אם לא שאקצתם מניעות זו לזו ומקצתם אין מניעות ובמה ששניעות אין כאן יותר מעשר אמה דאו אם רצו מערבין אחד ואם רצו מערבין שנים ואם רחוקים ד' ולא נתן נסר מערבין שנים ולא אחד ואם רחוקים כפחות מר' לפי התוספתא מערבין אחד ולא שנים אבל רביתינו בעלי התוס' כתבו וע"ה : ד"ה וכן ע"ה דפחות מר' אם רצו מערבין אחד ואם רצו שנים וכשנתן נסר מזו לזו אם הנסר פחות מ' אמה או י' בשוה ואינו במילואם של גזוטרמות אם רצו מערבין אחד ואם רצו שנים ואם הנסר במילואם או יותר מ' אמות מערבין אחד ולא שנים וז"ל נס"ל סק"ג והכי סק"ג דה"ל דה"ל מלך וז"ל הא"ז דה"ל :

שע"ד [נתתם פתח או חלון וכשנפרצה כותל מה דינו וכו' ד' מעיפם] :

לא קאמר ר"י אלא דליתמיא למיחית וכו' מ"ן שם : ב לפיכך שנים שהיה ביניהם פתח או חלון ועירבו ביניהם ונסתם בשבת הפתח או החלון והרי איתם פתוחים וז"ל מ"ם מותרים למלמל שוה לזה דרך חורים וסרקים שביניהם דהוא"כ והותרה הותרה וכן מעל נכ"י הכותל מותרים למלמל וכן אם היה כותל בין שתי חצרות ועירבה כל אחת לעצמה ונפרץ הכותל בשבת מותרים למלמל כל אחד כחצרו אפילו בכ"ס ששבתו בתוך הבית והוא"ל והותרה הותרה ואע"ג דדוהו שינוי במחיצה אין זה מחיצה המפסק בין רשייות

א כבר נתבאר כמה פעמים דשבת הוא"ל והותרה הותרה כלומר דאם בכניסת השבת היה הדבר בהיתר אע"פ שאח"כ נתקלקל היתר אמרינן הוא"ל והותרה הותרה ומכ"ן הדבר שאין זה כשנוני מחיצות נסירות כגון שנפלה המחיצה שבין רה"י לרה"ר האם גם כזה נאמר הוא"ל והותרה הותרה פשיטא שאין סכרא לומר כן אלא אמרינן זה במקום שלא נעשה שינוי גדול בהמחיצות או שאינו נוגע למחיצות כלל כמו שיתבאר בס"ד וכן מבואר בגמ' וספ"ק נענין זה דהוא"ל והותרה הותרה אומר ע"ה ע"ה כ"ן

רבינו אינו תלוי בגלויי דעתא בסתומת הפתח אלא בשעת עשיית העירוב ופי' סק"א ומ"א סק"א :

ה' ויש מי שרוצה לומר דבסתמה בכונה לא מהני אלא כשנפתחה בחזק ראו אמרינן דבכניסת שבת חזר זה וכיון לשם עירוב אבל אם נפתחה בשבת והוא בכונה ביטלה מפתח הרי לא רצה בכניסת השבת שתהיה הפת לשם עירוב ומ"א ס"א דבשלמא בנסתמה סמילא י"ל דחשב על העירוב דכשתפתח יהיה עירוב ולא הפיח דעתו בכניסת השבת אבל לא כשבעצמו סתמה (ס"א) אבל מדברי רבינו הרמ"א בסעיף א' שכתב אחר ונפתח בשבת ואפילו סתמה במיזר משמע להדיא דאפילו בכה"ג מותר וי"ל במעטו דזה שפתח הפתח לא כיון לביטול העירוב אלא שלא רצה בפתח זה עד שיעלה על דעתו לפותחה או לעשות פתח אחר אבל השיחוף של הפת לא ביטל מעולם :

ה' חצר קטנה שנפרצה קודם שבת במילואה לגדולה ואין בהפירצה יותר מעשר אמות גדולה מותרת להוציא כלים ששבתו בבית לחצרה אם עירבה לעצמה וקטנה אסורה להוציא כלים ששבתו בבית לחצרה אא"כ עירבו ביחד וזהו דוקא כשנכנסין כותלי קטנה להחצר של הגדולה שהכל רואים דניפוסי חצר של הגדולה אינם מהקטנה דא"כ גם הקטנה מותרת בנראה מבחוץ ושוה מבפנים דהעומד מבחוץ אחורי הקטנה יתראה לפניו הניפוים שהם גם מהקטנה ודוקא כשמופלגים נ' ספחים הכתלים של הקטנה מהגדולה רפוחות מנ' כלבור דמי וניתרון ע"י נראה מבחוץ וכבר נתבאר דינים אלו בס"י שס"ג ע"ש ובס"י שס"ה :

ז' וכן נג קטן שנפרץ קודם שבת במילואו לנג גדול הקטן אסור להעלות עליו כלים ששבתו בבית אא"כ עירבו יחד והגדול מותר כשעירבה לעצמה וכתבו הטור והש"ע בסעיף ד' דזהו דוקא שיהיו מחיצות הבית של הגדולה ניכרות למי שעומד על הגג דהיינו שהגג הולך בשוה עם הכתלים דאמרינן גוד אסיק מחיצתא אבל אם אינן ניכרות כגון שהגג בולט על פני הכתלים הוי כרמלית אא"כ פתוח לו מהבית חזק ד' על ד' עכ"ל ולמה הוי הגג כרמלית והרי הוא רה"י נסוד אלא רמירא שהבליטה היא ד' ספחים שהוא שיעור כרמלית וא"כ כל הגג נפרץ במילואו לכרמלית והוי גם הוא כרמלית ומ"א סק"א ואם בולט קצת לא אמרינן גוד אסיק אבל אם אינו בולט היה רה"י נסוד כמו עמוד ברה"ר נבזה ו' ודחב ד' וס"א וס"ב

רשיות נפרדות כמו בין רה"י לרה"ר או בין רה"י לכרמלית אלא בין רה"י לרה"י והוי כאן כאן שינוי במחיצות אבל אם באמת נפרצה החצר לרה"ר או לכרמלית אסור ולא אמרינן בזה הואיל והותרה הותרה ואם נפרץ החצר לכרמלית נעשה גם הוא ככרמלית אמנם יש בזה צד קולא דמותר לשלשל שני אמות בחצר ושני אמות בהכרמלית וי"א דגם זה אסור דלחצמיר לא אבד מסנו שם חצר ומ"א סק"ג ורבינו הבי"ד בפרו הגדול כתב דמותר ע"ש ונתיב סק"ו כתב ע"ה מחלקת רמ"י שרונן כ"ד. ותוס' גמ' ט' פ"ט :

ג' ודע דבהך דעירוב דרך הפתח ונסתם הפתח שנתבאר דמותרין לשלשל כמקדם מחצר לחצר דרך חורין וסדקין ומעל הבתול כתב רבינו הבי"ד בסעיף א' דלהרמב"ם אין מותר לשלשל אלא בכל חצר לעצמה אבל לא מחצר לחצר והרבותא אע"פ שחצר אחת הוא בלא עירוב שהעירוב סונה בהחצר השני ומ"מ מותרים לשלשל וי"ל הרמב"ם בספ"ג שתי חצרות שעירבו עירוב אחר דרך הפתח ונסתם הפתח כל אחת ואחת מותרת לעצמה הואיל והותרה מקצת שבת הותרה כולה עכ"ל והשינוי הראב"ד דלעצמם א"צ לומר אלא אפילו מו"ז לזו כקודם הסתימה ע"ש ולענ"ד אין כוונת הרמב"ם כן דא"כ לא הו"ל לומר כל אחת ואחת מותרת לעצמה כיון דהרבותא אינה אלא בהחצר שאין בה העירוב וכונת הרמב"ם כן הוא לפי תורף הענין שהניחו עירוב לשלשל מו"ז לזו ועתה נסתם הפתח ואין מקום לשלשל מו"ז לזו ומ"מ העירוב קיים ובל אחת ואחת מותרת לעצמה כלומר כמו קודם הסתימה לעשות כל חפצה בשתי החצרות ואם המצא תמצא איהו מרק שיכולים למלט משם להחצר השני ודאי דמותר ולא חלקם הרמב"ם אלא משום דבע"כ נפלנו ואין כונתו לאסור השלטול מחצר לחצר :

ד' ואם עירב לשנה ונסתם הפתח בימי החול במ"ל העירוב כיון שלא היה פתוח בכניסת השבת אבל אם חזר ונפתח בימי החול הוי עירוב ולא אמרינן דכיון שנסתם בטל העירוב לנסרי ולא עור אלא אפילו נסתם בחול ונפתח בשבת מותרים לשלשל דעצם העירוב לא בטל ואפילו סתם בכונה לבטלה מפתח מ"מ העירוב קיים ומתי שהפתח חזר להכשירו ויש מי שאומר דאם פרץ פצמי הפתח נתבטל העירוב לנסרי וצריך עירוב אחר לכשתפתח וכו' ואינו עיקר

ללא מפני פסח הכליטה הוי כרמלית אלא כיון שכולט קאת אין
 כאן גוד אסיק וממילא דהוי כרמלית ולי"ש :

ומ"מ כששני הגננין פרוצין ולי"ו אוסר זע"ז וססו כשאין
 להם ניפוין ומההר"א ר"ס כל נגות כד"ה כמחזות כח

שעה [דיני מרפסת ע"ב חצר] ותל וזיוזים וכו' ח' סעיפים] :

אלא שאין זה מנוי כלל עלא יהיה להם פתח לאחד הנתים
 או להחלון :

ב חצר ומרפסת שנתבאר שהחצר שייך לבני החצר
 והמרפסת שייך לבני העליות מיהו אינן דומין בכל
 דבר ולי"ו והיונו דבהמרפסת כל הנמצא בהמרפסת
 שייך רק לבני המרפסת ובהחצר אינו בן בדומר שיש
 לפעמים שעומד בחצר תל נבוא או עמוד נבוא ודא
 שייך למרפסת ולא לבני החצר ויש ששייך לבני
 החצר ולא לבני המרפסת ויש לפעמים ששניהם אסורים
 בו כמו שיתבאר ומעם הדבר כן הוא דרך אמרו
 חז"ל ופ"ג דבר ששני רשויות שולטות בו ולאחד
 הוא תשמישו בנחת ולהשני הוא תשמישו נותנין
 אותו לזה שתשמישו בנחת וכבר הזכרנו זה לעיל מ'
 שע"ב סעיף י"ד ע"ש ולפ"ו הרבנים הגבוהים שבחצר
 אם לבני החצר תשמישו בנחת ולבני מרפסת בקשה
 נותנין אותו לבני החצר ואם לבני המרפסת תשמישו
 בנחת ולבני החצר בקשה נותנין אותו לבני המרפסת
 ואם לשניהם בנחת או לשניהם בקשה אוסרין זע"ז
 ושניהם אסורים להשתמש בו ומעתה נבאר מה מקרי
 בנחת ומה בקשה :

ד אם יש עמוד בחצר שאינו נבוא י' ספחים מן
 הארץ ונס המרפסת אינו נבוא ממנו י' ספחים הרי
 תשמישו לשניהם בנחת ואוסרין זע"ז ואע"ז דלמרפסת
 הוי תשמישו דרך שלשול מלמעלה למטה ובהחצר
 הוי דרך זריקה מלמעלה למעלה וידוע שיותר נוח
 להשתמש דרך שלשול מדרך זריקה מ"מ אין זה בראי
 להעדיף זה על זה ומקרי לשניהם בנחת ושניהם
 אסורים להוציא לשם כלים ששבתו בבתים האמנם
 זהו כשהעמיר עומד סמוך להמרפסת בתוך ד' ספחים
 אבן אם משוך ממנו ד' ספחים לדעת הדבור לא
 מקרי תשמישו בנחת לבני המרפסת שהרי צריכים
 להשתמש ע"י הפלגת משך ונותנין אותו לבני החצר
 אבן רבינו הב"י בספרו הגדול אוסר גם בכח"ג וכתב
 שבין שתשמישו בני החצר הוא ע"י זריקה הרי גם
 כנו המרפסת יוכלו להשתמש בזריקה אף דלא דמי
 כל כך דלהחצר שהיא פחות מ' לא מקרי זריקה כלל
 משא"כ

א חצר שיש בו הרבה בתים והרבה דוורים בעליות
 ולפני העליות יש מרפסת שקורין נאנא"ק ועל המרפסת
 נסמך סולם של מדרגות מהחצר אל המרפסת ובני
 העליות יוצאין מבתים למרפסת ומשם יורדין דרך
 הסולם אל החצר ומהחצר יוצאין לרה"ר דינם בשתי
 חצרות דכבר נתבאר בס"י שע"ב דסולם הורת פתח
 עליו והוא כשני חצרות ופתח ביניהם ויכולים אלו
 לערב לעצמם ואלו לעצמם כשירצו ויהיו בני העלייה
 אסורים למלכל מרפסת לחצר כלים ששבתו בבית
 וכ"ש מבתים לחצר וכן בני החצר אסורים למלכל
 מחצר למרפסת כלים ששבתו בתוך הבית וכ"ש מבית
 למרפסת ומ"מ אם עירבו בני החצר לעצמן ובני
 המרפסת לא עירבו כלל אוסרים בני המרפסת על בני
 החצר מטעם אחר רביון דהילוכם הוא דרך החצר והם
 אסורים במקומם וק"ל לקמן בס"י שע"ח דרגל האסורה
 במקומה אוסרת שלא במקומה ע"ש אבל בני המרפסת
 כשעירבו לעצמן ובני החצר לא עירבו לא איכפת
 דהו ספני שאין בני החצר עוברין דרך המרפסת ואם
 בני העליות אין להם הילוך כלל דרך החצר והיינו
 כגון שהמרפסת הוא לצד רה"ר והסולם עומד כרה"ר
 אין להם שייכות כלל זה עם זה ואין יכולין לערב
 יחד כיון שאין להם פתח להחצר ודרך חלון נ"כ אי"א
 שהרי החלונות בהעליות פשיטא שהם למעלה מ'
 ספחים וזל"ש"י גם רגל המותרת במקומה אוסרת כחזי אחד
 וכן ע"ה מהרמב"ם והרע"ב :

ב מרברים אלו למרנו בהרכיב שיש בכך חצר ריבוי
 דוורים והבניינים הם תחתיים שניים ושלישיים
 וכולם יש להם מרפסת בפ"ע ויוצאין להחצר כל
 אחד דרך מרפסת שלו שיכולים בעלי דוורים
 התחתונים לערב לעצמם והעליונים לעצמן והחצר יהיה
 שייך לבני התחתונים אך אם העליונים לא יערבו
 לעצמן יאסרו על התחתונים את החצר כדון רגל
 האסורה במקומה וטוב ונכון שכל החצר יערבו ביחד
 או אחד יוכה להם ויערב בשביל כולם וכן המנהג
 הפשוט ואין לשנות וואס יש דוורין שאין פתוחין לתר כלל
 אלא יוצאין דרך מרפסת לרה"ר א"ל להיות להם חלק בהעיונו

משא"כ המשך ד' טפחים מקרי וריקה מי"ם דעתו כן הוא והמג"א ק"ל טעה לדעת הטור ע"ש :

ך ואם להמרפסת יש י"ט מהעמוד עד המרפסת ולבני החצר ליבא י' נותנין לבני החצר אפילו עומד סמוך למרפסת ואם הוא נכזה לבני החצר י"ט וממרפסת ליבא י"ט ועומד בתוך ד' להמרפסת נותנין אותו לבני המרפסת לפי שהם שמישו בנחת ולבני החצר כקשה אבל אם היה רחוק מן המרפסת ד' טפחים שניהם אמורים בו שהרי שניהם צריכים להשתמש בו ע"י וריקה ולפיכך שניהם אמורים להוציא עליו כלים ששבתו בכית עד שיערכו ואם להחצר נכזה י' זגם מהמרפסת י' שניהם תשמישם בקשה ואמורים אבל כשהוא רחוק ד' טפחים מן המרפסת ונמצא שלמרפסת יש שני ריעותות נזכה י' ומשך ד' נותנין אותו לבני החצר ופי' סק"ז וכ"מ ממג"א ואם יש בור עמוק י' בהחצר דחשתא אם גם נרוד הוא י' טפחים בנזכה הוי התשמיש לבני החצר בוריקה וכשלושול שהרי צריכים להגביה למעלה מן הגדר ושלושול להכור ולהמרפסת הוי בשלושול לחודה כתב הרא"ש ופי' סי' דנותנין אותו למרפסת ואף שלא כהב זה מפורש מי"ם מוכח כן מדבריו ובגמ' לא משמע כן וכ"כ בהנהות אשר"י שם וצי"ד דגם דעת הרא"ש כן ולא חש לבאר ע"ש ושכתב רק דהלכה כרב לפני משול וריקה ולא חש לנאר דה"ה מי"ט נזכה אלל זה והמג"א חסם דהר"ש לא מיל כן ולא לומר כן ע"ש וחז"ק ויהימ"ס פי' קי"ג מאל כזה ע"ש :

ך כתב רבינו הב"י במעוף נ' היתה מצבה ד' טפחים לפני המרפסת אין המרפסת אוסרת על בני החצר לפי שנחלקת מהם עכ"ל והמעם דבין שעשה הפסק לפני המרפסת נילה דעתו דסליק נפשיה מהחצר ופי' סק"ז וזהו מרמזים פי' דין ט"ז ע"ש וכמור לא הזכיר זה ובאמת לא אבין מה ענינו לדינים אלו דבגמ' :

וס' ו. הוזכר זה לענין אחר כשהמרפסת בעצמה אינה נכזה י' טפחים מהחצר ואוסרין זה על זה ועל זה אמרו שאם עשו מחיצה ד' טפחים סמוך נפשיהו מהכא ואין אוסרין על בני החצר ויכולין בני החצר לערב לעצמן ע"ש אבל בבאן מידין דהמרפסת נכזה הדכה מן החצר ואין אוסרין זה על זה כלל ומה צריך למחיצה ד' ומה תועיל תרי גם בלא"ה סמוך נפשיהו מהכא וצריך לומר דמ"ל דהרמב"ם דגם בבאן מועיל המחיצה להתיר לבני החצר כל הנמצא בחצר אפילו מה שתשמישן נחה למרפסת ונזכר עממ"ס זה לא כתב הטור דין זה :

ך וזוים שנחצר היוצאים מן הכתלים כל שהוא למפה מי"ט הי' נחשב להחצר ובני החצר מותרים להשתמש בו ולא בני המרפסת וכך שהוא בתוך עשרה טפחים העליונים חסמכים להעליות אנשי עלייה משתמשים בו ולא בני החצר והנשאר בין אחר עשרה התחתונים עד תחלת עשרה העליונים אלו היונין היוצאין שם שניהם אמורים בהם ואין משתמשין בהן בכלים ששבתו כבתים אמ"כ עירבו ביחד :

ך איתא בגמ' וס' ו. אנשי חצר ואנשי מרפסת שהמרפסת היא בתוך ו' טפחים להחצר ולא שעשו סביבה גדר סביב נכזה י"ט והניחו פתח עד עשר אמות מי"ם אין יכולין לחלוק בעירוב וצריבין לערב ביחד ואם לאו אוסרין זה על זה כיון שהיא בתוך י"ט והרי היא כאחד סבתי החצר שיש לה פתח להחצר הי' מעכב בעירוב אך אם עשו לפני הפתח מחיצה מן ד' טפחים כנזכה י' גלו אדעתיהו דסמוך סליקי נפשיהו מהכא ויכולין בני החצר לערב לעצמן ותמיהני על הפוסקים שהשמימו דין זה ונראה דדוקא כאן מהני מחיצה ד' אבל בכית שנחצר לא מהני ועי' לקמן סי' שצ"ב :

שע"ז [דין בור ובאר שבין שתי חצרות וכו' ח' סעיפים] :

א כבית או להכניס חמים לכית שהרי רשות שניהם שולטת בו אמנם אם ממלאין בכלים ששבתו כחצר וישתו חמים בחצר או ישקו הכהמות כחצר ולא כרפת איצ שום תקון דכבר נתבאר כפי' שע"ב דחצרות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן אפילו עירב כל חצר כבדו ע"ש :

ב וכיצד ועשו מחיצה להתירם להביא לכית את חמים ולשואבן

א כבר נתבאר כפי' שניה דהקילו חכמים במחיצות על חמים שתרא מחיצה תלויה מתרת בהם ורואין את המחיצה כאילו יורדת עד התהום ולא חיישינן מה שהמים מתערבים תחת המחיצה ולא כענין רק היכר מחיצה לפיכך ביר ובאר שבין שתי חצרות ואין כיניהן פתח או חלון שיוכלו לערב ביניהם או שיש להם ולא עירבו אין ממלאין ממנו בשבת בכלים ששבתו

ולשחובן בבליים ששבתו כבית יעשו מחיצה של י' מפחים או שתהיה למעלה מן המים רק טפח סמנה יורד לתוך המים ומ' מפחים למעלה מן המים או שתהיה כולה בתוך המים וטפח למעלה מן המים כדי שתהא ניכרת רשות זה מרשות זה ולא ילך הדרי לרשותו של חבירו ומה שהמים מתערבים למטה לא חיישינן לה כמ"ש אבל המחיצה העליונה שע"פ הכור אינה מועלת מפני שלא נעשית לשם היכר המים ועוד דבעינן סמוך למים ומעט בתוך המים ואע"ז דלעיל כמ"י שניה נבי נזוטרם לא היצרכנו שתהא המחיצה בתוך המים והו שעומד למעלה על הגוטרם ומשלשל הכל דרך הנקב ביושר ולא חיישינן שילך הדרי ויץ למחיצה משא"כ כאן רעומד אצל הכור ומשלשל הדלי חיששין שמא ילך הדלי באלכסון לחציו של השני (נמ"א סק"ו) ולפיכך היצרכנו שתהא קצה מחיצה בתוך המים למען לא ילך הדלי לעבר השני והו יעמוד בכאן וימלא מצר חציו שלו והו ימלא מחציו השני :

ג' והו כסתם מחיצה אמנם אם ירצו להניח מלמעלה על הכור קורה רחבה ר' מפחים א"צ לשום מחיצה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם והו מועיל אפילו גיבשה דנתבאר כמה פעמים דכד' מפחים רוחב אמרינן פי תקרה יורד וסותם ודא כפחות מזה וככה"ג הו ממלא מצד זה של הקורה והו ממלא מצד זה ולא חיישינן שמא ילך הדרי לעבר השני דשיערו חכמים שאין הדלי הולך יותר מד' מפחים ומה שהדלי ילך תחת הקורה לא נראה כל כך כרשות חבירו כמו שלא חששו לתערובת המים חוה סהקולות שהקילו במים מפני שא"א באופן אחר וכמ"ש בס"י שניה ע"ש :

ד' כל מה שנתבאר והו כשהכור קרוב לשני החצרות אבל אם רחוק מכל חצר ד' מפחים כגון שיש שכל קפן בין שני כותלי החצרות והכור בתוכו אם אין שום חצר פתוחה לו כפתח נסוד אלא ממלאין סמנה דרך הלונות הפתוחים לו משתי החצרות אם יש מן החלונות למים שלשול י' מפחים שהמילוי הזה הוא תשמיש בקושי דרך הפלגת ד' מפחים ודרך שלשול י' מפחים שניהם מותרים למלאות ממנו בשבת בלא שום תקון ואין אוסרים זה על זה אפילו הכור הוא של שניהם כיון שאין משתמשין בו אלא בזריקת הדלי דרך אייר של ד' מפחים קי"ץ דאין אדם אוסר על חבירו דרך אייר ככה"ג (נמ" ס"ב . לעשת הי"ז לפי

שאין זה חשוב תשמיש כלל אי"כ הוא בתוך עשרה אבל אם החצרות פתוחות ע"י פתח להשביל רשות שניהם שולטות בו ואוסרין זה על זה ע"י שיעשו התקון שנתבאר והוה כדון שנתבאר בס"י הקודם בחצר ומרפסת כשרשות שניהם שולטין בשוה שאוסרין וע"ז והוה לשיטת רש"י דל' שם :

ה' אבל הרמב"ם ז"ל כתב כפ"ג דין כ"ג באר שבאמצע השביל בין שני כותלי החצרות אע"פ שהיא מיפלגת מכותל זה ד' מפחים ומכותל זה ד' מפחים שניהם ממלאין סמנה ואין צריכין להוציא זיוין על גבה שאין אדם אוסר על חבירו דרך אייר עכ"ל וכ"כ רבינו הכ"ז בסעיף ב' ופי' המניד משנה דגם הרמב"ם כתתו שאין הפתח פתוח לשם אלא משתמשין דרך הלונות וכ"כ שם רבינו הרמ"א על דברי רבינו הכ"ז שהם כדברי הרמב"ם מיהו הרמב"ם נקוט אע"פ שהוה מיפלגת מכותל זה ד' מפחים וכו' וסבואר דכ"ש פתחה מ' מפחים ודרך אייר מקרי דרך אייר עמיק עשרה או נוכח עשרה ואע"ז דבחצר ומרפסת של ס"י הקודם אוסרים זה על זה כגובה ובשלשול עשרה שאני חצר שהוא תשמיש קבוע משא"כ מילוי מים סכוד או בחורבה שיתבאר שגם שם אין בו תשמיש קבוע (נמ" סק"ט) ועוד דבחצר כמ"ש ודאי דאוסרין גם דרך אייר שהרי גם באר זה אין ההיתר אלא כשעומד בשביל אבל אם עומד בין החצרות חצי בחצר זו וחצי בחצר השני היו אוסרים זה על זה ורק כשעומד בשביל שהוא רשות כפ"ע ותשמישו דרך אייר אין אוסרין וע"ז ועוד דדרך אייר מקרי דהתשמיש אינו אלא דרך מילוי כבאר או דרך וריקה כחורבה שיתבאר אבל בחצר ומרפסת אף כגובה י"ט אפו אין יכולים להשתמש בהולכה והבאה והדי אין מוכרחים להשתמש דוקא דרך וריקה :

ו' האמנם כמ"ש הרמב"ם אע"פ שהיא מיפלגת ד' מפחים אינו מוכן דמשמע דבפחות מ' יש יותר היתר והרי אררבא בהפלגה ד' יותר אינו נוח התשמיש מכשאינו מופלג ד' דמהאי מעמא לשיטת רש"י אין היתר אלא דוקא במופלג ד' כמ"ש וצ"ל דהיינו מעמא דכשהוא בתוך ד' להחצרות ודאי שייך לרשות החצרות פשיטא שאין אחר יכול לאסור על השני דרך אייר דבר שהוא שלו אלא אפילו מופלג ד' ראינו כשלו וא"כ דמה לא יאסרו זה על זה וקס"ז דגם ככה"ג אין אחר אוסר על חבירו ומתה"ש סק"ו ובפחות מ' מ' :

מד' יכול להיות דאפילו פתוחים בפתחים ממש מותרים מטעם שנתבאר [ומנ"ל סק"ד וז"ל להניח בו ועממח"ט] ואחד מהגדולים לא הביא כלל שיטת הרמב"ם רק שיטת רש"י בלבד והג"ז סעיף כ"ו :

ז יראה לי ראם הכור הזה קרוב לאחר בתוך ד' ולהשני יותר מד' או ד' ממש ניתנין להקרוב נפי הכלל שנתבאר בס"י הקודם דרבר שלוח תשמישו בנחת ולזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בנחת וה"נ להרחיק היו תשמישו בנחת ולזה תשמישו בנחת וה"נ אינו אלא בנדיקה בלבד וזהו ממש כהר"ן שבארנו בס"י הקודם סעיף ה' כחצר ומרפסת ע"ש ועוד יראה לי דזהו דוקא כשהבור שייך לשניהם אבל אם הוא רק של אחד נותנין אותו לו בכל ענין ואפילו אם בחול מרשה אותו לשאוב ממנו מים יכול בשבת לאוסרו עליו ראין סברא שע"י שעושה לו טובה בחול יגיע לו ע"ז בשבת הפסד ונראה לזה מדיני ערוך שנתמלכו בס"י ע"ט סעיף ע"ו ע"ש :

ח איתא בנמ" ופ"ה. ו שני בתים ונ' הירבות ביניהם וסתמא אין פתח פתוח מכות לחורבה מפני שאין שם תשמיש נמור אלא משתמשים בה ע"י חלונות כל אחר מותר להשתמש באותה שאצלו ע"י זריקה דרך חלונות ואין חבירו אוסר עליו לפי שנו נוח יותר

התשמיש מלחבירו שהיא רחוק ממנה ור"י והאמצעית מותרת לשתיהן שהרי אין יכולין להשתמש שם רק ע"י זריקה ובהפלת אויר שהחצונית מפסקת לכל אחד ואין אדם אוסר על חבירו דרך אויר בתשמיש נרוע כזה כמ"ש בסעיף ד' וזהו כשהאמצעית עומדת בין שתי החצונות אבל כשהיא עומדת בלי הפסק החצונות כגון שעומדין כמג"ל י' ונמצא שנים האמצעית סמוכה להבתים שהיא עומדת כנגד השתים כשלה ראשי קנקן כל אחר מותר בחירבה שאצלו והשלישית הקרובה לשתי החצרות אסורה לשתיהן שהרי שניהן משתמשין רק ע"י שלשול ואוסרין זה על זה ואע"ג דנבי כור התרנו בכה"ג זהו משום רכבוד יש רק תשמיש אחר מילוי מים אבל בחירבה יש תשמישים הרבה ואוסרין זה על זה ור"י ע"כ ור"ה ור"ה ובעל המאור כתב הטעם דמתוך שהוא עומד לכו סמוך לרה"ר חיישינן דילמא נפיל לרה"ר ואתי לאתויי ע"ש וכתב הטור דחורבות אלו אפילו שייכים לבעלים אחרים אין אוסרים כיון שאין דרין בהם וזריה בלא בעלים לאו שמה רורה ובית הבסא שבין שני הבתים שלא עירבו יחר אוסרים זה על זה כיון דרשות שניהם שולמת בו ודיני בית הכסא נתבאר לעיל סי' שניה :

שע"ז [דין שני עליות בחצר כיצד עושין בשפיכת מיטיון וכו' ז' סעיפים]:

א לעיל בס"י שני' נתבאר דחצר פחותה מד' אמות אסור לשפוך בתוכה מים בשבת אא"כ עשו עוקה בחצר שיפלו שם המים רא"כ ילכו המים לרה"ר וזהו משנה בספ"ח רעירובין ופ"ה. ו ותנן התם וכן שתי ריוטאות זו כנגד זו וזהו שני עליות שבחצר שאין עומדין בשורה אחת אלא זו כנגד זו מקצתן עשו עוקה ומקצתן לא עשו עוקה את שעשו עוקה מותרים דשפוך מיטיון ואת שלא עשו עוקה אסורין יטוקי לה בנמ" כשלא עירבו דאם היו עושין עירוב ביניהם היו שניהם מותרים דאם רק יש עוקה מותרים אפילו הרבה בע"ב לשפוך שם ורק כשלא עירבו אסורין אלו שלא עשו עוקה :

ב ואי קשיא רכשלא עירבו מאי מהני העוקה הא אסורים למלט בחצר אמנם הכונה דהמותרים אין שופכין לחצר אלא שופכין על הדיוטא והמים יורדים

להעוקה הסמוכה להם ואע"פ שמכחו הולכין המים לחצר האסור במלטות לא נזרו בכחו בחצר שאינה מעורבת אבל אותן שלא עשו עוקה אסורין דחיישינן כיון שהעוקה רחוקה מהן לא ירצו לשפוך על הדיוטא שמשם ילכו המים לחצר ומחצר לעוקה שיתקלקל החצר ויטלו בכליהם וירכו אל העוקה לשפכם ונמצא שיטלטלו בחצר האסור ומוס' ור"ה ור"ה ור"ה :

ג והנה לפי רעת רבותינו מיריגין בחצר הפחותה מד' אמות רכשיש ד' אמות הרי א"צ לעוקה כמ"ש בס"י שני' אבל לא נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב דין עוקה בחצר שאין בה ד' אמות בפמ"ז משבת ודין זה כתב בספ"ד מעירובין ולא הזכיר כלל כשאין בחצר ד' אמות וז"ל הרמב"ם שתי ריוטאות זו כנגד זו וחצר אחת תחתיהן ששופכין לתיבה המים לא ישפכו ער שיערבו שתיהן עירוב אחד עשו מקצתן עוקה

עוקה בחצר לשפך בה המים ומקצתן לא עשו אלו שעשו שופכין לעוקה שלהן ואלו שלא עשו לא ישפכו לחצר עד שיערבו ואם עשו אלו עוקה ואלו עוקה כל אחת משתיהן שופכת לעוקה שלהן אע"פ שלא עירבו עכ"ל ולא הזכיר הפרש אם החצר מחוץ ר' אמות או אינו מחוץ :

ך ויראה לי דהתוס' והרא"ש והרישב"א דפי נירסתם במשנה וכן שתי דיומות הוכרחו לפרש כן דאדעיל קאי איין בו ד' אמות אבל מלשון הרמב"ם בפ"י המשנה והרע"ב מבואר שלא נרסו וכן וזכ"ל המ"ע וגם במשנה שבירושלמי ליתא זה ע"ש ולפ"ו ה"ו מילתא באפי נפשה ואינו ננוע לחשש שהמים ילכו לרה"ד אלא מטעם איסור טלטול החצר עצמה ולכן כשלא עירבו אסורין שניהן לשפוך תוך החצר וזוה אין רבותא כלל ואיך הרי"ן כשישפכו על הריומא ומשם תלך להחצר לא מירא כלל ועיקר הדבותא הוא כשעשו עוקה אע"פ שהעוקה היא בחצר מ"ם כיון דסמוכה לכותל הבית דינה כבית ומוחר לשפוך מחצין הבית להעוקה וממילא ראותה שלא עשתה עוקה בהכרח למלט דרך החצר ואסור ואם כל אחר עשה עוקה אצל ביתם כל אחר שופך לעוקה שלו דרין העוקה רין הבית וגם י"ל דבשהעוקה עמוקה עשרה דוא דה"י בפ"ע ואינה שייך להחצר כלל ובפ"י המשנה דהסוף הרמב"ם עוד טעם על מה שאסורה אותה שלא עשתה עוקה מטעם שמא ישתמשו מן הדיוורים לחצר ע"ש וי"ל ככונתו ראפילו אם ירצו לשפוך מרחוק להעוקה דהיה מותר משום שהוא רשות בפ"ע מ"ם אסור מטעם זה אך מלשונו בחיבורו משמע כמטעם הראשון שכתבנו :

ין ודברי הסוד וש"ע אינם מובנים לנמרי וז"ל שני עליות הפתוחות לחצר זו כנגד זו ואחת עשתה נוסא בחצר כדי לשפוך בחצר שאין בה ד' אמות מיסיה והשניה לא עשתה אם עירבו יחד שתיהן סותרות לשפוך מיסיהן ואם לא עירבו יחד והאוצה עירבה לעצמה והשנייה לא עירבה כלל זו שלא עירבה אסודה ושעירכה סותרת ובלבד שלא תשפך להדיא בנוסא אלא תשפוך בעלייה והם יורדין לנוסא רכחו בחצר שאינה מעורבת שרי עכ"ל וכתב רבינו הרמ"א דה"ה אם החצר יותר מר' אמות דשניהם מותרים ככה"ג ואין צריך לנוסא עכ"ל :

ן וכבר תמדי המפרשים ג"ה וס"ו מאי סדני העירוב

שעירבה זו החצר לעצמה מאי סדני לה העירוב הא בחצר אסורה מפני הריומא השנייה וכיון דאין ההיתר רק מפני כחו בחצר שאינה מעורבת דשרי למה צריכה לעירוב ועוד דהא מעם איסור השנייה מחמת שלא עשתה עוקה א"כ מהו זה שמסייטם דהאיסור מפני שלא עירבה ויש מי שכתב דהבונה רכיון שלא עירבה לעצמה או אפילו עשתה עוקה אסורה דהא אסורה למלט למרפסת שלה בלא עירוב ולכן אפילו תרצה לשפוך מביחה אסורה דחיישינן שמא תמלט למרפסת ומנ"א סק"ה וקשה דא"כ למה להו למימר שאחת עשתה עוקה לימרו ששניהם עשו עוקה ובעיקר הרבר יש להטות נס לשיטת הרמ"ם רכיון דעיקר האיסור מהשני' הוא מטעם דחיישינן שתמלט הכלי עם המים אל העוקה דרך החצר א"כ איזה היתר יש כשהחצר יותר מר' אמות הא חשש זה יש תמיד וטע"ז וס"ו ודברי הלבוש תמוהים לנמרי כאשר תמה עליה כע"ז פ"ג והמג"א סק"ב כתב דאם עירבה האציה לעצמה היתה האציה יכולה לטלטל בחצר ולשפך להדיא לתוך האומא אבל כשלא עירבה ה"ל רגל האסורה במקומה ע"ש ותימא דהא שייך כנני החצר וכני מרפסת ולא כנני מרפסת דמת"ל החצר שייך לשיטה ועוד דכאמת מי יכריעם לומר דזו האומת שסיכמה ע"י כחו נימא כאמת שיכולה לשפך לגומא וטע"ז כל אחת לשמה הא עיקר דדינא הוא רק מה שאציה אסורה והמג"א מלמו כאלו נל"ע גם דכר"ז הקודמים ל"ע פ"ג וה"ק :

ן ולכן נרע"ד דה"פ דהנה להסוד היה קשה ליה על שיטת החוס' והרא"ש מה שהקשינו מה עניינא דר' אמות לכאן וגם עיקר החשש שכתבו החוס' דלכן אסורה זו שלא עירבה לשפוך על הריומא שילכו המים דרך החצר להעוקה מפני שיחוס על קלקול החצר וימלט בכלי להעוקה כמ"ש ולא מצינו נודה זו ולכן פ"י הסוד באופן אחר והיינו דחצר שאין בה ד' אמות צריך עוקה ובלא עוקה אסורים וכשיש עוקה מותרים אפילו אלף דיוורים והיו טעם האיסור בכאן לאותה שלא עשתה עוקה ולא עירבה לעצמה ובעלה העוקה עירבה לעצמה וע"פ זה נפלנו לנמרי זו מו"ו והיא כבעלת חצר אחרת ואין לה עוקה שאסורה לשפוך לחצר מטעם שיכני לרה"ד ולכן לא הזכיר הסוד החשש של החוס' שמא תרום על החצר ותמלט עם הכלי אלא כיון דלא עירבה ולא עשתה עוקה נשאר דינה כחצר שאין בה ד' אמות

אפי' ואין לה עוקה אבל אם נם היא היתה מערבת אף לעצמה מ"ם כחד חשיבא עם בעלת כל הקצוות וז"ל :

שע"ח [דיני הצרות פתוחות זו לזו ולפנים מזו וכו' ז' מעיפיים] :

כלים א"ש בפשימות וכן מטמע פסקא דסוגיא מ"ח : עלא הזידיה רח' ע"י בתים ע"ט :

ד' ולכאורה כששני החצונות נתנו עירובן בהאמצעות בשני בתים והי' כאלו כולן דרין בהאמצעות א"כ תיכטי העירוב נמרו כיון שחלקו את העירוב בשני בתים והי' כחצר שמקצתם עירבו לעצמם וימקצתם לעצמם שאוסרין זה על זה אמנם על זה השיבו בנ"י וט"ו אם אמרו דיוורין להקל יאמרו דיוורין להחמיר כלומר רודאי אחד או שנים סבני החצר שלא נתנו חלק בהעירוב אוסרים על בני החצר אבל הכא הרי החצונות אינן דרין פמש בכאן אלא שהעירוב הביאן לתיבה ולא נעשה אותם כדיוורין פמש להחמיר על בני החצר ולכטי עירובן אך לא כללא הוא דלפעמים אוסרים גם להחמיר היכא דפשעה בעצמה כמו שיתבאר בשתי הצרות זו לפנים מזו וכסבנא אחד מהאמית גלא עירבה שהאמנה אוסרת עליה מפני העירוב כן החסו החוס' מס ד"ה יאמרו ע"ט :

ך שתי הצרות זו לפנים מזו וחצונה פתוחה לפיכך או לרה"ד והפנימית פתוחה לחצונה ולא לפיכך ולרה"ד ועי' בהכרח יש לה דריסת הרגל על החצונה שהרי אין לה דרך אחרת וכבר נתבאר הדגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה והגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה כמ"ש בס"י שע"ה בענין בני החצר ובני המרפסת ולפיכך אם אפילו שתי הצרות אלו לא עירבו ביחד אלא כל אחת לעצמה מ"ם אין הפנימית אוסרת כדריסת הרגל על החצונה כיון שהיא מותרת במקומה אבל אם הפנימית לא עירבה לעצמה או שעירבה ואחר סבני החצר שכח ולא עירב העירוב כפל אוסרת על החצונה ספני שהיא רגל האסורה במקומה אבל החצונה על הפנימית לעולם לא תוכל לאסור כיון שאין לה על הפנימית דריסת הרגל ולכן אם הפנימית עירבה לעצמה והחצונה לא עירבה או שעירבה ואחר סבני חצורה שכח ולא עירב הפנימית מותרת והחצונה אסורה ואין לשאול למה אמרנו כשכח אחר מן הפנימית שאוסרת על החצונה ספני שהפנימית אסורה במקומה הא יכולה להיות

א שלש הצרות הפתוחות זו לזו וכולן פתוחות גם לרה"ד או לפיכך באופן שאין סוכרחים לעבור דוקא דרך החצר הקודם רכבה"ג הוי מקרי זו לפנים מזו ויש בהם דינים אחרים כמו שיתבאר אם עירבו שלשתן ביחד כולן מותרין זה בזה גם בכלים ששבתו בבתיים ואם לא עירבו כלל זה עם זה אלא כל אחת עירבה לעצמה או לא עירבו כלל אסורות לשלטל מחצר זו לחצר זו כלים ששבתו בבית ואם שתיים עירבו ואחת לא עירבה עמהם השנים מותרים והאחת אסורה וגם הם לחצירה אסורים בכלים ששבתו בבית :

ב אמנם אם האמצעות עירבה עם כל אחת מהחצונות דיש רשות לאדם לרדור בשני מקומות כמ"ש בס"י שע"ב סעיף ט"ז ע"ש אך החצונות לא עירבו זו עם זו ומילא דהחצונות אסורות זו עם זו להוציא כלים ששבתו בבתיים מזו לזו דרך האמצעות האמצעות מותרת עם כל אחת מהן והן מותרות עמה ולא חיישינן כיון דבהאמצעות שכיחי הרבה כלים של זו ושל זו ישכחו בעלי החצונות ותוציא את של חבירתה לחצירה לא חיישינן לזה כמו דלא חיישינן לעיל מ"י שמי"ם בני' אנשים שיש לכל אחד ד' אמות ושל האמצעי סובלע ביניהם דלא חיישינן שמא ימלטל החצון לתוך שלו את הכלים של החצון השני וה"ג כן הוא וגמ' מ"ה. לר"ם דהלכה ממוח :

ג בר"א כשהאמצעות נתנה עירובה בזו ועירובה בזו שאו יש להאמצעות שני דיוורין בשתי החצונות והחצונות אין להן דיוורין בהאמצעות כיון שלא נתנו עירובן בהאמצעות וגם אם אפילו נתנו עירובן בהאמצעות אלא שנתנוהו בשני בתים ונמצא שאין להחצונות התחברות זו לזו שהרי זה דר בבית זה וזה בבית אחרת אבל אם שניהן נתנו בבית אחר בהאמצעות הרי נתחברו כולם וכל השלשה מותרות זו עם זו וכנן שנתנו כולם ככלי אחת או שלא נכנס ככלי אחת והניחום בשני כלים ולפי מה שבארנו לעיל מ"י ספ"ו סעיף י"א דבלא קפידא לא חיישינן כלל לשני

להפניסיה ולא להחצונה אין ביטולתו דא"כ יאסרו עליהם בני החצונה העירוב מדגילתה כאלו יש לה דריסת הרגל כיון שהעיוות הוא מהפנימי כמיש בסוף סעף ד' נלמ'ז לתאן דס"ל גמ' אין ניטול רשות מאד לתאן סאלו גסיסו באיסורן אלא דלן קי"ל י' ניטול רשות מאד לתאן כמיש כפי' טפ"ח ולכן ככ"ז יחד לנטל רשות לטרי בני ספצות ומס"י ס"י וס"ג: מטאר דמאד אחד נס רגל המותרת אוסרת ט"ס:

אם יחד שא"צ עירוב דר בהפניסיה ויחד בהחצונה או שנים בתצונה ועירובו אין היחוד הפנימי אוסר עליהם שהרי הוא רגל המותרת במקומה וכן אם דרים בפניסיה רבים שהן כחיד שא"צ לערב ביניהם בנן אב ובנו ורב ותלמידו המקבלים פרס כמיש כפי' ש"ע וכן נ' חצרות זו לפנים סוז ויחד בכל אחת אע"פ ששנים הפנימיים עוברים על החצונה מ"ם אינם אוסרים עליה מפני שכל אחת היא רגל המותרת במקומה ואם היו שנים בהשלישית הפניסית ולא עירבו אוסרים על האמצעית ועל החצונה כיון שהם אוסרים במקומם ואם שנים באמצעית ולא עירבו אוסרים על החצונה וכן כל כיוצא בזה:

להיות סותר במקומה ע"י שזה ששכח סלע"ב יבמל להם רשותו כמו שיתבאר כפי' ש"פ ד"ל דנודאי כן הוא ואם יבמל להם הרשות יחודו החצונים להבשרם ונראה שגם יוכלו לכופו שיבמל:

אם אלו שתי החצרות עירבו יחד ונתנו עירובן בהחצונה ושכח אחד בין מן הפניסית ובין מן החצונה ולא עירב שתיהן אסורות עד שיבמל רשותו שהרי אף אם הפשיעה מהחצונה מ"ם לא תוכל הפניסית למגור א"ע כיון שאין עירובה אצלה החצונה מפילא אסורה אף אם הפשיעה היתה מהפניסית אחרי שיש להפניסית דריסת הרגל עליה והיא אסורה במקומה אבל אם נתנו העירוב בהפניסית אם שכח אחד מן החצונה ולא עירב הפניסית סוגרת הפתח שלה ואינה סגרת לבני החצונה לבא אליה אע"פ דע"י העירוב נעשו כחצר אחד ספני שיכולה לומר לתקנו שתפתח ולא לעותה וכיון שהפשיעה מסך אין לך אצלי שום שייכות אבל אם אחד מן הפניסית לא עירב שתיהן אסורות עד שיבמל הרשות כיון דהפניסית אסורה בע"כ שאוסרת על החצונה שיש לה עליה דריסת הרגל ואם ירצה זה הפנימי שלא עירב לבמל רשותו רק

שע"ה [דין שתי חצרות וביניהם בתים וכו' ה' סעיפים]:

א ויש שאפילו אם תגידו עירובן כאחת משארי בתי החצר ואלו הג' א"צ ליתן פה כגון שבני החצר האחד כשמוליכין עירובן לחצר האחרת ומוכרחין לילך דרך ג' בתים אלו תוויין כולן בבית שער וחוס' ססו ונ"ל דזהו בשאין להם דרך אחרת וז"ל ג' בתים אלו אבל אם יש להם דרך אחרת למה יחשבו בבית שער ולכן גם הם צריכים ליתן פה:

ב ודע דכל בית דהוה בית שער כמו שנתבאר סיהו אין לחשוב לזו בית שער ולזו בבית כגון שתי חצרות ושני בתים ביניהם ולא עירבו יחד אלא כל אחת לעצמה ובא כן חצר זה דרך בית שאצלו והגיה עירובו בבית שאצל השני וכן עשה השני שגם הוא הגיה עירובו כהבית הסמוך לחצר אחרת לא קנו עירוב דמס"ג אם נחשוב כל בית בבית שער הרי המניה עירובו בבית שער אינו עירוב ואם נחשוב כבתים הרי יש הפסק בית בין החצר ובין הבית שמניחין בו העירוב אלא אתה צ"ל שלזה נחשוב ביתו שאצלו בבית שער והבית השני לבית גמור ודשני ההיפך א"כ

א שתי חצרות וביניהן ג' בתים בית זה פתוח לחצר זו ובית זה לחצר זו והבית האמצעי פתוח לשני הבתים מכאן ומכאן ורוצים לערב ביחד בן חצר זו בא דרך בית הפתוח לו ונתן עירובו באמצעי ועשה בית הפתוח לו בבית שער לעבוד דרך עליו לאמצעי וכן בן חצר האחרת עשה בית הפתוח לו בבית שער ועירבו באמצעי אין אחד מני החצרות צריך ליתן פה אלו השנים החצונים משום בית שער והאמצעי משום בית שמניחים בו עירוב א"צ ליתן פה כן הוא כנס' וס"פ הד"י וכתור וס"ט:

ב ואינו מוכן דא"כ א"צ עירוב כלל ואיך יתחברו בלא עירוב אלא דה"פ שיש בהחצרות הרבה בתים וכולם הניחו עירובן בזו האמצעי ולכן אלו הג' א"צ ליתן עירוב וכן מתבאר סרברי הרמב"ם פ"ד דין י' שכתב שתי חצרות וביניהן ג' בתים וכו' והכיוא בני חצר זו עירובן דרך הבית הפתוח להן והניחיהו בבית אמצעי וכן בני חצר האחרת וכו' אותן הג' א"צ ליתן פה וכו' עכ"ל ולשון המור וש"ע לשון קצר הוא וי"כ הרי"ק"ט:

האסורה במקומה שאוסרת שלא במקומה דאין זה דמיון דדוקא בחצר הפנימית שאין לה פתח רק דרך החיצונית שייך לומר כן כיון שאין לו מקום אחר לצאת ממנו לרה"ר או לבנין אבל הכא הלא כל הארץ לפנייהם וזאת העיר המעורבת שהיא בחצר נרולה ואי משום שרצונם לילך להתפלל בבתינו ואולי יש להם גם מקומות בבתינו מה לנו ולרצונם והם אצילנו כאורחים דעלמא ונש"ת נש"ת שפ"ט מ"ט נש"ת נש"ת מ"י מ"ד ותש"ו חט"ך כ"י והשמיטה להיתר):

א"כ הוא תרתי דסתרי ואע"ג דבעירובין אמרינן לפעמים גם תרתי דסתרי כמו שיתבאר בס"י שצ"ג זהו בדבר שאינו ניכר כל כך אבל בדבר הניכר הוי כי חוכא ואיטולא ולא ניתן פה לצרוקים לרדות ונש"י ס"ט הדל): ד ורע דבהרינים שנתבאר בהסימנים הקודמים דגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה יש לחקור דא"כ לעיר המעורבת כולה כמו ערים שלנו ובאים לכהכ"ג בני אדם הדרים חוץ לעיר שאין העירוב מקיפם למה לא יאסרו עלינו את כל העירוב כרגל

ש"פ [דיני ביטול רשות וכו' מ' סעיפים]:

כתקן חכמים אין ביטול לחצאין וצריך עתה לבטל לכולם גם לאותם שביטל מקודם ונראה שאינו מועיל דממ"ג כיון שנתן מתחלה לאלו איך יכול ליתן לאלו ובע"כ אתה צ"ל שחזור בו מביטולו מפני שביטולו לחזור בו כמו שיתבאר א"כ ממ"ג אין ביטול הקודם מחקים שהרי חזר בו ולכן צריך דוקא לבטל לכולם ביחוד:

ד עור ג"ל והביטול צריך להיות דוקא בפניהם דבשלמא כל הקניינים יבול לזכות בקנין ע"י אחר שלא בפניהם דזכין לאדם שלא בפניו אבל בבאן הוי דברים כעלמא רק שהקנו חכמים שיועיל והרי לא הקנו רק בפניהם כמבואר מלשון רשותי מבוטלת דך ואם ירצה להקנות להם בקניין מי ייסר דסותר לעשות קניין בשבת ובודאי אסור אך מבעוד יום בשאין רצונו לערב או אין ביכולתו לערב נראה שיכול לזכות רשותו להם בקניין ע"י אחר רכן מבואר מלשון הטור וש"ע שכתבו שיכול לבטל אף משתחשך משמע רכ"ש מבעוד יום ואע"ג רתנן ונש"ת: סאימתי נותנין רשות ב"ש אומרים מבעוד יום וכה"א משחשיכה ולא אמרו אף משחשיכה ומעם נרול יש בדבר לאסור הביטול מבעוד יום דכמה לו ביטול והרי יכול לערב מ"מ פסיקא להו דרבנותינו דכונת בית הלל הוא אף משחשיכה וכ"ש מבעוד יום וכן מנזר מפי' הר"י והר"ב וכן משמע להדיא בירושלמי ע"ש ומרש"י ע"י ד"ה לא תחשע דע"י גליה מהי ניטול ע"ט):

ד כתב הטור ראם אינו רוצה לבטל להם דשיתו אלא להשכירו מועיל כמו ביטול עכ"ל וזהו רעת הרא"ש ונש"י הד"י סי"ג שהביא בשם הר"ם דבישראל הוי דוקא ביטול ולא שכירות וחולק עליו דבישראל מצני נמי

א אנשי חצר ששכח אחר מהם ליתן חלק בעירוב או שכח לדא רצה ליתן חלק בעירוב וכל בני החצר עירבו ה"ו אוסר עליהן ואסור לזון להוציא סבתיהן לחצר או מחצר לכתייהן ומה תקנתן תקנו חכמים שמבטל להם רשותו ודיו שאומר רשותי מבוטלת לכם או רשותי קנויה לכם וא"צ קניין סודר ומותר לבטל בשבת דאין זה כמכירה אלא סילוק רשות בעלמא ואם יש היבנה בני החצר צריך לבטל לכל אחד ואחר:

ב ח"ל הרמב"ם ריש פ"ב צריך לבטל לכל אחד ואחד בפירוש ואומר רשותי מבוטלת לך ולך עכ"ל והטור כתב שיאמר רשותי מבוטלת לך ולך או יאמר לכולכם בכלל עכ"ל ויש רוצים לומר דלהרמב"ם לא מהני כולכם דאולי כונתו רק על הרוב דרובו בכולו ולא על כולם ונ"י סק"א ואין זה אלא דברי תוסה שהרי אפילו בנש"א אשה הלשון כולכם כולל כולם ונש"י דגישין ע"ט ובודאי גם הרמב"ם סובר כן אלא דאין דרכו לבאר הרבה ועל שבלשון הגמ' ונש"ת: רשותי קנויה לך רשותי מבוטלת לך ואומר שם נש"י: שצריך לבטל לכל אחד ואחד כתב הלשון כן לך ולך ולך שהוא שומר לשון הש"ס כידוע ובשם שנאמר דכונת הש"ס אינו דוקא לכל אחד בפדיות כמו כן נאמר בלשון הרמב"ם וכן עיקר לרינא וכן פסקו גדולי אחרונים ונ"י ות"ש ויש עה"ד נהג"ו ואם לא ביטל כולם אינו מועיל ואע"ג דלאותם שביטל הא כבר עירבו ונמצא דגם רשות זה נכלל בעירוב ראינו כן שהרי בשעת העירוב לא נכלל זה הרשות:

ג ויש להסתפק אם מועיל מה שיבטל אח"כ רק לאותם שלא ביטל מקודם או אפשר כיון דלא עשה

נמי שכירות אבל במדרכי שם מסק רשירות לא מצוי בישראל וכן מבואר מרכיבי הדמיון שפ"כ שכתב לגבי צדוקי ראין שוכרין ממנו לפי שאינו כמצדי ע"ש הרי מבואר רלא מהני שכירות בישראל וכן מבואר מלשון רש"י במשנה רהרד וניזו וי"ל במעמם הוא השכירות שהתירו חכמים כמצדי שכירות רעועה היא כמ"ש כפי שפ"כ והיתה התקנה רק כמצדי שא"א בכיפול ושיעשה שכירות נמורה וראי ראסוד בשבת משום מקח וממכר אבל לעשות שכירות נמורה בע"ש נראה דהכל מודים דמותר ומצי"א סק"ו ועמ"ז סק"ט וכירושלמי והדי ה"גו מבואר ברע"ת האוסרין שאומר שם הלכה ישראל כמבול והמצדי משכיר ע"ש ורבינו הבי' במע"ף ג' הביא שני ריעות בזה ונראה רדוב דיעות הדי לאיסור וכן רע"ת הירושלמי מיהו כשכירות נמורה בע"ש אין ראה מהירושלמי לאיסור רלא מירא בזה וואין לשאל דאיכ ר"ג נמננה להדי עסקה עם הלזוקי היה לו לעשו ממש נע"ש כשכירות נמורה דיל דלזוקי לא רלה מה וכן י"ל לדעת הר"ש והסוד והזיקו ומר"י ס"ס, משמע כר"ל"ט: ן בביתול רשות אם ירצה לבבל רק חלקו שבחצירו ולא ביתו יכול לעשות כן ואם ירצה יכול לבטל גם ביתו והמבטל סתם שאומר רשותי מבטלה לך לא ביטל רק רשות חצרו ולא רשות ביתו והמעט דהא עיקר ההכרח להם בחצר וכיצד הוא הרין כשביטל אם ביטל רחם רק חלקו בחצר או כסתמא דהוי כמפירש רק חלקו בחצר הם מותרים להוציא מבתיהם לחצר וגם הוא מותר שאינו אלא כאורח בעלמא בין שאין לו רשות בחצר אבל מביתו לחצר ומביתו לביתם אסור גם הוא גם הם ולפיכך י"א שצריך לנעול ביתו כדי שלא יבא להוציא באיסור דמתוך ההרנל ישכח ויוציא ולא יפתחנו אלא כשרוצה לצאת ולבא ויגעלנו מיד אחר צאתו וכואו ואע"ג רבחצר שאינה מעורבת לא הצרכנו לנעילת בית והו ספני שכולם אסורים אבל כאן שכולם מותרים לטלמל מביתם לחצר חיישינן שמתוך ההרנל יוציא גם הוא לפיכך הצרכנוהו נעילה להיבר שיוכוד שאומר להוציא מביתו לחצר ואם ביטל להם גם רשות ביתו מותרין לטלמל גם מביתו לחצר ולבתיים וגם הוא מותר רנחשב כאורח אך אינו מותר אלא לאחר שהחזיקו הם בחצר כמו שיתבאר כפי' הבא וואין לשאל כשביטל רק חצרו למה יבא אסור לטלמל מביתו לחצר כיון שהיא כאורח דיל כיון שלא ביטל רשות ביתו לא יסי כאורח לגבי ביתו):

ן כשם שהיחיד שלא עירב יכול לבטל רשותו להרכים שלא עירבו כמו כן יכולים אלו הרכים לבטל רשותם אצלו כשיש הכרח לזה שהוא סוכרר להוציא מן הבית לחצר והכי תניא בתוספתא וליה אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב עזיו לבטל רשות אם היה בית האב"ל או בית המשחה ורצו לבטל רשותם הרשות בירם ונלילו ואע"ג רנם כשהוא יבטל רשות חצרו וביתו יהיה יכול לטלמל סכיתו כמו שנתבאר י"ל שקשה עזיו לבטל רשות ביתו שלא ירבה עליו נבגסין וירוצאין ומוקודס זה איחא סס כחוספתא מטה על ח"ט לנעל רשות ח"ט היה ח"ט גדול הרשות יחד שכל כלימל ח"ט ח"ט ח"ט גדול ולא נחה למצו לנעל למה רשותו יבטל ח"ט לו וחצי"ג דגמ' ס"ח. איחא ררבה ביטל רשותו י"ל דמס היה הכרח משני חנוה שהוצרך לחמין למילה כמבואר גמ':

ן אך יש הפרש בין ביטול יחיד לרבים ובין ביטול רבים ליחיד רכביפור יחיד לרבים אמרנו שגם היחיד מותר לטלמל מפני שצעשה כאורח לנביתו אבל רבים ליחיד אינו כן שאין רבים נעשים אורחים אצל יחיד והמעט מפני שהרי הכל יודעים שאינם אורחים ורק ביחיד לגבי רבים לא מינכרא מילחא אבל רבים אצל יחיד ואפילו יחיד אצל יחיד כנן שלא היו רק שנים בחצר ולא עירבו כשםכסל אחר לחבירו את הישות לא נעשה כאורח אצלו ולפיכך אם בני החצר שעירבו מבטלין את רשותם דהאחר שלא עירב הוא מותר להוציא מביתו לחצר ולא מבתיהם אם לא ביטלו לו גם רשות ביתם ואם ביטלו יכול להוציא גם מבתיהם לחצר אבל הם אסורים אף מביתו לחצר ולא אמרינן שיהיו כאורחים לפי שרבים לא נעשו באורחין אצל יחיד ואפילו ביטלו רשות ביתם אסורים לטלמל אף מביתו לחצר ואפילו החזיק הוא החלה כהחצר אינו מועיל והיה אם היו שנים לכר וביטל אחד מהם לחבירו המבטל אסור אף בשל חבירו וחבירו מותר אף בשל עצמו וכן כביתו של חבירו אם ביטל לו גם רשות ביתו והכל מפעם שנתבאר דיחיד אצל יחיד לא נעשה כאורח:

ן פשוט הדבר רכשם שבאחד שלא עירב מועיל ביטול רשות כמו כן שנים או יותר שלא עירבו יכולים לבטל רשותם והיינו שכל אחר מאותם שלא עירבו יבטל רשותו לכך אחד מבני החצר שעירבו וכן יכולים כולם לבטל אף לאחד שלא עירב אם יש צורך

נעשים אורחים כמו כן רבים אצל רבים ולפיכך רבים שלא עירבו שביטלו רשותם רבים שעירבו אין המבטלין רשאין להוציא לחצר אף מבתי המערבים שביטלו דהן רשותן ככל הרינים שנתבאר ונראה לי דשנים נעשים אורחים אצל יותר משנים אבל נ' הוי רבים וכן נ"ל דיחיד שאמרנו שנעשה אורח אצל רבים אפילו אינו יחיד בביתו שיש לו משפחה רבה מ"מ מקרי יחיד ולהיפך רבים שאמרנו שאינם נעשים אורחים אפילו הם יחידים ראויין בתר הבתים :

צורך בזה אבל לא יבטלו לשנים שלא עירבו וזהו ללא תועלת שרדי הם אוסרים זה על זה כיון שלא עירבו והוי כשנים הרדים בחצר ולא עירבו שאוסרים זה על זה ואפילו אמר לאחר אני מבטל כך על שנת שתחזור ותבטל לחבירך נ"כ אינו מועיל ולא אמרינן שעשאו שריח להקנות (רס"י ע' . ל"ה לא) דכיון רבעת שהקנה לו לא היה מותר למטפל אינו יכול להקנות לחבירו וס"א אלא צדיקים לבטל רק לאחר מאותם שלא עירבו וכשם שאמרנו שרבים אצל יחיד אינם

שפ"א [דין המבטל רשותו ועבר והוציא וביטול רשות מחצר לחצר ועוד דינים וכו' ו"א סעיפים] :

היה נאמנע שבת אמרינן הוליל והתרה האמרה אך ממה דקיי"ל אין מוקפה להי ענת י"ח רחיה לסכנת הס"ו ולהרא"ש נ"רד לומר דמוקפה ע"מ שאלו רק נכח"ש דמינו להתקלי וכו' ועל"ר שלא יהיה ליה סכנת הס"ו וגם הוא לא נזכר כדברי הרא"ש ולעמי נמנה סכנת הס"ו וד"ק :

ג יש מי שאומר דחודה לא מקרי דק הוצאה שהמבטל הוציא מביתו להחצר והחזיק בהחצר אבל אם הכנים מחצר לבית לא מקרי חודה אמ"כ ביטל גם רשות ביתו ראו גם הבגנה מקרי חודה וזה כונת המג"א ק"א גמ"ש המה"ש והטעם פשוט דבשכנים מחצר לביתו הנם שאמור לו לעשות כן כשלא ביטל רשות ביתו מ"מ בזה שאינו מניח להיות הכלים בחצר ומבנין לבית אדרבא יש ראייה שדצונו להסתלק מן החצר אבל אם ביטל גם רשות ביתו הרי בהבנתו לבית חוזר ומחזיק בהבית וממילא רבטל כל הביטול אבל רבותינו בעלי התום' כתבו דהדיא וס"מ : ל"ה והאילו וז"ל והא דקתני במסוך מי שנתן רשותו והוציא אמר לאו דוקא הוציא אלא אפילו הכנים עכ"ל ודוחק דומר רבנותם כשביטל גם רשות ביתו רמנ"ל דומר כן והטעם נראה דכיון דאמור לו להכנים והוא הכנים ש"מ שחזר מביטולו ואע"ג דהשתא נמי איסור קעביד מ"מ אם לא היה חוזר מביטולו לא היה עושה כן ונראה דה"ל שיהיה מגדולים עמו דכ"י המג"א משני זה והמ"ש כונה ליישבו ע"ש והג"ר ספק מהמג"א ולא הניח דכ"י החוס' ע"ס :

א בתבו הפוד והש"ע המבטל רשותו והוציא אח"כ מביתו לחצר בשונג אינו אוסר במזיד אוסר שהרי חוזר מביטולו שביטל ואם החזיקו בו כבר שהוציאו סבתיהם לחצר או שהכניסו מחצר לבתיהם אינו יכול לחזור מביטולו ולדש"י אין חוקה מועלת אלא א"כ החזיקו משחשיכה עכ"ל רמבעור יום לא שייך חוקה שהרי בחול אין איסור למטול שהרי גם כלא ביטולו הוי יכולין להוציא וט"ו ומג"א סק"ג ונדע"ד דמטעם זה גם אם המבטל הוציא מבעור יום אין זה חודה מביטולו אמ"כ הוציא משחשיכה וכל"מ מרס"י ומו"מ ס"ט . ל"ה הוי"א דרס"י סי' מט"י שהוא ממלל שנת ואינו יכול לנטל והמו"מ כתט דתקראי איתו ככלל עגריין ויכול לנטל ע"ש וזה רק בשנת וד"ק :

ב והטעם שיכול לחזור מביטולו מפני שלא היה בזה קנין אלא סידוק רשות בעלמא ולכן כשחוזר ומחזיק בו חוה שכו דק אם הם החזיקו קודם הם זוכין בהרשות כמו בכל החוקות שבקניינים ויש בזה שארה ולמה לא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה כמו בכל הרברים ומה איכפת לן כמה שחזר והחזיק והירץ הרא"ש ז"ל וס"מ ס"ו דמרחזר והחזיק במזיד ש"מ שלא ביטלה באמת ולא הסיח דעתו מעולם מזה ונמצא שלא הותרה ככל ויש מי שתירץ רלא אמרינן הואיל והותרה הותרה אלא ברבר שתלוי בבניסת השבת ואו אמרינן הואיל והותרה בבניסתו הותרה לכל היום משא"כ ביטול רשות דמועיל גם משחשיכה ואינו תלוי בבניסת השבת דכן בעינן שיתקיים כל השבת ואם נתבטלה נתבטלה וט"ו סק"א ע"ש שלא זכר דכ"י הרא"ש כלל ומתרא"ש לא חזין כן ע"מ דגם אם היתר

ד קיי"ל דיש ביטול רשות מחצר לחצר כלומר דלא לבד בחצר אחד כששכנה אחד מבני החצר ולא עירב שיכול לבטל רשותו שכחצר לבני החצר אלא אפילו

אפילו שיכול בן חצר זו לבטל רשותו שכחצרו זו כן חצר אחרת אם רק צריך לכך בין שעירבו שהיהם ביחד כגון ב' חצרות זו לפנים מזו ועירבו יחד ונתנו עירובן כחצונה ושבת אחר מן הפנימית ולא עירב שנתבאר בס' שע"ח רשתיהן אסורות יכול זה כן הפנימי ששבת ולא עירב לבטל רשותו לכל אחד מכני הפנימית וגם לכל אחד מכני החצונה ויהיה הוא לבדו אסור וכולם מותרים וכשיחזיקו יהיה גם הוא מותר כדן אורח כפי הדינים שנתבארו בס' הקודם :

¶ הגנה בזה שנתבאר אין בזה רבותא כל כך כיון שאסורין זה על זה ביכולת לבטל אלא אפילו במקום שאין אסורין זה על זה מבטלין כגון שתי חצרות ופתח ביניהם וכל אחת יש לה פתח לרה"ר שאין אסורין זה על זה וכל אחת עירבה לעצמה ורא עירבו יחד ומ"מ יכול כל אחד לבטל רשותו לחבירו והיינו שכל בני החצר יבטלו רשותן שכחצירן לבני החצר האחרת שיהיו הם מותרים לבטל מבתים להחצר האחרת ובני החצר יהיו אסורים וכן שתי חצרות זו לפנים מזו ולא עירבו אלא החצונה לברה שהפנימית אסרת עליה כמ"ש בס' שע"ח יכולה הפנימית לבטל להחצונה רשותה והיינו הרריסת רגל שיש להפנימית עליה סכמלה להחצונה שלא תשתמש ולא תעבור עליה אלא כשעה שצריכה לצאת ותהיה החצונה מתרת ויש בזה רבותא גדולה ראפילו רריסת הרגל שהוא כהכרח אשר לא ימלט מ"מ מהני ביטול והיינו למעט הרריסת הרגל בכל מה שאפשר :

¶ וכן יש ביטול רשות בחורבה והיינו שאם היו שני בתים בחורבה ביניהם והבתים שויך כל בית לאחד אך החורבה שויך לשניהם ושכחו ולא עירבו ואסורים לבטל מהחורבה לבית ומבית לחורבה יכול אחד לבטל לחבירו חקו שבחורבה ויהיה המכבול אסור לבטל ולמי שנתכבול מותר לבטל ויש בזה רבותא יותר שאפילו רבר שאין בזה תשמיש נסור מהני ביטול :

¶ וכתבו המור וש"ע סעיף ד' יש ביטול רשות מבית לבית שאם היו שני בתים ופתח ביניהם ולא עירבו אחד מבטל רשות לחבירו ואפילו המכבול מותר להוציא מביתו לבית חבירו אבל אינו יכול להוציא מבית חבירו לביתו שאם היה חוזר ומחזיק ברשות שביטול וכן אם יש לו הדר פתח לביתו וביטול רשות ביתו אסור להוציא מהדרר לביתו עכ"ל והוא על יסוד

שנתבאר ריחוד לגבי יחיד לא היה אורח ויכן אסור להוציא מבית חבירו לביתו ומה שמוזר להוציא מביתו לבית חבירו זהו מטעם שנתבאר בסעיף נ' בביטול החצר שאינו נקרא חוזר מביטול אלא במכניס להוציא ראו ה"ה בחיור ומחזיק בו אבר לא כמה שמוציא מהחצר לביתו ע"ש וה"ג כן הוא כשביטול ביתו אסור לו להכניס לביתו ולא להוציא ממנה :

¶ ורבינו הרמ"א כתב ר"א דאין לבטל מבית לבית אא"כ ישאיר לעצמו חדר אחד שלא כישל ואם מותר להכניס אפילו מבית חבירו לביתו ושוב להחזיר לבתחלה עכ"ל ושעם ריעה זו דמיל בכל הביטולין בהכרח להשאיר רבר אחד בלא ביטול כגון שיבטל חצירו ולא ביתו וכשמכבול גם ביתו ישאיר חדר אחד שדא ביטול ושעמו של רבר רביון דקיי"ל דע"י ביטול מותר גם הוא לבטל משום דנעשה כאורח אצלם אי"כ תשתבח תורת עירוב לגמרי וחס' ס"ד . ליה ל"ט אבל הרבנים הסוהים ראו נתבאר ריחוד לגבי יחיד לא היה אורח ואיך מותר להכניס ולהוציא ומנ"ל סק"ז ואפילו אם נאמר דמיירא ביחוד המכבול לרבים וא"כ בע"כ הגי רבים עירבו ביניהם דא"כ לא מהני הביטול ואיך תשתבח תורת עירוב ומס' וצ"ע :

¶ והנה הקושיות האלו קשה גם על דברי רבינו יצחק הזקן שם בתוס' והגלע"ד דמ"ל דזה שאין רבים נעשים אורחים אצל יחיד ולא יחיד אצל יחיד והו' כחצר שכולם היו שותפים בו ועכשו כשביטלו הרבים רשותם לאחד א"א לחשכם כאורחים כיון דהרבר תשאר במקום והכל יודעים שהחצר בשותפות כמ"ש בס' הקודם סעיף ח' ע"ש אבל בביטול מבית לבית שכל בית שויך ליחיד בפ"ע ומעולם לא השתתפו בהבית א"כ י"ל שפיר אפילו כשרבים מכבליים ליחיד ונעשו כל הבתים בשלו הוויין כולו אורחים לגביה שהרי לא נשאר במקום כיון שעתה היחיד משתמש בהבתים מה שלא היה בן מקודם והכל רואים שהבתים שלו וכולם כאורחים אצלו וכן גם יחיד ליחיד נעשה אורח מטעם זה וממילא שכולם מותרים בין להוציא בין להכניס מכל הבתים וגם היא מותר אפילו להכניס לביתו ולא מיחוי בחיור ומחזיק בחוזר בו מביטולו שנראה להריא שאינו כן כיון שגם הם מטלמלים לביתו ולא רמי לחצר שמקודם טלמלו כולם מבתיהם לחצר וגם עכשו כן לפיכך נראה בחזרה מביטולו אבל בכמה לא נראה חזרה כיון שיש שינוי מהקודם ולכ"ו

ולבר זה חששא דחורה אינו אלא קורם שהחזיקו ולא אח"כ כמ"ש כסעוף א' והשאה אם נתיד כיטול סכית לבית לא יעשו עירוב כלל ויבטלו לאחר וכולם יטלטלו ולכן בהכרח שישאיר חדר אחד שלא יבטלנו ויהא אסור להוציא ממנו לבתים ואז יהיה היכר בין כיטול ובין עירוב והן הן דברי רבינו הרמ"א ומפני שסכרות אלו אינן אלא לר"י בעל התוס' לכן כתב רטוב ליוהר לבתחלה כלומר רודאי כמה מהפוסקים חולקים על סכרות אלו אבל לבתחלה יש לצאת ירי הר"י הזקן בעל התוס' ופג"ט:ו

והיורש בא לדור שם בשבת שאומר עליהם כמ"ש כמ"י שע"א יבדל לבטל רשותו ולא נאמר הא לא היה יבדל לערב מע"ש דאינו כן ריווש כרעא דאבנה וזא ואביו הא וזה ביכולתו לערב ולכן גם הוא יבדל לבטל :

י"ג מבטלין חזרוק ומבטלין כלומר כיון רהביטול נעשה לחזקה בכדי שיהיה ביכולתו להוציא צרכיו ולכן אם היו כמה בני אדם שלא עירבו ואין ביכולת לבטל רק לאחר כמ"ש כמ"י הקורם ומה לעשות אם זה עצמו שביטל צריך עתה לטפול כליו ואע"ג שנתבאר דנם הטבטול יבדל למלטל דנעשה כאודח אצלם זהו ביחוד אצל רבים ולא רבים אצל יחיד ולא יחיד אצל רבים ובהצד הכל מורים שכן הוא לכן הרשו חכמים שכולם יבטלו לזה עד שיוציא מה שירצה ואח"כ יבטלו לאותו שביטל עד שיוציא וכן אח"כ לשלישי וכן לעולה בין בחצר זו ובין בשני הצרות שמתחלה מבטל חצר זו לחצר זו עד שעשו צרכיהם ואח"כ יחזור חצר זו ויבטל דהראשון ולא אמרינן דוהו כי חוכא ואיפולא דאינו כן רבך תקנו חכמים וס"ח : גכז סז :

שפ"ב [דין דירת מצרי אם מעכב בעירוב וכו' כ"ט מעיפ"ם] :

א שנו חכמים במשנה וס"א : הרר עם הבתי בחצר אינו אוסר עליו עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרין זה על זה וביארו בגמ' רבך הוא הענין דמעיקר הדין אין דירת הבתי אוסר על הישראל אלא שחששו חכמים שלא ילמדו ממעשיו ולכן אם הוא רק אחד בחצר לא הוצרכו לתקן משום רהיה מילתא דלא שכיחא שהרי מתיירא מהבתי שדוא חשוד שלא ינולנו וממילא יצא ולא ידור שם ואמנם כששני ישראלים דרים בשני בתים ורבך זה שכיח דכיון שהם שנים אין מתייראים ממנו ואמרו חכמים דאין עירובין מועיל כלום עד שישכרו הרשות מהבתי והיינו הרשות שיש לו בחצר ישכרו ממנו וכלא"ה אין העירוב כלום ולא אסרו רק כשהשני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרין זה על זה אבל אם דרין בבית אחד אע"ג דבבה"ג לא יתייראו ממנו ושכיחי דדיירי מ"מ לא נורו ככה"ג משים רודו עצמו לא שכיחא שידורו שני בע"ב בחו"י אחר דהרי כשרדים בשני חדרים סקרי שני בתים ואוסרין זה על

ב ומה שכתבתי בסימן שס"ו וסימן ש"ע : ושמה תאמר איהו תועלת הוא שלא ילמדו ממעשיו בכדי שיצא משם ביוון שהתרת לו ע"י שכירות ביארו בגמ' וס"ג : דרבך זה לא יניע להישראל בנקל משום רהבתי חייש לכשפים ולא ירצה להשכירו ע"ש ורש"י ז"ל פ"י שם מעם אחר ונדיה אללו וז"ל שמה ילמדו ממעשיו הרמיהו והפסידו חכמים לישראל הרר עמי כרי שיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ישבת ויצא משם עכ"ל ורבינו יודנתן שעל הרי"ף כתב כזה"ל כרי שלא ילמדו ממעשיו החמירו והצריכו שישכיר מהם הישראל והוא לא ירצה להשכירו מפני שיהוש לכשפים ויאמר בלבנו אני רוצה לתת לו חלקי כסתנה ועם כל זה אינו רוצה למלטל בו עד שאשכיר לו כפחות משה פרוטה בודאי לכשפים הוא מתכוין ולא ישכיר לו ופתוך כך יצא הישראל מביתו ולא ילמדו ממעשיו עכ"ל וכל הדברים סותרים וא"ו לכאורה :

ג האמנם וכל דברי חכמים קיימים והכל רבך אחר הוא

הוא בשנבין למה יחוש הכותי לכשפים וכי שכירות
 הוי דכר שאינו נהוג כבני אדם אלא דהענין כך הוא
 דחכמים התירו שכירות זו בשכירות רעועה וכפחית
 משהו פרוטה כמו שיתבאר והכותי יודע שפחות מש"פ
 לא נחשב סמון אצל הישראל ועב"ז אין רצונו של
 הישראל רק בשכירות זו ולא במתנה והישראל אינו
 רוצה במתנה מפני שכן הקנו חכמים דרוקא שכירות
 אבל הכותי לא יבין למה הוא כן הרי פחות מש"פ
 הוי כמתנה ולמה לא יחפץ במתנה ורק בשכירות
 פחות מש"פ ולפיכך יחשוד הכותי שיש בזה חשש
 כשפים וזהו כוונת הר"י האמנם הא תינה בשישכור
 ממנו בפחות מש"פ יחוש לכשפים אבל מה נעשה
 אם ישכור ממנו בפרומה וביותר מדרומה הלא מעתה
 לא יחוש לכשפים ולזה בא רש"י ז"ל לפרש דזה יקשה
 בעיני הישראל ליתן שכר נמור בכך שבת ושבת
 וממילא יצא משם כלומר דהכותי כשיראה שנתן
 מעות נמורים בעד זה לא ישכיר לו עץ הרבה זמן
 אלא על שבת אחת ובשבת הבא יבקש עוד מעות
 וממילא שיהיה קשה על הישראל ויצא משם וכלל"ו :
 ד' בירושלמי והרי ה"י ג"ו איתא הלכה, ישראל סמכ
 הכותי משכיר ופריך למה לא יבטל הכותי ומתוך
 דחיישון שמא יחזור בו דאתר ביטול הרי יבול לחזור
 במ"ש בסי' הקודם והכותי ודאי יחזור ואין כאן סמיכת
 דעת אבל כששכר ממנו לא יוכל לחזור בו דשכירות
 קנה ע"ש ומה לכאורה ראייה ברורה לשיטת הרשב"ם
 והתם שהבאנו בח"מ ריש סי' קצ"ד דהכותי קונה
 קרקע בכסף ודלא כהרמב"ם בפ"א מוכייה דאין לו
 קנין בקרקע רק בשאר כמ"ש שם אמנם בארנו שם
 סעיף ז' דבשכירות קרקע נם הרמב"ם מודה דנקנה
 בנסף ע"ש ולמדנו מהירושלמי שאחר שהשכיר אינו
 יכול לחזור בו ועוד יתבאר בזה בס"ו וז"ל ראייה
 דהירושלמי לא ס"ל כמ"ה דילן דהקטן משום דחייש לכשפים
 דז"ל זמ"ל והא דפריך למה לא יועיל ביטול משום דכתיב ודאי
 יחוש לכשפים דענין ביטול אינו מונע לו כלל וז"ל :
 ה' נם ביטול רשות אינו מועיל בכא שכירות כגון
 שדרים הרבה ישראלים בחצר כל אחד בכית בפ"ע
 תא עירבו או שעירבו ושכח אחד מהן מליתן חלק
 בעירוב או אפילו עירבו כולם ולא שכרו מהכותי אם
 ירצו כולם לבטל רשות לאחד כדי שיתושב אצל
 הכותי כיוצא בזה אמר ריש סי' שאומר המעם רבין
 דנבנה"ו שכוחו דריירי הדר הושש למקומו שמא

ילמוד ממעשיו ופי' סק"ד אך מעם זה נדחה כנמ'
 ופי' ז' משום דביטול רשות לאחד הוה מיתתא דלא
 שכיחא ולא נורו בה רבנן אמנם המעם הוא רא"ב
 תשתכח תורת עירוב ובגמ' שם הוא בכותי שלא רצה
 להשכיר ובהכרח שתשתכח תורת עירוב אמנם אפילו
 אם רצונו להשכיר ורק בשבת זו היתה איזה סיבה
 שלא שכרו ממנו דבזה ודאי לא תשתכח תורת עירוב
 שהרי בשבת הבא ישכרו ממנו ופי' אמר לבטל
 רבין דאם לא היה מתרצה לא היה מועיל הביטול
 אין לחלק בין מתרצה לאינו מתרצה דאמרו אמירתי
 תגרום הביטול (מוס' ס"ז. ור"ל ס"ט ס"ו) אבל כששכרו
 ממנו וצדיקין לביטול יכולין לבטל ונמנ"ל סק"ד יש
 דגלים קריים וקטועים וכ"כ הח"ט :

ז' א"צ שכירות אלא בכותי הדר עמו בחצר אחד
 ואוסר עליו או אפילו דר בחצר אחרת אלא
 שהחצרותיו זו לפנים מזו ואין דרך להפנימית רק על
 החצונה וא"כ צריך שכירות כפי הפרטים שיתבאר
 אבל ביזתי חצירות הפתוחות זו לזו וכל אחת יש לה
 פתח לרה"ר או להמבוי ובחצר אחד דר הכותי ובחצר
 השני דרים שני ישראלים אע"פ שלפעמים עובר דרך
 חצר שלהם מ"ם כיון דאין לו דריסת רגל ההכרחי
 א"צ שכירות ומכניסין ומציצין מחצר זו לחצר זו דרך
 הפתח ודרך חלונות אפילו כלים ששבתו בבית ואין
 צדיקים לשכיר ממנו ולא נורו בזה שמא ילמוד ממעשיו
 כיון שאין להם דרך אחת ההכרחי לכולם ואין להם
 התקבנות כל כך וע"י כפי' ש"צ סעיף ג' :

ח' אבל בחצרות זו לפנים מזו כתב הרמב"ם בפ"ב דין
 י"א ת"ל שתי חצרות זו לפנים מזו וישראל וכותי
 דרים בפנימית וישראל אחד בחצונה או שהיה ישראל
 וכותי דרים בחצונה וישראל אחד בפנימית ה"ו אוסר
 ע"י החצונה עד שישכור ממנו שהרי רגלי ב' ישראלים
 ונותי מצויים שם והפנימי מותר בפנימית עכ"ל
 דבהפנימית הוא יחיד במקום כותי אבל בהחצונה תמיד
 דורכים עליו עוד ישראל וכותי והוי כשני ישראלים
 וכותי בחצר אחד ובפ"ד דין כ"ב כתב ואם היה כותי
 בפנימית אע"פ שהיא אחד הרי הוא כרבים ואוסר על
 החצונה עד שישכרו מקומו עכ"ל והכונה אפילו נם
 הישראל הוא יחיד בהחצונה מ"ם אוסר כן פי' רבינו
 הב"י בספרו הגדול רזה גרע מחצר אחד ממעם דלאו
 כ"ע ידעי שרק אחד הוא הישראל ובחצר אחד יורעים
 יותר :

אבל

מן אבל רש"י ז"ל פי' בנם' ונ"ה: דהכונה הוא כשיש שני ישראלים בהחצונה הרבונתא הוא אע"פ שאין שום ישראל דר עמו בחצו ודריסת רגלו בלכר הוא שאוכרתו וכ"כ המור ולכן רבינו הב"י במע"ף י"ו הביא רעת הרמב"ם ודעת המור אבל כל גדולי האחרונים חולקים על רבינו הב"י וס"ל רנ"ס הרמב"ם אין כונתו בשישראל אחר בחצונה דבכה"ג פשיטא שסותר וכן עיקר לדינא וע"ז סק"ה ומנ"ח סק"ד והא"ר סק"ך והת"ס ססק"טו ואדרבא יש שמקילים עוד ראפילו בשישראל וכותי בפנימית וישראל בחצונה רנ"ס בעל החצונה מותר כיון דהישראל הוא רנ"ס המותרת במקומה ומ"מ נ"ט"ז ע"ס כ"ס י"ט חולקין ע"מ אבל הרמב"ם והמור והש"ע לא ס"ל כן ואומרים דאין זה ננוע לדנל המותרת במקומה כיון שהטעם שמה ילמרו סמעשוי וכמ"ש וכן עיקר לדינא:

ראו חכמים לאסור העירוב רבוה יהיה תועלת לשיצא משם כמו שנתבאר אבל בפתח שאין תועלת לא אסרו העירוב:
 י"א והרמב"ם ז"ל בפ"ב דין פ"ז כתב דין זה במנען אחר וז"ל חצר שישראלים וכותי שרויין בה והיו חלונות פתוחות מבית ישראלי זה לכית ישראלי זה ועשו עירוב דרך חלונות אע"פ שהן מותרין להוציא מבית לבית דרך חלונות הרי הן אסורים להוציא מבית לבית דרך פתחים מפני הכותי עד שישיכיר שאין רבים נעשים בעירוב כיוצא במקום כותי עכ"ל והנה לפ"ז אדרבא היה לתרמב"ם קינא גדולה ראע"פ שאסרו חכמים לערב חצר ששני ישראלים וכותי דרין בה בלא שכירות מהכותי וזה כשמעדיבין דרך הפתחים למטלל בחצר אבל דרך חלונות יוכלו לערב למטלל מבית לבית דרך חלונות ולא דרך הפתחים:

מן חצר שישראל וכותי דרין בה והוא יחיד במקום כותי ומותר כמ"ש אך בצד בית הישראל היתה עוד בית של ישראל שאינה פתוחה לחצר ונ"ס כן הישראל בעל החצר דהישראל האחר אין פתח ביניהם רק חלונות יש ביניהם שיכולים לערב דרך החלונות אסרו חכמים לערב דרך החלונות ונ"ה: ואע"פ שמו"ט לעשות עירוב דרך חלונות כמ"ש בס"י שע"ב הכא אסור ממעם אחר משום דאסור לעשות יחיד במקום כותי ונ"ה: כלומר שהרי חכמים חששו שלא ילמדו ממעשיו ורק ביחוד לא אסרו ממעם דלא שכיח דרייר אבל כשיעשו עירוב ביניהם דרך החלונות הרי ישתמשו ביחוד ולא יתיירא לדוד ש"ס ולכן אסרום כרי שלא ישתמשו ביחוד וישאר יחודי ממש ויוצא משם ונ"ה ע"ס: ו דעת רש"י ז"ל דה"ה אפילו יש פתח בין ישראל לישראל ג"כ אסורים לעשות עירוב ביניהם ממעם שנתבאר וזה שנקטו בנ"ס חלונות משום שאין דרך לעשות פתח בין בית לבית אבל לדינא אין נ"ס אבל ר"י בעל החוס' כתב דרוקא כשאין פתח ביניהם אבל כשיש פתח ביניהם מותרים לערב והטעם דכשיש פתח בלא"ה לא יתיירא הישראל לרוד ש"ס כיון שהישראל השני יוכל לבא תדיר דרך הפתח מידתת הכותי ולא יזקנו לפיכך אין תועלת במה שנאסור עליהם העירוב ואי קשיא א"כ נצריך שישכור מן הכותי רוח א"א דכל יחיד במקום כותי התירו חכמים ולא הזקנו כן שיש לו פתח מבית אחר לאין לו פתח דכיון דבכחצר הוא יחיד התירו לו ורק כשאין פתח רק הלן בזה

י"ב והנה לענ"ד היה נראה ברור דהרמב"ם לא ס"ל דין הקורס שהרי לשיטתו אפילו במקום שאין עירוב מועיל בלא שכירות ס"ס התירו להם לערב דרך חלונות בלא שכירות כ"ש בהרין הקורס שהוא יחיד ממש והישראל השני אין לו שייכות כלל לחצר זו דמותרים הישראלים לערב ביניהם דרך החלונות וק"ו הרבדים דאם במקום האסור התירו לו עירוב דרך חלונות ק"ו במקום המותר אבל רבינו הב"י הביא במע"ף י"ט דינו של רש"י וכמע"ף כ' הביא רינו של הרמב"ם ע"ש ומשמע רס"ל דאין מותרים זא"ז ונ"ס מפרשי הש"ע שתקו מזה ולא ידעתי טעמן והמור באמת לא הביא רינו של הרמב"ם וצ"ע:
 י"ג השכירות שצריך לשכור מהכותי א"צ לפרש לו ששוכר ממנו כרי דהתיר המלטול אלא שזכר ממנו סתם והמלטול סמילא מותר וא"צ לכתוב שום כתב על השכירות ויכול לשכור ממנו גם בפחות מש"ס דלדידיה הוא סמין ומותר לשכור ממנו בשבת דאין זה כמקח וממכר דשכירות רעועה היא ואין זה אלא כמבקש רשיון להתיר להם המלטול רחכמים הקיזו הרבה בענין עצם השכירות ולא רצו להתמיד בזה:
 י"ד כבר כתבנו במע"ף ד' רמבואר להדיא מירושלמי דאחרי ששכרו מהכותי אינו יכול לחזור בו וכ"כ רש"י במשנה דהרר וז"ל ראי אנידו מיניה הוכי מצי למיהדר רהא נקיט רמי עכ"ל אבל המור והש"ע מע"ף ו' כתבו כל זמן שאין הכותי חוזר בו מיעיד השכירות ואפילו

ואפילו לזמן מרובה עכ"ל ומבואר מזה שיכול לחזור בו ויש מי שאומר דזהו כששכרו סתם וחוזר בו קודם שבת ראשונה שעריין לא החזיק הישראל אבל משנכנס השבת שהישראל החזיק בו אינו יכול לחזור בו ואם שכרו לזמן אינו יכול לחזור בו עד כלות הזמן ומג"א סק"ז ולפ"ז נצטרך לומר מה שכתב על זה רבינו הרמ"א ואינו יכול לחזור משכירתו עד שיחזיר הרמ"ם עכ"ל וזה כשחוזר בו קודם שבת הראשון וכשחוזר בו קודם כלות הזמן אינו יכול לחזור אפילו רוצה להחזיר הרמ"ם וכששכרו סתם וחוזר בו אחר שבת הראשון הרי יכול לחזור בו בלא חזרת הרמ"ם שהרי יכול לומר דהשכירות היא בשכיל שבת שעבר :

מן אבל י"א שיכול לחזור בו אפילו תוך הזמן כשיחזיר הרמ"ם וס"ז סק"ח וכן מבואר מלשון רבינו הרמ"א דרוחק לפרש דקאי על חזרתו קודם שבת הראשון כמ"ש וכן מבואר מלשון רש"י שהבאנו שכתב דהא נקיט דמי משמע דאם מחזיר הדמום יכול לחזור בו וגם כונת הירושלמי כן הוא שאומר שם שאם יחזור בו הרי הוא נזלץ ע"ש אבל בשמחזיר המעות הרי אינו נזלץ ומה שיכול לחזור בו משום דהוי שכירות דעוהה כמ"ש וס"ם יש מהפוסקים שכתבו דקודם שבת הראשון וכן תוך הזמן אינו יכול לחזור בו אפילו מחזיר הרמ"ם וז"ל ואל"ר סק"ח וזהו דלא כרבינו הרמ"א ואפשר שכיון שזוהו דרבנן יכולין לסמוך על המקילין גם בשם הרמב"ן כתבו שבתוך הזמן אינו יכול לחזור בו כלל אפילו בחזרת הרמ"ם ומ"ש סק"ח כמ"ש תפי' לרמב"ן פ"ז וכתבו הטור והמרדכי שא"צ לשכור בכל ע"ש דוקא לאפוקי מאחד מהקדמונים שהצריך לשכור דוקא בכל ע"ש וה"ל ר"ע הד"מ מ"ז :

מן כתב רבינו הב"י בסעיף ז' אם שכרו מכותי לזמן ידוע לבשיבלה הזמן צריך לחזור ולשכור שנית וצריך לחזור ולערב דאין עירוב ראשון חוזר ונעזר עכ"ל וסאר תמוה למה יפסול העירוב הא בעירוב דרך הפתח וסתם הפתח בחול ונפתח בשבת חוזר העירוב להכשירו כמ"ש במ"י שע"ד ובספרו הגדול הביא זה בשם הרמב"ן ע"ש ואולי מ"ל דכיון דזהו פתקנת חכמים דעירוב בלא שכירות אין העירוב כלום דהו כנתבטל העירוב לגמרי ואינו דומה לנסתם הפתח דלא שייך בזה תקנת חכמים ועוד יש לחלק דבגנתם הפתח בידו לפותחו משא"כ השכירות אינו בידו דאם לא ירצה הבתי להשכיר הרי לא ישכרו ממנו בע"כ

וג"כ ראף גם רבינו הב"י לא אמרה אלא כשעבר עליהם שבת אחת בלא שכירות דאו מקרי ביטול העירוב אבל אם באותה שבוה חוזר ושכרו ממנו לא מקרי ביטול עירוב :

ין אם שכרו ממנו לזמן ידוע ובתוך הזמן השכיר דירתו לבתי אחר לא במלה השכירות הראשונה משום דעריין המשכיר הראשון הוי הכעלים שהרי בכלות שכירותו של שני תחזור להראשון וס"ז סק"ז ולפ"ז אפילו השני מוחה ואפילו רוצה להחזיר הרמ"ם אין שומעין לו דהבעלים הם הראשונים ולפי טעם זה לא רוקא ששכרו לזמן ידוע אלא אפילו שכרו סתם וקא משמע כן מלשון רבינו הב"י בסעיף ח' ברין זה שכתב ששכרו לזמן ידוע וכן נראה עיקר הטעם כמ"ש הלבוש דכיון דשכרו לזמן ידוע ואין כירו לחזור כלי חזרת דמים הוי באלו התנה הראשון עם השני שלא יוכל לחזור עד הזמן ע"ש ולכן בשכרו סתם צריכין לשכור מן השני וזכ"כ הת"ם כמק"ל גם ה"ר סק"ט חלק על ה"ק"ו וכתב ללא שאל השכיר לומר או מנר לומר נתן הזמן חייב השני לקיים תנאו על רשקו ופסק הו"ד דלא הכתי השכיר לישראל לטתן חלק כשירוב ודיו :

ין יש מי שאומר דאם שכרו מכותי על זמן וסת דנתבטל השכירות וצריכים לשכור מהחודש וס"ז סק"ט וראיה לזה ממערב במ"י שע"א דכשמת צריך היורש לערב מחדש ואינו מועיל עירובו של אביו נאסו ואין זה דמיון דעירוב הוי הפעם משום דירה והיורש לא היה דר שם ואיזה ענין הוא לשכירות דעל היורש לקיים מה שמכר אביו או השכיר שהרי אין בוכולתו לירש מה שנתן אביו לאחר וקא מיבעיא להריעות שנתבארו בסעיף פ"ו שהוא עצמו לא היה יכול לחזור בו אלא אפילו למי שסובר שהיה יכול לחזור בו כחזרת הרמ"ם ס"ם כל זמן שלא חזר בו הוי של שוכר וא"צ לשכור מחודש עד כלות הזמן וכ"ש אם היורש לא מחה בהם דודאי יכולים למלטל עד הזמן שעשו עם המוריש :

ין חמשה ששוויין בחצר אחת א"צ כל אחד ואחד לשכור ממנו אלא אחד שוכר ממנו בשביל כולם וז"ל דא"צ להגיד לו ששוכר בשביל כולם שהרי אם אפילו ושכור לעצמו מה בכך כיון דאין החצר עתה רק של ישראל והשכירות צריך להיות ברצון הטוב אבל אם וכפורה להשכיר אינו מועיל אפילו השכיר עד כה ועתה אינו רוצה להשכיר אסור לכופו ואינו דומה

דומה לעירוב דמי שרגיל לערב ועתה חוזר בו שיכולין לכופו במ"ש במ"י שס"ו רוחו בישראל אבל את הכותי הלילה לנו לכופו וט"ו סק"ט ורק יכולין לשכור מאשתו ושכירו ולקטפו כמו שיתבאר :

ך כתב רבינו הרמ"א בסעיף א' ישראל שהשאל או השכיר ביתו לכותי אינו אוסר עליו דלא השאל או השכיר לו ביתו כדי שיאסר עליו אבל אם הבית של כותי ושכרו ישראל ממנו והוא דר בבית עמו אין השכירות מועיל לענין שכירת העירוב עכ"ל והמעם פשוט דשכירת העירוב הוא שמשכיר לו חלקו שבחצר אבל ע"י שכירת הבית אמו לא נשאר לו להכותי חלק בחצר ויש שהקשו על רבינו הרמ"א ממה שיתבאר במ"י שפ"ד דאכמניא הנכנס ברשות אוסר מיר ולמה לא יאסור השוכר או השואל והנה"טו וט"ו ע"כ ולי נראה דלא קשה כלל רשם מיירא באותם שהוא מוכרח להגותן כמו אכמניא של חיל המלך ושם יתבאר במ"ד :

כא עור כתב ישראל שהשכיר או השאל בית לחבירו ושם דר כותי אע"פ שיש לו תפיסה בבית דא סהני וצריכים לשכור מכותי עכ"ל כלומר דגם ישראל המושכיר דר שם וממילא כיון רהוי שני ישראלים צריכים לשכור מהכותי כשהכותי דר בבית שלו ולא השכירה ישראל ויש לו לחישראל המושכיר תפיסה חזיית דברים שאין נימלים בשבת בבית הישראל השני והייתי אומר רבזה נחשב כאלו גם המושכיר דר בה ומצא ששניהם דרים בחדר אחר וא"צ שכירות קמ"ל דלא סהני דכשם שעירוב אינו מועיל ברא שכירות כמו בן תפיסה לא מהני :

כב הקילו חכמים לשכור מאשתו של הכותי אע"פ שהוא מוחה בה יכולה להשכיר וכן שוכרין משכירו ולקטפו של הכותי שכיר מקרי כשהוא לעבורת כל השנה ולקטפו מקרי כששכרו לימות הקציר והאמ"ף וט"ו ס"ד וזוכרין מהן אע"פ שהוא מוחה ויש מי שהושש לומר רבשכירו ולקטפו כשמוחה אין יכולין להשכיר וכו' אבל מסוד וש"ע סעיף י"א מברא דגם הם כאשתו וכן עיקר וט"ו סק"ט ונ"ל דגם מבני ומבתו וההנו וכלתו וכיוצא בהם כשהם דרים שם בחצר יכולים להשכיר כאשתו דלא נרעי משכירו ולקטפו ושכירו ולקטפו של השכיר והקטפו הי נ"כ כשכירו ולקטפו של עצמו דהקילו חכמים בזה שהיה רק שם שכירות :

כג עור אמרו חכמים וס"ד דאם אינו רוצה להשכיר יתקרב לו אחד מבני החצר עד שיתן לו רשות להניח בחצר חפציו והיה כמשאיל לו רשותו ונעשה כשכירו ולקטפו ומשכיר להם שלא מדעתו וי"א שאף להשכיר א"צ דכיון דהישראל הוי שכירו ולקטפו נותן עירובו ודיו והוה רעת המוד וכן פירש"י וט"ו שכן משמע לשון הש"ס שאומר רשכירו ולקטפו נותן עירובו ודיו מפני שנחשב כאלו דר עם הכותי ביהר והוי הבית והחצר שלו לענין זה רא"צ שכירות אבל הרמב"ם פסק רהוא כשכירו ולקטפו וצריכין לשכור ממנו והרמב"ם יפרש דהנ"מ מיירי בשכירו ולקטפו של ישראל ונתיי וזה ביבולת אפילו לישראל שאינו בן החצו (למנו) :

כד כשמשאיל לו ברשותו להניח בו חפציו אפילו אינו מניח שפיר דמי כיון שיש לו רשות מידה בבה"ג צריך לעשות עמו איזה קנין ומג"א סק"ט וכן צריך שיתן לו רשות להניח כליו בכל מקום שירצה בהבית דאם מיחר לו איזה מקום בבית שמשאיל לו כיון שאינו כשלוחו בבית הכותי לא סהני להיות כשכירו ולקטפו ויש מי שכתב דגם בבה"ג כשיש לו להכותי רשות נ"כ להניח חפציו במקום זה הדר ה"ל כשכירו ולקטפו ונ"ה ומג"א סק"ט דכיון ששניהם יש להם רשות במקום אחד נחשב הישראל כשכירו ולקטפו וכן אפילו אין להכותי רשות להשתמש שם אלא שיש לו רשות לסלק הישראל ממקום זה בכל שעה נחשב נ"כ כשכירו ולקטפו ונ"ה ומת"ס ע"כ דזה מקרי שהישראל הוא תחת רשותו וממילא דהוי דינו כשכירו ולקטפו :

כה שכו משכירו ולקטפו על זמן מוגבל ובתוך זמן זה סילקו הכותי מהיות שכירו ולקטפו מ"ם ער הומן השכירות קיים כיון שהיה לו או רשות להשכיר כל מה שעשה קיים אבל אם שכרו ממנו סתם כיון שסילקו נחשב השכירות דמסתמא לא השכיר אלא ער הומן שיהיה שכירו ולקטפו וה"ה אם שכרו הרשות מוגבול של השר ונשתלק לגמרי מן השר אם שכרו לזמן מועיל ער הומן ואם סתם נחבטל השכירות אך זהו כשנשתלק לגמרי מן השר אבל אם לא סילקו רק מהגבולות ומ"ם נותן לו פרס מביתו מקרי שכירו ולקטפו ויכולים לשכור ממנו וממילא דגם השכירות הראשונה עריין קיימת אפילו שכרו ממנו סתם ולפי מה שנתבאר במקומה שמעריבין את כל העיר ונצרך לשכור הרשות משר העיר אם יש לישראל איזה שידח בשם

בשם נחשב כשכירו ולקטו ושוכרין ממנו רשות העיר על הרבה שנים כבדי שאפילו כשימולק אח"כ מפקודתו יהיה השכירות קיים כמו שנתבאר וטוב לשכור ממנו על חמשים שנה וכדומה אבל אם שכרו מהם ונסתלק מפקודתו בשלה השכירות כפי"ש וצריכין לשכור מאחר אם נעשה על מקומו או סאינו יהורי שיש לו שם שירות :

כן כתבו רבותינו בעלי הש"ע בסעיף ט"ו אם ישראל וכותי ררים בבית אחד צריך לשכור מהכותי ולערב עם ישראל אם יש לכל אחד דירה בפ"ע וה"ה שני כותים הררים ככה"ג בבית אחד צריך לשכור משניהם עכ"ל ושפיטא שהבנה שכל אחד רר בחדר בפני עצמו וכל"ג כר"ז וא"כ איזה רבוחא יש בזה וצ"ל רלא אמרין דהישראל נחשב כשכירו ולקטו וכן הכותים הדרים בבה"ג כל אחד נחשב כשכירו ולקטו של האחרים ורי בשנשכור מאחר ובכיתי וישראל לשכור מהישראל או שהיה די בעירובי קמ"ל ראינו כן כיון דכלל אחד מיוחד חדר בפ"ע אין להם שייכות ול"ז אבל אם אין בהם חילוק רשויות אלא שהם שותפים כולם בכל הבית וראי דהישראל נחשב כשכירו ולקטו וכן בכותים כל אחד נחשב כשכירו של האחרים ודרי שדקדקו דומר אם יש לכל אחד דירה בפ"ע וזון מנאר ממקור הדין מתוס' ט"ז. ד"ה מערב טעניאו זה מהירושלמי ע"ש ולפ"ה טעמיא לא נתלא זה בירושלמי אך יתירא אהרת ים בירושלמי הדר ה"ל ג' כעין זה ע"ש דו"ק :

כן איתא בגמ' וס"ד : ראביי שא"ל רב יוסף היו אצל הכותי חמשה שכירים וחמשה לקיטום ישראלים מהו והשיב לו אם אמרו שכירו ולקטו להקל יאמרו שכירו ולקטו להחמיר ופירש"י שהשאלה היתה כיון רשכירו ולקטו יכול להשכיר והוי כבעלים וא"כ כשכל אחד רר בחדר לברו שאלו היתה רשות שלהן היו כולן צריכין דתת חלק בעירוב והשתא דרשותא רכותי הוא האם צריכים עירוב וכן כשיש דיודין בחצר אם צריכים ליתן חלק בעירוב והשיב לו דאין אוסרים שכירו ולקטו להחמיר והרי הן כאינן וכמילין לגבי הכותי שהוא הבעה"ב וע"פ זה כתבו הפוד והש"ע סעיף ט"ו אם יש לכותי חמשה שכירים אי חמשה לקיטום ישראלים ררים בכיתו אין רירתם חשובה דירה שיאמרו זה על זה עכ"ל ומסיים רבינו הרמ"א כוה"ל רשכירו ונל"ל שר כותי אינו אוסר אם שכרו מבעה"ב עכ"ל כלומר דכשיש דיודין בחצר ושכרו

הרשות מדבותי או מאחר מהשכירים והלקיטום טוב הם אינם אוסרים ואע"פ שכל אחד רר בחדר בפ"ע וכאמת הרימ"א כתב שם רמירא שאין אוכלין שם ואין לנין שם אבל בלא"ה חייבים בעירוב אבל לא כן רעת התוס' וע"כ.ו שהביאו ראייה פרוין זה למה שנתבאר במ"י ש"ע סעיף ט"ו כמי שמשהה מלמד או סופר בביתו ומשתמש בכל כלי בעה"ב סאינו אוסר ע"ש ח"ג בשכירו ולקטו ורבינו הב"י בספרו הגדול הוסיף עוד טעם כזה וז"ל דכיון שאפשר שיאמר יעלה על רעת בעה"ב דהחליף חדריהם וכו' לא מקרי יחוד סקום עכ"ל וגם שם במלמד או סופר נאמר כן ובשם נתבאר עוד טעם שלא השאיל להם רשותו לאסור עליו ע"ש ונ"ל דטעם זה לא שייך בכאן דשם עושה הכעה"כ בתום לנמרי אבל בשכירו ולקטו הא עושה עבודתו מיהו עיקר טעם רין זה הוא כראמ"ן רזה לא מקרי יחוד וקבועות מקום אבל כשכותי או ישראל השכיר חדר לישראל אין זה בגדר שכירו ולקטו ואוסר וצריך ליתן חלק בעירוב של החצר :

כ"ן כתי שהשכיר ביתו לחבירו כותי אם נשאר לו שום תפיסה בבית שיש לו רשות להניח שם כליו ויכולים לשכור ממנו כיון שהבית שלו וגם עתה יש לו תפיסת יד בבית ואפילו אם לא נשאר לו שום תפיסה אך אם ביכולתו לסלק השוכר מהבית בכל עת שירצה נ"כ מקרי שעריץ הבית שלו ויכולים לשכור ממנו אבל אם אין לו תפיסה וגם אין יכול לסלקו מהשוכר עד זמנו אינו מועיל אא"כ שכרו מהשוכר וכן אם יש ישראל שיש לו תפיסה בבית הכותי יכולין לשכור ממנו דלא נרע משכירו ולקטו כן פסק רבינו הרמ"א בסעיף י"ח ע"ש וס"ל רלאו רוקא במשכור הדין כן אלא כל שיש לו רשות להניח חפציו בביתו בכל מקום שירצה נחשב כשכירו ולקטו רכן כתב הריב"ש בתשו' וס' תכ"ח ודוקא שיכול להניח בכל מקום שירצה אבל אם יש לו פינה מיוחדת לזה לא הוא כשכירו ולקטו כפי הפרטים שנתבארו בסעיף כ"ד וז"ל ידעתי מה הוסיף רמ"א הא כבר נתבאר זה בסעיף י"ב ע"ש :

כ"ן ורע רכחצר של כותים שאין דדין שמה שני ישראלים מותר לכל הבא שם למלטל בשבת בכל החצר ומכתים לחצר ומחצר לבתים ובתכ רבינו הרמ"א בס"ם זה מפניה שיש בה ישראלים רבים ויש להם בתים מיוחדים צריכים לערב ולשכור רשותן הכותי

ערוך: הלכות שבת סימן שפ"ב שפ"ג שפ"ד השלחן

יש לחשבם כשכירו ולקיים וואללנו לא נהיני לשרג
 כפסיעות הגדולות משום דע"פ רוב חין לישראל מדר מיוחד ואם
 יק לאיזה מהם מדרים מיוחדים משפיק ביניהם חדרי הכותש
 אמנם אם יש רק שני מדרים מיוחדים בהספינה לשני ישראלים
 חסורים לפלפל ממדר למדר וחין מהרים כזה וצ"ע בדקדקי יש
 ליהרג כזה ודו"ק :

הכותי בעל הספינה או להבליעו בשכר הספינה עכ"ל
 כלומר דבשכיל שכירות הספינה בעצמה אין יכול
 לצאת גם בער שכירת ההיתר של העירוב כמ"ש
 בסעיף כ' אך בשם כתבנו הטעם מפני החצר אך
 גם בכאן כל אורך הספינה הוי כחצר ופשוט הוא
 דפידי כשאין מסייעים לו בעסק הספינה ראל"כ הרי

שפ"ג [כשאין הכותי בביתו אינו מעכב העירוב וכו' ב' מעיפים] :

סעיף מ"ז אתי שפיר גם בלא מעם זה ע"ש זה
 שכתבו רמ"כ יבטל אחר לחבירו הא קודם השכירות
 אסור הביטול כמ"ש בס"י הקודם סעיף ה' זה שכתבו
 היתור יהיה מותר אע"ג דבס"י ש"פ נתבאר דגם
 המבטל מותר אך זהו ביחוד לגבי רבים הנעשה
 כאורח אצלם ולא יחיד לגבי יחיד כמ"ש שם ואם
 באמת יצטרך המבטל לזה יבטל אח"כ מי שביטלו לו
 להמבטל הקודם ראה קי"ל מבטלין וחוזרין ומבטלין
 כמ"ש בס"מ שפ"א זה שכתבו רב"ש אם מת בשבת
 זהו כשרא שכרו ממנו תחלה אבל אם שכרו ממנו וסת
 בשבת והיה להם עירוב רק במיתתו נתבטל העירוב
 דה"ש מי שאומר בס"י הקודם סעיף י"ח מ"ם הרי
 יכולין לשכור מהיורש ופ"ו שהרי היה ראוי העירוב
 להתקיים כל השבת שהרי אפשר היה לו לחיות ודמי
 לספינה ולא לבא כותי בשבת (טס) אמנם לפי מ"ש
 שם לא נתבטל העירוב כלל במיתתו ע"ש ולכן צ"ל
 דכאן מיירי שרא שכרו ממנו כמ"ש ועמ"ל ספק"ל ולא
 נהגרו לי דבריו ע"ש ודו"ק :

א כתבו הסוה והש"ע כותי חרר עם שני ישראלים
 ואין הכותי בביתו אינו אוסר ויערבו ויהיו מותרים
 בא הכותי בשבת אוסר והעירוב בטל ומיהו יכולים
 לשכור ממנו בשבת ואח"כ יבטל אחר לחבירו ויהיה
 היחיד מותר וכ"ש אם מת הכותי בשבת שיבטל אחר
 לחבירו ויהיה היחיד מותר עכ"ל ודבריהם צריכים
 ביאור :

ב וה"פ דזה שכתבו רכשאינו בביתו אינו אוסר זהו
 רק לדעת הסוה בריש סי' שע"א אבל להרמב"ם
 שם אוסר מפני שראוי לבא בשבת ולבטל העירוב
 אמ"כ היה דחוק יותר מיום אחר כמ"ש שם זה שכתבו
 דאחר שבא העירוב בטל אע"ג דבספינות שהותרו
 וחזרו ונתקשרו חזר העירוב לקדמותו כמ"ש בס"י
 שס"ב זהו מפני שכשם היה ראוי להתקיים כל השבת
 שהרי אין עומדין להפריד אבל כאן מעולם לא היה
 ראוי להתקיים כל השבת שהרי ביון שדעתו היה לבא
 בשבת היה עומד להבטל ומהך מעמא נמי לא אמרינן
 שבת הואי והותרה הותרה ולפי מ"ש בס"י הקודם

שפ"ד [אינו יהודי אכסניא אם מעכב בעירוב וכו' ג' מעיפים] :

המלכותא דינא ויש לו רשות לישב באיזה בית שירצה
 והוי הכות כשכרו ומיד שבא לבית הוא כשלו ואוסר
 אך זהו ברניל לבא אבל בשאינו רניל לבא הוה
 כאורח בעלמא ואינו אוסר אך כשישב ל' יום הוה
 כבית שרו ואוסר וזהו ברייתא ראשונה וכשאינו רניל
 לבא קודא לו אכסניא כדומר זה הקוסטר הוה אכסניא
 וברייתא שנייה דקוסטר אוסר לאחר ל' זהו באינו רניל
 וכמו שאמר סקידם אך זהו כשנכנס בדשות הט"ך
 דדינא דמלכותא דינא אבל זה הקוסטר כשהמך לא
 נתן לו רשות אינו אלא כאנס בעלמא ואינו אוסר אף
 לאחר ל' וזהו סי' הידועלני והק"ש הינה להקמת ע"ש בס"י
 חו"ע

א איתא בירושלמי (הור הל' כ') אית תנא תני הקוסטר
 וכמו קסדור וז"ל ער ממנה מהמלך אוסר מיד ואכסניא
 לאחר ל' אית תני הקוסטר אוסר לאחר ל' ואכסניא
 אינו אוסר לעולם מאן דמר הקוסטר אוסר מיד ברניל
 ואכסניא לאחר ל' באינו רניל ומאן דמר הקוסטר
 אוסר לאחר ל' בארין רעילין ברשות ואכסניא אינה
 אוסרת לעולם כארין רעילין שלא ברשות עכ"ל ו
 ב וה"פ דכבר נתבאר בס"י שפ"ב סעיף כ' בשם
 רבינו הרמ"א דכשהשאל או השכיר ביתו לאינו
 הורי אינו אוסר שלא השאלו והשכירו לאסור עליו
 ל"ש וזהו באי בעלמא אבל קסדור של מלך דינא

ורוח נפש הגירסא ולפי מ"ס הגירסא מיושרת והיא כדור נס"ח:
ג' ולפ"ו מה שכתבו המור הש"ע אינו יהודי הנכנס
לשם אכמנאות אם נכנס שלא ברשות אינו אסור
לעולם ואם נכנס ברשות אם הוא רגיל לבא אסור
מיד ואם אינו רגיל אינו אסור עד לאחר ל' יום עכ"ל
נ"כ הבונה ברשות המלך ושלא ברשות המלך דהמקור
הוא מירושלמי ושנ"י) וזה שכתב רבינו הבי"ב בסעיף
ב' אנשי חיד המלך שנכנסו לבתי היהודים בין בחוקה
בין ברצון אם יש לבעלי בתים באותן מקומות

שפ"ה [דין צדוקי ועבריון בעירוב וכו' ב' סעיפים]:

א צדוקי הרי הוא כישראל ומכטל רשות ואע"פ
שמחלל שבת במילי דרבנן אנוסים הם דמנהג
אבותיהם ביריהם ומנ"ל פק"ח) אבל עירובו אינו מועיל
כיון שאינו מודה בעירוב רעיקר העירוב הוא שינמור
בלבו שרירתו הוא במקום העירוב והוא אינו מודה
כזה והכותים השמרונים הרי הם כא"י נמורים ואין זו
תקנה אלא בשכירות וישראל עבריון לעבורת כוכבים
או לחלל שבת בפרהסיא אפילו אינו מחללו אלא
באיסור דרבנן הרי הוא כא"י ואין לו תקנה רק ע"פ שכירות
ולא בביטול וכ"ש בעירוב ואם מחלל בצינעא ולא
בפרהסיא אפילו מחללו באיסור דאורייתא הרי הוא
כישראל ומכטל רשות אבל עירובו אינו כלום כשאינו
מודה בעירוב:

ב ישראל שנעשה עבריון והיו לו בתים בשכונת
ישראל שעירבו לכה השנה אם אין לו פתח אחר
ככל רק דרך שכונת ישראל ה"ו אסור העירוב בכה
שבת שחל לאחר שנעשה עבריון אבל אם יש לו פתח
אחר לשכונת הא"י אפילו היה הפתח קטן שלא היה
רגיל בה מקדם מ"ם דוחין אותו אצל פתח זו הפתחה
לשכונת הא"י כרי שלא יאסור עליהם והיו כוסן
הקרטון שישראל היו דרים בשכונה כפ"ע אבל כוסה"ו
אינו יכול לאסור כל העיר שהדי בכל העיר שוכרין
הרשות אכל חצירו שדר בה וראי אסור ובהכרח
לשכור ממנו רשותו שבחצר אם החצר מעורב כפ"ע
אבל כשנכללת בכל העיר א"צ כלום שהרי בלא"ה
אנו שוכרין הרשות וממילא נכללו כולם כל שצריכין
לשכור מהם הרשות וכע"כ במל הוא לכל כליזות
העיר וכלל"ד):

שפ"ו [דיני שיתופי מבואות וכו' מ"ו סעיפים]:

א המבוי לחצרות כחצר לבתים רמן התורה מותר
למלטל מן הבתים ומן החצרות למבוי אפילו בדים
ששבתו בבתים אלא שחכמים אסרו וגם זהו מתקנת
שלמה ובית דין מפני שהמבוי חשוב רשות משותפת
כנגד החצרות וגורו אמו פרה"ד לרה"י והתירוהו ע"י
שיתוף שכשם שעירובי חצרות מערב כל בתי החצר
כך שיתופי מבואות משתף כל חצירי המבוי ולמה
בחצרות נקרא עירוב ובמבואות נקרא שיתוף כרי
לקצר בדברים וליתן סימן במה אנו מרברים דאל"כ
היינו צריכים בכל פעם לומר עירובי חצרות עירובי
מבואות ולכן קבעו שם עירוב לחצרות ושיתוף למבואות
וכשנאמר עירוב ידענו שאנו מרברים בחצרות וכשנאמר

שיתוף ידענו שאנו מרברים במבואות וגם שם שיתוף
הוא יותר כולל משם עירוב ולכן במבוי שרכסות יותר
נרול מהחצר קראוהו בשם שיתוף:
ב וברוך כלל כל פרטי הדינים שוים בעירוב
וכשהיה ורק כשני רברים יש חילוק דעירוב אינו
אלא בפת ושיתוף הוא בין בפה בין בגל דבר מאכל
ובכל דבר משקה כמו שיתבאר ועיר רעירוב אין
מניחין אותו אלא בבית שבחצר ושיתוף מניחין אותו
בין כבית בין חצר או בבית שאין בו ד' אמות או
כבית שער ובלבד שיהיה במקום המשהמר והמעט
פשוט שהעירוב מקבץ כל בתי החצר לבית אחר
לפיכך צריך להיות העירוב בבית רוקא ושיתוף מקבץ
כל

כל חצירו המכוי לחצר אחת ולכן די כשיהיה מונח בחצר ונוכח פת או שאר מיני מאכל או משקה מכל החצרות ונותנים אותו כאחד מן החצרות וכמ"ש ויתבאר בס' שצ"ה :

ג ודע רדעה רש"י ו"ל ומ"ג. ד שיתוף יכול ליתן כהצר אבל בבית פשיטא רמהני והתום כתבו שם שיתוף הוא דוקא כהצר ולא בבית משום דבהצר מינבר מפי לשם שיתוף דשייך מפי למכוי וקרובים התשמישים זה לזה ע"ש ומלשון המור וש"ע שכתבו שיכולים ליתנו באויר החצר וא"צ ליתנו בבית ע"ש משמע להדיא שיכולים ליתנו בחצר אבל בבית ודאי מוב וכן מבואר מלשון הרמב"ם פ"א דין י"ז שכתב כהצר משתתפין במכוי נוכח אוכל וכו' ומניח הכל בבני אחד כהצר מחצרות המכוי או בבית מן הבהים אפילו בית קמח או אבסדרה או מרפסת וכו' עכ"ל הרי כתב שפורש אפילו בית קמח וכ"ש נרול וכן מבואר להדיא בירושלמי והר"ן סוף הל' ח' שאומר שם פשיטא עירוב צריך בית שיתוף מהו שיהא צריך בית ומסיק רמ"צ בית ע"ש הרי להדיא רב"ש בית וכן עיקר דרינא והתום"ם הניחו זה מירושלמי דמי שהניחוהו ולפיכך ליתא ט"ז אלא כהדר ונתום"ם ע"א : ד"ה משתתפין שכתבו דמשמע קצת דלכתולה בין מזה יותר מנפת דמינבר מפי טהא שיתוף ע"ש והמסקים לא הניחו זה :

ד וכתבו הסוד והש"ע שלא יתנו השיתוף באויר המכוי וכ"כ הרמב"ם שם שאם נתנו באויר המכוי אינו שיתוף ע"ש וכן הוא בגמ' נס"ה : שאומר שם דכל מקום שאמרו חכמים אין מניחין בו עירוב מניחין בו שיתוף חוץ סאויר מכוי ע"ש ובירושלמי שהכאנו אומר שם ר' יוחנן דנותנו בין באויר חצר בין באויר מכוי ע"ש ואין הלכה כן אלא כש"ם דיתן ואף שי"ל רעם הגמ' הוא משום שאינו משומר במכוי דכן משמע קצת מרפרוך שם במכוי הא לא מינבר וכן משמע לכאורה מלשון הסוד והש"ע שכתבו דנותנין אותו במקום המשתמר הלכך אין נותנין אותו באויר המכוי ע"ש והירושלמי י"ל כשנותן אותו במכוי במקום הגושמתר אבל אין נראה כן מרברי הרמב"ם וגם בגמ' הפי' רמשים רמא מינבר לכן אינו מועיל במכוי בלל אפילו כשיחנו במקום המשתמר וכן נראה מרש"י שזו וזהו נ"כ בנות הסוד והש"ע והכי קי"ל דשיתוף כשהניחו במכוי פסול :

ה שיעור השיתוף בעירוב דיותר משני מעורות א"צ אפילו הם אלף וממילא דנם פחות אינו מועיל דאע"פ דבעירוב כשאנים י"ח אנשים די כנגדונרות מ"ם כשיתוף מסתמא יש י"ח ויותר ושאר כל הדברים ומשפטן והלכותן הוויין ככל משפטן וחוקי עירובי חצרות ואשתו משתפת בשבילי ומשתתפין שלא מרעתו אם אין לחצרו פתח רק למכוי זה וקמן יכול לנכות את השיתוף ונותנין השיתוף כהצרו של קמן ושאר יבול לזכות לכולם ואם היו שותפים כולם באויר מין מאכל או משקה ומנה במקום אחד א"צ לשותף ואפילו היה משותף לשכניו לזה ביין וזהו בשמן א"צ להשתתף ובלבד שיהיו בכלי אחת ואע"פ דבעירוב מתירינן כשנחמלא הכלי ונתנו המתיר בכלי אחרת והו כשנבו לשם עירוב אבל הכא רלא לשם שיתוף הונחו בעינן רוקא בכלי אחת (רמ"י ומוס' פ"א.) וראיתי בשם הרשב"א שכתב שכל שאינו ראוי להתערב יחד אינו חיבור אף שהם בכלי אחר (א"י סק"ו) והכי משמע פשטא דסניא שם (שמו"ר י"ן י"ן ראו למד וכו' פ"ט) :

ו כתבו דביתנו בעלי הש"ע בסעיף ב' ישראלים שדויים בג' מקומות חלוקים ורלתות כל אחד מהמקומות נעולות כלילה והשמש נוכח קמח מכולם אינו מועיל להם להשתתף ששיתוף מבי צריך שיהא מונח בחצר שבמכוי ואלו שנכבדים זה מזה ודחוקין אין שיתופן אחד ואין מכויאיהן כאחד ואם עירובי במקום אחד אין האחרים שלא עירבו אוסרין עליהן האיל ואין להן דריסת הרגל זה על זה כי אין כל העיר חשובה במכוי אחר אע"פ שיושכין בהיקף חומה אחת עכ"ל :

ז כיואר הדברים רתבנית הערים שלהם לא היו כשלנו שהעיר היה אצלם חלוקה לחלקים רבים וכל חלק מהחלקים היו מכויאות כפני עצמם ודלתותיהם נסגרות כלילה באופן שאין להם ההחברות ול"ז וכל העיר היתה מוקפת חומה סביבה וא"כ אין יכולים החלקים להשתתף כולם כאחד דדורי יתנו העירוב כאחד מהחלקים וא"כ שארי החלקים אין להם העירוב כיון שננעלות כלילה והמה רחוקין ומבורלין זה מזה ע"י הגעירה אלא כל חלק ישותף לעצמו ואם חלק אחר יעשה השיתוף וחלק אחר לא יעשה דדוה רגל האסורה במקומה והולבין דרך עליהן ומ"ם אין אוסרין עליהן שהרי אין מוכרחין לילך דרך עליהן שיש להם דרך אחר ואינן בשני חצרות זו לפנים מזו וזה שכתבו כי אין להן דריסת הרגל כדומר ההכרחי שיש דהן גם דרך

דרך אחרת הנכר אפילו כשהולכין אין אוסרין ואע"פ שיושבין בדקף חובה אחת מי"ם אין נחשבין כאחד כיון שמתדמים חלק חלק בפ"ע ושמג"א סק"ג וכמה"ס וכמ"י ע"כ יתבאר בס"ד :

ב משתתפין בכל מיני מאכל ואפילו ד' וה' מיני מאכל מצטרפין לסוון שני סעודות ובכל אוכל ובכל משקה משתתפין חוץ מן המים בפ"ע ומלח בפ"ע אבל כשעירבו מים ומלח ביחד משתתפין בזה דהיה כמוריים שסובלין בזה פת ובשר והיה כליפתן וכן כמיהין ופסריאות אין מערבין בהן אפילו מבושלים לפי שאין חשובין כאוכלין והמ"ס פ"א לפי שאין מערבין אלא ברב שראוי למעוד או ללפת בו את הפת וכמהין ופסריאות אין מערבין בהן ואין מלפתין בהן את הפת ואוכליהן לא אינשי והימ"א פ"ג ומ"א ראב"ד בתורת ליפתן במלה דעתו אצל כל אדם וס"א ויש מי שחולק בזה וס"א מק"ח שחרי לשמואל היו מביאין זה בסוף הסעודה ונרקות מ"ו. א"ל מאכל דמאכל חשוב הוא וס"א ועולה על שלחן מלכים וס"א וזה שאמרו בגמ' וה"ל דלא בכמהין ופסריאות לא קאי אעירוב אלא אכסף מעשר דתנן שם יהם אין נקחין בכסף מעשר דבעינן פירי מפירי ונידולי קרקע כמבואר בריש תורת כהנים וס"א וכתב שנת"י מסר תיבת וכו' והטנה על סוף המטה ולהר"ף והמ"ס וכל הפוסקים למדך לעזר דהן אמת דמאכל חשוב הוא מ"מ אינו ללפת את הפת ולא למעוד בהם בפ"ע וזהו מתנאי העירוב ודו"ק :

מין ירק והתדרין הרי הן בכלל הירק ומשתתפין בהן ועלי בצלים אין משתתפין בהן אא"כ הוצילו וינעשה אורך כל עצה סתן ורת אבל פחות מכאן אינו אוכל וכל אלו הרברים כליפתן הן ולפיכך נתנו בהן שיעורין אלו וכן כל כיוצא בהן וכבר נחבאר דכל האוכלים מצטרפין לשיעור והראב"ד חולק בזה וס"א וזה אינו אלא לעירובי תחומין ולא לשתופי מביאות ורוב הפוסקים חלקו עליו ונראה רבשיתוף נם בפרוסה משתתפין דלא נדע ששאר אוכל וכן כל אוכל שאינו בשלימות משתתפין בו וכל השיעורים הם דעת הרמב"ם בפ"א :

י ודעת הרא"ש והמור דאין מערבין בתכנין משום דהוה כליפתן לבשר צלי ובשר צלי עצמי הוי ליפתן דלכן הוא כרי לאכול בו כ' סעודות כמ"ש ולא אמרינן ליפתן לליפתן וכו'. עוד חשיב הרא"ש במה שאין מערבין נודגודניות שהוקשו לדעת וכפניות והוה תמרים רעים שלא בשלו כל צרכם ודא בערשים ולא בחמים ושיעורים והרמב"ם לא הוצרך לחשבן רכיון דלא חוי לאכילה כפי שהן מביא דאין מערבין בהם וכו'. וזה שכתבו רמב"ם ומלח יחד מערבין לא כן דעת התוס' וכו'. ד"ה אכלו דריקא שנתנו לחיובן שסן ואי קשיא תיפוק ליה משום שכן אמנם כגון דמסמן בעצמו ליכא שיעורא ללפת בו שתי סעודות מצרפין המים והמלח וס"א וזה שנתבאר דבערשים אין מערבין זהו חיות אבל מבושלות מערבין וכו' :

יא כללו של דבר כל דבר שרנינים ללפת בו את הפת שיעורו ללפת בו פת הנאכל לשתי סעודות וכל שאין מלפתין בו את הפת שיעורו כרי לאכול סמנו בעצמו שתי סעודות ובשר חי לא הוה ליפתן ולכן הצרכנו לאכול סמנו שתי סעודות אבל צלי הוי ליפתן ור"ו ללפת בו שתי סעודות ואפילו אם יש מקומיה שמפני ריבוי הבשר אוכלין אותו בלא פת במלה דעתן אצל כל אדם כלומר דודאי אצלן הוי השיעור כרי לאכול מהבשר שתי סעודות אבל כל העולם אינו כן כן סוכה להדיא בגמ' וכו' : ובהוס' וכו'. ד"ה וכללו וכן עיקר דרינא והמ"א סק"ז ק"ל מלח וחומץ הוי ליפתן ושיעורו כרי למבד בו ירק של שתי סעודות וכן יין מבושל הוה ליפתן אבל יין חי אינו ליפתן וכן שאר כל הששקים ובהבו דמבושל כא לקינח סעודה ודא למבד ושיעורו כפי שמביאין יין מבושל לקינח שתי סעודות ומג"א סק"ח כס"מ ואנחנו לא ידענו

ב כל אוכל שהוא נאכל כמות שהוא כגון פת ממיני דגן ובשר חי אם נשתתפו בו שיעורו סוון שתי סעודות וכל שהוא ליפתן ודרך העם לאכול בו פיתן כגון יין מבושל ובשר צלי וחומץ ומוריים וחמים ואסחות של בצלים שיעורו כרי לאכול בו שתי סעודות והיינו ליפתן זה שייסיק על שני סעודות של פת נשתתפו ביין חי שיעורו שתי רביעיות לכולם וכן בשכר שתי רביעיות כצים שתיים ומשתתפין בהן ואפילו הן חיות ורסונים שתיים אחרת אחד ואנוניום עשרה וחמשה אפרסקין וליטרא של ירק בין חי בין שולק ואם היה בשול ולא בשול אין משתתפין בו לפי שאינו ראוי לאכילה והראב"ד חולק על זה דרין זה אינו אלא בתדרין ולא בירק ויחצי רביעית תבלין וקב תמרים וקב נרונרות ומנח רכילה וקב תפוחין וכשות כמלא חיד ופולין לחין כמלא חיד וליטרא חויו והוא

ידענו מזה כי אין יין מצוי אצלינו וכן כמה דברים לא ידענו :

יב משתתפין אפילו באוכל שאינו ראוי לו אם ראוי לשום אדם כגון לנזיר בין ולישראל בתרומה וכן הנזיר מאוכל או נשבע שלא יאכלנו משתתף בו וכמ"ש בס"י סעיף י"ד בעירובי חצרות ע"ש וי"א דזהו דוקא אם נשבע או נדר שלא יאכלנו אבל אם נדר או נשבע שלא יהנה ממנו אין משתתפין לו בה וכן הדין בעירובי חצרות ואע"פ דבתחומין מותר זהו מפני שאין תחומין אלא לדבר מצוה כמ"ש בס"י תמ"ז אבל עירוב ושיתוף אע"פ דגם זה כקצת מצוה מ"ס זהו רשות ויש שכתבו דמותר מפני שלא כיון לאסור בהנאה אלא דרך הנאתו ולא ע"י עירוב ושיתוף וס"ס סק"י נס"ס המ"ט ורבינו הרמ"א כתב בסעיף ח' על דברי רבינו הב"י שאוסר בנדר או נשבע שלא יהנה וכתב בזה"ל ואם אסר קונם הנאתו או אכילתו עלי לכ"ע אין משתתפין לו בה עכ"ל ואין כונתו דקונם לכ"ע חסור משלא אהנה אלא דה"פ דבשלא אהנה יש חולקים ומתירים כמו בתחומין אך בקונם נס בתחומין אסור משום דדמי להקדש וזהו דעת המור אבל להרמב"ם נס בקונם מותר בתחומין וסי' שסובר דעירוב ושיתוף דמי לתחומין נס בקונם מותר ועמ"ל ס"ס והמ"ח ק"ל כלכו"ו :

יג אמר על ככר בע"ש ככר זה היום חול ולמחר קדש משתתפין לו בה וכן בקונם אפילו דמי שאוסר בקונם אבל אם אסר ככר זה היום קונם אני ממנו ולמחר חול אין משתתפין לו בה לסאן דאסר וכן אם אסר היום יהיה הקדש ולמחר יהיה מחולל על מעות שבביתו ועמ"ל ל"ו. ד"ה הי"ט והמעט דהנה זמן קניית העירוב הוא בה"ש והוא ספק יום ספק לילה ולפיכך כשאמר היום חול ולמחר קדש כשהגיע זמן קניית העירוב אכתי לא נחמא לה קדושה מספיקא ולהיפך בהיום קדש ולמחר חול לא מספיקא לה קדושה מספיקא דכל ספק מוקמינן אחזקת זמן הקודם וסדר השיתוף וכרכהו יחבאר בס"י שצ"ה :

יד חצר הפתוח לשני סבאות ושיתף עם כל אחר

מהם ובכר בארנו דאדם אחד יכול לדרו בכמה מקומות ולכן הוא מותר עם כל אחד מהם למשל מבתי החצר לשני הסבאות ומהסבאות לבתים שבחצר והם אסורים למשל כלים ששבתו בבתים שבמבוי זה להמבוי האחר דרך החצר אבל כליהם מותר להביאן לחצר זה ולא חיישינן שמתוך שיהיה בחצר דיבוי הכלים של זה ושל זה אהו לאחלופי למשל בלי מבוי זה להמבוי האחר לא חיישינן כמו בס"י ש"ח בחצרות דלא נזרינן בכה"ג ע"ש ואם לא עירבה עם שניהם ודא עם שום אחד מהם וכל מבוי עירב לעצמו אם הוא רניל עם שניהם לצאת ולבא בחול דרך עליהן מסולא דאוסר על שניהם כדן פנימי וחצון שהפנימי אוסר על החצון מפני דריסת רגלו כמ"ש שם ויש בזה שאלה ודמה לא אמרינן ככאן דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה כמו בשם ד"ל דזהו מחצר לחצר דכיון דיש לו חצר המותרת במקומה אינו יכול לאסור את החצר העובר דרך עליה שהרי יש לו חצר שלו אבל את המבוי אוסר אע"פ שהוא מותר במקומו כהחצר דאין זה ענין להמבוי דכל בעל חצר צריך למבוי וכלל"ז : מן ואם הוא רניל עם אחד ועם השני אינו רניל אותו שרניל אוסר ושאינו רניל אינו אוסר אך זהו כשלא שיתף כלל אבל אם שיתף עם שאינו רניל ועם הרניל לא שיתף הותר הרניל לעצמו שהרי עקר עצמו ממנו במה ששיתף עם האחר וכ"ש אם היה רניל עם שניהם ושיתף עם אחד מהם דהותר השני שהרי סילק עצמו ממנו ואם היה באופן אחד דהיינו שהוא לא שיתף לא עם זה ולא עם זה והמבוי שהוא רניל בו שיתפו ביניהם ואם יהיה לו רגל עליהם יקלקל להם השיתוף שיאסור עליהם והשני שאינו רניל בו לא שיהפנו ביחד ואם נדחה אותו אליהם לא יגיע להם קלקול שהרי בלא"ה לא שיתפו אסרו חכמים ומ"ע. דבע"כ דוחין אותו אצל שאינו רניל בשבת זו כדי שלא יקלקל על הרניל דכגון זה כופין על סדת סדום שהרי אלו נהנים והוא לא חסר ויסתלק בשבת זו מהרניל :

שפז [שצריכין שניהם עירוב ושיתוף וכו' ד' מעיפים] :

ודין אחד להם כמ"ש בס"י הקודם אלא שנחלקים בשני דברים במהות העירוב שבחצר אין מערבין אלא בפת

א העירוב והשיתוף כוונה אחת להן דהעירוב מחבר כל יושבי החצר והשיתוף מחבר כל יושבי המבוי

בפת ובמבוי אף כיון ובכל דבר ובמקום הנחת העירוב
 שכחצו אין מניחין אותו אלא בבית שכחצו ובמבוי
 מניחין אותו אף כחצר המעם ועירוב הוא משום
 דירה לערב דירתן לעשותן אחת ודירתו של אדם
 אינו נמשך אחר יין אלא אחר פיתו ושיתוף דמבוי
 אינו אלא לשתף רשות החצרות וחצר לאו בית דירה
 הוא ולכן א"צ פת ור"י ע"ל: וזהו המעם עצמו
 כשינוי הנחתם ועירוב שמשום דירה הוא אין אדם דר
 א"צ בבית ולכן צריך ליתן העירוב בבית דוקא
 ושיתוף שהוא רק לשתף החצרות דיו כשמוניחים אותו
 בחצר:

ב ויש בזה שאלה כיון דטוף סוף כוונה אחת לון
 לעשותן כולן כאלו הן במקום אחד תרתי למה לי
 ובשלמא כשעירובה כל חצר לעצמה שפיר צדיכין
 לשיתוף מבוי להתיר המלפול במבוי ומחצר לחצר
 אבל כשנשתתפו במבוי למה צריך עירובי חצרות הלא
 סוף סוף כיון הן כבמקום אחד ולמה עוד העירוב
 שכחצו ולא מיבעיא בשעשו השיתוף בפת והציוו
 אותו באחד מן הבתים כמו שהמנהג אצלינו שמעדיכין
 כל העיר תותנין המצות בבה"ג שאין שייך כלל לעשות
 אח"כ עירובי חצרות שהרי כולן כבר דרין במקום
 אחד אלא אפילו אם עשו השיתוף ביין והציווהו בחצר
 דכה"ג לא מהני בעירוב מ"מ סוף כל סוף הרי כל
 בני המבוי כבר הם במקום אחד:

ג אמנם כך אמרו חכמים וע"ל: מעדיכין בחצרות
 ומשתתפין במבוי שלא לישכח תורת עירוב מן
 התנוקה וז"ל הרמב"ם בפ"א דין י"ט המשתתפין
 במבוי צדיכין לערב בחצרות כדי שלא ישכחו התנוקות
 חובת עירוב שהרי אין התנוקות מכירין מה נעשה
 במבוי לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת סומכין עליו
 ואין צדיכין לערב בחצרות שהרי התנוקות מכירין
 בפת עכ"ל וזה שכתב בפ"ה דין י"ד נשתתפו במבוי
 ושכחו כלם לערב בחצרות אם אין מקפידין על
 פרוסתן סומכין על השיתוף בשבת הראשונה כלבר
 ואין פתירין לך דבר זה אלא מרוחק עכ"ל וזהו
 פירוש רמ"י וה"ל ע"ל וזה כשעשו השיתוף מיין או
 משאר דבר ולא בפת ודבר זה אמרו כדי שלא ישכחו
 התנוקות חובת עירוב לפיכך לא התירו דק בשבת
 הראשונה ובתנאי שלא יהיו קמצינים המקפידים על
 פרוסת פת ואין לחוש שמא לא יעשו עירוב לשבת הבא
 אבל אם היו עושים השיתוף בפת גם לבתחלה מותר:

ד והמור מקיל יותר דאפילו עשו השיתוף ביין או
 בשאר דבר א"צ עירוב עוד דרך עולה לרעהו
 מסוגית הש"ס ולא וישיגין שמא ישכח חובת עירוב
 וז"ל המור סומכין על עירוב במקום שיתוף ועל שיתוף
 במקום עירוב שאם היו חמשה חצרות פתוחות זו
 לזו ופתוחות למבוי ועירבו החצרות דרך פתחים
 שביניהם אין צדיכין שיתוף במבוי וכן אם שיתפו
 במבוי אפילו כיון שאין ראוי לערב בו בחצרות אין
 צדיכין לערב בחצרות והרמב"ם ז"ל כתב שאין סומכין
 על שיתוף במקום עירוב אא"כ שתתפו בפת וא"א
 דרא"ש ז"ל לא כתב כן עכ"ל והחלוקה הראשונה לא
 הוכיח הרמב"ם כלל וע"ל:

ה ורבינו הב"י אחד שכתב דברי הרמב"ם כתב וי"א
 שאם לא עירבה כל חצר לעצמה אין סומכין על
 השיתוף אבל כשכל חצר עירבה לעצמה ואח"כ נשתתפו
 במבוי ולא עירבו דרך פתחים שביניהם מותרים
 להשתמש בחצרות שכמבוי דרך פתחים שביניהם
 שסומכים על שיתוף במקום עירוב ואם עירבו דרך
 פתחים שביניהם ולא נשתתפו במבוי מותרות להשתמש
 החצרות במבוי שסומכות על עירוב שעירבו החצרות
 דרך פתחים במקום שיתוף עכ"ל ותמיהו עליו שלא
 נמצא כלל דיעה זו ושנ"ח וע"ל סא"כ לנקשות עליו והפרישה
 האריך הדעה לייסב דבריו ע"ל:

ו ורבינו הר"מ כתב וי"א דסומכין אשיתוף במקום
 עירוב אפילו לא נשתתפו אלא ביין וכן סומכין
 מעירוב במקום שיתוף ולעיל סי' שס"ז כתבתי דאנו
 נוהגין לבתחלה שלא לעשות רק שיתוף אחד בקמח
 וז"ל המעם כי עירוב שלנו דכל אחד מכני החצר נתן
 לשיתוף הוה בעירוב ושיתוף ביחד ולבתחלה אין
 לעשות יותר והא שהצדיכו שיתוף ועירוב היינו כוסן
 הגמ' שבני החצר לא נתנו לשיתוף רק החצר עירבו
 ביחד ואחד מכני החצר נתן לשיתוף אבל בבה"ג
 לכ"ע אין עושין רק שיתוף אחד ואי עביר יותר ובידך
 עליו הוה ברכה לבטלה עכ"ל:

ז וגם עריו תמיהו למה לו לחפש מעמים רכיין דאנו
 עושים השיתוף בפת הוא מותר לכל הריעות וע"ל
 סק"ג ומ"ג וז"ל אמנם כונתו על וי"א שכתב רבינו
 הב"י דבשיתוף כלבר אין יוצאין כלל אפילו בפת
 ולזה אומר דכשכל אחד מכני החצר נתן לשיתוף גם
 דה"א דו בשיתוף כלבר ואנו אומרים דכל זה הוה
 לחקור כפי בני הערים שלהם שדעו חצרות ומבואות
 אבל

ונמצא אצלנו שאין סבאות אצלנו רק חצרות וכשמעריבין כל העיר הוה כל העיר כחצר גדול שהרי מפני כך אנו דנין אצלנו רין חצר שצריך שני פסין ולא כמבוי שדי בלחי כמו שנתבאר במ"י שס"ג א"כ מסילא אי אפשר אצלנו רק בעירוב אחר ודוקא כפת ושינוח בבית ועכשיו סוגח בבהכ"נ ולא נרע מבית

אבל אצלנו שאין סבאות אצלנו רק חצרות וכשמעריבין כל העיר הוה כל העיר כחצר גדול שהרי מפני כך אנו דנין אצלנו רין חצר שצריך שני פסין ולא כמבוי שדי בלחי כמו שנתבאר במ"י שס"ג א"כ מסילא אי אפשר אצלנו רק בעירוב אחר ודוקא כפת ושינוח בבית ועכשיו סוגח בבהכ"נ ולא נרע מבית

שפח [דין אם לא עירבו ולא נשתתפו וכו' ד' סעיפים]:

אם לא עירבו החצרות ולא נשתתפו כלל רבר פשוט הוא שמהכתים אסורים למלטל הן לחצרות הן למבוי וכן כלים ששכתו כבתים אסור למלטלן אפילו מחצר למבוי וכן מחצר לחצר אבל כלים ששכתו בחצר סותר למלטלן מחצר לחצר ומחצר למבוי וכן כלים ששכתו במבוי סותר למלטלן בכל המבוי וממבוי לחצרות רכבר נתבאר ריש סי' שע"כ רננין וחצרות וקרפיות ומבואות כולן רשות אחר הן לכלים ששכתו בתוכן ע"ש;

ב והנה בגמ' (ו"א. י) יש בזה פלוגתא דרב סוכר דאימתי סותר למלטל מחצר לחצר ולמבוי כלים ששכתו בתוכן בזמן שכל החצרות לא עירבו כלל אפילו כל חצר לעצמה דאז לא שכיחי מאני דבתים בחצר אבל אם כל חצר עירב לעצמה דאז שכיחי מאני דבתים בחצר לכן נם אפילו כלים ששכתו בחצר אסור למלטלן לחצר אחר ולמבוי דחיישינן שמא יפלטנו נם כלים ששכתו בבית כיון דבעירבו שכיחי מובא ושמואל ור' יוחנן חולקים על רב וס"ל רבין עירבו ובין לא עירבו סותר דלא נזרינן שמא יוציאו נם כלים ששכתו בבית ופסקו רש"י ותוס' והרא"ש וראב"ד ורוב הפוסקים דהלכה כשמואל ור"י ולא כרב וסותר ככל ענין למלטל כלים ששכתו בתוכן מזה לזה וכבר הזכרנו זה שם במ"י שע"ב;

אם לא עירבו החצרות ולא נשתתפו כלל רבר פשוט הוא שמהכתים אסורים למלטל הן לחצרות הן למבוי וכן כלים ששכתו כבתים אסור למלטלן אפילו מחצר למבוי וכן מחצר לחצר אבל כלים ששכתו בחצר סותר למלטלן מחצר לחצר ומחצר למבוי וכן כלים ששכתו במבוי סותר למלטלן בכל המבוי וממבוי לחצרות רכבר נתבאר ריש סי' שע"כ רננין וחצרות וקרפיות ומבואות כולן רשות אחר הן לכלים ששכתו בתוכן ע"ש;

ב והנה בגמ' (ו"א. י) יש בזה פלוגתא דרב סוכר דאימתי סותר למלטל מחצר לחצר ולמבוי כלים ששכתו בתוכן בזמן שכל החצרות לא עירבו כלל אפילו כל חצר לעצמה דאז לא שכיחי מאני דבתים בחצר אבל אם כל חצר עירב לעצמה דאז שכיחי מאני דבתים בחצר לכן נם אפילו כלים ששכתו בחצר אסור למלטלן לחצר אחר ולמבוי דחיישינן שמא יפלטנו נם כלים ששכתו בבית כיון דבעירבו שכיחי מובא ושמואל ור' יוחנן חולקים על רב וס"ל רבין עירבו ובין לא עירבו סותר דלא נזרינן שמא יוציאו נם כלים ששכתו בבית ופסקו רש"י ותוס' והרא"ש וראב"ד ורוב הפוסקים דהלכה כשמואל ור"י ולא כרב וסותר ככל ענין למלטל כלים ששכתו בתוכן מזה לזה וכבר הזכרנו זה שם במ"י שע"ב;

ד אבל כעיקר הענין סאר תמות רהא זהו הכר לרב אבל לשמואל ור"י בעירובין אינו כן והלכה כר"י דנבי דב וכ"ש בדאיכא שמואל בהדי ר"י ונלע"ד הדין עם הרמב"ם דבאמת קשה למה טרח הש"ס בשבת לחפש מעם על הא דרב הא בעירובין נתבאר הטעם דנזרינן דילמא אתי לאפיקי מאני דבתים אדא ודאי דשני הסוגיות אין סותרות כלל זל"ו והטעם דשבת הכל סודים בו ואין חולק בדבר וזה דעירובין הוא ענין אחר והיינו דהטעם דשבת אינו א"כ כל החצרות עירבו עם הבתים ונשאר המבוי בלא חצרות אבד אם סקצתן עירבו וסקצתן לא עירבו הא עדיין יש בתים וחצרות מאותן שלא עירבו ובכה"ג מירא הך דעירובין והרמב"ם כונתו נ"כ כשכולן עירבו כסבואר מלשונו אבל כשסקצתן עירבו מורה הרמב"ם דמלטלין ולא חיישינן דילמא אתי לאפיקי מאני דבתים כשמואל ור"י ודאיה ברודה לזה שהרי בפ"ג דין י"ט פסק להריא

ג ולכן סאר הסוהים דברי הרמב"ם בזה שכתב בפ"ה דין ט"ו מבוי שלא נשתתפו בו אם עירבו חצרות עם הבתים אין מטלטלין בו אלא בר' אמות ככרטרית דסאחר שעירבו חצרות עם הבתים נעשה המבוי כאלו אינו פתוח לו אלא בתים בלבד בלא חצרות ולפיכך אין מטלטלין בכלו ואם לא עירבו אנשי החצרות מטלטלין בכלו כרים ששכתו בחצר חצרות שלא עירבו בה עב"ל וכתב זה ע"פ סוגיא דשבת (ק"ל:) דכשם טובא נ"כ מיסרא דרב ופירשה הגמ' סקודם דוהו

המבוי יותר מזה"ש מותר וכ"כ המג"א דלמטה"א ח"ג לכתוב
 ומה"ח אך מ"ט המג"א דגם כ"כ סט"ן מותר לא ידעתי להם
 אר"ט יתר מה"ח הרי אינו מוזן כח"ל אלא כמבוי וערוך
 ט"ה"ס ודו"ק :

להריא כשחאל ור"י דבין עירבו ובין לא עירבו
 מותרים כמו שהעתיקנו לשונו לעיל מי' שע"ב סעיף
 ד' ע"ש ומאל תמיהתי על הסוד וט"ע והאחרונים לדברי"ס
 יתחד הרמב"ם ח"ע מט"ג לפ"ה ודע דלפעם הרמב"ם א"ס

שפ"ט [דין א"י כשיש לו פתח פתוח למבוי וכו' ד' מעיפים] :

למלמל בכ"ו בזה נ"חא ליה פפי כדחא פיתחא ואינו
 אוסר דהוה כאינו דניל בפתח המבוי ואע"ג דבכ"ו
 אמרנו דבית סאתים אינו מקום מרווח לפניו זהו פפני
 שיש לו תשמישים הרבה אבל הישראל אין לו בשבת
 תשמישים הרבה ודי לו בפחות מב"ס :

ו אם הוקף לדירה אפילו יותר מב"ס אינו אוסר
 שהרי יכול למלמל בו וי"א ראדרכא הוקף לדירה
 אינו כחשבון כלל ואפילו כפחות מב"ס אוסר שבין
 שהוקף לדירה הרי הוא כחצרו ולא נחשב לאויר
 מותרות ואינו הפך בו להסתלק בשבול זה סן המבוי
 וזהו דעת רבותינו בעלי התוס' שם ודיעה ראשונה
 היא דעת רש"י ז"ל ודע דזה שאמרנו בישראל יתר
 מב"ס לאו דוקא דה"ה סאתים כצמצום היי כיתר מב"ס
 לפי מ"ש בריש סי' שע"ב שאסור להציא מבית לקרפף
 בית סאתים ופמג"א טהקס"ה כן אך הגמ' והמס"ס מקום לשון
 המורגל ושאר' וז"ש :

ך ודע דבגמ' שם אמרו שיש להם פתח אחר שלא
 לצד המבוי וכ"כ הרמב"ם בפ"ה דין י"ז ע"ש
 והסוד והש"ע כתבו לשון חלוק דאפילו יש לו חלוק
 אינו אוסר ע"ש ותמיהתי דפתח אפילו קמן מ"ס ראוי
 לכניסה ויצאה אבל חלוק הא אינו ראוי לכניסה
 ויצאה רק דתשמיש בעלמא ומי הניד לדבותי
 דפתח לאו דוקא והרי חיינן רבמקום רחלוק סדני
 אמרו בגמ' לשון חלוק כדך דמבוי שצדו אחר ישראל
 וכו' (פ"ד :): שיתבאר כפי' הבא וכן לשון המשנה
 ברפ"ו אבל כאן הרי אמרו חו"ל פתח ומג"ל דגם
 בחלוק מותר וצ"ע והרי"ף לא הביא דין זה וז"ש :

א דבר ידוע שהכתי הדר במבוי אוסר על בני מבוי
 עד שישיכרו ממנו הרשות ואם לאו אוסר על כל
 בני המבוי ואמרו חכמים ופ"ו. דאם יש לו להכותי
 עוד פתח אחר מוציאו שלא למבוי אלא לאיווה בקעה
 או לקרפף אינו אוסר על בני המבוי לפי דניחא ליה
 יותר להשתמש דרך אותו פתח מבפתח המבוי רשם
 הוא יחיד ורווח ליה עלמא ואפילו היתה פתח קמן
 שאין בה רק ד' עד ד' מ"ס טוב לו יותר הפתח הזה
 מפתח המבוי ונמצא כפי שאין לו דריסת הרגל במבוי
 ולא עוד אלא אפילו ראינוהו סכנים ומוציא נמלים
 וקרונות כל היום כולו דרך המבוי אינו אוסר משום
 דרואי נ"חא ליה מפי כהפתח האחר שהוא יחיד
 ואמרינן שזה שהוציא דרך מבוי מקרה הוא אמנם
 והו דוקא כשהמקום שהפתח פתוח לשם הוי יותר
 מבית סאתים דדווחא ליה עלמא שם אבל אם אינו
 רק בית סאתים וכ"ש פחות מזה אוסר דלא נ"חא ליה
 כראי מקום וטוב לו יותר המבוי אפילו אם גם המבוי
 אינו מחוץ הרבה משום ד. דרך כבושה היא ול"ו :
 ב וכן ישראל הדר במבוי ולא שיתף עמהם ולא ביטל
 רשותו ואוסר את המבוי אם יש לו פתח אחר
 שלא לצד המבוי אע"ג שיש לו פתח גם למבוי אינו
 אוסר מהמעם שנתבאר אך בישראל הוה לחיפך דאם
 זה המקום הוא יותר מבית סאתים ולא הוקף לדירה
 אוסר שהרי זה המקום אינו ראוי לו כלל שאסור
 למלמל בו יותר מדי' אמות משאי"כ במבוי דמותר
 למלמל בבולו כלים ששבתו בתוכו ונ"חא ליה פפי
 כפתח המבוי אך כשהוא פחות מבית סאתים דמותר

שצ [דין מבוי שצדו אחד כותי וצדו אחד ישראל וכו' ג' מעיפים] :

דרך בית ישראל שכינו הפתוח למבוי אבל אם פתח
 ביניהם מותר לר"י ולרש"י אף אם פתח ביניהם אסור
 עב"ל וכבר נתבאר דין זה בחצור בס"י שפ"ב והמעם
 כמו בשם דאסור לעשות יחיד במקום כותי וגם שם
 בארנו

א כתב הסוד מבוי שצדו אחד כותי וישראל בצדו
 השני ובית אחד של ישראל אצלו פתוח דרה"ד
 ולא למבוי וחלוק בינו לבין ישראל הדר במבוי אינו
 יכול לערב דרך החלוק שביניהם דהוציא בלוי למבוי

בארנו מעם החילוק בין חלון פתח לשיטת ר"י ול
 וכתב הג"י ח"ט שאין למנוי זה רק חצר אחד על ישראל
 ולכן נעתי הדין אך גם חצר הכותי נמשך ק"ל בפניו זה ס"א :
ב והרמב"ם בפ"ה דין י"ח כתב דין זה באופן אחר
 וז"ל מבני שצדו אחר בותים וצדו אחר ישראלים
 והיו חלונות פתוחים מחצר לחצר של ישראל ועירבו
 כולן דרך חלונות אע"פ שנעשו כאנשי בית אחר
 וסותרין להוציא ולהכניס דרך חלונות הרי אלו אסורין
 להשתמש במבני דרך פתחים עד שישכרו מן הבתים
 שאין רבים נעשים כיחיד במקום כותים עכ"ל ונ"מ זה
 הבאנו בסי' שפ"ב סעיף י"א ובארנו שם דרענ"ד
 הרמב"ם מחולק עם רש"י שפי' בנ"מ בפי' המור
 דלהדין הקודם הוי חומרא נהלה ולהרמב"ם הוי
 קולא נהלה וכ"ש דלא ס"ל להרמב"ם חומרת המור
 שהיא דעת רש"י ותמיהני על רבינו הב"י שהביא שני
 הדינים באלו אינם מותרים וז"ל ונ"מ בבאן הביא שני
 הדינים וצ"ע :

ג כבר בארנו בסי' שפ"ב סעיף ו' דאין הכותי אוסר
 אלא כשדר בחצר אחר עם הישראלים או כשתי
 חצרות זו לפניו מזו דבהכרח יש דריסת הדין ממניסית
 לחצונה אבל שתי חצרות הפתוחות זו לזו וכל חצר יש
 לה דרך לרה"ר או למבוי ודר בותי בחצר אחר
 ושני ישראלים בחצר אחר אינם צריכים לשכור מסנו
 הרשות אע"פ שלפעמים עובר דרך עליהם כיון שיש
 לו דרך אחר ואינו אוסר רק במבוי כשפתחו פתח
 להמבוי אבל בהחצרות יכולים לערב ביניהם ע"ש
 ולפי' אפילו כשחצר הכותי מפקסין בין שני החצרות
 יכולים לערב דרך פתחים שבניהם למלטל דרך חצר
 הכותי דלא חשיב הפסק כיון שאינו אוסר אלא אבל
 יש חוקקין בזה וס"ל דדוקא בשאין הכותי פתח לא
 למבוי ולא לחצרות ישראל אלא חלון למעלה מ"ט
 אינו אוסר אבל אם יש לו רק פתח או חלון
 למטה מ"י אוסר ונ"מ כ"מ ורענ"ד העיקר בדיעה
 ראשונה :

שצ"א [דין ביטול רשות במבוי ודין שכירות בעיר וכו' ה' מעיפס] :

א יש ביטול רשות במבוי כמו בחצר וכל משפטי
 ביטול שנתבאר בסי' ש"פ בחצר למי ששכח ולא
 עירב בחצרו כמו בן איזה חצר ששכח ולא נשתתף
 במבוי או שכמוד לא נשתתף מבטלת רשותה לשאר
 בני המבוי ויכולה לבטל רק רשותה שבמבוי ולא
 רשותה שבחצר ואז יהיו אסורים למלטל מחצירה
 למבוי או אם רוצים יכולה לבטל גם רשות חצירה
 ויהיו יכולים למלטל גם מחצירה למבוי ולחצרותיהם
 ולכתיהם וכמו שבחצר גם המבטל יכול למלטל מפני
 שנחשב כאירח אצלם כמו בן במבוי יכולה גם החצר
 המבטלת דשיתה למלטל ואע"ג שהם רבים ונתבאר שם
 רבים לא נעשו אורחים אך חצר לנבי מבוי נחשבים כל
 בני החצר כיחיד כמו בית לנבי חצר דאף שהם שנים
 בחדר אחד נחשבים כיחיד וכן בחצר לנבי מבוי וכמו
 שבשם יכולים כל בני החצר לבטל לזה שלא עירב
 אם יש צורך לזה כמ"ש שם כמו בן יכולים כל החצרות
 לבטל רשותן לחצר זו שלא נשתתפה במבוי ואז אם
 עירבו בחצר יכולים למלטל מהחצר ומכתיהם למבוי
 והחצרות אסורים רבים לנבי יחיד לא נעשו אורחים
 אבל אם לא עירבו בחצר אין תועלת בביטול להם
 שהרי איסורים זה על זה אך כשעירבו בחצר ביכולת

דבטל להם ואע"פ שבמבוי לא נשתתפו ויהיה להם
 להתחשב רבים שלא נשתתפו ואין מבטלין לשנים שלא
 עירבו כמ"ש שם לא אסריתן בן רחצו לנבי מבוי
 כיחיד נחשב ונ"מ הם יכולים לבטל לה רק רשותם
 שבמבוי או גם חצרותיהם ויהיה הדין כמו בשם בחצר
 והי"ז כמק"ל טרח על מ"ש ח"ט שהם רבים ושירשו תמה
 דמאי קמ"ל אבל האמת דלנבי האמתי ה"ל למיחשב כרבים שלא
 עירבו ואין מנעלין לנבי שלא עירבו קמ"ל דליחיד ק' וכ"כ
 הא"ר סק"ל :

ב וככל הדינים שיש בחצר עם הכותי שאינו אוסר
 עד שיהיו שני בתים ישראלים שאוסרין וע"ז כמו
 בן במבוי ובעיר שאם יש שתי חצרות של ישראל
 האוסרין וע"ז או אוסר חצר של בותי וצריכין לשכור
 מסנו הרשות אבל אם רק יש חצר אחר של ישראל
 אינו אוסר ואע"פ שיש בחצר בתים הרבה ושכוחו
 דריירו והיה לנו לאסור מ"מ כחד חשיבי דכמו
 בית דחצר כמו בן חצר למבוי ולעיר דלא פלוג
 רבנן בתקנתם ובששוכרים הרשות מחצר הכותי
 נ"ל דצריכין לשכור מעל החצר דוקא או משכירו
 ולקטו ואשתו אבל לא מאחד משכני החצר דאע"ג
 דבבית בה"ג כשדרים בחדר אחד נחשבים כשכירו
 ולקטו

נעשים אלא ע"פ השר או המטנה שלו ודאי ששכירות מטנו או משכירו ולקטפו מהני שהרי יש לו רשות להשיב אנשיו במתי בני העיר שלא מדעתם כשצריך לכך ע"ש ולפ"ז עכשיו שע"פ פקודת הקד"ה יש בכל עיר ועיר בתי פקודות שמעיינין בענייני העיר ובכל צרכיה שקורין אופראו"א וע"פ פקודתם נעשים בנייני הבהים והחצרות והם הבעלים על השווקים והרחובות יכולים לשכור מהראש של פקודת העיר או משכירו ולקטפו אבל לבתי המספם או לבית השופרים אין שייך ענין זה ורבינו הרמ"א כהב דרברי הסוד אתן אלא לענין להוציא ולהכניס להרשות של אי"א אבל לפסל במכוי יכול לשכור סן השר שהרי דרך המכוי הוא של השר וביכולתו לסלק כל הררים משם עכ"ל ועכשיו לא שייך זה ולכן עתה השכירות מבית פקודת העיר ובתרים הקפנות יש בכל מקום איה מטנה סן המלכות שאליו יפנו כל ענייני העיר והוא סופרם לעיר המתח ושוכרין מטנו או משכירו ולקטפו וכש"כ לו איה מישראל שהוא כשכירו ולקטפו שוכרין מטנו ואו מותר לפסל בכל העיר גם בחצרות של האי דנעשית כל העיר כחצר אחת :

ך ישראלים הררים כחצר יחירי בעיר שכולם איי והיא מוקפת חומה באופן שמתר לפסל בכל העיר כמו שנתבאר ועברו יהודים אחרים דרך שם בע"ש ושבתו שם ונתאכסנו כחצר אחת אינם אוסרים עליהם דאורח אינו אוסר ומותרים לפסל בכל העיר ועד מתי נקרא אורח עד שלשים יום כמ"ש במ"ס ש"ע ע"ש ומ"ס המג"א נ"ס ר"ל זי"ד לז"ל ומ"ס המ"א נ"ס כמה תשו' נענין רחמ"ת היהודים לא שייך כמ"ס ממוס ולכן לא דברט כה ונארט לפי ההגו והדין :

שצ"ב [ההפרש בעירובין בין עיר של רבים לשל יחיד ובו פ"ז מעיפ"ם]:

של רבים ולא בעיר של יחיד כמו שיתבאר ופירוש של רבים דהר"ף והרמב"ם כגון שהיא קנין רבים שאינה שייך ליחיד ושל יחיד זהו כשהעיר כנאה יחיד לעצמו שישכירנה לרבים או שמכרה אח"כ לרבים או שבנאה להשיב בה ריוורין ומשייר לעצמו דרכים ומרסיות ופלטיות ומג"א סק"א נ"ס המ"א פ"ה ולפ"ז אין עיר של יחיד מצויי בניינו כלל :

ב ותמהו רבים דלמה אין אנו גוהנין בן ואנחנו מערכין הערים שלנו בלי שום שיוור וזהו נגד המטנה ג"ע ל והצ"מ

ולקטפו כמ"ש בסי' ש"פ וכללא בין דחצר דנכי מכוי כבית לנכי חצר מיהו כזה בע"כ אי"א לדמות ול"ז דאך נחשבנו כשכירו ולקטפו כיון שאין לו עמו שום שייכות אלא ודאי דהשכירות הוא רק מבעל החצר או מאשתו או מהמטנה על החצר ודאי דינו כשכירו ולקטפו ואם אין בעל החצר רד בכאן גם אשתו ובני ביתו אין בכאן וגם אין לו מטנה על החצר נ"ל דצריכין לשכור מכל בעה"ב שבחצר ששכרו החצר מהבעלים :

ג בעיר שכולה כותים מותר לפסל בכל העיר אם יש חומה סביב להעיר ומוקפת לדירה והיינו שתחלה נתיישבה העיר ואח"כ הקיפוה לאפוקי הוקף ולכסוף ישב לא נחשבת מוקף לדירה כמ"ש בסי' שג"ח וכתבו הקדמונים דתם עיירות הם מוקפות לדירה שבתחלה בנים הבתים ואח"כ מקיפים העיר וסתם מכצדים אינם מוקפים לדירה דמתחלה מקיפים ואח"כ בתים הבתים ואם יש שם שני חצידים של ישראלים צדיקים לשכור הרשות של העיר כמו שיתבאר וזהו כומנם אבל עכשיו אין הערים מוקפות כלל ואסור לפסל בכל עיר ובכל כרך ובכל כפר ברחובות ובשווקים ורק בחצר של הכותי מותר לפסל ועכשיו בערים שמערבין ע"י צורתי פתחים והרי יש הרבה בתים והרבה חצרות של אינם יהודים צריכין לשכור הרשות של העיר ויתבאר לפנינו ממי שוכרין את הרשות : ד המוד כתב שצריכין לשכור מכל חצר וחצר של אי"א ואין מספיק כמה שישכור משר העיר עכ"ל וביאר רבינו הכ"י וז"ל בר"א כשר שאין הבתים שלו גם אין לו רשות להשתמש בבתי העיר כלל אפילו שלא כשעת שלום אבל במקום שכל צרכי העיר אין

א בסי' זה יתבאר שאע"פ שהתירו חכמים לערב כל העיר ס"מ יש ערים שצריכים לשייר איהו בתים שלא יכנסו בכלל העירוב ויערבנו לעצמם אם ירצו מיהו יהיו אסורים לפסל משם להעיר ומהעיר דשם ומעם השיור הוא כרו שידעו שע"י העירוב וההר להם לפסל ודאיה שהבתים שלא נכנסו בכלל העירוב אסור לפסל לשם ומשם לכאן ואם לא יעשו שיוור ישבתו לגמרי שאסור לפסל ולהוציא בשבת מרה"י דדה"ד וישבתו לגמרי על איסור הוצאה וזהו דוקא בעיר

והנמ' וכל הפוסקים ויש מי שתירץ דאנן ממכינן על פירוש רש"י ז"ל שפי' עיר של רבים היינו שיש בה ששים רבוא ומג"א סק"ט ויש מי שכתב רסמכינן על מי שסוכר רבתי א"י נחשבים כשיר ואל"ל סק"ט והרוחק סביאר ולי נראה שאין שום התחלה לקושיא זו דוה שהצריכו חכמים שיר זהו בערים שלהם שהיו מוקפות חימה סביב העיר ולא נחסר שם רק העירוב ובוה צריך שיר להיכר כמ"ש אבל בערים שלנו שאין מוקפות חומה ואסור לטלטל בעיר אלא שאנו עושין אותה כמקף ע"י צורתה פתחים וכשנתקלקל אחר מצוה"פ מכריזים שאסור לטלטל א"כ אין כך היכר גדול מזה והכל רואים הצוה"פ שבכל קצוות העיר ושתיקף אחר הצוה"פ אסור להוציא ואין כך היכר גדול מזה ונעוד לכל היקף חומה אין בית מסוימת לקנה העיר וממילא שם בתים אחרי הנה"ס והס' האירח :

ג שני חכמים במשנה ג"ט. עיר של יחיד ונעשית של רבים כלומר אפילו נעשית של רבים מערבין את בולה בני שיר והיינו כשהיא מוקפת חומה סביב אפילו יש בהחומה הרבה פתחים רבעיר שהיתה של יחיד לא יבואו למעוה דליכא איסור הוצאה אבל עיר של רבים אפילו נעשית אח"כ של יחיד אין מערבין בלא שיר ודוקא כשיש בהחומה המקיפה לכל הפחות שני פתחים אחת במזרח ואחת במערב או בדרום וצפון שכינן שיש לה שני פתחים שנכנסים בו ויוצאין בו דמא לרה"ד ויבואו למעוה אבל אם אין בכל החומה רק פתח אחד א"צ שיר ולא יטעו כזה שהכל רואים שכל העיר כחצר אחת :

ד וכמה הוא השיר אפילו רק בית אחד וחצר אחת שממקום זה לא ימלטלו לעיר ומטילא שיש בוה היכר ומשתתפת כל העיר וכולם מותרים בכל העיר לבר מאותו מקום של השיר ואם היו הרבה בתים וחצרות בהשיר יכולים לערב לעצמן דרך פתחים שכיניהם והם ימלטלו אצלם מחצר לחצר דרך פתחים שכיניהם ובעיר אמורים ואנשי העיר מותרים בכל העיר ואסורים אצלם :

ה ותקנת רבך זה הוא משום היכר כרי שירעו שהעירוב תהיה להם לטלטל בעיר זה שהכל בוקעים בה וראיה לזה שהמקום שנשאד ולא נשתתף עמהן אין מטלטלין ממנו אלא אלו מטלטלין לעצמן ואלו לעצמן ואם רצו לערב מבוי מבוי בפ"ע כ"ש שמהני שאין כך שיר גדול מזה שהרי ידאו שממבוי למבוי

אין מטלטלין וכתב רבינו הרמ"א רבוה צריך שיעשו כיניהם שני פסין של שני משהיון אם הוא רחב ו' אמה וכיותר מי' צריך צוה"פ עכ"ל כלומר אע"פ רמב"ו די בלחי או קורה זהו בעיר שיש בה רק סבואות ורה"ד אבל בעיר כזו המוקפת חומה שכיכולת לערבת בולה הוה בולה כחצר אחת ובחצר צריך שני פסין אך מה שכתב רביתר מי' צריך צוה"פ דרך אנב נקיס רביתר מי' גם כמבוי צריך צוה"פ כירוע והמג"א סק"ד הקשה דרש"י פי' דהוה רק כשיר על יחיד שהורגלו להיות אחד שהיו מערבין את כולה וחדף כתב זה על של רבים ע"ס וז"ל דכחמת הקצו' הנוס' שם כד"ה מבוי על רש"י מהא דעשה לחי לחי מבוי דזה המאי הוהר אפי"ן שהורגלו כחד ע"ס ולכן פירש דגם כגל רבים כן הוא דאם רק יכולים לערבת כולה כשיר דמיה כחצר וכן משמע להדיא מהר"א והמור שכתבו על הסוד כן ע"ס ומ"ס התג"א דזהו כשהשיר כחלמט המבוי לא ידענא מיל ורש"י שפי' זה משום דהך דמבוי מבוי כפ"ע נאמרה נמי על על יחיד אבל כשיטא דגם כגל רבים כן הוא וז"ל כמר קשמח ודו"ק :

ו לפי מה שנתבאר א"צ שיר בשל רבים רק כשיש בהחומה המקיף כל העיר שני פתחים אבל אם יש רק פתח אחד לא בעי שיר ולפ"ו לפי מ"ש במ"ש שעי"ב דסולם תורת פתח עליו היה מקום לומר דאם מצד אחד של העיר יש פתח ומצד השני סולם רחב ר' מכאן וסולם רחב ר' מעבר השני הוה בשני פתחים וצריך שיר אבל אינו כן רבכר נתבאר שם דרק להקל היה עליו תורת פתח ולא להחמיר ולכן אפילו העמיד סולמות דרבה זה בצד זה ער רוחב עשרה ויותר לא חשיב בפתח וא"צ שיר וכן אפילו יש לה שני פתחים רק בפתח אחד יש אשפה לפניה שנבנה עשרה ספחים היה כנסתם הפתח וא"צ שיר ואפילו האשפה היא של יחיד רחוישין שתנטל מכאן כמ"ש במ"ש שפי"ן מ"ס בכאן לענין שיר הוה חששא בעלמא הותרה בלא שיר כן זמן שעומדת ואם ימלוה יעשו שיר או אפשר רכיך רהותרה הותרה שהרי אין בוה שינוי במחיצות ומג"א סק"ח :

ז הבתים שמנוחין אותן לשיר אע"פ שאין פתוחהן פונין להעיר אלא אחוריהם לעיר ופניהם לחוץ לעיר מ"ס הוי שיר ואפילו כשמשוירין רק בית אחד שהיא כאופן הזה הוה שיר ואפילו אינו בית לדירה אלא בית הבקר או בית התבן שא"צ עירוב מ"ס עושים אותה שיר ומערבין את כל העיר מפני שהבנים

צו זה רק להיכר בעלמא והקילו באיכות הכית דלהיכר די באיזה בית שהוא ומיזה רוקא כשיש לה חצר רבית כלא חצר לאו כלום הוא ולא הוי היכר כלל :
 ה' י"א רהשיור צדיק להיות רק מכתו ישראל ומג' סק' נס ינילו והסברא כן הוא ראל"ב לאו היכר הוא במה שאלו לא יסלמלו לתוך העיר כמובן וי"א רמהני נס נס' תש' יר'ן וכדושלמי מבואר כריעה ראשונה וצ"ל רהיכר הוא במה שכני העיר לא יסלמלו לשם אמנם אם השיור מבתי ישראל צדיק לעשות שם היכר וסימן שלא יאסור על בני העיר ובל"ס נס נס' והיינו כעין מחיצה קטנה שיהכאר כשיור מבני וכמור כתב לעשות צוה"פ או שני פסין ע"ש :

ה' כתב הרמב"ם ספ"ה מרינה וי"ו שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחר הרי זה אוסר על כולן ואם בנו מצבה ומחילתו על פתח המבוי אינו אוסר עליהם לפיכך אין מערבין מרינה לחצאין אלא או כולה או מבוי מבוי וכו' כל מבוי ומבוי מצבה על פתחו אם רצה לחלוק רשותו מהן כרי שלא יאסור על שאר המבואות עכ"ל ובלחצאין לא מהני אפילו מחיצה שאינה מועילה במקום הריסת הרכים (ראב"ד) והמעם הוא כמו שכארנו ראע"נ רבכל מבוי א"צ שום רבר ודו בעיר שכולה מבואות ורה"ד בתוכה ואינה מוקפת חומה אבל בעיר המוקפת חומה והיא כולה כחצר אחת כל מבוי אוסר על חכירו והוא כחצי חצר ולכן צריך מחיצה קלה להראות שנשתלקו מכל שארי המבואות ואפשר רנב שני פסין או צוה"פ שיועיל ובוראי כן הוא וכרברי רבינו הרמ"א שהבאנו במעיק ה' והגמ' והרמב"ם דרבנותא נקטו מצבה רהיא רק מחיצה קלה שר ר' מפחים נובה כמביאר ברי"ף ורא"ש וכ"ש רפסי י' מפחים מהני אף שכעוביין הוי משדו ונ"מ להדיא מהמג"א סק"ו ע"ש :

י' והנה הרמב"ם לא הזכיר שום חילוק בין עיר של יחיד ובין של רבים כשמערבין כולה ע"י שיור והשתא זה שכתב רבינו הבי"ב במעיק ר' עיר שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחר ה"ו אוסר על כולם ואם בנו מצבה על פתח המבוי אינו אוסר עליהם לפיכך עיר שהיתה קנין של יחיד ונעשית של רבים אין מערבין אותה לחצאין אלא או כולה וכו' עכ"ל וכלשון הרמב"ם אבל מי הבריחו להוסיף על לשון הרמב"ם רעל עיר של יחיד קאי הא הרמב"ם לא הזכיר מזה

רבר נב מן המור לא מוכח זה ע"ש נב אין מעם ברבר ונ"ל רנב רבינו הבי"ב אין כוונתו אלא לתקן הלשון כהא ראמרין אין מערבין לחצאין והא בשל רבים בע"כ מערבין לחצאין שהרי צדיק לעשות שיור ואין שיעור לרשיור וכע"כ מתחלקים ולכן תיקן הלשון רדוה בעיר של יחיד אע"פ שנעשית של רבים אבל זולת השיור הכל רין אחר להם וררי נס להשיור כארנו רצדיק היכר :

י"ג וכתב רבינו הבי"ב במעיק ה' במה רברים אמורים שאין מערבין אותה לחצאין בעיר מוקפת חומה נבזה עשרה מפחים ויש לה רלות אבל אם לא היתה העיר כולה מוכשרת במחיצות וכאו להכשיר חציה ולערכה הרשות בירם עכ"ל והמעם פשוט שהדי עיקר מעם האיסור הוא משום רהי כחצר אחת כמ"ש וזהו רק בהיקף חומה ורלות עור כתב במעיק ו' דזה שאמרנו שאין מערבין אותה לחצאין היינו לומר שאין לדו וקודה מועיל למלקם זה מזה אבל בפס ארבעה ובשני פסין משהיין נחלקין אלו סאלו ומערבין לחצאין ואם הוא רחב עשר אמות עושה צוה"פ עכ"ל ונב מצבה לא יועיל בלחצאין וכמ"ש במעיק מ' ורבינו הבי"ב לא חשש להוכיח רמב"א מוכן וכ"ש אם יעשה מחיצה נבזה עשרה לפתח מבואו רמועיל דוה מוב מכל הרברים :

י"ב וכתב רבינו הרמ"א במעיק ו' י"א הא דעיר שר יחיד אסור לחלק היינו לאורכה מאחר דשניהם צדיקים לילך דדה"ד שבתוכה אבל לרחבה ואלו יוצאין בשער זה ואלו יוצאין בשער זה ואין להם רריסת הרגל זה על זה מערבין לחצאין ועושין תקן בנייהם כמ"ש כמ"י שפ"ג רעד עשרה מהני לחי או קודה וכיותר מ' צוה"פ עכ"ל וזהו דעת המור ורבר זה הוא בגמ' שם וכיאר הרברים דוה שאנו אוסרים לחלקן אינו רק ממעם רהוי כחצר אחר רבשכיל זה לא היינו אוסרין אלא עיקר המעם הוא משום רבע"כ באמצע העיר יש ררך הרבים ואינה רה"ד ממש שהרי מוקף חומה ויש רלות ראל"ב בלא"ה מותר לערב מקצתה כמ"ש וממילא דכשיתחלקו לאורכה זה מצד ררך הרבים מימין וזה משמאל כע"כ שררך רשות של רבים הוה ילכו שניהם ויאסרו זה על זה ואע"נ רכל אחת הוי רגל המיתרת כמקומה ואינה אוסרת שלא כמקומה כמו חצר פנימית על החצונה כמ"י שעי"ח והו ספני שעיקר החצר החצונה שייך לבני חצונה ולכן אין המניסית

בלילה אם יש לה דין עיר של יחיד גם פקידו לענין שיעור ולענין אין ספק דודאי צריך שיעור כיון שהמעם שלא תשתבח שהעירוב מותרין מה די אם ננעלות בלילה או אם אין ננעלות :

יך איתא בגמ' שם דעיר של רבים שנתמספה עד חמשים דיוורין דינה כשל יחיד וא"צ שיעור והר"י ותוס' סדרנו דעיר על יחיד אינו קצין יחד וכל רבים אינו קצין רבים אלא על יחיד היא כמאין אם גמס רכוש וכל רבים גמס אם גמס רכוש פ"ג ואינו מוכן לפ"ז הא דלמרו בגמ' נפלה דמכתא ממי שכיחי ע"כ אפ"ו כי רכוש י"ו וכן אלא ריש גלותא אפ"ו כי רכוש ע"כ וז"ל ללחמא כגמלא נקפה ע"כ דקט"ו :

מן המוכה בשיתוף לכל בני העיר אם עירבו כולם עירוב אחד א"צ להודיעם שזכות הוא להם אבל כשמתחלקים צריכים לשאול לאיזה מקום רוצה ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני העיר או מי שהלך לשבות בעיר אחרת או א"י שיש עמהם בעיר הכל דינם כהצד וכמבוי :

הפנימית אסרת כשהיא מותר במקומה אבל דרך הרבים חלו שאינה מיוחדת לאחד מהם אסרין זה על זה ומג"א פק"ז אבל לרחבה אלו יסתלקו מדרך הרבים שלכאן ואלו יסתלקו שלכאן אבל הרי"ף והרמב"ם חולקין בזה משום דבגמ' יש שני לשונות וללשון אחד גם לרחבה אסור משום דא"א להסתלק מדרך הרבים ועוד דס"ד דעיקר המעם הוא משום דהוי כהצד אחד וא"כ אין ג"כ בין ארכה לרחבה וז"ל הרמ"א רה"ד כוונתו דרך הרבים :

יך ודע דכולם הקשו על רבינו הרמ"א שכתב לעשות לחי או קורה והא בכאן פיירי שיש היקף ודלתות וא"כ א"צ ראשי המבואות תקן אלא במקום שמתחלקין כתב הסוד שיעשו צוה"פ ומג"א פק"א וא"ר וה"ט ודחו דבריו ולענין נראה דשפיר קאמר ואין כונתו על מקום שמתחלקין דצריך צוה"פ אלא כונתו דאם מתחלקין לרחבה ובשם ג"כ רוצין לעשות מבואות מבואות בפ"ע בזה והוי צריך לחי או קורה לחלק מבוי ממבוי ודע שיש מי שמתפק בעיר של רבים ודלתותיהם נעולות

שצ"ג [יר"ט שחל בע"ש אין מערבין ודין לערב בין השמשות וכו' ה' מעיפים] :

שיכנס שבת ולמה לו ליהדר בשני ככרות ומג"א ועוד כיון שנעשה בה המצוה אתמול יעשה בה גם היום ומ"ו ופשוט הוא דבהרין עירובא צריך לומר בשני הימים דהא ביום הראשון אמר גמ' היום קדש אין בדברי כלום ואיך ימפוך על זה סדר וברכה לא יברך לא ביום הראשון ולא ביום שני ואיך יברך ביום הראשון הא אומר אם היום קדש אין בדברי כלום על מה זה יברך וכן למחר ואם נאמר שיברך על תנאי אקב"ו לערב על תנאי ברכה זו לא מצינו בשום מקום וכן הוא לקמן סי' תקכ"ו בעירובי תבשילין ויש מי שכתב שם דיברך ומג"א אם פקידו ודברים תפוזים הם בעיני :

ג ודע דהרמב"ם בפ"ו מ"ז דין מ"ו כתב דהאידינא דבקיאתי בקביעתא דירחא ויר"ט ראשון. הוי יו"ט ודאי וזה שאנו עושין יו"ט שני אינו אלא מנהג בעלמא ששלחו פתם חודרו כמנהג אבותיכם כמביאר בגמ' וכתב ד' : אין מערבין על תנאי ואיך יאמר אם היום חול וכו' והרי ידענו שהיום קדש וחלקו עליו הראב"ד והרא"ש והר"ן שהרי גם כוסן הגמ' היו בקיאתי בקביעתא דירחא ופ"ט צו להצית על תנאי וגם הרי"ף הביא זה להלכת

א אין מערבין עירובי חצרות ושיתופי מבואות ביר"ט שחל להיות ע"ש ואע"ג דביר"ט נופה ליכא עירובי חצרות ולענין זה הוה כחור מ"ט אסור לערב ביר"ט דהוה כמתקן דבר ביר"ט (ה"ט) ני"ט פ"ז : וגם יש בזה משום הכנה שמכין מיר"ט לשבת דהתר מלמול ואין יו"ט מכין לשבת ותוס' שירובין ל"ה. ל"ה וז"ל אלא יערב מעי"ט ואם לא עירב מעי"ט תזכר ביר"ט ראשון אם חלו יו"ט יום ה' ויום ו' יערב ביר"ט הראשון על תנאי שנופל הכבר בידו ויאמר אם היום חול ה"ו עירוב ואם היום קדש אין בדברי כלום ולמחר יקח הכב"ד הזה ויאמר אם היום קדש הרי ערבתי מאתמול ואם היום חול יהא זה עירוב וה"ם בשני ימים טובים של גליות כפסח ושבעות וסוכות אבל ביר"ט של ר"ה אסור גם בתנאי דכוּמא אריכותא דמי וכל השני ימים הם קרושה אחת אבל יו"ט של גליות רק יום אחד הוי קדוש ומספיקא אנו עושים שני ימים כירוע :

ב בסוד כתב שלמחר יקח אותו הפה שלקח אתמול וכוראי אינו ברקא דמה לי פת זה או פת אחר וג"ו אלא עצה טובה הוא דהא אסור לו לאכלו עד

להלכה ואדרבא דרבנו למה לא נניח העירוב ביום שני כיון שידענו שהוא חול אלא בע"כ כיון שנצטוו להגהי בו יום אסור להראות שהוא חול וא"כ ממילא נשארה תקנה ראשונה על מקומה ובש"ע לא הביאו כלל דבריו :

ך אחד עירובי הצרות ואחד שיהופי מבאות מערבין אותם בה"ש רכיון דהוא דרבנן ספיקא לקולא ואפילו אם כבר קיבל עליו תוספת שבת מ"ם בעצם הוא חול ויכול לערב ויש אומרים כשקבל עליו תוספת שבת כיון שאצלו חלה קדושת שבת אך יעשנה חל ואפילו אם אחר יערב נראה דלדידה לא מהני לדיעה זו ומתוספתא טובה פ' אהרן יש ראייה לדיעה זו ובר"מ וקמית הפ"ז אין לה הגנה מ"ם ודמ"ק :

ך עירב לשנים לאחד עירב עליו מבעוד יום ונאכל עירובו בה"ש ולאחד עירב עליו בה"ש ונאכל עירובו משחשיכה אסרו חז"ל ונזת ליד. דשניהם קנו עירוב רלוה שנאכל בה"ש משוינן ליה לילה ולזה שהגיה בה"ש משוינן ליה יום ואין זה תרתי דסתרי כיון דהוה אצל שני אנשים וספיקא דרבנן לקולא ואע"ג דנעשה ע"י שליח אחד מ"ם אין הרבר נגוע להשליח אלא להמשלחים אבל אם עירב בה"ש ונאכל בה"ש אינו עירוב ואף שיל בשעה שהגיה היה יום ובשעה שנאכל היה לילה מ"ם כל בה"ש חו ספיקא הוא ובאדם אחד א"א לומר תרתי דסתרי וכולי האי לא אקילו רבנן לשהיה לחד נברא מקצתו יום ומקצתו לילה ונ"י כסו ה"ח :

שצ"ד [דין ספק עירוב וכו' ד' מעיפיים] :

א ספק עירוב כגון שהגיה עירובו ונאכל ספק מבעוד יום נאכל ואינו עירוב ספק משחשיכה והו' עירוב וכן הניח תרומה ונמסאה ספק מבעוד יום נמסאה ואינו עירוב ספק משחשיכה והו' עירוב וכן כל כיוצא בזה אמרינן ספק עירוב כשר ודוקא ככה"ג שהיה לו להעירוב חוקת כשרות מוקמינן אחזקה אבל כשלא היה לו חוקת כשרות כגון ספק הגיה ספק לא הניח או הגיה תרומה ספק נמסאה ספק טהורה או ספק תרומה ספק טבל וכיוצא בזה לא אמרינן ספיקא להקל וכ"ש כשיש חזקה להיפך כגון עירב בחולין שנפרש מהם תרומה ומעשר אך ספק אם מבעוד יום הופרש אם משחשיכה רמעידין איתה אחזקה טבל שלה ונמ' ל"ו :

ב ומעמו של דבר דלא שייך דומר ספיקא דרבנן לקולא אלא כשהענין נעשה אלא שנפל בו ספק אבל אם יש ספק אם נעשה הענין כלל לא שייך לומר ספיקא דרבנן לקולא וזה שאם הגיה בה"ש כשר משום דשם נ"ב נעשה הענין אלא שיש ספק בהזמן אבל כשיש ספק אם הונח לנמרי אין על מה לומר ספק עירוב כשר וכן ספק אם הגיה בתרומה נמסאה או בטהורה היה כספק תצוה דמסאה הוה כלא הונח משא"כ בספק נמסאה מבעוד יום או משחשיכה או ספק נאכל מבעוד יום דהעירוב ודאי הוה מוקמינן אחזקה דמבעוד יום דיתה ודאי ראייה ובעירוב בעינן סעודה הראייה מבעוד יום ומג"ח סק"ח וכו' כונו מ"ס היטב :

ג צריך שיהיה העירוב בה"ש במקום שראוי ליטלו הלכך אם נפל עליו גל ואינו יכול ליטלו כדא מרא וחצינא דהו' איסור דאורייתא אינו עירוב אבל כשיכול ליטלו ע"י איסור דרבנן הו' עירוב דכל דבר שהוא משום שבות לא נורו עליו בה"ש במקום קצת מצוה או צורך גדול כמ"ש בס"י ולפיכך אם נתנו במנדל ונעל בפניו ואבד המפתח קודם שחשיכה אם אי אפשר לו ליטול את העירוב אמ"כ יעשה מלאכה דאורייתא בה"ש ה"ו כמי שאבד ואינו עירוב שהרי איא לאכלו ואם יכול להוציאו ע"י איסור דרבנן מותר מטעם שנתבאר והפור מ"ל דבסתירת אהל אפילו באיסור דרבנן לא הוה עירוב דסתירת אהל פסחי כדאורייתא וצ"ע ומג"ח סק"ט ואם נמצא המפתח בשבת במקום שהיה יכול להביאו בה"ש בלא מלאכה דאורייתא הוה עירוב אע"פ שלא היה בידו בה"ש כיון שמצוי הוא שימצאנו הוה כאלו הוא בידו בה"ש וסו"ח :

ד העירוב א"צ להיות קיים רק בה"ש ואע"ג דעירוב משום דירה והדירה היא על כל יום השבת מ"ם עיקר הדירה צריך להיות בה"ש בזמן קניית העירוב וקי"ל דתחלת יום שבת קונה את העירוב ולכן כשודאי חשיכה יכול לאכול את העירוב וכתב רבינו הר"מ שיש לבצוע עליו בשחרית בשבת דהאיל שנעשה בו מצוה עירוב יעשה בו עוד מצוה אחרת לבצוע עליו בסעודת שבת ולכרך עליו המוציא וזה היה לפי מנהגם שהיו

ערוך: הלכות שבת סימן שצ"ד צ"ה שצ"ו השלח

שהיו אוכלין מעודת הערב מבעוד יום אבל אצלנו חב לבצוע עליו במעורת חלילה וכל זה הוא אם מערבין בכך ע"ש אבל כבר נתבאר במ" שם"ח דטוב יותר לערב על כל השנה ע"ש :

שצ"ה [ביצד הוא הנחת העירוב וברכתו וכו' ב' סעיפים]:

א הצרות לחזור אחד שיתופי מכוונות כמו על עירובי הצרות כרי שלא יכשלו לכא לירי איסור פלפול בשבת להמכוי ומקבץ פת או שאר דבר מכל הבעה"כ שבמכוי או שהוא מוכה להם משלו ע"י אחד ואותו האחר מנביה פסח וזוכה בעד כל בני המכוי ומכריך אשר קדשנו וכו' על מצות עירוב ואע"כ האנחנו קורין זה שיתוף זהו להכיר בינו לבין עירובי הצרות כמ"ש י"ש ס"י שפ"ז אבל עצם השם הוא עירוב שמערכ לכל בני המכוי שידורו במקום אחד ואומר בהדין עירובא יהא שרא נא לכל בני המכוי לאפוקי ולעילוי מחצרות למכוי וממכוי לחצרות ולבתים ומבתים לחצרות ולמכוי וצריך להזכיר בתים משום דסומכים על שיתוף במקום עירוב וכ"ש לדירן שאין מניחין רק עירוב אחד בכל העיר ונ"ל דאצלנו צריכין לומר מבתים לחצרות ולרחובות ולשווקים ומתם

ב הצרות ולבתים לנו ולכל הררים בעיר הזאת: ואיסתי מברך כתבו הסוד והש"ע בשעה שמקבץ מבני המכוי או אם אחד מוכה להם מברך בשעת הויכוי כלומר ולא קורם אבל אח"כ יכול לברך וכללא בירינו דאין הברכות מעכבות ולכן אם גבו לשם עירוב ושבתו ולא בירכו עליו אין הברכה מעכבת ונ"ל דאמידת בהדין עירובא מעכב דאלי"כ מאין ניכר שהוא עירוב אך לפי מנהגינו שהשמש מערב ממצות הקהל ומזכים לכל בני העיר ונותן העירוב כבהכ"כ דהוה היכר גדול שהוא עירוב דאז נם אמידת בהדין אינו מעכב והלנוט כתב שמנהגם היה לנכות קמח מכל בית והשמש היה חופה מהן לעירוב והשאר חלל אינו עירוב אס שכתו לנרך כיון דאין כאלו זיכוי ולא כל כולם נכנס בהעירוב והט"ז השיג עליו. משום דכל אחד נותן מעט הקמח סגל הקהל יזכו בו ע"ס:

שצ"ו [שכ"י אדם יש לו ד' אמות בשבת וכו' נ' סעיפים]:

א כל אדם יש לו תחום שבת ולכך התחום ואפיקו כי שיצא חוץ לתחום יש לו ד' אמות דתניא (מ"ח:): שבו איש תחתיו כתחתיו והוא מרחו של אדם בשפושם ידיו ורגליו והרי משה אמר להם לאותן שיצאו חוץ לתחום ללקוט את הפן (ט"ו) ומורדין לכל אדם כפי אמותיו ואם היה נגם באיבריו נותנין לו ד' אמות של אדם בינוני וכבר נתבאר זה במ"י שפ"ט ואלו האמות מורדין לו מודווחות ולא מצומצמות ולעיל ס"י שפ"ג סעיף ל"ד ב"דנו מעמו של דבר ע"ש :

ב כתב דמיר שהר"ף פסק שאין לו אלא ד' אמות והוא באמצען כלומר שני אמות לכל צד והר"ה פסק שיש לו ד' אמות לכל רוח והן שמנה על שמנה והני מילי להדיך אב"ד למשל אין לו אלא ד' עכ"ל אבל הרמב"ם בפ"י"ב דין ס"ז כתב שיש לו ד' אמות שעומד בצדן ואח"כ כתב דאם היו שנים מקצת ד' אמות של זה נכנס לתוך של זה וכו' היו נ' והאמצעי מובלע ביניהן ע"ש וכ"כ הסוד והש"ע לעיל ס"י שפ"ט הרי להראו דלא ס"ל דהוא באמצען דא"כ לא משכחת

שצ"ז [דין תחום שבת היינו כליו ובהמתו וכו' י"ז מעיפים]:

א כל אדם יש לו רשות לצאת בשבת מחוץ לעיר אלפים אמה וזהו תחום שבת ומסכתו רבנן אקרא דכתוב אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה ולא ו. דכתוב בגבולין ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וכן לכל הצדדים והעיר בתוך כמכואר כפ' מסעי אלמא דאלפים אמה מקרי סביבות העיר והוה אל יצא איש ממקומו במקום העיר ואלפים אמה הוא מיל ולפי מדה מדינתנו רוסיא הוא פרסה רוסית שקורין ווייאסטם שהם חמשה מאות סאונעס והל סאונע הוא ד' אמות שנגמ' כמו שבארנו בח"מ סי' רי"ח:

ב ולדעת הרמב"ם ריש פ"כ יש גם תחום דאורייתא הם ג' פרסאות י"ב מיל וז"ל הרמב"ם היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה שנאמר אל יצא איש ממקומו ביום השביעי מקום זה הוא תחום העיר ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו שתחום זה הוא חוץ ל"ב מיל כנגד סנהה ישראל וכך אמר להם משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה ומרברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה אבל חוץ לאלפים אמה אמר שאלפים אמה הוא פגוש העיר עכ"ל והוה הדין הירושלמי בפ"ג הלכה ד' ע"ש ואם גם ככלים יש שיעור זה מן התורה יתבאר בסי' ת"ד מיהו רוב רבותינו המכירים דבש"ס שלנו מוכח להדיא דאין שום עיקר מן התורה בתחומין ואינו סובר כדירושלמי ונ"ס ה"ף ספ"ק שהיה זה הירושלמי סת"ף רמב"ם לנאר דלדרכא טונת ה"ף הוא התלמוד גלג איש סובר ק' ע"ש וזהו דעת רוב המסקנים:

ג קידש עליו היום בבקעה ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות בינונית והיינו אורך ב' מנעלים מנעל אחד מקום מצב הרגל ומנעל בין רגל לרגל (ג"א) וזהו תחום שבת דפסיעה היה חצי אמה ודע דההילוך הוא בקו השוה דמה שהדרך מתעקם אינו בהחשבון ויש לפעמים שבהילוך כפי הדרך יהיה יותר הרבה מתחום שבת אבל בקו השוה לא יהיה עדין תחום שבת וע"פ רוב רובי הדרכים מתעקמים ומידת התחומין יתבאר בסי' הבא בס"ד:

ד ודע דאע"פ שעירובי חצרות ושתופי מכוואת לא שייך ביום אבל תחומין שוין בשבת הירש ומעמו

של דבר נ"ל רגור עירוב ושתוף הוא משום התצאה ובי"ש ליכא איסור התצאה ונ"ס לא רצו לגרוד השלשל ביום שזהו מוכרח לאוכל נפש אכל תחומין נראה דחכמים לא רצו שהאיש הישראלי ילך הרבה בשבת כבחול ויתעסק יותר בעונג שבת ובתורה. וזה הפעם שייך גם ביום ולכן ככל דיני תחומין שבת וירש שוין הן:

ה וכשם שאין אדם רשאי להלך בשבת ובי"ש יותר מאלפים אמה כמו כן כליו ובהמתו אסור להליכין חוץ לתחום הבעלים דהכרמה והכלים כרגלי הבעלים ונ"ס ל"ו. ואם עירבו בעליהם לרוח אחת אין שום אדם יכול להליכין לרוח אחרת אפילו פסיעה אחת במקום שאין הבעלים יכולים לילך ולעיל בסי' ס"ה נהבאר אם מותר למסור בהמה לא"י במקום שיש לחוש שיוציאנה חוץ לתחום ע"ש:

ו המוסר בהמתו לבנו הרי הוא כרגלי האב לפי שדרך בני אדם להפקיד כליהם ביד בניהם ואין כוונתם למסור ברשותם אם לא שפירש מסודש שמוסרה לרשותו ואין חילוק בין בן גדול לקטן ובין סמוך על שלחן אביו ללא סמוך וכ"ש כשמוסר לאשתו או לאחד מבני ביתו והוא כרגלי הבעלים והמוסר בהמתו לדועה הרי הוא כרגלי הרועה אפילו מסרה לו בשבת וירש משום דארעתא דהכי עוסדת מבעוד יום ואפ"ל לרועה אינו יהודי ואם מסרה לשני רועים אפילו מעי"פ הרי הוא כרגלי בעליה מפני שלא קנה אחד מהם ואפילו אם אומר ביום רעיקר כוונתו על רועה זה מ"מ מדלא בירד דבריו מעי"פ הרי הוא כרגלי הבעלים ונ"ס סק"ט:

ז ושור על פסם העומר לשחיפה כרגלי מי שלקחו לשחמו ביום דכך היה דעת הבעלים בעי"פ שמי שיקחנו ביום יעמוד ברשותו ופשוט הוא דקנאו שלא במקח או קצב המקח מעי"פ או שהיה המקח ידוע דביום אסור לעשות מקח ולא עוד אלא אפילו אם שחמו בעליו ביום וחלק הבשר לקנים כל אחד מהקנים מוליך חלקו למקום שהוא רשאי לילך דארעתא דהכי עמד מעי"פ:

ח וסי"ט שנים שלקחו בהמה בשותפות מעי"פ ושחמה ביום אע"פ שחלקו הבשר כיניהם מ"מ הרי כל הבשר כרגלי שניהם כלומר שאין אחד מהם יכול

יכול להוליך הבשר למקום שהשני אסור לילך והמעט לפי שבין השמשות יגיק התחומים זה מזה שכל אבר יונק מחבירו ואינו דומה להדין הקודם שבטעו"ש היה הכל ברשות הבעלים אלא שאנו אוסרים שרעתו היה שכל מי שיקנה ממנו כו"ש יעמוד הבשר ברשותו מעתה מיהו לא שייך לומר שיגנו זה מזה כיון שלא נתייחדו עניה שם הבעלים מעו"ש משא"כ בשנים שלקחו מעו"ש שנתייחד עליה שם הבעלים ואם לקחו כו"ש בהמה מדועה בהמות העיר כגון שיש לו רשות למכור הבשר יש לה תחום העיר ואפילו עירב זה הרועה ד' אלפים לצד אחד אינו מעכב על אחד מבני העיר שלקח ממנו מלהוליכה לרוח שבגדרו דמאתמיל סיקמי זה ברשות בני העיר לפי שדגולים ליקח ממנו ואינה עומדת ברשות הרועה רק שור העומר לרעייה ולא העומר למכור ולשחוט וכיון שכל בהמות העיר נמצאים שם כולם דעתיהו שיהיה להם תחום העיר אלפים לכל רוח וע"י כמע"ף י"ז :

יג כלים המיוחדים לאחד מן האחים שכבית הרי הם כרגלי ושאינם מיוחדים לאחר מהם הרי הוא של כולם ואין יכולין להוליכן אלא למקום שכולן הולכין וזהו באחין לאחר סתת אכיהן שהם יחד בתפוסת הכית של אכיהם דכשאביהם חי הכל ברשותו ובתחומו :

יד שנים ששארו חלוק מאחר בעו"ש זה לילך בו שחרית וזה לילך בו ערבית הרי תחום של שניהם על החלוק ואין יכולין להוליכו רק למקום ששניהם רשאים לילך ואם עירב זה לסוף אלפים למורה וזה לסוף אלפים למערב לא יזוהו סד' אמות או כעיר לא יזוהו מקיר העיר וחוצה והשואל כלי מחבירו מעו"ש אפילו לא לקחו עד הלילה הרי הוא כרגלי השואל כיון שהבטיחו מעו"ש עומדת ברשותו בשעת קניית עירוב ולכן אף שהחזיר לו כו"ש הרי היא ברשות השואל אבל כשהעמיד מעו"ש להחזיר לו כו"ש הרי היא ברשות שניהם ולא נרע משני שואלים אכל אם שאלו ממנו כו"ש ולא העמידו מעו"ש אע"פ שהוא רגיל להשאילו הרי היא ברשות הבעלים דכא דמי לשל שותפות שהיא בעצם של שניהם :

יז האשה ששאלה מחבירתה מים ומלח לעיסתה ותבלין לקדירתה כו"ש הרי העיסה והתכשיל כרגלי שתיהן ולא אסרינן דליכסל מים ומלח נכני

עיסה ותבלין נכני קדירה דכיון שבאו לתקן העיסה והקדירה ה"ל כמין במינו ולא כסל ברבך שיש לו מתירין אפילו כרובנן שהרי לערב תותר לנסרי ואם תקלקל המאכל עד הערב או שהיה כיום ראשון ויתקלקל עד מחר כערב הרי הם במילין ואין דגן בזה דין דשיל"ש כמבואר בי"ד סי' ק"ב ע"ש ואם שאלה ממנה איזה תכשיל כו"ש ועירבה עם תבשיל שלה ה"ז כרגלי שהיהו וזא אזלינן כתר רוב ומיעוט ורש"י נבינה ל"ט . פי' דשיל"ת למחר יוליכה או היום יאכלה כאן מכל ולפ"ז לטעם השני לא צ"ד שחלקלגל עד למחר אמנם ל"ל דהעיקר הוא טעם הרשומן דלעטס השני לא צ"ד לקבל זה דשיל"ת שהרי נכאן לא נאסרה מעולם והיו כהך דינמות סי"ב .

יב לקח מחבירו נחלת כו"ש לא יוליכנה אלא כרגלי הנותן אבל אם הרליק נר או עץ משלהבת חבירו הרי היא כרגלי זה שהרליק דשהכת אין בה ממש ולכל הרברים אין ממש בשלהבת לכר כאיטורי הנאה החמירו בשלהבת כמ"ש בי"ד סי' קס"ב ע"ש :

יג שני חכמים במשנה וניה ל"ט . בוד של יחיד כרגלי היחיד כיון שהם מימיו הרי הם כרגלי הבעלים ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר אלפים לכל רוח ורש"י ומשמע דאפילו אם עירב אחד מאנשי העיר אינו יכול להוליכם חוץ לאלפים וכ"כ הטור ע"ש אבל הרשב"א והר"ן ז"ל כתבו ראם אחרים מאנשי העיר זה עירב לצפון וזה לדרום זה מוליך לצפון וזה לדרום שהכור הוה ככור שותפין ויש ברירה כדרכנן ואסרינן הוברר הרבר שמים אלו שמילא מאתמול עמדו לחלקו ואם מילא אחר סן העיר ונתן לו הרי הם כרגלי הממלא שהוא זכה בהם ואם איש אחר בא שלא מאנשי העיר ומילא לעצמו לא יזוים ממקומם לפי שאנשי העיר מערכין התחומין שוה עירב לצפון וזה לדרום וזה למערב וזה למורה ועכ"ז וזה וראי תסוה דהא רוב העיר מסתמא לא עירבו ולמה לא יהיה להממלא אלפים לכל רוח וצ"ע ובוד שג הפקר הוי כרגלי הממלא ורע רדו בבור של מים מכונסין ראלו כאר של מעיין אין להם שכיתה מפני שאינם נחים וגיירי וכל דניירי לא קנו שכיחה כמו שיתבאר :

יד נהרות המיטכין ומעיינות הנובעין הרי הן כרגלי הממלא לפי שאין להם שכיחה עצמן מפני דניירו ואיך יקנו שכיחה ודרי אינם שוכחים ואע"פ שאין יוצאין

אצלו דכל דבר פקדון הרי הוא ברשות בעליו וכן
 סנהדרין חוץ לתחום הבעלים ואסור לחיות במקום
 ואינו דומה לשאלה שהחפץ הוא כתחום השואל לפי
 שהשואל שואל לטובתו להשתמש בו לפיכך הם
 כרשותו כל משך זמן השאלה אבל פקדון הוא לטובת
 המפקיד ולכן עומדת ברשותו אמנם אפילו פקדון
 אינו כבעליו לענין תחומין אלא כשייחד להפקדון
 קרן וזית מיוחד אצל הנפקד שכשם יתנה הפקדון
 דבבד"ג אין אחריות השמירה על הנפקד אבל כלאה
 כיון שאחריות הפקדון הוא על הנפקד בחרח שיחא
 הפקדון ברשותו לענין תחומין יאך ישמרנו כשאין
 לו רשות ליפלו למקום אשר ילך וכן הרי הוא
 בתחומו של הנפקד :

יין מי שוימן אצלו אורחים ביו"ט לא יוליכו בידם
 סנות למקום שאין בעל המעודה יכיר לילך בו
 אמ"כ ויכה להם מנחתיהם מעו"ט ע"י אחר דאל"כ
 אף שהיה דעתו מעו"ט להזמין אצלו מי"ט כל
 המאכלים והמשקין ברשותו עומדין ויש להם תחום
 הבעלים ולא תחום האורחים ודע דזה שנתבאר בסעיף
 ח' בשנים שלקחו כהמה כשותפות הבשר ברנדי
 שניהם זהו רק כבעלי חיים משום דתחומין יינקו מהררי
 אכ"כ כשארי דברים כשלקחו כשותפות מעו"ט וחלק
 בידם כמו יין וקמח וכל שאין בו רוח חיים יכול כל
 אחד להוליך חלקו למקום שהוא רשאי לילך ואמרין
 דוברד דבר שמעו"ט היה סוכן מחצה זה לחלק
 דברדבנן קי"ל דיש ברירה ותחומין הרי דרבנן :

ייתאין חק מסקום נביעתן למשך הלאה ומג"א מק"ט
 כבאריות שלנו מי"ט אינם נחים על מקומן ולכן הרי הם
 ברנלי הממלא כבוד של הפקר ואפילו יש להם בעלים
 ובהם לא שייך ברנלי הבעלים דהבעלים עצמם אם היו
 ניידי לא היו קוננין שכיתה ולא עדיפי כלים מהם
 עצמם וכיון דאין להם שכיתה לכן אפילו היו נמשכים
 מחוץ לתחום העיר וכאין כתיך התחום ממלאין מהן
 לשבת ואין צ"ד כיו"ט והרי הן ברנלי הממלא ולכן
 נשמים הידרין סמיכין לעיר וכ"ש בתוך העיר הרי
 הם ברנלי אנשי אותה העיר ולא קנו שכיתה באוקייטס
 או בהעבים מפני דכשם מינר נירא ושיונן מ"ו.
 וסמך לעיר מקרי בתוך התחום ומג"א ס"ו ולמה הן
 ברנלי אותה העיר מפני שאנשי העיר דעתן עליהן
 ת"ל דהוה רק בזמן הגשמים ונשמים שירדו חוץ לתחום
 העיר הרי הן ברנלי הממלא ונגמ' ממע להילך דכיו"ט
 הגשמים ברנלי כל אדם וכ"כ הא"ר והמה"ש אכל כו"ט ומג"א
 הוא כמי"ט ולפי"ט א"ט וד"ק :

מן מיכא מיס מבור של הפקר לצורך חבירו הרי
 הם ברנלי הממלא דאע"ז קי"ל המגביה מצידא
 לחבירו קנה חבירו וא"כ היה צריך להיות ברנלי מי
 שנתפלאו לו ומ"ט אינו כן דפעמא דקנה חבירו הו
 מטעם מינו דוכי נפשיה וכי לאחרינא וכו' וי"ו וכן
 שלא וכה אלא מכחו הו ברנלי ומג"א מק"ד כס' תוס' :
 מן מי שהיו לו פירות מופקדים בעיר אחרת רחוקה
 מסטו ועירבו כני אותה העיר כאופן שמתרים
 לבא אצלו מי"ט לא יוליכו עמהם מפירותיו להביאם

שצ"ח [מידת התחומין איך מודדין וכו' כ"ב מעיפים] :

השכנים אמה או כסף השכנים אמה דאו נחשבת
 בכלל העיר ומודדין התחום משם ולהלן וכן אם כסף
 ע' אמה של בית זה עומדת עוד בית נחשבת ג"כ
 לעיר וכן לעולם כמו שיתבאר והוה דרברי הכל אבל
 בשאין בית בבנות הע' אמה אין נהנין עיבור לעיר
 אלא מתחילין למדוד ותחום מיד וכיון שתחומין דרבנן
 סומכין על הסוד דהקל בזה וכן פסק דבינו הרמ"א
 בסעיף ה :

ב הפעמים מתחיל התחום להלן מן הבתים מטעם
 אחר כרתניא וכ"ו. עיר חדשה מודדין לה משיבתה
 וישנה מחומתה ואיזה היא חדשה שדוקפה ולבסוף
 ישנה וישנה שישבה ולבסוף דוקפה ביאור הדברים
 דכ"ב

א אלפים אמה של תחומין והו חוץ מהר' אמות של
 מקום שביתתו והו כששבת בשדה אבל כששבת
 בעיר יש לו כל העיר לכר האלפים אמה אפילו נדקה
 כאנפוכיא וכן שהיא מוקפת חומה וכן שאינה מוקפת
 חומה יש לו כל העיר לכר האלפים אמה וידעת
 הסוד נהנין עוד עיבור לעיר כלומר שאין מתחילין
 למדוד התחום תיכף בכלות העיר אלא מוסיפין עוד
 מאתים שהוא שבעים אמה ושירים כמ"ש במ" שצ"ח
 זה נקרא עיבורה של עיר והיא כהעיר סמ"ש וככמות
 השבעים אמה מתחילין למדוד האלפים אמה שהוא
 תחום שבת אבל הרמב"ם פסק שאין נהנין עיבור
 לעיר אלא כשיש איזה בית או איזה בנין בתוך

העיר וז"ל בפי' המשניות ענין מעברין שיחברו למרינה וע"ז דבר אחר כמו העיבר שהוא נוסף וכו' כי אם יהיה בית חוץ למרינה ובית תוך המרינה שנמדוד חוץ מן הבית היוצא כדי להוסיף שבועים אמות וכו' עכ"ל ולא פי' כרש"י ודין דשבועים אמה הלא ביארו כמבואר ברמב"ם וש"ע:

¶ ובאמת לא אבין רברי רש"י והמור דמאי קמ"ל דמוציאין את המדה כנגד הבית היוצא והרי אפילו אם עומדת רחוק עד שבועים אמה מוציאין המדה כנגדה ק"ו להכית הבולט יותר משארי בתים ונ"ל ריש ג"מ נרולה ברין זה והיינו רהא ה"באר שעושיין העיר מרובעת וממילא אם הבליטות יוצאות מצד אחד וע"פ הבליטות יהיה בצד זה האורך יותר מכפי הרחוב כלומר כגון שרוחב העיר מאה אמה והאורך ג"כ מאה אמה אלא שע"פ הבליטות נחוסף עשרה אמות באורך בע"כ שנוסף גם על הרחוב עשרה אמות כדי שתהיה מרובעת משא"כ בהעיבור של ע' אמה אינה אלא בצד זה שיש העיבור ולא בצדדים אחרים ואע"ז דלהמור גם בלא בית מוסיפין עיבור של ע' אמות בכל צד כמ"ש מ"מ אם יש שם בית ומשם ולהלן עוד בית בתוך ע' אמה יתוסף בצד זה הרבה וכן בהצדדים האחרים וא"כ ג"מ נרולה ברין זה לרש"י והמור ובוראי גם להרמב"ם כן הוא וזה ששנינו כמשה רש"י ועושיין אותה כמבלא מרובעת לאו ארישא קאי אלא הוא מילתא באפי נפשה כמ"ש שם משא"כ לרש"י והמור ארישא קאי וכמו שנבאר בסעיף ח' :

¶ ולפי' יתבאר לנו הפרש גדול דרינא בין המור להרמב"ם דלהמור כל הבליטות היוצאות מהבתים לחוץ לעיר לבר שמוציאין את המדה כנגדה באותו צד עוד מיסופים זה בכל הצדדים כדי שתהיה מרובעת ולהרמב"ם היה הריבוע רק על כל הבתים הפנימיים ולא על הבולטין לחוץ והבולטין לחוץ אין להן רק דין עיבור דשבועים אמה ושירוס מוציאין את המדה כנגדה באותו צד כמו בבית העומדת רחוק שבועים אמה אבל אינו שייך דיבוע העיר ותמיהני על כל הפוסקים שלא העירו מזה דבר :

¶ ורע רזה שאמרנו להמור שנוסף על הרחוב כפי האורך והו כשעל פי הבליטות שבצד אחד תהיה כתמונת ענולה או משולשת או שאר מין תמונה ראו יש להוסיף מבל צד עד שתהיה מרובעת אבל אם ע"י הבליטות יהיה לה זווית שוות לא חיישינן מה שהאורך יהיה

דכבר נתבאר בפי' שג"ח דהוקף לרירה לא מקרי רק אם מקודם בנו הבתים ואח"כ הקיפו החומה וזה מקרי ישב ולבסוף הוקף אבל אם מקודם הוקפה ולבסוף נתיישבה לא מקרי סוקף לרירה ועתה בעיר המוקפת חומה ובהתים דהוקים מן החומה אם נתיישבה ולבסוף הוקפה מורדין התחים מן ההיקף אף שרחוקים מן הבתים ואם הוקפה ולבסוף נתיישבה אינה מוקפת לרירה מורדין מסוף הבתים ולא מן הוקף החומה אא"כ יש בית רירה בהחומה :

¶ ונמצא לפ"ז כל המורד תחום שבת אם קונה שביתה בשדה ימורד התחים חוץ מר' אמה ואם קנה שביתה בבית ימורד חוץ מן החצר ואם קנה שביתה בעיר או בכרך או בכפר ימורד מסוף בתי העיר ובעיר המוקפת חומה וישב ולבסוף הוקף מורדין מהחומה ואם בתוך ע' אמה ושירים יש עוד בית מורדין מאותה בית ילדעה המורד אף אם אין בית מתחילין למורד בכלות ע' אמה מן העיר והו ששנינו (ו"ז.ו.) נותנין קרפף לעיר רברי ר"מ והכמ"ס אומרים אין נותנין וכו' ופסק הרמב"ם כהכמ"ס והמור כר"ם משום דהלכה כרברי המיקל בעירוב ואפילו יחיד במקום רבים (ו"ז.ו.) ועב"ז :

¶ מרבעין את התחומין כמו שיתבאר ותנן ברפ"ה כיצד מעברין את הערים בית נכנס בית יוצא פנום נכנס פנום יוצא וכו' מוציאין את המדה כנגדן ופירש"י דבשכא למרור התחום והבתים אין עומדים בשוה זה בולט יותר מזה ואם היתה מוקפת חומה עם מנרלים בולטין ויש שבולט יותר מחבירו וזה פנים נכנס פנום יוצא מוציאין את המדה כנגדן כלומר מותחין חוט מבית הבולט בקרן מזרחית דרוםית לקרן מזרחית צפונית כאלו גם שם בולט ומשם מתחילין למרוד התחום וכן בהפגומים :

¶ והו שכתב המור הבא למרוד אלפים של תחום העיר אם אין כל החומה ישרה אלא יש בה מקומות בולטות ממנה רואין כאלו חוט מתוח על פני כולה כנגד מקום החצוץ הבולט ממנה ומורד מן החוט ורחוץ אפילו יש לה בליטה לצד מזרח ולצד מערב רואין כאלו חוט מתוח עליהן בכל צד עכ"ל והנה הרמב"ם בפכ"ח לא הזכיר מזה דבר וכן רבותינו בעלי הש"ע לא הזכירו זה כלל ונ"ל דהרמב"ם הולך לשיטתו בפי' המשניות שפי' כיצד מעברין את הערים בית נכנס בית יוצא רקאי עד השבועים אמה ושירים של עיבור

יהיה יותר על הרוחב דגם זה הוי כסרובעת כמו שתבאר בס"ד אלא דאם ע"פ הבליות תהיה תמונת עיגול בנך שיש הרבה בלימות עקומות ועגולות בשני צדדי העיר או בשלשה דבע"כ בשנרצה להעמידה בתמונת מרובע בע"כ נהיה סוכרחין לחסיף מכל הצדדים עד שתהיה על תמונה זו דכשנצרך לתקן יש לתקן כמרובע משם אבל להרמב"ם לא הוה אלא בעיבור של ע' אמה ולא חיישנן בהם לתמונת מרובע (נלמ"ד):

מן הבא למדוד אלפים אמה של תחום העיר אריבא וקצינא דהיינו שאין רחבה כארכה או שהיתה מרובעת ולא לריבוע העולם האיל שיש לה ארבע זווית שוות מצויחין אותה כמות שהיא ומודרין לה אלפים אמה מארבע רוחותיה דהנה מה שאנו מצריכין מרובע למדנו פאגבולין שנאמר בהם פאת ופאת היא זווית שוות וכיין שיש להם זווית שוות תו לא חיישנן אם אין רחבו כארכו:

ו אכל אם היתה עגולה עושין לה זווית ורואין את כל העיר כאלו היא בתוך מרובע ומותחין אותה הצלעות המרובע לכל רוחות העיר ומודרין משם אלפים אמה לכל רוח שנמצא מעתה הוית מה שהמרובע עורף על העיגול שבתוכו וכן אם היתה העיר משולשת או מרובעת וכה"ג שיש לה צלעות רבות מרובעין אותה ואח"כ מודרין חוץ להמרובע אלפים אמה לכל רוח ומפילא כיון שצריכין לעשות מרובע עושין הריבוע דריבוע עולם כדי שתהא כל רוח מסנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכונת כנגדה ואם היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד רואין אותה כאלו כולה רחבה ומותחין תחום עד שתהיה רחב הקצר כרוחב הארוך ומשם מודרין האלפים אמה ואם היצרכו לעשות מרובע ועשו שלא לריבוע העולם יכולים לשנות ולעשות דריבוע העולם מיהו כל זמן שלא שינו סימני התחומים צריכים לילך ע"פ תמונה זו ואין היחיד יכול לפרוש מהם ולומר אני אעשה תמונה בפ"ע לרוח העולם כיון שאין זה מעבב כמ"ש (נ"ח):

יג עיר העשויה כמין נאים שהוא כף וזוני שהיא כמין דליות הפוכה או עיר העשויה בקשת והיינו בחצי עתול והבתים מהם כמביבות העתול כתב הרמב"ם בפנ"ח דין ח' וז"ל אם יש בן שני ראשיה פחתה מדי' אלפים אמה מודרין לה מן היתר ורואין

את כל הרוחב שבין הקשת והיתר כאלו היא מלא בתים ואם היו בן שני ראשיה ד' אלפים אין מודרין לה אלא מן הקשת עכ"ל והפעם דכשיש פחות מדי' אלפים בין שני הראשים נמצאו התחומים מובלעין זה בזה והוי כולו כחד אבל כשיש ד' אלפים הוה לצד זה תחום לעצמו ולצד זה תחום לעצמו וזה סודד משלו וזה משלו ומפילא שאין רואין את המקום הפנימי כאלו הוא מלא בתים ביון שאין להם התחבורה ול"ו אמנם והו וודאי שאין מודרין כמות שהם שהרי בעיר העשויה בקשת אין לה תמונת זווית כמובן אלא עושין לה זווית לצד זה וזווית לצד זה אבל אין רואין כאלו כל ההלך הפנימי מלא בתים אבל בכסין נא"ם אי"צ לתקן שהרי יש לה זווית וכן ידעה ל"י דכל עיר העשויה בקשת ונ"ם אין בן שני ראשיה ד' אלפים דמיחשב כולו כחד ורואין כאלו מלא בתים מ"ם בצדדי החצונים של הקשת יש לחסיף עד שהיה עליו תמונת מרובע שהרי עלו בהכרח כמו שנבאר ודק הרמב"ם בא פלמדינו על מקום: יותר אם מודרין משם אם לאו זה תלוי בהבלעת התחומין אבל מרובע פשיטא שצריך (נלמ"ד):

יב והפור כתב היתה עשויה כמין נאים או כמין קשת רואין אותה כאלו היא מרובעת ומפילא בתים ומודרין לה מן היתר וה"ם שאין בן יותר לקשת אלא אלפים שיכול להגיע שם או מודרין להם מן היתר אפילו יש בן שני ראשיה ד' אלפים אמה או שאין בשני ראשיה ד' אלפים אמה ששני התחומין מובלעין זה בתוך זה אפילו יש בין יתר לקשת יותר מאלפים אמה אבל אם יש בן יותר לקשת יותר מאלפים אמה ובן שני ראשיה ד' אלפים אין מודרין לה מן היתר אלא במקום שלא נשאר הקשת עד שם יותר מאלפים או שנתקצרה עד שלא נשאר בתוך ד' אלפים עכ"ל ולהטור בשם שהבלעת התחומין של הצדדים עושה אותם כאחד כמו בן כשיכולים לילך מן הקשת להיתר שאין שם יותר מתחום שבת עושה אותם כאחד והרמב"ם לא ס"ל בן דאם מצד ההילוך הרי כל אחד מבני הקשת יכול לילך מביב הקשת אפילו היא כמה אלפים כדן עצם העיר שאין שיעור לגדלה אלא היתר ההילוך לאו כלום הוא והעיקר הוא הבלעת התחומין והטור ס"ל דהילוך במקום הבתים וודאי לאו מילתא היא אבל הילוך שלא במקום הבתים כמו מן הקשת להיתר פלגא היא ומחלקותם תלוי

ויש בה בית דירה ומצטרפין המערה להבית דר' אמות
 וממלאו והרוב צריך להיות מן הבית ומתחילין למדוד
 מסוף המערה את השבעים אמה אפילו אם בהבית
 עצמו יש ד"א ומ"א סק"ח :

מן כל אלו מצטרפין עמה אם היו בתוך שבעים אמה ושירים ומאותו הבית היוצא רואים כאלו חום מתוח על פני כל משך רוחב או אורך העיר ומוררין חוץ מאותו החום אלפים אמה ואם היו שני בתים כאלו נגד העיר אחת בצפון ואחת כדרום ריגה כעיר העשויה כקשת כלומר ראם היו הרבה בתים כמו אלה זו כנגד זו במשך רחוק מאלפים מן העיר דינם כעיר העשויה כקשת ואם מצד אחר יוצא כן ולא מצד השני נ"ל דריגה כעיר העשויה כמין נא"ם שהרי זהו תמונת דלי"ת ועמ"ל סק"ס ונ"ל דזה נוגח ודע דמהטור משמע לו רה"ך רנ' מחיצות שאין עליהם תקרה ושנים שיש עליהם תקרה זהו כשכאז מבית שנחרבה ע"ש אכל שתי מחיצות שאין עליהן תקרה אע"פ שר"ם שם והגשר והקבר ובית הפלתם והאוצר שאין בהם בית דירה והכור והשיח והמערה והשובך והבית שבספינה שאין לה קביעות בר אלו וכיוצא בהם אין מצטרפין עמה וכן הבורגנין שעושין שומרי ניות ושומרי העיר אין נמדדין עמה מפני שהם עראי ורוקא במקום דשכיחי נבני או נשמים השוטפין אותן וכ"י גמ' רמ"א ונ"ל דזהו בשומרי העיר אבל שומרי ניות בכל ענין היו עראי שהרי אין לה קביעות וזמן קצר הוא ויש מי שרוצה לומר דבורגנין שמצטרפין עמה היו גם כן ד' אמות על ד"א ומ"א סק"ה גמ' דנמ"ד ודבר תמוה הוא ומ"ש הש"ת מרי"ג מוכח אין ע"ס משמעות והרמב"ם מסוס דהוא נתיק קל מנר"ף וכיוצא בזה וזה שכתבנו בשומרי ניות כן נ"ל ולא דמי לשומרי שדות ושירות שזהו תמיד :

דן היו שתי עיירות זו סמוכה לזו קמ"א אמות ושליש כרי שיהיה שבעים אמה ושירים לזו ושבעים אמה ושירים לזו חשובים שתיהם כעיר אחת ונמצאה כל עיר מהן מהלכת את העיר השנייה וחוצה לה אלפים אמה וכן חומת העיר שנפרצה משתי רוחותיה זו כנגד זו וחרבו הבתים שביניהם ער קמ"א אמה ושליש דינו כסחום אבל בית אחר אפילו גדול הרבה אין לו דין עיר רתת לו ע' אמה ושירים אא"כ עומד בתוך ע' לעיר ופשוט הוא דעיר לאו דוקא דה"ה בפר שיש לת שם בפ"ע ולא בתים יהודים :

ה"ז

תלוי במתנית הש"ס ג"ה : אם האסו כרז האסו או כרזא מיה דרבה ע"ג וה"י פסק סאממ"ס והרמ"א כהפוד וק"ל כדברי הסוד ומ"ס המג"א סק"ב גמ' האמרי לחותם גמ' גמ' נקטת הלכין כל הקשת עיגולו וריכשו עד ראשי הקשת וממס אלפים פזיעה דקן סוף ומ"ס כסק"ד תמוה מאלד וכבר הושג כמ"ש המהר"ש כסק"ב :

דן כל בית דירה שהוא יוצא מהעיר אם היה כינו ובין העיר שבעים אמה ושני שלישים שהוא צלע בית סאתים המרובע או פחות מזה ה"ז מצטרף לעיר ונחשב ממנה וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח מודדין חוץ מבית דירה זה אבל בלא בית דירה אין נותנין עיבור לעיר וזהו דעת הרמב"ם אבל דעת הסוד שאין מתחילין למדוד מיד מן הבתים אלא מתחין חום על פני רוחב העיר נגד הבית ומרחיקין משם שבעים אמה ושירים ומתחילין למדוד וכן פסק רבינו הרמ"א בסעיף ה' וכבר הזכרנו זה בסעיף א' :

דך היה בית קרוב לעיר בשבעים אמה ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה ובית שלישי קרוב לבית שני בשבעים אמה וכן ער מהלך כמה ימים הרי הכל כעיר אחת וכשמודדין מודדין חוץ לבית האחרון והוא שיהיה בית דירה זה ד' אמות על ר' אמות או יותר וכן בהב"נ שיש בו בית דירה לחוננים אבל בהב"נ עצמו כיון דלאו לדירה עבד אין עושין אותו עיבור לעיר ונ"ל דבהמ"ד מקרי ביה דירה כיון שלומדין ביה ומי שלומד אוכל וישן בו מקרי בית דירה ומרחץ לא נקרא בית דירה אא"כ יש שם בית דירה לבעל המרחץ ובית תפוחים שיש שם דירה לכהניהם וכן אוצרות של יין ושמן ושאר סחורות בשיש שם בית דירה כשכיל האוצר אבל האוצר עצמו לא מקרי בית דירה וכן הגשר שיש בית דירה לשומר הגשר והקבר שיש שם בית דירה לשומר הקבר :

מן כל אלו כשיש שם מקום הראוי לדירה אע"פ שאין ארם דר שם מקרי בית דירה ועושין בה עיבור וכן משמע נממ"א ל"ה : וכר"י ע"ג וכן מקום המוקף נ' מחיצות אע"פ שאין עליהם תקרה ויש בהם ד על ר' מקרי בית דירה או שתי מחיצות שיש עליהם תקרה ומעויבה וכן בית הכנוי בשפת הים שעשוי לפנות בו כלים שבספינה וכל אלו בעיני ד' אמות עד ד"א ואם אין ד"א ברוחב אע"פ שבאורכו יש הרבה איגה ראויה לדירה וכו' מערה שיש בה בנין על פיה

יין היו שלשה נפרים משולשים אם יש בין האמצעי ובין כל אחד מהחצונים אלפים אמה או פחות מכאן ובין שנים החצונים רפ"ג אמות פחות שלישי מלכר רוחב העיר האמצעי והיינו שהאמצעי עומד כנגד בין שני החצונים שעוסרים כולם כמגול ואם יעמוד האמצעי בין שני החצונים יהיה מהאמצעי לכל אחד מהחצונים קמ"א אמה ושליש הרי שלשתן כעיר אחת ומורדן להן אלפים אמה חוץ מהם אבל כשיש בין האמצעי ובין כל אחד מהחצונים יותר מאלפים אמה אין מצטרפין וז"ו כיון שיש יותר מתחום שבת וכמ"ש בעיר העשויה בקשת בריוחוק שבין יתר לקשת לדעת הסוד בסעיף י"ב וזה שהתרנו שם כשיש בין שני ראשיה עד ד' אלפים אמה והו מפני שכבר הקשת יש בתים משאי"כ בין האמצעית להחצונות אמי לז"ו ובין שתיים החצונות יכול להיות אפילו יותר מד' אלפים אם רק האמצעית נרולה כל כך עד שאם יעמירוה בין החצונים לא ישרא רק דכל אחד מהחצונים קמ"א אמה ושליש ובוה לא דמי לשני ראשי הקשת משום דבכאן אנו ממלאים החלל עם האמצעית וז"ל נחום ד"ה ה"ס ונמ"ל סק"ג וז"ק :

י"ח וכתב רבינו הרמ"א על דין זה בסעיף ח' וי"א דאין מורדן אמצעי רק מחומתיה ע"כ כדומד דהא ראמינן רואין את האמצעי כאלו עומדת בין שנים החצונים וזה כדי למוד להחצונים להתאחד סן השני כמ"ש אבל האמצעי עצמו אין מורדן רק ממנה דאם נמדד מהחצונים הלא תפסיד רעבר האחד להצד השני שהיא עומדת שם וכ"כ המוד ועוד כתב המוד דלא אמרינן רואין כאלו האמצעית עומדת בין שתי החצונות אלא בשחבנם בין שהי החצונות אבל אם נרולה כך כך שלא תכנס ביניהן לא אמרינן רואין ע"ש ורבינו הרמ"א לא ס"ל כן לכן לא הביא זה וזה הלוי כפי תיחוי החוס' ס"ס ד"ה פ"ט :

ך עיר שיושבת על שפת הנחל שרוב העיתים הוא יבש ומשתמשים בו שאינו מלא אלא כשעת הגשם אם יש לפניה מחיצה כרוחב ד' אמות על שפת הנחל כרי שעמדו עליה וישתמשו בנחל נמצא הנחל בכלל העיר ומורדן לה אלפים אמה משפת הנחל השני ויעשה הנחל כולו בכלל העיר לא מפני הושתמיש בלכר אלא מפני המחיצה הכנויה בצדה שבוה נילו דעמם שמכניסם אותה לכלל העיר ונחשב זה כבנין

והנחל כחצירם ואם לא היה שם מחיצה אין מורדן להם אלא מסוף הבתים אע"פ שמשתמשים בהנחל כלא המחיצה והו כשאר קרקע שחוק לעיר דאע"פ שמשתמשים שם מ"ם אין סברא שהנחל כחשבון התחום ונמצא דהנחל נמדד בתוך התחום שבת וזמנ"ל כסקי"ג נסתפק ככל מקום שמתמטין חזן לעיר אם נכנס בכלל התחום ע"ש ותמיהי הו מטרש אמרו דזה מפני המחיצה דל"כ א"ו נ"ל מחיצה אינה ראויה לתשמיש וזה כמו שזכרנו אמנם נגמ' ס"א , אמרו דנשיחא תשמישחא פ"ש ויטל להיות נכלל מחיצה אינה ראויה לתשמיש ומ"מ מלאון הרמב"ם וה"ש סוף פ' שבתו שהיא בכלל העיר מפני המחיצה ע"ש משמע דנכלל מחיצה ללו כלום הוא וז"ק :

כ"א ודע רזה שפרשנו הוא לפי רבנו הרמב"ם והש"ע שפירשו כן המאמר כנס' שם עיר שיושבת על שפת הנחל וכו' אבל רש"י ז"ל פ"י באופן אחד ואינו נחל של מים אלא עמק כעלמא הבתים הם עד העמק והעמדת המחיצה הוא להפסיק בין העמק והעיר שלא יפחדו מלהשתמש שם וכ"כ כשיש מחיצה מורדן התחום מסוף הבתים ככל הערים אבל בדליכא מחיצה ריגם כיושכני צדיפין ומורדן לכל אחד מפתח ביתו ולא מקצה העיר ע"ש וכ"כ הרא"ש והסוד כתב נ"כ כן אלא שפ"י נחל נהר דהיינו שהעיר יושבת בעמק ונהר לפניה אם היא מוקפת חומה נבנה ד' אמות מורדן מחומתה ואם לאו לא חשבוט כעיה ומורדן לכל אחד מפתח ביתו כיון שיושבת בעמק ונהר לפניה ע"ש ולא ירעתו מי הברייה לשנות מפירשיי והרא"ש ולדינא נ"ל כל הפירושים אמת דלא נחלקו אלא בפ"י הש"ס ולא לדינא וזמנ"ל לא הויה רק דכ"י הרמב"ם וע' מירמלי ס"ס :

כ"ב יושכני צדיפים והיינו שיושכין באהלים שעושין מהוצין וערבה ואין להם קביעות מקום שיושכין כאן זמן מה ואח"כ נוסעים למקום אחר אין להם דין עיר ולפיכך מדירת אלפים אמה מורד כל אחד מביתו אמנם אם יש להם היקף מחיצה י' מפרצים או תריץ עמוק י' נעשו כעיר ומורדן מסוף הבתים מהמחיצה או מהחריץ שוהו סימן לקביעות וכן אם יש שם שלש חצרות של שני שני בתים קבועים של אבנים או של נפרים עושים את כל הצדיפין לקביעות וכולם דינם כעיר ומרכעים אותה ונתנים לה אלפים אמה לכל רוח כשארי עיירות וכבר נתבאר דעיר שהוקפה ולבסוף ישבה

ישנה מדרין לה מסוף הבתים ואם ישנה ואח"כ הבתים ונתבאר במעוף ב' ואם יש בחומה בית דירה תקפה מדרין לה מחומתה אפילו התעבה רחוק מן

שצ"ח [במה מודרין התחומין ואיכות המדידה וכו' מ"ז מעופים]:

אין מודרין תחום העיר אלא בחבל של פשתן של תמישים אמה לא פחות מפני שהוא נמתח ביותר ולא ארוך יותר מפני שמכביר ואינו נמתח כראוי ומפני מה אין מודרין בשלשלאות של ברזל והרי אין לך יפה למדידה יותר מברזל מפני שזכריה הנביא אמר וכו' ובידו חבל מדה נמ' ג"ח. אלא המדה צריך להיות בחבל ושך פשתן מוב יותר למדידה מכל החבלים וכו' וביחזקאל נמ' כתיב ופתיל פשתים בידו וימלאו ופעם של חמשים רכתיב ורוחב חמשים בחמשים אמרה תורה בחבל של ג' אמה מדרד נמ':

ב אם יש נדר לפניו למוף ע"ה אמה יש פלונתא בירושלמי נס"ה ה"ג חר אמר שמודר ג' אמה והחמשה ועשרים ימדוד בחבל של ר' אמות וחר אמר שאחר שימדוד החמשים חוזר לאחוריו ב"ה אמה ומודר בחבל עד הגתר וכיון שנבמ' שלנו לא הזכרה בזה חבל של ר' אמות לכן קיי"ל שחוזר לאחוריו וכו' וכו' וכתב רבינו הב"י דמירוי שהגתר רחב יותר מכ"ה אמה ראוי אינה אלא ב"ה או פחות הלא יכול למדוד בחבל של ג' אמה ותניע עד עבר הגתר ונמ"ל סק"ל ומה מביאר דהגתר עולה בחשבון התחום ובירושלמי שם אמר דעד ג' אמה רואין כאלו מלא עפר וצדודות כלומר ונסדר כקרקע חלקה ויותר מנ' אמה את ראה אותו כאלו מתרפס ועולה מתרפס ויורד ונראה דזהו כעין סקדרין בהרים שיתבאר ותמיהני שהמוד והש"ע לא הזכירו כלל אופן מדידת הגתר כשהיא בתוך התחום ודע דזה שאמרנו שמחזיק כך וכך הוא רק ע"פ אומדנא דאלו ירענו בבירור כמה מחזיק הרי א"צ למדוד ופרישה:

ג המדידה הוא בשנים זה אוחו בקצה החבל וזה אוחו בקצה השני ותקנו חכמים שיהיו אוחוים בנגד הלב דאם לא נקבע להם מקום וזה יאחזנו כנגד לבו וזה כנגד רגליו התקצר החבל והתחום תתמעט ולפיכך קבעו מקום קבוע לאחיזת החבל והיינו כנגד הלב ויסתרו החבל בכל כחם דאל"כ לא תמתח כראוי ויתקצר התחום:

ד לא ימדוד אלא כנגד העיר אפילו אם יש הרים וגאיות כנגדה לא ילך מצדידה כפי נגד העיר שבשם המקום ישר וימדוד שם ויחזור לכנגד העיר לפי המדה שמדר שם כדי להבליע ההרים והגאיות אלא ימדוד כנגד העיר ממש ואם יפגע בהר אם התר הוא כל כך זקוף ואינו ראוי להילוך עד שאם יודרו חום המשקלות של בנאים מראשו של ההר עד רגלו של ההר לא יתרחק השיפול מן הראש ר' אמות בהמשך או א"צ למדוד כלל שיפועו של ההר לא למטה ולא למעלה אלא אם יש מקום מישור בראשו ימדדנו שם ואם לאו א"צ למודרו כלל אחרי שאינו ראוי להילוך כלל אמנם אם השיפוע אינו זקוף כל כך כגון שהשיפול מתרחק ר' אמות מן הראש וגם מתלקט י' טפחים מתוך ה' אמות כלומר שבהילוך ה' אמות על השיפוע או עולה י' טפחים נובה וכן מקודם או רואים אם אין משפתו אל שפתו רק ג' אמה מכליעו כחבל המדידה שהוא ג' אמה והיינו שזוקף עץ נבזה משפתו מזה ועץ נבזה כנגדו משפתו האחר ומותח החבל מזה לזה ורואה המדה בריוק: וכן ואם לפי ראות העין לא תהיה ביבולת להבליע בחבל של ג' אמה בזה אמרו סקדרין בהרים כלומר שמודר בחבל של ר' אמות ואחר עומד כרגלי ההר למטה ואחר רחוק ממנו ר' אמות למעלה והתחתון נתן החבל כנגד לבו והעדיק כנגד רגליו ואח"כ עולה התחתון למקום שעמד העליון והעליון עולה ומתרחק ממנו ר' אמות כמקדם ומודרין כבתחלה זה כנגד רגליו וזה כנגד לבו וכן יעשו עד בנות ההר אמנם אם הוא משופע יותר והיינו שהחום מתרחק ר' אמות הרגל מהראש אלא שאינו מתלקט י' מתוך ה' אלא מתוך ר' שכעליית ר' אמות מתרחק הנובה י' טפחים או הקילו בו ולא הסריחוהו להבליעו בחבל של ג' אמה ע"י זקיפת עצים אלא אם לפי האומד אין בו יותר מנ' אמה ישערנו באומד הרעת יפה כמה יש בו וכך יחשוב אבל אם לפי אומד יש יותר מנ' אמה בע"כ יעשה הקידוד בחבל של ר' אמות כמ"ש דבין שהחום מתרחק ר' אמות הוא ראוי להילוך:

הוא כפי נגד העיר אפילו אם יש הרים וגאיות כנגדה לא ילך מצדידה כפי נגד העיר שבשם המקום ישר וימדוד שם ויחזור לכנגד העיר לפי המדה שמדר שם כדי להבליע ההרים והגאיות אלא ימדוד כנגד העיר ממש ואם יפגע בהר אם התר הוא כל כך זקוף ואינו ראוי להילוך עד שאם יודרו חום המשקלות של בנאים מראשו של ההר עד רגלו של ההר לא יתרחק השיפול מן הראש ר' אמות בהמשך או א"צ למדוד כלל שיפועו של ההר לא למטה ולא למעלה אלא אם יש מקום מישור בראשו ימדדנו שם ואם לאו א"צ למודרו כלל אחרי שאינו ראוי להילוך כלל אמנם אם השיפוע אינו זקוף כל כך כגון שהשיפול מתרחק ר' אמות מן הראש וגם מתלקט י' טפחים מתוך ה' אמות כלומר שבהילוך ה' אמות על השיפוע או עולה י' טפחים נובה וכן מקודם או רואים אם אין משפתו אל שפתו רק ג' אמה מכליעו כחבל המדידה שהוא ג' אמה והיינו שזוקף עץ נבזה משפתו מזה ועץ נבזה כנגדו משפתו האחר ומותח החבל מזה לזה ורואה המדה בריוק: וכן ואם לפי ראות העין לא תהיה ביבולת להבליע בחבל של ג' אמה בזה אמרו סקדרין בהרים כלומר שמודר בחבל של ר' אמות ואחר עומד כרגלי ההר למטה ואחר רחוק ממנו ר' אמות למעלה והתחתון נתן החבל כנגד לבו והעדיק כנגד רגליו ואח"כ עולה התחתון למקום שעמד העליון והעליון עולה ומתרחק ממנו ר' אמות כמקדם ומודרין כבתחלה זה כנגד רגליו וזה כנגד לבו וכן יעשו עד בנות ההר אמנם אם הוא משופע יותר והיינו שהחום מתרחק ר' אמות הרגל מהראש אלא שאינו מתלקט י' מתוך ה' אלא מתוך ר' שכעליית ר' אמות מתרחק הנובה י' טפחים או הקילו בו ולא הסריחוהו להבליעו בחבל של ג' אמה ע"י זקיפת עצים אלא אם לפי האומד אין בו יותר מנ' אמה ישערנו באומד הרעת יפה כמה יש בו וכך יחשוב אבל אם לפי אומד יש יותר מנ' אמה בע"כ יעשה הקידוד בחבל של ר' אמות כמ"ש דבין שהחום מתרחק ר' אמות הוא ראוי להילוך:

ן הניע לניא אם חום המשקולת מתרחק המטה מן המעלה ר' אמות וא"כ ראוי להילוך או רואים אם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבליעו ואם לאו בע"כ מודדו בחבל של ר' אמות ובהכלעה הניא אין חילוק בין פתלקט י' סתוך ה' או סתוך ר' משום ראפילו פתלקט י' סתוך ר' צריך מדידה דווקא כן מביאר לפירש"י ו"ח. ו. ולהרמב"ם בפכ"ח והרשב"א דל סל רנח בניא יש חילוק זה וכבר תסה עליו המניד משנה שם :

ן אמנם בניא יש ענין אחר והיינו דהוה הכל כשאין הניא עמוק יותר מאלפים אמה אבל אם עמוק יותר משיעור תתים שבת אין היתר בהבלעה אלא מדרד הדידה והעלייה בקרקע חלקה וכל השימוע צריך מדידה ולמה לא אמרו כן בהר נ"ל משום דבהר יש עוד קולא בנוכה כזה דאין תחומין למעלה מעשרה משא"כ בניא ואם אין חום המשקולת מתרחק ר' אמות או אם יכול להבליעו בחבל של ג' אמה מבליעו ואם לאו אינו מורד כלל השימוע של הדידה והעלייה אלא המישור של מטה ואפילו עמוק יותר מאלפים ועמ"ש בס"י ת"ד סעיף ה' :

מן ודע ולהרמב"ם פכ"ח דין י"א אפילו כשהחום המשקולת יורד כנגדו שאמרנו שאינו מורד אלא המישור של מטה כשאינו יכול להבליעו ואפילו עמוק יותר מאלפים מ"ם לא יהיה עמוק יותר מר' אלפים אמה ע"ש והמורד והשיעור לא הביאו זה אמנם כעיקר הדבר לא אבין בתך דאמרינן בין בהר בין בניא וכשחיים המשקולת מתרחק המטה מן המעלה ר' אמות סקרי ראוי להילוך ותימה רבה בניא כשעומקו אלפים אמה איך אפשר לקרות ראוי להילוך הפלגת י" אמות כמשך גדול דאלפים אמה וכן בהר כשנוכה הריכה וכאמת ברמב"ם ליכא כלל שיעורא דר' אמות באין חום המשקולת יורד כנגדו ע"ש וזה דאיתא בנפרא שם וכי אין חום המשקולת יורד כנגדו עד כמה ער ר' אינו מפרש ער ר' אמות כפירש"י ותוס' אלא אעומק הניא שיהיה ער ר' אלפים אמה ומה הוציא רינו אבל באין יורד כנגדו יפרש שהשימוע יהיה ראוי לילך וכל שעמוק יותר או גבוה יותר צריך יותר התרחקות צד המטה מצד המעלה ולרש"י ותוס' ויחזור לרמב"ם ס' תוס' ופי' למנו :

מן עוד קולא הקילו חכמים בענין הבדעה של ג' אמה שנחבאר בהר ובניא דאם אינו יכול להבליעו

והיינו שהוא רחב תיבה יותר מנ' אמה צריך מדידה בחבול של ר' אמות אמרו חז"ל דאם אפילו כצד שכנגד העיר אינו יכול להבליעו אכל להלן יכול להבליעו כגון שההרים והגאיות הם לצד מזרח וכנגד העיר אין יכולין להבליע ולהלן מהעיר וחוצה הפונה לצפון ולדרום ביכולת להבליע יבליע שם ומורד החלך שם משפתו והלאה ער כנגד מקום שכלה בו שם רוחב הניא כנגד העיר וחזור למדתו כנגד העיר ומשלים למדת תחומין ורש"י נמטה נ"ז : ודווקא בתוך אלפים שלצד העיר לצפון ולדרום אבל אם אינו יכול להבליעו בתוך אלפים אלו לא יתרחק יותר לצד העיר כרי להבליעו שלא יאמרו מדת תחומין באה ער כאן :

י אין מוכינן אלא ער מדידת אדם מופתה שהוא יודע איך למוד את הקרקע שיש בזה חכמה ויריעה איך למדור והמדידה צריך להיות כקו השוה ולא דהבים איך הדרך הולך כי הדרכים כרובם תולכין ומעקמין לכאן ולכאן ואם היה לנו תחומי שבת מחוקקן שעד כאן תחום שבת ובא מומחה אחר ושינה ובכאן ריבה ובכאן מיעט שומעין לו אף במקום שריבה וכ"ש במקום שמיעט ואמרנו רע"פ משך הזמן נשתנה צד זה וצד זה מהר למישור ומשישור להר או בניא וכיוצא בזה ולא אמרינן דהקורמים טעו ונ"ל דהא דהחזיר נאמן להוציא מהחוקק הקורמת משום שביכולת לברר וכל פלגא דעבידא לנלווי לא משקרי בה אינשי :

י"א דבר ברור הוא דהשוויית הצדדים הם רק בבתי העיר ובעיבורים ולא בתחומים כלומר וכבר נחבאר בס"י הקודם דאם בית אחד יוצא להלן מבתי העיר מוציאין את המדה גם לצד השני להשוותה וכן בבתיים של עיבור ע' אמה ושירים מוציאין את המדה גם בצד השני שתהיה עיבור לעיר והתחום מודרין משם ולהלן אבל לא כן בתחומין כגון שבקרן מורחית צפונית לא היו הרים תאיות והיה התחום ארוך ובקרן מורחית דרומית היו הרים תאיות וע"י זה נתקצר התחום אין משוין הצד הזה עם הצד של מורחית צפונית אלא כמורחית צפונית הולכין ע"פ מדידת שלה ושל מורחית דרומית ע"פ מדידה שלה וכן כל ביוצא בזה ונלוימי מי טעמו כזה :

יב וזה שכתב המור מדרד ופצא מרתו במורחית צפונית יתירה על שכנגדה קרן מורחית דרומית מוחח

סחת החוט של סימן התחום מזה לזה כאלכסון עכ"ל וזהו דעת הרא"ש אבל רש"י ז"ל פי' שמצויאין את הסדה ממקום הקצר כנגד מקום הארוך ורבינו הרמ"א הביא שני הדיעות במעוף ח' ע"ש ולא משום דמ"ל לרש"י דגם בתחום מצויאין הסדה כנגד הצד הארוך דלהרוא פי' במשנה הפעם משום דתלינן במעות שמא לא סתח החבל כל צדו בקרן זה והרא"ש ס"ל דלא תלינן במעות אלא תלינן דבצד הקצר היו הרים ונאיות ואי קשיא הא אפשר לברר דילך דדבר זה קשה לברר דצדך לזה פומחה ואם כאמת יבא מומחה ויברר נעשה כדכריו :

למלאותו ונמצא התחום בקרן אלפים ואלכסון שדם אלפים ות"ת. אמות אבל לא ימדוד מחקרן ממש אלפים כאלכסון וכן בקרן שכנגדו ויפתח החוט מזה לזה שא"כ מפסיד הת"ת אמה שבקרן גם לא יהיה התחום כנגד העיר אלא אלף ותנ"ח אמה וכן בכל צד מצדדי העיר וזה דהוי כמבלא מרובעת וזה בעיר שהיא מרובעת אלפים על אלפים אבל בעיר שארכה יתר מרחבה אם היא דק כזויות שוות אין בה ריבוע בתחומים כמוכן וגם אפילו בעיר מרובעת אין התחומים מרובעים אלא בקרקע חלקה שאין שם הרים ונאיות דאם בצד זה יש הרים ונאיות שע"פ זה נהקצר התחום וכצד אחר אין בו דרי לא תהיה מרובעת ואפילו כצד אחר אין מצויאין הסדה מקרן לקרן אם כאחד יש הרים ונאיות וכהשני אין בו כמ"ש במעוף י"א :

מן ורע רשיבת רבינו תם בחו"ס נ"א. ד"ה כזה ורא"ש דשיעור תחום שבת הוא אלפים עם אלכסון והיינו אלפים ות"ת אמה ומפילא דע"י עירוב הוא חמשת אלפים ושש מאות אמה ויש סומכים על זה וצ"ע :

מן אפילו עבר אפילו שפחה נאמנים לומר עד כאן תחום שבת אבל קפן אינו נאמן דאין הקפן נאמן אלא על דבר שבירור ומ"ל סק"ז אבל נאמן הגדול לומר זכיר אני שעד כאן היינו באים כשבת בהיותי קפן וסומכין על עדותו וכיאררה המשנה נ"ח: הפעם שאלו נאמנין מפני שלא רצו חכמים להחמיר בעצם עדות התחומין :

זו אם באו שני מומחים ומדדו את התחום אחד ריבה ואחר מעט והלכו להם ולא ביררו הדברים זה עם זה לידע איזה מידה הוי כדין הולכין להקל ושומעין להמרבה דתחומין דרבנן וכיון שמדדו בצד אחד ובקרן אחד אימרים שהמקצר מעה בדין ונאמר שהסמטעס מדר מקרן עצמו שר העיר ומדד כאלכסון ולא בצלע ולפיכך נחמטמה מדרו שע"פ מדידת הצלע תהיה פחות מאלפים והמרבה מדר מן הצלע כדין אבל ביותר מזה אין מחזיקין על הראשון שמעה ולכן אם ההפרש ביניהם כמדת אלכסונה של העיר או פחות מזה תולין במעות אבל יותר מזה אין תולין במעות ומדה זו הוא מעט יותר על תק"פ אמה ומ"ל סק"ז : יך עושין התחומין כמבלא מרובעת דהיינו שמודד על פני כל אורך לפורה אלפים אמה לחוץ וכן לצפון ואח"כ רואין כאלו היתה מבלא מרובעת בקרן

ת [מי שישב בדרך ולא ידע אם הוא בתחום וכו' ח' מעיפים] :

א אלפים אמה שיש לו לכל אדם ממקום שכיתחו הוא אפילו בלא אמירה ובלא כוונה ויותר מזה שנינו במשנה ומ"ל. דמי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר ולא היתה כוונה להעיר יכנס ומעשה היה ונכנס ר' מרפון בלא מתכוין ופירש"י מי שישב בדרך לגוף שהיה עיף ולא היה יודע שהוא בתחום העיר וחשבה לו שם וכשמדד ראה שהוא סמוך לעיר ובתחומה וכשהשכה לו לא נתכוין להיות שביתתו בעיר אלא במקומו ומ"ס יש לו תחום העיר וכ"כ הרי"ף וז"ל דכיון דאלו היה יודע שהעיר קרובה לא היה קונה שביתה אלא עם בני העיר הרי הוא כמו שקנה

ב וזהו כשהיה דעתו ליכנס לעיר רק שנעלם ממנו שהוא בתחום העיר אבל אם לא היה דעתו ליכנס לעיר קנה שביתה במקומו ויש לו אלפים אמה לכל רוח ממקום שביתתו ואם כלו האלפים באמצע העיר אין

שביתה עמהם ומותר ליכנס עמהן לעיר והולך את כולה וחוצה לה אלפים אמה עכ"ל ושכיתתו במעיה היתה ולכן יש לו שביתה העיר והר"י ובמשנה שאחריה מפורש דאפילו היה ישן בעת קניית השביתה קונה שביתה ויש לו אלפים אמה לכל רוח וזה יתבאר במ"י הכא כמ"ד וכ"כ הטור והש"ע וע' במעוף ד' :

היתה להך דעיר זו ולפיכך קנה שבתה עם בני העיר כמותן שהרי נבנם עמהם בתחום עכ"ל :

ך וברוך הראשון השמיענו שקניית שבתה אינו דוקא במקומו שעומד שיכול לקנות שבתה גם שלא במקומו ככל משך אלפים אמה ממקום שעומד והוא כשאומר כן וזה יתבאר בס"י ת"מ כס"ד ואם הוא בתוך תחום עירו שהולך לשם אפילו לא אמר כלום יש לו תחום העיר דכסתמא כוונתו על תחום העיר ואח"כ השמיענו דאפילו לא ירע כלל שהוא בתחום העיר ואפילו היה ישן ונייעוד ומצא עצמו בתחום העיר יש לו תחום העיר אך דבר זה לא באר שאע"פ שבין לקנות שבתה במקומו מפני שלא ירע שהוא ממך לעיר הוי קניית שבתה במעות ויש לו שבתת העיר שהרי לא הזכיר כלום מזה גם בטור וש"ע לא נזכר דין זה מפורש ורק ברש"י ובר"ף מפורש כן וכ"כ הרישב"א ע"ש :

אין לו לילך משם והלאה ואם כלו בסוף העיר נעשית לו כל העיר כר' אמות ומשלים האלפים מחוצה לה ופעם דבר זה יתבאר בס"י ת"ח וכן אפילו כשבא בדרך היה רענו ליכנס לעיר וירע שהוא בתחומה של עיר ואמר שבתתי במקומי כיון שברצון עקר שבתת העיר וקנה שבתה במקומו יש לו אלפים ממקומו ואם כלו האלפים באמצע העיר אין לו משם והלאה וכשכלו בסוף נעשית כר' אמות ומשלים מחוצה לה וכמ"ש :

ג וז"ל הרמב"ם בפכ"ז דין ט' מי שהיה בא בדרך ליכנס לעיר בין שהיה בא בים בין ביבשה אם נכנס בתוך אלפים אמה קרוב לעיר קודם שיכנס השבת אע"פ שלא הגיע דעיר אלא בשבת ה"ז יכנס ויהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה עב"ל עוד כתב היה בא דעיר וישן בדרך ולא נייעוד אלא בשבת ובשנייעוד מצא עצמו בתוך התחום ה"ז יכנס לה וסהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח מפני שרעתו

ת"א [מי שישן בדרך ודין הפצי הפקר ושל א"י וכו' נ' סעיפים] :

שבתה כיון דבעליהם לא שייך בהם שבתה אלא שמי"ם נזדו בהם שבתה משום חפצי ישראל שאם יאמרו שבהם אין שבתה יאמרו גם כחפצי ישראל כן ואין זה כנוזירה דנוזירה דבולה חרא נוזירה היא שהחפיצים יקנו שבתה דאי לא הא לא קיימא הא ולכן יש להם שבתת מקומן אלפים לכל רוח ולכן אם הביאן האי"י בשבת או כיו"ט לעיר מחוץ לתחומן אם העיר מוקפת חומה ומוקפת לדירה שישבה ולבסוף הוקפה יכולים לשלשן בבגד העיר ואם הוקפה ולבסוף ישבה אין מטלשלין איתן אלא כר' אמות ואם הכניסן לחצר מטלשלין בכל החצר וסתם ע"ירות מוקפת לדירה שבונן הבתים ואח"כ מקיפין ומתם סבצרים אין מוקפין לדירה כמ"ש במ"י שצ"ח ואם העיר מעורבת ע"י צוה"פ מטלשלין ככולה וכן כמבוי ולכן יש לזוהר בישראל שהשאי"ל כליו לא"י קודם השבת והחזירן בשבת שלא ימלטין חוץ לר' אמות אם אין העיר מוקפת או אינה מוקפת לדירה שהרי הכלי היא ברשות השואל לעניין שבתה כמ"ש בס"י שצ"ז ושצ"ז סק"א ודע"ו תמוהים כמ"ש הא"ר והת"ש ודע"ו סק"א אמת להלכה ודו"ק :

כתבו

א מי שישן בדרך וחשבה לו קנה שבתה במקומו ויש לו אלפים אמה לכל רוח דלא בעינן אמירה או כוונה לשבתה ולא עוד אלא אפילו היה ממך לעירו בתוך התחום וכוונתו ליכנס דהעיר יש לו תחום העיר כמ"ש בס"י הקודם אבל אם לא היתה כוונתו קודם שישן ליכנס דעיר אע"פ שאח"כ בהקיצו אחר שתחשך נתיישב ליכנס לעיר אין לו שבתת העיר אלא שבתת מקומו כיון שבשעת קניית שבתה לא היה דעתו כן :

ב קי"ל דחפצי הפקר אין קונין שבתה כלומר דחפיצים של הפקר אין להם קניית שבתה במקומן כיון דאין להם בעלים אלא הוזהב הראשון יכול להוליכן למקום שהוא יכול לייך ולכאורה המעם שאין להם שבתה משום דאין להן כוונה לשבתה וא"כ אדם ישן למה קונה שבתה הא בעת שינה אין לו כוונה אמנם לא דמי דהאדם כיון דנייעוד קנה שבתה ישן נמי קנה משא"כ בחפיצים (נמ"א ת"ה ז) ואם זכה בעד אחר ה"ז כרנלי האחר כמ"ש בס"י שצ"ז :

ג חפצי של אינו יחורי מדינא לא שייך בהם

תב [דין חריץ מים שבין שני תחומין וכו' נ' מעיפין]:

א כתבו המור והש"ע חריץ מלא מים מכונסין שהוא בין שני תחומי שבת מקצהו בתוך תחום עיר זה ומקצתו בתוך תחום עיר אחרת שתי העיירות אמודות למלאות ממנו אפילו כהודך התחום שהמים שבתוך התחום קונין שכיתה העיר ומתערבין אלו עם אלו וצריך לעשות מחיצה בסוף התחומין להפסיקן ואפילו הוא תלויה שאינה מנעת לקרקע החריץ ושל קנים בעלמא מני ואם המים מושכין א"צ שום תקון שאינם קונים שבייתה והרי הם כרגלי המטרא עכ"ל:

ב וזה שהוצרכו לומר דמקצהו בתוך תחום עיר אחרת והרי אפילו אם אינם בהתחום עיר אחרת הרי הם חוץ לתחום זה והמים שבתוך התחום הרי הם מתערבים בהמים שהם חוץ לתחום דזה אין איסור כלל דהמים שהם מחוץ לתחום הרי הם הפקר ואין קונים שבייתה והרי הם כרגלי המטרא ואין לשאול דאיכ כל המים אין להם שכיתה שררי אין להם

כעתים דהאמת ראנשי העיר שבתוך התחום הוי בעליהן משום דרעחן עליהן והמחיצה צריכה להיות או ט' מפחים למעלה מן המים ופח בתוך המים או ט' במים ואחר חוץ למים כמ"ש במ"ש שניז ולא חשו לכבוד שסמכו על ס"ש כשם וכמים המושכים א"צ שום תקון דכיון דניירי לא קנו שכיתה כמ"ש בס"ש שצ"ו ושם נתבאר דאפילו המעינות העומדות כמו הבארות שלנו מקרי ניירי ולא קנו שכיתה והם כרגלי המטרא ע"ש:

ג איתא בגמ' ופ"ט.ו דבור המלא תכן או חבילה של תכן העומדת בין שני תחומי שבת אלו מאכילין סכאן לבהמתן ואלו סכאן וזא חיישינן שמא יקח כל אחר ממה שחוץ לתחומו ונראה מהגמ' שם דרוקא להעמיד הבהמות שיאכלו אבל שיהנו לתוך קופה אסור ע"ש והמעס נתבאר בס"ש ע"כ גבי מתבן שבין שני חצרות ע"ש:

תג [דין בקעה שהקיפה א"י לענין תחומין וכו' ד' מעיפין]:

א כבר נתבאר בס"ש שצ"ו דהמקום ששוכת אינו בכלל האלפים של התחום אפילו שבת בעיר גדולה כאנשוביא אינה בחשבון ולעיל בס"ש שס"ב נתבאר דמחיצה שנעשית בשבת שמה מחיצה ולפ"ו אם אירע שאחר שבת בבקעה גדולה וכאו כותים והקיפה להבקעה מחיצות בשבת וההיקף היתח לרידה כגון שהיו שם בתים מפוזרים והקיפום למען הבתים והיו פתח ולבסוף הוקף והיו היקף לרידה איכ היה מן הדין שילך את כל הבקעה ומחיצה לה אלפים אמה:

ב ופ"ט אינו כן דחז"ל אמרו ומ"ז: דרוקא כששבת באויר המחיצות מבעוד יום נחשבים כר' אמות אבל כשלא שבת באויר המחיצות עורים בחשבון והמעס נראה דכיון דמין קניית שכיתה הוא ככניסת השבת דאו נקבע נבולי התחומים ולכן אם שבת או באויר המחיצות נעשו כר' אמות אבל אם בשעת כניסת השבת לא היה בין אויר המחיצות והרי המקום הזה היה לו מחשבון התחום א"א להשתנות בשבת והוה על דרך ראמרינן שבת הואיל ונאסרה נאסרה ואע"ג דבמי שיצא חוץ לתחום ראין לו אלא ד' אמות אם

נתגווה בשבת בין אויר מחיצות אין נחשבים דק כר' אמות כמו שיתבאר בס"ש ת"ז והוה מפני דרוקא שאין לו דק ד' אמות עשו זה כר' אמות אבל זה שיש לו תחום שלם לא נחשוב לו כר' אמות כשלא שבת באויר מחיצות ומג"ז ועוד דלפי מה שבארנו אין זה דמיון בלד רבכאן עיקר המעס שהרי מקום זה עצמו נקבע בכניסת השבת בחשבון התחום משא"כ כשם:

ג ואיך הוי הדין לענין שלפול הגה כיון דמחיצה הנעשה בשבת הוי מחיצה הרי מותר לשלול ככולו שהרי רה"י נסוד הוא שהוקף לרידה כמ"ש אמנם אם היקף זה הוא יותר מאלפים אמה והוא אינו רשאי לילך בו יותר מאלפים ואיך ילמטל ככולו אמרו חכמים וסו' שמטלטל ככולו ע"י זריקה כלומר לזרוק לשם מותר ככולו אבל לשלול כידיו רק בתוך אלפים מותר מפני איסור ההליכה ופשוט הוא דבזריקה הוא דוקא שלא בחפציו רחפציו אמורים להוציאם חוץ לתחומו כמו שנתבאר דהכהמה והכלים הם כרגלי הבעלים ומג"ז והוה שימת רש"י שם והתוס' חילקים כמו שיתבאר בס"ד:

ד ודיכני הרפ"א כתב דאפילו לשלול כמשל אסור חוץ

ולא מפני המלכות ווארע דגמי' אס אחר סכר' ו' זה
למאן דאמר למלט בטלו גם פ"י זיקה ממוס נזירה אחר
ימשך אחר המלו וז"ל אסור דין לאלפים לגמרי כמלכות אסור
מקרי נפלה וכו' ולא למאי דקיי"ל כמחול דמלטל ככוליה ע"י
זיקה כ"כ קמ"ו ומכריע כרש"י וז"ל אס המהרש"א זכ"כ
הפרישה וכן הא"ר והר"ש הסכימו להק"ט :

חוק דר' אמת אפילו תוך תחומו של אלפים ע"ש
וזה שיטת הרמ"א שם סמ"ע רבין רחוק לאלפים אסור
לו למלט א"כ הו' נפרצה במלואה למקום האכז
לה ע"ש אבל רש"י ס"ל דזה לא מקרי נפרצה למקום
דאסור כיו דגם בשם מותר כוריקה א"כ היה מקום
דמותר לו ומה שאינו דשאי למלט זהו מפני ההיחוק

ת"ד [אם יש תחומין למעלה מעשרה אם לאו וכו' ח' סעיפים] :

אפשיטא כרובנן אזלינן לקולא ולעני' נראה בפעמו
משום דהר"ף לא הביא ככל בעיא זו ואי היה ס"ל
לקולא הו"ל להביא אבכ כשרא הביא סתמא כפירושו
דיש תחומין ופעמם נראה משום דבגמ' שם רצו
לפשיט דיש תחומין סהמשנה דמי שרציאותו דר"ג
וחכיריו באו מן הים ואמר לדם סתכל הייתי שהיינו
בתוך התחום קודם חשיכה אלמא דיש תחומין שררי
הים הוא למעלה מעשרה ותרצו בגמ' כמדהכח הפנינה
ברקב שהמים פחותים מ' ספחים ע"ש וס"ל להר"ף
ודרא"ש שרק ריחוי בעלמא הוא וסתמא אינו כן וגם
מירושלמי מבואר שפירשו הפנינה דר"ג כפשמה ע"ש
וכן מבואר מהר"ף וראיתי מי שכתב דרעת הר"ף
נראה לקולא וכו' נס רי"ז ולא ידעתי מני' לומר כן
סיהו לדינא קיי"ל כרוכ הפוסקים לקולא וכפסק הש"ע
וה"מ הר"ף נס"ק דשנת זה נס"י מי שאומר ודחה זה פשט
אחר פ"ט וחז"ק :

א' בנב' ומ"ו. יש ספק אם יש תחומין למעלה
מעשרה אם לאו ומעם הספק נראה משום דאין
החזק למעלה מי וכן אין כרמלית למעלה מי כמי"ש
בסי' שמה' ורק רה"י עולה עד לרקיע ורוכי תחומין
אינו אלא בהרה' וכרמלית דרה"י מקום המוקף לדירה
אינו במדת התחום דנחשב כר' אמות כמו שנתבאר
וא"כ למעלה מי ראין שם לא רה"ז ולא כרמלית
לא שיק' שם תחומין או דיקמא לא שאנ' ועוד פעם
יתבאר על ספק זה בסעיף ו' :

ב' ודעה הרמב"ם בפ"ו דין ג' כתב ג"כ מההלך חוק
לתחום למעלה מי' ספחים וכו' ה"ז ספק אם יש
תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה
עכ"ל ולמה לא הבריע לדינא כרובנו משום דלשיפתו
די"ב מ"ל דאורייתא יש תחומין דאורייתא ויש תחומין
דרבנן אלפים אמה ולכן כ"כ מ"ל הו' ספיקא דאורייתא
ודחומרא ובאלפים אמה הו' ספיקא דרבנן ולקולא
ולשיכך לא רצה הרמב"ם להאריך בזה וכ"כ בחשובה
ומ"ז חזו שכתבו רבותינו בעלי הש"ע מההלך חוק
לתחום למעלה מעשרה ספחים וכו' ה"ז ספק וכו' ומה
שהיה כרובנן יהיה ספיקו להקל מיהו אם היה הולך
וכו' סהוק י"ב מ"ל דחוק ליי"ב מ"ל אולינן דחומרא
למאן דאמר תחומין רי"ב מ"ל הו' דאורייתא עכ"ל
ולדוב הפוסקים דלא מ"ל הך רי"ב מ"ל הו' תמיד
לקולא :

ד' ויותר מזה כתב רבינו הרמ"א דאפילו אם יש ספק
אם הוא למעלה מעשרה אם לאו הולכין להקל
עכ"ל ואע"ג דכנה"ג יש ס"ס דחומרא דשמא הוא
למטה מעשרה ואח"ל למעלה מעשרה שמא יש
תחומין למעלה מעשרה מ"מ כיון דהוה דרבנן ובעירוב
סקילינן גם כנה"ג :

ג' והסוד כתב דיש תחומין למעלה מעשרה משום
דהרא"ש כתב דבעיא זו לא אפשיטא ועבדינן
לחומרא ע"ש וכבר תמרו עליו רבים וגדולים ויש מי
שתרצו דכיון שספק זה נשאר לחכמי הגמ' לכולם
לפוסק המסור וכו' וק"י ע"ז ואני תמה על זה דזה
ניחא לענין הלכה כדברי המיקל בעירוב דבכאן אין
כי סמיקל דהספק לכולם אבל אין זה ענין לספיקא
דרבנן לקולא דבהרבה סקומת בש"ס בבעיא דלא

הך מה נקרא למעלה מי' ספחים פירשו בגמ' שם
דזהו כנחן שקפץ על גבי עמידים שנבדלים י' ואין
רחבן ד' או בעמוד אחד גבוה כזה שמקצתו בתוך
התחום ומקצתו חוץ לתחום אבל עמוד גבוה י' ורחב
ד' אין זה למעלה מעשרה וכארעא סמיכתא היא כיון
דנוח להילוך ודעי בש"ס הוה כהארץ וכן מקומות
הגבוהים כנגן ודדים ונבעות אין זה למעלה מעשרה
מיהו נלע"ד ראם הנה וקוף מאד עד שקשה לעלות
עליו ג"כ הו' בכלל למעלה מעשרה וכמבואר שכתבנו
בסי'

במי' שצ"ט סעיף ו' ע"ש ויש להתיישב בזה וצ"ע
 ונתוס' שנת ס"ז : סל"ה קט"ו :
 ו גם בימים ובנהרות מוכח כנמ' דאין איסור תחומין
 אם אין תחומין למעלה מעשרה כיון שהמים עמוקים
 עשרה הרי הם י' טפחים למעלה מן הארץ והיינו
 מוקרקע שחתת המים ואין לשאול דא"כ למה זה
 בארנו במי' שצ"ז סעיף י"ג שיש היצאה חוץ לתחום
 במים אך האמת דזהו ענין אחר דהתם לנבי המים
 עצמן שהן מחוברין כולן כאחד וכשם שהמים שעד י"ט
 יש תחומין כמו כן המים שלמעלה מי' שהרי כולן
 מחוברין כאחד משא"כ הספינה השטה על פני המים
 כיון שהיא הולכת רק למעלה מעשרה אין בה איסור
 תחומין שאין לה שייכות למים התחתונים ונתוס' מ"ה :
 ד"ה לקטו :
 ו הטעם שאין בימים ונהרות איסור תחומין אף
 בייב מיל ביאר הרמב"ם כתשו' וז"ל לפי שהם
 כרמלית והמלמול בהם אינו אלא דרבנן ולא יתכן
 שיהא המעביר על פני המים אסור מדרבנן והמהלך
 לוקה מן התורה עכ"ל ועוד הוסיף טעם שהרי הי"ב
 מיל הם כנגד מחנה ישראל וזה לא שייך במים ע"ש
 וביאור דבריו דלפי שבשם ודאי אינו אלא דרבנן אף
 ביי"ב מיל ויותר הוה ספיקא דרבנן ולקולא והנה
 הטעם הראשון יכול להיות גם ביבשה בלמעלה
 מעשרה דשם הוורק למעלה מעשרה חוי מקום פטור
 ואין לשאול דא"כ גם ביי"ב מיל נאמר כן דהא מעביר
 למעלה מעשרה חייב כדאיתא בשבת ו"ג.ו. וכמ"ש
 במי' שמי' סעיף ג' :

ח וכיון שאין בימים ונהרות איסור תחומין ראד"יתא
 לרבני הכל מטעמים שנתבאר לכן מי שכא במספנה
 בשבת והגיע למל יורד ואינו נמנע ויש לו אלפים
 אמה לכל רוח לפי שלא קנה שכיתה בהיותו במספנה
 אך זהו דוקא כשהספינה הלכה למעלה מי' מן
 המים אבל אם הלכה למטה מי' והיינו שאין מוקרקע
 הספינה להארץ י' טפוחים אע"פ שהוא למעלה על
 הספינה קנה שם שכיתה וכשיצא חוץ לאלפים מאות
 מקום דינו כיוצא חוץ לתחום ואין לו אלא ד' אמות
 ואם הוא ספק אם חיה למטה מי' אי למעלה מי'
 אוליין לקולא ואם יצא פעם אחד משחשיכה על
 היבשה וחזר ונכנס לספינה כשיכא לאיזה מקום בשבת
 אין לו אלא ד' אמות שהרי קנה שכיתה במקום
 הראשון שיצא על היבשה ואפילו יצא משחשיכה שלא
 בשעת קניית שכיתה כלל של דבר כל שכשבת היה
 רגע אחת ביבשה או למטה מעשרה בהמים שם
 שכיתהו וכשהזר לספינה והגיעה למל אסור לו לצאת
 חוץ מר' אמות ואם אירע כן צריך להמתין שם עד
 הלילה אך אם מוכרח לצאת מן הד' אמות כגון
 שוודרין נשמים או החמה וזרחת עליו ואינו יכול לסבול
 או שצריך לנקבו ומוכרח ליכנס להעיר הוה ליה כל
 העיר כד' אמות דכיון דעל על ופרטי דין זה יתבאר
 במי' ת"ה וס"י ת"ז ואין להארך בכאן רק צריך לדעת
 דבהילוך חוץ לתחום כזה חשבינן ליה כאונס ולא
 כיוצא דעת שיש חילוקים בזה כמ"ש שם ודיני כניסה
 לספינה בשבת ובע"ש נתבאר לעיל במי' רמ"ח ובמי'
 של"ט ונתנ"ל סק"ה :

ת"ה [דין מי שיצא חוץ לתחום איך יעשה וכו' י"ד מעיפים]

א שנו חכמים במשנה וס"ח מי שיצא חוץ לתחום
 אפילו אמה אחת לא יכנס וכן פסק הרמב"ם בפכ"ז
 דין י"א והסיד והשיע ויש בזה שאלה גדולה הלא
 קי"ל דכל אדם יש לו ד' אמות לבר התחום כמ"ש
 במי' שצ"ז ובמי' ת"ז יתבאר במי שיצא חוץ לתחום
 לרבר מצוה בפקוח נפש וכיוצא כזה דנתנו לו חכמים
 תחום אלפים אמה במקום שהוא שם וקיי"ל דאם
 התחום החדש נבלע מעט בתוך תחום הישן חזר
 לתחום הקודם וכך מירגל הלשון בש"ס ומ"ד :
 הבלעת תחומין מילתא היא וא"כ גם בכאן כשיצא
 אמה אחת הרי עדיין יש לו ג' אמות בתוך

תחומו ולמה לא יחזור לתחומו ע"י הבלעה :
 ב והנה הרע"ב ורבינו יהונתן פירשו רהאי תנא לא
 מ"ל הבלעת תחומין ע"ש ולפ"ז אין הלכה במשנה
 זו אבל מדברי רש"י ז"ל מתבאר לי כונה אחרת שפי'
 מי שיצא חוץ לתחום במיד ומדעת שלא לשם מצוה
 עכ"ל וכונתו ברורה דלא אמרינן הבלעת תחומין מילתא
 היא אלא במי שיצא באינס או לרבר מצוה ולא במיד
 ושלא לרבר מצוה :
 ג והרמב"ם ז"ל תיקן הקושיא כאופן אחר וז"ל מי
 שיצא וכו' לא יכנס שהר' אמות שיש לו לאדם
 תחלתן ממקום שהוא עומד בו לפיכך כיון שיצא חוץ
 מתחומו

מתחמו אמה או יותר ישב במקומו ואין לו להלך אלא ר"א מעמידת רגליו ולחזק עכ"ל ונתקשו כרבריו וא"מ ואל"מ דרא להראי תנן ומ"ה. ו. כמי שישן בדרך ולא קנה שבתה דיש לו ר' אמות ולאיוה רוח שירצה ולעיר נראה דל"ק כלל וראו א"ן קי"ד דנ"ס ישן קונה שבתה כמ"ש בס"י ת"א ואפילו מאן דס"ל בישן שאין לו רק ד"א ויכול לברור לאיוה רוח שירצה וראי כן הוא דאיוה נ"ס יש לו ברין זה אבל בהולך חוץ לתחום איך נרשה לו לחזור בחורה וליכנס לתחום יארבא א"ן אוסדים לו כך לדרכך וזו"ל נ"ס ט"ט הא"מ קן סוף ע"ש ולפ"ז יכול להיות דלהרמב"ם נ"ס באונס הד"ן כן או אפשר לומר דבאונס ס"ל כרש"י וזה לא מקרי אונס:

ך והראב"ד דל כתב שם דזה מה מקרי אונס לעבוד קצת חוץ לתחום ובאמת יכול לברור לאיוה רוח שירצה וליכנס לתחום לנסיו והמשנה מירא בשב"ב בירד לו ה"י אמות שלהלך ע"ש וכיצא בזה פ"י בהנ"מ וזו"ל בשם ר"י ח"ל לא יכנס להיות כאלו לא יצא חוץ לתחום אבל ד" אמות יש לו כל סביביו ומותר לו ליכנס בתוך תחום הראשון עד ר' אמותיו עכ"ל ונ"ל דה"פ אינני דן אותו כלא יצא חוץ לתחום אלא הוא וראי חוץ לתחום אלא יש לו ר' אמות וברשותו לברור איוה רוח שירצה ואם בירד באמת לצד תחום ילך ר' אמותיו ומפילא שאח"כ ילך כל התחום ומא"מ כל הניסוח בס"ד ומג"ח סק"ל חז"ן:

ת וכן מי שקירש עליו היום והוא חוץ לתחום העיר אפילו אמה אחת לא יכנס להיות כאנשי העיר כמו שנתבאר בס"י ת' ואינו מהלך אלא אלפים אמה לכל רוח במקום שקירש עליו היום ובוה פשיטא דלא שייך ענין ה"י אמות שהרי קונה שבתה על מקומו ככל השוכתין ואמרו חכמים דנגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום דזה כבולו בתוך התחום ואם סמכה אקרא בג"ל וס"ל ח"ס תשיב מנחת תלך פ"ט:

ן מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת כלומר לא במזיד אלא שטעה או שחזה בעק מחשבה מתרי לעשות לו מחיצה של בני אדם כמ"ש בס"י שס"ב דהיקף בני אדם היו מחיצה וע"י אנשים שעירבו לאותו רוח שיכולין לילך שם ויקיפו אותו סביב כמו מחיצה ויהיה תועלת שאם המחיצה תמשך עד תוך תחום יכנס לתחום שהרי יתבאר דהוצא חוץ לתחום באונס תבגם בתוך מחיצות יכול לילך את כולה ותחומין

אפילו גדולה הרבה ואפילו יותר מאלפים הקילו בזה מפני שאין לו רק ר' אמות כמ"ש בס"י ת"ג ע"ש והוא שכא ירעו אותם שעושין בהם המחיצה שלשם מחיצה הועמדו ומעם דבר זה בארנו בס"י שס"ב ע"ש חזי ביצא באונס אבל אם יצא לדעת אסור ואין לו תועלת בזה שהרי אף אם יכניסוהו למחיצה אסור לו להלך את כולה מפני שלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום כמו שיתבאר בס"י:

ז זה שהוצא חוץ לתחום אין לו אלא ר' אמות אין חילוק בין יצא לדעת או שלא לדעת אפילו הוציאנהו ליסמים או עבר עליו רוח רעה אין לו אלא ר' אמות וכך שנינו במשנה ריש פ"ד וכן אם יצא ע"י שאר אונס או שיצא בשונג ואם אח"כ החזירוהו לתוך התחום ה"ו כאלו לא יצא ואם החזירוהו לתוך העיר ררי כל העיר לו כו' אמות ורצה לה אלפים אמה לכל רוח והוה דרוקא ביצא ע"י אונס וחוד ע"י אונס אבל אם יצא לדעת אע"פ שחוד ע"י אונס או יצא באונס וחוד לדעת אין לו אלא ר" אמות:

ח אפנס ביצא לדעת והחזירוהו באונס לעירו ששבת שם והיא סוקפת מחיצות ומוקף לרידה שיטבה ואח"כ הוקפה הרי לו כל העיר כו' אמות אך מהעיר ורצה אסור לו לילך אפילו אמה אחת דבעיד הוה ספגי ששבת באויר מחיצות מבעוד יום ובה"ג אפילו יצא לדעת וחוד לדעת רוח א"א לאסור עליו אבל חוץ לעיר אסור לתחום הפסיד כשאחד סוף היתה לדעת וביצא באונס וחוד באונס אפילו החזירוהו לתוך תחום בעיר שלא שבת בה נעשית לו כו"מ כו' אמות והתחום חווד ל"י כמקדס ואע"ג דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום כיון דאונס הוא בהליכה תפ"כ בחורה נעשית לו כולה כו' אמות ספגי שהקילו עליו בזה:

ט וכן אם הוציאנהו לסמים חוץ לתחום ונתנהו בריד או כסוד או כמקרה או בעיד המוקפת חופה ומוקפת לרידה אפילו הן חוץ לתחום הרי נעשים לו כל אלו כו' אמות ומהלך את כולו אבל אם יצא חוץ לתחום לדעת ונכנס באחד מאלו אין לו אלא ר' אמות ואסור לו לילך את כולה דאין נעשם כו' אמות והרי היא כולה חוץ לתחום אלא דבאונס הקילו עליו בזה דאפילו בכה"ג חשבונן ליה כו' אמות ולא ביצא במזיד אבל אם הכניסוהו לעיבורה של עיר לא נעשית כו' אמות ונצ"ח סק"ל אפילו באונס דרק לחשבון ותחומין

יש עוד חלל מצמרפין החלל הזה להדפנות שנפחתו ונשארו פחות מי' להשרים עליהם כאלו הם עצמם י' מפחים וזה דונסא בעלמא לחוקקין להשלים :

יב עוד כתב בסעף ה' וכן אם נכנס למפינה ויצאה המפינה חוץ לתחום וחזרה לאחוריה לנצל שהמפינה משם הרי הוא כאלו לא יצא דהוה ליה כאלו הוציאוהו למסים והחזירוהו עכ"ל כלומר כגון שהמפינה עמדה על החוץ ונכנס בשבת לישב בה ולא לשום דנכנס בהיתר ובעל המפינה שם בה חוץ לתחום למקום שאין עמוק עשרה וחזר ה"כ כרין הוציאוהו והחזירוהו וקמ"ל דאע"ג שדרכו נכנס מ"ס כיון שנכנס לישב בה דהוה היתר נמור דנין אותו כאנוס ועמ"ל סק"ה עליך נס כה"ג שהיתה נה"ש למטה מי' וקנה טס שניתה והמלינה כגמ' וחזרה :

יג פירות שהוציאו חוץ לתחום והחזירוהו אפילו במזיד לא הפסידו מקומן שהרי הפירות אנוסים הם ולכן אם הוא יו"ט שמו"ת במלמוד כל העיר להם כארבע אמות וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח כבתחלה ואם הוא שבת מותרים באכילה במקומן ואפילו לאותו ישראל שהחזירן לצרכו במזיד הואיל שהפירות אנוסים הם ולא דמי למכשל בשבת דאמור דהוה איסורא דאורייתא יאע"ג דמבטיל כליו ומעשר בשבת נ"כ קנסוהו והוה איסור דרבנן מ"ס בתחומין שלא נעשה שינוי בהם עצמם ועתה הם על מקומם לא קנסוהו ובכמה דברים הקילו בתחומים יותר מבשאר איסורים כגון הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר לקמן מי' תקמ"ז וכן לענין בכדי שיעשו כמ"ש התום בעירובין נ"ט: ס"ה אי ע"ס והמג"א סק"ד פ"ח להעמיד כגון דלית ליה פירא אחריתא ע"ס וכל כי האי ה"ל לפסג ועל"ז ות"ס ולי נראה כמ"ס ודו"ק :

יד וכל זמן שלא החזירו הפירות והם חוץ למקום אם הוציאו בשונג מותרים לאכלם ואסורים במלטול חוץ לר"א ומי יאכלם אותן שעירבו לאותו צד ואם כמזיד הוציאו אסורים באכילה אפילו למי שלא הוציאו ויש מתירין למי שלא הוציאו וכן הסכימו האחרונים וא"י סק"ז אבל כירושלמי פ"ד דעירובין (הל' א"ז) משמע כדעיה ראשונה ע"ש ועי' א"י ולוי מותח :

התחומין היו בעיר ולא לעשותם כר' אמות שהרי הוא אינה מוקפת כלל :

י וכתב רבינו הב"י בסעף ו' מי שהפליגה מפינתו בים מהלך את כולה הואיל ושבת באויר מחיצות ואם נפחתו דופני מפינה בשבת אם היא מהלכת מהלך את כולה ואם היא עומדת אינו מהלך בה אלא ר' אמות עכ"ל והנה הרמב"ם לא הזכיר כלל דין זה כיון דאין תחומין למעלה מעשרה והטור הזכיר לפי שפסק בס' הקודם דיש תחומין למעלה מעשרה אבל רבינו הב"י שפסק שם דאין תחומין למעלה מי' לא היה צריך כלל לזה ולמה כשהיא עומדת אינו מהלך בה אלא ר"א אך כוונתו כן הוא שנכנס בה מע"ש אך שהלכה כמה פעמים בפחות מעשרה או שיצא שני פעמים לובשה וממילא דרינו כיוצא חוץ לתחום ולא נחשב כאנוס ולפיכך כשהדפנות קיימות מהלך את כולה כיון ששבת באויר מחיצות מבעוד יום אבל אם הלך למפינה אחרת או למקום המוקף כיון שלא שבת באויר המחיצות מבעוד יום אין לו אלא ר' אמות וכשנפחתו דופני המפינה כשעומדת ממילא דרינו כיוצא חוץ לתחום שאין לו אלא ר"א אבל כשהיא מהלכת מותר לילך את כולה משום דבכל קפיצה וקפיצה היא יותר מד' אמות ולעולם המפינה נוטלתו מד' אמות אלו ונתנתו דר' אחרים נמ' מ"ג : ר' יצח אמר הואיל ומפינה נוטלתו וכו' ע"ס ועמ"ל סק"ז ודע"ו נ"ע ודו"ק :

יא וכתב רבינו הרמ"א ואם באמצעו יש לו מחיצות עשרה ובראשו אין לו אוליגן בתר האמצעי ואפילו אין בו כלל רק יש בו לחקוק עשרה אמריגן חוקקין להשלים עכ"ל וזה קאי אנפחתו דופני המפינה דהך דבראשו נרוגין כחורי רה"י ובעינן שלא תהא פרוץ מרובה על העומר ושלא תהא הפירצה יתירה מעשר אמות ומג"א סק"ז וזה שכתב ראמריגן חוקקין להשלים תמוה דאנן קי"ל דלא אמריגן חוקקין להשלים כמ"ש בס' ש"מ"ה ולהדיא מבואר כן בשבת ו' : דר"מ סבר חוקקין ורבנן סברי אין חוקקין והלכה כרבנן וגם סק"ז ונלע"ד דאין זה חקיקה כבעלמא אלא דה"פ דאם תחת קרקע המפינה שעומדים עליה

תו [מי שיצא חוץ לתחום והוצרך לנקבו וכו' כ' סעיפים] :

א מי שיצא חוץ לתחום שאין לו אלא ר' אמות והוצרך לנקבו יכול לצאת משם עד שיסגור נ"ע

הריח לצד תחמומו ונכנס לתחמומו הרי כאלו לא יצא וזה ביצא כאונס אבל במזיד לא סהני מה שיבנם לתחמומו דעדיין אין לו אלא ד"א כמ"ש כמ"י הקורם:

ב זה שאמרנו בהוצרך לנקביו י"א דה"ה אפילו הוצרך לקמנים להשתין וי"א דוקא לנדולים אבל להשתין יכול בכל מקום וא"צ לזה מקום צנוע שהרי נבלעין במקומן ומשתין מים בפני רבים ונכרות מ"ל: ואולי כשצריך להתפלל או לברך ברהמ"ז שאין ביכולת כ"ד אמות של המי רגלים יכול למצא מקום צנוע:

צנוע לפנות וזהו אפילו ביצא בסוד כיון שענתה אנוס כזה ואם יצא שלא לדעת שנתבאר בס"י הקידום דאם הוצרכו לתוך התחום וזה כאלו לא יצא נהגו לו חכמים עצה בהוצרך לנקביו שיחקרב לצד תחמומו ואם לא ימצא מקום צנוע עד תחמומו יכנס לתחמומו ולאחר שנכנס הוה כאלו לא יצא כיון שנכנס ברשות והוה כהחזירו וזהו כשלא מצא מקום צנוע קודם תחמומו אבל אם מצא מקודם מקום צנוע לא יכנס לתחמומו אלא יפנה שם ויתרחק ממקום שנפנה עד שיכלה הריח ושם יש לו ד' אמות ואם נתרחק מחמת

תז (מי הם שיכולים לילך חוץ לתחום וכו' נ' מעיפים):

ממקומו שהגדר לו זה אלפים אמה לכל רוח ואם היה מקצת התחום שיצא ממנו ברשות מובלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו ה"ז חוזר למקומו וכאלו לא יצא דהבלעת תחומין מילתא היא כמ"ש בריש ס"י ת"ה ע"ש:

ג כל היוצאים להציק נפשות מיד הליסמים או מיד הגהר או מן המפולת וכיוצא בזה יש להם במקום שהצילו כו' אלפים אמה לכל רוח ואם היתה יד הליסמים תקיפה והיו מפחרים להיות כל יום השבת במקום שהצילו יכולים לחזור אפילו כבלי ויגם למקומן דכך ספק חשש פקוח נפש דחה את השבת וככלל יוצאים ברשות היו העדים שהעידו על ראיית הלכנה כומן שהיו מקדשין ע"פ הראייה כדתנן ברי"ה ונ"ג: וכמ"ש הרמב"ם בספ"ז:

א דבר ידוע שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש שמחללין את השבת וכ"ש שמחייבין לצאת חוץ לתחום אפילו בתחומין דייב מיל ובתחומין עשו לזה חכמים תקנה יחידה שיש לו במקום שהגיע אלפים אמה לכל רוח אפילו שלא קנה שביתה בשם ואם הוא באיזה עיר הרי הוא כאנשי העיר ויש לו כל העיר חוצה לה אלפים אמה ולכן ככ מי שיצא חוץ לתחום ברשות כגון מילדת חכמה הבאה לאשה להולידה וכן כל כיוצא בזה יש להם כל הדינים שנתבארו וזה עשו חכמים כרי שלא תהיה עליהם כמסא:

ב ולא עוד אלא אפילו היה יוצא ברשות לפקוח נפש וכשהיה בדרך הגירו דו שכבר נגמרה המעשה שחילך ואין לו עוד מה לעשות שמה וממילא רנשאר על מקומו ואמר לחלל שבת עוד נתנו לו חכמים

תח (דין עירובי תחומין וכו' ז' מעיפים):

ולן שם ומ"ם נחשב שביתתו במקום שהיה כשעת קניית השביתה והשני שהקילו חכמים ע"י העשיר שמורה לו לקנות שביתה ברגליו ישב כביתו וישלח ע"י שניה מוזן שתי מעודת לסוף אלפים ואמר שקונה שביתה שם ופרטי דבר זה יתבאר בספ"ן ת"ס בס"ר:

ב ולכן מי שיצא מן העיר כע"ש הניח מוזן שתי מעודת דרוק מהעיר בתוך התחום עד סוף התחום וקבע שביתתו שם אע"פ שחזר לביתו מבעוד יום ולן כביתו מ"ם נחשבנו אותו כאלו שבת במקום חשתי מעודת ויש לו להצד במקום עירובו אלפים אמה לכל

א כשם שתקנו חכמים עירוב לחצרות ומבואות כרי שיוכלו למלט בהם ע"י העירוב מפני שנעשה כאלו בולם דרים במקום אחד כמו כן תקנו עירובי תחומין והיינו שאם אחד יש לו צורך מצוה לילך להקן מאלפים אמה בשבת או איזה הכרח יכול לעשות עירוב כע"ש על עוד אלפים אמה ויהיה ביכולתו לילך ד' אלפים אמה כשבת והעירוב הזה הוא על שני פנים האחד והוא העיקר כרגל והיינו שילך כע"ש מבעוד יום לסוף אלפים אמה וישב שם בעת קניית שביתה ויאמר שרצוני שתהא פה שביתתו וממילא ש"ש לו במקום הזה אלפים לכל רוח וחזור לביתו

העיר וכן במניח עירוב ומודרין לו בשם אלפים לכל רוח היו נ"כ כנגד מקום הנחת העירוב וממילא שאסור לו לילך לצפון ולדרום רק נגד רוחב המקום שקנה בו שביחה והקרנות ואם אינו אלא ר' אמות כגון שאין העירוב ברה"י המוקף לדירה אסור לו לילך לכל רוח אלפים רק כנגד הר' אמות וממלא זווותיהן לעשותו בטבלא מדובעת כמ"ש בס' שצ"ח:

ן ומ"מ כתב רבינו הרמ"א בסוף סעיף א' וז"ל ומ"מ אם כלתה המרה סוף העיר וכולה כארבע אמותיו מותר לילך כל רחבה ויש לו אלפים חוץ לעיר לצפון ולדרום אע"פ שאין לו רחב כל כך נגד המקום שקנה בו עירוב עכ"ל ותמהו עליו מה ענין צפון ודרום להעיר האלפים לכל רוח הוא נגד מקום שביחתו והקרנות הממלאים כג האלפים הצפונים והדרומים וכן במזרח ומערב אבל העיר אינה מסרת התחום כגל וזהו כוונת המג"א סק"ג אבל רבינו הרמ"א ס"ל כיון דהעיר נחשבת כר' אמות אי"כ נם היא כלולה בתוך התחום שהרי מנכין מן התחום ר' אמות מצד שהיא נחשבת כר' אמות אי"כ נם נגד העיר וזה כנגד התחום ולכנהו"ו:

ן אם נגד מקצת רוחב העיר באיזה רוח יש עיר שכלים האלפים בסוף העיר דנעשית כולה כר' אמות ומשלימין השאר מחוץ לעיר ונגד מקצתו השני לרוחב רוח זה אין עיר או יש עיר שכלתה מדתה באמצע העיר אין משוין הצדדים אלא הולכין בכאן כפי המדה שלה ובכאן כפי המדה שלה ופשוט הוא (וכ"כ בס"א נגס האו"י) והמניח עירובו בעיר אפילו גדולה כגונה ואפילו עיר הריבה או מערה הראויה לדירודין מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח והמניח עירובו בתוך העיר ששבת בה אין מודרין ממקום עירובו אלא הרי הוא כבני העיר בולם שיש להם אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיר וכן אם נתן עירובו במקומות המצטרפין לעיר כמו בתים העומדים בתוך ע' אמה או לדעת המור בתוך ע' אמה מהעיר לא עשה כלום וחרי הוא כבני העיר דזהו ממש כנתנו בעיר ואם נתן עירובו חוץ לתחום אינו עירוב ויש לו תחום ביתו ולא אמרינן דעקר דעתו מביתו משום דכן הוא דעתו שאם העירוב לא יועיל לא יפסיד תחום ביתו ויתבאר בס' קמ"א ושמג"א סק"ח:

הנותן

לכל רוח לפיכך כשהוא מהלך אלפים אמה לצד העיר אינו מהלך בעיר אלא עד סוף מידתו ואם היתה העיר מובלעת בתוך מרתו נחשב לו כל העיר כר' אמות וישלים מרתו לאלפים חסר ר' אמות מחוצה לה:

ן כיצד הרי שהניח את עירובו ברחוק אלף אמה מכותו שבעיר לרוח מזרח נמצא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה במזרח ומהלך ממקום עירובו אלפים אמה למערב אהף שסן העירוב עד ביתו ואלף אמה מביתו בתוך העיר ואינו מהלך בעיר אלא עד סוף האלף ואם היה מביתו עד סוף העיר בפחות מאלף אפילו אמה אחת ואפילו פחות מזה שנמצאת מרתו כלתה חוץ לעיר תחשב העיר כולה כר' אמות ויהלך חוצה לה תתקצו אמה תשלום האלפים לפיכך אם הניח עירובו ברחוק אלפים אמה מביתו שבעיר הפסיד את כל העיר ונמצא מהלך מביתו עד עירובו אלפים אמה ואינו מהלך מביתו בעיר לרוח מערב אפילו אמה אחת וכל זה הוא דעת הרמב"ם בפ"ו מעירובין וכן פסק רבינו הבי"ב בסעיף א' :

ך אבל דעת המור אינו כן וס"ל דאפילו כלתה מרתו באמצע העיר ואין העיר נעשית לו כר' אמות והו לענין שאין משלימין לו מחוץ לעיר את השאר אבל מ"מ לענין שיהלך את כולה נעשית לו כר' אמות כיון שלן בה ודוקא בעיר שרק מצד מדידת התחום נעשית כר' אמות והיינו העיר העומדת בתוך אלפים והוא לא לן בה דבה שפיר אמרינן דכשכלתה מרתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר אבל לא בעיר שכן בה דאל"כ הרי יגרום לו העירוב חוסרא גדולה דבלא העירוב היתה נחשבת כר' אמות והעירוב ניתנה להקל ולא להחמיר ורבינו הרמ"א הסכים לזה ודע רזה שאמרנו דכשכלתה מרתו בסוף העיר היו כל העיר כר' אמות זהו אפילו בגתה קודם העירוב שהם ע' אמה ולא אמרינן עירוב של העיר כעזו העיר להחמיר:

ך כבר נתבאר בס' שצ"ח רתחומי העיר מודרין לכל צד אלפים אמה עם מילוי הקרנות כמ"ש שם ומודרין לאורך למזרח וכמעט וכן לרוחב לצפון ולדרום כפי אורך העיר וכפי רחבה והיינו נגד

תם [דין מקום נתינת העירוב וכו' י"ז מעיפים]:

א הגותן עירובו בבית הקברות כלומר על הקבר של בנין שהוא אסור בהנאה כמ"ש ביו"ד סי' שס"ד אינו עירוב דאע"ג רבשעת קניית העירוב לית קן בה רמזות לאו ליהנות ניתנו מ"ם כיון דניחא ליה שיתקיים העירוב גם אח"כ שהרי הוא דבר שאכל או משקה הרי נהנה בו ואע"ג דאין לנו לחוש מה שיהיה אחר קניית העירוב מ"ם כיון שכונתו לקנות שבתה שם והוא כביתו ואסור לקנות בית באיסורי הנאה (גמ' ל"א.) וסגולא דכמלה שבתה זו ובטל העירוב ודע דעת הרמב"ם בפ"ו ודבינו הבי"ב בסעיף א' אבל הסוד באמת פסק דרק לכהן לא הוי עירוב לפי שאין יכול להניע למקום שבתתו ולא לישראל וזה שנגמ' אינו לפי המסקנא ע"ש אבל הניח העירוב בבית הפרס שהוא שדה שנחרש בה קבר וסומתו מדרבנן אפילו לכהן היה עירוב מפני שיכול להכנס שם במגרל הפרדה היינו סגדל שיש בו מ' סאה תישא על גבי בהמות או ע"י נפוח כרין ביה הפרס שמנפח ורואה שאין שם עצם כשעורה והולך לו ויכול גם הכהן להגיע להעירוב ולהטלו ע"י פשוטי כלי עץ שאינו מקבל סומאה וכן קבר של קרקע אינו אסור בהנאה כמ"ש ביו"ד שם ולהאוסרים שם בהקרקע שנתנו על הקבר אינו עירוב ודינים אלו אין מקומן כאן לבארן :

ב במקום העירוב הוא קונה שבתה לפיכך צריך שיהא הוא ועירובו במקום אחר בה"ש שהוא זמן קניית העירוב כדי שיהיה אפשר לו לאכלו שם בה"ש אבל בשתי רשויות אינו עירוב לפיכך אם נתכוין לשבות כרה"ד והניח עירובו כרה"י או נתכוין לשבות כרה"י והניח עירובו כרה"ד אינו עירוב שהרי א"א לו להוציאו בה"ש מרה"י לדה"ד או מרה"ד דרה"י אבל אם נתכוין לשבות כרה"י או כרה"ד והניח עירובו בכרמלית או שנתכוין לשבות בכרמלית והניח עירובו כרה"י או כרה"ד ה"ז עירוב מפני שבשעת קניית השבתה והעירוב שהוא בה"ש פותר דהציא ולהכניס מרה"ד או מרה"י לכרמלית שהרי אין מערבין אלא לדבר מצוה וכל דבר שהוא משום שבות לא נאצי עליו בה"ש לדבר מצוה כמ"ש בס"י שפ"ב ואע"ג דגם מרה"י לדה"ד או להיפך יכול להביא את העירוב ע"י אינו יוצרי דאינו אלא שבות מ"ם איך נאמר ששם

ביתו ע"י השתי סעודות בדבר שלא יוכל להביא בעצמו לביתו שאין דרך בית כן להביא סעודתו ע"י אחרים כיון שכל ביתו היא הסעודה הוי כמביא בית ע"י אחרים ואין זה בית שלו :

ג נתנו בראש הקנה או בראש הקונרס הצומחים פן הארץ ריש כהם איסור להשתמש בשבת כמו באילן אינו עירוב דאע"ג דגם זה אינו אלא שבות מ"ם נודו על זה אפילו בה"ש מפעם שהם רכים ונחיים לקטום וקריב בקל לבא לידי איסור האוריינת ונודו אפילו במקום מצוה ואם הם תלושים מן הקרקע רק נעוצים בקרקע ה"ז עירוב רבכה"ג אין איסור הקטיפת בהם מן התורה כמ"ש בס"י ש"ז ע"ש וכן בשמיעה עירובו כרה"ד וגם שבתתו כרה"ד אלא שרחיק ח' אמות העירוב ממקום שבתתו נ"כ אינו עירוב אע"פ שיכול למלט פחות מזה מדיא מפני שגם זה קריב לבא לידי איסור דאוריינת (וג"ל סק"ז) אבל פחות מח' אמות מותר מפני שיכול למלט פעם אחת פחות מדי' אמות ויהיה העירוב בתוך ד' למקום השבתה רבפעם אחת לא יבשל וכן אם נתן העירוב במגרל תעל בפניו ואבד הספתח מבעוד יום או שנפל עליו ג"ל אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה דאוריינת הוי עירוב ובלבד שהשבתה תהיה ברשות שהמגרל עומד שם כלומר כשהמגרל עומד כרה"י תהיה גם שבתתו כרה"י או בכרמלית ואם המגרל עומד כרה"ד והמגרל נבנה י' ורחב ד' תהיה שבתתו על המגרל או בכרמלית :

ד כל המנח עירובו במקום יש לו במקום עירובו ד' אמות לבר האלפים אמה לפי שהיא קנה שם שבתה שתודה כביתו ואין בית פחות מד' אמות ואין לשאול דא"כ נצריך שינח עירובו דוקא בבית ויהיה כמו בעירובי הצרות דילך ולא רצו להפריח עליו בזה דא"כ אם לא יהיה לו בית בסוף התחום לא יהיה לו עירוב ותמצא כמ"כ כל התקנה ולכן כיון שעירובי תחומין הוא רק לדבר מצוה אמרו החכמים שיכול לקנות שבתה באיזה מקום שהוא :

ה וכוין שיש לו ד' אמות לפיכך אמרו חכמים (ל"א.) דהמנח עירובי תחומין שלו בסוף התחום ותתגלגל חוץ לד' אמות קדם בה"ש אינו עירוב ואע"פ שיכול להכניסו בה"ש בתוך ד' אמות ושלשל פעם אחד פחות

עירוב יש לו שביחה בביתו דמסתמא בביתו נחא
 ליה דלקני כשלא יהיה עירובו עירוב ורמ"י פ' ד"ה
 ואמר ט"ז ועמ"ל סי' תי"א סק"ל :

ח כיצד עשיית עירוב אם רוצה לילך במקו התחום
 או בתוך התחום ולהחשיך שם וכונתו לקנות שם
 שביחה זה עיקר מצותו ואפילו לא אמר שביחתי
 במקומי אלא החשיך שם ושחק כיון שכונתו היתה
 לשביחה ה"ז עירוב אבל אם לא היתה כונתו
 לשביחה אינו עירוב אא"כ אמר שביחתי במקומי
 ואין הפרש בזה בין מי שיצא מביתו לקנות שם שביחה
 ויצא להחשיך על התחום ובין מי שכא כדרך וחשבה
 לו קונה אלפים אמה בלא אמירה וככא כדרך א"צ
 כונה דמטילא קונה שביחה במקום שהיה בה"ש שהרי
 אפילו ישן יש לו שביחה כמ"ש בס"י ה"א וכ"ש ניעור
 ייראה לי דאע"פ שהולך כל בה"ש ולא עמד עד
 מקום אחד ונתבאר במ"י שצ"ו הכל מידי דנייד לא
 קנה שביחה כמו נהרות המושכין מ"מ האדם קונה
 שביחה במקומו שהרי ביכורתו לעמוד או לישב ולא
 מצינו בשום מקום שההולך לא יקנה שביחה ואמרינן
 מינו דעמד קנה הוהך נמי קונה כמו בישן שם שאמרינן
 בכה"נ ע"ש :

פז והנה זהו עיקר העירוב והיינו עירוב בדגל אב"ג
 חכמים הקילו על מי שאינו רוצה לפרוה ולהחשיך
 שם ילך מבעוד יום או ישלח שרית ויניה שם מוזן
 שתי סעודות כל אחד ואחד כפי מונו וגם בזה
 הלכו לקולא דמתם בני אדם צריכים שתי סעודות
 בינונית שהם כששה בצים ספת ואפילו אם הוא רעבתן
 דיו בבינונית סיהו אם הוא חולה וא"צ כל כך לשתן
 סעודות דיו בפחית ולא רוקא ספת דה"ה מכל דבר
 שמשתחפין בו שיתופי מבואות ואפילו הנשבע שלא
 יהנה מכבר מערבין לו בו דאין מערבין אלא לרבר
 מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו ועמ"ל סק"ט ואם הוא
 ליפתן דיו בלפת שאוכלין בו שני סעודות :

י ובעירוב כזה צריך אמירה דוקא כיון שאינו על
 מקום שביחתו ויאמר בשעה שמניח את העירוב
 בזה העירוב יהיה מותר לי לילך למחר אלפים אמה
 ממקום עירובי זה ויעשה הברכה כמו שיתבאר בס"ס
 תמ"ז וחזור ולן בביתו ופורדים לו תחומי ממקום
 עירובו שאנו רואים כאלו דר שם דאנן סהרי דאלו
 היה לו שם מקום דדור היה דר שם וגמ' ע"ז ו. וממעם
 זה התלמידים האוכלים בבית הבעלי בתים שבתיהם
 בשרה

פחות מר' אמות כמ"ש בסעיף ג' מ"מ אינו מועיל שהרי
 אם היה קונה שביחה במקום שהעירוב שם היה עומד
 עתה חוץ לתחום לכן תקנו רבנן שלא יהיה עירוב
 אלא אם העירוב בתוך התחום ומו"י ס"ו דא"א להעריך
 כמו של עירוב מכה עצמו ואם נתגלגל חוץ ד' אמות
 הנה עירוב ואע"פ דמי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה
 אחת לא יכנס כמ"ש בריש סי' ת"ה דאין זה דמיון
 דכשם יש לו שביחת ביתו והוא כד' אמותיו של
 השביחה וא"כ אין לו ד' אמות אחרים משא"כ במקום
 עירובו הא יש לו מקום השביחה ד"א וא"כ עדיין אינו
 חוץ לתחום (נ"י) וכן אם לא הניח העירוב סוף התחום
 אלא בתוך התחום ונתגלגל למרחוק אך עדיין הוא
 בתוך התחום אע"פ שהוא נתכוין לד' אמות אלו ואיך
 ניתן לו ד' אמות אחרים דזהו מטעם דאנן סהרי
 דכונתו כן שאם יתגלגל למרחוק תהיה שם מקום
 שביחתו כיון שגם שם הוא בתוך התחום משא"כ
 בחוץ לתחום לא מהני דעתו :

ך אבר עירובו או נשרף או אם היה כסוף התחום
 ונתגלגל חוץ לד' אמות או שהיתה תרומה ונטמאת
 כל אלו אם מבעוד יום אינו עירוב ואם משחשיכה
 ה"ז עירוב מפני שקניית העירוב הוא בה"ש ואם ספק
 בשר שספק העירוב הוא ספקא דרבנן והולכין להקל
 ודוקא כשהיה להעירוב חוקת כשרות כגון זה שהניחו
 שם ואירע בו ספק אבל אם לא היה לו חוקת כשרות
 כגון ספק אם הונח שם אם לאו לא אמרינן ספק
 עירוב כשר משום דככה"נ יש חוקה לחומרא העמד
 אדם על חוקת תחום ביתו שלא עירב וכשיש להעירוב
 חוקת כשרות נעמיד חוקתה כנגד חוקת תחום ביתו
 וספקא דרבנן לקולא וערמ"י ל"ו . ד"ה העמד ועמ"ל נמי'
 ש"ז ואם עירב בספק טריפה אינו עירוב דבעינן
 סעודה הראויה מבעוד יום והיא ודאי אינה ראויה
 מפני ספק טריפותה ועמ"ל סק"ט :

ז כל אלו שאמרנו אינו עירוב יש להם שביחת ביתם
 ודא אמרינן הרי עקר דעתו משביחת ביתו ורמי
 להרין שיתבאר במ"י שבא כדרך והיה מכיר אינן או
 נדר ואמר שביחתי תחתיו ולא היו יכול להגיע לשם
 לשעת קניית עירוב דאין לו אלא ד"א ממעם דהשביחה
 סכאן עקר ולשם אינו עירוב כמו שיתבאר בסעיף י"ד
 וה"ז כן הוא דמשביחת ביתו עקר וכמקום העירוב
 אינו עירוב ולא יזוז מר' אמותיו דאיני כן דהתם ככא
 בדרך אבל כאן שהוא בביתו ועירב במקום שאינו

בשדה והולכין ולנץ כבית רבם אע"ג דלענין עירובין מקום פיתא עיקר מ"ט להתלמדים מורדים התחום מבית רבם שהוא מקום לינתן מטעם ראנן סהרי שאלו היו מביאים רהם אכילתם לשם טפי הוה ניחא ליה שבבית רבן הוה עיקר דירתן ומסו :

יא ואם ירצה יכול לשלוח את העירוב ע"י שליח והשליח יאמר בעת הנחת העירוב בזה העירוב יהיה פלוני מותר לילך למחר אלפים אמה ממקום העירוב ויברך ושלוחו של ארס כמותו ובלבד שלא יתא השליח חרש שומה וקמן שאינם ראויים לשליחות ונס לא אלים למקני שביתה ולא רמי לעירובי חצרות שנגבה גם ע"י קמן כמ"ש במ"י שס"ו רהתם א"צ אמירה וכונה משא"כ בתחומין וכן לא יעשה שליח מי שאינו מורה בעירוב או אינו יהודי ואם עשה אחר מכל אלו אינו עירוב אפילו עומד מרחוק ודואה שהניחו את העירוב אינו כלום :

יב וזהו כשעושה אותם שזוחים להניח העירוב אבל אם העמיר איש אחר שיקבל מהם בשם העירוב ויניח בערו והם אינם שלוחים אלא למסור להאיש את העירוב לא איכפת לן ובבה"ג יכול לשלוח גם ע"י חיה מלומדת כמו הפיר או הקוף אמנם גם על זה אין להם נאמנות וצריך לעמוד מרחוק ולראות שפטרותו לירו ואע"ג דבמילתא דרבנן יש להם נאמנות מ"מ בעירובי תחומין שיש לזה סמך מן התורה לא נתנו להם נאמנות ועוד דטריחא מילתא וחיישינן שלא יקיימו שליחותם אבל מי שהבטיח לו להניח העירוב נאמן וא"צ לראות אם קיים רחוקה שליח עושה שליחותו ואע"ג דבראורייתא וש סוברים שאין למסוך על חוקה זו מ"מ ברבנן ודאי סומכין על חוקה זו וברבר שהאחר יכול להכשל גם בראורייתא אמרינן חוקה זו כמו שבארנו בח"מ סי' קפ"ב סעיף ו' ועמ"ל סק"ו וכן רבים שנשתתפו בעירובי תחומין יבולין כולם לשלוח ע"י אחר שיערב על כולם :

יג וכתחלה כשעושה שליח צריך שיאמר לו לך וערב לי לצד מורה אי למערב כפי רצונו דאם יאמר לו סתם מה יודע השליח לאיזה רוח רוצה לערב ומ"מ אם אחר או רבים שאמרו לאחד צא וערב עלינו סתם והלך ועירב לאחר מן הרוחות עירובי עירוב דאמרינן דכך היה דעתם שלאיזה צד שיערב ניחא ליה ואח"כ יתגלה לאיזה צד יערב והוכרד הדבר למפרע שלצד זה חצו דקו"ל יש ברירה ברבנן

ותחומין רבנן ופשוט הוא שאם אמרו לו ערב למורה ועירב לצד אחר ראינו עירוב ואפילו כאיכות העירוב כששינה השליח אינו עירוב כגון שאמר לו ערב עלי בתמרים ועירב עליו בנרנרות בנרנרות ועירב עליו בתמרים אמר לו הגח עירובי במגרל והניחו בשוכך בשוכך והניחו במגרל בבית והניחו בעלייה בעלייה והניחו בבית אינו עירוב אפילו עירב לו השליח משלו אבל אם אמר ערב עלי סתם ועירב עליו בין בנרנרות בין בתמרים בין בשוכך בין במגרל בין בבית בין בעלייה עירובי עירוב אפילו עירב משל המערבין : יד מי שבא בדרך וראה אילן או נרר מרחוק והוא מכיר אותו והם בסוף אלפים אמה ממקום שעומד כעת ומתיירא שלא יגיע לשם בבה"ש שהוא זמן קניין העירוב ולכן אומר שם במקום שהוא שביתתי תהא תחת אילן פלוני בעיקרו תחת נרר פלוני בצד מורחו וכרוסה שמים המקום וקנה שביתה בשם ויש לו משם אלפים אמה לכל רוח וזהו ניכ מדקולות שהקילו בעירוב ומ"מ בעינן שביתתו סין הילוך יהיה ביכולתו להגיע לשם בה"ש כגון אם ירוץ מאד ולכן אע"ג דבמהלך כי אורחיה לא יגיע לשם לא איכפת לן ודואין אותו כאלו עומד שם בה"ש אבל אם בכל אופן לא יוכל להגיע לשם בה"ש אין זה עירוב ראך יקנה שם שביתה ואין ביכולתו להגיע לשם לזמן קניית השביתה ובבה"ג לא קנה שביתה כלל ואין לו אלא ר' אמות במקום שיהיה בה"ש שהדי מבאן עקר שביתתו ובשם לא קנה ולא רמי לפי שישב בביתו דאם לא קנה עירוב יש לו תחום ביתו כמ"ש המעם בסעיף ו' ע"ש :

מז ונס זה הוא כשסיים מקום שביתתו בעיקרו כמ"ש אבל אם לא סיים מקום שביתתו כגון שאמר שביתתי תחת האילן או תחת הגדר וכל האילן והגדר אין עומדין בתוך אלפים ממקום שהוא לא קנה שביתה דשטא ביון על המקום שהוא חוץ לאלפים ולכן לא יזו ממקומו ואין לו אלא ר"א כמ"ש ואם כל האילן והגדר עומד תוך אלפים ולא ייחד מקום שביתתו שאמר שביתתי תחתיו יש לו ר' אלפים ממקומו לצד האילן והגדר וינכה סוה משך האילן והגדר כגון אם היה מקומו כ' אמה יש לו ר' אלפים פחית כ' מפני המפק שלא ירענו באיזה מקום כיון לקנות השביתה ושטא כיון בתחלתו ונמצא שניע התחום עד כ' פחות :

ולחייבי'ם

מן ולהרמב"ם דעת אחרת בזה דהקנה שבתה בריחוק מקום ולא סיים מקום השבתה אפילו כולו חוץ אלפים לא קנה שבתה שם אלא במקום שיהיה עומד בו בה"ש וכן לדעתו אם אמר שבתתי במקום פלוני והוא רחוק מאותו מקום יותר מאלפים קנה שבתה במקומו כמו ביושב בביתו :

וְזוּ וּלְכֵן הָאָמְרָא שְׁבִיתִי תַחַת אֵינֶן פְּלוֹנֵי אִם יֵשׁ תַּחְתּוֹי ה' אִמּוֹת לֹא קָנָה שְׁבִיתָהּ מִשּׁוּם דְּלֹא יִדְעִינָא לְאִיּוּהַ ר' אִמּוֹת כִּיּוֹן אַבְל בְּפִחוֹת מוֹה הָא אִיכָא הָאִמָּה הָאִמְצִיעִית שְׁמַמְנִי שְׁבִיתָתוּ כִּה וְהוּי

מקצת מקומו ניכר וקנה עירוב לפיכך כבה"ג צריך לכיון לקנות שבתה בעיקרו או בר' אמות שבצפונה או בדרומו וכיוצא בזה וכן היא דעת הר"ף ו'ל ואם היו שנים מהלכים בדרך ואחד מכיר מקום השבתה ואחר אינו מכיר זה שאינו מכיר מוסר שבתתו למכיר כלומר שמוסר עזיו והמכיר אומר שבתתינו במקום פלוני וקילא זו לומר שבתתי במקום פלוני ובכא פת לא הקילו אלא לבא בדרך אבל לא למי שיושב בביתו דהיושב בביתו או ילך וישב בה"ש במקום שרוצה לקנות שבתה או ישלח פת לשם כמו שנתבאר :

ת"י [דין החזיק בדרך כדי לקנות שבתה וכו' ה' מעיפים]:

אָ זֶה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִימָא הַקּוּדֵם דִּקָּא לְמִי שְׁהוּא בִּרְדִיק הַתִּירוּ לֹא לְקִנְיֵת שְׁבִיתָהּ בְּרִיחּוּק מְקוּם כְּנֻן לֹמְרָא שְׁבִיתִי בְּמְקוּם פְּלוֹנֵי וְלֹא דְהוּיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ מִיּוֹ לְפַעֲמִים יֵשׁ שְׁנֵים הוּיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ רִינּוֹ כְּאִלוֹ הוּא בִּרְדִיק כְּנֻן מִי שְׁהוּא בְּבֵיתוֹ וְרֹצֵה לְקִנְיֵת שְׁבִיתָהּ בְּמְקוּם פְּלוֹנֵי וְהַדִּיק לְשֵׁם לְהַגִּיעַ לְמְקוּם פְּלוֹנֵי וְלֹמְרָא שְׁבִיתִי בְּמְקוּם הַזֶּה וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ וּפְנֵעַ בּוֹ חֲבִירוֹ כְּתַחֲלַת הַדֶּרֶךְ וְאִמְרָא לֹא עַת חֲמָה הִיא עַת צִנְחָה הִיא חוֹרֵר אוֹ שֶׁנִּתְעַבְּבָה שֵׁם מִפְּנֵי אִיּוּהַ סִיבָה דִּינֵי כְּהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְיִכְרֹ לֹמְרָא שְׁבִיתִי בְּמְקוּם פְּלוֹנֵי וְחוֹרֵר לְבֵיתוֹ לְלוֹן וְלִמְחַר יֵשׁ לֹא אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מְמַקְוֵם הַשְׁבִּיתָה שְׁאִמְרָא שְׁכִיּוֹן שְׁנִמְרָא בְּלָבוֹ לְקַבֵּעַ שֵׁם שְׁבִיתָתוֹ וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ נִעֲשֶׂה כְּמִי שְׁעֹמֵד שָׁם אוֹ הַנִּיחַ עִירּוּבוֹ שֵׁם :

בְּ רֹעַ דְּרוּהַ שְׁכַחְבְּנוֹ שִׁיאִמְרָא שְׁבִיתִי בְּמְקוּם פְּלוֹנֵי וְהוּא דְעַת רִשִׁי וְנִיכָּ. נִלְקָחָא אִמְרִינָא עִיטָא אַבְל מְדַבְּרֵי הַרְמַבְּ"ם בְּפִי' וְהַשִּׁיעַ מַעֲיָפָא א' מִתְבָּאָר דְּרִא' צ לֹמְרָא כָּלל שְׁבִיתָתוֹ בְּמְקוּם פְּלוֹנֵי דְכִיּוֹן דְּנִמְרָא בְּלָבוֹ לִילֵךְ וְלִקְנֵת שְׁבִיתָהּ וְהַתְחִיל לִילֵךְ הוּי כְּעוֹמֵד בְּשֵׁם מִמֶּשׁ דְּרִא' צ אִמְרִינָא וְהַמּוֹר הַבֵּיא שְׁנֵי הַרְיָעוֹת ע"ש וְהַרְשָׁבָא פִּסְקָא כְּרִשִׁי רִבְכָּה'ג שְׁאִינּוֹ עַל הַמְּקוּם הָאִמְרִינָא מַעֲכָב וְנִי' אַבְל הַרְמַבְּ"ם בִּיאַר לְהַרְיָא סְפִי' דְּרִא' צ אִמְרִינָא וְזִיל הַרְמַבְּ"ם וְכָל הַקּוּנָה שְׁבִיתָהּ בְּרִיחּוּק מְקוּם אֵינֶן צִיל שְׁבִיתִי בְּמְקוּם פְּלוֹנֵי אִלֵּא כִיּוֹן שְׁנִמְרָא בְּלָבוֹ וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ קָנָה שֵׁם שְׁבִיתָהּ וְאֵינֶן צִיל מִי שִׁיעָא בְּרַנְלִיוֹ וְעוֹמֵר בְּמְקוּם הַשְׁבִּיתָה שְׁאֵינֶן צִיל כְּלוֹם אִלֵּא כִיּוֹן שְׁנִמְרָא בְּלָבוֹ קָנָה עַכֲלָ וּלְפִי' צִיל מִ"ש שֵׁם

דְּ זֶה שְׁאִמְרֵנוֹ שֶׁהַקּוּנָה שְׁבִיתָהּ בְּרִיחּוּק מְקוּם זֶה כְּשֶׁהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ לֹא שִׁיעָא מִן הָעִיר וְיִלֵךְ בְּשֶׂדֶה דְּוָקָא אִלֵּא אִפִּילוֹ דִּק יִרְדַּ מִן הָעִלְיָה לִילֵךְ לְאוֹתוֹ מְקוּם וְקוּדֵם שִׁיעָא מִפְּתַח הַחֲצֵר הַחֲזִירוֹ חֲבִירוֹ דְּרִי זֶה מְקָרֵי הַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ וְקָנָה שְׁבִיתָהּ וְכָל הַקּוּנָה שְׁבִיתָהּ בְּרִיחּוּק מְקוּם א"צ לֹמְרָא שְׁבִיתִי בְּמְקוּם פְּלוֹנֵי אִלֵּא כִיּוֹן שְׁנִמְרָא בְּלָבוֹ וְהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ כִּי שֶׁהוּא קָנָה שֵׁם שְׁבִיתָהּ וְאִצִּיל מוֹ שִׁיעָא בְּרַנְלִיוֹ וְעוֹמֵר בְּמְקוּם שְׁקִינָה כִּי שְׁבִיתָהּ שְׁאִצִּיל לֹמְרָא כְּלוֹם אִלֵּא כִיּוֹן שְׁנִמְרָא בְּלָבוֹ קָנָה כֵּן פִּסְקָא רִבִּינֵי הַבִּי' בְּמַעֲרָף ב' וְהוּא מְדַבְּרֵי הַרְמַבְּ"ם בְּפִי' וְכִבְרָא כְּתַבְנוּ בְּמַעֲרָף ב' דְּרִשִׁי וְהַרְשָׁבָא חוֹלְקִים בּוֹה ע"ש וְנִמְכָּרֵי אֵילָן לֹא נִגְדַּ לְכִיעַ נִרְיָא אִמְרִינָא :

אנשי

ה' אנשי העיר ששלחו אחד מהם להוליך להם עירובם למקום ידוע והחזיק בדרך והתוודו חבירו ולא הוליך עירובם הם לא קנו השביתה בהמקום הידוע שהרי לא הזנח שם עירובם ונשארו על תחום מקומן אלפים לכל רוח והוא קנה שם עירוב שהרי החזיק בדרך ונתכוין לשבות שם לפיכך יש לו לילך לאותו מקום למחר ולידך ממנו אלפים אמה לכל רוח ולרש"י דרשכ"א דוקא בשאמר שביתתי במקום פלוני אבל להם אינו מועיל אפילו אמר בעד כולם שהרי הם רצו בעירוב פת ולא בעירוב רגל :

תי"א [מי שהיה ביתו במזרח נתן העירוב במערב וכו' ב' סעיפים]:

א' מי שאמר לשלחו מבעוד יום עירוב לי במערב ביתי הולך ועירב לו והוא עצמו הלך לעניינה אח"כ למזרח ביתו והיה שם בה"ש בוסן קניית השביתה אם נתן השליח את העירוב להלאה מביתו מערב כל כך רחוק עד שמהעירוב עד מקום שהוא עומד למזרח ביתו היו יותר מאלפים במילא מוכן שהעירוב במל והוא נשאר על תחום ביתו אבל אם הוא באופן שמן העירוב עד המקום שעומד לא היו יותר מאלפים אע"פ שגם לביתו הוא עומד תוך אלפים מ"ם יש לו תחום עירובו ולא אמרינן כיון שעתה עומד למזרח ביתו לא ניהא ליה

תי"ב [דין החולק עירובו לשני הצאי יום וכו' ב' סעיפים]:

א' מי שמעה ברין שהיה סבור שיכול לערב על חצי יום לרוח זה וחצי יום לרוח האחר והניח שני עירובין אחד לצפון על חצי יום הראשון ואחד לדרום על חצי יום השני או שאמר לשנים עירבו עלי ואחד עירב עליו לצפון ואחד עירב עליו לדרום וכל אחד הניח עירובו בסוף אלפים ה"ז לא יזון ממקומו מפני שאין ידוע איזה עירוב קנה לו כלומר דוהו דדאי דהוא עצמו כשיתגלה לו שמעה יאמר דאם כן אין כונתי רק שאחד מהם יקנה ולא השני אבל זה עצמו אינו ידוע לא לו ולא לנו מי הוא שיקנה ומי שלא יקנה לפיכך בהבדל שלא יזון ממקומו ואין

תי"ג [דין המערב לרבים וכו' ג' סעיפים]:

א' המערב לרבים משלו אומר הרי עירוב זה בשביל כל בני העיר ובלבד שתרא מון שני מעודות לכל אחד ולא דמי לעירובי חצרות דשתי מעודות מני לכולם אפילו לאלף כמ"ש בס"י שס"ה דהתם אומרים זה על זה ועושים אותם כמעורבים די כשני מעודות אבל הבא כל אחד דירתו לעצמו ולכן צריך לכל אחד ב' מעורות (ס"ז) ועוד דתחומין המירא רסמכוה אקרא (ס"ח) ואע"ג דלענין פת הקירו ג"ל דהוה מפני שבתחומין עיקר עירוב ברנג ולכן א"א לומר פת רוקא ועוד ג"ל מעם משאם דבתחומין סתוך שעיקר דירתו בכל בית

ביתו וחצרו ועירו ולמקום אחר נמסרו לכן בעיני שתי סעודות לכל אחר וכשמניח לכל בני העיר צדיק לזכות להם ע"י אחר כמו בעירובי חצרות במ"י שם"ו :
ב וגם כזה לא רמי לעירובי חצרות ומכיוצא שבערבין שלא לדעתן אבל החומין אינו אלא מדעת דאין בכאן זכות בלבר רחובה נפי איכא שמפסיד לצד אחר כמו שנתבאר ולכן המערכ לאחד או לרבים צדיק להודיעם סבעוד יום אמנם לכל מי שהודיע סבעוד יום אפילו לא נמר בלבו עד שחשיכה הוי עירוב דבתחומין אמרינן ברירה דהוברר הדבר לספרע שקנה שביתה במקום העירוב אבל כשלא הודיעוהו כלל סבעוד יום על מה תחול הברירה הלא לא ידע כלל מהעירוב :
ג וכן מי שהניח עירוב לכל שבתות השנה ואמר איהו

מהשבתים שארצה אלך ואסמוך עליו אע"פ שבה"ש לא נמר בלבו עד למחר יכול לסמוך עליו מטעם ברירה שנתבאר וכן מי ששמע שחכם אחר יבא בשבת ולא ידע מאיזה רוח יבא והניח שני עירובים ואמר אם יבא חכם למורה עירובי למורה ואם למערב עירובי למערב ואם יבואו שני חכמים אחר מכאן ואחר מכאן למקום שארצה אלך ואם לא יבא לא לכאן ולא לכאן הריני בבני עירי יכול לעשות כן ועירובו עירוב וגם למחר יכול לברור אם יבואו שנים אחר מכאן ואחר מכאן ראייה צד שירצה והכל מטעם ברירה והכל לפי הגאו וכן אם אמר לשנים או לשלשה הריני מערב על איהו מכס שארצה מחר או שאמר סתם על איהו מכס שארצה ולא בירר את מי רצה עד שתחשך הוי עירוב והכל מטעם ברירה כמ"ש :

תי"ד [על מי מזרעו יכול לערב שלא לדעתם וכו' ג' סעיפים] :

א כבר נתבאר דעירובי תחומין אין מערבין אלא לדעתו דשמו אינו רוצה לערב כלל שלא יפסיד תחום ביתו או אינו רוצה לערב לרוח זה אלא לרוח אחר אמנם אמרו חכמים (פ"ג.) מערב אדם ע"י בנו וכתו הקטנים אפילו אינם סמוכים על שולחנו כדי לחנוך במצות שאין מערבין אלא לרבר מצוה וא"צ דעתן דהתנוך חר על האב ואפילו מיחו בו שלא לערב עליו ואפילו עירבו לצד אחר דאין דעתן כלום והלינן באביהם וכן מערב ע"י עכדו ושפחתו הכנענים :
ב אבל בנו וכתו הנדולים אפילו סמוכים על שולחנו ועכדו ושפחתו העברים ואשתו אינו מערב עליהם אלא מדעתן ומ"מ יש חילוק בינם לבין אחרים דבאחרים

א"א לו לערב בשבילם עד שיתרצו בפירוש וכאן אפילו רא התרצו בפירוש אלא לא מיחו בו ולא עירבו עירוב אחר ושתקו יוצאים בעירובו דססתמא נחא להו כמאי דעבר אבל אם מיחו בו או שעירבו הם עירוב לעצמם אין עירובו עירוב בשבילם :
ג קמן בן שש שנים יוצא בעירוב אמו וכ"ש פחות וא"צ להניח בשבילו שתי סעודות אבל אחר שש אסור להוציאו חוץ לתחום דביריני אין לנו לעשות להם איסור אך בן שש שא"א לו להיות בלא אמו מוכרחה ליטלנו עמה ואם הוא תבוק חריף וא"צ לאמו גם בהיותו בן ה' אין לה ליטלו עמה ועמג"ח מק"ו והעיקר כתיקן כראשון ע"ט :

תמו [דין דאין מערבין אלא לדבר מצוה וכו' ד' סעיפים] :

א אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה ויש מי שרוצה לומר דהו בעירוב בפת אבל ברנל מערבין אפילו לדבר הרשות (נ"י והר"י רס"ח) ובשעת הדחק יש לסמוך על זה ונ"י ובריעבד אם עירב דבר הרשות לדעת בה"ג אינו עירוב והרמב"ם בפ"ו פסק דהוי עירוב והרשב"א כתב לחלק בין מערב בפת למערב ברנליו דבפת אין עירובו עירוב וברנליו הוי עירוב (נ"י) ורבינו הב"י פסק כהרמב"ם וזהו ווראי דכשעירב לדבר מצוה וכו' לילך אף לדבר

הרשות והטעם שאין מערבין אלא לדבר מצוה הוא פשוט דבשכמא עירובי חצרות ושיתופי סכואות ותו עצמו מצוה כדי שלא נכשל באיסור מלטול אבל בתחומין אין שייך שלא לבא לידי איסור ואין זה אלא ספני הצורך ולכן כצורך מצוה התירו ולא ברבר של רשות ובאמת אין הכוונה למצוה נמורה אלא אפירו כשיש בזה עונג שכת ויו"ט מקרי ג"כ מצוה כמו שיתבאר דבוה ראו חכמים ג"כ להתיר ספני שוהו מצוה וקראת לשבת עונג ובת"ם נצטוינו בשמחה :
 ולכן

ב ולכן אין מערבין רק כדי לילך לבית האבל או לבית המשתה של נשואין או של מילה או של שאר מצוה או להקביל פני רבו או חבירו שבא מן הדרך או לפקח על עסקי רבים או שהיה חוץ לעירו וצריך לילך לביתו דוהו מצוה להיות אצל אשתו וזרעו וכתב רבינו הרמ"א או שרוצה לילך לטייל ביר"ם או שבת כפרדס שיש בו שמחה וכיוצא בזה מקרי דבר מצוה עכ"ל וזהו מטעם שבארנו וכן מפני היראה כשרוצה לברוח מן האנשים ומן הגסמים הוי דבר מצוה וכן כל כיוצא בזה :

ג ואע"ג דעירובי חצרות מערבין לכתחלה כה"ש כמ"ש בס"י שצ"ג אבל עירובי תחומין אין מערבין לכתחלה בה"ש וטעם ל"ד. משום רוחו תקון מעליא ואסמכתא אקראי וט"ו) ובדיעבד עירובי עירוב ולכן אם אמרו לו שנים צא וערכ עלינו לאחר עירוב עליו מבעוד יום ולאחר עירוב עליו בה"ש וזה שעירוב עריו

מבעוד יום נאכל עירובו בה"ש וזה שעירוב עליו בה"ש נאכל עירובו משחשיכה שניהם קנו עירוב וכבר נתבאר מעם דין זה בס"י שצ"ג ע"ש אבל יש חולקים וט"ו דבתחומין גם כדעבר אינו מועיל בה"ש וטעם ר"ח כחוס' ע"ש וט"ו ע"ש והרמ"ם נפ"ז מסקו כדע"ה דהטעם :
ד כשמניח עירובי תחומין מברך אקב"ו על מצות עירוב כהר"ן עירובא יהא מותר לי לילך ממקום פלוני אלפים אמה לכל רוח ואם מערב לרבים מברך ואומר נ"כ בהר"ן עירובא יהא מותר לפלוני ולפלוני וכו' או שיאמר יהא מותר לכל בני העיר והברכה אינה מעכבת אבל אם לא אמר בהר"ן וכו' מעכב ונ"ל סק"ה ואע"ג דבעירוב ברנל אי"צ לומר כלום כמ"ש בס"י ת"י והו' מפני שעומד במקום שביתתו אבל בעירוב כפת אם לא אמר באיזה דבר ניכר שהוא עירוב ויראה לי דאם בירך ולא אמר בהר"ן הוי עירוב :

תמוז [דין עירובי תחומין ביר"ם הסמוך לשבת ובשני י"ט של נלוות ובר"ה ויה"כ וכו' ט' מעיפ"ם] :

א קי"ל בעירובין ול"ה דשבת וי"ט הסמוכים ול"ו כגון שחל יו"ט בע"ש או ביום ראשון הוויין שתי קדושות כלומר דשני ימים טובים של פסח ושכועות וסוכות ונקראים יו"ט של נלוות מפני שכא"י אין עושין רק יום אחד הוויין שתי קדושות שהרי רק אחד מהן קדוש ומספיקא עברינן שני ימים וי"ט של ר"ה הוי קדושה אחת וכיומא אריכתא הוא מפני המעם שיתבאר במקום אחר ושבת וי"ט יש פלוגתא בנפרא שם ואיפסקא הלכתא דשני קדושות הן ולכן אין להם שייכות ול"ו :

ב לפיכך יר"ם הסמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה וכן שני י"ט של נלוות יכול האדם לערב לשתי רוחות יום ראשון למורח ביתו ויום השני למערב ביתו ומוסך על איהו מהם שירצה ביום הראשון ועל העירוב שברוח השני ליום השני ומניח שניהם בעיר"ט וכן יכול לערב ליום הראשון וכיום השני יהיה כבני העיר או כיום הראשון כבני העיר וביום השני יחול העירוב וכיום שהוא כבני העיר יש לו אלפים אמה לכל רוח מעירו וכיום שחל העירוב יש לו אלפים לכל רוח ממקום העירוב ומברך על שניהם ואומר בהר"ן עירובא יהא מותר לי לילך

באחד משני הימים לרוח זה וכן בהעירוב השני ומחר יבדל לאיזה שירצה וכבר כתבנו דבתחומין יש ברירה מפני שהוא מדרבנן :
ג וזהו בשבת ויר"ם ובשני י"ט של נלוות אבל בר"ה שהשני ימים הם כיום אחד אינו יבדל לערב רק על שני הימים ואם עירב ליום אחד הוי כמערב על חצי שבת ואינו עירוב וכן יכול להתנות על עירובו ויאמר עירובי לשבת זו ודא לשבת אחרת או לשבת אחרת ולא לשבת זו וכן עירובי יחד לשבתות ולא לי"ט דיר"ם ולא לשבתות ואם ירצה יכול לערב עירוב אחד גם לשבת וי"ט ולשני י"ט של נלוות על שני הימים לרוח אחד אך כנגד זה יש חומרא שכל יום צריך קניית שביתה בפ"ע כיון שהם נפרדים זה מזה ואיך יקנה שביתה מאחד על השני והו' כקניית שביתה ביום ה' ליום השבת משא"כ בר"ה :

ד ולפיכך בי"ט ושבת ובי"ט של נלוות כשמערב בפת צריך שיהיה העירוב בשלימות גם בבתי"ש ריום הראשון ואם נאבד אין לו עירוב ליום השני ולכן המערב כפת ביצר הוא עושה מוליכו בעיר"ט או בע"ש ומחשיך עליו ונוסלו כידו אם היה ליק יו"ט ובא

לחומרא אמרינן דקרושה אחת היא ולא לקולא ולכן צריך לערב ברנליו נם בשני וכן אם עירב בפת בראשון ונאכל אין לו עירוב לשני ע"ש אבל רוב הפוסקים הסכימו להרמב"ם דנמרי שוויה רבנן כקרושה אדרכתא והרי אין זה איסור תורה ותחומין ריכנן והם אמרו מצות עירובי תחומין והם אמרו דקרושה אחת היא בין לקולא ובין לחומרא וכן פסקו המור והש"ע:

¶ ורע רוח שאמרו שיכול לערב שני עירובין משני רוחות לשני הימים והו רוקא כשהיה אפשר לו להניע לכל אחר משני העירובין ביום הראשון אבל אם אין לו להניע להעירוב של יום השני ביום הראשון אינו עירוב לשני ראנן בעינן שהעירוב יהיה סעודה הראויה מבעור יום ואע"פ דבשני יום שר נליות מסני אם הראשון חוד הרי יכול ללכת לעירובו ואם הראשון קרש הרי השני חול וא"צ עירוב מ"ם כיון דסוף סוף אינו יכול להניע ביום הראשון כהעירוב מפני הספק אינו עירוב ומ"א סק"ג:

¶ ולכן יזהר שלא להניח הרבה רחוק את העירובים כיצד הרי שהניח עירובו ליום ראשון לסוף אלפים למזרח והניח העירוב השני ליום השני למערב אינו עירוב אפילו הניחו קרוב שהרי אינו יכול להניע לו מבעור יום שהרי לא נשאר לו לצד מערב כלום אבל אם הניח ליום הראשון למזרח אלף ות"ק אמה הרי נשאר לו לצד מערב חמשה מאות אמות יכול להניח על יום השני לצד מערב עד ת"ק אמה ולא יותר דבכשיעור הזה יכול לבא לעירובו של שני ביום הראשון ויה"כ הרי הוא כשבת בין לענין עירובי חצרות בין לעירובי תחומין ויכול לערב גם בפת ראע"פ שאינו יכול לאכול מ"ם ראוי הוא לתנוק ולא בעינן סעודה הראויה לו דוקא כמ"ש בס' ת"ם ויו"ט נוהג בו עירובי תחומין ולא עירובי חצרות ומעמו של דבר בארנו בס' שצ"ו סעיף ד' ע"ש:

לו לביתו ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניחו שם עד שתחשך ואוכלו אם היה ליל שבת או מביאו אם ירצה כשהיה ליל יו"ט נאכל בראשון הוה עירוב בראשון ולא לשני:

¶ ואם עירב ברנליו צריך לערב בראשון ובשני והיינו שביום הראשון יהיה שם בה"ש ויחשוב בלבו שיקנה שם שכיתה אבל לא יאמר כלום מפני שאסור לעשות שום הכנה מיו"ט לשבת או משבת ליו"ט או מיו"ט ראשון לשני אפילו בריבור בעלמא וכ"ש שאינו יכול לערב בפת שלא עירב בו ביום הראשון מפני שהיה צריך לקרות עליו שם עירוב ונמצא שמכין מהיום למחר ואם עירב לא הוי עירוב אבל האמירה אם אמר הוי עירוב ומ"א סק"ג:

¶ זה הכלל עירב בראשון כמאכל אם רצה לערב ברנליו בשני הרי זה עירוב ויעשנו כמחשבה ואם אמר אין זה עיכוב אבל אם רוצה לערב בפת נם בשני צריך לערב דוקא באותו הפה שעירב בראשון שאין צורך לומר כלום שבכר קרא עליו שם עירוב וא"כ אינו מכין כלום ואם עירב בפה אחר אינו עירוב ונם מה שמותר ברנליו בשני אינו אלא כשעירב בראשון או בפת או ברנליו אבל כשלא עירב כלל נ"ל שאסור לערב ברנליו בשני אפילו בלא ריבור רוח הוי הכנה נמורה ודבר חדש רכן משמע להריא מלשון הש"ס (ל"ט). שאומר עירב בפת בראשון מערב ברנליו בשני כלומר אע"פ שהוא שניו מעירוב פת לעירוב רנליו משום דעכ"פ נקרא עליו שם עירוב בראשון ואין ההכנה ניכר כל כך משא"כ אם לא עירב כלל בראשון אינו יכול לערב בשני בשום דבר ואם עירב לא הוי עירוב משום דהו הכנה גדולה (נ"ל):

¶ וכך זה בשבת ויו"ט וכשני י"ט של נדיות אבל בשני י"ט של ר"ה מערב כעו"ט לשני הימים ואפילו נאכל בראשון הוי עירוב להשני וכן אם עירב ברנליו בראשון א"צ לערב ברנליו בשני והו דעת הרמב"ם בפ"ח והראב"ד שם חולק ע"יו וס"ל דרק

בס"ד מליק הלכות שבת ועירובין.

תיז [הלכות ראש חדש וכו' י"א מעיפם]:

א כתב הרמב"ם ריש הלכות קידוש החדש חדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר עולת חדש בחדשו ע"ל כלומר חדש הלבנה נראית כדבר חדש שבחצי הראשון הולכת ונרדה ובחצי השני הולכת ומתעמט עד שתחשך כזה ואח"כ מתחדשת משא"כ חדשי החמה אין ניכר לעין שום השתנות ומראמה תורה בחדש מנאור להריא שהחדש יהיה ניכר וזהו חדש הלבנה ונאמר החדש הזה לכם ראש חדשים כך אמרו חכמים ור"ה כ"ו שהראה לו הקב"ה למשה רמות הלבנה וא"ל כזה ראה וקדש :

ב והשנים שאנו מחשבים בהם הם שני החמה שנאמר בפסח חדש האביב ובשבעות כתיב תג הקציר ובמכות כתיב חג האסיף ונידול התבואות וקצירתן ואסיפתן אינו תלוי רק בחדשי החמה שבחמה תלויה השתנות העיתים הקוד והחום הקיץ והחורף ושנת החמה יתירה על שנה הלבנה קרוב לאחר עשר יום לפיכך כשיתקבץ פן התוספת הוה כלי' יום או פחות מעט מסיפין חדש אחד על השנה ועושין בשנה זו י"ג חדשים ויש בו שני ארדים ארד ראשון וארד שני וזו השנה נקראת מעוברת ויש בה שנה ז' עיבורים וזה נקרא מחזור קטן :

א כתב הרמב"ם ריש הלכות קידוש החדש חדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר עולת חדש בחדשו ע"ל כלומר חדש הלבנה נראית כדבר חדש שבחצי הראשון הולכת ונרדה ובחצי השני הולכת ומתעמט עד שתחשך כזה ואח"כ מתחדשת משא"כ חדשי החמה אין ניכר לעין שום השתנות ומראמה תורה בחדש מנאור להריא שהחדש יהיה ניכר וזהו חדש הלבנה ונאמר החדש הזה לכם ראש חדשים כך אמרו חכמים ור"ה כ"ו שהראה לו הקב"ה למשה רמות הלבנה וא"ל כזה ראה וקדש :

ב והשנים שאנו מחשבים בהם הם שני החמה שנאמר בפסח חדש האביב ובשבעות כתיב תג הקציר ובמכות כתיב חג האסיף ונידול התבואות וקצירתן ואסיפתן אינו תלוי רק בחדשי החמה שבחמה תלויה השתנות העיתים הקוד והחום הקיץ והחורף ושנת החמה יתירה על שנה הלבנה קרוב לאחר עשר יום לפיכך כשיתקבץ פן התוספת הוה כלי' יום או פחות מעט מסיפין חדש אחד על השנה ועושין בשנה זו י"ג חדשים ויש בו שני ארדים ארד ראשון וארד שני וזו השנה נקראת מעוברת ויש בה שנה ז' עיבורים וזה נקרא מחזור קטן :

א כתב הרמב"ם ריש הלכות קידוש החדש חדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר עולת חדש בחדשו ע"ל כלומר חדש הלבנה נראית כדבר חדש שבחצי הראשון הולכת ונרדה ובחצי השני הולכת ומתעמט עד שתחשך כזה ואח"כ מתחדשת משא"כ חדשי החמה אין ניכר לעין שום השתנות ומראמה תורה בחדש מנאור להריא שהחדש יהיה ניכר וזהו חדש הלבנה ונאמר החדש הזה לכם ראש חדשים כך אמרו חכמים ור"ה כ"ו שהראה לו הקב"ה למשה רמות הלבנה וא"ל כזה ראה וקדש :

ב והשנים שאנו מחשבים בהם הם שני החמה שנאמר בפסח חדש האביב ובשבעות כתיב תג הקציר ובמכות כתיב חג האסיף ונידול התבואות וקצירתן ואסיפתן אינו תלוי רק בחדשי החמה שבחמה תלויה השתנות העיתים הקוד והחום הקיץ והחורף ושנת החמה יתירה על שנה הלבנה קרוב לאחר עשר יום לפיכך כשיתקבץ פן התוספת הוה כלי' יום או פחות מעט מסיפין חדש אחד על השנה ועושין בשנה זו י"ג חדשים ויש בו שני ארדים ארד ראשון וארד שני וזו השנה נקראת מעוברת ויש בה שנה ז' עיבורים וזה נקרא מחזור קטן :

ג וזהו נ"כ הטעם שלפעמים עושים יום אחד ר"ח ולפעמים שני ימים משום דחדש הלבנה הוא כ"ט יום ומחצה ותשצ"ג חלקים וא"כ בהכרח שחדש אחד יהיה כ"ט ימים וחדש אחד ל' יום כדי להשוות החצי יום הנסר ולאמלא התשצ"ג חלקים היה תמיד חדש חסר וחדש מלא אבל היתרון של התשצ"ג חלקים מתקבץ במשך הזמן ליום תמים ולכן יש אצלינו חשון וכסלו לפעמים מליאים לפעמים חסידים לפעמים אחד מלא ואחד חסר כדי להשוות החשבוניות :

ד ואין לשאול דלמה לנו כל המורה הזה בין בשנים בין בחדשים כיון שהשנים הם לפי חדשי החמה נעשה כל שנה כרא"ה יום יוה"ד על שנת הלבנה ולא נצטרך לעיבורי השנים והיו אלו הי"א יום של אותו חדש שידך להשנה שעברה המותר מימי החדש יהיה שידך לשנה הבאה וכן בחדשים נעשה כל חדש כ"ט יום ומחצה ותשצ"ג חלקים ונעשה תמיד ר"ח יום אחד וידיה היום השלשים מחצה ותשצ"ג חלקים לתחדש העבר המותר לחדש הבא :

ד ואין לשאול דלמה לנו כל המורה הזה בין בשנים בין בחדשים כיון שהשנים הם לפי חדשי החמה נעשה כל שנה כרא"ה יום יוה"ד על שנת הלבנה ולא נצטרך לעיבורי השנים והיו אלו הי"א יום של אותו חדש שידך להשנה שעברה המותר מימי החדש יהיה שידך לשנה הבאה וכן בחדשים נעשה כל חדש כ"ט יום ומחצה ותשצ"ג חלקים ונעשה תמיד ר"ח יום אחד וידיה היום השלשים מחצה ותשצ"ג חלקים לתחדש העבר המותר לחדש הבא :

עמד

עמד הוא ובית רינו הגדול וחישבו החדשים והשנים ע"פ ריני התורה וחכמת המזלות וקירשו החדשים עד סוף העולם ולזכרון זה אנו עומדים ומברכים את החדש ר"ח פלוני ביום פלוני ועיקר סמיכתינו על חשבונם של הלל הנשיא והחכמים הסמוכים שהיו בימי' והם קירשו כל החדשים וכל המועדים והם עיברו כל השנים הראוים להתעבר עד סוף העולם ולכשיבא גואל צדק או נקדש עור כל חרש בפ"ע כימי קדם וכל זה ביאר הרמב"ם בספרו הגדול ובמנין המצות מציה קנ"ג וזהו מנ"ץ ע"כ דעתו כן ופולט ע"כ הרמב"ם וזהו מסקנתו גם כוונת הרמב"ם כן הוא כמ"ס ע"כ בעל מנ"ץ ע"כ ודו"ק :

ח ולכן מנהיגו לעמוד בעת שמברכין החדש רונמת קירוש החדש שהיה סעודת ונראה דלכן המנהג לירע המולד בעת שמברכין החדש דהב"ד כשקירשו פשיטא שבלא ידיעת המולד לא היו מקרשין ומה שנהנין זה בשבת שקודם ר"ח משום ראיכא רוב עם להוריע לכל אימתי ר"ח וסיני לזה מצאתי בירושלמי סנהדרין ופ"ה ה"ג על משנה רזה ירע בעיבורו של חרש וזה לא ירע אומר שם א"ר יוסה כגון אנא רמן יומא לא צלית מוספא מן רלא ירע אימת ירחא ופי' המפ"ש דאמוסף ר"ח קאי והוא תמיה רבין דיורע שצריך להתפלל מוסף פשיטא שיורע שהיום ר"ח יש מי שפירש דעל ידיעת המולד קאי ולי"ן ותמיה היכן הוזכר כאן מולד אלא ג"ר ראמוסף שבת קאי ובמנהג שלנו :

מ כתשרי לא נהנו לברך החדש בשבת שלפניו והרמז לזה בכסא ליום חגנו ועוד ראיך נזכיר בו ר"ח תשרי ביום פלוני ולא נזכיר ר"ה ואם נזכיר ר"ח ור"ה ביום פלוני יהיה שינוי מכל שבת המברכים ועוד דלא נקרא ר"ח זה בשם ר"ח כלל אלא בשם ר"ה ובשנות העיבורים אומרים על ארד ראשון ר"ח ארד ראשון ועל השני ארד שני ונהנו לוטר מי שעשה נסים ויחרשהו ואין זה תפלה בשבת אלא לסימן טוב ותקות הגאולה רכשם שהחדש מתחדש כמו כן יתחדשו ישראל אך מה שאומרים יהיו רצון מקודם

תיח [דין תענית בר"ח וכו' ג' סעיפים] :

א ר"ח אסור בתענית כדאיתא בירושלמי פ"א רתענית בכל מתענין חוץ משבתות וי"ט ור"ח וחוש"ם וחנוכה ופורים ובגמרא תענית וי"ז : אומר לענין מגילת תענית רר"ח היו ראוייתא ויש

מסתבר

וזהו בציבור אבל יחיד שקבל עליו להתענות כך וכך ימים ופגע בו ר"ח או שקבר עליו להתענות ברי"ח אם קבלו בלשון קבלה תענית בעלמא א"צ התרה ראין זה כנדר נמור כמיש בירד בס"י רמ"ז ואם קבלו מפורש בנדר או שאמר הרי עלי רהיה בנדר צריך התרת חכם וביי"ד שם נתבאר בזה :

ג אם נשבע להתענות כך וכך ימים ואידע בהם ר"ח השבועה חלה עליו בוראי אפילו אם הוא ראורייתא מבע"כ כולל ואם נשבע בפירוש על ר"ח להתענות בו כתב רבינו הב"י בסעיף נ' וז"ל נ"ל שחלה עליו שבועה כיון שאינו אלא מרובנן אלא שמרברי הרמב"ם נראה לכאורה שהוא ראורייתא עכ"ל ובס"י הק"ע יתבאר בזה ע"ש והמתענה ברי"ח או בחנוכה ופורים תענית חלום צריך לטיהב תענית להעניתי :

תי"ט [דין סעודת ר"ח וכו' ב' סעיפים] :

הלכה בזמן המקדש וכו' עכ"ל ונראה רכונתו לסעודה שהיו עושין בעיבור החדש כראיתא בירושלמי וכן נראה מש"ס ריקן בסנהדרין לענין בן סורר ומורה ואם אכל בעיבור החדש אינו נעשה בן סורר ומורה וע"ל. והתמיהא נרולה למה לא נהנו אצלינו כלל בסעודת ר"ח וכ"ש כשחל ר"ח בשבת שאין עושין סעודה ביום א' ושמא תפסו העולם כיון רבש"ם שלנו אין זכרון לזה רהנה הפסיקתא שמתה ר"ח בהרי דוצאות דשבתות וי"ט לותא ננס' שלנו ברפ"ב רביצה ונס' הך רבן סורר ומורה משמע רעיבור החדש אין בה מצוה שהרי קתני אכל בחבורת מצוה אכל בעיבור החדש ש"ס דזה לאו מצוה ונס' רבינו הב"י בספרו הגדול רחה כה ראיית המור ע"ש ומ"ם נכון לחוש לזה אבל מה נעשה שיר הזמן קשהה עלינו ומ"ם המהררים מוסיפין איוה מאכל ברי"ח וכן בשבת ר"ח מוסיפין תבשיל לכבוד ר"ח ומ"ם המניח לענין אס' נמשכה סעודתו עד הלילה לענין סעודת ר"ח ויעלה ויבא נארטו לטול ס' קמ"ז :

תכ [דיני הספד ברי"ח וכו' ב' סעיפים] :

כמו בשם ראהר הקבורה לא סענות ולא מטפחות אבל קודם הקבורה מותר או רילמא אף קודם הקבורה אסור דהספד דמי לסקינות וכן נראה משום דבהספד ניכ' הספרן אסור ומעורר לבכי הזה במקוננות ורבינו הב"י לא הזכיר כלום נרון הספד סיהו לחכם בפניו פשיטא רשרי ומצוה וחובה נסי איבא ראפילו בחד"ם

מסתבר לומר שהאסור להתענות הוא מטש סן התורה אלא דחמידא טובא ויש לזה אסמכתות סן התורה אבל לא מטש ראורייתא ע"ש ונס' אין חיוב לאכול פת אלא רק שלא יתענה ולכן השוכח יעלה ויבא ברי"ח בכרהס"ז אין מחודין אותו :

ב אין נודין תעניות על הציבור על כל צדה שלא תבא ברי"ח בחנוכה ופורים להתחיל בהם התעניות ואם התחילו מקודם כגון שמקודם נודו להתענות כך וכך ימים והתחילו בהם קודם ר"ח ובעת שגורו לא אמרו חוץ מרי"ח ולכן אם התחילו אפילו יום אחר אין מפקיין ומתענין ומשלימים מפני הנזירת ב"ד וציבור חמירא טובא והיה כנדר נמור ואין זה ראורייתא מטש שלא יחזק עליו נדר ועוד הנדרים חלים על דבר מצוה

א כתב הטור מצוה להרבות בסעודת ר"ח הנרסין במנילה פ"א ונירתלמין במשנה דמקריסין ולא מאחרין אבל סעודת פורים וסעודת ר"ח מאחרין ולא מקריסין כלומר בשנפל ר"ח בשבת דכלא"ה יש סעודת שבת עושין סעודת ר"ח ביום א' כפורים שחל בשבת ומרמסה לפורים ש"ס שהוא חיוב ועוד ראייתקש לטוער בקרא רוביום שמתהכסם וכתוב נבי רוד כי זבח משפחה לנו ורי"ח היה רכתיב ויהי מטרת החדש השני ובפסיקתא איתא כל סונותיו של ארם קצובים לו סריה לבר מה שמוציא בהוצאות שבתות וי"ט ורי"ח וחוש"ם ומה שהתנוקות מוליכין לבית רבן אם מסיף מוסיפין לו וכו' עכ"ל הטור :

ב וגם ברוקח וס"י רנ"ח כתב כן והביא עוד מקרא רותיה סרי חדש בחרשו ומרי שבת בשבתו ומקרא דסודע את הולבת אליו היום לא חרש ולא שבת ע"ש וכן הנלבו כתב דהסעודה היא מפני כבוד היום שהוא כפרה לישראל וכו' זכר לסעודה שעושין לעירי

א כתב הטור דרי"ח אסור בהספד רחנן וסוף מ"ק רברי"ח נשים סענות ומטפחות סענות הוא שכולן עונות כאחת ומטפחות כף אל כף אבל לא מקוננות יאחר שנקבר המה לא סענות ולא מטפחות ומקוננות מקרי מה שאחת אסורה וכולן עונות אחריה ע"ש ויש להסתפק בביתו אם רוקא אחר הקבורה אסור בהספד

ערוך הלכות ראש חדש סימן תכ"ב תכ"ב השלחן

וכן בע"ש ועי"ש אחר הצות אין אומרים צה"ר וקדיש יכולין לומר על מזמור תהלים וכן המנהג אצלנו שאומרים מזמור מ"ט ואומרים קדיש מיהו פשיטא דעל אדם גדול צריכין לומר צדוק הדין וקדיש שהרי מספידין אותו נ"ב וכ"כ הסוד וכן התירו על המ"ל ז"ל ובלילה אין אומרים לא צדוק הדין ולא קדיש :

בחוה"מ אמרו שם בנ"ב אין מועד בפני ת"ח וכ"ש ב"ח :

ב ובענין צידוק הדין הביא הסוד שנחלקו בני וורמיו"א עם בני מנצ"א ורכינו הב"י פסק ראומרים צדוק הדין וקדיש ואין המנהג כן כמ"ש רבינו הרמ"א ולא רוקא ר"ח דה"ה כל הימים שאין אומרים תחנון

בפסקי דומרה וכו' מעיף אחד :

אחר התמיד מוספי יו"ט מפני שקורין בתורה וה"נ ב"ח וטעם אשכנז הוא כדי לפרסם שהוא ר"ח דיו"ט ניכר מאתמול שהוא יו"ט אבל ר"ח אינו ניכר כלל ויכולין לשכוח לומר יעלה ויבא בתפלה לכך מוכידין את הכל באמירת הפסוקים קודם התפלה (עמ"ל) :

תכ"א [קריאת ובראשי חדשיכם

א נוהגין באשכנז שאומרים פרשת ובראשי חדשיכם שחרית אחר פרשת התמיד ובספרד אין נוהגין לאומרה לפי שעתידין לקרות אותה בס"ת ודוקא שבת אומרים פסקי וביום השבת מפני שאין קדין אותה בשבת בתורה משא"כ ר"ח דמי ליו"ט שאין אומרים

תכ"ב [סדר התפלה והלל ב"ח וכו' מעיפים] :

מקרי עקר וא"ר סק"ה והמח"ס ספק ולא ידעתי למה וכן יש להורות ונכונות שכתבנו שסכים המחור שניתנו לזיון לא יאמרנו עוד ה"ה אפילו אם רק אמר ברוך אלהי' ויש מי שאומר שיאמר למתי מקיף ויאמר יעלה ויבא עש"ת מק"ד ולא סדרל וכ"כ הס"ת נכ"ס מ"מ ע"ט :

א ר"ח ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ברכות ואומר יעלה ויבא ברצה והשמש מכריו בערבית אחר חצי קדיש יעלה ויבא ולא הוי הפסק דהו צורך תפלה ואם לא אמר בשחרית ומנחה מחוירין אותו בין ביום ראשון בין ביום שני ובערבית אין מחוירין אותו בין בליל ראשון ובין בליל שני לפי שאין מקדשין החדש בלילה ונרכות סק"ז ולכן בערבית כיון שסכים המחור שכינתו לציון לא יאמר עוד כמ"ש בס"י רצ"ד לענין אתה חוננתנו ונשחרית ומנחה כשמים ועדיין לא התחיל במודים אומרו שם ואם כבר התחיל מודים אם נזכר קודם שהשלים תפלתו חוזר לרצה ואם לא נזכר עד שהשלים תפלתו חוזר לראש אע"פ שלא עקר רגליו עדיין :

ג לעיל סי' קכ"ז נתבאר דשי"ן ששכח לומר יעלה ויבא בחזרת השי"ן אין מחוירין אותו מפני שז"ח הציבור לפי שתפלת מוסף לפניו שבה יוכיר ר"ח ע"ש ולפ"ז דקדקו כמה מהגדולים דיחיד שלא אמר יעלה ויבא בשחרית ולא נזכר עד אחר מוסף שא"צ לחזור ולהתפלל שחרית ולא יהא כח חיד גרוע בדיעבד משל שי"ן רכתחלה ומג"ל ט"ז נכ"ס רמ"ע וכו"ל ולכן אם אירע כן אין מחוירין אותו ואם ירצה יתפלל מנחה שתיים אחת לחיבה והשנייה לתשלומין ויכין לתפלת נדבה ועש"ת סק"ז ואם עמד להתפלל מוסף ובתוך ג' ראשונות נזכר ששכח יעלה ויבא בשחרית יסיים הג' ראשונות ויתחיל אתה חונן עד נטר תפלת שחרית ואח"כ יתפלל מוסף נט"ו :

ב ואם רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו כל זמן שלא סיים התחנונים לא מקרי השלים תפלתו ובשששלים התחנונים אע"פ שלא עקר רגליו עדיין מקרי השלים תפלתו וחוזר לראש ויש מי שרוצה לומר דלענין זה התחנונים עדיף דאף שהשלים התחנונים כ"ז שלא עקר רגליו חוזר לרצה ומג"ל סק"ט והמעם משום דאין קביעות לתחנונים ויכול לומר עוד תחנונים ואע"פ שאינו רגיל לומר יוהר מכפי שאמר מ"מ הא יבול לומר ומ"מ קשה לומר כן וכן נראה מירושלמי פ"ה דברכות דכל שהסח דעתו מלהתפלל עוד מקרי עקר דגדיו ונראה דתלוי באמירת יהיו לרצון וט"ו בלומר אם רגיל לומר יהיו לרצון גם אחר התחנונים או שאינו אומר רק אחר התחנונים קודם אמירתו מקרי לא עקר רגליו ואחר אמירתו יצא

ד כתב רבינו הרמ"א בסעיף א' אם הוא ספק אם הוכיר יעלה ויבא אם לאו א"צ לחזור עכ"ל ותמוה מאד דודאי לא אמר לפי הדין ודחו דבריו ופסקו דצריך לחזור ונ"ח ומג"ל סק"ז אמנם נראה בכונתו דודאי אם לא ידע כלל בהתחלת התפלה שהיום ר"ח או אפילו ידע רק שבעת התחלת תפלת י"ח לא עלה על דעתו כלל שר"ח היום ודאי דצריך לחזור אך אם בהתחלת תפלת י"ח ידע שהיום ר"ח ואחר התפלה יצא

יצא הדבר מלבו ולא נזכר אם אמר יעלה ויבא אם לאו בזה אמר דא"צ לחזור דקירוב יותר שאמר שהדי בהתחלה ידע שהוא ר"ח ולכן קרוב יותר שאמר וכו' סק"ל וכן עיקר לדינא :

הך דרעה דש"י ז"ל בספ"ד דברכות יחיד המתפלל בציבור ושבת יעלה ויבא יסמוך על תפלת הש"י ע"ש וכתב הטור דהרשון שכנ"מ לא משמע כן מיהו לענין דינא ודאי יש לסמוך על זה ואם יודע שיכול לבין ולשמיע כל חזרת הש"י ישמע ולא יפסיק ורק יענה אמן ולא יותר ויצא בזה : הן הלל בר"ח אינו אלא מנהג ולא מדינא דהלל מדינא אינו אלא ביו"ט והנהגה בימים שנעשו נסים וישיעור והמנהג היה גם בימי חכמי הש"ס כדאיתא בתענית וכו' והנאונים אמרו דמו כמזמור האחרון הללו אל בקדשו יש י"ב פעמים הלל כנגד י"ב חדשים והכפל של פסוק כל הנשמה תהלל כנגד חדש העיבור וכו' ועיקר הטעם נראה לפי שבחודש הלבנה נראה דמו למצבינו כמו שאומרים כברכת הלבנה לבן חשבונן זה לקצת ישועה והנהיגו בהלל והערי"ח הקשה על הטור ה"א כתארי ליכא הלל ע"ש ול"ק כלל דכוונת הגאונים לענין ר"ח י"ס היולד הוי"ק :

הן ובין שאינו אלא מנהג בעלמא לבן מרלנן בו לא לנו ואהבתי להיכר כי אינו חובה ודעת דש"י והרמב"ם שלא לברך עליו כלל בין ביחוד בין בציבור ופד"ף נראה שהציבור מברכין ולא היחיד ובא"י וסביבותיה נוהגין כרש"י והרמב"ם ואין מברכין לא בתחלה ולא בסוף אבל דעת רבינו ח"מ ז"ל בתוס' ברכות וי"ד ז. דגם יחיד יכול לברך ועל כמה מנהגים מברכין וכן המנהג הפשוט במדינות אלו ומכאן מקודם לקרא את ההלל ולבסוף מלך מהולל בתשבחות : הן וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ב' דמים יודר אדם לקרות בצבור כדי לברך עליו עם הציבור וי"א דכשיחיד קורא אומר לשנים שיאמרו עמו ראשי פריקים דאו היו כרבים ונוהגין כן בהורו ולא באנא עכ"ל ביאור דבריו דבין דהרבה דיעות שהיחיד לא יברך ויש לחוש לברכה לבטלה לפיכך יש לכל איש להודר לברך הלל דר"ח עם הציבור וכן בחודש פסח ושני ימים אחרונים של פסח דבציבור עכ"פ יש כמה דיעות לברך ולכן אם אפילו לא התפלל עדיין לא יתפלל ויאמר הלל עם הציבור ואח"כ יתפלל ואפילו עומד באמצע פסוקי דוספה יש להפסיק ולומר הלל עם הציבור כדי שלא לברך ביחוד וי"א עצה אחרת לזה שיאמר

לשנים שיאמרו עמו ראשי פריקים דהוי כרבים ויכול לברך ונוהגין כן בהורו ואפילו אין המנהג כן וכל זה בר"ח וחודש פסח ושני ימים אחרונים ש"פ אבל בשנומרים את ההלל א"צ לכך זה לפי שבהם חייב היחיד לברך ויראה לי דבר"ח וחודש וכו' המתפלל ע"ס הציבור לא ידעתו למה וברכו בפני עצמן הלא יכולים לענות אמן על ברכת הש"י בתחלה וסוף והעונה אמן כמברך וכמה לנו דהרבות בברכות במקום שלנדולי דכותינו היו ברכה לבטלה וכן אני נוהג :

הן דבר פשוט הוא שבשאומו הרג ביחוד לא יאמר בהורו אחר יאמר נא ישראל ויאמרו נא בית אהרן ויאמרו נא ידאי ד' הורו לד' כי טוב וגו' דזה אינו אלא בציבור או לפחות כשהם שלשה דאחר אומר יאמר נא וגו' והשנים משיבים ולא כשהוא יחידי ואפילו שנים אינם כולם אא"כ הם שלשה שאחד אומר והשנים משיבים וסנהגא דהילולא אצלינו בכל המדינות שווה אלא שיש שאומרים המוסורים פסקי פסקי ויש שאומרים עד הורו בפעם אחת וכל אחד יעשה כפי מנהגו ומה שמסתיקן אלא המעשה נא אלא הלליה נא למיטע ואינו אלא פסוק אחד כבר כתבו פעמים בזה והמחזור מאס דבעת ציטוד את ההלל אמרו כן דליתא בפסחים ק"ח. וכן כשרת ה"ס אמרו פסקי פסקי דליתא במטע ל'. ולק מלנין המוהלים את הפסוקים ועמ"ש לעיל סי' נ"א :

הן לענין הפסקה בהלל בימים שנומרים אותו דינו כבברכת ק"ש וק"ש עצמה אבל בר"ח וחודש וכו' בשאין נוסרין אותו כתב רבינו הב"י בסעיף ד' דאפילו באמצע שואל בשלום אדם שהוא צדיק לנהוג כו כבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בענין אחר לא יפסיק עכ"ל ונראה דכוונתו כפי מנהג מקומו שלא היו מברכין בר"ח על ההלל כמ"ש מקודם אבל במקום שמברכין ודאי ראוי להפסיק כבק"ש דסוף סוף הא יש ברכה תחלה וסוף ואם תשאל דאם בלא ברכה למה בענין אחר לא יפסיק דייל דודאי כן היא דאפילו בלא ברכה למה נפסיק בתנ"ס :

הן כן היה נקעיד לפרש אבל א"כ למה לא הגיה עליו רבינו הרמ"א דלפי מנהגינו שמברכין אסוד להפסיק אלא ודאי דס"ל דגם בשמברכין ההפסק קל ולא ידעתי למה אב"ג גם מהטור מוכח כרבינו הרמ"א שכתב וז"ל ובין שאין נוסרין אותו אינו חסוד לענין הפסקה כק"ש אלא אף באמצע וכו' עכ"ל ואי ס"ד בלא ברכה למה לו לתלות כמה שאין נוסרין אותו יותר ה"ל לתלות לפי שז"א בלא ברכה ועוד דהמור הביא מקודם מסקנת אביו דרא"ש ז"ל דמברכין ע"ש אלא ודאי אע"פ שיש ברכה קלא

קרא ההפסקה ומצינו כיוצא בזה בפסוקי רזמרה לרעת האר"י ז"ל כמ"ש לעיל סי' נ"א אבל המור והש"ע החמידו שם כבק"ש ע"ש וצ"ל דס"ל דבכאן עוד קוד יותר וצ"ע: **יב** ואם הפסוק בו ושהה אפילו שהה כדי לנמור את כולה אינו חוזר לראש ואפילו למאן דס"ל לעיל סי' ס"ה ראם היה סוכרח להפסיק חוזר לראש מ"מ כיון שקורין בריהוג א"צ ונ"ו ומשמע רכשגומרון את ההלל צריך לחזור לראש ככה"נ אבל י"א דבהלל שאינו אלא רבנן גם כשגומרון א"צ לחזור לראש וד"מ ונ"מ ונ"מ סק"טו וכי שרצה להחמיר יחזור לקרות בלא ברכה [סס] וכן יש להורות: **יג** הקורא הלל למפרע לא יצא דצריך לקרותו על

הסדר ובמנינה וי"ו. אסמכוה אקרא מסורח שמש עד מבואו שהולכת על הסדר ע"ש ולפיכך אם קרא ומעה יחזור למקום שמעה ומשם עד סופו אבל לא יאמר מה שדילג במקום שעומד ולקרות ממקום שעומד דא"כ הוי למפרע ואם אינו זוכר המקום שמעה יחזור למקום שיצא הספק מרבו כמו בק"ש לעיל סי' ס"ד ומצות קריאת הלל מעומד וזכר דרכו הללו עברי ד' שעומדים בבית ד' ופשוט הוא שמי שאינו כבריאותו כראוי יזכר לישב אע"פ שבש"מ"ע מורח ועומד מ"מ כהלל לית לן בה שהרי בלילי פסח קורין מיושב ומסיכה אינה כעמידה והמנ"א סק"א ה"ט על המ"א נח"מ סי' י"ז טכח דמקרי עמידה ועמ"ע סס נח"מ:

תכ"ג [סדר קריאת התורה בר"ח ובו ה' מעיפים]:

א ואחר הלל אומר קדיש תתקבל רכל שיש מוסף אומרים אחר שחרית קדיש תתקבל ומוציאין ס"ת וקורין בו ד' יתר אחד מכל שני וחמישי מפני הקרבן מוסף ולכן אין פוחתין מד' אבל גם אין מוסיפין על ר' שחש חכמים לביטול מלאכה ולכן גם אין מפמירין בנביא ואחרי קריאת התורה אומרים חצי קדיש: **ב** והקריאה היא פרשת התמיד שהיא ח' פסוקים ופרשה וביום השבת שני פסוקים ופרשה ובראשי חרשיכם ה' פסוקים והיא לרביעי ושנים הקורמות לנ' קרואים ועתה כיצד נעשה אם נקרא לכהן נ' פסוקים ולוי נ' פסוקים הרי יסוים הלוי פחות מנ' פסוקים סמוך לפרשה והשרישי יתחיל פחות מנ' פסוקים סמוך לפרשה ושניהם אסורים גזירה משום הנכנסים והיוצאים כמ"ש בס"י ק"ח ולכן מפני ההכרח קורא בהן נ' פסוקים עד את הכבש וידבר צו ואמרת והלוי חוזר וקורא ואמרת עם עוד שני פסוקים את הכבש ועשירית האיפה עד עולת תמיד ואף שיש לחוש שהנכנסים יאמרו שהכהן לא קרא רק ב' פסוקים י"ל שהם ישאלו ויאמרו להם אבל אם יתחיל הלוי מן את הכבש ויקרא נ' פסוקים ולא ישתיירו רק שני פסוקים חיישינן דהיוצאים שיאמרו שהשלישי לא יקרא רק ב' פסוקים והיוצאים לא ישאלו: **ג** ואי קשיא א"כ יקראו כהן ולוי כל פרשת התמיד ח' פסוקים והשלישי יקרא שני פסוקים של וביום השבת ושני פסוקים מן ובראשי חרשיכם וישארו נ' פסוקים לפני הרביעי וענה היוצאים לא ישאלו שהרי שמעו שהשלישי קרא ר' פסוקים ואי משום שהנכנסים ברביעי יאמרו שהשלישי לא קרא רק ב' פסוקים הא

אמרנו שהנכנסים ישאלו ויאמרו להם כמו שעתה הנכנסים בעת קריאת הלוי ששוארים על הכהן דאין זה רמיון דעל הכהן שפיר ישאלו להם לא קרא יותר כיון שיש להלוי ריוח אבל על השלישי לא ישאלו כלל מפני שידמו שהיה סוכרח לשייר נ' פסוקים לפני הרביעי ותשאר הגעו על השלישי שלא קרא רק ב' פסוקים: **ד** כן פסקו כל רבותינו חריף בפ"ד רמנילה והרא"ש שם והרמב"ם בפ"ג מתפלה והסוד והש"ע ואחר מרבנותינו האחרונים חולק על זה ואומר דהש"ס אומר כן במעמדות שהפרשיות אינן יותר מה' פסוקים אבל בר"ח שהוא ח' פסוקים הרי יש לנו דרך נכונה לבני להתחיל פחות מנ' פסוקים ולא לשייר והיינו שהכהן יקרא נ' פסוקים ואח"כ קורא הלוי חמשה פסוקים עד וביום השבת ואח"כ השלישי מתחיל מן עולת תמיד שהם נ' פסוקים קודם הפרשה וקורא אותם עם פרשת וביום השבת והג"ח ובמקומות רבים הנהיגו כן שהיא שיטה המחוררת והרמב"ן ז"ל סובר ג"כ דבש"ס לא נאמר רק על מעמדות אבל בר"ח א"צ כלום כיון דא"א בלא התחלת ב' פסוקים מן הפרשה א"כ מה לי התחלה מה לי מן ויקראו בסדרן כהן ולוי ששה פסוקים והשלישי השנים הנשארים עם פרשת וביום השבת ור"ן נמנו אבל לפי שיטה שנתבאר א"צ כלל להתחיל בפחות מנ' פסוקים סמוך לפרשה והלוי נח"מ ונמננ"י גרנו לדחות שיטת הג"ח והכונה ידחה ויתפלא כי שיטתו נדונה ע"ש: **ה** ואח"כ אומרים אשרי וכו' לציון ואין אומרים מזמור יעגד כי ר"ח אינו יום צרה והוא יום שמחה ומחודרין הס"ת

הס'ת למקומו ובמדינתו אומרים אשרי וכו' לציון אחר
הכנסת הספר ואומרים חצי קריש וחולצין התפילין ואין
מעם ברור לחליצת התפילין כמוסף אבל כן נהגו כמ"ש
לעיל סי' כ"ה ואין לשנות ומתפילין מוסף וצ"ל ראשי
חרשים לעמך נהת בקמ"ץ וי"א ושעירי חמאה וי"א חמאות
ואומרים וכו'ן לכולם יהיו כלומר הקרבנות שהקריבו או
יהיו גם עתה לזכרון וי"א לכולנו ונ"כ הכונה כן וי"א היו
וקאי על העבר וכו' אחר יאמר כמנהגו ובשנת העיבור
מוסיפים ולכפרת פשע ויש שאין אומרים הוטפה זו רק
עד אחר ארד שני ולא נראה כן רכל השנה י"ל כן ואומרים
וחוקי ראשי חרשים להם קבעת כלומר ראצל כל האומות
אין חשבון קבעו לכולם שזה כידוע מפני ששכל האדם

קצר לעשות שיוי כרגעים לכל ימות העולם והחשבון שלנו
הוא מסיני מפי הקב"ה שמסר למשה כאשר חכמי קדם
סדאומות הורו שחשבון עיבורי חדשים ושנים של ישראל
מסיר על הנבואה ובחזרת הש"ץ אומרים אצלינו נקדש
שבת בשחרית והספרדים אומרים כתר ומ"ס ההוספות של
שלם וי"א מומד ברכי נפשו לפי שבשם כתיב עשה
ירח למועדים וכפי הנראה היה זה שיר הלויים בברהמ"ק
לקרבן מוסף ותמיהני שבמס' סופרים ופי"ח שחשב
שירי המוספין ולא הזכיר של ר"ח ע"ש ובס"י הבא
ניישוב זה בס"ד [כתב המג"א אם התפלל על שחרית נמקם
מוסף לא ילא חפילו הזכיר יע"י ופשוט הא"ל]

תכ"ד [דין יעו"י בברהמ"ז וברכה ממס' סופרים וכו' ג' מעיפים]:

א מזכירין יעלה ויבא בברכה המזון קודם ובנה ירושלים
ואם לא אמר אין מחזירין אותו ולא דמי להפלה
שהיא חובה וגם לא דמי לרצה והחליצתו בשבת דמחזירין
אותו משום רבשבת חובה לאכול פת משא"כ ברי"ח אם
כי אמר להתענות בו מיהו פת אינו חובה לאכול וכיון
שהוא רשות דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל לכן אין
מחזירין אותו ולא דמי לברהמ"ז עצמו שאם טעה ושכח
ברכה שחזור תמיד והו' משום רחובת התורה הוא
ואכלת ושבעת וברכת אבל חובת הזכרת ר"ח בברהמ"ז
הוא חוב דרבנן ולא תקנו רבנן לחזור אלא במקום
שחובה לאכול פת ומ"ס אם נזכר קודם שהתחיל הטוב
והמטיב אומר בשם ברוך שנתן ראשי חרשים לעמו
ישראל לזכרון ועיל סי' קפ"ח נתבאר זה באריכות ע"ש:
ב איתא במס' סופרים פי"ט (הל' ט') ברי"ח ישבו החבורות
שז' זקנים וש"ך בלוימין [גוליסו] ושל תלמידים מן
המנחה ולמעלה עד שתשקע החמה וצריך לומר בברכה
היין כפה"ג בא"י אמ"ה אשר בעניניה גידל הורשיו
הורם ולימדם ומנים חרשים טובים ירח כליל לבנה
מינה נבונים סודרי עיתים פילם צורינו קיצי רגעים
שכם תיקן אותן חרשים ומוערים דכתיב עשה ירח
למועדים שמש ידע מביאו ואומר כי כאשר השמים

החרשים ונ"י וחותם בא"י מקדש ישראל וראשי חרשים
ואומר הורו לר' כי טוב כהיום הזה בירושלים ששים
ושמחים כולנו אליהו הנביא כמהרה יבא אלינו המלך
המשית יצמיה בימינו ובבנין בהמ"ק ירבו שמחות
ויענו העם ואמרו אמן ירבו בשורות טובות בישראל
ירבו ימים טובים בישראל ירבו תלמידיו הורה
בישראל מקודש החרש מקדש בראש חודש מקודש כזמנו
מקודש בעיבורו מקודש בתורה מקודש כהלכה מקודש
בעליונים מקודש בתחתונים מקודש בארץ ישראל מקודש
בציון מקודש בירושלים מקודש בכל מקומות ישראל
מקודש כפי רבותינו. מקודש בבית היועד הורו לר'
כי טוב וכולכם בדוכים ברוכים וכו' עכ"ל ונראה שזה
היה בשעת קירוש החדש אשרי עין ראתה כל אלה
וד' יזכינו לראות כל אלה בכ"א :

ג כס"י הקודם תמהנו מאי דלא חשיב במס' סופרים שיר
מוסף של ר"ח ונ"ל דשם ריש פיר"ט איתא ובר"ה אומר
כל העמים תקעו כף ביה"כ ברכי נפשי וממעמקים קראתיך
בחג הסוכות נודע כיהודה וכו' ע"ש נאינו סוכן מה ענין ברכי
נפשי ליה"ב [הג"א מקו זה] ועוד על התחלתו שאומר ובר"ה
ודכן ג"ל רבצ"ל ברי"ח ברכי נפשי ובר"ה אומר כל העמים
וכיה"כ ממעמקים וכו' ולפ"ז שפיר הזכיר שיר מוסף של ד"ח:

תכה [דיני ר"ח שחל להיות בשבת וכו' ה' מעיפים]:

א ר"ח שחל להיות בשבת ערבית שחרית ומנחה מתפלל
שבע ואומר יעלה ויבא בעבודה והיינו בברכה רצה
קודם ותחינה ואינו מזכיר של שבת ביעלה ויבא
שהרי כבר הזכיר של שבת בברכה רביעית [וא"ו] וגם

בערבית של שבת אם שבת אומר יעלה ויבא אין
מחזירין אותו ואע"פ שתפלת ערבית בשבת חובה
כרי לקדש השבת ולא דמי לערבית של חול שהיא
רשות מ"ס כיון שאין מקדשין החדש כלילה וזהו המעם
שאין

שאין מחזירין אותו כמ"ש במ" תכ"ב א"כ לא שנה חול
 ולא שנה שבת ובמסוף אומרים אתה יצרת ומזכירין
 שניהם של שבת ושל ר"ח ומסיימין במקדש השבת
 וישראל וראשי חודשים דשבת קרישא וקיימא אבל ר"ח
 ומועדים כישראל תלי כמ"ש במ" תי"ז ואם לא סיים רק
 במקדש השבת בלבד או בר"ח בלבד נ"ל דלא יצא
 וצריך לחזור וראיתו מי שכתב דיצא נא"ל נסס נה"ג
 ולא ידעתי מעם לזה תרי העיקר היא החתימה ונהג"ל
 במ" תפ"ז גמר נ"ס ולג"ל אין ספק כזה וז"ל :

ב ודע שמעולם תמתי על הנוסח שלנו שבמסוף אתה
 יצרת שאחר להחילת עין אומרים כי בעמך ישראל
 בחרת וכו' ושבת קרשך וכו' למה אין אומרים קרשנו
 במצותיך ותן חלקנו וכו' ותגחילנו וכו' ויגדלו בו ישראל
 מקרשי שמך כי בעמך ישראל וכו' והרי כל יום שחל
 בשבת ור"ח ויח"כ שחלו בשבת אומרים כסוף הברכה
 האמצעית נוסח זה שזוהו תורף קרושת שבת ולמה לא
 יאמרו זה בר"ח שחל בשבת ובנוסח ספרד ישנו כאמת
 זה הנוסח ולענין בנוסח אשכנז חסר זה מהדפוס ואני
 נהג לאומרה ואין שום מעם שלא כומר זה ולא מצאתי
 מי שהעיר כזה :

ג ומוציאין שני ס"ת וקורין בהראשון שכעה קרואים או
 יותר בפרשת השבוע ומניחין הס"ת השניה על השלחן
 ואומר קדיש על שתייהן ומנכייהו הס"ת הראשונה ונוללין
 ובשניה קורא המפטיר וכיום השבת ובראשי חדשיכם
 ורוחין ההפטרה של השבוע ומפטירין השמים כסאי רשם
 כתיב והיה מדי חרש כחדשו ומדי שבת בשבתו ובכרכות
 ההפטרה אין מזכירין של ר"ח רק של שבת לפי שאין
 נביא בר"ח ולא רמי ליר"ט שיש בהם נביא לפיכך חוהמין
 מקדש השבת וישראל והומנים משא"כ בר"ח ואם חל ר"ח
 באחד בשבת מפטירין ויאמר לו יהונתן מחר חרש ואם

ר"ח שני ימים שבת ויום ראשון כתב רבינו הבי"ד
 שמפטירין השמים כסאי ונהגין לומר אח"כ פסוק ראשון
 ופסוק אחרון מן מחר חרש לכרכן שמחר הוא נ"כ ר"ח
 עכ"ל אבל רבינו הרמ"א כתב ד"א דאין להפסיק סבביא
 לנביא ואין אומרים רק הפטרת שבת ר"ח וכן נוהגין עכ"ל
 וכן המנהג אצלינו שלא להזכיר אך אם אירע כיוצא בזה
 באותו נביא היו עושין כן וכן ליש מקומות שנוהגין
 לקרות להתן שוש אשיש אם היה זה בר"ח או באחד
 משאר שבתות השנה נדחית השוש אשיש ואומרין
 אותה כסוף אם ההפטרה היתה באותו נביא והיינו
 בישיעה ולקמן ס' תכ"ח נתבאר דשאר הפטרת נהגין
 מפניה ע"ש אבל לא ירענו כלל ממנהג זה :

ד הפטרת שבת ר"ח נדחית מפני הפטרה של אחד
 מארבע פרשיות והם שקלים וכור פרה חדש לפי שאלו
 חובתם יותר גדולה משל ר"ח ועוד דהמפטיר קורא
 בתורה בהר' פרשיות ולכן גם בתנוכה כשחל ר"ח סבת
 בשבת מפטירין בשל חנוכה וכפי שיתבאר במ" תרפ"ד
 וכ"ש שהפטרת מחר חדש נדחית מפניהם :

ה ואם חל שבת ר"ח באתת משבעה רנחמתא כגון ר"ח
 אלול שחל בשבת דעת רבינו הבי"ד ר"כ נדחית
 השמים כסאי ואומרים עניה סעודה אבל דעת רבינו
 הרמ"א שאינה נדחית וארכא הך דנחמתא נדחית מתי
 מעמי חרא דגם בהשמים כסאי יש נחמות ירושלים ומ"ז
 ועוד כיון דמפטיר קורא בתורה בשל ר"ח צריך לקרות
 גם ההפטרה של ר"ח וכן כנ" דפורענייתא כגון ר"ח אב
 שחל בשבת י"א דשל ר"ח נדחית וי"א דשמעו נדחית וקורין
 השמים כסאי וכן עיקר לדינא במקום שאין מנהג להפך
 וכן נהנו כפוזנא ולמס ומג"ל וכן אנו נוהגים מפני שכן
 עיקר אבל הפטרת מחר חדש ודאי נדחית הן מפני
 שמעו הן מפני עניה סעודה כיון שאין בה קריאה בתורה :

תכ"ז [דין ברכת הלכנה וכמה זמנה ובו י"ד מעיפים] :

א אדם הראשון או יתוקן גם מיעוט הירח ועל אותה
 העת נאמר והיה אור הלכנה כאור החמה :
ב ובפשוטו המעם מה שמכרכין על הלכנה יותר
 מעל כל הכוכבים והיא קטנה כמעט מכל הכוכבים
 וזלת כוכב מפני שהיא קרובה לארץ יותר מכל
 הכוכבים שאינה רחוקה מן הארץ רק בערך מ"ג אלף
 פרסה וכה נראית לנו בחוש גדולתו של הקב"ה ככל
 לילה ולילה מהילוכה המורגש והקיפה את הארץ ככל
 חרש ולכן נקראת ירח כדכתיב עשה ירח למועדים
 מפני

א נרטינן במנהררין ומ"ז. כל המכרך על החדש בזמנו
 כאלו מקבל פני שכינה בתיב הכא החדש הזה וכת"ב
 תתם זה אלי ואניו ותנא רבי ר' ישמעאל אלמלי לא
 וכו בני ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים פעם
 אחת כחדש ריים אמר אביי הלכך נימרינהו מעומד הרי
 מבואר רקידוש הלכנה הוא ענין גדול וגורא כקבלת פני
 השכינה וכודאי יש בזה סודות גדולות וגוראות כאשר
 האריכו חכמי הקבלה שענין מיעוט הירח וענין חמא
 אדם הראשון נגעים זל"ו ולעתידי לכא שיתוקן חמא

מפני שמקפת הארץ בכל ירח ימים ומורגש חסרונה ומילואה וישראל המונים ללבנה נמשלו ללבנה בשם שהלבנה אין לה אור מעצמותה רק תאיר מאיר השמש כמו כן ישראל אין להם שום אור וזאת אורו של הקב"ה הורח לנו באמצעות התורה הקרושה כמו שנאמר שמש ומנן ר' אלקים וכשם שהלבנה תחשך ותאיר כמו כן ישראל כמו שאנו אומרים בכרכתה וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמו בנין שהם עתירים להתחדש כמותה וכשם שהלבנה אף כימי חסרונה שעל הארץ נראתה חשך מ"ם תאיר אל עבר פניה במרומים בידוע כמו כן ישראל ומכל אלו הפעמים קבלו ישראל מצוה זו בשמחה:

ג לפיכך הוראה לבנה בחידושה מברך ברוך וכו' אשר במאמרו ברא שחקים וכו' ומה שקרא כאן ריקיע שחקים משום דאמרינן בחגיגה י"ג: שחקים שבו ריחים עומרות וסיחנות מן לצדיקים אמנם רב יהודה שאומר מימרא זו דברכת הלבנה בסנהדרין (נ"ג.) מ"ל בחגיגה שם דשני ריקיעין הן שמים ושמי השמים ואפשר דהשנים הם ריקיע ושחקים וכונתו דאף דפשימא שיש שבעה ריקיעים מ"ם נכללים בשנים דבתנ"ך לא מצינו רק אלו שני השמות על הריקיעים ושחקים והם שמים ושמי השמים וזה שאומר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם מפני שכן אמר דוד בדבר ר' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם ואומר חוק וסמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם הוּמָן הוא כל ימי עולם והם שית אלפי שנים ששים ושמהים לעשות רצון קונם בדכתיב וישש כנבוד לרוץ אודה ואומר לשון ששון ושמחה כמו שלשון זה מעוהר על ישראל שנאמר ששון ושמחה ימצא בה תורה וקול וסדרה פועלי אמת שפעלתן אמת כן הוא נירסת רש"י ועל חמה ולבנה קאי שאין משנים תפקידם והתם נודמים פועל אמת שפעולתו אמת ואקב"ה קאי שבאמת וכדין מיעט הלבנה והלבנה אמר שתתחדש וכו' והו לעתיד זבא תתחדש לנמרי ולע"ע תתחדש בכל חדש והיא סימן לישראל שהם עמוסי כמן שכן אמר הגביא העמוסים מני כמן כלומר עמוסי תחלואת ומסיים ברוך מחדש חרשים:

ד ואח"כ נתנו לומר ברוך יוצרך וכו' לסימן יעקב ויש מתחילין ברוך עושך לפי סדר העולמות ודוק ג' פעמים כנראה על אצבעות רנליו ואומר בשם שאני וכו' תפול וגו' ולמפרע ג' פעמים ונהגין לומר דוד מלך ישראל חי וקיים והבונה על זרע דוד שמלכות בית דוד

נמשך ללבנה בדכתיב בתהלים וליס ורעו לעולם יהיה וגו' בירח יכון עולם כלומר אע"פ שחשיבה תאיר אח"כ ואח"כ אומרים ול"ו שלום עליכם וכו' קול דודי וגו' דומה דודי וגו' שיר למעלות וגו' הללו אל בקדשו וגו' תנא דברי ר' אלמלי וכו' ויהי רצון ככתוב בסידורים וכתב רבינו הרמ"א ולכן נהגין לומר דוד וכו' שמלכותו נמשך ללבנה ועתיד להתחדש כמותה ובגמ' ישראל תחזור להתרבה בהקב"ה דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה שנאמר שמש ומנן ר' ולכך עושים שמחות ודיקודין בקידוש החדש דוגמת שמחת נשואין עכ"ל והעיקר היא הברכה והיא המערכת ושאר דברים אם לא אמר לא עיכב ויניח זולי נגידו:

ה ואין לקדש הלבנה אלא ביזילה ממש בשעה שהוא זורח ונהנין מאורה ולא קודם הלילה דבעינן שתאיר וריחתה ניכרת על הארץ והיינו שיש ממנה צל ובעת הברכה מיישר רנליו ותורה עיניו אל הלבנה ומברך מעומד ויש שכתבו שתולה עיניו להביט עליה רקודם הברכה אבל בעת הברכה משפיל עיניו ואינו מכיף בה וכן נהגין ע"פ הקבלה:

ו איהא במס' סופרים ויש מ"ן אין מברכין על הירח אלא כמוצאי שבת כשהוא מכושם ובכלים נאים חדו נירסת המור והש"ע סע"ף ב' ויש נודמים אין מברכין על הירח עד שתתבשם כלומר שתהא חשיכה ונהגין לאורה וכהרין הקודם וזה נירסת מ"י נסיד דניכנות ואין נודסין במר"ש דמה ענין מר"ש לכאן ואף גם לפי נירסתנו אין הכונה לעיכובא אלא להיודר בעלמא אם אפשר וכתבו דכשםקדשין במר"ש תודה הצלחה ומניא מקיטו

ז וכתב רבינו הרמ"א דדוקא אם ליל מר"ש הוא קודם י ימים כחדש או סמתינים עד מר"ש שמת יהיו ב' לילות או ג' או אח"כ אין ממתינים עד מר"ש שמת יהיו ב' לילות או ג' או ד' עננים ולא תתראה הלבנה ויעבור הזמן וכשםקדשין אותה בחול יש לכבוש בנדים נאים עכ"ל ואצלינו בחדשי החורף ובפרם כהשון וכסלו אין להמתין עד מר"ש כי ברוב השנים במדינתנו עננים מכוסים כל הזמן הזה וגם לא נהגנו בכנדים נאים כי ע"פ רוב מקדשין בחצר בהב"נ לאחר תפלת ערבית ואיך ידך לביתו לתחילת בנדין דוח אי אפשר כמיבן ויותר נ"ל דאין הכונה על בנדים יקרים כבנדי שבת ויו"ט אלא בנדים נקיים מפני שמקבל פני שכינה ולכן מסילא דכבנדים שהוא מתפלל בהם הוי"ן נאים דהא גם בתפלה צריך בנדים נקיים והנונים במ"ש רע"ל מ"י צ"א ע"ש ו

ח עור כתב אין מקדשין הלבנה קודם ת"כ ולא קודם יו"ט ובמוצאי יוה"כ מקדשין אותה דאו שורין בשמחה אבל

אבל לא במוצאי ט"ב ולא בשאר תענית עכ"ל והמעם שאין מקדשין קודם ט"ב מפני ששרויין בצער החורבן ולכן גם אבל בו ימי אבילות אין לו לקדש א"כ יעבור הזמן ראו בהרכה לקדש וקודם יוה"כ מפני ששרויים בצער על מחילת עונות ויש שמנסמין לנסרי עד ההמתנות אלו רהא חיישינן שמא ימות ועוד דוריון מקדימין למצות וא"כ כס נ"ש ויש שרחו זה דיומן קצר לא חיישינן למיתה ושהיו מצוה משום הדורו משהינן [נס] האמנם במדינתנו רשכיו עננים הרבה אין כראי להמתין וכן נהנו גדולים שלא להמתין : **מ** אם לא נראית הלבנה עד הליכה האחרונה ועומרים כתפלה ונראית הלבנה וקרוב שער אחר התפלה יעביר הזמן אם הם בק"ש ובברכות ק"ש צריכין להפסיק אף באמצע הפרק ואם יכולים לסיים עד הפרק מה טוב וכן כבה"ג צריכים להפסיק בקריאת המגילה ונ"ש כס מכ"ז אך מקרה רחוקה היא ואין להאריך בזה : **י** עוד כתב רבינו הרמ"א שאין לקדשה כמו"ש שחל בו יו"ט עכ"ל וכ"ש שאין לקדשה בשבת ומג"א סק"ז והמעמים שנאמרו בזה מדרך ההלכה אינם מתקבלים על הלב והאמת הוא דע"פ דין אין שום חשש בזה ורק יש מעמים כמוסים ע"פ הקבלה ולכן פשיטא אם יש עוד כמה לילות פשיט שאין מקדשין בשבת ואם שבת הוא הליל האחרון פשיטא שמקדשין אלא אפילו יש עוד לילה אחת נראה דבמדינתנו שטוחוקת בעננים יקדשו בשבת ואיזה פעמים עשינו מעשה כן ואירע שאח"כ כמו"ש לא היו עננים מביסים אך זה פשוט ראם מקדשין בשבת לא יאמרו רק הכרחה בלבד ולא התפלות והפטוקים רזהו ודאי יש דקצר בכל האפשר ואין מעכב רק הכרחה : **יג** עד אימתי מכרכין עליה עד ט"ז מיום המולד ולא ט"ז בכלל כן פסקו הטור והש"ע סעיף ג' וברמב"ם פ"י מברכות כתב נ"כ עד י"ז יום וכונתו עד ולא עד בכלל רהא בנמ' שם אמרו עד שתתמלא פנימתה וכשנמסר יום ה' נתמלא פנימתה ואח"כ תתחיל להתחסר ולכן כתב רבינו הרמ"א שאין לקדש אלא עד חצי כ"ש י"ב תשצ"ג מן המולד שזהו זמן היקף הלבנה כמ"ש במ" ת"ז ולכן בהחצי מזה נתמלא פנימתה ולא כתב כלשון י"א משום רמ"ל הגם כיונת הטור וש"ע כן שלא חשו לדקדק בהשעות היתירים ועוד רהשעות היתירים אינם אלא כשחל המולד בראש היום שזהו מקרה רחוקה וע"פ הרוב יחול המולד הרבה שעות בתוך היום וא"כ ממילא כשיכלו חצי כ"ש י"ב תשצ"ג

יכלו ה' יום ואררבה לפעמים יכלו ה' יום ועדיין לא יכלו החצי כ"ש י"ב תשצ"ג כגון שהמולד נפל בתוך החצי יום השני ובאמת א"א לדקדק בשעות אחרים מפני שאו לא ניכר עדיין חסרונה כלל ולכן לא דקדקו הש"ס והפוסקים בשעות ספורות לכאן ולכאן וזהו קאמר רבינו הרמ"א שלכתחלה ידקדק האדם לכלי לאחר החצי מן כ"ש י"ב תשצ"ג ואין מחלוקת לרינא וכלע"ד וזה יתייבכ כל מה שספק המג"א כסק"כ ע"ש ודוקן ומ"ש הטור משעת המולד אין כונתו למע"ש כמ"ש המג"א אלא כמ"ש דלא מרי"ט :

יב וראיתי למי שהביא בשם גדול אחר רנס יום ט"ז מהמולד מותר לקדש הלבנה ונ"ש ומפרש מה שאמרו בנמ' עד ט"ז עד ועד בכלל ויש מי שמכיא דאיה לזה רהא בנמ' פליגי רב יהודה ונהרדעא רר"י ס"ל עד שבעה ימים ונהרדעא עד ט"ז והלכהא כנהרדעא וא"כ בשם רר"י הוה עד ועד בכלל כמו כן לנהרדעא וא"כ סק"ז ואין זו ראייה כלל דאפילו במשנה אחת במאמרים סמוכים זל"ז מצינו דהראשון הוי עד ולא עד בכלל והשניה עד ועד בכלל והוא בפ"ט רכלים חבל היוצא מן המטה עד המשה מפיחים טהור מהמשה ועד עשרה ממא ע"ש ומפרש הש"ס בחולין ג"ה ו. רחמשה כלמעלה ועשרה כלמטה ע"ש וכ"ש בשני אמוראים ועוד רלהריא אמרין במ"פ הוואה כתם רכל שיעורי חכמים לחוסרא בענין זה רעד ועד בכלל או לא עד בכלל ע"ש וא"כ בבאן ממילא דספק ברכות דהקל והחוסרא הוא משום חשש ברכה לבטלה ובפרט שזה הוא כנגד הסברא שבחסרון הלבנה יברכו מחרש חרשים ולכן חזילה לסמוך על זה נגר כד רכותינו הראשונים והמוד והש"ע ויש שנמרחשן כגלג נראית הלבנה מפני ריכוי העננים שנחשק זה ולומרים שגלג כתנא דכ"א שש"הלבנה אינה נחזית כמרחשן הוי סימן לא טוב וירצו לממן על דיעה זו אבל תמים תהיה עס ד' חלקך ולא ינטוס לנרכה לבטלה ונאמת כדכ"א אינו על העד הלכה אלא על ליקוי הלכה והוא כדכ"א ווטא פט"ז ע"ש :

יג מאימתי מותר לקדש הלבנה הרמב"ם בפ"י מברכות דין י"ז כתב אם לא כירך עליה כל"ל הראשון מברך עליה עד וכו' שתתמלא פנימתה עכ"ל מביאר דהריא שגם ביום ראשון מהמולד יכול לברך וכ"כ רש"י בסנהדרין שם וז"ל אם לא כירך היום יברך למחר עד ג' וכו' עד ט"ז ע"ש ותלמידו רבינו יונה כתבו בספ"ד דברכות דביום ב' או ג' יכול לברך אבל ביום א' מחמת קטנותה אין האור מתוק ואין נהנין מפנה ויש שכתבו לאחר

נ' ימים וצ"ח ויש להתפלא על רבינו הבי' במעוף ד' שכתב אין מברכין עליה עד שיעברו שבעת ימים עליה עכ"ל וכתב בספרו הגדול שכן כתב ר"י נוקאמליא ע"ש ותוסא איך הגיה רעת רבותינו ותפס ריעה ויחידאה ואין ררכו בכך ועוד הקשו עליו דהא בגמ' יש מי שסובר דאחרי ז' אין לקרש ואיך אפשר לומר שיהא אסור לקרש קודם וצ"ח וס"ז סק"ג ולכן הסכימו גדולי האחרונים שאחר נ' ימים יבולין לברך בלי שום נמנום וכן נהגים ויהי' יסד כלן דמיו ע"ס חכמי הקבלה ומפריש בגמ' דלא פליגי ומיד עד ז' קאי על ההתלה ותי' עד ס"ז קאי על סוף כלומר מי' עד ס"ז וגם עתה רבים טועין כן וטוב הוא במדינות אשר אין הענינים מתייחס אלל במדינותיט וכפרס כמדפי ממשון וכסליו קסה לנאו כן וזו"ק :

ולקרש או שיושב במסיבה פותח האלון ומקדש בביתו ורואה את הלבנה דרך החלון וכן עשה המהרש"ל מעשה בעצמו וס"ז ויש מי שכתב דהרואה את הלבנה מתוך זכוכית אין לברך עליה וצ"ח סק"ג נ"ס דנ"ט ודבר תימה הוא דהא קי"ל ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה משום דמקרי ראייה כמ"ש לעיל סי' ע"ה וכיון דמקרי ראייה הרי רואה את הלבנה ובאמת חלקי על זה הגדולים ונמ"ס ה"ט סק"ג ויש מי שכתב דטובא חייב לקרש את הלבנה ונמ"ס ר"ס סי' ז' נ"ס רס"ט וצ"ל שטרמה זה לברכת יוצר אור שהטובא מברך כמ"ש בס"ס מ"ט ומיהו לשון הרואה לא א"ש על הטובא שהרי אינו רואה וכן מצאתי לאחד מהגדולים שפקפק בזה (הגרמ"ח נ"ס ריק"ט) והנשים לא נהגו בברכת הלבנה כי היא מ"ע שהומן נרמא ופטורות ואף שבכמה מ"ע נהגו לקיים כמו שופר ולולב וכמה מ"ס בזה לא נהגו ובגמ' שם משמע להריא רבימיהם היו גם הגשים מברכות ברכה קצרה ברוך מחדש חדשים ע"ש :

תכ"ז [איך כותבין כשטרות ונימין כשר"ח שני ימים ואיך כותבין בשני אדרים בשנת העיבור וכו' ב' סעיפים] :

א' כשר"ח שני ימים מתחילין למנות ימי החדש מיום שני לבר תשרי שהמנין מהראשון מפני שאין אלול מעובר ומה שעושין שני ימים ר"ה זהו משום ר"ה כמו שיתבאר במקומו אבל שארי החדשים בששני ימים ר"ה שייך היום הראשון להחדש העבר מפני הפעמים שנתבארו בס"י תי"ז ולכן פסקו השו"ד והש"ע כאן לענין שמדות ובאה"ע סי' קכ"ז לענין נימין דכשכותבין שטר או נ"פ ביום א' דר"ח כותבין ביום הראשון של ר"ח פלוני שהוא יום שלשים לחדש פלוני שעבר ובשטרות אין קפידא גם לכתוב לכתחלה ביום

א' דר"ח פלוני ולא יותר אך בגמ' יש יותר קפידא וגם בשם בדיעבד כשר ועמ"ש באה"ע שם :

ב' כשהשנה מעוברת כותבין בראשון אדר סתם דהוא העיקר לדעת רוב הפוסקים ובשני אדר שני ואם כתב בשני סתם פסול וכן כשמברכין החדש וכן פסק רבינו הרמ"א אבל יש חוששין לפי מה שנראה מרברי הרמב"ם בפ"י מנדרים דהעיקר הוא השני לכן גם בראשון יש לכתוב ולהכריז אדר ראשון וכן המנהג אבל העיקר לדינא דהעיקר הוא הראשון וכן יש לנהוג לענין יארציי"ט וביוד סי' ר"ך הארבעו בזה ע"ש :

תכח [סדר קביעת המועדים וקריאות הפרשות והפמרת וכו' ז' סעיפים] :

א' אלו הימים שאין קובעין בהם המועדים לא אר"ז ר"ה ולא אר"ז יוה"כ לא בר"ז פורים של י"ד ולא בר"ז פסח ולא נה"ז שבועות וד"ד לא נ' חנוכה ולא אר"ז צום אסתר ולא בר"ז י"ז בתמוז ופ' באב ולעולם ביום שיהי' פורים יהיה אח"כ ל"ג בעומר ופי' פליג וביום שיהי' שבועות יהיה חנוכה שלאחריו אם הם בסדרן או חסידים אבל בשתם מלאים יבא ביום השני של שבועות :

ב' ואלו הימים שהוקבעו בהם ר"ח ולא בולתם נימן אנה"ז אייר בנה"ז סיון אנר"ז תמוז אנה"ז אב בר"ז אלול אבד"ז תשרי בנה"ז מרחשון ברה"ז כסלו אבגרה"ז סבת אבגד"ז שבט בגרה"ז אדר זכר"ז ובשנת העיבור הראשון ברה"ז והשני בר"ז וכששני ימים ר"ח הסימנים הם על יום השני כי ממנו מתחיל ימי החדש כמ"ש בס"י הקודם :

ג' סימן לקביעת המועדים א"ת ב"ש נ"ד ר"ק ה"ן ד"ף פירוש

יבא השלישי עד התוכחה והרביעי יחזור ויתחיל מפרשה שקרא השלישי רוחו עלבון התורה והלילה לעשות כן אבל קלות שבמשנה תורה יכולין להפסיק מדינא ואעפ"כ נהגו שלא להפסיק בהם וי"כ מתחילין מפסוקים הקוראים ומסיימין בשל אחריהם ורבינו הרמ"א כתב בסעיף ה' שאין קורין לתוכחה בשם אלא יעלה מי שירצה ואצלינו אין נוהגין כן ומי שאינו רוצה לעלות לתוכחה ילך מקורם מבהכ"ג אבל אם הוא בבהכ"ג אם לא יעלה הוא ביוזם התורה ח"ו ונהגו שהקורא עולה לתוכחות וכן ח' פסוקים אחרונים שכתורה אין מפסיקין בהם אלא אחר קורא את כולם וכן בס"ב מסעות שבמסעי אין להפסיק בשבת שחרית כי הם נגד שם מ"ב ומ"ג מק"ח :

ז ס"ו בתמוז ואילך מפטירין ג' דפורענותא דרבי ירמיהו שמעו חזון ושבע דנחמתא נחמו ותאמר ציון עניה מועדה אנכי אנכי רני עקרה קומי אורי שוש אשיש ותרתי דתיובתא בצום גדליה במנחה דדשו ובשבת שבת ר"ה ליוה"כ שובה וכשר"ה כב' וגי' שאו יש שבת בין יו"כ לסוכות שקירין בו האוינו מפטירין בו וידבר דוד וי"א דבבה"ג מפטירין דדשו בין ר"ה ליוה"כ ושובה בין יו"כ לסוכות ואין המנהג כן ובכל שבתות השנה מפטירין מעין הפרשה וכשקורין שני סדרות מפטירין בשניה לבר באחרי מות וקרושים שמפטירין הלא ככני כושיים שהיא הפסרת אחרי מות ובס"י תכ"ה בארנו דבשבת ר"ח נדחין הני דתיובתא ודנחמתא וקדין השמים כמאי אבל לא בשביל מחר חרש ע"ש וכתבו להפסיר בהתנוה שוש אשיש ואנחנו אין יורעים ממנהג הזה כלל וכבר נתבאר שם דאין מרלנין מגביא לגביא ולא המרחנו לכתוב השבין הלוחות אחרי כי אצלינו נרפמים לאלפים ודרכבות בכל שנה ושנה וידוע לכולם וכל איש יש לו רח השנה ובוה סיימנו בס"ד הלכות ראש חרש הרחמן יוכינו בביאת משיחיו ואו נקריב חובתינו תמידים כמדרם ומוספי ר"ח כהלכתם אמן :

פירוש ביום ראשון של פסח יהיה לעולם ת"ב והסימן על מצות ומרורים יאכלוהו ביום ב' שבועות וביום ג' ר"ה ביום ר' קריאת התורה כלומר שמתת תורה וביום ה' צום יוה"כ ביום ו' פורים שעבר :

ך לעולם קורין צי קורם הפסח בשנה פשוטה ומצודע בשנה מעוברת חוץ מכשחל ר"ה ביום ה' והשנה מעוברת שאו קורין אחרי מות קורם הפסח ולעולם קורין במרבך קורם שבועות ות"כ הוי קורם ואתחנן נצבים קורם ר"ה ולכן כשר"ה ביום ב' ג' שיש שתי שבתות בין ר"ה לסוכות או מחלקים נצבים וילך כרי שיקראו וילך בין ר"ה ליו"כ והאוינו בין יו"כ לסוכות וסימן ב"ג הסלך פת וילך כלומר ב"ג כשואמרים המלך הקרוש בכ' ונ' פת וילך לשון פתות אותה פתים אבל כשר"ה ביום ה' או אין כן ר"ה לסוכות אלא שבת אחת שצדיכין לקרות הסדרא מפני דאז חל יו"כ בשבת וקורין בה האוינו דאו ממילא קורין נצבים ביחד עם וילך קורם ר"ה והס' לשנה פשוטה פקרו ופסחו משקורין צו שהיא לשון פקרה ועושין פסח ולשנה מעוברת מנרו ואת המנורעו ופסחו מנו (כמדבר שהא מנין) ועצרו (ועלת) צימו וצלו (ואתחנן שהא חסלה) קימו (ולניס) ותקעו :

ך פרשת האוינו מחלקין הפרשיות כמו במקדש הוי"ו ל"ך שהיו קורין במקדש כל חלק מהם בכל שבת בשיר של סוסף ואלו הן האוינו זכור ירכיבוהו וירא לו חכמו כי אשא עד סוף השירה והשביעי קורא סוסף השירה עד סוף הפרשה ורש"י במקום לו חכמו כי אשא קורין דולי כי ידין והמנהג כריעה ראשונה ולא יוסיפו קרואים בשבת זו והו בשבת שחרית אבל במנחה ובב' וה' יקראו כמו שידעו וכן ר"ח שבת או אדר שחל בשבת ומוציאין ג' ס"ח אין להוסיף על הקרואים כי צדיכין לקרות שביעי בשל ר"ח שיהא מומנין הקרואים וזכ"מ להדיא כמנילה כ"ט ז :

ך קללות שבת"כ אין מפסיקין בהם אלא אחר קורא כולם ומתחילין בפסיקים שלפניהם ומסיימין בפסיקים שלאחריהם וצדיך השלישי לקרות התוכחה אבל לא

סליק בס"ד

